

The New Testament in Daba

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Matiye.....	4
Markus	47
Luka	73
Zan.....	117
Kəzəd makatəf Yesu gi	147
Roma	186
1 Korintu	207
2 Korintu	226
Galat	239
Efez	246
Filipi	253
Kolosi.....	259
1 Tesalonik	265
2 Tesalonik.....	270
1 Timote	273
2 Timote	279
Titus.....	283
Filemon	286
Hibiru.....	288
Zak	305
1 Piyer.....	311
2 Piyer.....	317
1 Zan.....	321
2 Zan.....	326
3 Zan.....	327
Yahuda	328
Kənigi Zan mata ləma	330

Matiye

Jem a lib deftere cah

Matiye ma lalaḅ deftere cah, hidi ta zəḏ ngaz Yesu. Yesu ti wəla Matiye, mandala mata həl kəzəḏ a je biriw dəwan (9:9). Ka dawən tik, Matiye ti lapigi a Yesu kepic kepic, zlim tik maparam dere Levi (Mak 2:14). Ndirigi a ngarigi ka dawən Yesu mata va tik a wəzləw za, Matiye cah ti həl kəzəḏ ane liblay Mesopotami, ti cedeten labar Yesu a ndiri ta nin.

Ndirigi a ngarigi dere, Matiye ti lalaḅ Nawər Menekin cah a ndiri Yahudiyagi. Ti may ndiri toku ka sən ta ninek ninek, Yesu ada, Kiristu, Hidi ma bit ndirigi, ndiri Yahudiyagi mata pu ta daka a məndan cekw. A tala sin, a nja ka nəf baray pana pana tane ka deftere Ci lap Dabawəzləw tete Ndirigi. Baray titoku a ləwigi a tala Yesu, aza Matiye a ced kad ninek ninek, kən ma diya mandala Yesu ta nja a talalay, ti diya kap wa nja ndiri mata lalaḅ ta a lib deftere Ci lap Dabawəzləw.

Ane deftere ngacah, Matiye ti lalaḅ labar pana pana, Yesu mata cedeten a ndirigi. Yesu ti ngareten a ndiri mangar Dabawəzləw a mar ta, ka njigi a nja siki a talalay a wacah (bawama 5–7), aza a ngareten a ndiri ma va ka cedi labar tik, kən pana pana ma va ka təḏaha a tala tan (bawama 10). A ngar dere a ma ma ngab ngab, wa nja Dabawəzləw ta nja ka mar lay (bawama 13), aza a ngareten a ndiri tik, ka njigi a nja siki tete cele tan (bawama 18). A ngareten dere ka puwi pic, Dabawəzləw ta va ka həl bay a vere ndiri kərap (bawama 24–25).

Kən ma diya ka dawən ka dawən a lib deftere Matiye:

Labar a tala mbu Yesu, a tala Zan ma nja ka diya batisma a ndirigi, baw a tala Gudul mata mbəlam ka bebed Yesu (bawama 1:1–4:11).

Kəzəḏ pana pana, Yesu mata diyu ane liblay Galili (bawama 4:12–18:35).

Yesu ti slid a liblay Galili za, ka va a liblay Zeruzalem (bawama 19 ege 20).

Yesu ti nja ane liblay Zeruzalem, aza ndirigi ta nin ti pəm ta za (bawama 21–27).

Dabawəzləw ti mbəla Yesu a civi za, aza Yesu ti dəf həra tik a ndirigi (bawama 28).

Səban Yesu təḏ ka dehen talan ngaz

(Luk 3:23-38)

1 Yesu *Kiristu wər †, dehen talan ngazigi ada *Abərahəm ege bay *David. Yo zlim dehen Yesu Kiristu kərap wa nja mata mbuwigi ka dawən ka dawən ada: ††

2 Abərahəm á mbu *Izak, Izak á mbu *Zakob. Zakob á mbu Yahuda tete gelemnigi. †3 Yahuda á mbu Fares baw Zara. Mamən Fares ege Zara ada Tamar. Fares á mbu Esirom, Esirom á mbu Aram, †4 Aram á mbu Aminadab, Aminadab á mbu Nason, Nason á mbu Salmon, 5 aza Salmon á mbu Bowaz. Mamən Bowaz ada *Rahab. Bowaz á mbu Obed. Rut ada mamən Obed. Obed á mbu *Yesa, †6 Yesa á mbu bay David.

Bay David acin á mbu *Salomon. Mamən Salomon ada wərti Uri kamatakan. †7 Salomon á mbu Robowam, Robowam á mbu Abiya, Abiya á mbu Asaf,

† A nja na ngar: Hidi, Dabawəzləw mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday. †† 1:1 Rom 1:3-4; 2Ti 2:8; Mat 20:30-31 † 1:2 Gen 21:2-3; 25:26; 29:32-30:24 †† 1:3 Gen 38:29-30; Rut 4:18-22 †† 1:5 Rahab: Jos 2:1-24; Ruth ege Bowaz: Rut 1-4 ††† 1:6 Mamən Salomon: 2Sa 11-12

‡‡8 Asaf á mbu Zozafat, Zozafat á mbu Zoram, Zoram á mbu Oziyas, †9 Oziyas á mbu Zowatam, Zowatam á mbu Akaz, Akaz á mbu Ezekiyas, 10 Ezekiyas á mbu Manase, Manase á mbu Amon, Amon á mbu Zoziyas, †11 aza Zoziyas á mbu Yekoniya tete gelemnigi. Mandala Yekoniya tete gelemnigi mata njigi ane liblay tan *Isirayila, ndiri ta liblay *Babilon ti ya ngazli ndiri toku ka va a liblay tan. †††

12 Mandala ndiri Isirayilagi mata yigi a liblay Babilon toku za, Yekoniya ti mbu Salatiyel, Salatiyel á mbu Zorobabel, 13 Zorobabel á mbu Abiyud, Abiyud á mbu Eliyakim, Eliyakim á mbu Azor, 14 Azor á mbu Sadok, Sadok á mbu Akim, Akim á mbu Eliyud, 15 Eliyud á mbu Eleyazar, Eleyazar á mbu Matan, Matan á mbu Zakob, 16 Zakob acin mətá mbu *Zozef. Zozef toku zelen Mari. Mari ada ma mbu Yesu. Yesu toku ada Hidi, Dabawəzləw mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday. ††

17 Ndiri ma mbuwigi ka dawən ka dawən toku, tar ka Abərahəm za təḏ ka bay David, doku gub a tala fod. Aza daka bay David za təḏ ka pic, ndiri Babilonigi mata

‡‡† 1:7 2Ch 13:1-23 § 1:8 2Ch 13:23-21:20; 26:1 †† 1:10 2Ch 29:1-33:25 ††† 1:11 2Ch 34:1-36:21 †† 1:16 Luk 1:27

ngazli ndiri Isirayilagi a liblay tan za, ndirigi ti mbuwigi ka dawən ka dawən a nimin, doku gub a tala fod. Aza dere doku gub a tala fod ti mbuwigi a nimin ka dawən ka dawən täd ka Hidi, Dabawəzləw mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday.

Labar wa nja Yesu Kiristu mata mbu

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Tá nja ca, hi zlimi acin, wa nja Yesu *Kiristu mata mbu. Hidi maparam dāha, zlim tik *Zozef. Sin áda ma mbiz Mari ma va ka mbu Yesu. A ngazli kəsəm kese kun. Ama pic takan, sin ti da libi áka *Mid Dabawəzləw za. ¹⁹ Zozef ma mbiz Mari toku, sin kula hidi ma nja ka kaw *mazuko Dabawəzləw zləra səsəray. Wərti tik ma-ta da libi wa nja ngatoku, a may ka gəgar labar tik hirre ka zladen weli a tala Mari kun. Ti may ka pəf zləra tik ka sin za, manja diya ma. ²⁰ Ta bənu wa toku, ka pəf zləra tik a nin za, njod *mazlən Dabawəzləw ti ya a vuđu a micin tik. *Mazlən Dabawəzləw toku a ngaren: «Wa Zozef, dehen bay *David, a njá ka pəf zləra ku ka wərti toku za kun. A ngazl kən ku, a nja ka bən pele pele a nja ngatoku kun. Wərti ku toku a wani-gi a wapah kun, sembe *Mid Dabawəzləw áda ma diya kərti ta lib tik. ²¹ A va ka mbu kərtapa, aza ha va ka ca zlim tik Yesu. Sin á va ka bit ndiri tik za ka *ma ngav ngav mata diya ta.» ^{††}

²² Kən toku ti diya wa nja ngatoku, ka nja kap wa nja Dabawəzləw mata ngar á pakam makatəf tik kad. Dabawəzləw á ngar:

²³ «Kərtaza mangar a janigi a wapah kun,
ta va ka diyu ka da libi.
A va ka mbu kərtapa,
aza a va ka ci zlim tik Emanuyel.»

Yo, zlim Emanuyel toku a nja na ngar «Dabawəzləw a daba min tokon.» [‡]

²⁴ Zozef mata fuduh za, ti diya kən kərap wa nja ma-zlən Dabawəzləw mata ceden toku. Dəb kad ka wərti tik Mari, ngazl kən tik. ²⁵ Zozef ti nəpigi a wərti tik man-ja wanigi a sin kúlá ka pic mbu tik. Pic mbu tik mata sla za, Mari ti mbu kərtapa acin. Zozef acin ca zlim tik Yesu. ^{‡†}

Ndiri ma səni kən áka gənzla za

2 ¹⁻² Yesu ti mbu ane liblay Betilehem ta liblay Yahudiya. Mandala tik *Herod áda ma həl bay tane liblay Yahudiya toku. Ane madabalay ndiri ma-param dāha. A nja ka səni kən kahay kahay áka gənzlagi tá wəzləw kad. Pic takan ti ləmi yəwən gənzla. Gənzla toku a dafeten, bay ma mar *ndiri Yahudiyagi ti mbu. Mata sən ta wa toku za, slid vigi a liblay Zeruzalem. A ngareten a ndiri ta nin: «Ane madabalay

min ti ləma yəwən gənzla. Gənzla toku ti daf kini, bay ma mar ndiri Yahudiyagi ti mbu. Yo hi ced kini, kərti ma va ka nja ka bay toku a mbu a liblay siki? Min ti ya-ha a madabalay za ka səbanu.» ^{‡†}

³ Bay Herod mata zlimi labar toku za, nəv tik ti zlər gəvba səray. Sin ti pərat, kərti toku ta gəl za, a va ka gwad ta ka bay kad. ^{‡††} Ndiri ta liblay Zeruzalem toku kərap, labar toku ti pələk talan tan dere. ⁴ Njod bay Herod wəla *mangarama madədayigi kərap ta *je Dabawəzləw tete *maləm Yahudiyagi. Mata basi talan kad, neh ta, a ngareten: «Hi ced ka, Hidi, Dabawəzləw mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday a va ka mbu a liblay siki?» ⁵ Ndiri toku a ngareten acin: «A va ka mbu ane liblay Betilehem ta liblay ku cah, ngam *makatəf Dabawəzləw ta vina cekw ti ced lay mbu tik zaba. Ndah labar mata lalabu a lib deftere Dabawəzləw, ti ngar:

⁶ «Ndirigi ti ci liblay Betilehem ta liblay Yahudiya ka liblay mekedirek.

Azama a daba liblay Yahudiyagi kərap,
liblay ma sligi a sin da dakun.

Ngam ane liblay Betilehem toku,
bay a va ka mbu a nin.

Bay toku a va ka mar *ndiri Yahudiyagi,
Dabawəzləw mata mbat ta ka nja ka ndiri tik.» ^{‡††}

⁷ Ndirigi mata cedeten wa toku za, bay Herod acin wəla ndiri ma yigi a madabalay toku za. A wəla tegi á boh. Mata yigi za, a ngareten: «Gənzla ma pizlaha a həra hini toku, a pizlaha a pic siki? Hi ced ka səka, kata ka sən pic mbu kərti toku.» ⁸ Mata cedeten pic tik za, bay Herod takana toku a ngareten: «Hi slid, hine va a liblay Betilehem, hine va neheha kərti ma mbu toku. Hin ta janu za, hine cəbaha a wacah ka ced ka səka, kata ka va a zləra da ka səban tik dere.»

⁹⁻¹⁰ Bay Herod mata cedeten wa toku za, slid vigi acin. Ta vi ka vigi, ləmi gənzla takana mata ləma ta a mada-balay. Mata ləma ta za, a bebeligi kahay kahay. Gənzla toku a va á gibe tan za, sinigi mátá səba ta acin. Vigi vi-gi, kedirek ti ləmi gənzla toku ti gar rək a tala jik, kərti toku ta nja a nin. ¹¹ Tuhigi ane jik, va jani kərti toku ege mamən. Gbərəwigi kad ka səban tik. Zləri gabal tan kad ka vəleten kula kən menekin. Bawi kən ma kibe kibe melenge, mangar səkəm tik toy toy, vəleten, aza bawi vəna pay, ta nja ka ri ta za ka nji ninek, vəleten, aza acin bawi urdi, zlim tik *mir, vəleten dere. ¹² Mata səbani kərti toku za, slid va tanigi acin. A vuđu sini ya-ha a micin tan. Dabawəzləw a ngareten áka sini toku za: «Hi njá ka cəb baba a zləra bay Herod ka ceden kun. Hine bəl katəf maparam ka va hini ita.» Mata zlim ta wa toku za, bəli katəf maparam ka cəba tan a liblay tan.

^{‡†} 2:1-2 Luk 2:4-7; bay ndiri Yahudiyagi: Mat 27:11 ^{‡††} Kərti toku ta gəl za, a va ka gwad ta ka bay kad: Ləwa ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek. ^{‡†††} 2:6 Mic 5:1; 2Sa 5:2; Zan 7:42

[†] 1:18 Luk 1:35 ^{††} 1:21 Dir 130:7; Mat 1:25; Luk 1:31; Kmy 4:12
[‡] 1:23 Esa 7:14 ^{††} 1:25 1:21

Bay Herod ege kerti ma mbu

¹³ Ndiri ma nja ka səni kən áka gənzla za mata slid, mata va tan ita za, a vudu, sini yaha a micin *Zozef. A ləma *mazlən Dabawəzləv a jakwar tik, a ngar: «A slid za, ma baw kerti ku cah ege mamən, ma va ku a liblay *Ezip. Ngam bay *Herod a va ka gər kerti ku cah ka pəm za. Ma nəpay ku a nin, aza pic tik ti sla wər, ta va ka ngaroh a nimin, hoh ka cəbay ku ka ya ita.» ¹⁴ Zozef mata zlimi wa nja ngatoku za, slid a vudu tik səb, baw kerti tik ege mamən kerti, va tik a liblay Ezip. ¹⁵ Ti nja a nin, nja nja kúlá ka pic məc bay Herod. Kən toku ti diya wa nja ngatoku, ka nja kap wa nja Dabawəzləv mata ngar á pakam *makatəf tik kađ. Ti ngar: «Kati wəla kerti da, ka ya tik a liblay Ezip za.» †

¹⁶ Yo, Zozef mata va tik a liblay Ezip za, kedirek bay Herod ti sənu zaba, ndiri ma nja ka səni kən áka gənzla za ti kəb ta. A bas nəv kahay kahay acin. Njod ti zlən ndiri maparam ka vigi a liblay Betilehem, baw á liblay maparamigi ngid ta nin. A ngareten: «Hi slid, hine va a liblay titoku. Hine pəm wəri kərtapagi ta nin ma mbuwi səbacah, təd ka viya səray kərap za.» Herod mata ngareten a ndirigi, ka pəmi wəri kərtapa təd ka viya səray toku, ngam mandala ndiri ma nja ka səni kən áka gənzla za, mata vigi a zləra tik za, sin ti neh ta pic mbu Yesu. Aza sinigi ti cedeten pic mbu tik áka gənzla ma pizlaha a həra tan toku za. †† Bay Herod acin nəf nəf wan mbu kerti toku, mbeh ka təd viya səray acin. ¹⁷ Herod mata pəm wəri toku za, ti diya acin kap wa nja *Zeremi, *makatəf Dabawəzləv mata ngar. ¹⁸ Ti ngar:

«A sleri wəla a liblay Rama.
A pari wəla, aza a hanigi a tiwed məc hidi.
*Rasel a han a tala wəri tik.
A may ndirigi ka bərap nəv tik kađ kun,
ngam wəri tik ti məcigi.» †

¹⁹ Pic takan bay Herod ti məc acin. Gara Zozef tete je tik wər, egi a wilin a liblay Ezip. Vudu mata ya kađ, *mazlən Dabawəzləv ti ləwen áka sini za, ²⁰ a ngaren: «A slid acin, ma baw kerti cah ege mamən, ma cəbay ku a liblay *Isirayila. Bay Herod tete ndiri maparam, ma gəri kerti cah ka pəm za, ti məcigi acin.» ²¹ Zozef takana dəb kađ ka kerti toku ege mamən kerti, ngazl, slid va tik a liblay Isirayila. ²² Mata tədigi a liblay Isirayila za, ti zlimi, Arkilawus ađa bay ane liblay Yahudiya acin. Arkilawus toku kerti bay Herod ma məc toku. Mata zlimi wa nja ngatoku za, ti pərət ka nja a liblay Yahudiya toku. A vudu ti sini a nimin. Ti ngaren ka va tik a liblay, bay Galili mata maru. Slid va tik acin ka lay toku, ²³ va la je tik a liblay, zlim tik Nazaret.

† 2:15 Osé 11:1 †† Aza sinigi ti cedeten pic mbu tik áka gənzla ma pizlaha a həra tan toku za: Ləwa ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb ka zlimi ninek ninek. † 2:18 Jer 31:15-16

Kən toku ti diya kap wa nja labar, makatəf Dabawəzləv gi mata ced ta a tala Yesu. Ti ngarigi: «Ndirigi a va ka ci zlim tik ka hidi Nazaret.» ††

Labar Zan ma nja ka diya batisma

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Zan 1:19-28)

3 Mandala Yesu ta nja a wilin a liblay Nazaret, Zan ma nja ka diya *batisma a ndirigi slid va a daba donu ta liblay Yahudiya. A ca wəla a nin, a cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi. ² A ngareten: «Hi bu nəv hini za, ngam Dabawəzləv wər mbeh ka ya ka mar lay!» †

³ Kamatakan *Ezay, *makatəf Dabawəzləv, ti ləwa a tala Zan toku zaba. Á ngar:

«Hidi maparam a ca wəla a daba donu, a ngar:
“Hi ker ma ngav ngav tane nəv hini kađ,
ka pu Maday tokon,
Dabawəzləv ta va ka zlənaha, ††
wa nja hin ta nja ka gar katəf sək sək,
aza ka zləzlad tik za ka pu hidi maday,
ma va ka yaha á nin za.”» †††

⁴ Gar Zan toku wər a lukut ma ba ba ta soson zlokomo a kəsəm, aza a slapat bokula a madaba. A nja ka ham wayəp baw ka ndap bobom. ⁵ Njod ndiri maparam ta liblay Zeruzalem, tete ndiri ta liblay maparam ma pana pana bay Yahudiya mata maru, baw ndiri ma mbeh mbeh ta mazlən zungoh Zurdun, sinigi kərap mata zlimi labar tik za, vigi a zləra tik. ⁶ Mata tədigi za, a cedi *ma ngav ngav tan kpay kpay kađ, aza Zan ti diyaten batisma a lib zungoh Zurdun acin.

⁷ Ndiri *Farisagi tete ndiri *Sadukigi pe a vigi a zləra tik ka jan batisma. Zan takana mata ləma ta za, tar ka ngəz ta, a ngareten acin: «Hin ndiri ma nja ka diyi tireh wa nja mgbeslike cicah, na hini, hi nja ka bənu, hin ti jan batisma wər, kita Dabawəzləv ma va ka yaha dāha a tala hini baba kun ta. Yaw, nayi ma ced hini acin wa nja ngatoku yi? ⁸ Səwan hi diya kəzəd menekin, ndirigi ka sən ta á nin za, hin ti bu nəv hini zaba duze. ⁹ Na hini, hi nja ka bənu, aza ka ngar dère: “Na kini wər, Dabawəzləv ti bit micin kini zaba, ngam *Abəraham ta kamatakan doku kini ta.” Ama ta ced hini, ngatoku a təd gəga ka bit hini za đakun. Hi ləma, ko gugunigi wa nja ngacicah, Dabawəzləv ti may ka mbađ ta ka səban Abəraham wər, a va ka mbađ ta səb dère. ¹⁰ †††

¹⁰ «Yo ta ced hini, tá nja cah, kita Dabawəzləv wər mbeh ka fara gbəmgbalay. Dabawəzləv a va ka bas kita ndiri mangar a diyi menekin kun, wa nja ndirigi ta nja ka bəli pay, mangar a mbu mambambu ma nekw nekw kun a madaba tik kađ, aza ka cef a kuhu. ¹¹ †††

†† 2:23 Luk 1:26; 2:39, 51; Zan 1:46 †† 3:2 4:17; Luk 3:3 ††† Hidi maparam a ca wəla a daba donu, a ngar: Hi ker ma ngav ngav tane nəv hini kađ, ka pu Maday tokon: Ləwa ngacah ti lalab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek. ††† 3:3 Esa 40:3 § 3:4 2Ro 1:8 §† 3:7 12:34; 23:33; 24:1-51 ††† 3:9 Luk 1:54-55; Zan 8:39; Rom 2:28-29; 4:12 §† 3:10 7:19

¹¹ «Gara kata wər, ta diya hini batisma a yəm, ndirigi ka sən ta á nin za, hin ti bu nəv hini zaba. Ama gara hidi ma va ka yaha ka dangaz da wər, má day za ka kata, aza ta təd gəga ka nja ka balam tik, ka pəf kərap ta ngaz tik kad kun. Na tik wər a va ka diya hini batisma a *Mid Dabawəzləv, aza a va ka bas hini kita dere. †
^{††12} Kita tik a va ka nja wa nja hidi ma baw kaslak a zləra ka bom ndirimi. Ta bomu za, a va ka baw ndirimi ka sek a debin, aza sagway tik ka cef a kuhu. Yo gara kita tik, a va ka bas kita toku a kuhu mangar a micin kun ko a pu.» ‡

Batisma Yesu

(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Pic takan Yesu slid a liblay Galili za, va zungoh Zurdun. Va a zləra Zan, Zan ka diyen *batisma a nin.
¹⁴ Gara Zan wər, ti salar ka diyen batisma. A ngaren a Yesu: «A slambedemi há va ka diya ka batisma ba. Yaw ha ya acin a zləra da cah a nja siki?»¹⁵ Ama Yesu a ngaren: «A njá ka bən a nja ngatoku kun, a diya ka batisma tik səb. Hati diya ka wər, ni va ka diya kən kərap, wa nja nəv Dabawəzləv ta may acin.» Zan mata zlimi wa toku za, ti yawu acin, aza ti diyen batisma tik.
^{††16} Yesu mata jan batisma za, ya tik a lib yəm za. Njod wəzləv ti zlər, aza a ləma *Mid Dabawəzləv a jemaha á wəzləv kad, wa nja bəram aza ti nja a tala tik.
^{††17} Sin zlimi mongurom Dabawəzləv, a ngaren á wəzləv kad: «Gawla cah ada zlim Kərti da. Ta mayu kahay kahay, nəv da dēwerakun a sin.» †††

Gudul ege Yesu

(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

4 Ka dawən tik, *Mid Dabawəzləv ti ngazl Yesu, tep a daba donu. A tepu a nin, *Gudul ka mbəlamu ka bebed. ††2 Yesu ti wan a nin wan wom fod. Aza ko a pic, ko a vuđu, a ham kən ham kun. Metis a ngacen a Yesu acin. §

³ Njod Gudul, ma nja ka bebed hidi, ti sənu zaba, metis a ngacen a Yesu. Va a zləra tik, a ngaren acin: «Hoh Kərti Dabawəzləv duze wər, a ngaren a guguni cah, mata mbađ ka kən ham, ma hamu.»⁴ Yesu a ngaren: «Ti lalab ta a lib deftere Dabawəzləv: “Kən ham a kaw micin hidi á gindik kun, kən má day za ada labar, ma nja ka yaha á pakam Dabawəzləv kad, labar toku á nja ka kaw micin hidi.”» §†

⁵ Kedirek Gudul ngazlu, tep a liblay Zeruzalem, liblay Dabawəzləv. Mata tədigi za, tepu a tala *je Dabawəzləv, ka ma dēw dēw tik. ⁶ A ngaren acin: «Tá nja cah, hoh Kərti Dabawəzləv duze wər, a mbir á tala jik cah

kad ka hayək ka saf. Ngam ti lalab ta a lib deftere Dabawəzləv:

“Dabawəzləv a va ka ngareten a *mazlən tegi ka puwoh, kən ka nja manja həloh.

A va ka kalawohigi,

ngaz ku ka nja manja pusod ka gugun.”» §††

⁷ Yesu mata zlimu za, a ngaren: «Ti lalab ta a lib deftere Dabawəzləv dere: “A njá ka geh nəv Cəhw Dabawəzləv kun ta.”» §†8 Kedirek Gudul ti ngazlu a tala cadak ma dēw dēw. Mata tədigi a nin za, njod dafen liblayigi ta talalay, bayigi ta mar ta kərap, lap a gənan ta nin. §†9 A ngaren: «Yo, tá nja cah hati dəb gbərəw a gibe da, ka voh ka wər, ta va ka vəloh liblay titoku kərap hoh ka mar ta.»

¹⁰ Yesu a ngaren acin: «Hoh Gudul cah, a slid, ma va ku a watoku za. Ti lalab ta a lib deftere Dabawəzləv: “A voh Cəhw Dabawəzləv á gindik, aza ma həl kəzəd tik á gindik dere.”» §†11 Gudul mata mbəlamu, mbəlam mbəlam ka bebedu wa toku za, a jan katəf kun, baw ker kad, slid tá va tik acin. Njod *mazlən Dabawəzləv gi ti vigi a zləra Yesu, ti zlebeten.

Tar kəzəd Yesu

(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² Ka dawən tik, ndirigi ti kawi Zan ma nja ka diya *batisma, aza ti pek ta a je fərsəna. Yesu mata zlimi labar tik za, slid va tik á liblayigi ngid pana pana ta liblay Galili. §†13 Mata təd a nin za, a nja a liblay Nazaret, mata gəl a nin kun. Slid va njay tik a liblay maparam, zlim tik Kaparnahum ta mazlən mitil ta Galili. Liblay tik aka hayək Zabulon ege Neftali za. §†14 Ti diyu wa nja ngatoku ka nja kap wa nja *Ezay, *makatəf Dabawəzləv mata lalabu kamatakan. Ezay toku ti ngar: §†

¹⁵ «Wa, hin ndiri ta ka hayək Zabulon, baw ta ka hayək Neftali, ma la la ta mazlən katəf, ma va á tala mitil tá pala zungoh Zurdun za, ma zli wəla a bay Galili.

Hin *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, hi zlimi labar, ta va ka ced hini:

¹⁶ Hin ndiri ma nja ka nja a lib kpizli, hi va ka ləma lay ma kəngay kazaway.

Hin ndiri ta ka lay ma zikwit zikwit,

mamən məc ta nja a nin,

hi va ka ləma lay ma kəngay,

ti pizlaha a həra hini ta.» §†§

¹⁷ Yo, Yesu mata nja a liblay Kaparnahum toku acin, tar ka cedeten labar tik a ndirigi. A ngareten: «Hi bu nəv hini za, ngam tá nja cah Dabawəzləv wər mbəh ka ya ka mar lay!»¹⁸

† Deftere ta ma girek a ngar: A va ka diya hini batisma a kuhu
 †† 3:11 Luk 3:16 ‡ 3:12 Jer 13:24; Mat 13:30 †† 3:15 5:17; 28:19
 †† 3:16 wəzləv ti zlər: Esa 63:19; Ezé 1:1-3; Zan 1:51; Kmy 7:56
 ††† 3:17 Esa 42:1; Dir 2:7; Mat 12:18; 17:5 ††† 4:1 Hib 2:18; 4:15
 § 4:2 Exo 34:28; Mat 6:16-17 §† 4:4 Deu 8:3

§†† 4:6 Dir 91:11-12 §† 4:7 Deu 6:16 §†† 4:8 5:1 §† 4:10 Deu 6:13; 5:9 §† 4:12 14:3 §†† 4:13 Zan 2:12 §†† 4:14 Esa 8:23-9:1
 §†§ 4:16 Luk 1:79 18 4:17 3:2; 4:23; 6:10; 10:7

Yesu tete ndiri ma kawi kilif

(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ Pic takan Yesu slid, va tik a mazlən mitil ta Galili. Ta tələn á mazlən mitil kad toku, ləma ndiri səray ma kawi kilif, hidi ege gelemín. Zlim tan Simon ta nja ka wəla ta Piyer, sin ege gelemín Andire. A fiyi kwise tan a lib yəm ka kaw kilif. ¹⁹ Yesu mata ləma ta za, a ngareten: «Tá nja cah, hi ker kaw kilif kad acin, hi ya, hine səba ka. Ta va ka ted hini ka ndiri ma va ka wəla ndiri maparam, ka yigi ka səba katəf da.» ²⁰ Njod sinigi dəb kad ka kwise tan, ker kad, səbi Yesu acin. †

²¹ Yesu va gibik kedirek, ləma ndiri maparam a nimin səray, hidi ege gelemín, zlim tan Zak ege Zan, wəri Zebede. Egi ane lib kambawal tete cine tan Zebede, a njədi kwise tan ma pər pər. Yesu mata ləma ta za, wəla ta, a ngareten: «Hi ya, hine səba ka.» ²² Njod sinigi dəb kad ka kambawal baw cine tan, ker kad, slidigi səbi Yesu acin.

Yesu tete ma dal daligi ta liblay pana pana

²³ Yesu slid, va á liblay ngid ma pana pana ta liblay Galili. Va ane *je janga Yahudiyagi ta liblay titoku. A cedeten labar Dabawəzləv a ndiri ta nin. A cedeten Nawər Menekin wa nja Dabawəzləv ta va ka mar lay. Aza a bit ndiri ma dal daligi tete vidiligi pana pana. †²⁴ Zlim tik a gi acin, gbam liblay Siri dere. Ndiri ta liblay Siri toku mata zlim ta za, dahi ndiri nja dal a kəsəm pana pana a zləra tik acin. A dahi ndiri nja masərəf a kəsəm, bazla bazlagi tete ma gbərəw gbərəwigi. Yesu ti bit ta za kərəp.

²⁵ Yo, Yesu ta nja ka slid ka va za, ndirigi a nja ka səba tegi zurra á zal za. Ndiri toku a yahigi á liblay Galili za, aza maparam ti yahigi á liblay zlim tik Liblay Gub Təba Təba za. Həndan ti yahigi á liblay Zeruzalem za baw á liblay maparamigi ta liblay Yahudiya. Aza maparam dere ti yahigi á pala zungoh Zurdun za.

Labar, Yesu mata cedu a tala cadak ‡

(Luk 6:20-49)

5 Yesu ti ləma ndirigi pe ti basigi a jakwar tik. Mata ləma ndiri toku za, tapay tik a tala cadak, njay tik a nin. Ndiri ta zəd ngaz tik vigi a zləra tik. †² Yesu tar ka cedeten labar pana pana acin.

Nəv hidi mata nja gudum a tala mazlən ta wəzləv

(Luk 6:20-23)

³ Yesu a ngar:
«Ndiri ma sən tegi, sembe tan gəc á nəv za, nəv tan mata nja gudum,

ngam a va ka njigi a daba ndiri, Dabawəzləv ta mar ta. †

⁴ Ndiri ma nja ka hanigi a tireh ta talalay, nəv tan mata nja gudum,

ngam Dabawəzləv a va ka sakwat tiwed tan kad. ††

⁵ Ndiri ma gəci talan tan kad, nəv tan mata nja gudum,

ngam Dabawəzləv a va ka vəleten lay ka mar ta, wa nja sin mata ngar. †††

⁶ Ndiri ma nja ka may ta, ka diya kən wa nja nəv Dabawəzləv ta may a nəv ma takan,

nəv tan mata nja gudum,

ngam Dabawəzləv a va ka vəleten sembe ka diya kən toku, wa nja mata may ta.

⁷ Ndiri ma nja ka safi saha celegi, nəv tan mata nja gudum,

ngam Dabawəzləv a va ka saf saha tan dere. †

⁸ Ndiri ma mari nəv ma barən barən, nəv tan mata nja gudum,

ngam a va ka ləmi Dabawəzləv a həra tan. ††

⁹ Ndiri ma nja ka lapi ndirigi kad ka nji nja menekin, nəv tan mata nja gudum,

ngam Dabawəzləv a va ka wəla ta ka wəri tik. †††

¹⁰ Ndiri mangar a si beni a zləra ndirigi, a tala ta nja ka diyi kən,

wa nja Dabawəzləv ta may, nəv tan mata nja gudum,

ngam a va ka njigi a daba ndirigi, Dabawəzləv ta mar ta. ††

¹¹ «A picah ndirigi ti ro hini, ti diya hini beni, baw ti cedi ma pana pana ka mban hini ma kahay, ngam hin ta nja ka səba katəf da wər, nəv hini mata njay tik gudum səb. †††¹² Hi bebel, aza nəv hini mata nja gudum, ngam kula mazlən maday a pu hini a wəzləv. Hi ləma, ko *makatəf Dabawəzləv gi ma həli kəzəd pəpəla ka hini, ti diyaten beni wa sin dere.» ††

Nja ndiri ma səbi katəf Yesu wa nja kətəf baw wa nja pitirla

(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

¹³ Yesu a ngar: «Hin ndiri ma səba katəf da, nja hini ta daba ndiri ta talalay wa nja kətəf ma nja ka ninek wili. Yaw pic takan kətəf ti mbaday tik ka nja lələh lələh acin wər, ha va ka diyu acin a nja siki ka nja mgbedew mgbedew a nimin? Kən ma va ka həl a sin da baba kun, sey ka zer za, aza ndirigi ka vigi á tala tik. ††

¹⁴ «Hin ndiri ma səba katəf da, nja hini ta daba ndiri ta talalay dere wa nja lay ma kəngay. Hi ləma, liblay ma la la ta ka ma kpam a boh á boh kun, a nja ka nja gbivve a gbəmgbalay. ¹⁵ Yo, hidi ma nja ka mbəl pitirla, aza ka jəb tasaw a tala tik daha vu? Da dakun. A nja ka

†† 5:3 Esa 57:15; 61:1 ††† 5:4 Dir 126:5 ††† 5:5 Dir 37:11 † 5:7 18:33; Zak 2:13 †† 5:8 Dir 24:3-5 ††† 5:9 Hib 12:14 †† 5:10 1Pi 3:14 ††† 5:11 10:22; Luk 6:22 †† 5:12 2Ch 36:16; Mat 23:30; Luk 6:23; Kmy 7:52; Hib 11:32-38; Zak 5:10 †† 5:13 Mak 9:50

† 4:20 8:21-22 †† 4:23 9:35; 4:17 ‡ Labar tik tar ka bawama jəbin za təd ka bawama cesired. †† 5:1 4:8; 14:23; 15:29; 17:1; 28:16

mbəl pitirla toku za ba, ka deru ka lay ma kpam, ndiri ta jik toku kərap ka ləmi lay kəngay kəngay. ^{†16} Hin ndiri ma səba katəf da acin, hi njá ka boh kun. Nja hini ta daba ndirigi mata nja wa nja pitirla, ta nja ka mbəl ta za ka kəngay lay. Hi diya kəzəd menekin, ndirigi ka ləma ta, aza a va ka foli Cehw hini Dabawəzləw ta wəzləw.» ^{††}

Yesu ege mazuko Dabawəzləw

¹⁷ Yesu a ngar: «Yo, hi njá ka bənu, *mazuko Moyiz baw labar, *makatəf Dabawəzləw gi mata jəkwan hini, ta ya ka pas ta kad kun. Ta ced hini, kati ya azal ba ka səba tik ninek ninek, ndirigi ka səni diri pala madaba ma tik. ^{†18} Yo, ta ced hini kad ninek ninek, tala hayək ege wəzləw a wilin wa nja ngacah wər, ko kən kedirek a ndata a lib mazuko Dabawəzləw a pəsər kun. Kən kərap a va ka diya wa nja mazuko Dabawəzləw toku ta ngar. ^{†19} Mata nja wa nja ngatoku, hidi ma feh mazuko Dabawəzləw, ko ma takan ta lib mazuko Dabawəzləw gi kərap, aza a jəkwaneten a ndirigi ka feh mazuko toku dere, hidi tik a va ka nja ka hidi ma gəc gəc a daba ndiri, Dabawəzləw ta mar tegi. Ama hidi ma kaw mazuko Dabawəzləw kərap zləra səsəray, aza a jəkwaneten a ndirigi ka kaw ta wa sin dere, a va ka nja ka hidi maday a daba ndiri, Dabawəzləw ta mar tegi. ²⁰ Yo ta ced hini acin, hin ti may ka nja a daba ndiri, Dabawəzləw ta mar ta wər, sey hi vəl talan hini kərap, ka diya kən wa nja Dabawəzləw ta may. Vəl talan hini toku ka nja day za ka na *maləmi gi baw na ndiri *Farisagi.»

Hi njá ka basen nəv a coloh hini kun!

²¹ Yesu a ngar a nimin: «Hin ti sən *mazuko, Moyiz mata cedeten a doku tokon kamatakan. Mazuko toku a ngar: “A njá ka ndəv teli kun. Ko nayi ma ndəv teli, ki-ta tik a va ka bas.” ^{†22} Gara na da wər, ta ced hini, hati basen nəv a coloh, kita ku a va ka bas. Hati ngaren a coloh: “Ndukun talan ku da dakun,” a va ka basi kita ku a gibe ndiri madəday. Aza hati ngaren a coloh: “Hoh wəya,” a va ka fiyohigi a lib kuhu, mangar a micin kun. ^{†††}

²³ «Yo, a picah hati va *je Dabawəzləw, ka vəlen kən a Dabawəzləw, aza talan ku ti dasl, coloh a bas nəv a hoh, ²⁴ ma der kən ku kese kad, ma va a zləra tik, hine zer ma hini kad kay, aza acin a baw kən ku, ma vəlen a Dabawəzləw acin. ^{†††}

²⁵ «A picah hidi ti fiyoh ka kita, hin ta va ka slid ka va á katəf ngid ka bas kita tik, ma gar kad, hine cəba ma tik. Akun a va ka tepoh a zləra ma bas kita. Aza ma bas kita toku a va ka vəloh a zləra soji, aza soji toku a va ka

fiyoh a je fərsəna. ^{§26} Yo ta ced hini kad ninek ninek, a je fərsəna toku, ha yaḅ dala kərap kap kap wa nja mata zlohigi dakun wər, a ficikohigi kad kun.» ^{§†}

Hi njá ka wan a wərti maparam kun!

²⁷ Yesu a ngar: «Hin ti sənu wa nja mazuko tokon ta ngar. A ngar: “A njá ka wan a wərti maparam kun. Wər-ti dere ta njá ka wan a wapah maparam kun.” ^{§††28} Ama gara na da, ta ced hini, ko nayi ma diya mendired ka may wərti hidi maparam a hərə á gindik, ti wanigi a wərti toku zaba á nəv za. ^{§†29} Yo ta cedoh, a picah hərə ku tá zləra zəm ti bebedoh ka diya kən ma ngav ngav, ma cafu kad, ma zimbiru gədək. Səwan hoh ka nja a hərə fəlaw takan, á tala ka ficikohigi a lib kuhu a kəsəm ku tem tem. ^{§†30} Yo a picah, zləra ku tá zləra zəm ti bebedoh ka diya kən ma ngav ngav wər, ma tawu kad, ma ficiku gədək. Səwan hoh ka nja a zləra takan, á tala hoh ka va a lib kuhu a kəsəm ku tem tem.»

Hi njá ka gam wərti hini za kun!

(Mat 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

³¹ Yesu a ngar a nimin: «Mazuko tokon a ngar dere: “Wapah ti may ka gam wərti tik za, mata lalaben derewel na gam tik a zləra, di ka wakigi za.” ^{§†32} Ama gara na da, ta ced hini, a picah wərti a wanigi a wapah maparam kun, aza zelen ti gamu səb, a nja na ngar, sin ti bebed wərti tik toku ka diya ma ngav ngav, ngam a va ka va a zəd wapah maparam. Aza wapah ma ngazl wərti, zelen mata gamu za toku, sin ti diya ma ngav ngav dere.» ^{§†}

Hi njá ka nəf med ka pakam hini kun!

³³ Yesu a ngar: «Yo, hin ti sən *mazuko, Moyiz mata cedeten a doku tokon kamatakan. Mazuko toku a ngar: “Hati medi, a njá ka bu med ku za kun. Ma diya kən tik, wa nja hoh mata med səb a gibe Dabawəzləw.” ^{§†34} Ama gara na da wər, ta ngar hini, hi njá ka wəla med ka pakam hini kun. Hi njá ka med a lay tá wəzləw kad kun, ngam sin lay, Dabawəzləw ta nja a nin ka mar ndirigi. ^{§†35} Aza hi njá ka med a tala hayək kun, ngam lay jak ngaz Dabawəzləw. Hi njá ka med dere a liblay Zeruzalem kun, ngam liblay tik, liblay Dabawəzləw, bay maday. ^{§§36} Hi njá ka med ko a talan hini kun dere, ngam hi təd gəga ka zlambdaḅ yəm sosen talan hini za, ka nja barən barən, akun milin milin kun. ³⁷ Səwan, ha diya kən toku kun wər, ma ngar: “Awu, katá diyu dakun.” Hati diya kən toku, aza ma ngar səb: “Ha, katá diyu.” A njá ka wəla med acin ka pakam ku kun, ngam

§ 5:25 Luk 12:58-59 §† 5:26 18:34 §†† 5:27 Exo 20:14 §† 5:28 Job 31:1; 2Pi 2:14 §†† 5:29 18:8-9; Mak 9:43-47 §† 5:31 Deu 24:1; Mat 19:7; Mak 10:3-4 §† 5:32 19:9; Mak 10:11-12; 1Ko 7:10-11 §§† 5:33 Lev 19:12; Nom 30:3 §§† 5:34 Esa 66:1; Kmy 7:49 §§§ 5:35 Dir 48:3

† 5:15 Mak 4:21; Luk 8:16 †† 5:16 Efe 5:8; Fil 2:15; 1Pi 2:12
‡ 5:17 3:15; 7:12; 22:40; Rom 3:31 †† 5:18 Zak 2:10 †† 5:21 Exo 20:13; Lev 24:17 ††† 5:22 1Za 3:15 ††† 5:24 6:14-15

kən ngatoku, *Gudul á nja ka vølen a hidi a pakam.» †

Hidi ti neh kən a zləra ku, ma vølen!

(Luk 6:29-30)

³⁸ Yesu a ngar: «Hin ti sənu wa nja mazuko tokon ta ngar. A ngar: “Hidi ti ngab həra ku, ma ngab həra tik za dere. Ti kpesl ndin ku kađ, ma kpesl ndin tik kađ dere.”
††³⁹ Ama gara na da wər, ta ngar hini, hidi ma nja ka diya hini tireh, hi njá ka nda dəwa tik kun. A picah, hidi ti pəməh ka dukurum tá pala zləra zəm, ma buwen tá pala zlabay, mata pəməh a nimin a nin. ⁴⁰ Hidi ti may ka fiyoh ka kita, aza ka sər lukut ku táda za mekedirek, ma sər maday, ma japen a nimin a nin. ††⁴¹ Aza hidi maday ti may ka takoh a sembe, ka bawenu kən tik ka tep gab kəcah, ma bawu, ma tepenu tep tep gab gədək.
⁴² Hidi ti dəkəb kən a zləra ku, ma vølen. Hidi ti neh dəwa a zləra ku, ma vølen səb.»

Hi diyatən menekin a calambəlay hini!

(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ Yesu a ngar: «Hin ti sənu dere wa nja mazuko tokon ta ngar. A ngar: “A may coloh, aza ma feh calambəlay ku.” ††⁴⁴ Ama gara na da wər, ta ngar hini, hi may calambəlay hini. Aza hine dəkəb Dabawəzləw, ka ker micin ndiri ma nja ka diya hini tireh fonna. ††⁴⁵ Hin ti diyu wa nja ngatoku, hi va ka nja ka wəri Cehw hini Dabawəzləw ta wəzləw. Ngam Dabawəzləw a wel hidi á wel ko takan kun. A nja ka pat lay ninek a tala ndiri ma tireh, wa nja ta nja ka patu a tala ndiri menekin. A nja ka zaten van a ndiri ma nja ka diyi tireh, wa nja ta nja ka zaten a ndiri ma nja ka diyi, kən Dabawəzləw ta may. ††⁴⁶ Yo, a picah hine may sey ndiri, hin ta nja ka ngəm talan tete sinigi á gindik wər, aza hine may ndiri maparam səka dakun, Dabawəzləw ka vøl hini mazlən acin vu? Awu, Dabawəzləw a va ka vøl hini mazlən a nin kun. Ko *dəwanigi, ma nja ka mohi kən ndirigi, na tan dere a nja ka mayi ndiri, ma nja ka ngəmi talan tete sinigi.
⁴⁷ A picah hine fəđ sey vuno hini á gindik, hine bənu wər, hi diya kula kən vu? Awu wa sin kun, ko ndiri mangar a səbi katəf Dabawəzləw kun a nja ka fəđi vine tan wa sin dere. ⁴⁸ Na hini acin, hin ma nja ka səba katəf da, hine diya kən kərap a nəv ma barən wa nja Cehw hini Dabawəzləw ta wəzləw ta nja ka diya kən kərap a nəv ma barən.» †

Hi njá ka vøleten kən a nja motokon kir kir kun!

6 Yesu a ngar: «A picah hine diya menekin a hidi, ngam hin ta səba katəf Dabawəzləw, hi njá ka diyu kir kir, ndirigi ka fol hini kun. Ngam hin ti diyu, ka gər

† 5:37 2Ko 1:17-19 †† 5:38 Exo 21:24 † 5:39 Rom 12:17 †† 5:40 1Ko 6:7; Hib 10:34 †† 5:43 Lev 19:18; Mat 22:39; Mak 12:31; Luk 10:27 ††† 5:44 Exo 23:4-5; Rom 12:20; 1Pi 2:20-23; ka dəkəb Dabawəzləw: Luk 6:28; 23:34; Kmy 7:60; Rom 12:14; 1Ko 4:12; 1Pi 3:9 ††† 5:45 Efe 5:1 † 5:48 Lev 19:2

fol a zləra ndirigi wər, Cehw hini Dabawəzləw ta wəzləw a va ka vøl hini mazlən baba kun. †

² «A picah hin ti may ka vøleten kən a nja motokonigi, hi njá ka ca wəla á ca a zakay kama ka vølen kun, wa nja ndiri maparam ta nja ka diya ta, ka gəri fol a zləra celen tan. Na tan, ko a *je janga Yahudiyagi, ko á katəf ngid, a nja ka bawi kən ka vøleten a nja motokonigi, ndirigi ka sleri wəla ka fol ta. Ama ta ced hini kađ ninek ninek, sinigi wər, ti jani mazlən tan zaba.

³ Gara na hini wər, hin ta va ka vøleten kən a nja motokonigi, hi vølen á boh, ko ngama ku hoh mata may ka nja manja ləma. ⁴ Hin ti diyu wa nja ngatoku, Cehw hini tane wəzləw ma nja ka ləma kən, hidi ta nja ka diyu á boh, a va ka vøl hini mazlən a nin.»

Labar a tala dəkəb Dabawəzləw

(Luk 11:2-4)

⁵ Yesu a ngar: «Hin ta va ka dəkəb Dabawəzləw, hi njá ka diyu, wa nja ndiri maparam ta nja ka diya ta kun. Na tan ta nja ka dəkəbi Dabawəzləw, a nja ka garigi á gar a *je janga Yahudiyagi, aza a nja ka dəkəbi Dabawəzləw dere á lay bas ndirigi ngid, ndiri kərap ka ləma ta aza ka fol ta. Ta ced hini kađ ninek ninek, gara na tan wər, wa nja ndirigi ta nja ka fol ta toku, ti jani mazlən tan zaba. ⁶ Ama gara na hini ma səbi katəf da, hin ti may ka dəkəb Dabawəzləw wər, hine tuh a jik, hine pek mejjik tik kađ, aza hine dəkəb Cehw hini ta wəzləw, ma mbəh ta jakwar hini ka lay ma boh boh hin ta nja a nin toku. Hin ti diyu wa nja ngatoku, Dabawəzləw ma nja ka ləma kən, hin ta nja ka diyu á boh, a va ka vøl hini mazlən a nin.

⁷ «Hin ta va ka dəkəb Dabawəzləw, kana hi vəjəd ma pele pele wa nja ndiri manja ci talan ka Dabawəzləw ta nja ka diya ta. Ndiri toku a nja ka bən ta, Dabawəzləw a va ka yək dəkəb tan a tala ta nja ka vəjədi ma pe.

⁸ Ama ta ced hini, kana hi diyu dere wa nja sinigi. Ngam daka hi tar ka dəkəb Dabawəzləw kese kun, Cehw hini Dabawəzləw ti sən kən ma sen a zləra hini zaba, hin mata may ka dəkəbu. ††⁹ Tá nja cah ta ced hini acin wa nja hin ta va ka dəkəb Dabawəzləw. Hin ta va ka dəkəbu, hine ngar:

Vay kini tane wəzləw,

Hoh ada ma barən, ndiri kərap mata folohigi! †

¹⁰ Hoh ada bay, a ya ma mar kini!

Kən, hoh ta mayu, ndiri mata diya ta

a talalay a wacah,

wa nja ta nja ka diya ta ane wəzləw. ††

¹¹ A vøl kini kən ham na libi kini a picah. †

¹² A zer *ma ngav ngav kini kađ,

wa nja min ta nja ka zer na cala kini

ma nja ka diya kini ma ngav ngav. †

† 6:1 23:5 †† 6:8 6:32; Luk 12:30 †† 6:9 Ezé 36:23 ††† 6:10 4:17; 7:21; 12:50; 18:14; 21:31; 26:39-42; Mak 3:35; 14:36; Luk 22:42; Zan 4:34; 6:38-40; Kmy 21:14 † 6:11 6:24-34 †† 6:12 6:15

¹³ A njá ka keren katəf a *Gudul ka bebed kuni,
ka diya ma ngav ngav kun,
ma ngazla kini a lib zlera Gudul za.
[Hoh áda ma mar lay kərap, ma mar sembe
baw miseh maday ko a pu. Amen.] †

¹⁴ «Yo ta ced hini, hin ti zer ma ngav ngav, ndirigi ma-
ta diya hini kad, Cehw hini Dabawəzləv ta wəzləv a va
ka zer ma ngav ngav hini kad dere. ††¹⁵ Ama hi zer ma
ngav ngav, ndirigi mata diya hini kad kun wər, Cehw
hini Dabawəzləv a va ka zer ma ngav ngav hini kad
kun dere.» ‡

Labar a tala diya sumay ka fol Dabawəzləv

¹⁶ Yesu a ngar: «Hin ta va ka diya sumay ka fol
Dabawəzləv, hi njá ka ngad həra za wa nja ndiri ma-
param ta nja ka diya ta kun. Na tan a nja ka ngadi həra
tan za, ndirigi kərap ka sən ta a nin, a diyi sumay. Ama
ta ced hini kad ninek ninek, sinigi wər ti jani mazlən
tan zaba, ngam ndirigi a fol ta. ††¹⁷ Gara na hini ma
səbi katəf da, hin ta va ka diya sumay, hine pan həra
hini ninek ninek kad, aza hine pəz dawə ka talan hini.
¹⁸ Hine diyu wa nja ngatoku, ndirigi ka nja manja sən
ta, hine diya sumay. Sey Cehw hini Dabawəzləv ma nja
ka ləma kən, hin ta nja ka diyu á boh, á va ka sənu á
gindik. Hin ti diyu wa nja ngatoku, Dabawəzləv a va ka
vəl hini mazlən tik.»

Labar a tala bas gənan

(Luk 12:33-34)

¹⁹ Yesu a ngar: «Hin ma səba katəf da, ta ced hini, hi
njá ka zlay talan ka bas gənan a tala hayək a wacah
kun. Ngam gənan a tala hayək a wacah, nimi a va ka
hamu za, gozu a va ka zəmu, akun mahəl a va ka kap
jik ka həl gənan toku za. ††²⁰ Ta ced hini, səwan hi bas
gənan hini maparam tane wəzləv ba. Gənan ta nin
toku, ko nimi, ko gozu a ngavu dakun. Aza mahəl dere
a jan katəf ka kap jik ka həl tik za dakun. ††²¹ Kata mata
ngar hini wa nja ngatoku, ngam ka lay, hin ta nja ka
bas gənan hini a nin, nəv hini a nin dere.»

Labar a tala nja ndiri Kiristu ta ka lay ma kəngay

(Luk 11:34-36)

²² Yesu a ngar: «Hin ti sənu, həra tokon a nja ka kəng-
gay nja tokon, wa nja pitirla ma nja ka kəngay lay. A
picah həra ku a ləma lay kwerek kwerek wər, nja ku a
va ka nja ka lay ma kəngay dere. †²³ Ama həra ku a ləma
lay ninek ninek kun wər, nja ku kərap a lib kpizli dere.
Aza wa sin dere na diri lay ma kəngay na Dabawəzləv

ta nəv hidi. Lay ma kəngay toku ti mbađ ka lay ma zik-
wit zikwit wər, hidi tik a lib kpizli duze.»

Kən kərap, Dabawəzləv á nja ka vəl hini

(Luk 16:13; 12:22-31)

²⁴ Yesu a ngar: «Hin ti sənu, hidi ma nja ka wak zləra
za, ka həl kəzəd ndiri səray da dakun. A va ka may hidi
ma takan, aza a va ka feh hidi həndan. A va ka kaw
kəzəd hidi ma takan zləra səsəray ka həlu, aza kəzəd
hidi həndan a va ka kawu a sabaray. Yo aza acin wa sin
dere, hidi takan ka wak zləra za, zləra həndan ka həl
kəzəd Dabawəzləv, zləra həndan ka bas gənan, a va
dakun. ††

²⁵ «A tala ngatoku ta ngar hini, hi njá ka bən pele
pele a tala kən ndap kun. Aza hi njá ka bən pele pele
dere a tala lukut kəsəm hini kun. Ngam micin hidi a sla
a kən ndap kun, aza kəsəm hidi a sla a lukut kun. †²⁶ Hi
ləma, salak ma nja ka mbirigi á wəzləv a bizigi dakun,
aza a basi kən ham a debin kun. Yaw azama a seni kən
gadəbəlak tan kun, ngam Cehw hini Dabawəzləv ta
wəzləv á nja ka vəleten kən ham. Mata nja wa nja nga-
toku acin, yaw a bilike micin hini, hidi memilin azal vu?
^{††²⁷} Hin ta nja ka bən pele pele wa nja ngatoku,
Dabawəzləv ti may ka wət micin hini a picah za wər, hi
va ka zlan wan tik za vu? Awu, ko wan takan a zlan za
dakun.

²⁸ «Aza dere hi nja ka bən pele pele a tala lukut fi
kəsəm hini kemi? Hi ləma wa nja pay ta donu ta nja ka
fofonigi ninek. A həli kəzəd kun, aza a bi lukut kun
dere. †²⁹ Hin ti sənu, bay *Salomon ta kamatakan bəbay
hidi, ma mar lukut kəsəm kahay kahay. Azama a daba
lukut tik kərap, ko lukut takan ma ngəm wa nja fofon
pay titoku da dakun. ††³⁰⁻³¹ Yo hi ləma, fofon a nəp pe
kun. Hidi ti ləma a picah dewaterkun, a gbəm ti yab,
aza kuhu ka riyu za. Ko mata nja wa nja ngatoku,
Dabawəzləv má a nja ka ngəm ta ka fofon menekin, yo
a bilike hini, hidi memilin acin vu? Dabawəzləv a va ka
fi hini lukut menekin. Yo mata nja wa nja ngatoku acin,
hi nja ka bən pele pele a tala kən ndap hini, a tala yəm
sa hini, baw a tala lukut kəsəm hini ka raw kemi? Ta
ced hini, hi ca talan ka Dabawəzləv ninek ninek kese
kun. †³² Sese bən ngatitoku, ndiri manja ci talan ka
Dabawəzləv á nja ka bən ta. Gara na hini wər, Cehw hi-
ni Dabawəzləv ta wəzləv dāha. Aza ko a pu talan tik
desle ka hini ka vəl hini kən kərap ma sen a zləra hini.
^{††³³} Ta ced hini, hi vəl talan hini ba a Dabawəzləv ka
mar hini, aza hine diya kən kərap wa nja sin ta may.
Hin ti diyu wa nja ngatoku wər, kən kərap ma sen a
zləra hini, Dabawəzləv a va ka vəl hini acin. ††

³⁴ «Tá nja cah ta ced hini acin, hi njá ka bən pele pele
a tala kən ta gibik kun. Pic tik ti sla wər, kama hini ka

† 6:13 10:16-25; 24:3-28; Zak 1:12-15; Zan 17:15; 2Te 3:3; 2Ti 4:18
†† 6:14 5:24; Luk 6:37; Efe 4:32 ‡ 6:15 18:35 †† 6:16 Esa 58:5; Mat
4:2; 9:14-15; 17:21; Mak 2:18; 9:29; Luk 2:37; 4:2; 5:33; 18:12; Kmy
13:2-3; 14:23; 2Ko 6:5; 11:27 †† 6:19 Zak 5:2-3 ††† 6:20 19:21; Mak
10:21; Luk 12:33

††† 6:24 6:11 § 6:25 Fil 4:6; 1Pi 5:7 †† 6:26 10:29-31; Luk 12:6-7
††† 6:29 1Ro 10 †† 6:30-31 14:31 ††† 6:32 6:8 †† 6:33 1Ro
3:11-14; Dir 37:4-5

jəwayay hini acin a lib tik, aza bən maparam a va ka ya hini a pic tik, hini ka sənu acin ka diya a nja siki. Ko pic siki a beni tik pana ta nja ka daha a tala ndirigi. A tala ngatoku bən hini ta njá ka ton a kese ka nja hini ta gbəm kun.» †

Hi njá ka caf colo hini kun!

(Luk 6:37-38, 41-42)

7 Yesu a ngar a nimin: «Hi njá ka caf colo hini kun! Hin ti caf colo hini wər, Dabawəzləw a va ka bas hini kita. †2 A va ka sla kita hini kap kap wa nja hin mata caf colo hini. Ko hi diyatən kən a colo hini wa siki. Ta ced hini, hin ti vəlen kən a hidi, Dabawəzləw a va ka slu á sla. Ta slu za, a va ka vəl hini kap wa nja hin mata vəlen a hidi toku. ‡

‡3 «Na ku, coloh ti diyoh *ma ngav ngav kedirek, ha nja ka đasl talan a nin. Aza ma ngav ngav maday, hoh mata diyu, ha đasl talan a nin səka đakun, mi ma həl mi? †4 Coloh ti diyoh ma ngav ngav kedirek, ha nja ka ngəzu njod. Yo aza na ku, ma ngav ngav maday hoh mata diyu, ha ngəz talan ku səka đakun, mi ma həl mi? †5 Yo ta ngar hini acin, hin ndiri ma nja ka jozli ma cicah, hi ngəz talan hini a ma ngav ngav maday, hin mata diyu a zakay, di hini ka təd gəga acin ka ngəz colo hini ma diya ma ngav ngav mekedirek.

‡6 «Hi njá ka baw kula kən menekin, Dabawəzləw mata vəl hini a zləra, ka vəletən a ndiri mada həzagi kun, ngam a va ka cəb hini a talan ka diya hini tireh. Aza hi njá ka baw kula kən menekin ka vəletən a ndiri mada vevedemigi kun dere, ngam a va ka njak ta a ngaz ka ngav za.»

Hi dəkəb kən kərap, hin mata may a zləra Dabawəzləw,

aza hi va ka janu!

(Luk 11:9-13)

‡7 Yesu a ngar: «Hi dəkəb kən a zləra Dabawəzləw, a va ka vəl hini. Hine gər kən a zləra tik, hi va ka janu. Aza hine wəlu dere, a va ka zla hini wəla. †8 Ngam ko nayi ma dəkəb kən, a va ka vəlen. Ko nayi ma gər kən, a va ka janu. Aza ko nayi ma fəd idida, a va ka zletən wəla.

‡9 «Yo, cin wərigi daha a daba hini a wacah. Kərti ti dəkəb gəda a zləra cin, a va ka baw gugun, ka vəlen ka hamu vu? †10 Ti dəkəb kilif a zləra tik, a va ka baw wən ka vəlen vu? †11 Yo na hini acin, hin ti mbu a lib *ma ngav ngav, ama hin ti sən ka baw kula kən menekin, ka vəletən a wəri hini. Yaw a bilike Cəhw hini ta wəzləw

† 6:34 Exo 16:4, 19-20 †† 7:1 Zak 4:11-12; 1Ko 4:5 ‡ 7:2 Mak 4:24; Rom 2:1; 14:10-12 †† Deftere ta ma girek ka baray 3-4 a ngar: «Ha ca həra ka saf kisibit mekedirek tane həra coloh a tala mi? Aza ma pay maday tane həra ku ha ləmu đakun. Hoh ka ngaren a coloh: «Ta bawa kisibit mekedirek tane həra ku kad,» azama pay maday ane həra ku.» †† 7:7 Jer 29:12-14; Mat 18:19; 21:22; Mak 11:24; Zan 14:13-14; 15:7; 16:24; Zak 1:5; 1Za 5:14-15

azal acin vu? Ta ced hini, hin ti dəkəb kən a zləra tik, a va ka vəl hini kula kən menekin. ††

‡12 «Kən menekin, hin ta may ndirigi ka diya hini, hine diyatən dere. Hin ti diyu wa toku, a nja na ngar, hin ti diya kap kap wa nja deftere *Moyiz mata ngar, baw wa nja *makatəf Dabawəzləw mata ngarigi.» ††

Labar a tala gara medikiđ ma tenw ege ma fonna

(Luk 13:24)

‡13 Yesu a ngar: «Yo ta ced hini, gara medikiđ səray đaha, takan ma tenw, takan ma fonna. Na hini, hin ma səba katəf da, hi tuh áka gara medikiđ ma tenw. Gara medikiđ ma fonna wər, katəf tik ma varra. Ndirigi pe a nja ka vigi á katəf toku, ama katəf tik a nja ka tep hidi ka lay lekw. †14 Ama gara medikiđ ma tenw wər, katəf tik a nja ka tep hidi a gibe Dabawəzləw ka jan diri micin. Yo ta ced hini, katəf tik toy toy ka səba, aza ndirigi pe a ləma ta ka vigi á nin za đakun.» ‡

Makatəf Dabawəzləw a nja ka sən áka kəzəd tik

ta nja ka diyu

(Luk 6:43-44)

‡15 Yesu a ngar: «Ndiri maparam a nja ka ngarigi: «Min *makatəf Dabawəzləw ta,» azama a nja ka mbani ma. Yo ta ced hini, hine kaw talan hini a sinigi. Ta va ka vayigi ka lap a daba hini, a va ka njigi tete'w kad, wa nja tumuk mangar a gərəsigi đakun, ama ka dawən tik ka diyi tireh wa nja movolum. †16 Yo, sese ndiri ngatitoku, hi va ka sən ta áka kəzəd tan za, ta nja ka diya ta. Hi ləma, hidi ma nja ka dəm gorbok a pay gedikiđ da đakun. Yo aza dere, hidi ma nja ka dəm bus a pay nden da đakun. †17-18 Pay menekin a mbu mambambu ma kpososok sok kun. Aza pay ma ngav ngav a mbu mambambu ma nekw nekw kun. Pay menekin a nja ka mbu mambambu ma nekw nekw, aza pay ma ngav ngav a nja ka mbu mambambu ma kpososok sok. †19 Pay mangar a mbu mambambu ma nekw nekw kun, sey ka bəl a madaba tik kad, aza ka dawən tik ka cef a kuhu. †20 Wa toku acin, hin ta va ka ləma kəzəd makatəf Dabawəzləw gi, hi va ka sənu á nin za, sinigi diri makatəf Dabawəzləw gi vu, mala makatəf ma mbani ma vu?»

Hi diya kən, Dabawəzləw ta mayu, di hini ka nja a daba ndiri, sin ta mar ta!

(Luk 13:25-27)

‡21 Yesu a ngar: «Yo ta ced hini, ndiri ma nja ka wəla kigi: «Maday, Maday» a ma á gindik, á va ka njigi a daba ndiri, Dabawəzləw ta mar ta đakun. Ndiri ma va ka njigi a daba ndiri, Dabawəzləw ta mar ta toku wər, sey

††† 7:11 Zak 1:17 ††† 7:12 5:17; Rom 13:8-10; Gal 5:14 ‡ 7:14 Kmy 14:22 †† 7:15 Deu 13:2-4; Mat 24:11, 24; Kmy 20:29; 2Ko 11:13-15; 2Pi 2:1; 1Za 4:1 ††† 7:16 12:33; Zak 3:12 †† 7:17-18 Gal 5:19-23 ††† 7:19 3:10; Luk 3:9; Zan 15:2, 6

ndiri ma nja ka diyi kən, Vay Dabawəzləv ta may dere. †22 A pic Dabawəzləv ta va ka bas kita, ndiri pe a va ka ngar kigi: "Maday, min ti ced labar ma yaha á zləra Dabawəzləv za a ndirigi áka zlim ku za. Min ti gam *masəraf a kəsəm ndirigi áka zlim ku za. Aza min ti diya ban ban kən dere pana pana áka zlim ku za." 23 Ama ta va ka ngareten a ndiri toku kpay kpay kad: "Tete'w bay da, ta sən hini ko kedirek kun. Hi slid, hine va hini a jakwar da a watoku za, hin ma nja ka diya ma ngav ngavi cah." ††

Labar a tala jik sərayigi

(Luk 6:47-49)

24 Yesu a ngar acin: «Yo ta ced hini, hidi ma zlimi labar da toku, aza ma diyu wa sin, sin kibe kibe hidi nja ndukun talan, ma la je tik a tala hohoy. †25 Mata ndən za, pic takan van tar ka za, za za kahay kahay, aza yəm ti pe a zungoh kəcak kəcak, mid ti ca a sembe, nep je tik a gom kun, ngam ti ndənu ninek a tala hohoy ka lay ma kpm. 26 Ama gara hidi ma zlimi labar da, kata ma-ta ced toku, aza a diyu wa sin kun, sin kibe kibe wəya hidi manja ndukun talan, ma la je tik a mazlən zungoh a tala vəkad. 27 Pic takan van tar ka za, za za kahay kahay, yəm ti pe a zungoh kəcak kəcak, mid ti ca a sembe, aza njod je tik ti gom vadas vadas.»

28 Yesu mata way ka ced labar titoku kərap za, janga tik ti pələk talan ndiri ma bas bas ta nin, †29 ngam janga tik toku, wa nja na *maləmiği dəkun. Ma tik a ndəv ka lay kahay kun.

Yesu ege kwala kwala

(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

8 Yesu a jemaha á tala cadak kad, aza ndiri pe a səba ta. 2 Kedirek kwala kwala maparam ti ya a zləra Yesu, gbərəw kad a gibe tik, a cen zləra. A ngaren: «Maday, kati sənu, hati may wər, sembe ku ti təd gəga ka yab kwala kwala a kəsəm da kad kata ka nja kwizen kwizen.» 3 Yesu takana zak zləra dos a kəsəm tik, a ngaren acin: «Kati mayu. Tá nja cah kwala kwala ta kəsəm ku mata yab kad.» Mata ngaren wa nja ngatoku za, njod kəsəm tik ti goh. 4 Yesu a ngəzu acin, a ngaren: «A zlimi ninek ninek. Kən kata mata diyoh toku, kana ha va cedeten a ndirigi. Sey a slid, ma va a zləra *mangarama ta *je Dabawəzləv, ma va dafen kəsəm ku. Mangarama ta ləma kəsəm ku za, ma baw kən soson, ma faten a Dabawəzləv acin wa nja *mazuko Moyiz mata ngar, ndiri kərap ka sən ta á nin za acin, kwala kwala ku ti yab.» ††

† 7:21 6:10; 7:24-27; 21:28-31; Rom 2:13; Zak 1:22-25; 2:14-26
†† 7:23 25:12; 2Ti 2:19 † 7:24 7:21 †† 7:28 11:1; 13:53; 19:1; 26:1; Mak 1:22; Luk 4:32; 7:1 †† 8:4 Lev 14:2-32; Mat 12:16; Mak 7:36; Luk 17:14

Hidi ma həl kəzəd ida maday soji

(Luk 7:1-10)

5 Yesu slid va a liblay Kaparnahum. Mata təd a nin za, hidi maparam dāha, mohuloy ta liblay *Roma, maday soji, yaha a zləra tik. A dəkəbu ka zleben, a ngaren: 6 «Maday, hidi ma nja ka həl kəzəd tane ida dā, ma wan wan ita. Sin ti gbərəw, aza a sa beni kahay kahay.» 7 Yesu a ngaren acin: «Yo, hati may wər, ta va ka vay ka bitu za.» 8 Maday soji a ngaren: «Ta təd gəga hoh ka yaha ida dā dəkun. Hati ngar a ma səb á gindik, ma həl kəzəd dā ka slid ka dal tik za, a va ka slid səb kap wa nja ma ku. 9 A ləma, kata a talan dā, cali dāgi má day za ka kata, dāha, aza ta nja ka zlimi ma tan dere. Aza dere, sojigi maparam, kata ada maday tan. Kati ngaren a soji takan ta daba tan: "A slid ma va a wata," a va ka va. Aza kati ngaren a soji maparam dere: "A ya a wacah," a va ka yaha. Kati ngaren a ma həl kəzəd dā: "A diya kəzəd ngata a ndata," a va ka diyu. Yaw hoh dere, hoh hidi maday, hati ngar a ma səb á gindik, ma həl kəzəd dā ka slid ka dal tik za, a va ka slid. ††» 10 Yesu mata zlimi labar maday soji toku za, ti gudum nəv tik kahay kahay. A ngareten a ndiri ma səba ta acin: «Ta ced hini kad ninek ninek, daka nja dā a daba hin *ndiri Isirayilagi, Dabawəzləv mata mbat ta ka nja ka ndiri tik, ta jan hidi ma zer nəv tik yac a Dabawəzləv kad wa nja mohuloy hidi cah dəkun. 11 Yo ta ced hini, ndiri maparam a va ka yahigi á madabalay za baw á wərəm kad, a va ka tuhigi ka lay, Dabawəzləv ta maru ka njigi tete *Abərahā, *Izak baw *Zakob, aza ka zəmi wili á lap tete sinigi. ††12 Ama ndiri, Dabawəzləv ma-ta mbat ta kamatakan ka tədigi ka lay, sin ta maru, aza mata bazli ma tik, a tədigi baba a nin kun. A va ka ficik ta a lakwat ka njigi a lib kpizli. A lib kpizli toku, a va ka hanigi aza a va ka wərnigi.» † 13 Yesu a ngaren a maday soji takana acin: «A slid ma va ku ita. Ta va ka diya kən hoh mata ngar, ngam hati ca talan ka kata.» Mata ngar wa nja ngatoku za, njod ma həl kəzəd maday soji toku ti bit acin ka gbərəw tik za. ††

Yesu tete ma dal daligi

(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Yesu slid va ita Piyer, va jan sikwilen Piyer toku ma wərti wərti a dal, ma wan wan, kəsəm tik kwet. ††15 Yesu va a zləra tik, dos zləra ka zləra tik. Njod kəsəm wərti toku ti mad. Slid za acin, a ta wili ka vəlen a Yesu.

††† Yaw, hoh dere hidi maday, hati ngar a ma səb á gindik, ma həl kəzəd dā ka slid ka dal tik za, a va ka slid: Labar ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb ka zlimi ninek ninek ††† 8:11 Esa 25:6 § 8:12 13:42, 50; 22:13; 24:51; 25:30 †† 8:13 9:22; 9:29; 15:28 ††† 8:14 1Ko 9:5

¹⁶ Lay mata va ka nja lah lah, ndiri maparam a dahi bazla bazligi pe a zlera Yesu ka bit za. Yesu ti gam maserəfigi a kəsəm tan za áka ləwa ta pakam tik kad. Ti bit ndiri ma dal daligi za kərap dère. ¹⁷ Yesu ti diyu wa nja ngatoku ka nja kap wa nja labar *Ezay, *makatəf Dabawəzləv mata ceđu kamatakan. Ti ngar ka Yesu: «Kən ma nja ka ham kini a kəsəm, ti zladu za-ba, aza ti bit kini ka dal kini zaba.» †

Ndiri ma mayi ka səba katəf Yesu

(Luk 9:57-62)

¹⁸ Yesu ləma ndiri ma bas bas pe a jakwar tik. Mata ləma ndiri toku za, a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik, ka zləna tan á pala mendar mitil za. ¹⁹ Njod *maləm Yahudiyagi ti ya a zləra tik, a ngaren: «Maday, ko ha va kúlá ka lay siki, ni va ka lap a hoh.» ²⁰ Yesu a ngaren acin: «A bən ninek ninek a zakay. Hati sənu, bəlwayigi, je wan tan dāha, aza vikin dère, je wan tan dāha. Gara kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za wər, je wan da da dakun.» ††

²¹ Hidi maparam ta zəd ngaz Yesu a ngaren a nimin: «Maday, a ker ka katəf, kata ka va ka mēda vay kad kway di kata ka yaha ka səboh.» ††²² Yesu takana a ngaren acin: «A ya, ma səba ka səb. Ma ker memicigi †† kad, mata mēdi cala memici tan.»

Sembe Yesu day ka yəm ege vilvili

(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ Yesu jem a lib kambawal, aza ndiri ta zəd ngaz tik ti lapigi tete sin. ²⁴ Njod vilvili ti ya, a ca day day a tala yəm viviv viviv. Yəm a kəz gingib gingib, aza a ha a sembe a lib kambawal. Gara Yesu wər, ti wan filen. ²⁵ Ndiri ta zəd ngaz tik mata ləma ta za, yəm a gər ka məd kambawal kad, vigi a zləra Yesu, a fuduh ta za, a ngareten: «Ala Maday, ala Maday, min a wilin kun, a bit kini za!» ²⁶ Yesu a ngareten acin: «Hi pərət wa nja ngacah kemi? Hi ca talan ka kata ninek ninek kese kun dey.» Slid za, ndul ta ndul vilvili toku, aza a ngaren a yəm ka kəz baba kun. Njod ti kaw kad ba. ††²⁷ Ndiri ta zəd ngaz Yesu mata ləmi kən toku za, ti pələk talan tan. A ngarigi: «Wa ndiri da, gawla cah wər nayi na? Hi ləma, ko mid ege yəm a zlimi ma tik dey.»

Yesu tete ndiri ma mbad mbad səray

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Yesu ti təd a pala mendar a liblay Gadarena acin. Njod ndiri ma mbad mbad səray ma nja ka wanigi a civi ti yahigi á civi za, janigi tete Yesu. Tireh tan ninékun, ko hidi takan ma nja ka yaha á katəf toku da dakun. ²⁹ Mata ləmi Yesu za, a pari wəla day day, a

† 8:17 Esa 53:4 †† 8:20 2Ko 8:9 † 8:21 4:20, 22; 9:9; 19:21; Mak 1:18, 20; 2:14; 10:21; Luk 5:11, 28; 18:22; Zan 1:43; 21:19, 22

†† Memici toku a nja na ngar «Ndiri mangar a jani micin ta zləra Yesu kun.» †† 8:26 Dir 89:10; Mat 14:30-32

ngareten: «Hoh Kərti Dabawəzləv cah, kən ma lap kini tete hoh mi? Hati ya ka tes kini kesin njod za vu?» ††

³⁰ Gab gədək tete sinigi, vege-demigi pe a nin, a ngufi lay. ³¹ *Masərəf ta kəsəm ndiri toku a caten zləra a Yesu acin, a ngareten: «Hati may ka gam kini a kəsəm ndiri cah za wər, a zlən kini, mini ka va a kəsəm vege-dem titoku.» ³² Yesu a ngareten acin: «Hi slid, hine va!» Njod vok yahigi a kəsəm ndiri toku za, vigi a kəsəm vege-dem titoku. Mata vigi a nin za, vege-demi toku kərap a sigi, si si á kəsəm cadak kad, sirif a lib mitil, lekwigi a nin.

³³ Ma mari vege-demigi mata ləma ta wa nja ngatoku za, ca kad pəpəp pəpəp si tanigi ita. Ti va cedeten labar kən ma diya toku kərap a ndirigi, lap a kən ma diya a tala ma mbad mbadigi ma səray titoku. ³⁴ Ndiri ta liblay toku mata zlim ta za, slid vigi kərap ka va ka janigi tete Yesu. Mata jan ta za, a ngareten acin: «Mine takwanoh, a slid, ma va ku a liblay kini za.»

Yesu ti təd gəga ka bit hidi ka dal za, aza ka zer ma ngav ngav hidi kad dère

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

9 Yesu slid jem a lib kambawal, zlan yəm, cəba tik a liblay tik. ² Kedirek ndiri tane liblay tik toku ti bawi ma gbərəw gbərəw maparam a lay wan tik tep ta a zləra Yesu. Yesu mata sənu za, ndiri toku ti ci talan ka sin, a ngaren a ma gbərəw gbərəw toku acin: «Kərti da, a suk nəv ku kad, tá nja cah, *ma ngav ngav ku ti zer.» †††³ *Maləmiigi ta nin mata zlim ta wa toku za, a ngarigi á lib za: «Kay gawla cah a ced ma ma tireh ka Dabawəzləv a ma mata ngar toku.» ⁴ Njod Yesu ti sən bən tan zaba. A ngareten: «Hi bən, bən ma ngav ngav mada ngatitoku kemi? ⁵ Kən maday ada siki, ka ngaren a hidi “Ma ngav ngav ku ti zer kad ba” akun “A slid za, ma va ku?” ⁶ Ama ta may, hini ka sənu, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta mar sembe a tala hayək a wacah ka zer ma ngav ngav ndirigi kad.» Yesu mata ləwa wa toku za, a ngaren a ma gbərəw gbərəw takana toku acin: «A slid za, ma baw lay wan ku, ma va ku ita.» ⁷ Njod gawla toku caw slid za, baw lay wan tik, tá va tik ita. ⁸ Ndiri ma bas bas ta nin mata ləma ta za, a pərətigi. Aza a foli Dabawəzləv acin. A ngarigi: «Kay Dabawəzləv a nja ka diya kən menekin kun va. Ti vəlen sembe a hidi memilin ka diya ban ban kən duze.»

Yesu ege Matiye

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-35)

⁹ Yesu slid, va tik a lay maparam. Ta va ka va á katəf ngid, ləma *dəwan maparam, zlim tik Matiye, ma nja nja a biri tik. Va a zləra tik, aza a ngaren: «A slid za, ma səba ka!» Matiye takana caw slid za, aza a səbu acin. ††

††† 8:29 Mak 3:11; 1Ko 15:24 ††† 9:2 Luk 7:48; Dir 103:3; Zan 9:2 § 9:6 Zan 5:36 †† 9:9 8:21-22

¹⁰ A dawən tik Yesu ti va ita Matiye toku, a zəm wili a nin. Celen dəwan tegi pe tete ndiri maparam ma nja ka diyi kən ma ngav ngav ti yahigi a nin dere. A zəmi wili tete Yesu baw ndiri ta zəf ngaz tik acin. †

¹¹ Kedirek ndiri *Farisagi ti ləma ta zaba, aza a ngareten a ndiri ta zəf ngaz Yesu: «Maday hini a nja ka zəm wili tete dəwanigi, baw ndiri maparam ma nja ka diyi ma ngav ngav toku kemi?» ¹² Njod Yesu ti zlimi za-ba. A ngareten acin a ma ma ngab ngab: «Yo, tá nja cah wər doktor a nja ka zleben a ndiri ma belen belen vu? Awu, a nja ka zleben a ndiri ma dal daligi. ¹³ Yo, ka-ta dere wa sin, ta ya a talalay ka gər ndiri nja nəv ma barən kun. Kati ya ka gər ndiri ma nja ka diyi ma ngav ngav ka bit ta za. Hi bən a tala labar, Dabawəzləv mata ngar a lib deftere tik. Ti ngar: “Ta may ndirigi ka safi saha ndirigi á tala ka fat ki kən sosen.” ††

Mazuko Yesu a lapigi a mazuko ndiri Farisagi dakun (Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Kedirek ndiri ta zəf ngaz Zan ti vigi a zləra Yesu. A ngareten: «Min tete ndiri *Farisagi mi nja ka diya sumay a pic maparam. Yaw aza acin ndiri ta zəf ngaz kugi a diyi sumay səka dakun wər, mi ma həl mi?» ¹⁵ Yesu a ngareten acin a ma ma ngab ngab: «Hi zlimi labar, ta va ka ced hini toku. Hidi ma ngazl wərti ti wəla ndirigi ka zəmi wili, aza hidi ma ngazl wərti toku a wilin a daba tan wər, ndiri toku a va ka denigi kese vu? Awu, a denigi dakun. Ama pic takan ti bawi hidi ma ngazl wərti toku a daba tan za wər, a pic tik ndiri toku a va ka denigi, aza a va njigi manja zəm wili acin.» ††

¹⁶ Yesu a cedeten ma ma ngab ngab maparam a nimin. A ngar: «Hidi ma nja ka baw yəwən yar ka mbaw kafən lukut a sin, da dakun. Ngam ta mbaw a nin za, lukut tik a va ka pər ka va donu donu. ¹⁷ Yo hi ləma dere, hidi ma nja ka dok mbazla ka gbəmgbah səla da dakun, ngam mbazla toku ta va ka basa a wərəm, a va ka zlər gbəmgbah səla gəvba səray za. Mbazla a va ka zer ka hayək, aza kən ma va ka diya a səla tik da baba kun. Hin ti sənu ninek ninek, hidi a nja ka dok mbazla ka yəwən səla. Wa toku səla a va ka zlər ka ngav mbazla dakun.»

Kərti Zayirus ege wərti ma dos zləra ka lukut Yesu (Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Mandala tik Yesu ta ləwatan a ndirigi a wilin, hidi maday maparam ta daba *ndiri Yahudiyagi yaha a zləra tik, gbərəw a metikisem a gibe tik, a ngaren: «Kərti da ti məc a kancah. A ya, ma diya zləra ku a tala

† 9:10 11:19; Mak 2:15; Luk 5:29; 7:34; 15:1-2; 19:7 †† 9:13 Osé 6:6; Mat 12:7; Luk 19:10 ‡ 9:14 6:16-17; 11:18-19; Luk 7:33-34 †† Ma ma ngab ngab toku, Yesu a ləwa a talan tik. Mandala sin a wilin a daba ndiri ta zəf ngaz tik wər, sinigi ka diyi sumay acin kemi? †† 9:15 22:2; 25:10; Zan 2:1-12; 3:29; Kzl 19:7

tik, mata mbəlahə za.» ¹⁹ Yesu mata zlimi wa toku za, slid səbu tete ndiri ta zəf ngaz tik.

²⁰⁻²¹ Kedirek wərti maparam ti va á dawən Yesu za. Ti təd viya gub a tala səray a nja ka gbay kən kepic kepic. A bən á libi za: «Ko kati dos zləra ka lukut tik á gindik, ta va ka bit.» Va acin á dawən Yesu za, va dos zləra ka mazlən lukut tik. ††²² Njod Yesu bu a zal zal, ti ləmu. A ngaren acin: «Kərti da, a suk nəv kad. Hati ca talan ka kata, hati bit.» Njod bebiz ta kəsəm wərti toku ti kaw. †††

²³ Kedirek Yesu ti təd ita hidi maday ta daba ndiri Yahudiyagi toku acin. Mata təd za, jan ndiri ma hani kərtaza ma məc toku, a ci kən. Aza ndiri maparam a pari han. ²⁴ Yesu a ngareten: «Hi slid, hine va a watoku za. Kərti cah a məc kun, a wanay tik.» Ndiri mata zlimi ta wa toku za, a ca ta, a haray ma wəya tik. ²⁵ Yesu gam gam ndiri kərap a lakwat. Tuh acin a je kərti ma məc məc toku, kawu ka zləra, aza kərti toku caw slid za. ²⁶ Ndirigi mata ləma ta za, labar tik a gi á liblay ngid kərap.

Yesu ege wələfigi səray

²⁷ Yesu ti slid tik ka lay toku za, a va á katəf ngid acin. Ta va ka va á katəf toku, wələfigi səray a səba ta. A sleri wəla, a ngarigi: «Hoh dehen bay *David, a saf sa-ha kini səka!» †††

²⁸ Yesu mata təd ita za, wələf toku ti vigi a zləra tik. Yesu a ngareten acin: «Hin ta bənu wər, kati təd gəga ka bit hini ka wələf hini za vu?» A ngareten: «Hayin, hati təd gəga Maday.» ²⁹ Njod Yesu dos zləra ka hərə tan, a ngareten: «Hin ti ca talan ka kata, tá nja cah, ta va ka diya hini kən, wa nja hin mata may.» ³⁰ Njod hərə tan ti zlər kwerek kwerek, a ləmi lay acin. Yesu a ngəz ta acin, a ngareten: «Kana hi va cedeten a ndirigi.» ³¹ Mata vigi za, a njigi tete'w kad kun, a gəgari labar Yesu á liblay ngid. †

Yesu ege baba

³² Ndiri toku mata slid, mata va tan za, ndiri maparam ti dahi baba a zləra Yesu. *Masərəf á taku kad ka nja manja ləwa. ³³ Yesu gam *masərəf ta kəsəm tik toku za, aza njod gawla toku tar ka ləwa acin. Ndiri ma bas bas mata ləma ta wa toku za, kən toku ti kpas talan tan. A ngarigi: «Kay kən ngatoku a diya kese a liblay tokon *Isirayila cah dakun.» ³⁴ Ama ndiri *Farisagi a ngarigi: «Bay masərəf á vələn sembe ka gam masərəf a kəsəm ndirigi za ta.» †††

††† 9:20-21 Lev 15:25-27; Mat 14:36; Mak 5:27; 6:56; Luk 6:19; 8:44 ††† 9:22 8:13; Mak 5:34; 10:52; Luk 7:50; 8:48; 17:19; 18:42; Kmy 3:16 § 9:24 Zan 11:11-13 †† 9:25 Mak 5:41 ††† 9:27 20:29-34 §† 9:29 8:13 §†† 9:30 12:16; Mak 7:36 †† 9:31 Mak 7:36 §† 9:32 12:22-24 ††† 9:34 10:25; 12:24, 27; Mak 3:22; Luk 11:15, 19

Kən zəm dāha pe, ma bas tik gəc

³⁵ Yesu a zlan á liblay mekedirek ngid baw á liblay madəday ngid pana pana kərap. A cedeten labar a ndirigi a *je janga Yahudiyagi. A cedeten Nawər Menekin a ndirigi wa nja Dabawəzləv ta va ka mar lay. Aza a bit ndiri ma dal daligi tete vidiligi kərap. ^{†36} Yesu mata ləma ndiri ma bas bas pe toku za, saha ndiri toku a həlen kahay kahay. Ngam ndiri toku ti dangarigi, aza a pərətigi wa nja tumuk ma lekw lekwigi, mangar ma mar tik dāha a tala tan kun. ^{††37} Yesu mata ləma ta za, a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik acin a ma ma ngab ngab: «Kən zəm kahay kahay a donu, ama ndiri na bas tik ka va ita gəc. ³⁸ A tala ngatoku hi dəkəb hidi nja kən zəm ta donu toku, mata zləna ndiri maparam a nimin, ka bas kən zəm tik toku ka va ita.»

Kəzəd ndiri ta zəd ngaz Yesu ma gub a tala səray

(Mak 3:13-19; 6:7-13; Luk 6:12-16; 9:1-6)

10 Pic takan Yesu wəla ndiri ta zəd ngaz tik ma gub a tala səray, bas bas ta kađ. Aza baw miseh maday tik, fi fiyeten ka jani sembe ka gam masəraf ta kəsəm ndirigi za, ka bit ma dal daligi baw vidiligi kərap. ² Zlim *makatəf Yesu gi ma gub a tala səray, Yesu mata wəla ta toku ada: Simon a zakay, mata ca zlim tik Piyer, ege gelemine Andire, aza Zak ege gelemine Zan, wəri Zebede, ³ aza ndiri maparam Filip, Bartelemi, Tomas, Matiye sin *dəwan, Zak kərti Halfe, Tade, ⁴ Simon *Zelot baw Yahuda Isikariyot, ma va ka daf zləra ka Yesu, ndirigi ka kaw ta za.

⁵ Yesu acin a zlən makatəf ma gub a tala səray titoku ka va a zləra ndirigi. A ngareten: «Ndiri mangar Yahudiyagi kun, hi njá ka va a liblay tan kun. Aza liblayigi, bay *Safari ta maru, hi njá ka va a nin kun dere. ^{††} ⁶ Sey hine va a zləra *ndiri Isirayilagi ma lekw lekwigi wa nja tumuk. ^{†††7} Hine va cedeten: “Tá nja cah, Dabawəzləv wər mbeh ka ya ka mar lay.” ^{†††8} Hi va, hine bit ma dal daligi za, hine mbəla ndiri ma məc məc a civi za, hine zəd kwala kwalagi kađ, aza hine gam *masəraf a kəsəm ndirigi za. Sembe na diya kəni toku, hin ti janu kahay, aza hin dere, hi njá ka neh mazlən ka basay gənan hini a sin kun. ⁹ Hin ta va ka slid ka va, hi njá ka baw dala melenge, dala ma barən, dala suloy a zləra kun, ko kən maparam ka jan kən ham a sin, hi njá ka baw kun. ¹⁰ Hi njá ka baw gabal ka va muluk a sin kun, ko lukut səray, ko kərap hi njá ka va a sin kun. Aza ko təlay dere, hi njá ka kaw a zləra kun. Hi njá ka baw kəni toku a zləra ka va a sin kun, ngam hidi ma nja ka həl kəzəd wər, ninek ka jan mazlən lay bərat tik ka lay, ta nja ka həl kəzəd a nin. ⁵

† 9:35 4:23 †† 9:36 Nom 27:17; Ezé 34:5; Zac 10:2; Mat 14:14; 15:32; Mak 8:2 † 10:2 Zan 1:40-44; Kmy 1:13 †† 10:5 Luk 10:4-12 †† 10:5 Luk 10:33 ††† 10:6 Jer 50:6; Mat 15:24; Kmy 13:46 ††† 10:7 4:17 § 10:10 1Ko 9:14; 1Ti 5:18

¹¹ «Hin ta va ka təd a liblay mekedirek, akun a liblay maday, hine gər hidi ma va ka yək hini ida tik zləra səsəray. Hine nja səb a nin təd ka pic, hin ta va ka slid, ka va hini gibik gibik. ¹² Hin ta va ka təd ka gara medik-id hidi, hine fəd ta idida, hine ngareten: “Soko hini, nja menekin mata nja tete hini.” ¹³ Ndiri tane ida toku ti yəki fəd hini a nəv menekin wər, fəd hini a va ka nja ka kən kahay kun. Ama a yəki fəd hini toku kun, nja menekin, hin mata ngareten a va ka nja a daba tan kun. ^{§†14} A liblay mangar ndiri njijik ta nin a yəki hini dəkun wər, aza a zlimi ma hini dəkun dere, hine slid, hine va hini a nin za. Hin ta va ka slid ka va hini za, hine tih girbitil ta ka ngaz hini kađ. ^{§††15} Ta ced hini kađ ninek ninek, a pic, kita Dabawəzləv ta va ka ya gbəmg-ban, kita ndiri ma salari ma hini toku a va ka nja day za ka na ndiri ta liblay *Sodom baw ta liblay *Gomor.» ^{§†}

Beni ma va ka tədaha a tala ndiri Kiristu

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-19)

¹⁶ Yesu a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik a nimin: «Hi zlimi, ta zlən hini wa nja wəri tumuk ka va a daba ndiri ma tireh mada movolumigi. Hine nja ka ndiri nja ndukun talan ma zlər zlər, baw ka ndiri ma tete'w, mangar a diyi ma ngav ngav kun. ^{§††} ^{§††17} Hi kaw talan hini ninek ninek. Ndiri maparam a va ka kaw hini ka tep a gibe ndiri ma basi kita. A va ka rəba hini lakwatay a *je janga tan Yahudiyagi. ^{§†} ^{§††18} A va ka tep hini a gibe masara ma mari lay baw a gibe bayigi ka bas hini kita, a tala hin ta səba katəf da. Yo ta ced hini, hin ta va ka nja a lib zləra madəday titoku baw a gibe *ndiri mangar Yahudiyagi dəkun, hi va ka jan katəf acin ka cedeten kpay kpay kađ, hine səba katəf da. ^{§§†19} Ndirigi ta va ka kaw hini, ka tep a gibe ma basi kita wa toku, hi njá ka bən pele pele a tala labar, hin ta va ka cedeten kun, aza ka ngar: “Haya tátoku kata ka ləwa a nja siki?” ata dəkun. A pic tik labar, hin ta va ka cedeten, a va ka vay a pakam hini. ^{§§§20} Labar tik a va ka yaha áka bən hini za dəkun, *Mid Cəhw hini Dabawəzləv á va ka ped hini a lib libi.

²¹ «Ta ced hini, ndiri maparam a va ka baw gelemine tan ma səbi katəf da, ka vəl a lib zləra ndiri maparam ka pəm ta za. Cin wəri gi a va ka diya ta wa sin dere tete wəri tan ma səbi katəf da. Wəri gi dere a va ka basi nəv a cine tan baw a mamən tan ma səbi katəf da. A va ka baw ta ka vəl ta a lib zləra ndiri maparam ka pəm ta za. ¹⁸²² Kati sənu, ndiri kərap a va ka feh hini a tala hin ta səba katəf da. Ama ta ced hini, hidi ma va ka

§† 10:13 Luk 2:14 §†† 10:14 Kmy 13:51 §† 10:15 Gen 18:20; 19:1-29; Mat 11:24 §†† Deftere ta ma girek a sla ndiri nja ndukun talan ma zlər zlər a wən, aza ndiri ma tete'w mangar a diyi ma ngav ngav kun a baram. §† 10:16 Luk 10:3 §† 10:17 24:9-14; Mak 13:9-13; Luk 21:12-19; Zan 16:1-4 §§† 10:17 Kmy 5:40; 2Ko 11:24 §§† 10:18 Kmy 24-26 §§§ 10:19 Luk 12:11-12 18 10:21 Mic 7:6; Mat 10:35; Luk 12:52-53

bərəs kad a lib beni toku təd ka way way tik, Dabawəzləv a va ka bitu za. †

²³ «Yo, ndirigi ta va ka gər hini, ka diya hini tireh, hine slid hini a liblay toku za, hine si hini a liblay maparam. Ama ta ced hini kad ninek ninek, hi va ka mgbi liblay *Isirayilagi kərap ka cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi dakun. Kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka cəbaha ka jan hini, hini a wilin a cedeten. ††

²⁴ «Yo tá nja cah, ta neh hini, kərti mangar a sən ma kese kun, a va ka nja day ka cin vu? Aza hidi ma nja ka həl kəzəd ida hidi a va ka nja day ka hidi njjik toku vu? Awu, da dakun. ²⁵ Kən ti həlen a cin wərigi wər, yo azal wəri tik acin vu? Aza kən ti həlen a hidi njjik wər, yo azal a tala hidi ma həl kəzəd tida tik acin vu? Hi ləma, kata hidi njjik, ti ca kigi ka Belzebul, bay masəraf. Yo, mata nja wa nja ngatoku, hin ndiri tane ida da, a va ka ro hini day za ka na da.» ††

Hi njá ka pərət a ndirigi kun!

(Luk 12:4-9)

²⁶ Yesu a ngareten a nimin: «Ta ced hini acin, hi njá ka pərət a ndirigi kun. Bən ta nəv ndirigi kərap, a va ka sla ka fara a gbəmgbalay. Ma ma nja ka ləwa á boh, a va ka sla ka sən za. ²⁷ Labar, kata mata ced hini á boh, hine fara a gbəmgbalay ndirigi ka zlim ta. Aza labar kata mata ced hini a zlimi zlimi, hine gar ka lay ma kpm ka ca wəla tik, ndirigi ka zlim ta. ²⁸ Hi njá ka pərət a ndiri ma nja ka pəmi hidi za kun. Na tan a tədigi gəga ka lekw ziziwit hini za dakun. Hi pərət a Dabawəzləv ba ma təd gəga ka pəm hidi za, aza baw ka lekw ziziwit tik za, baw ka fi a lib kuhu dere. ²⁹ Yo, hin ti sənu, vikin madabaday a nja ka səkəm ta səray dala takan. Ko mata njigi fididid wa toku, ti ndəv takan kad wər, Cəhw hini Dabawəzləv ti sənu zaba. ³⁰ Aza na hini dere, ko so-son talan hini kərap má, Dabawəzləv ti nəf ta zaba. ³¹ Mata nja wa nja ngatoku acin, hi njá ka pərət kun, Dabawəzləv wər a nja ka gar a tala hini. Hi ləma, ko vikin pe, talan Dabawəzləv a zlay a nin kun, yaw a bilike hini, hidi memilin acin vu?

³² «Yo, ta ced hini, hidi ma səba katəf da, aza ma cedu kpay kpay kad a gibe ndirigi: “Ta nja ka səba katəf Kiristu ta,” kata dere, ta va ka cedu kad a gibe Vay ta wəzləv: “Gawla cah, hidi da.” ³³ Gara hidi ma ced kpay kpay kad a gibe ndirigi: “Ta sənay ka Kiristu səka dakun ta,” kata dere ta va ka cedu kad a gibe Vay ta wəzləv: “Ta sənay ka gawla cah dakun.”» †

Yesu ti da kpal a talalay

(Luk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Yesu a ngar: «Hin ta bənu wər, kati ya a talalay ka da nja menekin a ndirigi vu? Awu, ta ced hini, kati ya ka da nja menekin a ndirigi dakun. Ta da həl ba. ³⁵ Kati ya, kərti ege cin ka ngəmi talan kun. Kərtaza ege mamən ka ngəmi talan kun. Aza wa sin dere wərti danakway ege mamən zelen tik ka ngəmi talan kun. ³⁶ Ta ced hini, hidi ma səba katəf da, ndiri tane ida tik səb a va ka njigi ka calambəlay tik. ³⁷ Yo gara na hidi ma may cin ege mamən day ka kata, a təd gəga ka səba katəf da dakun. Aza hidi ma may wəri tik day ka kata, a təd gəga ka səba katəf da dakun. ³⁸ Hi ləma, hidi mangar a may ka sa beni, wa nja kata ta va ka su ka *məc ka pay ma zlambda zlbay kun, aza a səba ka dakun, hidi tik a təd gəga, ka nja ka hidi ma səba katəf da dakun. ³⁹ Yo, ta ced hini, hidi ma may ka bit micin tik a tala hayək a wacah, ta sla za a va ka lekw diri micin tik ta zləra Dabawəzləv. Gara hidi ma vəl micin tik ka lekw, a tala ta səba katəf da wər, ta sla za, a va ka jan diri micin tik ta zləra Dabawəzləv.»

Mazlən na hidi ma yək hidi ma səba katəf Dabawəzləv

(Mak 9:41)

⁴⁰ Yesu a ngar a nimin «Ta ced hini, hidi ma yək hini zləra səsəray, hin ma səba katəf da, hidi tik ti yək ka dere. Aza hidi ma yək ka, ti yək Vay Dabawəzləv ma zləna ka dere. ⁴¹ Hidi ma yək *makatəf Dabawəzləv zləra səsəray, ngam sin *makatəf Dabawəzləv, a va ka jan mazlən tik wa nja na makatəf Dabawəzləv dere. Hidi ma yək hidi ma kap ta gibe Dabawəzləv zləra səsəray, ngam sin hidi ma kap a gibe Dabawəzləv, a va ka jan mazlən dere wa nja na hidi ma kap ta gibe Dabawəzləv. ⁴² Ta ced hini kad ninek ninek, hidi ma vəlen ko yəm ka sa, a hidi talan tələf ta daba ndiri ta zəd ngaz da, ngam sin hidi ta zəd ngaz da, hidi tik a va ka jan mazlən tik duze.»

11 Yesu a cedeten kən pana pana toku a ndiri ta zəd ngaz tik ma gub a tala səray, ka sən ka diyi kəzəd tik. Mata cedeten wa toku za acin, slid va á liblay ngid, ma mbeh mbeh pana pana ta nin, ka va ka cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi, aza ka jəkwaneten kən dere. ††

Labar Yesu a tala Zan ma nja ka diya batisma

(Luk 7:18-35)

² Zan ma nja ka diya *batisma a je fərsəna. Sin ti zlimi labar a tala kən, *Kiristu ta nja ka diyu. Mata zlimi

† 10:22 5:11; Zan 15:18 †† 10:23 16:28; Kmy 8:1 † 10:24 Luk 6:40; Zan 13:16; 15:20 †† 10:25 9:34 †† 10:26 Mak 4:22; Luk 8:17 ††† 10:28 Hib 10:31 ††† 10:30 Luk 21:18 § 10:32 KzI 3:5 † 10:33 Mak 8:38; Luk 9:26; 2Ti 2:12

§†† 10:34 Luk 2:14 §† 10:35 Mic 7:6 §†† 10:35 10:21; 24:10; Mak 13:12; Luk 21:16 §† 10:37 Deu 13:7-10; 33:9; Mat 19:29; Mak 10:29; Luk 18:29 §† 10:38 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; Zan 12:25-26 §§† 10:40 18:5; Mak 9:37; Luk 9:48; Zan 13:20; Gal 4:14 §§† 11:1 7:28

za, zlən ndiri ta zəf ngaz tik maparam ka vigi a zləra Yesu. ¹³ A ngareten: «Hi va, hine neheha. Hine ngaren wisike: “Hoh ada hidi ma va ka yaha, min ta pu vu, mini ka pu hidi həndan vu ta?”» Ndiri ta zəf ngaz Zan mata vigi a zləra Yesu za, ti neh ta wa sin. ¹⁴ Yesu a ngareten acin: «Hi va, hine ceden a Zan, labar hin mata zlimi a zləra da, baw kən hin mata ləma, kata mata diyu. ⁵ Hin ti ləma wələfigi a ləmi lay a nimin, ndiri ma jabanigi kamatakan a vigi á gar sək sək, mbələh kwala kwalagi ti yab, mbədənigi a zlimi lay, aza ndiri ma məc məc a mbələhigi a civi za, aza ta ced Nawər da Menekin, ndiri talan tələf ka zlim ta. ⁶ Hi va ceden a Zan dere, hidi mangar nəv tik səray səray kun, ti zer nəv tik yac kad ba ka ca talan ka kata, nəv tik a va ka nja gudum.» ⁷ Ndiri ta zəf ngaz Zan mata zlim ta wa nja ngatoku za, slid tá va tan.

Ka dawən tik, Yesu a cedeten labar a ndiri ma bas bas a tala Zan, a ngareten: «Mandala hin mata va ka saf Zan a daba donu wər, hi va cu ka nayi? Hi bənu wər, hi va ka ləma hidi ma nja ka jəv ma, wa nja mid ta nja ka dongos ndirimi vu? ⁸ Hi bənu wər, hi va ka ləma hidi a lukut səwavan a kəsəm vu? Ama hi janu wa sin kun. Ngam ndirigi ma nja ka fiyi lukut səwavan a njigi səka a daba donu, wa nja Zan kun, a nja ka njigi tete bay á lap. ⁹ Yo hin mata va za acin, hi ca kən hini, hi va ka saf nayi? Hi bən wər, hi va ka ləma *makatəf Dabawəzləv vu? Hayin, Zan toku *makatəf Dabawəzləv duze. Aza ta ced hini, Zan toku day ka makatəf Dabawəzləv gi kərap. ¹⁰ Ngam a tala mi, sin ada makatəf Dabawəzləv, Dabawəzləv mata ngar a lib deftere tik, a va ka zlənaha pəpəla ka kata. Ti ngar ka sin:

“Ta zlənay makatəf da pəpəla ka hoh ka cedeten labar da kese a ndirigi kad. A va ka cedeten ka buwi nəv tan za, di ka yəkohigi zləra səsəray.” †

¹¹ «Yo, ta ced hini kad ninek ninek, a daba ndiri ma mbuwigi a tala hayək a wacah, kúlá a picah, ko hidi takan ma sligi a Zan da dakun. Ama tá nəp cah, ko hidi kahay wa nja ndiri ma tem, ti yək Dabawəzləv, sin ka maru ka həl bay ane nəv tik, sin day ka Zan toku. ¹² Daka a pic tik Zan mata tar ka cedeten labar tik a ndirigi, aza kúlá a picah, labar wa nja Dabawəzləv ta va ka mar lay, a gi a sembe gbam lay, aza ndiri maparam a mbələm ta a sembe tan kərap, ka nja a daba ndiri Dabawəzləv, ta va ka mar ta. ¹³ Hi ləma, makatəf Dabawəzləv gi kərap ti ləwigi, aza deftere *Moyiz ti ləwa dere wa nja Dabawəzləv ta va ka mar lay. Ti ləwigi kúlá ka pic, Zan mata ya. ¹⁴ Yo hin ti yək labar da wər, hi va ka sənu, Zan ada *Eli, mata ngarigi kamatakan, a

va ka cəbaha. ¹⁵ Tá nja cah acin, hidi ma mar zlimi ka zlimi tik, mata sləku a talan ninek ninek! ††

¹⁶ «Yo tá nja cah, ta va ka sla hini, hin ndiri ma səbacah a kən maparam. Hin kibe kibe wərigi ma tari kəsəm tan kəsəm kəsəm, ka dewer a gbəmgban lumo. Ta dewerigi, maparam njay tan tete'w kad, a mbal ta ka cek səka dakun. A tala ngatoku, celegi a ndul ta, a ngareten: ¹⁷ “Min ti kpaw eremnde, aza hi dara kwayi? Min ti slaslaw han memici, aza hi ceku kwayi?” ¹⁸ Yo ta ced hini, mandala Zan mata ya za, hin ti diya kən kibe kibe na wəri toku dere. Zan a ham kula kula kən kun, aza a sa movu dakun. Aza hin ti ngar ka sin: “Gawla toku bazla bazla ta.” †††¹⁹ Gara kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, kata mata ya za, ta nja ka ham kən ham, aza ta nja ka sa kən sa, wa nja ndiri ma tem. Aza hin ti ngar ka kata: “Gawla cah hidi ma hom hom, aza a nja ka jab wəya ka kən sa. A nja ka kaw ngama tete *dəwanigi, baw tete ndiri ma nja ka diyi kən ma ngav ngav ta.” Yo azama ta ced hini, kəzəf min mata diyu a Zan toku, a nja ka sən á nin za, bən Dabawəzləv wər, bən ma kap.» §

Ngəz a ndiri ta liblay pana pana

(Luk 10:13-15)

²⁰ Yesu tar ka ngəz ndiri tane liblay pana pana, sin mata diya ban ban kən a nin. Ti ngəz ta, ngam ti ləmi ban ban kən pe sin mata diyu, aza a buwi nəv tan za dakun. ²¹ A ngar: «Wa hin ndiri ta liblay Korajin, baw hin ndiri ta liblay Betsayda, ta ced hini, saha maday a va ka yaha a tala hini. Ta nja takana, ban ban kən, kata mata diyu a liblay hini, ta diyu a liblay Tir ege Sidon wər, macah ndiri ta nin a va ka həli ta səná sən, ka hanigi a tala *ma ngav ngav tan, daka a məndan cekw, aza ka buwi nəv tan za. ²² Ta ced hini a pic, kita Dabawəzləv ta va ka ya gbəmgban, kita hini a va ka nja day za ka na tan. ²³ Yaw aza na hini, hin ndiri ta liblay Kaparnahum, tátoku hi ca talan hini acin wər ka nayi? Ta ced hini kad, pic takan Dabawəzləv a va ka gəc hini, gəc gəc təf ka lay nja memicigi. Ta nja takana ban ban kən, kata mata diyu a liblay hini, ta diyu a liblay *Sodom wər, macah liblay tik a va ka nja kúlá a picah a wilin. ²⁴ Ta ced hini, a pic, kita Dabawəzləv ta va ka ya gbəmgban, kita hini a va ka nja day ka na ndiri ta liblay Sodom.» §†

Nəp na ndiri nja dongol a talan

(Luk 10:21-22)

²⁵ Mandala tik Yesu a fol Dabawəzləv, a ngaren acin: «Vay, hoh ada Maday, ma mar wəzləv ege hayək. Ta foloh, ngam ndiri mangar ndukun talan tan a zlər kun,

† 11:2 14:3 †† 11:3 Zan 1:15, 27; 3:31; 11:27 ‡ 11:5 Esa 35:5-6; 26:19; 61:1; Luk 4:18 †† 11:10 Mal 3:1; Exo 23:20; Mak 1:2; Luk 1:76

‡† 11:14 1Ro 17:1; Mal 3:23; Mat 17:12-13; Mak 9:13 ††† 11:15 13:9, 43; Mak 4:9, 23; 7:16; Luk 8:8; 14:35 ††† 11:18 9:14; Mak 2:18; Luk 5:33 § 11:19 9:10; 11:2 §† 11:21 Tir ege Sidon: Esa 23:1-16 §†† 11:23 Esa 14:13, 15 §‡ 11:24 10:15; Luk 10:12

hati zlər nəv tan zaba ka zlimi ma ku. Aza na ndiri ma ben ben tete ndiri nja ndukun talan ma zlər zlər, hati gbirzlib ndukun talan tan kad ba. ^{†26} Hayin Vay ta foloh, ngam hati may kəni toku ka nja wa sin.»

²⁷ Yesu mata fol Dabawəzləv za, a ngareten a ndirigi acin: «Vay ti vəl ka kən kərap a zləra, kata ka maru. Aza ko hidi takan ma sən nəv da da dakun. Sey Vay á gindik á sən nəv da. Aza dere, ko hidi takan ma sən nəv Vay da dakun. Sey kata, Kərti tik áda ma sən nəv tik á gindik, tete ndiri maparam, kata mata may ka cedeten. ††

²⁸ «Na hini, hi nja ka mbəlam kwet ka səba mazuko pana pana, ka jan bit micin hini á nin za. Mazuko ngati-toku bilik bilik a talan hini, wa nja dongol aza a dangar hini. Hi ya a zləra da, ta va ka baw dongol ma bilik bilik ta talan hini toku kad, hini ka jan nəp. ^{†29} Hine yəku, ka ta ka nja ka Maday hini, aza hine jəkwan kən kərap a zləra da. Kata hidi ma tete'w, ma den kiye hidi, aza ta kaf talan da za dakun. Hin ti ya a zləra da, hi va ka nja nja menekin, aza kən ma va ka pələk talan hini da ba-ba kun. ^{†30} Kən, ta va ka ngar hini, hini ka diyu, a va ka nja ninek a zləra hini, aza kəzəd, ta va ka vəl hini, a va ka day ka talan hini dakun.»

Labar a tala pic nəp ndiri Yahudiyagi

(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

12 Pic takan, a *pic nəp ndiri Yahudiyagi, Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik a zlanigi á lib biz maparam, ta nja ka wəla ta bile. Ta vigi toku, ndiri ta zəd ngaz tik, metis a ngaceten, a kar ta ka ham. ^{†2} Kedirek ndiri *Farisagi ti ləma ta zaba, a ngareten a Yesu acin: «Maday, *mazuko tokon a ngar, ka həl kəzəd a pic nəp, ninek kun. Yaw aza acin, ndiri ta zəd ngaz kugi a kari kən ham toku a pic nəp wər kemi?» ^{†3} Yesu a ngareten acin: «Hin ti janga labar bay *David, mata lalab ta kamatakan a lib deftere Dabawəzləv. Pic takan metis ti ngacen David toku tete ndiri ma njigi tete sin, aza kən ham dāha a zləra tan kun. ^{†4} David tuh a *je Dabawəzləv acin, baw biret mata der ta kad ka na Dabawəzləv. Mata bawu za, hamu tete ndiri ma njigi tete sin. Yo, azama mazuko Dabawəzləv a ngar: “Biret na Dabawəzləv toku wər, ndirigi tem tem ka ham ta dakun. Sey *mangaramagi ta je Dabawəzləv ka ham ta á gindik ta.” Aza ko David mata ham biret na Dabawəzləv toku, Dabawəzləv má a ngaren səka dakun. Yo, azal kən ham, ndiri ta zəd ngaz da mata kar ta toku acin vu? ^{†5} Aza a nimin dere, hin ti ti jangu a lib deftere Moyiz wa nja mangaramagi a nja ka diyay kəzəd tan a

† 11:25 Esa 29:14; 1Ko 1:18-29 †† 11:27 28:18; Zan 1:18; 3:35; 10:15; 13:3; 17:2 † 11:28 Esa 28:12 †† 11:29 Jer 6:16 †† 12:1 Deu 23:25-26 ††† 12:2 Exo 20:8-10 ††† 12:3 1Sa 21:2-7; Lev 24:5-9 § Aza ko David mata ham biret na Dabawəzləv toku, Dabawəzləv má a ngaren kun. Yo, azal kən ham, ndiri ta zəd ngaz da mata kar ta toku acin vu? Ləwa ngacah ti lalab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek.

je Dabawəzləv ko a pic nəp. Ko ta nja ka diya ta wa sin, Dabawəzləv a ngareten kun. ^{†6} Ama ta ced hini, kata a talan da, day ka je Dabawəzləv. ⁷ Yo aza hi sən pala madaba ma maparam ta lib deftere Dabawəzləv kun vu? Dabawəzləv ti ngar: “Ta may ndirigi ka safi saha ndirigi á tala ka fat ki kən sosen.” Ta nja takana, hi sən pala madaba ma ngatoku za, macah hi va ka nja manja baseten kita a ndiri mangar a diyi ma ngav ngav kun. ^{††8} Yo ta ced hini kad, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za ada ma təd gəga ka sla kəzəd na pic nəp.»

Yesu ege hidi nja zləra ma məc məc

(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

⁹ Ka dawən tik Yesu slid, va tik a *je janga Yahudiyagi. ^{†10} Mata tuh za, jan hidi maparam a nin, zləra tik ma takan ti məc. Ndiri ta jik toku a nehi Yesu acin, a ngareten: «A lib mazuko tokon wər, ninek ka bit hidi a pic nəp vu?» Mata nehi Yesu wa nja ngatoku, a may ta, ka joken ma a Yesu a madaba ka ngarigi: «Gawla cah a pas mazuko tokon kad.» ^{†11} Njod Yesu a ngareten acin: «Yo a picah, hidi ta daba hini a mar tumuk, aza tumuk tik ti ndəv a wili ma kpəm a pic nəp wər, nja tik a va ka jem ka bawa kən tik za dakun vu? ^{††12} Yo, hin ta bənu wər, hidi memilin ege kən sosen, maday ada siki? Hidi memilin ada maday dakun vu? Yo, mata nja wa nja ngatoku acin, hidi ti may ka saf saha celen a pic nəp, mazuko tokon a taku kad kun.» ^{†13} Yesu a ngaren a gawla nja zləra ma məc məc toku acin: «A zak zləra ku.» Gawla toku kaf zləra tik, zak. Njod zləra tik ninek ninek acin wa nja pala həndan. ^{†14} Ndiri *Farisagi takana mata ləma ta wa toku za, slid va tan a lakwat, va basi kad kəsəm kəsəm ka cəbi ma, ka jan katəf ka pəm Yesu za. [†]

Yesu ada Hidi, Dabawəzləv mata mbatu

¹⁵ Kedirek Yesu ti zlimi zaba, ndiri *Farisagi a gər ta ka pəm za. Mata zlimi za, slidey tik ka lay toku za. Ndiri pe ti səba ta. Ti bit ma dal daligi kərap. ^{†16} Mata bit ta za, a ngəz ta, a ngareten: «Hi njá ka va ka cedeten kəzəd da a ndirigi, ka sən kigi za kun.» [†]

¹⁷ Ti diyu wa nja ngatoku ka nja kap wa nja labar, *Ezay *makatəf Dabawəzləv ta kamatakan mata ngar. Sin ti ngar, Dabawəzləv a ngar: ^{††}

¹⁸ «Ndah hidi ma həl kəzəd da, kata mata mbatu. Ta mayu kahay kahay, nəv da dewaterkun ka sin. Ta va ka zlən *Mid da a kəsəm tik.

A va ka cedeten a ndiri ta liblay pana pana, wa nja ta nja ka bas kita ndirigi a katəf tik. ^{†††}

¹⁹ A va ka gabəzigi ko a hidi takan kun.

A va ka zlər ma kad ka slakam day day kun.

† 12:5 Nom 28:9-10 †† 12:7 9:13 †† 12:9 Mak 2:27-28 ††† 12:11 Luk 13:15-16; 14:5 †† 12:14 Zan 5:16, 18 †† 12:16 8:4; 9:30; Mak 7:36 ††† 12:17 Esa 42:1-4 ††† 12:18 3:17

A va ka mbu ma á katəf ngid kun.

²⁰ Ti jan ndiri mangar sembe tan da ďakun wa nja ndirimi mangar mid ti tənəs kad ba, a pərən ta kad kun.

Ndiri mangar a ci talan

ka Dabawəzləv ninek ninek kun, wa nja pitirla mangar mbeh ka micin, a micin ta kad kun.

A va ka điya kən wa nja ngatoku kúlá ka pic, ndirigi ta va ka sən ta, a nja ka điya kən a katəf tik.

²¹ Aza ndiri ta liblay pana pana kərap a va ka ci talan ka sin.»

Yesu a jan sembe ka gam masəraf a zləra nayi?

(Mak 3:22-30; Luk 11:14-23)

²² Kedirek ti dahi hidi maparam, nja masəraf a kəsəm, a zləra Yesu. *Masəraf toku ti điya gawla toku ka wələf, aza ka baba. Yesu ti bit gawla toku za, a ləma lay acin, aza a sən ləwa dere. ^{†23} Ndiri kərap ma bas bas ta nin, kən toku ti pələk talan tan. A ngarigi ka Yesu: «Kay gawla cah a điya kən ngacah a nja siki? Kadakun sin ada dehen bay *David, hidi ta pu tokon cah vu?» ^{††24} Ndiri *Farisagi mata zlim ta wa toku za, a ngarigi: «Awu, sin kun. Gawla toku, ta nja ka gam *masəraf toku, Belzebul, bay masəraf á vəlen sembe ta.» ^{†25} Njod Yesu ti sən nəv tan zaba. A ngareten a ma ma ngab ngab acin: «Hin ti sən, a liblay ma takan, ndiri madədayigi a mgbərawi kəsəm tan kəsəm kəsəm wər, liblay tik a va ka pas njod. Aza a liblay mekedirek, akun ida hidi, ndirigi a həligi kəsəm kəsəm wər, lib je tik a va ka pas njod dere. ²⁶ Yo aza acin wər, bay masəraf ti gam cala masəraf tik a zləra tik wər, kəzəd tik a va ka va gibik gibik vu?

²⁷ «Yo gara kata acin, hin mata ngar, bay masəraf á vəl ka sembe ka gam masəraf toku wər, gara na coloh hini acin wər, nayi ma vəleten sembe ka gam masəraf acin yi? Kay kəzəd, coloh hini ta nja ka điya ta toku má, a đaf hini, kən hin mata ngar ka kata toku, duze kun. ²⁸ Ta ced hini kad, *Mid Dabawəzləv áda ma vəl ka sembe, kata ka gam masəraf a kəsəm ndirigi za. Aza Dabawəzləv ta nja ka vəl ka sembe ka gam masəraf a kəsəm ndirigi toku, a điyu, ka đaf hini á nin za, sin ti tar ka mar liblay hini. ^{††29} Hin ti sən, hidi maparam ma nja ka jem ida hidi nja sembe, ka moh kən tik, da ďakun. Sey sin ka jaw gawla toku kad a zakay, kama di ka zlad kən tane ida tik kərap za acin. ^{††}

³⁰ «Ta ced hini, hidi mangar mine ngəm talan a sin kun, calambəlay da. Aza hidi mangar a zleb ka ka kəzəd da ďakun, a nja ka pas kəzəd da kad. ^{†††31} Yo, ta ced hini kad, hidi ma điya *ma ngav ngav, ko hidi ma ced ma ma tireh ka Dabawəzləv, Dabawəzləv a va ka

zerenu *ma ngav ngav tik kərap kad. Ama gara hidi ma ced ma ma tireh ka Mid Dabawəzləv, ma ngav ngav tik a va ka zer kad kun. ^{†††32} Hidi ma ced ma ma ngav ngav ka kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, Dabawəzləv a va ka zerenu ma ngav ngav tik toku kad dere. Ama gara hidi ma ced ma ma ngav ngav ka *Mid Dabawəzləv, ma ngav ngav tik toku a va ka zer kad kun, tar səbacah, aza ko kúlá a pu.»

Hidi menekin ege hidi ma tireh, a nja ka sən áka ləwa ta pakam tik kad

(Luk 6:43-45)

³³ Yesu a ngar a ma ma ngab ngab: «Hin ti sən, pay menekin a nja ka mbu mambambu ma nekw nekw. Aza pay ma ngav ngav wər, mambambu tik ninek kun dere. Pay kərap, hidi a nja ka sən, pay tik ninek wər, áka mambambu tik za. ^{§34} Gara na hini, wa sin dere, nəv hini a nja ka sən áka ləwa ta pakam hini za. Hin ndiri ma tireh mada mgbeslke cicah, hi təd gəga ka ced ma menekin kun, ngam a tala mi, nəv hini wa nja elek. ^{§†35} Hi ləma, hidi menekin a nja ka ləwa ma menekin, ngam nəv tik ninek. Hidi ma tireh a nja ka ləwa ma ma ngav ngav, ngam nəv tik tireh. ³⁶ Ta ced hini kad, a pic Dabawəzləv ta va ka bas kita ndirigi, a va ka neh ndirigi takan takan, a tala ma ma hirre mata ləwa tegi kərap. ^{§††37} Dabawəzləv ta va ka bas kita hini, a va ka sla tik áka ləwa ta pakam hini kad, ka zla hini kita, akun ka ca hini ka hidi ma kap.»

Ban ban kən a tala Zonas

(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

³⁸ Kedirek *maləm Yahudiyagi baw ndiri *Farisagi maparam a ngareten a Yesu: «Maday, mine may hoh ka điya kini ban ban kən, mini ka sən á nin za, Dabawəzləv á zlənoh duze.» ^{§† §††39} Yesu a ngareten acin: «Gara hin ndiri ma səbacah, hin ndiri ma tireh, aza hi nja ka buwen dawən a Dabawəzləv. Yo tá nja cah, hine may kata ka điya hini ban ban kən, hini ka ləma. Ama nep ta điya hini ban ban kən maparam, hini ka ləma ko takan kun. Sey ka kəray səb a ban ban kən, Dabawəzləv mata điyu a tala *Zonas. ⁴⁰ Zonas ti nja vuđu makad aza pic makad a lib kilif maday. Wa sin dere, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka nja a civi vuđu makad, pic makad. ^{§†}

⁴¹ «Yo, hin ti sən, Zonas toku ti va a zləra ndiri ta liblay *Ninive ka cedeten labar Dabawəzləv. Ndiri Ninivigi toku mata zlim ta za, ti mbəzli ma ngav ngav tan kad. Ta ced hini, a pic, Dabawəzləv ta va ka bas kita ndirigi, ndiri Ninivigi toku a va ka yigi ka fi hini ka kita, hin ndiri ma səbacah. Ngam na tan, mata zlimi labar Zonas za, ti mbəzli ma tan kad, aza ti buwi nəv tan za-

† 12:22 9:32-34 †† 12:23 20:30-31 ‡ 12:24 10:25 †† 12:28 Luk 17:21 †† 12:29 Esa 49:24 ††† 12:30 Mak 9:40; Luk 9:50

††† 12:31 12:24 § 12:33 7:16-18 §† 12:34 3:7 §†† 12:36 Zak 3:6-10 §† 12:38 16:1-4; Mak 8:11-12 §†† 12:38 Zan 6:30; 1Ko 1:22 §† 12:40 Zon 2:1; Mat 27:63

ba. Ama na hini, hine zlimi ma da ka bu nɔv hini za dakun, azama kata day ka Zonas tik. ^{†42} Aza a nimin a pic, Dabawɛzlɛv ta va ka bas kita ndirigi, bay wɛrti ta madabalay a va ka ya ka fi hini ka kita, hin ndiri ma sɛbacah. Ngam na tik, mata zlimi za, bay *Salomon a mar ndukun talan menekin, ti slid ka lay ma gɛdɛk za, ka ya ka zlimi labar tik. Ama na hini, hine may ka yɛk labar da dakun, azama kata day ka Salomon tik.» ^{††}

Cɛba masɛrɛf ma sɛray

(Luk 11:24-26)

⁴³ Yesu a ngar a nimin: «Ta cɛd hini, *masɛrɛf ta nja ka yaha a kɛsɛm hidi za, a nja ka va a daba donu ngid, kwak a wata, kwak a wata, ka gɛr lay nja. Ta gɛr lay, gɛr gɛr za, a janu dakun, ⁴⁴ a va ka ngar: “Kay, ta va ka cɛbay da, ka va ka lay nja da, kata mata nja a nin kamatakan.” Ta cɛba za, a va ka jan lay nja tik ta kɛsɛm gawla toku animin. Ti zlad kwen kwen dɛre, aza ti diya ninek ninek. ⁴⁵ Ta janu wa toku za, a va ka cɛb ka va donu, ka va ka ngazla cala masɛrɛf tegi maparam cɛsired, mangar tireh tan day ka sin. Ta yigi za, a va ka vi-gi sɛrdɛk a kɛsɛm gawla toku, ka njigi ka lay menekin toku. Ti nja wa toku, mbad gawla toku a va ka nja day ka ta mɛndan cekw. Yo ta cɛd hini, na hini, hin ndiri ma sɛbacah, kɛn ma va ka tɛdaha a tala hini a va ka nja wa nja na gawla toku dɛre.» [‡]

Labar a tala mamɛn Yesu baw gelemɛn Yesu gi

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Mandala Yesu ta lɛwaten a ndirigi, mamɛn Yesu tete gelemɛn Yesu gi ti tɛdahigi. Ma gar garigi a lakwat za. A yahigi a zlɛra tik. [⁴⁷ Hidi maparam a ngaren: «Maday, mocoh baw golomocogi a lakwat, a gɛrohi-gi.»] ⁴⁸ Yesu a ngaren a hidi toku acin: «Tá nja cah, ta va ka cɛd hini, may baw galamayigi, hini ka sɛn ta.» ⁴⁹ Yesu daf zlɛra acin ka ndiri ta zɛd ngaz tik, a ngar: «May baw galamayigi ada ndiri ngacicah. ⁵⁰ Ta cɛd hini, ko nayi ma diya kɛn, wa nja Vay ta wɛzlɛv ta may, sin ada may baw galamayigi.» ^{††}

Ma ma ngab ngab a tala hidi ma kwih sesin kɛn

(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

13 A pic tik Yesu slid ita tik za, va a mazlɛn mitil. Nja kad ka cedeten labar Dabawɛzlɛv a ndirigi. ² Ndirigi pe ti basahigi a zlɛra tik. Mata lɛma ndiri toku ti day, jemey tik acin a lib kambawal, a tala ndiri ta va ka mbired ta, njay tik a nin za ka cedeten labar Dabawɛzlɛv. Gara ndiri ma bas bas kɛrap wɛr a mazlɛn mitil. ³ Yesu a cedeten labar pe a ma ma ngab ngab pana pana acin. A ngar: «Hi zlimi tá nja cah. Pic takan hidi maparam ti va donu ka kwih sesin kɛn ka lay biz tik. ⁴ Tá kwihu, sesin kɛn maparam ti ndɛvigi a

katɛf ngid. Vikin ya bɛl za. ⁵ Sesin kɛn maparam ti ndɛvigi a da gugun ngid. Njod ti tɛvigi, ngam hayɛk ta madaba tik gɛc. ⁶ Kalalan mata va ka gar, pic a ta kahay kahay, ti kwaligi huyok, ngam zemi tik a jan ka za kúlá kad kun. ⁷ Aza tá kwihu dɛre, sesin kɛn maparam ti ndɛvigi a lib gedikid ngid. Gedikid toku mata gɛl za, ti mbired kɛn zɛm toku. ⁸ Sesin kɛn maparam ti ndɛvigi acin ka kula lay biz menekin. Mata tɛvigi za, ti gɛligi ninek, aza ti mbuwigi ninek ninek. Maparam ti mbuwi wa nja nɔv ta may, maparam ti mbuwi ninek ninek, maparam ti mbuwi kedirek a ndata.» ⁹ Yesu mata way ka cedeten ma ma ngab ngab toku a ndirigi za, a ngareten acin: «Hi zlimi labar kata mata cɛd hini toku. Hidi ma mar zlimi ka zlimi tik, mata slɛku a talan ninek ninek.» ^{‡†}

Ndiri maparam, ndukun talan tan ti gbirzlib ka zlimi labar Dabawɛzlɛv

(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰ Kedirek *ndiri ta zɛd ngaz Yesu vagi a zlɛra Yesu, aza a ngareten: «Ha cedeten labar a ndiri toku áka ma ma ngab ngab za kemi?» ¹¹ Yesu a ngareten: «Na hini, Dabawɛzlɛv ti zlɛr ndukun talan hini zaba, hini ka sɛn bɛn ta nɔv Dabawɛzlɛv, wa nja sin ta va ka mar lay. Gara na tan wɛr, ndukun talan tan a zlɛr kun. ¹² Hi lɛma, hidi ma yɛk labar Dabawɛzlɛv, Dabawɛzlɛv a va ka zlɛr ndukun talan tik a nimin day za, ka zlimi ninek ninek. Hidi manja yɛk labar tik, ko mekedirek tik mata zlimu kamatakan, Dabawɛzlɛv a va ka bawu za. ^{†††13} A tala ngatoku kata mátá lɛwaten a ma ma ngab ngab. Hi lɛma ndiri toku, hɛra tan daha, aza a lɛmi lay kun. Zlimi tan daha, aza a zlimi lay kun, aza a sɛni kɛn kun. ¹⁴ Yo ndiri ngatitoku, labar, *Ezay *makatɛf Dabawɛzlɛv ta kamatakan mata ngar, ti nja kap kap, wa nja nja tan ta nja ka njigi. Ezay ti ngar:

“Hi va ka zlimu a zlimi,
ama hi va ka sɛnu dakun.
Hi va ka saf a hɛra,
ama hi va ka lɛmu dakun. ^{‡††}

¹⁵ A tala mi, ndiri toku ti suki zlimi tan kad ba,
ka njigi manja zlimi lay.
Ti peki hɛra tan kad ba,
ka njigi manja lɛma lay.
Aza ndukun talan a zlɛr kun,
ka njigi manja yɛk ma da a nɔv tan.
Mata diyi kɛn titoku kɛrap,
ka njigi manja cɛbahigi a zlɛra da,
kata ka bit ta za!”

¹⁶ «Yo gara na hini acin, hin ndiri ta zɛd ngaz da, nɔv hini mata nja gudum. Ngam kɛn pana pana, Dabawɛzlɛv ta nja ka diyu, hɛra hini a lɛma, aza zlimi hini a

† 12:41 Zon 3:5 †† 12:42 1Ro 10:1-10 ‡ 12:45 2Pi 2:20 †† 12:50 6:10

‡† 13:9 11:15 ††† 13:12 25:29 ††† 13:14 Esa 6:9-10; Zan 12:40; Kmy 28:26-27

zlimu. ¹⁷ Ta ced hini kad ninek ninek, a vina cekw *makatəf Dabawəzləv gi tete ndiri ma kap ti may ta kwet ka ləma kən, hin ta nja ka ləmu ma səb səb cah, aza ko a ləma ta dakun. Ti may ta kwet dere ka zlimi kən, hin ta nja ka zlimu ma səb səb cah, aza ko a zlim ta dakun.» †

Nəv ndirigi wa nja hayək ma pana pana fod

(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸ Yesu a ngareten a ndiri ta zəf ngaz tik acin: «Hi zlimi, tá nja cah, ta va ka ced hini pala madaba ma ma ngab ngab a tala hidi ma kwih sesin kən ka lay biz tik toku kpay kpay kad, hini ka zlimi ninek ninek.

¹⁹ «Ndiri mangar a zlim ta á zlimi wa nja Dabawəzləv ta va ka mar lay, aza a sənay ta ninek ninek kun, sinigi wa nja katəf, sesin kən mata yab a nin toku, aza a jan ka təv kun. Njod *Gudul ti ya baw labar Dabawəzləv tane nəv tan za.

²⁰ «Ndiri maparam wər, nəv tan wa nja da gugun, sesin kən mata yab a nin toku. Mata zlimi labar Dabawəzləv za, njod ti yək ta a bebel a nəv, ²¹ ama a keru labar Dabawəzləv toku ka za zemi ane nəv tan kun. A yək ta na wan kedirek á gindik. Beni ti ya a tala tan wər, aza ndirigi ti diyaten tireh a tala mata yəki labar Dabawəzləv, a va ka keru səba katəf Dabawəzləv njod kad.

²² «Gara nəv ndiri maparam dere wa nja da gedikid, sesin kən mata yab a nin toku. Ndiri toku ti zlimi labar Dabawəzləv. Ama kedirek, a bənigi a tala kən pana pana ta tala hayək, aza mendired bas gənan a həleten. Kəni toku mata vigi a nəv tan wa toku, a nja ka taki labar Dabawəzləv ta nəv tan kad. Aza ndiri toku a diyi kəzəd ma nja ka va a nəv Dabawəzləv kun. ††²³ Yo gara ndiri maparam acin nəv tan wa nja kula lay biz menekin, sesin kən mata zləka a nin toku. Ndiri toku a nja ka zlimi labar Dabawəzləv, aza a nja ka sən ta. A nja ka həli kəzəd wa nja Dabawəzləv ta may, ko nayi a sembe tik. Hidi maparam a mbəlamu a sembe tik kahay kahay mata janu. Hidi maparam dere a sembe tik má dey dey. Aza hidi maparam dere a sembe tik mekedirek wa nja sesin takana ma mbu pana pana titoku.»

Hidi nja lay biz ege calambəlay tik

²⁴ Yesu a cedeten ma ma ngab ngab maparam a ndirigi, a ngar: «Hi zlimi, Dabawəzləv ta nja ka mar lay a nja ka diyu, wa nja hidi nja lay biz. Nja biz toku ti zləka sesin kən menekin a lib biz tik. ²⁵ Pic takan a vudu, ndirigi mata wanigi kərap kad, calambəlay gawla toku caw caw yaha, zləka zləka biler á lib kən zəm toku ngid. Slid tá va tik acin.

²⁶ «Kən zəm mata təv za, mata gəl za, ti da sefteli tala. Njod ndirigi ti sən ta acin, biler ane lib tik. ²⁷ Ndiri ma nja ka həli kəzəd gawla nja lay biz toku mata ləmi biler toku za, slid va cedeten. A ngareten: “Wa Maday, hati zləka kula sesin kən a lib biz ku. Yo biler toku a təvigi acin a nja siki?” ²⁸ A ngareten: “Calambəlay da áda ma tes ka wa toku.” Ndiri toku a ngareten: “Hati may mini ka va ka caf biler toku kad vu?” ²⁹ Gawla nja lay biz toku a ngareten acin: “Awu, hi keru. Hin ta va ka caf biler ka hayək wər, hi va ka cafu a kən zəm tik. ³⁰ Hi keru, mata njigi a kesin kúlá ka pic, kən zəm ta va ka bas ka va ita. A pic tik ta va ka ngareten a ndirigi ma va ka vigi ka bəl kən zəm da: Hi bəl biler tane lib tegi kad kay, aza hine capu ka lay ma takan ka cef a kuhu. Aza acin ka dawən tik hine baw kən zəm menekin ka sek a debin da.”» ‡

Lay, Dabawəzləv ta nja ka maru, a tar a kən maday kun

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-21)

³¹ Yesu a cedeten ma ma ngab ngab maparam. A ngar: «Hi zlimi! Lay, Dabawəzləv ta nja ka maru, a nja ka tar kedirek a ndata, wa nja hidi ma baw ndirimi gorbok aza ma zləku ka lay biz tik. ††³² Ndirimi gorbok toku fididid, sin áda ma gəc ka ndirimi kənigi ta talalay cah kərap. Ama gorbok tik mata gəl za, day ka pay maparamigi kərap. A nja ka mbad ka pay maday ma hir hir, aza vikinigi a nja ka yigi ka bi je tan a nin.» ††

³³ Yesu a cedeten ma ma ngab ngab maparam a nimin. A ngar: «Gara lay, Dabawəzləv ta nja ka maru, a nja ka tar zaya zaya, wa nja wərti ma baw *njozl ta bired ka gab a lib masəf reta buhu ka bas hipipip kərap za.» †††

Yesu a nja ka ləwa a ma ma ngab ngab tutu

(Mak 4:33-34)

³⁴ Yesu ti cedeten labar titoku kərap a ndiri ma bas bas. Kən mata ngar toku, a cedeten a ma ma ngab ngab. A cedeten a ma ma kwizlin kwizlin səka dakun, sey a ma ma ngab ngab tutu. †††³⁵ Mata diyu wa nja ngatoku, ti nja kap wa nja *makatəf Dabawəzləv ta kamatakan mata ngar. Ti ngar:

«Ta va ka ləwaten a ndirigi áka ma ma ngab ngab za. Ta va ka cedeten kən kərap mangar ma boh boh daka ka tar tar lay.» §

Pala madaba ləwa a tala ndirimi ege biler

³⁶ Yesu ker ndiri ma bas bas kad, slid va tik ita acin. Ndiri ta zəf ngaz tik slid vigi a zləra tik. A ngareten: «A ced kini pala madaba ma a tala biler ma nja a lib biz cah.» ³⁷ Yesu a ngareten acin: «Hidi ma zləka kula sesin kən menekin toku ada kata, *Hidi ma yaha á zləra

† 13:17 1Pi 1:10-12 †† 13:22 1Ti 6:9-10
‡ 13:30 3:12; Kzl 14:14-15 †† 13:31 17:20; Luk 17:6 †† 13:32 Ezé 17:23 ††† 13:33 1Ko 5:6; Gal 5:9 ††† 13:34 13:10-17 § 13:35 Dir 78:2

Dabawəzləv za. ³⁸ Lay biz toku, talalay. Kula sesin kən menekin ada ndiri ma yək ta, Dabawəzləv ka mar ta. Biler ada ndiri mangar *Gudul á mar ta. ³⁹ Calambəlay ma zləka biler tik ada Gudul. Pic bas kən zəm tik ada pic, talalay ta va ka way. Aza ndiri ma basi kən zəm áda *mazlən Dabawəzləv gi. ⁴⁰ Ta ced hini, a pic talalay ta va ka way, a va ka nja wa nja ta nja ka basi biler ka cef a kuhu. ^{†41} A pic tik kata, Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka zləna mazlən dāgi ka va ka bas ndiri ma nja ka bebedi celen tan, ka ndəv a lib *ma ngav ngav, baw ndiri maparam ma nja ka diyi ma ngav ngav kərap. A va ka baw ta za ka lay, Dabawəzləv ta maru za, ^{††42} aza a va ka tep ta ka ficik a lib kuhu ma hid hid. A nin, ndiri toku a va ka hanigi, aza a va ka wərnigi. ^{‡43} Gara ndiri ma kap ta gibe Dabawəzləv acin, a va ka zlawi kəngay kəngay ka lay, Cine tan Dabawəzləv ta maru.

«Yo, hin ma mar zlimi ka zlimi tik, hine slək labar toku a talan ninek ninek!» ^{‡‡}

Dabawəzləv ta nja ka mar lay, ninek tik dəwerakun

⁴⁴ Yesu a ngar: «Ta ced hini, Dabawəzləv ta nja ka mar lay, ninek tik wa nja kula gənan ma boh boh ta ka lay biz hidi maparam. Hidi maparam á va janu. Mata janu za, nəv gawla toku dəwerakun, boh azal kad, aza va ka ber kən tik kərap mata maru za, ka ya ka səkəm lay biz gawla toku, ngam kula gənan a nin. ^{‡‡}

⁴⁵ «Yo, Dabawəzləv ta nja ka mar lay, ninek tik dere wa nja kula kən menekin má day za ka kən kərap. Hidi maparam ma nja ka diya filiw ka gər kən menekin á va janu. ⁴⁶ Mata janu za, va ka ber kən tik mata maru kərap za, ka jan dala ka va ka səkəm tik.»

Yesu a sla way talalay a hidi ma kaw kilif

⁴⁷ Yesu a ngar a nimin: «Dabawəzləv ta nja ka mar lay, a nja ka diyu wa nja hidi ma baw kwise maday, ka fi a lib yəm ka kaw kilif pana pana. ⁴⁸ Kwise tik ta nja wek za, ndiri ma kawi kilif a nja ka ngazla ta a bəramajəjən, ka njigi kad ka wəl kilif ta nin. A nja ka baw kilif menekin ka sek a lib gabal, aza kən mangar kula kula kənigi dakun ka zer za. ⁴⁹ Yo ta ced hini, a pic talalay ta va ka way, a va ka nja wa sin dere. *Mazlən Dabawəzləv gi a va ka vigi ka kpal ndiri ma tireh a daba ndiri menekin za. ⁵⁰ A va ka baw ndiri ma tireh ka tep ta ka fi a lib kuhu ma hid hid. A nin ndiri toku a va ka hanigi, aza a va ka wərnigi.» ^{‡‡‡}

Maləm ma təd gəga ka jəkwaneten kən a ndirigi

⁵¹ Yesu a neh ndiri ta zəd ngaz tik, a ngareten: «Hin ti zlimi labar, kata mata ced hini toku kərap vu?» A ngari-

† 13:40 7:19; Zan 15:6 †† 13:41 24:31; Mak 13:27 ‡ 13:42 8:12 †† 13:43 Dan 12:3; Jug 5:31; Mat 11:15 ‡‡ 13:44 Fil 3:7-14 ‡‡‡ 13:50 8:12

gi: «Hayin, min ti zlimu.» ⁵² Yesu a ngareten acin: «Ta ced hini acin, *maləm ma sən mazuko Dabawəzləv, aza ma ca talan ka Dabawəzləv, sin ka maru, maləm tik ti təd gəga ka jəkwaneten mazuko ta vina cekw a ndirigi aza baw yəwən labar, kata mata jəkwan hini dere.» ^{‡‡‡}

Ndirigi Nazaret tete Yesu

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Yesu mata way ka ced labar tik kərap a ma ma ngab ngab za, slid va tik a nin za, ⁵⁴ va tik ka liblay Nazaret, mata gəl a nin. Mata təd a nin za, a cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi a *je janga Yahudiyagi ta nin. Ndiri kərap mata zlimi labar, Yesu ta ced toku za, ti pələk talan tan. A ngarigi: «Kay, gawla cah a jan ndukun talan na ced labar wa nja ngatoku a ki? Kula ndukun talan menekin na diya ban ban kən toku, a jan a zləra nayi? ⁵⁵ Min ti sənəu, cin áda ma nja ka zla pay cah, aza Mari dere, mamən kun vu? Geleminigi ada Zak, *Zozef, Simon baw Yahuda. ⁵⁶ Aza geleminigi ma kərta kərtaza kərap egi a liblay tokon a wacah dakun vu? Yo aza acin, a jan kula ndukun talan menekin na ced labar titoku a ki?» ⁵⁷ Yo, kən ma pələk talan tan toku, á tak ta kad ka njigi manja ci talan ka Yesu. Yesu a ngareten acin: «Yo, *makatəf Dabawəzləv ti va ka ced labar, ko a ndiri tane ki, a nja ka yəki ma tik. Ama makatəf toku ti təd ane lay zla məməd tik, baw ane ida tik, ndiri ta nin a yəki ma tik kun.» ⁵⁸ Ndiri ta liblay tik mata salarigi ka ca talan ka Yesu toku, Yesu dere a diya ban ban kən pe a nin kun.

Labar a tala Zan ma nja ka diya batisma

(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

14 Pic takan *Herod, ma mar liblay Galili ti zlimi labar a tala Yesu. ² Mata zlimi za, ti ngareten a maslay tegi: «Yesu toku ada Zan ma nja ka diya *batisma. Sin ti mbəlahə a civi zaba. Mata mbəlahə a civi za toku ada mátá jan sembe ka diya ban ban kən acin.» ³

³⁻⁴ Mata ngar wa nja ngatoku, talan tik ti dasl ka kən mata diyen a Zan, mandala Zan a wilin a vere. Mandala tik bay Herod toku ti ngazl wərti gelemin, zlim tik Filip. Wərti toku, zlim tik Herodiyas. Mata ngazlu za, Zan takana ti ngaren: «Hoh mata ngazl wərti golomocoh toku, kən weli, aza Dabawəzləv a may wa sin kun.» A tala Zan mata ngaren wa nja ngatoku, bay Herod ti kaw Zan, aza ti jawu kad, ti fiyu a je fərsəna. ⁵ Ti may ka pəmu za, ama a pərət a *ndirigi. Ngam ndiri ti ci Zan ka *makatəf Dabawəzləv. ⁶

‡‡‡ *Deftere ta ma girek a ngar: Maləm tik wa nja njijik ma nja ka baw yəwən kən baw kafən kən a debin tik. § 13:53 7:28 §† 13:54 Zan 7:15 §†† 13:55 Zan 6:42 §‡ 13:57 Zan 4:44 §†† 14:2 16:14 §† 14:3-4 Lev 18:16; 20:21; Luk 3:19-20 §† 14:5 21:26; Mak 11:32; Luk 20:6*

⁶ Kedirek pic dara mbu bay Herod ti sla. A pic tik kerti Herodiyas, kartaza a dara a gibe ndiri keraap ma yigi ka dara. Kerti toku ti gudum nev bay. ⁷ A tala sin, sin gbor med á pakam tik kad, aza a ngaren a kerti toku acin: «Kæn keraap, hoh mata mayu, ta va ka vèloh.» ⁸ Kerti toku mata zlimi wa toku za, slid va cedèn a mamæn wa nja bay toku mata ngaren. Mamæn a ngaren acin: «A va, ma ngaren mata vèloh talan Zan.» Kerti toku mata va za, a ngaren a bay: «Kæn ta may wær, ta may talan Zan ma nja ka diya batisma. Ma fiyu a lib tasaw.» ⁹ Mata dækæb kæn toku, nev bay ti hamen kahay kahay. Ama ti diya kæn, nev kerti toku mata may, ngam ti gbor med á pakam tik kad zaba a vere ndiri ma yigi ka dara toku. ¹⁰ Bay takana zlæn soji acin ka va ka tawa talan Zan. Njod soji toku slid va je færsæna, ¹¹ va tawa talan Zan, daha a lib tasaw. Baw vèlen a kerti takana toku. Sin yæk, tep acin a zlæra mamæn.

¹² Ndiri ta zæd ngaz Zan mata zlim ta za, slid vigi, va bawi viren kæsæm Zan, mæd kad. Ka dawæn tik, slid va cedeten a Yesu kæn ma diya a tala Zan.

Kæn ham na ndirigi wujine jebin

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Zan 6:1-15)

¹³ Yesu mata zlimi labar a tala Zan toku za, slid va jem a lib kambawal, ka zlan yæm ka va a daba donu ka lay ma selesel. Njod ndiri maparam ti sæn ta, Yesu ti va tik. Sinigi slidigi ka liblay tan pana pana ker kad, a pæparigi a ngaz ka sæba ta. ¹⁴ Yesu mata jemaha a lib kambawal kad, jan ndiri toku ma bas bas pe a nin. Saha ndiri toku a hælén kahay kahay. A bit ndiri ma dal daligi, mata da ta. ^{††}

¹⁵ Pic mata va ka nja mbeh ka tuk, ndiri ta zæd ngaz tik vigi a zlæra tik, a ngareten: «Maday, pic a tukay tik kad, aza hoh a wilin ha hæl kæzæd. Ndah, min tokon a daba donu a wacah, ka lay ma selesel. Sæwan a ker ndiri cah kad, mata vigi á liblay ngid, mata va gæray ta kæn ham!» ¹⁶ Yesu a ngareten acin: «Ka vigi ka gær kæn ham kemi? Hin a talan hini, hi baw kæn ham á lib zlæra hini kad, hine væleten!» ¹⁷ A ngareten: «Maday, kæn ham daha a zlæra kini dakun. Sey bired jebin ege kilif særay sæb á gindik.» ¹⁸ Yesu a ngareten: «Hi bawaha, hine daha a zlæra da a wacah.» Ndiri toku va da ta. ¹⁹ Yesu a ngareten a ndiri ma bas bas titoku ka njigi kad a tala kisibit. Mata njigi kad, Yesu takana baw bired ma jebin ege kilif ma særay, kaf hæra wæzlæv wæzlæv, ngaren soko a Dabawæzlæv. Baw bired takana wak wak za, baw væleten a ndiri ta zæd ngaz tik, ka waketen a ndiri toku. Baw ta, va wak waketen. ²⁰ Ndiri toku keraap ti ham ta, ham ham wek wek, fæna ma fæna tik. Mata wekigi za, cap capi ma fæna bired toku, sek sek ane gezleber, gbaw gbaw gezleber gub a tala særay. ^{‡†} Ndiri

ma hami bired toku, ti tæd wujine jebin, manja næf wærtigi tete wærigi a nin.

Yesu ege Piyer a tala yæm

(Mak 6:45-52; Zan 6:16-21)

²² Njod Yesu a ngareten a ndiri ta zæd ngaz tik: «Hi slid, hine va jem kese a lib kambawal, ka zlan ka va pala mendar. Gara na da wær, ta va ka wayay fæd da tete ndiri ma bas basigi a zakay.» ²³ Ndiri mata cakwayigi keraap za, slid va tik acin a tala cadak, ka voh Dabawæzlæv a nin. Vudu ti janu a nin, sin á gindik. ^{‡†24} Gara ndiri ta zæd ngaz tik egi a lib kambawal a vigi a daba daba yæm. Mid a ca a sembe, a kæz kambawal ka cæba ta a zal zal. ²⁵ Tapælakway mata nda lay za, Yesu acin a va a ngaz á tala yæm nap, nap, nap, ka va á zlæra tan za. ^{‡†26} Ndiri ta lib kambawal mata læmi hidi a yaha á tala yæm toku, a pærtigi kahay kahay. A ngarigi: «Haya ndiri da, mamæn mæc tá ya toku.» Aza a pari wæla acin. ^{‡†27} Njod Yesu a ngareten acin: «Hi pært kun, hine suk næv hini kad! Kata sæb.» ²⁸ Piyer a ngaren acin: «Maday, a nja ka hoh duze wær, a ngar ka, kata ka vay a ngaz a zlæra ku.» ²⁹ Yesu a ngaren: «A yaha!» Piyer takana acin jemaha a lib kambawal kad, a va á tala yæm ka va a zlæra tik. ³⁰ Ama mata læma za, mid a ca a sembe a tala yæm, pært ti hælén. Njod tar ka va á lib yæm kad. Pa' wæla, a ngar: «Maday, a bit ka za!» ^{‡†31} Njod Yesu njap kawu ka zlæra, a ngaren: «Kay na ku, ha ca talan kese ninek ninek ka kata dakun. Lib ku a hælöh er er kemi?» ^{§32} Sinigi jemigi særay tan a lib kambawal. Njod mid takana ti kaway tik kad ba. ³³ Ndiri ta zæd ngaz Yesu ta lib kambawal mata læma ta wa toku za, gbærwigi kad a gibe Yesu, a ngareten: «Kay, hoh Kerti Dabawæzlæv duze dey.» ^{§†}

Yesu tete ma dal daligi ta liblay Genezaret

(Mak 6:53-56)

³⁴ Kedirek Yesu tete ndiri ta zæd ngaz tik ti tædigi a bæramæjæn acin, a liblay ma mbeh mbeh ta liblay Genezaret. ³⁵ Ndiri ta nin ti sæn ta zaba Yesu. A gægari labar ya tik ka lay ka lay, aza ndirigi a dahi ma dal daligi keraap a zlæra tik. ³⁶ A caten zlæra a Yesu, ndiri ma dal daligi toku, ka jani ka dosi zlæra, ko ka mazlæn lukut tik sæb á gindik. Aza ko nayi ma dos zlæra ka lukut tik toku, ti jan bit. ^{§††}

Labar a tala mazuko Dabawæzlæv baw a tala mazuko ndiri ma ndim ndim

(Mak 7:1-13)

15 Ndiri *Farisagi baw *malæm Yahudiyagi a slidigi a liblay Zeruzalem za, vigi a zlæra Yesu, a ngareten: ² «A læma Maday, ndiri ta zæd ngaz ku a nja

†† 14:23 5:1; Luk 5:16 ‡† 14:25 Job 9:8 ‡†† 14:26 Luk 24:37

‡†† 14:30 8:26 § 14:31 6:30; 8:26; 16:8; 17:20; Luk 12:28 §† 14:33 16:16; 27:54; Mak 15:39 §†† 14:36 9:20

† 14:13 15:32-39 †† 14:14 9:36 ‡ 14:20 2Ro 4:43-44

ka zəmi wili manja pan zləra kad wa nja mazuko doku tokon ta ngar. Yo, a səbi mazuko doku tokon səka đakun wər, a tala mi?»^{†3} Yesu a ngareten acin: «Yo, na hini acin, hi salar mazuko Dabawəzləw kad ka diya mazuko doho hini kemi?»⁴ Hi ləma, Dabawəzləw a ngar: “A zlimi ma cehw ege mocoh,” aza a ngar dere, “Hidi ma ra cin ege mamən, sey ka pəm za.”^{††5} Ama na hini, hi nja ka ngar, hidi ti may ka baw kən ka zleben a cin ege mamən a sin wər, ta sla za, a va ka baw kən mata may ka vəlen a cin ege mamən toku ka ngar acin: “Ta va ka vəlen a Dabawəzləw.”⁶ Hi ca kən hini ninek. Aza-ma hin ta nja ka diya wa nja ngatoku, hi nja ka ngav labar Dabawəzləw za a kəzəd, hin ta nja ka jəkwaneten a ndiri toku.⁷ Na hini wər, hin ndiri ma jozli ma. Labar, *Ezay mata cedu a tala hini, duze dey! Ti ngar: †

⁸ “Dabawəzləw a ngar:

Ndiri toku a nja ka may kigi a ma á gindik, ama a vəl ki nəv tan ma duze kun.

⁹ Voh, ta nja ka voh kigi, a nja ka voh kigi kahay.

Ngam a nja ka jəkwaneten kən a ndirigi

a bən hidi memilin á gindik,

ka ngar: ‘Na Dabawəzləw ta.’”»

Kən ma nja ka dəbəl hidi a nja ka yaha á nəv hidi za

(Mak 7:14-23)

¹⁰ Ka dawən tik Yesu a wəla ndirigi ka yigi a zləra tik. Mata yigi za, a ngareten: «Hi zlimi labar da ta va ka ced hini toku, aza hine sləku a talan.¹¹ Kən, hidi ta nja ka hamu ka va lib libi, a dəbəl hidi a həra Dabawəzləw ko kedirek kun. Labar ma nja ka yaha á pakam hidi kad áda ma nja ka dəbəl hidi ba.»^{††}

¹² *Ndiri ta zəd ngaz Yesu a vigi a jakwar Yesu acin, a ngareten: «Hati sənu, labar hoh mata cedu toku, ti bas nəv *Farisagi kazaway vu?»¹³ Yesu a ngar acin: «Ndiri toku wa nja pay mangar Vay ta wəzləw a ngəbu đakun. Pay mangar Vay a ngəbu đakun, a va ka caf kad.¹⁴ Hi ker ndiri toku kad mata diyay kən tan wa nja nəv tan ta may. Sinigi a talan tan má wələfigi, aza a nja ka lahi cala wələf tan. Yo, a picah wələf ti lah cala wələf tik, a va ka ndəvigi səray tan á wili kad kun vu?»^{††}

¹⁵ Piyer a ngaren acin: «Maday, a ced kini pala mada-ba ma ma nja ka dəbəl hidi toku.»¹⁶ Yesu a ngareten: «Hin dere, ndukun talan hini ti suk vu?»¹⁷ Hi zlimi acin, ta ced hini, kən, hidi ta nja ka hamu ka va lib libi, a dəbəl hidi səka a həra Dabawəzləw kun. Sey a va ka kəray ka mamən gadəbəlak, aza kedirek ka ca kad.

¹⁸ Ama ləwa ma nja ka yaha á pakam hidi za, a nja ka yaha a nəv tik. Aza ngatoku acin á nja ka dəbəl hidi.

¹⁹ Hi ləma, bən kən ma ngav ngav a nja ka yaha á nəv hidi za ka bebedu ka diya ma ngav ngav. A nja ka bebed hidi ka ndəv teli, ka wan a wərti maparam, ka diya

kən weli, ka həl, ka mban ma, aza ka zəm madaba ndirigi.^{††20} Ta ced hini, kən ma pana pana titoku á nja ka dəbəl hidi. Ama hidi ti zəm kən manja pan zləra kad wa nja mazuko doku tokon ta ngar, ngatoku wər a dəbəl hidi səka đakun.»

Yesu ege wərti ta ka səban maparam

(Mak 7:24-30)

²¹ Yesu slidey tik a liblay toku za, va tik a liblay ma mbeh mbeh ege liblay Tir baw liblay Sidon.²² Kedirek wərti maparam, səban Kanana ta liblay toku, ti va a zləra tik. A ca wəla, a ngaren: «Maday, hoh dehen bay *David, a saf saha da! Kərtaza da đaha, *masəraf a kəsəm tik. A nja ka sa beni kahay kahay.»^{††23} Gara Yesu wər a ləwen kun, njay tik tete'w. Ndiri ta zəd ngaz Yesu mata ləma ta za, vigi a zləra Yesu, a ngareten: «Maday, səwan a diyen kən mata may, aza mata va tik za, ngam a səba hidi a slakam.»²⁴ Yesu a ngareten: «Gara na da wər, Vay ti zləna ka sey a zləra *ndiri Isir-ayilagi á gindik, ma lekw lekwigi wa nja tumuk.»

²⁵ Wərti toku mata zlimi wa toku za, ti ya səb njod, gbərəw a gibe Yesu, a ngaren: «Maday, a zleb ka.»

²⁶ Yesu a ngaren a ma ma ngab ngab acin: «Wərti cah, a ker wərigi kad, mata weki a zakay, ngam ka baw gə-da wərigi, ka fiyen a həza^{††}, ninek kun.»²⁷ Wərti toku mata zlimi wa toku za, a ngaren acin: «Duze Maday. Ama ko həzagi má a nja ka felemi kən ma nja ka ndəvaha á mazlən pakam maday tan kad.»²⁸ Yesu a ngaren acin: «Kay wərti cah, hati ca talan ka kata duze. Tá nja cah, kən kərap a va ka diya wa nja hoh mata mayu.» Mata ngaren wa nja ngatoku za, njod kərti tik ti bit acin.^{†††}

Yesu tete ndiri ma dal dal ta Galili

²⁹ Yesu slid tik a liblay toku za, va tik a mazlən mitil ta Galili. Tap a tala hohoy, njay tik a nin.^{††30} Ndiri pe a vigi a zləra tik. Ti vigi tete ndiri ma nja ka jabanigi, wələfigi, vidiligi baw babagi tete ndiri maparamigi nja dal a kəsəm pana pana. Bawi ma dal dal titoku, cagi á gibe Yesu za. Yesu a bit ta za acin.³¹ Ndirigi ti ləma ta, babagi a ləwigi, vidiligi tete ndiri ma jabanigi ti bitigi, aza wələf a ləmi lay. Ndirigi mata ləmi kən ngatoku za, ti kpas talan tan. A ngarigi: «Kay, a diya a nja siki?» Tar ka foli Dabawəzləw *ndiri Isirayilagi.

Kən ham na ndiri wujine fod

(Mak 8:1-10)

³² Kedirek Yesu wəla ndiri ta zəd ngaz tik, a ngareten: «Saha ndiri cah a həl ka. Ti təd wan makad, min tokon tete sinigi, aza kən ham tan ti way. Aza ta may ka ngareten, ka cəbigi ita tan manja hami kən ham a za-

† 15:2 23:25; Luk 11:38-39 †† 15:4 Exo 20:12; 21:17 † 15:7 Esa 29:13 †† 15:11 Kmy 10:15; 1Ti 4:4; Tit 1:15 †† 15:14 23:16, 24; Luk 6:39; Rom 2:19

††† 15:19 Gal 5:19-21 ††† 15:22 20:30-31 § 15:24 10:6; Rom 15:8 †† Ndiri Yahudiyagi a nja ka wəli ndiri ta liblay maparam həzagi. ††† 15:28 8:13 †† 15:29 5:1

kay kun, ngam a va ka ndəvigi a mazləzla katəf.»[†]
^{††33} Ndiri ta zəđ ngaz tik a ngareten: «Ndah, min tokon a daba donu a wacah. Hidi a va ka jan tokon kən ham tik acin a ki ka wek ndiri pe wəga ngatoku?»³⁴ Yesu a ngareten acin: «Biret ta nja a zləra hini wər nu?» A ngareten: «Biret cesired á gindik, baw kilif ma fididid kedirek.»³⁵ Yesu mata zlimi wa toku za, a ngareten a ndiri ma bas bas ka njigi kad acin.³⁶ Mata njigi kad, Yesu baw biret cesired ege kilif takana toku, ngaren soko a Dabawəzləv. Wak wak za, baw vəleten a ndiri ta zəđ ngaz tik, ka waketen a ndirigi. Baw ta, wak waketen acin.³⁷ Ndiri toku kərap ti ham ta, ham ham wek wek, fəna ma fəna tik. Mata ham ta za, cap capi ma fəna tik kad, gezleber cesired.³⁸ Ndiri ma ham ta ti təđ wujine fod, manja nəf wərtigi tete wərigi a nin.³⁹ Ka dawən tik, Yesu a way fəđ tik tete ndiri ma bas bas. Mata va tan za, Yesu jem acin a lib kambawal, slid tá va tik a liblay Magadan.

Farisagi baw Sadukigi tete Yesu

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

16 Pic takan ndiri *Farisagi tete *Sadukigi slid yigi a zləra Yesu. Mata yigi za, a ngareten: «Ha diya a sembe Dabawəzləv wər, a diya kini ban ban kən ma-param, mini ka sən tik.» Mata ngareten wa nja ngatoku, a may ta ka sən zal ma tik á nin za.[†]^{††2} Ama Yesu a yək ma tan kun, tar ka ləwatan a ma ma ngab ngab, a ngar: [«Na hini, hin ta nja ka ləma wəzləv cudom sukuh sukuh, hi nja ka ngar, van a va ka za dakun.³ Aza hin ta nja ka ləma wəzləv cudom gbəma, hi nja ka ngar, van a va ka za ta. Kay, gara kən ta wəzləv wər, hin ti sən sla tik ninek ninek. Ama gara kən pana pana ma nja ka diya azal a daba hini cah, hine sən sla pala ma daba ma tik səka dakun, mi ma həl mi?]⁴ Gara hin ndiri ma səbacah, hin ndiri ma tireh, aza hi nja ka buwen dawən a Dabawəzləv. Na hini, hine may kata ka diya hini ban ban kən, hini ka ləma. Ama nep ta diya hini ban ban kən maparam, hini ka ləma ko takan kun. Sey ka kəray səb a ban ban kən Dabawəzləv mata diyu a tala *Zonas.» Yesu mata ngar wa nja ngatoku za, ker ta kad, slid tá va tik.

Ngəz a tala janga ndiri Farisagi baw na Sadukigi

(Mak 8:14-21)

⁵ Yesu tete ndiri ta zəđ ngaz tik a zlanigi á pala mən-dar za. Ndiri tik, talan tan ti zlay ka baw biret ka va a sin.⁶ Yesu a ngareten a ma ma ngab ngab acin: «Hi kaw talan hini ninek ninek a *njozl ta biret ndiri *Farisagi baw na *Sadukigi!»^{††7} Ndiri ta zəđ ngaz tegi mata zlim ta wa toku za, a ngarigi kəsəm kəsəm: «Mata ngar tokon wa nja ngatoku, ngam biret dāha a zləra tokon dakun.»^{††8} Njod Yesu ti sən bən tan zaba, a səni ma

[†] 15:32 14:13-21 ^{††} 15:32 9:36 [†] 16:1 12:38-39; Luk 11:16, 29-30 ^{††} 16:1 Zan 6:30 ^{††} 16:6 Luk 12:1 ^{†††} 16:7 Mak 6:52

ma ngab ngab, sin mata ngar a tala njozl ta biret toku kun. A ngareten acin: «Hi ngar kəsəm kəsəm: “Biret dāha a zləra kini dakun” wər, kemi? Kay, hi ca talan ninek ninek ka kata kese kun.^{††9} Ndukun talan hini a zlər kese kun vu? Kati diya ban ban kən a vere hini, aza talan hini ti zlay səb njod vu? A pic tik, kata mata waketen biret jebin ka vəleten a ndiri wujine jebin, hin a nin kun vu? Mata ham ta za, ma fəna tik, hin mata capu, gezleber nu?^{††10} Aza a pic tik, kata mata waketen biret cesired za ka vəleten a ndiri wujine fod, aza ma fəna tik dere, hin mata capu, gezleber nu?^{††11} Yo, tá nja cah acin, a nja a nja siki, hini ka nja manja zlimi pala madaba ma tik a tala njozl ta biret, kata mata ngar hini cah? Na dā, ta ləwa hini səka a tala biret kun. Yaw, ta ced hini a nimin acin: Hi kaw talan hini a njozl ta biret ndiri Farisagi baw na Sadukigi.»

¹² Njod ndiri ta zəđ ngaz Yesu ti sən ta acin, Yesu a ləwa a tala njozl na ta biret kun, a may ka bətetən yəm a zlimi kad a tala janga, ndiri Farisagi baw Sadukigi ta nja ka jangi ndirigi.

Yesu adā Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dāwa ka nja ka hidi maday

(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Yesu tete ndiri ta zəđ ngaz tik vigi a liblayigi ma mbəh ta liblay Kaysariya Filipi. Mata tədigi a nin za, a neh ndiri ta zəđ ngaz tik acin, a ngareten: «Kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ndirigi a ngarigi ka ka-ta wər, kata nayi? Hi ced ka səka.»¹⁴ A ngareten: «Ndiri maparam a ngarigi, hoh adā Zan ma nja ka diya batisma. Ndiri maparam dere a ngarigi, hoh adā *Eli, *makatəf Dabawəzləv ta kamatakan. Aza ndiri ma-param dere a ngarigi hoh adā *Zeremi, *makatəf Dabawəzləv, akun makatəf Dabawəzləv maparam ta daba makatəf Dabawəzləv gi ta vina cekw ta.»

^{††15} Yesu mata zlimi wa toku za, a ngareten a ndiri tik acin: «Yo, hin a talan hini acin wər, hi ca ka ka nayi? Hi ced ka səka.»¹⁶ Simon Piyer a ngaren: «Hoh adā Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dāwa ka nja ka hidi maday. Aza hoh Kərti Dabawəzləv, nja micin ma nja way.»^{††17} Yesu a ngaren: «Hoh Simon, kərti Zan, labar hoh mata ləwa toku, ndirigi á cedohigi dakun. Vay ta wə-zləv áda ma vəloh a pakam. Tá nja cah, nəv ku mata nja gudum.¹⁸ Ta cedoh kad, hoh adā Piyer, a nja na ngar “pəpələh.” A tala pəpələh toku, ta va ka diya Ekile-siya dā a nin. Ta ced hini, ko mamən məc ti may ka pasu kad, a pasu dakun.^{††19} Aza hoh Piyer, ta va ka vəloh lekile, hoh ka zlər medikid na va ka lay, Dabawəzləv ta maru. Kən, hoh ta va ka ngareten a ndirigi a tala hayək a wacah, ka diya ta, Cəhw Dabawəzləv ta wəzləv a va ka gar a nin. Aza kən, hoh ta va ka ngareten a ndirigi,

^{†††} 16:8 14:31 [§] 16:9 14:20 ^{§†} 16:10 15:37 ^{§††} 16:14 14:2; 17:10-13; Mat 21:11 ^{§†} 16:16 14:33; Zan 1:49; 11:27 ^{§††} 16:18 Luk 22:32; Zan 1:42; 21:15-17; Efe 2:20

ka nja manja diya ta a tala hayək a wacah, Cehw Dabawəzləv ta wəzləv a va ka yaw ma ku, ka nja səb wa sin dere.» †

²⁰ Yesu a ngəz ndiri ta zəđ ngaz tik acin, a ngareten: «Kana hi va cedeten a ndirigi ka sən kigi za, kata Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday.» ††

Məc Yesu baw mbəla tik a civi za

(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

²¹ A pic tik Yesu tar ka cedeten ma a ndiri ta zəđ ngaz tik ka zlim ta ninek ninek. A ngareten: «Ta ced hini, ko mata diya wa siki, ta va ka va a liblay Zeruzalem. A nin gəbataligi, madəday *mangaramagi ta je Dabawəzləv baw *maləmiği a va ka diya ki beni kahay kahay, aza a va ka pəm kigi za. Ama ta məc za, wan səray ma makad tik, Dabawəzləv a va ka mbəla ka a civi za.» †

²² Piyer takana mata zlimi wa nja ngatoku za, ngazlu a mazlən mazlən. A ngaren: «Kay Maday, ta njá ka nja wa nja ma ku toku kun! Dabawəzləv mata jenu za!»

²³ Yesu bu za, a ngaren a Piyer: «A slid, ma va ku a jakwar da a watoku za! Hoh *Gudul hidi. Gara hoh wər, ha gər ka bebed ka, ka ndəv a lib ma ngav ngav ka ker kən Dabawəzləv mata may kad. Ma hoh mata cedu toku, Dabawəzləv á vələh pakam kun, bən ngatoku, bən hidi memilin.»

²⁴ Yesu a ngareten a ndiri ta zəđ ngaz tik acin: «Ta ced hini, hidi ma may ka səba ka wər, mata ker kən həra tik ta may kad, mata kəməsay kəsəm tik kad ka sa beni, wa nja kata ta va ka su ka *məc ka pay ma zlambda zlambda, aza mata səba ka acin. ††²⁵ Yo, hidi ma may ka bit micin tik a tala hayək a wacah, ta sla za, a va ka lekw diri micin tik ta zləra Dabawəzləv. Ama gara hidi ma vəl micin ka lekw a tala ta səba katəf da wər, ta sla za, a va ka jan diri micin tik ta zləra Dabawəzləv.

²⁶ Yo a picah hidi ti jan kən kərap ta talalay a wacah, aza ka dawən tik ti lekw diri micin tik ta zləra Dabawəzləv wər, a va ka həlay mi acin mi a kən ta talalay mata janu toku? Gənan wər ti təđ gəga ka bat micin hidi a gibe Dabawəzləv vu? Awu, a təđ gəga kun. ²⁷ Ta ced hini, ko nayi, ta va ka vələn mazlən kəzəđ tik mata diyu a tala hayək a wacah. Ta va ka vələn a pic, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka yaha a miseh maday Vay tete mazlən tegi. ††²⁸ Yo ta ced hini kad ninek ninek, ndiri maparam ta daba hini a wacah a va ka ləma kigi a zakay, kata, Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka yaha ka nja ka bay, aza di ka məciği.» †††

Yesu tete ndiri ta zəđ ngaz tik makad a tala cadak

(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

17 Ka dawən wan koh, Yesu ngazl Piyer, Zak baw Zan, gelemin Zak, tapigi a tala cadak ma cim.

Ndiri maparam dahagi a nin kun, sinigi taya taya. ††² Kedirek Yesu ti wəkay tik a həra tan za. Mazəra tik a zlaw titiw titiw wa nja pic, lukut ta kəsəm tik ti zlambda kad lukut ma barən ma tel tel. †³ Njod ndiri ta zəđ ngaz Yesu ma makad toku ti ləmi ndiri maparam səray ma nji kamatakan, *Moyiz ege *Eli. A ləwigi tete Yesu acin. ⁴ Piyer a ngaren a Yesu acin: «Maday, nəv kini dewerakun, hidi ka nja tokon a wacah. Hati may wər, ta va ka la mabəla makad, takan na ku, takan na Moyiz, aza takan na Eli.» ⁵ Piyer ta ləwa a wilin, njod gazlavay ti ba kələk a tala tan, aza a zlaw titiw titiw. A zlimi mongurom Dabawəzləv á lib gazlavay toku kad. A ngar ka Yesu: «Gawla cah ada zlim Kərti da. Ta mayu kahay kahay, nəv da dewerakun a sin. Hine zlimi ma tik!» ††

⁶ Ndiri ta zəđ ngaz Yesu mata zlimi mongurom toku za, bebiz tan ti zer, gbərəwigi kad ka hayək, baw talan tuk kad kad. ⁷ Yesu va a jakwar tan, dos zləra ka sinigi, a ngareten: «Hi slid za, hi pərət kun!» ⁸ Sinigi kafi həra za, a ləmi hidi maparam kun, sey Yesu á gindik.

⁹ Sinigi slidigi acin ka jemahigi a tala cadak toku kad. Ta jemahigi kad, Yesu a ngəz ta, a ngareten: «Kən, hin mata ləma toku, kana hi va cedeten a ndirigi, təđ ka pic, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka mbəla a civi za.» †††

¹⁰ Tar ka nehi Yesu acin, a ngareten: «Yaw Maday, *maləmiği a ngarigi, sey Eli ka yaha pəpəla a zakay ka ma *Kiristu, Dabawəzləv mata mbatu ka bit ndirigi ka yaha acin, ata dakun vu?» ††¹¹ Yesu a ngar: «Ngatoku wər duze, Eli a va ka ya pəpəla a zakay. Ta ya za, a va ka cedeten a ndirigi ka buwi nəv tan za, ka səbi katəf Dabawəzləv ninek ninek. ¹² Yo, ta ced hini, tá nja cah Eli wər, ti ya zaba. Ama gara ndirigi wər, a sən ta dakun. Ti diyaten ma ngav ngav wa nja nəv tan ta may. Yo, ta ced hini, wa nja mata diyaten beni a Eli toku, a va ka diya kigi beni, kata, Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za dere.» ††¹³ Njod ndiri ta zəđ ngaz Yesu ti sən ta acin, Yesu mata ləwaten a tala Eli toku, a ləwaten a tala Zan ma nja ka diya batisma.

Yesu ege kərtapa nja masəraf a kəsəm

(Mak 9:14-29; 9:37-43)

¹⁴ Yesu tete ndiri ma makad ta zəđ ngaz tik toku ti jemahigi a tala cadak kad, vigi a zləra ndiri ma bas bas. Mata təđigi za, njod hidi maparam ti ya gbərəw a gibe Yesu, ¹⁵ a ngaren: «Maday, a ya ma saf saha kərti da

† 16:19 Luk 11:52; Mat 18:18; Zan 21:15-17 †† 16:20 17:9 † 16:21 17:22-23; 20:17-19; 26:2 †† 16:24 10:38-39; Luk 14:27; 17:33; Zan 12:25-26; 1Pi 2:21 †† 16:27 Dir 62:13; Job 34:11; Mat 7:23-27; 13:41; 25:31-46; Luk 13:27; Zan 5:29; Rom 2:6; 1Ko 3:13-15; 1Pi 1:17; 2Ti 4:14; Kzl 22:12 ††† 16:28 10:23; 24:34; Mak 9:1; 13:30; Luk 9:27; 21:32

††† 17:1 5:1 § 17:2 2Pi 1:16-18; Kzl 1:16 §† 17:5 3:17 §†† 17:9 16:20 §† 17:10 Mal 3:23-24; Mat 16:14 §†† 17:12 11:14; Luk 1:17; Zan 1:21

cah. Sin ti mbađ, aza a sa beni kahay kahay. Pic maparam a nja ka ndəv a lib kuhu, pic maparam a nja ka va ka ndəv a lib yəm. ¹⁶ Kati tepu a zləra ndiri ta zəđ ngaz ku, ama a mbađ ta ka bit tik za đakun.» ¹⁷ Yesu mata zlimi wa toku za, a ngar acin: «Kay hin ndiri cah, hi ca talan ka Dabawəzləv kun, ndukun talan hini toy toy. Hini ka yək labar đa ninek ninek wər, hidi ka nja tokon tete hini a nimin pic nu? Aza kata ka bərəs tete hini dere pic nu? Hi bawə kərta toku, hine daha a zləra đa a wacah!» ¹⁸ Mata da ta za, Yesu ndul ta ndul *masəraf takana toku. Njod masəraf ti ya kəsəm kərta toku zaba, ti bit acin.

¹⁹ Ka dawən tik ndiri ta zəđ ngaz Yesu vagi a zləra Yesu, a ngareten: «Na kini acin, mi təđ gəga ka gam masəraf a kəsəm kərta toku səka đakun toku, mi ma həl mi?» ²⁰ Yesu a ngareten: «Hi sən gam tik kun toku, ngam hi ca talan ka Dabawəzləv ninek ninek kun. Ta cəđ hini kađ ninek ninek, hin ti zer nəv hini yac kađ a Dabawəzləv wər, ko ca talan hini ka Dabawəzləv ti nja kedirek a ndata wa nja ndirimi gorbok, muk gəga. Hi va ka ngaren a cađak wəga ngatoku: “A slid a watoku za, ma va ngid a wata,” a va ka slid ka va. Wa toku acin, kən ma va ka kpas talan hini đa đakun. ^{††} [21 Ta cəđ hini, sesin masəraf mađa ngatoku ka gam za wər, sey ka đəkəb Dabawəzləv, aza ka điya sumay.]»

Məc Yesu baw mbəla tik a civi za mata cəđ ma səray tik
(Mak 9:30-32; Luk 9:43-45)

²² Pic takan Yesu tete ndiri ta zəđ ngaz tik kərapigi ane liblay Galili. Yesu a ngareten acin: «Ta cəđ hini, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ndiri maparam a va ka kaw kigi ka vəl kigi a lib zləra ndiri maparam. ^{‡‡} Ndiri toku a va ka pəm kigi za. Ama ta məc za, ka wan səray ma mađađ tik Dabawəzləv a va ka mbəla ka a civi za.» Ndiri ta zəđ ngaz Yesu mata zlim ta wa toku za, nəv tan a hameten kahay kahay.

Cap dala ta je Dabawəzləv

²⁴ Pic takan, Yesu tete ndiri ta zəđ ngaz tik slid vigi a liblay Kaparnahum. Mata təđigi a nin za, ndiri ma nja ka capi dala na *je Dabawəzləv vigi a zləra Simon Piyer, a neh ta, a ngareten: «Maday hini a nja ka vəl cap ta je Dabawəzləv vu, a vəlu đakun vu?» ^{††25} A ngareten: «Hayin, a nja ka vəlu.» Piyer slid va tik ita acin. Mata təđ ita za, njod Yesu ti ləwen pəpəla. A ngaren: «Wa Simon, gara cap bay wər, ndiri tida tik á nja ka vəl ta vu, ndiri ta liblay tik vu?» ²⁶ Piyer a ngaren: «Ndiri ta liblay tik á nja ka vəl ta, ndiri tida bay səka đakun.» Yesu a ngaren acin: «Hayin duze, yaw kata Kərta Dabawəzləv ka vəl cap a je Dabawəzləv acin kemi? ²⁷ Ama ko mata nja wa nja ngatoku, ta may ka bas nəv ndiri ma capi

dala toku kun. A va zungoh, ma fi ngaləm a lib yəm. Ci kilif hoh ta va ka kawu, ma zlər pakam tik za. Ha va ka jan dala a pakam kilif toku. Ma bawu, ma vəleten. Dala tik a va ka nja gəga ka yab cap đa baw na ku.»

Hidi maday ta daba ndirigi, Dabawəzləv ta mar ta ada nayi?

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

18 Kedirek ndiri ta zəđ ngaz Yesu slid vagi a zləra Yesu, a ngareten: «Hidi maday ta daba ndiri, Dabawəzləv ta mar ta wər, áđa nayi?» ^{‡‡} Yesu mata zlimi za, wəla kərta, der á gibe tan za, ³ a ngareten: «Ta cəđ hini kađ ninek ninek, sey hini ka zləmbađ nja hini za, ka nja wa nja na wərigi, akun hi va ka nja a daba ndiri, Dabawəzləv ta mar ta đakun. ^{†††4} Hidi ma gəc talan tik kađ, ka nja wa nja kərta cah, sin á va ka nja ka hidi maday ta daba ndiri, Dabawəzləv ta mar ta. ^{†††5} Yo ta cəđ hini, hidi ma yək kərta wa nja kərta cah zləra səsəray, a tala ta nja ka səba katəf đa, hidi tik ti yək ka zləra səsəray dere.» ⁵

Labar ngəz a tala kən ma nja ka bebed ndirigi ka điya ma ngav ngav

(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ «Ta cəđ hini, hidi ma bən ka bebed hidi takan a daba ndiri talan tələf ma ci talan ka kata, ka ker katəf đa kađ, səwan mata kəreten lagun a hidi toku ka wəla, aza mata gwad ta á lib yəm maday kađ ka məc a nin. ⁷ Haya ndiri đa, nja ta talalay cah ti ngav, ngam kənigi ma nja ka bebed ndirigi ka ker səba katəf Dabawəzləv kađ daha. Aza kənigi ma nja ka bebed ndirigi ka ker səba katəf Dabawəzləv kađ toku a va ka nja daha ko a pu. Ama gara hidi ma va ka điya kən ka ndəv hidi a lib katəf Dabawəzləv kađ wər, a va ka jan beni maday a zləra Dabawəzləv.»

⁸ Yesu a ngareten a ma ma ngab ngab acin: «Yo a picah zləra ku akun ngaz ku ti bebedoh ka điya kən ma ngav ngav wər, ma tawu kađ, ma ficiku gədək. Səwan hoh ka jan diri micin ta zləra Dabawəzləv a zləra ku ma takan, akun a ngaz ku ma takan, á tala ka ficikohigi a lib kuhu a zləra ku səray tik, akun a ngaz ku səray tik. Kuhu tik, kuhu mangar a micin kun ko a pu. ^{§†9} Yo a picah həra ku ti bebedoh ka điya kən ma ngav ngav wər, ma cafu kađ, aza ma zimbiru gədək. Səwan hoh ka jan diri micin ta zləra Dabawəzləv a həra ku ma takan, á tala ka ficikohigi a lib kuhu a həra ku səray tik.»

Ka feh ndiri talan tələf kun

(Luk 15:3-7)

¹⁰ Yesu a ngareten a ndiri ta zəđ ngaz tik: «Hi njá ka saf talan tələf hidi ^{§††} ta daba hini wa nja kən kahay

† 17:17 Deu 32:5, 20 †† 17:20 13:31; 14:31; 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6 ‡ 17:22 16:21 †† 17:24 Exo 30:13

‡‡ 18:1 Luk 22:24 ††† 18:3 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 ††† 18:4 23:12 § 18:5 Luk 10:16 §† 18:8 5:29-30

kun. Ta ced hini, *mazlən Dabawəzləw gi ma nja ka pu ta, ma gar garigi a jakwar Vay ta wəzləw ko a pu. † [11 Hi ləma kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləw za, kati ya a talalay ka bit ndiri ma lekw lekwigi za.]

12 «Yo tá nja cah hi zlimi labar, ta va ka ced hini toku, aza hine bən a tala tik. Hidi maparam daha, á mar tumuk bələk. Pic takan tumuk tik ma takan mátá pin, mátá lekw. Njod sin dəb kad ka tumuk tik ma wom dərfatakan atama dərfatakan, ker kese a zləra cala ma mar tegi, slid va ka gər ma takan ma lekw toku. 13 Va gər gər, ti janu. Ta ced hini kad ninek ninek, mata janu za acin, ti bebel kahay kahay a tala tumuk tik ma takan toku. Ti bebel day za a tala ma takan toku, ka ma wom dərfatakan atama dərfatakan, mangar a lekwigi dakun toku.» 14 Yesu mata way ma ma ngab ngab toku za, a ngar a nimin: «Wa nja gawla toku mata gər tumuk tik ma takan, ma lekw toku, Cehw hini tane wəzləw wa sin dere. A may talan tələf hidi ko takan ka lekw za dakun.» ††

Labar a tala coloh ma diya ma ngav ngav

15 Yesu a ngar a nimin: «A picah coloh ti diyoh ma *ngav ngav wər, a va a zləra tik, ma va cedu ma ngav ngav tik mata diyoh toku kad. Ma ceden sey hin a sin səray səray. Ti zlimi ma ku wər, hati zleben ka səba katəf Dabawəzləw tik azal nimin a lay tik. 16 Ama ti salar ka yək ma ku, ma baw hidi takan akun səray, hini ka va ka ləwa tete sin a tala ma ngav ngav tik toku, ka diya wa nja deftere Dabawəzləw ta ngar. A ngar: "Hidi ti diya ma ngav ngav, ma tik ka cəba wər, sedewa ka nja səray akun makad." ††17 Yo coloh toku ti salar ka yək ma sedewagi toku dere, ma va ced kad acin a gibe ndiri Ekilesiya ka ngəz ta. Sin ti salar ka yək ngəz ndiri Ekilesiya dere, ma safu acin wa nja hidi mangar a ca talan ka Dabawəzləw kun baw wa nja *dəwan mangar ndirigi a ngəmi talan tete sin kun. ††

18 «Yo ta ced hini kad ninek ninek, kən hin ta va ka ngareten a ndirigi a tala hayək a wacah ka diya ta, Cehw hini Dabawəzləw ta wəzləw a va ka gar a nin. Aza kən hin ta va ka ngareten a ndirigi ka nja manja diya ta a tala hayək a wacah, Cehw hini Dabawəzləw ta wəzləw a va ka yaw ma hini ka nja səb wa sin dere. ††

19 «Ta ced hini kad ninek ninek dere, ndiri səray ta daba hini a tala hayək a wacah ti lapi ma tan kad ka dəkəb Dabawəzləw á lap ko a tala kən mi, Vay tane wəzləw a va ka vəleten kən mata dəkəb ta toku. ††20 A tala mi, ndirigi səray, ko makad, ti lapigi kad áka zlim da za, ta va ka nja a daba tan.»

†† Ma girek a nja ka ləwa a tala wərigi, ama a may ka ləwa a tala ndiri talan tələf. † 18:10 Zan 10:11-15 †† 18:14 6:10 † 18:15 Lev 19:17; Gal 6:1 †† 18:16 Deu 19:15; Zan 8:17; 2Ko 13:1; 1Ti 5:19 †† 18:17 Tit 3:10 ††† 18:18 16:19; Zan 20:23 ††† 18:19 7:7

Ka zer ma ngav ngav coloh kad cəb nu? §

21 Njod Piyer slid va a zləra Yesu, a ngaren: «Wa Maday, tátoku cala da ti diya ka ma ngav ngav wər, cəb aza cəb, cəb aza cəb, kata ka zerenu kad cəb nu? Kata ka zerenu cəb cesired kad wər, wa siki?» 22 Yesu a ngaren: «Awu, wa sin kun. Sey hoh ka zerenu cəb wom cesired cəb cesired. ††23 Yo tá nja cah acin, ta va ka cedoh a ma ma ngab ngab wa nja Dabawəzləw ta nja ka mar lay. Dabawəzləw a nja ka diya kəzəd tik wa nja bay maparam. Pic takan bay toku a wəla ndiri ma həli kəzəd tane ida tik, ka pəm lisafi gənan tik. ††24 Ta tar ka pəm lisafi gənan tik toku, njod ti dahi hidi ma həl kəzəd tik maparam a zləra tik. Bay toku a səbu a dala miliyon pe. 25 Gawla toku ti zəm gənan toku zaba, kən na pəl tik da baba kun. Maday tik mata zlimi wa toku za, a ngareten a ndirigi: "Hi ngazl gawla cah, hine va ber za ka balam, aza hine baw wərti tik, hine beru baw wəri tik, baw kən sin ta maru kərap ka jan gənan da azal lay tik." 26 Gawla nja dəwa ta lib tik toku mata zlimi wa toku za, gbərəw a metikisem a gibe maday tik, a cen zləra, a ngaren: "Maday, a nabər ka, á nabər kun. Ta va ka yabohu zaya zaya, a va ka way." 27 Maday tik toku saf saha tik, dəb kad ka dəwa tik toku kərap, keren, ka nja manja yabu, slid tá va tik acin. ††

28 «Gawla, maday tik mata keren dəwa toku mata ya a lakwat za, janigi ege cala ma həl kəzəd tik, a səbu a gabal gub. Kawu ka wəla, a bərətu gənow gənow, a ngaren: "A yabaku dəwa da ta lib ku!" 29 Gawla toku mata zlimi wa toku za, gbərəw a metikisem kad, a cen zləra, a ngaren: "A nabər ka, á nabər kun, ta va ka yabohu zaya zaya, a va ka way." 30 Ama nep, a may kun. Njap kaw gawla toku, fi a je fərsəna kúlá ka pic, mata yabenu dəwa tik kərap. 31 Cala ma həl kəzəd tegi maparamigi mata ləma ta wa toku za, nəv tan ti hame-ten kahay kahay. Va cedeten a maday tan kən kərap gawla toku mata diyu. 32 Maday tan mata zlimi labar tik za, wəlu, a ngaren: "Hoh ma həl kəzəd da cah, tireh ku ninékun. A ləma, dəwa da kərap ta lib ku cah, kati keroh, ngam hati ca ka zləra. 33 Yaw macah ha va ka saf saha coloh dere, wa nja kata mata saf saha ku cah dakun vu?" ††34 Hidi maday toku ti bas nəv kazaway, dəb kad ka sin dere, fi a je fərsəna ka sa beni kúlá ka pic mata yabenu dəwa tik kərap.» ††

35 Ka dawən tik Yesu a ngar: «Yo ta ced hini kad acin, a picah hin ti salar ka zer ma ngav ngav colo hini a nəv hini kərap kad wər, Vay tane wəzləw dere, a va ka salar na hini dere.» ††

§ 18:20 28:20 † 18:22 Gen 4:24 †† 18:23 25:19 †† 18:27 Luk 7:42 ††† 18:33 5:7 †† 18:34 5:26 †† 18:35 6:12, 15; Efe 4:32; Kol 3:13; Zak 2:13

Wapah ege werti ta njá ka waki za kun!

(Mak 10:1-12)

19 Yesu mata way ka ced labar toku za, slidey tik a liblay Galili toku za, va tik a liblay maparam ta liblay Yahudiya, mangar á pala zungoh Zurdun za.

^{†2} Ndiri pe a sába ta ka va a liblay toku dere. Aza a nin, a bit ma dal daligi ta daba tan.

³ Kedirek ndiri *Farisagi maparam ti yigi a zlera Yesu ka gær zal ma tik ka sën. A ngareten: «Wa Maday, mazuko tokon a ngar kemi? Ko werti a diya ma ngav ngav mi wær, katéf daha, zelen ka gam tik za vu?»

⁴ Yesu a ngareten: «Hin ti sën kën mata laláb ta a lib deftere Dabawəzləv. Ti laláb ta: Ka tar tar lay wær, Dabawəzləv ma tatar kənigi, ti tar wapah ege werti.

^{††5} Aza ti ngar: «A tala ngatoku, wapah ka kpal je tik ka na cin ege mamən za ka va ka lapay tan ege werti tik, sini səray tan ka njigi ka kəsəm ma takan acin.» ^{†6} Wa toku sinigi səray tan pana pana baba kun, kəsəm tan takan acin. Dabawəzləv áda ma lap wapah ege werti ka njigi á lap, a tala ngatoku wapah ege werti tik ka waki za dakun.» ⁷ Ndiri Farisagi mata zlim ta wa toku za, a ngareten a Yesu acin: «Yo mata nja wa nja ngatoku acin, *Moyiz mátá ngar, hidi ti may ka gam werti tik za, mata lalaben derewel a zlera di ka wakigi za kemi?» ^{††8} Yesu a ngareten: «Moyiz mata ker hini katéf ka gam werti hini za a derewel toku, ngam nəv hini toy toy kazaway ka zlimi ma Dabawəzləv. Ama kamatakan ka tar tar lay wær, a nja wa sin kun. ⁹ Na da ta ced hini, a picah werti a wanigi a wapah maparam kun, aza zelen ti gamu səb, aza ti ngazl maparam, ti diya ma ngav ngav.» ^{††}

¹⁰ *Ndiri ta zəd ngaz Yesu mata zlim ta wa toku za, a ngarigi: «Yo ti nja wa nja ngatoku a tala nja wapah ege werti wær, səwan ka nja manja ngazl werti bile bile.»

^{†††11} Yesu a ngareten: «Labar cah, pala maday ndirigi a va ka sən ta dakun. Sey ndiri mangar Dabawəzləv ti zler ndukun talan tan zaba, á va ka zlim ta. ¹² Ta ced hini, kən maparamigi pana pana daha ma nja ka tak wapahigi kad, ka njigi manja ngazl werti. Wapah maparamigi kəsəm tan ti məc daka a lib mamən tan kad, a tala sin a ngazli werti dakun. Wapah maparam ma la lagi, a tala sin a ngazli werti dakun. Wapah maparamigi a may ta ka ngazli werti dakun, ngam ti mayi ka həl kəzəd Dabawəzləv a nəv ma takan, Dabawəzləv ka jan ka mar lay. Yo hidi ma təd gəga ka yək labar, kata mata ced toku, mata yəku.»

Yesu tete wərigi

(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Kedirek ndiri maparam ti dahi wəri ma fididid a zlera Yesu, Yesu ka diya zlera tik a tala tan, aza ka

[†] 19:1 7:28; Luk 9:51 ^{††} 19:4 Gen 1:27 ^{††} 19:5 Gen 2:24; Efe 5:31 ^{††} 19:7 5:31 ^{††} 19:9 5:32; Luk 16:18 ^{†††} 19:10 1Ko 7:1

dəkəb Dabawəzləv a tala tan micin tan ka nja fonna. Ndiri ta zəd ngaz tik mata ləma ta za, a nduli ndiri ma dahi wəri toku, a ngareten: «Hi slid, hine va hini a wa toku za.» ¹⁴ Yesu mata zlimi wa toku za, a ngareten: «Hi njá ka gam wərigi a jakwar da za kun, hi ker ta kad, mata yigi a zlera da. Ta ced hini ndiri ma mari nəv mada wəri cah, á va ka njigi ka ndiri, Dabawəzləv ta mar ta.» ^{†††15} Yesu diya zlera tik a tala tan acin, micin tan ka nja fonna. Ka dawən tik slid, va tik ka lay toku za.

Labar a tala bəbay hidi

(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Pic takan hidi maparam va a zlera Yesu, a ngaren: «Wa Maday, a ced ka səka, kata ka diya kən menekin siki ka jan micin mangar a way kun?» ¹⁷ Yesu a ngaren acin: «Ha neh kata a tala kən menekin hoh ta va ka diyu kemi? Hidi menekin wær, takan á gindik, sin ada Dabawəzləv. Yo, hati may ka jan micin mangar a way kun ta zlera tik, a kaw mazuko tik zlera səsəray.»

¹⁸ Gawla toku a ngar: «Mazuko siki, Maday?» Yesu a ngaren acin: «A njá ka ndəv teli kun, a njá ka wan a werti maparam kun, a njá ka həl kun, a njá ka mbanen ma a coloh a madaba kun, ^{†††19} yo, aza a zlimi ma cehw ege mocoh, aza ma may coloh wa nja hoh ta may talan ku.» ^{†††20} Gawla toku mata zlimi wa toku za, a ngaren acin: «Maday, mazuko ngatitoku kərap, kati kaw ta zaba zlera səsəray. Yo, kata ka diya acin kən mi baba mi?» ²¹ Yesu a ngaren: «Hati may ka nja ka hidi ma kaw mazuko Dabawəzləv zlera səsəray duze wær, a slid ma va baw kən ku kərap, hoh ta maru, ma beru za, aza ma baw dala tik, ma vəleten a nji motokonigi. Hati diya wa toku wær, ha va ka jan diri gənan a zlera Dabawəzləv. Aza ma ya səba ka acin.» ^{†††22} Gawla toku mata zlimi wa toku za, nəv tik ti hamen, ngam sin a mar gənan kahay kahay, aza slid tá va tik. ^{††}

²³ Mata va tik za, Yesu a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik acin: «Ta ced hini kad ninek ninek, toy toy kazaway na bəbayigi ka təd ka lay, Dabawəzləv ta maru. ²⁴ Hin ti sənə, gara zlokomo ka tuh áka buh batal wær, toy toy kazaway, ama ta ced hini, bəbay hidi ka təd ka lay, Dabawəzləv ta maru, toy toy tik day za.» ²⁵ Ndiri ta zəd ngaz Yesu mata zlimi labar toku za, ti pələk talan tan kazaway. A ngarigi: «Yo, mata nja wa nja ngatoku acin wær, nayi ma va jan bit micin tik acin yi?» ²⁶ Yesu ca həra ka sinigi, a ngareten: «Hidi ma va ka bit talan tik a zlera tik da dakun. Ama gara Dabawəzləv wær, kən ma nja ka pələk talan tik səka, da dakun.» ^{†††}

²⁷ Piyer a ngaren a Yesu acin: «Maday, hati sənə, gara na kini wær, min ti ker kən kini kərap á zal ka səboh. Yo, tá nja cah acin, ni va ka jan mazlən kən mi?» ²⁸ Yesu a

^{†††} 19:14 18:3 [†] 19:18 Exo 20:12-16; Lev 19:18 ^{††} 19:19 22:39 ^{†††} 19:21 6:20; 8:21-22; Luk 12:33 ^{††} 19:22 Dir 62:11 ^{†††} 19:26 Zac 8:6; Luk 1:37

ngareten: «Ta ced hini kad ninek ninek, a pic, Dabawəzləv ta va ka diya yəwən hayək, kata, *Hidi ma yaha á zləra tik za, ta va ka nja ka kula lay nja menekin ka mar lay. Aza a pic tik, na hini, hin ndiri ma gub a tala səray, ma nja ka səba ka, hi va ka nja ka lay nja bay gub a tala səray dere, aza hi va ka bas kita na səban *ndiri Isirayilagi pana pana gub a tala səray. ^{†29} Ta ced hini kad, hidi ma slid ka je tik za, ka ker gelemnigi kad, ka ker cin ege mamən kad, aza ka ker wəri tik kad, baw ka ker lay biz tik kad, a tala ta səba katəf da, ta sla za, a va ka jan kəni toku kərap a nimin bələk bələk. Aza a va ka jan micin mangar a way kun dere. ^{††30} Yo ta ced hini, tá nja cah tala gana ndiri pe daha, ama ta sla za, a va ka njigi ka zal zal ndirigi. Tá nja cah zal zal ndirigi daha, ama ta sla za, a va ka njigi ka talan.» ‡

Ma ma ngab ngab a tala ndiri ma həli kəzəd a lib biz hidi

20 Yesu a ləwa a nimin a ngar: «Yo, tá nja cah ta va ka ced hini wa nja Dabawəzləv ta nja ka mar lay. Ta va ka slu a hidi nja lay biz maparam. Pic takan hidi toku slid va gbəma, ka gər ndiri ma va ka zlebeten a lay biz tik. Mata va gəru za, ti jan ta. ² Ti ləwigi tete ndiri toku, a ngareten: “Hi va hine biz ka na da. Ta va ka yab hini gabal takan na kəzəd hini wa nja ndiri ta nja ka yabeten a ndiri ma nja ka diyi kəzəd pic pic.” Ndiri toku ti yaw ta, slid vigi acin. ³ Mata va ka nja pic ma məd tepi a zer gadangar kad, gawla nja lay biz toku slid va gbəmgban lumo a nimin, va jan ndiri maparam a nin, a nəpi kahay. ⁴ Mata ləma ta za, a ngareten a ndiri toku: “Hi va, hine biz ka na da dere. Ta va ka yab hini dala a katəf tik.” ⁵ Sinigi slid vigi acin. A pic debe pic, hidi nja lay biz toku va a nimin a lakwat, va jan ndiri maparam, a nəpi kahay. Sin zlən ta dere ka vigi a lib biz tik ka həl kəzəd tik. Pic mata nga wəla kad, va jan maparamigi, zlən ta wa sin. ⁶ Mata va ka nja pic gənow a gam ita, sin va a lakwat a nimin, va gbəmgban lumo, jan ndiri maparam dere a nimin. A ngareten: “Hine zlay talan pic pic wa nja ngatoku manja kəzəd kemi?” ⁷ Ndiri toku a ngareten: “Mi jan hidi ma ngar kini ka həl kəzəd tik kun.” Njod gawla toku a ngareten: “Ninek, hi slid hine va, hine biz ka na da dere.”

⁸ «Pic mata tuk za, hidi nja biz toku a ngaren a maday ma həl kəzəd tik: “A wəla ndiri ma həli kəzəd a lib biz da, aza ma yabetenu dala tan. Ndiri kərap ma yabeten ka dawən ka dawən, tar ka zal zal ndirigi za, yab yab təd ka ndiri ma tari kəzəd pəpəla.” ^{††9} Ndiri ma həli kəzəd ka zal zal tik yigi, a yək ta ko nayi gabal gabal. ¹⁰ Vəl vəl təd ka ndiri ma tari kəzəd pəpəla, gabal gabal gbam sinigi. Ndiri ma tari kəzəd pəpəla a bən ta, a va

ka jani dala pe day za ka na ndiri həndan. Ama sinigi kərap, ti jan ta səb takanna. ¹¹ Ndiri ma tari kəzəd pəpəla mata ləma ta za, a basi nəv a tala hidi nja biz toku. ¹² A ngareten: “Kay Maday, a nja wa siki? Na kini min ti tar kəzəd pəpəla. Min ti həl kəzəd pic pic dere aka pic ma wine wine, aza min ti dangar kazaway. Gara na ndiri toku, a həli kəzəd kedirek a ndata. Yo, ha yab kini dala tik takanna acin kemi?” ¹³ Gawla nja biz toku a ngaren a hidi takan ta daba tan: “Ngama da, a ləma, ta kəboh kun, ngam hoh a talan ku, hati yawu ka həl kəzəd pic pic na jan gabal takan wa nja kata mata ngaroh toku, dakun vu? ¹⁴ Tá nja cah acin a baw məzlən ku ma va ku ita. Gara na da wər, katá may ka yabeten a ndiri ma yi ka zal zal takanna wa nja kata mata yaben a hoh. ¹⁵ Ha bən wər, ta təd gəga ka diya kən a gənan da, wa nja nəv da ta may kun vu? Ha sərəh acin, ngam ta nja ka vəl wa nja mbana vu?” ¹⁶ Ka dawən tik Yesu a ngareten: «Yo, wa nja kata mata ced hini toku, hin ti zlimi acin, ta sla za, zal zal ndirigi a va ka njigi ka talan. Aza ta sla za, tala gana ndirigi a va ka njigi ka zal zal ndirigi.» ‡

Yesu a cedu kad ma makad labar tik, a va ka məc, aza Dabawəzləv a va ka mbəla a civi za

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Yesu a tap ka va a liblay Zeruzalem, aza ndiri maparam ti səba ta. Ta vigi toku, Yesu dəb kad ka ndiri ta zəd ngaz tik ma gub a tala səray, kpal ta za pana, ^{††18} a ngareten: «Hi zlimi, tá nja cah hidi va tokon a liblay Zeruzalem. Min tokon ta təd a nin za, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ndiri maparam ta nin a va ka kaw kigi, ka vəl a lib zləra *mangarama madədayigi ta *je Dabawəzləv, baw a zləra *maləmigigi. Sinigi á va ka zli kita da ka pəm kigi za. ¹⁹ A va ka vəl kigi a lib zləra *ndiri mangar Yahudiyagi dakun. Ndiri toku a va ka ra kigi, a va ka pəm kigi a lakwatay, aza a va ka kpaw kigi ka pay ma zlambda zlbay. Ama ta məc za, wan səray, ma makad tik ta va ka mbəlay da a civi za.»

Kana hi ca talan hini ka hidi maday!

(Mak 10:35-45)

²⁰ Aza njod wərti Zebede tete wəri tik ma sərayigi slid vigi a zləra Yesu. Wərti toku gbərəw kad a metikisem a gibe Yesu, ka cen zləra ka neh kən. ²¹ Yesu mata ləmu za, a ngaren: «Ha may mi, a zləra da mi?» A ngar: «A pic, hoh ta va ka nja ka bay, ta may hoh ka baw wəri da cicah, ka njigi a jakwar ku, hini ka mar lay tete sinigi, ma takan á zləra zəm ku za, ma takan á zlbay ku za.»

²² Yesu a ngareten acin: «Kay na hini wər, hine sənay kən, hin mata dəkəbu toku kun. Hi va ka mbay ka sa beni wa nja kata ta va ka su vu?» Njod sinigi a ngarigi: «Hayin, ni va ka mbayu.» ^{††23} Yesu a ngareten acin:

† 19:28 25:31; Luk 22:30; 1Ko 6:2; Kzl 3:21 †† 19:29 10:37
‡ 19:30 20:16; Mak 10:31; Luk 13:30 †† 20:8 Lev 19:13; Deu 24:15

‡† 20:16 19:30 ††† 20:17 16:21; 27:26-31 ††† 20:22 26:39; Mak 14:36; Luk 22:42; Zan 18:11

«Hayin, duze, hi va ka sa beni wa nja kata. Yo gara na hidi ma va ka nja á zlera zëm dā za, baw hidi ma va ka nja á zlabay dā za wər, katá va ka mbat ta sēka dakun. Vay a talan tik á va ka mbat ndiri ma va ka njigi ka lay, sin mata diyaten kad.» †

²⁴ Ma fēna ndiri ta zəđ ngaz Yesu ma gub mata zlim ta wa toku za, basi nəv a tala wəri Zebede toku. ²⁵ Njod Yesu wəla sinigi tem tem tan ka yigi a zlera tik. Mata yigi za, a ngareten acin: «Hin ti sənu, bayigi ta talalay cah a nja ka mari ndirigi a hərə piren. Aza ndiri madədayigi a dafi miseh maday tan a ndirigi. ²⁶ Ama gara na hini wər, hin ndiri ta zəđ ngaz dā, hi njá ka ca talan hini wa nja na bayigi toku kun! Ta ced hini, hidi ma may ka nja ka hidi maday a daba hini, sey sin ka nja ka hidi ma həl kəzəd hini. ²⁷ Aza hidi ma may ka nja ka talan a daba hini, sey sin ka gəc talan tik kad a gibe hini wa nja balam. ²⁸ Hi ləma, kata, *Hidi ma yaha á zlera Dabawəzləv za dēre, ta ya a talalay ka nja ka hidi maday, ndirigi ka həli kəzəd dā dakun, kati ya ba ka nja ka ma həl kəzəd ndirigi, aza baw ka vəl micin dā ka bat talan ndirigi pe.» ‡

Yesu ege wələfigi səray

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Yesu tete ndiri ta zəđ ngaz tik slidigi a liblay Zeriko za, ka va tan a gibik. Ndiri pe ti səba ta. ³⁰ Wələfigi səray ma nja njagi a mazlən katəf. Ti zlimi ta a zlera ndirigi, Yesu a yaha a wacah za. Tar ka pari wəla, a ngarigi: «Maday, hoh dehen bay *David, a saf saha kini sēka.» ³¹ Ndiri ma bas bas a ndul ta, a ngareten: «Hi pek ma hini a watoku kad.» Ama wələfi toku a wilin be be, a paray wəla tan səb day day, a ngarigi: «Maday, hoh dehen bay David, a saf saha kini sēka ta.» ³² Yesu takana mata zlimi wa toku za, gar kad, a wəla ta. Mata tədigi a zlera Yesu za, a ngareten acin: «Hi may kata ka diya hini mi?» ³³ A ngareten: «Aw *vay, a zlər kini hərə kini za, mini ka ləma lay.» ³⁴ Yesu saf saha tan acin, aza diya zlera tik ka hərə tan. Njod wələf ma səray titoku hərə tan ti zlər acin, a ləmi lay kwerek kwerek, slidigi za, a səbi Yesu.

Va Yesu a liblay Zeruzalem

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Zan 12:12-19)

21 Yesu tete ndiri ta zəđ ngaz tik mbeh ka tədigi a liblay Zeruzalem. Sinigi a wilin ane liblay Betifaze a kəsəm cadak, zlim tik *Oliv. A nin Yesu mbat ndiri ta zəđ ngaz tik səray acin, ka zlən ta a gibik. ² A ngareten: «Hi slid, hine va a liblay ta gibe hini toku. Hin ta təd za, hi va ka jan njenw njenw ma kər kər a kərti a zəđ. Hine maslu, hine daha a zlera dā a wacah. ³ Hidi maparam ti

† 20:23 Kmy 12:2 †† 20:26 23:11; Mak 9:35; Luk 9:48 ‡ 20:28 Esa 53:12; 1Ko 6:20; 7:23; Gal 1:4; 1Ti 2:5-6; 1Pi 1:18-19 †† 20:29 9:27-30 †† 20:30 1:1; 9:27; 12:23; 15:22; 21:9; 15; 22:41-46; Mak 10:47-48; 11:10; Luk 1:32, 69; 2:11; 18:38-39; Zan 7:42

ləwa hini a tala kən, hin ta va ka diyu toku, hine ngaren: “Maday kini á gəru ka tap ta,” aza a va ka ker hini katəf njod, hini ka daha.»

⁴ Kən toku ti diya ka nja kap wa nja labar, *makatəf Dabawəzləv mata cedu kamatakan. Ti ngar:

⁵ «Hi ngareten a ndiri ta liblay *Siyon:

Hi ləma, bay hini a yaha.

A yaha a nəv menekin,

ma nja nja a dawən njenw njenw,

a nja na ngar, kərti njenw njenw.» ††

⁶ Ndiri səray toku slid vigi acin. Ti diyi kən kərap wa nja Yesu mata cedeten toku. ⁷ Ngazli njenw njenw toku ege kərti tik ka va a zlera Yesu. Bawi lukut ta kəsəm tan, mbuk mbuk a dawən njenw njenwigi toku. Yesu tap rap nja a dawən tik acin. ⁸ Ndiri maparam pe bawi lukut tan, mbuh mbuh ta a katəf, Yesu ka va a tala tik wa nja bay. Ndiri həndan bac baci vedid, mbuh mbuh ta a katəf dēre. ⁹ Ndiri tá gibe Yesu baw tá zal za a sleri wəla, a ngarigi: «Hidi ta fol tokon gawla cah, dehen bay *David. Vay tokon Dabawəzləv mata ker micin gawla, ma yaha áka zlim tik cah za fonna. Hidi ta fol tokon Dabawəzləv ta wəzləv, ma mar miseh maday.» ‡

¹⁰ Yesu mata təd a liblay Zeruzalem za, ndiri ta nin ti slidigi za hur, a ngarigi: «Gawla toku wər nayi?» ¹¹ Ndiri maparam a ngarigi: «Sin Yesu, *makatəf Dabawəzləv tane Nazaret ta liblay Galili.» ‡†

Yesu ane je Dabawəzləv

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Zan 2:13-22)

¹² Kedirek Yesu tuh a *je Dabawəzləv, va jan ndiri ma beri kən a nin, tete ndiri ma səkəmi kən titoku ka vələn a Dabawəzləv. Mata ləma ta za, a wətetən gam kərap a lakwat. Baw tabəl na ndiri ma zlabadi dala lap a lay nja na ndiri ma beri baram, gwad gwad kərap kad. ¹³ A ngareten acin: «Dabawəzləv a ngar a lib deftere tik: “Je dā ada jik, ndiri ta va ka voh kigi a nin.” Ama na hini, hin ti mbaday kən hini ka je boh mahəligi.» ‡††

¹⁴ A je Dabawəzləv toku, wələfigi tete ndiri ma jabanigi ti vigi a zlera Yesu, aza Yesu ti bit ta kərap za.

¹⁵ Madəday *mangaramagi ta je Dabawəzləv tete *maləmigti ti ləmi ban ban kən, Yesu mata diyu toku, aza ti zlimi ta, wərigi a pari wəla, ti ngarigi: «Hidi ta fol tokon Yesu cah, sin dehen bay *David.» Ndiri madədayigi mata zlimi ta wa sin za, ti basi nəv. ¹⁶ A ngareten a Yesu: «Hati zlimi kən mata ngarigi a tala ku toku vu?» Yesu a ngareten: «Ha, kati zlimi. Ta ced hini, ane lib deftere Dabawəzləv ti lalaḅ ta, ndirigi ti ngareten a Dabawəzləv: “Hati jəkwaneten a wəri ma si wa baw a wəri ma dar dar ka folohigi.” Yo hi jangu labar ngatoku dakun vu?» ‡††

††† 21:5 Esa 62:11; Zac 9:9 ††† 21:8 2Ro 9:13 § 21:9 Dir 118:26; 148:1; Mat 20:30-31 ‡† 21:11 16:14; 21:46; 26:68; Luk 7:16 ‡†† 21:13 Esa 56:7; Jer 7:11 ‡† 21:15 20:30-31 ‡†† 21:16 Dir 8:3

¹⁷ Ka dawən tik acin Yesu ker ta kad, slidey tik a liblay Zeruzalem za, va tik a liblay Betani, va wanay tik a nin.

Yesu ege sikid
(Mak 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Ka gbəma tik, Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik slid ka cəbay tan a liblay Zeruzalem. Metis a ngacen a Yesu acin. ¹⁹ Sin ləma sikid a mazlən katəf, va ka saf tik. Mata va za, kədan kədan, a jan mambambu a nin kun, sey vedid tik ma gidiv gidiv á gindik. Mata ləma wa toku za, a ngaren: «Hoh sikid cah, ta ngaroh, nep ha mbu baba kun ko a pu!» Njod sikid toku ti kwal huyok.

²⁰ Ndiri ta zəd ngaz Yesu ti ləma ta, aza kən toku ti kpas talan tan kahay kahay. A ngareten a Yesu: «Wa Maday, sikid cah a kwal njod huyok cah a nja siki?»

²¹ Yesu a ngareten: «Ta ced hini kad ninek ninek, hin ti zer nəv hini yac a Dabawəzləv, aza nəv hini a nja səray səray kun wər, hi va ka təd gəga ka diya kən, wa nja kata mata diyu a sikid toku. Aza ko ban ban kən day za ka ngatoku, hi va ka diyu. Ko hin ti ngaren a cadak cah má: “A slid a watoku za, ma va gom a lib yəm!” a va ka slid ka va səb. ^{††22} Ta ngar hini, kən kərap, hin ta nja ka dəkəbu a zləra Dabawəzləv, hin ti zer nəv hini yac kad a Dabawəzləv wər, Dabawəzləv a va ka vəl hini kən tik duze.» ‡

Nayi ma zləna Yesu yi?
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Yesu tuh a *je Dabawəzləv, aza a cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi. Kedirek madəday *mangaramagi ta je Dabawəzləv tete gəbataligi ta daba Yahudiyagi yahigi a zləra tik. A ngareten: «Nayi ma vəloh katəf ka diya kən titoku yi? Aza nayi ma zlənoh yi?» ²⁴ Yesu a ngareten: «Yo, tá nja cah, kata dère, ta va ka neh hini a tala kən takan. Hin ti cek ka kap, wa nja ta va ka neh hini wər, kata dère, ta va ka ced hini hidi ma vəl ka katəf ka diya kəni toku.» ²⁵ A ngareten acin: «Nayi ma zləna Zan ka diya *batisma yi? Dabawəzləv vu? Ndirigi vu? Hi ced ka hidi tik.» Sinigi tar ka ləwigi kəsəm kəsəm acin. «Yaw, tátoku min tokon ti ngar: “Dabawəzləv á zlənaha” wər, a va ka ngar tokon: “Yaw, mata nja wa nja ngatoku, hi yək ma Zan kwayi?” ²⁶ Aza dère min tokon ti ngar: “Ndirigi á zləna ta” wər, ni va ka pərət tokon a ndiri ta va ka bas tokon a talan, ngam sinigi a ngarigi, Zan wər, *makatəf Dabawəzləv.» ^{††27} Cek tik mata pələk talan tan za, a ngarigi acin: «Mi sənay kini hidi ma zləna dakun, Maday.» Yesu a ngareten: «Yo ninek, kata dère ta ced hini hidi ma vəl ka katəf ka diya kəni toku kun.»

Ma ma ngab ngab a tala wəri səray

²⁸ Yesu a ngareten a madəday *mangaramagi ta *je Dabawəzləv baw a gəbataligi ta daba ndiri Yahudiya acin: «Yo, tá nja cah ta va ka ced hini ma ma ngab ngab maparam, hini ka bən ninek a tala tik. Hidi maparam dāha, a mar wəri kərtapa səray. Pic takan, cin wəri toku a ngaren a ma takan acin: “Kərti dā, a picah ma va donu ka biz!” † ††29 Kərti toku a ngar: “Vay, ta va ka va dakun.” Nəp kedirek, sin həl ta səná sən, slid va acin a donu ka biz. ³⁰ Cin a ngaren a kərti ma səray tik: “Kərti dā, a picah ma va donu ka biz!” Kərti toku a ngaren: “Yaw vay, ta va ka va,” aza a va dakun. ³¹ Yo, tá nəp toku acin a daba wəri ma səray titoku, nayi ma diya kən, wa nja nəv cin ta may yi?» A ngarigi: «Kərti ma ci tik toku ada ma diya kən, nəv cin ta may.» Yesu a ngareten acin: «Hin ndiri ma ci talan hini ka ndiri madədayigi cah, ta ced hini kad ninek ninek, *dəwanigi ma nja ka mohi kən ndirigi, tete beremigi ma nja ka wanigi a wapah hirre, a va ka njigi a daba ndiri Dabawəzləv ta mar ta pəpəla ka hini. ^{††32} Ngam Zan ti ya a zləra hini, ti ced hini katəf ma kap, hini ka səbu, aza hi yəku dakun. Gara dəwanigi tete beremigi wər, ti yək ta. Ko hin mata ləma wa nja ndiri toku mata mbəzli ma ka yək ta, na hini wər, hine may ka mbəzl ma kad ka yəku səka dakun.» §

Ma ma ngab ngab a tala ndiri ma puwi pay mambambu

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Yesu a ngareten: «Tá nja cah, ta va ka ced hini ma ma ngab ngab maparam a nimin. Hidi maparam dāha, ngəb ngəb pay ma nja ka mbuwigi ka ham a lib biz tik. Mata ngəb za, cak cak mgbaw kad a gedikid, aza la la wili kəpəm a nin, ta mbu za ka díc ma na na tik a nin nin. Aza la la je gəba a nin dère ka pu pay titoku. Mata way kəzəd tik kərap za, baw vəl a zləra ndiri maparam ka pu ta acin. Gara sin takana wər, slid va tik ka dā muluk acin. ^{§†}

³⁴ «Pic dəm mambambu tik mata sla za, nji pay takana zlən ndiri ma həl kəzəd tik a zləra ndiri ma puwi payi tik toku, ka mbateten ma na na tik səka. ³⁵ Ndiri ma həli kəzəd mata tədigi za, ndiri ma puwi pay titoku njap kaw ta. Ma takan ti sləbaten lakwatay, aza həndan ti pəm ta filen za, aza ma makad tik ti nda ta a gugun. ^{§††36} Nji pay toku cəb, zlən ndiri ma həli kəzəd tik maparamigi acin a nimin, day ka mata zlən tegi ka ma ci tik. Ndiri ma puwi pay toku ti diyaten beni, wa nja mata diyaten a ndiri ma ci tik. ³⁷ Ka way way tik, gawla nji pay toku dəb kad acin ka zlim kərti tik, zlənu. A ngar wər: “Ta ləmi kərti dā cah za, a va ka

† 21:19 Luk 13:6 †† 21:21 17:20; Luk 17:6 ‡ 21:22 7:7 †† 21:26 14:5

‡† 21:28 7:21 ††† 21:28 Luk 15:11 ††† 21:31 6:10 § 21:32 Luk 7:29-30 §† 21:33 Esa 5:1-2 §†† 21:35 22:6

zlimi ma tik." Kerti tik toku slid va. ³⁸ Ndiri ma puwi pay takana mata ləmi kerti tik toku za, a yaha, a ngarigi kəsəm kəsəm: "Ndah, hidi ma va ka pas payigi cah ti ya acin. Nima tokon ka kaw kon ka pəm za, hidi ka mar tokon pay mambambu toku acin." ³⁹ Njod vagi njap kaw kerti toku, ngazl ta á dawən gedikid za, va pəm ta za acin.» †

⁴⁰ Yesu mata way ka ced ma ma ngab ngab toku za, a ngareten a ndiri ma bas bas acin: «Tátoku na hini, hin ta bənu wər, hidi nji pay toku ta ya za, a va ka həleten mi, a ndiri ma puwi pay toku acin?» ⁴¹ A ngareten: «Ta ya za, a va ka den kiye ndiri ma tireh titoku kun, a va ka pəm ta za dere. Aza a va ka baw pay tik ka vəleten a lib zləra ndiri maparam ka pu ta. Ndiri ta va ka vəleten pay titoku, sinigi wər, pic mambambu pay toku ti sla ka dəm wər, a va ka mbateten na tik.» ††

⁴² Yesu a ngareten acin: «Labar maparam ta lib deftere Dabawəzləv daha, aza hin ti jangu dakun vu? Labar tik a ngar:

"Gugun, ndiri ma ndebi beden mata ficik ta toku,

Dabawəzləv ti mbatu ka gugun menekin nja sembe. Ngatoku ada kəzəd, Dabawəzləv mata diyu.

Aza a həra tokon, kən tik ti nja ka ban ban kən." ‡

⁴³ «Ta ced hini, gara gugun mata ficik ta toku, hidi ma va ka va, a ləma gugun toku kun, a va ka nden tala-cakun, ka ndəv a tala tik ka kap kolom micin tik za. Aza gugun toku ti gom a tala hidi wər, a va ka jadu za dere.

[⁴⁴ A tala ngatoku, ta ced hini, ta sla za, hi va ka nja ka ndiri, Dabawəzləv ta mar ta baba kun. A va ka mar ndiri maparam, ma va ka diyi kəzəd wa nja nəv Dabawəzləv ta may.]» ††⁴⁵ Mangarama madədayigi ta je Dabawəzləv tete *Farisagi mata zlimi labar toku za, ti sən ta, Yesu a ced ma ma ngab ngab titoku a tala tan.

⁴⁶ A tala ngatoku acin, a gəri katəf ka kaw Yesu za. Ama a pərətigi a ndiri ma bas bas, ngam ndirigi a ca ta, Yesu *makatəf Dabawəzləv. ††

Wili dara na ngazl wərti

(Luk 14:15-24)

22 Yesu a ləwaten a ndirigi a nimin a ma ma ngab ngab. A ngareten: ² «Dabawəzləv ta nja ka mar lay, a nja ka diya wa nja bay maparam, ma ta wili ka diya dara na ngazl wərti a kerti tik. ††³ Mata ta wili, ta ta za, zlən ndiri, ma nja ka həli kəzəd tik ka va ka wəla ndirigi, mata cedeten ka yigi ka zəm wili dara toku. Ama ndiri toku a may ka yigi dakun. ⁴ Sin cəb zlən ndiri ma həli kəzəd tegi maparam a nimin ka wəla ta. A ngareten: "Hi slid, hine va a zləra ndiri, kata mata wəla ta ka zəmi wili. Hine ngareten wisike: Maday kini ti fat zla baw bopu ma gop gopigi. Tá nja cah, wili a həla kuhu kad, fəna zəm tik acin. Hi yaha ka diya dara cah acin." ⁵ Mata slidigi ka va ka cedeten a ndiri toku wa

toku, ndiri toku a ci talan səka ka ləwa tan kun. Ko nayi slid va tik, ka va ka həlay kəzəd tik. Hidi maparam slid va tik a donu, maparam slid va tik ka diya filiw. ⁶ Ndiri maparam ti kaw ndiri ma vigi ka wəla ndiri toku, ti diy-aten beni, aza ti pəm ta za. ††⁷ Bay mata zlimi wa toku za, ti bas nəv, zlən soji tegi ka va ka pəm ndiri ma pəmi ndiri toku za, aza acin ka cef liblay tan a kuhu. ⁸ Mata zlən soji toku za, a ngareten a ndiri ma həli kəzəd tik maparamigi: "Tá nja cah, wili dara ti həla kad ba. Ama ndirigi, kata mata wəla ta ka zəm tik, a tədigi gəga ka zəm tik kun, ngam a zlayi talan ka diyay kən tan hirre. ⁹ Hi slid acin, hine va á mazləzla katəfigi ngid, aza ndiri kərap, hin ta va ka jan tegi a nin, hine ngareten mata yigi ka zəm wili dara cah." ¹⁰ Ndiri ma həli kəzəd tik slid vigi acin. Ndiri kərap mata jan ta a mazləzla katəf toku, ko ndiri ma tireh, ko ndiri menekin, ti bas ta səb kərap kad, aza ti ngazla ta ka zəm wili toku. Wa toku, jik ti wek acin.

¹¹ «Bay acin slid va ka saf ndiri ma zəmi wili dara toku. Ləma hidi maparam ane daba tan toku manja lukut dara a kəsəm. ††¹² A ngaren: "Ngama, ha tuha a nja siki ka ya je a wacah, manja lukut dara a kəsəm cah?" Gawla toku tete'w njay tik. ¹³ Bay toku a ngareten a ndiri ma həl kəzəd tegi acin: "Hi jaw zləra tik baw ngaz tik kad, hine ficiku a lakwat a lib kpizli. Ane lib kpizli toku, a va ka jan beni a nin, a va ka han, aza a va ka wərna."» †††

¹⁴ Yesu mata way ka ced ma ma ngab ngab toku za, a ngar: «Dabawəzləv ti wəla ndiri pe, ama ndiri mata mbat ta, sey kedirek a ndata.»

Hi vələnu jomorgol a masara, aza hine vələnu na Dabawəzləv dere!

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Ndiri *Farisagi mata zlim ta wa toku za acin, lapigi kad ka jan ka gər zal ma Yesu ka sən. ¹⁶ Zləni ndiri ta zəd ngaz tik tete ndiri bay *Herod acin, ka vigi a zləra Yesu ka neh ta, ko a va ka ngar kemi wər. Mata tədigi a zləra Yesu za, a ngareten: «Maday, min ti sən, na ku ha mban ma dakun, aza ha nja ka jəkwaneten kən a ndirigi a katəf tik. Ha nja ka cedeten ka nji nja menekin wa nja Dabawəzləv ta may. Na ku, ha pərət a ma ndirigi ta nja ka bən ta dakun, aza ko hidi tik mata njay tik wa siki, ha ca həra ku a nin kun. ¹⁷ Yaw Maday, tá nja cah, ma ced kini bən ku səka. Gara *mazuko Dabawəzləv ta ngar wər, ninek mini ka yaben jomorgol a masara *Roma ma mar lay kərap vu, ninek kun vu?» ¹⁸ Njod Yesu ti sən bən tan ma ngav ngav zaba. A ngareten acin: «Hin ndiri ma jozli ma cicah, hi gər ka sən zal ma da acin kemi? ¹⁹ Hi dəf ka dala hin ta nja ka yab jomorgol a sin.» Aza baw dala, vəleten. ²⁰ Yesu a ngareten acin: «Həra nayi ege zlim nayi ta ka dala

† 21:39 Hib 13:12 †† 21:41 22:7 ‡ 21:42 Dir 118:22-23 †† 21:44 Dan 2:34-35, 44-45 †† 21:46 21:11; 26:4-5 ††† 22:2 9:15

††† 22:6 21:35 § 22:7 21:41 §† 22:11 Kzl 19:8 §†† 22:13 8:12

cah?»²¹ A ngarigi: «Na masara Roma ma mar lay kərap.» Yesu a ngareten: «Yawa ninek. Mata nja wa nja ngatoku, hi yabenu jomorgol a masara Roma, wa nja mata ngar, aza hine vəlenu na Dabawəzləv, wa nja mata ngar dere.»²² Mata zlim ta wa nja ngatoku za, a ngarigi: «Kay, gawla cah a sən cek ma kwet kun va!» Keri Yesu kad, slid tá va tan acin.

Ndiri ma məc məc a va ka mbəlahigi a civi za

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ A pic tik səb, ndiri *Sadukigi maparam ti yigi a zləra Yesu. Sadukigi toku a nja ka ngarigi, ndiri ma məc məc a va ka mbəlahigi a civi za dakun ta.²⁴ Mata yahigi za, a nehi Yesu ka sən zal ma tik, a ngareten: «Maday, *Moyiz ti ngar: “A picah hidi ti ngazl wərti, aza məc ti həlen manja ker wərigi á zal, gelemín mata mən wərti tik toku, ka jan ka mbu wərigi a dangaz gelemín ma məcay tik za toku ta.”²⁵ Yo Maday, hidi maparam ti nja a daba kini a wacah tete gelemín ma kərta kərta-pagi cesired. Tizi ngazl wərti, məcay tik manja jan kər-ti. Zərmba mən wərti toku,²⁶ məcay tik manja jan kər-ti dere. Aza Təmbaya dere wa sin. Aza ma fəna tegi kərap wa sin.²⁷ Mata məcigi kərap za, məc həlen a wərti toku dere.²⁸ Yo, mata nja wa nja ngatoku acin, a pic, ndiri ma məc məc ta va ka mbəlahigi a civi za, wər-ti toku acin a va ka nja ka wərti nayi? Ngam ndiri toku cesired tan ti ngazl ta.»²⁹ Yesu a ngareten: «Ta ced hini, bən hini gəc ka sən pala madaba kən, hin mata ngar toku. Na hini, hi sən labar ta lib deftere Dabawəzləv kun, aza hi sən sembe Dabawəzləv kun dere, mətá kpas talan hini.³⁰ Hi zlimi, ta ced hini a pic, ndiri ma məc məc ta va ka mbəlahigi a civi za, wapah a va ka ngazli wərti baba kun, aza wərtigi dere a va ka vigi a zəd wapah dakun. A va ka njigi səb wa nja *mazlən Dabawəzləv gi ta wəzləv.³¹ Yo, gara ndiri ma məc məcigi, ma va ka mbəlahigi a civi za toku, hin ti sən labar, Dabawəzləv mata ngar a lib deftere tik.³² A ngar: “Kata ada Dabawəzləv *Abərahám, *Izak baw *Zakob.” A nja na ngar a həra Dabawəzləv wər, doku tokonigi toku ma məcigi za kamatakan, tá nja cah egi a vere. Ngam gara Dabawəzləv wər, na ndiri ma məc məc səka dakun, Dabawəzləv na ndiri ta vere.»³³ Ndiri ma bas bas mata zlim ta wa nja ngatoku za, a ngarigi: «Kay gawla cah a sən ma kwet kun va!»

Mazuko Dabawəzləv meze maday

(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴ Ndiri *Farisagi mata zlim ta za, Yesu ti ter ndiri *Sadukigi a ma, basigi kad acin.³⁵ *Maləm takan ta daba tan, a may ka sən zal ma Yesu, ko a va ka ngar a nimin kemi wər. A ngaren acin:³⁶ «Wa Maday, *mazuko Dabawəzləv meze maday ta daba mazukogi

† 22:21 Rom 13:7 †† 22:23 Luk 20:27 ‡ 22:24 Deu 25:5-6; Gen 38:8 †† 22:32 Exo 3:6

kərap ada siki?»³⁷ Yesu a ngaren: «Ndah mazuko tik meze maday: “A may Cehw Dabawəzləv a nəv ku ma takan, a ndukun talan ku kərap, aza ma vəl talan ku a zləra tik.”³⁸ Ngacah ada mazuko Dabawəzləv meze maday aza kula tik dere.³⁹ Mazuko Dabawəzləv meze maday ma səray tik ada: “Ma may coloh wa nja hoh ta may talan ku!”⁴⁰ Hidi ti kaw mazuko ma səray cah zləra səsəray, a nja na ngar, ti kaw kən kərap, *Moyiz mata ngar a lib deftere tik, baw kən *makatəf Dabawəzləv gi mata jəkwaneten a ndirigi.»^{‡‡}

Kiristu, dehen bay David

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Ndiri *Farisagi wər, a wilin egi ma bas bas a nin. Yesu a ngareten acin:⁴² «Hi bən kemi a tala Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday? Sin wər dehen nayi?» A ngareten: «Sin dehen bay *David.»⁴³ Yesu a ngareten acin: «Yo, ti nja wa sin wər, hi ced ka acin, David mətá wəlu áka Mid Dabawəzləv za: “Maday dá” a ngar a tala mi? Hin ti sənu, David a talan tik ti ngar a tala Kiristu toku:

⁴⁴ “Dabawəzləv ti ngaren a Maday dá,

A njay ku á zləra zəm dá za,

mini ka mar lay a hoh kúlá ka pic,

ta va ka vəloh calambəlay kugi a zləra,

hoh ka bəreten ngaz ka wəla.”^{§†}

⁴⁵ Hi ləma, bay David a talan tik má ti wəla Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa toku, “Maday dá.” Yaw aza acin ka nja ka dehen toku wər, a nja a nja siki?»

⁴⁶ Yesu mata neh ta wa nja ngatoku za, ko hidi takan ma sən cek tik dá dakun. Daka a pic tik za acin, ko hidi takan ma cəb ka neh Yesu a tala kən pana pana dá baba kun.^{§††}

Hi kaw talan hini a maləmigigi tete Farisagi!

(Mak 12:38-40; Luk 11:43-44, 46; 20:45-47)

23 Ka dawən tik Yesu a ngareten a ndiri ma bas bas, baw a ndiri ta zəd ngaz tik:² «Gara *maləmigigi tete ndiri *Farisagi wər, kəzəd tan ada ka cedeten *mazuko Moyiz a ndirigi.³ Mata nja wa nja ngatoku, hi zlimi ma tan, aza hine diya kən kərap, sini-gi ta va ka ced hini. Ama ta ced hini, kən ta nja ka diya ta, kana hi diyu səka. Ngam kən ta nja ka jəkwaneten a ndirigi, sinigi a talan tan má a diya ta dakun.^{§4} A nja ka ngareten a ndirigi ka diyi kən ma nja ka kpas talan tan wa nja dongol ma bilik bilik ta nja ka zizeleten a hidi a talan. Aza sinigi a talan tan a dosi zləra ko kedirek a nin səka dakun.⁵ Yo ta ced hini, kəfa mekedirek ta nja ka doki labar Dabawəzləv a nin, ndiri cah a nja ka diya ta ka nja ka kəfa maday. Aza miseh ta nja ka njəd

‡‡ 22:37 Deu 6:4-5 ††† 22:39 Lev 19:18; Mat 5:43; 19:19; Rom 13:9; Gal 5:14; Zak 2:8 ††† 22:40 5:17; Rom 13:10 § 22:41 20:30-31 §† 22:44 Dir 110:1; Kmy 2:33-35; 1Ko 15:27; Hib 1:13; 8:1 §†† 22:46 Mak 12:34; Luk 20:40 §† 23:3 Rom 2:21-23

ta ka lukut tan, a nja ka cim zətətət təd ka hayək. Kən kərap ta nja ka diya ta, a nja ka diya ta, ndirigi ka fol ta. ¹⁶ Ndirigi ta nja ka wəla ta ka zəmi wili dara, a nja ka gəri kula lay nja menekin ka njigi a nin ka ci talan tan ka ndiri madəday. Aza a *je janga Yahudiyagi a nja ka gəri lay ma kpam ka njigi rip a nin, ndirigi ka ləma ta. ⁷ Ka lay bas tan dere, a nja ka may ta, ndiri ka dəbigi gbərəw kad ka fəd ta, aza ka wəla ta "Maday".

⁸ «Gara na hini, hin ndiri ta zəd ngaz dā wər, ta ced hini hi njá ka may ndirigi ka ngar hini "Maday, Maday" kun, ngam hin kərap takanna, aza Maday hini sey takan á gindik. ^{††9} Ndiri ta tala hayək a wacah, hi njá ka wəla ta "vay" kun, ngam Cehw hini takan á gindik, sin ada Dabawəzləw ta wəzləw. ¹⁰ Hi njá ka may ndirigi ka wəla hini "bay" kun dere, ngam bay hini sey takan á gindik. Sin ada Hidi, Dabawəzləw mata pəzen dāwa ka nja ka hidi maday. ¹¹ Hidi maday ta daba hini, mata njay tik ka ma həl kəzəd hini azal ba. ^{††12} Ta ced hini, hidi ma gəl talan tik za, Dabawəzləw a va ka gəcu kad, aza hidi ma gəc talan tik kad, Dabawəzləw a va ka kafu za.» ^{††}

Yesu a ndul maləmiği baw Farisagi

(Luk 11:39-42, 52)

¹³ Yesu a ngareten a *maləmiği tete a ndiri *Farisagi: «Haya hin maləmiği baw Farisagi, hin ndiri ma jozli ma. Ta ced hini, saha maday a va ka ya a tala hini. Ndiri ma may ta ka njigi a daba ndiri, Dabawəzləw ta mar ta, hine kereten katəf kun. Hin a tala hini má, hine may Dabawəzləw ka mar hini kun. Aza acin ndirigi ma may ta ka nji ka ndiri Dabawəzləw ta mar ta, hi nja ka tak ta kad. [¹⁴ Haya hin maləmiği baw Farisagi, hin ndiri ma jozli ma. Ta ced hini, saha maday a va ka ya a tala hini. Hi nja ka moh kən wərtigi ta mazləzlalay kərap za, aza nəp kedirek hi nja ka voh Dabawəzləw, voh voh zlan a dawən, ndirigi ka ca hini ka kula ndiri menekin. A tala hin ta nja ka diya wa nja ngatoku, Dabawəzləw a va ka bas hini kita day za ka na ndiri kərap.]

¹⁵ «Haya hin maləmiği baw Farisagi, hin ndiri ma jozli ma. Ta ced hini, saha maday a va ka ya a tala hini. Na hini, hi nja ka tələn á talalay ngid kərap, ko ka zlan mitil maday ka gər hidi ma va ka yək labar hini, hin ta nja ka cedu, aza ka səba janga hini. Hin ta janu za, janga hini toku á nja ka mbađ hidi tik ka diya ma ngav ngav, cəb səray day za ka na hini, aza ka tepu a kuhu.

¹⁶ «Haya hin maləmiği baw Farisagi. Hin nja ka jəka gibik á gibe ndiri za, azama hin a talan hini, hini wələf. Yo ta ced hini, saha maday a va ka ya a tala hini. Na hini, hi nja ka ngar: "Hidi ti međ a *je Dabawəzləw, a međey tik səb kahay, a həl kən kun. Ama hidi ti međ a melenge, mangar səkəm tik toy toy tane je Dabawə-

zləw, međ tik a va ka nja kahay kun, a va ka həlen." ^{††} ^{††17} Hin wələf manja ndukun talan cicah, hi ced ka səka, kula kən maday acin wər ada siki? Melenge tane je Dabawəzləw vu, mala je Dabawəzləw a talan tik ma diya melenge toku ka nja ninek vu? Ta ced hini, je Dabawəzləw a talan tik ada meze maday. ¹⁸ Na hini, hi nja ka ngar: "Hidi ti međ a lay, ta nja ka vəleten kən a Dabawəzləw a nin, a həl kən kun. Ama hidi ti međ a kən ta nja ka vəlen a Dabawəzləw, međ tik a va ka nja kahay kun, a va ka həlen." ^{†††19} Hin wələfi cicah, hi ced ka səka, kula kən maday acin wər ada siki? Kən hin ta nja ka vəlen a Dabawəzləw vu, mala lay vəlen kən a Dabawəzləw ma nja ka wək kən toku ka nja ninek vu? Ta ced hini, lay ndirigi ta nja ka vəleten kən a Dabawəzləw ada meze maday. ²⁰ Yo ta ced hini acin, hidi ma međ a lay ta nja ka vəleten kən a Dabawəzləw a nin, ti međ dere a kən kərap ma der der ta tala tik, mata vəleten a Dabawəzləw. ²¹ Hidi ma međ a je Dabawəzləw, a međ səb a je Dabawəzləw ege Dabawəzləw ma mar je tik. ^{†††22} Hidi ma međ dere a lay ta wəzləw, a međ dere a lay nja, Dabawəzləw ta nja ka nja a nin, aza a međ dere a Dabawəzləw a talan tik, ma nja nja ta ka lay nja tik toku.

²³ «Haya hin maləmiği baw Farisagi, hin ndiri ma jozli ma. Ta ced hini, saha maday a va ka ya a tala hini. Na hini, a daba kən kərap hin ta maru, hi nja ka baw kən takan a daba kən gub ka vəlen a Dabawəzləw. Aza ko a kən ma fidididigi má ma nja ka ninek wili, hi nja ka diyu wa sin dere. Ama kula kən meze maday, *mazuko Dabawəzləw ta nja ka ced hini, hini ka diyu, hin ti ker kad ba. *Mazuko Dabawəzləw ta may wər, hini ka diya kən kərap a katəf tik, hini ka saf saha ndirigi, aza kən hin ta nja ka ngar ka diyu, hini ka kawu zləra səsəray. Kən ngatitoku ada kən meze maday a həra Dabawəzləw. A dawən tik ninek dere, hini ka baw kən takan a daba kən gub, hin ta maru, ka vəlen a Dabawəzləw. ^{†††24} Na hini, hi nja ka jəka gibik á gibe ndiri za, azama hin a talan hini, hini wələf. Kən mangar kedirek wa nja vərət, hi nja ka ca talan a nin ninek ninek. Ama kən mangar maday wəga zlokomu, hine ca talan a nin kun. ^{††††} ^{††}

²⁵ «Haya hin maləmiği baw Farisagi, hin ndiri ma jozli ma. Ta ced hini, saha maday a va ka ya a tala hini. Na hini, hi nja ka pəz dawən kədəm sa yəm hini baw dawən kaslak hini, pəz pəz ninek ninek. Ama kən táda za, mangar hidi a ləma dākun, hine ca talan a nin ka ngəm tik kun. A nja na ngar, nəv hini wek a mendired, baw a həl kən ndirigi. ^{†††26} Ta ced hini, hin Farisagi

† 23:5 Exo 13:9; Deu 6:8; Mat 6:1 †† 23:8 Zan 13:13 † 23:11 20:26-27; Mak 9:35; 10:43-44; Luk 9:48; 22:26 †† 23:12 Dir 75:8; Mat 18:4; Luk 1:52; 14:11; 18:14

†† 23:16 5:34-37 ††† 23:16 15:14 ††† 23:18 Exo 29:37 † 23:21 1Ro 8:13 †† 23:23 Lev 27:30; Mic 6:8; Luk 18:12 ††† Deftere ta ma girek a ngar: Na hini, vərət ti ndəv ka kən sa hini, hi nja ka bawu ka ficik za, ama zlokomu a nin wər, hi nja ka kwit səb a sin. †† 23:24 15:14 †††† 23:25 Mak 7:4

wələfi cicah, hi pəz kədəm hini táda za, aza dawən tik a va ka nja kwen kwen dere! †

²⁷ «Haya hin maləmiği baw Farisagi, hin ndiri ma jozli ma. Ta ced hini acin, saha maday a va ka ya a tala hini. Hini wa nja ma civi ma barən barən. Ngəm tik dəwer-akun á lakwat za, ama áda za wər, gengirizl ege viren kəsəm ma wəra wəra tutu. ²⁸ Hin dere wa sin. Ndirigi a nja ka ca hini ka ndiri ma kap, ama nəv hini táda za wek a ma ngav ngav ege jozl ma hini, hin ta nja ka jozlu. ††

²⁹ «Haya hin maləmiği baw Farisagi, hin ndiri ma nja ka jozli ma. Ta ced hini, saha maday a va ka ya a tala hini. Kamatakan doho hini ti pəmi *makatəf Dabawəzləv gi za, aza na hini acin, hin ti ndən ma civi tan ka ngəm ninek ninek ka dāsl talan a nin. Aza hin ti ngəm ma civi na ndiri ma diyi kən wa nja Dabawəzləv ta may dere. ³⁰ Aza hi nja ka ngar: “Ta nja takana mandala doku kini mata pəmi *makatəf Dabawəzləv gi za, ni nja a nin wər, macah ni va ka lap tete sinigi ka pəm ndiri toku za dakun.” ³¹ Hin ta nja ka ngar wa nja ngatoku, hin ti sənu, hin dehen ndiri ma pəmi makatəf Dabawəzləv gi toku, aza ma ngav ngav ta nəv hini wa nja na tan. ³² Kay, tá nja cah hi pərən kəzəd doho hini acin! ³³ Tireh hini ninékun wa nja mgbeslke. Yo tátoku acin, hi va ka bit a nja siki ka nja manja va a lib kuhu? ††

³⁴ «Hi zlimi acin. Hini ka jan ka pərən kəzəd doho hini toku, ta va ka zlən hini makatəf Dabawəzləv maparamigi tete ndiri nja ndukun talan ma zlər zlər, baw ndiri ma nja ka jəkwaneten kən a ndirigi. Hi va ka pəm ndiri maparam ta daba tan za. Ndiri maparamigi, hi va ka kpaw ta ka pay ma zlambda zlbay. Aza ndiri maparam dere, hi va ka ləveten pəm a lakwatay ane *je janga hini. Aza hi va ka səba ta ka liblay ka liblay ta va ka sigi a nin. ³⁵ Hin ta va ka diyu wa nja ngatoku, kita ndiri ma pəmi ndiri ma kap ta gibe Dabawəzləv za daka kamatakan a va ka cəb hini kərap a talan. Ti pəmi ndiri pana pana za, tar ka *Abel, ma diya kən wa nja Dabawəzləv ta may, təd ka Zakari, kərti Baraki mata pəm ta za a walan je Dabawəzləv ege lay, ta nja ka fateten kən a soson a Dabawəzləv. ³⁶ Ta ced hini kad ninek ninek, kita ndiri ma pəmi ndiri toku kərap za a va ka cəbaha a tala hini, hin ndiri ma səbacah.»

Nəv Yesu a hamen a tala ndiri ta liblay Zeruzalem

(Luk 13:34-35)

³⁷ Yesu a ngar a nimin «Haya hini ndiri ta liblay Zeruzalem, hi nja ka pəm *makatəf Dabawəzləv gi za, aza ndiri maparam, Dabawəzləv ta nja ka zləna ta, hi nja ka nda ta a gugun ka pəm za. Hi ləma, kati mbəlamu kwet cəb pe ka kəməs hini wa nja mamən gamndak ta nja ka kəməs wəri tik. Aza nep hine may kun.

³⁸ Yo, tá nja cah Dabawəzləv a va ka pəd zləra tik ka

liblay hini za, liblay tik ka pas kad. ³⁹ Yo ta ced hini, hi va ka ləma ka baba kun təd ka pic, hin ta va ka ngar ka kata: “Dabawəzləv mata ker micin hidi, ma yaha áka zlim tik za fonna.” ⁵

Beni pana pana ma va ka tədaha a zakay kama talalay ka way

(Mak 13:1-13; Luk 21:5-19)

24 Yesu ya a *je Dabawəzləv za, va tik. Ndiri ta zəd ngaz tik vigi a zləra tik acin. A ngareten: «Maday, a ləma je Dabawəzləv ma ndən ndən cah.» ² Yesu a ngareten: «Hayin, kati ləma kəni toku kərap. Yo ta ced hini kad ninek ninek, pic takan jik toku a va ka pas holol kad. Gugun mata cəba ta mesl mesl titoku, ma va ka fəna a tala celen da dakun.» ^{5†}

³ Nəp kedirek Yesu va njay tik a tala cadak *Oliv. Ndiri ta zəd ngaz tik slid vigi, sinigi á gindik a zləra tik. A ngareten: «Wa Maday, kən titoku a va ka tədaha a pu? Kən ma va ka daf kini, hoh mbeh ka yaha, kən mi? Aza kən ma va ka daf kini talalay mbeh ka way, kən mi? A ced kini səka.» ⁴ Yesu a ngareten acin: «Hi mar talan hini ninek ninek, kana ndiri maparam a kəb hini. ⁵ Ngam ta ced hini, ndiri maparam pe a va ka yahigi a zlim da, ka mbadi talan tan ka kata, ko nayi ka ngar, kata ada Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday ta. Wa toku a va ka kəbi ndirigi pe, aza ndiri dere a va ka yəki ma tan. ^{6††} Hi va ka zlimi kəz ləm mbeh a liblay hini, baw hi va ka zlimi labar ləm ta liblay ma gədək dere, hi njá ka pərət kun. Ngam ko diya wa siki, sey kəni toku ka diya a zakay. Ama ta ced hini, ko kəni toku ta diya wa toku za, talalay a va ka way kese njod kun. ⁷ Ndiri ta liblay maparam a va ka ləmiği tete ndiri ta liblay maparam. Bay maparam a va ka tak liblay cala bay tik. Metis a va ka həl kahay kahay, aza mamən hayək a va ka kəz gingib gingib a liblay pana pana. ^{8†8} Yo, kəni toku ada ci beni ma va ka yaha a zakay di talalay ka way, wa nja wərti ma va demegid ka mbu.

⁹ «Ndiri maparam a va ka kaw hini, ka vəl hini a lib zləra ndiri maparam ka diya hini beni, aza a va ka pəm hini za. Ndiri ta ka səban pana pana kərap a va ka feh hini, a tala hin ta səba katəf da. ^{10††} Mandala tik, ndiri pe a va ka ker katəf da kad. A va ka dafi zləra ka celen tan ma səbi katəf da, ka kaw ta za, aza a va ka fehi kəsəm tan kəsəm kəsəm. ^{11††} Makatəf ma mbani ma a va ka yigi pe, aza a va ka kəbi ndirigi pe ka yəki ma tan. ^{12††} Ma ngav ngav a va ka fəfəl a talalay kahay kahay. A tala ngatoku ndiri maparam pe a va ka mayi kəsəm tan kəsəm kəsəm baba kun. ^{13††} Ama ta ced hini, hidi ma va ka bərəs kad a lib beni toku, təd ka way way tik, Dabawəzləv a va ka bitu za. ^{14††} Yo ta ced hini, ko kən pana pana ta va ka diya wa nja ngatoku wər, talalay a

† 23:26 Zan 9:40 †† 23:28 Luk 16:15 † 23:30 5:12; Kmy 7:52
†† 23:33 3:7 †† 23:34 1Te 2:15 ††† 23:35 Gen 4:8-10

††† 23:38 Ezé 10:18-19; 1Ro 9:7-8 § 23:39 Dir 118:26 §† 24:2 Luk 19:44 §†† 24:5 24:24; 2Te 2:9-10; 1Za 2:18 §† 24:7 2Ch 15:6; Esa 19:2 §†† 24:9 10:17-22; Zan 16:1-4 §† 24:9 5:11 §† 24:10

va ka way kese kun. Sey ndirigi ka cedi Nawər Menekin, wa nja Dabawəzləv ta nja ka mar lay, gbam talalay, ndiri ta ka səban pana pana kərap ka sən ta a zakay, kama talalay ka way acin.» †

Beni maday ma va ka tədaha a tala ndirigi

(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵ Yesu a ngareten a nimin: «Ta ced hini, hi va ka ləma kən ma ngav ngav maparam, ndirigi ta nja ka wəla ta kən ma ngav ngav ma vərən. Hi va ka ləmu ma gar gar a *je Dabawəzləv. Ma ngav ngav ma vərən toku, Daniyel, *makatəf Dabawəzləv ti ləwa zaba kamatakan a tala tik. Yo, ko nayi ma janga labar toku, mata bənu a tala tik ka zlimi ninek ninek. †¹⁶ A pic kən tik ta va ka tədaha, ndiri ta liblay Yahudiya mata si tan a cadak, ka bit micin tan. ¹⁷ Hidi ma nja nja ka lay bat tik, ta njá ka bənu ka jem ida ka gas kən tik kun, mata si tik səb ka bit micin tik. †¹⁸ Ko hidi ma biz a donu ta njá ka bənu ka cəb ita, ka baw lukut tik kun, mata si tik səb. ¹⁹ Ta ced hini, a pic tik wərtigi ma vi libi tete mawarigi a va ka kemehigi kahay kahay lay si. ²⁰ Yo, ta ngar hini, hi dəkəb Dabawəzləv, pic si hini, hin ta va ka si toku, ka nja manja sla ka təra cəcən, baw ka nja manja sla ka pic nəp hini dère. ²¹ A pic tik, beni tik a va ka nja, kuhu tik pok a zlimi. Beni tik a va ka nja day ka beni, hidi ma ta su daka ka tar tar talalay təd a picah, aza ko a pu beni ma va ka sla a sin da dakun dère. †²² Ama Dabawəzləv ti gac wan beni tik kad ba a tala ndiri, sin mata mbat ta ka nja ka ndiri tik. Ta nja takana, a gac wan beni toku kad kun wər, hidi ma va ka bit da dakun.

²³ «Yo ta ced hini, a pic tik hidi maparam ti ngar hini: “Ndah Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday tawana cah,” akun “ndah tawana ngid ta,” hi njá ka yək ma tik kun. †²⁴ A tala mi, ndiri ma ci talan tan wa nja Kiristu baw makatəfigi ma mbani ma a va ka pizlahigi a pic tik. A va ka diyi ban ban kən pana pana ka kəb ndirigi. Ti jani katəf wər, ko ndiri, Dabawəzləv mata mbat ta ka nja ka ndiri tik, a va ka mbəlam ta ka kəb ta dère. †²⁵ Yo tá nja cah, kati bət hini yəm a zlimi kad ba, kama hini ka sən acin, wa nja kəni toku ta va ka tədahigi.

²⁶ «Ndirigi ti ngar hini: “Ndah Kiristu tawana daba donu ta,” kana hi va a nin. Aza ti ngar hini: “Tawana ma boh boh a jik cah,” kana hi yək ma tan. ²⁷ A pic ya da, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, a va ka gərən kun. A va ka ləma ninek ninek wa nja van ma nja ka zəm wəcəd gbam madabalay. †²⁸ Yo, hin ti sən, ka

lay kən ma məc məc ta nja ka nja a nin, mokodok a nja ka basigi a nin.» §

Cəba hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za

(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

²⁹ Yesu a ngareten a nimin: «Ndirigi ta si beni wa nja ngatoku za, njod pic a va ka gbirzlibey tik kad. Təra dère a va ka zlaw baba kun. Aza kən kərap ta wəzləv nja sembe, ma kawi kən ta nin, a va ka kəzigi. Gəmlazgi a va ka yabahigi ka ya kad. †³⁰ Ka dawən tik, kən maparam a wəzləv a va ka daf hini, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka pizlahi acin. A pic tik, səban ndiri pana pana ta talalay kərap a va ka hanigi wasa wasa wasa. A va ka ləma kigi, ta va ka yaha á lib gazlavay kad a sembe baw a miseh maday da kərap. †³¹ A va ka zlimi falam maday a gi. Mandala tik, ta va ka zlən mazlən dāgi ka bəsi ndiri, kata mata mbat ta, ka madabalay ka madabalay fod tik.» §

Talalay a va ka way mevilizim

(Mak 13:28-37; Luk 21:29-33; 17:26-30, 34-36)

³² Yesu a ngareten a nimin: «Hi zlimi, ta va ka ced hini ma ma ngəb ngəb maparam a tala sikid, hini ka jəkwan kən a nin. Hin ti ləma sikid ti yəb, aza a tar ka ca yəwən vedid wər, hi nja ka ngar: “Yəm van mbeh,” ata dakun vu? ³³ Yo, wa sin dère, hin ta va ka ləma kən kərap, kata mata ced hini titoku, a diya wər, hi va ka sən á nin za, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, kati kəməs kəsəm da kad ba ka cəbaha acin. ³⁴ Ta ced hini kad ninek ninek, ndiri ta picah a va ka ləmi kən titoku kərap a zakay a hərə tan di ka məcigi.

†³⁵ Wəzləv ege hayək a va ka lekwigi, ama gara labar da wər, a va ka lekw səka dakun, a va ka nja ko a pu.

³⁶ «Yo ta ced hini, ko hidi takan ma sən pic baw ler, kəni toku ta va ka diya, da dakun. Ko *mazlən Dabawəzləv gi ta wəzləv, ko kata Kərti Dabawəzləv a talan da, ma sən tik da dakun. Sey Vay Dabawəzləv á gindik áda ma sən tik. †³⁷ A pic kata, Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka cəbaha, kəngi a va ka diya wa nja mandala *Noye mata nja a tala hayək. †³⁸ Mandala tik bəlay maday ma kəcak kəcak a ya kese kun, ndirigi a hənay gadəbəlak tan, a say kən sa tan, a ngazlay wərti tan, aza a vəli wəri tan a zəd wapah. Ti diya ta wa nja ngatoku, diya diya təd ka pic, Noye mata jem a lib kambawal tik. ³⁹ Ndiri toku mata zlayi talan kad wa nja ngatoku, bəlay maday ti ya acin, talalay kəcak kəcak a yəm, aza ti lekwigi kərap. Yo ta ced hini, a pic, kata, Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka yaha, ndirigi a va ka zlayi talan kad wa sin dère. ⁴⁰ A pic

10:35; Luk 12:52-53 §† 24:11 7:15 §§† 24:12 2Ti 3:1-5 §§§ 24:13 Kzl 13:10† 24:14 28:19†† 24:15 Dan 9:27; 11:31; 12:11 † 24:17 Luk 17:31 †† 24:21 Dan 12:1; Kzl 7:14 †† 24:23 Luk 17:23-24 ††† 24:24 24:5; 7:15; Kzl 13:13-14 ††† 24:27 24:30, 37; 25:31; 1Ko 15:23; 1Te 3:13; 4:15; 2Te 2:1, 8; Zak 5:7-8; 2Pi 3:4; 1Za 2:28

§ 24:28 Job 39:30; Kzl 19:17-18 §† 24:29 Esa 13:10; 34:4; Hag 2:6, 21; 2Pi 3:10, 12; Kzl 6:12-14 §†† 24:30 Zac 12:10-14; Dan 7:13-14; Mat 24:27; 26:64; Mak 14:62; Kzl 1:7 §† 24:31 13:41; falam: 1Ko 15:52; 1Te 4:16 §†† 24:34 16:28 §† 24:36 Kmy 1:7 §† 24:37 Gen 6:11-13; 7:7-13; 2Pi 3:6

tik acin, ta va ka jan ndiri səray a bizigi a donu. Ta va ka baw ma takan za, ka ker həndan a nin. ⁴¹ Ta va ka jan wərti sərayigi a həzigi. Ta va ka baw ma takan za, ka ker həndan a nin.

⁴² «Yo mata nja wa nja ngatoku acin, ta bət hini yəm a zlimi kad, hi nja a vere, ngam hi sənay pic tik kata, Maday hini, ta va ka cəbaha dakun. ^{†43} Hin ti sənu, a picah njijik ti sənu, mahəl a va ka ya ka kap je tik wər, a va ka nja a vere ka taku kad kun vu? ^{††44} Mata nja wa nja ngatoku, ta ngar hini acin, na hini dere, hine nja a vere ko a pu, ngam kata, Hidi ma yaha á zləra Dabawə-zləv za, ta va ka yaha mevilizim.»

Hidi ma həl kəzəd ida hidi ka nja a nja siki?

(Luk 12:41-48)

⁴⁵ «Hi zlimi, tá nja cah ta va ka ced hini labar a tala hidi maparam ma nja ka həl kəzəd ida hidi. A nja ka kaw kəzəd tik toku zləra səsəray, aza a nja ka diyu a ndukun talan menekin. Sese hidi ma nja ka həl kəzəd madə ngatoku, njijik ta va ka slid ka va muluk, a va ka tedu ka nja ka maday a tala ndiri ma həl kəzəd tegi kərap, ka saf ta, aza ler zəm wili ta sla za, ka vəleten kən ham. ^{‡46} Njijik ta pada za, ti jan hidi toku a diyey kəzəd tik ninek ninek wər, nəv hidi ma saf jik toku a va ka nja gudum. ⁴⁷ Ta ced hini kad ninek ninek, njijik toku a va ka vəlen lib je tik kərap acin, sin ka safu.

⁴⁸ «Ama hidi ma nja ka həl kəzəd toku ti nja tireh wər, a va ka bən ka ngar: “Kay maday da a va ka yaha ita njod kun,” ^{††49} aza a va ka tar ka pəm ndiri ta nja ka saf tegi, ka hamay kən ham tik, aza ka say movu tik á ga tete ndiri ma nja ka hayigi. ⁵⁰ Ta va ka zlay talan kad ka diya kən wa nja ngatoku, njijik a va ka cəbaha njod ka janu mevilizim. ^{‡‡51} Ta janu za, a va ka pəmu, kuhu tik ka ya pok a zlimi, aza a va ka fiyu ka lay, ndiri ma nja ka jozli ma ta nja ka njigi a nin. Ane ka lay toku, a va ka han, aza a va ka wərna.» ^{†††}

Ma ma ngab ngab a tala wəri medimigi ma gub təba təba

25 Yesu a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik: «Ta ced hini, Dabawəzləv ta va ka mar lay, a va ka nja kibe kibe wəri medimigi ma gub təba təba ma vigi ka lay ngazl wərti. Pic takan, wəri medimigi toku gub tan ti bawi pitirla tan, ka va ka janigi tete zelen wərti ma ya ka ngazl wərti tik. ^{‡‡2} A daba wəri medimigi ma gub təba təba titoku, jebin ndukun talan tan dāha, aza ma jebin ndukun talan tan da dakun. ³ Wəri medimigi jebin manja ndukun talan titoku a bawi ma fəna kalanjir a zləra səka dakun. ⁴ Gara nja ndukun talan wər, ti bawi ma fəna tik a sin. ⁵ Mata vi za acin, sinigi pu pu hidi nja wərti cah a katəf, a təda ya dakun. Ta pu ta toku,

† 24:42 24:44, 50; 25:13; Mak 13:33, 35; Luk 12:40; 21:36
†† 24:43 1Te 5:1-2; 2Pi 3:10; Kzl 3:3 ‡ 24:45 25:21-23 †† 24:48 2Pi 3:4 ‡‡ 24:50 24:42 ††† 24:51 8:12 ‡‡‡ 25:1 Luk 12:35-36

wan ti həleten. ⁶ A daba daba vuđu acin, sinigi zlimi mongurom hidi maparam, a ngareten: “Hi slid za, ndah hidi nja wərti ti ya. Hine va jan tete sin.” ⁷ Njod wəri medimi titoku ti fuduhigi, slidigi za, mbəli kuhu ka pitirla tan acin. ⁸ Wəri medimi manja ndukun talan takana titoku kalanjir tan ti way ka pitirla tan. A neh ta a zləra celen tan, a ngareten: “Hi vəl kini kalanjir səka ka sek ka pitirla kini, ngam a micinigi.” ⁹ Celen tan nja ndukun talan toku a ngareten: “Awu, ni va ka vəl hini dakun. A va ka nja gəc hidi ka wak tokon á wak wər. Hi va ka lay ber tik, hine va səkəmay a nin.” ¹⁰ Mata zlim ta wa toku za, slid vigi ka va ka səkəm tik. Ta vigi ka səkəm tik acin, njod hidi nja wərti ti tədaha á zal tan. Mata ya za, wəri medimigi nja pitirla ma mbəl mbəl titoku lap vigi tete sin, tuhigi a je dara ngazl wərti ngama tan, bawi mejjik pek kad. [§]

¹¹ «Nəp kedirek, wəri medimigi ma jebinigi takana ti tədahigi dere. A wəli nja wərti acin: “Maday, Maday, a zləra kini mejjik kad!” ^{§†12} Hidi nja wərti toku a ngareten acin: “Ta ced hini kad ninek ninek, ta sən hini dakun.”» ^{§††}

¹³ Yesu mata way ka cedeten ma ma ngab ngab a tala wəri medimigi ma gub toku za, a ngareten a ndiri ma zlimi labar tik: «Yo, mata nja wa nja ngatoku acin, hi nja a vere, ngam hi sən pic ege ler, kata ta va ka cəba dakun.» ^{§†}

Ma ma ngab ngab a tala ndiri makad ma jani dala ka bu a sin

(Luk 19:11-27)

¹⁴ Yesu a ngareten a nimin: «Ta ced hini, Dabawəzləv ta va ka mar lay a va ka nja wa nja hidi maparam ma gər ka va muluk. A pic mata va ka slid ka va tik, wəla ndiri ma həl kəzəd tegi ka yigi a zləra tik. Mata yigi za, baw dala wak waketen ka buwigi a sin. ^{§†15} Baw gabal bələk jebin, vəlen a ma takan. Baw gabal bələk səray vəlen a həndan. Aza acin baw gabal bələk takan vəlen a ma makad tik. Ti waketen dala tik wa toku, ko nayi dey dey ka sembe tik, ka va ka bu a sin. Mata waketen dala za, slid va tik a muluk acin. ^{§†}

¹⁶ «Hidi ma jan dala gabal bələk jebin slid va njod ka va ka diya filiw a sin. Diya diya filiw, aza ti mbir a dawən gabal bələk jebin. ¹⁷ Aza hidi ma jan dala gabal bələk səray, ti diya filiw a sin dere, diya diya, ti mbir a dawən gabal bələk səray. ¹⁸ Gara hidi ma jan gabal bələk takan wər, va la la wili za, məd mədu a nin.

¹⁹ «Nəp nəp pe, pic takan maday tan ti padaha ita ba. Das nja kad acin ka pəm lisafi dala, mata vəleten a zləra ka bu a sin toku. ^{§†20} Hidi ma həl kəzəd tik mata vəlen gabal bələk jebin toku, da dala tik lap ege riba mata janu, vəlen. A ngaren: “Maday, hati vəl ka gabal bələk jebin a zləra ka bu a sin. Tá nja cah, ti mbir a

§ 25:10 9:15 §† 25:11 Luk 13:25 §†† 25:12 7:23 §‡ 25:13 24:42 §†† 25:14 Mak 13:34 §† 25:15 Rom 12:6 §‡ 25:19 18:23

dawən gabal bələk jebin dère.”²¹ Maday tik a ngaren acin: “Kay dewerakun, hoh kula hidi ma kaw kəzəd da zləra səsəray. Kəzəd mekedirek, kata mata vəloh a zləra, hati kawu zləra səsəray. Tá nja cah, ta vəloh kəzəd menekin madədayigi acin, hoh ka diyu. A ya ma njay ku a jakwar da a wacah, mini ka bebel a hoh á lap.”[†]

²² «Hidi ma həl kəzəd tik maparam ma jan gabal bələk səray, da dala tik lap ege riba mata janu, vəlen. A ngaren: “Maday, hati vəl ka gabal bələk səray a zləra ka bu a sin. Tá nja cah ti mbir a dawən gabal bələk səray dère.”²³ Maday tik a ngaren acin: “Kay dewerakun, hoh kula hidi ma kaw kəzəd da zləra səsəray. Kəzəd mekedirek, kata mata vəloh a zləra, hati kawu zləra səsəray. Tá nja cah ta vəloh kəzəd menekin madədayigi acin, hoh ka diyu. A ya ma njay ku a jakwar da a wacah, mini ka bebel a hoh á lap.”

²⁴ «Kedirek acin hidi ma həl kəzəd tik ma jan gabal bələk takan ti ya dère, vəlen dala tik cibe cibe, a ngaren: “Maday, kati sənu, hoh hidi ma tireh. Ha nja ka gekey beke ku a kən ndirigi. Ka lay mangar ha dəb a nin kun, ha nja ka taku za səb. Aza ka lay mangar ha zləka kən zəm a nin kun, ha nja ka va ka basay kən ku səb. ²⁵ A tala ngatoku kata mətá pərət, kata mətá la wili za, aza kata mətá məd dala ku a nin. Ndah a yək kən ku acin.”²⁶ Maday tik a ngaren acin: “Hoh masəfay ma kpat kpat cah. Hati ngar, ka lay mangar ta dəb a nin kun, ta nja ka taku za, aza ka lay mangar ta zləka kən a nin kun, ta nja ka bas kən zəm tik ka nja ka na da ta. ²⁷ Yo ta nja takana, a pic tik ha sənu za, ha va ka bu a sin kun wər, macah ha vəlen a hidi maparam ka bu a sin kwayi? Macah kata mata pada za cah, kata ka janu ti mbir a dawən kun vu?”²⁸ Maday toku ti bas nəv acin, a ngar: “Hi yək dala gabal bələk ta zləra tik toku za, hine jəpen a hidi ma jan gabal bələk jebin. ²⁹ Ngam hidi ma jan kən a zləra Dabawəzləv, aza a bu a sin, Dabawəzləv a va ka jəpen a nimin a tala tik ka va gibik gibik, aza a va ka mar kən pe kahay kahay zlan a dawən. Ama hidi ma jan kən a zləra Dabawəzləv, aza a bu a sin kun, ko mekedirek tik mata janu, Dabawəzləv a va ka bawu za. ^{††30} Gara masəfay hidi ma nja ka ham gəda kahay cah, hi gamu ka va a lakwat, mata nja ane lib kpizli. A nin a va ka sa beni, a va ka han, aza a va ka wərna.”[‡]

Ndiri ma diyi kən menekin ege manja diya ta a pic way talalay

³¹ Yesu a ngareten: «Ta cəd hini, a pic, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka yaha a miseh maday da tete *məzlən Dabawəzləv gi kərəp, ka nja ka kula lay nja bay. ^{‡†32} A pic tik səban ndiri pana pana ta

[†] 25:21 24:45-47; Luk 16:10 †† 25:29 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 ‡ 25:30 8:12 †† 25:31 16:27 ‡† 25:31 Deu 33:2; Zac 14:5; Mat 16:27; 19:28; 1Te 3:13; Yah 14

talalay kərəp a va ka basigi a gibe da. Aza ta va ka kpal ndiri pana pana za, wa nja ma mar ta nja ka kpal tumuk a daba gənawigi za. ³³ Ta va ka ngareten a ndiri ma diyi kən wa nja Dabawəzləv ta may ka njigi á zləra zəm da za, aza ta va ka ngareten a ma fəna ndiri maparam ka njigi á zləbay da za. ³⁴ Aza kata bay tan, ta va ka ngareten a ndiri tá zləra zəm dāgi za: “Hi ya mbəh mbəh a jakwar dā, Vay Dabawəzləv ti vəl hini menekin tik. Hine ya, hine nja ka lay, Dabawəzləv ta maru. Daka ka tar tar lay, sin ti kəməs hini lay cah kad ba. Hi ya, hine nja acin a nin. ³⁵ Ngam kamatakan, metis ti ngac ka, aza hin ti vəl ka kən ham. Maram ti ngac ka, aza hin ti vəl ka yəm sa. Kati nja ka muluk a daba hini, aza hin ti yək ka zləra səsəray. ^{‡†36} Kati nja kəsəm ánimin, aza hin ti fi ka lukut. Kati dal, aza hin ti gar a tala da ninek ninek. Ti fi kigi a je fərsəna, aza hin ti ya ka saf ka a nin.”³⁷ Ndiri tá zləra zəm da za, ma diyi kən wa nja Dabawəzləv ta may, a va ka ngarigi acin: “Maday, mi jan tokon tete hoh a pu? Hati ngar, metis ti ngacoh, aza min ti vəloh kən ham, maram ti ngacoh, aza min ti vəloh yəm sa, ³⁸ hati nja ka muluk a daba kini, aza min ti yəkoh zləra səsəray ta, hati nja kəsəm ánimin, aza min ti fiyoh lukut, ³⁹ hati dal, aza hati nja a je fərsəna, min ti vay ka safoh ta. Yo Maday, kən titoku kərəp, min ti diyoh acin a pu? Na kini, mi sənay kini səka dākun.”

⁴⁰ Sinigi ta va ka ngar kigi wa nja ngatoku, kata ma mar ta, ta va ka ngareten: “Ta cəd hini kad ninek ninek, kən menekin kərəp, hin mata diyaten a ndiri talan tələf ma səbi katəf dā, hi diyen a kata a talan dā.”^{‡‡}

⁴¹ «Ka dawən tik, kata bay tan ta va ka ngareten a ndiri tá zləbay dāgi za: “Hi slid hine va hini a jakwar dā a watoku za. Dabawəzləv ti pisək hini zaba. Hine va a lib kuhu mangar a micin kun ko a pu. Kuhu toku ti diya ta ka na *Gudul tete məzlən tegi. ⁵⁴² Kata mata ngar hini wa nja ngatoku, ngam metis ti ngac ka, aza hi vəl ka kən ham kun. Maram ti ngac ka, aza hi vəl ka yəm sa dākun. ⁴³ Kati nja ka muluk a daba hini, aza hi yək ka zləra səsəray kun. Kati nja kəsəm ánimin, aza hi fi ka lukut kun. Kati dal, aza ti fi kigi a je fərsəna, aza hi ya ka saf ka dākun.”⁴⁴ Ndiri tá zləbay dāgi za toku a va ka ngar kigi acin: “Maday, mi jan tokon tete hoh a pu? Hati ngar kini, metis ti ngacoh, aza mi vəloh kən ham kun, maram ti ngacoh, aza mi vəloh yəm sa kun, hati nja ka muluk a daba kini, aza mi yəkoh zləra səsəray kun, hati nja kəsəm ánimin a daba kini, aza mi fiyoh lukut kun ta. Hati dal, aza ti fiyohigi a je fərsəna aza hati ngar, ni vay ka safoh kun ta. Yo kən titoku a diya acin a pu? Na kini, mi sənay kini səka dākun.”⁴⁵ Kata bay tan, ta va ka ngareten: “Ta cəd hini kad ninek ninek, hin mata salar ka diyen menekin a ndiri talan tələf, hi salar ka diyen a kata dère.”⁴⁶ Yo ndiri madā ngacicah a va ka vigi ka lay sa beni, mangar beni tik a

^{‡††} 25:35 Esa 58:7 ‡‡† 25:40 Pro 19:17; Mat 10:40, 42; 12:50; 28:10 § 25:41 Yah 7; Kzl 20:10, 15

way kun ko a pu. Gara ndiri ma diyi kæn wa nja Dabawæzlæv ta may wær, a va ka jani micin mangar a way kun.» †

Ndiri madəday a cəbi ma tan kad ka pəm Yesu za

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Zan 11:45-53)

26 Yesu mata way ka cedeten labar titoku kərap za, a ngareten a ndiri ta zəđ ngaz tik: ††2 «Hin ti sənu *dara Pasəka wər mbeh. Fəna wan səray, dara tik ka diya. Ane ka dara toku, a va ka kaw kigi, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawæzlæv za ka vəl kigi a lib zləra ndiri maparam ka kpaw kigi ka pay ma zlambda zlbay.» ‡

³ Kedirek madəday *mangaramagi ta je Dabawæzlæv baw gəbataligi ta daba Yahudiyagi basigi kad ita Kayif, mangarama meze maday. ⁴ Ti cəbi ma tan kad ba ka kawi Yesu a dabaray ka pəm za. ††5 Mata bənigi, bən bən za, a ngarigi: «Kay səwan hidi ta njá ka kaw tokon ka dara toku kun, akun ndirigi a va ka bas tokon a talan.»

Wərti ma seken urdi a Yesu á talan kad

(Mak 14:3-9; Zan 12:1-8)

⁶ Yesu ane liblay Betani ida hidi maparam, zlim tik Simon. Gawla toku kwala kwala kamatakan. ††7 Ma nja njagi, a zəmi wili ege Yesu. Kedirek wərti maparam ti ya a urdi a kəfa tik. Urdi tik, ninek tik day ka maparamigi. Va a zləra Yesu, baw urdi toku, seken a Yesu á talan kad ka hənu. ⁸ *Ndiri ta zəđ ngaz Yesu mata ləma ta za, ti basi nəv, a ngarigi: «Kay, a ngav urdi tik za kemi? ⁹ Ta nja takana a va ka ngav urdi toku za đakun, səwan hidi ber tokon za, ka jan dala pe a nin ka zlebeten a nja motokonigi đakun vu?» ¹⁰ Njod Yesu ti zlimi kæn mata ngarigi toku. A ngareten: «Hi njá ka dangar wərti toku kun. Sin ti diya ka kula kæn menekin. ¹¹ Na hini, hi va ka dudos tete nja motokonigi ka vøleten kæn ko a pu. Gara na đa wær, hidi a va ka dudos tokon tete hini pic pe baba kun. ††12 Mata sek ka urdi a kəsəm toku, kata ka va civi a sin. ¹³ Ta ced hini kad ninek ninek, ka lay ka lay a talalay kərap, ndirigi ta va ka cedi Nawər Menekin, a va ka nəfi kəzəd wərti cah mata diya ka, aza zlim tik a va ka gi gbam talalay.»

Dala, Yahuda mata ber Yesu a sin

(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ Ka dawən tik, hidi takan ta daba ndiri ma gub a talalay səray ta zəđ ngaz Yesu, zlim tik Yahuda Isikariyot, slid va a zləra *mangarama madədayigi ta je Dabawæzlæv. ¹⁵ A ngareten a ndiri toku: «Hi va ka vəl ka mi, kata ka đaf hini zləra ka Yesu, hini ka kawu za?» Ndiri toku mata zlim ta za, bawi dala nəf nəf gabal wom makad, baw vøleten. ††16 Tar a pic tik acin, Yahuda a

məmar pic tik, ta va ka sla kap ka đaf zləra ka Yesu, ka kaw ta za.

Wili dara Pasəka

(Mak 14:12-21; Luk 22:7-14, 21-23; Zan 13:21-30)

¹⁷ Ci pic na dara ndiri ma nja ka hami biret manja bas ti sla acin. *Ndiri ta zəđ ngaz Yesu vagi a zləra Yesu, a ngareten: «Wa Maday, ha may mini ka va ka toh wili *dara Pasəka a ki?» ††18 A ngareten: «Hi va a liblay tá gibik toku a zləra hidi maparam. Hin ta təđ za, hine ngaren: “Maday kini á zlən kini a zləra ku ka ngaroh wisike: Pic da mbeh ka sla. Ni va ka vay, mini ka zəm wili dara Pasəka tete ndiri ta zəđ ngaz da ita ku ta.”» ¹⁹ Ndiri ta zəđ ngaz Yesu slid, va diyi kæn, wa nja Yesu mata ngareten. Mata təđigi a zləra gawla toku za, ti ti wili dara Pasəka a nin.

²⁰ Pic mata tuk kad, Yesu tete ndiri ta zəđ ngaz tik njagi kad acin, a zəmi wili. ††21 Ta zəmi wili toku, Yesu a ngareten: «Ta ced hini kad ninek ninek, hidi takan ta daba hini a va ka đaf zləra ka kata, ka kaw kigi za.»

²² Sinigi mata zlim ta wa nja ngatoku za, nəv tan a hameten kahay kahay. Ko nayi a ngar: «Ha ngar ka kata vu, Maday?» «Ha ngar ka kata vu, Maday?» ²³ Yesu a ngareten acin: «Hidi min ta zəm wili a sin a lib kefek ma takan, sin á va ka đaf zləra ka kata, ka kaw kigi za. ††24 Hayin duze, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawæzlæv za, ta va ka məc wa nja mata lalađ ta a lib deftere Dabawæzlæv a tala đa. Yo gara hidi ma va ka đaf zləra ka kata toku wær, a va ka sa beni kazaway. Ta nja takana, səwan a mbuwaha a lib mamən kad kun.» ††25 Yahuda ma va ka đaf zləra ka sin mata zlimi wa nja ngatoku za, a ngaren acin: «Ha ngar ka kata acin vu, Maday?» Yesu a ngaren: «Ha, ta ngar ka hoh.»

Kəsəm tik ege bebiz tik

(Mak 14:22-26; Luk 22:15-20; 1Ko 11:23-25)

²⁶ Ta zəmi wili, Yesu baw biret, ngaren soko a Dabawæzlæv, aza wak wak za, baw vøleten a ndiri ta zəđ ngaz tik. A ngar: «Ngacah ada kəsəm đa. Hi bawu, hine hamu.» ††27 Aza baw kæn sa a kop tik, ngaren soko a Dabawæzlæv, aza vøleten. A ngareten: «Hi bawu, hin kərap hine su. ²⁸ Ngam ngacah ada bebiz đa ma va ka kwar kad ka zer *ma ngav ngav ndiri pe. Áka bebiz đa toku za, Dabawæzlæv a va ka *zla wəla həza kad, ka lap ndirigi tete sin. ††29 Ta ced hini kad, ta va ka sa kæn sa mađa ngacah baba kun. Sey a pic, hidi ta va ka sa tokon kərap a nimin ka lay, Vay ta maru.»

³⁰ Yesu mata ngareten wa toku za, dəbigi kad ka dirfi kpaw ka fol Dabawæzlæv. Slid va tan a tala cadak *Oliv acin. ††

† 25:46 Dan 12:2; Zan 5:29; Zak 2:13 †† 26:1 7:28 ‡ 26:2 16:21 †† 26:4 21:46 †† 26:6 Luk 7:37-38 ††† 26:11 Deu 15:11 ††† 26:15 Exo 21:32; Zac 11:12; Zan 11:57; 13:2

§ 26:17 Exo 12:1-20 † 26:20 Zan 13:2, 21-30 †† 26:23 Dir 41:10 †† 26:24 Dir 22:7-8, 16-19; Esa 53:9 ††† 26:26 1Ko 10:16 †† 26:28 Exo 24:8; Jer 31:31; Hib 7:22; 9:15-20 †† 26:30 Luk 22:39; Zan 18:1

Yesu ege Piyer

(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Zan 13:36-38)

³¹ Yesu a ngareten a ndiri ta zəđ ngaz tik: «A vudu cah, hi va ka si hin kərap za, ka ker kata á gindik, ngam Dabawəzləv á ngar a lib deftere tik: “Ta va ka pəm ma mar za, aza tumuk tegi a va ka cakwayigi hirre ta.”

^{†32} Yo, ta ced hini, ndiri ta pəm kigi za, aza ta va ka mbəlahə a civi za, katá va ka təđ pəpəla a liblay Galili, hini ka ya ka jan ka a nin.» ^{††}

³³ Piyer a ngaren a Yesu acin: «Ko ndiri kərap ti buwohi dawən ka kerohigi kad wər, na da wər, ta keroh səka kad kun.» ³⁴ Yesu a ngaren: «Ta cedoh kad ninek ninek, a vudu cah, daka gamndak a ca wəla kese kun, ha va ka ngar ka kata a vere ndirigi cəb makad, ha sən ka dakun ta.» [‡] ^{‡‡35} Piyer a ngaren acin: «Ko ni va ka məc a hoh, ta va ka bu ma da za dakun, ta va ka ngar səb, kati sənoh.» Aza ma fəna *ndiri ta zəđ ngaz Yesu gi kərap a ngarigi wa sin dere.

Yesu ane Gecemane

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Kedirek Yesu tete ndiri ta zəđ ngaz tik ti təđigi ka lay, zlim tik Gecemane. Mata təđigi za, Yesu a ngareten acin: «Hi nja kese a wacah. Ta va ka va a ngid a wata, ka cen zləra a Dabawəzləv.» ^{‡‡37} Aza ngazl Piyer baw wəri Zebede ma səray, vigi tete sin. Mata vigi za, Yesu a nəna a pərat, aza nəv tik a kwir. ³⁸ A ngareten: «Beni, ta va ka su cah, a tərgəđ ka a nəv ka pəm ka za. Hi nja kese a wacah, aza hidi ka nja tokon a vere á lap.»

³⁹ Mata ngareten wa toku za, slid va gab kəcəh, gbərəw kad, tes mazəra ka hayək. A cen zləra a Dabawəzləv, a ngaren: «Aw Vay, a va ka jan wər, a njá ka ker ka ka sa beni ma va ka ya a tala da toku kun. Yo Vay, a njá ka diya kən, nəv da mata may kun, a diya kən, nəv ku ta may.» ^{‡‡†}

⁴⁰ Mata cen zləra a Dabawəzləv za, cəb va a zləra ndiri ta zəđ ngaz tik ma makad takana. Va jan ta, a wanigi. Sin fuduh Piyer za, a ngaren: «Hi jan ka bərəs kad, hidi ka nja tokon a vere á lap ko kedirek kun vu?

⁴¹ Yo ta ngar hini, tá nja cah hi nja a vere acin, aza hine dəkəb Dabawəzləv, *Gudul ka nja manja bebed hini, hini ka diya ma ngav ngav. Gara bən hidi memilin wər, a nja ka may ka diya kən, Dabawəzləv ta may, ama Dabawəzləv a zleben kun wər, a təđ gəga kun.» ^{‡‡†}

⁴² Yesu cəb va a nimin ma səray tik ka cen zləra a Dabawəzləv. A ngaren: «Aw Vay, ha may səb, kata ka sa beni toku wər, a diyu wa nja nəv ku mata may, ta va ka zlimi ma ku.» ⁴³ Mata dəkəb Dabawəzləv za, cəb va a nimin a zləra ndiri takana toku, jan ta, a wanigi. Talan

† 26:31 Zac 13:7; Mat 26:56; Zan 16:32 †† 26:32 28:7, 16 ‡ 26:34 Luk 22:33-34; Zan 13:36-38 †† 26:34 26:75 ‡‡ 26:36 Luk 5:16; Hib 5:7-8 ‡‡† 26:39 6:10; 20:22; Zan 18:11; Hib 10:9 ‡‡‡ 26:41 Efe 6:18; Hib 2:18

həra tan kərap tikirik tikirik. ⁴⁴ Yesu ker ta kad, cəb va cen zləra a Dabawəzləv ma makad tik wa takana a nimin. [§]

⁴⁵ Aza cəba a nimin a zləra tan. Mata ya za, a ngareten acin: «Hine wanay hini a wilin be be vu? Kay, ler da ti sla. Kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, a va ka kaw kigi ka vəl kigi a lib zləra ndiri ma nja ka diyi ma ngav ngav. ^{§†46} Ndah hidi ma va ka daf zləra ka kata ka kaw kigi za, a yaha. Hi slid, nima tokon ka diya kən, Vay Dabawəzləv mata may.»

A kawi Yesu za

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Zan 18:3-12)

⁴⁷ Yesu ta ləwa a wilin toku, njod Yahuda ta daba ndiri ta zəđ ngaz tik ma guđ a tala səray ti tədaha. A yahigi tete ndiri pe, a waz maday a zləra baw təlay. Madəday *mangaramagi ta je Dabawəzləv tete gəbataligi ta daba Yahudiyagi á zləna ta, ka kawi Yesu.

⁴⁸ Aza Yahuda ma va ka daf zləra ka Yesu ti cedeten a ndiri toku zaba: «Hidi, kata ta va ka fəđu wa nja ngama da, sin ada hidi, hin ta gəru. Hine kawu.» ⁴⁹ Mata təđigi ka lay toku za, Yahuda va njod a zləra Yesu, a fəđu ninek ninek, a ngaren: «Soko Maday.» ⁵⁰ Yesu a ngaren acin: «Ngama, a diya kən, hoh mata ya ka diya tik.» Njod ndirigi vigi a zləra Yesu, njap kaw ta. ⁵¹ Hidi takan ma səba Yesu fak waz maday tik, fi bəl a hidi ma nja ka həl kəzəd ida mangarama meze maday ta je Dabawəzləv, pəda zlimi tik, ti taw. ⁵² Njod Yesu a ngaren: «A təm waz ku ka je tik. Ngam hidi ma nja ka baw waz maday a zləra, ka pu talan tik a sin, ta sla za, waz maday á va ka lekw micin tik za. ^{§†53} Ta cedoh, ta nja takana cah, kati may wa sin wər, ta va ka dəkəb Vay ka zleb ka, aza sin a va ka zləna ka mazlən tegi njod pe kahay kahay, ka pu kigi. ⁵⁴ Yo kati ngaren a Vay wa nja ngatoku wər, kən kərap mata laləb ta a lib deftere Dabawəzləv ma va ka diya a tala da, a va ka diya acin a nja siki? A va ka diya dakun. Ama ti laləb ta ko diya wa siki, sey kəni toku ka diya wa sin a tala da.»

⁵⁵ Yesu a ngareten a ndirigi ma yigi ka kaw ta toku acin: «Na hini, hin ti yaha a waz maday baw a təlay ka kaw ka wər, kata mahəl ma zla wəla hidi vu? Kepic kepic ta nja ka janga ndirigi a *je Dabawəzləv, yo aza hi kaw ka mandala tik kwayi? ^{§†56} Ama mata diya wa nja ngatoku, ka nja kap wa nja labar, *makatəf Dabawəzləv mata laləb ta a lib deftere Dabawəzləv.» Njod ndiri ta zəđ ngaz tik kərap ker ta kad, tá si tan. ^{§††}

Yesu tete madəday Yahudiyagi ma basi kita

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Zan 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Ndiri ma kawi Yesu toku tepi Yesu a zləra Kayif, *mangarama meze maday ta je Dabawəzləv. *Maləmi-gi tete gəbataligi ti basigi a nin dere. ⁵⁸ Gara Piyer wər

§ 26:44 2Ko 12:8 †† 26:45 Zan 12:23; 13:1; 17:1 ††† 26:52 Gen 9:6 †† 26:55 Luk 19:47 ††† 26:56 Mat 26:31; Luk 24:46

a səba Yesu á zal za təđ a mandarida mangarama meze maday toku. Va a nin, njay tik tete ndiri ma puwi je mangarama ka saf kən, ta va ka həleten a Yesu.

⁵⁹ Madəday mangaramagi baw gəbataligi ma bəsi ki-ta ta daba ndiri Yahudiyagi kərap a gəri hidi ma va ka mbanen ma a Yesu a madaba, ka jani katəf ka zla kita tik ka pəm za acin. ⁶⁰ Aza ndiri pe a mbaneten ma a madaba ka fiyu ka kita, ama ko kən ma ngav ngav kedirek mata diyu, a jan ta dakun. Nəp kedirek acin, ndiri səray slidigi za, ⁶¹ a ngarigi: «Min ti zlimi, sin ti ngar, ti təđ gəga ka pas *je Dabawəzləw kađ ka ndən maparam a lib wan ma makad ta.» ⁶² Mangarama meze maday mata zlimi wa toku za, slid za, a ngaren a Yesu: «A ləma, ndiri ta ngari ka hoh toku, ha ceketenu səka dakun vu?» ⁶³ Ama gara Yesu wər, tete'w njay tik. Mangarama maday toku a ngaren a nimin: «Ta ngaroh a zlim Dabawəzləw nja micin ma nja way, hoh ka medi: Hoh Hidi, Dabawəzləw mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday wər, aza hoh Kərti Dabawəzləw duze wər, a ced kini səka.» ⁶⁴ Yesu a ngaren acin: «Hayin, hati ced kađ ba, kata səb. Yo ta ced hini kađ, daka a picah hi va ka ləma ka, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləw za, ma nja nja á zləra zəm Dabawəzləw ma mar sembe. Hi va ka ləma ka dərə, ta yaha á zləra Dabawəzləw za á lib gazlavay kađ.» ⁶⁵ Mangarama maday mata zlimi wa nja ngatoku za, dəb kađ ka lukut kəsəm tik, ngwah pər za, ngam ti bas nəv. A ngar: «Gawla cah ti ced ma ma tireh kazaway a tala Dabawəzləw. Aza hini a tala hini, hin ti zlimi dərə wa nja mata ced ma ma tireh a tala Dabawəzləw toku. Ma ngatoku muk səb gəga, mine may ndiri maparam ka ya ka fi tik ka kita baba kun. ⁶⁶ Yo tətoku acin wər, hi may ka diyen mi a gawla cah mi?» A ngarigi: «Gedeni ti kawen a mazlən ma ba, sey ka pəm za.»

⁶⁷ Njod ndirigi toku tar ka tifeten gedeni a həra. Bəc bəci zləragi kađ, a pəm ta. Ndiri maparam a pəm ta a zləra cigid, ⁶⁸ aza a ngareten: «Hoh Hidi, Dabawəzləw mata pəzen dawa cah, hati sən hidi ma pəmoh toku vu? A ced kini səka.» ⁶⁹

Piyer a ngar: «Ta sən Yesu dakun.»

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Zan 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Piyer a wilin ma nja nja a mandarida *mangarama meze maday ta je Dabawəzləw. Kedirek wərti maparam ma nja ka həl kəzəd ida mangarama toku ya a zləra tik, a ngaren: «Hoh dərə, hi nja ka nja a Yesu, gawla ta liblay Galili cah.» ⁷⁰ Ama Piyer ti buwen dawən a Yesu a gibe ndirigi kərap. A ngaren: «Ta zlimey ka kən, hoh mata ngar toku kun.» ⁷¹ Slid va tik ka gara medikid.

† 26:61 27:40; Zan 2:19; Kmy 6:14 †† 26:63 tete'w: Esa 53:7; Mat 27:12-14; Kərti Dabawəzləw: Mat 14:33; 27:40, 43; Luk 22:70 † 26:64 Dan 7:13; Mat 22:44; 24:30; Mak 13:26; Luk 21:27 †† 26:65 pər lukut: Nom 14:6; Esd 9:3; ced ma ma tireh a tala Dabawəzləw: Lev 24:16; Zan 19:7 †† 26:67 Esa 50:6; 53:5 ††† 26:68 21:11

Kedirek wərti maparam ma diya kəzəd ida mangarama toku ti ləma Piyer zaba. A ngareten a ndiri ta nin:

«Gawla cah dərə ti njigi a Yesu ta liblay Nazaret.» ⁷² Piyer mata zlimi wa toku za, gbor med, a ngar: «Ta sənay ka gawla toku kun.» ⁷³ Kedirek ndirigi ta nin slid vigi a zləra Piyer, a ngareten: «Hayin duze, hoh a daba celen gawla cah. Min ti sənoh áka ləwa ta pakam ku kađ.»

⁷⁴ Piyer takana gbor med a nimin, a ngar: «Tete'w bay dā, ta sənay ka gawla toku kun. Kati mban ma wər, Dabawəzləw mata bas ka kita.» Piyer ta ləwa wa nja ngatoku, njod gamndak ti ca wəla. ⁷⁵ Mata zlimi ca wəla gamndak za, njod talan tik ti dāsl acin ka labar, Yesu mata ceden cah. Ti ngaren: «A vudu cah, gamndak a ca wəla kese kun, ha va ka ngar ka kata a vere ndirigi cəb makad, ha sən ka dakun ta.» Piyer mata dāsl talan ka labar, Yesu mata ceden toku za, slid va tik a lakwat, aza a par han acin a tiwed məc hidi. ⁷⁶

Məc Yahuda

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Zan 18:28-32)

27 Gbəma cekw cekw, madəday *mangaramagi ta je Dabawəzləw kərap baw gəbataligi ta daba ndiri Yahudiyagi lapi ma tan takan kađ, ka pəm Yesu za. ² Jaw jaw ta kađ, tep ta a gibe Pilat, masara ma mar lay ka basen kita.

³ Kedirek Yahuda ma ber Yesu za ti zlimi labar a tala Yesu zaba, ti bəsi kita tik ka pəm za. Mata zlimi wa toku za, a həl ta səná sən acin, va baw dala mata ber Yesu a sin gabal wom makad toku, tepetenu a mangarama madəday baw a gəbataligi. ⁴ A ngareten: «Kati diya ma ngav ngav maday. Kati ber hidi mangar a diya ma ngav ngav kun ka pəm za.» Ndiri toku a ngareten: «Yo, na kini mi ta nin mi? Sey hoh.» ⁵ Yahuda mata zlimi wa toku za, dəb kađ ka dala toku, ficik a je Dabawəzləw, slid tá va tik. Mata va tik za, va bərat wəla tik za.

⁶ Mangarama madədayigi dəb kađ ka dala mata ficik toku baw. A ngarigi kəsəm kəsəm: «Dala cah bəbiz hidi memilin ti kwar a tala tik, aza mazuko kini ti taku kađ ba, ka lap tik kađ ka dala maparam, mata vəleten a Dabawəzləw.» ⁷ Lapi bən tan kađ, bawi dala toku, səkəmi lay biz a zləra mbəzla a sin. Ti səkəmi lay biz toku ka məd mohuloy hidigi a nin. ⁸ A tala sin, ko kúlá a picah a nja ka wəli zlim lay biz toku «lay bəbiz.» ⁹ Kən toku ti diya kap, wa nja *makatəf Dabawəzləw, zlim tik *Zeremi mata ngar. Ti ngar: «*Ndiri Isirayilagi ti kərayi səkəm gawla toku a dala gabal wom makad. Ti bawi dala tik, ¹⁰ aza ti səkəmi lay biz a zləra mbəzla a sin. Ti diya ta wa nja Dabawəzləw mata ngar ka ka diyu.»

††† 26:75 26:34 § 27:3 26:15 †† 27:6 Deu 23:19 ††† 27:9 Zac 11:12-13; Jer 32:8-9

Yesu a gibe Pilat

(Mak 15:2-15; Luk 23:3-5, 13-25; Zan 18:33-19:16)

¹¹ Yesu ma gar gar a gibe Pilat, masara ma mar lay. A neh Yesu acin, a ngaren: «Hoh ada bay *ndiri Yahudiyagi duze vu?» Yesu a ngaren: «Hayin, wa nja hoh mata ngar toku sɛb.» ¹² Njod *mangarama madədayigi baw gəbataligi a mbaneten ma pana pana a madaba ka fi ta ka kita. Ama Yesu tete'w njay tik kad. ¹³ Pilat a ngaren acin: «Ha zlimi ndirigi ta fiyohigi ka kita toku sɛka dakun vu? A fiyohigi a tala kən pana pana.» ¹⁴ Gara Yesu wər, tete'w njay tik, a ceketen ma ko kedirek kun. Mata njay tik tete'w kad toku, ti pələk talan masara toku.

¹⁵ Ka wan ka wan, *dara Pasəka ta nja ka diya, Pilat a nja ka ficik hidi takan a je fərsəna kad, ndirigi ta nja ka may ta ka ficik kad. ¹⁶ A pic tik hidi maparam ma tireh a je fərsəna, zlim tik Yesu Barabas. Ko nayi ti sən gawla toku. ¹⁷ Pilat neh ndiri ma bas bas acin, a ngareten: «Hi may kata ka ficik hini nayi kad acin yi? Kata ka ficik hini Yesu Barabas † kad vu, kata ka ficik hini Yesu, ta nja ka wəla ta Hidi, Dabawəzləw mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday kad vu?» ¹⁸ Ti sən, madəday Yahudiyagi a nja ka sərəhigi a Yesu, ada mətá fi ta ka kita a gibe tik toku.

¹⁹ Pilat a wilin ma nja nja ka lay bas kita toku. Wərti tik zlən hidi maparam a zləra tik ka va ka ngaren: «Wərti ku á zləna ka, kata ka ya ka cedoh. A ngar: "A njá ka dosen zləra a gawla toku a kəsəm kun, ngam sin hidi ma kap ta. A wudu cah, kati sini a tala tik, aza sini tik ti kpas talan da kazaway."» †

²⁰ Madəday mangaramagi tete gəbataligi a nabəri ndiri ma bas bas acin ka ngareten a Pilat, ka ficik Barabas kad, aza ka pəm Yesu za. ²¹ Kedirek Pilat a neh ta a nimin, a ngareten: «A daba ndiri ma səray cah, hi may kata ka ficik hini nayi kad yi?» A ngarigi: «A ficik kini Barabas kad.» ²² A ngareten: «Yo, Yesu ta nja ka wəla ta Hidi, Dabawəzləw mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday wər, kata ka diya mi acin a sin mi?» Ndiri kərap a ngarigi: «A kpawu ka pay ma zlambda zlbay, mata məc.» ²³ Pilat a neh ta acin, a ngareten: «Wa ndiri cah, hi ced ka kən ma ngav ngav mata diyu, kata ka kpawu ka pay ma zlambda zlbay ka məc toku, a diya kən mi?» Cəb a pari wəla a nimin, a ngarigi: «Ala a kpawu ka pay ma zlambda zlbay, mata məc ta.»

²⁴ Kedirek Pilat ti sən zaba, ləwa tik ta ləwaten, a zleb ko kedirek kun. A pəroni slakam tan day day. Mata ləma wa nja ngatoku za, baw yəm, pan pan zləra tik a gibe ndirigi kad, aza a ngareten: «Hin ta va ka pəm gawla toku za, ma da sɛka a nin kun, ngatoku sey a

zləra hini acin.» ²⁵ Ndiri kərap a ngarigi: «Min ta va ka pəm gawla toku za, mini á va ka yək ma tik a tala kini tete wəri kini.» ²⁶ Kedirek Pilat dəb kad ka Barabas, ficik kad. Aza dəb kad ka Yesu acin, ləw ləweten pəm a lakwatay za, wəleten a ndiri maparamigi a zləra, ka va ka kpaw ta ka pay ma zlambda zlbay ka məc. ⁵

Sojigi a miseten a Yesu

(Mak 15:16-20; Zan 19:2-3)

²⁷ Soji Pilat bawi Yesu tep tegi ida Pilat acin. Sojigi kərap bas basigi a tala tik. ²⁸ Mata basigi kad za, bawi lukut tik, sər sər kad, bawi lukut mepirin wa nja na bay, fiyeten a Yesu kəsəm. ²⁹ Bawi gedikid acin, ba ba tegi za, təpəten a talan wa nja mitolol bay. Aza bawi təlay wa nja təlay bay, wəleten a zləra. Ti diya ta wa nja ngatoku ka miseten. Gbərəwigi kad a metikisem a gibe tik acin, a ngareten: «Soko na ku, bay *Yahudiyagi.» ³⁰ Tif tifeten gedeni a kəsəm, bawi təlay takana, a pəm ta ka talan. ³¹ Mata miseten wa toku za, səri lukut mepirin toku kad, aza bawi lukut tik, fiyetenu azal a kəsəm. Dəb kad ngazl ta acin ka va ka kpaw ta ka pay ma zlambda zlbay.

Yesu ma kpaw kpaw ka pay

(Mak 15:21-32; Luk 22:26-43; Zan 19:17-27)

³² Sojigi a tepi Yesu ka pəm za acin. Bawi pay ma zlambda zlbay wəleten a Yesu ka bawu, ka va ka kpaw ta a nin. ³³ Ta vigi á katəf ngid, janigi tete hidi maparam ta liblay Sirene, zlim tik Simon. Aza a ngareten: «Sey hoh ka zleben a gawla cah a lay baw pay kpaw tik sɛka.» ³⁴ A vigi təd ka lay, zlim tik Golgota. Golgota toku a nja na ngar, lay tik kibe kibe kokulom talan hidi memilin. ³⁵ Mata tədigi ka lay toku za, bawi movu ma gab gab a kən ma tireh na hay hidi, wəleten a Yesu ka su. Yesu mata təlu za, ker kad, a may ka sa dakun. ³⁶ Dəbigi kad ka Yesu, kpaw ta ka pay ma zlambda zlbay acin. Mata kpaw ta ka pay za, bawi lukut ta kəsəm tik, fiyi caca ka sən ta, a va ka wak ta a nja siki. Mata fi ta za, wak waki kən tan kəsəm kəsəm za acin. ³⁷ Njagi kad ka pu ta acin.

³⁸ Aza bawi kən maparam, lalaɓ lalaɓ ma mata baseten kita a tala tik. Ti lalaɓ ta: «Yesu cah bay Yahudiyagi.» Aza acin kpaw ta ka ma fəna pay tá tala tik kad. ³⁹ Dəbigi kad ka mahəligi səray ma zli wəla hidi, kpaw ta a jakwar Yesu, ko nayi ka pay ma zlambda zlbay tik, həndan á zləra zəm tik za, həndan á zlabay tik za. ⁴⁰

⁴¹ Ndiri ma yigi á nin za a miseten a Yesu aza a ra ta. ⁴² A ngareten: «Hoh ma gər ka kap je Dabawəzləw

† 27:11 2:2; 27:29, 37, 42; Mak 15:2, 9, 12, 18, 26, 32; Luk 23:3, 37-38; Zan 1:49; 12:13; 18:33, 39; 19:3, 15, 19, 21 †† 27:12 Zan 19:9; Mat 26:63 † A nja na ngar «Yesu kərti Abas». †† 27:19 Luk 23:47 †† 27:20 Kmy 3:13-14

††† 27:24 Deu 21:6-9; Dir 26:6 ††† 27:25 Kmy 5:28 § 27:26 20:19 §† 27:28 Luk 23:11 §†† 27:29 27:11 §† 27:30 26:67

§†† Bawi pay ma zlambda zlbay wəleten ka bawu, ka va ka kpaw ta a nin: Ləwa ngacah ti lalaɓ a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek. §† 27:35 Dir 22:19 §† 27:37 27:11 §§† 27:38 Esa 53:12 §§† 27:39 Dir 22:8; 109:25

kađ, ka ndən tik azal a nimin a lib wan makad cah, yaw tá nja cah, a bit talan ku səka za acin muk! Hoh Kərti Dabawəzləv duze wər, a jema ku ka pay toku kađ.»

^{†41} Aza madəday *mangaramagi ta je Dabawəzləv, *maləmiği baw gəbataligi a miseten dere. ⁴² A ngarigi kəsəm kəsəm: «Sin ti sən bit ndirigi, yo aza a sən bit talan tik səka đakun cah wər, mi ma həl mi? Sin bay *ndiri Isirayilagi duze wər, mata jemey tik səb səb toku ka pay toku kađ mini ka ləma. Min ti ləma, ti jemey tik kađ ba wər, ni va ka ca talan ka sin acin. ^{††43} Sin ti ca talan ka Dabawəzləv, aza ti ngar, sin Kərti Dabawəzləv. Yo tá nja cah, Dabawəzləv a mayu wər, ta bitu za acin.» ^{†44} Mahəligi ma səray mata kpaw ta a jakwar tik a ra ta wa sin dere.

Məc Yesu

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Zan 19:28-30)

⁴⁵ Mata nja pic debe pic, pic a zlaw baba kun, talalay kərap ti gbirzlib. Ti nəp, nəp nəp təd ka pic ma biz tar a yigi ita. ^{††46} Mandala tik acin Yesu pa' wəla day day, a ngar: «*Eli Eli, lama sabakətan?*» a nja na ngar «Dabawəzləv đa, Dabawəzləv đa, ha bu ka dawən kemi?» ^{††47} Ndiri maparam ma njigi a nin mata zlim ta za, a ngarigi: «Hi zlimi, a wəla *Eli, makatəf Dabawəzləv ta kamatakan.» ⁴⁸ Njod hidi takan ta daba tan ti si, va baw kakinah jup ka movu ma bilekw. Mata jup za ceb ka pay, vəlen a Yesu ka sebu. ^{††49} Ndiri maparam a ngarigi: «Hidi ta pu tokon acin ka saf, ko Eli a va ka yaha ka bitu za wər.» ⁵⁰ Yesu pa' wəla a nimin, aza məcay tik acin.

⁵¹ Njod gwada ma zen zen ta *je Dabawəzləv ma nja ka pəla lay, Dabawəzləv ta nja ka nja a nin kađ, ti pər á daba daba kađ kurad səray, daka a wərəm kađ kúlá kađ. Mamən hayək tar ka kəz. Gugun madədayigi a wakigi, ^{††52} aza ma civigi a zlərigi fonna. Ndiri ma səbi katəf Dabawəzləv pe ma məc məcigi a mbəlahigi a civi za, ⁵³ aza a yahigi a civi za. Yesu mata mbəla a civi za, ndiri toku slid va tan a liblay Zeruzalem, liblay Dabawəzləv, aza ndirigi pe ti ləma ta.

⁵⁴ Sojigi tete maday tan ma puwi Yesu ti ləmi mamən hayək ma kəz gingib gingib toku baw kən maparamigi pana pana kərap ma điya dere. Mata ləma ta wa nja ngatoku za, a pərətigi kahay kahay, a ngarigi: «Kay gawla cah Kərti Dabawəzləv duze kun va ndiri đa!» ⁵

⁵⁵⁻⁵⁶ Aka lay toku wərti maparamigi pe a nin. Garay tan gab gəcah, aza a ləma ta, wa nja Yesu ta məc toku dere. A daba wərti titoku Mari ta liblay Magədala, baw Mari maparam mamən Zak ege *Zozef, aza baw mamən wəri Zebede. Mandala Yesu mata slid a liblay Galili za, wərti toku ti səba ta ka zlebeten.

† 27:40 26:61, 63 †† 27:42 27:11 ‡ 27:43 Dir 22:9; Mat 26:63
†† 27:45 Amo 8:9 ††† 27:46 Dir 22:1 †††† 27:48 Dir 69:22 †††† 27:51
Exo 26:3; Hib 10:19-20 § 27:54 14:33; 26:63; Mak 15:39

Yesu a civi

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Zan 19:38-42)

⁵⁷ Pic mata va ka nja mbeh ka tuk, hidi maparam ta liblay Arimate ti va. Hidi tik, zlim tik *Zozef, bəbay hidi, aza hidi ta zəd ngaz Yesu dere. ⁵⁸ Sin slid va a zləra Pilat, aza a ngaren: «Kati ya ka neh katəf ka baw memici cah ka va ka məd kađ.» Pilat a ngareten a sojigi: «Hi va, hine bawu, hine vəlen.» ⁵⁹ Zozef mata yək za, baw yəwən yar ma barən pađ pađ a sin, ⁶⁰ va məd a civi, sin mata rahay kən tik. Civi toku yəwən civi, a rahi gudungul wa nja bədəm kamatakan. Baw gugun maday acin, gwad gwad pek ma civi toku kađ. Slid tá va tik acin.

⁶¹ Ta điyu wa nja ngatoku, Mari ta liblay Magədala ege Mari maparam egi a nin dere. Ma nja njagi á gibe ma civi za.

Sojigi a puwi ma civi

⁶² Ka gbəma *pic nəp ndiri Yahudiyagi, madəday *mangaramagi tete *Farisagi slid vagi a zləra Pilat. ⁶³ A ngareten: «Maday, talan kini a đasl ka ləwa, Yesu mata ngar mandala sin a wilin a vere. Gawla ma nja ka mban ma toku ti ngar: “Wan səray, ma makad a va ka mbəlahi a civi za ta.” ^{††64} Yo, mata nja wa nja ngatoku, a zlən sojigi, mata vigi ka pu ma civi toku təd ka wan ma makad. Akun ndiri ta zəd ngaz tik a va ka yigi ka həl memici toku za. Aza a va ka mbaneten ma a ndirigi ka ngarigi: “Ti mbəla tik a civi zaba.” Ti nja wa nja ngatoku, a va ka kəb ndirigi day za acin ka ta məndan cekw.» ^{††65} Pilat mata zlimi wa toku za, a ngareten: «Yo ninek, ndah sojigi, hi lap tete sinigi, hine va, mata puwi ma civi tik ninek ninek, wa nja hin ta may.» ⁶⁶ Sinigi slid vigi acin a ma civi toku. Bawi gugun mata peki ma civi a sin toku, slərab slərab ninek kađ. Bawi sojigi gar ka pu tik acin.

Mbəla Yesu a civi za

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Zan 20:1-10)

28 *Pic nəp ndiri Yahudiyagi mata way za, ka gbəma tik a pic dəmas, lay mata pat za, Mari ta liblay Magədala baw Mari maparam slid vigi ka saf ma civi Yesu. ² Mata tədigi za, njod mamən hayək a kəz gingib gingib. *Mazlən Dabawəzləv yaha á wəzləv kađ, baw gugun ta ma civi toku, gwad gwad a ngid ngid za, aza rap njay tik a tala tik acin. ³ Mazlən Dabawəzləv toku a zlaw titiw titiw, wa nja van ta nja ka zəm. Lukut ta kəsəm tik bəzl tewek tewek. ⁴ Sojigi ma puwi ma civi toku a nanigi kam kam kam, ti pərətigi kazaway. Bəbiz tan tem ti zer cekweler, aza wa nja ndiri ma məc məcigi. ⁵ Njod *mazlən Dabawəzləv a ngareten a wərti titoku acin: «Hin wər, hi pərət kun. Kati sənəu, hi gər Yesu, ndiri mata kpaw ta ka pay ma zlambda zlambda»

§† 27:57 Deu 21:22-23 §†† 27:63 12:40 §‡ 27:64 28:13

cah. ⁶ Daha a wilin a wacah dakun, Dabawəzləv ti mbəla a civi zaba, tá nja cah a vere. Ti mbəla tik zaba, wa nja sin mata ngar. Hi ya, hine tuh, hine saf lay mata mbuh ta a nin, daha a nin baba kun. ⁷ Aza tá nja cah hi si lalan, hine va cedeten a ndiri ta zəđ ngaz tik. Hine ngareten: "Yesu ti mbəla a civi zaba, a vere. A va ka təđ pəpəla a liblay Galili, hini ka va ka janu a nin ta." Ndah labar, kata mata ced hini toku kap duze.» ^{††}

⁸ Wərti toku mata zlim ta wa nja ngatoku za, pərət ti həleten, aza a bebeligi kahay kahay. Njod slidigi a ma civi za, sigi ka va ka cedi labar toku a ndiri ta zəđ ngaz Yesu. ⁹ Ta vigi á katəf ngid, janigi tete Yesu. Yesu a ngareten: «Soko hini, wərtigi.» Wərti toku gbərewigi kad a gibe tik, kawi ngaz tik. A səban ta. ¹⁰ Yesu a ngareten: «Hi pərət kun. Hi va hine cedeten a gala-mayigi, mata vigi a liblay Galili, a va ka jan kigi a nin.» [‡]

¹¹ Wərti toku a vigi a wilin a mazləzla katəf, njod sojigi maparam ma puwi ma civi toku slid vigi a liblay Zeruzalem, vagi a zləra madəday *mangaramagi, a cedeten kən kərap ma tədaha. ¹² Madəday mangaramagi mata zlim ta wa toku za, basigi kad tete gəbataligi, cəbi cəbi ma tan kad za, bawi dala pe, vəleten a sojigi toku. ¹³ A ngareten: «Hine va cedeten a ndirigi: "A vudu cah, min mata wan kad, ndiri ta zəđ ngaz Yesu ti ya həli kəsəm Yesu zaba." ^{†††} Aza ko Pilat, masara ma mar lay ta zlimi wa toku za, ni va ka va a zləra tik ka bərap

[†] 28:6 16:21 ^{††} 28:7 26:32 [‡] 28:10 12:50; Zan 20:17 ^{†††} 28:13 27:64

ma tik kad ka nja manja diya hini ma.» ¹⁵ Soji toku ma-ta zlim ta wa toku za, yəki dala, aza va diyi kən wa nja mata ngareten. Aza kúlá a picah *ndiri Yahudiyagi a ngarigi: «Yesu a mbəla a civi za dakun, ndiri ta zəđ ngaz tik á həl ta.»

Way ləwa Yesu a liblay Galili

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Zan 20:19-23; Kmy 1:6-8)

¹⁶ *Ndiri ta zəđ ngaz Yesu gub a tala takan slid vigi a liblay Galili, va tapigi a tala cadak ka lay, Yesu mata cedeten, ka vi ka jan ta a nin. Mata tədigi za, va jani Yesu acin a nin. ^{†††} ¹⁷ Gbərewigi kad a metikisem, a səban ta. Ndiri maparam ta daba tan, nəv tan səray səray. ^{†††} ¹⁸ Yesu va a zləra tan, a ngareten: «Dabawə-zləv ti fi ka miseh maday tik, kata ka mar kən kərap ta wəzləv baw a tala hayək a wacah. ^{†††} ¹⁹ Tá nja cah hi slid, hine va á talalay ngid, a daba səban ndiri pana pana ta talalay kərap. Hine kəməs ta ka njigi ka ndiri ta zəđ ngaz da. Hine diyaten *batsma a zlim Vay, a zlim Kərti tik, baw a zlim *Mid tik. [§] ²⁰ Aza hine jəkwəneten kən kərap, kata mata ced hini, ka diya ta. Aza ta ced hini kad, hini ka sənu ninek ninek, ta va ka nja tete hini ko a pu təđ ka pic, talalay ta va ka way.» ^{§†}

^{††} 28:16 5:1; 26:32; 28:10 ^{†††} 28:17 14:31 ^{†††} 28:18 Dan 7:14; Mat 11:27 [§] 28:19 səban pana pana kərap: 10:5-6; 24:14; Mak 16:15; Luk 24:47; batsma: Mat 3:15; Mak 16:16; Kmy 2:38; 8:36; 1Ko 1:13-16; Efe 4:5; Zan 3:22; 4:1-2; Rom 6:3-4; Cin, Kərti baw Mid: 2Ko 13:13 ^{§†} 28:20 1:23; 5:2-7, 27; 11:28-30; 18:20

Markus

Jem a lib deftere cah

Markus ma lalab deftere cah a lalab zlim tik a nin kun. Ama ndiri maparam a ngarigi sin ada kerti gawla ma zimbir gwada tik mandala mata kawi Yesu ane Gecemane (14:51). A ngarigi dere sin Zan Markus ma təlaniği a Pol ege a Barnabas (Kmy 13:5, 13; 15:37-39; Kol 4:10; 2Ti 4:11). Piyer, hidi ta zəđ ngaz Yesu ti sən je Markus ninek ninek (Kmy 12:12) aza Markus ti njigi a Piyer (1Pi 5:13). Ndirigi a ngarigi, labar, Markus mata lalabu kađ a lib deftere cah a zlimi a zləra Piyer.

Ndiri maparam a ngarigi dere, Markus áda ma lalab Nawər Menekin a tala Yesu Kiristu cah pəpəla ka Matiye, Luka baw Zan. Ti lalabu ka na ndiri Kiristu mangar Yahudiyagi dakun, ma si beni ngam a səbi katəf Kiristu. Markus ti may ka đafeten a ndiri toku wa nja Yesu ta mar sembe, ngam sin Kerti Dabawəzləv, ndiri toku ka janiği ka bərəs kađ manja pərət. Yesu wər a mar sembe ka bit ma dal daligi za, ka gam masərəf a kəsəm ndirigi za, ka zer ma ngav ngav ndirigi kađ, baw ka jəkwaneten kən a ndirigi a ndukun talan menekin.

Kən ma điya ka dawən ka dawən a lib deftere Markus:

Nja Yesu ane liblay Galili lap a kəzəđ tik, sin mata điyu a nin (bawama 1–9).

Yesu a va a katəf ngid ka va a liblay Zeruzalem (bawama 10).

Nja Yesu a liblay Zeruzalem təđ ka pic məc tik ege pic mbəla tik a civi za (11:1–16:8).

Deftere Markus cah a way a labar a tala Yesu wa nja mata pizlaha a həra ndiri tik baw wa nja mata va tik a wəzləv ka nja a jakwar cin. Ndirigi a ngarigi, Markus á lalab baray cicah səka dakun, hidi maparam á lalabu ta (bawama 16:9-20).

Labar Zan ma nja ka điya batisma

(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Zan 1:19-28)

1 ¹⁻² Nawər ta lib deftere cah, Nawər Menekin a tala Yesu Kiristu, Kerti Dabawəzləv. Tar Nawər tik a tar wa nja *makatəf Dabawəzləv ta kamatakan, zlim tik *Ezay mata lalabu a lib deftere tik. A lalab kən, Dabawəzləv mata ceden a Yesu Kiristu. Ti lalabu:

«Dabawəzləv a ngar:

“Ndah, ta zlənay makatəf đa pəpəla ka hoh ka cedeten labar đa kese a ndirigi kađ.

A va ka cedeten ka buwi nəv tan za, di ka yəkohigi zləra səsəray.”[†]

³ Ezay a lalab a nimin a tala makatəf, Dabawəzləv ta va ka zlənu toku. A ngar:

«Hidi maparam a ca wəla a daba donu, a ngar:

“Hi ker ma ngav ngav tane nəv hini kađ ka pu Maday tokon, Dabawəzləv ta va ka zlənaha, wa nja hin ta nja ka gar katəf sək sək, aza ka zləzlad tik za ka pu hidi maday ma va ka yaha á nin za.”^{††}

⁴ Makatəf ma ca wəla a daba donu, Ezay mata ngar toku, zlimi tik Zan. Zan toku ane daba donu acin, aza ndirigi a vigi a zləra tik. A điyaten *batisma, aza a

cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi. A ngareten: «Hi bu nəv hini za, hine yək batisma, aza Dabawəzləv a va ka zer *ma ngav ngav hini kađ.»^{‡5} Njod ndiri maparam ta liblay Zeruzalem tete ndiri kərap ta liblay pana pana bay Yahudiya mata maru, mata zlimi labar tik za, vigi a zləra tik. Mata təđigi za, a cedi ma ngav ngav tan kpay kpay kađ, aza Zan ti điyaten batisma a lib zungoh Zurdun acin. ⁶ Gara Zan toku wər, a lukut ma ba ba ta so-son zlokomo a kəsəm, aza a slapat bokula a madaba. A nja ka ham wayəp baw ka ndap bobom. ^{††}

⁷ A cedeten labar maparam a nimin, a ngareten: «Hidi maparam a va ka yaha ka dangaz đa. Sin má day za ka kata, aza ta təđ gəga ka nja ka balam tik ka masl miseh kərap tik kađ kun. ⁸ Gara kata wər, ta điya hini batisma a yəm. Na tik wər, a va ka điya hini batisma a *Mid Dabawəzləv.»

Batisma Yesu

(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)

⁹ Mandala Zan ta nja a daba donu toku, pic takan Yesu slid a liblay Nazaret ta liblay Galili za, va zungoh Zurdun. Zan a điyen batisma a nin. ¹⁰ Mata va ka ya tik a lib yəm za, njod ləma wəzləv ti zlər, *Mid Dabawəzləv a jemaha á wəzləv kađ wa nja baram aza ti nja a tala tik. ¹¹ Sin zlimi mongurom Dabawəzləv, a ngaren á wə-

[†] 1:1-2 15:39; Hib 2:3; Mal 3:1; Exo 23:20; Mat 11:10; Luk 1:76; 7:27; Mal 3:1; Exo 23:20; Mat 11:10; Luk 1:76; 7:27 ^{††} 1:3 Esa 40:3

[‡] 1:4 Luk 3:3 ^{††} 1:6 2Ro 1:8

zləv kađ acin: «Hoh ada zlim Kərti da. Ta mayoh kahay kahay, nəv da dewerakun a hoh.» †

Gudul ege Yesu

(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)

¹² Njod *Mid Dabawəzləv ti ngazl Yesu tep a daba donu. ¹³ Wan tik wom fod a nin, aza *Gudul va a zləra tik ka mbəlam ka bebedu ka diya ma ngav ngav. Ane daba donu toku Yesu a njigi tete kən donugi, aza *mazlən Dabawəzləv gi a nja ka zlebeten a Yesu.

Yesu tete ndiri ma kawi kilif

(Mat 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ Ka dawən tik ndirigi ti kawi Zan ma nja ka diya batisma, aza ti pek ta a je fərsəna. Mata pek ta kađ, Yesu cəb va tik á liblayigi ngid pana pana ta liblay Galili. A ced Nawər Menekin ma yaha á zləra Dabawəzləv za a ndiri ta nin. ¹⁵ A ngareten: «Tá nja cah pic tik ti sla acin, Dabawəzləv wər mbəh ka ya ka mar lay. Hi bu nəv hini za, aza hine yək Nawər tik Menekin.»

¹⁶ Pic takan Yesu slid va tik a mazlən mitil ta Galili. Ta tələn á mazlən mitil kađ toku, ləma ndiri səray ma kawi kilif, hidi ege gelem, zlim tan Simon ege Andire. A fiyi kwise tan a lib yəm ka kaw kilif. ¹⁷ Yesu mata ləma ta za, a ngareten: «Tá nja cah, hi ker kaw kilif kađ acin, hi ya, hine səba ka. Ta va ka ted hini ka nja ka ndiri ma va ka wəla ndiri maparam, ka yigi ka səba katəf da.» ¹⁸ Njod sinigi dəb kađ ka kwise tan, ker kađ, səbi Yesu acin. ††

¹⁹ Yesu va gibik gibik kedirek, ləma ndiri maparam a nimin səray, hidi ege gelem, zlim tan Zak ege Zan, wəri Zebede. Egi ane lib kambawal. A njədi kwise tan ma pər pər. ²⁰ Yesu mata ləma ta za, njod wəla ta. A ngareten: «Hi ya, hine səba ka.» Njod ker cine tan Zebede kađ tete ndiri maparam ma həli kəzəd ta lib kambawal, slidigi səbi Yesu acin.

Yesu ege hidi nja masərəf ta kəsəm

(Luk 4:31-37)

²¹ Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik slid vigi a liblay maparam, zlim tik Kaparnahum. Njod mata sla ka *pic nəp ndiri Yahudiyagi, Yesu slid va tuh a *je janga Yahudiyagi. A cedeten labar Dabawəzləv a ndiri ta nin. ²² Ndirigi mata zlimi labar tik za, janga tik ti pələk talan tan, ngam janga tik toku, wa nja na *maləmig i dakun. Ma tik a ndəv ka lay kahay kun. ‡

²³ Njod bazla bazla maparam va je janga Yahudiyagi toku. *Masərəf a kəsəm tik. ²⁴ Mata ləma Yesu za, pa' wəla day day, a ngar: «Hoh Yesu tane liblay Nazaret cah, kən mi ma lap kini a hoh mi? Kati sənu, hoh ada Hidi, Dabawəzləv mata mbat ka na tik. Yaw aza acin wər, ha yaha ka lekw kini za vu?» ††²⁵ Njod Yesu kok

ndul masərəf ta kəsəm gawla toku, aza a ngaren acin: «A pek ma kađ, ma yaha a kəsəm gawla toku za.»

²⁶ *Masərəf takana toku acin, kəz ta kəz gawla toku a sembe, pa' wəla day day, aza cəka, ya tik a kəsəm tik za.

²⁷ Ndiri ta nin kərap mata ləmi kən toku za, ti pələk talan tan. A ngarigi kəsəm kəsəm: «Wa ndiri da, kən ngacah acin a diya a nja siki? Mi ləmay kese kun, yəwən kən. Ma tik a ndəv ka lay kahay kun. Ti ngaren a masərəfigi ka yahigi a kəsəm hidi za, a nja ka zlimi ma tik ka yigi vok za.» ²⁸ Njod kəzəd Yesu a gi acin gəbam liblayigi ngid bay Galili mata maru kərap.

Yesu tete ma dal daligi

(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ Yesu mata yaha a *je janga Yahudiyagi za, lapigi tete Zak baw Zan, slid vigi ita Simon ege Andire. ³⁰ Mata tədigi za, jani sikwilen Simon ma wərti wərti a dal, ma wan wan, kəsəm tik kwet. Njod ndiri ta jakwar ma dal dal toku a cedeten dal tik a Yesu. ³¹ Yesu va a zləra tik, kaw ka zləra, kaf za. Njod kəsəm wərti toku ti mađ, slid za acin, a ta wili ka vəleten a Yesu tete ndiri maparam. ‡‡

³² Pic mata tuk kađ, lay lah lah, Yesu a wilin ita Simon ege Andire. Ndiri maparam a dahi ndiri ma dal dal tan a zləra Yesu ka bit ta za. Ti dahi bazla bazlagi dère.

³³ Kedirek ndiri ta liblay toku kərap ti basigi a medikid.

³⁴ Yesu a bit ma dal daligi pe ka dal tan ma pana pana za. A gam *masərəfigi pe ka yigi a kəsəm ndirigi za. A kereten katəf a masərəfigi ka ləwigi ko kedirek kun, ngam sinigi ti sən ta, Yesu, Kərti Dabawəzləv. †††

Tələn Yesu ka cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi

(Luk 4:42-44)

³⁵ Yesu mata wan kađ, ka gəbəma tik ban vuđu, slid va a daba donu ka lay ma selet selet. Mata təd a nin za, a vohay Dabawəzləv tik. ‡‡‡

³⁶ Simon tete ndiri ma nja ka njigi tete Yesu mata sən ta za, Yesu ti va tik, slidigi səba ta ka gər ta. ³⁷ Mata jan ta za, a ngareten a Yesu acin: «Maday, ndiri kərap a gərohigi.» ³⁸ Yesu a ngareten: «Ta va ka cəb a zal zal kun. Nima tokon a gibik gibik a liblay mekedirek ma mbəh mbəh titoku. Dabawəzləv ti mbat ka kata ka va ka cedeten labar Dabawəzləv a ndiri ta nin dère. Ngam kati ya ka kəzəd ngatoku.» ³⁹ Yesu ker ndirigi kađ acin, slid va tik ka cedey labar Dabawəzləv tik a *je janga Yahudiyagi ka liblay ka liblay bay Galili mata maru. Ta va á katəf ngid, ti jan a hidi maparam, *masərəf a kəsəm tik wər, a nja ka gam masərəf a kəsəm tik za. §

† 1:11 Dir 2:7; Esa 42:1; Mak 9:7; 12:6 †† 1:18 Mat 8:21-22

‡ 1:22 Mat 7:28-29 †† 1:24 3:11

‡‡ 1:31 5:41 ††† 1:34 3:12 ††† 1:35 Luk 5:16 § 1:39 Mat 4:23

Yesu a bit kwala kwala

(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Pic takan kwala kwala maparam ti ya a zləra Yesu, gbərəw kad a gibe tik, a cen zləra. A ngaren: «Kati sənu, hati may wər, sembe ku ti təd gəga ka yab kwala kwala a kəsəm də kad kata ka nja kwizen kwizen.»

⁴¹ Yesu takana saf saha tik acin, zak zləra, dos a kəsəm tik, a ngaren acin: «Kati mayu. Tá nja cah kwala kwala ta kəsəm ku mata yab kad.» ⁴² Mata ngaren wa nja ngatoku za, njod kwala kwala ta kəsəm tik ti yab hoh kad, ti bit acin.

⁴³⁻⁴⁴ Yesu a ngəzu acin, a ngaren: «A zlimi ninek ninek, kən kata mata diyoh toku, kana ha va cedeten a ndirigi. Sey a slid ma va a zləra *mangarama ta je Dabawəzləw, ma va dafen kəsəm ku. Mangarama ta ləma kəsəm ku za, ma baw kən soson ma faten a Dabawəzləw acin wa nja *Moyiz mata ngar, ndiri kərap ka sən ta á nin za acin, kwala kwala ku ti yab kad ba.» †

⁴⁵ Yesu mata ngəzu za, gawla toku slid va tik. Ama mata va za, a nja a ma toku a libi dakun, a gəgaray kən tik hirre. A tala ngatoku Yesu a jan ka va a lib jik baba kun, ngam ndirigi ta ləma ta za, a va ka dangar ta. Njay tik acin a donu ka lay ma selesel. Ko mata nja wa nja ngatoku, ndirigi ka lay ka lay a vigi a zləra tik səb. ††

Yesu ti təd gəga ka bit hidi ka dal za, aza ka zer ma ngav ngav hidi kad dère

(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

2 Wan kedirek Yesu cəb ka va a liblay Kaparnahum. Mata təd za, ndirigi ti sən ta, Yesu ane ida. ² Ya bas basigi ane mandarida lap a gara medikid tik. Ko lay jak ngaz kedirek, də dakun, ndiri hirkesl hirkesl. Yesu a cedeten labar Dabawəzləw a nin.

³ Kedirek ndiri maparam ti yigi. Wapahigi fod a bawi ma gbərəw gbərəw maparam a lay wan tik ka tep a zləra Yesu. ⁴ Mata tədəhigi za, gər gəri katəf macah ka tep a zləra tik, aza ko lay va də dakun, ndirigi hirkesl hirkesl. Bən bənigi za acin, baw ta, aza tapigi acin a tala jik. Buduh buduh ta fonna za, kap kap a tala Yesu. Mata buduh ta za, bawi miseh, kər ka lay wan tik, aza bawi ma gbərəw gbərəw takana acin, fi á tala jik ma buduh buduh toku, zeterenna kap a gibe Yesu. ⁵ Yesu mata ləma wa toku za, ti sənu, ndiri ma fiyi ma gbərəw gbərəw toku ti ci talan ka sin. Njod a ngaren a ma gbərəw gbərəw toku acin: «Kərti də, *ma ngav ngav ku ti zer.» ‡

⁶ *Maləmigigi ma nja nja ta jik toku mata zlim ta wa toku za, a ngarigi á lib za: ⁷ «Kay gawla cah a ra Dabawəzləw a ma mata ngar toku. Hidi memilin a təd səka gəga ka zer ma ngav ngav ndirigi dakun, sey

† 1:43-44 Lev 14:2-32; Mak 7:36; Luk 17:14 †† 1:45 7:36 ‡ 2:5 Mat 9:2

Dabawəzləw á gindik.» ⁸ Njod Yesu ti sən bən tan zaba, a ngareten: «Hi bən wa nja ngatoku kemi? ⁹ Kati sənu, na hini, hi nja ka ngar, kata ka ngaren a ma gbərəw gbərəw toku: “Ma ngav ngav ku ti zer kad ba” wər, a pələk talan də dakun. Ngam hidi ma va ka sən tik, ma ngav ngav gawla toku ti zer duze, də dakun. Ama kata ka ngaren: “A slid za, ma va gar,” hini ka ləma wər, hi nja ka ngar, a nja ka pələk talan də. ¹⁰ Yo, tá nja cah ta va ka diya kən hin mata bənu, a nja ka pələk talan də toku, hini ka sənu, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləw za, ta mar sembe a tala hayək a wacah ka zer ma ngav ngav ndirigi kad.» Yesu mata ləwa wa toku za, a ngaren a ma gbərəw gbərəw takana toku acin: †† ¹¹ «A slid za, ma baw lay wan ku, ma va ku ita.» ¹² Njod gawla toku caw slid za a vere ndirigi kərap, baw lay wan tik, tá va tik ita. Sin ti bit kurzlik kurzlik acin. Ndiri ma bas bas ta nin mata ləma ta za, kən toku ti pələk talan tan. A ngarigi: «Toku si, ndiri də, kən ngatoku a diya a nja siki? Hidi a ləma tokon a məndan cekw kun.» A foli Dabawəzləw acin.

Yesu ege Matiyə

(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Yesu cəb va tik a mazlən mitil ta Galili. Kedirek ndirigi pe ti yigi, ya bas basigi a zləra tik, aza Yesu a cedeten labar Dabawəzləw.

¹⁴ Mata cedeten labar za, slid va tik a gibik gibik. Ta va á katəf ngid, ləma *dəwan maparam ma nja nja a biri tik, zlim tik Levi, kərti Halfe. Va a zləra tik, aza a ngaren: «A slid za ma səba ka.» Levi takana caw slid za, a səbu acin. ††

¹⁵ A dawən tik Yesu ti va ita Levi toku, a zəm wili a nin. Celen dəwan tegi pe tete ndiri maparam ma nja ka diyi kən ma ngav ngav ti yahigi a nin dère. A nja ka səbi Yesu kepic kepic. A zəmi wili tete Yesu baw ndiri ta zəd ngaz tik acin. ††† ¹⁶ Kedirek *maləmigigi ta daba ndiri *Farisagi ti ləma ta zaba, a zəmi wili tete dəwanigi baw ndiri ma nja ka diyi kən ma ngav ngavigi. A ngareten a ndiri ta zəd ngaz Yesu: «Maday hini a nja ka zəm wili tete dəwanigi baw ndiri maparam ma nja ka diyi ma ngav ngav toku kemi?» ¹⁷ Njod Yesu ti zlimi zaba, a ngareten acin a ma ma ngab ngab: «Yo, tá nja cah wər, doktor a nja ka zleben a ndiri ma belen belen vu? Awu, sey a nja ka saf ndiri ma dal daligi. Yo kata dère wa sin. Ta ya a talalay ka gər ndiri nja nəv ma barən kun. Kati ya ka gər ndiri ma nja ka diyi ma ngav ngav ka bit ta za.» †††

Mazuko Yesu a lapigi a mazuko ndiri Farisagi dakun

(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Pic takan ndiri ta zəd ngaz Zan tete ndiri *Farisagi a diyi sumay wa nja mazuko tan ta ngar. Ndiri ma-

†† 2:10 Zan 5:36 †† 2:14 Mat 8:21-22 ††† 2:15 Mat 9:10 ††† 2:17 Luk 19:10

param slid yigi a zləra Yesu, a ngareten: «Maday, a ləma, ndiri ta zəđ ngaz Zan tete ndiri Farisagi a diyi sumay. Yaw aza acin, ndiri ta zəđ ngaz kugi a diya ta səka ďakun wər, mi ma həl mi?» ^{†19} Yesu a ngareten acin a ma ma ngab ngab: «Hi zlimi labar ta va ka ced hini toku. Hidi ma ngazl wər ti wəla ndirigi ka zəmi wili. Ta yigi za, a va ka keru wili tik manja zəm vu? Awu, hidi ma ngazl wər ti toku a daba tan wər, a va ka bebeligi azal ba lay zəm tik. ^{†20} Ama pic takan ti bawi ma ngazl wər ti toku a daba tan za wər, a pic tik ndiri toku a va ka denigi, aza a va ka njigi manja zəm wili acin.» [‡]

²¹ Yesu a cedeten ma ma ngab ngab maparam a nimin. A ngar: «Hidi ma nja ka baw yəwən yar ka ni kafən lukut a sin, ďa ďakun. Ngam ta mbaw a nin za, lukut tik a va ka pər ka va donu donu. ²² Yo hi ləma ďere, hidi ma nja ka dok mbazla ka gbəmgbah səla, ďa ďakun. Ngam mbazla toku ta va ka basa a wərəm, a va ka zlər gbəmgbah səla gəvba sərəy za. Mbazla a va ka zer ka hayək, aza kən ma va ka diya a səla tik ďa baba kun. Hin ti sənu ninek ninek, sey hidi ka dok mbazla ka yəwən səla.»

Labar a tala pic nəp ndiri Yahudiyagi

(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³ A *pic nəp ndiri Yahudiyagi maparam Yesu *tete ndiri ta zəđ ngaz tik a zlanigi á lib biz maparam ta nja ka wəla ta bile. Ta vigi toku, ndiri ta zəđ ngaz tik a kar ta ka ham. ^{†24} Ndiri *Farisagi mata ləma ta za, a ngareten a Yesu acin: «Maday, mazuko tokon a ngar ka həl kəzəd a pic nəp ninek kun. Yaw aza acin ndiri ta zəđ ngaz kugi a kari kən ham toku a pic nəp wər kemi?» ^{†25-26} Yesu a ngareten acin: «Hin ti janga labar, bay *David mata diya kamatakan a lib deftere Dabawəzləw kun vu? Mandala tik Abiyatar ada *man-garama meze maday ta *je Dabawəzləw. Pic takan acin metis ti ngaceten David toku tete ndiri ma njigi tete sin, aza kən ham ďaha a zləra tan kun. David tuh a je Dabawəzləw acin, baw biret mata der ta kad ka na Dabawəzləw, hamu, aza baw vəleten a ndiri ma njigi tete sin ďere. Azama mazuko Dabawəzləw a ngar: "Biret na Dabawəzləw toku wər, ndiri tem tem ka ham ta ďakun, sey mangaramagi ta je Dabawəzləw ka ham ta á gindik." Aza ko David mata ham biret na Dabawəzləw toku, Dabawəzləw má a ngaren səka ďakun. Yo azal kən ham, ndiri ta zəđ ngaz ďa mata kar tegi acin vu? ^{‡‡}

²⁷ «Ta ced hini, gara pic nəp wər, Dabawəzləw ti diyu ka dangar ndirigi ďakun, ti diyu, ndirigi ka nəp a pic tik. ^{‡‡} ^{§28} Kata a tala ďa, *Hidi ma yaha á zləra Dabawə-

zləw za, ada ma təđ gəga ka sla kəzəd na pic nəp toku.»

Yesu ege hidi nja zləra ma məc məc

(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

³ A *pic nəp ndiri Yahudiyagi maparam, Yesu cəb va tik a nimin a *je janga Yahudiyagi. Mata tuh za, jan hidi maparam a nin, zləra tik ma takan ti məc. ^{†12} Ndiri ta jik toku bawi həra ca ka Yesu ka saf, ko a va ka bit gawla toku a pic nəp wər. Ngam a may ta ka jani katəf ka caf Yesu a tala ta va ka həl kəzəd a pic nəp. ³ Kedirek Yesu ti wəla gawla takana toku acin, a ngaren: «A slid za, ma gar á gibe ndirigi za.» ⁴ Mata ngaren wa toku za, a ngareten a ndirigi ma bas bas toku acin: «Mazuko Dabawəzləw wər, a ced tokon kemi? A pic nəp ninek ka diyen menekin a hidi vu, ka keru ka ngav vu, ninek ka bit micin tik za vu, ka ker ka məc vu?» Njay tan tete'w tete'w kad. ⁵ Yesu saf saf ta kərəp a nəv ma bas bas. Nəv tik a hamen, ngam nəv ndiri toku toy toy. A ngaren a gawla nja zləra ma məc məc toku acin: «A zak zləra ku.» Gawla toku kaf zləra tik, zak, njod zləra tik ninek ninek acin.

⁶ Ndiri *Farisagi takana mata ləma ta wa toku za, slid va tan a lakwat, va basigi njod kad tete ndiri bay *Herod. A cəbi ma kəsəm kəsəm ka jan katəf ka pəm Yesu za. ^{§††}

Ndiri ma vigi ka saf sembe Yesu

⁷⁻⁸ Yesu slid va tik tete ndiri ta zəđ ngaz tik a mazlən mitil ta Galili. Ndirigi pe ta liblay pana pana bay Galili mata maru ti səba ta. Aza ndiri ta liblay maparam ďere ti vigi a mazlən mitil ka saf tik. A daba ndiri toku, ndiri maparam a yahigi á Zeruzalem za, baw á liblay pana pana bay Yahudiya mata maru, maparamigi a yahigi á liblay Idume za, aza á pala zungoh Zurdun za. Aza ndiri maparam ďere a yahigi á liblay ma mbeh mbeh ta jakwar liblay Tir baw liblay Sidon za. Ndirigi mata basigi pe a zləra tik toku, ngam a zlimi labar a tala kəzəd tik ta nja ka diyu.

⁹⁻¹⁰ A mazlən mitil Yesu mata nja a nin toku ti bit ma dal daligi pe. Ndiri nja ngav a kəsəm a wəwasi ndirigi ka jan katəf ka va a zləra tik ka dosen zləra a kəsəm ka jan bit. Ta epi Yesu, ep ep wa toku, njod Yesu a ngareten a ndiri ta zəđ ngaz tik acin: «Hi gəra ka kambawal mekedirek, kata ka njay ďa a nin.» ¹¹ Bazla bazlagi maparam ďaha a nin ďere. Mata ləma ta za wa nja Yesu ta bit ndirigi, gbərəwigi kad a gibe tik, a sleri wəla, a ngareten a Yesu: «Hoh ada Kərti Dabawəzləw.» ^{§†12} Yesu mata zlimi wa toku za, ngəz ta, a ngareten: «Hi njá ka va ka cedeten kəzəd ďa a ndirigi ka sən kigi za kun.» ^{§††}

† 2:18 Mat 6:16-17; 11:18-19; Luk 7:33-34 †† 2:19 Mat 9:15
‡ Hine saf ane ka Mat 9:15 †† 2:23 Deu 23:25-26 †† 2:24 Exo 20:8-10 ††† 2:25-26 1Sa 21:2-7; 22:20; Lev 24:5-9 ††† 2:27 Deu 5:14
§ 2:27 Mat 12:1-14; Luk 13:10-17; 14:1-6; Zan 5:1-18; 7:21-24; 9:1-16

§† 3:1 2:27-28 §†† 3:6 Zan 5:16, 18 §† 3:11 1:24; 5:7; Mat 8:29; Luk 4:34, 41; 8:28 §†† 3:12 1:34; Luk 4:41

Kəzəd ndiri ta zəđ ngaz Yesu ma gub a tala səray

(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³ Kedirek Yesu va tap a tala cadak. A wəla ndiri nəv tik mata may, aza ndiri toku a yigi a zləra tik. ¹⁴ Wəl wəl ndiri gub a tala səray ta daba tan ka njigi tete sin. A ngareten: «Ta may hini ka nja ka *makatəf dāgi, aza kata ka zlən hini, hini ka va ka cedeten labar Dabawə-zləv a ndirigi. ¹⁵ Tá nja cah ta vəl hini sembe ka gam *masəraf a kəsəm ndirigi za.»

¹⁶ Ndah zlim ndiri ma gub a tala səray mata wəla ta toku: Simon, Yesu mata ca zlim tik ka Piyer. ¹⁷ Zak ege Zan, hidi ege gelem, wəri Zebede, Yesu mata ca zlim tan Bowanerges, a nja na ngar «wəri van ma ləv.»

¹⁸ Aza ndiri maparamigi: Andire, Filip, Bartelemi, Matiye, Tomas, Zak, kərti Halfe, Tade, Simon *Zelot

¹⁹ baw Yahuda Isikariyot ma va ka daf zləra ka Yesu ka kaw ta za.

Sembe Yesu ka gam masəraf

(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Ka dawən tik Yesu slid va tik ida. Njod ndirigi pe bas basigi a nimin a zləra tik. Mata basigi pe kad wa nja ngatoku, ko Yesu tete ndiri ta zəđ ngaz tik a jani katəf ka zəm wili dakun. ²¹ Vinen Yesu mata zlim ta za, a ngarigi: «Sin wəya.» Yigi a zləra tik ka ngazl ta za. †

²² *Maləmiği maparam ma yahigi á Zeruzalem za, a ngarigi ka Yesu: «Gawla cah wər, Belzebul, *masəraf a kəsəm tik.» Ndiri maparam a ngarigi a nimin ka Yesu: «Bay masəraf á vəlen sembe ka gam masəraf a kəsəm ndirigi za ta.» ‡

²³ Yesu mata zlimi wa toku za, wəla ta. Mata yi za, a ngareten: «Hi ced ka muk, bay masəraf a nja ka gam cala masəraf tik vu?» Aza a ngareten a ma ma ngab ngab acin ka zlim ta ninek ninek: ²⁴ «Hin ti sənu a liblay ma takan ndiri madədayigi a mgbərawi kəsəm tan kəsəm kəsəm wər, liblay tik a va ka pas njod. ²⁵ Aza wa sin dère ndiri tida ma takan a həligi kəsəm kəsəm wər, lib je tik a va ka pas njod dère. ²⁶ Yo aza acin wər, bay masəraf Gudul ti həligi tete cala masəraf tik wər, kəzəd tik a va ka gar vu? Awu, a va ka pas njod dère. ²⁷ Hin ti sənu, hidi ma nja ka jem ida hidi nja sembe ka moh kən tik dā dakun. Sey sin ka jaw gawla toku kad a za-kay, kama di ka zlad kən tane ida tik kərap za acin. ††

²⁸ «Ta ced hini kad ninek ninek, hidi ma dīya *ma ngav ngav, ko hidi ma ced ma ma tireh ka Dabawəzləv, Dabawəzləv a va ka zerenu ma ngav ngav tik kərap kad. ²⁹ Ama gara hidi ma ced ma ma tireh ka *Mid Dabawəzləv, ma ngav ngav tik a zer kad kun ko a pu, ngam ti dīya ma ngav ngav mangar a way kun ko a pu.» ³⁰ Yesu mata ngar wa toku, a ngar ka *maləmiği ma ngareten: «Masəraf a kəsəm tik toku ta.» ‡

† 3:16 Kmy 1:13; Zan 1:40-44 †† 3:21 3:31; Zan 7:5 ‡ 3:22 Mat 9:34; 10:25 †† 3:27 Esa 49:24 †† 3:30 Zan 7:20

Labar a tala mamən Yesu baw gelem, Yesu gi

(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

³¹⁻³² Yesu tete ndirigi pe egi ane ida, mgbaw sin kad. Kedirek mamən Yesu tete gelem, Yesu gi ti tədahigi, a yahigi ka saf ta. Ama a jani katəf ka va a zləra tik kun, ndiri ma bas bas ti day. Garay tan á lakwat za acin. Ndiri mata ləma ta za, a ngareten a Yesu: «Maday, mo-coh baw golomocogi a lakwat, a gərohigi.» †††³³ Yesu mata zlimi za, a ngareten: «Tá nja cah ta va ka ced hini may baw galamayigi, hini ka sən ta.» ³⁴ Saf saf ndiri ma nja nja mgbaw sin kad. A ngareten acin: «Ta ced hini, may baw galamayigi ada ndiri ngacih. ³⁵ Ko nayi ma dīya kən, wa nja Dabawəzləv ta may, sin ada may baw galamayigi.» †††

Ma ma ngab ngab a tala hidi ma kwih sesin kən

(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

4 Pic takan Yesu a cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi a nimin a mazlən mitil ta Galili. Ndiri pe ti basahigi a zləra tik. Yesu mata ləma, ndiri ma bas bas toku ti day, jemey tik acin a lib kambawal a tala ndiri ta va ka mbired ta, njay tik á nin za ka cedeten labar Dabawəzləv. Gara ndiri ma bas bas kərap wər a mazlən mitil. ⁵² A cedeten labar pe a ma ma ngab ngab pana pana acin. A lib ma ma ngab ngab maparam a ngar: ³ «Hi zlimi tá nja cah. Pic takan hidi maparam ti va donu ka kwih sesin kən ka lay biz tik. ⁴ Ta kwihu toku, sesin kən maparam ti ndəvigi á katəf ngid. Vikin ya bəl za. ⁵ Sesin kən maparam ti ndəvigi á da gugun ngid. Njod ti təvigi, ngam hayək ta madaba tik gəc. ⁶ Kalalan mata va ka gar, pic a ta kahay kahay, ti kwali-gi huyok, ngam zemi tik a jan ka za kúlá kad kun. ⁷ Aza tá kwihu dère, sesin kən maparam ti ndəvigi á lib gedikid ngid. Gedikid toku mata gəl za, ti mbired kən zəm toku, aza a jan ka mbu kun. ⁸ Sesin kən maparam ti ndəvigi acin ka kula lay biz menekin. Mata təvigi za, ti gəligi ninek, aza ti mbuwigi ninek ninek. Maparam ti mbuwi kedirek a ndata, maparam ti mbuwi ninek ninek, aza maparam ti mbuwi wa nja nəv ta may.»

⁹ Yesu mata way ka cedeten ma ma ngab ngab toku a ndirigi za, a ngareten acin: «Hi zlimi labar, kata mata ced hini toku. Hidi ma mar zlimi ka zlimi tik, mata sləku a talan ninek ninek.» ††

¹⁰ Kedirek ndirigi ti va tan, Yesu á gindik. Ndiri ma njigi tete sin baw ndiri ta zəđ ngaz tik ma gub a tala səray vagi a zləra tik. A ngareten: «Maday, a ced kini ma takana ma ngar cah.» ¹¹ Yesu a ngareten: «Na hini, Dabawəzləv ti zlər ndukun talan hini zaba, hini ka sən bən ta nəv Dabawəzləv wa nja sin ta va ka mar lay. Gara na ndiri maparam wər, sey ka cedeten áka ma ma ngab ngab za. ¹² Ngam kən, makatəf Dabawəzləv

††† 3:31-32 3:21 ††† 3:35 Mat 6:10 § 4:1 3:9 †† 4:9 Mat 11:15

mata cedu kamatakan ka tədəha a tala ndiri toku. A ngar:

“Ndiri cah a nja ka safi kən a həra,
ama a ləma ta dakun.
A nja ka zlimi kən a zlimi,
ama a sən ta dakun.
Ti va ndukun talan wər,
a va ka cəbahigi a zləra Dabawəzləv.
Aza Dabawəzləv dère
a va ka zer ma ngav ngav tan kad.”[†]

Nəv ndirigi wa nja hayək ma pana pana fod

(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ Yesu a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik acin: «Hi zlimi ma ma ngab ngab kata mata ced hini takana a tala hidi ma kwih sesin kən cah dakun wər, azal ma ma ngab ngab maparamigi ta nja ka ced hini vu? Yo, hi zlimi acin, tá nja cah ta va ka ced hini pala madaba ma tik kpay kpay kad, hini ka zlimi ninek ninek.

¹⁴ «Gara hidi ma ced ma Dabawəzləv a ndirigi wər, sin wa nja hidi ma kwih sesin kən ka lay biz tik. ¹⁵ Yo, gara nəv ndiri maparam wər, wa nja mazləzla katəf, sesin kən mata yab a nin toku. Ndiri toku ti zlimi ma Dabawəzləv. Ama mata zlim ta za, njod *Gudul ti ya bawu ane nəv tan za. ¹⁶ Ndiri maparam wər, nəv tan wa nja da gugun, sesin kən mata yab a nin toku. Mata zlimi ma Dabawəzləv za, njod ti yək ta a bebel a nəv, ¹⁷ ama a keru ma Dabawəzləv toku ka za zemi ane nəv tan kun. A yək ta na wan kedirek á gindik. Beni ti ya a tala tan wər, aza ndirigi ti diyaten tireh a tala mata yəki labar Dabawəzləv, a va ka keru səba katəf Dabawəzləv njod kad. ¹⁸ Gara nəv ndiri maparam dère wa nja da gedikid, sesin kən mata yab a nin toku. Ndiri toku ti zlimi ma Dabawəzləv. ¹⁹ Ama kedirek a bənigi a tala kən pana pana ta tala hayək. Mendired bas gənan aza baw mendired kənigi pana pana a həleten. Kəni toku mata vigi a nəv tan wa toku, a nja ka taki ma Dabawəzləv ta nəv tan kad. Aza ndiri toku a diyi kəzəd ma nja ka va a nəv Dabawəzləv kun. ^{†20} Yo, gara ndiri maparam acin wər, nəv tan wa nja kula lay biz menekin, sesin kən mata zləka a nin toku. Ndiri toku a nja ka zlimi labar Dabawəzləv, aza a nja ka yək ta a nəv menekin. A nja ka həli kəzəd wa nja nəv Dabawəzləv ta may, ko nayi a sembe tik. Hidi maparam a mbəlamu a sembe tik mekedirek mata janu, hidi maparam dère a sembe tik má day za, aza hidi maparam dère a sembe tik kahay kahay, wa nja sesin takana mata mbu pana pana titoku.»

Labar Dabawəzləv wa nja pitirla

(Luk 8:16-18)

²¹ Yesu a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik: «Hin ti sənü, hidi ma nja ka mbəl pitirla za, baw tasaw, jəb a tala tik ka boh kad da dakun. Ko ka diya a dawən arngaw, da dakun. Hidi a nja ka mbəlu za ka dərü ka lay ma křam azal ba ka kəngay lay. ^{†22} Yo, wa sin dère, kəzəd Dabawəzləv a va ka nja ma boh boh kun, awu ndirigi a va ka ləma ta. A va ka cedi labar Dabawəzləv kpay kpay kad, aza ndiri mangar a zlim ta kese kun, a va ka zlim ta a pic tik acin. ^{†23} Hidi ma mar zlimi ka zlimi tik, mata sləku a talan ninek ninek.»[‡]

²⁴ Yesu a ngar a nimin: «Yo, hin ta nja ka zlimi ma Dabawəzləv, hi diya ndukun talan hini ninek ninek a nin. Ta ced hini, hin ti vəlen kən a hidi, ta slu za, a va ka vəl hini kap wa nja hin mata vəlen a hidi toku ^{†25} Hidi ma yək labar Dabawəzləv, Dabawəzləv a va ka zlər ndukun talan tik a nimin day za, ka zlimi ninek ninek. Hidi manja yək labar Dabawəzləv, ko mekedirek tik mata zlimu kamatakan, Dabawəzləv a va ka bawu za.»^{‡‡}

Ma ma ngab ngab a tala sesin kən ma nja ka təvay tik a zləra tik

²⁶ Yesu a ngar a nimin: «Hi zlimi, gara lay, Dabawəzləv ta nja ka maru wər a nja ka fəfəlay tik a zləra tik wa nja hidi maparam ma zləka sesin kən a lib biz tik. ²⁷⁻²⁹ Mata zləku za, ker a kese kad. Kedirek ndirimi ti təv, a gəlay tik, gəl gəl, da libi za, da sefteli, ndeb gəda, aza kedirek ti na. Mata na za, pic tik ti sla ka bəl acin. Gara hidi ma zləka tik wər, a sənay səka wa nja ta nja ka gəl kun. Hayək a nja ka diya kəzəd tik ka mbu kən zəm a zləra tik.»[§]

Lay, Dabawəzləv ta nja ka maru, a tar a kən maday kun

(Mat 13:31-32, 34; Luk 13:18-19)

³⁰ Yesu a ngareten a ndirigi a nimin: «Tá nja cah ta va ka sla lay, Dabawəzləv ta nja ka maru a kən maparam. ³¹ Gara lay, Dabawəzləv ta nja ka maru wər, a nja ka tar kedirek a ndata wa nja hidi ma baw ndirimi gorbok, aza ma zləku ka lay biz tik. Ndirimi gorbok toku fididid, sin áda ma gəc ka ndirimi kənigi ta talalay cah kərap. ³² Ama ta zləka kad, gorbok toku a nja ka gəl day ka pay maparamigi kərap. A nja ka ven zləra ven ven kahay kahay. Aza vikinigi a nja ka yigi ka bi je tan a ziza bəl tik.»^{§†}

³³ Wa toku, Yesu ta nja ka cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi, a nja ka sla tik a kən ta tala hayək ka jan ka zlim ta ninek ninek. ³⁴ A cedeten a ma ma kuzlin kuzlin səka dakun, sey a ma ma ngab ngab tutu. Ama ta nja

† 4:12 Esa 6:9-10; Mat 13:14-15 †† 4:19 1Ti 6:9-10

‡ 4:21 Mat 5:15; Luk 11:33 †† 4:22 Mat 10:26; Luk 12:2 ‡‡ 4:23 Mat 11:15 ††† 4:24 Mat 7:2; Luk 6:38 ‡‡‡ 4:25 Mat 25:29 § 4:27-29 Zak 5:7; Kzl 14:14-15 §† 4:32 Ezé 17:23

ka nja tete ndiri ta zəđ ngaz tik á gindik, a nja ka cedeten pala madaba ma tik kərap.

Sembe Yesu day ka yəm ege vilvili

(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ A pic tik sukuh sukuh, Yesu a ngareten a ndiri ta zəđ ngaz tik acin: «Hi ya, ni jem tokon a lib kambawal ka zlan ka va pala məndar.» ³⁶ Kedirek ti keru ndiri ma bas bas kađ, jemigi a lib kambawal, Yesu ta nja a nin. Slid a vigi acin. Kambawal maparamigi a səba ta.

³⁷ Njod vilvili ti ya, a ca day day a tala yəm viviv viviv. Yəm a kəz gingib gingib, aza a ha a sembe a lib kambawal. ³⁸ Gara Yesu wər ti wan filen a lib kambawal á zal za. Talan tik ma nda nda ka lay nda talan. Ti wan. Ndiri ta zəđ ngaz tik mata ləma ta za, yəm a gər ka məd kambawal kađ, vigi a zləra Yesu, a fuduh ta za. A ngareten: «Ala Maday, ala Maday, min a wilin kun. Ha den saha kini səka đakun vu?» ³⁹ Yesu takana slid za, ndul ta ndul vilvili toku, aza a ngaren a yəm dərə: «A gar kađ, a kəz baba kun.» Njod vilvili toku ti kaway tik kađ ba. †

⁴⁰ Yesu a ngareten a ndiri ta zəđ ngaz tik acin: «Hi pərət wa nja ngacah kemi? Hi ca talan ka kata kese kun vu?» ⁴¹ Ndiri ta zəđ ngaz tik mata ləmi kən toku za, ti pərətigi kazaway, aza a pələk talan tan. A ngarigi kəsəm kəsəm acin: «Wa ndiri đa, gawla cah wər nayi na? Ma tik a ndəv ka lay kahay kun cah. Ko mid ege yəm a zlimi ma tik kun va.»

Yesu a bit hidi ma mbađ mbađ

(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

5 Yesu tete ndiri ta zəđ ngaz tik ti tədigi a pala məndar a liblay Gerazene acin. ²⁴ Ane liblay toku hidi maparam a nin, ma mbađ mbađ. A nja ka nja a daba civigi. Kamatakan ndirigi a nja ka jaw ta kađ cəb pe a zəmbəl masa baw a njemnjilem, ama a nja ka nga kəni toku biyoc biyoc za. Ko hidi takan ma təd gəga ka jaw tik kađ, ko a zəmbəl masa đa đakun. Ko nayi ngəz ngəz, a ngəz kun, ti day ka talan ndirigi. ⁵ Kəpic kəpic, ko a vuđu ko a pic a nja ka tələnay tik a daba civigi baw a tala cađak. A nja ka par wəla, aza a nja ka biz kəsəm tik a gugun.

⁶ Yesu tete ndiri ta zəđ ngaz tik mata tədigi ka lay toku za, jemahigi a lib kambawal kađ. Njod ma mbađ mbađ takana ti ləma Yesu gab gəđək za, slid si si va a zləra tik, va gbərəw a metikisem. ⁷⁻⁸ Pa' wəla day day, a ngar: «Hoh Yesu, Kərti Dabawəzləv ma mar sembe cah, kən ma lap kini a hoh mi?» Yesu takana ndul ta ndul masərəf takana ta kəsəm tik acin. A ngaren: «Hoh masərəf cah, ta ngaroh, a ya a kəsəm gawla cah za njod.» Ma mbađ mbađ toku a ngaren: «Maday, ta coh zləra a zlim Dabawəzləv, a njá ka tes ka kun.» †¹⁹ Yesu a

nehu acin, a ngaren: «Zlim ku kemi?» A ngaren: «Zlim đa kən ma bas bas, ngam kata á gindik kun, min masərəf pe.» ¹⁰ Masərəfi toku a pərətigi acin, aza a cat-en zləra a Yesu, a ngareten: «Maday, a njá ka gam kini a liblay cah za kun.»

¹¹ Ane ka lay toku vegeđemigi pe a ngufi lay a kəsəm cađak. ¹² Masərəfigi takana ta kəsəm gawla toku a cat-en zləra a Yesu acin, a ngareten: «A ker kini katəf, mini ka va a kəsəm vegeđemi toku.» ¹³ Yesu a ngareten: «Hi slid, hine va.» Njod vok yahigi a kəsəm gawla toku za, vigi a kəsəm vegeđemigi. Vegeđemi toku kərap sigi si si á kəsəm cađak kađ, sirif a lib mitil, lekwiği a nin. Ti təd vegeđem wujine sərəy.

¹⁴ Ma mari vegeđemigi mata ləma ta wa nja ngatoku za, ca kađ pəpəp pəpəp, si tanigi ita. A vigi á liblay ngid kərap ka tepi nawər tik a ndirigi. Njod ndiri toku mata zlim ta za, slid vigi ka saf kən ma điya toku səka a hərə tan. ¹⁵ Yigi a zləra Yesu acin, jani gawla ma mbađ mbađ ta kamatakan toku ma nja nja a lukut a kəsəm. Ndukun talan tik ti bas acin. Mata ləma ta wa toku za, bebiz tan ti zer cekweler. ¹⁶ Ndiri ma ləmi kən toku ta điya a vere tan, a cedeten a ndiri ma yigi ka saf tik kən ma tədaha a tala ma mbađ mbađ baw vegeđemi toku. ¹⁷ Ndiri mata zlim ta za, a ngareten a Yesu: «Mine takwanoh, a slid ma va ku a liblay kini za.» ¹⁸ Yesu slid acin jem a lib kambawal ka va tik.

Ta jem a nin, gawla takana Yesu mata gam masərəf a kəsəm tik cah a cen zləra a Yesu. A ngaren: «A ker ka, mini ka lap a hoh.» ¹⁹ Yesu a keru ka lapigi a sin kun. A ngaren: «A slid, ma va ku ita, ma va cedeten a ndiri ku kən menekin Dabawəzləv mata điyoh baw wa nja mata den saha ku.» ²⁰ Njod gawla toku slid za, va tik a liblay pana pana ndiri ta nja ka wəla ta Liblay Gub Təba Təba, va cedeten kən, Yesu mata điyu a tala tik a ndiri ta nin. Ndirigi kərap mata zlim ta za, a ngarigi: «Tácah vu ndiri đa, yo kən tik acin a điya a nja siki?»

Kərti Zayirus ege wərti ma dos zləra ka lukut Yesu

(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Yesu mata cəba a pala məndar toku za, njay tik á mazlən mitil za. Ndirigi pe ti basigi a zləra tik.

²² Kedirek hidi maparam, zlim tik Zayirus ti ya a zləra Yesu. Sin hidi maday ta daba ndiri ma nja ka cedi labar Dabawəzləv ane *je janga Yahudiyagi. Mata təd a zləra Yesu za, gbərəw a metikisem a gibe tik, ²³ a cen zləra, a ngaren: «Kərti đa a həl ka məc, a va ka tuk pic kun. Ta coh zləra, a ya ma điya zləra ku a tala tik, mata bit za.» ²⁴ Yesu mata zlimi wa toku za, slid lapigi a sin acin. Ta vigi, ndiri maparam pe a səba ta, aza a mbiredi Yesu katəf katəf.

²⁵ Wərti maparam daha a nin. A nja ka gbay kən kəpic kəpic. Viya tik gub a tala sərəy a lay za bebiz. ²⁶ Ti jəway a zləra doktorigi pana pana ka jan bit, aza ti ngav gənan tik kərap. Aza dama đa đakun, ti pərən

† 4:39 Dir 89:11; Mak 6:51 †† 5:7-8 3:11

azal ba. ²⁷ Mata zlimi labar Yesu za, ya a daba ndiri ma bas bas toku. ¹²⁸ A bæn á lib za, a ngar: «Ko kati dos zlära ka lukut tik á gindik, ta va ka bit.» Va acin á dawæn Yesu za, va dos zlära ka lukut tik. ²⁹ Mata dos zlära á nin za, njod bebiz ta kæsäm tik ti kaw. Ti sænu acin ti bit ka saha ta tala tik. ³⁰ Njod Yesu ti sænu zaba, sembe na bit hidi ti yaha á kæsäm tik za. Bu acin dawæn dawæn, aza a ngareten a ndiri ma bas bas: «Nayi ma dos zlära ka lukut dā cah yi?» ³¹ Ndiri ta zæf ngaz tik a ngareten acin: «Maday, ha neh nayi acin yi? Ha læma ndiri ma pe ma epohigi toku sæka dakun vu?» ³² Yesu saf saf ta mgbaw kað ka sæn hidi ma dos zlära ka lukut tik toku.

³³ Wærti takana mata sæn kæn ma diya a kæsäm tik toku za, næv tik ti kwir, aza a næna a pæræt. Va a zlära Yesu, gbæræw a metikisem a gibe tik acin, aza a cedæn kæn ma diya a tala tik kæræp. ³⁴ Yesu a ngaren acin: «Kærti dā, hati ca talan ka kata, hati bit. A slid, ma va ku ninek, tá nja cah saha ta tala ku ti way acin.» ^{††}

³⁵ Yesu ta læwen a wærti toku, ndiri maparam tane ida Zayirus takana ti yigi. A ngareten a Zayirus acin: «Wa maday, ha dangar Maday tokon baba kemi? Kærti ku a wilin kun.» ³⁶ Yesu mata zlimi za, a ngaren a Zayirus acin: «A njá ka pæræt kun. Sey ma zer næv ku yac kað a Dabawæzlæv.»

³⁷ Slid vigi ita tik acin. Sey a ngazl Zak ege gelemín Zan baw Piyer ka vi tete sin. ³⁸ Mata tædigi ita za, Yesu jan ndiri maparam pe, a hanigi, a sekefigi kahay kahay, aza a pari wæla. ³⁹ Yesu mata jem ida za, a ngareten: «Hi han a tala mi? Hi mbæzl ma kahay kahay, mi ma hæ mi? Kærti cah a mæc kun, a wanay tik.» ⁴⁰ Ndiri mata zlim ta wa toku za, a ca ta Yesu a haray ma wæya tik. Yesu gam gam ndiri kæræp a lakwat. Sey ngazl cin kærti toku ege mamæn kærti toku baw ndiri ta zæf ngaz tik ma makad takana. Tuhigi a jik, kærti toku ta nja a nin. ⁴¹ Yesu takana va a jakwar kærti ma mæc mæc toku, kawu ka zlära, aza a ngaren a ma tik: «*Talita kumi*,» a nja na ngar «kærti dā cah, a slid za.» ^{††42-43} Njod ti mbæla ka mæc zaba, caw slid za, tar ka va. Viya kærtaza toku gub a tala særay. Yesu a ngar acin: «Hi baw kæn ham, hine vælen, mata hamu.» Ndiri ta jik mata læmi kæn ma diya toku za, ti pælæk talan tan, a ngarigi: «Toku si, ndiri dā, kæn toku a diya a nja siki na?» Yesu ngæz ta, a ngareten: «Hi njá ka læwa a sin a pakam kun.» ^{‡‡}

Ndiri Nazaret tete Yesu

(Mat 13:53-58; Luk 4:16-30)

6 Yesu slid va tik a liblay Nazaret mata gæl a nin. A lapigi tete ndiri ta zæf ngaz tik. ² Pic *næp ndiri Yahudiyagi mata sla za, Yesu va tuh a *je janga Yahudiyagi. Ndiri pegi a nin. Yesu a cedeten labar Dabawæzlæv. Mata zlimi labar Yesu ta ced toku za, ti

‡ 5:25 Lev 15:15-17† 5:27 Mat 9:20†† 5:34 Mat 9:22‡ 5:39 Zan 11:11-13†† 5:41 1:31; 9:27†† 5:42-43 7:36

pælæk talan tan. A ngarigi: «Kay, gawla cah a jan ndukun talan na ced labar wa nja ngatoku a ki? Kula ndukun talan menekin na diya ban ban kæn toku a jan a zlära nayi? ^{†††} Min ti sænu, sin a nja ka zla pay, kærti Mari dære kun vu? Sin gelemín Zak, Zoses, Yahuda baw Simon. Aza gelemínigi ma kærtä kærtaza egi a liblay tokon a wacah dakun vu?» Yo kæn ma pælæk talan tan toku á tak ta kað ka njigi manja ci talan ka Yesu. ^{††††} Yesu a ngareten acin: «Yo, *makatæf Dabawæzlæv ti va ka ced labar ko a ndiri tane ki, a nja ka yæki ma tik. Ama gara ndiri ta ka lay zla mæmæf tik tete vinegi, baw ndiri tane ida tik a yæki ma tik kun.» ^{§§} Ndiri ta liblay Nazaret mata salarigi ka ca talan ka Yesu toku, ko ban ban kæn takan Yesu a diyu a nin kun. Sey a diya zlära tik a tala ma dal daligi ka bit tegi za á gindik. ⁶ Yesu ti bæn pe a tala ndiri toku, ngam a ci talan ka sin kun. Ka dawæn tik Yesu va, tælan tælan a liblayigi ngid ma pana pana toku. A cedeten labar Dabawæzlæv a ndirigi.

Kæzæf ndiri ta zæf ngaz Yesu ma gub a tala særay

(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)

⁷ Pic takan Yesu wæla ndiri ta zæf ngaz tik ma gub a tala særay, bas bas ta kað. Aza baw miseh maday tik, fi fiyeten ka jani sembe ka gam masæræf ta kæsäm ndirigi za. Tar ka zlära ta ka vigi særay særay á liblay ngid pana pana acin, ⁸ a ngareten: «Hin ta va ka slid ka va, hine va zlära ánimin. Ko kæn ham, hi njá ka va a sin kun, ko gabal ka sek kæn ham, ko dala dære, hi njá ka va a sin a zlära kun. Sey hine baw tælay hini á gindik. ⁹ Hine tæm kæræp hini a ngaz, aza hi njá ka baw lukut særay ka va a sin kun. ¹⁰ Hin ta va ka tæf a liblay maparam za, ndiri njijik ta nin ti yæk hini zlära sæsæray wær, hine nja sæb a nin, tæf ka pic hin ta va ka slid ka va hini gibik gibik. ¹¹ A liblay mangar ndiri njijik ta nin a yæki hini dakun wær, aza a zlimi ma hini dakun wær dære, hine slid, hine va hini a nin za. Hin ta va ka slid ka va hini za, hine tih girbitil ta ka ngaz hini kað, kama ndiri toku ka sæn ta á nin za, ti diya hini kæn ma ngav ngav.»

¹² Yesu mata ngareten wa nja ngatoku za, slid vigi acin ka liblay ka liblay. A cedeten labar Dabawæzlæv a ndirigi ka mbæzli ma tan kað. ¹³ A gami *masæræf a kæsäm ndirigi, a pæzi dawa a tala ma dal daligi pe aza ti bitigi. ^{§†}

Labar a tala mæc Zan ma nja ka diya batisma

(Mat 14:1-12; Luk 9:7-9)

¹⁴ Zlim Yesu a gi acin ka lay ka lay. Bay *Herod ti zlimi labar tik dære. Ndirigi pana pana a læwigi a tala tik. A ngarigi: «Sin ada Zan ma nja ka diya batisma, á mbæla a civi za. Mata mbælahä a civi za toku ada mátä jan sembe ka diya ban ban kæn acin.» ^{§††15} Ndiri maparam a nimin a ngarigi: «Sin ada *Eli, *makatæf Dabawæzlæv

††† 6:2 Zan 7:15††† 6:3 Zan 6:42§ 6:4 Zan 4:44§† 6:13 Zak 5:14§†† 6:14 8:28

ta vina cekw, á mbəla a civi za ta.» Aza ndiri maparam a ngarigi dere: «Sin makatəf Dabawəzləv ma takan ta daba makatəf Dabawəzləv gi ta vina cekw, á mbəla a civi za ta.» ^{†16} Bay Herod mata zlimi labar, ta nja ka ngarigi a tala Yesu za, a ngar acin: «Sin ada Zan. Kati taw talan tik za, ama sin ti mbəla a civi zaba.»

¹⁷⁻¹⁸ Mata ngar wa nja ngatoku, talan tik ti đasl ka kən mata diyen a Zan, mandala Zan a wilin a vere. Mandala tik bay Herod toku ti ngazl wərti gelemín, zlim tik Filip. Wərti toku, zlim tik Herodiyas. Mata ngazlu za, Zan takana ti ngaren: «Hoh mata ngazl wərti golomocoh toku, kən weli, aza Dabawəzləv a may wa sin kun.» A tala Zan mata ngaren wa nja ngatoku, bay Herod ti kaw Zan, ti jawu kad, ti fiyu a je fərsəna. ^{††19} Wərti toku a bas nəv a Zan dere, mata fi ma tik a nin. Ti may ka pəmu za, ama a janay katəf ka pəm tik kun, ngam Herod a puwu ninek ninek. ²⁰ A pərət a Zan. Ti sənu, Zan hidi menekin, nəv tik barən barən. A tala ngatoku a may ka dosen zləra a kəsəm kun. Zan ta nja ka ced labar tik, a nja ka may ka zlimi tik. Ama ta nja ka zlimi za, nəv tik a nja ka nja səray səray.

²¹ Kedirek pic dara mbu bay Herod ti sla. Ti nja ka pic menekin dere a zləra Herodiyas ka pəm Zan takana za. Bay ti ndəv gəda pe ka dara tete ndiri madədayigi, bayigi, sojigi baw ndiri ta Galili mangar zlim tan a nəf. ²² Ta zəmi wili, kərti Herodiyas, kərtaza tuh a zləra tan, a daray tik a gibe ndiri kərap. Kərti toku ti gudum nəv bay tete ndiri tik. Bay a ngaren a kərti toku acin: «Ha may kata ka vəloh mi tá nja cah? A ced ka kən ma may. Ta va ka vəloh.» ²³ Sin gbor med á pakam tik kad, a ngaren: «Kən kərap hoh mata mayu, ta va ka vəloh. Ko kən da kərap ta maru, ni va ka waku a hoh bire bire.»

^{‡24} Kərti toku mata zlimi wa toku za, slid va ceden a mamən wa nja bay toku mata ngaren. A ngaren: «May, tátoku kata ka ngaren ka vəl ka mi?» Mamən a ngar: «A va ma ngaren mata vəloh talan Zan ma nja ka diya batisma.» ²⁵ Njod slid cəb va a zləra bay. A ngaren: «Ta may hoh ka baw talan Zan ma nja ka diya batisma ka fi lib tasaw, aza ka vəl ka səbatoku.» ²⁶ Mata dəkəb kən toku, nəv bay ti hamen kahay kahay. Ama a may ka bəramen kən mata dəkəb toku kun, ngam ti gbor med á pakam tik kad zaba a vere ndiri ma yigi ka dara toku.

²⁷ Bay takana zlən soji njod ka va ka tawa talan Zan ka daha. Soji toku slid va je fərsəna, va tawa talan Zan, ²⁸ daha a lib tasaw. Baw vəlen a kərti takana toku. Sin yək tep acin a zləra mamən.

²⁹ Ndiri ta zəd ngaz Zan mata zlim ta za, slid vigi, va bawi viren kəsəm Zan məd kad.

Kən ham na ndiri wujine jebin

(Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Zan 6:1-15)

³⁰ Kedirek *makatəfigi, Yesu mata zlən ta cah, ti cəbahigi zaba. Vigi a zləra Yesu. A cedeten kən kərap mata diya ta baw mata cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi. ^{††}

³¹ Ndiri maparam pe a yahigi a zləra Yesu, maparamigi a va tanigi ita. Ko kedirek katəf a ndoh kun. A tala ngatoku Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik a jani katəf ka ham kən ham kun. Ndirigi a dangar ta. Yesu mətá ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik acin: «Hi slid, nima tokon á gindik a daba donu, hini ka jan ka sif lay bərat hini a nin.» ³² Slidigi acin, jemigi a lib kambawal, va zlani yəm ka va a daba donu ka lay ma selet selet. Sini-gi taya taya. ^{‡‡33} Ta vigi, njod ndiri maparam pe ma yahigi tá liblay pana pana, ti ləma tegi zaba, aza ti sən ta, Yesu ti va tik. Njod a sihigi á si a ngaz ka səba ta. Ti tədigi pəpəla ka lay Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik ta vigi a nin toku. Mata tədi za, basay tan gum kad.

³⁴ Yesu mata jemaha a lib kambawal kad, jan ndiri ma bas bas toku pe a nin. Saha ndiri toku a həlen kahay kahay, ngam sinigi wa nja tumuk ma lekw lekwigi, mangar ma mar tik daha a tala tan kun. Tar ka cedeten labar pana pana acin. ^{‡‡35} Pic mata va ka nja mbeh ka tuk, ndiri ta zəd ngaz vigi a zləra tik, aza a ngareten: «Maday, pic a tukay tik kad, aza hoh a wilin ha həl kəzəd. Ndah, min tokon a daba donu a wacah ka lay ma selet selet. ³⁶ Səwan a ker ndiri cah kad, mata vigi á liblay ngid, ko a liblay mekedirek ngid, ko á liblay madəday ngid, mata va gəray ta kən ham.» ³⁷ Yesu a ngareten acin: «Hin a talan hini, hi baw kən ham á lib zləra hini kad, hine vəleten.» A ngarigi: «Maday, kən ham daha a zləra kini đakun. Tátoku ha may mini ka va ka səkəmeten kən ham na ndiri wəga toku vu? Yo, ni va ka janay kini dala tik gabal bələk bələk səray a nja ngatoku acin a ki?» ³⁸ Yesu a ngareten acin: «Biret ta nja a zləra hini nu? Hi va hine hizlu.» Mata hizl ta za, a ngareten: «Biret jebin ege kilif səray daha.» ³⁹ Yesu a ngareten acin: «Hi ngareten a ndiri ma bas bas toku, mata njigi a tala kisibit ma njedekw toku gum gum kad.» ⁴⁰ Ndiri ta zəd ngaz tik va cedeten, aza njigi kad acin, ka lay ma takan bələk bələk, ka lay maparam wom jebin wom jebin, nja njagi kad wa toku. ⁴¹ Mata njigi kad, dahi biret jebin ege kilif ma səray takana a zləra Yesu. Mata da ta za, Yesu yək, kaf həra wəzləv wəzləv, ngaren soko a Dabawəzləv. Baw biret jebin takana, wak wak za, baw vəleten a ndiri ta zəd ngaz tik ka waketen a ndiri toku. Baw ta, va wak waketen. Yesu baw kilif ma səray takana, wak wa sin dere. ⁴² Ndiri toku kərap ti ham ta, ham ham wek wek, fəna ma fəna tik. ⁴³ Mata wekigi za, cap capi ma fəna biret toku, lap a

† 6:15 Luk 7:16 †† 6:17-18 Lev 18:16; 20:21; Luk 3:19-20 ‡ 6:23 Est 5:3, 6; 7:2

†† 6:30 Luk 6:13; 10:17 ‡‡ 6:32 8:1-10 ‡‡‡ 6:34 Jer 10:21; Ezé 34:5; Zac 10:2; Mat 9:36; 14:14; 15:32; Mak 8:2

kilif tik, sek sek ane gezleber, gbaw gbaw gezleber gub a tala s̄aray. †44 Ndiri ma hami biret toku ti t̄ad wujine jebin.

Yesu ege Piyer a tala ȳəm

(Mat 14:22-33; Zan 6:15-21)

45 Njod Yesu a ngareten a ndiri ta z̄ad ngaz tik: «Hi slid, hine va jem kese a lib kambawal ka zlan ka va pala m̄andar. Hine va a liblay Betisayda ta jakwar mitil.

Gara na da w̄er, ta va ka wayay f̄ad da tete ndiri ma bas basigi a zakay.» 46 Ndiri mata cakwayigi k̄erap za, slid va tik acin a tala cadak ka voh Dabaw̄zl̄av a nin. ††

47 Vudu mata ya kad, ndiri ta z̄ad ngaz tik egi a lib kambawal, a vigi a daba daba ȳəm. Mid a ca a sembe. Gara Yesu w̄er, daha a jakwar tan kun, a wilin á zal. 48 A l̄ema ta wa nja ndiri tik ta j̄ewayigi a lay kizer kambawal ka zlan ȳəm, ngam mid a ca a sembe ka c̄aba ta a zal zal. Tap̄alakway mata nda lay za, Yesu acin a va a ngaz á tala ȳəm nap, nap, nap, ka va á z̄l̄era tan za. A ḡer ka bat ta kad. †49-50 Ndiri ta lib kambawal mata l̄emi hidi a yaha á tala ȳəm toku, a ca ta ka mam̄en m̄ac. Sinigi k̄erap ti l̄ema ta, a p̄er̄etigi kahay kahay, aza a pari w̄ela acin. Njod Yesu a ngareten acin: «Hi p̄er̄et kun, hine suk n̄ev hini kad. Kata s̄ab!» †51 Mata ngareten wa toku za, jem a lib kambawal a z̄l̄era tan acin. Njod mid takana ti kaway tik kad ba. Ndiri ta z̄ad ngaz tik tete'w tete'wgi, ngam k̄en toku ti p̄al̄ek talan tan kazaway. †52 Ko ban ban k̄en mata l̄ema ta, Yesu mata d̄iyu a tala biret, ndirigi mata ham ta wek wek toku, a va ndukun talan tan kese kun. Ndiri toku ndukun talan tan toy toy ka s̄en wa nja Yesu ta mar sembe. †††

Yesu tete ndiri ma dal daligi ta liblay Genezaret

(Mat 14:34-36)

53-54 Kedirek Yesu tete ndiri ta z̄ad ngaz tik ti t̄adigi a b̄eramaj̄en acin, a liblay ma mbeh mbeh ta liblay Genezaret. Mata t̄adigi a b̄eramaj̄en za, jemigi kad, bawi kambawal tan kpaw kpaw kad. Njod ndiri ta liblay toku ti s̄en ta zaba Yesu. 55 A ḡegari labar ya tik ka lay ka lay, aza ndirigi a sigi ka ya a z̄l̄era tik. Ta nja ka zlim ta za, Yesu a wata, a nja ka dahi ma dal daligi ma wan wan ka yipah tan a z̄l̄era tik ka bit ta za. 56 Ko a va ki, ko ane liblay mekedirek, ko ane liblay maday, ndirigi a nja ka daheten ma dal daligi ka lay, ndirigi ta nja ka basigi a nin. A caten z̄l̄era a Yesu, ndiri ma dal daligi toku ka jani ka dosi z̄l̄era ko ka mazl̄en lukut tik s̄ab á gindik. Aza ko nayi ma dos z̄l̄era ka lukut toku ti jan bit. †††

Labar a tala mazuko Dabaw̄zl̄av baw a tala mazuko ndiri ma ndim ndim

(Mat 15:1-9)

7 Ndiri *Farisagi baw *mal̄emigi maparam a yahigi á liblay Zeruzalem za, janigi tete Yesu, bas basigi a z̄l̄era tik. 2 Mata basigi kad, a l̄emi *ndiri ta z̄ad ngaz Yesu maparamigi a z̄emi wili manja pan z̄l̄era kad wa nja mazuko dehen tan ta nja ka cedu. A tala ngatoku ti d̄ab̄eli mazuko tan. 3 Yo, Farisagi k̄erap tete ndiri Yahudiya maparam a bazli mazuko dehen tan kun. A nja ka pani z̄l̄era kad kay kama ka z̄em wili, akun mbik-id. 4 Ko ta nja ka yigi a lumo za, a nja ka pani a zakay d̄ere, kama ka z̄em wili. Mazuko maparamigi ta vina cekw daha pegi a nimin. A nja ka sl̄ek ta a talan, aza ka d̄iya ta. Ndah mazuko maparam ta nja ka d̄iya ta: Sey hidi ka p̄ez k̄ad̄em sa ȳəm, s̄ela, siwili masa.

5 Farisagi tete mal̄emigi mata l̄ema ta za, ndiri ta z̄ad ngaz Yesu a z̄emi wili manja pan z̄l̄era kad toku, a ngareten a Yesu acin: «A l̄ema Maday, ndiri ta z̄ad ngaz ku a z̄emi wili manja pan z̄l̄era kad wa nja mazuko doku tokon ta ngar. Yo, a s̄ebi mazuko doku tokon s̄eka d̄akun w̄er, a tala mi?» 6 Yesu a ngareten acin: «Na hini w̄er, hin ndiri ma jozli ma. Labar, *Ezay mata cedu a tala hini duze dey! Ti ngar:

Dabaw̄zl̄av a ngar:

“Ndiri toku a nja ka may kigi a ma á gindik, ama a v̄el ki n̄ev tan ma duze kun. ††

7 Voh, ta nja ka voh kigi, a nja ka voh kigi kahay.

Ngam a nja ka j̄ekwaneten k̄en a ndirigi

a b̄en hidi memilin á gindik, ka ngar: ‘Na Dabaw̄zl̄av ta.’”

8 Yesu a ngar a nimin: «Na hini, hin Farisagi baw mal̄emigi, hin ti ker mazuko Dabaw̄zl̄av kad ka d̄iya mazuko ndirigi. 9 Hin ti s̄enu ka salar mazuko Dabaw̄zl̄av a dabaray hini, aza hini ka d̄iyay mazuko doho hini. 10 Hi l̄ema, *Moyiz ti ngar kamatakan:

“A zlimi ma cehw ege mocoh,”

aza a ngar d̄ere:

“Hidi ma ra cin ege mam̄en, sey ka p̄em za ta.” †††

11 «Ama na hini, hi nja ka ngar: “Hidi ti may ka baw k̄en ka zleben a cin ege mam̄en a sin w̄er, ta sla za, a va ka baw k̄en toku ka ngar: *Korban*,” a nja na ngar “ta va ka v̄elen k̄en cah a Dabaw̄zl̄av acin,” aza a zleb cin ege mam̄en a sin baba kun, 12 a z̄l̄era hini w̄er ninek. Ko hidi toku ti b̄enu ka zleben a cin ege mam̄en a nimin, hi nja ka taku kad. 13 Hin ta nja ka d̄iya wa nja ngatoku, hi nja ka ngav labar Dabaw̄zl̄av za a k̄ez̄ed, hin ta nja ka j̄ekwaneten toku. Aza hine d̄iya k̄en maparamigi pana pana pe wa nja ngatoku.»

† 6:43 2Ro 4:43-44 †† 6:46 Luk 5:16 † 6:48 Job 9:8; Luk 24:28
†† 6:49-50 Luk 24:37 †† 6:51 4:39 ††† 6:52 8:16-18; Mat 16:7-9
††† 6:56 Mat 9:20; Kmy 5:15

§ 7:2 Mat 23:25; Luk 11:38-39; Kol 2:21-22 †† 7:6 Esa 29:13
§†† 7:10 Exo 20:12; 21:17

Kən ma nja ka dɛbɛl hidi a nja ka yaha á nɛv hidi za
(Mat 15:10-20)

¹⁴ Ka dawɛn tik Yesu a wɛla ndirigi a nimirin ka yigi a zɛra tik. Mata yigi za, a ngareten: «Hin kɛrap, hi zlimi labar da ta va ka ced hini toku, aza hine slɛku a talan. ¹⁵ Kɛn, hidi ta nja ka hamu ka va lib libi, a dɛbɛl hidi a hɛra Dabawɛzlɛv ko kedirek kun. Kɛn ma nja ka yaha á nɛv hidi za, áda ma nja ka dɛbɛl hidi ba. † [¹⁶ Yo, hidi ma mar zlimi ka zlimi, mata slɛku a talan ninek ninek!]]

¹⁷ Kedirek Yesu ker ndiri ma bas bas kad, slid va tik ida. Ndiri ta zɛd ngaz tik slid vigi a zɛra tik ka neh ta. A ngareten acin: «Maday a ced kini pala madaba kɛn, ma nja ka dɛbɛl hidi toku.» ¹⁸ Yesu a ngareten: «Hin dɛre, ndukun talan hini ti suk vu? Hi zlimi acin, ta ced hini, kɛn, hidi ta nja ka hamu ka va lib libi a dɛbɛl hidi sɛka a hɛra Dabawɛzlɛv kun, ¹⁹ ngam a va ka tɛd ka nɛv tɛda za dakun. Sey a va ka kɛray ka mamɛn gadɛbɛlak, aza kedirek ka ca kad.» Yesu mata ngar wa nja ngatoku, ko kɛn mi ka ham sɛb ninek, kɛn ham ma nja ka dɛbɛl hidi a hɛra tik da dakun. ²⁰ Yesu a ngar a nimirin: «Kɛn ma nja ka yaha á nɛv hidi za, ngatoku acin á nja ka dɛbɛl hidi. ²¹ Hi lɛma, bɛn kɛn ma ngav ngav a nja ka yaha á nɛv hidi za ka bebedu ka diya ma ngav ngav. A nja ka bebedu hidi ka diya kɛn weli, ka hɛl, ka ndɛv teli, ††²² ka wan a wɛrti maparam, ka diya mendi-red ka kɛn hidi, ka diya tireh, ka mban ma, ka diya kɛn hirre, ka sɛrɛh, ka zɛm madaba ndirigi, ka gɛl talan tik za, aza ka diya kɛn wɛya. ²³ Ta ced hini, kɛn ma ngav ngav titoku kɛrap a nja ka yaha á nɛv hidi za, aza sinigi á nja ka dɛbɛli hidi.»

Yesu ege wɛrti ta ka sɛban maparam
(Mat 15:21-28)

²⁴ Yesu slidɛy tik a liblay toku za, va tik a liblay ma mbeh mbeh ege liblay Tir. Va tik ida maparam á boh. A may ndirigi ka sɛni lay nja tik kun. Ama njod ndirigi ti sɛn ta zaba. ²⁵⁻²⁶ Wɛrti maparam a liblay toku mangar sɛban Yahudiyagi dakun, a mbu ane liblay Fenisi ta liblay Siri. Kɛrtaza tik daha, *masɛrɛf a kɛsɛm tik. Mata zlimi labar a tala Yesu za, njod slid va a zɛra tik, gbɛrɛw a gibe tik. A cen zɛra, a ngaren: «Maday, a gam masɛrɛf a kɛsɛm kɛrti da za.» ²⁷ Mata ngaren wa toku za, Yesu a ngaren a ma ma ngab ngab acin: «Wɛrti cah a ker wɛrigi kad, mata weki a zakay, ngam ka baw gɛda wɛrigi ka fiyen a hɛza † ninek kun.» ²⁸ Wɛrti toku mata zlimi wa toku za, a ngaren acin: «Duzɛ Maday, ama ko hɛzagi má a nja ka felemi kɛn ma nja ka yab á pakam wɛrigi kad.» ²⁹ Yesu a ngaren acin: «Wɛrti cah, ta cedoh, a tala ma ma ceku a ndukun talan menekin toku, tá nja cah masɛrɛf ti ya a kɛsɛm kɛrti

† 7:15 Mat 15:11 †† 7:21 Gal 5:19-21 ‡ Ndiri Yahudiyagi a nja ka wɛli ndiri ta liblay maparam hɛzagi.

ku kad ba. A slid ma va ku ita acin. Kɛrti ku ti bit.» ³⁰ Wɛrti toku slid va tik ita, va jan kɛrti tik masɛrɛf da baba a kɛsɛm tik kun, ti bit acin. Ma wan wanay tik.

Yesu a bit mbɛdɛn

³¹ Kedirek Yesu slidɛy tik a liblay Tir za, va va bat liblay Sidon kad, bat liblay pana pana ndiri ta nja ka wɛla ta Liblay Gub Tɛba Tɛba kad, tɛd acin ka mitil ta Galili. ³² Mata tɛd za, ndiri maparam yigi a zɛra tik, a dahi mbɛdɛn a zɛra tik. Zɛd gana tik a kɛr. A caten zɛra a Yesu, a ngareten acin: «A diya zɛra ku a tala mbɛdɛn cah, mata bit.» ³³ Yesu dɛb kad ka gawla toku, ngazl a daba ndirigi za, vagi a sin á gindik. Mata vigi za, Yesu baw zɛra tik, diya ka zlimi tik, tif gedeni baw jab ka gana mbɛdɛn toku. ††³⁴ Mata diya wa toku za, kaf hɛra, saf a wɛzlɛv wɛzlɛv, sekef ngam a den kiye tik. A ngaren a gawla takana toku a ma tik: «Efata.» A nja na ngar «Zlimi cah, a zɛr za.» ³⁵ Njod zlimi tik ti zɛr, a sɛn zlimi lay acin. Kɛn ma kɛr gana tik kad ka nja manja lɛwa toku, kepel kepel acin. ³⁶ Yesu a ngɛz ndiri ma lɛmi mbɛdɛn sin mata bitu toku acin. A ngareten: «Kana hi va lɛwa a sin a pakam.» Cɛb ngɛz ngɛz tegi a nimirin ninek ninek. Ama mata vigi za, a gɛgaray kɛn tan sɛb hirre. ††³⁷ Ndiri kɛrap mata zlimi kɛn, Yesu mata diyu toku za, ti kpas talan tan, a ngarigi: «Ase, gawla toku ti sɛn ka diya kɛn kɛrap ninek ninek duze. Ti sɛn ka zɛr zlimi mbɛdɛnigi ka zlimi lay, aza ka zɛr gana babagi za ka sɛni lɛwa ninek ninek.» ††

Kɛn ham na ndiri wujine fod
(Mat 15:32-39)

8 Ka pic maparam ndiri bas basigi kad a nimirin pe a zɛra Yesu. Aza kɛn ham ti way a zɛra tan. Yesu wɛla ndiri ta zɛd ngaz tik, a ngareten: ††² «Saha ndiri toku a hɛl ka. Ti tɛd wan makad min tokon tete sinigi a daba donu a wacah, aza kɛn ham tan da baba kun. ³ Hi lɛma, ndiri maparam a yigi gɛdɛk. Kati ngareten ka cɛbigi ita manja hami kɛn ham a zakay wɛr, a va ka ndɛvigi a mazlɛzla katɛf.» ⁴ Ndiri ta zɛd ngaz tik a ngareten: «Ndah, min tokon a daba donu a wacah. Hidi a va ka jan tokon kɛn ham tik acin a ki ka wek ndiri pe wɛga ngatoku?» ⁵ Yesu a ngareten acin: «Biret ta nja a zɛra hini wɛr nu?» A ngareten: «Biret cesired á gindik.» ⁶ Yesu mata zlimi wa toku za, a ngareten a ndiri ma bas bas ka njigi kad acin. Mata njigi kad, Yesu baw biret cesired takana toku, ngaren soko a Dabawɛzlɛv, wak wak za, baw vɛleten a ndiri ta zɛd ngaz tik ka waketen a ndirigi. Baw ta, wak waketen acin. ⁷ Aza kilif ma fididid daha kedirek a zɛra tan dɛre. Yesu ngaren soko a Dabawɛzlɛv ka kilif toku, aza vɛleten a ndiri ta zɛd ngaz tik. Baw ta, wek weketen acin. ⁸⁻⁹ Ndiri toku

†† 7:33 8:23 †† 7:36 Mat 8:4; 9:30-31; 12:16; Mak 1:44-45; 5:43; 9:9; Luk 5:14-15; 8:56 ††† 7:37 Gen 1:31; Esa 35:5-6 ††† 8:1 6:32-44 § 8:2 Mat 9:36

kərap ti ham ta, ham ham wek wek, fəna ma fəna tik. Mata ham ta za, cap capi ma fəna tik kađ, sek sek ane gezleber cesired. Ndiri ma ham ta ti təd wujine fod. Ka dawən tik acin, Yesu a ngareten a ndiri ma bas bas: «Hi slid, hine va hini ita.»¹⁰ Mata va tan za, njod Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik jemigi a lib kambawal acin, slid tá va tan a liblay Dalmanuta.

Ndiri Farisagi tete Yesu

(Mat 16:1-4)

¹¹ Pic takan ndiri *Farisagi maparam slid yigi a zləra Yesu. Mata yigi za, tar gabəzigi tete sin. A ngareten: «Ha diya a sembe Dabawəzləw wər, a diya kini ban ban kən maparam, mini ka sən tik.» Mata ngareten wa nja ngatoku, a may ta ka sən zal ma tik á nin za. †¹² Yesu mata zlimi wa nja ngatoku za, nəv tik a hamen, a ngareten acin: «Gara hin ndiri ma səbacah, hine may kata ka diya hini ban ban kən hini ka ləma. Ta ced hini kađ ninek ninek, ta diya hini ban ban kən maparam hini ka ləma ko takan kun.»¹³ Yesu mata ngar wa nja ngatoku za, ker ta kađ, slidigi tete ndiri ta zəd ngaz tik, va jemigi a lib kambawal, zlanigi á pala məndar za.

Ngəz a tala janga ndiri Farisagi baw na ndiri Herod

(Mat 16:5-12)

¹⁴ Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik ta zlanigi ka va pala məndar toku, ndiri tik talan tan ti zlay ka baw biret ka va a sin. Sey biret takan a zləra tan mata jemigi a sin a lib kambawal. ¹⁵ Yesu a ngareten a ma ma ngəb ngəb acin: «Hi kaw talan hini ninek ninek a *njoz ta biret na ndiri *Farisagi baw na ndiri *Herod.»¹⁶ Ndiri ta zəd ngaz tegi mata zlim ta wa toku za, a ngarigi kəsəm kəsəm: «Mata ngar tokon wa nja ngatoku, ngam biret daha a zləra tokon đakun.»¹⁷ Njod Yesu ti sən bən tan zaba, a səni ma ma ngəb ngəb sin mata ngar a tala njoz ta biret toku kun. A ngareten acin: «Hi ngar kəsəm kəsəm: “Biret daha a zləra kini đakun” wər kemi? Hi bən pele pele a tala biret ma sen a zləra hini kemi? Hi zlimi kese kun vu? Kay ndukun talan hini ti gbir-zlilib a wilin vu?»¹⁸⁻¹⁹ Həra hini daha, hine ləma lay kun. Zlimi hini daha, hine zlimi lay kun. Yo, a pic tik kata mata wak biret jebin za ka vəleten a ndiri wujine jebin cah, hin a nin kun vu? Mata ham ta za, ma fəna tik hin mata capu gezleber nu?» A ngarigi: «Gezleber guđ a tala səray ta.» «Yaw tá nja cah, talan hini ti zlay səb njod vu?»²⁰ Aza a pic tik kata mata waketen biret cesired za ka vəleten a ndiri wujine fod, ma fəna tik hin mata capu, gezleber nu?» A ngarigi: «Gezleber cesired ta.»²¹ Yesu a ngareten acin: «Yo, hi bən pele pele a tala biret ma sen a zləra hini kemi? Yaw a nja acin a nja siki, hini ka nja manja zlimi ban ban kən kata mata diya toku?»

† 8:11 Mat 12:38-40; Luk 11:16, 29-30 †† 8:11 Zan 6:30; 1Ko 1:22 † 8:15 Luk 12:1 †† 8:16 6:52 †† 8:18-19 Jer 5:21 ††† 8:20 8:8-9

Yesu ege wələf a liblay Betisayda

²² Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik ti tədigi a liblay Betisayda acin. Kedirek ndiri maparam ta nin ti tepi wələf a zləra tik. Mata tep ta za, a caten zləra, a ngareten: «Maday, a diya zləra ku a tala wələf cah, sin ka jan ka ləma lay.»²³ Yesu kaw wələf toku ka zləra, ngazlu ka vigi a daba je za. Mata vigi za, diya gedeni ka həra wələf takana, baw zləra diya a tala tik, a ngaren: «Ha ləma lay vu?»²⁴ Wələf toku kaf həra tik za, a ngar: «Ta ləma ndirigi wa nja pay a vigi.»²⁵ Yesu cəb diya zləra ka həra tik a nimin. Njod həra wələf toku kwerek kwerek acin, a ləma lay ninek ninek. ²⁶ Yesu a ngaren acin: «A njá ka cəb a zal zal ka va lib jik ka va ka cedeten ndirigi kun. A slid ma va ku səb ita.»

Yesu ada Hidi, Dabawəzləw mata pəzen dawa

ka nja ka hidi maday

(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik a vigi a liblayigi pana pana ngid ta liblay Kaysariya Filipi. Ta vigi a katəf ngid, Yesu a neh ta acin, a ngareten: «Ndirigi a nja ka ngarigi ka kata wər, kata nayi? Hi ced ka səka.»²⁸ A ngareten: «Ndiri maparam a ngarigi, hoh ada Zan ma nja ka diya batisma. Ndiri maparam dère a ngarigi hoh ada *Eli, *makatəf Dabawəzləw ta kamatakan. Aza ndiri maparam dère a ngarigi hoh ada *makatəf Dabawəzləw maparam ta daba makatəf Dabawəzləw gi ta vina cekw ta.»²⁹ Yesu mata zlimi wa toku za, a ngareten a ndiri tik acin: «Yo, hin a talan hini acin wər, hi ca ka ka nayi? Hi ced ka səka.» Piyer a ngaren acin: «Hoh ada Hidi, Dabawəzləw mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday.»³⁰ Yesu a ngəz ndiri ta zəd ngaz tik acin, a ngareten: «Kana hi va cedeten a ndirigi ka sən kigi za, kata, Hidi, Dabawəzləw mata pəzen dawa đakun.»³¹

Məc Yesu baw mbəla tik a civi za

(Mat 16:21-23; Luk 9:22)

³¹ Yesu tar ka jəkwaneten kən a ndiri ta zəd ngaz tik. A ngareten acin: «Ta ced hini, ko mata diya wa siki, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləw za, ta va ka sa beni kahay kahay. Gəbataligi tete madəday *mangaramagi ta *je Dabawəzləw baw *maləmigigi a va ka feh kigi, aza a va ka pəm kigi za. Ama ta məc za, wan səray ma makad tik Dabawəzləw a va ka mbəla ka a civi za.»³² Ti cedeten labar tik kpay kpay kađ wa nja sin ta va ka məc. Piyer takana mata zlimi wa nja ngatoku za, ngazlu a mazlən mazlən. A ngaren: «Kay Maday, ta njá ka nja wa nja ma ku toku kun! Dabawəzləw mata jenu za!»³³ Yesu bu ka ndiri ta zəd ngaz tik acin. A ndul Piy-

‡‡‡ 8:23 7:33; Zan 9:6 § 8:28 6:14-15; 9:11-13; Luk 7:16 §† 8:29 Mat 16:16 §†† 8:30 9:9 §† 8:31 9:30-32; 10:32-34

er, a ngaren: «A slid ma va ku a jakwar da a watoku za! Hoh *Gudul hidi. Ma, hoh mata cedu toku, Dabawə-zlöv á vəloh pakam kun, bən ngatoku, bən hidi memilin.»

Labar a tala hidi ma may ka səba katəf Yesu

(Mat 16:24-28; Luk 9:23-27)

³⁴ Yesu wəla ndiri ta zəd ngaz tik tete ndiri ma bas bas ka yigi a zləra tik acin. Mata yigi za, a ngareten: «Ta ced hini, hidi ma may ka səba ka wər, mata ker kən, həra tik ta may kad, mata kəməsay kəsəm tik kad ka sa beni wa nja kata ta va ka su ka *məc ka pay ma zlambda zlbabay, aza mata səba ka acin. † †³⁵ Yo, hidi ma may ka bit micin tik a tala hayək a wacah, ta sla za, a va ka lekw diri micin tik ta zləra Dabawəzlöv. Ama gara hidi ma vəl micin tik ka lekw a tala ta səba katəf da wər, baw a tala ta ced Nawər Menekin a ndirigi, ta sla za a va ka jan bit diri micin tik a zləra Dabawəzlöv. ³⁶ Yo a picah, hidi ti jan kən kərap ta talalay a wacah, aza ka dawən tik ti lekw diri micin ta zləra Dabawəzlöv wər, a va ka həlay mi acin mi, a kən ta talalay mata janu toku? ³⁷ Gənan wər ti təd gəga ka bat micin hidi a gibe Dabawəzlöv vu? Awu, a təd gəga kun.

³⁸ «Yo ta ced hini, ndiri ta talalay cah a diyi ma ngav ngav a gibe Dabawəzlöv, aza a buweten dawən. Hidi mangar a ca labar da ka kən weli baw mangar a həl weli a kata, ta va ka zəmen weli dère. A pic kata, Hidi ma yaha á zləra Dabawəzlöv za, ta va ka yaha a misəh maday da baw na Vay baw na mazlən tegi ma barən, a pic tik toku acin ta va ka zəmen weli dère.» ‡

9 Yesu a ngar a nimin: «Ta ced hini kad ninek ninek, ndiri maparam ta daba hini a wacah a va ka ləma ta, wa nja Dabawəzlöv ta va ka yaha ka mar lay a misəh maday tik a zakay, aza di ka məcigi.» ††

Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik makad a tala cadak

(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)

² Ka dawən wan koh Yesu ngazl Piyer, Zak baw Zan, tapigi a tala cadak ma cim. Ndiri maparam dahagi a nin kun, sinigi taya taya. Kedirek Yesu ti wəkay tik a həra tan za. ³ Lukut ta kəsəm tik ti zlambda ka lukut ma barən ma tel tel, a zlaw a həra tan titiw titiw. Hidi ta tala hayək a wacah, ko mata gohay lukut tik wa siki, a nja tel tel wa nja sin kun. ⁴ Njod ndiri ta zəd ngaz Yesu ma makad toku ti ləmi ndiri maparam səray ma nji kamatakan, *Eli ege *Moyiz. A ləwigi tete Yesu acin. ⁵⁶ Piyer tete ndiri ma səray maparam ta zəd ngaz Yesu, mata ləmi ndiri toku za, bəbiz tan ti zer. Piyer takana səmat ma manja bən á bən, a ngaren a Yesu acin: «Maday, nəv kini dewaterkun, hidi ka nja tokon a wacah. Tá nja cah ni va ka la mabəla makad, takan na ku, takan na Moyiz, aza takan na Eli.»

⁷ Piyer ta ləwa a wilin, njod gazlavay ti ba kəlak a tala tan. A zlimi mongurom Dabawəzlöv á lib gazlavay toku kad. A ngar ka Yesu: «Gawla cah ada zlim Kərti da, ta mayu kahay kahay. Hine zlimi ma tik.» †† Njod ndiri ta zəd ngaz Yesu a safigi pəh á wata, pəh á wata, a ləmi hidi maparam baba kun. Sey Yesu tete sinigi taya taya.

⁹ Yesu tete ndiri ma makad toku slidigi acin ka jemahigi a tala cadak toku kad. Ta jemahigi kad, Yesu a ngəz ta, a ngareten: «Kən hin mata ləma toku, kana hi va cedeten a ndirigi, təd ka pic, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzlöv za, ta va ka mbəla a civi za.»

††¹⁰ Ndiri toku mata zlim ta za, tete'w njay tan a sin a libi. A ngarigi kəsəm kəsəm acin: «Gawla toku mata ngar, sey ta va ka mbəlahə a civi za toku, a may ka ngar kemi?» ¹¹ Mata bən ta wa toku za, a ngareten a Yesu acin: «Yaw Maday, *maləmigigi a ngarigi sey *Eli a va ka yaha pəpəla a zakay kama Hidi, Dabawəzlöv ma ta pəzen dawa ka mbat ka nja ka hidi maday, ata dakun vu?» ††¹²⁻¹³ Yesu a ngareten: «Ngatoku wər duze, Eli a va ka ya pəpəla a zakay. Ta ya za, a va ka cedeten a ndirigi ka buwi nəv tan za ka səbi katəf Dabawəzlöv ninek ninek. Yo ta ced hini, tá nja cah Eli wər ti ya zaba, aza ndiri ti diyaten ma ngav ngav wa nja nəv tan ta may. Deftere Dabawəzlöv a ngar ka sin wa toku. Yo ta ced hini, wa nja mata diyaten beni a Eli toku, a va ka diya kigi wa sin dère, ngam deftere Dabawəzlöv a ngar dère ka kata: “*Hidi ma yaha á zləra Dabawəzlöv za, a va ka sa beni kahay kahay. Ndiri maparam a va ka saf ta wa nja kən kahay.”» §

Yesu ege kərtapa nja masəraf a kəsəm

(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)

¹⁴ Yesu tete ndiri ma makad ta zəd ngaz tik toku ti jemahigi a tala cadak kad ka ya a zləra celegi. Mata tədigi za, ləmi ndiri maparam ma bas bas pe, mgbaw celegi kad. A gabəzigi tete *maləmigigi. ¹⁵ Ndiri ma bas bas toku tem tem, mata ləmi Yesu za a yaha, a bənigi. Slidigi á si ka va ka jan tete Yesu ka fəd ta. ¹⁶ Yesu a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik acin: «Hi gabəz takana tete *maləmigigi toku a tala mi?» ¹⁷ Hidi takan ta daba ndiri ma bas bas toku a ngaren a Yesu acin: «Maday, kati da kərti da a zləra ku. A nja ka mbađ. *Masəraf a kəsəm tik. A nja ka taku kad ka nja manja ləwa, ¹⁸ aza a nja ka teru mgbav ka hayək ka bəratu, maslasləgəf ka yaha a pakam tik kad pəcak pəcak. A nja ka kəkəraw ndin, aza kəsəm tik a nja ka kwal cərbaslay cərbaslay dère. Kati tepu a zləra ndiri ta zəd ngaz ku ka gam masəraf ta kəsəm tik za, mbəlam mbəlam tegi, nep a səni gam tik kun.» ¹⁹ Yesu mata zlimi wa toku za, a ngar acin: «Kay hin ndiri cah, hi ca talan ka Dabawəzlöv kun. Hini ka yək labar da ninek ninek wər, hidi ka nja tokon tete hini a nimin pic nu? Aza kata ka bərəs

† 8:34 Mat 10:38-39; Luk 14:27; 17:33; Zan 12:25 †† 8:34 1Pi 2:21 ‡ 8:38 Mat 10:33; Luk 12:9 †† 9:1 Mat 16:28

†† 9:7 1:11; zlimi ma: Deu 18:15 ††† 9:9 7:36; 8:30 ††† 9:11 Mak 8:28 § 9:12-13 Mat 11:14; Luk 1:17; Zan 1:21

tete hini dere pic nu? Hi bawa kerti toku, hine daha a zlera da a wacah.»²⁰ Da tegi acin. *Masəraf toku mata ləma Yesu za, kəz kəz kerti toku ciwlek mgbav ka hayək, təndələn təndələn masləsləgəf pəcak pəcak á pakam kađ. ²¹ Yesu a ngaren a cin kerti toku acin: «Masəraf mata tar ka va a kəsəm kerti ku toku, ti təd wan nu?» Cin a ngaren: «Ta tar ka kisu, sin a wilin ka na kerti. ²² A pic maparam masəraf toku a nja ka tepu ka ndəv a lib kuhu baw ka tepu ka ndəv a lib yəm ka pəm za. Yo Maday, hati təd gəga ka bit kerti da cah wər, a saf saha kini, ma wan kini a dawən!» ²³ Yesu a ngaren: «Hoh ka ngar: “Hati təd gəga ka bit kerti da cah” ata wər kemi? Ta cedoh, hidi ma ca talan ka Dabawəzləv, kən ma nja ka kpas talan tik da đakun.» ²⁴ Njod cin kerti toku a ngar: «Ta ca talan, ama ca talan da gəc. A zleb ka səka, Maday, kata ka ca talan ninek ninek.»

²⁵ Yesu ləma ndiri pe a yigi ka bas a jakwar tan. A ndul masəraf toku acin, a ngaren: «Hoh masəraf ma nja ka tak hidi kađ ka nja manja ləwa, baw ka nja manja zlimi lay cah, ta ngaroh, a ya a kəsəm kerti toku za. Ko a pu, kana ha cəb baba a kəsəm tik kun.»

²⁶ *Masəraf takana a par wəla, vuvoh vuvoh kerti toku kahay kahay, cəka ya kəsəm tik za. Kerti toku filen za, ha ngar ti məc. Ndiri maparam mata ləma ta za, a ngarigi: «Kay ndiri da, ti məc.» ²⁷ Yesu va kaw zlera kerti toku, kaf za kpək á gar. Sin garay tik kađ a zlera tik. Ndukun talan tik ti bas acin. †

²⁸ Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik slid va tanigi ita. Mata njigi kađ taya taya, a nehi Yesu, a ngareten: «Na kini acin, mi təd gəga ka gam masəraf a kəsəm kerti toku səka đakun toku wər, mi ma həl mi?» ²⁹ Yesu a ngareten: «Ta ced hini, hidi ti may ka gam sesin masəraf mađa ngatoku wər, sey sin ka dəkəb Dabawəzləv. Sembe maparam ka gam tik á tala ngatoku za, da đakun.»

Məc Yesu baw mbəla tik a civi za mata ced ma səray tik
(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)

³⁰ Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik ti sliday tan a liblay toku za, a zlanigi á liblay Galili za. Yesu a may ndirigi ka səni lay va tan kun, †³¹ ngam a may ka cedeten labar a ndiri ta zəd ngaz tik á gindik. A ngareten acin: «Ta ced hini, kata, *Hidi ma yaha á zlera Dabawəzləv za, ndiri maparam a va ka kaw kigi ka vəl kigi a lib zlera ndiri maparam. Ndiri toku a va ka pəm kigi za. Ama ta məc za, ka wan səray, ma makađ tik Dabawəzləv a va ka mbəla ka a civi za.» ³² Yesu mata cedeten wa toku za, a zlimey ta ninek ninek kun. A may ta ka nehi Yesu ka cedeten a nimin ka zlimi ninek ninek, ama pərət a həleten ka neh tik.

Hidi maday ta daba ndirigi, Dabawəzləv ta mar ta ada nayi?

(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik ti tədigi acin a liblay Kaparnahum. Mata tədigi za, va tan áda za. Yesu a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik acin: «Hi gabəz takana a katəf cah a tala mi?» †³⁴ Tete'w tete'w njay tan, ngam ti gabəzigi a katəf kəsəm kəsəm ka sən hidi maday ta daba tan. ³⁵ Yesu nja kađ acin, a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik ma gub a tala səray ka ngisebigi a zlera zlera tik. Mata nji kađ za, Yesu a ngareten: «Hidi ma may ka nja ka hidi maday a həra Dabawəzləv wər, sey mata gəc talan tik kađ a daba ndiri kərap, aza mata nja dere ka ma həl kəzəd ndirigi.» †³⁶ Yesu takana baw kerti ta daba tan acin, der á gibe tan za, baw acin a kəsa. A ngareten: ³⁷ «Ta ced hini, hidi ma yək kerti takan wa nja kerti cah zlera səsaray, a tala ta nja ka səba katəf da, hidi tik ti yək ka zlera səsaray dere. Aza dere ti yək ka zlera səsaray á gindik kun, ti yək Vay Dabawəzləv ma zləna ka dere.» †

Hidi mangar a jən tala həra tik a min tokon kun, cala tokon

(Luk 9:49-50)

³⁸ Pic takan Zan a ngaren a Yesu acin: «Maday, min ti ləma hidi maparam, a gam *masəraf a kəsəm hidi áka zlim ku za. Min mata ləmu za, min ti taku kađ, ngam sin lap tokon kun.» ³⁹ Yesu a ngaren acin: «Hi njá ka taku kađ kun. Hidi ma nja ka diya ban ban kən áka zlim da za, ka dawən tik ka feh ka, da đakun. ⁴⁰ Yo, hi zlimi acin. Hidi mangar a jən tala həra tik a min tokon kun, cala tokon. †⁴¹ Yo, ta ced hini kađ ninek ninek, hidi ma vəl hini yəm kedirek a ndata ka sa a tala hin ndiri da ††, hidi tik a va ka jan mazlən tik duze.»

Labar ngəz a tala kən ma nja ka bebed ndirigi ka diyi ma ngav ngav

(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² Yesu a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik: «Ta ced hini, hidi ma bən ka bebed hidi takan a daba ndiri talan tələf ma ci talan ka kata ka ker katəf da kađ, səwan mata kəreten lagun a hidi toku ka wəla, aza mata gwad ta á lib yəm maday kađ. Ngam ti bebed hidi ka ker katəf da kađ wər, kita maday daha a tala tik.»

⁴³ Yesu a ngareten a ma ma ngab ngab acin: «Yo, a picah zlera ku ti bebedoh ka diya kən ma ngav ngav wər, səwan ma tawu kađ, hoh ka jan diri micin a zlera Dabawəzləv a zlera ku ma takan á tala hoh ka va a lib kuhu a zlera ku səray tik. †⁴⁴ Kuhu tik, kuhu mangar a

† 9:27 5:41 †† 9:30 8:31

‡ 9:33 Luk 22:24 †† 9:35 10:43-44; Mat 20:26-27; Luk 22:26
†† 9:37 Mat 10:40; Luk 10:16; Zan 13:20 ††† 9:40 Mat 12:30; Luk 11:23 ††† A nja na ngar «a tala hin mata lap a Kiristu.» § 9:43 Mat 5:30

micin kun ko a pu. ⁴⁵Yo, a picah ngaz ku ti bebedoh ka diya kən ma ngav ngav wər, səwan ma tawu kađ, hoh ka jan diri micin a zləra Dabawəzləw a ngaz ku ma takan, á tala hoh ka va a lib kuhu a ngaz ku səray tik. [⁴⁶A lib kuhu toku ha va ka jan kukud mangar a məci dakun ma nja ka ham viren kəsəm ndiri ma məc məci-gi. Aza kuhu tik dere, kuhu mangar a micin kun ko a pu.] ⁴⁷Yo, a picah həra ku ti bebedoh ka diya kən ma ngav ngav wər, ma cafu kađ, səwan hoh ka jan ka va ka lay Dabawəzləw ta maru a həra ku ma takan, á tala ka ficikohigi a lib kuhu a həra ku səray tik. ⁴⁸A lib kuhu toku ha va ka jan kukud mangar a məci dakun ma nja ka ham viren kəsəm ndiri ma məc məci-gi. Aza kuhu tik dere, kuhu mangar a micin kun ko a pu. ^{††}

⁴⁹«Ko nayi a va ka sa beni a zakay kama ka nja ka hidi menekin a həra Dabawəzləw wa nja kətəf ta nja ka ninek wili. ‡

⁵⁰«Yo gara kətəf wər, kula kən menekin. Yaw pic takan kətəf ti mbaday tik lalah lalah wər, ha va ka diyu acin a nja siki, ka nja mgbidew mgbidew a nimin? Ta ced hini, kən ma va ka mgbidew tik a nimin da dakun. Yo ta ngar hini acin, hin kəsəm kəsəm hine nja nja menekin á lap, hine nja ninek wa nja kətəf ma mgbidew ma nja ka ninek wili.» ‡†

Wapah ege wərti ta njá ka waki za kun!

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

10 Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik slid va tan a liblay Galili toku za, vigi a liblay maparam ta liblay Yahudiya mangar á pala zungoh Zurdun za. A nin ndiri pe ti basahigi a zləra Yesu. Yesu a jəkwaneten labar Dabawəzləw acin wa nja ta nja ka jəkwaneten a mən-dan cekw. ^{‡‡}Kedirek ndiri *Farisagi maparam ti yigi a zləra tik ka gər zal ma tik ka sən. A ngareten: «Wa Maday, mazuko tokon a ngar kemi? Hidi nja wərti katəf dāha ka gam wərti tik za vu?» ³Yesu a ngareten: «Yo, *mazuko Moyiz a ngar tokon a nja siki?» ^{‡‡†4}A ngarigi: «Moyiz a ngar wər: "Wapah ti may ka gam wərti tik za, mata lalaben derewel a zləra di ka wakigi za."» ⁵Yesu a ngareten acin: «Moyiz mata ker hini katəf ka gam wərti hini za a derewel toku, ngam nəv hini toy toy kaza-way ka zlimi ma Dabawəzləw. ⁶Hi ləma, kamatakan ka tar tar lay, Dabawəzləw ma tətər kənigi, ti tar wapah ege wərti. ^{‡‡†7}Aza ti ngar a lib deftere tik: "Wapah ka kpal je tik ka na cin ege mamən za ka va ka lapay tan ege wərti tik. ⁸Sinigi səray tan ka njigi ka kəsəm ma takan acin." Wa toku sinigi səray tan pana pana baba kun, kəsəm tan takan acin. ⁹Dabawəzləw áda ma lap wapah ege wərti ka njigi á lap, a tala ngatoku wapah ege wərti tik ka waki za dakun.»

† 9:47 Mat 5:29 †† 9:48 Esa 66:24 ‡ 9:49 Lev 2:13 ‡† 9:50 nja menekin: Luk 2:14; 1Te 5:13; Rom 12:18 ‡‡ 10:1 Luk 9:51 ‡†† 10:3 Mat 5:31 ‡‡‡ 10:6 Gen 1:27 § 10:7 Gen 2:24

¹⁰Kedirek Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik slid va tan ida. Mata vigi ida za, ndiri ta zəd ngaz tik cəb ka neh ta a nimin a tala labar takana. ¹¹Yesu a ngareten: «Ta ced hini, a picah wapah ti gam wərti tik za, aza ti ngazl maparam, ti diya ma ngav ngav a gibe wərti tik mata gamu toku. ^{§†12}Wa sin dere, wərti ti ker zelen kađ ka va a zəd wapah maparam, ti diya ma ngav ngav a gibe zelen dere.»

Yesu tete wərigi

(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³Kedirek ndiri maparam ti dahi wəri ma fididid a zləra Yesu, Yesu ka diya zləra tik a tala tan micin tan ka nja fonna. Ndiri ta zəd ngaz tik mata ləma ta za, a nduli ndiri ma dahi wəri tan toku, a ngareten: «Hi slid, hine va hini a watoku za.» ¹⁴Yesu mata zlimi wa toku za, a bas nəv a ndiri ta zəd ngaz tik. A ngareten: «Hi njá ka gam wərigi a jakwar da za kun. Hi ker ta kađ, mata yigi a zləra da. Ta ced hini, ndiri ma mari nəv mada wəri cah á va ka njigi ka ndiri, Dabawəzləw ta mar ta. ¹⁵Ta ced hini kađ ninek ninek acin, sey hidi ma vəl talan tik a zləra Dabawəzləw sin ka maru wa nja kərti a va ka təd ka lay Dabawəzləw ta maru.» ^{§††16}Yesu mata ngar wa toku za, baw wəri toku a kəsa, diya zləra tik a tala tan acin, micin tan ka nja fonna.

Labar a tala hidi nji gənan

(Mat 19:16-30; Luk 18:18-30)

¹⁷Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik slid, a va tan. Ta vigi á katəf ngid, kedirek hidi maparam ti ləma ta zaba. A sehe á si, ya gbərəw a metikisem kađ a gibe Yesu. A ngaren: «Wa Maday, hoh hidi menekin, a ced ka səka, kata ka diya kən mi ka jan micin mangar a way kun?» ¹⁸Yesu a ngaren acin: «Ha wəla ka ka hidi menekin kemi? Ta cedoh, hidi menekin wər, da dakun, sey Dabawəzləw á gindik. ¹⁹Yo, hati sən mazuko, Dabawəzləw ta may min tokon ka səba tik dakun vu? Ndah mazuko tik a ngar: "A njá ka ndəv teli kun. A njá ka wan a wərti maparam kun. A njá ka həl kun. A njá ka mbanen ma a coloh a madaba kun. A njá ka diya dabaray ka yək kən hidi kun. Yo, aza a zlimi ma cehw ege moch."» ^{§†20}Gawla toku mata zlimi za, a ngaren acin: «Maday, mazuko ngatitoku kərap, kati kaw ta zləra səsəray daka kata ka na kərti a wilin.» ²¹Yesu mata zlimi za, saf á safu, a mayu. A ngaren acin: «Ninek, ama kən ma fənoh wər takan. A slid ma va baw kən ku kərap hoh ta maru, ma beru za, aza ma baw dala tik, ma vəleten a nji motokonigi. Hati diya wa toku wər, ha va ka jan diri gənan a zləra Dabawəzləw. Aza ma ya səba ka acin.» ^{§††22}Gawla toku mata zlimi wa toku za, njəd tala həra tik. Nəv tik ti hamen, ngam sin a mar gənan kahay kahay, aza slid tá va tik. ^{§†}

§† 10:11 Mat 5:32; Luk 16:18; 1Ko 7:10-11 §†† 10:15 Mat 18:3 §† 10:19 Exo 20:12-16; Deu 24:14 §†† 10:21 Mat 19:21

²³ Mata va tik za, Yesu saf ta saf ndiri ta zəđ ngaz tik, a ngareten acin: «Ta ced hini, toy toy kazaway na bəbayigi ka təđ ka lay Dabawəzləv ta maru.» ²⁴ Ndiri ta zəđ ngaz tik mata zlimi labar toku za, a bəniği pe a tala tik. Yesu a ngareten a nimin: «Duze, ta ced hini, gara bəbayigi wər, toy toy kazaway ka təđ ka lay Dabawəzləv ta maru.» ²⁵ Hin ti sənu, gara zlokomo ka tuh áka buh batal wər, toy toy kazaway. Ama ta ced hini, bəbay hidi ka təđ ka lay Dabawəzləv ta maru wər toy toy tik day za.»

²⁶ Ndiri ta zəđ ngaz Yesu mata zlimi labar toku za, ti pələk talan tan a nimin day za. A ngarigi: «Yo mata nja wa nja ngatoku acin wər, nayi ma va ka jan bit micin tik acin yi?» ²⁷ Yesu ca həra ka sinigi, a ngareten: «Hidi ma va ka bit talan tik a zləra tik da đakun, sey Dabawəzləv a va ka bitu. Gara Dabawəzləv wər, kən ma nja ka pələk talan tik da đakun.» †

²⁸ Piyer a ngaren a Yesu acin: «Maday hati sənu, gara na kini wər, min ti ker kən kini kərap á zal ka səboh.» ²⁹ Yesu a ngaren: «Ta ced hini kad ninek ninek, hidi ma va ka ker kən tegi kərap kad, a tala ta səba katəf da baw a tala ta nja ka ced Nawər Menekin a ndirigi, a va ka jan kən titoku kərap a nimin. A picah ti ker je tik kad, ker gelemnigi kad tete geleciniği, ker cin ege mamən kad, aza ker wəri tik kad baw ker lay biz tik kad ka diya kəzəđ da, ††³⁰ ta sla za, a va ka jan kəni toku kərap a nimin bələk bələk day ka kən mata keru á zal toku. Duze, a va ka jan jegi, gelemnigi, geleciniği, maməniği, wəriği baw lay bizigi a lib nja tik ta talalay cah. Aza ndiri a va ka gəri ma tik dere a tala ta səba katəf da. Ta sla za, a va ka jan micin mangar a way kun a zləra Dabawəzləv. ³¹ Yo ta ced hini, tá nja cah tala gana ndirigi pe daha, ama ta sla za a va ka njigi ka zal zal ndirigi. Tá nja cah zal zal ndirigi daha, ama ta sla za a va ka njigi ka talan.» ‡

**Yesu a cedu kad ma makad labar tik, a va ka məc,
aza Dabawəzləv a va ka mbəla a civi za**

(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Yesu tete ndiri ta zəđ ngaz tik a vigi á katəf ngid ka tap a liblay Zeruzalem. Ndiri maparam a səba ta. Yesu áda ma jəka katəf. Ndiri ta zəđ ngaz tik libi tan a dara. Aza ndiri maparam ma səba ta dere a pərətigi a kən ma va ka tədəha a tala tan. Kedirek Yesu dəb kad ka ndiri ta zəđ ngaz tik ma guđ a tala sərəy, kpal ta za pana. A cedeten a nimin kən ma va ka tədəha a tala tik. ††³³ A ngareten: «Hi zlimi, tá nja cah hidi va tokon a liblay Zeruzalem. Min tokon ta təđ a nin za, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ndiri maparam ta nin a va ka kaw kigi ka vəl a lib zləra *mangarama madədayigi ta *je Dabawəzləv baw a zləra *maləmiği. Sinigi á va ka zli kita da ka pəm kigi za. A va ka vəl kigi a lib

† 10:22 Dir 62:11 †† 10:27 Mat 19:26 ††† 10:29 Mat 10:37
‡ 10:31 Mat 19:30 ‡† 10:32 8:31

zləra *ndiri mangar Yahudiyagi đakun. ³⁴ Ndiri toku a va ka ra kigi, a va ka tif ki gedeni a kəsəm, a va ka pəm kigi a lakwatay, aza a va ka kpaw kigi ka pay ma zlam-ba zlabay ka məc za. Ama ta məc za, wan sərəy, ma makad tik Dabawəzləv a va ka mbəla ka a civi za.» ††

Kana hi ca talan hini ka hidi maday kun!

(Mat 20:20-28)

³⁵ Kedirek wəri Zebede, Zak ege Zan vigi a zləra Yesu ka caten zləra. Mata yigi za, a ngareten: «Maday, mine may hoh ka diya kini kən wa nja min ta va ka dəkəboh toku.» ³⁶ Yesu a ngareten acin: «Hi may kata ka diya hini mi?» ³⁷ A ngarigi: «Maday, a pic, hoh ta va ka nja ka bay a miseh maday ku, mine may hoh ka baw kini ka nja a jakwar ku mini ka mar lay tete hoh, ma takan á zləra zəm ku za, ma takan á zlabay ku za.» ³⁸ Yesu a ngareten acin: «Kay na hini wər, hine sənəy kən, hin mata dəkəbu toku kun. Hi va ka mbay ka sa beni wa nja kata ta va ka su vu? Hi va ka vəl talan hini ka məc wa nja kata ta va ka məc vu?» †††³⁹ Njod sinigi a ngarigi: «Hayin, ni va ka mbayu.» Yesu a ngareten acin: «Hayin duze, hi va ka sa beni wa nja kata, aza hi va ka məc wa nja kata ta va ka məc. †††⁴⁰ Yo, gara na hidi ma va ka nja á zləra zəm da za, baw hidi ma va ka nja á zlabay da za wər, katá va ka mbat ta səka đakun. Dabawəzləv a talan tik á va ka mbat ndiri ma va ka njigi ka lay sin mata diyatən kad.»

⁴¹ Ma fəna ndiri ta zəđ ngaz Yesu ma guđ mata zlimi ta wa toku za, basi nəv a Zak ege Zan. ⁴² Njod Yesu wəla sinigi tem tem tan ka yigi a zləra tik. Mata yigi za, a ngareten acin: «Hin ti sənu, bayigi ta talalay cah a nja ka mari ndirigi a həra piren. Aza ndiri madədayigi a đafi miseh maday tan a ndirigi. ⁴³ Ama gara na hini wər, hin ndiri ta zəđ ngaz da, hi njá ka ca talan hini wa nja na bayigi toku kun! Ta ced hini, hidi ma may ka nja ka hidi maday a daba hini, sey sin ka nja ka ma həl kəzəđ hini. ⁴⁴ Aza hidi ma may ka nja ka talan a daba hini, sey sin ka gəc talan tik kad a gibe hini kərap wa nja balam. ⁴⁵ Gara kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za wər, ta ya a talalay ka nja ka hidi maday, ndirigi ka həli kəzəđ da đakun, kati ya ba ka nja ka ma həl kəzəđ ndirigi, aza baw ka vəl micin da ka bat talan ndirigi pe.» ††

Yesu ege wələf

(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Yesu tete ndiri ta zəđ ngaz tik ti tədigi ane liblay Zeriko. Kedirek slidigi a liblay toku za ka va tan a gibik. Ndiri pe a lapigi tete sin. Ta vigi toku, hidi maparam wələf, ma nja nja a mazlən katəf, a jəwayay dəkəb tik. Wələf toku, zlim tik Bartime, sin kərti Time. ⁴⁷ Ti zlimi

†† 10:34 15:15-20 ††† 10:38 Mat 26:39; Mak 14:36; Luk 12:50; 22:42; Zan 18:11 †††† 10:39 Kmy 12:2 § 10:43 9:35; Mat 23:11; Luk 9:48 ††† 10:45 Mat 20:28

labar tik a zləra ndirigi zaba, Yesu tane liblay Nazaret áda ma va toku. Mata zlimi labar tik za, pa' wəla. A ngar: «Wa Yesu, dehen bay *David, a saf saha da səka!»^{†48} Ndiri ma bas bas a ndul ta, a ngareten: «Gawla cah, a pek ma ku a watoku!» Ama wələf toku a wilin be be a paray wəla tik səb day day, a ngar: «Maday, hoh dehen bay David, a saf saha da səka ta!»⁴⁹ Yesu takana mata zlimi wa toku za, gar kađ, a ngareten a ndirigi: «Hi va wəla gawla toku, mata yaha!» Mata vigi za, a ngareten: «A suk nəv, ma yaha. Yesu a wəloh ta.»⁵⁰ Njod wələf toku dəb kađ ka lukut cəcən tik, zimbir, caw slid va a zləra tik.⁵¹ Mata təd a zləra Yesu za, Yesu a ngaren acin: «Hoh gawla cah, ha may kata ka diyoh mi?» A ngaren: «Aw vay da, a zləra ku həra da cah za, kata ka ləma lay.»⁵² Yesu a ngaren: «Hati ca talan ka kata, hati bit.» Njod həra tik ti zlər acin, a ləma lay kwerek kwerek. Slid a səba Yesu ka vigi a sin. ††

Va Yesu a liblay Zeruzalem

(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Zan 12:12-19)

11 Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik mbeh ka tədigi a liblay Zeruzalem. Egi a wilin a mazləzla katəf ma mbeh mbeh ta liblay Betifaze baw liblay Betani ta kəsəm cadak, zlim tik *Oliv. A nin Yesu mbat ndiri ta zəd ngaz tik sərəy acin ka zlən ta a gibik.² A ngareten: «Hi slid, hine va a liblay ta gibe hini toku. Hin ta təd za, hi va ka jan kərti njenw njenw ma kər kər ka gara medikid mangar hidi a tap kese a nin kun, Hine maslu, hine daha a zləra da a wacah.³ Hidi maparam ti neh hini: “Hi masl njenw njenw toku kađ kemi?” hine ngaren: “Maday kini á gəru ka tap, aza a va ka cəbahu njod ta.”» Yesu mata ngareten wa toku za, ndiri toku slid vigi acin.

⁴ Va vagi acin, jani kərti njenw njenw toku ma kər kər ka gara medikid wa nja Yesu mata cedeten. Mata jan ta za, a masl ta.⁵ Ndiri ta nin ma ləma ta, a neh tegi. A ngareten: «Hi masl kərti njenw njenw toku kađ kemi? Hi gər ka həl mi ta sin mi?»⁶ A ngareten: «Maday kini á gəru ka tap ta.» Aza kereten katəf ka masla ta.⁷ Mata masl ta za, ngazl ta ka va a zləra Yesu. Bawi lukut ta kəsəm tan, mbuk mbuk a dawən njenw njenw toku. Yesu tap rap nja a dawən tik acin.⁸ Ndiri maparam pe bawi lukut tan mbuh mbuh ta a katəf. Aza ndiri hən-dan bac baci vedid a lib biz, mbuh mbuh ta a katəf dere, Yesu ka va a tala tik wa nja bay ndirigi ka fol ta.⁹ Ndiri tá gibe Yesu baw tá zal za a sleri wəla, a ngarigi: «Hidi ta fol tokon Dabawəzləv ma mar miseh maday. Vay tokon Dabawəzləv mata ker micin gawla ma yaha áka zlim tik cah za fonna.^{††10} Mata diya menekin tik a tala hayək cah, sin ta va ka maru. Kay a va ka həl bay wa nja doku tokon bay *David mata mar lay ka-matakan. Hidi ta fol tokon Dabawəzləv ta wəzləv!» ††

† 10:47 Mat 20:30-31 †† 10:52 Mat 9:22 ‡ 11:8 2Ro 9:13 †† 11:9 Dir 118:26 ‡ 11:10 Dir 148:1; Mat 20:30-31

¹¹ Va va kedirek Yesu ti təd a Zeruzalem. Mata təd za, tuh a *je Dabawəzləv, a saf kən ta nin kərap, ndirigi ta diya ta. Ta safu wa nja ngatoku, kedirek pic ti tukay tik kađ ba. Sin slid va tik acin a liblay Betani tete ndiri ta zəd ngaz tik ma gub a tala sərəy.

Yesu ege sikid

(Mat 21:18-19)

¹² Ka gbəma tik Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik yigi a liblay Betani za ka cəba a liblay Zeruzalem. Metis a ngacen a Yesu acin.¹³ Sin ləma sikid ma hir hir gədək á gibe tik za. Va va mbeh ka saf tik, ácah ka ndapay ma na na tik. Mata va za, kədan kədan, a jan mambambu ko takan a nin kun, sey vedid tik ma gidiv gidiv á gindik, ngam a sla ka təra mbu tik kese kun.^{††14} Mata ləma wa toku za, a ngaren: «Hoh sikid cah ta ngaroh, nep ha mbu baba ndirigi ka ndap ta đakun ko a pu!» Mata ngar wa nja ngatoku, ndiri ta zəd ngaz tik ti zlim ta dere.

Yesu ane je Dabawəzləv

(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Zan 2:13-22)

¹⁵ Kedirek Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik ti tədigi ane liblay Zeruzalem. Yesu tuh a *je Dabawəzləv, va jan ndiri ma beri kən a nin, tete ndiri ma səkəmi kən titoku ka vəlen a Dabawəzləv. Mata ləma ta za, a wətetən gam kərap a lakwat. Baw tabəl na ndiri ma zləmbadi dala lap a lay nja na ndiri ma beri bəram, gwad gwad kərap kađ.¹⁶ Aza a ker ko hidi takan ka zlan a kən filiw tik á je Dabawəzləv toku za đakun.¹⁷ Aza acin tar ka cedeten labar a ndiri ta nin, a ngareten: «Dabawəzləv a ngar a lib deftere tik: “Je da ada jik, ndiri ta tala hayək kərap ta va ka voh kigi a nin.” Ama na hini, hin ti mbađay kən hini ka je boh mahəligi.» †††

¹⁸ Madəday *mangarama ta je Dabawəzləv tete *maləmigi mata zlimi labar Yesu za, a gəri katəf ka lekw micin tik za, ngam ndirigi ti yəki labar tik ninek ninek day ka na tan. A pərətigi acin a tala zlim tik a va ka gi gəbam lay.⁵

¹⁹ Pic mata tuk kađ, Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik slid va tan a liblay Zeruzalem toku za.

Labar a tala dəkəb kən a zləra Dabawəzləv

(Mat 21:20-22)

²⁰ Gbəma cekw cekw Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik a vigi a mazləzla katəf ngid. Ta vigi, ləmi sikid takana ti kwal huyok á gar.²¹ Njod talan Piyer ti đasl ka gedeni Yesu. A ngaren: «Maday, a ləmay na, sikid hoh mata pisek cah ti kwal huyok.»²² Yesu a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik acin: «Ta ced hini kađ ninek ninek, hin ti zer nəv hini yac a Dabawəzləv kađ wər,²³ aza hin ti

††† 11:13 Luk 13:6 ††† 11:17 Esa 56:7; Jer 7:11 § 11:18 12:12; 14:1-2

ngaren a cadak cah: "A slid a watoku za, ma va gom a lib yəm," a va ka slid ka va səb. Hin ta nja ka dəkəb Dabawəzləv, nəv hini ta njá ka nja səray səray kun, sey hine ca talan ka kən hin ta va ka dəkəbu, a va ka dīya səb. Aza a va ka dīya duze wa nja dəkəb hini. ^{†24} A tala ngatoku ta ngar hini, hin ta nja ka dəkəb kən a zləra Dabawəzləv, hine ca talan ka kən tik, hin mata dəkəb toku hakana a lib zləra hini, aza Dabawəzləv a va ka vəl hini kən tik duze.» ^{††}

²⁵ «Yo ta ced hini, hoh ta va ka voh Dabawəzləv, talan ku ti dasl ka colo hoh mata basen nəv, ma va zerenu ma ngav ngav tik kad kay. Hati zerenu kad ba wər, Cehw ta wəzləv a va ka zer ma ngav ngav ku kad dere. Ka dawən tik ma vohay Dabawəzləv ku acin. [‡] ^{[26} Ha zer ma ngav ngav coloh kad kun wər, Cehw ta wəzləv a va ka zer ma ngav ngav ku kad kun dere.»]

Nayi ma zləna Yesu yi?

(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik ti cəbigi ka va a liblay Zeruzalem. Mata tədigi za, Yesu va tuh a *je Dabawəzləv. A tələn a nin. Kedirek madəday *mangaramagi ta je Dabawəzləv, *maləmiği baw gəbataligi yahigi a zləra tik. ²⁸ A ngareten: «Nayi ma vələh katəf ka dīya kən ngatitoku yi? Aza nayi ma zlənoh yi?» ²⁹ Yesu a ngareten: «Yo tá nja cah kata dere, ta va ka neh hini a tala kən takan. Hin ti cek ka kap wa nja ta va ka neh hini wər, kata dere ta va ka ced hini hidi ma vəl ka katəf ka dīya kəni toku. ³⁰ Yo, ta neh hini acin: Nayi ma zləna Zan ka dīya *bətisma yi? Dabawəzləv vu? Ndirigi vu? Hi ced ka hidi tik.» ³¹ Sinigi tar ka ləwigi kəsəm kəsəm acin. A ngarigi: «Yaw tətoku min tokon ti ngar: "Dabawəzləv á zlənaha" wər, a va ka ngar tokon: "Yaw, mata nja wa nja ngatoku, hi yək ma Zan kwayi?" ³² Aza dere min tokon ti ngar: "Ndirigi á zləna ta" wər, á səd.» (A pəratigi a ndirigi ta va ka baseten a talan, ngam ndiri kərap a ngarigi, Zan wər, *makatəf Dabawəzləv duze.) ^{††33} Cek tik mata pələk talan tan za, a ngarigi acin: «Mi sənay kini hidi ma zləna dakun, Maday.» Yesu a ngareten: «Yo ninek, kata dere ta ced hini hidi ma vəl ka katəf ka dīya kəni toku kun.»

Ma ma ngəb ngəb a tala ndiri ma puwi pay mambambu

(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

12 Yesu a ced ma ma ngəb ngəb a madəday *mangarama ta *je Dabawəzləv, a *maləmiği baw a gəbataligi. A ngareten: «Hidi maparam dāha, ngəb ngəb pay ma nja ka mbuwigi ka ham a lib biz tik. Mata ngəb za, cak cak mgbaw kad a gedikiđ, aza la la wili kprəm a nin, ta mbu za, ka đic ma na na tik a nin nin. Aza la la je gəba a nin dere ka pu pay titoku. Mata way

† 11:23 Mat 17:20; Luk 17:6†† 11:24 Mat 7:7; Luk 11:9† 11:25 Mat 7:1; Luk 6:37†† 11:32 Mat 14:5

kəzəd tik kərap za, baw vəl a zləra ndiri maparam ka pu ta acin. Gara sin takana wər, slid va tik ka da muluk acin. [‡]

² «Pic dəm mambambu tik mata sla za, nji pay takana zlən hidi ma həl kəzəd tik a zləra ndiri ma puwi payi toku ka mbateten ma na na tik səka. ³ Gawla toku mata təd za, ndiri ma puwi pay titoku njap kaw ta, ləv ləveten pəm, gam ta ka va ita zləra ánimin. ⁴ Hidi nji pay toku zlən hidi ma həl kəzəd tik maparam. Mata təd za, njap kaw ta đere, kpet kpeteten pəm, kpesl kpesleten dirni. ⁵ Nji pay toku zlən hidi maparam a nimin. Mata va za, njap kaw ta, gara na tik wər, pəm pəm ta filen za. Aza nji pay toku zlən ndiri ma həli kəzəd tik maparamigi pe, aza ndiri ma puwi pay toku ti diyatən beni wa nja mata diyatən a ci ci tegi. A nja ka pəmi ndiri maparamigi pəm pəm ker, aza ndiri maparamigi a nja ka pəm ta filen za. ⁶ Nji pay toku mata zlən ndiri ma həli kəzəd tegi kərap za, sey fəna zlim kərti tik ma həna həna á gindik. Dəb kad ka zlim kərti tik toku, zlən acin ka zal zal hidi. A ngar wər: "Ta ləmi kərti đā cah za, a va ka zlimi ma tik." Kərti tik toku slid va. ^{††7} Ndiri ma puwi pay takana mata ləmi kərti tik toku za, a yaha, a ngarigi kəsəm kəsəm: "Ndah, hidi ma va ka pas payigi cah ti ya acin. Nima tokon ka kaw kon ka pəm za, hidi ka mar tokon pay mambambu toku acin." ⁸ Njod vagi njap kawi kərti toku, pəm ta za, baw ngazl ta á dawən gedikiđ za.»

⁹ Yesu mata way ka ced ma ma ngəb ngəb toku za, a ngareten a ndiri ma bas bas acin: «Tətoku na hini, hin ta bənu wər, hidi nji pay toku, ta ya za, a va ka həleten mi a ndiri ma puwi pay toku acin? Ta ced hini, gara sin ta ya za wər, a va ka pəm ndiri ma puwi payi toku za đere, aza a va ka baw pay tik ka vəleten a lib zləra ndiri maparam ka pu ta.

¹⁰ «Yo, hin ti janga labar Dabawəzləv a lib deftere tik kun vu? Labar tik a ngar:

"Gugun, ndiri ma ndebi beden mata ficik ta toku, Dabawəzləv ti mbatu ka gugun menekin nja sembe. ^{‡‡}

¹¹ Ngatoku ada kəzəd, Dabawəzləv mata diyu.

Aza a həra tokon, kən tik ti nja ka ban ban kən."»

¹² Ndiri madəday ta daba *ndiri Yahudiyagi mata zlimi labar toku za, ti sən ta, Yesu a ced ma ma ngəb ngəb titoku a tala tan. A tala ngatoku acin a gəri katəf ka kaw Yesu za, ama a pəratigi a ndiri ma bas bas. Keri Yesu kad, slid tá va tan acin. [‡]

Hi vələnu jomorgol a masara, aza hine vələnu na Dabawəzləv đere!

(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Pic takan madəday Yahudiyagi zləni ndiri *Farisagi tete ndiri bay *Herod ka vigi a zləra Yesu ka neh ta ka

‡‡ 12:1 Esa 5:1-2††† 12:6 1:11††† 12:10 Dir 118:22-23§ 12:12 11:18

səni zal ma tik, ko a va ka ngar kemi wər. ¹⁴ Mata tədigi a zləra Yesu za, a ngareten: «Maday, min ti sənu, na ku ha mban ma dakun, aza ha nja ka jəkwaneten kən a ndirigi a katəf tik. Ha nja ka cedeten ka nji nja menekin wa nja Dabawəzləw ta may. Na ku, ha pərət a ma ndirigi ta nja ka bən ta dakun, aza ko hidi tik mata njay tik wa siki, ha ca həra ku a nin kun. Yaw Maday, tá nja cah ma ced kini bən ku səka, gara mazuko Dabawəzləw ta ngar wər, ninek mini ka yaben jomorgol a masara *Roma ma mar lay kərap vu, ninek kun vu?»

¹⁵ Njod Yesu ti sən nəv tan zaba, a gər ta ka səni zal ma tik. A ngareten acin: «Hi gər ka sən zal ma da acin kemi? Hi da ka dala takan a wacah, kata ka hizlu.»

¹⁶ Baw da ta. Yesu a ngareten acin: «Həra nayi ege zlim nayi ta ka dala cah?» A ngarigi: «Na masara Roma ma mar lay kərap.» ¹⁷ Yesu a ngareten: «Yawa ninek, mata nja wa nja ngatoku, hi yabenu jomorgol a masara Roma wa nja mata ngar, aza hine vəlenu na Dabawəzləw wa nja mata ngar dere.» Mata zlim ta wa nja ngatoku za, a ngarigi: «Kay gawla cah a sən cek ma kwet kun va!» †

Ndiri ma məc məc a va ka mbəlahigi a civi za

(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Pic takan ndiri *Sadukigi maparam ti yigi a zləra Yesu. Sadukigi toku a nja ka ngarigi, ndiri ma məc məc a va ka mbəlahigi a civi za dakun ta. Mata yahigi za, a nehi Yesu ka sən zal ma tik, a ngareten: ^{†19} «Maday, *Moyiz ti lalab mazuko tik mini ka diyu. Ti ngar: “A picah hidi ti ngazl wərta, aza məc ti həlen manja ker wərigi á zal, gelemín mata mən wərta tik toku ka jan ka mbu wərigi a dangaz gelemín ma məcay tik za toku ta.” ^{‡20} Yo Maday, kamatakan hidi maparam daha tete gelemínigi ma kərta kərta pagi cesired. Tizi ngazl wərta, məcay tik manja jan kərta. ²¹ Zərmba mən wərta toku, məcay tik manja jan kərta dere. Aza Təmbaya dere wa sin. ²² Aza ma fəna tegi kərap wa sin. Mata məcigi kərap za, məc həlen a wərta toku dere. ²³ Yo, mata nja wa nja ngatoku acin Maday, a pic ndiri ma məc məc ta va ka mbəlahigi a civi za, wərta toku acin a va ka nja ka wərta nayi? Ngam ndiri toku cesired tan ti ngazl ta.»

²⁴ Yesu a ngareten: «Ta ced hini, bən hini gəc ka sən pala madaba kən, hin mata ngar toku. Na hini, hi sən labar ta lib deftere Dabawəzləw kun, aza hi sən sembe Dabawəzləw kun dere, mátá kpas talan hini. ²⁵ Hi zlimi, ta ced hini, a pic ndiri ma məc məc ta va ka mbəlahigi a civi za, wapah a va ka ngazli wərta baba kun, aza wərtigi dere a va ka vigi a zəd wapah dakun. A va ka njigi səb wa nja *mazlən Dabawəzləw gi ta wəzləw. ²⁶ Yo, gara ndiri ma məc məc ma va ka mbəlahigi a civi za toku, hi janga labar a tala pay gedikid, Moyiz mata lalabu a lib deftere Dabawəzləw kun vu? Dabawəzləw a

† 12:17 Rom 13:7 †† 12:18 Luk 20:27 ‡ 12:19 Deu 25:5-6; Gen 38:8

ngaren a Moyiz á lib da gedikid toku za: “Kata ada Dabawəzləw *Abəraham, *Izak, baw *Zakob.” ^{‡27} A nja na ngar, a həra Dabawəzləw wər doku tokonigi ma məcigi za kamatakan, tá nja cah egi a vere. Ngam gara Dabawəzləw wər, na ndiri ma məc məc səka dakun, Dabawəzləw na ndiri ta vere. Yo aza acin, hin ti bən ndiri ma məc məc a va ka mbəlahigi a civi za dakun wər, ngatoku duze kun.»

Mazuko Dabawəzləw meze maday

(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

²⁸ *Maləm maparam a daba ndiri toku a zlimi gabəz tan. Baw həra ca ka Yesu, ngam ti cek ma *Sadukigi toku ninek ninek. Sin slid va a zləra Yesu acin ka nehu. A ngaren: «Wa Maday, mazuko Dabawəzləw meze maday ta daba mazukogi kərap ada siki?» ²⁹ Yesu a ngaren: «Ndah mazuko tik meze maday: “Hin *ndiri Isirayilagi, hi zlimi tá nja cah. Vay tokon ada Dabawəzləw, sin á gindik, maparam da dakun. ^{‡30} Ma may Cəhw Dabawəzləw a nəv ku ma takan, a ndukun talan ku kərap, a sembe ku kərap, aza ma vəl talan ku a zləra tik.” ³¹ Ndah ma səray mazuko tik meze maday: “Ma may coloh wa nja hoh ta may talan ku.” Mazuko maday maparam ma bat ma səray cicah da dakun.»

^{‡32} Maləm takana toku a ngaren a Yesu acin: «Yawa Maday da. Labar ma cedu toku kap kap duze. Vay tokon ada Dabawəzləw, sey sin á gindik, maparam da dakun. ^{‡33} Mata nja wa nja ngatoku acin, sey hidi ka may Dabawəzləw a nəv tik ma takan, a ndukun talan tik kərap, a sembe tik kərap, aza mata may celen wa nja sin ta may talan tik. Səwan hidi ka kaw mazukogi toku a zləra səsəray á tala ka faten kən soson a Dabawəzləw baw ka vəlen kən pana pana.» ^{‡34} Yesu mata zlimi wa toku za, a ngaren acin: «Yawa, hati ceku a ndukun talan menekin. Fəna daya kun, hoh mbəh ka vəl talan ku a Dabawəzləw ka maroh.»

Ka dawən tik ko nayi a pərət acin ka neh Yesu a tala kən maparam. [‡]

Hidi, Dabawəzləw mata pəzen dawa ka mbat ka nja ka hidi maday ada Kərta Dabawəzləw

(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)

³⁵ Yesu a cedeten labar Dabawəzləw a ndirigi a *je Dabawəzləw. A ngareten acin: «*Maləmiği a nja ka ngarigi, Hidi, Dabawəzləw mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday, ada dehen bay *David wər kemi? ^{‡36} Ko bay David a tala tik má ti ngar a tala Kiristu toku áka *Mid Dabawəzləw za:

“Dabawəzləw ti ngaren a Maday da:

A njay ku á zləra zəm da za, mini ka mar lay a hoh, kúlá ka pic ta va ka vəloh calambəlay kugi a zləra,

‡† 12:26 Exo 3:2, 6 ‡† 12:29 Deu 6:4-5 ‡†† 12:31 Lev 19:18; Mat 22:39 ‡†† 12:32 Luk 20:39 § 12:33 1Sa 15:22; Osé 6:6 §† 12:34 Mat 22:46; Luk 20:40 §†† 12:35 Mat 20:30-31

hoh ka bæreten ngaz ka wæla." †
³⁷ «Hi læma, bay David a tala tik má ti wæla Hidi, Dabawæzlæv mata pæzen dawa toku, "Maday da". Yaw aza acin ka nja ka dehen toku wær, a nja a nja siki?»

Hi kaw talan hini a malæmigi!

(Mat 23:1-36; Luk 20:45-47)

Ndiri ma bas bas pe, næv tan dewerakun ka zlimi labar Yesu ta nja ka cedu. ³⁸ Yesu a ngareten a ndiri toku acin: «Hi kaw talan hini ninek ninek a *malæmigi. A nja ka may ka tælanigi a lukut madæday vet hayæk ka dafi talan tan a sin. Ka lay bas tan a nja ka may ta ndiri ka dæbigi gbæræw kad ka fæd ta wa nja hidi maday. ^{††39} Ane *je janga Yahudiyagi a nja ka gæri lay nja ma kpam ka njigi rip a nin, ndirigi ka læma ta. Aza ndirigi ta nja ka wæla ta ka zæm wili dara, a nja ka gæri kula lay nja menekin ka njigi a nin ka ci talan tan ka ndiri madæday. ⁴⁰ A nja ka vohi Dabawæzlæv, voh voh zlan a dawæn, ndirigi ka ca ta ka kula ndiri menekin. Azama a nja ka kæbi wærtigi ta mazlæzlalay ka jan ka yæk kæn ta zlæra tan kæræp za. Ta ced hini, ndiri titoku, ta sla za ki-ta tan, kuhu tik a va ka nja pok á zlimi.»

Wærti tane mazlæzlalay a vælen kæn a Dabawæzlæv

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Yesu ma nja nja a jakwar lay sek dala ane *je Dabawæzlæv. A læma ndiri pe a seki dala a nin ka vælen a Dabawæzlæv. Bæbayigi pe a væli dala pe pe, zlan a dawæn. ^{‡42} Kedirek nja motokon wærti ta mazlæzlalay ti yaha, bæw dala suloy særæy, sek a nin dære. ⁴³ Yesu ma-ta læma za, wæla ndiri ta zæd ngaz tik acin, a ngareten: «Ta ced hini kad ninek ninek, nja motokon wærti toku ti vælen dala a Dabawæzlæv day ka na ndiri kæræp ma væl ta pe pe toku. ⁴⁴ A tala mi, motokon wærti toku wær, ti bæw kæn kæræp mata maru, aza ti vælen a Dabawæzlæv. Ko kæn kedirek a fæna a zlæra tik baba kun, sin pæm talan ka debin acin. Gara bæbayigi wær, a væli dala mangar motokon na nda a sin da dakun.» ‡†

Beni pana pana ma va ka tædaha a zakay kama talalay ka way

(Mat 24:1-14; Luk 21:5-19)

13 Yesu mata ya a *je Dabawæzlæv za, hidi takan ta daba ndiri ta zæd ngaz tik a ngaren: «Maday, a læma je Dabawæzlæv menekin cah. A ndæn ta a kula gugun menekin.» ² Yesu a ngaren: «Duze, jik toku dewerakun. Yo, ta ced hini, pic takan jik toku a va ka pas holol kad. Gugun mata cæba ta mesl mesl titoku, ma va ka fæna a tala celen da dakun.» ‡†

³ Næp kedirek Yesu va njay tik a tala cadak *Oliv, je Dabawæzlæv á gibe za. Piyer, Zak, Zan bæw Andire yigi á gindik a zlæra tik. A ngareten: ⁴ «Wa Maday, kæn titoku

a va ka tædaha a pu? Kæn ma va ka daf kini je Dabawæzlæv cah a va ka pas toku kæn mi? A ced kini sæka.»

⁵ Yesu a ngareten acin: «Hi mar talan hini ninek ninek, kana ndiri maparam a kæb hini. ⁶ Ngam ta ced hini, ndiri maparam pe a va ka yahigi a zlim da ka mbadi talan tan ka kata, ko nayi ka ngar: "Kata ada Hidi, Dabawæzlæv mata pæzen dawa ka mbat ka nja ka hidi maday ta." Wa toku a va ka kæbi ndirigi pe, aza ndiri dære a va ka yæki ma tan. ⁷ Yo, hin ta va ka zlimi kæz læm mbeh a liblay hini, bæw hin ta va ka zlimi labar læm ta liblay ma gædæk dære, hi njá ka pæræt kun. Ngam ko diya wa siki, sey kæni toku ka diya a zakay. Ama ta ced hini, ko kæn toku ta diya wa toku za, talalay a va ka way kese njod kun. ⁸ Ndiri ta liblay maparam a va ka læmigi tete ndiri ta liblay maparam. Bay maparam a va ka tak liblay cala bay tik. Mamæn hayæk a va ka kæz gingib gingib a liblay pana pana, aza metis a va ka hæl kahay kahay dære. Yo, kæn toku ada ci beni ma va ka yaha a zakay di talalay ka way wa nja wærti ma va demegid ka mbu. ^{††9-10} Yo, ta ced hini, ko kæn pana pana ta va ka diya wa nja ngatoku wær, talalay a va ka way kese kun, sey ndiri ka cedi Nawær Menekin a ndiri ta ka sæban pana pana kæræp gbam talalay a zakay, kama talalay ka way acin. Gara na hini ndiri da wær, hine kaw talan hini ninek ninek. Ndiri maparam a va ka kaw hini ka tep a gibe ma basi kita a tala hin ta sæba katæf da. A va ka pæm hini dære a je janga Yahudiyagi. Aza a va ka tep hini a gibe masara ma mari lay bæw a gibe bayigi ka bas hini kita. Yo ta ced hini, hin ta va ka nja a lib zlæra ndiri madæday titoku, hi va ka jan katæf acin ka cedeten kpay kpay kad, hine sæba katæf da. ^{††11} Ndirigi ta va ka kaw hini ka tep a gibe ma basi kita wa toku, hi njá ka bæn pele pele a tala labar, hin ta va ka cedeten kun. Hin ta tæd a gibe tan za, labar hin ta va ka cedeten, a va ka yaha áka bæn hini za dakun, *Mid Dabawæzlæv á va ka ped hini a lib libi. [‡]

¹² «Ta ced hini, ndiri maparam a va ka bæwi gelemin tan ma sæbi katæf da ka væl a lib zlæra ndiri maparam ka pæm ta za. Cin wærigi a va ka diya ta wa sin dære tete wæri tan ma sæbi katæf da. Wærigi dære a va ka basi næv a cine tan bæw a mamæn tan ma sæbi katæf da. A va ka bæw ta ka væl a lib zlæra ndiri maparam ka pæm ta za dære. ^{††13} Kati sænu, ndiri kæræp a va ka feh hini a tala hin ta sæba katæf da. Ama ta ced hini, hidi ma va ka bææs kad a lib beni toku, tæd ka way way tik, Dabawæzlæv a va ka bitu za.» ‡††

Beni maday ma va ka tædaha a tala ndirigi

(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ Yesu a ngareten a nimin: «Ta ced hini, hi va ka læma kæn ma ngav ngav maparam, ndirigi ta nja ka wæla

† 12:36 Mat 22:44 †† 12:38 Luk 11:43 ‡ 12:41 2Ro 12:10
 †† 12:44 2Ko 8:12 ‡† 13:2 Luk 19:44

††† 13:8 2Ch 15:6; Esa 19:2 ‡††† 13:9-10 Mat 10:17-22; Zan 16:1-4
 § 13:11 Luk 12:11-12 ‡† 13:12 Mic 7:6; Mat 10:35; Luk 12:52-53
 §†† 13:13 Zan 15:21; Kzl 13:10

ta kən ma ngav ngav ma vərən. Hi va ka ləmu ma gar gar a *je Dabawəzləv ka lay mangar a ngəm ka nja a nin kun. (Ko nayi ma janga labar toku, mata bənu a tala tik ka zlimi ninek ninek.) Yo, a pic kən tik ta va ka təđaha, ndiri ta liblay Yahudiya mata si tan a cađak ka bit micin tan. ^{†15} Hidi ma nja nja ka lay bat tik, ta njá ka bənu ka jem ida ka gas kən tik kun. Mata si tik səb ka bit micin tik! ^{††16} Ko hidi ma biz a donu, ta njá ka bənu ka cəb ita ka baw lukut tik kun. Mata si tik səb! ¹⁷ Ta ced hini, a pic tik, wərtigi ma vi libi tete mawarigi, a va ka kemehigi kahay kahay lay si. ¹⁸ Yo, ta ngar hini, hi dəkəb Dabawəzləv, pic si hini, hin ta va ka si toku ka nja manja sla ka təra cəcən. ¹⁹ A pic tik beni tik a va ka nja kuhu tik á zlimi. Beni tik a va ka nja day ka beni, hidi mata su daka Dabawəzləv mata tar talalay təd a picah, aza ko a pu beni ma va ka sla a sin da đakun dere. ^{‡20} Ama Dabawəzləv ti gac wan beni tik toku kađ ba a tala ndiri, sin mata mbat ta ka nja ka ndiri tik. Ta nja takana a gac wan beni toku kađ kun wər, hidi ma va ka bit da đakun.

²¹ «Yo, ta ced hini, a pic tik, hidi maparam ti ngar hini: “Ndah, Hidi, Dabawəzləv mata pəzen đawa ka nja ka hidi maday tawana cah,” akun “ndah, tawana ngid ta!” hi njá ka yək ma tik kun. ^{††22} A tala mi, ndiri ma nja ka ci talan tan wa nja kiristugi baw makatəfigi ma mbani ma a va ka pizlahigi a pic tik. A va ka diyi ban ban kən pana pana ka kəb ndirigi. Ti jani katəf wər, ko ndiri, Dabawəzləv mata mbat ta ka nja ka ndiri tik, a va ka mbəlam ta ka kəb ta dere. ^{‡23} Yo, tá nja cah kati bət hini yəm a zlimi kađ ba, kama hini ka sənu acin wa nja kəni toku ta va ka təđahigi. Hine kaw talan hini ninek ninek acin.»

Cəba hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za

(Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ Yesu a ngareten a nimin: «Ndirigi ta si beni wa nja ngatoku za, pic a va ka gbirzlibey tik kađ. Təra dere a va ka zlaw baba kun. ^{††25} Aza kən kərap ta wəzləv nja sembe ma kawi kən ta nin a va ka kəzigi. Gənzlagi a va ka yabahigi ka ya kađ. ²⁶ Aza acin ndirigi a va ka ləma kigi, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta yaha á lib gazlavay kađ. Ta va ka yaha a sembe baw a miseh maday. ^{††27} Njod ta va ka zlən mazlən dāgi ka basi ndiri kata mata mbat ta ka madabalay ka mada-balay fod tik.»

Talalay a va ka way mevilizim

(Mat 24:32-44; Luk 21:29-33)

²⁸ Yesu a ngareten a nimin: «Hi zlimi, ta va ka ced hini ma ma ngab ngab maparam a tala sikid, hini ka jəkwan kən a nin. Hin ti ləma sikid ti yab, aza a tar ka ca

yəwən vedid wər, hi nja ka ngar: “Yəm van mbeh” ata đakun vu? ²⁹ Yo, wa sin dere, hin ta va ka ləma kən kərap, kata mata ced hini titoku, a diya wər, hi va ka sənu á nin za, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, kati kəməs kəsəm da kađ ba ka cəbaha acin. ³⁰ Ta ced hini kađ ninek ninek, ndiri ta picah a va ka ləmi kən titoku kərap a zakay a həra tan di ka məcigi. ^{§31} Wəzləv ege hayək a va ka lekwigi, ama gara labar da wər, a va ka lekw səka đakun. A va ka nja ko a pu. ³² Yo, ta ced hini, ko hidi takan ma sən pic baw ler kəni toku ta va ka diya, da đakun. Ko *mazlən Dabawəzləv gi ta wəzləv, ko kata Kərti Dabawəzləv a talan da, ma sən tik da đakun. Sey Vay Dabawəzləv á gindik áda ma sən tik. ^{§†33} Yo, mata nja wa nja ngatoku acin, hi njá ka zlay talan kađ kun, hine nja a vere ka pu ka, ngam hi sənay pic kata ta va ka cəbaha đakun. ^{§†34} Yo, ta ced hini, cəb da a va ka nja wa nja hidi maparam ma gər ka va muluk. Mata va ka slid ka va tik, wəla ndiri ma həl kəzəd tegi, baw kəzəd, vəleten ka zləra ka zləra. Aza a ngaren a ma pu medikid dere: “Na ku, ma nja a vere ka pu ya da.” Mata cedeten wa toku za, slid va tik a muluk acin. ^{§†35} Yo, kata dere, ta ngar hini: Hine nja a vere, hine pu ka, ngam kata wa nja hidi ma da muluk toku, hi va ka sənay pic cəba da đakun. Ko ta va ka cəbaha sukuh sukuh vu? Ko a daba daba vuđu vu? Ko gamndak ca wəla vu? Ko gbəma cekw cekw vu? Ásəd. ³⁶ Ta ced hini, hi pu ka. Gara kata wər, ta va ka yaha mevilizim, kana ta jan hini, hine zlayay talan hini kun. ³⁷ Kən kata mata ced hini toku, ta ceden a hini á gindik kun. Ta cedeten a ndiri kərap dere: Hine nja a vere, hine pu ka.»

Ndiri madəday a cəbi ma tan kađ ka pəm Yesu za

(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Zan 11:45-53)

14 A fəna wan səray *dara Pasəka baw dara ndiri ma nja ka hami biret manja bas ka diya. Mandala tik madəday *mangaramagi ta *je Dabawəzləv tete *maləmi a gəri katəf ka kawi Yesu á boh ka pəm za. ^{§†2} Mata bənigi, bən bən za, a ngarigi: «Kay, səwan hidi ta njá ka kaw tokon ka dara toku kun, akun ndirigi a va ka bas tokon a talan.»

Wərti ma seken urdi a Yesu á talan kađ

(Mat 26:6-13; Zan 12:1-8)

³ Yesu ane liblay Betani, ida hidi maparam, zlim tik Simon. Gawla toku kwala kwala kamatakan. Ma nja njagi, a zəmi wili ege Yesu. Kedirek wərti maparam ti tuh a jik toku a urdi a kəfa tik. Zlim urdi toku *nar, aza a gađ á gađ kun. Va a zləra Yesu, baw urdi toku zlər za, seken a Yesu á talan kađ ka hənu. ^{§†4} Ndiri maparam mata ləma ta za, ti basi nəv, a ngarigi kəsəm kəsəm: «Kay, a ngav urdi tik za kemi? ⁵ Ta nja takana a va ka

† 13:14 Dan 9:27 †† 13:15 Luk 17:31 ‡ 13:19 Dan 12:1; Kzl 7:14
†† 13:21 Luk 17:23-24 †† 13:22 Mat 24:24 ††† 13:24 Mat 24:29
††† 13:26 Mat 24:30

§ 13:30 Mat 16:28 §† 13:32 Kmy 1:7 §†† 13:33 Mat 24:42
§† 13:34 Mat 25:14-15; Luk 19:12-13 §†† 14:1 11:18 §† 14:3 Luk 7:37-38

ngav urdi toku za dakun, sawan hidi ber tokon za ka jan dala gabal bələk makad a nin ka zlebeten a nja motokonigi dakun vu?» A nduli werti toku. ⁶ Yesu mata zlimi za, a ngareten acin: «Hi njá ka dangar werti toku kun, hi keru kad. Sin ti diya ka kula kən menekin. ⁷ Na hini, hi va ka dudos tete nja motokonigi ka vøleten kən ko a pu. Aza hin ti may ka diyaten menekin wər, hi va ka diyaten səb. Gara na da wər, hidi a va ka dudos tokon tete hini pic pe baba kun. ⁸ Werti toku ti diya ka kula kən menekin a sembe tik kərap kərap. Mata sek ka urdi a kəsəm toku, kata ka va civi a sin. ⁹ Ta ced hini kad ninek ninek, ka lay ka lay a talalay kərap, ndirigi ta va ka cedi Nawər Menekin, a va ka nəfi kəzəd werti cah mata diya ka, aza zlim tik a va ka gi gbam talalay.»

Ter dabaray na pəm Yesu za

(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Kedirek hidi takan ta daba ndiri ma guḅ a tala səray ta zəd ngaz Yesu, zlim tik Yahuda Isikariyot, slid va a zləra *mangarama madədayigi ta *je Dabawəzləv. A ngareten: «Ta va ka daf hini zləra ka Yesu, hini ka kawu za.» ¹¹ Mata zlim ta za, nəv tan dewerakun. A ngareten: «Ninek, na kini, ni va ka vøloh dala ka mazlən ku.» Yahuda acin a məmar pic tik ta va ka sla kap ka daf zləra ka Yesu ka kaw ta za.

Zəm Wili dara Pasəka

(Mat 26:17-30; Luk 22:7-23; Zan 13:21-30; 1Ko 11:23-25)

¹² Tá nja cah ci pic na dara ndiri ma nja ka hami biret manja bas ti sla acin. A pic tik toku ndirigi a nja ka fati kerti tumuk na *dara Pasəka. Njod *ndiri ta zəd ngaz Yesu vagi a zləra Yesu, a ngareten: «Wa Maday, ha may mini ka va ka toh wili na dara Pasəka a ki?» † †¹³ Yesu mata zlimi za, mbat ndiri səray ta zəd ngaz tik ka zlən ta a liblay Zeruzalem acin. A ngareten: «Hi va a liblay tá gibik toku. Hin ta təd za, hi va ka jan hidi a səla yəm a talan, a va katəf ngid. Hine səbu səba səba ¹⁴ təd ida, aza hine ngaren a njijik toku acin: “Maday kini á zlən kini a zləra ku ka ngaroh wisike: Jik, min ta va ka zəm wili dara Pasəka tete ndiri ta zəd ngaz da a ki ta.” ¹⁵ Hin ta ngaren wa toku za, gawla toku a va ka daf hini jik maday, nja lay nja ta nin tete kənigi ma kəməs kəməs ta nin ninek ninek. Ka jik toku acin hi va ka ta wili na dara tokon acin.» ¹⁶ Ndiri ma səray titoku mata zlim ta za, slid vigi acin a liblay toku. Mata vigi za, jani kən kərap kap kap wa nja Yesu mata cedeten. Aza ti ti wili dara Pasəka a nin.

¹⁷ Pic mata tuk kad, Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik ti tədigi acin ka jik toku, †¹⁸ njigi kad ka zəm wili. Ta zəmi wili toku, Yesu a ngareten acin: «Ta ced hini kad ninek ninek, hidi takan ta daba hini ma zəm wili tete min tokon a va ka daf zləra ka kata, ka kaw kigi za.» †¹⁹ Ma-

† 14:12 Exo 12:1-14 †† 14:12 Exo 12:15-20 ‡ 14:17 Zan 13:2, 21-30 †† 14:18 Dir 41:10

ta zlim ta wa nja ngatoku za, nəv tan a hameten. Ko nayi a ngar: «Ha ngar ka kata vu?» «Ha ngar ka kata vu?» ²⁰ Yesu a ngareten acin: «Hidi takan ta daba hini ma guḅ a tala səray, min ta zəm wili a sin a lib kefek ma takan, sin á va ka daf zləra ka kata ka kaw kigi za. ²¹ Hayin duze, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka məc wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv a tala da. Yo gara hidi ma va ka daf zləra ka kata toku wər, a va ka sa beni kazaway. Ta nja takana sawan a mbuwaha a lib mamən kad kun.»

²² Ta zəmi wili, Yesu baw biret, ngaren soko a Dabawəzləv, aza wak wak za, baw vøleten a ndiri ta zəd ngaz tik. A ngar: «Ngacah ada kəsəm da, hi bawu, hine hamu.» ²³ Aza baw kən sa a kop tik, ngaren soko a Dabawəzləv, aza vøleten. Sinigi kərap ti sa ta. †²⁴ Yesu a ngareten acin: «Ngacah ada bebiz da ma va ka kwar kad ka zer ma ngav ngav ndiri pe. Áka bebiz da toku za Dabawəzləv a va ka *zla wəla həza kad ka lap ndirigi tete sin. ††²⁵ Yo ta ced hini kad ninek ninek, ta va ka sa kən sa maḁa ngacah baba kun. Sey a pic ta va ka sa tik a nimin ka lay Dabawəzləv ta maru.» ²⁶ Yesu mata ngareten wa toku za, dəbigi kad ka dirfi kpaw ka fol Dabawəzləv. Slid va tan a tala cadak *Oliv acin. ††

Yesu ege Piyer

(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Zan 13:36-38)

²⁷ Yesu a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik: «Ta ced hini kad, hi va ka si hin kərap za ka ker kata á gindik, ngam Dabawəzləv á ngar a lib deftere tik: “Ta va ka pəm ma mar za, aza tumuk tegi a va ka cakwayigi hirre ta.”

²⁸ Yo ta ced hini, ndiri ta pəm kigi za, aza ta mbəlahaha a civi za, katá va ka təd pəpəla a liblay Galili, hini ka ya ka jan ka a nin.» †

²⁹ Piyer mata zlimi wa toku za, a ngaren a Yesu acin: «Ko ndiri kərap ti buwohi dawən ka kerohigi kad wər, na da wər, ta keroh səka kad kun.» ³⁰ Yesu a ngaren: «Ta cedoh kad ninek ninek, a vuḁu cah, daka gamndak a ca wəla ma səray tik kese kun, ha va ka ngar ka kata a vere ndirigi cəb makad, ha sən ka dakun ta.» ††³¹ Piyer a ngaren a nimin day day: «Ko ni va ka məc a hoh, ta va ka bu ma da za dakun, ta va ka ngar səb, kati sənoh.» Aza ma fəna ndiri ta zəd ngaz Yesu gi kərap a ngarigi wa sin dere.

Yesu ane Gecemane

(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Kedirek Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik ti tədigi ka lay, zlim tik Gecemane. Mata tədigi za, Yesu a ngareten acin: «Hi nja kese a wacah. Ta va ka va ka cen zləra a Dabawəzləv.» ††³³ Aza ngazl Piyer, Zak baw Zan, vigi tete sin. Mata vigi za, Yesu a nəna a pərət, aza nəv tik a

‡‡ 14:23 1Ko 10:16 ††† 14:24 Mat 26:28 ††† 14:26 Luk 22:39; Zan 18:1 § 14:27 Zac 13:7; Mak 14:50-52; Zan 16:32 †† 14:28 16:7 ††† 14:30 14:72 †† 14:32 Luk 5:16; Hib 5:7-8

kwir. ³⁴ A ngareten: «Beni ta va ka su cah a tærgæd ka a nøv ka pøm ka za. Hi nja kese a wacah, hine nja a vere ka pu ka.» ³⁵ Mata ngareten wa toku za, slid va gab kæcah, gbæræw kad tes mazæra ka hayæk. A cen zlæra a Dabawæzlæv, a ngaren: «Aw Vay, a va ka jan wær, a njá ka ker ka ka sa beni toku kun. ^{†36} Gara na ku wær, kæn ma nja ka pælæk talan ku, da dakun. A baw beni ma va ka ya a tala da toku za. Yo Vay, a njá ka diya kæn, nøv da mata may kun, a diya kæn, nøv ku ta may.» ^{††}

³⁷ Mata cen zlæra a Dabawæzlæv za, cæb va a zlæra ndiri ta zæd ngaz tik ma makad takana. Va jan ta, a wanigi. Sin fuduh Simon Piyer za, a ngaren: «Simon, na ku ha wanay ku. Ha jan ka bæræs kad ka nja a vere ko kedirek kun vu? ³⁸ Yo, ta ngar hini, tá nja cah hi nja a vere, aza hine dækæb Dabawæzlæv, *Gudul ka nja manja bebed hini, hini ka diya ma ngav ngav. Gara bæn hidi memilin wær, a nja ka may ka diya kæn Dabawæzlæv ta may, ama Dabawæzlæv a zleben kun wær, a tæd gæga kun.» [‡]

³⁹ Yesu cæb va a nimin ka cen zlæra a Dabawæzlæv wa nja takana. ⁴⁰ Mata dækæb Dabawæzlæv za, cæb va a nimin a zlæra ndiri takana toku, jan ta, a wanigi. Talan hæra tan kæræp tikirik tikirik. A sæn kæn, ta va ka læwat-en a Yesu kun. Cæb va cen zlæra a Dabawæzlæv a nimin. ⁴¹ Mata cæbaha cæb ma makad tik a zlæra ndiri takana, jan ta a wanigi a nimin. Aza a ngareten acin: «Hine wanay hini a wilin be be vu? Tá nja cah muk acin, ler da ti sla. Kata, *Hidi ma yaha á zlæra Dabawæzlæv za, a va ka kaw kigi ka vøl kigi a lib zlæra ndiri ma nja ka diyi ma ngav ngav. ⁴² Ndah, hidi ma va ka daf zlæra ka kata ka kaw kigi za, a yaha. Hi slid, nima tokon ka diya kæn, Vay Dabawæzlæv mata may.»

A kawi Yesu za

(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Zan 18:3-12)

⁴³ Yesu ta læwa a wilin toku, njod Yahuda ta daba ndiri ta zæd ngaz tik ma guþ a tala særay ti tædaha. A yahigi tete ndiri pe a waz maday a zlæra baw tæløy. Madæday *mangaramagi ta *je Dabawæzlæv, *malæmigi tete gæbataligi ta daba Yahudiyagi á zlæna ta ka kawi Yesu. ⁴⁴ Yahuda ma va ka daf zlæra ka Yesu ti cedeten a ndiri toku zaba: «Hidi, kata ta va ka fædu wa nja ngama da, sin ada hidi hin ta gæru. Hine kawu, hine tepu, aza hine safu ninek ninek.»

⁴⁵ Mata tædigi ka lay toku za, Yahuda va njod a zlæra Yesu, a fædu ninek ninek, a ngaren: «Soko Maday.» ⁴⁶ Ndirigi ma yigi tete sin vigi a zlæra Yesu, njap kaw ta. ⁴⁷ Hidi takan ma læma kæn ma diya toku, fak waz maday tik, fi bæl a hidi ma nja ka hæl kæzæd ida mangarama meze maday ta je Dabawæzlæv, pæda zlimi tik, ti taw.

⁴⁸ Yesu a ngareten a ndirigi ma yigi ka kaw ta toku acin: «Na hini, hin ti yaha a waz maday baw a tæløy ka kaw ka wær, kata mahæl ma zla wæla hidi vu? ⁴⁹ Kepic kepic ta nja ka janga ndirigi a *je Dabawæzlæv, hidi ti nja tokon á lap, yo aza hi kaw ka mandala tik kwayi? Ama mata diya wa nja ngatoku, ka nja kap wa nja deftere Dabawæzlæv ta ngar.» ^{††50} Njod ndiri kæræp ma njigi tete Yesu ker ta kad, tá si tan. [‡]

⁵¹ Sey kærti gawla takan a sæba Yesu, sin a gwada kæsam á gindik. Ndiri maparam ta daba ndiri ma kawi Yesu mbælám mbælami gawla toku ka kaw. ⁵² Sin dæb kad ka gwada, zimbir, tá si tik kæsam ánimin.

Yesu tete madæday Yahudiyagi ma basi kita

(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Zan 18:13-14, 19-24)

⁵³ Kedirek ndiri ma kawi Yesu toku tep ta a zlæra *mangarama meze maday ta *je Dabawæzlæv. A nin ndiri ma bas bas pe, mangarama madædayigi kæræp, gæbataligi, baw *malæmigi. ⁵⁴ Gara Piyer wær, a sæba Yesu á zal za, jem a mandarida mangarama meze maday toku. Va njay tik tete ndiri ma puwi je mangarama. A sib kuhu tete sinigi.

⁵⁵⁻⁵⁶ Madæday mangaramagi baw gæbataligi ma basi kita ta daba *ndiri Yahudiyagi kæræp a gæri hidi ma va ka fi Yesu ka kita ka jani katæf ka zla kita tik ka pøm za acin. Aza ndiri pe a mbaneten ma a Yesu a madaba ka fiyu ka kita, ama læwa ta pakam tan a lap kad takan kun. Ko kæn ma ngav ngav kedirek mata diyu, a jan ta dakun. ^{††57} Ndiri maparam slidigi za acin, a mbaneten ma a nimin ka fiyu ka kita. ⁵⁸ A ngarigi: «Min ti zlimi, sin á ngar: “Je Dabawæzlæv, ndiri mata ndæn ta a zlæra cah, ta va ka kapu kad, aza ta va ka ndæn maparam a nimin a lib wan ma makad, mangar je tik a ndæn a zlæra dakun ta.”» ^{†††59} Ko ma ngatoku mata may ka fiyi Yesu a tala tik toku, ma tan a lap kad takan kun.

⁶⁰ Mangarama meze maday mata zlimi wa toku za, slid za, gar á gibe ndirigi za acin. A ngaren a Yesu: «A læma, ndiri ta ngari ka hoh toku, ha ceketenu sæka dakun vu?» ⁶¹ Ama gara Yesu wær, tete'w njay tik, ko mi a ceketenu kun. Mangarama maday toku a ngaren a nimin: «Ta nehoh, hoh Hidi, Dabawæzlæv mata pæzen dawa ka nja ka hidi maday wær, aza Dabawæzlæv min ta nja ka folu, hoh Kærti tik duze wær, a ced kini sæka.» ⁶² Yesu a ngaren: «Wa nja hoh mata ngar toku, kata sæb. Yo ta ced hini, pic tik ta va ka sla za, hi va ka læma ka, kata, *Hidi ma yaha á zlæra Dabawæzlæv za, ma nja nja á zlæra zæm Dabawæzlæv ma mar sembe. Hi va ka læma ka dære, ta yaha á zlæra Dabawæzlæv á lib gæzlavay kad.» ^{††63-64} Mangarama maday mata zlimi wa nja ngatoku za, dæb kad ka lukut kæsam tik, ngwah pær

†† 14:49 Luk 19:47; 24:46 †† 14:50 14:27 ††† 14:55-56 Dir 35:11 ††† 14:58 15:29; Mat 26:61 § 14:61 tete'w: Esa 53:7; Mak 15:3-5; Kærti Dabawæzlæv: 15:39 §† 14:62 Dan 7:13; Mat 22:44; 24:30; Mak 13:26; Luk 21:27

† 14:35 Zan 12:27 †† 14:36 10:38; Mat 6:10; Zan 18:11; Hib 10:9
‡ 14:38 Efe 6:18; Hib 2:18

za, ngam ti bas nāv. A ngar: «Yo, tá nja cah hin a tala hini, hin ti zlimi wa nja mata ced ma ma tireh kazaway a tala Dabawəzləv toku. Ma ngatoku muk səb gəga. Mine may ndiri maparam ka ya ka fi tik ka kita baba kun. Yo, tátoku acin wər, hi may ka diyen mi a gawla cah mi?» Sini kərap a ngarigi: «Gedeni ti kawen a mazlən ma ba, sey ka pəm za.» †

⁶⁵ Ndiri maparam tar ka tifeten gedeni a kəsəm. Bawi hərə tik vət vət kađ, bəc bəci zləragi kađ, a pəm ta. Mata pəm ta za, a ngareten acin ka miseten: «Hati sən hidi ma pəmoh toku vu? A ced kini səka» Vəleten a ma puwi jik a zləra. A pəm ta a zləra cigid. ††

Piyer a ngar: «Ta sən Yesu dakun.»

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Zan 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Piyer a wilin ma nja nja a mandarida *mangarama meze maday ta *je Dabawəzləv. Kedirek wərti maparam ma nja ka həl kəzəd ida mangarama toku ya, ⁶⁷ jan Piyer, a sib kuhu. Mata ləma za, saf saf ta safu ninek ninek a zakay. A ngaren acin: «Hoh dere, hi nja ka nja a Yesu, gawla ta liblay Nazaret cah.» ⁶⁸ Ama Piyer ti buwen dawən a Yesu, a ngaren: «Ta zlimey ka kən, hoh mata ngar toku kun.» Slid va tik ka gara medikid. [Njod gamndak ca wəla.] ⁶⁹ Wərti takana toku mata ləma Piyer a nimin ka lay toku za, a cedeten a ndiri ta nin: «Gawla toku, celen Yesu dere.» ⁷⁰ Piyer a ngar a nimin: «Awu, kata celen kun.» Kedirek ndiri ta nin a ngareten a Piyer: «Hayin duze, hoh ane daba celen gawla cicah, ngam hoh hidi ta liblay Galili dere.» ⁷¹ Piyer takana gbor med, a ngar: «Tete'w bay da, ta sənay ka gawla, hin ta ngar toku səka dakun. Ta mban ma wər, Dabawəzləv mata bas ka kita.» ⁷² Piyer ta ləwa wa nja ngatoku, njod gamndak ti ca wəla ma səray tik. Mata zlimi ca wəla gamndak za, njod talan tik ti dasl acin ka labar, Yesu mata ceden cah. Ti ngaren: «Gamndak a ca wəla ma səray tik kese kun, ha va ka ngar ka kata a vere ndirigi cəb makad, ha sən ka dakun ta.» Piyer mata sən za ti buwen dawən a Yesu, a han acin. ‡

Yesu a gibe Pilat

(Mat 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; Zan 18:28-38)

15 Gbəma cekw cekw madəday *mangaramagi ta *je Dabawəzləv, gəbataligi, *maləmiği baw gəbataligi ma bası kita ta daba *ndiri Yahudiyagi bas basigi kađ ka cəba ma ka zla kita Yesu za. Jaw jaw ta kađ, tep ta a gibe Pilat, masara ma mar lay ka basen kita. ² Pilat toku neh Yesu acin, a ngaren: «Hoh ada bay ndiri Yahudiyagi duze vu?» Yesu a ngaren: «Hayin, wa nja hoh mata ngar toku səb.» ^{††3} Njod mangarama madədayigi a mbaneten ma pana pana a madaba ka fi ta ka kita. ^{††4} Pilat a ngaren a nimin: «A ləma, ndiri toku a fiyohigi ka kita. Yo, ha gabəz ma tik kađ səka dakun

† 14:63-64 Mat 26:65 †† 14:65 Esa 50:6; 53:5; Luk 7:16 ‡ 14:72 14:30 †† 15:2 Mat 27:11 †† 15:3 Zan 19:9; Mak 14:61

vu?» ⁵ Ama gara Yesu wər, tete'w njay tik, a ceketen kun. Mata njay tik tete'w kađ toku, ti pələk talan Pilat.

Kita Yesu

(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Zan 18:39-19:16)

⁶ Ka wan ka wan *dara Pasəka ta nja ka diya, Pilat a nja ka ficik hidi takan a je fərsəna kađ, ndirigi ta nja ka may ta ka ficik kađ. ⁷ A pic tik hidi maparam a je fərsəna, zlim tik Barabas. Barabas toku ti gwigwiri liblay tete ndiri maparamigi, aza ti ndəvi teli. Sini kərap a je fərsəna. ⁸ Ka gbəma pic dara toku acin, ndiri pe slid vigi a zləra Pilat. A ngareten: «A diya kini kən, hoh ta nja ka diya kini ka wan ka wan. Ma ficik kini hidi takan ta je fərsəna kađ.» ⁹ Pilat a ngareten acin: «Hi may kata ka ficik hini bay *ndiri Yahudiyagi cah kađ vu?» ^{††}

¹⁰ Pilat wər ti sənū, madəday *mangaramagi a nja ka sərəhigi a Yesu ada mətá fi ta ka kita a gibe tik.

¹¹ Madəday mangaramagi mata zlim ta za, a nabəri ndiri ma bas bas acin ka ngareten a Pilat ka ficik Barabas kađ. ^{†††12} Kedirek Pilat ti neh ndiri toku a nimin, a ngareten: «Yo hidi, hin ta nja ka wəlu bay Yahudiyagi toku wər acin, kata ka diya mi acin a sin mi?» ¹³ A pari wəla, a ngarigi: «A kpawu ka pay ma zlambda zlbabay, mata məc!» ¹⁴ Pilat a neh ta acin, a ngareten: «Wa ndiri cah, hi ced ka kən ma ngav ngav mata diyu, kata ka kpawu ka pay ma zlambda zlbabay ka məc toku, a diya kən mi?» Cəb a pari wəla a nimin, a ngarigi: «Ala, a kpawu ka pay, mata məc ta!» ¹⁵ Kedirek Pilat dəb kađ ka Barabas, ficik kađ ka gudum nāv tan. Aza dəb kađ ka Yesu acin, ləv ləveten pəm a lakwatay za, vəleten a ndiri maparamigi a zləra, ka kpaw ta ka pay ma zlambda zlbabay ka məc. ⁵

Sojigi a miseten a Yesu

(Mat 27:27-31; Zan 19:2-3)

¹⁶ Kedirek soji Pilat gi bawi Yesu, tep tegi ida Pilat acin. Mata tep ta za, wəlahi celegi ka basahigi kərap kađ. ¹⁷ Bawi lukut mepirin wa nja na bay, fiyeten a Yesu kəsəm. Bawi gedikid acin, ba ba tegi za, təpəten a talan wa nja mitolol bay. Ti diya ta wa nja ngatoku ka miseten. ^{†††18} A fəd ta acin, a ngareten: «Soko na ku, bay Yahudiyagi.» ^{†††19} Bawi təlay, a pəm ta ka talan. Tif tifeten gedeni a kəsəm. Gbərəwigi a metikisem kađ a gibe tik ka fol ta wa nja bay. ^{†††20} Mata miseten wa toku za, səri lukut mepirin toku kađ, aza bawi lukut tik, fiyeten azal a kəsəm. Dəb kađ ngazl ta acin ka va ka kpaw ta ka pay ma zlambda zlbabay.

Yesu ma kpaw kpaw ka pay

(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Zan 19:17-27)

²¹ Sojigi titoku bawi *pay ma zlambda zlbabay vəleten a Yesu ka bawu ka va ka kpaw ta a nin. Ta vigi á katəf

††† 15:9 Mat 27:11 ††† 15:11 Kmy 3:13-14 § 15:15 10:34 †† 15:17 Luk 23:11 ††† 15:18 Mat 27:11 †† 15:19 14:65

ngid, janigi tete hidi maparam, a ya donu za, zlim tik Simon ta liblay Sirene, cin Alekisandaru ege Rufus. Sojigi titoku a ngareten a gawla toku: «Sey hoh ka zleben gawla cah a lay baw pay kpaw tik səka.»^{†22} Gawla toku baw, vigi vigi, a tepi Yesu ka lay, zlim tik Golgota. Golgota toku a nja na ngar, lay tik kibe kibe kokulom talan hidi memilin.²³ Mata tədigi ka lay toku za, baw movu ma gab gab a mazlärəc, zlim tik *mir ka völeten a Yesu ka su ka gac beni sin ta va ka su kad. Ama Yesu a su dakun.²⁴⁻²⁵ Dəb kad kpaw ta ka pay ma zlambda zlam-bay acin. Ta kpaw ta ka pay, pic ma məd tepi a zer gadangar. Sojigi baw lukut ta kəsəm tik, fiyi caca ka sən ta a va ka wak ta a nja siki. Mata fi ta za, wak waki kən tan toku za acin.^{††26} Ma mata baseten kita a tala tik ti lalaḅ ta kad ka pay kpaw tik toku. Ti lalaḅ ta: «Gawla cah, bay *Yahudiyagi.»[‡]

²⁷ Kpawi mahəl sərayigi a jakwar Yesu dère, ko nayi ka pay ma zlambda zlam-bay tik, həndan á zləra zəm tik za, həndan á zlabay tik za.^{‡†} [28 Kən toku ti diya wa nja deftere Dabawəzləv ta ngar: «Ndirigi ti nəfi zlim tik a daba mahəligi ta.»]

²⁹ Ndiri ma yigi á nin za a misseten a Yesu, aza a ra ta. A ngareten: «Hoh ma gər ka kap je Dabawəzləv kad ka ndən tik azal a nimin a lib wan makad cah, ‡††30 yaw tá nja cah a bit talan ku səka za acin muk. Aza ma jema ku ka pay toku kad.»³¹ Aza madəday *mangaramagi ta *je Dabawəzləv baw *maləmiği a misseten dère. A ngarigi kəsəm kəsəm: «Sin ti sən bit ndirigi, yo aza a sən bit talan tik səka dakun cah wər, mi ma həl mi?»³² Sin Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa aza bay *ndiri Isir-ayilagi duze wər, mata jemey tik səb səb toku ka pay toku kad, mini ka jan ka ləma. Min ti ləma ti jemey tik kad ba wər, ni va ka ca talan ka sin acin.» Ndiri ma səray mata kpaw ta a jakwar tik a ra ta wa sin dère.^{‡‡}

Məc Yesu

(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Zan 19:28-30)

³³ Mata nja pic debe pic, pic a zlaw baba kun, talalay kərəp ti gbirzlib. Ti nəp, nəp nəp təd ka pic ma biz tar a yigi ita.^{§34} Mandala tik acin Yesu pa' wəla day day, a ngar: «*Eloyi, eloyi, lama sabakətani,*» a nja na ngar «Dabawəzləv dā, Dabawəzləv dā, ha bu ka dawən kemi?»^{§†35} Ndiri maparam ma njigi a nin mata zlim ta za, a ngarigi: «Hi zlimi, a wəla *Eli, makatəf Dabawəzləv ta kamatakan.»³⁶ Njod hidi takan si va baw kakinah, jup ka movu ma bilekw. Mata jup za, cəb ka pay, vəlen a Yesu ka sebu. A ngar: «Hidi ta pu tokon acin ka saf, ko Eli a va ka yaha ka baw tik ka pay toku kad wər.»^{§††37} Yesu pa' wəla, aza məcay tik acin.

† 15:21 Rom 16:13 †† 15:24-25 Dir 22:19 ‡ 15:26 Mat 27:11 ‡† 15:27 Esa 53:12 ‡‡ 15:29 Dir 22:8; 109:25 ‡‡† 15:29 14:58 ‡‡‡ 15:32 Mat 27:11 § 15:33 Amo 8:9 §† 15:34 Dir 22:1 §†† 15:36 Dir 69:22

³⁸ Njod gwada ma zen zen ta je Dabawəzləv ma nja ka pəla lay, Dabawəzləv ta nja ka nja a nin kad, ti pər á daba daba kad kurad səray, daka a wərəm kad kúlá kad.^{§†}

³⁹ Maday soji ma gar gar ta gibe Yesu za, ləma Yesu ta məc toku. Mata ləma za, ta məc wa nja ngatoku, a ngar: «Kay gawla cah, Kərti Dabawəzləv duze kun va ndiri dā!»^{§††40-41} Aka lay toku wərti maparamigi pe a nin. Garay tan gab gəcah, aza a ləma ta wa nja Yesu ta məc toku dère. Yesu mata va a liblay Zeruzalem, sinigi ti lapigi tete sin. A daba tan Mari ta liblay Magədala, baw Mari maparam mamən Zak mekedirek ege Zoses, aza baw Salome. Mandala Yesu mata nja a liblay Galili, wərti titoku a nja ka səba ta, aza a nja ka zlebeten.^{§†}

Yesu a civi

(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Zan 19:38-42)

⁴² Yesu mata va ka məc, a fəna wan takan ka sla ka *pic nəp ndiri Yahudiyagi. Ndiri a kəməsi kən kərəp kad ka jan ka nəpigi ka gbəma tik. Pic mata nja mbəh ka tuk,⁴³ hidi maparam ta liblay Arimate, zlim tik *Zozef yaha. Sin hidi maday ta daba gəbatal Yahudiyagi maparamigi ma nja ka bas kita. A nja ka pu pic, Dabawəzləv ta va ka yaha ka mar lay. Sin slid va a zləra Pilat, a ngaren: «Kati ya ka neh katəf ka baw memici cah ka va ka məd kad.»⁴⁴ Pilat mata zlimi za, Yesu ti məc wər, a ngar acin: «Kay, ti məc səb njod vu?» Kən ngatoku a pələk talan tik. Wəla maday soji ma bələkigi, a nehu, a ngaren: «Ta məc, pic gəga a ki?»⁴⁵ Gawla toku ced ced ta ceden. Pilat mata zlimi za, ker Zozef acin ka bawu ka məd kad.⁴⁶ Zozef slid acin va səkəm yar ma barən, baw memici ka pay kad, pad pad a yar toku, va məd a civi. Civi toku, a rahi gudungul wa nja bədəm kamatakan. Baw gugun maday acin, gwad gwad pek ma civi toku kad.⁴⁷ Ta diyu wa nja ngatoku, Mari ta liblay Magədala ege Mari maparam mamən Zoses ti ləmi lay mata mədi Yesu a nin toku.

Mbəla Yesu a civi za

(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Zan 20:1-10)

16 A *pic nəp ndiri Yahudiyagi, pic mata tuk kad, Mari ta liblay Magədala, Mari maparam mamən Zak baw Salome slid vigi ka səkəmi dawa mangar nji tik dewerakun ka va ka pəzetən a Yesu a kəsəm.

² A pic dəmas gbəma, pic dəffa, slid vigi acin a ma civi Yesu toku. ³ Mata tədigi za, a ngarigi kəsəm kəsəm: «Nayi ma va ka gwad tokon gugun ta ma civi toku za yi?»⁴ Gugun tik maday.

Kedirek kafi hərə za, ləmi gugun toku ti gwad a ma civi za.⁵ Va tuhigi acin a nin. Ləmi gawla maparam ma nja nja a nin a lukut ma barən a kəsəm. Ma nja nja á zləra zəm tan za. Mata ləma ta za, bebiz tan tem ti zer

§† 15:38 Exo 26:31; Hib 10:19-20 §†† 15:39 1:1; 3:11; 14:61; Mat 27:54 §† 15:40-41 Luk 8:1-3

cekweler. ⁶ Gawla toku a ngareten acin: «Hi pərət kun! Kati sənu, hi gər Yesu ta liblay Nazaret mata kpaw ta ka pay ma zlambda zlambda cah. Daha a wilin a wacah dakun. Dabawəzləv ti mbəla a civi zaba, tá nja cah a vere. Hi ya, hine saf lay mata mbuh ta a nin, daha a nin baba kun. ⁷ Tá nja cah hi slid, hine va cedeten a ndiri ta zəđ ngaz tik baw a Piyer. Hine ngareten: “Yesu ti mbəla a civi zaba, a vere. A va ka təđ pəpəla a liblay Galili, hini ka va ka janu a nin ta. Hine va, hi va ka ləmu a nin wa nja sin mata ced hini kamatakan ta.”» ††

⁸ Wərti titoku mata zlim ta wa nja ngatoku za, a nani-gi a pərət kam kam kam, aza bebiz tan ti zer, slid ya tan a ma civi za, si tan gəđək. Ko labar tik a va cedeten a hidi takan kun, a tala pərət ti kaw ta kazaway.

Ndiri pana pana ma ləmi Yesu

(Mat 28:9-10, 16-20; Luk 24:13-49; Zan 20:11-23; Kmy 1:6-8)

[⁹ Yesu mata mbəlahə a civi za, gbəma cekw cekw a pic dəmas, Mari ta liblay Magədala áda ma ləma pəpəla a həra tik. Kamatakan Yesu ti gam *masəraf pana pana cesired a kəsəm Mari toku. ¹⁰ Mari mata ləma Yesu za, slid ka va ka saf celen Yesu gi. A jan ta, a hanigi, A njigi saha saha a tala məc Yesu. Mari a ngareten acin: «Hi zlimi, kati ləma Yesu, sin a vere.» ¹¹ Mata zlim ta wa nja ngatoku za, a yəki ma tik kun.

¹² Kedirek ndiri səray ta daba tan a vigi á katəf ngid ka va a liblay mekedirek. Njod Yesu ti pizlahə a həra tan dere aza kəsəm tik ti wək. ¹³ Mata sən ta za Yesu, padigi a zal zal ane liblay Zeruzalem, va cedeten a celen Yesu gi ta nin. A ngareten: «Min ti ləma Yesu, a vere.» Ama ndiri toku a yəki ma tan kun dere.

¹⁴ Yo, ka way way tik acin, ndiri ta zəđ ngaz Yesu ma gub a tala takan mata nji kad ka zəmi wili, Yesu ti pizla-

† 16:6 8:31 †† 16:7 14:28; Luk 24:34

ha a həra tan. A ngəz ta, a ngareten: «Nəv hini səray səray a wilin. Ko labar, ndiri ma ləma kigi a həra mata ced hini, kati mbəla a civi zaba, hi yaw ma tan kun. Nəv hini a wilin toy toy.»

¹⁵ Aza acin a ngareten a nimin: «Tá nja cah hi slid, hine va á talalay ngid, hine va cedeten Nawər Menekin da a ndiri kərap. ¹⁶ Hidi ma va ka yək Nawər da a nəv tik baw ma va ka jan *batisma, Dabawəzləv a va ka bitu za. Hidi ma va ka salar ka yək Nawər da toku, Dabawəzləv a va ka basen kita. ¹⁷ Yo, ta ced hini, ndiri ma va ka yəki Nawər da, Dabawəzləv a va ka vəleten sembe ka diya ban ban kən pana pana. A va ka gami masəraf a kəsəm ndirigi áka zlim da za. A va ka səni ləwa yəwən ma mangar a sən ta dakun. ¹⁸ Ko ti kawı wən a zləra wər, ko ti si mbut wər, nep kən ma va ka həleten da dakun. Aza a va ka ci zləra a tala ma dal daligi, aza a va ka bitigi.» ††

Cəb Yesu ka va a zləra Dabawəzləv

(Luk 24:50-53; Kmy 1:9-11)

¹⁹ Vay tokon Yesu Kiristu mata ləwatan a ndiri ta zəđ ngaz tik za, Dabawəzləv baw kən tik a wəzləv. Ma nja nja á zləra zəm Dabawəzləv za ka mari lay a sin. ²⁰ Ndiri ta zəđ ngaz tik slid vigi acin ka lay ka lay ka ced Nawər Menekin a ndirigi. Yesu a zlebeten. A vəleten sembe ka diya ban ban kən, kama ndirigi ka sən ta acin, Nawər Menekin ta cedeten toku, labar ma duze duze.] ⁵

‡ 16:15 Mat 28:19 †† 16:16 Kmy 2:38 †† 16:17 Kmy 8:7; 16:18; ma mangar a sən ta dakun: Kmy 2:4; 10:46; 19:6; 1Ko 14 ††† 16:18 wən: Luk 10:19; Kmy 28:3-6; ka bit ma dal dal: Kmy 4:30; 5:16; 8:7; Zak ††† 16:19 Mat 22:44 § 16:20 Hib 2:4

Luka

Jem a lib deftere cah

Luka ma lalab deftere cah sin hidi ma tēlanigi a Pol mandala Pol mata da muluk tik a liblay pana pana, aza ti nji-gi a sin a liblay Roma. Luka toku doktor ma nja ka saf ma dal daligi (Kol 4:14). Sin ti neh ndiri pana pana a tala nja Yesu di ka lalab deftere cah. A tala mbu Yesu wər, ndirigi a ngarigi sin ti neh á neh a zləra Mari, mamən Yesu. A ngarigi dere, mandala sin ta lalab deftere cah, Pol ane je fərsəna ta liblay Kaysariya.

Luka a lalab deftere cah ka va a zləra ngama tik Tewofil. Tewofil toku hidi ta ka səban Yahudiyagi đakun, a nja na ngar, Luka a lalab deftere tik ka na diri mangar səban Yahudiya đakun. Luka a tala tik dere səban Yahudiyagi đakun.

Luka, hidi ma nja ka saf saha ndirigi. A nja ka ləwa pe a tala ndiri talan tələf wa nja nja motokonigi, ma dal dali-gi, wərigi, wərtigi, baw mohuloyigi. A ced kpay kpay kad wa nja Yesu mata ya a talalay ka bit diri mada sinigi. Kən ma diya ka dawən ka dawən a lib deftere Luka:

Labar a tala kən pana pana ma diya a zakay di Yesu ka mbu, baw a tala mbu Yesu (bawama 1-2).

Labar a tala Zan ma nja ka diya batisma a ndirigi, baw a tala Gudul ma mbəlam ka bebed Yesu (bawama 3:1-4:13).

Labar a tala kəzəd, Yesu mata diyu a liblay Galili. Ka tar tik, sin ti tuh a je janga Yahudiyagi aza ti janga a lib deftere Dabawəzləv a tala kəzəd sin ta va ka diyu, wa nja sin ta va ka cedeten Nawər Menekin a nja mo-tokonigi baw a ndiri ta lib zləra Gudul, aza wa nja sin ta va ka bit ndiri nja saha a kəsəm (4:17-19). Aza Yesu ti diya kəzəd toku kap kap wa nja mata jangu toku (bawama 4:14-9:50).

Yesu ti slid a liblay Galili za ka va a liblay Zeruzalem. A katəf, sin ti jəkwaneten kən pana pana a ndirigi (bawama 9:51-19:27).

Labar a tala kən ma tədaha a tala Yesu mandala sin mata nja a liblay Zeruzalem təd ka məc tik (bawama 19:28-23:56).

Labar a tala mbəla Yesu a civi za, baw wa nja Yesu mata đaf həra tik a ndiri pana pana, aza dere wa nja mata va tik a wəzləv ka nja a jakwar cin (bawama 24).

Tar ləwa Luka

1 ¹⁻² Ta fədoh Maday da, Tewofil. Hati zlimi kən, Dabawəzləv mata diyu kamatakan a daba kini. Ndiri ma ləmi kən ma diya titoku a həra tan ka tar tar tik, Dabawəzləv ti zlən ta ka ced labar tik a ndirigi, aza ti ya ced kini dere. Tá nja cah acin ndiri pana pana a daba kini ti lalabi kəni toku kad ba wa nja mata zlim ta. ³ Yo na đa dere, kati may ka lalab kəni toku takan takan kad a hoh Maday da. A tala sin ada kata mətá slid ka va a zləra ndirigi ka neh kəni toku á neh kama ka sən ninek ninek daka ka tar tar tik təd ka way way tik. ¹⁴ Ta lalaboh kəni toku acin, hoh ka sənu, labar, ndirigi mata cedohigi toku, kap duze.

Mazlən Dabawəzləv ege Zakari

⁵ Ka tar tar tik, bay *Herod áda ma mar liblay Yahudiya. Mandala tik hidi maparam đaha, *mangara-

ma ta je Dabawəzləv, zlim tik Zakari. A nja ka diya kəzəd tik a daba celegi, mangarama maday Abiya ta mar ta. Zakari toku, wərti tik đaha, zlim tik Elizabet. Elizabet, vinen mangarama meze maday ta kamatakan zlimi tik *Aron. ^{†6} Sinigi ege zelen a nja ka diyi kən, Dabawəzləv ta may. A nja ka sləki mazuko Dabawəzləv a talan tan ninek, aza a nja ka kaw ta zləra səsəray ko a pu. ⁷ Kərti tan da đakun, ngam Elizabet mokodol wərti, aza ti məsərigi ege zelen səray tan.

⁸⁻⁹ Pic takan, pic diya kəzəd mangarama ta je Dabawəzləv ma nja ka njigi tete Abiya ti təd. A ndi ca-ca, nda za nda, nda za nda, ka waki kəzəd tan, ta va ka diya ta a je Dabawəzləv wa nja mazuko tan ta ngar. Mata nda ta za, caca ti ndəv a tala Zakari takana, sin ka va *je Dabawəzləv ka ri vəna pay ma nja ka nji ninek wa nja urdi ka fol Dabawəzləv a sin. Mata sən kəzəd tik za, tuh a jik ka diya tik acin. ^{†10} Ta ri vəna pay toku, ndiri ma bas basigi kərap á lakwat za, a vohi Dabawəzləv.

† 1:3 Kmy 1:1

†† 1:5 Abiya: 1Chron 24:7-19 † 1:8-9 Exo 30:7-8

¹¹ Njod *mazlən Dabawəzləv ti pizlaha a həra Zakari, ma gar gar á pala zləra zəm lay, ta nja ka riya vəna pay a nin toku. ¹² Zakari mata ləma za, kam kam ti pərət, bebiz tik ti zer. ¹³ *Mazlən Dabawəzləv a ngaren acin: «A njá ka pərət kun, hati dəkəb Dabawəzləv, aza sin ti yək dəkəb ku. Wərti ku Elizabet a va ka da líbi ka mbu kərtapa. Ta mbu za, ha va ka ca zlim tik Zan. ¹⁴ Ha va ka bebel kahay kahay a tala tik, aza dère ndiri pe ta va ka zlimi labar mbu tik za, nəv tan a va ka nja dewaterakun. ¹⁵ A tala mi, kərti toku ta gəl za, Dabawəzləv a va ka tedu ka hidi maday ma va ka həl kəzəd tik. A va ka sa movu dəkun, aza ko kən sa maparam ma nja ka hay hidi, a va ka su dəkun dère. Ta va ka sla ka pic mbu kərti toku a líb mamən kad, Dabawəzləv a va ka wek nəv tik a *Mid tik. ¹⁶ Áka kəzəd tik ta va ka díyu za, *ndiri Isirayilagi pe a va ka buwi nəv tan za ka cəbigi ka səba katəf Cine tan Dabawəzləv a nimin.

¹⁷ «A va ka nja ka makatəf ma va ka tədaha pəpəla ka Maday tokon. Ndukun talan tik baw miseh maday tik a va ka nja wa nja na makatəf Dabawəzləv ta vina cekw, zlim tik *Eli. A va ka ngəz cin wərigi tete wəri tan ka nji nja menekin, aza a va ka ngəz ndiri ma buweten dawən a Dabawəzləv ka njigi ka ndiri ma nja ka díyi kən wa nja Dabawəzləv ta may. Wa toku acin a va ka cedeten a ndiri Isirayilagi toku ka buwi nəv tan za ka yəki Maday tokon ma va ka yaha.» †

¹⁸ Zakari mata zlimi za, a ngaren a mazlən Dabawəzləv acin: «Kata ka sənu, labar hoh ta ced ka toku duze wər, kata ka sənu acin a nja siki? Ndah, min a wərti da, min ti məsəray kini zaba.» †¹⁹ Mazlən Dabawəzləv a ngaren: «Kata mazlən Dabawəzləv, mi nja ka nja a Dabawəzləv tik. Zlim da Gabiriyel. Dabawəzləv á zləna ka a zləra ku ka cedoh labar menekin toku. ²⁰ Labar kata mata cedoh toku, pic tik ti sla wər, a va ka díya kap duze. Ama na ku, nəv ku mata nja səray səray ka yək labar da toku, tá nja cah ha va ka nja ka mbədən təd ka pic, kərti ku ta va ka mbu.» ²¹ Mazlən Dabawəzləv ta ləwən wa toku, ndiri ma bas basigi ta lakwat, a ngarigi: «Zakari wər a həl mi, lekw lekw a jik cah?»

²² Pu pu ta, kedirek ti ya a lakwat ba acin. Mata ya a lakwat za, mbəlam ka ləwaten a ndirigi, a sən ləwa baba kun. Njod ndirigi ti sən ta, Zakari ti ləma kən ma yaha á wəzləv kad a jik toku. A nja ka wid zləra á wid ka ləweten acin.

²³ Kəpic kəpic Zakari a nja ka díya kəzəd a *je Dabawəzləv. Wan kəzəd tik mata way za, slid va tik ita acin. ²⁴ Kedirek wərti tik Elizabet ti da líbi. Ti njay tik ida təra jəbin, a ya a lakwat kun. A ngar: ²⁵ «Dabawəzləv ti saf saha da, aza ti kakar weli a talan da kad ba acin.» ††

Mazlən Dabawəzləv ege Mari

²⁶ Elizabet mata da líbi, təra tik koh za, Dabawəzləv zlən *mazlən tik Gabiriyel ka va a líblay Nazaret ta líblay Galili. ²⁷ A zlənu ane zləra medimi maparam, zlim tik Mari. Medimi toku hidi maparam á mbizu, zlim tik *Zozef. Zozef toku dehen bay *David ta kamatakan. ††²⁸ Mazlən Dabawəzləv mata təd a líblay toku za, va a zləra medimi toku, fədu, a ngaren: «A mis muk maygi, Dabawəzləv ma gar gar a tala ku, aza ti diyoh menekin.» ²⁹ Mari mata zlimi labar toku za, ti kpas talan tik. A bənu á líbi za, a ngar: «Gawla cah a ced ka labar mi, ngacah mi?» ³⁰ *Mazlən Dabawəzləv mata sən nəv Mari za, a ngaren: «A njá ka pərət kun, nəv Dabawəzləv ninek a hoh. ³¹ Ha va ka da líbi, aza ha va ka mbu kərtapa. Ta mbu za, ha va ka ca zlim tik Yesu. ³² Kərti toku a va ka nja ka hidi maday, aza ndirigi a va ka sən ta, sin Kərti Dabawəzləv ma mar miseh maday. Vay tokon Dabawəzləv a va ka tedu ka nja ka bay wa nja dehen bay David ta kamatakan. ³³ A va ka mar ndiri Isirayilagi ko a pu, aza mar lay tik a va ka kəray kun.» ††³⁴ Mari mata zlimi labar toku za, a ngaren a mazlən Dabawəzləv acin: «Ndah, daka mbu da a líb may kad, mi jan a wapah kun, yaw kata ka da líbi toku acin a nja siki?» ³⁵ Mazlən Dabawəzləv a ngaren: «*Mid Dabawəzləv a va ka ya a tala ku. A sembe tik a va ka díya kən a tala ku, hoh ka da líbi. A tala ngatoku, kərti, hoh ta va ka mbuwu, a va ka nja ka hidi nja nəv ma barən. Aza ndirigi a va ka sən ta, sin Kərti Dabawəzləv. ³⁶ A ləma, ko golocehw Elizabet ti məsər, azama ti da líbi. Ndirigi ti ca ta, a va ka jan kərti dəkun, azama tá nja cah ti janu. Təra tik koh acin. ³⁷ Ta cedoh, kən ma nja ka pələk talan Dabawəzləv wər, da dəkun.» ††³⁸ Mari mata zlimi wa toku za, a ngaren: «Dabawəzləv á mar ka, mata díya ka kən wa nja hoh mata ced ka toku.» Kedirek mazlən Dabawəzləv ti lekwey tik a həra tik za.

Mari ita Elizabet

³⁹ Wan kedirek Mari slid va á si ka saf Elizabet a líblay maparam ta líblay Yahudiya. Líblay toku a tala hohoy. ⁴⁰ Mata təd za, jem ida Zakari, va fəd gelectin Elizabet, a ngaren: «Soko galavay.» ⁴¹ Ta fədu toku, njod kərti ta líbi Elizabet ti kəz, aza *Mid Dabawəzləv ti wek a nəv Elizabet dère. ⁴² Elizabet a sler wəla a bebel kahay kahay, aza a ngaren a Mari: «Dabawəzləv ti vələh menekin tik day za ka na wərti maparamigi kərap. Aza kərti ta líbi ku toku dère, Dabawəzləv a va ka ker micin tik fonna. ⁴³ Kay, hoh mamən Maday da ka ya ita da cah, a nja a nja siki? Kati təd gəga vu? ⁴⁴ A ləma, hoh

† 1:13 1:60, 63 †† 1:15 Nom 6:3; Jug 13:4-5; Luk 7:33 † 1:17 Mal 3:1, 23-24; Mat 17:10-13; Mak 9:13; Zan 1:21 †† 1:18 Gen 17:17; 18:11 †† 1:19 Dan 8:16 ††† 1:25 Gen 30:23

††† 1:27 Mat 1:16 § 1:31 Esa 7:14; Mat 1:21; Luk 2:21; Kmy 4:12 §† 1:32 Esa 9:6; 2Sa 7:16; Mat 20:30-31 §†† 1:33 Dan 7:14 §† 1:35 Mat 1:18; Luk 4:18 §†† 1:37 Gen 18:14; Mat 19:26; Mak 10:27; Luk 18:27

mata fəḁ ka za, kərti ḁa ta libi ḁa ti bebel, aza ti kəz.
⁴⁵ Yo, nəv ku mata nja gudum, ngam hati yək labar,
 mazlən Dabawəzləv mata cedoh toku, aza hati sənu, a
 va ka ḁiya kap duze.»

Dirfi Mari

⁴⁶ Mari tar ka ca dirfi acin ka fol Dabawəzləv, a ngar:
 «Ta fol Dabawəzləv Vay tokon, †
⁴⁷ aza nəv ḁa dewerakun a sin ma bit ka.
⁴⁸ Kata wa nja wərti ma tem səb,
 ta nja ka ḁiya kəzəḁ tik a nəv menekin,
 aza talan tik a zlay ka kata za ḁakun.
 Hayin duze, ḁaka a picah, ko a pu,
 ndirigi a va ka ngarigi ka kata:
 “Dabawəzləv ti ḁiyen menekin ta.”
⁴⁹ Ngam Dabawəzləv ma mar kən kərap,
 ti ḁiya bən bən kən a tala ḁa.
 Sin nja nəv ma barən,
⁵⁰ a nja ka saf saha hidi ko a pu,
 a nja ka den kiye ndiri
 ma nja ka ḁiya kəzəḁ tik wa nja sin ta may. ††
⁵¹ Dabawəzləv sembe tik ḁaha kahay kahay
 na ḁiya kən maday.
 A nja ka pas bən ndirigi ma nja ka kafi talan tan za. †
⁵² Bayigi ma nja ka mari lay a həra piren,
 a nja ka gwad ta kaḁ,
 aza a nja ka kaf ndiri ma nja ka gəci talan tan kaḁ. ††
⁵³ Ndiri nja metis a kəsəm,
 ti vəleten kən ham zlan a dawən,
 na bəbayigi ti bərəmeten,
 aza ti gam ta zləra ánimin. ††
⁵⁴ Hayin duze, Dabawəzləv ti wan tokon a dawən,
 min tokon *ndiri Isirayilagi ma ḁiya kəzəḁ tik.
 Ti ḁiya kap wa nja mata cedeten a doku tokonigi. †††
⁵⁵ Kamatakan Dabawəzləv ti ḁiyen menekin a *Abəra-
 ham,
 aza talan tik a zlay ka min tokon səban Abəraham
 kun.
 Kúlá a picah a ḁiya tokon menekin,
 aza menekin tik a va ka kəray kun, ko a pu.»
⁵⁶ Mari mata way dirfi tik ka ca za, ti njigi a Elizabet təra
 makad. Ka dawən tik slid va tik ita.

Mbu Zan ma nja ka ḁiya batisma

⁵⁷ Təra mbu Elizabet ti sla acin. A mbu kərtapa.
⁵⁸ Njod medike tan baw vine tan ti zlimi labar toku za-
 ba. A bebeligi kahay kahay tete Elizabet, ngam
 Dabawəzləv ti ḁiyen menekin kazaway. ⁵⁹ Kərti mawar
 toku mata təḁ zəm lumo takan za, ndirigi yigi ka *zla
 məmən tik kaḁ. Ti may ta ka ci zlim tik Zakari wa nja

† 1:46 1Sa 2:1-10 †† 1:50 Dir 103:13, 17 † 1:51 Deu 5:15; 26:8
 †† 1:52 Dir 75:8; Mat 23:12; Zak 4:6, 10 †† 1:53 Dir 107:9; 34:11
 ††† 1:54 Mic 7:20; Dir 98:3; Gen 17:7; 22:17

zlim cin. †††⁶⁰ Mamən kərti a ngar acin: «Awu, wa sin
 kun. Ni va ka ca zlim tik Zan.» ⁶¹ Ndirigi a ngarigi: «Yo,
 a daba vunohigi kərap, hidi ma mar zlimi mada nga-
 toku wər ḁa ḁakun.» ⁶² Widi cin kərti toku a zləra, neh
 ta: «Ha may ka ca zlim kərti toku kemi?» ⁶³ Cin kərti
 toku neh pay ma kasləpəpərap ka lalab zlim kərti toku
 a nin. Baw vəleten. Mata vəleten za, lalab kad: Zlim tik
 Zan. Aza ndiri kərap a ngarigi: «Toku si ndiri ḁa, a sənu
 a nja siki?» ⁶⁴ Njod gana Zakari ti masl, a sən ləwa
 ninek ninek a nimin. Tar ka fol Dabawəzləv acin.

⁶⁵ Kən toku ta ḁiya wa nja ngatoku toku, medike tegi
 a pərətigi. Aza ndiri kərap ta liblay Yahudiyagi ta tala
 hohoy a ləwigi a tala kən ma ḁiya toku. ⁶⁶ A bənigi ka-
 hay kahay, a ngarigi: «Tátoku a pat kərti cah, nja tik a
 va ka nja wa siki?» Ngam ko nayi ti sənu, Dabawəzləv
 ma gar gar a tala tik.

Dirfi Zakari

⁶⁷ *Mid Dabawəzləv ti ya a tala Zakari, cin Zan toku.
 Tar ka ced labar a tala kən, Dabawəzləv ta va ka ḁiyu, a
 ngar acin:

⁶⁸ «Hidi ta fol tokon Vay tokon Dabawəzləv
 ma nja ka pu tokon *ndiri Isirayilagi.
 Ti saf saha tokon ndiri tik aza ti bit tokon za. ⁶⁹ Ti zləna
 tokon hidi ma va ka təḁ gəga ka bit tokon
 za.
 Ma bit tokon toku, dehen bay *David
 ma həl kəzəḁ Dabawəzləv kamatakan. ⁷⁰ Dabawəzləv
 ti ced kəni toku
 á pakam *makatəf tegi menekin ta vina cekw kaḁ. ⁷¹ Ti
 ngareten a doku tokon:
 “Ta va ka bit hini a lib zləra calambəlay hini za,
 baw a lib zləra ndiri ma tireh a hini ta.” ⁷² Mata ngar wa
 toku, ti saf saha doku tokon,
 aza ti ḁasl talan ka *zla wəla həza menekin
 sin mata zlu kaḁ ka lap tete sinigi kamatakan. ⁷³ Wa sin
 dərə Dabawəzləv ti ngaren
 a doku tokon Abəraham kamatakan: “Ta medi, ⁷⁴ ta va
 ka bit hini a lib zləra calambəlay hini za,
 baw ta va ka zleb hini ka həl kəzəḁ ḁa manja pərət
 ta. ⁷⁵ Ta va ka wan hini a dawən, hini ka mar nəv ma
 barən,
 aza hini ka ḁiya kən kepic kepic
 wa nja kata mata may, ko a pu ta.”

⁷⁶ Gara hoh kərti ḁa wər,
 ha va ka nja ka *makatəf Dabawəzləv
 ma mar miseh maday.
 Ha va ka nja wa nja hidi ma zləzlad katəf,

††† 1:59 Gen 17:12-13 § 1:60 1:13 †† 1:68 Dir 41:14; 72:18;
 111:9; Luk 4:18-21; 7:16; 19:44 ††† 1:69 Dir 132:17; Mat 20:30-31
 §† 1:70 Rom 1:2; Esa 9:1-6; Mic 5:1-3 ††† 1:71 Dir 106:10 †† 1:72
 Dir 106:45; 105:8-9; Lev 26:42 †† 1:73 Gen 22:16-18 ††† 1:74 Tit
 2:12, 14

Maday tokon ka yaha a nin. †
 77 Ha va ka cedeten a ndirigi,
 Dabawəzləv a va ka *zer *ma ngav ngav tan kad
 ka bit micin tan za. ††
 78 Kən toku a va ka diya duze
 wa nja Dabawəzləv mata ngar,
 ngam Dabawəzləv wər a may hidi kahay kahay,
 baw a nja ka nənay ndirigi ninékun.
 A va ka zləna tokon hidi wa nja lay ma kəngay á wə-
 zləv kad
 ma va ka kəngay nəv tokon
 wa nja pic ma ya kad za. ‡
 79 Lay ma kəngay toku a va ka zlaw a tala ndiri
 ta lib kpizli ma nja ka pərətigi a məc.
 A va ka lah tokon dère a zləra Dabawəzləv,
 min tokon ka lap kad ka nja tete sin.»
 Zakari ti way dirfi tik toku acin. ††80 Yo, kərti Zakari a
 gəl, aza ndukun talan tik a zlər dère. Ti nja a daba
 donu, nja nja təd ka pic mata dafen həra tik a ndiri Isir-
 ayilagi.

Mbu Yesu

(Mat 1:18-25)

2 12 Mandala ta mbuwi Zan toku, hidi maparam dā-
 ha, masara *Roma ma mar lay kərəp. Zlim masara
 toku Agustus. Á pala liblay Siri za, sin ti ted bay
 Kiriniyus a nin. Yo, mandala bay Kiriniyus ta mar lay,
 pic takan masara Roma toku ti ngareten a bayigi: «Hi
 va, hine lalab zlim ndiri ta liblay dā kərəp kad. Ko nayi
 mata slid, mata va tik ka cadak dehen ka lalab zlim tik
 a nin.» Lalab toku, ci tar lalab na cap jomorgol.

3 Ndiri kərəp mata zlimi labar lalab toku za, ko nayi
 slid va tik ka cadak dehen ka va ka lalab zlim tik a nin.
 4 Hidi maparam dāha, zlim tik *Zozef ta liblay Nazaret,
 bay Galili mata maru. Mata zlimi labar lalab toku za,
 slid va tik a liblay Betilehem ta liblay Yahudiya. Ane
 liblay Betilehem toku, səban bay *David a tətərigi a
 nin. Zozef toku dehen bay David ada mātá va a liblay
 toku. ††5 A vigi a medimi tik Mari mata mbizu ka va ka
 lalab zlim tan kad. Mari a va libi.

6 Mata tədigi a liblay toku za, nəp nəp kedirek a nin,
 aza pic mbu tik ti sla acin. 7 A mbu kərtəpa, tizin tik.
 Mata mbu za, mbuk a gudel kad, baw mbuh ka zəm
 pilis ma kekes kekes. Mata mbuhu ka lay zəm pilis
 toku, ngam a jani je wan a liblay toku kun, mulukigi ti
 weki je wan kərəp zaba.

8 Ane liblay Betilehem toku ndiri ma marigi a nin. A
 nja ka wanigi a donu ka pu tumuk tan. 9 A vuđu tik
 njod *mazlən Dabawəzləv ti pizlaha a həra tan, miseh
 maday Dabawəzləv mātá ya a talan tan, a zlaw a həra
 tan titiw titiw. Mata ləma ta za, kam kam ti pərətigi.

† 1:76 Mal 3:1; Mat 11:10; Mak 1:2; Luk 7:27 †† 1:77 Jer 31:34
 ‡ 1:78 Exo 34:6; Esa 60:1-2; Mal 3:20 †† 1:79 Esa 9:1, 5; 42:6-7; Mat
 4:16 †† 2:4 Mat 2:1; Zan 7:42

10 *Mazlən Dabawəzləv a ngareten acin: «Hi pərət kun,
 ta yaha ka ced hini labar menekin. Ndiri kərəp a va ka
 bebeligi kahay kahay a tala tik. 11 Hi zlimi, Hidi ma va
 ka bit hini ti mbu a vuđu cah ane liblay Betilehem. Sin
 ada Maday tokon aza Hidi, Dabawəzləv mata pəzen
 dawa ka nja ka hidi maday. ††12 Hi slid, hine va, hine sa-
 fu. Hin ta va za, hin ti ləma kərti mawar ma mbuk
 mbuk a gudel, aza ma mbuh mbuh ka zəm pilis, sin
 ada toku.»

13 Mazlən Dabawəzləv mata ngar wa toku za, njod
 mazlən Dabawəzləv maparamigi pe kahay kahay ti
 yahigi á wəzləv kad a zləra tik, lapigi tete sin. A foli
 Dabawəzləv, a ngarigi:

14 «Dabawəzləv ta wəzləv a mar miseh maday.
 Hidi ta folu.

Aza Dabawəzləv mata vəleten nja menekin
 a ndiri ta talalay, sin mata may ta.» ††

15 Mata foli Dabawəzləv za, cəba tan a wəzləv.

Mazlən Dabawəzləv gi mata va tan a wəzləv za, ma
 marigi takana a ngarigi kəsəm kəsəm acin: «Yo, nima
 tokon a Betilehem ka saf kən ma diya a nin toku,
 Dabawəzləv mata ced tokon cah.» 16 Slid vigi njod, va
 jani Zozef ege Mari baw kərti mawar takana ma mbuh
 mbuh a tala zəm pilis. 17 Mata ləma ta za, a cedeten
 labar a ndiri ta nin, wa nja mazlən Dabawəzləv mata
 cedeten a tala kərti mawar toku. 18 Ndiri toku mata
 zlim ta za, a ngarigi: «Tácah vu, ndiri dā. Kay dewer-
 akun.» 19 Mari wər na tik baw ma ndiri ma marigi toku,
 kusla kusla a talan, aza a bənay kən tik á lib za. †20 Ka
 dawən tik ma mari toku cəbay tan. Ta va ka vigi á katəf
 ngid, a foli Dabawəzləv. A ngarigi: «Dabawəzləv, mine
 foloh, aza mine ngaroh soko pe a tala kən min mata
 zlimi, aza min mata ləma cah dère. Ngam kəni toku ti
 diya kap wa nja mazlən ku mata ced kini.»

Zozef, Mari baw Yesu a je Dabawəzləv

21 Kərti mawar mata təd zəm lumo takan za, pic *zla
 məmən tik ti təd acin. Ti ci zlim tik Yesu wa nja *ma-
 zləv Dabawəzləv mata ceden a Mari, mandala sin a dā
 libi kese kun. †

22 Mari ti wan wan mawar tik, wan wom fod wa nja
 *mazuko Moyiz ta ngar. Wan mawar tik mata way za,
 slid vigi a Zozef ka va a liblay Zeruzalem, tuhigi a *je
 Dabawəzləv. †† Bawi kərti mawar toku, vəlen a
 Dabawəzləv a zləra, sin ka maru. 23 Mata diya ta wa nja
 ngatoku, ngam mazuko Dabawəzləv a ngar: «Wərti ti
 mbu tizin tik, ci mbu tik toku, sey ka vəlen a Dabawə-
 zləv.» ††24 Bawi kən sərəy dère, məsatən a Dabawəzləv,
 ngam mazuko Dabawəzləv a ngar dère: «Wan mawar

††† 2:11 Mat 20:30-32; Zan 4:42; Kmy 5:31; 13:23; 2Pi 1:11
 ††† 2:14 Esa 57:19; Mat 10:13, 34; Mak 9:50; Luk 1:79; 10:5-6; 12:51;
 19:38, 42; 24:36; Zan 4:27; Kmy 10:36; Efe 2:14, 17 § 2:19 2:51
 †† 2:21 1:31 ††† 2:22 Lev 12; Nom 18:15-16 †† 2:23 Exo 13:2

ti way wər, sey ka məsen baram səray, akun kutuguruk səray a Dabawəzləv.»

²⁵ Hidi maparam daha ane liblay Zeruzalem toku, zlim tik Simeyon. A mar nəv ma barən, aza a nja ka kaw mazuko Dabawəzləv zləra səsəray. A pu hidi ma va ka yaha ka bit *ndiri Isirayilagi, Dabawəzləv ta va ka zlənaha. *Mid Dabawəzləv a tala tik. ²⁶ Pic takan Mid Dabawəzləv toku a ngaren: «A bərəs kad. Ha va ka ləma Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday toku a həra ku a zakay di ka məcay ku.»

²⁷ A pic tik Zozef ege Mari mata tepi Yesu a *je Dabawəzləv, Mid Dabawəzləv ti lah Simeyon toku a nin dere. ²⁸ Simeyon va baw kərti toku ane mezi, aza a fol Dabawəzləv, a ngar:

²⁹ «Vay kini Dabawəzləv, kən hoh mata ced ka ti diya kap wa nja ma ku.

Tá nja cah kata, ma nja ka həl kəzəd ku, nəv da ninek ka məcay da acin.

³⁰ Ngam kati ləma a həra da acin

Hidi, hoh mata zlənaha ka bit ndirigi. †

³¹ Tá nja cah ndiri kərap tane talalay a va ka sən ta acin,

*ma bit hidi ti pizlaha.

³² Sin a va ka nja wa nja lay ma kəngay

ka dafeten kula katəf a ndirigi kərap ka səbohigi.

Aza a va ka fiyeten miseh maday a ndiri ku Isirayilagi.» ††

³³ Simeyon mata way ka fol Dabawəzləv za, labar tik ti pələk talan cin Yesu baw mamən Yesu. ³⁴ Simeyon a ngareten a nimin: «Dabawəzləv mata ker micin hini fonna,» aza a ngaren a mamən acin: «Dabawəzləv á mbat kərti toku ka saf nəv ndirigi. Kərti toku a va ka dafeten ndiri Isirayilagi katəf na nja mbeh mbeh ege Dabawəzləv, ama ndiri maparam a va ka salari ma tik. Ndirigi a va ka sən ta, Dabawəzləv á zlənaha, ama a va ka diyaten tireh. †³⁵ Wa toku kərti toku a va ka far ndaz ndirigi pe a gbəmgbalay. Gara na ku wər Mari, tireh, ndirigi ta va ka diyaten a kərti ku, a va ka hamoh a nəv wa nja hidi ta nja ka səka hidi a njerven ka beke.»

³⁶ Wərti maparam daha, ti məsər kahay kahay, zlim tik Hana. Sin kərti Fanuyel, səban tik ndiri Aser. A nja ka cedeten labar ma yaha á zləra Dabawəzləv za a ndirigi. Ti məsər kahay kahay. Mandala sin ta nja ka medi-mi, ti va a zəd wapah, aza ti diyigi a sin viya cesired. Məc həlen a zelen acin. ³⁷ Zelen mata məc za, sin takana la je tik a mazləzlalay acin. Nja nja a mazləzlalay, viya wom cəfad cəfad atama fod. A nja ka njay tik a je Dabawəzləv ka diyay kəzəd tik pic pic, vudu vudu. A nja ka diyay sumay tik, aza a nja ka dəkəbay Dabawəzləv tik. †³⁸ Mata tepi Yesu ka vəlen a Dabawəzləv a zləra, mamən wərti toku a nin dere. Mata ləma kərti toku za, a fol Dabawəzləv. Tar ka ced labar a ndiri

† 2:30 Esa 52:10 †† 2:32 Esa 42:6; 49:6; 46:13 † 2:34 Esa 8:14; 1Pi 2:8 †† 2:37 1Ti 5:5; Mat 6:16-17

ma puwi hidi, Dabawəzləv ta va ka zlənaha ka bit ndiri Isirayilagi. A ngareten: «Ndah, Hidi, Dabawəzləv ta va ka zlənaha ka bit ndirigi, ada kərti cah.» †

³⁹ Cin Yesu ege mamən Yesu mata wayi kəzəd tan ka diya kərap za wa nja mazuko Dabawəzləv ta ngar, cəbay tan ita a liblay Nazaret ta liblay Galili.

⁴⁰ Kərti toku a gəlay tik a zləra mamən, kəsəm tik ninek ninek, aza ndukun talan tik a zlər dere, aza Dabawəzləv a mayu.

Yesu ti təd viya gub a tala səray

⁴¹ Ka wan ka wan cin Yesu ege mamən Yesu a nja ka vigi ane liblay Zeruzalem ka dara *dara Pasəka. ††

⁴² Yesu mata təd viya gub a tala səray za, ti diyi dara tik wa nja ta nja ka diya ta ka wan ka wan. Aza Yesu ti səba cin ege mamən ka va ka dara dere. ⁴³ Dara mata pas kad, Yesu batay tik á zal a liblay Zeruzalem. Cin ege mamən a sənay ta səka, kərti tan ti bat á zal za dəkun. A va tanigi tete ndiri pe səb ka va ita. ⁴⁴ Kedirek sinigi saf safi Yesu daha a jakwar tan kun. A ngarigi á lib za: «Matoku a lapigi tete celegi.» Lay mata nja gəzam, va gər gəri Yesu takana a daba vinegi. A jan ta dəkun. Vigi a zləra celegi, gər gər ta, a jan ta dəkun. Wanigi kad. ⁴⁵ Gbəma slid, cəbigi a nimin a liblay Zeruzalem ka gər Yesu a nin. Ta vigi á katəf ngid, a gər ta, gər gər, a jan ta dəkun. Pic pic lay gər. Mata tədigi a Zeruzalem za, wanigi kad. ⁴⁶ Gbəma acin, slid va gər gər, jan ta a *je Dabawəzləv, ma nja nja a daba *maləmiigi ma nja ka cedeten mazuko Dabawəzləv a ndirigi. A zlimi labar, ndiri ta ced ta toku. Aza a neh ta a tala kənigi pana pana. ⁴⁷ Ndiri ma bas bas ta nin kərap a ngarigi: «Kay, kərti toku a sən cek labar ngatoku a nja siki? Ndukun talan tik daha kahay kahay.» ⁴⁸ Zozef ege Mari mata ləmi kərti tan ma nja nja a daba ndiri madəday za, ti pələk talan tan. Mamən a ngaren: «Hoh ka sa yəm həra kini wa nja ngacah, ma həl mi kərti da? A ləma, min ti gəroh, gər gər, mi janoh kun, nəv kini ti kwir.» ⁴⁹ Yesu a ngareten acin: «Hi gər ka a ndatoku kemi? Hi sən səka Vay Dabawəzləv ti mbat ka, kata ka həl kəzəd a je tik kun vu?» ††⁵⁰ Yesu mata ceketen wa toku za, ti pələk talan tan.

⁵¹ Ka dawən tik acin Yesu slid lapi ege cin baw mamən ka va tanigi ita a liblay Nazaret. Mata vigi ita za, Yesu a zlimi ma tan wa nja ta məndan cekw. Yo, mamən tik slək kən ma diya titoku kərap a talan. ⁵² Yesu takana a gəlay tik, a sən ma, aza ndukun talan tik a zlər dere. Dabawəzləv tete ndiri kərap a may ta. ††

†† 2:38 Esa 52:9 ††† 2:41 Exo 12:1-27; 23:14-17 ††† 2:49 Zan 2:16 § 2:51 2:19 §† 2:52 1Sa 2:26

Zan ma nja ka diya batisma tete ndiri
ma basigi a jakwara tik

(Mat 3:1-12; Mak 1:1-18; Zan 1:19-28)

3 Agustus, masara *Roma ma mar lay kərap mata məc za, ti tedi hidi maparam a dangaz tik, zlim tik Tiber. Tiber toku ti ted madəday tegi dère. Ted hidi maparam, zlim tik Pontus Pilat ka mar liblay Yahudiya. *Herod a mar liblay Galili, aza Filip, gelemín Herod ka mar liblay Iture baw Tərakonit, aza ted Lisaniyas ka mar liblay Abilen. Tá nja cah Tiber, masara toku, viya tik mata mar lay kərap, ti di viya gub a tala jebin. ² Ndiri toku ta mari lay, *mangaramagi meze maday ta *je Dabawəzləv dahagi səray ane liblay Zeruzalem. Zlim tan Anas ege Kayif.

Mandala tik Zan kərti Zakari a wilin a daba donu. Pic takan Dabawəzləv ti ngaren acin: «Ta zlənoh, a slid, ma va ma cedeten labar da a ndirigi.» ³ Zan mata zlimi wa toku za, slid va a zləra ndirigi ma la la tá tala zungoh Zurdun kad. A cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi ka lay ka lay. A ngareten: «Hi bu nəv hini za, hine yək *batisma, aza Dabawəzləv a va ka zer *ma ngav ngav hini kad.» ⁴ Labar Zan toku ti nja kap wa nja *makatəf Dabawəzləv ta kamatakan *Ezay mata lalabu a lib deftere tik. Ti ngar a tala Zan toku:

«Hidi maparam a ca wəla a daba donu, a ngar:
“Hi ker ma ngav ngav tane nəv hini kad
ka pu Maday tokon, Dabawəzləv ta va ka zlənaha
wa nja hin ta nja ka gar katəf sək sək,
aza ka zləzlad tik za,
ka pu hidi maday ma va ka yaha á nin za. ^{††}
⁵ Hi ləma, hidi maday ta nja ka vay a liblay hini,
hi nja ka zləzlad lay, lay ma kpam ka nja porok
porok,
lay ma kpəm kpəm kpəm ka nja vadas vadas,
aza katəf ma mar mar ka gar sək sək.
Yo wa sin dère, hi ker ma ngav ngav hini kad,
hine pu Maday tokon mangar mbeh ka yaha.

⁶ Ndiri kərap a va ka ləmi hidi ma va ka bit tokon,
Dabawəzləv ta va ka zlənaha toku.”» [‡]

⁷ Aza acin ndirigi pe a yahigi a zləra Zan ka jan batisma. Zan takana mata ləma ta za, tar ka ngəz ta, a ngareten acin: «Hin ndiri ma nja ka diyi tireh wa nja mgbeslke cicah, na hini, hi nja ka bənu, hin ti jan batisma wər, kita Dabawəzləv ma va ka yaha dāha a tala hini baba kun ta. Yaw nayi ma ced hini acin wa nja ngatoku yi? ^{†††} Səwan hi diya kəzəd menekin, ndirigi ka sən ta á nin za, hin ti bu nəv hini zaba duze. Na hini, hi nja ka bənu aza ka ngar dère: “Na kini wər, Dabawəzləv ti bit micin kini zaba, ngam *Abəraham ta kamatakan doku kini ta.” Ama ta ced hini, ngatoku a təd gəga ka bit hini za dakun. Hi ləma, ko gugunigi wa nja

† 3:3 Kmy 13:24; 19:4; Luk 24:37 †† 3:4 Esa 40:3-5 ‡ 3:6 2:30-31; Kmy 28:28 †† 3:7 Mat 3:7; Luk 21:5-36

ngacicah, Dabawəzləv ti may ka mbad ka səban Abəraham wər, a va ka mbad ta səb dère. ^{†††} Yo ta ced hini, tá nja cah kita Dabawəzləv wər mbeh ka fara gbəmg-balay. Dabawəzləv a va ka bas kita ndiri mangar a diyi menekin kun wa nja ndirigi ta nja ka bəli pay mangar a mbu mambambu ma nekw nekw kun a madaba tik kad, aza ka cef a kuhu.» ^{††††} Ndiri ma bas bas mata zlimi labar toku za, nəv tan ti ndoh. A ngareten a Zan: «Yaw tátoku acin wər, mini ka diya mi?» ^{†††††} Zan a ngareten: «Hidi ti mar lukut kəsəm səray, mata baw ma takan mata vəlen a celen manja lukut. Hidi nja kən zəm, mata mbaten a celen nja metis a kəsəm.»

¹² Aza *dəwanigi ti yigi a zləra Zan dère ka jan batisma. A ngareten: «Maday, na kini dəwanigi, mini ka diya mi?» ¹³ Zan a ngareten: «Hin ta nja ka diya kəzəd dəwan, hi njá ka moh kən ndirigi kun, hine diyu a katəf tik wa nja ma mar lay mata ngar hini.» ¹⁴ Ka dawən tik sojigi slid yigi dère. A ngareten a Zan: «Maday, na kini sojigi, mini ka diya mi?» Zan a ngareten: «Hi njá ka moh dala a zləra ndirigi a hərə piren kun, aza hi njá ka mban ma a ndirigi a madaba ka jan dala a nin kun. Sey hine dər talan hini səb á gindik ka dala həl kəzəd hini.»

¹⁵ Kən toku mata diya wa toku za, ndiri ma bas bas kərap a ngarigi á libi za: «Kay tátoku, ko gawla toku ada Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday cah, wisiki?» ¹⁶ Zan mata sən nəv ndiri toku kərap za, a ngareten acin: «Kata ada Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa, hin ta puwu dakun. Kata wər, ta diya hini batisma a yəm. Ama hidi má day za ka kata, a va ka yaha a dangaz da. Ta təd gəga ka nja ka balam tik ka masl miseh kərap tik kad kun. Na tik wər, a va ka diya hini batisma a *Mid Dabawəzləv, aza a va ka bas hini kita ^{†††} dère. ^{†††††} Kita tik a va ka nja wa nja hidi ma baw kaslak a zləra ka bom ndirimi. Ta bomu za, a va ka baw ndirimi ka sek a debin, aza sagway tik ka cef a kuhu. Yo gara kita tik, a va ka bas kita toku a kuhu mangar a micin kun ko a pu.»

¹⁸ Wa toku Zan ti cedeten Nawər Menekin a ndirigi áka ma ma ngab ngab pana pana za, aza ti ngəz ta a ləwa pana pana ka buwi nəv tan za. ¹⁹ A daba ndiri ma ta ngəz ta toku, bay Herod a nin dère. Sin ti diya kən weli, ngam a ngazl Herodiyas, wərti gelemín. Aza ti diya kən ma ngav ngav maparamigi pe dère. ^{††††††} Zan mata ngəzu a tala kən mata həl titoku, Herod bas nəv, njap kaw fi a je fərsəna. Mata fi Zan a je fərsəna toku, ti zlad ma ngav ngav day za a nimin.

†† 3:8 1:54-55; Mat 3:9 ††† 3:9 Mat 7:19 †††† Deftere ta ma girek a ngar: A va ka diya hini batisma a kuhu § 3:16 Kmy 1:5; 11:16; 13:25; 19:2-4; Luk 4:18 §† 3:19 Mat 14:3-4; Mak 6:17-18

Batismo Yesu

(Mat 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹ Mandala a fiyi Zan kese a je fərsəna dakun, ndirigi pe yigi a zləra Zan, aza Zan a diyaten batisma. Pic takan Yesu slid va a zləra Zan, aza Zan diyen batisma dere. Yesu ta dəkəb Dabawəzləv, njod wəzləv ti zləv ^{†22} aza *Mid Dabawəzləv a jemaha á wəzləv kad. Ti baw kəsəm baram, ya nja a tala tik. Njod mongurom Dabawəzləv a ya á wəzləv kad acin, a ngaren: «Hoh ada Kərti da, ta mayoh kahay kahay, nəv da dewerakun a hoh.» ^{††}

Səban Yesu təd ka dehen talan ngaz

(Mat 1:1-17)

²³ Tá nja cah viya Yesu wom makad acin, sin tar ka həl kəzəd tik, Dabawəzləv mata vəlen a zləra. Ndirigi a nja ka ngarigi Yesu kərti *Zozef, Zozef kərti Heli, ²⁴ Heli kərti Matat, Matat kərti Levi, Levi kərti Melki, Melki kərti Zanay, Zanay kərti Zozef, ²⁵ Zozef kərti Matatias, Matatias kərti Amos, Amos kərti Nahum, Nahum kərti Esili, Esili kərti Nagay, ²⁶ Nagay kərti Mat, Mat kərti Matatias, Matatias kərti Semeyin, Semeyin kərti Zozek, Zozek kərti Zoda, ²⁷ Zoda kərti Zowanan, Zowanan kərti Resa, Resa kərti Zorobabel, Zorobabel kərti Salatiyel, Salatiyel kərti Neri, ^{†28} Neri kərti Melki, Melki kərti Adi, Adi kərti Kosam, Kosam kərti Elmadam, Elmadam kərti Er, ²⁹ Er kərti Yesu, Yesu kərti Eliyezer, Eliyezer kərti Zorim, Zorim kərti Matat, Matat kərti Levi, ³⁰ Levi kərti Simeyon, Simeyon kərti Yahuda, Yahu da kərti Zozef, Zozef kərti Zonam, Zonam kərti Eliyakim, ^{†31} Eliyakim kərti Meleya, Meleya kərti Mena, Mena kərti Matata, Matata kərti Natan, Natan kərti *David, ^{†32} David kərti *Yesa, Yesa kərti Zobed, Zobed kərti Bowaz, Bowaz kərti Sala, Sala kərti Nason, ³³ Nason kərti Aminadab, Aminadab kərti Adimin, Adimin kərti Arni, Arni kərti Esirom, Esirom kərti Fares, Fares kərti Yahuda, ^{†34} Yahuda kərti *Zakob, Zakob kərti *Izak, Izak kərti *Abəraham, Abəraham kərti Tara, Tara kərti Nakor, ³⁵ Nakor kərti Seruk, Seruk kərti Ragaw, Ragaw kərti Falek, Falek kərti Eber, Eber kərti Sala, ³⁶ Sala kərti Kaynam, Kaynam kərti Arfakəsad, Arfakəsad kərti Sem, Sem kərti *Noye, Noye kərti Lamek, ³⁷ Lamek kərti Matusala, Matusala kərti Henok, Henok kərti Zared, Zared kərti Maleleyel, Maleleyel kərti *Kaynam, ³⁸ Kaynam kərti Enos, Enos kərti Set, Set kərti *Adamu, Adamu acin hidi Dabawəzləv mata tətəru.

† 3:21 5:16 †† 3:22 4:18; Kərti: Dir 2:7; Esa 42:1; Luk 9:35; 20:13 ‡ 3:27 Salatiyel: 1Ch 3:17; Esd 3:2 †† 3:30 Rut 4:18-22; 1Ch 2:1-14 †† 3:31 Natan: 2Sa 5:14 ††† 3:33 Gen 29:35; 25:19-26; 11:10-20; 5:1-12

Gudul ege Yesu

(Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)

4 Yesu mata jan batisma ane zungoh Zurdun za, slid ka cəbay tik. *Mid Dabawəzləv a kəsəm tik. Kedirek *Mid Dabawəzləv ti ngazlu tep a daba donu. ^{††2} A nin *Gudul va a zləra tik ka bebedu ka diya ma ngav ngav, mbəlam mbəlam ka bebedu wan wom fod. Wan, Yesu mata wan a daba donu toku, a ham kən ham kun, aza metis a ngacen acin. ³ Njod Gudul ti sənu zaba, metis a ngacen a Yesu, a ngaren acin: «Hoh Kərti Dabawəzləv duze wər, a ngaren a gugun cah ma-ta mbad ka kən ham, ma hamu.» ⁴ Yesu a ngaren: «Ti lalab ta a lib deftere Dabawəzləv: “Kən ham a kaw micin hidi á gindik kun.”» ⁵

⁵ Kedirek Gudul ti ngazlu a tala cadak. Mata tədigi a nin za, njod dafen liblayigi ta talalay, bayigi ta mar ta kərap. ⁶⁻⁷ A ngaren: «A ləma, liblay titoku kərap tete gənan ta nin, kati janu. Aza kati may ka vəlen a hidi, sey a zləra da tutu. Yo tá nja cah, hati dəb gbəraw a gibe da ka voh ka wər, ta va ka tedoh ka bay, hoh ka mar liblay titoku tete kən ta nin kərap.» ^{†8} Yesu a ngaren acin: «Ti lalab ta a lib deftere Dabawəzləv: “A voh Cehw Dabawəzləv á gindik, aza ma həl kəzəd tik á gindik dere.”» ^{††}

⁹ Gudul a keru kad kun. Ngazlu tep a liblay Zeruza-lem. Mata tədigi za, ngazlu a tala *je Dabawəzləv ka ma dēw dēw tik. A ngaren acin: «Tá nja cah hoh Kərti Dabawəzləv duze wər, a mbir á tala jik cah kad ka hayək ka saf. ¹⁰ Ngam ti lalab ta a lib deftere Dabawəzləv: “Dabawəzləv a va ka ngareten a *mazlən tegi ka puwoh, kən ka nja ma nja həloh.” ^{†11} Ka lay maparam ti lalab ta a nimin: “Ko ha va ka ndəv, mazlən Dabawəzləv gi a va ka kalawohigi, ngaz ku ka nja manja pusod ka gugun.”» ¹² Yesu mata zlimu za, a ngaren: «Dabawəzləv a ngar a lib deftere tik: “A njá ka geh nəv Cehw Dabawəzləv kun ta!”» ^{†13} Gudul mata mbəlamu, mbəlam mbəlam ka bebedu wa toku za, a jan katəf kun, baw ker kad. Slid tá va tik acin ka jan a nimin a pic maparam ka bebedu. [†]

Tar kəzəd Yesu

(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)

¹⁴ Yesu slid cəb va tik á liblayigi ngid pana pana ta liblay Galili. Sembe *Mid Dabawəzləv a kəsəm tik kahay kahay. Njod zlim tik a gi á liblay ngid kərap. ^{†15} Aza Yesu a nja ka ced labar a *je janga Yahudiya a ndirigi, aza ndiri kərap a nja ka fol ta, a nja ka tihi zləra kurop kurop.

††† 4:1 Mat 6:16-17; Luk 4:18; Hib 4:15 § 4:4 Deu 8:3 §† 4:6-7 Mat 28:18; Zan 12:31 §†† 4:8 Deu 6:13; 5:9 §† 4:10 Dir 91:11-12 §†† 4:12 Deu 6:16 §† 4:13 22:3, 31 §† 4:14 4:18

Yesu tete ndiri ta liblay Nazaret

(Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ Yesu slid va tik a liblay Nazaret mata gəl a nin. *Pic nöp ndiri Yahudiyagi mata sla za, va tuh a *je janga Yahudiyagi ka ced labar Dabawəzləv wa nja ta nja ka diyay kən tik kepic kepic. Kedirek slid za, gar á gar ka janga deftere Dabawəzləv. ¹⁷ Ndirigi bawi derewel ma pad pad, *Ezay, *makatəf Dabawəzləv ta kamatakan mata lalabu, vøleten ka jangu. Yesu takana pəl pəl kad, jan labar maparam a nin ma ləwa a tala tik. Aza a jangu acin:

¹⁸ «*Mid Dabawəzləv a tala da.

Dabawəzləv ti mbat ka, aza ti zləna ka

ka va ka ced Nawər tik Menekin a nji motokon.

Ti zləna ka ka cedeten a ndiri ta lib zləra *Gudul,

a va ka jani bit talan tan.

Gudul a va ka mar ta baba kun.

Aza ka cedeten a wələfigi, a va ka ləmi lay.

Ti zləna ka dere a zləra ndiri

ma nja ka si beni a zləra celegi,

kata ka bit ta za ka mari talan tan. † †† ‡

¹⁹ Aza kata ka cedeten a ndirigi,

tá nja cah pic tik ti sla,

Dabawəzləv a va ka saf saha ndirigi.» ††

²⁰ Mata jangu za, pad pad derewel toku azal kad, baw vøleni a hidi ma nja ka həl kəzəd ta je janga toku. Aza njay tik kad ka cedeten labar a ndirigi acin. Ndiri kərap ta jik baw həra ca ka sin. ²¹ Yesu a ngareten acin:

«Labar ta lib deftere Dabawəzləv, hin mata zlimi toku, kən tik ti diya kap a picah.» ²² Ndiri ma bas bas kərap mata zlimi labar Yesu toku za, a ngarigi: «Kay, labar gawla cah mata cedu a tala menekin Dabawəzləv cah, dewerakun. Azama sin kərti *Zozef ta wacah səb. Aza acin labar menekin toku, a sənu a nja siki?» ††²³ Yesu cəb ka ngareten a nimin: «Na hini, hin ti zlimi kən menekin, kata mata diyu a liblay Kaparnahum, aza hine may kata ka diya kən tik ka lay gəl da a wacah səka, ngam hi nja ka ngar wər: "Ko a lib kən mi, səwan ma den na tala ku a zakay." ²⁴ Ama ta ced hini kad ninek ninek, ndirigi a nja ka mayi hidi ma yaha áka fon za day ka hidi tane ida. Aza wa sin dere na *makatəf Dabawəzləv gi. ††²⁵ Yo, hi dasl talan ka *Eli, makatəf Dabawəzləv ta vina cekw. Mandala tik wərti ta mazləzlalay pegi a liblay *Isirayila. Aza metis ti diya kahay kahay a liblay toku, ngam van a za dakun viya makad a təra koh. ††²⁶ Azama Dabawəzləv a zlən Eli səka ka va ka zlebeten a wərti titoku kun. Sey a zlənu ka va ka zleben a wərti tane mazləzlalay ta ka səban maparam

† 4:18 1:68 †† 4:18 Esa 61:1-2; Mat 11:5; Luk 7:22 ‡ 4:18 1:35; 3:16, 22; 4:1, 14; 10:21; 24:49; Mat 1:18, 20; 3:11, 16; 4:1; 12:18, 28, 31-32; 28:19; Mak 1:8, 10, 12; 3:29; Kmy 1:2, 5, 8; 2:4, 17, 18 †† 4:19 Lev 25:10 †† 4:22 Zan 6:42 ††† 4:24 Zan 4:44 ††† 4:25 1Ro 17:1, 8-16

ane liblay Sarepta ta liblay Sidon. ²⁷ Hi dasl talan dere ka Elize, makatəf Dabawəzləv maparam ta vina cekw. Mandala tik kwala kwalagi pe a liblay Isirayila. Azama makatəf Dabawəzləv toku a zəd kwala kwala ko takan ta daba tan kun, sey kwala kwala ta ka səban maparam, zlim tik *Naman tane liblay Siri.» ²⁸ Ndiri ma bas bas ta je janga toku mata zlimi labar Yesu wa nja ngatoku za, nəv tan a tərgədeten kahay kahay. ²⁹ Slidigi za, ngazli Yesu a liblay za, tep ta a tala cadak ta liblay tan. A may ta ka gwada ta á tala cadak toku kad ka məc. ³⁰ Ama Yesu ya tik səb a daba ndiri ma bas bas toku za, tá va tik.

Yesu ege hidi nja masəraf ta kəsəm

(Mak 1:21-28)

³¹ Yesu slid va tik acin a liblay maparam ta liblay Galili, zlim tik Kaparnahum. A liblay toku a nja ka cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi a *je janga Yahudiyagi. Keping keping a nja ka cedeten a pic nöp tan. ³² Aza ndiri ta nja ka zlimi labar tik za, janga tik ti pələk talan tan, ngam ma tik a ndəv ka lay kahay kun. ††

³³ A *pic nöp ndiri Yahudiyagi maparam Yesu ta cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi a *je janga Yahudiyagi a nimin, wapah ma mbad mbad daha a nin. *Masəraf a kəsəm tik. Mata ləma Yesu za, pa' wəla day day, a ngar: ³⁴ «Hoh Yesu tane liblay Nazaret cah, kən mi ma lap kini a hoh mi? Kati sənu, hoh ada Hidi nja nəv ma barən, Dabawəzləv mata zlənaha. Yaw aza acin wər, ha yaha ka lekw kini za vu?» ††³⁵ Njod Yesu kok ndul masəraf ta kəsəm gawla toku, aza a ngaren acin: «A pek ma kad, ma yaha a kəsəm gawla toku za.» *Masəraf takana toku acin ciwlek mgbav gawla toku ka hayək a gibe ndirigi, aza cəka ya tik a kəsəm tik za, mid firra a gawla toku acin, aza ko kən kedirek ma həlen a wilin, da dakun. ³⁶ Ndiri ta nin kərap mata ləmi kən toku za, ti pələk talan tan. A ngarigi kəsəm kəsəm: «Kay, ma gawla toku a ndəv ka lay kahay kun. Ti ngaren a masərafigi ka yahigi a kəsəm hidi za, a nja ka zlimi ma tik ka yigi vok za.» ³⁷ Njod zlim Yesu a gi á liblay ngid kərap acin.

Yesu tete ma dal daligi

(Mat 8:14-17; Mak 1:29-39)

³⁸ Yesu slid a *je janga Yahudiyagi za, va tik ita Simon. Jan sikwilen Simon toku ma wərti wərti, a dal, kəsəm tik kuya kuya. Ndiri ma nja ka pu ta a dəkəbi Yesu, a ngareten: «A ya ma bit ma dal dal kini cah za.»

³⁹ Yesu va gar á tala tik kad acin, ndul dal ta kəsəm wərti toku, a ngaren: «A ker wərti cah kad.» Aza kəsəm wərti toku ti mad. Njod slid za acin, ta wili ka vøleten Yesu tete ndiri maparam. ⁴⁰ Pic mata tuk kad, lay lah lah, †† ndiri maparam pe a dahi ma dal dal tan a zləra

§ 4:27 2Ro 5:1-14 †† 4:32 Mat 7:28-29 †† 4:34 Mak 3:11 †† Pic nöp ndiri Yahudiyagi a nja ka way a sukuh. A tala sin ndirigi ti

Yesu ka bit za. Nja dal ta kəsəm tan pana pana. Yesu baw zləra diya a tala tan takan takan, aza bit ta ka dal tan za. ⁴¹ A gam *masərəf pe ka yigi a kəsəm ndirigi za. Masərəfigi toku ta yigi a kəsəm ndirigi za, a sleri wəla, a ngareten a Yesu: «Min ti sənoh, hoh Kərti Dabawəzələv.» Yesu ndul ta, a ngareten: «Hi nja tete'w kad, hi njá ka gi zlim dá kun.» Yesu mata ngareten wa nja ngatoku, ngam masərəfigi ti sən ta zaba, sin ada Hidi, Dabawəzələv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday. †

⁴² Yesu mata wan kad, ka gbəma tik slid va tik a daba donu ka lay ma selesel. Ndiri pe gər gər ta, jan ta acin. Mata jan ta za, a ngareten a Yesu acin: «Maday a njá ka ker kini kad kun. A nəpay ku a wacah.» ⁴³ Yesu a ngareten: «Ko diya diya wasiki, sey kata ka va ka ced Nawər Menekin a ndiri ta liblay maparam dere, ka sən ta wa nja sin ta va ka mar lay. Ngam Dabawəzələv ti zləna ka ka diya kəzəd ngatoku.» ††⁴⁴ Yesu slid acin, ker ndirigi kad, va tik ka cedey labar Dabawəzələv tik a *je janga Yahudiyagi ta liblay tan pana pana.

Yesu tete ndiri ma kawi kilif

(Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)

5 Pic takan Yesu ma gar gar a mazlən mitil ta Genezaret. Ndiri pe yigi ka zlimi labar Dabawəzələv. A dedí kəsəm ko nayi ka jan lay gar á gibe za ka zlimi tik. ² Yesu takana ləma kambawal səray a bəramajəjən na ndiri ma kawi kilif. Ndiri ma kawi kilif toku ti jemahigi kad ba, a gohi kwise tan. ³ Yesu mata ləma ndirigi a mbired ta za, jem a lib kambawal Simon, aza wəla Simon, a ngaren: «A ya ma ngur kambawal ku cah ka va ngid ngid a bəramajəjən za.» Piyer slid, nguru. Yesu nja kad acin, aza a cedeten labar Dabawəzələv a ndiri ma bas bas toku.

⁴ Mata way ka cedeten labar a ndirigi za, a ngaren a Simon: «A ya ma gab kambawal ku, min tokon ka va a daba daba yəm, hini ka kaw kilif tete colo hini.» ⁵ Simon a ngaren acin: «Maday a ləma, na kini, min ti kap kəsəm vudu vudu ka gər tik, aza ko kilif takan, mi janu dakun. Ama hoh mata ngar ka wa nja ngatoku, nima tokon acin.» Mata vigi za, ⁶ bawi kwise fi a lib yəm acin. Ngazla ta za, kilif kəcok kəcok a nin, kwise tan ti tar ka pər. ⁷ A widi celegi ta lib kambawal maparam a zləra ka yi ka zlebeten. Celegi mata yigi za, kaw kawi kilif toku, sek sek, kambawal səray tik ti wek, a gər ka va acin á lib yəm kad. ⁸ Simon Piyer, mata ləma kən toku za, gbərəw a metikisem a gibe Yesu, a ngaren: «Maday, a va ku a jakwar dá za, ngam kata, hidi ma nja ka diya ma ngav ngav.» ⁹ Simon mata ngaren wa nja ngatoku, ngam sin tete celegi bebiz tan ti zer a tala mata kawi kilif pe toku. ¹⁰ Zak ege Zan, wəri Zebede ma nja njagi ta lib kambawal maparam, ti pərətigi

puwi pic ka tuk kad zakay di ka dahi ma dal dal tan. Hi va safu ane ka Pala madaba ləwigi: Pic nəp ndiri Yahudiyagi. † 4:41 Mak 3:11-12 †† 4:43 11:2 ‡ 5:5 Zan 21:2-11

dere. Yesu a ngaren a Simon acin: «A njá ka pərət kun, daka a picah za, ha va ka nja ka ma kaw kilif baba kun. Ha va ka nja acin ka hidi ma va ka wəla ndiri maparam, ka yigi ka səba katəf dá.» ¹¹ Simon tete celegi mata zlim ta wa toku za, gabi kambawal tan a bəramajəjən. Jemi kad, ker kən tan kərəp, slidigi səbi Yesu acin. ††

Yesu ege kwala kwala

(Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)

¹² Pic takan Yesu a liblay maparam. Jan wapah maparam a nin, kwala kwala a kəsəm tik gop gop gop. Gawla toku mata ləma Yesu za, va gbərəw a gibe tik, tək talan kad kad, a cen zləra. A ngaren: «Maday, kati sənə, hati may wər, sembe ku ti təd gəga ka goh kwala kwala ka yab a kəsəm dá kad kata ka nja kwizen kwizen.» ¹³ Yesu takana zak zləra, dos a kəsəm tik, a ngaren acin: «Kati mayu. Tá nja cah kwala kwala ta kəsəm ku, mata yab kad!» Mata ngaren wa nja ngatoku za, njod kəsəm tik ti goh yac. ¹⁴ Yesu a ngəzu acin, a ngaren: «A zlimi ninek ninek, kən kata mata diyoh toku, kana ha va cedeten a ndirigi. Sey a slid, ma va a zləra *mangarama ta je Dabawəzələv, ma va dafen kəsəm ku. Mangarama ta ləma kəsəm ku za, ma baw kən soson ma faten a Dabawəzələv acin wa nja *mazuko Moyiz mata ngar, ndiri kərəp ka sən ta á nin za acin, kwala kwala ku ti goh.» ††¹⁵ Yesu mata ngəzu za, gawla toku slid səb va cedey kən tik a ndirigi, aza njod labar tik a gəgar ka lay ka lay. A tala ngatoku ndirigi pe ya basigi kad a zləra Yesu. A may ta ka zlimi labar ta nja ka cedə, aza Yesu ka bit ta za ka dal tan. †††¹⁶ Ama Yesu ker ta kad kedirek, va tik ka lay ma selesel selesel, a voh Dabawəzələv a nin. †††

Yesu ege hidi ma gbərəw gbərəw

(Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)

¹⁷ Pic takan Yesu a cedeten labar Dabawəzələv a ndirigi. A daba ndiri toku *Farisagi baw *maləmigigi ma nja njagi a nin dere. Ti yahigi á liblay pana pana za, bay Galili mata maru. Maparamigi ti yahigi á liblay Zeruzalem za baw á liblay pana pana za, bay Yahudiya mata maru dere. Yesu ta ced labar Dabawəzələv a ndiri ma bas bas toku, Dabawəzələv ti vəlen sembe ka bit ma dal daligi. ¹⁸ Kedirek ndiri maparam ti yigi, a bawahi ma gbərəw gbərəw maparam a lay wan tik. Mata tədəhigi za, gər gəri katəf macah ka tep ta a zləra Yesu, ¹⁹ aza ko lay va dá dakun, ndirigi hirkesl hirkesl. Bən bənigigi za acin, baw ta, aza tapigi acin a tala jik. Buduh buduh ta fonna za, bawi miseh, kər ka lay wan tik. Aza bawi ma gbərəw gbərəw takana acin, fi á tala jik ma buduh buduh toku, zeterenna a gibe Yesu ta daba ndiri ma bas bas. ²⁰ Yesu mata ləma wa toku za, ti sənə, ndiri

†† 5:11 Mat 8:21-22 ††† 5:14 Lev 14:2-32; Mak 7:36; Luk 17:14 ††† 5:15 Mak 7:36 †††† 5:16 Mat 14:23; 26:36-46; Mak 1:35; 6:46; Luk 3:21; 6:12; 9:18, 28-29; 11:1; Kmy 1:14; 2:42; 6:4; 12:5

ma fiyi ma gbərəw gbərəw toku ti ci talan ka sin. Njod a ngaren a ma gbərəw gbərəw toku acin: «Ngama da, *ma ngav ngav ku ti zer.»^{†21} *Maləmiği tete Farisagi mata zlim ta wa toku za, a ngarigi á lib za: «Kay gawla cah wər nayi? Sin ti ra Dabawəzləw a ma mata ngar toku. Hidi memilin a təđ səka gəga ka zer *ma ngav ngav ndirigi đakun, sey Dabawəzləw á gindik.»^{‡22} Njod Yesu ti sən bən tan zaba, a ngareten: «Hi bənu wa nja ngatoku kemi?^{‡23} Kən maday ada siki, ka ngaren a hidi “Ma ngav ngav ku ti zer kad ba” akun “A slid za, ma va ku”?^{‡24} Ama ta may, hini ka sənu, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləw za, ta mar sembe a tala hayək a wacah ka zer ma ngav ngav ndirigi kad.» Yesu mata ləwa wa toku za, a ngaren a ma gbərəw gbərəw takana toku acin: «A slid za, ma baw lay wan ku, ma va ku ita.»^{††25} Njod gawla toku caw slid za a vere ndirigi kərap, ti bit kurzlik kurzlik acin. Baw lay wan tik, tá va tik ita. A folay Dabawəzləw tik á katəf ngid.^{‡26} Ndiri ma bas bas ta nin mata ləma ta za, a pəratigi. Kən toku ti pələk talan tan. A foli Dabawəzləw acin. A ngarigi: «Toku si, ndiri da! A picah min tokon ti ləma ban ban kən.»

Yesu ege Levi

(Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)

^{‡27} Ka dawən tik Yesu slid ka va lay maparam. Ta va á katəf ngid, ləma *dəwan maparam ma nja nja a biriw tik, zlim tik Levi. Va a zləra tik, aza a ngaren: «A slid za, ma səba ka.»^{‡28} Levi takana caw slid za, baw kən tik kərap ker kad, a səbu acin. †

^{‡29} A dawən tik Levi ta wili ka zlimi ka zlimi, wəla Yesu ka ya ka zəm tik. Celen dəwan tegi pe tete ndiri maparam ti yahigi a nin dere. A zəmi wili tete Yesu baw ndiri ta zəđ ngaz tik acin. ††30 Kedirek ndiri *Farisagi tete *maləmiği mata ləma ta za, ti basi nəv, a ngareten a *ndiri ta zəđ ngaz Yesu: «Hin tete maday hini, hi zəm wili tete dəwanigi baw ndiri maparam ma nja ka điyi ma ngav ngav toku kemi?»^{‡31} Njod Yesu a ngareten acin a ma ngab ngab: «Yo, tá nja cah wər, doktor a nja ka zleben a ndiri ma belen belen vu? Awu, a nja ka zleben a ndiri ma dal daligi.^{‡32} Yo, kata dere wa sin, ta ya a talalay ka gər ndiri nja nəv ma barən kun. Kati ya ka gər ndiri ma nja ka điyi ma ngav ngav ka buwi nəv tan za.» ††

Mazuko ndiri Farisagi ege mazuko Yesu

(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)

^{‡33} Ka dawən tik ndiri *Farisagi maparam a ngareten a Yesu: «A ləma, ndiri ta zəđ ngaz Zan a nja ka điyi sumay kepic kepic, aza a nja ka caten zləra a Dabawəzləw dere. Aza ndiri ta zəđ ngaz kini, a nja ka điya ta wa sin dere. Yaw aza acin ndiri ta zəđ ngaz kugi a điyi sumay səka đakun wər, mi ma həl mi?» †††34 Yesu a

† 5:20 7:48; Mat 9:2 †† 5:24 Zan 5:36 ‡ 5:28 Mat 8:21-22 †† 5:29 Mat 9:10 †† 5:32 19:10

ngareten acin a ma ma ngab ngab: «Hidi ma ngazl wərti ti wəla ndirigi ka zəmi wili, aza hidi ma ngazl wər ti a wilin a daba tan wər, a va ka cedeten ka njigi a metis vu? Awu, a va ka bebeligi azal ba a lay zəm tik. ††35 Ama pic takan ti bawi ma ngazl wərti toku a daba tan za wər, a pic tik ndiri toku a va ka denigi, aza a va ka njigi manja zəm wili acin.»[‡]

^{‡36} Yesu a cedeten ma ma ngab ngab maparam a nimin, a ngar: «Hidi ma nja ka baw yəwən lukut tik ka pər za ka mbaw kafən a sin, da đakun. Ngam yəwən lukut a va ka ngəm baba kun, ti ngav. Aza yəwən kən ma mbaw mbaw ta ka kafən kən a ngəm kun dere.

^{‡37} Yo, hi ləma dere, hidi ma nja ka dok mbazla ka gbəmgbah səla, da đakun. Ngam mbazla ta va ka basa a wərəm, a va ka zlər səla gəvba səray za. Mbazla a va ka zer, aza kən ma va ka điya a səla tik da baba kun.

^{‡38} Sey hidi ka dok mbazla ka yəwən səla. ^{‡39} Aza hin ti sənu, hidi ti sa movu ma na na zaba, nep a may ka sa ma nekw nekw baba kun. A nja ka ngar: “Movu ma na na ada menekin ta.”»

Labar a tala pic nəp ndiri Yahudiyagi

(Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)

6 A *pic nəp ndiri Yahudiyagi maparam, Yesu tete ndiri ta zəđ ngaz tik a zlanigi á lib biz maparam ta nja ka wəla ta bile. Ta vigi toku, ndiri ta zəđ ngaz tik kar ta, humod humod za, a ham ta. ††2 Ndiri *Farisagi mata ləma ta za, a ngareten: «Mazuko tokon a ngar ka həl kəzəd a pic nəp ninek kun. Yaw aza acin hi kar kən ham toku a pic nəp wər kemi?» ††3 Yesu a ngareten acin: «Talan hini ti zlay ka labar ta lib deftere Dabawəzləw a tala kən, bay *David mata điya kamatakan vu? Mandala tik metis ti ngacen David toku tete ndiri ma njigi tete sin. ††4 Sin tuh acin a *je Dabawəzləw baw bired, mata đer ta kad ka na Dabawəzləw, hamu, baw vələten a ndiri ma njigi tete sin dere. Azama mazuko Dabawəzləw a ngar: “Bired na Dabawəzləw toku wər, ndiri tem tem ka ham ta đakun, sey *mangaramagi ta je Dabawəzləw ka ham ta á gindik ta.” Ko David mata ham bired na Dabawəzləw toku, Dabawəzləw má, a ngaren səka đakun. Yo azal kən ham, ndiri ta zəđ ngaz da mata kar ta toku acin vu? †5 Gara pic nəp wər, ta ced hini, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləw za, kata ada ma mar pic nəp toku.»

Yesu ege hidi nja zləra ma məc məc

(Mat 12:9-14; Mak 3:1-6)

^{‡6} A *pic nəp ndiri Yahudiyagi maparam, Yesu tuh a *je janga Yahudiyagi, tar ka cedeten labar Dabawəzləw a ndirigi. Jan hidi maparam a nin, zləra zəm ti məc. ††7 *Maləmiği tete ndiri *Farisagi ta nin bawi həra ca

††† 5:33 Mat 6:16-17; 11:18-19; Luk 7:33-34 ††† 5:34 Mat 9:15 † Hi saf ane ka Mat 9:15 †† 6:1 Deu 23:25 ††† 6:2 Exo 20:8-10 †† 6:3 1Sa 21:2-7; Lev 24:5-9 ††† 6:6 Mak 2:27-28

ka Yesu ka saf, ko a va ka bit gawla toku a pic nöp wär. Ngam a may ta ka jani katəf ka caf Yesu a tala ta va ka həl kəzəd a pic nöp. ⁸ Njod Yesu ti sən növ tan zaba. Wəla gawla takana toku acin, a ngaren: «A slid za, ma ya ma gar á gibe ndirigi za.» Gawla toku caw slid za, ya gar kad. ⁹ Yesu a ngareten a ndiri toku acin: «Mazuko Dabawəzləw wär a ced tokon kemi? A pic nöp ninek ka diyen menekin a hidi vu, ka keru ka ngav vu? Ninek ka bit micin tik za vu, ka ker ka məc vu?» ¹⁰ Farisagi kərap njay tan tete'w tete'wgi kad. Yesu saf saf ndiri kərap za, a ngaren a gawla nja zləra ma məc məc toku acin: «A zak zləra ku.» Gawla toku kaf zləra tik zak, njod zləra tik ninek ninek acin. ¹¹ Ndiri Farisagi tete maləmi-gi mata ləma ta za, növ tan a kudəyeten, aza a ngarigi kəsəm kəsəm: «Tátoku min tokon ka diya mi a Yesu toku mi?» †

Ndiri ta zəd ngaz Yesu ma gub a tala səray

(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Ka dawən tik kedirek Yesu va tap a tala cadak ka dəkəb Dabawəzləw a nin. Vuđu vuđu a lay cen zləra a Dabawəzləw. ¹³ Lay mata pat za, wəla ndiri ta zəd ngaz tik ka yigi a zləra tik. Wəl wəl ndiri ta daba tan gub a tala səray. Ted ta ka *makatəf tegi. ¹⁴ Ndah zlim tan: Simon, mata ca zlim tik Piyer, ege Andire, hidi ege gelem. Aza ndiri maparamigi Zak, Zan, Filip, Bartele-mi, ¹⁵ Matiye, Tomas, Zak kərti Halfe, Simon, mata ci zlim tik *Zelot, ¹⁶ Yahuda kərti Zak, baw Yahuda Isikariyot ma va ka daf zləra ka Yesu ndirigi ka kaw ta za.

Yesu tete ndiri ma yigi liblay pana pana

(Mat 4:23-25)

¹⁷ Yesu mata wəl makatəf tegi za, jemahigi a tala cadak kad ka ya gbəmgban. Jani tete ndiri maparamigi ma bas bas pe. A daba ndiri toku, ndiri pe ma nja ka səbi Yesu kepic kepic a nin. Ndiri maparam a nin dere a yahigi á liblay Zeruzalem za baw á liblay pana pana za, bay Yahudiya mata maru. Aza ndiri maparam a nin dere a yahigi á liblay Tir ege liblay Sidon za, ma la la ma mbeh a jakwar mitil maday. ¹⁸⁻¹⁹ Ndiri toku kərap ti vigi a zləra Yesu ka zlimi labar tik, aza Yesu ka bit ta ka dal tan za. Ko nayi a gər katəf ka jan ka dos zləra tik a kəsəm Yesu, ngam sembe na bit ma dal dal a yaha á zləra Yesu za. Ti bit ta kərap. Ko bazla bazlagi, Yesu ti gam masəraf a kəsəm tan za. †

Nja menekin ege nja ta lib beni

(Mat 5:1-12)

²⁰ Yesu va a zləra ndiri ta zəd ngaz tik, saf saf tegi gbam kad, aza a ngareten:

«Hin nja motokon, növ hini mata nja gudum,

† 6:11 Zan 5:16, 18 †† 6:12 5:16 † 6:14 Kmy 1:13; Zan 1:40-44 †† 6:18-19 Mat 9:20

ngam hini a daba ndiri, Dabawəzləw ta mar ta. †† ††
²¹ Hin ma həl metis tá nja cah, növ hini mata nja gudum,

ngam ta sla za Dabawəzləw a va ka wəl hini kən ham zlan a dawən, hini ka wek.

Hin ma nja ka nja a tiwed a həra tá nja cah, növ hini mata nja gudum, ngam ta sla za hi va ka mis. †††

²² «Yo, ndirigi ti feh hini, ti ro hini, ti saf hini wa nja kən kahay, aza hine ngəm talan tete sinigi dəkun, ngam hin ta nja ka səba katəf da, kata *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləw za wär, növ hini mata njay tik gudum səb. ²³ Hayin, a pic tik hi bebel aza hine mis, ngam ku-la mazlən maday a pu hini a wəzləw. Hi ləma, ko dehen tan ti diyaten wa sin a *makatəf Dabawəzləw gi ta vina cekw. ††

²⁴ «Ta ced hini,

Hin bəbayigi, ta sla za beni a va ka ya a tala hini, ngam gənan hini, hin ta nja ka bebel a sin a talalay a wacah, a va ka lekw. †††

²⁵ Hin nja kən zəm ma pe tá nja cah,

ta sla za beni a va ka ya a tala hini,

ngam metis a va ka həl hini.

Hin ma nja ka mis tá nja cah,

ta sla za beni a va ka ya a tala hini.

Hi va ka ngad həra, aza hi va ka han a tiwed məc hidi. ††

²⁶ Ndirigi ta va ka ngarigi ka hini: «Mana hidi menekin, mana hidi menekin,» ta ced hini, ta sla za beni a va ka ya a tala hini. Hi ləma, dehen tan ti foli makatəfigi ma mbani ma ta vina cekw wa nja ngatoku dere.» †††

Diri may kəsəm tokon ada ka may calambəlay tokon dere

(Mat 5:38-48; 7:12)

²⁷ Yesu a ngar: «Ta ngar hini, a hini kərap ta wacah ma zlimi labar da. Hi may calambəlay hini, aza hine diyaten menekin a ndiri ma feh hini. ²⁸ Ndiri ma nja ka ləmi hini zabəl ka pisek hini, hine dəkəb Dabawəzləw ka ker micin tan fonna. Aza ndiri ma nja ka diya hini tireh, hi njá ka diyaten səka kun. Sey hine dəkəb Dabawəzləw ka vəleten menekin tik. ²⁹ A picah hidi ti pəməh a zləra ka dukurum ma takan, ma buwen pala dukurum həndan, mata pəməh a nimin a nin. Hidi ti moh lukut ku maday ta kəsəm, ma sərən mekedirek táda za, ma jəpen a nin. ³⁰ Hidi ti dəkəb kən a zləra ku, ma vəlen. Hidi ti baw kən ku, a njá ka ngaren: «A vəlaku kən da a lay tik» kun. ³¹ Kən menekin hin ta nja ka may ndirigi ka diya hini, hine diyaten dere. ³² Yo, a picah hine may sey ndiri hin ta nja ka ngəm talan tete sinigi á gindik, aza hine may ndiri maparam səka

†† 6:20 Mat 5-7 ††† 6:20 Zak 2:5 ††† 6:21 Kzl 7:16-17; Jer 31:25; Dir 126:5; Esa 61:3 † 6:22 Mat 5:11; Zan 16:2; Kmy 5:41; 1Pi 4:14 †† 6:23 Mat 5:12 ††† 6:24 Mat 19:23-24; Zak 5:1 †† 6:25 1Ko 4:8 ††† 6:26 Zak 4:4; Jer 5:31 †† 6:29 Rom 12:17; 1Ko 6:7

ðakun wær, Dabawæzløv ka fol hini acin vu? A va ka fol hini ðakun. Ko ndiri mangar a sæbi katəf Dabawæzløv kun má, a nja ka mayi cala ma ngəmi talan tan. ³³ Aza hine ðiya menekin sey a ndiri ma nja ka ðiya hini menekin á gindik, manja ðiyaten a ndiri maparamigi səka wær, Dabawæzløv ka fol hini acin vu? Awu. Ko ndiri mangar a sæbi katəf Dabawæzløv kun, a nja ka ðiya ta səb wa sin dère. ³⁴ Aza hine vəl dəwa sey a hidi, hin ta bənu, a va ka pəl hini a lay tik wær, Dabawæzløv ka fol hini acin vu? Awu. Ko ndiri mangar a sæbi katəf Dabawæzløv kun, a nja ka vəleten dəwa a celegi ma va ka jan ka pəlatenu azal a lay tik. ³⁵ Gara na hini, hin ndiri ma səba katəf ða wær, ta ced hini, hi may calam-bəlay hini, aza hine ðiyaten menekin. Hine vəleten dəwa a ndirigi manja ðasl talan a nin. Hin ti ðiyu wa nja ngatoku, Dabawæzløv a va ka vəl hini mazlən maday, aza hi va ka nja ka wəri Dabawæzløv ma mar mis-eh maday. Ngam Dabawæzløv a nja ka ðiya menekin a ndiri ma nja ka may ta á gindik kun. A nja ka ðiya menekin a ndiri mangar a ðasli talan ka sin kun, baw a ndiri ma nja ka ðiyi tireh. ³⁶ Yo, tá nja cah hine saf saha a ndirigi wa nja Cehw hini Dabawæzløv ta nja ka safu.»

Nja menekin na hidi ma səba katəf Yesu tete ndiri maparam

(Mat 7:1-5)

³⁷ Yesu a ngar: «Hin ti caf colo hini, aza hin ti zəm madaba tan wær, Dabawæzløv a va ka bas hini kita. Hin ti ker kəni toku kað manja ðiya, Dabawæzløv a va ka bas hini kita ðakun. Hidi ti ðiya hini kən ma ngav ngav, hine zerenu kað, aza Dabawæzløv a va ka zer na hini kað dère. ^{†38} Hi vəleten kən a colo hini, aza Dabawæzløv a va ka vəl hini dère. A va ka vəl hini pe wa nja hidi ta nja ka mbat ndirimi pe a kaslak maday ka yað ka hayək bəratatat ka vəlen a hidi. Ta ced hini, hin ti vəlen kən a hidi, Dabawæzløv a va ka slu á sla. Ta slu za, a va ka vəl hini kap wa nja hin mata vəlen a hidi toku.» †

³⁹ Yesu a ngareten ma ma ngab ngab acin, a ngar: «Wələf ma nja ka ngazl cala wələf tik ðaha vu? Awu, ða ðakun. Ngam wələf ti lah cala wələf tik a va ka ndəvigi səray tan á wili kað kun vu? ^{†40} Kərti mangar a sən ma kese kun, a va ka nja day ka cin vu? Awu ða ðakun. Sey ta jəkwan kən a zləra cin za, a va ka təd gəga acin ka jəkwaneten kən a ndirigi wa nja cin. †

⁴¹ «Hi zlimi labar ða a nimin. Coloh ti ðiyoh ma ngav ngav kedirek, ha nja ka ðasl talan a nin. Aza na ku ma ngav ngav maday hoh mata ðiyu, ha ðasl talan a nin səka ðakun mi ma həl mi? ⁴² Coloh ti ðiyoh ma ngav ngav kedirek, ha nja ka ngəzu njod. Yo aza na ku ma ngav ngav maday hoh mata ðiyu, ha ngəz talan ku səka ðakun mi ma həl mi? Yo, ta ngar hini acin, hin ndiri

ma nja ka jozli ma cicah, hi ngəz talan hini a tala ma ngav ngav maday, hin mata ðiyu a zakay, di hini ka təd gəga acin ka ngəz colo hini ma ðiya ma ngav ngav mekedirek.» ††

Pay ma nja ka mbu mambambu ma nekw nekw

(Mat 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Yesu a ngar a nimin: «Hin ti sənu, pay menekin a mbu mambambu ma kpososok sok kun. Aza pay ma ngav ngav a mbu mambambu ma nekw nekw kun.

⁴⁴ Pay kərap hidi a nja ka sənu pay tik ninek wær áka mambambu tik za. Hi ləma, hidi ma nja ka dəm bus a pay gedikid ða ðakun. Aza dère hidi ma nja ka dəm gorbok a pay livi ða ðakun. ⁴⁵ Yo wa toku hidi menekin a nja ka ðiya kəzəd menekin, ngam nəv tik ninek. Hidi ma tireh a nja ka ðiya kəzəd ma ngav ngav, ngam nəv tik tireh. Nəv hidi a nja ka sən áka ləwa ta pakam tik za. A ləwa ma menekin, hi va ka sənu nəv tik ninek, a ləwa ma ma tireh, hi va ka sənu nəv tik tireh.»

Ma ma ngab ngab a tala ndiri səray ma ndəni je tan

(Mat 7:24-27)

⁴⁶ Ka dawən tik Yesu a ngar: «Hi nja ka wəla ka “Maday Maday”, aza hine ðiya kən ta nja ka ngar hini ðakun, mi ma həl mi? †† ⁴⁷ Hidi ma ya a zləra ða aza ma zlimi labar ða, a ðiyu wa nja labar toku ta ngar, ⁴⁸ sin kibe kibe hidi ma la je tik ka lay ma kpam. Mata kperu za, la la wili za, baw gugun, cəba cəba a nin, mg-baw kað di ka ndən. Mata ndən za, pic takan van ti tar ka za, za za kahay kahay, aza yəm ti pe a zungoh kəcak kəcak, je gawla toku kərap a lib yəm. Nep a gom kun, ngam ti ndənu ninek ninek a tala gugun. ⁴⁹ Ama gara hidi ma zlimi labar ða, aza a ðiyu wa sin kun, sin kibe kibe hidi ma la je tik səb ka hayək manja cəba gugun á kað za. Pic takan van ti tar ka za, yəm ti ya a zungoh kəcak kəcak, je gawla toku kərap a lib yəm. Njod ti gom vadəs vadəs.»

Yesu ege maday sojigi

(Mat 8:5-13)

7 Yesu mata way ka ced labar tik kərap a ndiri ma bas bas za, slid va tik a liblay Kaparnahum. ⁵¹² Ane liblay toku hidi maparam a nin, maday soji ma bələkigi ta liblay *Roma. Sin səban Yahudiyagi ðakun. Hidi maparam ma nja ka həl kəzəd ida tik ðaha. Maday sojigi a nja ka may gawla toku kahay kahay. Aza gawla toku a dal, fəna nəv a dara á gindik.

³ Yesu mata təd a liblay Kaparnahum za, maday sojigi toku ti zlimi labar tik. Njod wəla gəbataligi ta daba *ndiri Yahudiyagi ka zlən tegi ka vigi a zləra Yesu. A ngareten: «Hi va hine ngazlaha ka ya ka bit ma həl kəzəd ða cah za.» ⁴ Ndiri toku slid vigi a zləra Yesu, a

† 6:35 ka vəl dəwa: Lev 25:35-36 †† 6:37 Mat 6:14-15; Mak 11:25-26 † 6:38 Mak 4:24 †† 6:39 Mat 15:14 †† 6:40 Mat 10:24-25

††† Hi saf ane ka Mat 7:3 ††† 6:46 Mat 7:21 § 6:46 Mal 1:6 §† 7:1 Mat 7:28

caten zləra, a ngareten: «Maday kini á zləna kini a zləra ku, hoh ka ya ka bit ma həl kəzəd tik za ta. Ninek hoh ka zleben, ⁵ ngam a nja ka may tokon, min tokon ndiri Yahudiyagi, aza sin ada ma ndən tokon je janga tokon.» ⁶ Yesu mata zlimi za, slid va tete sinigi.

Kedirek maday sojigi ti zlən ngami tik maparamigi ka va ka janigi tete Yesu ka ngareten ka dangara ngaz tik kúlá ita tik kun. Yesu mata va ka nja mbeh ka tədigi ita maday soji toku, jani tete ngami soji titoku. Ndiri toku a ngareten a Yesu acin: «Maday kini á zlən kini a zləra ku ka ngaroh: “A njá ka dangara ngaz ku kúlá ita dā dakun ta. Ngam ta təd gəga hoh ka yaha ida dā dakun. ⁷ Aza ta təd gəga kata ka vay a tala dā ka ngazloh kun ta. Hati ngar a ma səb á gindik ma həl kəzəd dā ka slid ka dal tik za, a va ka slid səb kap wa nja ma ku. ⁸ A ləma, kata a talan dā, cali dāgi má day za ka katta dāha, aza ta nja ka zlimi ma tan dère. Aza dère sojigi maparam, kata ada maday tan. Kati ngaren a soji takan ta daba tan: ‘A slid ma va a wata’, a va ka va. Aza kati ngaren a soji maparam dère: ‘A ya a wacah’, a va ka yaha. Kati ngaren a ma həl kəzəd dā: ‘A dīya kəzəd ngata a ndata’, a va ka dīyu. Yaw hoh dère, hoh hidi maday, hati ngar a ma səb á gindik ma həl kəzəd dā ka slid ka dal tik za, a va ka slid ta.” ⁹ Yesu mata zlimi labar maday soji toku za, ti gudum nəv tik kahay kahay. A ngareten a ndiri ma səba ta acin: «Ta céd hini, daka nja dā ta jan hidi ma zer nəv tik yac a Dabawəzləv kad wa nja mohuloy hidi cah dakun. Ko a daba hin *ndiri Isirayilagi, ta jan hidi wa nja sin kun.» ¹⁰ Ngami soji toku slid cəba tan ita acin. Mata tədigi za, jani ma həl kəzəd maday soji takana ti bit acin.

Yesu ege kərti wərti tane mazləzlalay

¹¹ Ka dawən tik Yesu slid va a liblay maparam, zlim tik Nayin. Ndiri ta zəd ngaz tik tete ndiri maparam pe a səba ta. ¹² Mata va ka tədigi mbeh a lib jik, janigi tete ndiri maparamigi, a bawi memici a pay tik ka va ka məd. Kərti wərti tane mazləzlalay á məc, tizin tik, kərti həndan dā dakun. Ndirigi pe a lahi memici toku ka va ka məd. Mamən kərti toku ane daba tan. ¹³ Maday tokon Yesu mata ləma wərti toku a han, saha tik a həlen. A ngaren: «Wərti cah, a han kun, a besay ku kad.» ¹⁴ Yesu va acin mbeh a jakwar memici toku, baw zləra dos ka pay ta memici tik. Ndiri ma baw ta garigi kad. Yesu a ngaren a memici toku acin: «Ta ngaroh kərti dā, a mbəlah ka məc za, ma slid za.» ¹⁵ Njod gawla toku slid za, nja á nja, tar ka ləwa. Yesu a ngaren a mamən: «Ndah kərti ku.» ¹⁶ Ndiri kərap ta nin mata ləma ta za, a pəratigi. A foli Dabawəzləv, aza a ngarigi: «Kay a picah *makatəf Dabawəzləv maday ti pizlaha a hərə tokon. Dabawəzləv a talan tik ti zlənaha ka waneten a ndiri tik a dawən.» ¹⁷ Kedirek ndiri ta liblay

pana pana, bay Yahudiya mata maru, tete liblay ta matətəlaf tan ti zlimi ban ban kən ma dīya toku.

Yesu ege Zan ma nja ka dīya batisma

(Mat 11:2-19)

¹⁸ Mandala Yesu ta dīya kəzəd tik pana pana toku, Zan ma nja ka dīya *batisma a je fərsəna. Ndiri ta zəd ngaz tik slid va cedeten a Zan kən, Yesu mata dīyu kərap. Zan mata zlimi za, wəla ndirigi səray ta daba tan ¹⁹ ka zlən tegi ka vigi a zləra Maday tokon Yesu. A ngareten: «Hi va, hine neheha, hine ngaren wisike: “Hoh ada hidi ma va ka yaha vu, mini ka pu hidi həndan vu ta?” Mata céd hini pala ma tik.» Slid vigi acin. ²⁰⁻²¹ Mata vigi za, va jani Yesu, a bit ndiri pe nja dal ta kəsəm. A kaf vidiligi za, a gam masərəf a kəsəm ndiri ma mbad mbad za, aza a zlər hərə wələfigi za pe ka ləmi lay a nimin dère. Ndiri, Zan mata zlən ta toku a ngareten a Yesu acin: «Zan ma nja ka dīya batisma á zləna kini a zləra ku, mini ka ya ka nehoh ka ngaroh: “Hoh ada hidi, Dabawəzləv mata pəzen dāwa ma va ka yaha vu, mine ka pu hidi həndan vu ta?”» ²² Yesu a ngareten: «Hi va hine ceden a Zan kən, hin mata ləma a hərə hini a wacah baw labar hin mata zlimu a zləra dā. Hin ti ləma wələfigi a ləmi lay a nimin, ndiri ma jabanigi kamatakan, a vigi á gar sək sək, mbəlah kwala kwalagi ti zəd, mbədənigi a zlimi lay, ndiri ma məc məc a mbəlahigi a civi za, aza ndiri talan tələf a zlimi Nawər Menekin acin. ²³ Hi va ceden a Zan dère, hidi mangar nəv tik səray səray kun, ti zer nəv tik yac kad ba ka ca talan ka kata, nəv tik a va ka nja gudum.» ²⁴ Ndiri ma səray Zan mata zlən ta mata zlim ta wa nja ngatoku za, slid tá va tan.

Ka dawən tik Yesu a cedeten labar a ndiri ma bas bas a tala Zan. A ngareten: «Mandala hin mata va ka saf Zan a daba donu wər, hi va cu ka nayi? Hi bənu wər, hi va ka ləma hidi ma nja ka jəv ma wa nja mid ta nja ka dongos ndirimi vu? Ta céd hini, gara Zan wər a nja ka céd ma ma delele. ²⁵ Hin mata va za, hi bənu wər, hi va ka ləma hidi a lukut səwavan a kəsəm vu? Awu, hi janu wa sin kun. Ngam ndiri ma nja ka fiyi lukut səwavan baw ma nja ka mari kən kezlimi kezlimi, a njigi a daba donu wa nja Zan kun, a nja ka njigi tete bay á lap. ²⁶ Yo, hin mata va za acin, hi ca kən hini, hi va ka saf nayi? Hi bənu wər, hi va ka ləma *makatəf Dabawəzləv vu? Hayin, Zan toku *makatəf Dabawəzləv duze. Aza ta céd hini, Zan toku ti day ka makatəf Dabawəzləv. ²⁷ Ngam a tala mi, sin ada makatəf Dabawəzləv, Dabawəzləv mata ngar a lib deftere tik, a va ka zlənaha pəpəla ka kata. Ti ngar ka sin: “Ndah ta zlənay makatəf dā pəpəla ka hoh ka cedeten labar dā kese a ndirigi kad.

† 7:12 1Ro 17:17 †† 7:15 1Ro 17:22-23

‡ 7:16 1:68; 19:44; Makatəf Dabawəzləv: Mat 16:14; 21:11, 46; 26:68; Mak 6:15; 8:28; 14:65; Luk 7:39; 9:8, 19; 22:64; 24:19; Zan 4:19; 6:14; 7:40; 9:17 †† 7:22 4:18-19; Mat 11:5

A va ka cedeten ka buwi nāv tan za di ka yəkohigi zləra səsəray.” †

²⁸ Yo ta ced hini, a daba ndiri ma mbuwigi a talalay a wacah kúlá a picah, ko hidi takan ma sligi a Zan da dakun. Ama tá nāv cah ko hidi kahay wa nja ndiri ma tem ti yək Dabawəzləv ka maru, ka həl bay ane nāv tik, sin day ka Zan.

²⁹ «Hi dasl talan ka ndiri maparam ma vigi a zləra Zan ka zlimi labar tik a daba donu. Ndiri kərap, ko *dəwanigi ma nja ka mohi kən ndirigi ti yəki labar Dabawəzləv, Zan mata cedeten. Ti ngarigi: “Ninek, Dabawəzləv ka mar kini, ngam sin a nja ka diya kən a katəf tik.” Aza ti jani batisma a zləra Zan. †† †³⁰ Ama *Farisagi tete *maləmigi ti salari ka jani batisma a zləra Zan, aza wa toku acin ti fehi kən menekin, Dabawəzləv mata may ka vəleten.»

³¹ Yesu a ngar a nimin: «Gara na hini acin, ta va ka sla hini, hin ndiri ma səbacah a kən maparam. ³² Hin kibe kibe wərigi ma tari kəsəm tan kəsəm kəsəm ka dəwer a gbəmgban lumu. Ta dəwerigi, maparam njay tan tete'w kad. A tala ngatoku celegi a ndul ta. A ngareten: “Min ti kpaw eremnde, aza hi dara kwayi? Min ti slaslaw han memici, aza hi ceku kwayi?”

³³ «Yo ta ced hini, mandala Zan ma nja ka diya batisma mata ya za, hin ti diya kən kibe kibe na wəri toku dere. Zan a ham kula kən kun, aza a sa movu dakun. Aza hin ti ngar ka sin: “Gawla toku bazla bazla” ta, aza hi yək ma tik kun. †† †³⁴ Gara kata, *Hidi ma ya ha á zləra Dabawəzləv za, kata mata ya za, ta nja ka ham kən ham, aza ta nja ka sa kən sa wa nja ndiri ma tem. Aza hin ti ngar ka kata: “Gawla cah hidi ma hom hom, aza a nja ka jab wəya ka kən sa. A nja ka kaw ngama tete dəwanigi ma nja ka mohi kən ndirigi baw tete ndiri ma nja ka diyi kən ma ngav ngav” ta, aza hi yək ma da dakun dere. †††³⁵ Ama gara ndiri maparam wər ti yək ta. Mata yək ta toku, a nja ka sən á nin za, bən Dabawəzləv wər, bən ma kap.»

Yesu ege wərti ma nja ka diya ma ngav ngav

³⁶ Pic takan hidi *Farisa maparam, zlim tik Simon, wəla Yesu ka zəm wili ita tik. Yesu slid va. Mata təd za, njagi kad acin ka zəm wili ege Simon baw ndiri maparam. †††³⁷ Ane liblay toku wərti maparam a nin, a nja ka diya kən ma ngav ngav kahay kahay, aza ndirigi kərap ti sən ta. Wərti toku mata zlimi za, Yesu ti va ane ita Simon ba ka zəm wili, slid baw urdi a kəfa tik, va a nin dere. †³⁸ Va njay tik á dawən Yesu za. A han, aza tiwed tik a zləv ka ngaz Yesu. Baw ngaz tik sakwat sakwat a sosen talan tik ma za za, baw urdi takana sek sek a nin ka hənu. ³⁹ Simon Farisa takana mata ləma za, a ngar ka Yesu á lib za: «Gawla toku *makatəf

† 7:27 Mal 3:1; Exo 23:20; Mak 1:2; Luk 1:76 †† 7:29 Mat 21:32 † 7:29 3:7, 12 †† 7:33 Mat 9:14; Mak 2:18; Luk 5:33 †† 7:33 1:15 ††† 7:34 Mat 9:10 ††† 7:36 11:37 † 7:37 Mat 26:6-7; Mak 14:3

Dabawəzləv duze wər, a va ka gərən wərti ma seken urdi ka ngaz tik toku kun. A va ka sənu, a nja ka diya ma ngav ngav, aza zlim tik a gi.» ††⁴⁰ Njod Yesu ti sən bən ta nāv Simon zaba. A ngaren acin: «A ya Simon, ta may ka cedoh ma a libi da a wacah.» Simon a ngaren: «Ninek, a ced ka Maday.» ⁴¹ Yesu a ngaren: «A zlimi acin. Kamatakan ndirigi səray daha, a yəki dəwa a zləra hidi maparam. Hidi ma takan ti yək dəwa gawla toku gabal bələk jebin, aza hidi maparam gabal wom jebin. ⁴² Mata va ka nja ka pic pəl tik, kemeh kemehigi, a jan ta ka pəl kun. Gawla nja kən toku baw kereten səb. Yo, tá nja cah a ced ka acin Simon, a daba ndiri ma səray toku, nayi ma va ka may hidi ma kereten dəwa toku day za?» †††⁴³ Simon a ngaren: «A zləra da wər, hidi ma jan dala day za, gawla toku mata keren.» Yesu a ngaren acin: «Hayin, hati sənu.»

⁴⁴ Aza acin bu ka va a zləra wərti toku, a ngaren a Simon: «Yo a ləma wərti cah, wa siki? Kata mata ya ita ku a wacah, ha wəl ka yəm ka goh ngaz da dakun. Ama gara wərti cah ti goh ngaz da a tiwed tik, aza ti sakwatu kad a sosen talan tik. †††⁴⁵ Na ku, hoh mata yək ka ita ku, ha həna ka wa nja sin kun. Ama gara wərti cah mata tədaha cap a je a wacah, a ker ka kad manja həna dakun. ⁴⁶ Ko dəwa ku dere, ha pəz ka dakun. Ama gara wərti cah, ti sek ka urdi ka ngaz. †††⁴⁷ Hoh Simon a zlimi, ta cedoh, menekin tik sin mata diya ka a daf ka, a may ka kahay kahay, aza a daf ka *ma ngav ngav tik ma pe kahay kahay mata diyu, Dabawəzləv ti zerenu kad ba. Hidi ma jan zer kən *ma ngav ngav kedirek a ndata, a va ka may ka sey kedirek a ndata dere.» ⁴⁸ Yesu mata ləwen Simon za, a ngaren a wərti toku acin: «Ma ngav ngav ku ti zer.» †††⁴⁹ Ndiri maparam ma zəmi wili tete sinigi a ngarigi kəsəm kəsəm: «Kay gawla cah wər nayi, ka zer ma ngav ngav hidi kad cah?» ⁵⁰ Yesu a ngaren a wərti toku acin: «A slid, ma va ku ninek, hati ca talan ka kata, hati bit.» †

Yesu tete ndiri ma lah ta

8 Ka dawən tik kedirek Yesu slid ka va a liblay madədayigi baw a liblay ma jum jum jum pana pana. Sin ta nja ka zlan ka liblay ka liblay toku a nja ka ced Nawər Menekin a ndirigi wa nja Dabawəzləv ta nja ka mar lay. Ndiri ta zəd ngaz tik ma gub a tala səray a lah ta ² tete wərti maparamigi. Kamatakan Yesu ti gam *masəraf a kəsəm wərtigi maparam ta daba tan, aza ti bit həndagi ka dal ta kəsəm tan za. A daba wərti toku, Mari ta liblay Magədala Yesu mata gam masəraf a kəsəm tik pana pana cesired. †††³ Yowana wərti Huja, maslay bay *Herod. Aza wərti səndan, zlim tik Suzan.

† 7:39 7:16 †† 7:42 Mat 18:27 † 7:44 Gen 18:4; 1Ti 5:10 ††† 7:46 Dir 23:5 † 7:48 5:20; Mat 9:2; Mak 2:5 † 7:50 Mat 9:22 ††† 8:2 23:49, 55-56; 24:1-10; Mat 27:55-56, 61; 28:1, 8-10; Mak 15:40-41, 47; 16:1, 8

Baw wærti maparamigi pe dere. Wærti toku ti mbateten kæn tan a Yesu tete ndiri ta zæd ngaz tik.

Ma ma ngab ngab a tala hidi ma kwih sesin kæn

(Mat 13:1-9; Mak 4:1-9)

⁴ Pic takan Yesu ane liblay maparam. Ndirigi ka lay ka lay mata zlim ta za, vigi a zlæra tik. Mata basigi kad, Yesu tar ka cedeten ma ma ngab ngab maparam. A ngareten: ⁵ «Hi zlimi, tá nja cah, hidi maparam ti va donu ka kwih sesin kæn ka lay biz tik. Ta kwihu toku, sesin kæn maparam ti ndævigi á katæf ngid. Ndiri ti yahigi a nin, jak jak ta a ngaz, aza vikin ya bæl ta za. ⁶ Sesin kæn maparam ti ndævigi á da gugun ngid. Mata tævigi za, ti kwaligi njod, ngam hayæk gæc, yøm a gar a nin kun. ⁷ Aza tá kwihu dere, sesin kæn maparam ti ndævigi a lib gedikid. Mata tævigi za, a gæli tete gedikid toku, aza gedikid toku a mbired ta. ⁸ Sesin kæn maparam ti ndævigi acin ka kula lay biz menekin. Mata tævigi za, ti gæligi ninek, aza ti mbuwigi ninek ninek. Kærap ti mbuwigi wa nja næv ta may.» Yesu mata way ka cedeten ma ma ngab ngab toku a ndirigi za, a ngareten acin: «Hi zlimi labar kata mata ced hini toku. Hidi ma mar zlimi ka zlimi tik, mata slæku a talan ninek ninek.» †

Yesu a sla næv ndirigi a hayæk pana pana fod

(Mat 13:18-23; Mak 4:13-20)

⁹ Ma ma ngab ngab Yesu mata cedu toku, ndiri ta zæd ngaz tik a zlim ta dakun, a neh ta, a ngareten: «Maday a ced kini ma takana ma ngar cah.» ¹⁰ Yesu a ngareten: «Na hini, Dabawæzlæv ti zlær ndukun hini, hini ka sæn bæn ta næv Dabawæzlæv wa nja sin ta va ka mar lay. Gara na ndiri maparam wær, sey ka cedeten áka ma ma ngab ngab za, ngam kæn, *makatæf Dabawæzlæv mata cedu kamatakan ka tædaha a tala ndiri toku. A ngar:

“Hæra tan dæha, aza a læmi lay kun,

Zlimi tan dæha, aza a sæni kæn kun.” ††

¹¹ Tá nja cah hi zlimi acin, ta va ka ced hini pala mada-ba ma ma ngab ngab toku kpay kpay kad, hini ka zlimi ninek ninek. Labar Dabawæzlæv wa nja sesin kæn, hidi ta nja ka kwih ka lay biz tik. ¹² Yo gara næv ndiri maparam wær, wa nja mazlæzla katæf sesin kæn mata ndævigi a nin toku. Ndiri toku a zlimi ma Dabawæzlæv, ama mata zlim ta za, njod *Gudul ti ya bawu ane næv tan za ka njigi manja yæk ta, aza ka njigi manja jan bit micin tan. ¹³ Ndiri maparam wær næv tan wa nja da gugun, sesin kæn mata yab a nin toku. Mata zlimi ma Dabawæzlæv za, ti yæk ta a bebel a næv. Ama a keru ma Dabawæzlæv toku ka za zemi ane næv tan kun. A yæk ta na wan kedirek á gindik. Beni ti ya a tala tan ka geh næv tan wær, a va ka ker ta kad. ¹⁴ Gara næv ndiri ma-

param dere wa nja da gedikid, sesin kæn mata yab a nin toku. Ndiri toku ti zlimi labar Dabawæzlæv, ama ta nja ka sæbi katæf Dabawæzlæv a bænigi a tala kæn pana pana ta tala hayæk. Mendired bas gænan, aza baw mendired kænigi pana pana ta talalay a hæleten. Kæni toku mata vigi a næv tan wa toku, a nja ka taki ma Dabawæzlæv ta næv tan kad. Aza kedirek ndiri toku a diyi kævæd ma nja ka va a næv Dabawæzlæv baba kun. ¹⁵ Yo gara ndiri maparam acin wær, næv tan wa nja kula lay biz menekin, sesin kæn mata zlæka a nin toku. Ndiri toku a nja ka zlimi labar Dabawæzlæv, aza a nja ka yæk ta a næv menekin. Keping keping a nja ka kaw ta zlæra sæsæray. Ko a lib kæn mi kærap, a nja ka dihecigi kad, aza a nja ka diyi kævæd ma nja ka va a næv Dabawæzlæv.»

Labar Dabawæzlæv wa nja pitirla

(Mak 4:21-25)

¹⁶ Yesu a ngareten a ndiri ta zæd ngaz tik: «Hin ti sænu, hidi ma nja ka mbæl pitirla, mbæl mbæl za, baw tasaw, jæb a tala tik ka boh kad, da dakun. Ko ka diyu a dawæn arngaw dæ dakun dere. Hidi a nja ka mbælu za ka deru ka lay ma kpay azal ba ka kængay lay, ndiri ma va ka tuhigi a jik ka læmi lay kængay kængay. ¹⁷ Yo wa sin dere, kævæd Dabawæzlæv a va ka nja ma boh boh kun, awu ndirigi a va ka læma ta. A va ka cedi labar Dabawæzlæv kpay kpay kad, aza ndiri mangar a zlim ta kese kun, a va ka zlim ta a pic tik acin. ¹⁸ Yo, hin ta nja ka zlimi ma Dabawæzlæv, hi kaw talan hini ninek. Hi njá ka yæku a sabaray kun. Hine yæku a næv ma takan. Hidi ma yæk labar Dabawæzlæv, Dabawæzlæv a va ka zlær ndukun talan tik a nimin day za ka zlimi ninek ninek. Hidi manja yæk labar tik, ko mekedirek tik mata bæn ka jan tik kamatakan, Dabawæzlæv a va ka bawu za.» †††

Labar a tala mamæn Yesu tete gelemn Yesu gi

(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹ Pic maparam Yesu ta ced labar Dabawæzlæv a ndirigi, mamæn Yesu tete gelemn Yesu gi ti tædahigi, a yahigi ka saf ta. Ama a jani katæf ka va a zlæra tik kun, ndiri ma bas bas ti day. Garay tan a lakwat za acin. ²⁰ Ndiri mata læma ta za, a ngareten a Yesu: «Maday, mocoh baw golomocogi a lakwat, a gærohigi.» ²¹ Yesu mata zlimi wa toku za, a ngareten: «Ta ced hini, ndiri ma nja ka zlimi ma Dabawæzlæv, aza ma nja ka kaw ta zlæra sæsæray, sinigi ada may tete galamayigi.» †††

Sembe Yesu day ka vilvili

(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)

²² Pic takan Yesu a ngareten a ndiri ta zæd ngaz tik: «Hi ya, ni jem tokon a lib kambawal ka zlan ka va pala mædar.» Va jemigi acin, a vigi. ²³ Ta kizeri kambawal,

† 8:8 Mat 11:15 †† 8:10 Mat 13:14-15

‡ 8:14 1Ti 6:9-10 †† 8:16 11:33; Mat 5:15 †† 8:17 12:2; Mat 10:26 ††† 8:18 Mat 25:29 ††† 8:21 11:28

wan tar ka b̄ar̄at Yesu. Kedirek ti wan filen. Njod vilvili ti ya, aza a ca day day a tala ȳem viviv viviv. Ȳem a k̄ez gingib̄ gingib̄, aza a ha a sembe a lib̄ kambawal. Ndiri toku l̄ema micin tan ḡar ka lekw. ²⁴ Njod vigi a z̄l̄era Yesu, fuduh fuduh ta za, a ngareten: «Ala Maday, ala Maday, min a wilin kun!» Yesu slid za, ndul ta ndul vilvili toku, aza a ngaren a ȳem toku ka k̄ez baba kun. Njod ti kaw kad̄ ba. ^{†25} Yesu a ngareten a ndiri ta z̄ed ngaz tik acin: «Hi ca talan ka kata kwayi?» Ndiri ta z̄ed ngaz tik mata l̄emi k̄en toku za, ti p̄ar̄etigi kazaway, aza a p̄al̄ek talan tan. A ngarigi k̄es̄em k̄es̄em acin: «Wa ndiri da, gawla cah w̄er n̄ayi na? Hi l̄ema, ko mid ege ȳem a z̄limi ma tik kun va.»

Sembe Yesu day ka mas̄ar̄efigi

(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶ Yesu tete ndiri ta z̄ed ngaz tik ti t̄ad̄igi acin á pala m̄andar a lib̄lay Gerazene tá gibe lib̄lay Galili za. ²⁷⁻²⁹ Ane lib̄lay toku hidi maparam a nin, *ma m̄bad m̄bad. Ti t̄ad̄ viya pe a nja ka t̄alan k̄es̄em ánimin. A wan ka jik kun. A nja ka va á daba donu ngid ka wanay tik a civi. Keping keping mas̄ar̄ef ta k̄es̄em tik a nja ka b̄ar̄atu. Yo, ndirigi a nja ka jaw ta kad̄ a z̄emb̄el masa baw a njem̄njilem. Ama a nja ka nga k̄eni toku biyoc biyoc za ka m̄baday tik fotot fotot ka va a daba donu ngid. Yesu tete ndiri ta z̄ed ngaz tik mata t̄ad̄igi ka lay toku za, jemahigi a lib̄ kambawal kad̄. Njod ma m̄bad m̄bad takana ti l̄ema Yesu zaba. Slid va a z̄l̄era tik, gb̄ar̄aw a metikisem, pa' w̄ela day day, a ngar: «Hoh Yesu, K̄erti Dabaw̄z̄l̄ev ma mar sembe cah, k̄en ma lap kini a hoh mi?» Yesu ndul ta ndul mas̄ar̄ef takana ta k̄es̄em tik acin. A ngaren: «Hoh mas̄ar̄ef cah, ta ngaroh, a ya a k̄es̄em gawla cah za njod.» Ma m̄bad m̄bad toku a ngaren: «Maday, ta coh z̄l̄era, a njá ka tes ka kun.» ^{††30} Yesu nehu acin, a ngaren: «Z̄lim ku kemi?» A ngaren: «Z̄lim da, k̄en ma bas bas.» Mata ngar wa nja ngatoku, ngam mas̄ar̄ef pana pana pe a k̄es̄em tik. ³¹ Mas̄ar̄efi toku a p̄ar̄etigi acin, a caten z̄l̄era a Yesu, aza a ngareten: «Maday, a njá ka z̄l̄en kini ka va a wili ma k̄p̄em zolon zolon kun.»

³² Ka lay Yesu ta l̄ewigi a nin toku, vegeдемigi pe a ngufi lay a mab̄era cadak. Mas̄ar̄efigi takana ta k̄es̄em gawla toku a caten z̄l̄era a Yesu acin, a ngareten: «A ker kini kat̄ef, mini ka va a k̄es̄em vegeдемi toku.» Yesu a ngareten: «Hi slid, hine va.» ³³ Njod vok yahigi a k̄es̄em gawla toku za, vigi a k̄es̄em vegeдемigi. Vegedemi toku k̄erap a sigi, si si á k̄es̄em cadak kad̄. Sirif a lib̄ mitil, lekwigi a nin.

³⁴ Ma mari vegeдемigi mata l̄ema ta wa nja ngatoku za, ca kad̄, p̄ep̄ep̄ p̄ep̄ep̄ si tanigi ita. A vigi á lib̄lay ngid k̄erap ka tepi naw̄er tik a ndirigi. ³⁵ Njod ndiri toku mata z̄lim ta za, slid̄ vigi ka saf k̄en ma diya toku s̄eka a

h̄era tan. Vigi a z̄l̄era Yesu acin, jani gawla ma m̄bad m̄bad ta kamatakan toku ma nja nja a jakwar tik a lukut a k̄es̄em, ndukun talan tik ti bas acin. Mata l̄ema ta wa toku za, cekweler bebiz tan ti zer. ³⁶ Ndiri ma l̄emi k̄en toku ta diya a vere tan, a cedeten a ndiri ma yigi ka saf tik wa nja Yesu mata gam mas̄ar̄ef a k̄es̄em gawla toku za. ³⁷ Ndiri k̄erap ta lib̄lay pana pana, Gerazene ta maru toku mata z̄lim ta za, ti p̄ar̄etigi kazaway. A ngareten a Yesu: «Mine takwanoh, a slid̄ ma va ku a lib̄lay kini za.» Yesu slid̄ acin, jem a lib̄ kambawal ka c̄abay tik ka lay mata kaf a nin. ³⁸ Ta jem a nin, gawla takana, Yesu mata gam mas̄ar̄ef a k̄es̄em tik cah, a cen z̄l̄era a Yesu. A ngaren: «A ker ka, mini ka lap a hoh.» Yesu a keru ka lapigi a sin kun. A ngaren: ³⁹ «A c̄abay ku, ma va ku ita, aza ma va cedeten a ndirigi k̄en menekin, Dabaw̄z̄l̄ev mata diyoh.» Njod gawla toku slid̄ za, va tik ita, aza a cedeten a ndirigi k̄erap ta lib̄lay tik k̄en, Yesu mata diya a tala tik.

Sembe Yesu day ka m̄ac

(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)

⁴⁰ Yesu mata c̄aba a pala m̄andar toku za, ti jan ndiri ma bas bas pe a nin, a pu ta. Ndiri toku a ȳek ta z̄l̄era s̄es̄aray. ⁴¹⁻⁴² Kedirek hidi maparam z̄lim tik Zayirus ti ya a z̄l̄era Yesu. Sin hidi maday ta *je janga Yahudiyagi. K̄erti tik daha, K̄ezan tik. Viya tik gub a tala s̄aray. W̄eri maparam da dakun. Mata t̄ad̄ za, gb̄ar̄aw a metikisem a gibe Yesu, a cen z̄l̄era, a ngaren: «Nima ita da, k̄erti da a h̄el ka m̄ac, a va ka tuk pic kun.» Yesu mata z̄limi wa toku za, slid̄ va acin. Ta vigi, ndiri maparam pe a s̄eba ta, aza a mbiredi Yesu kat̄ef kat̄ef.

⁴³ W̄erti maparam daha a nin. A nja ka gbay k̄en keping keping. Viya tik gub a tala s̄aray a lay za bebiz. Ti ngav ḡenan tik k̄erap ka va a z̄l̄era doktor ka diya k̄es̄em tik. Nep hidi ma mbay ka bit tik za, da dakun. ^{†44} Yesu ta vigi, w̄erti toku va á daw̄en Yesu za, va dos z̄l̄era ka mazl̄en lukut tik. Njod bebiz ta k̄es̄em tik ti kaw. ^{†45} Yesu a ngareten a ndirigi: «Nayi ma mb̄elam ka cah yi?» Ko nayi a ngar: «Kata dakun.» Ko nayi a ngar: «Kata dakun.» Piyer a ngaren acin: «Maday, ha neh kini cah w̄er, ha l̄ema ndiri ma pe ma epohigi toku s̄eka dakun vu?» ⁴⁶ Yesu a ngar: «Kati s̄enu, hidi ti dos z̄l̄era ka kata, ngam sembe na bit hidi ti yaha á k̄es̄em da kad̄.» ⁴⁷ W̄erti takana mata z̄limi za, njod ti s̄enu, dabaray na boh talan tik da dakun, ada m̄atá n̄ena a p̄ar̄at. Va a z̄l̄era Yesu, gb̄ar̄aw a metikisem a gibe tik acin. Aza a ceden a vere ndirigi k̄erap k̄en ma t̄eden a n̄ev, aza a ngar: «Kati dosoh ka jan bit. Aza kata mata dos za, kata m̄atá jan bit.» ⁴⁸ Yesu a ngaren acin: «K̄erti da, hati ca talan ka kata, hati bit. A slid̄, ma va ku ninek.» †

† 8:24 Dir 89:11 †† 8:27-29 Mak 3:11

‡ 8:43 Lev 15:25-27 †† 8:44 Mat 9:20 †† 8:48 Mat 9:22

⁴⁹ Yesu ta læwen a wærti toku, hidi maparam tane ida Zayirus takana ti ya. A ngaren a Zayirus acin: «Wa Maday, a dangar Maday tokon a ma baba kun. Kærti ku a wiliin kun.» ⁵⁰ Yesu mata zlimi za, a ngaren a Zayirus acin: «A njá ka pæræt kun. Sey ma zer næv ku yac kađ a Dabawæzlæv, kærti ku a va ka bit.» ⁵¹ Slid vigi ita tik acin. Mata tædigi za, Yesu a ker ndiri maparam ka jemigi ida tete sin kun. Sey ngazl Piyer, Zan, Zak baw cin ege mamæn kærti toku. ⁵² Mata jemigi ida za, jani ndiri maparam a hanigi, a mbæzli ma kahay kahay. Yesu a ngareten acin: «Hi han kun. Hine bes kađ. Kærti cah a mæc kun, a wanay tik.» ⁵³ Ndiri mata zlim ta wa toku za, a miseten Yesu, ngam ti sæn ta, kærti toku ti mæc sæb duze. ⁵⁴ Yesu va a jakwar kærti ma mæc mæc toku, kawu ka zlæra, aza a ngaren: «Kærti da cah, a slid za!» ⁵⁵ Njod ti mbæla ka mæc zaba, caw slid za. Yesu a ngar acin: «Hi baw kæn ham, hine vælen, mata hamu.» ⁵⁶ Cin ege mamæn kærti toku mata læmi kæn ma diya toku za, ti pælæk talan tan, a ngarigi: «Toku si, ndiri da, kæn toku a diya a nja siki na?» Yesu ngæz ta, a ngareten: «Hi njá ka læwa a sin a pakam kun.» †

Kæzæd ndiri ta zæd ngaz Yesu ma gub a tala særay

(Mat 10:5-15; Mak 6:7-13)

9 Pic takan Yesu wæla ndiri ta zæd ngaz tik ma gub a tala særay, bas bas ta kađ, fi fiyeten miseh maday tik ka jani sembe ka gam *masæræfigi kæræp ta kæsæm ndirigi za baw ka bit ma dal daligi. ¹² Mata fiyeten miseh maday za, zlæn ta acin á liblayigi ngid. A ngareten: «Hi slid, hine va cedeten a ndirigi wa nja Dabawæzlæv ta nja ka mar lay, aza hine bit ma dal daligi. ¹³ Hin ta va ka slid ka va, hine va zlæra ánimin. Ko tælai hi njá ka bawu a zlæra kun, ko kæn ham, ko gabal ka sek kæn ham, aza ko dala dære hi njá ka va a sin a zlæra kun. Aza hi njá ka baw lukut kæsæm særay ka va a sin kun. ¹⁴ Hin ta va ka tæd a liblay maparam za, ndiri njijik ta nin ti yæk hini zlæra sæsæray wær, hine nja sæb a nin tæd ka pic, hin ta va ka slid ka va hini gibik gibik. ⁵ Ka liblay mangar ndiri njijik ta nin a yæk hini dakun wær, hine slid, hine va hini a nin za. Hin ta va ka slid ka va hini za, hine tih girbitil ta ka ngaz hini kađ, kama ndiri ta liblay toku ka sæn ta á nin za, ti diyi hini kæn ma ngav ngav.» ⁶ Yesu mata ngareten wa nja ngatoku za, slid vigi a liblay pana pana acin. A cedeten Nawær Menekin a ndiri ta nin, aza a biti ma dal daligi ka lay ka lay.

Talan bay Herod ti pælæk

(Mat 14:1-12; Mak 6:14-29)

7 Pic takan bay *Herod ma mar liblay Galili ti zlimi labar a tala ban ban kæn ma diya titoku, aza ti pælæk talan tik. Ngam ndirigi a gabæzigi ka sæn hidi ma diya ban ban kæn toku. ⁵ Ndiri maparam a ngarigi: «Zan á

mbælaha a civi za ta.» ⁸ Ndiri maparam a nimin a ngarigi: «Sin adá *Eli, *makatæf Dabawæzlæv ta vina cekw, á pizlaha a hæra tokon ta.» Aza ndiri maparam a ngarigi dære: «*Sin makatæf Dabawæzlæv ma takan ta daba makatæf Dabawæzlæv gi ta vina cekw á mbæla a civi za ta.» ⁹ Bay Herod bæn bæn za, a ngar acin: «Gara Zan wær, kati taw talan tik zaba. Hidi ngatoku nayi acin yi ma nja ka diya kæn pana pana ta zlimi toku?» A may ka saf Yesu acin. †

Kæn ham na ndiri wujine jebin

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Zan 6:1-15)

¹⁰ Kedirek *makatæfigi Yesu mata zlæn ta cah ti cæbahigi zaba. Vigi a zlæra Yesu, a cedeten kæn kæræp mata diya ta. Yesu ngazl ta gab kæcah a liblay za ka va ka bat tete sinigi á gindik. Va njay tan a daba donu ma mbæh ta jakwar liblay Betisayda. ¹¹ Njod ndiri maparam pe ti sæn ta zaba, Yesu ti va tik, aza sinigi slidigi, a sæba ta. Mata tædigi za, Yesu ti yæk ta a næv menekin. A cedeten labar a ndiri toku acin wa nja Dabawæzlæv ta nja ka mar lay, aza a bit ma dal daligi ta daba tan dære. ¹² Yesu mata zlay talan kađ ka diya kæzæd tik, pic a tukay tik kađ. Ndiri ta zæd ngaz Yesu ma gub a tala særay vigi a zlæra tik, aza a ngareten: «Maday, pic a tukay tik kađ. Ndah min tokon a daba donu a wacah ka lay ma selet selet. Sæwan a ker ndiri cah kađ, mata vigi á liblay ngid, ko a liblay makedirek ngid, ko a liblay madæday ngid, mata va gæræy ta kæn ham baw lay wan.» ¹³ Yesu a ngareten acin: «Hin a talan hini, hi baw kæn ham á lib zlæra hini kađ, hine væleten!» A ngarigi: «Maday, kæn ham dæha a zlæra kini dakun. Sey biret jebin ege kilif særay sæb á gindik. Tátoku ma may acin wær, ha may ka zlæn kini ka va ka sækæm kæn ham na ndiri toku kæræp vu?» ¹⁴⁻¹⁵ Mata ngarigi wa toku za, Yesu a ngareten acin: «Hi cedeten a ndiri ma bas bas toku mata njigi gum gum kađ, ka lay ma takan wom jebin, ka lay ma takan wom jebin, mata njigi kađ wa toku.» Ndiri ta zæd ngaz tik va cedeten, aza njigi kađ acin. Aza wapahigi á gindik ti tæd wujine jebin. ¹⁶ Ka dawæn tik Yesu baw biret jebin ege kilif ma særay takana, kaf hæra wæzlæv wæzlæv, ngaren soko a Dabawæzlæv, wak wak za, baw væleten a ndiri ta zæd ngaz tik ka waketen a ndiri toku. Baw ta, va wak waketen. ¹⁷ Ndiri toku kæræp ti ham ta, ham ham wek wek, fæna ma fæna tik. Mata wekigi za, cap capi ma fæna biret toku, sek sek ane gezleber, gbaw gbaw gezleber gub a tala særay. †

† 8:52 Zan 11:11-13 †† 8:54 Mak 5:41 † 8:56 Mak 7:36 †† 9:1 10:1-12 †† 9:2 11:2 ††† 9:3 22:35 ††† 9:5 Kmy 13:51 § 9:7 9:19

§† 9:9 23:8 §†† 9:10 Mat 15:32-39 §† 9:10 6:13; 10:17 §†† 9:17 2Ro 4:43-44

**Yesu ada Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa
ka nja ka hidi maday**

(Mat 16:13-23; Mak 8:27-33)

¹⁸ Pic maparam Yesu a dəkəb Dabawəzləv ane ka lay ma selet selet. Ndiri ta zəđ ngaz tik a jakwar tik. Yesu tar ka neh ta acin, a ngareten: «Ndirigi a nja ka ngarigi ka kata wər, kata nayi? Hi ced ka səka.» ^{†19} A ngareten: «Ndiri maparam a ngarigi, hoh ada Zan ma nja ka diya *batsma. Ndiri maparam dere a ngarigi, hoh ada *Eli, *makatəf Dabawəzləv ta kamatakan. Aza ndiri maparam dere, a ngarigi hoh ada *makatəf Dabawəzləv maparam ta daba makatəf Dabawəzləv gi ta vina cekw ma mbəlah a civi za ta.» ^{†20} Yesu mata zlimi wa toku za, a ngareten a ndiri tik: «Yo, hin a talan hini acin wər, hi ca ka ka nayi? Hi ced ka səka.» Piyer a ngaren acin: «Hoh ada Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday.» ²¹ Yesu a ngəz ndiri ta zəđ ngaz tik acin, a ngareten acin: «Kana hi va cedeten a ndirigi ka sən kigi za. ^{‡22} Yo tá nja cah ta ced hini, ko mata diya wa siki, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka sa beni kahay kahay. Gəbataligi tete madəday *mangaramagi ta je Dabawəzləv baw *maləmi a va ka feh kigi, aza a va ka pəm kigi za. Ama ta məc za, wan səray ma makad tik Dabawəzləv a va ka mbəla ka a civi za.» ^{††}

Labar a tala hidi ma may ka səba katəf Yesu

(Mat 16:24-28; Mak 8:34-9:1)

²³ Yesu a ngareten a ndiri ma bas bas kərap: «Hidi ma may ka səba ka wər, mata ker kən, həra tik ta may kad. Mata kəməsay kəsəm tik kad kepic kepic ka sa beni wa nja kata ta va ka su ka *məc ka pay ma zlam-ba zlbay, aza mata səba ka acin. ^{‡24} Yo, hidi ma may ka bit micin tik a tala hayək a wacah, ta sla za, a va ka lekw diri micin tik ta zləra Dabawəzləv. Ama gara hidi ma vəl micin tik ka lekw a tala ta səba katəf da wər, ta sla za a va ka jan bit diri micin tik a zləra Dabawəzləv. ²⁵ Yo, a picah hidi ti jan kən kərap ta talalay a wacah, aza ka dawən tik ti ngav nja tik akun ti lekw diri micin tik ta zləra Dabawəzləv wər, a va ka həlay mi acin mi a kən ta talalay mata janu toku? ²⁶ Yo ta ced hini, hidi mangar a ca labar da ka kən weli baw mangar a həl weli a kata, ta va ka zəmen weli dere. A pic kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka yaha a miseh maday da baw na Vay baw na *mazlən tegi ma barən, a pic tik toku acin ta va ka zəmen weli dere. ^{‡‡27} Ta ced hini kad ninek ninek: Ndiri maparam ta daba hini a wacah a va ka ləma ta wa nja Dabawəzləv ta va ka mar lay a zakay, aza di ka məcigi.» ^{‡‡‡}

† 9:18 5:16 †† 9:19 9:7-8; Luk 1:17; 7:16 ‡ 9:21 Mat 16:16; Luk 22:67; 9:36 †† 9:22 9:43-45; 17:25; 18:31-34; 24:6-7 ‡‡ 9:23 14:27; 17:33; Mat 10:38-39; Zan 12:25-26; 1Pi 2:21 ††† 9:26 12:9; Mat 10:33; 2Ti 1:8; 2:12 ‡‡‡ 9:27 Mat 16:28

Miseh maday Yesu

(Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)

²⁸ Mata diya zəm lumo takan za, Yesu ngazl Piyer, Zan baw Zak tapigi a tala cadak ka dəkəb Dabawəzləv a nin. ^{§29} Mata təđigi za, Yesu a dəkəb Dabawəzləv. Ta dəkəb toku, kəsəm tik ti wək. Aza lukut kəsəm tik ti zlbəđ ka lukut ma barən ma tel tel, a zlaw titiw titiw a həra tan. ^{§†30-31} Njod ndiri maparam səray egi a jakwar Yesu, a yahigi a miseh maday Dabawəzləv. Ndiri ma səray toku *Moyiz ege *Eli. A ləwigi tete Yesu acin. Ləwa, ta ləwa ta, a ləwigi a tala Yesu, ta va ka məc ane liblay Zeruzalem ka way kəzəd tik, Dabawəzləv mata vəlen a zləra ka diya. ^{§††32} Ta ləwigi toku, Piyer tete celegi ti wanigi filen. Mata fuduhihi za, ləma ta Dabawəzləv ti fiyen miseh maday a Yesu, aza ləmi ndiri səray a jakwar tik dere. ^{§††33} Ndiri ma səray toku mata va ka slid ka vigi za, Piyer səmat ma manja bən á bən, a ngaren a Yesu: «Maday, nəv kini dewaterkun hidi ka nja tokon a wacah. Tá nja cah ni va ka la məbəla makad. Takan na ku, takan na Moyiz, aza takan na Eli.» ³⁴ Piyer ta ləwa wa toku, njod gazlavay ti ba kəlak a tala tan. Piyer tete celegi ti pəratigi acin. ³⁵ A zlimi mongurom Dabawəzləv á lib gazlavay toku kad. A ngar ka Yesu: «Gawla cah ada zlim Kərti da, kati mbatu ka bit ndirigi, hine zlimi ma tik.» ^{§††36} Ndiri ta zəđ ngaz Yesu mata zlimi mongurom Dabawəzləv za, saf safi lay, a ləmi Yesu á gindik. Yo, mandala Yesu ta nja a wilin a talalay, a cedi kən mata ləma ta a tala cadak toku a ndirigi dakun. Njy tan tete'w a sin a libi. ^{§†}

Yesu ege kərtapa nja masəraf a kəsəm

(Mat 17:14-18; Mak 9:14-27)

³⁷ Ka gbəma tik Yesu tete ndiri ta zəđ ngaz tik ma makad toku jemahigi a tala cadak kad. Mata jemigi kad, ndiri maparam pe a yahigi ka jani tete Yesu. ³⁸ A daba ndiri toku hidi maparam a nin, a wəla Yesu day day, a ngaren: «Maday, ta coh zləra, a ya ma saf saha kərti da cah. Kərti da maparam da dakun, sey Tizi da cah á gindik. ³⁹ *Masəraf a kəsəm tik. A nja ka kawu njap ka par wəla, a nja ka ciwleku, ciwlek ciwlek mgbav ka hayək, aza maslasləgəf a nja ka yaha a pakam tik kad pəcak pəcak. A nja ka vuvohu, vuvoh vuvoh kahay kahay, aza a ya kəsəm tik njod za dakun. ⁴⁰ Kati tepu a zləra ndiri ta zəđ ngaz ku ka gam masəraf ta kəsəm tik za, mbəlam mbəlam tegi, nep a səni gam tik kun.» ⁴¹ Yesu mata zlimi wa toku za, a ngar acin: «Kay hin ndiri cah, hi ca talan ka Dabawəzləv kun. Ndukun talan hini toy toy. Hini ka yək labar da ninek ninek wər, hidi ka nja tokon tete hini a nimin pic nu? Aza kata ka bərəs tete hini dere pic nu?» Yesu mata ləwaten wa toku za, wəla cin kərti takana, a ngaren acin: «A da kərti ku

§ 9:28 5:16 §† 9:29 2Pi 1:16-18 §†† 9:30-31 9:22; 13:33 §† 9:32 Zan 1:14 §†† 9:35 3:22; Deu 18:15 §† 9:36 9:21

toku a wacah.»⁴² Cine tik va wətaha, da a zləra Yesu. Mata da ta za, *masəraf ta kəsəm tik ciwlek ciwlek mg-bav ka hayək, aza a wuvoh kahay kahay. Yesu ndul ta ndul masəraf toku, aza ti bit acin. Aza Yesu baw vəlenu a cine tik.⁴³ Ndiri ta nin kərap mata ləma ta za, a ngarigi: «Kay gawla cah a diyu a nja siki? Dabawəzləw wər, sembe tik dāha.» Ti pələk daba talan ndiri toku. †

Yesu a va ka məc, aza a va ka mbəla a civi za

(Mat 17:22-23; Mak 9:30-32)

Ndiri kərap ma ləmi kəzəd, Yesu ta nja ka diyu toku, a nja ka bebeligi. Yesu a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik acin:⁴⁴ «Hin ndiri ta zəd ngaz dā, hi zlimi labar dā ta va ka ced hini toku, hine sləku a talan hini ninek ninek. Kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləw za, ndiri maparam a va ka kaw kigi ka vəl kigi a lib zləra ndiri maparam.»⁴⁵ Yesu mata cedeten wa toku za, a zlimey ta pala madaba ma toku kun. Ti nja ka kən ma boh boh ka sinigi ada mətá nja manja zlimey ta. A may ta ka nehi Yesu ka cedeten a nimin ka zlimi ninek ninek, ama pərət a həleten ka neh tik. ††

Hidi maday a həra Dabawəzləw wər ada sese hidi mada siki?

(Mat 18:1-5; Mak 9:33-37)

⁴⁶ Ndiri ta zəd ngaz Yesu tar ka gabəzigi kəsəm kəsəm, a ngarigi: «Hidi maday ta daba tokon ada nayi?»⁴⁷ Njod Yesu ti sən bən ta nəv tan zaba. Baw kərti ta daba tan acin, der a jakwar tik,⁴⁸ a ngareten: «Ta ced hini, hidi ma yək kərti cah zləra səsəray a tala ta nja ka səba katəf dā, hidi tik ti yək ka zləra səsəray dere. Aza dere ti yək ka zləra səsəray á gindik kun, ti yək Vay Dabawəzləw ma zləna ka dere. Hi zlimi, ta ced hini acin: Hidi ma nja ka gəc talan tik kad a daba hini, sin ada hidi maday a həra Dabawəzləw.» ††

Hidi mangar a jən tala həra tik a hini dakun, colo hini

(Mak 9:38-40)

⁴⁹ Zan a ngaren a Yesu acin: «Maday, min ti ləma hidi maparam, a gam *masəraf a kəsəm hidi áka zlim ku za. Min mata ləmu za, min ti taku kad, ngam sin lap tokon kun.»⁵⁰ Yesu a ngaren: «Hi zlimi acin. Hi njá ka taku kad kun. Hidi mangar a jən tala həra tik a hini kun, colo hini.» ††

Ndiri ta liblay Samari a salarigi ka yək Yesu

⁵¹ Tá nja cah pic, Dabawəzləw ta va ka baw Yesu ka va a zləra tik a wəzləw mbeh. Mandala tik Yesu a ngar: «Ko diya wa siki, ta va ka va a liblay Zeruzalem.»

††⁵² Wəla ndiri maparam ka zlən ta, a ngareten: «Hi va kese a gibik, ta vay. Hine va gər lay wan kese kad a

† 9:43 9:21-22 †† 9:45 18:34 † 9:46 22:24-26 †† 9:48 10:16; 22:26; Mat 10:40; 20:26-27; Mak 10:43-44; Zan 13:20 †† 9:50 11:23; Mat 12:30 ††† 9:51 24:50-51; Mat 19:1; Mak 10:1; Kmy 1:9

zləra ndiri maparam ta liblay *Samari.» Ndiri toku slid vigi. ††⁵³ Mata tədigi za, ndiri ta nin ti salarigi ka vəlen lay wan a Yesu, ngam ti sən ta, a va tik gibik a liblay Zeruzalem.⁵⁴ Zak ege Zan mata zlim ta za, ndiri Samari ti bərameten lay wan a Yesu, nəv tan ti baseten kahay kahay. A ngareten a Yesu acin: «Maday, a ker kinni katəf, mini ka dəkəb Dabawəzləw ka zləna kuhu á wəzləw kad ka lekw micin ndiri ta liblay cah kərap za.»⁵⁵ Mata ngarigi wa toku za, Yesu bu zləra zləra tan, a ndul ta. A ngareten: «Sese ndukun talan ngatoku hi janu a zləra nayi?»⁵⁶ [Kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləw za, ta ya a talalay ka lekw micin ndirigi za dakun, awu, kati ya ka bit ta za.] Ka dawən tik, sinigi slid va tan a liblay maparam.

Yesu tete ndiri ma mayi ka səba katəf tik

(Mat 8:19-22)

⁵⁷ Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik ta vigi á katəf ngid, janigi tete hidi maparam. Gawla toku a ngaren a Yesu: «Maday, ko ha va kúlá ka lay siki, ni va ka lap a hoh.»

⁵⁸ Yesu a ngaren acin: «A bən ninek ninek a zakay. Hati sənəu, bəlwayigi je wan tan dāha, aza vikin dere, je wan tan dāha. Gara kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləw za wər, je wan dā dā dakun.»

⁵⁹ Va va janigi a hidi maparam a nimin. Yesu a ngaren: «A ya ma səba ka.» Gawla toku a ngaren: «Maday, a ker ka katəf kata ka va ka mada vay kad kway, di kata ka yaha ka səboh.»⁶⁰ Yesu a ngaren: «A ya, ma səba ka səb. Ma ker memicigi ††† kad, mata mədi cala memici tan. Aza na ku, ma slid ma va cedeten a ndirigi wa nja Dabawəzləw ta va ka mar lay.»

⁶¹ Va va janigi a hidi maparam a nimin. Gawla toku a ngaren: «Maday, ta may ka səboh, ama a ker ka katəf kata ka va ita a zakay ka ngareten a ndiri tane ida dā, hine nəp ninek, kama kata ka cəbaha mini ka lap a hoh acin.»⁶² Yesu a ngaren acin: «A ləma, hidi ma nja ka biz a zla a nja zlay talan ka saf a zal zal vu? Ti saf a zal zal, dəvər a nja ka mbiraha a wili za ka zla lay kad manja biz. Aza wa sin dere, hidi ma nja ka bən kən tá zal, a təd gəga ka diya kəzəd ane ka lay Dabawəzləw ta maru dakun.» †††

Kən zəm na bas ka va ita pe, ndiri na bas tik gəc

10 Ka dawən tik pic takan Yesu ti mbat ndiri maparam wom cesired [atama səray] a nimin ka njigi ka *makatəf tik. A may ka zlən tegi səray səray ka vigi a kese a gibik a liblayigi pana pana, sin ta may ka va a nin. ††² A ngareten acin a ma ma ngab ngab: «Kən

††† 9:52 10:33 † Ndiri Samari a ngəmi talan tete ndiri Yahudiyagi kun. A tala ngatoku, ndiri Samari a yəki ndiri ma nja ka zlanigi á liblay tan za ka va a liblay Zeruzalem kun. †† 9:54 2Ro 1:10, 12 ††† Memicigi toku a nja na ngar «ndiri mangar a jani yəwən micin ta zləra Yesu kun.» †† 9:61 1Ro 19:20 ††† 9:62 11:2; Fil 3:13 †† 10:1 9:1-6

zəm kahay kahay a donu, ama ndiri na bas tik ka va ita gəc. A tala ngatoku, hi dəkəb hidi nja kən zəm ta donu toku, mata zləna ndiri maparam a nimin, ka bas kən zəm tik toku ka va ita. ³Yo, tá nja cah hi slid, hine va. Ta zlən hini wa nja wəri tumuk ka va a daba ndiri ma tireh mađa movolumigi. ⁴Hin ta va ka slid ka va, hi njá ka va a dala kun, ko gabal ka sek kən ham, ko kərap hini, hi njá ka va a sin a zləra kun. Aza dère hi njá ka zlay talan a katəf ka gar kađ ka fəd tete ndirigi kun. ¹⁵Hin ta va ka jem ida hidi ka gər lay wan, hine ngareten a ndiri tane ida toku: “Soko hini, nja menekin mata nja tete hini.” ¹⁶Ane ida toku, njjik ti yəki fəd hini a nəv menekin wər, fəd hini toku a va ka nja ka kən kahay kun. Yo, njjik toku a zlər nəv tik a menekin Dabawəzləv kun wər, fəd hini toku a va ka nja ka kən kahay. ⁷Hin ti jan lay wan wər, hine wan səb ka jik ma takan kúlá ka pic hin ta va ka slid ka va hini ka lay maparam. Hin ta va ka jan wili a zləra ndiri toku dère, weli ta njá ka həl hini ka zəm tik kun. Ngam hidi ma nja ka həl kəzəd wər, ninek ka jan mazlən kəzəd tik ka lay ta nja həl kəzəd a nin. ⁸Ka liblay ka liblay hin ta va ka va a nin, ndiri ta nin ti yək hini zləra səsəray wər, ko wili kən mi, ndirigi ta va ka vəl hini, hi njá ka wel á wel kun, hine zəmu səb. ⁹Hine bit ma dal daligi ta nin za dère. Aza hine cedeten a ndirigi: “Tá nja cah Dabawəzləv wər mbeh ka ya ka mar hini.” ¹⁰Ka liblay maparam mangar ndiri njjik a yək hini đakun wər, hine slid hine va hini a nin za. Hin ta va ka va hini za, hine va ka lay bas tan, hine va cedeten kpay kpay kađ, hine ngareten: ¹¹“Mine tih girbitil liblay hini ta ka ngaz kini kađ, kama hini ka sən á nin za, hin ti diya kən ma ngav ngav. Ko mata nja wa nja ngatoku, min ti ya ka ced hini, Dabawəzləv wər mbeh ka ya ka mar hini ta.” Hin ta ngareten wa toku za, hine slid hine va hini acin. ¹²Ta ced hini, a pic, kita Dabawəzləv ta va ka ya gbəmgban, kita ndiri ma salari ma hini toku a va ka nja day za ka na ndiri ta liblay *Sodom.» ¹³

Ndiri ma salarigi ka ca talan ka Yesu

(Mat 11:20-24)

¹³Yesu a ngar a nimin: «Wa hin ndiri ta liblay Korajin baw hin ndiri ta liblay Betisayda. Ta ced hini, saha ma-day a va ka yaha a tala hini. Ta nja takana ban ban kən kata mata diyu a liblay hini, ta diyu a liblay Tir ege Sidon wər, macah ndiri ta nin a va ka həli ta səná sən ka hanigi a tala *ma ngav ngav tan daka a məndan cekw, aza ka buwi nəv tan za. ¹⁴Yo ta ced hini, a pic, kita Dabawəzləv ta va ka ya gbəmgban, kita hini a va ka nja day za ka na tan. ¹⁵Yaw, aza na hini, hin ndiri ta liblay Kaparnahum, tátoku hi ca talan hini acin wər ka

† 10:4 22:35; 2Ro 4:29 †† 10:5 2:14 † 10:7 1Ti 5:18; 1Ko 9:6-14
†† 10:9 11:2 †† 10:11 Kmy 13:51; 18:6 ††† 10:12 Mat 10:15
††† 10:13 Esa 23:1-16

nayi? Ta ced hini kađ, pic takan Dabawəzləv a va ka gəc hini, gəc gəc təd ka lay nja memicigi.» ⁵

¹⁶Mata ndul ndiri ta liblay pana pana wa toku za, a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik a nimin: «Ndiri ma zlimi ma hini, a zlimi ma da dère. Ndiri ma feh hini, a fehi kata dère. Aza hidi ma feh ka, a feh Vay Dabawəzləv ma zləna ka dère.» ¹⁷

Makatəf Yesu gi a bebeligi

¹⁷Pic maparam *makatəf Yesu gi ma wom cesired [atama səray] ti padahigi zaba acin a zləra Yesu. Nəv tan dewaterkun, a ngareten: «Maday, ko *masərəfigi a nja ka zlimi ma kini. Min ta nja ka gam tegi a kəsəm ndirigi áka zlim ku za, a nja ka va tan za.» ¹⁸Yesu a ngareten: «Kati ləma *Gudul ti ndəva wəzləv kađ ba njod wa nja van ma zəm a ndəv. Tá nja cah a kəz baba a lib zləra da đakun. ¹⁹Hin ti sənu, kati vəl hini sembe ka bəren ngaz a Gudul ka wəla. Kən ma va ka həl hini da baba kun. Ko hin ti jak ngaz a tala wən, ko hin ti jak ngaz a tala irdi, a va ka həl hini kən kun. ²⁰Yo ta ced hini, ko mata nja wa nja ngatoku, hi njá ka bebel ngam masərəfigi ta nja ka zlimi ma hini kun. Səwan hi bebel ba, ngam Dabawəzləv ti lala b zlim hini kađ ba a wəzləv, hin ndiri tik.» ²¹

²¹Njod nəv Yesu dewaterkun. *Mid Dabawəzləv ta kəsəm tik á bebelu. A fol Dabawəzləv, a ngaren acin: «Vay, hoh ada Maday ma mar wəzləv ege hayək. Ta foloh, ngam ndiri mangar ndukun talan tan a zlər kun, hati zlər nəv tan zaba ka zlimi ma ku. Aza ndiri ma ben ben tete ndiri nja ndukun talan ma zlər zlər, hati gbir-zlilib ndukun talan tan kađ ba. Hayin Vay, ta foloh, ngam hati may kəni toku ka nja wa sin.» ²²

²²Mata fol Dabawəzləv za, a ngareten a ndirigi acin: «Vay ti vəl ka kən kərap a zləra, kata ka maru. Aza ko hidi takan ma sən nəv da da đakun. Sey Vay á gindik á sən nəv da. Aza dère, ko hidi takan ma sən nəv Vay da đakun. Sey kata, Kərti tik áda ma sən nəv tik á gindik tete ndiri maparam kata mata may ka cedeten.» ²³

²³Mata ləwatan a ndirigi kərap za, a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik acin: «Ta ngar hini, hin ndiri ta zəd ngaz da, nəv hini mata nja gudum, ngam kən pana pana, Dabawəzləv ta nja ka diyu, həra hini a ləma. ²⁴Ta ced hini, a vina cekw makatəf Dabawəzləv gi tete bayigi pe ti may ta kwet ka ləma kən, hin ta nja ka ləmu ma səb səb cah, aza ko a ləma ta đakun. Ti may ta kwet dère ka zlimi kən, hin ta nja ka zlimu ma səb səb cah, aza ko a zlim ta đakun.» ²⁵

§ 10:15 Esa 14:13, 15 §† 10:16 9:48; Mat 18:5; Mak 9:37; Zan 13:20 §†† 10:17 9:10; Mak 6:30 §† 10:18 Zan 12:31; Kzl 12:9 §†† 10:19 Dir 91:13 §† 10:20 Exo 32:32; Fil 4:3; Kzl 3:5 §† 10:21 4:18; Mat 11:25 §§† 10:22 Mat 11:27 §§† 10:24 1Pi 1:10-12

Ma ma ngab ngab a tala hidi ma diya menekin

²⁵ Kedirek *maləm maparam va a zləra Yesu. A may ka sən zal ma tik, ko a va ka ngaren kemi wər. A ngaren acin: «Wa Maday, a ced ka səka, kata ka diya mi ka jan micin mangar a way kun?» ^{†26} Yesu a ngaren: «Mazuko ta lib deftere Moyiz a ngar tokon kemi? Aza hoh ta nja ka jangu, ha nja ka zlimi kemi?» ²⁷ Maləm toku a ngaren: «Mazuko tokon a ngar: "A may Cehw Dabawəzləv a nəv ku ma takan, a ndukun talan ku kərap, a sembe ku kərap, aza ma vəl talan ku a zləra tik ta." Aza mazuko tokon a ngar dère: "A may coloh wa nja hoh ta may talan ku ta."» ^{††28} Yesu a ngaren acin: «Yawa, hati sənəu ninek. Tá nja cah a slid ma va ma diyay kən ku səb wa toku, aza ha va ka jan micin mangar a way kun.» [‡]

²⁹ Maləm toku mata zlimi wa toku za, a gabəz á tala tik kad. A ngaren a Yesu: «Cala da, kata ta va ka mayu toku, ada nayi?» ³⁰ Ka zlimi ninek ninek, Yesu tar ka ceden a ma ma ngab ngab acin. A ngaren: «Pic takan hidi maparam, səban Yahudiyagi slid a liblay Zeruza-lem za ka va a liblay Zeriko. Ta va á katəf ngid, njod mahəligi ti yigi vok vok vok. Njap kaw ta, ləv ləveten pəm gizlibibirip, fəna nəv á gindik, a dara kuzlup ku- zlup. Dəbigi kad ka lukut kəsəm tik acin, sər sər kad, tá si tan. ³¹ Kedirek hidi maparam, *mangarama ta je Dabawəzləv, vinen gawla mata pəm ta toku ti yaha á nin za. Ya ya girjik ka sin, nga katəf tik, tá va tik. ³² Kedi- rek a nimin hidi *Levi ma nja ka həl kəzəd ane *je Dabawəzləv ti yaha a nin. Sin vinen gawla toku dère. Ya ya girjik a nin, nga katəf tik, tá va tik. ³³ Kedirek acin hidi maparam, mohuloy ta ka səban *Samari ti yaha a nin. Ya ya girjik ka gawla takana toku. Mata ləma za, saha tik a həlen. ^{††34} Gar kad, va a zləra tik, saf saf, baw mbələh ta kəsəm tik goh goh kad. Baw mazlərəc jab jab a nin, pad pad ninek ninek kad. Mata diyu wa toku za, baw ca a dawən njenw njenw tik acin, lapigi a sin. Va va jan je hidi maparam, lay wan mulukigi, wanigi kad. Gawla toku nja a jakwar tik ka pu vuđu vuđu. ³⁵ Lay mata pat za, slid ka va tik acin a gibik. A ngaren a gawla njijik toku: "Ngama da, ta va da, ma pu hidi da cah ninek ninek. Ndah, ta vəloh dala cah a zləra. Ta va ka cəbaha a nimin á wacah. Hati ngav dala day za ka kata mata vəloh wər, ma ced ka, kata ka yabahu azal lay tik." Mata ngaren a nja ngatoku za, slid tá va tik acin.» ³⁶ Yesu mata ced ma ma ngab ngab ka way za, a ngaren a maləm takana ma nehu cah acin: «A daba ndiri ma makad toku, nayi ma may gawla mahəl mata pəm ta toku wa nja ta may talan tik yi?» ³⁷ Maləm toku

a ngaren: «Ada hidi ma den kiye tik.» Yesu a ngaren: «A slid ma va ku, aza ma diyay kən ku səb wa sin.»

Yesu ida Marta ege Mari

³⁸⁻⁴⁰ Ka dawən tik Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik slid ka va tan a gibik. Vigi vigi, kedirek ti tədigi a liblay ma- param. Ane liblay toku, wərti maparam a nin, zlim tik Marta. A njigi a gelemn Mari. Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik mata tədigi za, vigi ida wərti titoku. Marta ti yək ta zləra səsəray. Njod va taten wili. Kəzəd kahay kahay a tala tik bu dawən, bu libi. Ta diya kəzəd toku Mari wər, ma nja nja a zləra Yesu. A zlimi ma, ta cedu. Marta mata ləma za, a ngaren a Yesu: «Maday, a ləma, ta gəgway kəzəd á gindik wər, wa siki? A ngaren a galamay toku, mata ya zleb ka səka.» ^{††41} Yesu a ngaren acin: «Marta, na ku ha kap kəsəm ku ka diya kəzəd pana pana, aza ha bən kahay kahay a tala tik. ⁴² A zlimi, kən menekin maparam dāha hoh ka diyu. Golomocoh ada ma diya kən menekin toku. A keru kad, mata zlimi labar da.»

Ka dəkəb Dabawəzləv a nja siki?

(Mat 6:9-13; 7:7-11)

11 Pic maparam Yesu slid va tik ka lay maparam ka voh Dabawəzləv a nin. Mata voh Dabawəzləv za, hidi ta zəd ngaz tik takan va a zləra tik, a ngaren: «Ma- day, a jəkwan kini ka dəkəb Dabawəzləv səka wa nja Zan mata jəkwaneten a makatəf tegi.» ^{††12} Yesu a ngareten acin: «Hin ta va ka dəkəb Dabawəzləv, hine ngar:

"Vay kini Dabawəzləv,

Hoh ada ma barən, ndiri kərap mata folohigi.

Hoh ada bay, a ya ma mar kini! ^{†††}

³ A vəl kini kən ham na libi kini a picah. [§]

⁴ A zer *ma ngav ngav kini kad

wa nja min ta nja ka zer na cala kini kərap

ma nja ka diya kini ma ngav ngav.

A njá ka keren katəf a *Gudul ka bebed kini ka diya ma ngav ngav kun."»

⁵ Yesu a cedeten labar a nimin a tala dəkəb Dabawə- zləv a ndiri ta zəd ngaz tik, a ngar: «Hidi maparam dā- ha, ti jan muluk a daba daba vuđu, aza kən ham dāha a zləra tik ka vəlen kun. Sin slid va acin a zləra ngama tik, fuduđu za, a ngaren: "Ngama da, kati ya a zləra ku ka dəkəb. ⁶ Kati jan muluk ma girjik, a ya akancah. Aza kən ham dāha a zləra da ka vəlen kun." ⁷ Ngama tik toku a ngaren á je za acin: "A dangar ka kun, kati pek mejjik kad ba, aza min ti wan tete wəri da. Ta va ka jan ka slid za ka vəloh kun." ^{††8} Ko mata ngaren wa nja ngatoku, gawla toku a wilin be be a takwanu. Ta ced hini, ka dawən tik njijik toku ti slid za ka vəlen kən

† 10:25 18:18; Mat 19:16; Mak 10:17†† 10:27 Mat 22:37, 39
‡ 10:28 Lev 18:5; Rom 10:5; Gal 3:12; Zan 13:17†† 10:33 Samari:
Mat 10:5; Luk 9:52; 17:11, 16; Zan 4:9, 39-40; Kmy 1:8; 8:1, 5, 14-17,
25; 9:31

†† 10:38-40 Zan 11:2; 12:2-3††† 11:1 5:16††† 11:2 Dabawəzləv
ada bay: 4:43; 9:2, 62; 10:9, 11; 17:21; 19:11; Kmy 1:6-8; 19:8; 28:23,
31 § 11:3 12:22-32§† 11:7 18:5

ham. Mata slid za ka vølen kæn ham toku, ngam mata nja ka ngama tik kun, ti slid za ka vølen kæn kæráp ma sen a zlæra tik toku, ngam mata takwanu kazaway. ⁹Yo, ta ced hini, hin ta va ka dækæb Dabawæzlæv, hine diyu wa sin dere. Hi dækæb kæn a zlæra Dabawæzlæv, a va ka vøl hini. Hine gær kæn a zlæra tik, hi va ka janu. Aza hine wølu dere, a va ka zla hini wøla. ¹⁰Ngam ko nayi ma dækæb kæn, a va ka vølen. Ko nayi ma gær kæn, a va ka janu. Aza ko nayi ma fæd idida, a va ka zleten wøla. ¹¹Yo, cin wærigi dæha a daba hini a wacah. Kærti ti dækæb kilif a zlæra cin, a va ka baw wæn ka vølen ka hamu vu? ¹²Ti dækæb ndezli a zlæra cin, cin a va ka baw irdi ka vølen vu? ¹³Yo, na hini acin, hin ti mbu a lib ma ngav ngav. Ama hin ti sæn ka baw kula kæn menekin ka vøleten a wæri hini. Yaw a bilike Cehw hini ta wæzlæv azal acin vu? A va ka baw *Mid tik ka vøleten a ndiri ma nja ka dækæb ta.»

Sembe Yesu day ka masæræf

(Mat 12:22-30; Mak 3:20-27)

¹⁴Hidi maparam dæha, *masæræf a kæsæm tik. *Masæræf toku á taku kad ka nja manja læwa. Pic takan Yesu ti gam masæræf a kæsæm tik toku za, njod gawla toku tar ka læwa acin. Ndiri ma bas bas mata læma ta wa toku za, kæn toku ti pælæk talan tan, a ngarigi: «Kay gawla cah a diya kæn ngacah a nja siki?» ¹⁵Ndiri maparam ta daba tan a ngarigi ka Yesu: «Belzebul, bay masæræf á vølen sembe ka gam masæræf a kæsæm ndirigi za ta.» ¹⁶Ndiri maparam a nimin a may ta ka sæn zal ma Yesu. A ngareten: «Ha diya a sembe Dabawæzlæv wær, a diya kini ban ban kæn maparam, mini ka sæn tik.» ¹⁷Njod Yesu ti sæn næv tan zaba. A ngareten a ma ma ngab ngab acin: «Hin ti sænu, a liblay ma takan ndiri madædayigi a mgbæræwi kæsæm tan kæsæm kæsæm wær, liblay tik a va ka pas njod. Aza jegi a va ka gomigi kæráp kad. ¹⁸Yo aza acin, bay masæræf ti hælīgi tete cala masæræf tik wær, kæzæd tik a va ka va gibik gibik vu? A va ka ngav kæzæd tik sæb. Aza na hini acin, hine ngar, Belzebul, bay masæræf á vøl ka sembe ka gam masæræf a kæsæm ndirigi za ta. ¹⁹Kati gam masæræf a sembe bay masæræf toku wær, gara na coloh hini acin wær, nayi ma vøleten sembe ka gam masæræf acin yi? Kay kæzæd coloh hini ta nja ka diya ta toku má, a daf hini, kæn hin mata ngar ka kata toku, duze kun. ²⁰Ta ced hini kad, Dabawæzlæv áda ma vøl ka sembe, kata ka gam masæræf a kæsæm ndirigi za. Aza Dabawæzlæv ta nja ka vøl ka sembe ka gam masæræf a kæsæm ndirigi toku, a diyu ka daf hini á nin za, sin ti tar ka mar liblay hini.» ^{††}

²¹Yesu a ced ma ma ngab ngab maparam a nimin. A ngar: «Hidi nja sembe ti kæmæs kæsæm tik kad ba a bak tik ka pu gænan tik wær, kæn ma va ka hælæn da dakun. ^{‡‡}Ama hidi maparam nja sembe day ka sin ti ya wær,

† 11:9 Mat 7:7 †† 11:14 Mat 9:32-34 ‡ 11:16 Mak 8:11; Mat 16:1 †† 11:20 17:21 †† 11:21 Esa 49:24

a va ka hælīgi. Ta hæli, hæl hæl za, gawla ma dayu toku a va ka bæren ngaz ka wøla. A va ka moh bak tik za, ta nja ka ca talan a nin. Aza a va ka moh gænan tik kæráp za ka slid ka va tik a sin ka waketen a celegi.»

²³Ka dawæn tik acin Yesu a ngar: «Ta ced hini, hidi mangar mine ngæm talan a sin kun, calambølay da. Aza hidi mangar a zleb ka ka kæzæd da dakun, a nja ka pas kæzæd da kad.» ^{‡‡}

Masæræf ma cøbay tik a kæsæm hidi

(Mat 12:43-45)

²⁴Yesu a ngar a nimin: «Ta ced hini, *masæræf ta nja ka yaha a kæsæm hidi za, a nja ka va á daba donu ngid kwak a wata, kwak a wata ka gær lay nja. Ta gær lay, gær gær za, a janu dakun, a va ka ngar: “Kay, ta va ka cøbay da ka va ka lay nja da, kata mata nja a nin kamatakan.”

²⁵Ta cøba za, a va ka jan lay nja tik ta kæsæm gawla toku ti zlad kwen kwen, aza ti diya ninek ninek. ²⁶Ta janu wa toku za, a va ka cøb ka va donu ka va ka nga-zla cala masæræf tegi maparam cesired, mangar tireh tan day ka sin. Ta yigi za, a va ka vigi særdæk a kæsæm gawla toku ka njigi ka lay menekin toku. Ti nja wa toku, mbad gawla toku a va ka nja day ka ta mændan cekw.» ^{‡‡}

²⁷Yesu ta læwa, wærti ta daba ndiri ma bas bas ma zlimi labar tik slid za, a ngaren a Yesu: «Wærti ma mbu-woh aza ma vøloh wa, næv tik mata nja gudum.»

²⁸Yesu a ngaren acin: «Ndiri ma nja ka zlimi labar Dabawæzlæv baw ma nja ka yæk ta a zlæra særay særay, næv tan a va ka nja gudum day za.» [§]

Ban ban kæn a tala Zonas ege Yesu

(Mat 12:38-42)

²⁹Ndirigi pe ti basigi a nimin a jakwar Yesu. Yesu a ngareten: «Gara hin ndiri ma sæbacah, hin ndiri ma tireh. Na hini, hine may kata ka diya hini ban ban kæn, hini ka læma. Ama nep ta diya hini ban ban kæn maparam hini ka læma ko takan kun. Sey ka kæræy sæb a ban ban kæn Dabawæzlæv mata diyu a tala *Zonas.

^{††}³⁰Dabawæzlæv ti diya ban ban kæn a tala Zonas, ndiri *Ninivigi ka sæn ta, Dabawæzlæv á zlæn Zonas. Dabawæzlæv a va ka diya ban ban kæn a tala da, Hidi ma yaha á zlæra tik za dere, wa nja sin mata diya a tala Zonas, ^{§††}hin ndiri ma sæbacah ka sæn ta, Dabawæzlæv á zlæna ka. ^{§††}³¹Yo ta ced hini, a pic, Dabawæzlæv ta va ka bas kita ndirigi, bay wærti ma ya kamatakan ka lay ma gædæk a va ka ya ka fi hini ka kita, hin ndiri ma sæbacah. Ngam na tik, mata zlimi za, bay *Salomon a mar ndukun talan menekin, ti slid ka lay ma gædæk za ka ya ka zlimi labar tik. Ama na hini, hine may ka yæk labar da dakun,

‡‡† 11:23 9:50; Mak 9:40 ‡‡† 11:26 2Pi 2:20 § 11:28 8:21 §† 11:29 Mat 16:2-4; Mak 8:12; Zan 6:30 §†† Yesu, a va ka wan wan særay a civi, wan ma makad tik a va ka mbølahæ a civi za. Sin ada ban ban kæn, Dabawæzlæv ta va ka diyu. §† 11:30 Zon 2:1

azama kata day ka Salomon tik. ^{†32} Aza a nimin a pic, Dabawəzləv ta va ka bas kita ndirigi, ndiri Ninivigi toku a va ka yigi ka fi hini ka kita dere, hin ndiri ma səbacah. Ngam na tan, mata zlimi labar Zonas za, ti mbəzli ma ngav ngav tan kad, aza ti buwi nəv tan zaba. Ama na hini, hine zlimi ma da ka bu nəv hini za dakun, aza ma kata day ka Zonas tik.» ^{††}

Nəv ma kəngay wa nja pitirla

(Mat 5:15; 6:22-23)

³³ Yesu a ngar a nimin: «Hin ti sənu, hidi ma nja ka mbəl pitirla, mbəl mbəl za ka boh kad da dakun, ko ka jəb a zəd tasaw da dakun. Hidi a nja ka mbəlu za ka deru ka lay ma kpam azal ba ka kəngay lay, ndiri ma va ka tuhi jik ka ləmi lay kəngay kəngay. ^{‡34} Yo, hin ti sənu dere, həra tokon a nja ka kəngay nja tokon wa nja pitirla ma nja ka kəngay lay. A picah həra ku a ləma lay kwerek kwerek wər, nja ku a va ka nja ka lay ma kəngay dere. Həra ku a ləma lay ninek ninek kun wər, nja ku a lib kpizli dere. ³⁵ Aza wa sin dere na diri lay ma kəngay na Dabawəzləv ta nəv hidi. Yo, hi kaw talan hini acin ninek ninek, diri lay ma kəngay toku ka nja ka kpizli dakun. ³⁶ Nəv hini ti nja kəngay kəngay, aza ko kpizli kedirek daha a nin kun wər, nja hini a va ka nja pət pət wa nja pitirla ma nja ka kəngay lay a tala hini.»

Yesu tete ndiri Farisagi baw maləm Yahudiyagi

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40)

³⁷⁻³⁸ Yesu ta ləwa, hidi *Farisa takan slid va a zləra tik, a ngaren: «Nima ita da ka zəm wili.» Slid vigi acin. Mata tədigi za, Yesu nja kad ka zəm wili manja pan zləra kad wa nja mazuko dehen tan ta ngar. ^{††} Farisa toku mata ləma za, ti pələk talan tik, ngam na tan mbikid. ^{‡39} Njod Yesu ti sən bən tik zaba, a ngaren: «Haya hin Farisagi, na hini, hi nja ka pəz dawən kədəm sa yəm hini baw dawən kaslak hini pəz pəz ninek ninek. Ama kən tada za, mangar hidi a ləma dakun, hine ca talan a nin ka ngəm tik kun. A nja na ngar, nəv hini wek a bən na həl kən ndirigi baw na diya tireh dere. ⁴⁰ Haya hin ndiri nja ndukun talan ma cəkwasl cəkwasl cicah. Hin ta bənu wər, Dabawəzləv ma diya tá dawən za, hidi ta nja ka ləma, a diya kən tada za səka dakun vu? ⁴¹ Yo tá nja cah hi bən səka acin a tala nəv hini mangar hidi a ləma dakun. Hine baw kən ham ta kaslak hini toku, hine vələten a nja motokonigi. Hin ti diyu wa toku, gəga səb, nəv hini a va ka nja barən barən a gibe Dabawəzləv. ^{‡‡}

⁴² «Haya hin Farisagi cicah, ta ced hini, saha maday a va ka ya a tala hini. Na hini, a daba kən kərap hin ta maru, hi nja ka mbat kən takan a daba kən gub ka vələn a Dabawəzləv. Aza ko a kən ma fididigi má ma nja ka ninek wili baw vedid wili maparam pana pana,

hi nja ka diyu wa sin dere. Ama gara kən, Dabawəzləv ta may hidi ka diyu, hin ti ker kad ba. Kən sin ta may wər, hini ka diya kən kərap a katəf tik aza hini ka may Dabawəzləv a nəv ma takan. Kən ngatitoku ada kən meze maday a həra Dabawəzləv. Ka dawən tik ninek dere hini ka baw kən takan a daba kən gub hin ta maru, ka vələn a Dabawəzləv. ^{‡‡}

⁴³ «Haya hin Farisagi cicah, ta ced hini, saha maday a va ka ya a tala hini. A *je janga Yahudiyagi hi nja ka may ka nja rip a nin, ndiri ka ləma hini. Aza ka lay bas hini, hi nja ka may ndiri ka dəbigi gbərəw kad ka fəd hini wa nja ndiri madəday. ⁵⁴⁴ Ta ced hini acin, saha maday a va ka ya a tala hini. Hini wa nja ma civi mangar a sən baba kun, ndirigi ta nja ka vigi á tala tik za, a sənay ta, memici ma wəra wəra a nin kun.»

⁴⁵ Ndiri mata zlim ta wa toku za, maləm maparam a ngaren a Yesu acin: «Maday, hoh mata ləwa wa toku, hati mgbet kini min maləmiği dere.» ⁴⁶ Yesu a ngaren: «Hin maləmiği, saha maday a va ka ya a tala hini dere. Na hini, hi nja ka ngareten a ndirigi ka diyi kən ma nja ka kpas talan tan wa nja dongol ma bilik bilik ta nja ka zizeleten a hidi a talan. Aza na hini, hi nja ka dos zləra ko kedirek a nin səka dakun. ⁴⁷⁻⁴⁸ Ta ced hini, saha maday a va ka ya a tala hini. Kamatakan doho hini ti pəmi *makatəf Dabawəzləv gi za. Aza na hini acin, hin ti ndən ma civi tan ka ngəm ninek ninek ka dasl talan a nin. Hin mata diyu wa toku, hin ti yaw kəzəd doho hini ma pəmi makatəfi toku. ^{5†49} Dabawəzləv a ndukun talan tik menekin ti ngareten a doho hini a tala kən toku: “Ta va ka zləneten makatəf dāgi baw makatəf həndagi ma va ka cedi labar da a ndirigi. Ndirigi a va ka diyaten tireh a ndiri maparam ta daba tan, aza maparamigi a va ka pəm ta za.” ^{5††50} Ta ced hini, tá nja cah, hin ndiri ma səbacah, kita doho hini, ma pəmi makatəfigi toku za daka ka tar tar lay a va ka ya a tala hini. ⁵¹ Ti pəmi makatəf Dabawəzləv gi pana pana za, tar ka *Abel təd ka Zakari, mata pəm ta za a walan *je Dabawəzləv ege lay, ta nja ka fateten kən a Dabawəzləv a nin. Ta ced hini, kita ndiri ma pəmi ndiri toku kərap za a va ka cəbah a tala hini, hin ndiri ma səbacah. ^{5†}

⁵² «Ta ced hini, hin maləmiği, saha maday a va ka ya a tala hini. Hin ti geber labar Dabawəzləv a bən hini, ndirigi ka njigi manja səni labar Dabawəzləv. Hin a tala hini má, hi sənu dakun. Aza acin ndirigi ma may ta ka sən tik, hi nja ka tak ta kad.» ^{5††}

⁵³⁻⁵⁴ Yesu mata ngəz *maləmiği baw Farisagi za, slid ka va tik. Aza ngəz mata ngəz ta toku a tərgədəten a nəv kahay kahay. Daka a pic tik a məmari Yesu ka sən zal ma tik. A nja ka neh ta a tala kən pana pana ka saf, ko a va ka ficik ma ma ngav ngav wər ka kaw ta za. ^{5†}

† 11:31 1Ro 10:1-10 †† 11:32 Zon 3:5 ‡ 11:33 8:16; Mak 4:21
‡† 11:37-38 7:36 ‡‡ 11:37-38 Mak 7:2-4; Mat 15:2 ‡‡‡ 11:41 12:33

‡‡‡ 11:42 Mat 23:23; Luk 18:12 § 11:43 20:46; Mak 12:38-39
§† 11:47-48 Kmy 7:52 §†† 11:49 6:13 §‡ 11:51 Gen 4:8-10; 2Ch
24:20-22 §†† 11:52 Mat 16:19 §† 11:53-54 20:20

Hi kaw talan hini a tala gana hini!

(Mat 10:26-27)

12 Kən toku ta diya, ndiri ti basigi fənkət fənkət, jak ngaz a dawən ngaz celen. Yesu a ngareten a ndiri ta zəf ngaz tik a zakay: «Hi kaw talan hini ninek ninek a *njozl ta biret ndiri *Farisagi. A nja na ngar, hine kaw talan hini a ma ta nja ka jozl ta. ¹² Ta ced hini acin, bən ta nəv ndirigi kərap a va ka sla ka fara a gbəmgbalay. Ma ma nja ka ləwa á boh, a va ka sla ka sən za. ^{††3} A tala ngatoku ta ngar hini dere, hin ndiri ta zəf ngaz da: Aza ma, hin mata ləwu tete colo hini á boh, a va ka sla ka fara a gbəmgbalay ndirigi ka zlim ta. Ma, hin mata cedeten a colo hini a zlimi zlimi, ndirigi a va ka gari ka lay ma kpam ka ca wəla tik.»

Hi njá ka pərət a ndirigi kun!

(Mat 10:28-31)

⁴ Yesu a ngar: «Ta ngar hini ngami dāgi, hi njá ka pərət a ndiri ma nja ka pəmi hidi za kun. Na tan ti tēdi-gi gəga ka pəm hidi za, ama kən maparam ta va ka tēdigi gəga ka diya hini day za ka ngatoku da dakun.

⁵ Ndah, hidi hin ta va ka pərət a sin azal ba: Hi pərət a Dabawəzləv, na tik ti tēd gəga ka pəm hidi za á gindik kun, ti tēd gəga ka fi hidi a kuhu dere. Yo, ta ced hini a nimin, hidi, hin ta va ka pərət, sin ada toku. [‡]

⁶ «Hin ti sənu, vikin madabaday ma fididid a nja ka səkəm ta jebin, dala səray. Azama talan Dabawəzləv a zlay ko ka vikin ma takan ta daba tan kun. ⁷ Aza na hini dere, ko sosen talan hini kərap má, Dabawəzləv ti nəf ta zaba. Mata nja wa nja ngatoku acin, hi njá ka pərət kun. Dabawəzləv wər a nja ka gar a tala hini. Hi ləma ko vikin pe, talan Dabawəzləv a zlay a nin kun, yaw a bilike hini, hidi memilin acin vu?» ^{††}

Hi njá ka həl weli a zlim Yesu Kiristu kun!

(Mat 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Yesu a ngar: «Hi zlimi labar da a nimin. Hidi ma səba katəf da, aza ma cedu kpay kpay kad a gibe ndirigi: “Ta nja ka səba katəf *Kiristu ta,” kata dere, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka cedu kad a gibe *mazlən Dabawəzləv gi: “Gawla cah hidi da.” ⁹ Gara hidi ma səba katəf da, aza ma ced kpay kpay kad a gibe ndirigi: “Ta sənay ka Kiristu səka dakun ta,” kata dere, Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka cedu kad a gibe *mazlən Dabawəzləv gi: “Ta sənay ka gawla cah dakun.” ^{††10} Yo, hidi ma ced ma ma ngav ngav ka kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, Dabawəzləv a va ka zer ma ngav ngav tik toku kad. Ama gara hidi ma ced ma ma tireh ka *Mid Dabawəzləv, ma ngav ngav tik toku a zer kad kun. ¹¹ Yo, ta sla za, ndiri maparam a va ka tep hini a zləra ndiri Yahudiyagi ma nja ka basi

kita a *je janga tan baw ka tep hini a zləra bayigi tete madədayigi ma mari lay. Ta tep hini za, hi njá ka bən pele pele a tala labar hin ta va ka cedeten ka pəla talan hini kun. ^{††12} A pic tik labar hin ta va ka cedeten toku *Mid Dabawəzləv á va ka vəl hini.»

Bəbay hidi manja ndukun talan

¹³ Hidi maparam ta daba ndiri ma bas bas toku ya a zləra Yesu, a ngaren acin: «Maday, a ngaren a gala-may, mini ka pas je vay kini a sin.» ¹⁴ Yesu a ngaren: «Wa gawla cah, Dabawəzləv ti zləna ka ka wak gənan hini baw ka cəba ma ta walan hini vu?» ¹⁵ Yesu a ngareten a ndirigi kərap acin: «Hi kaw talan hini ninek ninek a mendired na bas gənan, ngam micin a jan a gənan kun. Ko bəbay a jan micin a gənan kun.» ^{††16} Ka dawən tik a cedeten ma ma ngab ngab maparam ka zlim ta ninek ninek. A ngar: «Bəbay hidi maparam da-ha, á biz. Mata biz za, kən zəm ti ya nguf. ¹⁷ Sin bən bən za, a ngar á libi za: “Tá nja cah kata ka diya mi acin mi? Ndah lay sek kən zəm da gəc.” ¹⁸ Mata bənu, bən bən za, a ngar: “Kay, tá nja cah kati sən kən, ta va ka diyu acin. Ta va ka kap debin da kərap kad ka ndən madədayigi. Aza ta va ka njuk kən zəm da kərap a nin, baw gənan dāgi kərap. ¹⁹ Ta diyu wa toku za, ta va ka fol talan da acin. Ta va ka ngar: Kay, kati biz kən zəm kahay kahay, a va ka tēd viya pe, kata lay zəm tik. Mi ma sen ka baba mi? Tá nja cah ta va ka nəpay da kad ka nja manja biz acin, ka hamay kən ham da, ka say kən sa da wa nja nəv da ta may, aza ta va ka njay nja menekin da acin.” ^{§20} Ta bən wa toku, Dabawəzləv a ngaren: “Hoh gawla ndukun talan ma cəkwasl cəkwasl cah, a vuđu cah ha va ka məc. Aza acin kən ma basu kad toku a va ka pas ta za, dakun vu?» ²¹ Yesu mata way ka ləwa ma ma ngab ngab za, a ngar acin: «Na ndiri kərap ma nja ka basi gənan a tala hayək a wacah a va ka nja wa sin. A nja ka basi na tala tan á gindik, a həra Dabawəzləv sini nja motokonigi.»

Kən kərap, Dabawəzləv á nja ka vəlu

(Mat 6:25-34)

²² Yesu a ngareten a ndiri ta zəf ngaz tik acin: «Ta ngar hini, hi njá ka bən pele pele a tala kən ndap kun. Aza hi njá ka bən pele pele dere a tala lukut kəsəm hini kun. ^{§†23} Ngam micin hidi a sla a kən ndap kun, aza kəsəm hidi a sla a lukut kun. ²⁴ Hi ləma ngrəngrakigi, a bizigi dakun, aza a basi kən ham kun. Mgbenten tan ege debin tan na sek kən tan da dakun. Yaw azama a seni kən gadəbəlak tan kun, ngam Dabawəzləv á nja ka vəleten kən ham. Mata nja wa nja ngatoku acin, yaw a bilike micin hini, hidi memilin azal vu? ^{§†25} Hin ta nja ka bən pele pele wa nja ngatoku, Dabawəzləv ti

† 12:1 Mat 16:6; Mak 8:15 †† 12:2 8:17; Mak 4:22 ‡ 12:5 Hib 10:31 †† 12:7 21:18 †† 12:9 9:26; Mak 8:38

††† 12:11 21:14-15; Mat 10:19-20; Mak 13:11 ††† 12:15 1Ti 6:9-10 § 12:19 Dir 49:21 §† 12:22 11:3 §†† 12:24 Dir 147:9

may ka wət micin hini a picah za wər, hi va ka zlan wan tik za vu? Awu ko wan takan a zlan za dakun. ²⁶ Yo, hi təd gəga ka zlan wan tik za dakun toku wər, hi nja ka bən pele pele acin a tala kən maparam kemi? ²⁷ Yo, hi bənu dere a tala pay ta donu wa nja ta nja ka fofonigi ninek. A həli kəzəd kun, aza a bi lukut kun dere. Hin ti sənu, bay *Salomon ta kamatakan bəbay hidi ma mar lukut kəsəm kahay kahay. Azama a daba lukut tik kərap, ko lukut takan, ma ngəm wa nja fofon pay titoku, da dakun. ^{†28-29} Yo hi ləma, fofon a nəp pe kun. Hidi ti ləma a picah dewaterkun, a gbəm ti yab, aza kuhu ka riyu za. Ko mata nja wa nja ngatoku, Dabawəzləv má a nja ka ngəm ta ka fofon menekin. Yo a bilike hini, hidi memilin acin vu? Dabawəzləv a va ka fi hini lukut menekin. Yo mata nja wa nja ngatoku acin, hi nja ka bən pele pele a tala kən ndap hini baw a tala yəm sa hini ka raw kemi? Ta ced hini, hi ca talan ka Dabawəzləv ninek ninek kese kun. ^{††30} Sese bən ngatitoku, ndiri manja ci talan ka Dabawəzləv á nja ka bən ta kepic kepic. Gara na hini wər, Cehw hini Dabawəzləv daha. Aza ko a pu talan tik desle ka hini ka vəl hini kən kərap ma sen a zləra hini. ³¹ Ta ced hini, hi vəl talan hini ba a Dabawəzləv ka mar hini. Hin ti dīyu wa nja ngatoku wər, kən kərap ma sen a zləra hini, Dabawəzləv a va ka vəl hini acin.

³² «Yo, hin ndiri ta zəd ngaz da, kati sənu, hin pe kun, ama ta ngar hini, hi njá ka pərət kun. Nəv Cehw hini Dabawəzləv dewaterkun a hini ka tep hini ka lay, sin ta maru, hini ka nja tete sin á lap.» †

Gənan mangar a ngav kun

(Mat 6:19-21)

³³ Yesu a cedeten ma maparam a ndiri ta zəd ngaz tik. A ngar: «Tá nja cah hi ber gənan hini za, hine baw dala tik, hine vəleten a nja motokonigi. Hi səkəm pos mangar a ngav kun. A nja na ngar, hine bas gənan hini maparam tane wəzləv. Gənan ta nin toku a yab á walan zləra kad kun, mahəl a jan katəf ka həl tik kun, aza nimi a hamu dakun dere. ^{††34} Kata mata ngar hini wa nja ngatoku, ngam ka lay hin ta nja ka bas gənan hini a nin, nəv hini a nin dere.»

Ndiri ma puwi njjik ta va ka cəbaha ita

³⁵ Yesu a ngar: «Kana hi zlay talan kad. Hine kəməs kəsəm hini kepic kepic kad ka pu kən ma va ka tədaha. Hine nja a vere, hine mbəl pitirla hini kad dere. ^{††36} Hine nja kibe kibe ndiri ma nja ka kəməsi kəsəm tan kad ka pu njjik ta va ka cəbaha ka lay ngazl wərti za. Ta tədaha za, ndiri ti zlimi mongurom tik, a va ka zləri medikid njod kad. Yo, ta ngar hini, hi nja a vere wa nja ndiri toku dere. ^{††37} Njjik ta cəba za, nəv tan a

† 12:27 1Ro 10 †† 12:28-29 Mat 14:31 † 12:32 Esa 41:14; Luk 22:29 †† 12:33 Mat 6:19; 6:20; Luk 11:41; 18:22; Kmy 2:45; 4:34-37; Kol 3:1-2 †† 12:35 Mat 25:1 ††† 12:36 Kzl 3:20

va ka nja gudum, ngam sin ti ya jan ta a vere. Yo, ta ced hini kad ninek ninek, njjik toku a tala tik a va ka slid ka va ka baw wili tane kaslak gəda tik ka vəleten ka zəm ta. ³⁸ Ko a ya daba daba vuđu, ko gamndak a ca wəla, njjik toku ti ya jan ta a vere wər, a va ka fol ta, aza nəv tan a va ka nja dewaterkun. ³⁹ Hin ti sənu, a picah njjik ti sənu, mahəl a va ka ya ka kap je tik wər, a va ka nja a vere ka taku kad kun vu? ^{††40} Mata nja wa nja ngatoku, ta ngar hini acin, na hini dere, hine nja a vere ko a pu, ngam kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka yaha mevilizim.» §

Hidi ma həl kəzəd ida hidi

(Mat 24:45-51)

⁴¹ Piyer a ngaren a Yesu acin: «Wa Maday, ha ced ma ma ngab ngab toku a mini á gindik vu, a ndiri kərap vu?» ⁴² Yesu a ngaren: «A zlimi, tá nja cah ta va ka cedoh labar a tala hidi maparam ma nja ka həl kəzəd ida hidi. A nja ka kaw kəzəd tik toku zləra səsəray, aza a nja ka dīyu a ndukun talan menekin. Sese hidi ma nja ka həl kəzəd mada ngatoku, njjik ta va ka slid ka va muluk, a va ka tedu ka nja ka maday a tala ndiri ma nja həl kəzəd tegi kərap ka saf ta, aza ler zəm wili ta sla za, ka vəleten kən ham. ^{§†43} Njjik ta padə za, ti jan hidi toku a dīyey kəzəd tik ninek ninek wər, nəv hidi ma saf jik toku a va ka nja gudum. ⁴⁴ Ta ced hini kad ninek ninek, njjik toku a va ka vəlen lib je tik kərap acin, sin ka safu. ⁴⁵ Ama hidi ma nja ka həl kəzəd toku ti bənu aza ka ngar: “Kay maday da a va ka yaha ita njod kun,” aza a va ka tar ka pəm wapahigi tete medimigi ma həli kəzəd ida, ka hamay kən ham tik, ka say movu tik ka hayay tik. ⁴⁶ Ta va ka zlay talan kad ka dīya kən wa nja ngatoku, njjik a va ka cəbaha njod ka janu mevilizim. Ta janu za, a va ka pəmu, kuhu tik ka ya pok a zlimi, aza a va ka fiyu ka lay, ndiri ma buweten dawən a Dabawəzləv ta njigi a nin. ⁴⁷ Hayin duze, hidi ma həl kəzəd tane ida hidi ti sən nəv njjik zaba, aza a kaw kəzəd tane ida zləra səsəray ka va a nəv njjik kun wər, njjik ta va ka janu, kuhu tik a va ka yaha á zlimi. ^{§†48} Gara hidi ma həl kəzəd mangar a sən nəv njjik kun, ko ti dīya kən ma va ka bebedə pəm a tala tik, njjik a va ka pəmu kazaway kun. Ta ced hini acin, Dabawəzləv ti vəl kən pe a hidi wər, a va ka gər kən pe a zləra tik dere. Ti vəlen kəzəd maday a hidi a zləra ka dīyu, a may hidi toku ka vəl talan tik kərap ka kaw kəzəd toku zləra səsəray.»

Yesu a ya a talalay kemi?

(Mat 10:34-36; 16:2-3; 5:25-26)

⁴⁹ Yesu a ngar a nimin: «Kati ya a talalay ka da kuhu. Kati may kwet kuhu toku ka zlaw səbacah. ⁵⁰ Ama sey kata a talan da ka jem a lib beni a zakay, kama kuhu

††† 12:39 Mat 24:43 § 12:40 Mat 24:42 §† 12:42 19:17-19 §†† 12:47 Zak 4:17

toku ka zlaw. Tá nja cah nêv ða a kwir, a va ka kwir, kwir kwir têð ka pic mgbi fini tik. ^{†51} Yo, hin ta bônu wêr, kati ya a talalay ka da nja menekin a ndirigi vu? Awu, ta cêð hini, kati ya ka kpal ndirigi za ba. ^{†52} Daka a picah, ndiri tane ida jebin a va ka kpaligi za pana pana. Ndiri makad a va ka ngêmi talan tete ndiri sêray kun. Aza ndiri sêray a va ka ngêmi talan tete ndiri makad kun. ^{‡53} Cin kêrti a va ka ngêmi talan ege kêrti tik kun. Aza kêrtapa tik ðere a va ka ngêmi talan ege cin kun. Mamên kêrti a va ka ngêmi talan ege kêrti tik kun. Aza kêrtaza tik ðere a va ka ngêmi talan ege mamên kun. Aza wa sin ðere na mamên zelen ege wêrti danakway tik.» [†]

⁵⁴ Yesu mata way ka lêwa a ndiri ta zêð ngaz tik za, a ngareten a ndiri ma bas bas acin: «Na hini, hin ta nja ka lêma gazlavay á kad za milen, hi nja ka ngar: “Kay, a picah van a va ka za ta,” aza a nja ka nja kap wa nja ma hini. ⁵⁵ Aza hin ta nja ka lêma mid a ca ma pala pala, hi nja ka ngar: “Tala sife a tar ta,” aza a nja ka nja kap wa nja ma hini. ⁵⁶ Na hini, hin ndiri ma jôzli ma, gara kên pana pana a tala hayêk a wacah baw a wêzlêv, hin ti sên sla tik ninek ninek. Ama gara kên pana pana ma nja ka diya azal a daba hini cah, hine sên sla pala ma daba ma tik sêka ðakun, mi ma hêl mi?

⁵⁷ «Hi bân a tala nja hini ta talalay cah a zlêra hini sêka kwayi, aza hine diya kên a katêf tik kwayi? ⁵⁸ Yo, ta cêð hini, a picah hidi ti fiyoh ka kita, hin ta va ka slid ka va á katêf ngid ka bas kita tik, ma gar kad, hine cêba ma tik. Akun a va ka tepoh a zlêra ma bas kita. Aza ma bas kita toku a va ka vêloh a zlêra soji, aza soji toku a va ka fiyoh a je fêrsêna. ⁵⁹ Yo ta cêð hini kad, a je fêrsêna toku, ha yab dala kêrap kap kap wa nja mata zlohigi ðakun wêr, a ficikohigi kad kun.»

Mbêzl ma kad ka jan micin

13 Kedirek ndiri maparam ti yigi a zlêra Yesu, aza a ngareten: «Maday, min ti zlimi labar a tala ndiri maparam ta liblay Galili. Mandala ndiri Galili toku ta fateten kên sosen a Dabawêzlêv, Pilat, masara ma mar lay ti pêm ta za.» ² Yesu a ngareten: «Hine bân wêr, ndiri Galiligi toku ti diyi ma ngav ngav ðay ka na ndiri Galili maparamigi ada mâtá pêm ta za vu? ³ Hi njá ka bônu wa sin kun. Ko na hini, ta cêð hini, hi mbêzl ma kad ka bu nêv hini za ðakun wêr, hi va ka mêc kêrap wa nja sinigi ðere. ^{‡4} Hin ti zlimi labar a tala ndiri ma gub a tala cêfad cêfad ma mêcigi a liblay Zeruzalem kide. Beden je gêba ma cim ane Silewe a paseten a tala, mâtá mêcigi. Ko a tala sinigi hine bân wêr, ma ngav ngav tan ðay ka ndiri maparamigi ta liblay Zeruzalem, ada mâtá mêcigi. ⁵ Hi njá ka bônu wa sin kun. Ko na hini, ta cêð hini, hi mbêzl ma kad ka bu nêv

† 12:50 Mak 10:38 †† 12:51 2:14 ‡ 12:52 14:26; 21:16; Mat 24:10; Mak 13:12 ††† 12:53 Mic 7:6 ‡†† 13:3 Dir 7:13

hini za ðakun wêr, hi va ka mêc kêrap wa nja sinigi ðere.»

Ma ma ngab ngab a tala vizi mangar a mbu kun

⁶ Ka dawên tik Yesu a cêð ma ma ngab ngab maparam a ndiri ma bas bas. A ngar: «Hidi maparam ðaha, a kêlah vizi ka lay biz tik. Mata sla ka têra na tik, slid va janu, a mbu kun. ^{‡†7} Nji tik ka wan ka wan lay va, cêb makad, nep a mbu kun. A ngaren a hidi ma nja ka saf tik acin: “A lêma, cêb ya ða viya makad, ta nja ka ya ka gêr mambambu vizi cah, aza ta nja ka janu, a mbu kun. Kay, tá nja cah a bêlu kad, a nja ka tak lay sêb kahay.” ⁸ Gawla toku a ngaren: “Maday a keru ka saf á wan hêndan. Ta va ka ða hayêk a madaba tik, aza ta va ka yab bêbah gênaw a nin. ^{‡†9} Ta diyu wa toku za, a va ka mbu acin á wan vu, á sêð. A mbu kun wêr, di ma bêl kad acin.”»

Yesu ege wêrti nja masêraf, a pic nêp ndiri Yahudiyagi

¹⁰ A *pic nêp ndiri Yahudiyagi, Yesu ane *je janga tan, a cedeten labar Dabawêzlêv a ndirigi ta nin. ^{§11} Wêrti maparam ðaha a daba tan, *masêraf a kêsêm tik. *Masêraf toku ti kisu, ti têð viya gub a tala cêfad cêfad. A va gar sêk sêk kun, *masêraf toku á maru kad.

¹² Yesu mata lêmu za, wêlu, aza a ngaren acin: «Wêrti cah, hati bit ka dal ku.» ¹³ Baw zlêra ca a tala tik. Njod wêrti toku a va tik sêk sêk á gar. A folay Dabawêzlêv tik. Ti bit acin. ¹⁴ Hidi maday ta je janga Yahudiyagi mata lêma kên toku za, ti bas nêv a tala Yesu mata bit wêrti toku a pic nêp tan. A ngareten a ndiri ma bas bas acin: «Ta cêð hini, gara kêzêð wêr, a nja ka hêl sey a lib wan koh á gindik. Ndiri ma dal dal ti may ta ka yigi, mata yigi ka wan ma koh toku. A pic nêp wêr, kêzêð ða ðakun.» ^{§†15} Yesu a ngareten: «Hin ndiri nja ndukun tala ma toy toy cicah, a pic nêp, na hini, hi nja ka masl zla hini kad ege njenw njenw hini ka tep ka sa yêm kun vu? ^{§†16} Hi lêma, wêrti toku vinen *Abêraham. *Gudul á maru kad kamatakan. Ti têð viya gub a tala cêfad cêfad. Yo aza acin a pic nêp hini má hi nja ka pêla kên sosen hini kad, a bilike ka gam masêraf a kêsêm wêrti toku za ka va á gar vu?» ^{§†17} Labar Yesu mata cêdu toku, weli a hêleten a ndiri kêrap ma tireh ka sin. Gara ndiri maparam ma bas bas wêr, nêv tan ðewerakun a tala kula kên menekin Yesu ta nja ka diyu pana pana.

Ma ma ngab ngab a tala ndirimi gorbok ege njozl ta biret

(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)

¹⁸ Yesu a ngar: «Tá nja cah ta va ka sla lay, Dabawêzlêv ta nja ka maru a kên maparam. Gara lay, Dabawê-

‡†† 13:6 Mat 21:19; Mak 11:13 ‡††† 13:8 2Pi 3:9, 15 § 13:10 Mak 2:27-28 §† 13:14 Exo 20:9-10 §††† 13:15 14:5; Mat 12:11-12 §§ 13:16 vinen Abêraham: 1:54-55, 73; 3:8; 19:9

zləv ta nja ka maru wər, ¹⁹ a nja ka tar kedirek a ndata wa nja hidi ma baw ndirimi gorbok, aza ma zləku ka lay biz tik. Mata zləku za, a təvay tik, a gəlay tik, gəl gəl mbađ ka pay maday ma hir hir. Aza vikinigi a nja ka yigi ka bi je tan a nin.» †

²⁰ Yesu a ngar a nimin: «Ta va ka sla lay, Dabawəzləv ta nja ka maru a kən maparam. Gara lay, Dabawəzləv ta nja ka maru ²¹ a nja ka tar zaya zaya wa nja wərti ma baw *njozl ta biret ka gab a lib masəf reta buhu ka bas hipipipip kərap za.» ††

Gara medikid ma tenw

(Mat 7:13-14, 21-23)

²² Yesu a zlan liblay pana pana ka va a liblay Zeruzalem. Ka liblay ka liblay mata zlan a nin za, a cedeten Nawər Menekin a ndirigi. ²³ Pic takan hidi maparam a nehu, a ngar: «Maday, sey ndiri kedirek a ndata á va ka jani bit micin tan á gindik vu?» Yesu a ceketen a ndiri kərap acin, a ngareten: ²⁴ «Tá nəp cah hi mbəlam kwet a sembe hini kərap ka tuh áka gara medikid ma tenw. Ta ced hini, ta sla za, ndiri pe a va ka mbəlam ta, mbəlam mbəlam kwet ka tuh, aza a va ka jan ka tuhigi đakun. ²⁵ Ngam pic takan njijik a va ka slid ka pek medikid tik kađ. Ta va ka pek kađ, hini a wilin a lakwat wər, hi va ka cen zləra acin: “Vay, vay, a zlər kini medikid kađ, mini ka tuhay səka.” Njijik toku a va ka ngar hini: “Ko hi yaha á ki za ki, ta sən hini đakun.” ²⁶ Hi va ka ngar: “Vay, a ləma, min ti ham kən ham baw min ti sa kən tete hoh kamatakan. Aza pic maparam hati ya a liblay kini ka cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi dere đakun vu?” ²⁷ Njijik toku a va ka ngar hini a nimin: “Ko hi yaha á ki za ki, tete'w bay da, ta sən hini səka đakun. Hi slid, hine va hini a jakwar da a watoku za, hin kərap ma nja ka điya ma ngav ngav cich.” ²⁸ Yo hi zlimi, ta ced hini, hin ta va ka ləma *Abəraham, *Izak, *Zakob baw *makatəf Dabawəzləv ta kamatakan kərap ka lay Dabawəzləv ta maru, hi va ka han, aza hi va ka wərna, ngam na hini, a va ka ficik hini á lakwat za. ²⁹ Aza acin ndiri maparam ka madabalay ka madabalay a va ka tuhigi ka lay Dabawəzləv ta maru ka zəm wili dara. ³⁰ Yo ta ced hini acin, ka lay Dabawəzləv ta maru toku, zal zal ndirigi a va ka njigi ka talan, aza tala gana ndirigi a va ka njigi ka zal zal ndirigi.» ††

Yesu tete ndiri ta liblay Zeruzalem

(Mat 23:37-39)

³¹ Kedirek ndiri *Farisagi maparam ti yigi a zləra Yesu, fited fited ta ka cedeten ma, a ngareten: «A slid ma va ku a lay maparam, ngam bay *Herod a gər ka pəməh za.» ³²⁻³³ Yesu a ngareten: «Hi va hine ceden a gawla nja dabaray toku, hine ngaren wisike: “Pic kaw da a təd kese kun. Ngam ko điya điya wa siki,

† 13:19 Ezé 17:23; Mat 13:31 †† 13:21 Mat 13:33 † 13:27 2Ti 2:19 †† 13:30 Mat 19:30

*makatəf Dabawəzləv a məc a liblay maparam kun, sey a Zeruzalem. A picah ta va səb a gibik gibik ka va a Zeruzalem, aza ta va ka gam *masəraf a kəsəm ndirigi katəf katəf, aza ta va ka bit ma dal daligi dere. A gbəm ta va ka diyu wa sin. Pahəndan ta va ka təd a Zeruzalem za di ka mgbi fini kəzəd đa acin.”

³⁴ «Haya, hini ndiri ta liblay Zeruzalem, hi nja ka pəm *makatəf Dabawəzləv gi za, aza ndiri maparam Dabawəzləv ta nja ka zləna ta, hi nja ka nda ta a gugun ka pəm za. Hi ləma, kati mbəlamu kwet cəb pe ka kəməs hini wa nja mamən gamndak ta nja ka kəməs wəri tik. Aza nep hine may kun. ³⁵ Yo, tá nja cah Dabawəzləv a va ka pəd zləra tik ka liblay hini za, liblay tik ka pas kađ. Ta ced hini, hi va ka ləma ka baba kun təd ka pic, hin ta va ka ngar ka kata: “Dabawəzləv mata ker micin hidi, ma yaha áka zlim tik za fonna.”» ††

Yesu ege hidi nji kəsəm ma hov hov, a pic nəp Yahudiyagi

14 A *pic nəp ndiri Yahudiyagi maparam, Yesu slid va ita hidi maday ta daba ndiri *Farisagi ka zəm wili a nin. Ndiri kərap ma vi ka zəm wili baw həra ca ka Yesu ka saf ko a va ka həl mi a pic tik. ††2 Hidi maparam a nin dere, a dal, kəsəm tik ti hov pirke pirke. Ma gar gar a gibe Yesu. ³ Yesu takana acin a ngareten a *maləmiği baw a Farisagi: «Mazuko tokon a ngar ka bit hidi ma dal dal a pic nəp ninek vu, mbikid vu?» ⁴ Sinigi kərap tete'w tete'wgi kađ. Yesu baw zləra, điya a tala gawla toku acin, bitu ka dal tik za, aza a ngaren: «A slid za, ma va ku ita.» ⁵ Mata bitu za, Yesu a ngareten a ndiri toku kərap acin: «Tátoku kərti hini akun zla hini ti ndəv a lib yəm a pic nəp wər, hi va ka jem njod ka bawa kən hini za đakun vu?» ††6 Mata zlimi ləwa toku za, ti pələk talan tan, aza a sən ta ka ceketen a Yesu a nja siki kun.

Ngəz a tala mbat lay nja ka lay dara

⁷ Yesu ta zəm wili tete ndiri toku, ləma ndiri maparamigi a gəri kula lay nja menekin ka nja a nin. Mata ləma ta za, a cedeten ma ma ngab ngab maparam acin ka ngəz ta. A ngar: ⁸ «A pic maparam ngama ku ta va ka wəloh ka zəm wili dara ngazl wərti, hoh ta va za, a njá ka gər kula lay nja menekin ka nja a nin kun. Ngam ko a daba ndiri mata wəla ta, hidi má day za ka hoh dāha a nin wər, ⁹ njijik ma wəla hini a va ka ngaroh: “A slid za, ma keren lay nja a maday cah.” Ti nja wa toku, weli a va ka həloh a lay slid za ka va ka nja ka hayək. ¹⁰ Səwan ngama ku ta va ka wəloh ka zəm wili dara, ma va njay ku ka hayək ba. Ta ləməh za, a va ka ngaroh: “Ngama da, ha nja ka hayək kemi, a ya ma njay ku ka kula lay nja menekin cah.” Ti nja wa toku,

†† 13:35 Dir 118:26; Ezé 10:18-19 ††† 14:1 Mak 2:27-28 ††† 14:5 13:15-16; Mat 12:11 § 14:7 20:46 §† 14:8 Pro 25:7

ndiri, njjik mata wəla ta dere, a va ka cohigi acin ka hidi maday. ¹¹ Yo tá nja cah hin ti zlimi kide, hidi ma gəl talan tik za, Dabawəzləv a va ka gəcu kađ. Hidi ma gəc talan tik kađ, Dabawəzləv a va ka kafu za.» †

¹² Yesu mata way ka ceđ ma ma ngab ngab za, a ngaren a Farisa ma wəla tik ka zəm wili toku acin: «Hoh ta va ka wəla ndirigi ka zəm wili dara, a njá ka wəla ngami kugi kun, ko golomocogi, ko vunogi, aza ko mediki ku nja kən, a njá ka wəla ta kun. A tala mi, hati wəla ndiri toku wər, ndiri toku a va ka pəlohigi azal a lay tik. ¹³ A zlimi, hoh ta va ka wəla ndirigi, ma wəla nja motokonigi, ma gbərəw gbərəwigi, ma jabanigi baw wələfigi. ^{††14} Ta sla za, nəv ku a va ka nja gudum. Ngam na tan, kən dāha a zləra tan ka pəlohu a lay tik kun. Dabawəzləv a talan tik a va ka pəlohu a pic ta va ka mbəla ndiri ma diyi kən Dabawəzləv ta may a civi za.»

Hidi ma wəla ndirigi ka zəm wili dara

(Mat 22:1-10)

¹⁵ Ndiri ma zəmi wili tete Yesu mata zlimi labar tik za, hidi takan ta daba tan a ngaren a Yesu: «Kay, nəv ndiri ma va ka zəmi wili ka lay Dabawəzləv ta maru a va ka nja gudum.» ^{†16} Yesu a ngaren a ma ma ngab ngab acin: «Hidi maparam dāha, á ta wili dara maday ka wəla ndiri pe ka zəm tik. ¹⁷ Mata ta wili, ta ta za, zlən hidi ma nja ka həl kəzəd tik ka va ka wəla ndirigi acin. Gawla toku slid va jan tete ndiri maparamigi. A ngareten takan takan: “Ta nja cah wili ti ta acin, hi ya ka zəm tik.” ¹⁸ Aza ko nayi a ngar: “Kay, ta va ka jan katəf ka vay kun.” “Kay, ta va ka jan katəf ka vay kun.” Həndan a ngar: “Kati səkəm lay biz a zləra hidi. Tá nja cah ta va ka va ka hizl tik. A njá ka bas ka nəv kun.” ¹⁹ Həndan a ngar: “Kati səkəm zla gub, tá nja cah ta va ka jəkwaneten biz ka saf. A njá ka bas ka nəv kun.” ²⁰ Həndan dere a ngar: “Ta ngazl wərti səb səb cah, ta va ka jan ka vay kun.” ²¹ Ndiri toku mata ngareten wa toku za, gawla toku slid ya tik ita acin, a ngaren a maday tik: “Ta janay ka ndirigi đakun.” Aza a cedən labar, ndiri toku mata ngareten. Maday tik mata zlimi wa toku za, ti bas nəv. A ngaren a hidi ma nja ka həl kəzəd tik toku: “A slid, ma va lalan ka lay ndiri ta nja ka basigi a nin baw á mazləzla katəfigi ngid. Ma wəla nja motokonigi, ma gbərəw gbərəwigi, wələfigi baw vidiligi, sinigi ka yigi ka zəm wili takana toku.” ²² Gawla toku slid va cedeten acin. Mata cəba ita za, a ngaren a njjik: “Maday dā, kati wəla ndirigi wa nja hoh mata ceđ ka. Ti yigi pe. Ama jik a wek kun, lay ma fəna fəna a wilin.” ²³ Maday toku a ngaren: “A slid, ma va á katəf ngid. A nin ha va ka jan ndirigi ma nabəra ta ka yigi ka wek jik za!” ²⁴ Ta ceđ hini kađ, a daba ci ndiri ma salarigi ka ya

ka zəm wili đa toku, ko hidi takan ma va ka təl tik ka pakam tik, đa đakun.» †

Sey hidi ka bən á bən a zakay kama ka səba katəf Yesu

(Mat 10:37-38)

²⁵ Pic maparam ndirigi pe slid lapigi tete Yesu ka va ka lay. Kedirek Yesu ti gar kađ, bu a zal zal, aza a ngareten: ²⁶ «Hidi ma may ka səba ka, sey sin ka may ka day ka cin, mamən, wərti tik, wəri tik, gelemnigi baw sin a talan tik kama di ka nja ka hidi ta zəd ngaz đa. ^{††27} Hidi ma salar ka sa beni kúlá ka məc baw ka salar ka səba dangaz đa, hidi tik a va ka nja ka hidi ta zəd ngaz đa đakun. ^{††28} Yo hi bənu a tala labar toku ninek ninek. Hin ti sənu, hidi ti may ka pəm jik wər, a nja ka pəm lisafi dala a zakay na kaf jik toku ka va a wəzləv ka sən, a va ka mgbi motokon tik kərap vu, a va ka mgbi đakun vu? ²⁹ Akun ti kper je tik ka ndən səb, manja pəm lisafi tik a zakay wər, ta ndənu, ndən ndən za, a va ka memedu kađ kun. Ndiri ta ləma ta za, a va ka fitedi kəsəm ka miseten acin. ³⁰ A va ka ngarigi: “Hi ləmay na, gawla toku a ngar: Ta va ka ndən jik ka kpaw ta, aza ndən ndən, a jan ka memedu kađ kun, sembe tik gəc.” ³¹ Yo hin ti sənu dere, bay ma mar ndiri wujine gub ti may ka va ka ləm a cala bay tik maparam ma ya katəf ka kap tik tete ndiri wujine gub gub səray, a va ka bənu á bən a zakay. A va ka ngar: “Min ti təd gəga ka kap ndiri má day za ka mini tokon vu, mi təd kun vu?” ³² Ta bənu, bən bən za, a va ka ngar: “Sembe kini gəc.” A va ka zlən ndirigi a gibik acin ka va ka jan tete cala bay tik a katəf ka caten zləra ka zeri ma kađ. ³³ Yo, ta ceđ hini kađ dere, hi bənu á bən a zakay. Hidi ta daba hini ma may ka nja ka hidi ta zəd ngaz đa, sey ka ker kən tik kərap ta maru kađ kama di ka səba ka.»

Labar a tala kətəf ma lalah lalah

(Mat 5:13; Mak 9:50)

³⁴ Yesu a ngar a nimin: «Gara kətəf wər, kula kən menekin. Yaw pic takan ti mbaday tik lalah lalah acin wər, ha va ka diyu acin a nja siki ka nja mgbidew mgbidew a nimin? ³⁵ Ti nja wa nja ngatoku wər, sey ka zer. Ngam ko ka sek ka lay biz, a zleb kun. Ko ka sek ka kilvid, a zleb kun. A va ka nja ka kən kahay səb. Labar ka ta mata ceđ hini toku, hidi ma mar zlimi ka zlimi tik, mata sləku a talan ninek ninek.» †††

Hidi ma mar ege tumuk tik ma lek

(Mat 18:12-14)

15 Pic maparam *dəwanigi tete ndiri maparam ma nja ka diyi ma ngav ngav kərap slid vigi a zləra Yesu ka zlimi labar tik. ^{§2} *Farisagi tete *maləmigigi mata ləmi ndiri toku za, a basi nəv, a ngarigi ka Yesu: «Gawla toku a nja ka kaw ndiri ma nja ka diyi ma ngav ngav

† 14:11 Mat 23:12 †† 14:13 Deu 14:29 † 14:15 13:29

†† 14:24 22:30 †† 14:26 12:51-53; 18:29; Mat 10:37 ††† 14:27 9:23; Mat 16:24; Mak 8:34 ††† 14:35 Mat 11:15 § 15:1 Mat 9:10

zləra səsəray, aza a nja ka zəmi wili tete sinigi.»³ Ta bənigi wa toku, Yesu a ngareten acin a ma ma ngab ngab: ^{†4} «Hi bən a tala hidi maparam ta daba hini, a mar tumuk bələk. Pic takan tumuk tik ma takan mātá pin mātá lekw. Njod sin dəb kad ka tumuk tik ma wom dərfatakan atama dərfatakan ker kese a zləra cala ma mar tegi, slid va ka gər ma takan ma lekw toku. Va gər gər, ti janu. ^{††5} Mata janu za acin, nəv tik dewaterkun, baw kən tik pak a wəla, ⁶ slid ya tik ita. Wəla ngami tik tete medike tegi, a ngareten: “Hi ya ndiri da, kati jan kən da ma lekw cah. Nəv da dewaterkun. Hidi ta bebel tokon á lap acin.”⁷ Yesu mata cedeten ma ma ngab ngab toku za, cedeten pala madaba tik acin. A ngar: «Yo ta ced hini, a daba ndiri pe ma nja ka diyi kən ma ngav ngav, ko hidi takan á gindik ti bu nəv tik za a gibe Dabawəzləv wər, Dabawəzləv a va ka bebel kahay kahay wa nja na ma mar toku. A va ka bebel day za a tala hidi ma takan ma bu nəv tik toku ka ndiri ma wom dərfatakan atama dərfatakan maparamigi ma ci talan tan ka ndiri ma kap ta gibe Dabawəzləv, aza mangar a mayi ka bu nəv tan za kun.»

Wərti nji dala tik ma lekw

⁸ Yesu a ced ma ma ngab ngab maparam, a ngar: «Wərti maparam dāha, a mar dala gabal guḃ. Pic takan dala tik gabal takan ti lekw. Wərti toku slid mbəl kuhu ka gər tik, va far far a wata, va far far a wata, gər gər, ti jan kən tik acin. ⁹ Mata janu za, njod wəla ngami tik tete medike tegi, a ngar: “Hi ya ndiri da, kati jan dala da ma lekw cah. Nəv da dewaterkun. Hidi ta bebel tokon á lap.”¹⁰ Yesu mata cedeten ma ma ngab ngab toku za, cedeten pala madaba tik acin. A ngar: «Yo, ta ced hini, a daba ndiri pe ma nja ka diyi kən ma ngav ngav, ko hidi takan á gindik ti bu nəv tik a gibe Dabawəzləv za wər, *mazlən Dabawəzləv gi a va ka bebeligi. A va ka bebeligi kahay kahay a tala tik wa nja wərti ma jan dala tik toku.»

Kərti tik ma lekw, cin ti jan kən tik

¹¹ Yesu a ced ma ma ngab ngab maparam a nimin. A ngar: «Hidi maparam dāha, á mar wəri kərtapa səray. ^{‡12} Pic takan meze mekedirek a ngaren a cin: “Vay, a wak kini gənan ku za, min ta va ka pasu ka je ku, aza ma vələku na da za.” Mata ngaren wa toku za, cin dəb kad ka gənan toku acin, wak wak za, baw vələten.

¹³ «Wan kedirek meze mekedirek takana va baw gənan tik, ber ber kərap za, slid va tik a dala tik a liblay ma gədək ka va ka njay tik a nin. Mata təd a liblay toku za, ti nja manja ndukun talan, baw dala tik, cakway cakway hirre. Kedirek ti way a zləra tik. ^{‡†14} Mata ngav dala tik kərap za, metis maday ti ya a liblay toku, aza

† 15:3 Zan 10:11-15 †† 15:4 Ezé 34:11, 16 ‡ 15:11 Mat 21:28
‡† 15:13 Pro 29:3

kən kedirek dāha a zləra tik baba kun. ¹⁵ Slid va acin a zləra hidi maparam ta liblay toku ka zəm metis a zləra tik. Gawla toku zlənu ka va ka mar vegeDEM a donu.

¹⁶ Ta mar toku, metis a ləben kahay kahay. May may ácah ka hamay kən, vegeDEM ta nja ka nguf tegi, ama hidi ma vələn da dakun.

¹⁷ «Pic takan gawla toku a bən a tala nja tik ma saha saha. Bən bən za, a ngar: “Ndiri kərap ma həli kəzəd vay a nja ka hami kən ham, ham ham ker ka hayək. Aza na da, metis a kukur gugun dawən da a wacah.

¹⁸ Kay səwan ta va ka cəb da ka va ita a zləra vay. Ta va za, ta va ka ngaren: Vay, kati diya kən ma ngav ngav a gibe Dabawəzləv, aza kati diyoh dère. ¹⁹ Tá nja cah a nja ka ca ka baba wa nja zlim kərti ku kun, ma ca ka səb ka mabarmay hidi ma həl kəzəd ku.”²⁰ Mata bənu wa toku za, slid ka cəb acin ka va ita a zləra cin. Ta va a wilin gədək a mazləzla katəf, njod cin ti ləma zaba. Ma ta ləma za, saha tik a həlen kahay kahay. Slid á si, si si va janigi a sin a katəf, aza kpirim kaw ka wəla. ²¹ Kərti tik a ngaren acin: “Vay, kati diya kən ma ngav ngav a gibe Dabawəzləv, aza kati diyoh dère. Tá nja cah, a nja ka ca ka baba wa nja zlim kərti ku kun.”²² Ama cin wər, wəla ma həli kəzəd tegi, a ngareten: “Hi slid, hine va lalan, hine bawa kula lukut menekin, hine fiyen. Hine va hine bawa mepinpin, hine təmen a zləra, aza hine va hine bawa kərap dère, hine təmen a ngaz. ²³ Hine kaw zla, hidi mata geh tokon cah, hine fatu, min tokon ka zəm kula wili menekin wek wek ka bebel aza ka dara acin. ²⁴ Ndah, kərti da cah kata ngar ti məc, aza ma a vere a wilin. Ta nja za ti lekw, tá nja cah ti jan acin. Nəv da dewaterkun.” Ma həli kəzəd tegi slid vigi ka diyi kən, maday tan mata ngareten. Kedirek dara maday ti gbəmgban acin, ndiri kərap a bebeligi. [‡]

²⁵ «Kən titoku ta diya kərap, mazəmidā gawla a wilin a donu. Nəp kedirek, slid ka ya tik ita. Mata va ka nja mbeh ka təda ita, zlimi gəma a gi ita cin gurum gurum, gurum gurum a dirfi tik guz guz. ²⁶ Mata təd za, wəla hidi takan ta daba ndiri ma həli kəzəd cin, aza a nehu, a ngar: “Kən mi ma həl a picah ida vay, mi?”

²⁷ Gawla toku a ngaren: “Golomocoh á cəba tik ita, aza cəhw mātá fat zla ka dara, ka bebeligi, ngam ti jan kərti tik kurzlik kurzlik.”²⁸ Mazəmidā gawla toku mata zlimi wa toku za, bas nəv, a may ka jem ida dakun. Cin ya a lakwat, a takwanu ka jem ida. ²⁹ Kərti tik toku a ngaren acin: “Vay, a ləma, ti təd viya pe ta nja ka həl kəzəd ku, aza ko ha ngar ka ka həl mi, ta bazl ma ku kun. Yo, hati vəl ka mazlən vu? Ko bopu purtus a nda ta, kata ka fatu za, mini ka zəmu tete ngami dāgi ka diya dara, ha vəl ka dakun. ³⁰ Ama na kərti ku ma ngav gənan ku kərap ka pesl wərtigi mata cəbaha za, hati baw zla min tokon mata geh cah, aza hati faten ka diya dara a sin.”³¹ Cin a ngaren acin: “Kərti da, a njá ka bas

‡‡ 15:24 Efe 2:5

næv kun, mi nja ka nja a hoh kepic kepic. Kæn kæráp ta maru, na ku. ³² A læma, golomocoh cah kata ngar ti mæc, azama a vere. Ta nja za ti lekw, tá nja cah ti jan acin. Yaw mata nja wa nja ngatoku acin, hidi ka diya tokon dara maday, aza hidi ka bebel tokon kun vu?»

Hidi ma ter dabaray a tala maday tik

16 Yesu a ngareten a ndiri ta zæd ngaz tik: «Bæbay hidi maparam daha nja kæn kahay kahay. Mbat hidi takan acin ka pæm lisafi kæni toku. Pic takan ndiri maparamigi yigi a zlæra bæbay hidi toku, a ngareten: “Hidi ma nja ka pæm lisafi kæni ku cah a ngav gænan ku.” ² Mata zlimi wa toku za, wælu, a ngaren: “Ndirigi ti ced kigi, ha nja ka ngav gænan da ta. Yo, a da derewel pæm lisafi tik, ta hizlu.” Mata da za, dafen. Hizl hizl za, dala tik ti ngav duze. A ngaren acin: “Tá nja cah, ta may hoh ka pæm lisafi kæn dagi baba kun.” ³ Mata zlimi wa toku za, a bæn á libi za, a ngar: “Kay, maday da a va ka ficik ka ka kæzæd tik kad, yaw tá nja cah acin kata ka jan kæn gadæbælak da baba a ki? Ndah, sembe da na biz da dakun, aza ka dækæb kæn a zlæra ndirigi dere, weli a va ka hæl ka.” ⁴ Bæn bæn za, a ngar: “Yawa, kati sæn kæn, ta va ka diyu acin. Ta va ka kaw ngama tete ndirigi, maday da ta ficik ka ka kæzæd tik kad za, ndiri toku ka yæk kigi zlæra sæsæray ita tan.” ⁵ Mata bænu wa toku za, wæla ndiri mangar dæwa maday tik a zlæra tan, wæla tegi takan takan. Ci hidi mata ya za, a ngaren: “Dæwa maday da ta zlæra ku, kæn mi?” ⁶ A ngaren: “Tapal dæwa madæday bælak.” Gawla toku a ngaren: “Ndah derewel dæwa ku. A nja kad njod, ma lalab tapal dæwa madæday wom jebin á gindik, aza ma ker ma fæna tik kad.” ⁷ Wæla hidi maparam, a ngaren: “Na ku, dæwa maday da ta zlæra ku, kæn mi?” A ngaren: “Buh ndirimi bælak jebin.” A ngaren: “Ndah derewel dæwa ku, a lalab buh bælak fod á gindik.” Mata ngar wa toku za, ngam sin a may ka kaw ngama tete ndiri toku.» ⁸ Yesu mata way læwa toku za, a ngar: «Ta fol gawla ma kæb maday tik toku, ngam ti sæn ter dabaray ka bit talan tik. Yo, ta ced hini, hin ndiri da, ndiri ta talalay cah, ben tan ta nja ka diya ta kæsæm kæsæm day ka na ndiri ma jani lay ma kængay a zlæra Dabawæzlæv. ⁹ Gara kata wær, ta ngæz hini. Dala wær mid ma cay tik. Hi bæwu hine diyaten menekin a ndirigi a sin, hini ka kaw ngama tete sinigi. Ngam a pic mæc hini, kæn ma va ka hæl a gænan hini toku da baba kun. Gara na hini acin, a va ka yæk hini zlæra sæsæray a wæzlæv.

¹⁰ «Ta ced hini, hidi ma nja ka kaw kæzæd tik kedirek a ndata zlæra sæsæray, ko kæzæd maday ta va ka janu, a va ka kaw zlæra sæsæray dere. Hidi ma nja ka kaw kæzæd mekedirek a sabaray, ko kæzæd maday ta va ka janu, a va ka kawu a sabaray dere. ¹¹ Yaw aza acin, gænan tane talalay a wacah, hi sæn kaw tik zlæra sæsæray kun,

diri gænan menekin, Dabawæzlæv a va ka wæl hini a zlæra ka kaw tik vu? ¹² A picah kæn, hidi mata wæl hini a zlæra hini ka safu, hi kawu zlæra sæsæray kun wær, kæn, Dabawæzlæv mata deru kad ka wæl hini a zlæra, a va ka wæl hini vu?

¹³ «Hin ti sænu, hidi ma nja ka wak zlæra za ka hæl kæzæd ndiri særay, da dakun. A va ka may hidi ma takan, aza a va ka feh hidi hændan. A va ka kaw kæzæd hidi ma takan zlæra sæsæray ka hæl, aza kæzæd hidi hændan a va ka kawu a sabaray. Yo aza acin wa sin dere: Hidi takan ka wak zlæra za, zlæra hændan ka hæl kæzæd Dabawæzlæv, zlæra hændan ka bas gænan, a va dakun.»

Yesu tete ndiri Farisagi

(Mat 11:12-13; 5:31-32; Mak 10:11-12)

¹⁴ Ndiri *Farisagi mata zlimi ma Yesu toku za, a miseten a Yesu, ngam na tan, dala a nja ka bad ta. ¹⁵ Yesu a ngareten: «Na hini, hi nja ka daf talan hini a gibe ndirigi, ndirigi ka co hini ka ndiri ma diyi kæn Dabawæzlæv ta may. Ama Dabawæzlæv wær, ti sæn næv hini tæd ka næv táda za. Ta ced hini, kæn, ndirigi ta nja ka ca ta ka kula kæn menekin, a hæra Dabawæzlæv wær, kæn ma ngav ngav kazaway. †

¹⁶ «Kamatakan deftere *Moyiz bæw deftere *makatæf Dabawæzlæv gi daha, aza ndirigi ti sæba ta kúlá ka pic, Zan mata ya. Zan mata ya za, Nawær Menekin wa nja Dabawæzlæv ta va ka mar lay, a gi gbam lay acin. Aza ko nayi a mbælám a sembe tik kæráp ka nja a daba ndiri, Dabawæzlæv ta va ka mar ta toku. ¹⁷ Ko mata nja wa nja ngatoku, *mazuko Moyiz wær, a wilin. Ta ced hini, ka pas hayæk ege wæzlæv kad, toy toy kun. Ama ka pæsær kæn kedirek a ndata a lib deftere mazuko toku toy toy.

¹⁸ «Yo, ta ced hini, a picah wapah ti gam wærti tik za, aza ti ngazl maparam, ti diya ma ngav ngav. Aza wapah ma ngazl wærti, zelen mata gamu za toku, sin ti diya ma ngav ngav dere.» ††

Bæbay hidi ege nji motokon

¹⁹ Yesu a ngar: «Hidi maparam daha, bæbay hidi. A nja ka fi lukut ma lubus lubus, kæsæm tik letetet, mangar sækæm tik toy toy. A nja ka ham kula kæn tutu, ham ham zlan a dawæn. Ko mi a senen kun. ²⁰ Kecip kepic nji motokon maparam a nja ka wan a mejije tik, zlim tik Lazar. Mbæläh kwici kwici gbam kæsæm tik. ²¹ Ko hæza a nja ka yigi ka nakat tik. A may ácah ka felemey kæn ham ma nja ka yabigi á mazlæn pakam bæbay toku kad ka hamay sæka.

²² «Pic takan nji motokon toku ti mæc acin. *Mazlæn Dabawæzlæv gi ya wæt ta, tep a wæzlæv a jakwar *Abærahäm. Kedirek bæbay takana ti mæc dere. Baw ta, mæd

† 16:8 Efe 5:8 †† 16:10 19:17-19; Mat 25:21-23

‡ 16:15 Mat 23:28 †† 16:18 Mat 19:9; Mak 10:11-12; 1Ko 7:10-11

kad. ²³ A sa beni kahay kahay ka lay, ndiri ma məc məc cigi ta njigi a nin. Kaf hëra za, lëma *Abëraham gëdëk ege Lazar a jakwar tik. ²⁴ Mata lëma ta za, wëla day day, a ngar: "Ala vay Abëraham a saf saha dë, ma bit ka za. Ma zläna Lazar mata jäb tala zlära ka yëm, mata ya tekwa ka gana dë ka nja kwidın kwidın, ngam ta sa beni kazaway a lib kuhu cah." ²⁵ Abëraham a ngaren acin: "Kërti dë, a dësl talan ka nja ku menekin, hoh ma ta nja a tala hayëk, ko kën kedirek a senoh dëkun. Aza Lazar, na tik ti nja saha saha á gindik. Yaw, tá nja cah acin näv tik ti madë, a bëbel acin a zlära dë a wacah. Gara na ku wër, ha sa beni. ²⁶ Yo aza kën maparam dëre, wili ma kutuk ma zolon zolon ma kpal tokon za, dëha. Lay zlan dë dëkun. Hidi ta zlära dë a wacah ti may ka vay a zlära hini, lay zlan dë dëkun. Aza hidi ta zlära ku a watoku, ti may ka yaha a zlära kini, lay zlan dë dëkun." ²⁷ Bëbay toku a ngar: "Kati zlimi labar ku toku, vay Abëraham. Tëtoku acin ta may ácah, hoh ka zläna Lazar ka va njod ita vay, ²⁸ galamayigi dëha jëbini-gi. Mata va cedeten kën ma tädëha a tala dë ka bët yëm a zlimi tan kad. Ta zlim ta za ka buwi näv tan za, ka njigi manja tädëhigi ka lay sa beni dë cah." ²⁹ Abëraham a ngaren: "Na golomocogi wër, deftere *Moyiz baw labar *makatëf Dabawëzlëv gi dëha ka ngëz ta. Ta va ka janga ta za, mata yëk ta." ³⁰ Bëbay toku a ngar: "Awu vay Abëraham, mazuko ndiri toku gëc, sey hoh ka zläna hidi ma mbëla civi za ka va ka cedeten, di ka yëk ta, aza ka buwi näv tan." ³¹ Abëraham a ngaren acin: "A yëki labar Moyiz tete labar *makatëf Dabawëzlëv gi kun wër, ko labar hidi ma mbëla a civi za, a va ka yëk ta dëkun dëre."»

Labar a tala diya ma ngav ngav baw zer ma ngav ngav
(Mat 18:6-7, 21-22; Mak 9:42)

17 Yesu a ngareten a ndiri ta zëd ngaz tik: «Këni-gi ma nja ka bëbed ndirigi ka ker sëba katëf Dabawëzlëv kad, a va ka nja dëha ko a pu. Ama ta ced hini, beni maday a va ka ya a tala hidi ma va ka bëbed celen ka ker ka sëba katëf dë. ² Hidi ma bën ka bëbed hidi a dëba ndiri talan tälëf ma ci talan ka kata ka ker katëf dë kad, sëwan mata këreten lagun a hidi toku ka wëla, aza mata gwad ta á lib yëm maday kad. Ngam ti bëbed hidi ka ker katëf dë kad wër, kita maday dëha a tala tik. ³ Yo ta ced hini, hi kaw talan hini acin ninek ninek.

«A picah coloh ti diyoh ma ngav ngav wër, ma ngëzu. Ti coh zlära, ma zerenu ma ngav ngav tik kad. ⁴ Yo, coloh ti diyoh ma ngav ngav, aza ti vay a zlära ku ka coh zlära ka ngaroh: "Ngama dë, kati diyoh ma ngav ngav, a zereku kad," ma zerenu sëb. Ko ti diyoh ma ngav ngav ka dawën ka dawën cëb cesired a lib pic ma

takan, aza ti vay cëb cesired dëre ka neh zer ma ngav ngav, ma zerenu sëb cëb cesired dëre.»

Ca talan ka Dabawëzlëv

⁵ *Makatëf Yesu gi a ngareten a Yesu: «Maday, a zleb kini sëka mini ka ca talan ka Dabawëzlëv ninek ninek.» ^{††6} Yesu a ngareten: «Ta ced hini, hin ti zer näv hini yac kad a Dabawëzlëv wër, ko ca talan hini ka Dabawëzlëv ti nja kedirek a ndata wa nja ndirimi gorbok, muk gëga. Hi va ka ngaren a pay maday acin: "A caf a watoku za, ma va ngëb a lib yëm," a va ka pëd fok ka va ka ngëb a lib yëm wa nja ma hini.» [‡]

Hidi ma hëlay këzëd Dabawëzlëv tik manja mazlën

⁷ Yesu a ngareten a ndiri ta zëd ngaz tik: «Hi zlimi, tëtoku hidi maparam dëha, a nja ka hël këzëd ida hidi hëndan. A nja ka bizen, akun a nja ka marenu kën so-son tik. Yo, gawla toku ta va ka ya a donu za, njijik a va ka ngaren: "A ya ma nja kad, ma zëm y wili" vu? Awu, a va ka ngaren wa sin kun. ⁸ A va ka ngaren bë: "A va ma sër lukut ku kad, ma ya ma ta ka wili. Ha tu za, ma dëha, kata ka zëmu. Ta zëmu za, di ma zëm na ku acin." ⁹ Gawla toku ta way këzëd tik wa nja njijik mata ngaren za, njijik toku a va ka folu acin vu? Awu, a folu dëkun, ngam këzëd ngatoku, këzëd tik sëb. ¹⁰ Yo aza wa sin dëre, hin ndiri ta zëd ngaz dë, hin ta diya këzëd hini kërap, Dabawëzlëv mata wël hini a zlära za, hine ngar: "Min ndiri ma hël këzëd Dabawëzlëv sëb, yo ndirigi ka fol kini acin a tala mi, mi diyay këzëd kini sëb."» ^{††}

Yesu tete kwala kwalagi gub tëba tëba

¹¹ Yesu a va ka va a liblay Zeruzalem. A zlan á matalaf liblay Samari ege liblay Galili. ¹² Ta zlan toku, a liblay maparam kwala kwalagi gub tëba tëba ti lëma ta, a vigi ka janigi tete sin. Cehey tan gab këcah, ^{††13} a ci wëla day day. A ngarigi: «Yesu, Maday kini, a den kiye kini sëka!» ¹⁴ Yesu mata lëma ta za, a ngareten: «Hi slid, hine va a zlära *mangarama ta *jë Dabawëzlëv, hine va dëfen kësëm hini, mata hizlu.» Mata zlim ta za, slid vigi acin. Ta vigi á katëf ngid, saf mbëlah ta kësëm tan tem ti goh. Kwala kwala tan dë baba kun. ^{††15} Ma takan ta dëba tan mata lëma za, kësëm tik ti zëd, a fol Dabawëzlëv kahay kahay. Cëb a zal zal ka ya a zlära Yesu, ¹⁶ gbërëw a metikisem a gibe tik, aza a ngaren: «Soko soko pe, maday dë.» Gawla toku mohuloy hidi, sëban *Samarigi. ^{††17} Yesu a ngar acin: «Kati zëd ndiri gubigi dëkun vu? Yaw aza acin wër, ma dërfatakanigi titoku a ki? ¹⁸ A dëba tan, ma bënu ka cëb a zal zal ka ya ka ngaren soko a Dabawëzlëv dë dëkun, sey mohu-

†† 17:5 6:13 ‡ 17:6 Mat 13:31; 21:21; Mak 11:23 †† 17:10 1Ko 9:16-17 †† 17:12 Lev 13:46 ††† 17:14 Lev 14:2-32; Mat 8:4; Mak 1:44; Luk 5:14 ††† 17:16 10:33

† 16:29 2Ti 3:16

loy cah á gindik, a nja a nja siki?»¹⁹ A ngaren acin: «A slid, ma va ku, hati ca talan ka kata, hati bit.»[†]

Kənigi ma va ka diya a zakay kama Yesu ka cəbaha
(Mat 24:23-28, 37-41)

²⁰ Pic takan ndiri *Farisagi a nehi Yesu, a ngareten: «Wa Maday, Dabawəzləv wər a va ka tar ka mar lay a pu?» Yesu a ngareten: «Ta ced hini kad, Dabawəzləv ta va ka mar lay, a va ka nja kir kir kun. ²¹ Hidi ma va ka ngar hini: “Hi ləma, Dabawəzləv a mar lay a wacah,” akun: “A mar lay a wata,” da dakun. Awu, ta ced hini, ta nja səb cah, Dabawəzləv a mar ndiri maparam ta daba hini a wacah.»^{††}

²² Yesu a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik acin: «Ta sla za, pic takan ta va ka nja baba a daba hini dakun. Hi va ka may kwet ka ləma ka, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za ko pic takan á gindik, ama hi va ka ləma ka dakun. ²³ Ndiri maparam a va ka kəb hini, a va ka daf hini a zləra ka ngar hini: “Yesu cah tawana cah,” akun: “Yesu cah tawana ngid ta.” Ta va ka ngar hini wa toku, kana hi si guguk á wata, guguk á wata ka va ka hizl ka. ²⁴ Gara na da wər, a pic, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka yaha, a va ka gərən kun. Ndirigi a va ka ləma kigi wa nja van ma nja ka zəm, wəcəd á wata, wəcəd á wata ka kəngay lay gbam kad. ²⁵ Ama pic tik a wilin. Ko mata diya diya wa siki, sey ka ta ka sa beni kahay kahay a zakay, aza ndiri ma səb səb cah ka feh kigi. [‡]

²⁶ «A pic kata, Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka cəbaha, kənigi a va ka diya wa nja mandala *Noye mata nja a tala hayək. ²⁷ Mandala tik ndirigi ti diyi kən wa nja nəv tan mata may ta. A hənay gadəbələk tan, a say kən sa tan, a ngazlay wərti tan, aza a vəli wəri tan a zəd wapah. Ti diya ta wa nja ngatoku, diya diya təd ka pic, Noye mata jem a lib kam-bawal tik. Mata jem za, bəlay maday ti ya, talalay kəkək kəkək a yəm, aza ti lekwigi kərap. Sey Noye tete je tik ti bitigi. ²⁸ Yo, a pic ta va ka cəbaha, kənigi a va ka diya wa nja mandala *Lot mata nja a tala hayək. Mandala tik ndirigi ti diyi kən, nəv tan mata may ta. A hənay gadəbələk tan, a say kən sa tan. A səkəmay kən tan, a bizey tan, aza a ndənay je tan. ²⁹ Ti diya ta wa nja ngatoku təd ka pic, Lot mata slid a liblay *Sodom za. Mata slid tik za, kuhu baw kən ma nja ka zlaw kuhu njod ti yaha a wəzləv kad acin, aza ndiri kərap ti lekwigi. ³⁰ Yo, ta ced hini, a pic, kata, Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka yaha ka daf talan da, kən a va ka diya kap wa sin.

³¹ «A pic tik acin, hidi ma nja nja ka lay bat tik, ta njá ka bənu ka jem ida ka gas kən tik kun. Ko hidi ma biz a donu, ta njá ka bənu ka cəb ita ka gas kən tik kun.

³² Yo, hi dasl talan a tala kən ma tədaha a tala wərti Lot. Mata bu hərə ka saf a zal zal za, ti məc. ³³ Yo, ta ced hini, hidi ma may ka bit micin tik a tala hayək a wacah, ta sla za a va ka lekw diri micin tik ta zləra Dabawəzləv. Gara hidi ma vəl micin tik ka lekw, a tala ta səba katəf da, ta sla za a va ka jan diri micin tik a zləra Dabawəzləv. ³⁴ Ta ced hini kad, a vudu ya da toku ta va ka jan ndiri sərəy ma wan wanigi ka lay ma takan. Ta va ka baw ma takan za ka ker həndan a nin. ³⁵ Ta va ka jan wərti sərəyigi a həzigi. Ta va ka baw ma takan za ka ker həndan a nin. ³⁶ Ta va ka jan ndiri sərəy a bizigi a donu. Ta va ka baw ma takan za ka ker ma takan.»³⁷ Ndiri ta zəd ngaz tik a neh tegi acin, a ngareten: «Maday, kən ngatoku a va ka diya ane ki?» Yesu a ngareten: «Yo hin ti sənu, ka lay kən ma məc məc ta nja ka nja a nin, mokodok a nja ka basigi a nin.»^{§††}

Hidi ka cen zləra a Dabawəzləv manja dangar

18 Yesu a ləwaten a ndiri ta zəd ngaz tik a nimin, a ngareten: «Hin ta nja ka dəkəb kən a zləra Dabawəzləv, hi njá ka dangar lay cen zləra kun, hine bərəs kad ka dəkəb tik təd ka pic tik, hin ta va ka jan kən toku.» Ndiri tik ka jan ka zlimi ma tik ninek ninek, a cedeten acin a ma ma ngab ngab. A ngareten: ^{§2} «A liblay maparam hidi maparam ma nja ka bas kita dāha. Gara na tik wər, a pərət a Dabawəzləv səka dakun, aza a nja ka saf ndirigi wa nja kən kahay. ³ Ane liblay toku wərti ta mazləzləlay a nin dère. A nja ka va kepic kepic a zləra gawla ma bas kita toku ka cen zləra. A nja ka ngaren: “Maday, hidi maparam ti fi ka, aza ta gər ma tik kun, a wak kini za.” ⁴ Nəp nəp ham madaba, gawla ma bas kita toku a may ka zleben kun. Ama wər-ti toku a wilin a takwanu be be. Mata gbor ma tik za acin, ma bas kita toku a ngar á lib za: “Ko ta pərət a Dabawəzləv kun, aza ta nja ka saf ndirigi wa nja kən kahay wər, ⁵ kay səwan kata ka zleben a wərti cah, ngam a dangar ka kazaway. Ta zleben kun wər, a va ka ya kepic kepic ka dangar ka.”^{§†6} Yesu mata ced ma ma ngab ngab ka way za, a ngar acin: «Yo, ma ta va ka ced hini toku, hi sləku a talan ninek ninek. Wərti toku mata gbor ma hidi ma bas kita toku za, ko sin hidi ma tireh, ti zleben acin. ⁷ Yaw azal Dabawəzləv vu? Ndiri tik mata mbat ta ma nja ka caten zləra pic pic, vudu vudu, a va ka zlay talan ka sinigi vu? ⁸ Ta ced hini, gara Dabawəzləv wər, hidi ma nja ka cen zləra, Dabawəzləv a va ka zlen wəla njod ka zleben. Ama a pic, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka cəbaha, ta va ka jan ndirigi a wilin a ci talan ka kata vu?»

† 17:19 Mat 9:22 †† 17:21 11:2, 20; Mat 12:28 ‡ 17:22 21:7-24
‡† 17:23 Mat 24:23-25; Mak 13:21-23 ‡‡ 17:25 9:21-22 ††† 17:28
Gen 19:24-25

‡‡‡ 17:31 Mat 24:17-18; Mak 13:15-16 § 17:32 Gen 19:26
§† 17:33 9:24; Mat 16:25; Mak 8:35 §†† 17:37 Job 39:30 §‡ 18:1
11:2; Rom 12:12; Fil 4:6; Kol 4:2; 1Te 5:17 §†† 18:5 11:7-8

Hidi Farisa ege dawan

⁹ Yesu a ced labar maparam a ndiri ma ci talan tan ka ndiri ma hëli kězəd menekin a hëra Dabawəzləv, aza ma nja ka safi ndiri maparam wa nja kən həva. ¹⁰ A ngareten a ma ma ngab ngab acin: «Pic takan ndiri sərayigi slid vigi a *je Dabawəzləv ka caten zləra a Dabawəzləv. Hidi həndan *Farisa, aza həndan *dəwan. ¹¹ Mata tuhi za, Farisa toku va gar kađ a gibe ndirigi za, a dəkəb Dabawəzləv acin. A ngar: «Aw Dabawəzləv da, ta ngaroh soko soko pe, ngam kata wa nja ndiri ma tem kun. Ta həl kən ndirigi dakun, ta diya tireh kun, aza ta wan a wərti maparam kun dère. Dabawəzləv, ta ngaroh soko soko, ngam kata səka wa nja dawan cah dakun. ¹² Dabawəzləv hati sənu, a lib zəm lumo, ta nja ka diya sumay cəb səray. Kən kərap ta janu, a daba kən gub, ta nja ka mbat kən takan ka vəloh.» †

¹³ «Yo, gara dawan wər, garay tik á mazlən, weli a həlen ka kaf hëra za a wəzləv wəzləv, tih nəv tik, a ngar: «Haya Dabawəzləv da, haya Dabawəzləv da, a saf saha da, kata hidi ma nja ka diya *ma ngav ngav.» ††

¹⁴ Yesu mata way ka ced ma ma ngab ngab toku za, a ngar: «Ta ced hini, dawan mata cəb ita za, Dabawəzləv ti yəku, aza ti zer ma ngav ngav tik kađ ba. Ama gara Farisa wər, Dabawəzləv a yəku dakun. Ngam hidi ma gəl talan tik za, Dabawəzləv a va ka gəcu kađ. Aza hidi ma gəc talan tik kađ, Dabawəzləv a va ka kafu za.» ‡

Yesu tete wəri ma fididid

(Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)

¹⁵ Kedirek ndiri maparam ti dahi wəri tan ma fididid a zləra Yesu, Yesu ka diya zləra tik a tala tan, micin tan ka nja fonna. *Ndiri ta zəd ngaz Yesu mata ləma ta za, a nduli ndiri ma dahi wəri tan toku, a ngareten: «Hi slid, hine va hini a watoku za.» ¹⁶ Yesu mata zlimi wa toku za, wəla wərigi ka yigi a zləra tik, a ngar: «Hi njá ka gam wərigi a jakwar da za kun, hi ker ta kađ, mata yigi a zləra da. Ta ced hini, ndiri ma mari nəv mada wəri cah á va ka njigi ka ndiri Dabawəzləv ta mar ta. ¹⁷ Ta ced hini kađ ninek ninek acin, sey hidi ma vəl talan tik a zləra Dabawəzləv sin ka maru, wa nja kərti, a va ka təd ka lay, Dabawəzləv ta maru.» ††

Labar a tala bəbay hidi

(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)

¹⁸ Pic takan hidi maday ta daba ndiri Yahudiya va a zləra Yesu, a nehu, a ngaren: «Wa Maday, hoh hidi menekin, a ced ka səka, kata ka diya kən mi ka jan micin mangar a way kun?» †††¹⁹ Yesu a ngaren acin: «Ha wəla ka hidi menekin kemi? Ta cedoh, hidi menekin wər, da dakun, sey Dabawəzləv á gindik. ²⁰ Yo, hati sən

mazuko, Dabawəzləv ta may min tokon ka səba tik dakun vu? Ndah mazuko tik a ngar: «A njá ka wan a wərti maparam kun. A njá ka ndəv teli kun. A njá ka həl kun. A njá ka mbanen ma a coloh a madaba kun, yo aza a zlimi ma cehw ege mocoh.» †††²¹ Gawla toku mata zlimi za, a ngaren acin: «Maday, mazuko ngatitoku kərap kati kaw ta zaba zləra səsəray daka kata ka na kərti a wilin.» ²² Yesu mata zlimi wa toku za, a ngaren acin: «Ninek, ama kən ma fənoh wər takan. A slid, ma va baw kən ku kərap hoh ta maru, ma beru za, aza ma baw dala tik ma vəleten a nji motokonigi. Hati diya wa toku wər, ha va ka jan diri gənan a zləra Dabawəzləv. Aza ma ya səba ka acin.» †††

²³ Gawla toku mata zlimi wa toku za, nəv tik ti hamen kazaway, ngam sin a mar gənan kahay kahay. ²⁴ Njod Yesu ti sənu, nəv tik a həlen a gənan tik. A ngar acin: «Ta ced hini, toy toy kazaway na bəbayigi ka təd ka lay, Dabawəzləv ta maru. ²⁵ Hin ti sənu, gara zlokomo ka tuh áka buh batal wər toy toy kazaway. Ama ta ced hini, bəbay hidi ka təd ka lay, Dabawəzləv ta maru wər, toy toy tik day za.» ²⁶ Ndiri ta nin mata zlimi labar toku za, a ngarigi: «Yo, mata nja wa nja ngatoku acin wər, nayi ma va ka ka jan bit micin tik acin yi?» ²⁷ Yesu a ngar: «Kən ma nja ka pələk talan hidi memilin, a pələk talan Dabawəzləv səka dakun.» §

²⁸ Piyer a ngaren a Yesu acin: «Maday hati sənu, gara na kini wər, min ti ker kən kini kərap á zal ka səboh.» ²⁹ Yesu a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik acin: «Ta ced hini kađ ninek ninek, hidi ma slid ka ker je tik kađ, ka ker wərti tik tete gelemnigi, ka ker cin ege mamən, aza ka ker wəri tik ka ced labar Dabawəzləv a ndirigi, ngam Dabawəzləv ka mar ta, §†³⁰ ta sla za, a va ka jan kəni toku a nimin day za a lib nja tik ta talalay cah, aza a va ka jan micin mangar a way kun ka yəwən lay ta wəzləv.»

Ma makad ləwa Yesu a tala məc tik ege mbəla tik a civi za

(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)

³¹ Kedirek Yesu wəla ndiri ta zəd ngaz tik ma gub a tala sərayigi a mazlən mazlən, aza a ngareten: «Tá nja cah hidi a tap tokon ka va a liblay Zeruzalem. Kən kərap, *makatəf Dabawəzləv gi mata laləb ta a tala da, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, a va ka həl ka a nin. §††³² Ndiri maparam a va ka kaw kigi ka vəl kigi a lib zləra *ndiri mangar Yahudiyagi dakun. Ndiri toku a va ka mis kigi, a va ka ra kigi, aza a va ka tif kigi gedeni a kəsəm. ³³ A va ka pəm kigi a lakwatay, aza a va ka pəm kigi za. Ama ta məc za, wan səray ma makad tik Dabawəzləv a va ka mbəla ka a civi za acin.» ³⁴ Yesu mata ngar wa nja ngatoku toku, ko a ngar ka

† 18:12 11:42; Mat 6:16-17; 23:23 †† 18:13 5:8; Dir 51:3, 5
‡ 18:14 Dir 51:19; Mat 23:12 ††† 18:17 Mat 18:3 ††† 18:18 10:25

††† 18:20 Exo 20:12-16 †††† 18:22 12:33; Mat 8:21-22 § 18:27
Zac 8:6; Luk 1:37 §† 18:29 14:26; Mat 10:37 §††† 18:31 9:21-22

kən mi, ndiri ta zəđ ngaz tik a zlimey ta đakun. Ndukun talan tan ti gbirzlib. †

Yesu ege wəłəf a liblay Zeriko

(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)

³⁵ Yesu a tala katəf ka va a liblay Zeruzalem. Mata nja mbeh ka təd a liblay Zeriko, wəłəf maparam ma nja nja a mazlən katəf. A jəwayay dəkəb tik. ³⁶ Ndiri pe a səbi Yesu. Ngaz tan a gi kəkəyab kəkəyab kəkəyab a vigi. Wəłəf toku mata zlimi za, a neh hidi ta jakwar tik, a ngar: «Kən mi ma gi toku mi?» ³⁷ Gawla toku a ngaren: «Yesu ta liblay Nazaret a yaha ta.» ³⁸ Njod wəłəf toku pa' wəla, a ngar: «Wa Yesu, dehen bay *David, a saf saha da səka!» ^{†39} Ndiri tá gibe Yesu za ndul ta, a ngareten: «Gawla cah, a pek ma ku a watoku kad!» Ama wəłəf toku a wilin be be paray wəla tik səb day day, a ngar: «Maday hoh dehen bay David, a saf saha da səka ta!» ⁴⁰ Yesu mata zlimi wa toku za, gar kad, a ngareten a ndirigi: «Hi va hine ngazla wəłəf toku, mata yaha.» Mata ngazla ta za, Yesu a ngaren acin: ⁴¹ «Hoh gawla cah, ha may kata ka diyoh mi?» A ngaren: «Aw vay da, a zləra ku həra da cah za, kata ka ləma lay.» ⁴² Yesu a ngaren: «Ta ngaroh, a zlər həra ku za, ma ləma lay. Hati ca talan ka kata, hati bit.» ^{‡43} Njod həra tik ti zlər acin, a ləma lay kwerek kwerek. Slid a səba Yesu, aza a fol Dabawəzləv. Ndiri kərap mata ləma ta za, a foli Dabawəzləv dere.

Yesu ege Zase

19 Kedirek Yesu ti təd a liblay Zeriko acin, a zlan á nin za. ² A liblay toku hidi maparam dāha, hidi maday ta daba dəwanigi, a mar jawdi, zlim tik Zase. ³ Mata zlimi za, Yesu a zlan a liblay tan, may may ácah ka ləmay Yesu ka sənay səka. Slid va acin ka saf tik. Va jan ndiri ma bas bas kəcak kəcak. Mbəlam mbəlam ka hizl, nep a ləma đakun, ngam gəl tik duk a ndata. ⁴ Si acin a gibik, va dor tap a pay gorbok, nja a nin ka jan ka ləma Yesu, ta va ka yaha á nin za. ⁵ Yesu mata tədəha a zəđ pay toku za, kaf həra za, hizl pay pay, ləmu. A ngaren: «Zase, a jemaha njod kad, ngam ko diya diya wa siki, sey kata ka wan ita ku a picah.» ⁶ Zase yulan gbəran jemaha a pay toku kad, aza yəku a nəv ma ndezlezl ndezlezl ita tik. ⁷ Ndiri kərap mata ləma ta za, a basi nəv, aza a ngarigi: «Kay, gawla toku a va ka wan ita hidi ma nja ka diya ma ngav ngav.» ^{‡18} Gara Zase wər, slid za, a ngaren a Yesu acin: «A zlimi Maday, tá nja cah kən da kərap ta maru, ta va ka bawu ka wak bire bire za, aza ta va ka baw pala ma takan, ta va ka vəleten a nji motokonigi. Aza ko kati kəb hidi ka lay cap dəwan ka yək dala zlan a dawən, ta va ka pələnu a hidi tik azal lay tik cəb fod day za ka na tik kata mata

† 18:34 9:45 †† 18:38 Mat 20:30-31 ‡ 18:42 Mat 9:22 †† 19:7 Mat 9:10

yəku toku.» ^{‡9} Yesu mata zlimi wa toku za, a ngaren acin: «A picah, hoh tete je ku, Dabawəzləv ti bit hini za-ba. Hati ca talan ka Dabawəzləv wa nja *Abəraham, hati nja ka səban tik duze acin. ^{‡10} Gara kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, kati ya a talalay ka gər ndiri ma lekw lekwigi ka bit ta za.» ^{‡‡}

Ma ma ngəb ngəb a tala dala ka bu a sin

(Mat 25:14-30)

¹¹ Yesu tete ndiri ma zlimi labar tik toku, mbeh ka tədigi a liblay Zeruzalem acin. Ndiri kərap a bən ta, Dabawəzləv a va ka mar lay acin njod. Yesu wər ti sən bən tan zaba. A cedeten ma ma ngəb ngəb maparam ka sən ta á nin za, bən Dabawəzləv wər pana. ^{§12} A ngareten: «Pic takan, hidi maday maparam ti may ka va ka gər bay a liblay ma gədək. Ta jan bay za, a va ka cəbaha ita ka mar lay. ^{§13} A pic mata va ka slid ka va tik, wəla ndiri ma gub ma nja ka həli kəzəd ida tik ka yigi a zləra tik. Mata yigi za, baw gabal bələk bələk, vəl vəleten gbam sinigi, a ngareten: «Hi bu a dala cah ka mbir a dawən kúlá ka pic ta va ka cəbaha za.» Gawla toku slid va tik a muluk acin. ¹⁴ Ama ndiri ta liblay tik a ngəmi talan tete sin kun. A tala ngatoku, zləni makatəfigi ka səba ta, ka va ka cedeten a ndiri mata va ka gər bay a nin toku: «Mine may gawla toku ka nja ka bay ki-ni kun.» ^{§15} Ko mata nja wa nja ngatoku, ti janay bay tik səb. Aza ti cəba tik ita ka həl bay acin. Mata cəbaha za, wəla ndiri ma həl kəzəd tik mata vəleten dala a zləra toku, ka sən dala tan ma mbir a dawən. ¹⁶ Hidi takan ya a zləra tik, a ngaren: «Maday, ndah dala hoh mata vəl ka a zləra ka bu a sin cah. Tá nja cah ti mbir a dawən gabal bələk bələk gub.» ¹⁷ Bay toku a ngaren: «Kay dēwerakun, hoh kula hidi menekin ma həl kəzəd da. Kəzəd mekedirek kata mata vələh a zləra, hati kawu zləra səsəray. A tala ngatoku tá nja cah ta va ka tedoh acin ka hidi maday hoh ka mar liblay madədayigi gub.» ^{§18} Hidi ma səray tik ya a zləra tik, a ngaren: «Maday, ndah dala, hoh mata vəl ka a zləra ka bu a sin cah, ti mbir a dawən gabal bələk jəbin.» ¹⁹ Bay a ngaren: «Yawa, ninek. Na ku, ta va ka tedoh ka hidi maday hoh ka mar liblay madəday jəbin.» ²⁰ Hidi maparam ya za, a ngaren: «Maday, ndah dala ku hoh mata vəl ka a zləra cah. Kati njədu ka kece kece, aza kati bohu ninek ninek kad. ²¹ Kati pərət a hoh, ngam hoh hidi ma tireh. Ha nja ka gekey beke ku a kən ndirigi. Ka lay mangar ha dəb a nin kun, ha nja ka taku za səb.» ²² Bay toku a ngaren: «Hoh gawla ma nja ka ngav kəzəd cah, ma ku ma cedu ngatoku, ta va ka zla kita ku a sin. Hati ngar, kata hidi ma tireh ta, ta nja ka gekey beke da a kən ndirigi, aza ka lay mangar ta dəb a nin

‡‡ 19:8 Exo 21:37; Ezé 33:14-16 ‡‡† 19:9 13:16; Kmy 16:31 ‡‡‡ 19:10 Ezé 34:16; Mat 9:13; Mak 2:17; Luk 5:32; 1Ti 1:15 § 19:11 11:2; Kmy 1:6 §† 19:12 Mak 13:34; Kmy 1:11; 2:33-36 §†† 19:14 Kmy 4:17; 5:28; 13:44-46; 28:25-28 §† 19:17 12:42-44; 16:10

kun, ta nja ka taku za ta. ²³ Yo ta nja takana a pic tik, ha senu za, ha va ka bu a sin kun wər, macah ha vølen a hidi maparam ka bu a sin kwayi? Macah kata mata pada za cah, kata ka janu, ti mbir a dawən kun vu?”

²⁴ Mata ngəzu wa toku za, a ngareten a ndiri ma bas bas ta nin acin: “Hi yək dala gabal bələk ta zləra tik toku za, hine japen a hidi ma jan gabal bələk bələk gub.” ²⁵ A ngareten: “Maday, a mar gabal bələk bələk gub, yaw ka japen baba kemi?” ²⁶ Maday toku a ngareten acin: “Hidi ma jan kən, aza a bu a sin, a va ka japeten a nimin a tala tala tik ka va gibik gibik. Ama hidi ma jan kən, aza a bu a sin kun, ko mekedirek tik mata janu, Dabawəzləw a va ka bawu za. ¹²⁷ Tá nja cah acin, hi da ka calambəlay dāgi ma salarigi kata ka nja ka bay tan, hine zla wəla tan za a gibe dā a wacah.”»

Yesu mbeh ka təd a liblay Zeruzalem wa nja bay

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Zan 12:12-19)

²⁸ Yesu mata cedeten ma ma ngab ngab a ndirigi za, slid jəka katəf acin ka vigi a liblay Zeruzalem. ²⁹ Va vagi, mbeh ka tədigi a liblay Betifaze ege liblay Betani ta kəsəm cadak, zlim tik *Oliv. A nin Yesu mbat ndiri ta zəd ngaz tik sərəy acin ka zlən ta a gibik. A ngareten: ³⁰ «Hi slid, hine va a liblay ta gibe hini toku. Hin ta təd za, hi va ka jan kərti njenw njenw ma kər kər ka gara medikid, mangar hidi a tap kese a nin kun. Hine maslu, hine daha a zləra dā a wacah. ³¹ Hidi maparam ti neh hini: “Hi masl njenw njenw toku kad kemi?” hine ngaren: “Maday kini á gəru ka tap ta.”» ³² Yesu mata ngareten wa toku za, ndiri toku slid vigi acin. Va vagi, jan kap wa nja Yesu mata cedeten. ³³ Mata jan ta za, a masl ta. Ndiri nji njenw njenw toku mata ləma ta za, a ngareten: «Hi masl njenw njenw toku kad kemi?» ³⁴ A ngareten: «Maday kini á gəru ka tap ta.» Aza nji tegi kereten katəf ka masla ta. ³⁵ Mata masl ta za, ngazl ta ka va a zləra Yesu. Bawi lukut ta kəsəm tan, mbuk mbuk a dawən njenw njenw toku, aza a ngareten a Yesu ka tap. ³⁶ Yesu ta va toku, ndirigi maparam a bawi lukut tan, mbuh mbuh a katəf, Yesu ka va a tala tik wa nja bay ndirigi ka fol ta. ^{††}

³⁷ Yesu mata va ka jemaha á tala cadak Oliv kad ka təd a liblay Zeruzalem, ndiri ma nja ka səbi Yesu a bebeligi, aza a foli Dabawəzləw a tala ban ban kən, Yesu mata dīya kamatakan a vere tan. ³⁸ A sleri wəla, a ngarigi: «Vay tokon Dabawəzləw mata ker micin bay ma yaha áka zlim tik cah za fonna. Dabawəzləw mata vəl tokon nja menekin a gibe tik, aza ndiri kərəp mata fol ta, sin ma mar miseh maday.» ³⁹ Ndiri *Farisagi maparam ta daba tan mata zlim ta za, a ngareten a Yesu: «Maday, a ngareten a ndiri ma səbohi toku, ma ta njigi tete'w tete'wgi kad!» ⁴⁰ Yesu a ngareten acin:

«Ndiri toku ti njigi tete'w tete'wgi kad ba wər, gugun a va ka sleri wəla ka fol kigi.» ^{††}

Yesu ege ndiri ta liblay Zeruzalem

⁴¹ Yesu mbeh ka təd a liblay Zeruzalem. Mata ləma liblay toku á gibe za, a han a tiwed. Nəv tik a hamen a tala ndiri ta nin. ⁴² A ngar: «Haya hin ndiri ta liblay cicah, ta nja takana a picah hi yək menekin, Dabawəzləw ta may ka dīya hini wər, macah hi va ka jan bit micin hini. Ama ti bohay tik a hərə hini. ⁴³ Ta ced hini, pic takan beni a va ka ya a tala hini. Calambəlay hini a va ka yigi ka ndəni mohol mgbaw liblay hini kad ka tak hini idida. A va ka garigi á dawən za acin ka tak hini ka ma tenw. ⁴⁴ A va ka pasi liblay hini vadās vadās kad. Ko lay kper je hini, a va ka ləma baba kun, aza a va ka lekwi micin hini tete wəri hini za. Ngam a pic tik Dabawəzləw mata yaha ka bit hini za, hi may kun.» ^{†††}

Yesu tete ndiri ma beri kən a je Dabawəzləw

(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Zan 2:13-22)

⁴⁵ Yesu mata təd a liblay Zeruzalem za, tuh a *je Dabawəzləw. Jan ndiri maparam a nin, a beri kən. Mata ləma ta za, a wətetən gam kərəp a lakwat, ⁴⁶ a ngareten acin: «Dabawəzləw a ngar a lib deftere tik: “Je dā ada jik, ndiri ta va ka voh kigi a nin.” Ama na hini, hin ti mbadāy kən hini ka je boh mahəligi.» ⁵

⁴⁷ Ka dawən tik Yesu a nja ka cedeten labar Dabawəzləw a ndirigi kepic kepic a nin. Madəday mangaramagi, *maləmigigi baw ndiri madəday maparam ta liblay toku a gəri katəf ka lekw micin Yesu za. ⁴⁸ Ama a sənay ta ka kawu a nja siki dakun, ngam kepic kepic ndirigi a nja ka basigi a zləra tik, a may ta kwet ka zlimi labar tik ninek ninek. ^{†††}

Nayi ma zləna Yesu yi?

(Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

20 Pic takan Yesu a jəkwaneten labar a ndirigi a *je Dabawəzləw, aza a cedeten Nawər Menekin. Kedirek madəday *mangaramagi, *maləmigigi baw gəbataligi yahigi a zləra tik. ² A ngareten: «Nayi ma vəloh katəf ka dīya kən ngatitoku yi? Aza nayi ma zlənəh yi?» ³ Yesu a ngareten: «Yo tá nja cah kata dère, ta va ka neh hini kən kedirek. ⁴ Nayi ma zləna Zan ka dīya *batisma yi? Dabawəzləw vu? Ndirigi vu? Hi ced ka hidi tik.» ⁵ Sinigi tar ka ləwigi kəsəm kəsəm acin, a ngarigi: «Yaw tətoku min tokon ti ngar: “Dabawəzləw á zlənaha” wər, a va ka ngar tokon: “Yaw mata nja wa nja ngatoku, hi yək ma Zan kwayi?” ⁶ Aza dère min tokon ti ngar: “Ndirigi á zləna ta” wər, ndiri kərəp a va ka nda tokon a gugun ka pəm za, ngam ti sən ta Zan

†† 19:40 Hab 2:11 †† 19:41 21:20-24 ††† 19:42 Deu 32:29; Luk 2:14 ††† 19:44 1:68; 21:6; Mat 24:2; Mak 13:2 § 19:46 Esa 56:7; Jer 7:11 §† 19:47 21:37; 22:53; Mat 26:55; Mak 14:49; Zan 18:20 §†† 19:48 20:19; 22:2

† 19:26 Mat 25:29 †† 19:36 2Ro 9:13 † 19:38 Dir 118:26; Luk 2:14

*makatəf Dabawəzləv.»¹⁷ Cek tik mata pələk talan tan za, a ngarigi acin: «Mi sənay kini hidi ma zləna dakun, Maday.»⁸ Yesu a ngareten: «Yo ninek, kata dere, ta ced hini hidi ma vəl ka katəf ka diya kəni toku kun.»

Ndiri ma tireh ma puwi pay mambambu ††

(Mat 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹ Ka dawən tik Yesu a cedeten ma ma ngəb ngəb ma-param a ndiri ma bas bas. A ngar: «Hidi maparam dā-ha, ngəb ngəb pay ma nja ka mbuwigi ka ham a lib biz tik. Mata ngəb za, baw vəl a ndiri maparam a zləra ka pu ta. Gara sin takana wər, slid va tik ka da muluk ka wan pe a nin. ‡

¹⁰ «Pic dəm mambambu tik mata sla za, nji pay takana zlən hidi ma həl kəzəd tik a zləra ndiri ma puwi payi tik toku ka mbateten ma na na tik səka. Gawla toku mata təd za, njap kaw ta, ləv ləveten pəm, gam ta ka va ita zləra animin. ††¹¹ Hidi nji pay toku zlən hidi ma həl kəzəd tik maparam. Mata təd za, njap kaw ta dere, ləv ləveten pəm, kpesl kpesleten dirni, gam ta ka va ita zləra animin. ¹² Nji pay toku cəb zlən hidi maparam a nimin. Mata va za, njap kaw ta, pəm pəm tagi bəbiz piren, aza wəteten gam. ¹³ Hidi nji pay toku bən bən za, a ngar acin: “Tətoku kata ka diya mi baba mi? Tá nja cah ta va ka zlən zlim kərti da ma həna həna. Ta ləmi kərti da cah za, ta cuko a va ka zlimi ma tik.” †† Kərti tik toku slid va. ¹⁴ Ndiri ma puwi pay toku mata ləmi kərti tik toku za, a yaha, a fiteđi kəsəm tan kəsəm kəsəm acin, a ngarigi: “Ndah hidi ma va ka pas payigi cah ti ya acin. Nima tokon ka kaw kon ka pəm za, hidi ka mar pay mambambu toku acin.” ¹⁵ Njod vagi njap kaw kərti toku, ngazl ta á dawən gedikid va, va pəm ta za acin.» Yesu mata way ka ced ma ma ngəb ngəb toku za, a ngareten a ndiri ma bas bas acin: «Tətoku na hini, hin ta bənu wər, hidi nji pay ta ya za, a va ka həleten mi a ndiri ma puwi pay toku acin? ¹⁶ Ta ced hini, gara sin ta ya za wər, a va ka pəm ndiri ma puwi payi toku za dere, aza a va ka baw pay tik ka vəleten a lib zləra ndiri maparam ka pu ta.» Ndirigi mata zlim ta wa toku za, a ngarigi: «Mgba, labar toku a va ka diya wa sin kun.» ††¹⁷ Yesu ca həra ka sinigi, a ngareten: «Hin ti sənū, ko labar Dabawəzləv ti ngar:

“Gugun, ndiri ma ndebi beden mata ficik ta toku, Dabawəzləv ti mbatu ka gugun menekin nja sembe.” ††

¹⁸ Ta ced hini, gara gugun mata ficik ta toku, hidi ma va ka va, a ləma gugun toku kun, a va ka nden talacakun ka ndəv a tala tik ka kap kolom micin tik za. Aza gugun toku ti gom a tala hidi wər, a va ka jadu za dere.»

† 20:6 Mat 14:5 †† Pay mambambu toku, a ma nasara vigne. A lib kafən Deftere, vigne toku a nja ka sla a ndiri Isirayila, Dabawəzləv mata mbat ta. Ma ma ngəb ngəb toku a may ka ngar, ndiri Isirayila ti fehi ndiri Dabawəzləv mata zləna ta, aza ti pəmi həndagi za. Aza Dabawəzləv a va ka ficik ta dere. ‡ 20:9 Esa 5:1-2 †† 20:10 2Ch 36:15-16 †† 20:13 3:22 ††† 20:16 21:20-24 ††† 20:17 Dir 118:22

⁵¹⁹ *Maləmiği tete madəday *mangarama ta je Dabawəzləv mata zlimi labar toku za, ti sən ta, Yesu a ced ma ma ngəb ngəb titoku a tala tan. A tala ngatoku acin, a gəri katəf ka kaw Yesu njod za, ama a pərətigi a ndiri kərap ta va ka bəseten a kəsəm. ††

Jomorgol na masara Roma

(Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)

²⁰ Daka pic tik *maləmiği baw madəday *mangaram-agi ta je Dabawəzləv a məmari Yesu ka kaw ta za. Njod wəli ndiri maparam ma ci talan tan wa nja ndiri ma kaw *mazuko Moyiz zləra səsəray. Zlən ta ka vigi ka neh ta ka səni zal ma tik, ko a va ka ngar kemi wər, ka jani katəf acin ka kaw ta za ka tep a gibe masara ma mar lay ka basen kita. Ndiri toku slid vigi acin. ††²¹ Ma-ta tədigi a zləra Yesu za, a ngareten: «Maday, min ti sənū, na ku ha mban ma dakun, aza ha nja ka jək-waneten kən a ndirigi a katəf tik. Ko hidi tik mata njay tik wa siki, ha ca həra ku a nin kun. Ha nja ka cedey ma ku səb kpay kpay kad, ndiri ka nji nja menekin wa nja Dabawəzləv ta may. ²² Yaw Maday, tá nja cah ma ced kini bən ku səka, gara mazuko Dabawəzləv ta ngar wər, ninek mini ka yaben jomorgol a masara *Roma ma mar lay kərap vu, ninek kun vu?» ²³ Njod Yesu ti sən jirek tan zaba, a ngareten acin: ²⁴ «Hi da ka dala takan a wacah.» Baw da ta. Yesu a ngareten acin: «Həra nayi ege zlim nayi ta ka dala cah?» A ngarigi: «Na masara Roma ma mar lay kərap.» ²⁵ Yesu a ngareten acin: «Yawa ninek, mata nja wa nja ngatoku, hi yabenu jomorgol a masara Roma wa nja mata ngar, aza hine vəlenu na Dabawəzləv wa nja mata ngar dere.» ††²⁶ Mata zlim ta wa nja ngatoku za, a ngarigi: «Kay gawla cah a sən cek ma kwet kun va!» Njay tan tete'w tete'w kad. Wa toku a zlimi ma ma ngav ngav ma ya á pakam tik kad ka jani zal ma tik a gibe ndirigi dakun.

Ndiri ma məc məc a va ka mbəlahigi a civi za

(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Pic takan ndiri *Sadukigi ti yigi a zləra Yesu. Sadukigi toku a nja ka gabəzigi, aza a nja ka ngarigi: «Ndiri ma məc məc a va ka mbəlahigi a civi za dakun ta.» Mata yahigi za, a nehi Yesu ka sən zal ma tik, a ngareten: ††²⁸ «Maday, *Moyiz ti laləb mazuko, mini ka diyu. Ti ngar: “A picah hidi ti ngazl wərti, aza məc ti həlen manja ker wərigi á zal, gelemn mata mən wərti tik toku ka jan ka mbu wərigi a dangaz gelemn ma məcay tik za toku ta.” ††²⁹ Yo Maday, kamatakan hidi maparam dāha tete gelemnigi ma kərta kərtapagi ce-sired. Tizi ngazl wərti, məcay tik manja jan kərti. ³⁰ Zərmba mən wərti toku, məcay tik manja jan kərti dere. ³¹ Təmbaya dere wa sin. Aza ma fəna tegi kərap

§ 20:18 1Pi 2:8 †† 20:19 19:48 ††† 20:20 11:53-54 †† 20:25 Rom 13:7 ††† 20:27 Kmy 4:1-2; 23:6-8 †† 20:28 Deu 25:5-6; Gen 38:8

wa sin.³² Mata mæcigi kæráp za, mæc hælen a wærti toku dere.³³ Yo, mata nja wa nja ngatoku acin Maday, a pic ndiri ma mæc mæc ta va ka mbêlahigi a civi za, wærti toku acin a va ka nja ka wærti nayi? Ngam ndiri toku cesired tan ti ngazl ta.»³⁴ Yesu a ngareten: «A tala hayæk a wacah wapah ege wærti a nja ka ngazli kæsêm.³⁵ Ama wapahigi tete wærtigi ma tædigi gæga Dabawæzlæv ka mbêla ta a civi za ka tep ta ka lay ta maru, a ngazli kæsêm baba kun.³⁶ A va ka mæcigi baba kun, a va ka njigi wa nja *mæzlæn Dabawæzlæv gi. Ti njigi ka wæri Dabawæzlæv, ngam Dabawæzlæv ti mbêla ta a civi za.^{†37} Hi gabæz a tala mbêla ma mæc mæcigi a civi za a wilin kemi? Ko Moyiz a zlæra tik ti ngar, ndiri ma mæc mæcigi a va ka mbêlahigi a civi za toku. Hi dasl talan ka labar ta ka lay da gedikid, Moyiz mata ngar a lib deftere Dabawæzlæv. Ti ngar: “Vay tokon Dabawæzlæv *Abærahäm, na *Izak bæw na *Zakob.”^{††38} Mata næfi zlim tan toku, a nja na ngar egi a vere. Ngam gara Dabawæzlæv wær, na ndiri ma mæc mæc sæka dakun, Dabawæzlæv na ndiri ta vere. A hæra tik wær, ndiri kæráp egi a vere.»³⁹ *Malæmigi maparam ta nin mata zlim ta wa nja ngatoku za, a ngareten a Yesu: «Kay maday, ha sæn cek ma kwet.»^{‡40} Ka dawæn tik tete'w tete'w njay tan kad, ngam ti pærætigi ka neh ma maparam a nimin.[‡]

Hidi, Dabawæzlæv mata pæzen dæwa adæ Kærti Dabawæzlæv

(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)

⁴¹ Yesu a cedeten labar maparam a ndirigi. A ngareten: «Ndirigi a nja ka ngarigi: “Hidi, Dabawæzlæv mata pæzen dæwa ka nja ka hidi maday adæ dehen bay *David wær kemi?”^{‡‡42} Ko bay David a tala tik má ti ca dirfi a tala Kiristu toku a lib deftere tik. A ngar:

“Dabawæzlæv ti ngaren a Maday dæ:

A njay ku á zlæra zæm dæ za, mini ka mar lay a hoh.^{‡‡‡}

⁴³ Kúlá ka pic, ta va ka væloh calambælay kugi a zlæra, hoh ka bæreten ngaz ka wæla.”

⁴⁴ Hi læma, bay David a tala tik má ti wæla Hidi, Dabawæzlæv mata pæzen dæwa toku, “Maday dæ.” Yaw aza acin ka nja ka dehen toku wær, a nja a nja siki?»

Malæmigi ma nja ka gæli talan tan

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40)

⁴⁵ Yesu a bæteten yæm a zlimi ndiri ta zæd ngaz tik kad a vere ndiri ma bæ bas ma zlimi labar tik. A ngareten:⁴⁶ «Hi kaw talan hini ninek ninek a *malæmigi. A nja ka may ka tælanigi a lukut madæday vet hayæk ka dæfi talan tan a sin. Ka lay bæ tan a nja ka may ta, ndiri ka dæbigi gbæræw kad ka fæd ta wa nja hidi maday. Ane *je janga tan, a nja ka gæri lay nja ma kpam ka njigi rip

a nin, ndirigi ka læma ta. Aza ndirigi ta nja ka wæla ta ka zæm wili dara, a nja ka gæri kula lay nja menekin ka njigi a nin ka ci talan tan ka ndiri madæday.^{‡‡‡47} A nja ka vohi Dabawæzlæv, voh voh zlan a dawæn ndirigi ka ca ta ka kula ndiri menekin. Azama a nja ka kæbi wærtigi ta mazlæzlalay ka jan ka yæk kæn ta zlæra tan kæráp za. Ta ced hini, ndiri titoku, ta sla za kita tan, kuhu tik a va ka nja pok á zlimi.»

Wærti tane mazlæzlalay a vælen kæn a Dabawæzlæv

(Mak 12:41-44)

21 Yesu ane je Dabawæzlæv. Læma bæbayigi, a væleten dala a Dabawæzlæv. A sek ta ka lay sek tik.^{§2} Kedirek ti læma motokon wærti ta mazlæzlalay ya bæw dala suloy særay sek a nin dere.³ Yesu mata læma za, a ngareten a ndirigi acin: «Ta ced hini kad ninek ninek, motokon wærti toku ti vælen dala a Dabawæzlæv day ka na ndiri kæráp ma vël ta pe pe toku.⁴ A tala mi, motokon wærti toku wær, ti bæw kæn kæráp mata maru, aza ti vælen a Dabawæzlæv. Ko kæn kedirek a fæna a zlæra tik baba kun, sin pæm talan ka debin acin. Gara bæbayigi wær, a væli dala mangar motokon na nda a sin dæ dakun.»^{§†}

Beni pana pana ma va ka tædæha a zakay kama talalay ka way

(Mat 24:1-14; Mak 13:1-13)

⁵ Pic takan ndiri maparam a læwigi a tala *je Dabawæzlæv, aza a ngarigi: «Hi læma jik menekin toku. Ti ndæn ta a kula gugun toku aza *kula kæn menekinigi a nin, ndirigi mata væleten a Dabawæzlæv ka vohu a sin.»

Yesu a ngareten acin:⁶ «Kula jik menekin hin ta læma toku, pic takan a va ka pas holol kad. Gugun mata cæba ta mesl mesl titoku, ma va ka fæna a tala celen dæ dakun.»^{§††7} Mata zlim ta wa toku za, a ngarigi: «Wa Maday, kæn titoku a va ka tædæha a pu? Kæn ma va ka dæf kini, je Dabawæzlæv cah a va ka pas toku, kæn mi? A ced kini sæka!»^{§§8} Yesu a ngareten: «Hi mar talan hini ninek ninek, kana ndiri maparam a kæb hini. Ngam ta ced hini, ndirigi pe a va ka yahigi a zlim dæ ka mbadi talan tan ka kata, ko nayi ka ngar, kata adæ *Hidi, Dabawæzlæv mata pæzen dæwa ka nja ka hidi maday ta. Pic tik ti sla adæ mætá yaha ta. Ta va ka ngar hini wa toku, hi njá ka yæk ma tan kun.

⁹ «Hin ta va ka zlimi læm ti tæz ka lay ka lay, aza ndirigi a gwigwiri lay, hi njá ka pæræt kun. Ngam ko diya wa siki, sey kæni toku ka diya a zakay. Ama ta ced hini, ko kæni toku ta diya wa toku za, talalay a va ka way kese njod kun.¹⁰ Yo ta ced hini, ndiri ta liblay maparam a va ka læmigi tete ndiri ta liblay maparam. Bay maparam a va ka gæra ma cala bay tik.^{§††11} Mamæn hayæk a va ka kæz gingib gingib. A liblay pana pana metis a va ka hæ

† 20:36 1Za 3:1-2 †† 20:37 Exo 3:2, 6 ‡ 20:39 Mak 12:32

‡† 20:40 Mat 22:46; Mak 12:34 ‡‡ 20:41 Mat 20:30-31 ‡‡† 20:42 Dir 110:1; Kmy 2:33-35

‡‡‡ 20:46 11:43; 14:7 § 21:1 2Ro 12:10 §† 21:4 2Ko 8:12 §†† 21:6 19:44 §† 21:7 17:22-24 §†† 21:10 Mak 13:8

kahay kahay, aza daligi ma nja ka zlan njod njod a va ka gbam liblayigi dere. 'Wizik kən maday a va ka yaha a wəzləv kađ ka haten pərat a ndirigi a libi.

¹² «Yo, hi slək a tala hini ninek ninek, hi va ka sa beni a zakay di kən, kata mata ced hini toku ka diya. Ndiri maparam a va ka diya hini tireh a tala hin ta səba katəf da. A va ka kaw hini ka tep a gibe ma basi kita a je janga Yahudiyagi. A va ka pek hini a je fərsəna, aza a va ka tep hini a gibe masara ma mari lay baw a gibe bayigi ka bas hini kita. † ††¹³ Hin ta va ka nja a lib zləra ndiri madəday titoku, hi va ka jan katəf acin ka cedeten kpay kpay kađ, hine səba katəf da ta. ¹⁴ Aza talan hini mata nja desle dere: Ndirigi ta va ka kaw hini toku, hi njá ka bən pele pele a tala labar, hin ta va ka cedeten ka pəla talan kun. ¹⁵ Ngam labar ma va ka yaha á pakam hini kađ, katá va ka ced hini, aza ta va ka vəl hini ben. Ko a daba calambəlay hini kərap, hidi takan ma va ka ter hini a kita da dakun.

¹⁶ «Ko cehw hini ege mocoh hini a va ka vəl hini a lib zləra ndiri madəday, ngam hi nja ka səba katəf da. Ko golomocoh hini, ko vuno hini, ko ngami hini a va ka diya hini wa sin dere. Ndiri maparam pe ta daba hini a va ka pəm ta za. ††¹⁷ Ndiri kərap a va ka feh hini a tala hin ta nja ka səba katəf da toku. ¹⁸ Ama ta ced hini, hi njá ka pərat kun, ko sosen talan hini takan a va ka lekw kun. ††¹⁹ Hi vəvər kađ di hini ka jan diri micin.» ††

Liblay Zeruzalem a va ka pas

(Mat 24:15-21; Mak 13:14-19)

²⁰ Yesu a ngareten a nimin: «Ta sla za, ndiri ma təzi ləm a va ka yigi ka kap liblay Zeruzalem. Hin ta va ka ləma sojigi ti mgbawi liblay toku kađ, hi va ka sənu acin a nin, liblay toku a va ka pas njod. ††²¹ A pic kən tik ta va ka tədaha, ndiri ta liblay pana pana bay Yahudiya mata maru, mata si tan a cadak ka bit micin tan. Ndiri ta liblay Zeruzalem ma va ka njigi ita, mata seha tan za njod. Aza ndiri tane donu, ta njá ka cəbigi itita kun, mata si tan səb. ²² A pic tik Dabawəzləv a va ka baseten kita a ndirigi. Kən kərap a va ka tədaha a tala tan wa nja labar Dabawəzləv ta ngar. ²³ Beni maday a va ka yaha a tala ndiri ta liblay toku, ngam Dabawəzləv a va ka dafeten elek tik. Ta ced hini, a pic tik wərtigi ma vi libi tete mawarigi a va ka kemehigi kahay kahay.

²⁴ Ndiri a va ka bəli ndiri maparam ta liblay toku a waz maday. Həndagi a va ka kaw ta ka tep á liblay ngid ma pana pana ta tala hayək ka njigi ka balam. Ndiri ta ka səban pana pana a va ka bəreten ngaz a ndiri ta liblay toku ka wəla. A va ka mari liblay toku kúlá ka pic, Dabawəzləv mata slaten ka mgbi fin kəzəd tan.»

† 21:12 Mat 10:17-22; Zan 16:1-4 †† 21:12 Kmy 12:1-4; 18:12-17; Kmy 24-26 † 21:14 12:11-12 †† 21:16 Mic 7:6; Mat 10:35; Luk 12:52-53 †† 21:18 1Sa 14:45; Mat 10:30; Luk 12:7 ††† 21:19 Kzl 13:10 ††† 21:20 19:41-44; 20:16; Mat 22:7 § 21:22 Deu 32:35; Osé 9:7

Cəba Yesu

(Mat 24:29-35; Mak 13:24-31)

²⁵ Yesu a ngar a nimin: «A pic talalay ta va ka way, pic, təra baw gəmlagi a va ka wəkigi za. Səban ndiri pana pana ta talalay kərap, ta va ka ləmi kəni toku, a va ka nanigi a pərat. Ta va ka zlimi zungoh a jav a sembe, a gi, bebiz tan a va ka zer. ²⁶ Ndiri kərap ta va ka puwi kən pana pana ma va ka tədaha a talan tan a nimin, nəv tan a va ka ndoh ka pərat ka məc. Ngam kən kərap ta wəzləv nja sembe ma kaw kən ta nin a va ka cakwayigi. ²⁷ Aza acin ndirigi a va ka ləma kigi, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta yaha á lib gəzlavay kađ. Ta va ka yaha a sembe baw a miseh maday. ²⁸ Kən titoku kərap ta va ka tar ka tədaha, hi njá ka nja á cuđuk kun, hine bərəs kađ. Ngam a fəna wan pe kun, Dabawəzləv a va ka bit hini za.

²⁹ «Yo hi zlimi, ta va ka ced hini ma ma ngab ngab maparam a tala sikid baw pay maparamigi. ³⁰ Hin ta nja ka ləma tegi, ti yab aza a tar ka ca yəwən vedid, hi nja ka ngar: “Yəm van mbəh,” ata dakun vu? ³¹ Yo, wa sin dere, hin ta va ka ləma kən kərap, kata mata ced hini titoku, a diya wər, hi va ka sənu á nin za, Dabawəzləv mbəh ka ya ka mar lay. ³² Ta ced hini kađ ninek ninek, ndiri ta picah a va ka ləmi kən titoku kərap a zakay a həra tan di ka məcigi. ³³ Wəzləv ege hayək a va ka lekwigi, ama gara labar da wər, a va ka lekw səka dakun, a va ka nja ko a pu.

³⁴ «Yo ta ngar hini, hi kaw talan hini ninek ninek acin. Hi njá ka zlay talan ka nak wili, nak nak ka hov, aza ka jab wəya ka sa movu day ka talan hini ka hay kun. Ndukun talan hini ta njá ka nja slərra ka bən ka kən ham baw ka gənan hini kun. Ngam hin ti zlay talan kađ ba ka kən ngatitoku wər, a pic ta va ka cəbaha, ta va ka jan hini mevilizim. ³⁵ Ta va ka ya mevilizim wa nja baya ta nja ka kaw kən donu viyak. A pic tik ta va ka jan ndirigi kərap ta talalay ma girjik. ³⁶ Yo, mata nja wa nja ngatoku acin, ta bət hini yəm a zlimi kađ. Hi nja a vere, aza hine dəkəb Dabawəzləv kepic kepic. Wa toku hi va ka jan sembe na vəvər kađ a lib kən kərap ma va ka tədaha a tala hini. Aza hi va ka yaha a gibe da, kata Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za manja pərat acin.» ††

³⁷ Wa nja ngatoku Yesu a nja ka cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi a *je Dabawəzləv kepic kepic. Vudu ta nja ka ya kađ, a nja ka va ka wanay tik a cadak *Oliv. ³⁸ Gbəma cekw cekw ndirigi kərap a nja ka vigi ane *je Dabawəzləv ka pu Yesu ka zlimi labar tik.

§† 21:25 Dir 46:3-4; Mat 24:29 §†† 21:27 Mat 24:30 §† 21:34 Esa 24:17; 1Te 5:1-3 §†† 21:36 Mat 24:42; Kzl 6:17 §† 21:37 19:47; 22:39

Ter dabaray na pəm Yesu za

(Mat 26:1-5, 14-16; Mak 14:1-2, 10-11; Zan 11:45-53)

22 Dara ndiri ma nja ka hami biret manja bas mbeh. Zlim dara toku *dara Pasəka. ^{†2} Madəday *mangaramagi ta *je Dabawəzləv tete *maləmiği a gəri katəf ka pəm Yesu za. A gər ta ka pəm á boh, ngam a pərətigi, ti kawi Yesu a vere ndirigi wər, ndiri maparam a va ka baseten a talan. ^{††}

³ Kedirek *Gudul ti va a nəv Yahuda, ta nja ka wəla ta Isikariyot. Yahuda toku, hidi ta daba ndiri ta zəf ngaz Yesu ma gub a tala sərayigi. ^{†4} Slid va a zləra mangarama madəday baw a zləra ndiri madəday ma nja ka puwi je Dabawəzləv ka cəbi ma tan takan kad. A ngareten: «Ta va ka daf hini zləra ka Yesu, hini ka kawu za.» ⁵ Ndiri madəday titoku mata zlim ta za, nəv tan dewaterkun. A ngareten: «Ninek, na kini, ni va ka vəloh dala ka mazlən ku.» ⁶ Yahuda ti yək ma tan. Aza a məmar pic tik acin ta va ka sla kap, di ka daf zləra ka Yesu ka kaw ta za á boh, ndirigi ka njigi manja sən ta.

Ta wili dara Pasəka

(Mat 26:17-25; Mak 14:12-21; Zan 13:21-30)

⁷ Tá nja cah pic dara na ndiri ma nja ka hami biret manja bas ti sla. A pic tik ndirigi a nja ka fati kərti tumuk na *dara Pasəka. ^{††8} Yesu a wəla Piyer ege Zan ka zlən ta a liblay Zeruzalem. A ngareten: «Hi va, hine ta tokon wili dara Pasəka, hidi ka zəm tokon.» ⁹ Ndiri toku a ngareten: «Ha may mini ka va ka ta tik a ki?» ¹⁰ A ngareten acin: «Hi va a liblay tá gibik toku. Hin ta va, va va mbeh ka təf a nin, hi va ka jan hidi a səla yəm a talan a va á katəf ngid. Hine səbu. Sin ta va ka jem ida, hine səbu dere, ¹¹ aza hine ngaren a njjik ta nin acin: “Maday kini á zlən kini a zləra ku ka ngaroh wisike: Jik min ta va ka zəm wili dara Pasəka tete ndiri ta zəf ngaz da a ki ta.” ¹² Hin ta ngaren wa toku za, gawla toku a va ka daf hini jik maday ta tala həndan, nja lay nja ta nin. Ka jik toku acin hi va ka ta wili dara Pasəka a nin.» ¹³ Ndiri ma səray titoku mata zlim ta za, slid vigi acin, jani kən kərap kap kap wa nja Yesu mata cedeten. Aza ti ti wili dara Pasəka a nin.

Zəm wili dara Pasəka

(Mat 26:26-30; Mak 14:22-26; 1Ko 11:23-25)

¹⁴ Ler zəm wili *dara Pasəka mata təf za, Yesu tete *makatəf tegi slid vigi. Mata tədigi za, nja njagi kad acin, a zəmi wili. ^{††15} Ta zəmi wili, Yesu a ngareten acin: «Kati may ácah ka zəm wili dara Pasəka cah tete hini á lap a zakay kama kata ka sa beni. ¹⁶ Ta ced hini, ta va ka zəm wili dara cah baba kun. Sey pala madaba ma dara Pasəka toku ka kpsal a zakay ane ka lay Dabawəzləv ta maru.» ¹⁷ Mata cedeten wa toku za, baw kən sa

† 22:1 Exo 12:1-20 †† 22:2 19:48 † 22:3 4:2, 13; 10:18; 22:31, 53 †† 22:7 Exo 12:6 †† 22:14 6:13

a kop tik, ngaren soko a Dabawəzləv, aza a ngar: «Hi baw kən sa cah, hin kərap hine su. ¹⁸ Ta ced hini kad, daka a picah, ta va ka sa kən sa mada ngacah baba kun, sey a pic, Dabawəzləv ta va ka mar lay.» ¹⁹ Aza baw biret, ngaren soko a Dabawəzləv, wak wak za, baw vəleten ka ham ta. A ngar: «Ngacah ada kəsəm da. Ta va ka vəlu, ndirigi ka pəm kigi za, hini ka jan bit micin hini á nin za. Hine ham biret cah kepic kepic, hini ka dasl talan ka kata!» ²⁰ Mata wayi zəm wili za, Yesu baw kən sa a kop tik a nimin, aza a ngar: «Ngacah ada *zla wəla həza, Dabawəzləv ta va ka zlu kad ka diya yəwən lap tete hini. A va ka diyu áka bebiz da cah za ma va ka kwar kad ka na hini. ^{†††}

²¹ «Hi zlimi ta ced hini, hidi ma va ka daf zləra ka kata ka kaw kigi za má, mine zəm wili a sin. ^{††22} Hayin duze, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka məc, ngam Dabawəzləv ti zla məməd da a nin ba. Yo gara hidi ma va ka daf zləra ka kata toku, a va ka sa beni kazaway.» ²³ Mata zlimi labar Yesu za, a nehi kəsəm tan kəsəm kəsəm, ko nayi a ngar: «A ngar ka kata acin vu?» «A ngar ka kata acin vu?»

Hidi maday ada nayi?

²⁴ Nəp kedirek ndiri ta zəf ngaz Yesu tar ka gabəzigi kəsəm kəsəm, a ngarigi: «Hidi maday ta daba tokon ada nayi?» ^{§ 25} Yesu a ngareten: «Hin ti sənu, bayigi ta talalay cah a nja ka mari ndirigi a həra piren. Aza bayigi nji sembe a nja ka may ta, ndirigi ka fol ta ka ngarigi: “Kay, ndiri toku ndiri menekin.” ²⁶ Ama gara na hini wər, hin ndiri ta zəf ngaz da, hi njá ka ca talan hini wa nja na bayigi toku kun! Ta ced hini, hidi meze maday ta daba hini mata nja ka hidi meze mekedirek ba. Talan hidi ta daba hini mata nja ka ma həl kəzəd ndiri kərap. ^{††27} Yaw, tá toku hidi ma nja ka nja kad ka zəm wili ege hidi ma həl wili toku a siwili kad wər, nayi ada maday yi? Hi ced ka! Yo, hin ti sənu, hidi maday ada hidi ma nja ka zəm ma zəm zəm. Hi ləma, kata hidi maday ta daba hini má, ta nja ka həl hini kəzəd. Hi səba dangaz da acin. ^{§†}

²⁸ «Na hini, ko ka beni kata mata su kərap, hin ti bərəs tete kata. ²⁹ A tala ngatoku, ta va ka vəl hini lay, hidi ka mar tokon á lap wa nja Vay mata vəl ka kata ka maru. ³⁰ Ka lay ta va ka maru toku, ni va ka zəm tokon wili á lap, aza ni va ka sa tokon kən sa a nin dere. Hi va ka nja ka lay nja bay ka bas kita səban *ndiri Isirayilagi pana pana gub a tala səray. Aza hi va ka nja ka maday acin.» ^{§†† §†}

††† 22:20 Exo 24:8; Jer 31:31; Zac 9:11; Rom 11:27; 2Ko 3:6; Gal 4:24; Hib 8:6; 9:12 ††† 22:21 Zan 13:2, 21-30 § 22:24 9:46-48 §† 22:24 Mat 18:1; Mak 9:33-34 §†† 22:26 9:48; Mat 23:11; Mak 9:35 §† 22:27 Zan 13:4-5, 12-17 §†† Aza hi va ka nja ka maday acin §† 22:30 Mat 19:28

Yesu ege Simon Piyer

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Zan 13:36-38)

³¹ Yesu a ngaren a Simon Piyer: «Simon, a jen zlimi kad ka zlimi labar ta va ka cedoh toku. Dabawəzləv ti ker katəf a *Gudul ka geh nəv hini, hin ndiri ma səba katəf da, wa nja wərti ma nja ka kec masəf ka kpal ma kpek kpek ege manja dapəd. ^{†32} Ama kati dəkəb Dabawəzləv a tala ku Simon, hoh ka nja manja bu ka dawən. Kati sənu, ha va ka bu ka dawən, ama pic takan, hoh ta va ka cəbaha ka səba katəf da a nimin, ma zlebeten a golomocogi ka gari toy toy ka katəf da.» ^{††33} Simon Piyer a ngaren acin: «Ha may ka ngar ka kemi, Maday? Ko a va ka fiyohigi a je fərsəna, ni va ka va a hoh. Ko a va ka pəməhigi za, ni va ka məc a hoh.» ³⁴ Yesu a ngaren: «Piyer, ta cedoh kad, a vuđu cah, gamndak a ca wəla kese kun, ha va ka ngar ka kata a vere ndirigi cəb makad, ha sən ka dakun ta.» †

Ngəz na wəvər kad a lib beni

³⁵ Yesu a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik a nimin: «Kata mata va ka zlən hini ka va a liblay maparam ka cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi, kati zlən hini manja dala, manja gabal ka sek kən ham a nin, aza manja kərap a ngaz. Yaw, hin mata va za, kən ti sen hini acin vu?» A ngarigi: «Awu, kən a sen kini dakun.» ^{††36} Yesu a ngareten acin: «Tá nja cah wa sin baba kun. Hidi nja dala baw hidi nja gabal ka sek kən ham, mata baw kən tik ka va a sin. Hidi mangar waz maday tik da dakun wər, mata ber lukut tik za, mata səkəmu takan ka va a sin dère. ³⁷ Hin ti sən labar maparam mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv kide. Ti lalab ta: “Ti ca ta ka hidi ma diya ma ngav ngav.” Yo, labar ngatoku a lalab ta ka kata. Ta ced hini, ko diya diya wa siki, sey kən toku ka diya wa sin a tala da. Hayin, kən mata lalab tegi a tala da toku, mbeh ka diya a tala da duze.» ^{††38} Ndiri ta zəd ngaz tik a ngareten: «Maday, ndah waz maday səray ta wanacah.» Yesu a ngareten: «Kay, hi zlimi labar da kese kun, səwan ka kərap ləwa tik a wacah.»

Yesu ane Gecemane ta cadak Oliv

(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹ Yesu slid va a cadak *Oliv ka lay mata səsən ka va a nin. Ndiri ta zəd ngaz tik a səba ta. ^{†††} ^{†††40} Mata tədigi ka lay toku za, a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik acin: «Hi dəkəb Dabawəzləv a tala hini, Gudul ka nja manja bebed hini, hini ka diya ma ngav ngav.» ⁴¹ Yesu mata ngareten wa toku za, slid va tik ngid ngid a slambede-mi nda gugun təd a nin. Gbərəw dəb kad a metikisem, cen zləra a Dabawəzləv, ⁴² a ngaren: «Aw Vay, a va ka jan wər, a njá ka ker ka ka sa beni ma va ka ya a tala da

† 22:31 22:3 †† 22:32 Mat 16:18; Zan 21:15-17 † 22:34 22:61; Mat 26:75; Mak 14:72 †† 22:35 9:2-3; 10:4 †† 22:37 Esa 53:12 ††† 22:39 5:16 ††† 22:39 21:37; Mat 26:30; Mak 14:26; Zan 18:1

toku kun. Yo Vay, a njá ka diya kən nəv da mata may kun, a diya kən, nəv ku ta may.» [§] ^{[43} Njod mazlən Dabawəzləv ti yaha á wəzləv kad a zləra tik ka vəlen sembe ka bərəs. ⁴⁴ Yesu a nəna kam kam kam a pərət, nəv tik mbeh ka ndoh ka məc. A tala ngatoku a dəkəb Dabawəzləv day za a sembe tik kərap kərap ka zleben. Den den lay bərət ta zləv á mazəra tik kad com com com wa nja bebiz.] ⁴⁵ Mata cen zləra a Dabawəzləv za, cəb a zləra ndiri ta zəd ngaz tik, jan ta a wanigi, ti ngadi hərə zaba, ngam saha a tala tan. ⁴⁶ Fuduh ta za, a ngareten: «Na hini, hin ti wan vu? Hi slid za, hine dəkəb Dabawəzləv, Gudul ka nja manja bebed hini, hini ka diya ma ngav ngav.»

Yesu tete ndiri ma kaw ta

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Zan 18:3-11)

⁴⁷ Yesu ta ləwa a wilin toku, ndiri pe ti tədahigi. Yahuda takana, hidi ta daba ndiri ta zəd ngaz tik ma gub a tala səray á jəka katəf. Va a zləra Yesu ka fəđu ninek ninek. ⁴⁸ Yesu a ngaren acin: «Wa Yahuda, ha ya ka fəd ka, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za wa nja ngama ku menekin, ndiri ka sən ta a nin ka kaw kigi za vu?» ⁴⁹ Njod ndiri ma nja ka səbi Yesu ti səni kən ma va ka tədaha a tala Yesu, a neh ta acin: «Wa Maday, mini ka bəl ta a waz maday wər, wa siki?» ⁵⁰ Njod hidi takan ta daba tan fak waz maday fi bəl a hidi ma nja ka həl kəzəd ida mangarama meze maday ta je Dabawəzləv, pəda zlimi tik tá pala zləra zəm za, ti taw. ⁵¹ Yesu a ngar: «Hi ker həl kad, muk.» Njod Yesu zəd zlimi gawla toku kad.

⁵² Ka dawən tik Yesu a ngareten a madəday *mangaramagi, a madədayigi ma nja ka puwi *je Dabawəzləv, baw a gəbataligi ma yigi ka kaw ta toku acin: «Na hini, hin ti yaha a waz maday baw a təlay wər, kata mahəl ma zla wəla hidi vu? ⁵³ Kepic kepic hidi ti nja tokon á lap a je Dabawəzləv, aza hi kaw ka mandala tik kwayi? Yo a picah, pic na hini ti sla acin ka kaw ka za, baw pic na *Gudul ti sla dère ka diya kəzəd kpizli tik.» ^{§†}

Piyer a ngar: «Ta sən Yesu dakun.»

(Mat 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Zan 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ka dawən tik, ndirigi ti kawi Yesu toku, tep ta ita *mangarama meze maday ta je Dabawəzləv. Gara Piyer wər, a səba tegi á zal za. ⁵⁵ Ane mandarida mangarama toku, ndirigi ti mbəli kuhu, a sib ta. Piyer va a zləra tan, nja kad ka sib tik dère. ⁵⁶ Kedirek wərti maparam ma həl kəzəd ida mangarama toku ti ləma Piyer, a sib kuhu. Baw hərə ca a nin, a ngar: «Gawla toku dère a nja ka njigi a Yesu.» ⁵⁷ Piyer a ngaren: «Mgba, ta sən gawla toku kun.» ⁵⁸ Kedirek hidi maparam ti ləmu, a ngar: «Kati sənoh, hoh a daba celen Yesu dère.» Piy-

§ 22:42 Mat 6:10; 20:22; Mak 10:38; Zan 12:27-28 §† 22:53 19:47; 22:3

er takana a ngaren: «Awu, kata celen dakun.»⁵⁹ Ka dawən ler takan, hidi maparam a ngar a nimin: «Kati sənəu, ko diya wa siki, gawla cah celen Yesu, ngam sin hidi ta liblay Galili.»⁶⁰ Ama Piyer a gabəzay tik səb, a ngaren: «Ha cəf ka ma ma ngatoku mi? Ta sənay ka dakun.» Piyer ta ləwa toku, njod gamndak ti ca wəla.⁶¹ Yesu bu za, baw həra ca ka sin. Njod talan Piyer ti dasl ka labar, Yesu mata ceden ka sukuh sukuh gəda. Ti ngaren: «A vudu cah gamndak a ca wəla kese kun, ha va ka ngar ka kata cəb makad a vere ndirigi ha sən ka dakun ta.»⁶² Piyer mata dasl talan ka labar, Yesu mata ceden toku za, slid va tik a lakwat, aza a han acin a tiwed məc hidi.

Yesu tete madəday Yahudiyagi ma basi kita

(Mat 26:59-68; Mak 14:55-65; Zan 18:19-24)

⁶³⁻⁶⁴ Kedirek ndiri ma puwi Yesu tar ka miseten. Bawi həra tik vət vət kad, pəm pəm ta. Mata pəm ta za, a ngareten: «Hati sən hidi ma pəmoh toku vu? A cəf kini səka!»^{†65} A ra ta kahay kahay.

⁶⁶ Lay mata pat za, gəbataligi, madəday *mangaramagi ta je Dabawəzləv tete *maləmiği ya bas basigi kad. A ngareten a ndirigi ka dahi Yesu a gibe gəbatal Yahudiyagi ma basi kita ka cəba ma tik. Slid va da ta.⁶⁷ Mata da ta za, ndiri madəday titoku a neh ta, a ngareten: «Hoh ada Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday vu? A cəf kini səka.» Yesu a ngareten: «Kati ngar hini wər, hayin kata, hi va ka yək ma da dakun.»^{‡68} Aza kati neh hini kən dərə, hi va ka cek ka dakun.⁶⁹ Ama ta cəf hini, daka a picah, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta va ka nja á zləra zəm Dabawəzləv ma mar sembe za.»^{†70} Mata zlim ta wa toku za, sini kərəp gas ma waw, a ngareten: «Yawa, a nja na ngar hoh Kərti Dabawəzləv kide?» Yesu a ngareten acin: «Hayin, hin ti cədu kad ba, kata sin.»^{‡71} Mata zlim ta wa toku za, a ngarigi: «Ma ngatoku muk səb gəga, mine may hidi ka cəf kini á cəf baba kun. Min a tala kini, min ti zlimi labar mata cəf ma ma tireh kazaway a tala Dabawəzləv.»

Yesu a gibe Pilat

(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Zan 18:28-38)

23 Kedirek ndiri ma bas bas kərəp ti slidigi za, a tepi Yesu a gibe Pilat, masara ma mar lay.² A nin, a fi ta ka kita, a ngarigi: «Min ti jan gawla cah a gwigwir liblay kini. A ngareten a ndirigi ka yab jomorgol masara *Roma ma mar lay kərəp kun ta. Ti ngar dərə, sin ada Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka bay ta.»^{‡13} Pilat mata zlimi wa toku za, a neh Yesu acin, a ngaren: «Hoh ada bay *ndiri Yahudiyagi duze vu?» Yesu a ngaren: «Hayin wa nja hoh mata

† 22:61 22:34; Mat 26:34; Mak 14:30 †† 22:63-64 7:16 ‡ 22:67 9:20; Zan 10:24-25 †† 22:69 Dan 7:13; Dir 110:1; Kmy 7:56 ‡‡ 22:70 Mat 26:63; Luk 1:32-35 ‡‡† 23:2 20:20-26

ngar toku səb.»⁴ Pilat a ngareten a madəday *mangaramagi baw a ndiri ma bas bas acin: «Ta jan ma ngav ngav, gawla cah mata diyu ko kedirek ka zlen kita dakun.»⁵ Ama ndiri a wilin be be a mbaneten ma a madaba ka fi ta ka kita səb. A ngarigi: «Gawla toku ti gəgar labar tik a daba ndiri Yahudiyagi. Ti tar ka liblay bay Galili ta maru təd a wacah. A wilin a gəgaru. Aza labar tik a nja ka da gwigwir a daba ndirigi kərəp.»

Yesu a gibe bay Herod

⁶ Pilat mata zlimi labar ndiri ma fiyi Yesu ka kita toku za, a ngareten: «Gawla toku wər, hidi ta liblay Galili, bay Herod ta maru vu?»⁷ Ndiri toku a ngareten: «Hayin, sin hidi ta liblay Galili.» Pilat a ngareten: «Yo, Yesu hidi ma nja ka vəl zləra tik a bay Herod, hi tep səb a zləra tik, sin mata basen kita.» Kən toku ta diya, bay Herod a liblay Zeruzalem dərə.^{‡‡8} Slid tep ta acin. Mata tep ta za, nəv bay Herod dewaterkun ka ləma həra Yesu. Ti may daka məndan cekw ka janigi a sin. Ngam ti zlimi labar tik a gi, aza ti may kwet sin ka diya ban kən səka a vere tik ka ləma.⁹⁹ Herod a neh Yesu a tala kən pana pana acin. Ama Yesu a ceken kun, tete'w nəpay tik.¹⁰ Madəday mangaramagi ta je Dabawəzləv tete *maləmiği a nin dərə. A mbaneten ma pana pana a madaba acin.¹¹ Herod tete soji tegi a miseten, aza a ca ta ka kən həva. Bawi lukut menekin kazaway, fiyeten wa nja na bay ka miseten. Mata diya ta wa toku za, cəb ta a nimin ka va a zləra Pilat.^{§12} Kamatakan Pilat ege Herod a ngəmi talan kun. Ama a pic tik ti kpawi ngama acin.

Kita Yesu

(Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Zan 18:39-19:16)

¹³ Yesu mata təd a gibe Pilat za, Pilat wəla madəday *mangaramagi ta je Dabawəzləv, ndiri madədayigi baw ndiri maparam ka bas kad.¹⁴ Mata basahigi kad, a ngareten: «Hin ti da gawla cah a gibe da, aza hin ti ngar: "A gwigwir liblay kini ta." Yo, kati nehu a vere hini dakun vu, a tala kən pana pana hin mata fiyu ka kita. Aza ta jan kən ma ngav ngav mata diyu ko kedirek ka zlen kita dakun.¹⁵ Hi ləma, ko Herod a jan kən ma ngav ngav mata diyu dakun, ada mətá da ta a nimin a zləra tokon a wacah. Yo ta cəf hini, gawla toku a diya ma ngav ngav ko kedirek ka pəm za dakun.¹⁶ Tá nja cah ta va ka rəben lakwatay, aza ta va ka ficiku kad.»^{[17} Mata ngareten wa nja ngatoku, ngam ka wan ka wan ndiri Yahudiyagi ta nja ka diyi dara *Pasəka, sey Pilat ka ficiketen hidi takan a je fərsəna kad.]¹⁸⁻¹⁹ A pic ta gəri Yesu ka pəm za toku, hidi maparam a je fərsəna, zlim tik Barabas. Barabas toku ti gwigwiri liblay Zeruzalem tete ndiri maparam, aza ti ndəv teli. Ndiri ma bas bas mata sən ta za, Pilat a gər ka ficik Yesu

‡‡‡ 23:7 3:1 § 23:8 9:9 §† 23:11 Mat 27:28; Mak 15:17; Zan 19:2

kađ, a sleri wəla day day, a ngarigi: «A pəm gawla toku za, ma ficik kini Barabas kađ.»¹²⁰ Pilat a ləwaten a nimin ka jan ka yawi ma tik, a ngareten: «Ta may ka ficik Yesu kađ.»²¹ Ama sinigi a wilin be be a slerey wəla tan səb, a ngarigi: «A kpawu ka pay ma zlambda zlam-bay mata məc, a kpawu ka pay ma zlambda zlam-bay mata məc ta.»²² Pilat a ngareten a nimin cəb ma makad tik: «Wa ndiri cah, hi ced ka kən ma ngav ngav mata diyu, kata ka kpawu ka pay ma zlambda zlam-bay ka məc toku, a diya kən mi? Ta jan kən ma ngav ngav mata diyu ko kedirek ka pəm za đakun. Tá nja cah ta va ka rəben lakwatay, aza ta va ka ficiku kađ.»²³ Ama a wilin be be a slerey wəla tan səb. A ngarigi: «Ala, a kpawu ka pay mata məc ta.» Ta sleri wəla, sler za sler, sler za sler toku, ti gbori nəv Pilat.²⁴ Pilat pəđ zləra tik a nin za, a ngar acin: «Hi diyen kən hin mata may.»²⁵ Baw Yesu, vəleten a lib zləra tan, baw hidi ma gwig-wir lay aza ma ndəv teli takana, ficik a je fərsəna kađ wa nja nəv tan ta may.

Yesu ka pay ma zlambda zlam-bay

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Zan 19:17-27)

²⁶ Sojigi a tepi Yesu ka pəm za acin. Bawi pay ma zlambda zlam-bay vəleten a Yesu ka bawu ka va ka kpaw ta a nin. Ta vigi á katəf ngid, janigi tete hidi maparam, a ya donu za, zlim tik Simon ta liblay Sirene. Soji titoku bawi pay takana vəlen gawla toku, a ngareten: «A səbaha á zal za.» Simon bawu, a səba ta á zal za.

²⁷ Ndiri maparam pe a səba ta dère. A daba ndiri toku, wərti a nin. A hanigi, a tihi nəv tan a tala beni ma va ka tədaha a tala Yesu.²⁸ Yesu bu áka sinigi, a ngareten: «Hini wərti ta liblay Zeruzalem cicah, hi njá ka han a tala da kun. Hi han na daba talan hini, baw na wəri hini ba.²⁹ Ta ced hini, pic takan beni maday a va ka yaha a tala hini. A pic tik ndirigi a va ka ngarigi: "Mokodol wərtigi, nəv tan mata nja gudum." Ngam wərti nja wərigi a va ka hanigi: "Haya wəri da," ka bəni kahay kahay.^{††30} Ndirigi a va ka pərətigi kahay kahay, aza a va ka ngareten a cadak: "Hi pas a tala kini!" Aza a va ka ngareten a hohoy dère: "A məd kini kad!"^{‡31} Hayin duze, kati sənu, ndirigi a va ka si beni kahay kahay, ngam, ko kata ma nja ka diya kən, Dabawəzləw ta may, ta va ka sa beni. Yaw azal ndiri ma fehi labar Dabawəzləw vu?..»[†]

³² Sojigi ta tepi Yesu toku, a tepi mahəligi səray dère ka va ka kpaw tete Yesu.³³ Ti təđigi ka lay mata vigi a nin, zlim tik Golgota. Golgota toku a nja na ngar, lay tik kibe kibe kokulom talan hidi memilin. Mata təđigi za, bawi Yesu kpaw ta ka pay ma zlambda zlam-bay acin. Dəbigi kađ ka mahəl sərayigi dère, kpaw ta a jakwar Yesu ko nayi ka pay ma zlambda zlam-bay tik, həndan á zləra zəm tik za, həndan á zlabay tik za.^{‡‡34} Yesu acin a

† 23:18-19 Kmy 3:13-14 †† 23:29 21:23 ‡ 23:30 Osé 10:8; Kzl 6:16 †† 23:31 1Pí 4:17 ‡‡ 23:33 Esa 53:12

dəkəb Dabawəzləw a tala sojigi ma kpaw ta toku. A ngar: «Vay, a zer ma ngav ngav tan kađ, ngam a səni kən mata diya ta đakun.» Ka dawən tik sojigi bawi lukut ta kəsəm tik, aza a fiyi caca ka sən a va ka wak ta a nja siki. Mata fi ta za, wak waki kən tan toku za acin.^{‡‡35} Ndiri ma bas bas ta nin garigi kađ ka saf kən ma diya toku. Gara madəday Yahudiyagi ta daba tan wər, a miseten a Yesu. A ngarigi: «Sin Hidi, Dabawəzləw ma-ta pəzen dawa aza Hidi, Dabawəzləw mata mbatu wər, mata bit talan tik za muk. Ti bit ndirigi, aza a bit talan tik səka đakun wər, mi ma həl mi?»^{‡‡36} Ko sojigi ma kpaw tegi má a miseten dère. Vigi mbeh mbeh a jakwar tik, bawi kən sa ma bilekw vəleten ka su.^{§37} A ngareten: «Hoh bay *ndiri Yahudiyagi wər, a bit talan ku səka za acin muk!»^{§†38} Ndirigi ti laləb ta ka pay tá tala tik kađ: «Gawla cah, bay Yahudiyagi.»

³⁹ Mahəl takana ma takan dère a ra Yesu, a ngaren: «Há ngar, hoh ada Hidi, Dabawəzləw mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday. Tá nja cah, a bit talan ku za acin, aza ma bit kini səka za.»⁴⁰ Mahəl ma səray tik a ngaren a celen toku: «A ngar wa nja ngatoku kun. Ha pərət səka a Dabawəzləw kun vu? A ləma, min tokon makad tik, ti basi kita tokon takanna.⁴¹ Ama gara min a hoh wər, ninek mini ka sa beni wa toku, ngam mi jan mazlən kəzəd kini min mata diyu. Ama na tik a diya ma ngav ngav kun, a sa beni səb kahay.»⁴² A ngaren a Yesu acin: «Yesu, hoh ta va ka cəba ka mar lay, ma đas talan səka ka kata.»⁴³ Yesu a ngaren: «Ta cedoh kađ ninek ninek, a picah, ni va ka lap a hoh ka va ka nja ka *lay menekin a wəzləw.»^{§††}

Məc Yesu

(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Zan 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Mata nja pic debe pic, pic a zlaw baba kun, ta-lalay kərəp ti gbirzlib. Ti nəp, nəp nəp təd ka pic ma biz tar a yigi ita. Gwada ma zen zen ta je Dabawəzləw ma nja ka pəla lay, Dabawəzləw ta nja ka nja a nin kađ, ti pər á daba daba kađ kurad səray.^{§†46} Njod Yesu pa' wəla. A ngaren a Dabawəzləw: «Vay, a baw ziziwit da za.» Mata ngar wa nja ngatoku za, məcay tik acin.^{§†47} Maday soji ma bələkigi ta nin ta ləma Yesu ta məc toku, a ngar: «Kay gawla cah a diya ma ngav ngav kun, hidi menekin duze kun va ndiri da,» aza a fol Dabawəzləw.^{§†48} Ndiri ma bas bas ta nin ma yigi ka saf tik mata ləma ta za, a tihi nəv tan, aza a va tan ita.⁴⁹ Gab kəcah ngami Yesu gi tete wərtigi maparam ma gar garigi, a ləmi Yesu ta məc toku dère. Mandala Yesu mata slid a liblay Galili za, wərti titoku ti səba ta.^{§†}

‡‡† 23:34 Dir 22:19; Mat 5:44; Luk 6:28; Kmy 7:60 ‡‡‡ 23:35 Dir 22:8; 109:25 § 23:36 Dir 69:22 §† 23:37 Mat 27:11 §†† 23:43 2Ko 12:3-4; Kzl 2:7 §† 23:44-45 Amo 8:9 §†† 23:46 Dir 31:6; Kmy 7:59 §† 23:47 a diya ma ngav ngav kun: Mat 27:19; Kmy 3:14; 7:52; 22:14 §† 23:49 8:2-3; Dir 38:12

Məđ Yesu a civi

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Zan 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Hidi maparam daha, zlim tik *Zozef. Sin hidi ta liblay Arimate ta liblay Yahudiya. Gawla toku hidi menekin, aza a nja ka diya kən wa nja Dabawəzləv ta may. A nja ka pu pic, Dabawəzləv ta va ka yaha ka mar lay. Zozef toku, hidi ta daba gəbataligi ma nja ka basi kita. Mata va ka basi kita Yesu ka pəm za, a yək ma tan kun. ⁵² Yesu mata məc za acin, Zozef toku slid va a zləra Pilat, aza a ngaren: «Kati ya ka neh katəf ka baw memici cah ka va ka məđ kađ.» ⁵³ Bay Pilat keren katəf. Zozef slid va, va bawa memici ka pay kađ, pađ pađ a yar ma barən, va məđ a civi. Civi toku yəwən civi, a rahi gudungul wa nja bədəm kamatakan. ⁵⁴ Ta məđ tegi toku, ndiri a kəməsi kəsəm na *pic nəp ndiri Yahudiya-gi. Pic mbeh ka tuk, zal ka tari nəp tan.

⁵⁵ Wərti maparamigi ma səbi Yesu mandala mata va ka slid a liblay Galili za, səbi Zozef dere ka va a ma civi, aza ti ləma ta wa nja Zozef mata məđ memici toku a civi. ⁵⁶ Mata ləmi lay tik za, slid cəba tan ita. Va gər gəri mambambu pay, ta ta dawagi a sin ka va ka pəzetən a memici tik. A pic nəp ndiri Yahudiya-gi a vigi dakun. Nəpay tan wa nja mazuko tan ta ngar. ††

Civi ánimin

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Zan 20:1-10)

24 A dawən pic nəp Yahudiya-gi, a pic dəmas acin, gbəma cekw cekw, wərti toku bawi dawa tan mata ta ta toku, aza slid vigi acin a ma civi Yesu toku. ² Mata təđigi za, jani gugun mata peki ma civi a sin ma gwad gwad á mazlən za. ³ Tuhigi a civi, saf safi, kəsəm Maday tan Yesu daha a nin kun. ⁴ A ngarigi: «Yaw, kən mi ma hələn acin mi? Tátoku hidi ka həlay tokon mi?» Ta bənigi wa toku, njod ndiri səray a lukut ma barən ma tel tel a kəsəm ti pizlahigi a həra tan. ⁵ Wərti toku ti pərətigi kam kam, bawi talan tan, tək kađ. Ndiri toku a ngareten acin: «Hidi, hin ta gəru toku a vere, yaw, hi gəru acin a civi kemi? ⁶ Daha a wilin a wacah dakun, Dabawəzləv ti mbəla a civi zaba, tá nja cah a vere. Hi dasl talan ka labar mata ced hini mandala sin mata nja ane liblay Galili. Ti ngar hini: ⁷ «Kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ko diya wa siki, ndirigi a va ka baw kigi ka vəl kigi a lib zləra ndiri ma nja ka diyi kən ma ngav ngav ka kpaw kigi ka pay ma zlambda zlbay ka məc. Ta məc za, ta va ka wan a civi wan səray, ma makad tik ta va ka mbəla da za ta,» dakun vu?» ⁸ Wərti toku mata zlim ta wa toku za, talan tan dasl acin ka labar Yesu toku.

⁹⁻¹⁰ Sliday tan a ma civi za, cəbay tanigi. A daba tan Mari ta liblay Magədəla, Yowana baw Mari mamən Zak. Vigi a zləra ndiri gub a tala takan †† ta zəd ngaz

† 23:55 8:2-3 †† 23:56 Exo 20:10 ‡ 24:6 9:21-22 †† Ndiri ma gub a tala takan taku, makatəf Yesu gi.

Yesu tete ndiri maparamigi ma nja ka səbi katəf Yesu, cedeten labar toku. A ngareten: «Hi zlimi, Yesu a vere ta.» ¹¹ Mata zlim ta za, a yəki ma tan kun, a ca ta, a cedi ma wəya. ¹² Ama Piyer caw slid si á si, va a ma civi ka hizl tik. Mata təđ za, dəb kađ kədan kədan, daha a nin kun. Sey a ləma kən mada maslaga mata pađ ta a sin á gindik. A ngar: «Yaw kən mi ma həl acin mi? Kən ngatoku a kpas talan da.» Slid ya tik ita acin.

Ndiri səray ma vigi liblay Emawəs

(Mak 16:12-13)

¹³ A pic mbəla Yesu toku, ndiri ma nja ka səbi katəf Yesu sərayigi slidigi ane liblay Zeruzalem za, vigi a liblay Emawəs. Ka slid a liblay Zeruzalem za ka təđ a liblay toku, ler səray a katəf. ¹⁴ Ta vigi á katəf ngid a ləwigi a tala kən kərap ma diya a tala Yesu.

¹⁵ Ta gabəzigi pele pele a tala kəni toku, Yesu a talan tik ti ya a daba tan, aza a vigi tete sinigi á lap. ¹⁶ A ləma ta, ama a sənay ta Yesu ata dakun, həra tan ti gbirzli-ib. ¹⁷ Yesu a ngareten acin: «Hi mbu ma takana á katəf ngid cah a tala mi?» Garigi kađ, ngad ngad həra za acin. ¹⁸ Hidi takan ta daba tan, zlim tik Kiliyopas, a ngaren a Yesu: «Kən ma diya ta məndan, mulukigi kərap ma njigi a liblay Zeruzalem ti sən ta zaba, aza na ku ha sənu səka dakun vu?» ¹⁹ Yesu a ngaren: «Kən mi ma diya mi?» A ngaren: «Ni ləwa a tala kən ma diya a tala Yesu ta liblay Nazaret. A həra Dabawəzləv baw a həra ndirigi kərap, sin ada *makatəf Dabawəzləv. Ti diya kən madədayigi pana pana. Aza ta nja ka cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi dère, labar tik a ndəv ka lay kahay kun. ²⁰ Madəday *mangarama ta je Dabawəzləv kini baw madəday kini á baw ta, mətá vəl ta a lib zləra ndiri madəday *Romagi ka zli kita tik ka pəm za, aza mətá kpaw ta ka pay ma zlambda zlbay ka məc. ²¹ Na kini, min ti bənu, Dabawəzləv á zlənahə ka bit *ndiri Isirayilagi ada talan kini mətá nja genna ka sin. A ləma, mata pəmi Yesu toku za, wan ma makad a pic-ah. Ama kən maparam ti diya a picah. ²²⁻²³ Wərti maparam ta daba kini á slid mətá vigi gbəma cekw cekw a ma civi, mətá tuhigi a nin. Mata tuhigi za saf safi, memici tik daha a nin baba kun. Njod *mazlən Dabawəzləv gi səray mətá pizlahigi a həra tan, aza mətá ngareten: «Dabawəzləv ti mbəlahə zaba, a vere ta.» Mata zlim ta wa toku za, mətá ya ced kini labar tik acin. Labar wərti toku ti vəl kini bən pele pele a tala tik. ²⁴ Min mata zlimi za, ndiri maparam ta daba kini mətá vigi a ma civi toku, aza mətá jani kən kap wa nja wərti toku mata ced kini. Sey Yesu a talan tik a ləma ta dakun.» ⁵

²⁵ Kiliyopas mata ceden wa toku za, Yesu a ngareten: «Hi zlimi ninek kese kun cah, mi ma həl mi? Labar, *makatəf Dabawəzləv mata ced hini a tala kən ma va

†† 24:9-10 Mak 16:10-11; Luk 8:2-3 ††† 24:19 7:16 ††† 24:21 1:68; 2:38 § 24:24 24:12; Zan 20:3-10

ka tədaha, nəv hini a wilin səray səray ka yək tik. ^{†26} Ta ced hini, ko diya diya wa siki, Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday, sey ka sa beni wa nja ndiri mata diyaten toku, di ka təd ka lay, Dabawəzləv ta maru, sin ka fiyen miseh maday tik acin.» ²⁷ Ka dawən tik, Yesu cedeten kən kərap, ndirigi pana pana mata lalab ta a tala tik a lib deftere Dabawəzləv. Tar ka cedeten labar a lib deftere *Moyiz, ced ced təd ka labar, makatəf Dabawəzləv gi mata lalab ta kərap ka zlim ta ninek ninek. ^{††}

²⁸ Mata va ka nja mbeh ka tədigi a liblay Emawəs mata vigi a nin toku, Yesu a gər ka ker ta kad ka va gibik á gindik. ²⁹ Ndiri toku a ngareten: «A ker kini kad kun, a ləma pic mbeh ka tuk, hidi ta nəpay tokon, wa siki?» Yesu yaw ma tan, aza nəpay tik tete sinigi. ³⁰ Njagi kad ka ham kən acin. Yesu takana baw biret, ngaren soko a Dabawəzləv, wak wak za, baw vøleten. ³¹ Mata ləma ta wa toku za, njod ndukun talan tan ti dəs. A ngarigi acin: «Yesu cah ada ngacah.» Njod Yesu lekwey tik a hərə tan za. ³² A ngarigi kəsəm kəsəm acin: «Mandala Yesu mata ləwa tokon á mazləzla katəf ngid, aza ta ced tokon labar Dabawəzləv ta lib deftere tik mini ka zlimi ninek ninek, ti kəz nəv tokon kun vu?» [‡]

³³ Njod caw slidigi za, cəba tan a liblay Zeruzalem. Va jani ndiri ma gub a tala takan ta zəd ngaz Yesu ma bas bas tete celegi. ³⁴ Ndiri ma bas bas toku a ngarigi: «Maday tokon ti mbəla duze, a vere. Simon ti ləma a hərə tik.» ^{††35} Aza ndiri ma səray titoku a cedeten kən ma həl a tala tan. A ngareten: «Min mata va ka va a liblay Emawəs, min ti jan tete Yesu a katəf, aza ni cu ka sin kun. Sukuh sukuh ta wak biret min mətá sənu acin.»

Yesu tete ndiri tik

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Zan 20:19-23; Kmy 1:6-8)

³⁶ Ndiri ma səray titoku ta cedi kən ma diya toku, njod Yesu a talan tik ti ya a daba tan. A ngareten: «Nja menekin mata nja tete hini!» ^{††37} Ndiri kərap bebiz tan ti zer, ngam a ca ta a ləmi ziziwit hidi. ^{††38} Yesu a ngareten: «Hi pərət wa nja ngacah kemi, aza nəv hini a nja səray səray cah a tala mi?» ³⁹⁻⁴⁰ Yesu dafeten zləra tik baw ngaz tik acin. A ngareten: «Ndah, hi hizl zləra dā baw ngaz dā, hi va ka sən, kata səb a tala dā. Hi ya, hine dos zləra hini a kəsəm dā, hi va ka sənu a nin, ka ta ziziwit kun, ngam ziziwit, viren kəsəm tik baw gengirizl tik dā dākun. Ama na dā wər, dāha.» ⁴¹ Mata ləma ta za, nəv tan ti gudum kazaway, ama talan tan a wilin

† 24:25 24:45 †† 24:27 24:44 ‡ 24:32 24:45 †† 24:34 Mak 16:7; 1Ko 15:4-5 †† 24:36 1Ko 15:5; nja menekin: Luk 2:14 ††† 24:37 Mat 14:26; Mak 6:49

a pələk. Talan tan ka pələk baba kun wər, Yesu a ngareten: «Kən ham dāha a zləra hini vu? Hi vəla ka a wacah kata ka hamu.» ^{††42} Ndiri toku bawi kilif ma məsa məsa kedirek, vøleten. ⁴³ Yesu yək ham a vere tan.

⁴⁴ Ka dawən tik Yesu a ngareten acin: «Kata mata nja a daba hini, kati ced hini ninek ninek kən kərap, ndirigi mata lalab ta a tala dā, ko diya diya wa siki, kən toku a va ka diya a tala dā, aza ti diya wa sin. Kən, *Moyiz mata lalabu a lib deftere tik, kən, *makatəf Dabawəzləv gi mata lalab ta a lib deftere tan, baw kən, ndirigi mata lalab ta a lib deftere dirfi, kəni toku kərap ti diya a tala dā.» ⁵⁴⁵ Aza acin a zlebeten, ndukun talan tan ka zlər za ka səni kən mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv ninek ninek. ^{5†46} A ngareten: «Hin ti sən kən mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv a tala dā kide. Ti lalab ta, Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday a va ka sa beni, a va ka məc, aza wan səray ma makad tik a va ka mbəlahə a civi za. ^{5††47} Aza dərə, ndirigi a va ka cedi Nawər Menekin a səban ndiri pana pana ta talalay kərap. A va ka cedeten ka buwi nəv tan za, aza Dabawəzləv ka zer *ma ngav ngav tan kad áka zlim tik za. Labar tik a va ka gəgar, tar a liblay Zeruzalem za, gbam talalay kərap. ^{5†48} Kəni toku ti diya a vere hini, aza na hini, hini á va ka gəgar labar tik acin, ndiri kərap ka zlim ta. ^{5†† 5†49} Gara kata wər, ta va ka vəl hini Mid Dabawəzləv, Vay mata ngar ka vəl hini. Hi nja kese a liblay Zeruzalem a wacah kúlá ka pic, Dabawəzləv ta va ka zlən hini Mid tik tá wəzləv kad, hini ka jan sembe kama hini ka va acin.» ^{5†}

Cəb Yesu a wəzləv

(Mak 16:19-20; Kmy 1:9-11)

⁵⁰ Kedirek Yesu ti ngazl ndiri ta zəd ngaz tik a liblay toku za, vigi a liblay maparam, zlim tik Betani. Mata njigi mbeh ka təd, Yesu kaf zləra za, a ngar: «Micin hini mata nja fonna.» ⁵¹ Ta ngar wa toku, lekwey tik a hərə tan za. Dabawəzləv a baw kən tik ka va a zləra tik. ^{5†52} Na tan wər, gbərəwigi kad ka fol ta. Slidigi za acin, cəbay tan a liblay Zeruzalem a nəv ma ndezlezl ndezlezl. ^{5†53} A liblay toku a nja ka vigi kepic kepic a *je Dabawəzləv aza a folay Dabawəzləv tan. ^{5†5}

††† 24:41 Zan 21:10; Kmy 10:46 § 24:44 24:27; Zan 5:39; Moyiz: Kmy 7:20-27, 35, 37-39; Zan 5:46; makatəf Dabawəzləv: Esa 52:13-53:12; Osé 6:2; deftere dirfi: Dir 22:69 §† 24:45 24:25-27, 32; Zan 20:9 §†† 24:46 9:21-22; Mat 26:56; Mak 14:49; 1Ko 15:3-4; Kmy 17:2-3; 28:23 §† 24:47 3:3; Kmy 1:8; 5:31; 11:18; 17:30-31; 20:21; Rom 15:19 §†† 24:48 Kmy 5:32; Zan 15:26-27 §† 24:48 Kmy 1:8, 22; 2:32; 3:15; 4:33; 10:39-41; 13:31 §† 24:49 4:18 §†† 24:51 9:51; Mak 16:19; Kmy 1:9; 3:21 §§† 24:52 Kmy 1:12; Zan 14:28; 16:22 §§§ 24:53 Kmy 2:46; 5:12

Zan

Jem a lib deftere cah

Zan kerti Zebede a lalab deftere cah. Sin hidi ta zed ngaz Yesu. Ndirigi a ngarigi mandala Zan ta lalab deftere cah, sin ti meser. A ngarigi sin ti lalabu a dawen mbu Yesu, viya day ka wom dorfatakan. A nja na ngar Matije, Markus ege Luka a lalabi na tan pepela ka sin.

A lib deftere cah, Zan a nja ka lawa a tala hidi ta zed ngaz Yesu maparam, Yesu mata mayu kahay kahay. A nja na ngar, a lawa a tala tik.

Zan ti lalab deftere cah ka zlebeten a ndirigi ka sen ta, Yesu ada Kerti Dabawezlav, aza ka sen ta, sin ada Hidi ma nja ka bit ndirigi. Hidi ma ca talan ka Yesu toku a va ka lekw kun, a va ka jan micin manja way.

Zan a ced tokon dere, kezad kerap, Yesu mata diyu, a diyu, ndirigi ka sen ta a nin za, ko sin ada nayi wer. Hine safu ka bawama koh. A nin Yesu ti vleten bired a ndirigi wujine jebin aza ti tar ka jekwaneten ndirigi, a ngareten: «Kata ada gada ndap ma nja ka vel micin a ndirigi.» Aza hine saf a nimin ka bawama gub a tala takan. A nin Yesu ti mbela Lazar a civi za, aza ti jekwaneten ndirigi, a ngar: «Kata ada hidi ma nja ka mbela ndirigi a civi za, aza ma nja ka vleten micin.» Yesu a ngar dere: «Kata ada lay ma kengay na ndiri ta talalay» (8:12), «Kata ada mejjik» (10:9), «Kata ada kula hidi ma mar» (10:11), «Kata ada katof na sen ma ma delele baw na jan micin manja way» (14:6), baw «Kata ada madeba pay, aza hini ada ca zlora tik» (15:5).

Yesu ta nja ka jekwaneten ken a ndirigi wa toku, ndiri maparam a nja ka yak ta, ndiri maparam a nja ka feh ta. Ti nja kap wa nja Zan mata lalabu ka 1:11-12. A nin a ngar: «Ti slid, ti va a liblay tik, aza ndiri tik ti feh ta. Ama ndiri tik maparam ti yak ta zlora seseray, aza ti ci talan ka sin. Sin dere ti vleten sembe a ndiri ma yak ta toku ka njigi ka wari Dabawezlav.»

Ken ma diya ka dawen ka dawen a lib deftere Zan:

Labar a tala nja Yesu Kiristu a daba ndirigi, aza wa nja mata jekwaneten ken a ndirigi ka sen ta a nin za ko sin ada nayi wer (bawama 1–12).

Labar a tala ken pana pana, Yesu Kiristu mata jekwaneten a ndiri ta zed ngaz tik, aza wa nja sin ta may ta (bawama 13–17).

Labar a tala mac Yesu Kiristu ege mbela tik a civi za, aza wa nja mata pizlaha a hera ndiri tik (bawama 18–21).

Yesu Kiristu ada Lawa baw lay ma kengay

1 Mandala Dabawezlav a tatar talalay kese kun, hidi maparam daha, zlim tik Lawa. Lawa toku ti njigi a Dabawezlav, aza Lawa tik, Dabawezlav a talan tik. [†]
² A njigi a Dabawezlav mandala talalay a tatar kese kun.
³ Ken, Dabawezlav mata tataru kerap, a tataru aka Lawa toku za. Ka Lawa toku kun wer, ken ma va ka tatar ko kedirek da dakun. ^{††}
⁴ Ken ma tatarigi kerap, ti jani micin aka Lawa toku za acin. Sin a talan tik ada micin baw lay ma kengay na ndirigi.

⁵ Lay ma kengay toku a nja ka zlaw a lib kpizli, aza kpizli a ted gaga ka micin tik kad kun. [‡]

⁶ Dabawezlav ti zlona hidi maparam zlim tik Zan. ^{††7} Zan toku ti ya ka lawaten a ndirigi a tala hidi mangar lay ma kengay toku. Ti lawaten, sinigi ka sen ta, aza ka ci talan ka lay ma kengay toku. ⁸ Zan toku, sin ada lay ma kengay toku kun, ti ya seb ka lawa a tala hidi maparam mangar lay ma kengay toku. ^{##}

⁹ Lay ma kengay toku, diri lay ma kengay seb duze. Ti ya a talalay ka kengay nev ndirigi kerap. ^{##†}

¹⁰ Hidi mangar lay ma kengay ege Lawa toku ti nja a talalay, aza Dabawezlav a tatar talalay aka sin za. Ama ndiri ta talalay a sen ta dakun.

¹¹ Ti slid, va tik a liblay tik, aza ndiri tik ti feh ta.

¹² Ama ndiri tik maparam ti yak ta zlora seseray,

[†] 1:1 Gen 1:1–2:4; Zan 17:5; Fil 2:6; 1Za 1:1–2; Kzl 19:13–16 ^{††} 1:3 1:9–10; 5:26; 1Ko 8:6; Kol 1:16–17; Hib 1:2; Kzl 3:14

[‡] 1:5 Gen 1:3–4 ^{††} 1:6 Mat 3:1 ^{##} 1:8 1:20 ^{†††} 1:9 8:12; 17:25; 1Za 2:8

a za ti ci talan ka sin.
 Sin dere ti vøleten sembe a ndiri ma yøk ta toku ka njigi ka wøri Dabawøzløv. †
 13 Mata mbadigi ka wøri Dabawøzløv toku, hidi memilin áda ma cun a tala mamøn tan ka mbuwigi ðakun. Aza mbu tan toku, wa nja wøri ma tem ta nja ka mbu tegi sæk a ðakun. Dabawøzløv áda ma vøleten yæwøn micin ka njigi ka wøri tik. ††
 14 Hidi, zlim tik Løwa takana toku acin ti mbað ka hidi memilin, aza ti nja a daba kini. Min ti læma miseh maday tik, Cin Dabawøzløv mata fiyen a Kærti tik ma sliw takan toku. Kæzæð ta nja ka ðiyu, kæn menekin tutu, aza ma ta pakam tik ta nja ka læwu, ma ma delele tutu. ‡
 15 Zan a læwa a tala tik. Ti sler wøla day day, a ngar: «Kati cef hini, kamatakan hidi maparam a va ka yaha ka dangaz ða. Sin day ka kata, ngam a nja a mændan cekw. Kata mata læwa hini wa toku, ta læwa hini a tala hidi toku.» ††
 16 Løwa toku acin, kæn mata maru kæráp, ti bawu ka hæna tokon kæráp a sin. Keping keping a nja ka ðiya tokon menekin, ðiya za ðiya, ðiya za ðiya. ††
 17 Kamatakan Dabawøzløv ti vøl tokon mazuko tik á zlerá *Moyiz za kun vu? Ama menekin tik ege ma ma delele ta pakam tik, hidi a jan tokon a zlerá Moyiz za ðakun, hidi a jan tokon á zlerá Yesu *Kiristu za. 18 Ko hidi takan ma læma Dabawøzløv a hëra tik ða ðakun. Ama Kærti tik ma sliw takan ta jakwar tik toku ti cef tokon acin wa nja Cin ta nja a wøzløv. †††

Zan ma nja ka ðiya batisma

(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)

19 Pic takan madæday *ndiri Yahudiyagi ta liblay Zeruzalem ti zlerá *mangaramagi ta *je Dabawøzløv baw ndiri ta ka sæban *Levigi ka vigi a zlerá Zan. Slid vigi ka neh ta, ngam a sænay ta ðakun. †††20 Zan a cedeten kpay kpay kað a gibe ndirigi kæráp, a ngareten: «Kata Hidi, Dabawøzløv mata pæzen ðawa ka nja ka hidi maday kun.» †21 Ndiri toku cæb neh ta a nimin, a ngareten: «Hoh nayi acin yi? Hoh *Eli, *makatæf Dabawøzløv ta kamatakan vu?» Zan a ngareten: «Awu, kata ðakun.» A ngareten a nimin sæb: «Hoh acin ada *makatæf Dabawøzløv maparam, min ta pu vu?» «Awu, kata ðakun.» ††22 «Yo hoh a zlerá ku acin, hoh nayi? A cef kini, min ta va ita za, mini ka cedeten a

ndiri ma zlerá kini.» 23 Zan toku a ngareten acin: «Kamatakan makatæf Dabawøzløv zlim tik *Ezay ti ngar: “Hidi maparam a ca wøla a daba donu, a ngar: Hi gar katæf sæk sæk, Maday tokon ka yaha á nin za.” Yo, ta cef hini acin, gawla, Ezay mata ngar a ca wøla a daba donu toku ada kata.» †††

24 A daba ndiri ma yigi ka neh Zan toku, ndiri *Farisagi a nin dere. 25 Ndiri Farisagi toku a ngareten acin: «Hati ngar, hoh ada Hidi, Dabawøzløv mata pæzen ðawa ðakun, hoh ada Eli ðakun, aza hoh ada makatæf Dabawøzløv, min ta puwu ðakun. Yo ha nja ka ðiya *batisma acin kemi?» ††26 Zan a ngareten acin: «Gara kata wø, ta nja ka ðiyaten batisma a ndirigi a yøm ka kæmæs næv tan. Ta cef hini, hidi maparam ðaha a daba hini, mangar hi sæn kese kun. 27 Sin a va ka yaha ka dangaz ða. Aza sin má day za ka kata. Ta tæð gøga ka masl miseh kæráp tik kað kun.» †††

28 Kæn ngatitoku kæráp ti ðiya á pala zungoh Zurdun za, a liblay, Zan ta nja ka ðiya batisma a nin. Zlim liblay toku Betani. ††

29 Ka gbøma tik, Zan læma Yesu a yaha ka ya a zlerá tik. Mata læma za, a ngareten a ndirigi: «Ndah hidi ma ya toku *Kærti tumuk, Dabawøzløv mata mbatu ka mæc, ka zlad *ma ngav ngav ta tala ndirigi ta talalay za. ††30 Kati cef hini, kamatakan hidi maparam a va ka yaha ka dangaz ða. Sin day ka kata, ngam a nja ðaka a mændan cekw. Kata mata va ka læwa hini, ta læwa hini a tala hidi ngacah acin. †††31 Kamatakan ta sænay ka sæk, a va ka nja ka sin kun. Kati ya sæb ka ðiyaten batisma a ndirigi a yøm, *ndiri Isirayilagi ka sæni gawla cah á nin za.»

32 Zan toku ti ngar dere: «Kati læma *Mid Dabawøzløv a jemaha á wøzløv kað wa nja baram, aza ti nja a tala tik. †††33 A pic tik acin kati sænu, ngam Dabawøzløv ma zlerá ka ka ðiya batisma a yøm, ti cef ka kamatakan zaba, ti ngar ka: “Ha va ka læma Mid ða a yaha á wøzløv kað ka nja a tala hidi. Gawla ngatoku acin áda ma va ka ðiyaten batisma a ndirigi a Mid ða ta.” 34 Yo, kæn ngatoku ti ðiya a vere ða duze. Aza ta cef hini kpay kpay kað acin, sin ada Kærti Dabawøzløv duze.» †††

Labar a tala ndiri ma sæbi Yesu

35 Ka gbøma tik Zan a nimin ane ka lay ta nja ka ðiya *batisma a nin toku. Ndiri ta zæð ngaz tegi særay a jakwar tik. 36 Læmi Yesu, a va. Mata læma ta za, Zan a ngar: «Ndah *Kærti tumuk, Dabawøzløv mata mbatu ka bit ndirigi.» 1837 Ndiri ta zæð ngaz Zan ma særay toku mata zlimi ta za, slidigi ka sæba Yesu. 38 Yesu bu a zal zal, læma ndiri toku a sæba ta. A ngareten acin: «Hi gær mi?»

† 1:12 1Za 3:1; Gal 3:26; 4:5 †† 1:13 3:3, 5-6; 1Pi 1:23; 1Za 3:9 ‡ 1:14 Gal 4:4; Fil 2:7; 1Ti 3:16; Hib 2:14; 1Za 4:2; ti læma miseh maday tik: Mat 17:2; Zan 2:11; 1Za 1:1-3 †† 1:15 1:24-27, 30; 5:31-34, 36 †† 1:16 7:19; Exo 31:18 ††† 1:18 6:46; 14:8-9; Exo 33:20; Mat 11:27; 1Ti 6:16; 1Za 4:12 ††† 1:19 5:33 § 1:20 3:28 †† 1:21 Deu 18:15; Mat 2:14; Zan 6:14

††† 1:23 Esa 40:3 §† 1:25 1:33; Mat 21:25 §†† 1:27 1:15; Kmy 13:25 †† 1:28 10:40; Mat 3:13 §† 1:29 1:36; Esa 53:6-7; 1Pi 1:19; 1Za 2:2; Kzl 5:6 §†† 1:30 1:15 §†† 1:32 Mat 3:16 §§§ 1:34 Kærti Dabawøzløv: 1:49; 5:18-23; 10:36; 11:27; 20:31; Mat 3:17; 27:54; Kmy 9:20 18 1:36 1:29

A ngareten: «*Rabi*, je ku a ki?» (*Rabi* toku a nja na ngar a ma *hibiru «hidi ma nja ka janga ndirigi.»)³⁹ Yesu a ngareten: «Hi ya, nima tokon, hine safu!» Slid vigi ida tik acin ka lay nja tik. Ta tædigi ida tik, pic ti tæd ma biz a yigi ita. Ti næpigi tete sin kúlá sukuh.

⁴⁰ Ndiri ma sêray ma zlimi labar Zan, aza ma sæbi Yesu toku, zlim hidi ma takan Andire. Sin gelemín Simon Piyer. ^{†41} Andire toku acin slid va njod a zlæra gelemín Simon. Mata janu za, a ngaren: «Min ti jan a Hidi, Dabawæzlæv mata pæzen dawa ka nja ka hidi maday» (a nja na ngar a ma girek «*Kiristu»). ^{†42} Andire toku dæb ka lah gelemín toku ka va a zlæra Yesu acin. Yesu ca hæra ka Simon toku, aza a ngaren: «Hoh Simon, kærti Zan. Tá nja cah, zlim ku acin Kefas.» Kefas toku a nja na ngar Piyer, a nja na ngar «gudungul.» ‡

Filip ege Nataniyel

⁴³⁻⁴⁴ Ka gbæma tik, Yesu slid, a may ka va a liblay Galili. Janigi a hidi maparam, zlim tik Filip. Filip toku liblay tik tete na Andire ege Piyer takanna. Zlim liblay tan Betisayda. Yesu mata janigi a Filip za acin, a ngaren: «A sæba ka.» Slid sæbu.

⁴⁵ Kedirek Filip ti janigi a Nataniyel. Mata jani za, a ngaren: «Min ti jan a hidi, *Moyiz mata læwa a tala tik a lib deftere *mazuko tik, bæw *makatæf Dabawæzlæv gi mata læwigi a tala tik dere. Hidi toku Yesu, kærti *Zozef, aza sin a yaha a liblay Nazaret za.» ^{†46} Nataniyel a ngaren acin: «Kay kula hidi a ya sæka a liblay Nazaret kun.» Filip a ngaren acin: «A ya, ma læma a hæra ku.»

⁴⁷ Nataniyel slid ka va acin a zlæra Yesu. Yesu mata læma za, a ya a zlæra tik, a ngar: «Ndah diri sæban Isirayila ma kpen kpen adæ cah. Aza tireh dæha a næv tik kun.» ⁴⁸ Nataniyel takana toku a nehu, a ngaren: «Ha sæn ka acin a nja siki?» Yesu a ngaren: «Kati læmoh kamatakan a zæd sikid, mandala tik Filip a wæloh kese kun.» ⁴⁹ A ngaren acin: «Ase Maday, hoh Kærti Dabawæzlæv duze, aza hoh adæ bay *ndiri Isirayilagi dere.» ^{‡50} Yesu a ngaren: «Ha ca talan ka kata, ngam kata mata ngaroh, kati læmoh a zæd sikid cah. Yo ta cedoh, ha va ka læma kæn má day za ka kæn hoh mata læma cah.» ⁵¹ Aza a ngar a nimin: «Ta ced hini kad ninek ninek, hi va ka læma wæzlæv ti zlær, aza *mazlæn Dabawæzlæv gi a va ka yahigi á wæzlæv kad ka ya a zlæra dæ, kata *Hidi ma yaha á zlæra Dabawæzlæv za, ya a zlæra dæ, va wæzlæv, ya a zlæra dæ, va wæzlæv.»

Dara ngazl wærti a liblay Kana

2 Ka dawæn wan sêray ma makad tik, dara ti diya ane liblay Kana ta liblay Galili. Dara tik, dara ngazl wærti. Mamæn Yesu ane ka lay dara toku. ^{‡‡2} Hidi ma

diya dara toku a wæla Yesu tete ndiri ta zæd ngaz tik dere.

³ Næp kedirek, movu ti way. Mamæn Yesu a ngaren a kærti tik: «Movu ti way.» ⁴ Yesu a ngaren: «Na ku mi ta nin mi, may? Há va ka ced ka kæn, kata ta va ka diyu vu? Kata a wilin ta pu kæn, Dabawæzlæv ta va ka ced ka, kata ka diyu.» ^{‡‡5} Ka dawæn tik, mamæn a ngareten a ndiri ma hæli kæzæd dara toku: «Hi diya kæn kæræp, sin ta va ka ngar hini.»

⁶ Ka lay dara toku, tapaligi a nin koh. *Ndiri Yahudiyagi a nja ka di yæm a nin ka goh ngaz, bæw ka pan zlæra, wa nja ta nja ka diyi mazuko tan. Tapal tegi maparam yæm ka va a nin sæla cæfad cæfad, maparam yæm ka va a nin sæla gub a tala sêray. ⁵⁷ Yesu a ngareten a ndiri ma hæli kæzæd dara toku acin: «Hi va dæ yæm, hine wek tapal titoku kæræp.» Sinigi va dæ yæm da ta, aza sek sek wek wek a nin. ⁸ A ngareten: «Hi du kedirek, hine tepen a hidi maday ma kæmæs dara cah acin, mata tælu.» Sinigi dæ, tepeten. ⁹ Gawla toku tæl ta tælu, ti mbaday tik zaba ka movu. Aza ko movu tik a yaha a ki za ki, a sænay kun. Gara ndiri ma dahi yæm tik wær, ti sæn ta. Hidi maday ma kæmæs dara toku mata tælu za, wæla gawla ma ngazl wærti toku, ¹⁰ a ngaren: «Hidi ti diya dara, a nja ka væleten movu ma tireh a ndirigi a zakay, ta hayigi za, kama ka væleten ma lalah lalah acin. Ama na ku, movu ku tá zal cah, kula movu ma tireh.»

¹¹ Sin adæ ci ban ban kæn acin, Yesu mata diyu, mata mbad yæm ka movu toku. A diyu ane Kana ta liblay Galili. Wa toku Yesu ti dæf miseh maday tik. Aza ndiri ta zæd ngaz tik ti ci talan ka sin acin. ^{5†}

¹² Ka dawæn dara, Yesu slid tete mamæn bæw gelemínigi ka va a liblay maparam, zlim tik Kaparnahum. Ti lapigi dere tete ndiri ta zæd ngaz tik. Næp næpigi wan kedirek a liblay toku. ^{5††}

Yesu tete ndiri ma beri kæn a je Dabawæzlæv

(Mat 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ Pic *dara Pasæka na *ndiri Yahudiyagi mata va ka nja mbeh, Yesu slid acin ka va a liblay Zeruzalem.

^{5†14} Mata tæd za, va *je Dabawæzlæv. A jik toku jan ndiri ma beri zla, ma beri tumuk, bæw ma beri baram. Aza ndiri ma zlambad dala, a zlambad dala a nin dere.

¹⁵ Mata læma ta za, bæw miseh ma bælæm bælæm, jænæw kad wa nja lakwatay, a gama ta kæræp a *je Dabawæzlæv za, lap a tumuk tan bæw zla tan. Bæw dala ta nja ka zlambad ta toku, cakway cakway za, gom gom tabæl tan ka hayæk. ¹⁶ A ngareten a ma beri baramigi acin: «Hi gas kæn hini a watoku za! Hi njá ka ca je Vay Dabawæzlæv ka je ber kæn kun.» ^{5††17} *Ndiri ta zæd ngaz

† 1:40 Mat 4:18-20 †† 1:41 4:25 ‡ 1:42 Mat 10:2; 16:18 †† 1:45 Deu 18:15; Esa 9:5; 42:1-4; Ezé 34:23; Mic 5:1-3 ‡‡ 1:49 1:34; 12:13; Mat 27:42 ††† 2:1 4:46

‡‡‡ 2:4 7:6, 30; 8:20; 12:23; 13:1; 17:1; Luk 22:53 § 2:6 Mak 7:3-4 §† 2:11 miseh maday tik: 2:23 ; 3:2; 4:54; 6:26; 11:47-48; 20:30; Kmy 2:22; Rom 15:19 §†† 2:12 Mat 4:13 §‡ 2:13 6:4; 11:55; 12:12; Exo 12:1-14 §†† 2:16 Luk 2:49

Yesu mata læma ta wa toku za, talan tan ti đasl ka labar maparam ta lib deftere Dabawəzləv. Labar tik a ngar ka je Dabawəzləv: «Ta may je ku kwet, wa nja kata ma-ta kwitu za ta.» †

¹⁸ Madəday Yahudiyagi ta jik toku mata læmi kən, Yesu ta điya toku za acin, a ngareten: «Tátoku ban ban kən, hoh ta va ka điyu wər, mini ka sənu a nin, Dabawəzləv á keroh katəf hoh ka gam ndirigi a jik a wacah za, ha va ka điya kən mi acin mi?» †¹⁹ Yesu a ngareten acin: «Hin ti may ka sən wər, hi kap je Dabawəzləv cah kađ, aza ka wan səray ma makad tik, ta va ka ndənu a nimin.» †²⁰ A ngareten: «Min ti ndən jik cah kap kap viya wom fod atama koh. Aza na ku há ngar, ha va ka ndənu a lib wan səray ma makad. Kay, ha təd gəga kun.» ²¹ Yo, azama labar Yesu mata va ka ləwaten toku, a ləwaten a tala je Dabawəzləv səka đakun, a ləwaten a tala kəsəm tik ma va ka məc, aza ka mbəla za ka wan səray ma makad tik. †²² Yesu mata mbəlahə ka məc za, ndiri ta zəđ ngaz tik talan tan ti đasl acin ka labar mata ngar toku. Ti ci talan ka labar Yesu acin, aza ti ci talan ka labar ta lib deftere Dabawəzləv dere. †

Yesu hidi ma nja ka sən bən hidi

²³ Yesu ta nəp a liblay Zeruzalem ka dara Pasəka toku, ti điya ban ban kən pana pana a nin. Ndiri pe mata læmi ban ban kən toku za, ti ci talan ka Yesu acin. †²⁴ Ama Yesu a zer nəv tik yac kađ a sinigi đakun, ngam ti sən nəv tan zaba kərap. ²⁵ A mbal ndiri maparam ka cedeten labar a tala ndiri toku baba kun, ngam sin a talan tik ti sən nəv tan kərap zaba.

Yesu ege Nikodem

3 Hidi maparam đaha, maday *Yahudiyagi, zlim tik Nikodem. Sin hidi *Farisa. †² Pic takan sin slid va a zləra Yesu a vuđu. Mata təd za, a ngaren a Yesu: «Maday min ti sənu, Dabawəzləv ti zlənoh ka ya ka jan-ga ndirigi. Ngam ban ban kən hoh ta nja ka điyu cah, ta nja kana cah, Dabawəzləv á zləna hidi tik kun wər, macah a điya kən, hoh ta nja ka điyu cah đakun.» ³ Yesu a ngaren acin: «Ta cedoh kađ ninek ninek, hidi mangar a mbu mbu ma səray tik kun, a va ka nja a da-ba ndiri, Dabawəzləv ta mar ta đakun.» †⁴ Nikodem a ngaren: «Wa Maday, hidi ma sən ma za ka mbu mbu ma səray tik a nja siki? Ka cəb a nimin a lib mamən di ka mbu vu?» ⁵ A ngaren acin: «Ta cedoh kađ ninek ninek, sey hidi ma va ka jan mbu ma səray tik a yəm baw a *Mid Dabawəzləv á va ka nja a daba ndiri, Dabawəzləv ta maru. †⁶ A læma, gara hidi memilin

† 2:17 Dir 69:10 †† 2:18 2:11 † 2:19 Mat 26:61; 27:40; Kmy 6:14 †† 2:21 1Ko 6:19 †† 2:22 1:45; 12:16; 14:26; Luk 24:6-8, 27 ††† 2:23 2:11; 6:29; 7:31; 8:30; 9:38; 10:42; 11:45; 12:42; 20:29, 31; 16:9 ††† 3:1 Nikodem: 7:50; 19:39 † 3:2 Mat 22:16; Zan 2:11 †† 3:3 1:13 ††† 3:5 Tit 3:5

wər, a nja ka mbu hidi a viren kəsəm tik. Gara Mid Dabawəzləv na tik wər, wa sin kun. A nja ka vəl micin ma yaha á zləra Dabawəzləv za. †⁷ Kata mata cedoh, sey ndirigi ka mbuwi mbu ma səray tik toku, ngatoku ta njá ka pələk talan ku kun. ⁸ Mid a nja ka ca wa nja ta may, aza gi tik, hidi a nja ka zlimi. Gara lay mata slidaha a nin za, baw lay ta nja ka va ka kəray a nin, hidi a sənay kun. Wa sin dere mbu ma səray ta Mid Dabawəzləv, ko a nja ka điya a nja siki, hidi ma sən tik da đakun.» †⁹ Nikodem a ngaren acin: «Ta zlimi labar, hoh mata may ka ced ka toku kun.» ¹⁰ Yesu a ngaren: «Hoh maday ma nja ka jəkwaneten kən a *ndiri Isirayilagi, aza ha sən kən toku kun vu? ¹¹ A zlimi, ta cedoh kađ ninek ninek, na kini, mine ləwa a tala kən, min ma-ta sənu. Aza mine ced hini kən, min mata læma. Aza na hini, hine may ka yəku đakun. †¹² Kati ləwa hini a tala kən ta tala hayək a wacah, aza hi yək ma da đakun. Yo a bilike kən ta wəzləv azal vu? †¹³ Hidi ma təd a wəzləv ko takan da đakun. Sey kata *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za á yaha á nin za. †¹⁴ «Kamatakan *Moyiz mata nja a daba donu tete ndiri tik, ti bisl *wən melenge, aza ti paku a tala zlimi pay, ngam hidi ma saf tik, ka bit. Aza ko điya wa siki, sey ndirigi ka điya kigi, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za ka pay, wa nja Moyiz mata điya wən a tala pay toku dere. †¹⁵ Dabawəzləv a may ka điya wa sin, ngam ko nayi ma ca talan ka kata ka bit ka jan micin manja way.» †¹⁶ Dabawəzləv ti may ndiri ta talalay kahay kahay kúlá ka nəv tik táda za, mátá vəl Kərti tik ma sliw takan ka ya a talalay. Ko nayi ma ca talan ka Kərti tik toku acin, a va ka lekw kun, a va ka jan micin manja way. ¹⁷ Dabawəzləv mata zləna Kərti tik a talalay toku, ka zla kita ndirigi đakun. Ti zlənahə, ndiri ta talalay ka jani bit micin tan áka Kərti toku za. ¹⁸ Hidi ma ca talan ka Kərti Dabawəzləv toku acin, Dabawəzləv a va ka zla ki-ta tik kun. Gara na hidi mangar a ca talan ka Kərti tik toku kun, Dabawəzləv ti zla kita tik zaba. Dabawəzləv ti zla kita tik, ngam a ca talan ka Kərti tik ma sliw takan toku kun. ¹⁹ Sin ti zləna Kərti tik ka nja wa nja lay ma kəngay na talalay, aza ndirigi a may ta đakun, a may tegi ka njigi a lib kpizli azal ba. Nja tan ta lib kpizli toku ti nja ka kita tan acin. Ndirigi a may tegi ka njigi a lib kpizli, ngam kəzəd tan, ta nja ka điya ta, kəzəd ma ngav ngav. ²⁰ Hidi ma nja ka điya ma ngav ngav, a may ka nja ka lay ma kəngay kun. A nja ka si a lay ma kəngay azal ba, ngam kana ndaz tik ka faraha a gbəmgbalay. ²¹ Ama gara hidi ma nja ka điya kən a katəf tik wər, a nja ka may ka nja ka lay ma kəngay,

¹⁴ «Kamatakan *Moyiz mata nja a daba donu tete ndiri tik, ti bisl *wən melenge, aza ti paku a tala zlimi pay, ngam hidi ma saf tik, ka bit. Aza ko điya wa siki, sey ndirigi ka điya kigi, kata, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za ka pay, wa nja Moyiz mata điya wən a tala pay toku dere. †¹⁵ Dabawəzləv a may ka điya wa sin, ngam ko nayi ma ca talan ka kata ka bit ka jan micin manja way.» †¹⁶ Dabawəzləv ti may ndiri ta talalay kahay kahay kúlá ka nəv tik táda za, mátá vəl Kərti tik ma sliw takan ka ya a talalay. Ko nayi ma ca talan ka Kərti tik toku acin, a va ka lekw kun, a va ka jan micin manja way. ¹⁷ Dabawəzləv mata zləna Kərti tik a talalay toku, ka zla kita ndirigi đakun. Ti zlənahə, ndiri ta talalay ka jani bit micin tan áka Kərti toku za. ¹⁸ Hidi ma ca talan ka Kərti Dabawəzləv toku acin, Dabawəzləv a va ka zla ki-ta tik kun. Gara na hidi mangar a ca talan ka Kərti tik toku kun, Dabawəzləv ti zla kita tik zaba. Dabawəzləv ti zla kita tik, ngam a ca talan ka Kərti tik ma sliw takan toku kun. ¹⁹ Sin ti zləna Kərti tik ka nja wa nja lay ma kəngay na talalay, aza ndirigi a may ta đakun, a may tegi ka njigi a lib kpizli azal ba. Nja tan ta lib kpizli toku ti nja ka kita tan acin. Ndirigi a may tegi ka njigi a lib kpizli, ngam kəzəd tan, ta nja ka điya ta, kəzəd ma ngav ngav. ²⁰ Hidi ma nja ka điya ma ngav ngav, a may ka nja ka lay ma kəngay kun. A nja ka si a lay ma kəngay azal ba, ngam kana ndaz tik ka faraha a gbəmgbalay. ²¹ Ama gara hidi ma nja ka điya kən a katəf tik wər, a nja ka may ka nja ka lay ma kəngay,

¹⁶ Dabawəzləv ti may ndiri ta talalay kahay kahay kúlá ka nəv tik táda za, mátá vəl Kərti tik ma sliw takan ka ya a talalay. Ko nayi ma ca talan ka Kərti tik toku acin, a va ka lekw kun, a va ka jan micin manja way. ¹⁷ Dabawəzləv mata zləna Kərti tik a talalay toku, ka zla kita ndirigi đakun. Ti zlənahə, ndiri ta talalay ka jani bit micin tan áka Kərti toku za. ¹⁸ Hidi ma ca talan ka Kərti Dabawəzləv toku acin, Dabawəzləv a va ka zla ki-ta tik kun. Gara na hidi mangar a ca talan ka Kərti tik toku kun, Dabawəzləv ti zla kita tik zaba. Dabawəzləv ti zla kita tik, ngam a ca talan ka Kərti tik ma sliw takan toku kun. ¹⁹ Sin ti zləna Kərti tik ka nja wa nja lay ma kəngay na talalay, aza ndirigi a may ta đakun, a may tegi ka njigi a lib kpizli azal ba. Nja tan ta lib kpizli toku ti nja ka kita tan acin. Ndirigi a may tegi ka njigi a lib kpizli, ngam kəzəd tan, ta nja ka điya ta, kəzəd ma ngav ngav. ²⁰ Hidi ma nja ka điya ma ngav ngav, a may ka nja ka lay ma kəngay kun. A nja ka si a lay ma kəngay azal ba, ngam kana ndaz tik ka faraha a gbəmgbalay. ²¹ Ama gara hidi ma nja ka điya kən a katəf tik wər, a nja ka may ka nja ka lay ma kəngay,

† 3:6 6:63 †† 3:8 Ecc 11:5 †† 3:11 3:32; 8:26 †† 3:12 12:32; 14:1-3; 17:5 ††† 3:13 Pro 30:4; Rom 10:6 ††† 3:14 Nom 21:9; Zan 8:28; 12:32-34; 18:32 ††† 3:15 20:31 18 3:16 3:36; 5:24; Rom 8:32; 1Za 3:1; 4:9-10; 5:11, 13 19 3:17 12:47 20 3:18 5:22 21 3:19 8:12 22 3:20 Efe 5:11-13

ngam ndiri kərap ka sən ta, a diya kən, Dabawəzləv ta may. †

Yesu ege Zan ma diya batisma

²² Ka dawən tik Yesu slid va tik tete ndiri ta zəf ngaz tik ka va a liblay maparam tane liblay Yahudiyagi. Ti nəpigi a liblay toku wan pe, aza Yesu a diyaten *batisma a ndirigi a nin. ††

²³ Mandala tik Zan dere a diyaten batisma a ndirigi a liblay Enon. Liblay toku mbeh a jakwar liblay Salim. Ndirigi a vigi a zləra tik, aza a diyaten batisma a nin, ngam liblay tik, yəm pe. ²⁴ Mandala Zan ta diyaten batisma toku, a fi ta kese a je fərsəna dəkun. ‡

²⁵ Pic takan acin ndiri ta zəf ngaz Zan maparamigi ti tar ka gabəzigi tete Yahudiyagi maparam. A gabəzigi a tala mazuko tan *Yahudiyagi na diya batisma. ²⁶ Mata gabəzigi za, slid vigi a zləra Zan, aza a ngareten: «Maday, talan ku a dəsəl ka hidi, hin mata jan a sin á pala zungoh Zurdun za, aza hoh mata ləwa kini a tala tik vu? Yo tá nja cah min ti zlimi, a nja ka diya batisma, aza ndirigi kərap a vigi a zləra tik.» ††²⁷ Zan a ngareten acin: «Hidi mangar a jan sembe a zləra Dabawəzləv kun, a təd gəga ka diya kəzəd toku kun. Ta diyu toku, Dabawəzləv á vələn sembe tik. ††²⁸ Aza hin a talan hini, hin ti zlimi zaba dere wa nja kata mata ced hini kamatakan. Kati ngar hini, kata Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa səka dəkun. Gara kata wər, kata hidi, Dabawəzləv mata zlənaha ka da nawər a kese a gibik a tala tik. ††²⁹ Hin ti sənü, hidi ma mbiz wərti, wərti toku na tik. Makatəf tik a dos zləra a nin kun, a nja ka nja á mazlən za ka zlimi ma zlim zlim. Ti zlimi mongurom ngama tik ma mbiz wərti toku, nəv tik a nja ka nja dewaterkun. Yo kata dēre, nəv da dewaterkun acin, ngam kati nja wa nja makatəf toku, aza ta nja ka zlimi mongurom Yesu. ††³⁰ Ta ced hini, ko diya wasiki, sey Yesu ka nja ka hidi maday, zlim tik ka gi, aza na da ka gəc kad!

³¹ «Hidi ma yaha á wəzləv kad, day ka ndiri kərap. Hidi ma mbu a tala hayək a wacah, sin hidi memilin, aza a nja ka ləwa a tala kən ta tala hayək a wacah tutu. Gara hidi ma yaha á wəzləv kad acin, †³² sin a nja ka ləwa a tala kən mata zlimi baw mata ləma. Ama ndirigi a mayi labar tik, sin ta nja ka cedeten kun. ††³³ Ama gara hidi ma yək labar tik, ti yək na Dabawəzləv dere, a nja ka ca Dabawəzləv ka hidi ma ced ma ma delele. ³⁴ A tala mi, hidi ma yaha a wəzləv kad a nja ka ləwa labar, Dabawəzləv mata cedən a zləra. Dabawəzləv á zlənaha, aza a nja ka wek *Mid tik a nəv tik zlan a dawən.

³⁵ «Dabawəzləv a may Kərti tik, aza ti baw kən kərap, ti vələn a zləra sin ka maru. ††³⁶ Hidi ma ca talan ka

Kərti Dabawəzləv toku acin, ti jan micin manja way. Hidi mangar a yək ma Kərti Dabawəzləv toku kun, a jan micin manja way kun. Dabawəzləv a va ka basen nəv ko a pu.» ††

Yesu ege wərti ta ka səban Samari

4 ¹⁻³ Kedirek ndiri *Farisagi ti zlimi labar a tala ndiri ma mbađigi ka *ndiri ta zəf ngaz Yesu, baw ma jani *batisma a zləra Yesu. Ndiri titoku day ka ndiri, Zan mata diyaten batisma. Yo gara Yesu wər, sin a nja ka diya batisma səka a zləra tik kun, ndiri ta zəf ngaz tik á nja ka diya ta. Yesu mata zlimi za acin, labar tik a gəgar kahay kahay, sin slidey tik a liblay Yahuda za, ka cəbay tik a liblay Galili. ††⁴ Ka va a liblay Galili toku, sey ka zlan á liblay Samari za. ††

⁵ Kedirek Yesu tete ndiri ta zəf ngaz tik ti tədigi a liblay Sikar ta liblay Samari. Sikar toku mbeh a jakwar lay biz, *Zakob mata vələn a kərti tik *Zozef kamatakan. ††⁶ Ka lay biz toku, wawru a nin, Zakob tik á lu. Yesu mata təd ka wawru toku za, sin ti dangar, ma nja nja a mazlən wawru toku. Ta təd a nin wər, pic debe pic. ⁷⁻⁸ Ndiri ta zəf ngaz tik baw ker Yesu a nin, slid vigi ka va ka gər kən ham ka səkəm a liblay Sikar toku.

Kedirek acin wərti maparam ti ya a nin ka da yəm. Wərti tik səban Samarigi. Ya jan Yesu ma nja nja a jakwar wawru toku. Yesu a ngaren: «A vəl ka yəm ka sa!» ⁹ Wərti toku a ngaren acin: «Gara kata wər, kata wərti ta ka səban *Samari, aza hoh səban Yahudiya. Yo hoh ka neh yəm a zləra da acin wər, a nja siki?» Wərti toku mata ngaren a nja ngatoku, ngam *Yahudiyagi a lapigi tete Samarigi dəkun. ††¹⁰ Yesu a ngaren a wərti toku acin: «Ta nja takana ha sən kən, Dabawəzləv ta nja ka vələn a hidi wər, aza ha sən hidi ma nehoh yəm toku, macah há va ka neh yəm a zləra tik ba, aza sin a va ka vələh yəm ma nja ka vəl micin.» ††¹¹ Wərti toku a ngaren: «Maday, ndah kən da yəm dāha a zləra ku kun, aza wawru tik kəpəm. Yo ha va ka jan kula yəm ma nja ka vəl micin toku acin a ki? ¹² Hoh ta bən wər, hoh day ka doku tokon Zakob vu? Sin áda ma ker kini wawru toku á zal. Sin a talan tik ti sa yəm wawru cah, aza wəri tegi tete kən soson tegi ti sa ta dēre. Hoh day ka sin acin vu?» ††¹³ Yesu a ngaren acin: «Ta cedoh, hidi ma sa yəm cah, maram a va ka ngacen a nimin. ¹⁴ Ama gara yəm ta zləra da wər, hidi ma va ka sa tik, maram a va ka ngacen baba kun ko a pu. Yəm ta va ka vələn toku, a va ka nja a nəv tik za wa nja hərə yəm ma njeb njeb ma va ka vələn micin mangar a way kun ko a pu.» ¹⁹

† 3:21 1Za 2:4 †† 3:22 4:1-2 ‡ 3:24 Mat 4:12; 14:3 †† 3:26 1:29-34 †† 3:27 19:11; 1Ko 4:7; Hib 5:4 ††† 3:28 1:20; Mal 3:1; Mat

11:10 ††† 3:29 Mat 9:15 § 3:31 8:23; 15:19; 1Za 4:5 †† 3:32 3:11 ††† 3:35 5:20; 10:17; 13:3; 14:10; 17:2; Mat 11:27; 28:18 †† 3:36 3:16 ††† 4:1-3 3:22 †† 4:4 4:9; Luk 9:52; 17:11, 16; Kmy 8:4-25 †† 4:5 Gen 33:19; 48:22 ††† 4:9 2Ro 17:29-41; Esd 4:1-3; Mat 10:5; Luk 9:52-53 ††† 4:10 4:26; 7:37 ††† 4:12 8:53 18 4:13 6:35; 7:37

¹⁵ Werti takana toku mata zlimi wa nja ngatoku za, a ca kæn tik Yesu a ngaren ma ma duze. Azama Yesu a læwen a ma ma ngab ngab. A ngaren a Yesu acin: «Maday, a wæl ka yæm hoh mata ngar toku, maram ka nja manja ngac ka ko a pu, aza kata ka nja manja cæba a nimin a wacah ka da yæm.» ^{†16} Njod Yesu a ngaren: «A va, ma wæla zoloh, hine lapaha a sin.» ¹⁷ Werti toku a ngaren: «Zala da da dakun, Maday.» A ngaren: «Hayin zoloh da dakun duze. ¹⁸ Ngam hati nja a zæd wapah pana pana jebin, aza tá næp cah, gænan dæha baba a tala ku kun. Aza wapah ma koh tik, hin ta nja a sin toku, zoloh kun dære. Hayin duze, labar hoh mata ced ngatoku, ha ced ka ma ma delele.» ¹⁹ Werti toku a ngaren acin: «Kay Maday, ase hoh *makatæf Dabawæzlæv dey! ^{†20} A ced ka sæka, ka va ka voh Dabawæzlæv ka lay siki? Doku kini Samarigi ti vohi Dabawæzlæv ka cadak ma mbeh cah. Ama na hini Yahudiyagi, hi nja ka ngar, lay voh Dabawæzlæv sey a liblay Zeruzalem á gindik.» ^{‡21} Yesu a ngaren: «A zlimi werti cah, labar ta va ka cedoh, ma yæku. Ta sla za, ndirigi a va ka vohi Vay Dabawæzlæv a tala cadak cah á gindik kun, aza a va ka vohi Vay Dabawæzlæv a liblay Zeruzalem á gindik kun dære, a va ka voh ta ka lay ka lay. ²² Hin sæban Samari, hi sæn Dabawæzlæv, hin ta nja ka vohu ninek ninek kun. Gara na kini, sæban Yahudiyagi wær, min ti sæn Dabawæzlæv min ta nja ka vohu. Aza hidi ma va ka bit ndiri ta talalay kæræp a va ka mbat ka sæban Yahudiyagi. ^{†23-24} Ta cedoh, pic tik a va ka sla, ko ta nja sæb cah pic tik ti sla, ndirigi a va ka vohi Vay Dabawæzlæv a sembe Mid tik aza a næv ma takan ka lay ka lay. Ndiri toku ada ndiri ma vohi Dabawæzlæv ma duze. A læma, Dabawæzlæv wær wa nja hidi memilin kun, sin Mid nja sembe. A tala ngatoku, sey ndirigi ka voh ta a sembe *Mid tik, aza ka voh ta dære a næv ma takan. Vay Dabawæzlæv á may ndirigi ka voh ta wa nja ngatoku.» †

²⁵ Werti toku dæb ka ngaren a Yesu acin: «Min ti sænu, Hidi, Dabawæzlæv mata pæzen dæwa ka nja ka hidi maday (a nja na ngar a ma girek “*Kiristu”) a va ka yaha. Ta ya za, a va ka ced kini kæn titoku kæræp kpay kpay kad, mini ka zlimi ninek ninek.» ^{†26} Njod Yesu a ngaren: «Kata ma læwoh cah, kata adæ Hidi, Dabawæzlæv mata pæzen dæwa ka nja ka hidi maday toku.» ††

²⁷ Yesu ta læwigi a werti toku wa nja ngatoku, ndiri ta zæd ngaz tik a cæbahigi za. Mata jani Yesu a læwigi a werti toku, ti pælæk talan tan. Ama ko ka ngareten a werti toku: «Ha gær mi ta zlæra gawla cah mi?» a ngareten kun. Aza dære ko ka ngareten a Yesu: «Hi læwa mi ta werti cah mi?» a ngareten kun.

¹⁹ Werti takana toku mata zlimi wa nja ngatoku za, a ca kæn tik Yesu a ngaren ma ma duze. Azama Yesu a læwen a ma ma ngab ngab: Læwa ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek. † 4:15 6:34 †† 4:19 9:17; Mat 21:46 † 4:20 Deu 12:5-14; Dir 122:1-5 †† 4:22 Esa 2:3; Abd 17; Rom 9:3-4 †† 4:23-24 3:3-8; 2Ko 3:17; Fil 3:3 ††† 4:25 1:41; 4:29; 7:26; 11:27 †††† 4:26 9:37

²⁸ Werti toku dæb kad bæw sæla tik ker a nin a ma yæm, slid cæb ka va ita. Mata tæd ita za, a ngareten a ndirigi: ²⁹ «Hi ya læmay hidi hændan ma ced ka kæn kæræp, kata mata diyu. Ko sin Hidi, Dabawæzlæv mata pæzen dæwa ka nja ka hidi maday vu, ásæd.» ^{§30} Ndiri ta liblay toku mata zlimi ta wa toku za, slid vigi ka saf tik.

³¹ Á zal werti toku ndiri ta zæd ngaz Yesu a ngareten a Yesu: «A zæmay kæn sæka Maday.» ³² Yesu a ngareten acin: «Sese wili maparam dæha, ta nja ka zæmu, aza hi sænu dakun.» ³³ Labar, Yesu mata cedeten toku, ti pælæk talan tan. A ngarigi kæsæm kæsæm: «Hidi maparam ti dæhen wili vu?» ³⁴ Yesu a ngareten acin: «Wili zæm da ada ka zlimi ma Dabawæzlæv ma zlæna ka, aza ka mgbi fini kæzæd tik. ^{§†35} Na hini, hi nja ka ngar: “Fæna tæra fod ka bas kæn zæm ka va ita.” Ama ta ced hini, hi saf lay biz ninek ninek. Kæn zæm wær, ti tæd gæga ka bas. ^{§†36} Hidi ma bas kæn zæm a nja ka jan mazlæn lay bærat tik tá nja cah, ko pic tik a sla kese kun. Wa toku hidi ma nja ka bas kæn zæm ege hidi ma nja ka zlæka kæn zæm a nja ka bebeligi a pic ma takan. Aza acin na ndiri ma nja ka wæli ndirigi ka jan micin mangar a way kun, a va ka bebeligi sæb wa sin dære. ³⁷ Ndirigi a nja ka ngarigi: “Hidi maparam á nja ka zlæka ma zlæka zlæka, aza hidi maparam á nja ka bas ma bas bas.” Ngatoku duze. ^{§†38} Kati zlæn hini ka bas kæn zæm ka lay mangar hi hæ l kæzæd a nin kun. Ndiri maparam ti biz ta kad ba, aza na hini, hine hæ l bay a tala kæzæd tan toku acin.»

³⁹⁻⁴⁰ Kedirek ndiri Samarigi, werti takana mata wæla ta, ti tædigi a zlæra tik acin. Ndiri pe ta daba tan ti ci talan ka Yesu a tala werti toku mata cedeten: «Yesu ti ced ka kæn kæræp kata mata diyu kamatakan.» Ndiri Samarigi toku acin a ngareten a Yesu: «Wa Maday, a næpay ku sæka a liblay kini cah.» Yesu ti nja a nin wan særay, ⁴¹ aza ti cedeten labar tik. Mata zlim ta za, ndiri maparamigi pe a nimin ti ci talan ka sin. ⁴² Ndiri toku a ngareten a werti toku acin: «Labar, hoh mata ced kini takana cah, min ti yæku, aza min ti ca talan ka hidi toku. Ama tá nja cah, mine ca talan ka gawla cah a tala labar hoh mata ced kini dakun. Mini a tala kini, min ti zlimi labar tik ma ya á pakam tik kad. Min ti sænu acin, gawla cah wær, hidi ma va ka bit ndiri ta talalay kæræp.» ^{§††}

Yesu ege kærti hidi maday

⁴³ Yesu mata wan pic særay a liblay toku za, slid va tik a Galili a liblay tik. ⁴⁴ Yo Yesu a talan tik ti sænu, *makatæf Dabawæzlæv ti va a liblay tik, ndiri ta nin a yæk ta ninek ninek kun. ^{§†45} Ama mata tæd a nin za, ndiri ta liblay tik ti yæk ta zlæra sæsæray. Mata yæk ta zlæra sæsæray toku, ngam mandala Yesu mata va ka

§ 4:29 Mat 12:23 §† 4:34 6:38; 8:28; 12:49-50; 14:31; 15:10; 17:4 §†† 4:35 Mat 9:37; Kzl 14:14-20 §‡ 4:37 Mic 6:15 §†† 4:42 1Za 4:14 §† 4:44 Mat 13:57

diya dara a liblay Zeruzalem ndiri toku a nin dere. Ti læma ta a hëra tan ban ban kën, Yesu mata diyu.

⁴⁶ Ka dawën tik Yesu cëbay tik a liblay Kana ta liblay Galili. A liblay Kana toku, sin ti zlambad yëm za ka movu kamatakan. † ††

Yo, hidi maday maparam ma nja ka hæl kězəd ngomna dāha a liblay Kaparnahum ta liblay Galili toku. Kërtapa tik a dal. ⁴⁷ Hidi maday toku ti zlimi, Yesu ti slidey tik a liblay Yahudiya za, ti cëbay tik a liblay Kana. Mata zlimi za, slid va a zlëra tik. A dækəbu ka va a liblay Kaparnahum ka bit kërti tik. Kërti tik toku mbeh ka məc.

⁴⁸ Yesu a ngaren: «Gara na hini wër, hi læma ban ban kën, ta nja ka diyu a zakay kun wër, nöp hine ca talan ka kata dakun.» ⁴⁹ Hidi ma diya kězəd ngomna toku a ngaren: «Maday, a zlay talan kad kun, nima! Akun kërti dā toku a va ka məc.» ⁵⁰ Yesu a ngaren acin: «A slid, ma va ku, kërti ku a va ka bit.» Gawla takana toku yək ma Yesu, aza slid va tik.

⁵¹ Ta va a katəf ngid ka va ita, janigi tete ndiri ma hëli kězəd tane ida tik. A ngareten: «Kërti ku ti bit ka dal tik.» ⁵² A neh ndiri toku acin, a ngareten: «A jan dama a pu?» A ngareten: «Pic mata nga wëla kad a musukuh, kəsəm tik ti mad kad acin.» ⁵³ Ta cedeten toku, talan tik dāsl ka læwa Yesu mata ngaren a musukuh, pic a nga wëla dere: «Kërti ku a va ka bit ta.» Sin kërəp tete ndiri tane ida tik ti ci talan ka Yesu acin. ††

⁵⁴ Ngacah ada ban ban kën ma sërəy tik, Yesu mata diyu ane Galili mandala mata slidey tik a liblay Yahudiya za. ††

Yesu ege ma gbërəw gbërəw a jakwara mitil ta Betesda

5 Ka dawën tik *ndiri Yahudiyagi a diyi dara maparam. Yesu slid cëbay tik a liblay Zeruzalem ka diya dara toku a nin. ² Liblay Zeruzalem toku, ti ndən ta mgbaw kad, aza medikid na tuh a nin dahagi. Medikid maparam a nja ka wëla ta katəf tumuk. Yo, ida za, mbeh mbeh ege medikid toku mitil dāha, zlim tik a ma hibiru mitil ta Betesda. Ti li mabëla jëbin mgbaw dawën yëm toku kad. ³ A zəd mabëla toku ndiri ma dal dal pe á nja ka wanigi a nin. Wëləfigi, ndiri ma nja ka jabanigi baw ndiri ma gbërəw gbërəwigi. [Ndiri toku a nja ka puwi yëm ta nja ka kěz. ⁴ Ngam pic maparam, mazlən Dabawəzləw a nja ka jemaha á wəzləw kad a lib yëm toku ka kěz tik. Yëm toku ti kěz wër, ci hidi ma jem pëpëla a lib yëm toku, a nja ka bit ka dal tik za. Ko dal tik mata nja wa siki, a nja ka bit.]

⁵ A daba ndiri ma dal dal titoku acin, ma gbërəw gbërəw maparam a nin. Dal tik ti təd viya wom makad atama cəfad cəfad.

⁶ Kedirek acin Yesu ti təd a jakwar yëm toku. Ləma ma gbërəw gbërəw toku ma wan wan, aza ti sən zaba, ti təd viya pe, gawla toku lay dal. A neh gawla toku, a ngaren: «Hati may hoh ka bit vu?» ⁷ A ngaren: «Maday, yëm ta nja ka kěz, ta nja ka jəway ka mbëlam ka jem, aza hidi ma nja ka zleb ka, ka jem a lib tik da dakun. Hidi maparam a nja ka jem pëpëla ka kata.» ⁸ Yesu a ngaren acin: «A slid za, ma pad yipah ku, ma va á gar!» ⁹ Yesu mata ngaren wa nja ngatoku za, njod gawla toku ti bit ka ma gbërəw gbërəw tik za. Sin dëb kad ka yipah tik, baw, a va a zlëra tik á gar.

Yesu mata bit gawla toku, a bitu a *pic nöp ndiri Yahudiyagi. ¹⁰ Madəday Yahudiyagi acin mata læmi gawla toku za, a baw yipah a pic nöp, a ngareten: «Ha diya kën mi ngatoku mi? Mazuko tokon a ngar: “Hidi ka baw kën a talan a pic nöp ninek kun.” Yo hati sən, aza ha bawu acin kemi?» ¹¹ Gawla toku a ngareten: «Hidi ma bit ka á ngar ka: “A slid za, ma baw yipah ku, ma va á gar ta!”» ¹² A ngareten: «Nayi ma ngaroh wa nja ngatoku yi?» ¹³ Ama gara gawla toku wër, a sənay hidi ma bit tik za səkə dakun. Ngam Yesu ti va tik njod za, a tala ndiri ma bas bas pe ta ka lay toku. ††

¹⁴ Kedirek Yesu ti janigi a gawla toku a nimin a *je Dabawəzləw. Mata læmu za, a ngaren: «Tá nja cah, hati bit ka dal ku. Ama ta cedoh, kana ha diya ma ngav ngav a nimin baba, ngam kana kën maparam ka hëloh day za.» ¹⁵ Gawla toku ti sən Yesu zaba acin. Sin slid ka va ka cedeten a madəday Yahudiyagi. A ngareten: «Kati sən hidi ma bit ka cah acin, sin ada Yesu.» ¹⁶ A tala Yesu mata bit hidi a pic nöp toku, Yahudiyagi a gəri ma tik acin. ¹⁷ Yesu a ngareten acin: «Ta ced hini, Vay Dabawəzləw a nja ka hæl kězəd kepic kepic, aza katta dere wa nja sin.» ¹⁸ Yahudiyagi mata zlimi labar Yesu wa toku za, ti basi növ, a gəri katəf ka pəm Yesu za acin. A basi növ day a tala Yesu mata bit hidi a pic nöp á gindik kun, a bas ta a tala Yesu mata ngar Dabawəzləw ada Cin. A nja na ngar, Yesu ti sla talan tik bire bire ege Dabawəzləw. ††

Miseh maday, Dabawəzləw mata fiyen Yesu

¹⁹ Yesu a ngareten a ndiri ma baseten növ toku acin: «Ta ced hini kad ninek ninek, gara kata Kërti Dabawəzləw a talan dā, ta təd gəga ka diya kën kun, sey kën kata mata læma a zlëra Vay. Kën, Vay ta nja ka diyu kërəp ada kën, kata Kërti tik ta nja ka diyu dere. ²⁰ Vay Dabawəzləw ti daf ka kën kërəp sin ta nja ka diyu, ngam a may ka, kata Kërti tik. Vay Dabawəzləw a va ka daf ka kězəd maparam, kata ka diyu, day za ka ngac-

†† 5:8 Mat 9:6-7 ††† 5:9 5:16, 18; 7:21-22; 9:14; Mak 2:27-28 § 5:10 Exo 20:8-10; Jer 17:21-22 † 5:13 6:15; 11:54; 12:36; Mat 8:18; 13:36 ††† 5:14 Mat 9:2; Zak 5:16 † 5:15 9:11 ††† 5:18 ka pəm za: Mat 14:5; Zan 7:1, 25; 8:37, 40; 11:53; Yesu ege Cin: 1:34; 3:35; 8:16-19; 10:17-18, 29-38; 14:8-11, 20, 28; 15:9-10; 16:27-28; 17:1-26 † 5:19 1:34

† 4:46 Mat 8:5-13 †† 4:46 2:1-11 † 4:48 Mak 13:22; 1Ko 1:22 †† 4:53 2:23 †† 4:54 2:11

ah. Aza hin ta va ka ləma za, a va ka pələk talan hini acin. ^{†21} Wa nja Vay Dabawəzləv ta nja ka mbəla ndirigi a civi za ka vəleten micin, kata dēre, sembe dāha ka vəleten micin a ndirigi, kata mata may ka vəleten. ^{††22} Aza dēre, Vay Dabawəzləv a va ka bas kita a zləra tik kun, ti vəl ka kita a zləra, kata ka basu. ^{†23} Dabawəzləv ti diyu wa nja ngatoku, ndiri kərap ka fol kigi, kata Kərti tik, wa nja ta nja ka foli Dabawəzləv a talan tik. Hidi mangar a fol kigi, kata Kərti tik kun, a fol Vay Dabawəzləv kun, ngam Vay a talan tik áda ma zləna ka. [†]

²⁴ «Ta ced hini kad ninek ninek, hidi ma zlimi labar da, aza ma ca talan ka Vay ma zləna ka, ti zlan á tala məc za, aza ti jan micin manja way. Dabawəzləv dēre a va ka basen kita tik kun. ^{††25} Aza ta ced hini kad ninek ninek, pic tik a va ka sla, aza ko tá nja səb cah pic tik ti sla, ndiri ma məc məc a va ka zlimi ta, Kərti Dabawəzləv á ləwatan. Aza ndiri ma va ka zlimi ta, a va ka jani micin. ^{††26} Ngam Vay Dabawəzləv ti təd gəga ka vəlen micin a hidi, aza ti ted Kərti tik dēre ka vəlen micin a ndirigi. ^{††27} Ti ted Kərti tik dēre ka bas kita ndirigi, ngam Kərti tik toku, *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za. ²⁸ Labar kata mata ced hini toku, tá nja ka kpas talan hini kun. Ta ced hini, pic tik a va ka sla, ndiri ma məc məc a va ka zlimi mongurom da, kata Kərti Dabawəzləv, ²⁹ aza a va ka yigi culon a civi za. Ndiri ma diyi menekin, a va ka mbəlahigi za ka jani micin. Ndiri ma diyi ma ngav ngav, a va ka mbəlahigi za ka jani kita.» ⁵

³⁰ Yesu a ngar a nimin: «Kata a talan da, ta təd gəga ka diya kən kun. Vay Dabawəzləv áda ma vəl ka sembe tik. Kata, ta nja ka bas kita ndirigi, ta nja ka basu wa nja Dabawəzləv mata ngar ka. Ta nja ka bas kita wa nja nəv da mata may kun, ta nja ka basu wa nja Dabawəzləv ma zləna ka mata may. Wa toku ta nja ka basu acin a katəf tik.» [†]

Sedewa ndiri pana pana ma səni Yesu

³¹ Yesu a ngar acin: «Kati nja ka sedewa na talan da ka ngar, Dabawəzləv á zləna ka wər, ndirigi a va ka ci ləwa da ka ma ma duze kun. ^{††32} Ama sedewa maparam dāha, ma nja ka ngar kpay kpay kad, kata Kərti Dabawəzləv duze ^{††}. Ko kata a talan da má, kati sənu, a ced ma ma delele ka kata. Sedewa na talan da toku ada Dabawəzləv. ³³ Yo hi ləma, hin ti zlən makatəf hini a zləra Zan, aza Zan tik ti ced hini ma a katəf tik a tala da. ^{††34} Kata mata nəf hini zlim Zan toku, ta nəfu ngam ta gər sedewa hidi səka dəkun, ta nəf zlim tik ka zleb

† 5:20 3:35 †† 5:21 Rom 4:17; Efe 2:5; Zan 11:25 † 5:22 3:18; 5:27, 30; 9:39; 12:47-48; Kmy 10:42; 1Za 2:28 †† 5:23 Fil 2:10-11 †† 5:24 3:16; 5:22; 6:35; 8:51; 10:28; 11:25-26; 14:6; 17:2; 20:31; 1Za 2:25; 3:14 ††† 5:25 11:43; Mak 5:41; Luk 7:14 ††† 5:26 1:4 § 5:29 11:24 §† 5:30 4:34 §†† 5:31 5:36 §† kata Kərti Dabawəzləv duze: Ləwa ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek. §†† 5:33 1:15, 19, 34

hini, hini ka yək labar tik, sin mata ced a tala da, hini ka jan ka bit micin hini. ³⁵ Ngam Zan toku ti nja a daba hini wa nja pitirla ma mbəl mbəl ma nja ka kəngay lay. Aza hin ti bebel ka na pic kedirek ka lay ma kəngay na pitirla toku.

³⁶ «Yo kən maparam dāha ma nja ka daf sedewa da á nin za, kata hidi, Dabawəzləv mata zlənaha duze, aza sedewa tik day ka labar, Zan mata ced hini takana. Kəzəd pana pana, Vay Dabawəzləv ta nja ka vəl ka sembe ka diya tik, aza kata ta nja ka diyu, á nja ka daf hini, ta mban ma dəkun, Dabawəzləv áda ma zləna ka. ^{††37} Aza ko Dabawəzləv a talan tik ma zləna ka má, ti ngar ka kata, kata Kərti tik. Hini a talan hini, kúlá a pic-ah hi zlimi mongurom Dabawəzləv kun, aza hi ləma hərə tik kun. ^{††38} Aza hine yək labar tik a nəv hini dəkun, ngam hi ca talan ka kata, Hidi mata zlənaha dəkun. ^{†††}

³⁹ «Yo aza labar Dabawəzləv ada sedewa ma ngar a tala da dēre. ^{†††} Hi nja ka janga labar toku kepic kepic, ngam hin ti sənu, labar tik toku a va ka vəl hini micin manja way. Aza labar tik hin ta jangu ka jan micin manja way toku, labar tik a ləwa a tala da səb dēre. ^{†††40} Ko mata nja wa nja ngatoku, nep hine mbal ka ya a zləra da ka jan diri micin kun.

⁴¹ «Na da ta nja ka gər fol a zləra ndirigi dəkun. ¹⁸⁴² Kati sən nəv hini. Hine may Dabawəzləv duze duze kun. ⁴³ Kati sənu, ngam Vay Dabawəzləv áda ma zləna ka, aza hine yək ka dəkun. Ama hidi maparam ti yaha, mangar Dabawəzləv á zlənaha dəkun, hi va ka yəku zləra səsəray. ⁴⁴ Na hini, hi nja ka diya kən, ndirigi ka fol hini, ama hine may ka diya kən, Dabawəzləv ma barən ka fol hini dəkun. A tala ngatoku ada hin mətá salar ka ca talan ka kata. ¹⁹⁴⁵ Ko mata nja wa nja ngatoku, hi njá ka bənu səka, katá va ka fi hini a gibe Vay Dabawəzləv kun. Ta ced hini, *Moyiz, hin ta ca talan a nin á va ka fi hini azal ba, ²⁰⁴⁶ ngam sin ti ngar ka kata a lib deftere Dabawəzləv. Ta nja takana hi yək labar Moyiz kərap wər, macah hi va ka yək labar da. ²¹⁴⁷ Ama hin ti salar ka yək labar, Moyiz mata lalabu a tala da. Yo azal ka yaw ma da acin vu?» ²²

Yesu tete ndiri wujine jəbin

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

6 Ka dawən tik Yesu slid, va zlan á pala məndar mitil ta Galili za. Mitil toku, zlim tik maparam *Tiberiya. ²⁻³ Mata zlan á pala məndar toku za, tap a tala cadak, ma nja nja a nin tete ndiri ta zəd ngaz tik. Ndiri pe ti səba ta, ngam ti ləma ta, wa nja Yesu ta nja

† 5:36 10:25, 38; 14:10-11; 15:24, 27 †† 5:37 1:34; Exo 20:19; Deu 4:12 ††† 5:38 16:9 ††† Yo aza labar Dabawəzləv ada sedewa ma ngar a tala da dēre: Ləwa ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek. ††† 5:39 Luk 24:27, 44; Kmy 13:27; 17:11; 2Ti 3:15-16; 1Pi 1:10-11 18 5:41 7:18 19 5:44 5:41 20 5:45 Deu 31:24-29 21 5:46 Deu 18:15, 18; Luk 24:27; Zan 6:14; Kmy 3:22; 7:37 22 5:47 Luk 16:29-31

ka diya ban ban kæn ka bit ma dal daligi za. ^{†4} Mandala tik *dara Pasæka na *ndiri Yahudiyagi mbeh. ^{††}

⁵ Kedirek Yesu ti læma ndiri pe ma sæba ta takana a vigi a zlæra tik. Yesu mata læma ta za acin, a neh Filip a ngaren: «Hidi a va ka jan tokon kæn ham ane ki na sækæm ka vøleten a ndiri toku kæræp ka ham ta?» ⁶ Yesu mata ngar wa nja ngatoku, a may ka sæn bæn Filip, ngam sin a talan tik, ti sæn kæn, ta va ka diyu zaba. ⁷ Filip a ngaren acin: «Kay Maday, ko bæw dala gabal bælek bælek særay ka sækæmeten kæn ham a sin, ka waketen kedirek kedirek, a va ka gbamigi a nin kun.» ⁸ Hidi ta zæd ngaz Yesu maparam, Andire, gelem in Simon Piyer, a ngaren a Yesu acin: ^{†9} «Kærtapa maparam ane wacah, a mar biret jebin ege kilif særay. Yo ngatoku gæc ka vøleten a ndiri pe wa nja ngatoku dakun vu?»

¹⁰ Yesu a ngareten acin: «Hi ngareten a ndiri ma bas bas titoku mata njigi kað.» Aka lay toku, kisibit ma njedekw dæha. Sinigi kæræp njigi kað. Aza wapahigi á gindik ti tæd wujine jebin. ¹¹ Yesu takana yæk biret ta zlæra kærti toku, aza a ngaren soko a Dabawæzlæv a tala tik. Baw dæb waketen a ndiri ma nja nja titoku. Baw kilif, vøleten dære. Ko nayi ti janu wa nja næv tik mata may, gbam sinigi. ^{††12} Mata ham ta, ham ham wek wek za acin, Yesu a ngareten a ndiri ta zæd ngaz tik: «Hi cap ma fæna biret titoku kað ka ngav kahay kun.» ¹³ Cap capi ma fæna biret mata ham ta toku, gezleber gub a tala særay.

¹⁴ Ndiri ma læmi bæn bæn kæn, Yesu mata diyu a biret takana toku, a ngarigi acin: «Ase, gawla cah *makatæf Dabawæzlæv, Dabawæzlæv mata ngar kamatakan a va ka yaha a talalay kun va.» ^{††15} Njod Yesu ti sæn zaba, ndiri toku a va ka ya ka tak ta a sembe, ka ted ka bay tan. A tala ngatoku, slid cæbay tik a nimin a tala cadak á gindik. ^{†††}

Yesu a tala yæm

(Mat 14:22-33; Mak 6:45-52)

¹⁶ Pic mata nja mbeh ka tuk, *ndiri ta zæd ngaz Yesu slid vigi a mazlæn mitil, ¹⁷ jemigi a lib kambawal ka va a liblay Kaparnahum á pala mændar za. Vuðu a tuketen a tala yæm. Gara Yesu wær, dæha a daba tan sæka dakun. ¹⁸ Mid a ca kahay kahay, aza yæm a kæz. ¹⁹ Mata kizeri kambawal, kizer kizer mbeh ka tæd kilometir koh, njod læmi Yesu a yaha. A yaha a ngaz a tala yæm nap, nap, nap. Mata læma ta za, bæbiz tan ti zer cekweler. ²⁰ Yesu a ngareten: «Hi pæræt kun, kata.» ²¹ Gær ka bæwi Yesu a lib kambawal, aza sini læma, ti tædigi a bæramajæjæn ba acin, ka liblay mata vigi a nin toku.

Yesu adæ gæda ndap ma nja ka vøl micin

²² Ka gbæma tik, ndirigi a wilin ma bas bas ka lay ham biret tan. Ti may ta ka gær Yesu. Njod talan tan a dæsl acin, mata hami biret a musukuh za, ti læmi kambawal sey takan a tala yæm, aza *ndiri ta zæd ngaz Yesu adæ ma tapigi a nin á gindik, Yesu wær dæha sæka a nin kun. Sinigi á vigi á gindik.

²³⁻²⁴ Ndiri ma bas bas toku dæb ka gæri Yesu a nin, gær gær ta gær ta, a jan ta dakun. Ko ndiri ta zæd ngaz tik dæhagi a nin kun. Kedirek ti læmi kambawal maparam ma yahigi á liblay *Tiberiya za ka va a liblay Kaparnahum. Ti tædigi mbeh ka lay, Yesu mata ngaren soko a Dabawæzlæv a tala biret ka waketen a ndirigi ka ham ta. Ndiri ma bas bas sugudoh egi a lib kambawal titoku acin, slid vigi a liblay Kaparnahum ka va ka gær Yesu a nin. ^{†††}

²⁵ Mata tædigi á pala mændar za acin, janigi tete Yesu. A neh ta, a ngareten: «Wa Maday, ha tædæha a pu ka ya a wacah?» ²⁶ Yesu a ngareten: «Ta ced hini kað ninek ninek, ngam hin mata ham biret wek a zlæra dæ, hin mætá sæba ka. Ama gara bæn bæn kæn, kata mata diyu a tala biret cah, hi zlimi pala madaba ma tik kun. ^{†27} Ta ced hini, hi njá ka zlay talan tutu ka gær kæn gadæbælak hini ma va ka wæra kahay kun. Sæwan hi hæ l kæzæd na gæda ma va ka vøl hini micin manja way bæ, aza mangar a wæra dakun ko a pu. Kula gæda menekin toku, kata, *Hidi ma yaha á zlæra Dabawæzlæv za á va ka vøl hini. Vay Dabawæzlæv adæ ma vøl ka sembe, kata ka vøl hini gæda toku.» [†]

²⁸ Ndiri ma bas bas ta nin a neh ta acin, a ngareten: «Wa Maday, tåtoku acin, mini ka diya mi ka diya kæn, wa nja næv Dabawæzlæv ta may?» ²⁹ Yesu a ngareten: «Kæn, Dabawæzlæv ta may hini ka diyu wær, hini ka ca talan ka kata, sin ma zlæna ka a tala hayæk.» ^{††30} Ndiri ma bas bas a ngareten: «A diya bæn bæn kæn a vere kinni, mini ka sænoh, aza mini ka ca talan ka hoh. Yo tåtoku acin, ha va ka diya kæn mi, mini ka sænoh a nin?

³¹ Hati vøl kinni kæn ham. Yo, kamatakan doku tokon mata njigi ane daba donu, ti hami *manu, kæn ham ma yaha á wæzlæv kað. Ane lib deftere Dabawæzlæv ti lalæb ta: "Ti vøleten kæn ham ma yaha á wæzlæv kað ta." ^{††32} Yesu mata zlimi wa toku za, a ngareten acin: «Ta ced hini kað ninek ninek, gara *Moyiz wær, a vøl hini diri gæda ma yaha á wæzlæv kað sæka kun. Vay Dabawæzlæv á nja ka vøl hini diri gæda ma yaha á wæzlæv kað. ³³ Gæda, Dabawæzlæv ta nja ka vøleten a ndirigi, gæda tik á yaha á wæzlæv kað duze. Aza sin á nja ka vøl micin a ndiri ta talalay.» ^{†††34} Mata zlim ta wa toku za, a ngareten a Yesu: «Maday, a vøl kinni gæda toku kepic kepic.» ^{††35} Yesu a ngareten acin: «Kata adæ gæda

† 6:2-3 Mat 6:25; Zan 2:23; cadak: Mat 5:1; 15:29; Mak 3:13; 6:46; Luk 22:39 †† 6:4 2:13 † 6:8 Andire: 1:40; 12:22; Mat 4:18; Mak 13:3 †† 6:11 21:9, 13 †† 6:14 Deu 18:15, 18; Zan 1:21; 2:11; 5:46; 7:40; Kmy 3:22-23 ††† 6:15 5:13; 18:36

††† 6:23-24 6:11 § 6:26 2:11 †† 6:27 6:35 ††† 6:29 2:23 §† 6:31 Dir 78:24; Exo 16:4, 31; Zan 6:49 §†† 6:33 6:41, 51 †† 6:34 4:15; Mat 6:11

ndap ma nja ka vël micin a ndirigi. Hidi ma yaha a zlëra ða, metis a va ka ngacen baba kun, aza hidi ma ca talan ka kata, maram a va ka ngacen baba kun ko a pu. †

³⁶ «Ama gara na hini wër, hin ti læma ka, azama hine ca talan ka kata ðakun, wa nja kata mata ced hini kamatakan. ††³⁷ Ko nayi, Vay Dabawëzlëv mata vël ka a zlëra, a va ka ya a zlëra ða. Aza hidi ma ya a zlëra ða, ta fehu ðakun. ††³⁸ Kati jemaha á wëzlëv kad ka ya a talalay cah ka ðiya kën, kata mata may kun. Kati ya ka ðiya kën, Vay ma zlëna ka mata may. ††³⁹ Kën, Vay ma zlëna ka ta may wër, ko hidi takan a daba ndiri mata vël ka a zlëra, kata ka lekw za ðakun. A may kata ka mbëla ta këräp ka mæc za a pic, talalay ta va ka way. ††⁴⁰ Kën Vay ta may wër, hidi ma læma ka, kata Kërti tik, aza ma ca talan ka kata, ka jan micin manja way. A pic talalay ta va ka way, ta va ka mbëla hidi tik a civi za.» ††

⁴¹ Kedirek *ndiri Yahudiyagi ti basi nëv, aza a huhumi ma a tala Yesu mata ngar: «Kata ada gëda ma yaha á wëzlëv kad» toku. ⁴² A ngarigi kësëm kësëm: «Min ti sënu, Yesu toku, kërti *Zozef. Min ti sën cin ege mamën ninek ninek zaba. Aza sin ka ngar acin, a jemaha á wëzlëv kad toku a nja siki?» ††⁴³ Yesu a ngareten: «Hi ker huhum ma ta daba hini kad. ⁴⁴ Ta ced hini, hidi ma va ka tëdaha ka ya a zlëra ða ða ðakun. Sey Vay ma zlëna ka, ti ngazla hidi toku za, di ka tëd ka ya a zlëra ða. Aza hidi ma yaha a zlëra ða, ta va ka mbëlahä a civi za ðere a pic, talalay ta va ka way. ⁴⁵ Kamatakan *makatëf Dabawëzlëv gi ti lalab ta: “Dabawëzlëv a va ka jëkwäneten kën a ndiri këräp ka sën ta.” Yo ko nayi ma zlimi ma Vay aza ma yaw ma tik, a va ka ya a zlëra ða acin. ⁴⁶ Labar, kata mata ced hini toku, ta ngar ka hidi ma læma Dabawëzlëv ðaha, ata ðakun. Sey kata ma yaha á zlëra Dabawëzlëv za áða ma læma Vay Dabawëzlëv tik á gindik. ††

⁴⁷ «Ta ced hini kad ninek ninek, hidi ma ca talan ka kata, ti jan micin manja way. ⁴⁸ Kata ada gëda ndap ma nja ka vël micin a ndirigi. ††⁴⁹ Hi læma, ko doho hini ti hami kën ham, Dabawëzlëv mata vëleten a daba donu, azama ti mæcigi. ††⁵⁰ Gara kën ham ma yaha á wëzlëv kad wër, hidi ma ham tik, a mæc baba kun. ⁵¹ Kata a talan ða, kata ada kën ham ma yaha á wëzlëv kad ma nja ka vël micin. Hidi ma ham tik wër, a va ka nja a vere ko a pu. Kën ham, ta va ka vëlen ka hamu toku, sin ada kësëm ða. Ta va ka vëleten a ndiri ta talalay ka jani bit micin tan.»

⁵² Yahudiyagi mata zlimi ta wa nja ngatoku za, tar ka gabëzigi kësëm kësëm. A ngarigi: «Gawla toku ka vël tokon kësëm tik hidi ka ham tokon toku a nja siki?»

⁵³ Yesu a ngareten acin: «Ta ced hini kad ninek ninek,

† 6:35 4:13-14; 6:48-58; 7:37 †† 6:36 16:9; 20:29 † 6:37 17:2, 24 †† 6:38 4:34; Mat 26:39 †† 6:39 10:28; 17:12; 18:9 ††† 6:40 5:24; 6:44, 54; 11:24 ††† 6:42 Mat 13:55 † 6:44 Esa 54:13 †† 6:46 1:18 ††† 6:48 6:35; Kzl 2:17 †† 6:49 6:31

kata Hidi ma yaha á zlëra Dabawëzlëv za, hidi mangar a ham kësëm ða ðakun, aza a sa bebiz ða ðakun, a va ka jan diri micin tik kun. ††⁵⁴ Ama gara hidi ma ham kësëm ða, aza ma sa bebiz ða, ti jan micin manja way. Aza ta va ka mbëlahä a civi za ðere a pic, talalay ta va ka way. ⁵⁵ Ngam kësëm ða diri kën ham, aza bebiz ða diri kën sa. ⁵⁶ Hidi ma ham kësëm ða, aza ma sa bebiz ða, a va ka lapigi a kata, aza ni va ka nja a sin takan. ††⁵⁷ Vay Dabawëzlëv ma zlëna ka, a vere, aza kata ðere a vere áka sin za. Aza wa sin ðere, hidi ma ham kësëm ða, a va ka nja a vere áka kata za. ⁵⁸ Yo, ta ced hini acin, kata diri kën ham ma yaha á wëzlëv kad. Kën ham tik pana ka kën ham, doho hini mata ham ta a daba donu kamatakan toku. Ko mata ham ta za, ti mæcigi. Gara hidi ma va ka ham kësëm ða, ta va ka vëlen toku, ti jan micin manja way acin.»

⁵⁹ Labar toku, Yesu ti cedeten a ndirigi mandala ta janga ta a *je janga Yahudiya ta liblay Kaparnahum.

Labar, Yesu ta nja ka cedeten a ndirigi, a nja ka vël micin manja way

⁶⁰ Ndiri ma nja ka sëbi Yesu ti zlimi labar tik toku. Ma ta zlim ta za, ndiri pe ta daba tan a ngarigi: «Kay labar ngatoku toy toy. Nayi ma va ka mbay yëk tik yi?»

⁶¹ Njod Yesu ti sën zaba, a huhumi ma. A ngareten acin: «Labar ngatoku wër a tërgëd hini nëv vu? ⁶² Yo pic takan, hin ta va ka læma kata, *Hidi ma yaha á zlëra Dabawëzlëv za, ta cëbay ða ka va a wëzlëv ka lay nja ða, a pic tik acin wër, hi va ka ngar kemi? ††⁶³ Ta ced hini, gara hidi memilin wër, a jan micin a zlëra tik kun. *Mid Dabawëzlëv á nja ka vël micin. Labar, kata mata ced hini toku, a va ka vël hini micin áka Mid Dabawëzlëv za. ††⁶⁴ Ama ndiri maparam a daba hini a yëki ma toku kun.» Yesu mata ngar wa nja ngatoku, ngam ti sën daka mëndan cekw zaba, ndiri mangar a yëki ma tik kun, baw hidi ma va ka ðaf zlëra ka sin. ††⁶⁵ A ngareten acin a nimin: «Hi yëk ma toku kun ada kata mátá ced hini: “Hidi ma va ka tëdaha ka ya a zlëra ða ða ðakun. Sey Vay ti ngazlaha di ka tëd ka ya a zlëra ða.”»

⁶⁶ Ndiri ma nja ka sëbi Yesu ti zlimi labar Yesu mata ngar toku. Daka a pic tik acin, ndiri pe ta daba tan ti cehi kësëm tan, aza a mbal ka sëba ta baba kun.

⁶⁷ Yesu mata læma wa toku za, a neh ndiri ma gub a talalay ta zëd ngaz tegi, a ngareten: «Na hini ðere, hi may ka va hini za ka ker ka kad vu?» ††⁶⁸ Simon Piyer a ngaren: «Maday, mini ka va acin a zlëra nayi? Há nja ka ced kini labar ma nja ka vël micin manja way ðakun vu? ⁶⁹ Tá nja cah, min ti ca talan ka hoh, aza min ti sënu, hoh ada hidi ma barën, Dabawëzlëv mata zlënahä.» ⁷⁰ Yesu a ngareten acin: «Kata a talan ða áða ma

††† 6:53 Mat 26:26-28; 1Ko 10:16; 11:23-26 †† 6:56 15:4-5 †† 6:62 Kmy 1:9-11 ††† 6:63 3:5-8; 2Ko 3:6 ††† 6:64 13:11; 16:9 ††† 6:67 Mat 16:15-20; Mak 1:24

mbat hini ma gub a tala səray cicah. Azama hidi ma takan ta daba hini, sin hidi Gudul.»⁷¹ Yesu mata va ka ngar wa nja ngatoku, a ngar ka Yahuda, kərti Simon Isikariyot. Yahuda toku, ane daba ndiri ta zəf ngaz Yesu ma gub a tala səray toku. Aza sin səb a va ka daf zləra ka Yesu ka kaw ta za. †

Yesu tete gelemnigi

7 Ka dawən tik Yesu a tələn a liblay ta Galili pana pana. A may ka va a liblay Yahuda dakun, ngam ndiri madəday ta nin a gər ta ka pəm za. ††

² Dara na *ndiri Yahudiyagi ta nja ka dara ta a zəf mabəla mbeh ka diya acin. †‡ Gelemin Yesu gi a ngareten a Yesu acin: «A slid a wacah za, ma va səka a liblay Yahuda. A va a nin, ndiri ma nja ka səboh ka ləmi kən, hoh ta nja ka diyu dere. ⁴ Hidi ma may zlim tik ka gi, a diya kəzəd tik a boh kun. Hoh ta nja ka diya kən pana pana toku, a diyu səka a vere ndirigi kərap, mata ləma ta.»⁵ Ko gelemin Yesu gi a talan tan a ci talan ka Yesu dakun. ††‡ Yesu a ngareten: «Pic na da a sla kese kun, kata ka va a nin. Ama na hini, ko hi va a pu, ninek səb. ††† Ngam ndiri ta talalay a fehi hini dakun, a nja ka fehi kata zal ba. Na da wər, ta nja ka cedeten kpay kpay kad, kəzəd ta nja ka diya ta, kəzəd ma ngav ngav, ada mətá feh kigi acin.» †††† A ngareten a nimin: «Hi va, hine va daray hini. Na da wər, ta va ka va səka dakun, ngam pic va da a sla kese kun.»⁹ Mata ngareten wa toku za, sin nəpay tik a Galili.

Yesu ane lib dara

¹⁰ Gelemin Yesu gi mata vigi ka dara za, ka dawən tik Yesu ti va dere. Ti va ka dara toku á boh, ndirigi ka nja manja ləma ta. †† Madəday *ndiri Yahudiyagi a gəri Yesu ka lay dara toku, a ngarigi: «Yesu tik ane ki?» †††‡ Ndiri ma bas bas ta ka lay dara toku a mbuwi ma kahay kahay a tala Yesu. Ama a gabəzay tan zaya zaya. Ndiri maparam a ngarigi: «Sin hidi menekin,» ama ndiri maparam a ngarigi: «Sin hidi menekin kun, a nja ka kəb ndirigi.»¹³ Ama hidi ma nja ka ləwa kpay kpay kad da dakun, ngam a pəratigi a madəday Yahudiyagi. §

¹⁴ Dara tik, a nja ka dara ta pal zəm lumo takan. Dara mata wan wan makad ma fod tik, Yesu va *je Dabawəzləv, aza a janga ndirigi. ¹⁵ Yahudiyagi mata zlimi labar tik za, a ngarigi: «Gawla cah a sən kən a nja siki? Aza- ma a janga pe kun.» †††† Yesu a ngareten acin: «Labar, kata mata ced hini cah, bən da dakun. Dabawəzləv ma zləna ka áda ma vəl ka labar tik a zləra. ††††† Hidi ma may ka diya kən, Dabawəzləv mata may, a va ka sənu, labar, kata mata ced hini toku, a yaha á zləra da za

† 6:71 12:4 †† 7:1 5:18 ‡ 7:2 Lev 23:33-34; Deu 16:13-15 †† 7:5 16:9 ††† 7:6 2:4 †††† 7:7 15:18; 16:33; 17:14; Mat 10:22; 24:9; 1Za 3:13 †††† 7:11 11:56 § 7:13 9:22 †††† 7:15 Mat 13:54; Luk 2:47 §†† 7:16 12:49; 14:10

đakun, a yaha á zləra Dabawəzləv za. ¹⁸ Yo hidi ma nja ka bənay labar tik a zləra tik, aza ka ləway kən tik, a nja ka may ka gəl zlim tik tutu, ndirigi ka fol ta. Ama hidi ma nja ka həl kəzəd na gəl zlim hidi ma zlənaaha, a nja ka ced ma ma delele, aza a kəb ndirigi đakun.» ††

Gabəz a tala diya kəzəd a pic nəp

¹⁹ Yesu a tar ka ngareten a nimin: «Hi zlimi. Ka- matakan *Moyiz ti vəl hini *mazuko tik a zləra. Aza ko hidi takan a daba hini ma nja ka kaw mazuko toku da đakun. Yo, kata mata nja manja kaw tik, hi may ka pəm ka za acin a tala mi?» †††‡‡ Ndiri ma bas bas a ngareten: «Ha ced ma bazla bazla. Hidi ma gər ka pəməh za da đakun.» ††††† Yesu a ngareten acin: «A wan day kun, kati diya bən bən kən takan aza kən tik ti pələk talan hini kərap. Aza hi may đakun, ngam kata mata diya kən toku a *pic nəp tokon. †††††† Ama na hini, hin ti mbu kərti, aza ko pic na *zla məməh tik ti ndəv ka pic nəp wər, hi nja ka zlay kən hini səb a pic tik. Ngam Moyiz ti ngar hini, kərtapa ti mbu, sey ka zla məməh tik kad ka wan cesired ma cəfad cəfad tik. Ama ta ced hini, Moyiz áda ma tar mazuko ngatoku kun, doku tokon ada ma tar ta azal ba. ††††††† Hi ləma acin, pic na zla məməh wəri- gi ti sla kap, ko a pic nəp, hi nja ka zla tik səb, ngam hine may ka bazl mazuko Moyiz đakun. Yo na da, kata mata bit ma gbəraw gbəraw a pic nəp, kəsəm tik ka nja ninek ninek, hi bas ka nəv acin a tala mi?» †††††††† Ta ngar hini acin, hi njá ka bas kita ndirigi wa nja nəv hini ta may kun, hine basu a katəf tik!»¹⁸

Gabəz a tala Yesu Kiristu

²⁵ Ka dawən tik, ndiri maparam ta liblay Zeruzalem a ngarigi ka Yesu: «Gawla cah ada ndirigi ta gər ta ka pəm za cah dakun vu?»¹⁹²⁶ Yo aza a ləway tik səb a gibe ndirigi, aza hidi ma taku kad da dakun. Yo madədayigi mata nja manja kaw ta za toku, ti sən ta acin, sin ada Hidi, Dabawəzləv mata pəzen đawa vu?»²⁰²⁷ Ama mi bən sin Hidi, Dabawəzləv mata pəzen đawa duze kun, ngam Hidi, Dabawəzləv mata pəzen đawa duze wər, hidi ma va ka sən lay ya tik da dakun. Ama gara gawla cah wər, min ti sən lay ya tik.»²¹

²⁸ Ta ləwigi wa nja ngatoku, Yesu a cedey labar tik a *je Dabawəzləv. Njod a ngareten acin day day: «Hin ti ngar, hin ti sən ka, aza hin ti sən lay ya da. Ama ta ced hini, katá ya da ka talan da dakun, hidi maparam áda ma zləna ka, sin Dabawəzləv. Sin wər a mban ma səka đakun. Na hini, hi sənay hidi toku kun, †††††† na da wər, kati sənu, a tala kata mata yaha á zləra tik za, sin ada

§† 7:18 5:41; 8:50; 12:43 §†† 7:19 1:17; Kmy 7:53; Rom 2:17-24 §†† 7:20 8:48 §† Aza hi may dakun, ngam kata mata diya kən toku a pic nəp tokon: Ləwa ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek. §†† 7:21 5:9 §††† 7:22 Gen 17:9-14; Lev 12:3 §††† 7:23 5:9 18 7:24 8:15 19 7:25 5:18 20 7:26 4:25; 18:20 21 7:27 9:29 22 7:28 8:55; 17:8, 21, 25

ma zləna ka.»³⁰ Mata ngar wa nja ngatoku za, ndirigi a gəri katəf ka kaw ta za acin. Ama ko hidi takan ma dosen zləra a kəsəm də dakun, ngam pic tik a sla kese ka pic kaw tik kun.^{†31} Aza ndiri maparam pe ta daba ndiri ma bas bas toku ti ci talan ka sin. A ngarigi: «Hidi maparam ma va ka ya ka diya ban ban kən day ka gawla cah daha baba kun. Sin Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa duze.»^{††}

³² Kedirek *Farisagi ti zlim ta zaba wa nja ndirigi ta ləwigi zaya zaya a tala Yesu. A tala ngatoku ti lapi ma tan kad takan tete ndiri madəday ta daba *mangaramagi ta je Dabawəzləv. Sinigi zləni ndiri ma nja ka puwi je Dabawəzləv ka va ka kawi Yesu.³³ Ndiri toku mata tədigi za, a jani Yesu, a ləwaten a ndirigi. Yesu a ngareten acin: «Ta va ka wan kedirek tete hini a zakay. Ka dawən tik, ta va ka cəbay də a zləra hidi ma zləna ka kamatakan.^{‡34} Ta va za, hi va ka gər ka, ama hi va ka jan ka dakun, ngam hi va ka mbay ka təd ka lay, ta va ka va a nin kun.»^{‡‡35} *Ndiri Yahudiyagi a ngarigi kəsəm kəsəm acin: «A va ka va acin ka lay siki mangar hidi a va ka mbay ka janu baba kun toku? Yo, a va ka va acin a daba səban tokon ta liblay *Girek, aza ka jan-ga ndiri Girekigi a nin vu?»³⁶ Mata ngar: «Hi va ka gər ka, ama hi va ka jan ka dakun, ngam hi va ka mbay ka təd ka lay, ta va ka va a nin kun» toku, a may ka ngar kemi?» Ti pələk talan tan.

Wili yəm ma nja ka vəl diri micin

³⁷ Wan dara toku mata va ka nja mbeh ka way, wan cesired ma cəfad cəfad tik, dara maday ti diya. A pic tik, Yesu slid za, gar á gar á gibe ndirigi za, aza a ngar day day: «Wa ndiri cah, hidi mangar maram a ngacen, mata ya a zləra də, mata say yəm.^{‡‡38} Ngam Dabawəzləv a ngar a lib deftere tik: «Ko nayi ma ca talan ka ka-ta, nəv tik a va ka nja ka wili yəm ma nja ka si day day na vəl diri micin.»³⁹ Yesu mata ləwa wa nja ngatoku, a ləwa a tala Mid Dabawəzləv, ndiri ma ci talan ka sin ta va ka jan ta. Mandala Yesu ta ləwa wa toku, Dabawəzləv a zləna *Mid tik a tala ndirigi kese kun, ngam Yesu a təd kese ka lay, Dabawəzləv ta maru ka fiyen miseh maday kun.^{‡‡}

Yesu adə nayi?

⁴⁰ Ndiri kərap mata zlimi labar Yesu za, ndiri maparam a ngarigi: «Gawla cah, sin adə *makatəf Dabawəzləv, hidi ta pu tokon.»^{‡‡‡41} Ndiri maparam dere a ngarigi: «Sin Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday.» Ndiri maparam a nimin a ngarigi: «Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa wər, a ya zal á liblay Galili za toku a nja siki?»⁴² Labar Dabawəzləv

† 7:30 2:4; 7:44 †† 7:31 2:23 ‡ 7:33 8:14; 13:33; 16:5 †† 7:34 8:21; 13:36 ‡‡ 7:37 Lev 23:36; Zan 4:10, 14; Kzl 22:17 ††† 7:39 14:16; 17:1 ††† 7:40 6:14

ma laləb laləb a ngar: «Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday a va ka nja ka dehen bay *David, aza a va ka yaha á liblay Betilehem za, bay David tik mata nja a nin.»^{§43} A tala ngatoku, ndirigi kərap a lapi ma tan takan a tala Yesu kun. Bən tan pana pana.⁴⁴ Ndiri maparam ta daba tan dere ti gər ta ka kaw za. Ama ko hidi takan ma dosen zləra a kəsəm də dakun.

⁴⁵ Ndiri ma puwi *je Dabawəzləv mata gəri Yesu, aza mata jan ta za, a ngazl ta dakun, cəbay tan zləra án-imin ka va a zləra madəday *mangaramagi ta je Dabawəzləv baw ndiri *Farisagi. Ndiri madəday toku a ngareten acin: «Hi ngazla dakun wər, mi ma həl mi?»⁴⁶ Ndiri ma puwi je Dabawəzləv toku a ngareten acin: «Min ti jan gawla toku, hidi ma sən ma madə sin də dakun.»⁴⁷ Ndiri Farisagi a ngareten acin: «Ko hin dere, hin ti yək labar, gawla ta cəf toku ka kəb ndirigi a sin vu?»⁴⁸ Azama hin ti ləma, ko hidi takan ta daba kini madəday Yahudiyagi, ko hidi takan ta daba Farisagi ma ca talan ka gawla toku daha vu? Da dakun.⁴⁹ Sey ndiri mangar a səni *mazuko Moyiz kun, aza kita Dabawəzləv a tala tan á yəki ma tik.»

⁵⁰ A daba Farisagi toku, Nikodem a nin. Gawla toku adə ma va a zləra Yesu kamatakan. A ngareten a ndiri toku acin: ^{§†51} «Mazuko na tokon wər, ninek ka basen kita a hidi a talan kun, sey ka zlimi labar ma va ka yaha a pakam tik kad a zakay baw kən mata diyu.»^{§††52} Mata ngareten wa nja ngatoku za, a ngareten: «Hoh mata ləwa wa nja ngatoku, a nja na ngar, ha yaha á liblay Galili za wa nja sin dere vu? A jangu a lib deftere Dabawəzləv, ha va ka janu, labar ko takan ma ngar, *makatəf Dabawəzləv a va ka yaha á liblay Galili za də dakun.»^{[53} Ka dawən tik ko nayi slid, va tanigi ita acin.

Madəday Yahudiyagi tete wərti ma wan a wapah maparam

8 Yesu slid va tik a tala cadak, zlim tik *Oliv.² Lay mata pat za, gbəma cekw cekw slid cəbay tik a *je Dabawəzləv. Aza ndiri pe ma bas basigi a jakwar tik. Yesu das nja kad acin, a janga ndirigi.^{§†}

³ Kedirek *maləm Yahudiyagi tete ndiri *Farisagi ti dahi wərti maparam. Ndirigi ti jani wərti toku ege wapah maparam a wanigi a jik. Bawi wərti toku, tep á gibe ndirigi za.⁴ A ngareten a Yesu acin: «Maday, ndirigi ti jani wərti cah ege wapah maparam, a wanigi a jik.⁵ Aza *Moyiz ti laləbu a lib deftere mazuko tokon, sese wərti madə ngatoku, ka nda a gugun ka pəm za. Gara na ku wər, ha bən wər wa siki?»^{§††6} Mata ngarigi wa nja ngatoku toku, a gəri zal ma Yesu, ka jani katəf ka fi tegi ka kita acin. Ama gara Yesu wər, njay tik tete'w, baw talan tik tək kad, aza a laləbay tik ka hayək a zləra.

§ 7:42 Esa 11:1; Mic 5:1-2; Mat 20:30-31 §† 7:50 3:1-2 §†† 7:51 Deu 1:16-17; 17:6 §‡ 8:2 Mat 26:55 §†† 8:5 Deu 22:22-24

¹⁷ Ndiri toku wər a wilin be be a dangar ta a lay neh. Yesu kaf talan za acin, a ngareten: «Hidi ta daba hini mangar mbu tik kađ, a diya ma ngav ngav kun wər, mata baw gugun, mata ndu pəpəla zakay.» ^{††8} Mata ngareten wa nja ngatoku za, tək talan tik a zal a nimin a kađ, a lababay tik. ⁹ Mata zlimi ta wa nja ngatoku za acin, sinigi slid va tan takan takan, gəbatal ta daba tan á gibe za. Keri Yesu á gindik, aza wərti toku á gibe tik za. ^{†10} Yesu kaf talan za, a ngaren a wərti toku acin: «Kwayi ndiri cah? Ko hidi takan ma ndoh a gugun dāha a daba tan kun vu?» ^{†11} Wərti toku a ngaren: «Awu Ma-day, ko hidi takan ma nda ka đa đakun.» Yesu a ngaren acin: «Kata dere, ta va ka basoh kita đakun. A slid ma va ku. Ama a njá ka diya kən ma ngav ngav baba kun.»] ^{††}

Yesu ada lay ma kəngay na ndiri ta talalay

¹² Yesu a janga ndirigi a nimin, a ngareten: «Kata ada lay ma kəngay na ndiri ta talalay. Hidi ma səba ka, a va ka nja a lib kpizli đakun, a va ka nja ka lay ma kəngay, ma va ka đafen katəf na jan micin.» ^{††13} Ndiri *Farisagi a ngareten acin: «Ma ced wa nja ngatoku wər, ha may ka nja ka sedewa na talan ku a zləra ku vu? Ti nja wa nja ngatoku, hidi ma va ka yək ma ku ko kedirek đa đakun.» ^{††14} Yesu a ngareten: «Ko ta ləwa ka talan đa a zləra đa, labar tá nja ka cedu, ma ma duze. Ngam kata a talan đa, kati sən lay ya đa, aza kati sən lay va đa. Ama na hini, hi sən lay ya đa ege lay ta va ka va a nin kun. ^{††15} Na hini, hi nja ka bas kita ndirigi wa nja bən hini, hidi memilin. Ama gara na đa wər, ta basen kita səka a hidi đakun. ^{†16} Kati tar ka bas kita hidi wər, a va ka nja wa nja na hini đakun, ta va ka basu a katəf tik. Ngam kata á gindik á nja ka bas kita đakun, mi nja ka basu a Vay ma zləna ka.

¹⁷ «Hi ləma, ko a lib deftere mazuko hini ti lalab ta, ndiri səray ti cedi ma tan takanna, ma tan a va ka nja ka ma ma kap duze. ^{††18} Aza wa sin dere, min a Vay. Kata a talan đa, kati sənu, labar kata mata ced hini a tala đa toku labar ma duze. Aza ko Vay ma zləna ka ti nja ka sedewa đa dere.» ^{††19} Yesu mata ngareten wa nja ngatoku za, ndiri toku a ngareten acin: «Cehw toku ane ki?» Yesu a ngareten: «Hi gəru kemi? Hi sən kata đakun, aza hi va ka sən Vay kun dere. Ta nja takana hi sən ka wər, macah hi va ka sən Vay dere.» ^{††}

²⁰ Yesu ta ləwa wa nja ngatoku, a janga ndirigi a *je Dabawəzləv. Sin ma nja nja a jakwar akotigi, ta nja ka seki dala na diya kəzəd Dabawəzləv a nin. Aza hidi ma

dosen zləra a kəsəm ka kawu đa đakun, ngam pic na kaw tik a sla kese kun. ^{†††}

Yesu tete ndiri ta tala hayək

²¹ Yesu a ngareten a nimin: «Ta va ka slid ka va đa. Na hini, hi va ka gər ka, gər gər, hi va ka jan ka đakun, aza hi va ka məc səb a *ma ngav ngav hini a talan. Lay ta va ka va a nin, hi va ka təd a nin kun.» ^{††22} *Yahudiyagi a ngarigi acin: «Sin mata ngar: “Lay ta va ka va a nin, hi va ka təd a nin kun” toku, a va ka va ka bərat wəla tik za acin vu?» ²³ Yesu a ngareten: «Na hini, hin ti nja ka ndiri ta tala hayək a wacah. Ama na đa, kata hidi ta tala hayək a wacah đakun, ta yaha á wəzləv kađ. ^{††24} Ta ced hini, kata, hin ta ləma cah, kata səb ma takanna. Hi ca talan ka kata đakun wər, hi va ka məc a lib ma ngav ngav hini. A tala ngatoku kata mətá ngar hini, hi va ka məc səb a ma ngav ngav hini a talan.» ^{††25} Ndiri toku a ngareten acin: «Hoh nayi acin yi?» Yesu a ngareten: «Nja đa kata mata nja a daba hini, kati ced hini zaba, ko kata nayi wər.

²⁶ «Ta ced hini, ma dāha a lib đa pe ka ləwa hini, aza ka bas hini kita. Gara Vay ma zləna ka, a nja ka ced ma ma delele. Aza ta nja ka cedeten a ndirigi sey labar, kata mata zlimi a zləra tik.»

²⁷ Yesu mata ngareten wa toku, ndiri toku a sən ta səka, Yesu a ləwaten a tala Cin Dabawəzləv kun. ²⁸ Yesu a ngareten acin: «A pic hin ta va ka baw ka ka diya ka ka pay, kata *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za, hi va ka sənu acin, kata səb ma takanna. Hi va ka sənu dere, kən kərap ta nja ka diyu, ta diyu a zləra đa đakun. Ta nja ka ced labar, Vay mata ced ka tutu. ^{††29} Vay ma zləna ka a ker ka á gindik kun, ma gar gar a tala đa, ngam ta nja ka diya kən kərap wa nja nəv tik ta may.» ³⁰ Yesu mata ləwa wa toku, ndiri pe ti ci talan ka sin acin.

Hidi ma diya ma ngav ngav, balam ma ngav ngav ^{†††}

³¹ Yesu a ngareten a *ndiri Yahudiyagi ma ci talan ka sin: «Hin ti kaw labar, ta nja ka ced hini zləra səsəray wər, hi va ka nja ka diri ndiri ta zəd ngaz đa. ¹⁸³² Hi va ka sən labar ma duze a tala Dabawəzləv. Aza labar ma duze toku a va ka bat hini ka balam za.»

³³ Ndiri maparam ta nin a ngareten a Yesu acin: «Min balam kun. Doku kini ada *Abəraham. Ko pic takan, mi nja ka balam hidi đakun. Aza acin hoh ka ngar kini, ni va ka bat talan kini ka balam za acin kemi?» ¹⁹³⁴ Yesu a ngareten: «Ta ced hini kađ ninek ninek, hidi ma nja ka diya *ma ngav ngav, *ma ngav ngav toku á maru. ²⁰³⁵ Hi ləma, balam tane ida hidi a nja ka nja ka diri hidi tane ida đakun. Ama kərti tane ida, sin diri kərti tik.

† 8:6 Mat 22:15 †† 8:7 Deu 17:7; 13:10 † 8:9 Mat 22:22 †† 8:11 5:14 †† 8:12 1:5, 9-10; 3:19; 9:4-5; 11:9-10; 12:35-36, 46; Esa 49:6; Mat 5:14; Luk 2:32; 2Ko 4:4, 6; Efe 5:8-14; 1Za 1:5-7; 2:8; 3:14 ††† 8:13 5:31-32 ††† 8:14 3:2; 7:28-29, 33-36; 8:21-22, 42; 13:1, 33; 16:5, 10, 28; 17:8; 20:17 † 8:15 7:24 †† 8:17 Deu 19:15 ††† 8:18 5:36; 1Za 5:9 †† 8:19 5:18; 16:3

††† 8:20 2:4 †† 8:21 8:14 †† 8:23 3:31 ††† 8:24 13:19 ††† 8:28 3:14; 4:34; 5:18 ††† 8:30 2:23 18 8:31 14:15; 15:8 19 8:33 Mat 3:9; Rom 4:12 20 8:34 Rom 6:16, 20; 2Pi 2:19

^{†36} Kata, Kerti Dabawəzləv, kati bat hini ka balam za wər, hi va ka mar talan hini acin. ^{††37} Kati sənu, Abərahama ada doho hini. Azama hine gər katəf ka pəm ka za, ngam hine may ka yək ma da, ta nja ka ced hini dakun. ^{†38} Na da, ta nja ka ced hini kən, Vay mata daf ka. Na hini, hi nja ka diya kən, cehw hini mata ced hini.»

³⁹ Ndiri toku a ngareten: «Vay kini ada Abərahama.» Yesu a ngareten acin: «Ta nja takana hin wəri Abərahama duze wər, macah hi va ka diya kən, cehw hini mata diyu. ^{†40} Na da, ta nja ka ced hini ma ma delele, kata mata zlimi a zləra Dabawəzləv, ama hine yək ma da dakun. Hine gər katəf ka pəm ka za. Azama Abərahama a diya kən mada ngatoku kun. ⁴¹ Na hini, hine diyay kən hini wa nja cehw hini mata jəkwan hini.» A ngareten: «Vay kini takan á gindik, sin ada Dabawəzləv, aza min sulom kun.» ^{†42} Yesu a ngareten acin: «Ta nja takana Dabawəzləv cehw hini duze wər, macah hi va ka may ka, ngam ta yaha á zləra tik za. Katá yaha ka talan da dakun, Dabawəzləv tik á zləna ka. ^{††43} Hine zlimi labar, kata mata ced hini dakun toku, ngam hin ti suk zlimi hini kad ba. ⁴⁴ Ta ced hini, cehw hini ada *Gudul. Aza hi nja ka may ka diya kən, sin mata may. Gudul tik, daka ka tar tar talalay, sin ti lekw micin ndirigi zaba. Aza a ced ma ma kap kun, ngam ma ma delele daha a pakam tik kun. Mban ma ada kəzəd tik ta nja ka diyu, ngam ti səsən a nin ba daka məndan cekw, aza sin bay ma mban ma. ^{††45} Ama na da, ta nja ka ced hini ma ma delele. A tala ngatoku, hine yək ma da dakun. ⁴⁶ Yo, tətoku hidi takan a daba hini ma va ka ced ka kən ma ngav ngav kata mata diyu daha vu? Kati sənu, ko hidi takan ma va ka ngar, kati diya kən ma ngav ngav da dakun. Yaw aza acin, ta nja ka ced hini ma ma delele, hine yək kwayi? ^{§47} Yo, ta ced hini, hidi mangar kerti Dabawəzləv, a nja ka zlimi ma Dabawəzləv. Ama na hini, hin wəri Dabawəzləv kun. A tala sin, hine zlimi ma tik kun.» ^{§†}

Gabəz a tala Abərahama, dehen Yahudiyagi

⁴⁸ *Ndiri Yahudiyagi a ngareten a Yesu a nimin: «Min mata ngaroh, hoh səban *Samari, aza hoh bazla bazla toku, mi mban ma dakun.» ^{††49} Yesu a ngareten: «Kata bazla bazla dakun. Na da, ta nja ka fol Vay, aza na hini, hi nja ka ca ka ka kən kahay. ⁵⁰ Gara na da, ta nja ka diya kən, ndirigi ka fol kigi dakun. Ama Vay Dabawəzləv wər, a may ndirigi ka gəli zlim da, aza sin á va ka bas kita hini. ^{§†51} Ta ced hini kad ninek ninek, hidi ma yaw labar da, a va ka məc kun ko a pu.» ^{§††}

⁵² Yahudiyagi mata zlim ta wa nja ngatoku za, a ngareten: «Tá nja cah min ti sənu hoh bazla bazla

duze. A ləma, doku tokon *Abərahama tete *makatəf Dabawəzləv gi ti məcigi. Aza na ku hati ngar: «Hidi ma va ka yaw labar da, a məc kun ko a pu.» ⁵³ A ləma, doku tokon Abərahama ti məc, yaw ha bənu acin, hoh day ka sin vu? Aza ko *makatəf Dabawəzləv gi ti məcigi dere. Yaw ha ca talan ku acin ka nayi?» ^{§†54} Yesu a ngareten: «Kati gəl talan da a zləra da za wər, miseh maday ta maru a va ka nja ka kən kahay. Ama hidi ma nja ka gəl zlim da daha, sin ada Vay Dabawəzləv, hin mata ngar, Dabawəzləv hini toku. ⁵⁵ Hin ti ngar Dabawəzləv hini, azama hi sənu dakun. Ama na da, kati sənu. Kati ngar: «Ta sən Dabawəzləv kun» wər, ta va ka nja ka hidi ma mban ma, wa nja hini, mangar hin ti sənu, azama hi sənay dakun. Na da wər, kati sənu, aza kati kaw labar tik zləra səsəray. ^{§†56} Hi ləma, doho hini Abərahama, nəv tik ti nja gudum kamatakan, ngam Dabawəzləv ti ngaren, a va ka ləma ka a pic, ta va ka yaha. Aza ti ləma ka duze a pic, kata mata yaha, aza nəv tik ti nja gudum.» ⁵⁷ Yahudiyagi a ngareten acin: «Viya ku a təd wom jebin kun, aza hoh ka ngar, hati ləma doku tokon Abərahama toku, ha ləma acin a nja siki?» ⁵⁸ Yesu a ngareten: «Ta ced hini kad ninek ninek, mandala Abərahama a mbu kese kun, kata daha.» ^{§†59} Yesu mata ngar wa nja ngatoku, ti bas nəv tan kazaway. Bawi gugun ka nda ta ka pəm za. Njod Yesu bohay tik kad, slid ya tik a *je Dabawəzləv za. ^{§††}

Yesu ege wələf

9 Pic takan Yesu ta vigi á katəf ngid, janigi a wələf maparam. Gawla toku wələf daka mbu tik a lib mamən kad. ² *Ndiri ta zəd ngaz Yesu a ngareten a Yesu acin: «Wa Maday, mi ma həlen a gawla cah mi ka nja ka wələf cah? Sin a talan tik á diya ma ngav ngav vu? Cin ege mamən á diyi ma ngav ngav vu?» ^{§§§3} Yesu a ngareten: «Sin a talan tik á diya ma ngav ngav kun. Aza cin ege mamən á diyi ma ngav ngav kun dere. Ti mbuwaha a libi kad wələf, Dabawəzləv ka bitu za, ndirigi ka sən ta a nin, Dabawəzləv a mar miseh maday duze.» ¹⁸⁴ Yesu a ngareten a ma ma ngab ngab acin: «Tá nja cah pic a tuk kese kad kun cah, hidi ta həl tokon kəzəd na Vay ma zləna ka. Vuđu ti ya wər, hidi ma va ka mbay ka dos zləra ka kəzəd da dakun. ¹⁹⁵ Gara kata kese a talalay a wacah wər, kata lay ma kəngay na ndiri ta talalay.» ²⁰

⁶ Yesu mata ləwa wa toku za, tif gedeni ka hayək, ngad ngad a zləra za. Sin həl hayək mata ngadu toku, kpar kpar ka həra wələf toku. ²¹⁷ A ngaren a wələf toku acin: «A va ka mitil ta Silewe, ma pan həra ku kad!» (Silewe toku zlim mitil a ma ndiri Yahudiyagi, a nja na ngar «makatəf.») Wələf toku acin slid, va pan həra tik kad. Mata cəbaha za, a ləma lay acin.

† 8:35 Exo 21:2 †† 8:36 Gal 5:1 † 8:37 5:18 †† 8:39 8:33
 †† 8:41 Deu 32:6; Esa 63:16 ††† 8:42 1Za 5:1 ††† 8:44 Gen 3:1-5;
 1Za 2:4; 3:8 § 8:46 2Ko 5:21; 1Pi 2:22; 1Za 3:5 §† 8:47 10:27; 18:37
 §†† 8:48 4:9; 7:20; 10:20; Mak 3:21-22 §† 8:50 7:18 §†† 8:51 5:24

§† 8:53 4:12 §† 8:55 4:34; 7:28-29 §†† 8:58 1:1; 17:5 §§† 8:59
 10:31 §§§ 9:2 Exo 20:5; Ezé 18:20; Luk 13:2, 4 18 9:3 11:4 19 9:4
 5:17 20 9:5 8:12 21 9:6 Mak 8:23

⁸ Medike tegi tete ndiri maparam ma sən ta, ti sən ta kamatakan a nja ka jəway dəkəb. Mata ləma ta za, a ngarigi: «Wa ndiri da, gawla cah wər, gawla ma nja ka nja a mazləzla katəf ka jəway dəkəb cah dakun vu?»^{†9} Ndiri maparam a ngarigi: «Ha sin.» Aza ndiri maparam a ngarigi: «Awu sin kun, kibe tik.» Wələf toku a ngareten: «Hi bən pele pele kun, kata səb.»^{†10} A ngareten: «Yaw ha ləma lay cah zal a nja siki?»^{†11} A ngareten: «Hidi zlim tik Yesu a tif gedeni ka hayək, mətá həlu, mətá kpar ka ka həra, aza mətá ngar ka: “A va ka mitil ta Silewe, ma pan həra ku kad ta.” Kata slid va. Kata mata pan həra kad, ta ləma lay acin.»^{†12} A ngareten: «Yaw tátoku, gawla toku acin a ki?» A ngareten: «Ta sənay ka dakun.»

Farisagi tete wələf takana

¹³ Ndiri toku bawi gawla ma nja kamatakan ka wələf toku, tep ta a zləra ndiri *Farisagi.^{†14-15} Mata tep ta za, Farisagi a neh ta acin: «Kən mi ma həloh mi, hoh ka ləma lay cah?» A ngareten: «Gawla həndan á kpar ka hayək ma ngad ngad ka həra, kata mətá pan həra da kad, kata tar ka ləma lay acin.» Yo, Yesu mata va ka ngad hayək ka kpar ka həra wələf toku, a diyu a *pic nəp ndiri Yahudiyagi.^{††16} Farisagi maparam ta daba tan mata sən ta za, Yesu a bit wələf toku a pic nəp, a ngarigi: «Gawla ma diya kəzəd a pic nəp toku, Dabawəzləv á zləna duze kun. Ti bazl mazuko Dabawəzləv na pic nəp.» Ama ndiri maparam a ngarigi: «Hidi ma diya ma ngav ngav wər, a va ka diya ban ban kən wəga ngatoku vu?» Gabəz mata nja wa nja ngatoku a daba tan, sinigi ti kpali za pana pana.[‡]

¹⁷ Farisagi a nehi wələf toku a nimir, a ngareten: «Na ku, ha ngar kemi a tala gawla ma diya həra ku toku?» A ngareten: «Sin *makatəf Dabawəzləv.»^{††18} Ama madəday *Yahudiyagi a may ka yək ta, gawla toku ti mbu a libi kad wələf kun. A tala ngatoku, ti wəli cin ege mamən.^{†19} Cin ege mamən mata tədigi za, ti neh ta, a ngareten: «Ngacah wər, kərti hini vu? Sin ti mbu a libi kad wələf duze vu? Yo ka nja zal a ləma lay cah, a nja a nja siki?»^{†20} Cin ege mamən a ngarigi acin: «Min ti sənə, sin kərti kini duze. Aza sin wələf daka mbu tik a libi kad.^{†21} Ama mi sən kən ma diyen ka ləma lay cah dakun. Aza mi sən hidi ma diya həra tik kun dere. Hi neh sin a talan tik, mata ced hini. Sin mawar vu?»^{†22} Cin ege mamən mata ngarigi wa nja ngatoku, ngam a pəratigi a madəday Yahudiyagi. Madəday Yahudiyagi ti lapi ma tan kad ba, hidi ma va ka ngar: «Yesu ada Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday,» a va ka gama ta a *je janga tan za.^{††23} A tala ngatoku, cin ege mamən mətá ngarigi: «Sin mawar vu? Hi nehu, sin a talan tik mata ced hini ta.»

† 9:8 Kmy 3:10 †† 9:14-15 5:9 ‡ 9:16 7:43; 9:33; 10:19 †† 9:17 4:19 †† 9:22 7:13; 12:42; 19:38; 20:19

²⁴ Ndiri Farisagi a wəli gawla ma nja kamatakan ka wələf toku ka ya a zləra tan a nimir. A ngareten: «A ced ma ma delele a gibe Dabawəzləv, ngam a va ka zlimi. Mini a talan kini, min ti sənə, hidi ma diya həra ku toku, a diya ma ngav ngav, ngam a səba mazuko Moyiz dakun.»^{†25} Gawla toku a ngareten: «Ko hidi ma nja ka diya ma ngav ngav vu, ko hidi ma diya ma ngav ngav kun vu, ta sənəy ka dakun. Ama kən, kata mata sənə wər, kamatakan kata wələf, tá nja cah, ta ləma lay.»^{†26} A ngareten acin: «A diya mi ka zlər həra ku za?»^{†27} Gawla toku a ngareten: «Kati ced hini zaba, ama hi yək ma da dakun. Hin mata may ka neh ka, neh aza neh, neh aza neh wa nja ngatoku, hi may ka nja dere ka ndiri ta zəd ngaz tik vu?»^{†28} Mata zlim ta wa nja ngatoku za, ti basi nəv, a ra ta, a ngareten: «Na ku, hoh hidi ta zəd ngaz gawla toku. Ama gara na kini wər, min ndiri ta zəd ngaz *Moyiz.^{†29} Gara Moyiz wər, min ti sənə, Dabawəzləv ti ləwen. Gara sin wər, mi sən hidi ma zləna səka dakun.»^{††30} Gawla toku a ngareten acin: «Kay, kən ngatoku ti kpas talan hidi. Hi sən hidi ma zləna dakun vu? Azama sin a bit ka ka wələf za.^{†31} Yo hidi ti sən tokon, Dabawəzləv a yək ma hidi ma diya ma ngav ngav kun. A nja ka yək ma ndiri ma nja ka zlimi ma tik, baw ma nja ka diyi kən mata mayu.^{††32} Ndah daka tar tar lay kúlá a picah, hidi ma zlimey səka, mana ti bit hidi ma mbu ka wələf da dakun.^{†33} Ta nja takana Dabawəzləv á zləna gawla toku kun wər, macah sembe tik a va ka təd gəga ka diya ban ban kən kun.»^{†34} Madəday titoku a ngareten acin: «Na ku, daka mbu ku a libi kad, hoh a wilin be be a lib *ma ngav ngav. Yo ha may ka jəkwan kini ma mi ngatoku acin mi?» Ka dawən tik wəteten gam a gawla toku a je janga tan za, a lapi tete sin baba kun.^{†35}

³⁵ Kedirek Yesu ti zlimi zaba, *ndiri Yahudiyagi ti gami gawla toku a je janga tan za. Mata janigi a sin za, a ngaren: «Hati ca talan ka *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za vu?»^{†36} Gawla toku a ngaren: «Wa Maday, Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za toku ada nayi? A ced ka, kata ka ca talan ka sin.»^{†37} Yesu a ngaren: «Kata ma ləwoh, hoh ta ləma cah, ada gawla toku.»^{††38} A ngaren: «Ta ca talan ka hoh, Maday.» Gbərəw kad a metikisem acin a gibe Yesu.

³⁹ Yesu a ngar acin: «Kati ya a talalay ka bas kita ndirigi. Ndiri ma wələf wələf ka ləmi lay, aza ndiri ma nja ka bən ta a ləmi lay, ka njigi manja ləma lay.»^{†39}

⁴⁰ Farisagi maparam ta nin mata zlimi labar Yesu wa nja ngatoku za, a ngarigi: «Min dere, min wələf vu?»^{††41} Yesu a ngareten: «Ta nja takana hi nja ka wələf wər, macah kita a va ka jan hini dakun. Ama na hini, hi nja ka ngar: “Min kwerek kwerek, min nja ka diya kən

††† 9:29 7:27; 8:14 ††† 9:31 Dir 66:18; Pro 15:29; Esa 1:15 § 9:33 3:2 §† 9:34 9:2 §†† 9:37 4:26 §† 9:39 5:22 §†† 9:40 Mat 15:14; 23:26

kərap a katəf tik ta.” A tala ngatoku acin, kita a wilin a tala hini.» †

Yesu ada kula hidi ma mar

10 Yesu a ngar: «Ta ced hini kad ninek ninek, hidi ma ker mejije tumuk kad ka tustl jik á dawən za, hidi tik mahəl. ² Gara hidi ma va á mejjik wər, sin ada nja tumuk tik. ³ Ta va ka tuh ka va jik, hidi ma pu mejjik toku a va ka zlər mejjik kad. Aza tumukigi a va ka səni mongurom tik dere. Ta va ka wəla tumuk tegi a zlim tan acin, a va ka yigi a lakwat. ⁴ Tumukigi toku ta yigi kərap a lakwat za, nja tik a va ka jəka katəf, aza tumukigi toku a va ka səba ta, ngam ti səni mongurom tik. ^{†5} Ama hidi mangar tumukigi toku a səni mongurom tik kun, a va ka səba ta đakun. A va ka si tan azal za ba.»

⁶ Yesu mata cedeten ma ma ngab ngab ngatoku, hidi ma zlimi tik da đakun. ‡

⁷ A ngareten a nimin: «Ta ced hini kad ninek ninek, kata ada mejjik na tuh ka va je tumukigi toku. ⁸ Yo, ndiri ma yigi pəpəla ka kata, ma ngarigi: “Tumuk cah na kini,” sinigi kərap mahəlīgi. Mata yigi za, tumukigi toku a zlimi ma tan kun. ^{†9} Kata ada mejjik. Hidi ma va ka tuhaha áka kata za, a va ka jan bit micin tik. Aza ti may wər, ya a lakwat, tuh a jik, ya a lakwat, tuh a jik, sey sin. A va ka jan wili tik ma der der. ‡

¹⁰ «Hi ləma, mahəl ta nja ka va ida hidi, a nja ka va ka həl, ka pəm tik za, aza ka lekw micin tik 'wihwit za. Gara kata wər, kati ya ka vəleten micin a ndirigi. A va ka jani micin day ka ləwa ta pakam, ngam a va ka way kun ko a pu.

¹¹ «Kata ada kula hidi ma mar. Ta nja ka kaw tumuk đagi zləra səsəray. Kula ma mar a nja ka vəl micin tik ka bit micin sosen tegi. ^{†12} Gara hidi ma nja ka mar tumuk hidi, ngam ka jan dala a nin, sin ada nja tik kun. Ti ləma movolum a yaha, a va ka ker tumukigi kad ka si tik za. Movolum toku a va ka jem a lib tumuk acin ka devir ta hirre. ^{†13} Gawla ma mar ta toku a va ka si tik za, ngam a va ka ngar: “Mgbin, tumuk tik na đagi vu?”

¹⁴ Yo ta ced hini, katá ada kula ma mar. Kati sən kən đagi, aza tumuk đagi ti sən kigi dere. ^{§15} Tumuk titoku ti sən kigi wa nja kata mata sən Vay, aza Vay mata sən ka. Ta va ka vəl micin da a tala kən sosen đagi. ^{§16} Tumuk da maparamigi daha mangar dahagi kese a daba ngacicah đakun. Dabawəzləv a may kata ka va ka gəra ta ka da ta a daba tan. A va ka zlimi ma da. A va ka lapigi kərap kad ka jik ma takan, aza ta va ka mar ta kərap. ^{§††}

† 9:41 15:22 †† 10:4 10:27; Kzl 14:4 ‡ 10:6 16:25 †† 10:8 Jer 23:1-2; Ezé 34:2-3 ‡‡ 10:9 14:6; Dir 23:2; Ezé 34:14 ‡‡‡ 10:11 Dir 23:1; Ezé 34:11-16; Jer 23:3; Mat 18:12-14; Hib 13:20; Kzl 7:17; vəl micin tik: 15:13; Rom 5:8; 1Za 3:16 ‡‡‡ 10:12 Kmy 20:29 § 10:14 10:27; 2Ti 2:19 §† 10:15 Mat 11:27 §†† 10:16 11:52; Esa 56:8; Ezé 34:23-24; 1Pi 2:25

¹⁷ «Vay Dabawəzləv a may ka, ngam ta va ka vəl micin da a tala kən sosen đagi. Ta va ka vəlu, aza ka jan micin da zal a nimin. ^{§†18} Micin tik, kata a zləra da á va ka vəlay kən da, hidi á va ka ded ka ka vəl tik kun. Kati təd gəga ka vəl micin da, aza ka jan kən da zal a nimin. Yo, Vay Dabawəzləv ada ma ngar ka, kata ka điyu wa nja ngatoku.» ^{§††}

¹⁹ *Ndiri Yahudiyagi mata zlim ta wa toku za, gabəz ti kaf a nimin a daba tan, aza ti kpaligi za pana pana. ^{§†20} Ndiri pe ta nin a ngarigi: «Gawla toku *masəraf a kəsəm tik. A mbađ, aza a nja ka ləwa ma bazla bazla. Yo hi nja ka zlimi labar tik acin kemi?» ^{§†21} Ndiri ma-param ta daba tan a ngarigi: «Sin bazla bazla wər, a va ka ləwa ma wa nja ngatoku kun. Bazla bazla hidi wər, ti təd gəga ka diya həra hidi ka ləma lay vu?»

Yahudiyagi ma fehi Yesu

²² *Ndiri Yahudiyagi a diyi dara ka dasl talan ka pic zlər je Dabawəzləv. Dara tik a diya ta a tala sife a liblay Zeruzalem.

²³ A pic tik Yesu a tələn a zəđ mabəla *Salomon ta jakwar *je Dabawəzləv. ^{§†24} Ndiri Yahudiyagi ti basigi ane jakwar tik. A ngareten: «Na kini, mi sənoh kese ninek ninek kun. Yo ha va ka ced kini acin a pu? Hoh Hidi, Dabawəzləv mata pəzen đawa ka nja ka hidi ma-day wər, a ced kini kpay kpay kad.» ^{§†25} Yesu a ngareten: «Kati ced hini zaba, ama hine yək ma da đakun. Ban ban kən ta nja ka diyu, Vay Dabawəzləv á nja ka vəl ka sembe tik. Aza kən ta nja ka diyu titoku, a nja ka đafeten a ndirigi, ko kata nayi wər. ^{§§26} Ama hine yək ma da đakun. Kati sənu, hin mata salar ka yək ma da toku, ngam hine lap a kən sosen da đakun.

¹⁸²⁷ Kən sosen đagi wər, ti səni mongurom da, aza kati sən ta. Aza dere a nja ka səba kigi. ¹⁹²⁸ Ta va ka baw micin manja way ka vəleten, aza a va ka lekwigi đakun ko a pu. Aza ko hidi ma va ka moh ta a lib zləra da za da đakun. ²⁰²⁹ Vay ma vəl ka ndiri toku kərap a zləra, sembe tik day ka kən kərap. Hidi ma va ka təd gəga ka moh ta a lib zləra Vay za da đakun. ³⁰ Gara min a Vay wər, takan.» ²¹

³¹ Yahudiyagi mata zlimi labar ngatoku za, ti bawi gugun ka nda ta a nimin. ²²³² Yesu a ngareten acin: «Vay Dabawəzləv ti vəl ka sembe, kata ka diya kula kən pana pana a gibe hini. Aza hine gər ka pəm ka za. Yo, hi gər ka pəm ka za acin a tala kəzəd da siki, kata mata diyu?» ³³ Yahudiyagi a ngareten: «Mi gər ka pəməh za a tala kəzəd menekin hoh mata diyu đakun. Ama mi gər ka pəməh, ngam hati ca Dabawəzləv ka kən dewer ku. Hoh hidi səb kahay, aza ha may ka ca talan ku wa Dabawəzləv.» ²³³⁴ Yesu a ngareten acin: «Hi ləma, ko a

§† 10:17 3:35; 5:18 §†† 10:18 4:34 §† 10:19 9:16 §† 10:20 8:48 §†† 10:23 Kmy 3:11 §§† 10:24 Luk 22:67 §§§ 10:25 5:36 18 10:26 16:9 19 10:27 8:47; 10:3, 14 20 10:28 5:24; 6:39 21 10:30 5:18; 17:21 22 10:31 11:8 23 10:33 Lev 24:16; Mat 26:65

lib deftere hini Dabawəzləv a ngar: "Hin a talan hini, hin kərap wa nja Dabawəzləv." ^{†35} Min ti sən tokon, labar ta lib deftere Dabawəzləv ko a pu a pas kađ kun. Aza Dabawəzləv ti ngar a lib deftere tik, ndirigi, Dabawəzləv ta nja ka ləwatan, sinigi a talan tan wa nja Dabawəzləv. ³⁶ Yo kata mata ced hini, kata Kərti Dabawəzləv, hini ka ngar ka zal, ta ca Dabawəzləv ka kən dewer da cah acin, a nja a nja siki? Azama Dabawəzləv áda ma mbat ka, sin á zləna ka ka ya a ta-lalay. ^{††37} Ta ced hini, hin ti safu, kəzəd, Vay mata vəl ka a zləra, ta diyu wa nja nəv tik ta may kun wər, hi njá ka yək ma da đakun. ³⁸ Yo ko ta nja ka diya kəzəd, Vay ma-ta vəl ka a zləra toku, hine yək ma da đakun səb. Yaw mađa kəzəd Vay ta nja ka diyu, hi yəku. Wa toku hi va ka sən acin ninek ninek, min a Vay pana pana kun, min takan.» [‡]

³⁹ Mata zlimi ta wa toku za, a gəri katəf ka kaw ta za, ama Yesu ti bit a zləra tan, ti va tik. [‡]

⁴⁰ Yesu slid acin, cəb tik á pala zungoh Zurdun za ka lay, Zan mata diya batisma a nin kamatakan. Njay tik a nin. ^{‡‡41} Ndiri pe ti vigi a zləra tik. Ndiri toku a ngarigi: «Mandala Zan ta nja a wacah, a diya ban ban kən kun. Ama labar mata ləwa a tala gawla cah kərap duze dey.» ^{‡‡42} Ndiri pe ma vigi a zləra tik ti ci talan ka Yesu acin. ^{‡‡}

Yesu ege Lazar

11 ¹⁻² Hidi maparam daha, zlim tik Lazar. Je tik a liblay Betani. Gelemin ma kərta kərtazagi Marta ege Mari a nin dère. Mari toku ada wərti ma sek urdi ka ngaz Yesu ka hənu, aza ka sakwatu a sosen talan tik. ⁵

Pic takan acin Lazar a dal. ³ Gelemin titoku zləni hidi a zləra Yesu ka va ka cedeten. A ngareten: «Wa maday, ngama ku Lazar a dal.» ^{§†4} Yesu mata zlimi labar ngatoku za, a ngar: «Dal ngatoku a va ka həlen kən kun. Ti dal wa toku, ngam Dabawəzləv ka đaf miseh maday tik á nin za, aza ndirigi ka gəli zlim da dère, kata Kərti Dabawəzləv.» ^{§††}

⁵ Yesu wər a may Martagi, Mari baw gelemin tan Lazar kahay kahay. ⁶ Azama mata sənu za, Lazar a dal, a va njod kun. Ti wanay tik wan səray a liblay ta nja a nin a zakay di ka va.

⁷ Yesu mata wan wan səray za, a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik acin: «Hidi ta cəb tokon ka va a liblay Yahudiya.» ⁸ Ndiri ta zəd ngaz tegi a ngareten: «Kay Maday a ləma, tá nja cah a təd kese wan pe kun, ndiri ta nin mata gər ka ndohigi a gugun ka pəm za cah. Yo tá nja cah, ha may ka cəb baba a nimin a nin kemi?» ^{§†9} Yesu a ngareten acin a ma ma ngab ngab: «Hi ləma,

lay ti pat, a nja ka nja kəngay kəngay, tar ka pat lay kúlá ka sukuh sukuh. Hidi ma va áka lay ma kəngay toku, talacakun a nden kun, ngam lay kəngay kəngay, ko a va á ki, a va ka sənu. ^{§†10} Ama hidi ma va a vudu, talacakun a va ka nden, ngam lay ma kəngay da đakun.»

¹¹ Yesu mata ngareten wa nja ngatoku za, a ngar a nimin: «Ngama tokon Lazar a wan. Tá nja cah, ta va ka slid ka va ka fuduh tik za.» ^{§†12} Ndiri ta zəd ngaz tik a ngareten: «Maday, a wan wər, ta slid za, kəsəm tik a va ka mad kađ kun vu?» ¹³ Gara Yesu wər, a ləwa ma ma ngab ngab. A may ka ngareten á nin za, Lazar ti məc. Ndiri ta zəd ngaz tik a zlimi ta đakun, a ca ta, Lazar a wan diri wan ma duze. ¹⁴ Yesu a cedeten kpay kpay kađ acin, a ngareten: «Lazar wər, ti məc. ¹⁵ Lazar tik ta məc, kata ane kun. Ama tá nja cah nəv da dewerakun, ngam ta va ka jan ka diya ban ban kən, hini ka ca talan ka kata. Yo tá nja cah, nima tokon a zləra Lazar tik acin!» ¹⁶ Tomas, ta nja ka wəla ta meheli, a ngareten a celegi: «Ni lap tokon tete sin. Ko a va ka məc, hidi ka məc tokon á lap.» ^{§†}

Yesu ada hidi ma nja ka mbəla ndirigi a civi za

¹⁷ Wan kedirek Yesu ti təd a Betani, liblay Lazar. Mata təd za, ndiri ta nin ti cedeten, mata mədi Lazar kađ, ti təd wan fod. ¹⁸ Liblay toku mbeh mbeh ege liblay Zeruzalem. Ka slid a nin za ka va a liblay Zeruzalem, mbeh ka təd kilometir makad. ¹⁹ *Ndiri Yahudiyagi ta nin ti vigi pe ka fəd Marta ege Mari a tala məc gelemin tan.

²⁰ Kedirek Marta ti zlimi zaba, Yesu a yaha. Slid ka va ka janigi a sin a katəf. Mari wər, ita. ²¹ Marta mata ləma Yesu za, a ngaren: «Maday, ta nja takana ha nja ane ita kini a wacah wər, macah galamay kini a va ka məc kun. ^{§§†22} Ama ko ti məc səb, kati sənu, kən kərap hoh ta va ka dəkəbu a zləra Dabawəzləv, a va ka vəloh.» ²³ Yesu a ngaren acin: «Golomocoh a va ka mbəla a civi za ka nja a vere.» ²⁴ Marta a ngaren: «Kati sənu, galamay a va ka mbəla a civi za a pic, talalay ta va ka way, aza ndiri ma məc məc ta va ka mbəlahigi a civi za.» ^{§§†}

²⁵ Yesu a ngaren acin: «Kata ada hidi ma nja ka mbəla ndirigi a civi za, aza ma nja ka vəleten micin. Hidi ma ca talan ka kata, ko ti məc wər, a va ka nja a vere. ^{§§§26} Aza hidi ta vere ma ca talan ka kata, a məc diri məc ko a pu kun. Yo tátoku, hati yək labar ngatoku vu?» ²⁷ Marta a ngaren: «Hayin Maday kati yəku, ngam kati sənu, hoh Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday, aza hoh Kərti Dabawəzləv dère, Dabawəzləv mata ngar, a va ka zləna a talalay.» ¹⁸

† 10:34 Dir 82:6 †† 10:36 1:34 ‡ 10:38 10:25 †† 10:39 7:30; 8:20 ‡† 10:40 1:28 ‡†† 10:41 1:29-34; 3:27-28 ‡†† 10:42 2:23 § 11:1-2 12:1-3; Luk 10:38-39 §† 11:3 11:36 §†† 11:4 9:3; 17:1 §† 11:8 8:59; 10:31

§†† 11:9 8:12; 12:35-36 §† 11:11 Mat 9:24 §† 11:16 Mak 14:31; Rom 6:8; Tomas: 20:24 §§† 11:21 11:32 §§† 11:24 5:29; 6:40, 54; Dan 12:2 §§§ 11:25 5:21, 24; 8:51 18 11:27 1:34; 4:25

Mbøla Lazar a civi za

²⁸ Marta mata læwigi a Yesu wa nja ngatoku za, slid va a zləra gelemn Mari ka va ka ceden labar á boh. A ngaren: «Maday kini ti ya. A gəroh, hoh ka va ta.»

²⁹ Mari mata zlimi wa nja ngatoku za, caw slid, va njod a zləra Yesu. ³⁰ Mandala tik Yesu a təd kese a liblay toku kun, a wilin ka lay, Marta mata janu a nin. ³¹ Mari mata va ka slid ka va za, *ndiri Yahudiyagi ma vi ka fəd tegi a tala məc gelemn ti səba ta dere. A ca ta, a va ma civi ka han a nin.

³² Kedirek Mari ti təd a jakwar Yesu acin. Mata læma za, gbərəw a metikisem a gibe tik, a ngaren: «Maday, ta nja takana ha nja a wacah wər, macah galamay kini a va ka məc kun.» ^{†33} Yesu læma, a han, aza ndiri Yahudiyagi ma səba ta a hanigi dere. Yesu dere, saha gawla toku a həlen. ³⁴ A neh lay məd tik mata məd tegi a nin. A ngareten: «A ya Maday, ma læma lay tik.»

³⁵ Yesu dere a tiwed həra. ^{††36} Ndiri Yahudiyagi mata læma ta za, a ngarigi: «Hi læma wa nja mata may Lazar kahay kahay toku.» ³⁷ Yahudiyagi maparam a ngarigi acin: «Sin á diya həra wələf ka læma lay. Yaw ta nja takana acin a tak məc Lazar səka kad kwayi?» ‡

³⁸ Mata ngari wa nja ngatoku, nəv Yesu a hamen a nimin day za. Sin slid va a ma civi. A mədi Lazar toku a bədəm, aza a pek ta a hilepi. ^{††39} Yesu mata təd a nin za, a ngareten: «Hi zləru kad.» Marta, gelemn gawla ma məc toku a ngaren: «Maday, tá nja cah ti wəra, a nji, ngam wan tik fod a civi.» ⁴⁰ Yesu a ngaren: «Kati cedoh zaba, kati ngaroh, hati ca talan ka kata wər, ha va ka læma miseh maday Dabawəzləv ata dakun vu?» ⁴¹ Sinigi dəb kad ka hilepi ta mejjik bədəm toku acin, gwad za. Yesu acin kaf həra a wəzləv wəzləv, a ngar: «Vay ta foloh, ngam hati yək dəkəb də. ⁴² Kata a talan də, kati sənu, ko a pu ha bazl ma də dakun. Kata mata ngar wa nja ngatoku, ta may ndiri ta jakwar də cical ka sən ta, há zləna ka duze.» ^{††43} Mata ngaren a Cin wa toku za, pa' wəla day day, a ngar: «Lazar a ya civi toku za!» ⁴⁴ Njod memici toku yaha za. Maslaga a wilin ma pad pad a kəsəm tik, aza yar ma vət vət ka həra. A ngareten: «Hi pəl maslaga ta kəsəm tik kad, mata va tik.» ††

Cəba ma ka pəm Yesu za

(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

⁴⁵ *Ndiri Yahudiyagi ma vigi a zləra Mari cah ti læmi ban ban kən, Yesu mata diyu toku. Ndiri pe ta daba tan ti ci talan ka Yesu acin. ^{††46} Aza ndiri maparam ta daba tan ti slid, ti va cedeten labar kən, Yesu mata diyu kərap a ndiri *Farisagi. ⁴⁷ Farisagi tete madəday mangaramagi ta je Dabawəzləv mata zlimi ta za, njod

† 11:32 11:21 †† 11:35 Luk 19:41 ‡ 11:37 9:6 †† 11:38 20:1; Mat 27:60 †† 11:42 12:30 ††† 11:44 20:6-7 ††† 11:45 2:23

ti basi gəbataligi kad ma nja ka basi kita ka cəba ma. Mata basigi kad za, a ngarigi kəsəm kəsəm: «Hidi ka diya tokon mi? Ngam Yesu cah a nja ka diya ban ban kən pana pana. ^{§48} Aza min tokon ti keru ka diyay kən tik səb, ndiri kərap a va ka ci talan ka sin. Aza pic takan, masara *Roma ta va ka zlimi ta za, a va ka yigi ka pas je Dabawəzləv tokon kad, baw ka lekw micin ndiri tokon za.» ⁴⁹ Hidi maday maparam dāha a daba tan, zlim tik Kayif. A nja ka *mangarama meze maday ta je Dabawəzləv a wan tik. Mangarama toku a ngareten: «Hin wər, ndukun talan hini də dakun. ^{§†50} Hi sən ba, səwan hidi ma takan ka məc meze na ndirigi, á tala ka lekw micin ndiri tokon kərap za dakun vu?» ⁵¹ Sin mata va ka læwa wa nja ngatoku, sin a læwa a bən tik kun, Dabawəzləv áda ma peden labar tik. Mata nja ka mangarama meze maday ta je Dabawəzləv a wan tik áda mətá sənu ka cedeten a ndirigi, wa nja Yesu ta va ka məc ka bit ndiri Yahudiyagi za kərap. ⁵² Aza a va ka məc a tala ndiri Yahudiyagi á gindik kun, a va ka məc dere a tala ndiri Dabawəzləv kərap ka lay ka lay. Áka məc tik za, a va ka lap ta kərap kad ka njigi ka ndiri ma takan. ^{§††}

⁵³ Daka a pic tik acin, madəday Yahudiyagi ti gəri katəf ka pəm Yesu za. ^{§†54} A tala ngatoku Yesu a tələn kir kir, ndiri Yahudiyagi ka læma ta kun. Slid va tik acin a liblay maparam zlim tik Efərayim. Liblay tik mbeh a jakwar donu maday. Njigi a nin tete ndiri ta zəd ngaz tik. ^{§††}

⁵⁵ *Dara Pasəka na ndiri Yahudiyagi mbeh ka diya. Mandala dara toku a tar kese kun, ndirigi pe ka lay ka lay ti vigi pəpəla a gibik a liblay Zeruzalem. Ti vigi pəpəla ka kəməsi kəsəm tan kad di ka pu dara, wa nja mazuko tan ta ngar. ^{§†56} Ndiri toku mata tədigi za, tar ka gəri Yesu. Mata basigi kad a *je Dabawəzləv za, a nehi kəsəm tan kəsəm kəsəm, a ngarigi: «Tá nja cah Yesu wər, a va ka ya ka dara cah vu?» ^{§†57} Mata nehi kəsəm tan kəsəm kəsəm wa nja ngatoku, ngam madəday mangaramagi baw ndiri Farisagi ti ngarigi: «Hidi ma sən lay Yesu ta nja a nin dāha wər, mata ced kini, mini ka jan ka kawu za.»

Yesu ege Mari, gelemn Lazar

(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

12 Fəna wan koh, *dara Pasəka ka diya. Yesu ti cəbay tik a Betani, liblay Lazar ta nja nin. Gawla toku áda hidi, Yesu mata mbəlahə a civi za. ^{§††2} Ndirigi ta nin ti taten wili a Yesu. Marta áda ma bawu ka vəlen. Lazar wər ane daba ndiri ma zəmi wili tete Yesu. ^{§††}

³ Mandala ta zəmi wili, Mari baw urdi reta koloba, va a jakwar Yesu. Baw urdi tik acin, sek sek ka ngaz Yesu

§ 11:47 2:11; Mat 26:3-5; Kmy 4:16 † 11:49 18:14 †† 11:52 10:16 †† 11:53 5:18 ††† 11:54 5:13; 7:1 † 11:55 2:13; Nom 19:11-20; 2Ch 30:17-18 †† 11:56 7:11 ††† 12:1 11:1-2 ††† 12:2 Luk 10:40

ka hënu. Mata sek za, baw sosen talan tik, sakwat sakwat a sin kad. Jik toku, nji urdi tutu. Urdi toku, sækam tik toy toy, zlim tik *nar, aza a gab á gab kun. †

⁴ Yahuda Isikariyot, hidi takan ta daba *ndiri ta zæd ngaz Yesu, ma va ka ðaf zlëra ka Yesu, mata læma kën toku za acin, a ngar: †¹⁵ «Hi ber urdi tik za ka jan dala gabal bälæk makad a nin ka zlebeten a nja motokonigi ðakun a tala mi?» †⁶ Mata ngar wa nja ngatoku, a den kiye nja motokonigi ðakun, ngam sin a talan tik mahël. Mandala sin ta nja ka tëlänigi tete Yesu, sin a nja ka kaw gabal dala, aza a nja ka mbocay kën tik a nin.

⁷ Yesu a ngaren acin: «A ker wërta toku kad! Sin ti ca urdi toku kad ka pëz ka, di kata ka va civi a sin. †¹⁸ Na hini, hi va ka dudös tete nja motokonigi ka vëleten kën ko a pu. Gara na ða wër, hidi a va ka dudös tokon tete hini pic pe baba kun.» †

⁹ Kedirek *ndiri Yahudiyagi pe ti zlim ta, Yesu ane liblay Betani. Slid vigi a liblay toku ðere. A vigi ka saf Yesu á gindik kun, a vigi ka saf Lazar ðere, Yesu mata mbälaha a civi za. †¹⁰ Madëday *mangaramagi ta je Dabawëzlëv mata sën ta za, ndirigi pe a vigi ka saf Lazar, ti lapi ma tan kad ka pëm Lazar za ðere. ¹¹ Mata ðiya ta wa nja ngatoku, ngam ndiri Yahudiyagi pe ti buweten dawën a madëday mangaramagi ka cay talan ka Yesu, a tala ban ban kën mata ðiyu a tala Lazar toku. †

Va Yesu a liblay a Zeruzalem

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹² Ndiri pe ti basigi a liblay Zeruzalem ka dara *dara Pasëka. Ka gbëma tik, ti zlim ta, Yesu a va ka yaha ka dara toku. ¹³ Slid, va bac baci vedid ka va ka janigi tete Yesu a katëf. Mata jani tete sin za, a sleri wëla, a ngarigi: «Hidi ta fol tokon Dabawëzlëv ma mar miseh maday. Mata ker micin gawla, sin mata zlënaha cah fonna. Gawla cah ada bay ndiri *Isirayila.» †

¹⁴ Yesu wër ma nja nja a dawën njenw njenw mata da ta ka tapu. Ti ðiya wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawëzlëv. Ti lalab ta:

¹⁵ «Hin ndiri ta liblay Siyon cicah, hi njá ka përat kun.

Ndah bay hini a yaha,

ma nja nja a dawën kerti njenw njenw.» †

¹⁶ Pala madaba ma kën ma ðiya titoku, ndiri ta zæd ngaz tik a sënay ta ðakun. Ama Yesu mata jan miseh maday a wëzlëv za, talan ndiri ti ðasl acin ka labar ta lib deftere Dabawëzlëv toku, ti ngarigi: «Ase, labar toku ti lalab ta a tala Yesu, aza kën këräp ti ðiya kap wa nja mata lalab ta toku.» †

¹⁷ Ndiri këräp ma læmi ban ban kën, Yesu mata ðiyu mandala mata wëla Lazar ka ya civi za ka nja a vere, ti slidigi, ti va cedeten a ndiri maparam ðere. †¹⁸ Ndirigi mata zlimi labar a tala ban ban kën toku za, ada matá vigi pe ka janigi tete Yesu a katëf.

¹⁹ Ndiri *Farisagi mata læmi ndiri këräp a sëbi Yesu za acin, a ngarigi kësëm kësëm: «Hi læma, kën, hidi mata ðiya tokon ka tak ndirigi kad, ka nja manja sëba Yesu, a zleb tokon ko kedirek kun. Ndiri këräp a wilin be be a sëba ta sëb!» †

Yesu tete ndiri Girekigi

²⁰ A daba ndiri ma vigi a liblay Zeruzalem ka ðiya *dara Pasëka baw ka voh Dabawëzlëv, ndiri ma yigi á liblay *Girek za a daba tan ðere. ²¹ Ndiri Girek titoku vigi a zlëra Filip ta liblay Betisayda ta liblay Galili. Mata vigi za, a ngareten: «Maday, ni may ka va a zlëra Yesu ka saf tik.» †²² Filip slid va ceden a Andire. Slid vigi a zlëra Yesu ka va ka cedeten: «Ndiri Girek a gërohigi ta.» ²³ Yesu a ngareten acin: «Tá nja cah pic tik ti sla acin, kata, *Hidi ma yaha á zlëra Dabawëzlëv za, ta va ka jan miseh maday. †²⁴⁻²⁵ Ta ced hini kad ninek ninek, hidi ma ca micin tik ka kula kën a tala hayëk a wacah, ta sla za, a va ka lekw diri micin tik. Ama hidi ma ca micin tik ka kën kahay a tala hayëk a wacah, ta sla za, a va ka jan bit diri micin tik, ka nja manja mëc ko a pu. Aza kap wa nja sesin kën. A zlëka kad kun, a fëfël kun. Sey ti zlëka kad ba ka wëra kama ka tæv aza ka fëfël. †²⁶ Ta ced hini, hidi ma may ka ðiya kæväd ða, mata sëba dangaz ða. Aza ka lay ta va ka nja nin, ni va ka nja a sin á lap. Hidi ma hël kæväd ða, Vay Dabawëzlëv a va ka folu.» †

Labar a tala mëc Yesu

²⁷ Ka dawën tik Yesu a ngareten: «Tá nja cah libi ða a ca gëma. Yo kata ka ngaren a Vay acin kemi? Kata ka ngaren: “A bit ka ka beni ma va ka yaha a tala ða toku za vu?” Awu, ta ngaren kun, ngam kata mata ya a talalay cah, ta ya ka beni toku. †²⁸ Sëwan kata ka ngaren: “Vay a ðiya kën, ndirigi ka folohigi á nin za.”

Njod zlimi mongurom hidi a læwaha á wëzlëv kad, a ngar: «Kati ðiya kën zaba, aza ndirigi ti fol kigi. Aza ta va ka ðiya sëb a nimin.» †²⁹ Ndiri ma bas bas mata zlimi kën ma gi toku za, a ngarigi: «Van á lævay tik.» Ndiri maparam a ngarigi: «*Mazlën Dabawëzlëv á læwen a Yesu.» ³⁰ Yesu a ngareten acin: «Mongurom hidi hin mata zlimi toku, a læwen a kata ðakun, a læwa ka zleb hini, hini ka jan ka yaw ma ða. ³¹ Ta ced hini, tá nja cah pic tik ti sla, Dabawëzlëv a va ka bas kita ndiri ta talalay acin. A va ka gam *Gudul, bay ma mar talalay za.

† 12:3 Luk 7:37-38 †† 12:4 Zan 6:71; 13:2, 27; 18:2 † 12:5 Esa 58:7; Mat 19:21; Zak 2:15-16 †† 12:7 19:40 †† 12:8 Deu 15:11 ††† 12:9 11:43-44 †††† 12:11 11:45 † 12:13 Dir 118:26; Mat 27:42; Zan 1:49 †† 12:15 Zac 9:9 ††† 12:16 2:22; 17:1

§† 12:17 11:42-45 ††† 12:19 11:48 †† 12:21 1:44; Luk 19:3; 23:8 †† 12:23 2:4; 12:16 ††† 12:24-25 Mat 10:39; 16:24-25; 1Ko 15:36 †††† 12:26 14:3; 17:24 †††† 12:27 12:23; Mat 26:38 18 12:28 17:1; Mat 3:17; 17:5

^{†32} Gara kata wər, hin ta va ka diya ka ka pay za, ta va ka wəla ndirigi kərap ka yigi a zləra da.» ^{††33} Yesu mata ləwa wa nja ngatoku, ndirigi ka sən ta wa nja sin ta va ka məc. ^{†34} Ndirigi mata zlimi ta za acin, a ngarigi: «Min ti jangu a lib deftere *mazuko kini. A ngar: "Hidi, Dabawəzləw mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday, a va ka nja a vere ko a pu ta." Yaw hoh ka ngar a zal, Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləw za, a va ka diya ta ka pay ka məc a zal toku a nja siki? Yaw aza acin nayi ada Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləw za toku yi?» ^{††35} Yesu a ngareten a ma ma ngab ngab: «Ta ced hini, tá nja cah lay ma kəngay a wilin a daba hini, ama a va ka nəp pe kun. Mata nja lay ma kəngay a wilin a daba hini a wacah, hi va áka lay ma kəngay toku, kpizli ka nja manja gbirzlib a tala hini. A tala mi, hidi ta lib kpizli a sən lay, ta nja ka va a nin kun. ^{††36} Lay ma kəngay mata nja a kese a daba hini a wacah, hi ca talan a nin. Wa toku hi va ka nja ka ndiri ta ka lay ma kəngay dere.» ^{†††}

Yahudiyagi ma salari ka yək Yesu

Yesu mata ngar wa nja ngatoku za, slid va tik, va bohay tik kad. ^{†††37} Ko mata diya ban ban kən pana pana a gibe *ndiri Yahudiyagi, ndiri toku a yək ta, sin Hidi, Dabawəzləw mata mbatu dakun. ³⁸ Mata njigi manja yək ta toku, ti diya kap wa nja *Ezay, *makatəf Dabawəzləw mata ngar a lib deftere tik. Ezay toku ti ngaren a Dabawəzləw:

«Maday, min ti cedeten labar ku a ndirigi, aza ndiri toku a yəki ma kini dakun. Aza hidi ma sən pala madaba kəzəd ku, hoh ta nja ka diyu, da dakun dere.» [§]

³⁹ Aza ka baray maparam Ezay ti ngar dere, a yəki labar Dabawəzləw toku kun, ngam

⁴⁰ «Dabawəzləw ti wələf həra tan kad ba.

Mata wələf həra tan toku,

ka njigi manja ləma lay.

Ti pek ndukun talan tan kad ba.

Mata pek ndukun talan tan toku,

ka njigi manja yək ma tik.

Dabawəzləw mata diya kən titoku kərap,

ka njigi manja cəbigi a zləra tik,

sin ka bit ta za.» ^{§†}

⁴¹ Ezay mata ngar wa toku, a ngar ka Yesu, ngam ti ləma miseh maday tik zaba a məndan cekw. ^{§††}

⁴² Ko mata nja wa nja ngatoku, ndiri pe ta daba madəday Yahudiyagi ti ci talan ka Yesu. Ama a may ta ka ced kpay kpay kad, a ci talan ka Yesu toku kun, ngam a pəətigi tete ndiri *Farisagi. Farisagi ti ngarigi, ndiri ma va ka ci talan ka Yesu, a va ka gam ta a je jan-

ga tan za ka lapigi tete sinigi baba kun. ^{§†43} Madəday Yahudiyagi toku a nja ka may ta, səwan ndirigi ka fol ta, á tala Dabawəzləw ka fol ta. ^{§††}

Labar Dabawəzləw mata vəlen Yesu a zləra

⁴⁴ Yesu a ngar a nimin day day: «Hidi ma ca talan ka kata, a ca talan ka kata á gindik kun, a ca talan ka Vay Dabawəzləw ma zləna ka dere. ^{§†45} Aza hidi ma ləma ka dere, ti ləma Vay Dabawəzləw ma zləna ka. ^{§†46} Na da, kati ya a talalay ka kəngay talalay, ndiri kərap ma va ka ci talan ka kata, ka njigi a lib kpizli dakun. ^{§†47} Hidi ma zlimi labar da, aza a yəku dakun, katá va ka basen kita dakun. Na da wər, ta ya ka bas kita ndiri ta talalay kun, ta ya ka bit ta za. ^{§§†48} Ama ta ced hini, hidi ma bu ka dawən, aza ma salar ka yək labar da, kita dāha a tala tik. Labar kata mata cedeten a ndirigi, á va ka baseten kita a pic, talalay ta va ka way. ⁴⁹ Yo ta ced hini kad, labar ta nja ka ced hini, ta ced hini na talan da dakun. Vay ma zləna ka ti ced ka labar tik, kata ka cedeten a ndirigi, aza ka janga ta. ^{§§§50} Aza kata a talan da, kati sənu, labar ma yaha á zləra tik za, a nja ka vəl micin manja way. Yo labar ta nja ka cedu acin, ta nja ka cedu kap wa nja Vay mata vəl ka a zləra.» ¹⁸

Cəkwađa lap Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik

13 A fəna wan takan, *dara Pasəka ka diya. Yesu ti sən zaba, pic tik ti sla acin, a va ka ker talalay kad ka va wəzləw a zləra Cin. Ti may ndiri tik ta talalay a wacah kahay kahay kúlá ka nəv tik táda za. Ti may ta, may may təd ka pic ta va ka vəl micin tik. ¹⁹

² A pic tik acin mata va ka nja sukuh sukuh, Yesu tete ndiri ta zəd ngaz tik dəb ka zəmi wili acin. Mandala ta zəmi wili toku, *Gudul ti vəlen bən zaba a Yahuda, kər-ti Simon Isikariyot ka daf zləra ka Yesu, ndirigi ka kaw ta za. ²⁰

³ Gara Yesu wər ti sənu, sin a talan tik a yaha á zləra Dabawəzləw za, aza a va ka cəb a nimin ka va a zləra tik. Aza ti sənu dere, Cin Dabawəzləw ti vəlen kən kərap a zləra ka maru. ²¹⁴ Yo ta zəmi wili acin, Yesu slid za, sər lukut tik ta dawən kad, baw musuwar, kər ka libi.

²²⁵ Baw yəm, da a tasaw, a goh ngaz ndiri ta zəd ngaz tik a sin. Aza baw musuwar ta ka libi tik toku, sakwat sakwat a sin kad. ⁶ Mata təd ka na Simon Piyer ka goh tik dere, Simon Piyer a ngaren: «Wa Maday, hoh azal ka goh ngaz da vu?» ⁷ Yesu a ngaren: «Kən kata mata diyu toku, ha sən pala madaba ma tik kun. Ama pic takan, ha va ka sənu.» ⁸ Piyer toku a ngaren: «Kay Maday, ta may hoh ka goh ngaz da dakun.» Yesu a ngaren: «Ta goh ngaz ku kun wər, kən ma va ka lap ki-ni a hoh da baba kun.» ⁹ Njod Simon Piyer a ngaren

† 12:31 5:22; 14:30; 16:11 †† 12:32 3:14 † 12:33 18:32 †† 12:34 Dir 89:37; 110:4; Ezé 37:25; Zan 12:23; 3:14 †† 12:35 7:33; 8:12 ††† 12:36 5:13 ††† 12:36 16:9 § 12:38 Esa 53:1; Rom 10:16 §† 12:40 Esa 6:10 §†† 12:41 Esa 6:1-3

§† 12:42 2:23; 9:22 §†† 12:43 7:18 §† 12:44 5:24 §† 12:45 14:9; 5:18 §§† 12:46 12:35-36 §§† 12:47 3:17; 5:22 §§§ 12:49 7:16-17 18 12:50 4:34 19 13:1 2:4 20 13:2 12:4; Luk 22:3 21 13:3 3:35; 8:14 22 13:4 Luk 12:37

acin: «Yaw Maday, mata nja wa nja ngatoku, a goh ngaz da á gindik kun, a pan ku hëra da kad lap a zlära tik.»¹⁰ Yesu a ngaren acin: «Hidi ma panay tik kad, a nja ka njay tik kwizen kwizen. A may ka pan hëra baw ka goh këni toku këräp kun. Sey ka goh ngaz á gindik. Hin këräp, hin kwizen kwizen. Ama sey hidi takan ta daba hini á gindik.»¹¹ Gara Yesu wër, ti sën zaba hidi ma va ka daf zlära ka sin. A tala ngatoku mátá ngar: «Hin këräp kwizen kwizen. Ama sey hidi takan á gindik ta.»^{††}

¹² Yesu mata way ka goh ngaz tan za, fi lukut tik, nja kad a nimin. A ngareten acin: «Hin ti sën pala madaba ma kën, kata mata diya hini toku vu?»¹³ Hi nja ka wëla ka Maday, aza hi nja ka wëla ka Malëm. Aza ngatoku duze, kata Maday, aza kata Malëm. ¹⁴ Kata mata goh ngaz hini a zlära da toku, hin dëre, sey hini ka goh na colo hini dëre kësäm kësäm. ¹⁵ Kati daf hini zaba, hini ka diyu wa nja ngatoku acin. ¹⁶ Ta ced hini kad ninek ninek, zlimi a day ka talan kun. Aza wa sin dëre *makatäf a day ka hidi ma zläna tik kun. ¹⁷ Yo tá nja cah hin ti sën kën titoku këräp zaba. Hin ti diyu wa toku, növ hini a va ka nja gudum. ^{†††}

¹⁸ «Labar kata mata lëwa hini, ta lëwa a tala hini këräp kun. Hin ndiri, kata mata mbatu, kati sën növ hini. Ama sey ka nja kap wa nja labar Dabawëzlöv ma lalab lalab ta ngar ka kata. A ngar: “Hidi, min ta zëm wili a sin, ti bu ka dawën ka diya ka tireh.” ^{†††19} Yo ta ced hini këni toku pëpëla zakay di këni toku ka tädaha. Ngam ta tädä za, hine ka sënu acin, kata sëb ma takanna. [§]

²⁰ «Ta ced hini kad ninek ninek, hidi ma va ka yæk ndirigi ta va ka zläna ta, hidi tik ti yæk ka dëre. Aza hidi ma yæk ka, ti yæk Vay Dabawëzlöv ma zläna ka dëre.»^{§†}

Yahuda ma daf zlära ka Yesu

(Mat 26:21-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

²¹ Yesu mata ced labar toku wa toku za, növ tik a hamen. A ngareten: «Ta ced hini kad ninek ninek, hidi takan ta daba hini a va ka daf zlära ka kata, ka kaw kigi za.»²² *Ndiri ta zäd ngaz Yesu mata zlim ta wa toku za, a safigi hëra hëra, ngam a sënay ta, ko a lëwa a tala hidi siki dakun. ²³ Hidi maparam ta zäd ngaz Yesu, Yesu mata may kahay kahay, mbeh a jakwar tik. ^{†††24} Simon Piyer micekw gawla toku a hëra ka neh Yesu, ko a lëwa a tala nayi wër. ²⁵ Gawla toku bu a zlära zlära Yesu, a nehu, a ngaren: «Maday, ha ngar ka nayi?»²⁶ Yesu a ngaren acin: «Ta va ka jab biret a lib wili, aza gawla ta va ka wëlen ada hidi tik.» Yesu baw biret toku acin, jab a lib wili, wëlen a Yahuda, kerti Simon Isikariyot.

† 13:10 15:3 †† 13:11 6:64, 70-71 † 13:12 Mat 20:24-28; 23:8-12; Luk 22:27; 1Ti 5:10 †† 13:15 1Za 2:6; Fil 2:5; 1Pi 2:21 †† 13:16 15:20; Mat 10:24 ††† 13:17 Zak 1:25 ††† 13:18 Dir 41:10; Zan 17:12 § 13:19 8:24; 14:29; 16:4 §† 13:20 Mat 10:40 §†† 13:23 19:26; 20:2; 21:7, 20

²⁷ Yahuda mata yæk biret toku za, njod *Gudul ti va a növ tik. Yesu a nabëru acin, a ngaren: «Kën hoh ta may ka diya toku, a diyu njod!»^{§†28} Gara ndiri ta zäd ngaz Yesu wër, a sënay ta, ko Yesu a ngar a tala mi dakun. ²⁹ Yahuda toku a nja ka kaw gabal dala. A tala ngatoku ndiri ta zäd ngaz Yesu maparamigi a bën ta, Yesu a zlänu ka va ka sækëma kën ham na dara, akun a zlänu ka va ka wëleten dala a nja motokonigi. ^{†††30} Yahuda mata yæk biret ta zlära Yesu toku za acin, ya tik a lakwat. Ta ya tik a lakwat toku, vudu.

Ndiri Kiristu ka mayi kësäm tan kësäm kësäm

³¹ Yahuda mata ya lakwat za, Yesu a ngareten a ma fëna ndiri ta zäd ngaz tik: «Tá nja cah pic tik ti sla, ndirigi a va ka lëmi miseh maday da acin, kata *Hidi ma ya-ha á zlära Dabawëzlöv za. Áka kata za, a va ka lëmi miseh maday Dabawëzlöv dëre. ^{††32} Ndirigi ta va ka lëmi miseh maday Dabawëzlöv áka kata za, Dabawëzlöv dëre a va ka diyu, ndirigi ka lëmi miseh maday da, sin mata wël ka. Aza Dabawëzlöv tik a va ka diya kën toku sëb sëb cah.»³³ Yesu a ngareten a nimin: «Ta ced hini wëri da, ta va ka dudos baba tete hini pic pe kun. Hi va ka gër ka, ama hi va ka jan ka dakun. Ta ced hini wa nja kata mata ngareten a *ndiri Yahudiyagi, lay ta va ka va a nin, hi va ka täd a nin kun. ^{§†}

³⁴ «Yo, tá nja cah hi zlimi, ta ced hini yëwën ngëz, hini ka kawu zlära sësëray. Hi may kësäm hini kësäm kësäm! Wa nja kata mata may hini, hin baba dëre, hi diyu wa sin. ^{†††35} Hin ti may kësäm hini kësäm kësäm wër, ndirigi këräp a va ka sën ta acin, hin ndiri ta zäd ngaz da duze.»^{§§†}

Yesu ege Piyer

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ Simon Piyer a ngaren a Yesu: «Maday, ha va ka va ki?» Yesu a ngaren: «Lay ta va ka va a nin toku, ha va ka sëba ka kese sëb sëb cah dakun. Ama pic takan, ha va ka sëba ka.»^{§§§37} Piyer a ngaren: «Maday ta sëboh kese kun, mi ma hël mi? Ko ka məc a tala ku má, ta va ka məc.»³⁸ Yesu a ngaren acin: «Hati may ka məc a tala da duze vu? Ta cedoh kad ninek ninek, a vudu cah, gamndak a ca wëla kese kun, ndirigi a va ka vayigi a zlära ku ka nehohigi ka kata: “Hati sën gawla toku vu?” ha va ka ngareten cëb makad: “Mgba, ta sënay ka gawla toku kun.”»¹⁸

Yesu ada diri katäf na va a zlära Dabawëzlöv

14 Yesu a ngareten a ndiri ta zäd ngaz tik: «Libi hini ta njá ka ca gëma kun. Hi ca talan ka Dabawëzlöv, aza hine ca talan ka kata dëre. ¹⁹² A zlära Vay, je

§† 13:27 13:2 §†† 13:29 12:6 §† 13:31 17:1 §† 13:33 8:14 §§† 13:34 15:12, 17; 1Za 2:7-8; 3:11, 23; 4:11; 2Za 5-6 §§† 13:35 1Za 3:14 §§§ 13:36 8:14; 21:19 18 13:38 18:27 19 14:1 14:27

wan a sen kun. Tá nja cah, ta va kese ka diya hini lay kad. Labar, kata mata ced hini toku, duze. ³ Ta va, ta káməsa lay kad, ta va ka cəbaha a nimin ka gas hini, hidi ka lap tokon ka va ka lay, ta nja a nin toku. ¹⁴ Yo hin ti sən katəf tik zaba ka lay ta va ka va a nin.»

⁵ Tomas a ngaren: «Maday, mi sənay lay hoh ta va ka va a nin kun. Yaw hoh ka ngar, min ti sən katəf toku acin, mi sənu a nja siki?» ^{††6} Yesu a ngar acin: «Kata ada katəf, ngam ta nja ka ced ma ma delele, aza ta nja ka vəl micin manja way. Hidi ma va ka təd a zləra Vay manja yaha á zləra da a zakay da dakun. ^{†7} Hin ti sən ka wər, hi va ka sən Vay dère. Yo tá nja cah, hin ti ləmu, aza hin ti sənu.» ^{††8} Filip a ngaren: «Maday, a daf kini Cehw toku, aza nəv kini a va ka wan kad.» ⁹ Yesu a ngaren: «Hidi ma ləma ka, ti ləma Vay. Yo ti təd viya pe, kata a daba hini, aza ha sən ka kese kun vu Filip? Yaw aza acin, ha may kata ka dafəh Vay baba kemi? ^{††10} Ha sən səka ba, min a Vay pana pana kun, min a sin takan kun vu? Labar kərap, kata mata ced hini toku a yaha á zləra da za dakun. Vay, min ta nja ka nja a sin, á nja ka diya kəzəd tik áka kata za. ^{††11} Wa nja kata mata ngar hini, min a Vay pana pana kun, min a sin takan toku, hi yək labar da! Yo hi yək labar toku kun, hi saf kəzəd da, ta nja ka diyu, hi va ka sənu á nin za, min a sin takan.» ^{†††}

¹² Yesu a ngareten a nimin: «Ta ced hini kad ninek ninek, hidi ma ca talan ka kata, a va ka diya kən wa nja kata dère. Aza a va ka diya kən wa nja na da tutu kun, ama a va ka diyu day za. Ngam na da, ta va ka va da a zləra Vay. ^{§13} Ta va za, kən kərap hin ta va ka dəkəbu áka zlim da za, ta va ka vəl hini. Ta va ka vəl hini, ngam ndirigi ka ləmi miseh maday na Dabawəzləv áka kata, Kərti tik za. ¹⁴ Hin ti neh kən áka zlim da za, ta va ka vəl hini kən tik.»

Mid Dabawəzləv ma va ka yaha

¹⁵ Yesu a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik acin: «Hine may ka wər, hi va ka zlimi ma da ka diya kən, kata mata may. ^{§†16} Ta va ka ceden a Vay ka zləna hini hidi maparam ma va ka zleb hini. Hidi toku ada Mid tik. A va ka nja tete hini ko a pu. ^{§††17} Aza Mid tik toku a va ka ced hini ma ma delele a tala Dabawəzləv. A va ka nja a daba ndiri ta talalay kun, ngam a va ka mbay ta ka ləma ta a həra tan kun, aza a va ka sən ta dakun. Gara na hini wər, hi va ka sənu, ngam a va ka nja a daba hini, aza a va ka nja a nəv hini. ^{§†}

¹⁸ «Yo tá nja cah ta va ka slid ka va da acin. Ama ta va ka ker hini á gindik kun, ta va ka cəbaha njod a nimin a daba hini. ¹⁹ Kedirek a watoku, ndiri ta talalay a va ka

ləma kigi baba kun, ama na hini, hi va ka ləma ka. Kata, ta mar diri micin, aza hin dère, hi va ka jan diri micin. ^{§††20} A pic, Mid Dabawəzləv ta va ka yaha, hi va ka sənu acin, min a Vay takan, aza na hini, hin lap da, aza min tokon takan. ^{§†}

²¹ «Hidi ma zlimi ma da, aza a diya kən wa nja ta may, sin ada hidi ma may ka. Hidi ma may ka, Vay Dabawəzləv a va ka mayu dère, aza kata dère, ta va ka mayu, aza ta va ka dafen talan da, sin ka sən ka.» ^{§†}

²² Yahuda maparam ma pana ka Yahuda Isikariyot a ngaren acin: «Maday, ha va ka daf talan ku, mini ka ləmoh, aza ha daf talan ku a ndiri ta talalay səka dakun toku, mi ma həl mi?» ²³ Yesu a ngaren: «Hidi ma may ka, a va ka yək ma da. Hidi tik, Vay Dabawəzləv a mayu, aza ni va ka nja tete hidi toku dère ko a pu. ^{§††24} Gara hidi mangar a may ka dakun wər, a va ka yək labar da dakun. Azama labar, kata mata ced hini, a yaha á zləra da za dakun, Vay Dabawəzləv ma zləna ka á vəl ka a zləra, kata ka ced hini. ^{§§†}

²⁵ «Yo ta ced hini kən titoku kərap, ngam kata a wilin a daba hini a wacah. ²⁶ Ta va da za acin, Vay Dabawəzləv a va ka zləna hini *Mid tik ma va ka zleb hini. A va ka zlənaha a dangaz da, aza Mid tik toku á va ka ced hini kən kərap. A va ka dasl hini talan ka labar, kata mata ced hini kərap. ^{§§§}

²⁷ «Tá nja cah, ta va ka va da za, aza ta va ka vəl hini nja menekin. Ta va ka vəl hini nja menekin ma ya a zləra da. Nja menekin da toku pana ka na ndiri ta talalay. Hi njá ka pərət kun, aza nəv hini ta njá ka ca gəma kun. ¹⁸²⁸ Yo kati ced hini zaba, ta va ka slid ka va da, ama ta va ka cəbaha a nimin a zləra hini. Hine may ka wər, hi va ka bebel, ngam ta va a zləra Vay. Sin ada maday ka kata. ¹⁹²⁹ Kata mata ced hini kəni toku wa toku, ngam kəni toku ta va ka tədaha za, talan hini ka dasl a nin, aza hini ka ca talan ka kata acin. ²⁰

³⁰ «Tá nja cah ta va ka ləwa pe tete hini baba kun. *Gudul, bay ma mar talalay cah, a yaha. Kati sənu, a təd gəga ka həl ka kən kun. ²¹³¹ Ama kən ta va ka diyu ada kən, nəv Vay ta may. Ta va ka diyu, ngam ndiri ta talalay ka sən ta, ta may Vay, aza ta zlimi ma tik. ²² «Yo ta nja cah, hi slid, hidi va tokon a wacah za acin.»

Yesu ada madəba pay, aza ndiri tik ada ca zləra tik

15 Yesu a ngar a ma ma ngab ngab: «Kata ada diri kula pay mambambu, aza Vay Dabawəzləv ada ma nja ka biz ma biz tik. ²³² Zləra pay mangar a mbu kun, a nja ka bəl kad, aza zləra pay mangar a mbu, a nja ka kidet kən tik kad ka mbu kprocok kprocok. ²⁴³ Na hini, hin wa nja zləra pay ma kidet kidet, ngam kati ced hini labar da. ²⁵⁴ Hi nja á lap a kata wa nja ta nja á lap a hini. Hi ləma, zləra pay mangar a lawigi a pay tik kun, a

† 14:3 12:26 †† 14:5 Tomas: 20:24 † 14:6 Hib 10:20 †† 14:7 8:19 †† 14:9 12:45 ††† 14:10 3:35 ††† 14:11 5:18, 36; 10:37-38 § 14:12 15:16; 17:1 §† 14:15 14:21, 23; 15:10; 1Za 5:3; 2Za 6 §†† 14:16 7:39; 14:26; 15:26; 16:7, 13; 20:22; 1Za 3:24; 4:13; Kmy 1:4; 2:4 §† 14:17 1Ko 2:10-16

§†† 14:19 16:16; 8:14 §† 14:20 5:18 §† 14:21 14:15 §†† 14:23 Kzl 3:20 §§† 14:24 7:16 §§§ 14:26 14:16 18 14:27 16:33; 20:19, 21 19 14:28 8:14 20 14:29 13:19 21 14:30 12:31 22 14:31 15:10; Mat

mbu kun. Wa sin dere, na hini hi nja á lap a kata dakun wër, kəzəd hin ta nja ka dıyu, a va ka nja ka kən kahay.
†

⁵ «Kata ada madəba pay, aza hini ada ca zləra tik. Hidi ma nja á lap a kata, aza mine nja á lap min a sin, a va ka dıya kəzəd menekin wa nja zləra pay ma nja ka mbu mambambu kahay kahay. Hi nja á lap a kata dakun wër, ko kən mi, hi va ka təd gəga ka dıya tik kun. ⁶ Aza hidi mangar a nja á lap a kata dakun wër, Dabawəzləv a va ka ficiku kad wa nja ta nja ka bəli zləra pay mangar a mbu kun. Ta kwal za, ka baw ka fi a kuhu ka ri za. ^{††7} Hin ti nja á lap a kata, aza hine kaw labar da zləra səsəray wër, ko hin ti neh kən mi a zləra Dabawəzləv, hi va ka janu. ^{††8} Hin ti dıya menekin kepic kepic, hi va ka nja ka diri ndiri ta zəd ngaz da, aza ndirigi a va ka foli Dabawəzləv acin. ††

⁹ «Ta may hini, wa nja Vay ta may ka. Hidi ta nja tokon á lap, kata ka may hini kepic kepic. ^{††10} Hine zlimi ma da aza hine dıya kən, kata mata may wër, ta va ka həna hini á həna kepic kepic. Hin ti dıyu wa toku wër, a va ka nja wa nja kata, ta nja ka zlimi ma Vay ka dıya kən mata mayu, aza Vay a nja ka həna ka kepic kepic. ^{†††11} Kata mata ngar hini wa nja ngatoku, nəv hini ka gudum kad, wa nja nəv da ta nja gudum cah, aza hini ka bebel kahay kahay. †††

¹² «Kən ta may hini ka dıyu ácah wër, hini ka may kəsəm hini kəsəm kəsəm, wa nja ta may hini. ^{††13} Hidi mangar a may ka yək məc a tala hidi maparam, sin ada diri ngama gawla toku. ^{††14} Hin ti dıya kən kata mata may wër, hi va ka nja ka ngama da acin. ¹⁵ Tá nja cah, ta wəla hini baba ka ndiri ma həl kəzəd da dakun. A tala mi, hidi ma həl kəzəd a sən nəv njijik kun. Gara na hini wër, hini ngami dāgi, ngam kən kərap, kata mata zlimi a zləra Vay, kati ced hini zaba. ¹⁶ Yo ta ced hini, hine mbat ka pəpəla, kata ka nja ka maday hini dakun, kata zal á mbat hini ba, hini ka nja ka ndiri ta zəd ngaz da. Kati wəla hini, hini ka va ka dıya kəzəd da. Aza kəzəd tik, hin ta va ka dıyu, ka nja ka kəzəd kahay kun, ka fəfəl, aza ka va gibik gibik na micin mangar a way kun. Wa toku, Vay Dabawəzləv a va ka vəl hini kən kərap, hin ta va ka dəkəbu áka zlim da za. ^{†††17} Kən ta may acin wër, hini ka may kəsəm hini kəsəm kəsəm.»
‡

Ndiri ta talalay ma fehi ndiri Yesu

¹⁸ Yesu a ngareten a nimin: «Ta ced hini, ndiri ta talalay cah a ngəmi talan tete hini dakun toku, a tar ka fehi hini pəpəla zakay kun, a tar ka fehi kata a zakay.

26:46 23 15:1 Osé 10:1; Dir 80:9-12 24 15:2 Mat 3:10 25 15:3 13:10 † 15:4 6:56; 15:7, 10, 16; Rom 11:17-18; 2Ko 3:5; 4:7; 1Za 2:6, 28; 3:6, 24 †† 15:6 Mat 7:19 ‡ 15:7 15:16 †† 15:8 14:13; 17:1 †† 15:9 13:1; 5:18 ††† 15:10 14:15 ††† 15:11 16:22, 24; 17:13; 1Za 1:4 ‡ 15:12 13:34; 1Za 4:11 † 15:13 10:11 ††† 15:16 14:13; 15:7; 16:23-24; Mat 18:19; 1Za 3:22; 5:14-15; ti mbat: Zan 6:70; 13:18 ‡ 15:17 13:34

^{††19} Ta nja takana, hi nja ka lap tete sinigi wër, hi va ka ngəm talan tete sinigi. Ama kati mbat hini, aza kati kpəl hini a daba tan za, aza tá nja cah hine lap tete sinigi baba kun. A tala ngatoku ada hine ngəm talan tete sinigi dakun. ²⁰ Hi dasl talan ka labar, kata mata ced hini kamatakan. Kati ngar: “Zlimi a day ka talan kun ta.” Wa nja ndiri maparam mata dıya kigi tireh toku, a va ka dıya hini dere. Wa nja ndiri maparam mata zlimi ma da, a va ka zlimi ma hini dere. ^{††21} Kən ma ngav ngav pana pana, ndiri toku ta va ka dıya hini toku, a va ka dıya hini, ngam hin mata nja ka ndiri da. Mata dıya ta wa nja ngatoku, ngam a səni hidi ma zləna ka a talalay cah dakun. ^{††22} Ta nja takana ta ya dakun, aza ta cedeten labar kun, macah *ma ngav ngav a va ka nja a tala tan kun. Ama tá nja cah ti zlimi labar da zaba. Mata nja wa nja ngatoku a va ka jok ta acin a nja siki? ^{††23} Hidi ma feh ka, hidi tik a may ka ngəmi talan ege Vay Dabawəzləv kun dere. ^{††24} Kən madəday mangar hidi a dıyu kese kun, kati dıyu a vere tan, ti ləma ta. Ta nja takana a ləmay kən kata mata dıya toku kun wër, macah ma ngav ngav a va ka nja a tala tan kun. Ama na tan, ko mata ləmi kən madəday, kata mata dıyu toku, ti feh kigi səb, aza ti fehi Vay dere. ^{††25} Ama ta ced hini, kən ngatoku ti dıya wa nja ngatoku, ka nja kap wa nja mata laləb ta a lib deftere Dabawəzləv. Ti laləb ta: “Ti dıya ki tireh səb kahay.” ¹⁸

²⁶ «Yo, hidi ma va ka zleb hini a va ka yaha. Sin ada *Mid ma yaha á zləra Dabawəzləv za, aza a va ka ced hini ma ma delele a tala Dabawəzləv. Ta təd a zləra Vay za acin, ta va ka zlənaha. Mid toku a va ka ced hini labar a tala da. ¹⁹²⁷ Hin dere, hi va ka ced labar a tala da, ngam hi nja tete kata daka ka tar tar kəzəd da. ²⁰

16 «Kati ced hini kəni toku, ngam hini ka nja manja bu ka dawən. ² Ndirigi a va ka gam hini a *je janga Yahudiyagi za. Aza ta sla za, ndirigi a va ka pəm hini za, aza a va ka bən ta, a dıyi kən, Dabawəzləv ta may. ²¹³ A va ka dıya hini kən wa toku, ngam a səni Vay kun, aza a səni kata dakun. ²²⁴ Kata mata ced hini wa nja ngatoku, ngam kəni toku ta va ka tədaha, hini ka sənu, kati ced hini zaba.» ²³

Kən pana pana, Mid Dabawəzləv ta nja ka dıyu

«Kən, kata mata ced hini titoku kərap, ta ced hini daka a məndan cekw kun, ngam ta nja a daba hini. ⁵ Tá nja cah acin, ta va ka slid ka va da acin a zləra hidi ma zləna ka. Hidi ta daba hini ma va ka neh ka: “Ha va ki?” da dakun. ²⁴⁶ Kati sənu, nəv hini a ham hini ngam kata mata ngar hini, ta va ka slid ka va da za. ²⁵⁷ Ama ta ced hini kad, səwan kata ka slid ka va wəzləv. Ta va dakun

‡†† 15:18 7:7 ‡† 15:20 13:16 ‡† 15:21 16:3 ‡†† 15:22 9:41 ‡†† 15:23 Luk 10:16; Zan 5:23; 1Za 2:23 ‡†† 15:24 5:36 18 15:25 Dir 69:5; 35:19 19 15:26 1:15; 5:36; 14:16; 1Za 5:6-9 20 15:27 1:14; Kmy 1:8; 1Za 1:2; 4:14 21 16:2 9:22 22 16:3 15:21 23 16:4 13:19 24 16:5 8:14 25 16:6 16:22

wər, *Mid Dabawəzləv a va ka jan ka yaha ka zleb hini dakun. Ama kati va wər, ta va ka zləna ha ka yaha a da-ba hini. ^{†8} Mid Dabawəzləv toku ta ya za acin, a va ka dafeten a ndiri ta talalay, a nja ka diyi *ma ngav ngav, aza a va ka cedeten, kata hidi ma kap. A va ka cedeten dere, Dabawəzləv a va ka bas kita ndirigi. ^{††9} Duze, Mid Dabawəzləv toku ta ya za acin, a va ka dafeten, *ma ngav ngav ta nja ka diya ta wər, ada a ci talan ka kata dakun. ^{††10} A va ka dafeten a nimin, kata ada hidi ma kap, ngam ta va ka va a zləra Vay, aza hi va ka ləma ka baba kun. ^{††11} Aza Mid Dabawəzləv a va ka dafeten dere, Dabawəzləv a va ka bas kita ndirigi duze, ngam ti zla kita *Gudul, bay ma mar talalay cah zaba. ^{††}

^{††12} «Kən maparam dahagi pe, ta may ka ced hini, ama a va ka day ka talan hini. ^{††13} Mid Dabawəzləv ma nja ka ced hini ma ma delele a tala Dabawəzləv a va ka yaha. Ta ya za, a va ka daf hini kən kərap kəngay kəngay acin. Labar, sin ta va ka ced hini, a va ka ced na talan tik kun, a va ka ced labar mata zlimi a zləra Dabawəzləv. Aza a va ka ced hini kən ma va ka tədaha dere. ^{††14} A va ka ced hini labar, kata ta va ka ceden a zləra. Yo wa nja ngatoku acin, a va ka daf miseh maday da. ^{††15} Hi ləma, kən kərap, Vay ta maru, na da dere. A tala ngatoku kata mátá ngar hini, a va ka ced hini kən, kata ta va ka ceden a zləra ta.» ^{†††}

Saha ti way wər, nəv a va ka gudum

^{††16} Yesu a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik a nimin: «Kedirek a watoku, hi va ka ləma ka baba kun. Ama ka dawən tik kedirek, hi va ka ləma ka a nimin.» ^{††17} *Ndiri ta zəd ngaz Yesu maparam mata zlim ta wa toku za, a ngarigi kəsəm kəsəm: «Yesu a may ka ngar tokon kemi áka labar ngatoku za, baw mata ngar dere, a va ka va a zləra Cin toku? ^{††18} Mata ngar: “Kedirek a watoku” toku, a may ka ngar kpay kpay kad acin kemi? Mi zlimey kən mata ngar toku kun.» ^{††19} Njod Yesu ti sən zaba, ndiri ta zəd ngaz tik a may ka neh ta. A ngareten acin: «Kati ngar hini: “Kedirek a watoku, hi va ka ləma ka dakun, aza ka dawən tik kedirek, hi va ka ləma ka a nimin ta.” Aza acin hi may ka neh ka a tala ngatoku ada hin ta ləwa zaya zaya kəsəm kəsəm vu? ^{††20} Ta ced hini kad ninek ninek, ta va ka slid ka va da. Á zal da hi va ka han, aza hi va ka par wəla. Gara ndiri ta talalay kərap wər, a va ka bebeley tan. Kati sənu, nəv hini a va ka ham hini a zakay, ama ta ced hini, ka dawən tik nəv hini a va ka nja gudum. ^{††21} Hi ləma, wərti ti demegid ka mbu wər, a nja ka jəway kahay kahay. Ama ta mbu kad wər, talan tik a nja ka zlay ka beni. A nja ka bebel, ngam ti jan yəwən kərti. ^{††22} Yo hini dere wa sin. Tá nja cah, hini a lib beni, ama ta va ka cəbaha a nimin ka yaha a daba hini, aza hi va ka bebel acin. Aza bebel ta

† 16:7 14:16 †† 16:8 Kmy 24:25 † 16:9 2:23; 5:38; 6:36, 64; 7:5; 10:26; 12:37 †† 16:11 12:31 †† 16:13 14:16; 15:26; Kmy 16:6-10; 1Za 2:27 ††† 16:14 17:1 ††† 16:15 17:10 § 16:16 14:19

nəv hini toku, hidi ma va ka təd gəga ka baw tik za da dakun. ^{§†}

^{††23} «Pic tik ti sla wər, hi va ka may ka neh ka á neh baba kun, ngam hi va ka sənay kən hini. Yo ta ced hini kad ninek ninek, kən kərap hin ta va ka dəkəbu a zləra Dabawəzləv áka zlim da za, hi va ka janu. ^{§††24} Kúlá a picah, hi dəkəb kən a kese a zləra Vay Dabawəzləv áka zlim da za dakun. Tá nja cah acin, hi dəkəb kən áka zlimi da za, hi va ka janu. Aza nəv hini a va ka nja gudum kahay kahay.»

Yesu ma bəreten ngaz a kən ta talalay ka wəla

^{††25} Yesu a ngareten a ndiri ta zəd ngaz tik acin: «Labar kərap, kata mata ced hini toku, ta ced hini áka ma ma ngab ngab za. Pic tik ti sla wər, ta va ka ləwa hini a ma ma ngab ngab baba kun, ta va ka ced hini labar a tala Vay kpay kpay kad. ^{§††26} A pic tik, hi va ka dəkəb Vay áka zlim da za. Hi va ka may kata ka dəkəbu meze na hini baba kun. ^{††27} A tala mi, Vay Dabawəzləv a talan tik a may hini. Dabawəzləv a may hini ngam hine may ka, aza hin ti yəku dere, Dabawəzləv áda ma zləna ka. ^{††28} Ta yaha á zləra Vay za ka yaha a talalay. Ama tá nja cah, ta va ka ker talalay kad ka va da a zləra Vay.» ^{§††}

^{††29} Ndiri ta zəd ngaz tik mata zlimi ta wa toku za, a ngareten: «Tá nja cah, ha ləwa ma ma ngab ngab baba kun, ha ləwa ma kpay kpay kad. ^{††30} Tá nja cah min ti sən acin, hati sən kən kərap. Mandala hidi a nehoh kese kun, hati sən kən sin ta may ka nehoh zaba, ngam ha nja ka sən nəv hidi. A tala ngatoku min ti sən, ha yaha á zləra Dabawəzləv za.» ^{††31} Yesu a ngareten: «Tá nja cah, hin ti sən, ta yaha á zləra Dabawəzləv za, aza hine ca talan ka kata acin vu? ^{††32} Ama ta ced hini, pic tik a va ka sla, aza ko tá nja cah pic tik ti sla, hi va ka cakway hini hirre, aza ko nayi ka slid ka va ka je tik, aza hi va ka ker ka á gindik. Ama kati sən, kata á gindik kun, Vay a jakwar da. ^{§†}

^{††33} «Kati ced hini kəni toku kərap, ngam hini ka jan nja menekin a lib lap tokon tete hini. Ndiri ta talalay a va ka diya hini beni. Ama ta ced hini, hine dihec kad, ngam kən kərap ta talalay, kati bəreten ngaz ka wəla ba.» ^{§†}

Dəkəb Yesu a tala ndiri tik

17 Yesu mata ləwa wa nja ngatoku za, kaf həra a wəzləv wəzləv, a dəkəb Dabawəzləv, a ngar: «Vay, tá nja cah pic tik ti təd, wa nja hoh mata may ka diya kən a tala da. A daf miseh maday da, ngam ndirigi ka ləma ta, aza kata Kərti ku ka daf miseh maday ku a ndirigi dere. ^{§††2} Hati fi ka miseh maday ka mar ndiri kərap ta talalay, aza kata ka vəleten micin manja way a

§† 16:22 15:11 §†† 16:23 15:16 §† 16:25 Mat 13:34 §†† 16:28 8:14 §† 16:32 Zac 13:7; Mat 26:31, 56 §† 16:33 7:7; 14:27; 1Za 5:4 §†† 17:1 2:4; 11:4; 12:16, 23, 41; 13:31-32; 14:13; 15:8; 16:14; 17:10, 22, 24

ndiri, hoh mata vël ka a zlära. ^{†3} Hidi ma mar micin manja way toku áda hidi ma sënoh, hoh diri Dabawë-zlëv ma takan, baw hidi ma sën ka dëre, kata Yesu *Kiristu, hoh mata zläna. ^{††}

⁴ «Kata mata nja a talalay, kati gi zlim ku, ndirigi ka sën ta, ha mar miseh maday. Kati mgbi fini kězäd da acin, hoh mata vël ka a zlära ka dïya. ^{‡5} Tá nja cah Vay, a baw ka acin ka vay a zlära ku, aza ma fi ka miseh maday, hoh mata fi ka kamatakan, mandala ta nja a jakwar ku, talalay a tatar kese kun. ^{††}

⁶ «Yo ndiri ta talalay, hoh mata mbat ta ka vël ka a zlära, kati gi zlim ku a gibe tan, aza ti zlimi ta. Hoh áda ma mar ta, aza hati baw ta, hati vël ka a zlära. Tá nja cah a zlimi ma ku, ^{‡7} aza ti sën ta acin, kën këräp kata mata maru, ta janu a zlära ku. ⁸ Labar ku, hoh mata vël ka a zlära, kati cedeten, aza ti yök ta. Sinigi ti sën ta ninek ninek acin, ta yaha á zlära ku za. Aza ti yök ta dëre, hoh áda ma zläna ka.

⁹ «Tá nja cah Vay, ta däkëboh a tala sinigi. Ta däkëboh a tala ndiri ta talalay tem tem kun. Ta coh zlära a tala ndiri, hoh mata vël ka a zlära. A tala mi, hoh áda ma mar ta. ¹⁰ Aza ndiri ta talalay a sëni miseh maday da áka ndiri hoh mata vël ka a zlära toku za. Kën këräp, kata mata maru, na ku, aza kën këräp, hoh mata maru, na da dëre. ^{‡†}

¹¹ «Tá nja cah, pic tik ti sla acin ka paday da ka vay a zlära ku. Ta va ka nja baba a tala hayäk a wacah dakun, ta va ka keru kad. Ama na tan a wilin a nöpigi a tala hayäk a wacah. Hoh Vay ma barën, a gar ninek a tala tan ka njigi manja lekw katëf ku. Ma gar ninek ninek a sembe ku, hoh mata vël ka, ka jan ka njigi takan, wa nja min ta nja takan a hoh cah. ^{‡††12} Kata mata nja a daba tan, kati gar a tala tan a sembe ku, hoh mata vël ka. Kati pëla ta ninek ninek. Ko hidi takan ma lekw za a daba tan da dakun. Gara hidi maparam ma lekw ta nin toku wër, ti lekw ka nja kap wa nja labar ku ma lalab lalab ta ngar.

¹³ «Tá nja cah Vay, ta cëbay a zlära ku. Labar ta lëwa cah, ta lëwa kata a wilin a tala hayäk a wacah. Ngam ta may nëv tan ka nja gudum wa nja nëv da ta nja gudum cah. Ta may sinigi ka bëbeligi kazaway.

^{§14} Labar ku, hoh mata ced ka a zlära, kati cedeten. Tá nja cah, ndiri ta talalay a ngëmi talan tete sinigi dakun. Ngam sinigi lap tan kun, wa nja kata lap a ndiri ta talalay cah dakun. ^{§†15} Kata mata däkëboh, hoh ka baw ta a talalay a wacah za dakun, ama hoh ka pëla ta, *Gudul ka nja manja bebed ta ka ndëvigi a lib ma ngav ngav. ^{§††16} Ngam ndiri toku lap ndiri ta talalay kun. Sinigi wa nja kata, kata lap ndiri ta talalay kun dëre. ¹⁷ Vay, a këmës ta ninek ninek kad ka njigi ka ndiri ku. A

këmës ta áka labar ku za, mangar labar ma duze.

¹⁸ Kati zläv ta á talalay ngid ka njigi ka *makatëf da, wa nja hoh mata zläv ka. ^{§†19} Ta va ka baw micin da ka vëlöh a tala sinigi, sinigi ka njigi ka diri ndiri ku.

²⁰ «Vay, ta däkëboh a tala ndiri cah á gindik kun, ta däkëboh dëre a tala ndiri ma va ka zlimi labar tan, aza ka ci talan ka kata. ²¹ Ta däkëboh, sinigi këräp ka njigi takan. Vay, a dïyu ka njigi tete min tokon takan, wa nja min mata nja a hoh takan cah. Ka njigi wa toku, ngam ndiri ta talalay ka sën ta á nin za, hoh áda ma zläna ka duze. ^{§†22} Miseh maday, hoh mata fi ka, kati fiyeten dëre ka njigi takan, wa nja min ta nja a hoh cah. ²³ Ta may mini ka nja á lap tete sinigi wa nja min ta nja a hoh á lap cah. Ta may sinigi ka njigi takan, ndiri ta talalay ka sën ta á nin za acin, hoh áda ma zläna ka. Aza ka sën ta, ha may ta a nëv ma takan, wa nja hoh ta may ka cah dëre.

²⁴ «Vay, ka lay ta va ka nja a nin, ta may, ndiri hoh mata vël ka a zlära ka tädigi a nin dëre, ngam sini ka jan ka lëmi miseh maday, hoh mata fi ka. Hoh mata fi ka miseh maday toku, ngam hati may ka a nëv ma takan daka mëndan cekw mandala talalay a tatar kese kun. ^{§†}

²⁵ «Vay, hoh ma nja ka dïya kën a katëf tik cah, ndiri ta talalay a sënohigi dakun. Ama na da, kati sënoh, aza ndiri ta zäd ngaz da cicah ti sën ta, hoh áda ma zläna ka. ^{§†26} Kati cedeten zaba ka sënohigi, aza ta va ka cedeten a nimin, ngam sinigi ka jan ka mayi ndiri maparam a nëv ma takan, wa nja hoh ta may ka, aza kata ka jan ka nja a nëv tan acin.» ^{§††}

Yesu tete ndiri ma gër ka kaw tegi

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

18 Yesu mata cen zlära a Dabawëzlëv za acin, slid vigi tete ndiri ta zäd ngaz tik, zlanigi á pala zungoh Sediron za. Á pala mëndar toku za, jarni daha. Yesu tete ndiri ta zäd ngaz tik vigi a lib tik acin.

^{§§2} Yahuda ma va ka daf zlära ka Yesu toku, ti sënu zaba, ngam Yesu tete ndiri ta zäd ngaz tik a nja ka lapigi a nin. ^{§§3} Yahuda toku acin va ngazl sojigi tete ndiri ma puwi *je Dabawëzlëv. Ndiri ma puwi je Dabawëzlëv toku, madëday *mangaramagi tete ndiri *Farisagi á zläv ta ka lapigi tete Yahuda. A vigi a njerven, a pitirla ma mbël mbël baw a ulur a zlära. Va jemigi ane lib jarni toku. ¹⁸

⁴ Yesu wër ti sën zaba kën këräp ma va ka tädaha a tala tik. Soji tete ndiri toku mata tädigi a nin za acin, Yesu va a jakwar tan, a ngareten: «Hi gër nayi?» ⁵ A ngareten: «Mi gër Yesu tane liblay Nazaret.» Yesu a ngareten: «Katá cah.» Yahuda, hidi ma daf zlära ka sin, ma gar gar tete sojigi. ⁶ Yesu mata cedeten za: «Katá

† 17:2 3:35; 5:24; Mat 28:18 †† 17:3 1Za 5:20 ‡ 17:4 4:34

‡† 17:5 1:1-2; 8:58; 17:24 ‡†† 17:6 17:26 ‡††† 17:10 15:8 ‡††† 17:11 6:39; 13:1, 18; ka nja takan: 10:30; 17:21-23; Gal 3:28 § 17:13 15:11 §† 17:14 7:7; 8:23 §†† 17:15 Mat 6:13; 2Te 3:3; 1Za 5:18

§† 17:18 20:21 §†† 17:21 5:18; 17:11 §† 17:24 12:26; 17:5

§† 17:25 1:9-10; 8:55; Mat 11:25-27 §§† 17:26 17:6 §§† 18:1 Mat 26:36 §§§ 18:2 12:4; Luk 21:37; 22:39 18 18:3 7:32, 45

cah,» padigi a zal zal, aza ndəvigi ka hayək. ⁷ Yesu a ngareten acin a nimin: «Hi gər nayi? Kata vu?» Cəb a ngarigi: «Mi gər Yesu tane liblay Nazaret ta.» ⁸ Yesu a ngareten: «Kati ced hini zaba, kati ngar hini: “Katá cah” ata dakun vu? Hi gər kata wər, hi ker ndiri ta zəf ngaz da cich kad, mata va tan.» ⁹ Yesu mata ngar wa nja ngatoku, ka nja kap wa nja mata ngaren a Cin Dabawəzləv. Ti ngaren: «Vay, a daba ndiri hoh mata vəl ka a zləra, ko hidi takan ma lekw da dakun.» †

¹⁰ Gara Simon Piyer wər, a waz maday a zləra. Fak waz maday toku ka je tik kad, fi bəl a hidi ma həl kəzəd ida mangarama meze maday ta je Dabawəzləv. A bəlu ka pala zlimi tik tá zləra zəm za. Gawla mata bəl toku, zlim tik Malkus. ††¹¹ Yesu dəb ka ngaren a Piyer acin: «Kay, a təm waz ku a zal aka je tik. Beni ta va ka su toku, Vay Dabawəzləv áda ma daha a tala da. Mata nja wa nja ngatoku, sey kata ka sa beni tik.» ‡

Yesu a gibe mangarama maday Anas

(Mat 26:57-75; Mak 14:53-72; Luk 22:54-71)

¹² Sojigi tete bay tan kawi Yesu, jaw jaw ta kad. Aza ndiri ma nja ka puwi *je Dabawəzləv ti zlebeten. ¹³ Mata jaw ta kad, tep ta acin a zləra hidi maday maparam a zakay, zlim tik Anas. Anas toku, sikwilen *mangarama meze maday ta je Dabawəzləv, zlim tik Kayif. Kayif toku ti nja ka mangarama meze maday a wan tik.

††¹⁴ Sin áda ma ngareten a madəday *Yahudiyagi kamatakan: «Səwan hidi takan ka məc meze na ndirigi, á tala ka lekw micin ndirigi kərap ta.» ‡

¹⁵ Ta tepi Yesu a gibe Anas toku, Simon Piyer ege hidi ta zəf ngaz Yesu maparam a səbi Yesu á zal za. Aza hidi ta zəf ngaz Yesu maparam ma səba Yesu toku, mangarama maday ti sənu. A tala ngatoku ti jan ka jem mandarida tik dère mandala mata tepi Yesu a nin. ‡†¹⁶ Ama gara Piyer wər, njay tik á lakwat za, mbeh mbeh ege gara medikid. Hidi ta zəf ngaz Yesu, mangarama meze maday mata sənu toku, ya ka gara medikid acin. A ngaren a wərti ma pu gara medikid toku ka keren katəf a Piyer ka jem ida. Wərti toku keren katəf. Aza sin acin ngazl Piyer, jemigi ida. ¹⁷ Wərti ma pu gara medikid toku a neh Piyer, a ngaren acin: «Hoh dère, hoh hidi ta zəf ngaz Yesu cah dakun vu?» Piyer a ngaren: «Awu, kata dakun.» ‡‡

¹⁸ A vuđu tik cəcən ti zəm kahay kahay. Ndiri ma nja ka həli kəzəd mangarama meze maday tete ndiri ma nja ka puwi je Dabawəzləv ti mbəli kuhu kad ba, a sib ta. Piyer va a jakwar tan ka sib kuhu dère.

¹⁹ Anas, mangarama meze maday takana a neh Yesu a tala ndiri ta zəf ngaz tik, baw a tala kən ta nja ka jəkwaneten a ndirigi. ²⁰ Yesu a ngaren: «Labar kərap kata mata cedeten, ta cedu á boh kun. Kati janga ndirigi a

je janga Yahudiyagi baw a je Dabawəzləv ka lay bas tan, aza ta janga ta a vere ndirigi kərap. ²¹ Yo hoh ka neh ka acin a tala kən, kata mata jəkwaneten kemi? A neh ndiri, kata mata janga ta, mata cedohi kən, kata mata cedeten. Gara na tan wər, ti sən ta ninek ninek.»

²² Yesu mata ngar wa nja ngatoku, hidi maparam ma nja ka pu je Dabawəzləv ta jakwar tik, ti pəmu. A ngaren: «A pek ma kad! Nayi ma ngaroh ka ləwa a gibe mangarama meze maday wa nja ngatoku yi?» ²³ Yesu a ngaren: «A ced kad, kati ced ma ma ngav ngav vu? Yo, akun, ha pəm ka acin a tala mi?»

²⁴ Anas a maslu kad kun. A ngareten a ndirigi ka tep ta a zləra Kayif, mangarama meze maday. ²⁵ †

²⁵ Kən ngatoku ta diya wa toku, Piyer a wilin a sib kuhu. Ndiri ta nin a nehi Piyer, a ngareten: «Hoh hidi ta zəf ngaz Yesu dère dakun vu?» Piyer a ngar: «Awu, ka ta hidi ta zəf ngaz tik kun.» ²⁶ Hidi maparam ma həl kəzəd ida mangarama meze maday a nin. Sin gelecın gawla, Piyer mata bəl zlimi tik a waz maday. A ngaren a Piyer acin: «Kati ləma hini a Yesu toku a lib jarni kun vu?» ²⁷ Piyer a ngar a nimin: «Awu, duze kun.» Kən toku ta diya wa nja ngatoku, njod gamndak ti ca wəla acin.

Yesu a gibe Pilat

(Mat 27:1-2, 11-31; Mak 15:1-20; Luk 23:1-5, 13-25)

²⁸ Lay mata pat za, ngazli Yesu ida Kayif za, tep ta ane ida masara Pilat, bay *Roma ma mar lay kərap mata tedu. Mata tepi Yesu za, a jemigi ida masara toku səka dakun. Ngam *mazuko na tan, hidi ti kəməs kəsəm kad ba ka dara *dara Pasəka, aza hidi tik ti jem ida ndiri Romagi, a zəm wili dara Pasəka baba kun. ²⁹ A tala ngatoku acin, Pilat ya a lakwat, va a zləra tan. A ngareten: «Hi fi gawla cah ka kita a tala mi?» ³⁰ A ngareten: «Ta nja takana a diya kən ma ngav ngav kun wər, ni va ka ya ka fiyu kahay vu?» ³¹ Pilat a ngareten: «Yo hi bəway kən hini, aza hine basen kita wa nja mazuko hini ta ngar.» Ndiri toku a ngareten: «Na kini, mi təd gəga ka pəm hidi za dakun.» ³² Kən toku mata diya wa toku toku, ngam ka nja kap wa nja Yesu mata ngar kamatakan, a va ka kpaw ta ka pay ma zlambda zlbay ka məc. ³³ Pilat toku acin jem tik ida, aza wəla Yesu, a ngaren: «Hoh áda bay *ndiri Yahudiyagi duze vu?» ³⁴ Yesu a ngaren: «Hoh mata neh ka wa nja ngatoku, há bən səb ka neh ka wa nja ngatoku vu? Ndirigi á cedohigi vu?» ³⁵ Pilat a ngaren: «Kata səka səban Yahudiyagi dakun, yo kata ka sənu acin, hoh bay Yahudiya toku a nja siki? Cala Yahudiya kugi tete madəday tan *mangaramagi áda ma fiyohigi a zləra da a wacah. Yo aza acin, mata fiyohigi toku, ha diya kən mi? A ced ka!» ³⁶ Yesu a ngaren: «Kata bay wa nja

† 18:9 6:39†† 18:10 Luk 22:36, 38 ‡ 18:11 Mat 20:22; 26:39 †† 18:13 18:24; Luk 3:2 ‡‡ 18:14 11:49-50 ‡‡‡ 18:15 Mat 26:28 ‡‡‡ 18:17 18:25

§ 18:20 7:14, 26; 6:59; Mat 4:23; 26:55; Kmy 26:26 †† 18:22 19:3; Kmy 23:2 ††† 18:24 18:13 †‡ 18:26 18:1, 10; Mat 26:51 ††† 18:31 19:6 †† 18:32 3:14; Mat 20:19 †‡ 18:35 1:11

ndiri ta talalay cah ďakun. Ta nja takana ta nja wa nja bay ta talalay cah wər, ndiri ma nja ka səba kigi a va ka pəmi təlay a tala ďa, aza Yahudiyagi a va ka jani ka dos ki zləra a kəsəm kun. Ama ta cedoh, gara bay ta həlu wər, pana ka na ndiri ta talalay cah.»^{†37} Pilat a ngaren: «Yo, mata nja wa nja ngatoku, a nja na ngar, hoh bay acin.» Yesu a ngaren: «Hayin, wa nja hoh mata ngar toku duze. Kati ya a talalay ka cedeten labar ma duze a ndirigi. A tala ngatoku kata mátá mbu. Aza hidi ma yək ma ma duze, a va ka yək ma ďa ďere.»^{††38} Pilat dəb ka ngaren acin: «Hidi ma sən ma ma duze ďaha vu?»

Ka dawən tik Pilat va a nimin a zləra Yahudiyagi. A ngareten: «Ta jan kən ma ngav ngav, gawla cah mata điyu ko kedirek ka zlen kita ďakun.³⁹ Yo hi ləma, gara mazuko hini, hin ta nja ka điyu ka dara Pasəka ka wan ka wan, kata ta nja ka ficik hini hidi takan ta je fərsəna kad. Yaw mata nja wa nja ngatoku, hi may kata ka ficik hini bay ndiri Yahudiya cah kad vu?»⁴⁰ Ndiri toku a pari wəla day day, a ngarigi: «Awu, mine may ka ficik sin kad kun. Mi may hoh ka ficik Barabas kad.» Azama Barabas, mata may ta ka ficik kad toku, mahəl.

19 Ka dawən tik Pilat baw Yesu, vəleten a sojigi ka rəbaten lakwatay.² Sojigi titoku bawi gedikid, ba ba tegi za, baw təpeten a Yesu a talan wa nja mitolol bay. Bawi lukut maday mepirin wa nja na bay, fiyeten.³ Garigi a jakwar tik ka miseten. A ngareten: «Soko na ku, bay Yahudiyagi.» Aza a pəm ta a zləra.^{††4} Pilat yaha a nimin a lakwat, aza a ngareten a *ndiri Yahudiyagi: «Hi zlimi, ta va ka daha hini Yesu tik a lakwat kama hini ka sənu, na ďa, ta jan kən ma ngav ngav mata điyu ko kedirek ka zlen kita ďakun.»^{††5} Yesu acin yaha a lakwat a mitolol gedigid a talan baw a lukut mepirin a kəsəm. Pilat a ngareten: «Ndah hidi tik!»⁶ *Mangarama madəday ta je Dabawəzləv gi tete ndiri ma nja ka puwi je Dabawəzləv mata ləma ta za, a pari wəla, a ngarigi: «A kpawu ka pay ma zlambda zlbambay, mata məc.» Pilat a ngareten: «Hi bawu a zləra hini, hine kpawu ka pay ma zlambda zlbambay. Gara na ďa wər, ta jan kən ma ngav ngav mata điyu, ka kpawu ka pay ka pəm za səka ďakun.»^{††7} Yahudiyagi a ngarigi: «Sin á ngar: “Kata Kərti Dabawəzləv,” aza mazuko kini a ngar, hidi ma ngar wa nja ngatoku, sey ka pəm za.»^{†††}

⁸ Pilat mata zlimi wa toku za, a pərət a zal a nimin day za, ngam mata ngar, sin Kərti Dabawəzləv toku.⁹ Pilat ngazl Yesu a nimin ida, aza a nehu, a ngaren: «Ha yaha á ki za ki?» Gara Yesu wər, tete'w njay tik, a ceken kun.⁵¹⁰ Pilat a ngaren acin: «Ha may ka ced ka ďakun vu? Ha sən ba, kati təd gəga ka ficikoh kad, akun ka ngareten a ndirigi ka kpawohigi ka pay ma zlambda zlbambay kun vu?»¹¹ Yesu a ngaren: «Ko ha

həlay bay ku wa siki, ha təd gəga ka điya ka kən kun. Sey Dabawəzləv ti keroh katəf, kama hoh ka điya kən hoh ta may a talan ďa. Yo ta cedoh, hidi ma fi ka ka ki-ta ti điya *ma ngav ngav day ka hoh.»^{††12} Pilat mata zlimi wa toku za acin, a gər katəf ka ficik Yesu kad.

Yahudiyagi ma bas bas toku a pari wəla, a ngareten a Pilat: «Hati ficik gawla toku kad wər, ha nja a wilin ka ngama masara Roma ma mar lay kərəp kun. Ngam gawla toku ti ngar: “Kata bay.” Aza ko nayi ma ca talan tik wa nja bay, aza masara Roma a tedu ďakun wər, sin ti nja ka calambəlay masara Roma ma mar lay kərəp.»^{†††}

¹³ Pilat mata zlimi wa toku za, a ngareten a sojigi ka ngazlahi Yesu a lakwat. Pilat baw karawal bas kita, nja kad. Nja ka lay ta nja ka wəla ta a ma hibiru Gabata. Gabata toku a nja na ngar «lay mata kpəlaw ta a gungun.» A nja ka basi kita a nin.

¹⁴ Kən toku ta điya wa nja ngatoku, pic debe pic, aza ka gbəma tik, ka điya dara Pasəka. Pilat a ngareten a Yahudiyagi acin: «Ndah bay hini.»¹⁵ A pari wəla, a ngarigi: «Ala, a kpawu ka pay ma zlambda zlbambay mata məc ta. Ti məna kini a hərə zaba.» Pilat a ngareten: «Hin ti may, kata ka kpaw bay hini ka pay ma zlambda zlbambay vu?» Madəday mangaramagi ta je Dabawəzləv a ngarigi: «Bay kini wər, sey masara Roma ma mar lay kərəp á gindik.»¹⁶ Ka dawən tik, Pilat baw Yesu vəleten ka va ka kpaw ta ka pay ma zlambda zlbambay ka məc.

Ndiri ma kpawi Yesu ka pay ma zlambda zlbambay

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Sojigi ngazli Yesu, slid va tan.¹⁷ Yesu baw pay ta va ka kpaw ta a nin. Yigi a liblay toku za, vigi ka lay ta nja ka wəla ta a ma hibiru Golgota. Golgota toku a nja na ngar, lay tik kibe kibe kokulom talan hidi memilin.

¹⁸ Mata tədfigi a nin za, sojigi kpawi Yesu ka pay ma zlambda zlbambay. Aza ti kpawi ndiri sərəy dərə ko nayi ka pay ma zlambda zlbambay tik, həndan á zləra zəm tik za, həndan á zlabay tik za, Yesu acin a daba daba.¹⁹ Pilat ti ngareten a ndirigi ka lalabi kən kad a tala kən, ka kpaw ta ka pay mata kpawi Yesu a nin. Ti ngareten ka lalab ta ka kən toku: «Yesu ta liblay Nazaret, bay *Yahudiyagi.»²⁰ A lalab ta a ma pana pana makad, a ma hibiru, a ma roma baw a ma *girek. *Ndiri Yahudiyagi pe a nja ka jangi kən mata lalab ta toku. Ngam lay mata kpawi Yesu a nin toku, mbeh a jakwar liblay Zeruzalem.²¹ Madəday mangarama mata janga ta za, vagi a zləra Pilat, a ngareten: «Macah ha va ka lalabu wa nja ngacah ďakun, macah ha va ka lalabu, sin á ngar: “Kata bay Yahudiyagi ta.”»²² Pilat a ngareten: «Kati lalab kad ba, aza ta va ka bu za baba kun.»

† 18:36 6:15 †† 18:37 3:32-33; 8:47; 1Ti 6:13; 1Za 4:6 † 19:2 Luk 23:11 †† 19:3 18:22 ††† 19:4 18:38; Luk 23:4 †††† 19:6 18:31 †††† 19:7 Lev 24:16; Mat 26:63-65; Zan 1:34; 5:18 § 19:9 Mat 26:62-63; 27:12, 14

§† 19:11 10:18 §†† 19:12 18:37; Luk 23:2; Kmy 17:7

²³ Sojigi mata kpawi Yesu ka pay ma zlambda zlbay za, bawi lukut ta kəsəm tik, wak wak ta za. Sojigi fod tan ti jan ta. Aza bawi garawal ta kəsəm tik dere, saf saf ta, givbip takan, law dāha a nin kun. ²⁴ Aza a ngarigi kəsəm kəsəm: «Kana hidi pər tokon lukut cah za. Hidi ka fi tokon caca, ka saf hidi ma va ka zəm tik.» Mata diya ta wa nja ngatoku, ti diya ta kap wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv kamatakan. Ti lalab ta:

«Ti waki lukut kəsəm da za pana pana,
aza ti fiyi caca a garawal dā.»

Kən ngatoku ada sojigi mata diya ta. †

²⁵ Ane jakwar pay ma zlambda zlbay mata kpawi Yesu a nin toku, wərtigi fod ma gar garigi a nin, mamən, ege gelemın mamən, ege Mari wərti Kilopas, baw Mari maparam ta liblay Magədala. ††²⁶ Yesu ləma mamən ege hidi ta zəd ngaz tik, sin ta nja ka mayu kahay kahay, ane jakwar tik. A ngaren a mamən: «May, ndah kərti ku á cah,» ††²⁷ aza a ngaren a hidi ta zəd ngaz tik toku: «Ndah, mocoh á cah.» Daka a pic tik, gawla toku ngazl mamən Yesu acin ka va ita tik.

Məc Yesu

(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Ka dawən tik, Yesu ti sənu, kən kərap ti mgbi a katəf tik wa nja Dabawəzləv mata may. Aza a ngar acin ka nja kap wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv a tala tik: «Maram a ngac ka.» ††²⁹ Aka lay toku, movu ma bilekw a səla tik a nin. Sojigi bawi *isop ††, jup a lib movu toku, ceb ka pay, aza vəleten a Yesu ka sebu. †††³⁰ Yesu mata sebu za, a ngar: «Kən kərap ti diya acin wa nja Dabawəzləv mata may.» Njod julup talan kad kad, məcay tik acin.

³¹ Kən toku ta diya, ka gbəma tik acin ka sla ka *pic nəp *ndiri Yahudiyagi. Gara Yahudiyagi wər, a may ta ka ker memici ka pay ma zlambda zlbay a pic nəp tan kun. Aza pic nəp tan toku, pic dara maday. A tala ngatoku, ti vigi a zləra Pilat ka neh ta, ka ngi ngaz ndiri ma kpaw kpaw ta ka pay ma zlambda zlbay titoku, ka məcigi njod za, di ka baw ta kad, ka gbəma tik acin di ka diyi dara tan. †††³² Pilat mata zlimi za, zlən sojigi ka vigi. Mata vigi za, tar ka ngi ngaz hidi ma takan, ngi ngaz hidi ma səray tik. ³³ Mata va ka təd ka Yesu, ləma ta ti məc, aza a ngi ngaz tik za dakun. ³⁴ Soji ma takan baw njerven, ngab Yesu ka beke a sin. Njod bebiz ege yəm a kwaraha aka beke tik kad. §

³⁵ Hidi ma ləma kən titoku kərap áda ma ced labar tik. Aza labar mata cedu, ma ma duze. Sin a talan tik ti sənu, a mban ma dakun. Ti ced kəni toku, hini dere ka ca talan ka Yesu. §†

³⁶ Kəni toku ti diya ka nja kap wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv kamatakan. Ti lalab ta: «A va ka dosi zləra ka gengirizl tik kun.» §††³⁷ Aza ka baray maparam ti lalab ta: «Pic takan a va ka ləmi hidi mata ngab tegi a njerven kamatakan toku, aza a va ka ci həra ka sin.» §†

Zosef ta Arimate ege Nikodem

³⁸ Hidi maparam dāha, zlim tik *Zosef. Sin hidi ta liblay Arimate. Zosef toku hidi ta zəd ngaz Yesu. Ama a nja ka səba Yesu á boh, ngam a pərət a madəday *Yahudiyagi. Yesu mata məc za acin, Zosef toku slid va a zləra Pilat, aza a ngaren: «Kati ya ka neh katəf ka baw memici ka va ka məd kad.» Pilat ti keren katəf acin. Zosef dəb kad ka memici, baw acin. §††³⁹ Nikodem slid va dere. Nikodem tik áda ma va a zləra Yesu kamatakan a vuđu. Zosef mata va ka baw memici ka pay kad, a lapigi a Nikodem. Nikodem tik a va a dāwa a zləra. Dāwa tik menekin, ma gab gab a *mir ege *aloye, nji tik wa nja urdi. Dāwa tik, bilik bilik tik bire bire ege buh manda səray. §†⁴⁰ Vigi a Zosef səray tan, bawi Yesu, pad pad kad. A pad tegi a kən mada maslaga, bawi dāwa acin, pəz pəz pad, pəz pəz pad. Ti diya ta wa nja Yahudiyagi ta nja ka pəzi dāwa ka memici tan ka məd kad. §†⁴¹ Aka lay mata kpawi Yesu a nin toku, jarni a jakwar tik. Ane lib jarni toku, yəwən civi a nin, mangar a mədi memici kese ane kun. ⁴² Ti mədi Yesu a nin, ngam civi tik gədək kun. Mata məd tegi mbeh a nin toku, ngam pic ti tuk wər, ti təd ka *pic nəp ndiri Yahudiyagi.

Mbəla Yesu a civi za

(Mat 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

20 Ka dawən *pic nəp ndiri Yahudiyagi, a pic dəmas acin, gbəma cekw cekw, Mari ta liblay Magədala slid, va acin a ma civi Yesu toku. Mata təd a nin za, va jan gugun ma pek pek ta ma civi, dāha baba a nin kun. ² Njod slid á si va a zləra Simon Piyer baw a zləra hidi maparam ta zəd ngaz Yesu, Yesu mata may kahay kahay. A ngareten: «Maday tokon dāha a civi baba kun. Ti baw ta zaba. Ko a dər ta a ki, mi sən lay tik kun.» §†³ Piyer ege hidi maparam ta zəd ngaz Yesu mata zlimi ta wa nja ngatoku za, slid vigi a ma civi. ⁴ A sigi á si. Gawla ma sigi a Piyer toku á təd pəpəla a ma civi, ngam sin ti si day ka Piyer. ⁵ Mata təd za, a tuh a nin kun. Dəb kad kəfan kəfan, dāha a nin kun, sey a ləma kən mada maslaga mata pad ta a sin toku. ⁶ Kedirek Simon Piyer ti təd dere. Sin tuh a civi toku, ləma kən mada maslaga mata pad tegi a sin toku a wilin ka lay tik. §†⁷ Ləma yar mata padeten a Yesu ka talan, ma pad pad aza ma dər dər á mazlən civi. ⁸ Gawla ma tədaha

† 19:24 Dir 22:19 †† 19:25 Mat 27:55-56; Luk 23:49 † 19:26 13:23 †† 19:28 Dir 22:16 †† Isop toku zlim vedid pay maparam a ma hibiru. ††† 19:29 Dir 69:22 ††† 19:31 Deu 21:22-23 § 19:34 1Za 5:6 §† 19:35 15:27; 21:24

§†† 19:36 Dir 34:20-21; Exo 12:46 §† 19:37 Zac 12:10; Kzl 1:7 §†† 19:38 9:22 §† 19:39 3:1-2 §† 19:40 12:7 §†† 20:2 13:23 §†† 20:6 11:44

pəpəla a ma civi, tuh dere. Ti ləma aza ti ca talan a nin.
⁹ Kúlá a pic tik, ndiri ta zəđ ngaz Yesu a zlimey ta labar ta lib deftere Dabawəzləv ta ngar, Yesu a va ka mbəla a civi za dakun. ^{†10} Ka dawən tik, ndiri ta zəđ ngaz Yesu ma səray toku slid va tanigi ita.

Yesu ege Mari ta liblay Magədala

(Mat 28:9-10; Mak 16:9-11)

¹¹ Mari ta liblay Magədala ti cəb a nimin a ma civi toku, gar a nin, a han. Ta han toku, a kədan a civi civi.
¹² Njod ləma *mazlən Dabawəzləv gi səray a lukut ma barən a kəsəm, ma nja nja ka lay mata mbuhi memici a nin. Həndan áka lay nda talan memici za, həndan áka lay zəray ngaz tik za. ¹³ A ngareten a wərti toku: «Ha hanen mi?» Wərti toku a ngareten: «Ti bawi Maday da a civi a wacah zaba, aza ta sənay ka lay mata der ta a nin kun.» ^{††14} Mata ngareten wa nja ngatoku za, njod bu a zal zal, ləma Yesu ma gar gar. Ama a sənay səka Yesu dakun. ^{†15} Yesu toku a ngaren: «Ha hanen mi wərti cah? Ha gər nayi?» Gara wərti toku wər, a ca kən tik ka hidi ma pu jarni toku. A ngaren: «Aw vay da, há baw Maday da cah wər, a ced ka lay hoh mata deru a nin, kata ka va ka bawa tik za.» ¹⁶ Yesu acin dəb ka wəlu a zlim tik, a ngaren: «Mari.» Wərti toku acin bu za ka sin ka sin, a ngaren a ma hibiru: «*Rabuni.*» *Rabuni* toku a nja na ngar «hidi ma nja ka janga ndirigi.» ¹⁷ Yesu a ngaren acin: «A tək talan da kad kun, ta təd a kese a zləra Vay a wəzləv kun. A va njod, ma va cedeten a galamayigi, ta va ka va a zləra Vay, mangar Cehw hini dere. Sin Dabawəzləv da, aza Dabawəzləv hini dere.» ^{††18} Mari takana toku acin slid va njod, va cedeten a *ndiri ta zəđ ngaz Yesu. A ngareten: «Kati ləma Maday tokon.» Aza a cedeten kən kərap, Yesu ma ta ceden.

Yesu tete ndiri ta zəđ ngaz tik

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

¹⁹ Ka sukuh sukuh tik, a pic dəmas toku, *ndiri ta zəđ ngaz Yesu basigi kad a jik. Ti peki mejjikk ninek ninek kad a faburu, ngam a pəratigi a madəday *Yahudiyagi. Njod Yesu ti ya a daba tan, aza a ngareten: «Nja menekin mata nja tete hini.» ^{††20} Mata ngar wa nja ngatoku za, dafeten tapələpəla zləra tik mata kpaw tegi a nin, aza dafeten beke tik dere. Ndiri ta zəđ ngaz tik mata ləmi Maday tan za acin, nəv tan ti gudum kahay kahay. ^{††21} Yesu cəb a ngareten a nimin: «Nja menekin mata nja tete hini. Wa nja Vay mata zləna ka, kata dere, ta zlən hini, hini ka nja ka *makatəf dagi.» ^{††22} Mata ngareten wa nja ngatoku za, uf ta a mid tik, a ngareten: «Hi yək *Mid Dabawəzləv. ^{§23} Ndirigi, hin ta

† 20:9 Dir 16:10-11; Luk 24:26-27; Kmy 2:25-31; 1Ko 15:4
 †† 20:13 20:2 † 20:14 21:4; Luk 24:16 †† 20:17 galamayigi: Rom 8:29; Hib 2:11-12 †† 20:19 9:22; 14:27; 20:1 ††† 20:20 19:34; 20:25, 27 ††† 20:21 17:18 § 20:22 14:16

va ka zer *ma ngav ngav tan kad, Dabawəzləv a va ka zer *ma ngav ngav tan kad dere. Ndiri mangar hi zer ma ngav ngav tan kad kun, Dabawəzləv a va ka zer ma ngav ngav tan kad kun dere.» ^{§†}

Yesu ege Tomas

²⁴ A pic Yesu mata pizlaha a həra ndiri ta zəđ ngaz tik toku, Tomas ta nja ka wəla ta meheli dāha a nin kun. ^{§††25} Tomas mata ya za, *ndiri ta zəđ ngaz Yesu a ngareten: «Min ti ləma Maday tokon dey!» Tomas a ngareten: «Sey kata ka ləma dambəlah ta ka zləra tik mata kpaw tegi a ponti, baw ka dos zləra da a nin, aza ka dos zləra ka dambəlah ta ka beke tik dere a zakay, kama kata ka yək ma hini acin.»

²⁶ Ka dawən zəm lumo takan, ndiri ta zəđ ngaz Yesu ti basigi a jik a nimin. A pic tik acin, Tomas a nin. Mejjikk ma pek pek a faburu. Njod Yesu ti va a daba tan, aza a ngareten: «Nja menekin mata nja tete hini.» ^{§†27} A ngaren a Tomas acin: «Hoh ma gabəz cah, a ləma dambəlah ta ka zləra da, aza ma dos zləra a nin. A dos zləra ku dere ka beke da. Ta cedoh, a njá ka gabəz baba kun, ma ca talan ka kata acin!» ²⁸ Tomas dəb ka ngaren acin: «Hoh Maday da, aza hoh Dabawəzləv da.» ²⁹ Yesu a ngaren: «Hoh mata ləma ka a zakay cah, ada hoh mátá ca talan ka kata. Ama ta cedoh, gara na ndiri ma ci talan ka kata, mangar a ləma kigi a həra tan kun, nəv tan a va ka nja gudum.» ^{§††}

Hidi ma lalab deftere cah, a lalabu kemi?

³⁰ Yesu ti diya ban ban kən pana pana pe a vere ndiri ta zəđ ngaz tik. Aza kən ma diya toku, a lalab kərap a lib deftere cah kad kun. ^{§†31} Gara labar ma lalab lalab cah, ti lalab ngam hini ka sən ninek ninek, Yesu ada Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday, aza sin dere Kərti Dabawəzləv. Deftere cah ti lalab dere, ngam hini ka ca talan ka Yesu toku, aza wa toku hini ka jan micin manja way áka sin za. ^{§†}

Yesu tete ndiri ta zəđ ngaz tik cesired

21 Ka dawən tik Yesu ti pizlaha a nimin a həra ndiri ta zəđ ngaz tik. A pizlaha a tala mitil ta *Tiberiya. Yo tá nja cah hi va ka zlimi, wa nja kəni toku mata diya. ² Ndiri ta zəđ ngaz Yesu ma cesiredigi ti lapigi ka lay tik. Ndah zlim tan: Simon Piyer, Tomas ta nja ka wəla ta meheli, Nataniyel tane liblay Kana ta Galili, wəri Zebede, baw ndiri ta zəđ ngaz Yesu maparam sərayigi. Sinigi kərap ti lapigi kad. ³ Simon Piyer a ngareten acin: «Ta va ka kaway ka kilif.» Ndiri kərap a ngareten: «Mi va ka vay səka dere.» Sinigi slid va jem acin a lib kambawal. Ti həli kəzəd vudu vudu, ama a jani kilif kun.

§† 20:23 Mat 18:18 §†† 20:24 Tomas: 11:16; 14:5; 20:27; 21:2
 §† 20:26 20:19 §†† 20:29 1Pi 1:8 §† 20:30 1:14; 2:11 §† 20:31 3:15; 1Za 5:13

^{†4} Mata nja ka gbəma tik pic dəffa, ləmi Yesu a mazlən mitil. Aza a sənay ta səka Yesu ata dəkun. ^{††5} Yesu a ngareten acin: «Hin ti jan kilif vu, wəri da?» A ngarigi: «Awu, mi janu dəkun.» ⁶ A ngareten: «Hi baw kwise hini a nimin, hine fiyu a lib yəm á pala zləra zəm kambawal hini za. Hi va ka janu.» Sinigi baw kwise, fi a lib yəm, aza mbəlam mbəlam ta ka bawa za, ko a baw kun, ngam kilif ti wek a nin. ⁷ Hidi ta zəd ngaz Yesu, Yesu mata may kahay kahay a ngaren a Piyer acin: «Ngacah Maday tokon.» Simon Piyer mata zlimi wa nja ngatoku za, baw lukut tik mata zimbir kad ka kaw kilif, fiyu, jem njod a lib yəm ka ca zlev zlev ka va a zləra Yesu. ^{††8} Ndiri ta zəd ngaz Yesu maparam pada tan a kambawal. Aza a dədi kilif a kwise tik á zal kambawal za. Lay kaw kilif mata kawi kilif a nin toku, gədək ka va bəramajəjan kun, miseh pa' pa' mabəra wom koh ka təd a nin. ⁹ Mata tədigi a bəramajəjan za acin, jemigi kad, aza ləmi kuhu ma mbəl mbəl, kilif a lib tik. Aza bired daha dère. ¹⁰ Yesu a ngareten: «Hi mbata kilif hin mata kawaha toku a wacah.» ¹¹ Simon Piyer jem acin a lib kambawal, ngazl kwise toku a kilif tik a lib yəm za. Kilif tik madədayigi, aza pe dère. Kilif tik tem tem bələk a wom jebin atama makad. Ko mata nja pe wa nja ngatoku, kwise tik a pər kun. ^{††12} Yesu a ngareten acin: «Hi ya, hine hamu.» Ndiri ta zəd ngaz tik ti may ta ka nehu: «Hoh nayi?» ama a neh ta dəkun. Ti sən ta, Maday tan. ¹³ Yesu acin va a jakwar tan, baw bired völeten, aza baw kilif völeten. ^{†††}

¹⁴ Daka mbələha Yesu a civi za, cəb ma makad ada toku mata pizlaha a həra ndiri ta zəd ngaz tik. ^{†††}

Piyer ma va ka jan kəzəd tik

¹⁵ Mata hami kilif za, Yesu a ngaren a Simon Piyer: «Hoh Simon, kərti Zan, ha may ka a nəv ma takan day ka ndiri ngacacah vu?» A ngaren: «Hayin Maday. Hoh a talan ku hati sənə, ta mayoh.» Yesu a ngaren: «Ha may ka duze wər, ma pu ndiri da ninek ninek, mangar a wilinigi wa nja wəri tumuk.» ^{§16} A ngaren a nimin: «Hoh Simon, kərti Zan, ha may ka a nəv ma takan vu?» A ngaren: «Hayin Maday, hati sənə, ta mayoh.» Yesu a ngaren: «Ndiri da mangar wa nja tumuk, ma kaw ta zləra səsəray.» ¹⁷ Yesu cəb a ngaren a nimin ma makad tik: «Simon, kərti Zan, ha may ka duze vu?» Yesu mata

† 21:3 Luk 5:5 †† 21:4 20:14; Luk 24:16 ‡ 21:6 Luk 5:5-7
 †† 21:7 13:23; Mat 14:29 ††† 21:11 Luk 5:6 †††† 21:13 6:11; Mat 14:19; 15:36 ††††† 21:14 20:19, 26 § 21:15 ndiri da mangar wa nja tumuk: 10:14-16; Kmy 20:28; 1Pi 5:2

ngaren cəb makad wa nja ngatoku, a hamen a Simon a nəv. Njod a ngaren: «Maday, hati sən kən kərap. Aza hati sənə, ta mayoh. Yaw, ha geh nəv da wa nja ngatoku acin kemi?» ^{§†} Yesu a ngaren: «Yo tá nja cah acin, ndiri da mangar wa nja tumuk, ma pu ta ninek ninek.»

¹⁸ Yesu a ceden ma maparam a nimin. A ngaren: «Ta cedoh kad ninek ninek, kamatakan hoh mata nja ka kərti gawla a wilin, ha nja ka kər slapat madabah ku a zləra ku, aza ha nja ka va ka lay, hoh mata may. Ama hoh ta va ka məsər za, ha va ka kaf zləra za, hidi maparam ka kəroh a zləra zləra. Aza a va ka tepoh ka lay mangar ha may ka va a nin kun.» ^{§††19} Yesu ta ləwa wa nja ngatoku, a dafu wa nja Piyer ta va ka məc, aza ka fol Dabawəzləv áka məc tik za. Ka dawən tik, Yesu a ngaren acin: «A ya, ma səba ka!» ^{§†}

Hidi ta zəd ngaz Yesu ma lalab deftere cah

²⁰ Yesu mata ləwa wa nja ngatoku, Piyer bu zal zal, ləma hidi ta zəd ngaz Yesu, Yesu mata may kahay kahay a yaha. Hidi tik, hidi ma nja mbeh a jakwar Yesu mandala mata zəmi wili *dara Pasəka kamatakan, aza ma ngaren a Yesu: «Nayi ma va ka daf zləra ka hoh yi, Maday?» ^{§††21} Piyer mata ləma gawla toku za acin a yaha, a ngaren a Yesu: «Wa Maday, gara gawla cah wər, kən mi ma va ka tədaha a tala tik mi?» ²² Yesu a ngaren: «Ko kati may ka ker micin tik fonna kúlá ka pic, ta va ka cəbaha za, na ku mi ta nin mi? Gara hoh wər, a ya, ma səba ka!» ²³ Yesu mata ngar wa nja ngatoku, labar tik a gi a daba celegi, a ngarigi: «Gawla ta zəd ngaz Yesu ngacah a va ka məc kun.» Gara Yesu wər, a ngaren a Piyer səka: «Gawla toku a va ka məc kun,» ata dəkun. Sey ti ngaren səb á gindik: «Ko kati may ka ker micin tik fonna kúlá ka pic, ta va ka cəbaha za, na ku mi ta nin mi ta?»

²⁴ Labar ta lib deftere cah kərap, hidi ta zəd ngaz Yesu ngatoku ada sedewa tik, aza sin áda ma lalab tik kad. Aza min ti sən tokon dère, labar tik, labar ma duze. ^{§†}

²⁵ Yo Yesu ti diya kən maparam pe. Ta nja takana, ndirigi a lalabi kən toku kərap kad ka dawən ka dawən, macah deftere tik a va ka fəfəl pe. Aza ta cuko lay der deftere tik a va ka nja gəc a tala hayək a wacah. ^{§†}

§† Yaw, ha geh nəv da wa nja ngatoku acin kemi? Ləwa ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek §†† 21:18 2Pi 1:14
 §† 21:19 13:36 §†† 21:20 13:23, 25 §† 21:24 15:27; 19:35
 §† 21:25 20:30

Kəzəd makatəf Yesu gi

Jem a lib deftere cah

Deftere cah, Luka á lalabu. Ti lalab deftere maparam a zakay dere, Nawər Menekin a tala Yesu Kiristu. Aza ti zlən deftere səray tik a zləra hidi maday, zlim tik Tewofil. Labar, sin mata lalabu a lib deftere ngacah, a zlimi a zləra ndiri maparam. Ama kən maparam dere, a zlimi a zləra ndirigi dakun, sin a sənay kən tik səb áka nja tik za, mátá lalabu. Ngam pic maparam sin ti lah Pol ka va a liblay pana pana, adá mátá sənu ka lalab deftere cah. Hin ti saf ane ka 1:8, hi va ka jan labar a nin, wa nja Yesu mata ləwa, mandala mata va ka slid, ka va tik a wəzləv. Sin ti ngareten a makatəf tegi: «Na hini wər, Dabawəzləv a va ka vəl hini Mid tik a nəv hini, hini ka jan sembe ka nja ka sedewa da, a liblay Zeruzalem a wacah, a liblay Yahudiya kərap, baw a liblay Samari, aza kúlá á madaba lay ngid kərap.» Kəzəd, Yesu mata vəleten a makatəf tegi a zləra toku, ti diya ta. Ti njigi ka sedewa Yesu ka cedeten labar a ndiri ta liblay Zeruzalem (bawama 1–7), aza ti cedeten labar a ndiri ta liblay Yahudiya baw a ndiri ta liblay Samari (bawama 8–12). Aza ti vigi kúlá madabalay ngid kərap dere, ka cedeten labar a ndiri ta nin (bawama 13–28).

A lib deftere cah, mine jan tokon, Dabawəzləv ti zləna Yesu, Hidi, sin mata mbatu ka bit ndirigi, ka zləreten katəf a səban ndiri pana pana ta talalay cah, ka njigi ka ndiri tik. Ama ndiri Yahudiyagi pe a may ta dakun, ti bən ta, Dabawəzləv a va ka bit səban tan á gindik. A lib deftere cah acin, Luka a ced tokon ninek ninek, Dabawəzləv a wel səban á wel ka yək kun. Ko hidi ta ka səban siki ma ca talan ka Yesu, a va ka jan yəwən micin (10–11). Ka dawən tik Mid Dabawəzləv mátá zlən Pol acin, ka da muluk a liblay ngid pana pana ka ced Nawər Menekin a tala Yesu a ndiri ta nin (bawama 13:1–21:16).

Ndiri Yahudiyagi maparam ti basi nəv a Pol, ngam sin mata cedeten labar a ndiri mangar Yahudiyagi dakun. Ti kaw ta, ti fi ta a je fərsəna, aza ti tep ta kúlá liblay Roma, masara Roma ma mar lay kərap, ka bas kita tik (bawama 21:17–28:31).

Hin ti may ka zlimi labar ta lib deftere cah ninek ninek wər, hine janga labar a tala ege, baw a tala a zakay ane ka .

Kaf Yesu ka va wəzləv

1 Ta lalab deftere cah a hoh Tewofil. Kamatakan, a lib ci deftere da, kati cedoh na kəzəd, Yesu mata diyu, baw mata jəkwaneten kən a ndirigi. ^{†2-3} Kati cedoh daka tar tar kəzəd tik kúlá ka pic, Dabawəzləv mata wətu ka va wəzləv. Mandala tik Yesu a va kese a wəzləv kun, ka dawən məc tik, mata mbəl a civi za, ti daf həra tik a *makatəf tegi. Ti diya kənigi pana pana ndirigi ka sən ta, sin a vere duze. Mandala tik səb sin ti jəkwaneten kəzəd a *makatəf tegi mata wəl ta kamatakan. Ti jəkwaneten wa nja *Mid Dabawəzləv mata ceden. Ti nja wan wom fod, ndiri toku a ləmi Yesu tik ninek ninek. Aza Yesu ti cedeten wa nja Dabawəzləv ta va ka mar lay. ^{††}

⁴⁵ Pic takan makatəf tegi basigi kad tete sin. Yesu a ngəz ta, a ngareten acin: «Hi nja ane liblay Zeruzalem a wacah ka pu kən, Vay Dabawəzləv mata ngar, a va ka vəl hini kamatakan. Gara Zan wər, sin ti diyaten

† 1:1 Luk 1:1-4 †† 1:2-3 10:41; 13:31; 28:23; Luk 24:36-42, 46-51; 1Ti 3:16

*batisma a ndirigi a yəm. Ama hi puwu, a fəna wan kedirek a ndata, Dabawəzləv a va ka diya hini batisma a *Mid tik, wa nja kata mata ced hini kamatakan.» ‡

⁶ Makatəf Yesu gi ma bas bas titoku a neh ta acin, a ngarigi: «Wa Maday, a pic tik ha va ka gam masara ta liblay *Roma za, min tokon ndiri *Isirayila ka mar talan tokon a zləra tokon acin a nimin vu?» ^{††7} Yesu a ngareten: «Kay na hini, mi tane ka ma ngatoku mi? Gara Vay ma mar sembe wər, sin ti sla pic tik kad ba a talan tik. ^{††8} Na hini wər, Dabawəzləv a va ka vəl hini Mid tik a nəv hini, hini ka jan sembe. Aza hi va ka nja acin ka sedewa da ane liblay Zeruzalem a wacah, ane liblay Yahudiya kərap, baw a liblay Samari, aza kúlá á madaba lay ngid kərap.» ^{†††}

⁹ Yesu mata way ka ləwa wa toku za acin, Dabawəzləv wətu ka va a wəzləv. Ta baw ka va a wəzləv, makatəf tegi baw həra ca a nin, va va sigwit a lib gəzlavay, ti lekw a həra tan. ^{†††10} Ta zlayi talan ka saf Yesu

‡ 1:4-5 Luk 3:16; 24:49; Zan 14:16 †† 1:6 Luk 24:21 †† 1:7 Mak 13:32 ††† 1:8 Luk 24:47-48; sedewa: 1:21-22; 2:32; 3:15; 5:32; 10:39; Zan 15:27 ††† 1:9 Luk 24:51; Zan 6:62; 1Pi 3:22

a wəzləv wəzləv toku, njod ndiri səray a jakwar tan a lukut ma barən a kəsəm. ^{†11} A ngareten: «Hi saf mi a wəzləv wəzləv cah mi, ndiri Galili cah? Yesu ma nja a daba hini ti wət ta ka va wəzləv. Aza a va ka cəbaha wa nja hin ta ləmu ta va wəzləv toku.» ^{††}

Hidi ma va ka həl kəzəd a dangaz Yahuda

¹² Nəp kedirek *makatəf Yesu gi slid jemay tan a tala cadak kad, cəbay tan a liblay Zeruzalem. Cadak mata jemahigi a nin kad toku, zlim tik *Oliv. Ka slid a cadak toku za ka va a liblay Zeruzalem, reta ler takan, a nja na ngar mbeh ege Zeruzalem. ^{†13} Mata tədigi a liblay Zeruzalem za, tapigi a jik ta tala celen kad ka lay ta nja ka njigi a nin. Ndiri ma tuhigi a jik toku ada: Piyer, Zan, Zak, Andire, Filip, Tomas, Bartelemi, Matiye, Zak kərti Halfe, Simon *Zelot, baw Yahuda kərti Zak. ^{††14} Sinigi kərap tete Mari mamən Yesu, gelemn Yesu gi, baw wərti maparamigi a nja ka lapigi kepic kepic tete sinigi a nəv ma takan ka dəkəb Dabawəzləv. ^{††}

¹⁵ Pic takan ndiri ma nja ka ci talan ka Yesu ti basigi kad bələk a gub gub səray. Piyer slid za, gar á gar ka ləwatan, a ngar: ¹⁶ «Galamayigi, kamatakan *Mid Dabawəzləv ti ləwa á pakam *David kad ka Yahuda ma lah ndiri maparam ka va ka kaw Yesu. Labar Dabawəzləv ma lalab lalab toku kap duze, ngam kən toku ti diya kap wa nja Dabawəzləv mata ngar. ^{††17} Yahuda ti nja a daba tokon, aza ti həl kəzəd sin mata janu tete min tokon dère. ¹⁸ Yo Yahuda toku ti daf zləra ka Yesu ka jan dala. Dala mata vəleten toku, sin mətá səkəm lay biz a sin. Ane ka lay biz toku, sin mətá ndəv gburon ka hayək, wenji vilid mətá məc. ^{†††19} Ndiri kərap tane liblay Zeruzalem ti zlimi labar tik, mətá ci zlim lay biz mata məc a nin toku a ma tan *Hakeldama*, a nja na ngar "lay bebiz."»

²⁰ Piyer a ngar a nimin: «Hin ti sən labar maparam, David mata lalabu ane lib *deftere dirfi. David ti ngar: "Hidi ta njá ka pas je gawla toku kun, Kifida tik mata nja ánimin."»

Ti lalab ta a lib deftere Dabawəzləv a nimin dère:

"Mata tedi hidi maparam a dangaz tik." [§]

²¹⁻²² «Yo mata nja wa nja ngatoku acin, sey hidi ka mbat tokon hidi takan ka nja ka dangaz Yahuda, hidi ka lap tokon tete sin ka cedeten labar a ndirigi a tala Yesu ma mbəla a civi za. Hidi, min ta va ka mbat tokon toku, ka nja ka hidi ma nja kamatakan a daba tokon mandala min tokon ta tələn tete Maday tokon Yesu, tar ka pic, Zan ta diya *batisma kúlá ka pic, Dabawəzləv mata wət Yesu a daba tokon za ka va wəzləv.» ^{§†}

²³ Ndiri ma bas bas mata zlimi labar Piyer za, mbati ndiri səray. A daba ndiri ma səray toku, hidi həndan a

mar zlim makad: Zozef Barsabas Zustus. Yo, zlim hidi həndan acin Matiyas. ²⁴ Mata mbat tegi za acin, dəkəbi Dabawəzləv á lap, a ngarigi: «Vay kini maday, hati sən nəv ndirigi kərap. Mine dəkəboh, hoh ka daf kini hidi takan ma mbatu a daba ndiri ma səray cicah, ^{§††25} sin ka nja a dangaz Yahuda ma ker kəzəd, Yesu mata vəlen a zləra ka məcay tik za toku.» ²⁶ Ka dawən tik a ndi caca ka jan hidi ma va ka nja a dangaz Yahuda toku. Caca takana ndəv a tala Matiyas. Sin ti lap acin a daba *makatəf Yesu gi ma gub a tala takan. ^{§†}

Mid Dabawəzləv ma yaha

2 Pic *dara Pentekosta mata təd za, ndiri ma nja ka ci talan ka Kiristu basay tan kad ka lay ma takan. ^{§††2} Njod a zlimi ləv kən a yaha á wəzləv kad. Ləv kən toku viviv viviv kibe kibe vilvili ma nja ka ca a sembe. Ndiri tane jik toku kərap ti zlim ta. ³ Njod ti ləmi kən wa nja gana kuhu. Gana kuhu toku a wakigi za pana pana gbm sinigi. ^{§†4} Ndiri toku kərap *Mid Dabawəzləv ti ya kəsəm tan. *Mid Dabawəzləv ta kəsəm tan toku acin a vəleten sembe ka ləwi yəwən ma mangar a sən ta dakun. ^{§†}

⁵ Ane liblay Zeruzalem toku, ndiri *Yahudiya ma yigi á liblay pana pana ta talalay kərap pegi a nin dère. A nja ka səbi *mazuko Dabawəzləv a nəv menekin. ⁶ Mata zlimi kən ma diya toku za, basay tan ka lay ma takan. A bazla bazli talan ngam ko nayi a zlimi ma, ndiri ma jani Mid Dabawəzləv ta ləwa ta, aza a sən ta, ngam a ləwa tegi a ma tan. ⁷ Kən toku ti kpas talan tan, aza a tihi nəv tan, a ngarigi: «Atatatat, ndiri ma ləwigi cah kərap ndiri ta liblay Galili dey. ^{§§†8} Ka səni ləwa na zla məməd tokon cah, a sən ta acin a nja siki? ⁹ Azama, hidi ya tokon á liblay pana pana za. Hidi ya tokon á liblay Partiya, Mediya, Elam, Mesopotami, Yahudiya, Kapados, Pontus, Azi, ¹⁰ Firigi, Pamfili, *Ezip, baw á liblay Libi za, ma mbeh mbeh ege liblay Sirene. Yo, ndiri maparam a yahigi á liblay *Roma za. ¹¹ Ndiri maparam dère a yahigi á liblay Kireta za baw á liblay Arabi za. Yo, ndiri maparam ta daba kini səban *Yahudiyagi, aza ndiri maparam a nimin dère ti mbaday tan ka səba *mazuko Yahudiyagi. Aza acin min tokon kərap min nja ka zlimi tokon ta nja ka ləwigi a ma tokon pana pana. A nja ka foli Dabawəzləv a tala ban ban kən ta nja ka diyu.» ¹² Kəni toku ti kpas talan tan. Sinigi kərap a ngarigi kəsəm kəsəm: «Kən ngatoku acin wər a diya a nja siki?» ^{§§†13} Ndiri maparam a caf ta, a ngarigi: «Ndiri ma nja ka ləwi ma pana pana titoku a hayigi.»

† 1:10 Luk 24:4 †† 1:11 Luk 21:27; Kzl 1:7 † 1:12 Luk 24:52

†† 1:13 Luk 6:14-16 †† 1:14 Luk 23:49 ††† 1:16 Dir 41:10

††† 1:18 Mat 27:3-8 § 1:20 Dir 69:26; 109:8 §† 1:21-22 Luk 1:2; 3:21; 24:51

§†† 1:24 Zan 2:24-25 §† 1:26 Pro 16:33 §†† 2:1 Lev 23:15-21; Deu 16:9-11 §† 2:3 Luk 3:16 §† 2:4 Mid Dabawəzləv a kəsəm: 4:31 ; 6:3, 5; 7:55; 8:17; 10:44; 11:15, 24; 13:9; 15:8; 19:2, 6; ma mangar a sən dakun: 4:31; 10:45-46; 19:6; 1Ko 12:10; 14:2-12 §§† 2:7 1:11 §§† 2:12 1Ko 14:23

Piyer tete ndiri ma bas basigi

¹⁴ Njod Piyer slid a daba celegi ma gub a tala takan za, a ləwaten a ndiri ma bas bas toku day day, a ngareten: «Hi zlimi, hin galamay Yahudiyagi tete ndiri tane liblay Zeruzalem kərap. Hine sləku labar, ta va ka ced hini toku a talan hini ninek ninek. ¹⁵ Ndiri hin mata ngar a hayigi toku, a hayigi duze wa nja hin mata bənu dakun. Tá nja cah, pic ma məd tepi a zer gadangar, aza a si kən sa kese kun. ¹⁶ Kən hin ta ləma ta diya toku, ti diya wa nja *makatəf Dabawəzləv zlim tik Zowel mata lalabu kamatakan. Sin ti lalab labar, Dabawəzləv mata ngar:

¹⁷ «Kən ma va ka tədaha a pic way talalay ada: Ta va ka vəl *Mid da zlan a dawən a ndirigi kərap. Wəri wapah hini tete wəri kərtaza hini a va ka njigi ka makatəf da. Gawligi tete məsərigi ta wanigi kad, a va ka sinigi. Ta sinigi za, a va ka sən ta, kata Dabawəzləv á ləwat-en. †

¹⁸ Hayin duze, pic tik ta sla za, ta va ka vəl Mid da zlan a dawən a wapahigi baw wərtigi ma həli kəzəd da, aza a va ka njigi ka makatəf da. ¹⁹ Ta va ka diya ban ban kən a wəzləv, baw kən ma nja ka pələk talan ndirigi a talalay cah. A pic tik hi va ka ləma bebiz, kuhu baw seleh kahay kahay. ²⁰ Vudu debe pic a va ka diya, aza təra a va ka nja cudom wa nja bebiz. Kən titoku ta diya za, kata Dabawəzləv ta va ka daf misəh maday da. ²¹ A pic tik ko nayi ma va ka wəla zlim da á pakam tik kad, a va ka lekw kun, a va ka bit micin tik.» ††

²² Piyer a ngar a nimin: «Hin *ndiri Yahudiyagi, hi zlimi labar ta va ka ced hini toku. Hin ti sən Yesu tane liblay Nazaret. Sin ti diya ban ban kən baw kəzəd maday pana pana a vere hini. Dabawəzləv ada ma vəlen misəh maday ka diya kəni toku kama hini ka sənə, sin á zlanaha. †²³ Yo, hin ti kaw Yesu toku, aza hin ti vəleten a ndiri mangar a ci talan ka Dabawəzləv kun ka kpaw ta ka pay ma zlambda zlambda ka məc. Gara Dabawəzləv wər, ti sənə zaba, daka kamatakan a va ka vəl hini Yesu, aza baw ti zla məməd tik a nin ba dərə ka məc a lib zləra hini. †²⁴ Ka dawən məc tik acin, Dabawəzləv ti mohu a lib zləra məc za, ti mbəla zaba. Ko diya diya wa siki, mamən məc a jan katəf ka maru baba kun. †²⁵ Dabawəzləv mata mbəlu a civi za toku, ti diya kap wa nja doku tokon bay *David mata cedu kamatakan.

† 2:17 Joë 3:1-5 †† 2:21 22:16; Rom 10:13 ‡ 2:22 Luk 24:19; Zan 3:2; Kmy 2:43; 4:30; 5:12-16; 6:8; 14:3; 15:12; 19:11-12; Rom 15:19; Hib 2:4 †† 2:23 3:15; 4:28; 7:52; Luk 23:33; 1Te 2:15 †† 2:24 3:15; Luk 24:5

Labar, bay David mata ngar ti wəkay tik ka labar Yesu. Sin ti ngar:

“Kepic kepic ta nja ka ləma hoh Dabawəzləv, Vay da a həra da. Hoh á zləra zəm da za, kən ma va ka həl ka da dakun. ††
²⁶ A tala ngatoku nəv da gudum, aza ta nja ka ləwa a nəv menekin. Yaw ko ta va ka məc, ta va ka cay talan da ka hoh Dabawəzləv səb. ²⁷ Ngam kati sənə, ha va ka ker ka səka a lib zləra məc kun. Aza kata, hidi hoh mata mbatu, ha va ka ker viren kəsəm da ane civi ka wəra dakun. †††

²⁸ Hati daf ka katəf na jan micin ma duze. Nəv da a va ka nja gudum a tala min ta va ka nja a hoh á lap.”
²⁹ Piyer cəb ka ngareten a nimin: «Galamayigi, ta may ka ced hini ma a lib da wacah. Ta va ka ləwa hini a tala kən ma tədaha a tala doku tokon bay David toku. Min tokon ti sənə, sin ti məc, aza ti məd ta kad ba. Tá nja cah, civi tik mbəh a jakwar tokon a wacah. †³⁰ Ama David ti nja ka *makatəf Dabawəzləv. Sin ti sən kən, Dabawəzləv ta va ka diyu. Mandala Dabawəzləv mata meden: “Ta va ka ted hidi ta ka səban ku ka nja ka bay wa nja hoh,” †³¹ David ti sən zaba, Dabawəzləv a ləwa a tala *Kiristu, sin ta va ka mbəlahə ka məc za, mətá ngar acin: “Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa a va ka nja a lib zləra məc kun, aza viren kəsəm tik a va ka wəra dakun.” ††³² Yo, wa nja David mata ngar toku acin, Dabawəzləv ti mbəlahə Yesu toku duze, aza min kərap min ti ləma. †³³ Ka dawən tik Dabawəzləv ti wətu ka nja á zləra zəm tik za, aza ti vəlen Mid tik, sin mata cu kad ka vəlen. Yesu baw Mid, Cin mata vəlen toku, aza tá nja cah ti vəl kini zlan a dawən acin. Yo, kən hin ta nja ka ləma a picah baw hin ta nja ka zlimi a yaha áka *Mid Dabawəzləv toku za. ††

³⁴ «Hi ləma, doku tokon bay David ti təd a wəzləv wa nja Yesu kun. Ti ngar səb a tala Kiristu, a ngar: “Dabawəzləv ti ngaren a Maday da:

A njay ku á zləra zəm da za, †
³⁵ təd ka pic, ta va ka vəloh calambəlay kugi, hoh ka bəreten ngaz ka wəla ta!”

³⁶ Piyer a ngar acin: «Hin *ndiri Isirayilagi kərap, hi yək labar, kata mata ced hini toku. Yesu hin mata kpawu ka pay ma zlambda zlambda cah, sin ada Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday, aza sin ada mata tedu ka nja ka Maday tokon.» †

††† 2:25 Dir 16:8-11 ††† 2:27 13:35 § 2:29 1Ro 2:10; Kmy 13:36 §† 2:30 2Sa 7:12-13, 16 §†† 2:31 Dir 16:10 §† 2:32 1:8 §†† 2:33 á zləra zəm Dabawəzləv: 2:34; 3:13; 5:30-34; 7:55-56; Mak 16:19; Luk 20:42; 22:69; Rom 8:34; Efe 1:20; Kol 3:1; Hib 8:1; 1Pi 3:22; ti vəl Mid Dabawəzləv: 1:4; Zan 14:16-17; 15:26 §† 2:34 Dir 110:1; Luk 20:42-43; Hib 1:13 §† 2:36 3:15

³⁷ Ndirigi kərap ma bas bas ta gibe Piyer mata zlimi labar toku za, nəv tan ti ndoh. A nehi Piyer baw *makatəf Yesu maparamigi, a ngarigi: «Kay galamayi-gi, tátoku min tokon ka diya tokon acin a nja siki?»^{†38} Piyer a ngareten: «Hi *bu nəv hini za, aza hin kərap, hine yək *batisma áka zlim Yesu Kiristu za, ngam Dabawəzləv ka zer *ma ngav ngav hini kad. Hin ti diya wa toku wər, Dabawəzləv a va ka vəl hini Mid tik a nəv hini. ^{†39} Sin ti ngar kamatakan a va ka völeten Mid tik a ndirigi. Yo a may ka vəl hini acin, a hini tete wəri hini baw ndiri maparam tane liblay ma gədək. Duze ndiri kərap, Vay tokon Dabawəzləv ta va ka wəla tegi, á va ka jani Mid tik.»^{‡40} Piyer cəb ka ced labar maparamigi pe ka ngəz ta. A ngareten: «Hi kpal kəsəm hini za a daba ndirigi ma nja ka salarigi ka səba katəf Dabawəzləv, ngam hini ka bit micin hini.»^{‡41} Ndiri toku mata zlimi labar Piyer za, ndiri pe tane daba tan ti yəki labar tik, aza ti jani batisma. A pic tik ndiri wujine makad ma lapigi a daba kafən ndiri ma səba Yesu. ^{††}

^{‡42} Keping kepic ndiri toku a nja ka lapigi kad acin tete makatəf Yesu gi ka zlimi labar Dabawəzləv ta nja ka ced ta. A nja ka lapay tan kad kəsəm kəsəm ka nja nja menekin tete celegi, ka zəmi wili á lap, aza ka vohi Dabawəzləv á lap dère.

Nja tá lap

^{‡43} *Makatəf Yesu gi a nja ka diyi ban ban kən pana pana kahay kahay. Aza ko nayi ma ləma kəzəd tan ta nja ka diya ta toku, a nja ka pərətigi.

^{‡44} Ndiri kərap ma ci talan ka Yesu a nja ka njay tanigi á lap, aza a nja ka waki kən tan kəsəm kəsəm tete celegi. ^{‡45} Kən ta mar ta a nja ka ber ta za ka völeten a ndiri manja kən dère. ^{‡46} Keping kepic a nja ka lapigi kad a *je Dabawəzləv, aza a nja ka vigi ka jik ka jik ka zəm wili. A nja ka zəmi wili a nəv menekin, aza a moh tegi á moh kun dère. ^{‡47} A nja ka folay Dabawəzləv tan, aza nəv ndirigi kərap dewaterkun tete sinigi. Keping kepic Maday tokon Yesu a nja ka bu nəv ndiri maparam za, ka yi ka lap a daba tan. ^{‡‡}

Piyer ege ma gbərəw gbərəw

3 Pic takan pic mata nga wəla kad, ler ti təd ka voh Dabawəzləv. Piyer ege Zan slid ka vigi a *je Dabawəzləv acin. ^{‡2} Kedirek ti tədigi ka mejjik, ndirigi ta nja ka wəla ta «mejjik menekin.» Jani tete hidi maparam a nin, ma gbərəw gbərəw daka mbu tik a lib mamən kad. Keping kepic ndirigi a nja ka dahi ma gbərəw gbərəw toku ka nja ane mejjik toku, ngam sin ka dəkəb dala a zləra ndirigi ma nja ka tuhigi a je Dabawəzləv. ^{‡3} Gawla toku mata ləma Piyer ege Zan

† 2:37 16:30; Luk 3:10, 12, 14 †† 2:38 3:19; Luk 3:3 ‡ 2:39 Esa 57:18-19; Efe 2:17 †† 2:41 2:47; 4:4; 5:14; 6:1, 7; 8:4; 11:21, 24; 12:24; 13:49; 16:5; 19:20; 21:20; 2Te 3:1 †† 2:44 4:32-35 ††† 2:46 Luk 24:53 ††† 2:47 2:41 § 3:1 10:3, 9, 30 §† 3:2 14:8

za acin, a tuhigi a jik, sin tar ka gər dala a zləra tan. ^{‡4} Piyer ege Zan saf saf ta zakay, aza Piyer a ngaren a gawla toku: «A kaf həra ku za, ma saf kini.» ^{‡5} Gawla toku kaf həra za acin ka saf ta, ngam sin ta bən wər, a va ka jan kən a zləra tan. ^{‡6} Piyer a ngaren acin: «Na da, dala dāha səka a zləra da dākun. Gara kən ta zləra da kata ta maru wər, sey sembe, Yesu *Kiristu tane liblay Nazaret mata vəl ka a zləra. Yo tá nja cah ta ngaroh áka zlim Yesu za, a slid za ma va á gar, hati bit ka ma gbərəw gbərəw ku kad ba acin.» ^{‡7} Mata ngaren wa toku za, kawu ka zləra zəm, kaf za kpək á gar. Njod ngaz gawla toku ti jan sembe sulon na dik kad ka gar á gar. ^{‡8} Sin caw slid za, gar á gar kurzlik kurzlik, aza wa nja ndiri ma tem acin. Slid səba makatəf Yesu gi ka va je Dabawəzləv dère. A va caway caway, a mbir, aza a folay Dabawəzləv tik kahay kahay. ^{‡9} Ndirigi kərap ti ləma ta a va ninek ninek, aza a folay Dabawəzləv tik. ^{‡10} Mata ləmi gawla toku za, njod ti sən ta zaba. A ngarigi kəsəm kəsəm: «Kay, kən toku acin a diya a nja siki? Gawla toku ada hidi ma nja ka nja a mejije Dabawəzləv ka gər dala cah dākun vu?» Kən toku ti pələk talan ndirigi kərap, aza ti pərətigi a ban ban kən ma tədaha a tala gawla toku.

Labar Piyer a je Dabawəzləv

^{‡11} Hidi ma gbərəw gbərəw, Piyer ege Zan mata bit ta toku a ker ta kad kun. Ndiri kərap mata ləmi gawla toku za, ti pələk talan tan, basahigi ka va jakwar tan a zəd mabəla *Salomon a *je Dabawəzləv. ^{‡12} Piyer mata ləma ndiri toku za, a ngareten: «Hin ndiri da *Isirayila cicah, gawla toku a pələk talan hini a tala mi? Hin kərap zlər zlər həra ka je tik kad ka saf kini toku, mi ma həl mi? Hin ta bən wər, sembe na bit gawla toku a ya-ha á zləra kini za vu, mala a tala nəv kini barən barən a gibe Dabawəzləv ada Dabawəzləv mətá vəl kini sembe tik vu? Awu hi nja ka bənu wa nja sin kun. ^{‡13} Dabawəzləv doku tokon ta vina cekw *Abəraham, *Izak baw *Zakob ti vəl kini sembe ka bit gawla toku, ngam ka fiyen miseh maday a Yesu ma həl kəzəd tik. Yesu toku, hini a tala hini, hin ti kawu, aza hin ti völeten a madə-dayigi a zləra. Aza hin ti mbaneten ma a madaba a gibe bay Pilat ma gər ka ficik tik kad. ^{‡14} Hin ti feh hidi Dabawəzləv ma nja ka va a nəv Dabawəzləv, aza hin ti ngaren a Pilat ka ficik hidi ma ndəv teli azal kad ba. ^{‡15} Yo Yesu toku áda ma nja ka vəl micin a ndirigi, aza ma hin ti völeten a ndirigi a zləra ka pəm ta za. Ama Dabawəzləv ti mbəlahə a civi za. Na kini min ti ləma a həra kini, ^{‡16} aza mine ca talan ka sin. Yesu toku acin áda ma vəlen sembe a ma gbərəw gbərəw, hin mata ləma baw hin mata sənu toku ka va á gar. Ti bit wa nja

§†† 3:8 14:10; Zan 5:14 §† 3:11 5:12; Zan 10:23 §†† 3:13 2:33; 7:32; Exo 3:6, 15; Luk 23:13-23 §† 3:15 2:23-24; 4:10; 5:30-31; 10:39-40; 13:30; 17:31; Hib 2:10

hin mata ləma kərap ngam min ta nja ka ca talan ka Yesu. †

¹⁷ «Galamayigi, kati sənu, hini tete madəday hini, hi sənay kən hin mata diyu dakun. ††¹⁸ Dabawəzləv wər, ti cedu zaba á pakam makatəf tegi kərap kad, Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday, a va ka sa beni. Aza kəni toku ti diya á zləra hini kad acin wa nja Dabawəzləv mata cedu. ††¹⁹ Tá nja cah səwan hi *bu nəv hini za, aza hine vəl talan hini a zləra Dabawəzləv, sin ka zer *ma ngav ngav hini kad. ††²⁰ Ti nja wa nja ngatoku wər, Dabawəzləv a va ka vəl hini nja menekin ta zləra tik, aza a va ka zlən hini Yesu Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa, sin ada hidi, mata mbatu kamatakan ka bit hini. ²¹ Tá nja cah Dabawəzləv a may Yesu ka nja kese a wəzləv ka pu pic, kən ta va ka zlambdađigi za ka nja ka yəwən, wa nja sin mata cedu kamatakan á pakam makatəf tegi menekin kad.

²² «Kamatakan *Moyiz ti ngar a tala Yesu toku: “Vay tokon Dabawəzləv a ngar a va ka zlən hini makatəf wa nja kata, ta ka səban hini za. Hine diya kən kərap sin ta va ka ngar hini. ††²³ Hidi mangar a zlimi ma makatəf toku kun, a va ka jan gam ka va tik a daba ndiri tik za, aza a va ka lekwa.” ²⁴ *Makatəf Dabawəzləv maparam, zlim tik *Samuyel tete makatəf maparam kərap ma yahigi á zal ti ləwigi ko nayi wa sin a tala kən ma nja ka diya a pic ngacah cah. †††²⁵ Kən, Dabawəzləv mata ngar a va ka vəleten a ndirigi á pakam makatəf tegi kad a ngar ka hini acin. Dabawəzləv mata va ka lap tete doho hini, ti diyu tete hini dere. A pic tik ti ngaren a doku tokon Abəraham: “Ndiri kərap tane talalay, ta va ka ker micin tan fonna áka səban ku za.” †††²⁶ Yo Dabawəzləv ti mbəlahə Yesu ma həl kəzəd tik a civi za baw ti zlənaha pəpəla zakay ka hini, ko nayi ka bu dawən a ma ngav ngav hini, aza Dabawəzləv ka ker micin hini fonna.» †

Piyer ege Zan a gibe ma basi kita

4 Piyer ege Zan ta cedi labar a tala Yesu toku a ndirigi, njod *mangaramagi ta *je Dabawəzləv, maday ta daba ndiri ma puwi je Dabawəzləv baw ndiri *Sadukigi ti tədəhigi. ††^{††2} Mata zlim ta za, nəv tan a baseten a tala makatəf Yesu gi ma səray ma cedeten a ndirigi, Yesu ti mbəla ka məc zaba, aza wa sin ndirigi a va ka mbəlahigi dere. ††³ Sinigi kaw fi tegi a je fərsəna a kese ka pu gbəm ngam pic ti tukay tik kad ba. †††⁴ A pic tik mata kawi Piyer ege Zan toku, ndiri pe ma zlimi labar tan ti yək ta. Ndiri ma yəki labar Yesu tete kafən ndirigi mata lapigi kad ti təd wujine jebin. ††

† 3:16 Mat 9:22 †† 3:17 Luk 23:34; 1Ti 1:13 † 3:18 5:42; Luk 24:27, 44-46 †† 3:19 2:38 †† 3:22 Deu 18:15, 19; Kmy 7:37 ††† 3:24 3:18 ††† 3:25 Gen 12:3; Gal 3:8, 16 † 3:26 13:46; 18:6; Rom 1:16 †† 4:1 ndiri Sadukigi: 5:17; 23:8; Luk 20:27 ††† 4:1 Luk 22:4, 52 †† 4:2 mbəl ka məc: 2:24; 4:33; 17:18; 26:23 ††† 4:3 5:18 †† 4:4 2:41

⁵ Ka gbəma tik, madəday Yahudiyagi, gəbataligi baw *maləmiği ti basigi ane liblay Zeruzalem. ⁶ A basigi tete mangarama meze maday ta je Dabawəzləv zlim tik Anas, baw tete mangarama maparamigi Kayif, Zan, Alekisandaru, baw vinen Anas kərapigi. ⁷ Mata basigi kad wa toku za acin, a ngareten a sojigi ka wəlahi makatəf Yesu gi a je fərsəna. Mata yigi za, a neh ta, a ngareten: «Hi diya gawla ma gbərəw gbərəw toku a nja siki? Nayi ma vəl hini sembe tik yi?» ††⁸ Njod sembe *Mid Dabawəzləv va ane nəv Piyer acin, aza Piyer a ngareten a ndiri ma bas bas toku: «Hin bayigi baw gəbataligi, †††⁹ a picah hin ti may ka sən kən menekin, min mata diyu a tala ma gbərəw gbərəw toku, aza mi diyu a nja siki ka va á gar. ¹⁰ Tá nja cah acin hi zlimi labar da, ta va ka ced hini, hini ka sənu kərap, aza ndiri *Isirayila ka sən ta dere. Gawla ma gar gar ta gibe hini, hin ta ləma toku, min ti jan sembe diya tik ka va á gar a zləra Yesu *Kiristu tane liblay Nazaret. Yesu toku ada hidi, hin mata kpawu ka pay ma zlambda zlbay ka məc, aza Dabawəzləv mata mbəlahə a civi za. †††¹¹ Hi ləma, labar Dabawəzləv a ngar:

“Gugun, hin má ndəbi beden mata ficiku toku,

Dabawəzləv ti mbatu ka gugun menekin nja sembe!”

†††

¹² Yo, labar toku a ləwa a tala Yesu. Ndirigi a va ka jani bit micin tan sey a zləra tik za á gindik. Dabawəzləv a vəl hidi maparam ma va ka bit ndirigi á tala tik za dakun. A talalay cah kərap sey sin á gindik ada ma bit ndirigi.» ¹⁸¹³ Ndiri ma basi kita mata zlimi labar, Piyer ege Zan ta ced ta manja pərət toku, ti pələk talan tan kahay kahay. Ti sən ta, Piyer ege Zan a jangi dakun, sinigi wa nja ndiri ma tem. Aza ti sən tegi, ndiri toku ti njigi tete Yesu kamatakan. ¹⁴ Ndiri ma basi kita toku ləma ta dere, hidi ma gbərəw gbərəw a jakwar tan, aza ti kpas talan tan, a səni kən, ta va ka ngarigi baba kun. ¹⁵ A ngareten acin: «Hi slid, hine va hini kese ka lay bas cah za.» Piyer ege Zan mata yigi a lakwat za, ndirigi tane jik tar ka gabəz kəsəm kəsəm, ¹⁹¹⁶ a ngarigi: «Tá nja cah hidi ka diya tokon mi a ndiri toku, ngam ndiri ta liblay Zeruzalem ti sən ta zaba, ti diyi ban ban kən maday ka bit ma gbərəw gbərəw toku za, aza ko min tokon, ni va ka ngar tokon a diya ta dakun, ata dakun. ²⁰¹⁷ Mata nja wa nja ngatoku acin, hidi ta ndul ta a sembe ka njigi ma nja nəfi zlim Yesu, labar tik ka nja manja gi a gibe ndirigi.» ²¹

¹⁸ Sinigi wəla ta acin, aza a ngareten: «Hi zlimi, ko a pu hi njá ka cedeten labar Yesu a ndirigi kun, aza hi njá ka nəf zlim tik kun!» ¹⁹ Piyer ege Zan mata zlim ta wa toku za acin, a ngareten: «Tátoku hin ta bənu wər, a va ka nja ninek a zləra Dabawəzləv mini ka zlimi ma hini aza ka bazl ma tik vu?» ²⁰ Ama na kini wər tete'w vay da,

†† 4:7 Luk 20:2 ††† 4:8 2:4 ††† 4:10 3:6; 3:15 ††† 4:11 Dir 118:22; Luk 20:17; 1Pi 2:4-7 18 4:12 Mat 1:21; 1Ko 3:11 19 4:15 5:34-35 20 4:16 Zan 11:47 21 4:17 5:28-29, 40

ni va ka ker kən min mata ləma a həra kini baw min mata zlimi manja ced səka dakun.»²¹ Ndiri ma basi ki-ta ndul ta acin, a ngareten: «Hi slid hine va hini a w toku za.» Ko a jani katəf ka diyatən beni a ndiri toku kun, ngam ndiri kərap a foli Dabawəzləv na kən ma tədaha.²² Gawla mangar Piyer ege Zan mata diyi ban ban kən a tala tik toku, a mar viya day ka wom fod.

Ndiri ma ci talan ka Yesu gi a lib dəkəb a tala pərət

²³ Piyer ege Zan mata ficikigi kad, slid vigi njod a zləra cele tan. A cedeten labar kərap, *mangarama maday ta je Dabawəzləv baw gəbataligi mata ced ta.²⁴ Cele tan mata zlim ta za, a dəkəbi Dabawəzləv a nəv ma takan, a ngarigi: «Dabawəzləv maday, hoh áda ma tətər wəzləv ege hayək baw yəm, aza baw kən ta vere-gi kərap. ^{†25} Kamatakan hati ləwa a doku kini *David ma nja ka həl kəzəd ku. Hati ngaren a *Mid ku ka ngareten a ndirigi:

“Ndiri tane talalay a nja ka basi nəv kemi?

A nja ka lapi kad ka diya tireh kahay kemi? ^{††}

²⁶ Madədayi tane talalay ti lapi kad ba ka tar həl, aza bayigi ti basi kad ba

ka ləm tete maday tokon Dabawəzləv, aza baw tete Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa.”

²⁷ Yo Dabawəzləv, wa nja David mata cedu toku acin kap duze. Bay *Herod baw Pontus Pilat, masara ma mar lay, tete ndiri *Isirayila baw tete ndiri ta ka səban maparam ti lapi kad ba a liblay cah ka pəmi Yesu za, hidi ma barən ma diya kəzəd ku, hoh mata mbatu.

²⁸ Ta nja ka diyatən kən mada ngatoku acin a tala hidi hoh mata mbatu, a diya ta kərap, wa nja hoh Dabawəzləv mata may aza hoh mata ced kad daka məndan cekw. ^{†29} Dabawəzləv, tá nja cah, hati ləma tireh tan ta nja ka diya ta. A vəl kini sembe a mini ma nja ka diya kəzəd ku ka nja manja pərət ka ced labar ku a ndirigi.

³⁰ A vəl kini sembe ka diya ban ban kən pana pana, baw ka bit ma dal daligi áka zlim Yesu za, hidi menekin ma həl kəzəd ku.» ^{††31} Mata wayi ka dəkəb Dabawəzləv za acin, lay bas tan mata basigi a nin toku tar ka kəz gingib gingib. Sembe Mid Dabawəzləv ti ya a nəv tan kərap, aza tar ka cedi labar Dabawəzləv a ndirigi manja pərət acin. ^{†††}

Wak kən kəsəm kəsəm

³² Ndiri ma ci talan ka Yesu kərap ti lapi kad ba a nəv ma takan baw a bən ma takan. Kən kərap ta mar ta, a nja ka wak ta kəsəm kəsəm. Hidi ma nja ka ngar: «Kən ngacah na da á gindik.» «Kən ngacah na da á gindik» da dakun. ^{§33} *Makatəf Yesu gi ti jani sembe pe ka cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi. A ngareten: «Ma-

day tokon Yesu ti mbəl a civi zaba,» aza ndirigi pe ti yə-ki labar tan acin, aza ndiri kərap ta liblay toku ti sən ta, Dabawəzləv a ker micin ndiri ma səbi katəf Yesu fon-na. ³⁴ Ko hidi takan a daba tan manja kən da dakun. Ngam ndiri kərap ma mari lay biz baw je wan, ber ber a ber ta za, aza baw dala tik ³⁵ vəleten a makatəf Yesu gi, aza makatəf Yesu gi a waketen dala toku a ndiri manja kən ta daba tan.

³⁶ Hidi maparam daha, zlim tik Zozef. Sin səban *Levi, a mbu ane liblay *Kipirus. Makatəf Yesu gi ti ci zlim tik Barnabas. Zlim mata caten toku a nja na ngar «Hidi ma nja ka vəleten bərəs a ndirigi.» ³⁷ Barnabas toku dərə ber lay biz tik ma takan za, aza baw dala tik vəleten a makatəf Yesu gi.

Ananiyas ege wərti tik Safira

5 Hidi maparam daha zlim tik Ananiyas ege wərti tik Safira. Sinigi səray tan beri lay biz tan ma takan za. ² Mata ber ta za, Ananiyas mbat dala toku boh kad a vere wərti tik, aza baw ma fəna tik acin tep a zləra *makatəf Yesu gi. ^{§†3} Mata vəleten za, Piyer a ngaren: «Na ku Ananiyas, *Gudul a jan katəf ka va a nja siki a nəv ku, ka mbanen ma a *Mid Dabawəzləv, baw ka mbat dala maparam kad na lay biz ku cah? ^{§††4} Lay biz ku toku, mandala ha beru kese kun, na ku dakun vu? Aza ma beru za, dala tik na ku dakun vu? Aza acin ha bən ka diya kən ngatoku kemi? Hoh mata mban ma wa nja ngatoku, ha mbanen a hidi səka dakun, ha mbanen a Dabawəzləv.» ⁵ Ananiyas mata zlimi wa toku za, kup ti ndəv ka hayək, aza filen ti məc. Ndiri kərap mata zlimi labar məc tik toku za, bebiz tan ti zer. ⁶ Wəri gawligi slidigi za, dəb kad ka viren kəsəm tik baw pad pad, va məd kad.

⁷ Nəp kedirek, ka dawən ler takan, səray ma makad tik wərti Ananiyas ti tədaha ka lay toku, aza a sənay sə-ka zelen ti məc ata dakun. ⁸ Piyer a nehu acin, a ngaren: «Lay biz hini, hin mata beru, dala tik kərap ada cah vu?» Wərti toku a ngar: «Hayin dala tik kərap səb ada toku.» ⁹ Piyer a ngaren acin: «Hi lap ma hini a zoloh kad ka kəb Mid Dabawəzləv, aza ka geh nəv tik kemi? A zlimi, ngaz ndirigi ma vigi ka mədi zoloh ta gi a mejjik toku, aza a va mədohigi wa nja zoloh.» ^{§†10} Njod wərti toku kup ti ndəv dərə a gibe makatəf Yesu, aza filen ti məc. Ndiri takana titoku tuhigi a jik baw ta, va məd a ka zelen. ¹¹ Ndiri Ekilesiya tete ndiri ma zlimi labar toku, bebiz tan ti zer kərap.

Piyer tete ma dal daligi

¹² *Makatəf Yesu gi ti diyi ban ban kən pana pana pe a daba ndirigi. Ndiri ma ci talan ka Yesu a nja ka basigi a nəv ma takan a zəd mabəla *Salomon. ^{§†13-14} Aza ndiri kərap a nja ka fol ta. Kəpic kəpic wapah ma-

† 4:24 Exo 20:11; Dir 146:6 †† 4:25 Dir 2:1-2 ‡ 4:27 Bay Herod: Luk 23:7-11; Pilat: Luk 23:1 †† 4:28 2:23 †† 4:29 Efe 6:19 ††† 4:30 2:22 ††† 4:31 2:4 § 4:32 2:44-45; 6:1; Luk 14:33; 18:22

§† 5:2 4:35 §†† 5:3 Zan 13:2 §† 5:9 1Ko 10:9 §†† 5:12 2:22; 3:11

paramigi tete wərtigi kahay kahay a nja ka ci talan ka Yesu acin, aza a nja ka lapigi kad tete sinigi. Aza ndiri mangar a ci talan ka Yesu kun, a pərətigi ka lapigi kad tete sinigi. ^{†15} Ndiri maparam a dahi ma dal daligi a mazləzla katəf, baw mbuh mbuh ta a tala arngaw baw yipah tan, ngam Piyer ta va ka yaha á nin za, zizabəl tik ka ya zəlam á tala ndiri maparam ta daba tan ka bit. ^{††16} Ndirigi pe dərə a yahigi á liblay ma pana pana za ma mbeh ta liblay Zeruzalem toku. Dahi ma dal daligi baw ndiri nja *masərəf a kəsəm, aza ndirigi kərap ti bitigi.

Beni a tala makatəf Yesu gi

¹⁷ *Mangarama meze maday ta je Dabawəzləv tete cele tan ndiri *Sadukigi kərap mata zlimi kən, *makatəf Yesu gi ta nja ka diya ta za, a sərəhigi a sinigi, aza a ngarigi: «Səwan hidi ta diya tokon dabaray ka ndiri toku.» ^{†18} Zləni ndirigi acin ka vigi ka kawa ta ka pek ta a je fərsəna. Mata kawa ta za, pek ta a je fərsəna. ¹⁹ A vudu, *mazlən Dabawəzləv yaha zlər mejije fərsəna kad, aza ti ngazla ta a lakwat. A ngareten: ^{††20} «Hi slid hine va *je Dabawəzləv a zləra ndirigi, aza hine cedeten labar kərap a tala yəwən micin.» ²¹ Makatəf Yesu gi mata zlim ta za, ti yək ta. Gbəma cekw cekw slid vigi a *je Dabawəzləv ka ced labar a ndirigi.

Mangarama meze maday ta je Dabawəzləv baw celegi wəlahi gəbataligi ma basi kita ta daba *ndiri Yahudiyagi ka basigi kad ka ləwa a tala kita makatəf Yesu gi. Mata basigi kad acin zləni sojigi ka vigi ka ngazlahi makatəf Yesu gi ta je fərsəna. ²² Sojigi mata tədigi a je fərsəna za, a jan ta dakun. Mata cəbahigi za, a ngareten a ndiri ma basi kita toku: ^{††23} «Min mata təd za, mi jan je fərsəna ma pek pek gəmma, aza soji ma pu tegi ma gar gar a nin. Aza min mata zlər mejjik kad acin, mi jan tegi a nin kun.» ²⁴ Mangarama madədayigi baw maday ta daba ndiri ma puwi je Dabawəzləv mata zlim ta za, a ngarigi kəsəm kəsəm: «Kay kən mi ma həl acin mi? Yaw tətoku kən mi ma va ka diya a nimin baba mi?» ^{††25} Njod hidi maparam ti ya. Mata ya za, a ngareten: «Ndirigi hin mata fi ta a je fərsəna cah, ta jan tegi ane je Dabawəzləv, a cedi labar a tala Yesu a ndirigi.» ²⁶ Maday ma pu je Dabawəzləv mata zlimi za, njod slid vigi tete soji tik ka va ka ngazla ta. Mata tədigi za, jani ndiri ma bas bas a jakwar tan. A pərətigi na talan tan a zləra ndiri ma bas bas tá ka nda ta a gugun. A tala ngatoku a ngazla ta a sembe dakun. ^{††27} Mata da ta za, tep ta a gibe ndiri ma basi kita. Mangarama meze maday a ndul ta acin, ²⁸ aza a ngareten: «Min ti tak hini kad ba dakun vu ka nja manja ced labar a tala Yesu. Ama na hini, hin ti diyay kən hini səb, aza hin ti

gəgar labar toku a liblay Zeruzalem kərap. Hin ta nja ka ced labar wa toku acin wər, hi may ka jok kini ma a kəsəm ka ngar, mini áda ma pəm gawla, hin ta gəgar labar a tala tik toku vu?» ^{§29} Piyer tete makatəf Yesu gi zla wəla, aza a ngarigi: «Na kini wər, ko diya diya wasiki, ni va ka zlimi ma Dabawəzləv á tala ka zlimi ma ndirigi. ³⁰ Ta ced hini, Yesu, hin mata kpawu ka pay ma zlambda zlbay ka məc, Dabawəzləv doku tokon ti mbəla a civi za. ^{§†31} Ti bawu aza ti cu á zləra zəm tik za ka nja ka bay baw ka nja ka ma bit ndirigi. Mata diya wa toku, ngam ka zlər katəf a *ndiri Isirayilagi ka buwi nəv tan, aza ka jani zer *ma ngav ngav tan a gibe tik. ³² Yo kəni toku ti diya a vere kini. Min ti nja ka sedewa tik, aza *Mid Dabawəzləv, Dabawəzləv ta nja ka vəleten a ndiri ma nja ka zlimi ma tik, ti nja ka sedewa tik dərə.» ^{§††}

³³ Ndiri ma basi kita mata zlimi labar Piyer za acin, nəv tan a kudayeten kahay kahay, aza a may ta ka pəmi makatəf Yesu titoku za. ³⁴ Ama hidi takan daha a daba tan, zlim tik Gamaliyel, sin *maləm, hidi *Farisa, aza ndiri kərap a nja ka zlimi ma tik. Sin slid a daba ndiri ma basi kita za, gar á gar, aza a ngareten a sojigi: «Hi ngazl ndiri toku ka va lakwat zakay.» ^{§†35} Mata vigi lakwat za, Gamaliyel toku a ngar: «Hin ndiri Isirayila ci-cah, hine bənu ninek ninek a zakay a tala kən hin ta va ka diyaten a ndiri toku. Hi ləma, kəzəd tan a yaha á zləra Dabawəzləv za, a va ka sən. A yaha á zləra hidi memilin za, a va ka sən. ³⁶ Hi dasl talan ka Tewdas ege Yahuda, ndiri mangar Dabawəzləv á zləna ta dakun. Tewdas ti ya a daba tokon kamatakan. Sin ti ca talan tik ka hidi maday, aza ndiri ti təd bələk fod ma səba ta. Ama ka dawən tik, ndirigi ti pəm ta za. Aza ndirigi ma səba ta ti cakwayigi slərra, kəzəd tik ti pas. ^{§†37} Yo, ka dawən məc Tewdas toku dərə, Yahuda ta liblay Galili ti yaha. A yaha mandala laləb zlim ndiri kərap kad. Aza ndirigi ti səba ta. Sin dərə ndirigi ti pəm ta za, aza ndiri ma səba ta ti cakwayigi. ^{§†38} Yo, ta ced hini acin, hi nja ka bən ka diyaten kən a ndiri toku baba kun, hi ker ta səb kad mata va tan. Ngam bən tan baw kəzəd tan ta nja ka diya ta a yaha á zləra hidi memilin za wa nja na Tewdas ege Yahuda wər, a va ka gar kun, a va ka way njod. ³⁹ Ama bən tan baw kəzəd ta nja ka diya ta a yaha á zləra Dabawəzləv za wər, ko diya diya wa siki, hi va ka mbay ka pas kəzəd tan kad kun. Yo hi kaw talan hini, ngam ko kəzəd tan a yaha á zləra Dabawəzləv za wər, hi va ka tar ləm tete Dabawəzləv.» Ndiri ma basi kita mata zlimi labar Gamaliyel wa toku za, ti yəki ma tik. ⁴⁰ Sinigi wəlahi makatəf Yesu gi toku acin ka yahigi a gibe tan. Mata cəbahigi za, a ngareten a sojigi ka pəm ta. Mata pəm ta za a ngareten acin: «Hi slid hine

† 5:13-14 2:41 †† 5:15 19:11-12; Luk 4:40 † 5:17 4:1-2 †† 5:19 12:7-10 †† 5:22 12:18-19 ††† 5:24 4:1 ††† 5:26 Luk 20:19; 22:2

§ 5:28 4:17-19; Mat 27:25 † 5:30 3:15 †† 5:32 1:8; Zan 15:26-27 † 5:34 Gamaliyel: 22:3 †† 5:36 21:38 † 5:37 Luk 2:2; 13:1-2

va hini, kana hi cedeten a ndirigi baba labar a tala Yesu toku!» †

⁴¹ Makatəf Yesu titoku slid va a daba ma basi kita za. Nəv tan dewer kun ngam Dabawəzləv ti saf nəv tan, sinigi ti təd gəga ka sa beni a tala Yesu. ††⁴² Kəpic kəpic a nja ka cedeten labar a ndirigi a *je Dabawəzləv baw ka cedeten ka jik ka jik. A nja ka cedi Nawər Menekin a tala Yesu ada Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday. ‡

Ndiri ma cesired ma zlebi makatəf Yesu gi

6 Ndiri ma nja ka səbi katəf Yesu a fəfəligi. Kedirek *ndiri Yahudiyagi ta daba tan ma nja ka ləwi ma *girek a basi nəv a ndiri Yahudiyagi ma ləwi ma *hibiru. A ngarigi: «Kəpic kəpic hin ta nja ka wak wili, hine vələten a wərtigi tane mazləzləlay ma yahigi á ita kini za ka zəm ta, zəm zəm wek səka dakun cah, mi ma həl mi?» †¹² *Makatəf Yesu gi ma gub a tala sərəy mata zlim ta wa toku za acin, basi ndiri ma səbi katəf Yesu kərap kad, aza a ngareten: «Gara na kini wər, ka ker ced labar Dabawəzləv kad ka həl kəzəd kən ham hini, a va dakun. ³ A tala ngatoku galamayigi, səwan hi mbat kula ndirigi cesired a daba hini. Hine mbat ndiri nja *Mid Dabawəzləv ma wek ta nəv, aza nja ndukun talan menekin, mini ka ted ta ka njigi ka ma həl kəzəd kən ham a wərti toku. ††⁴ Na kini acin mini ka diyay kəzəd kini na voh Dabawəzləv ege ced labar Dabawəzləv a ndirigi á gindik.» ⁵ Ndiri kərap ma bas bas mata zlim ta za acin, yawi ma toku. Mbat Etien ma nja ka ca talan ka Dabawəzləv ninek ninek, baw nja *Mid Dabawəzləv ma wek ta nəv, Filip, Purokor, Nikanor, Timon, Parmenas, baw Nikola. Nikola toku tane liblay Antiyos. Sin ti mbaday tik kamatakan zaba ka səba *mazuko Yahudiyagi. ⁶ Ndiri ma bas bas mata mbat ndiri ma cesired toku za, tep ta a zləra *makatəf Yesu gi. Makatəf Yesu gi acin dəkəbi Dabawəzləv a tala tan, aza baw zləra diya a talan tan takan takan ††. †††

⁷ Ka dawən tik acin labar Dabawəzləv ti gəgar a liblay Zeruzalem. Kəpic kəpic ndiri ma nja ka səbi katəf Yesu a fəfəligi, aza *mangaramagi pe ta je Dabawəzləv ti zləri nəv tan za ka yəki labar Yesu dere. ⁸

Etien a gibe ma basi kita

⁸ Dabawəzləv ti vəl sembe tik baw menekin tik a Etien. Aza Etien ti diya ban ban kən pana pana a daba ndirigi. ⁹ Kedirek *ndiri Yahudiyagi maparam a basi nəv acin a Etien. Ndiri toku a nja ka jangigi a *je janga Yahudiyagi, ndiri ta nja ka wəla ta «*je janga ndiri ma batahigi ka balam za.» Ndiri ma basi nəv toku

† 5:40 4:18; 5:28 †† 5:41 Luk 6:22-23; 1Pi 4:13 ‡ 5:42 Hidi, Dabawəzləv mata mbatu: 9:22; 17:3; 18:5, 28; Luk 24:25-27 †† 6:1 2:45; 4:35 †† 6:3 1Ti 3:7-13 ††† Mata diyi zləra a talan tan toku, ka jani sembe Mid Dabawəzləv na diya kəzəd tan. ††† 6:6 13:2-3; 14:23; 1Ti 4:14; 2Ti 1:6 § 6:7 2:41 §† 6:8 2:22

a yahigi á liblay Sirene za baw á liblay Alekisandari za. Yo Yahudiyagi maparam daha a daba tan ma yahigi á liblay Silisi baw á liblay Azi za. Sinigi kərap bas basigi kad ka gabəzigi tete Etien. ¹⁰ Ama hidi ma nja ka sən ləwa day ka Etien za da dakun. Ngam Mid Dabawəzləv a vəlen ndukun talan menekin ka ləwa. ††¹¹ Ndiri ma basi nəv ka Etien toku acin baw dala vələten a ndirigi ka mbaneten ma a Etien a madaba. Ndiri ma jani dala toku a ngarigi acin: «Min ti zlimi a lib labar, ta nja ka cedu, a nja ka ra *Moyiz ege Dabawəzləv.» ††¹² Mata ngarigi ka Etien wa nja ngatoku toku acin, a kəbi gəbataligi, *maləmigigi baw ndiri kərap ka basi nəv ka sin. Njod sinigi slid va njap kaw ta, aza tep ta a gibe gəbatal Yahudiyagi ma basi kita. ¹³ Aza ti tepi ndiri maparam dere a gibe ndiri ma basi kita ka mbaneten ma a Etien toku. A ngarigi: «Gawla toku a nja ka ləwa ma ma ngav ngav ka *je Dabawəzləv tokon, aza a nja ka pas *mazuko Moyiz kad dere. ††¹⁴ Min ti zlimi sin á ngar, Yesu gawla tane liblay Nazaret a va ka pas je Dabawəzləv tokon kad, aza a va ka pas mazuko, Moyiz mata vəl tokon a zləra, ka tar na tik pana ta.» ¹⁵ Ndiri kərap tane lay bas kita mata zlim ta wa toku za, baw hərə ca ka Etien, aza a ləma ta, hərə tik ti wək kibe kibe *mazlən Dabawəzləv.

Labar a tala dehen Yahudiyagi

7 *Mangarama meze maday ta je Dabawəzləv a ngaren a Etien acin: «Hati ngar wa sin duze vu?» ² Etien a ngar acin: «Galamayigi tete vayigi, hi zlimi labar da ta va ka ced hini toku. Min tokon kərap, min ti sən tokon Dabawəzləv ma mar miseh maday ti pizlaha a hərə doku tokon *Abəraham, mandala a zəv ka va a liblay Haran kese kun, je tik a wilin a liblay Mesopotami. ³ Dabawəzləv mətá ngaren: “A slid ka je ku za, baw ka liblay ku za, ma va ka lay ta va ka dəfəh zləra a nin.” ⁴ Njod Abəraham ker ndiri Kalidiya ta liblay Mesopotami toku kad wa nja Dabawəzləv mata ngaren, slid va njay tik a liblay Haran. Ane ka lay toku məc həlen a cin Abəraham. Ka dawən tik, Dabawəzləv a ngaren ka slid ka liblay Haran toku za, ka yaha a liblay tokon, min tokon ta nja a nin ma səb səb cah. ††⁵ Mata yaha a liblay cah za, Dabawəzləv a zlen lay ko kedirek ka maru dakun. Sey ti ngaren: “Ta sla za, ta va ka vələh liblay toku baw a səban kugi ka mar ta.” Mandala tik Dabawəzləv mata ngaren a Abəraham wa toku, Abəraham a jan kərti kese kun. ††⁶ Dabawəzləv a ngaren a nimin: “Səban kugi a va ka vigi a liblay ma gədək ka njigi ka mohuloy. A nin ndirigi a va ka ca tegi ka balam, aza a va ka diyeten beni təd ka viya bələk fod. †††⁷ Ama kata Dabawəzləv, ta va ka bas kita ndiri ma ci səban ku ka balam toku. Ka dawən tik səban ku

†† 6:10 6:3; Luk 21:15 §† 6:11 Mat 26:59-61 §†† 6:13 18:13; 21:28; Jer 26:11 §† 7:2 22:1 §† 7:3 Gen 12:1; Hib 11:8-10 §†† 7:4 Gen 11:31; 12:4 §§† 7:5 Gen 12:7 §§§ 7:6 Gen 15:13-14

a va ka yahigi a liblay toku za ka yigi ka voh ka a liblay cah.”⁸ Dabawəzləv mata ləwa wa toku za, *zla wəla həza kad ka lapigi tete Abərahəm kad. Aza mətá ngaren ka zla məmən ndiri tik kad kama ndirigi ka sən ta á nin za, ti kawi ngama duze.

«Abərahəm mata jan kərti za acin, ca zlim tik *Izak. Ka dawən zəm lumo takan, baw məmən tik zla kad. Izak mata gəl za, ti jan kərti zlim tik *Zakob, *zla məmən tik kad. Zakob mata gəl za, ti jan wərigi guḅ a tala səray, aza zla məmən tan kərap kad dere. Wəri Zakob titoku, doku tokon ta vina cekw. †

⁹ «Doku tokon ta vina cekw toku acin ti sərəhigi ka gelemən tan *Zozef. Sinigi kawi Zozef toku aza bereten a mulukigi ma vigi a liblay *Ezip. Ama Dabawəzləv ti ker micin Zozef fonna, ††¹⁰ ti bitu ka beni kərap ta talan tik za. Zozef mata təd a gibe bay *Firaw ta liblay *Ezip za, Dabawəzləv ti vələn ndukun talan menekin, aza ti diyu, bay toku ka yəku a nəv menekin. Aza bay toku ti tedu ka hidi maday ta liblay Ezip, aza ti vələn lib je tik kərap, sin ka safu. ‡

¹¹ «Ka dawən tik, metis ti ya a liblay Ezip kərap baw a liblay *Kanana kərap. Beni maday ti ya a liblay toku, aza doku tokon a jani kən ham baba kun. ††¹² Kedirek acin Zakob ti zlimi, kən ham na ber daha a liblay Ezip. † Mata zlimi za, zlən wəri tik, doku tokon titoku ka vigi ka səkəm tik. ¹³ Kən ham mata way za, zlən tegi a nimin cəb ma səray tik. Mata tədigi a zləra Zozef ka cəb ma səray tik za, Zozef mətá ngareten acin: “Kata golomocoh hini.” A pic tik acin ada bay Firaw mətá sən gelemən Zozefigi. †††¹⁴⁻¹⁵ Njod Zozef zlən ndirigi ita ka ngazli Zakob, a ngareten: “Hi va ngazla vay tete je tik.” Ka dawən mata cedeten za, Zakob slid tete je tik, mangar ti təd ndirigi wom cesired atama jebin. Mata tədigi a liblay Ezip za, nja njagi a nin. Məc ti həlen Zakob tete doku tokon maparamigi a nin. †††¹⁶ Mata məcigi za, ndirigi baw ta, da ta a liblay Sikem ka cadak tan. A məd tegi ka lay məd memici, Abərahəm mata səkəmu kamatakan a dala a zləra kərti Hamor. §

¹⁷ «Ka dawən viya pe, pic na diya kən wa nja Dabawəzləv mata ngaren a Abərahəm kamatakan mbeh ka təd acin. Səban tokon tane liblay Ezip a fəfəligi kepic kepic, aza liblay Ezip ti wek a sinigi. ††¹⁸ Aza bay maparam mangar a sən Zozef ta kamatakan kun, a həlay bay tik a liblay Ezip toku acin. ¹⁹ Bay toku mətá kəb doki tokon, aza mətá diyatən beni. Ti ngareten ka ker wəri tan ta dawən kad ka məcigi. †††²⁰ Ka mandala tik acin ada mata mbuwi *Moyiz. Sin kula kərti ma va a nəv Dabawəzləv. Kərti toku ti diya təra makad a dawən mamən. †††²¹ Aza mamən mətá keru kad wa nja bay ma-

ta ngar. Kərti bay toku ma kərtə kərtəza daha. Va bawu gəl kən tik wa nja zlim kərti tik. ²² Moyiz a gəl, a jəkwan kən, aza a sən kən wa nja ndiri Ezip ma sənəni kənigi. Sin ti nja ka hidi ma sən ma, aza ti sən diya kəzəd.

²³ «Moyiz mata təd viya wom fod za, pic takan ti jan bən ka va ka saf vinegi ndiri *Isirayila ta liblay Ezip. †††²⁴ Ta va mazləzla katəf ngid, ti janigi a hidi maparam, sesin Ezipigi, a diyen beni a səban tik Isirayilagi. Va zleb səban tik, aza pəm gawla toku za ka nda dəwa vinen.

²⁵ «Moyiz a cuko səban tegi a va ka sən ta, Dabawəzləv a va ka bit tegi á zləra tik za. Aza ko a sənay ta dakun. ²⁶ Ka gbəma tik Moyiz jan ndiri Isirayila sərayigi, a pəmi kəsəm, aza a ngareten: “Wa ngami dāgi, hi pəm kəsəm a tala mi? Hine golomocoh dakun vu? Hi zer ma hini kad, hine nja nja menekin!” ²⁷ Ama hidi nja sembe ma day za, gwada Moyiz a ngid ngid aza a ngaren: “Nayi ma coh ka bay aza ka ma bas kita kini yi?” ²⁸ Ha may ka pəm ka za dere wa nja hoh mata pəm səban Ezip ta musukuh vu?” ²⁹ Moyiz mata zlimi wa toku za, ker liblay Ezip kad, pəpəp si tik, va njay tik a liblay Madiyan. A nin ngazl wərti, aza jan wəri kərtəpa səray. ††

³⁰ «Ka dawən viya wom fod, pic takan Moyiz ane daba donu mbeh a kəsəm cadak *Sinay, ləma pay gedikid a ri. A lib gana kuhu toku ləma *mazlən Dabawəzləv a nin. †††³¹ Mata ləma za, ti pələk talan tik, aza slid ka va mbeh mbeh ka saf tik. Mata va, va va mbeh ka təd, zlimi mongurom Vay tokon a ngaren: ³² “Kata ada Dabawəzləv dohoh Abərahəm, Izak, baw Zakob.” Moyiz mata zlimi za, tar ka nəna a pərət, aza a may ka ca həra tik a nin kun. ³³ Dabawəzləv a ngaren acin: “A pəd kərap ngaz ku kad, ngam lay hoh ta gar a nin toku, lay da menekin. ³⁴ Kati ləma ndiri da ta liblay Ezip a si beni, aza a hanigi. A tala sin kata mətá jemaha a wəzləv kad ka bit ta za. Yo tá nja cah, a ya, ta va ka zlənoh a zləra tan a liblay Ezip.”

³⁵ «Yo Moyiz toku, ndiri Isirayila ta liblay Ezip ti salari ma tik kamatakan, aza ti ngareten: “Nayi ma coh ka bay aza ka ma bas kita kini yi?” Moyiz, ndirigi mata feh ta toku wər, Dabawəzləv ti mbatu acin ka nja ka maday baw *ma bit hidi, mətá ngaren a *mazlən tik ma nja a lib gedikid ma ri toku: “A zlən Moyiz mətá va a liblay Ezip.” ††††³⁶ Moyiz toku ti diya bən bən kən pana pana a liblay Ezip, aza ti ngazla ndiri Isirayilagi a liblay toku za. Aza ti diya bən bən kən dere a *Mitil Məpirin, baw ti diyu a daba donu viya wom fod. ††††³⁷ Aza min ti sən tokon Moyiz səb ma takanna ti ngareten a ndiri Isirayilagi: “Dabawəzləv a va ka zlən hini makatəf wa nja kata ta ka səban hini za.” ††††

† 7:8 Gen 17:9-14; 21:2-4; 25:26; 29:31-30:24; 35:16-18 †† 7:9 Gen 37:11, 28; 39:2, 21 † 7:10 Gen 41:37-44 †† 7:11 Gen 41:54; 42:1-2, 5 †† Kən ham na ber daha ane liblay Ezip a zləra Zozef. ††† 7:13 Gen 45:1, 3, 16 ††† 7:14-15 Gen 45:9-10, 18; 46:6-7, 27 § 7:16 Gen 23:3-16; 49:29-30; 50:13; Jos 24:32; Hib 11:9, 13 †† 7:17 Exo 1:7-8 ††† 7:19 Exo 1:10-22 †† 7:20 Exo 2:2-10; Hib 11:23

††† 7:23 Exo 2:11-15; Hib 11:24-27 †† 7:29 Exo 2:15, 21-22; 18:3-4 †† 7:30 Exo 3:1-10 ††† 7:35 Exo 2:14; 3:2 ††† 7:36 Exo 7:3; 14:21-29; 16:1-17:16; Nom 14:33; 20:1-11 †††† 7:37 3:22-23

³⁸ «Yo ndiri Isirayila mata basigi kad a daba donu, Moyiz toku ti nja ka makatəf ta walan doku tokon ege *mazlən Dabawəzləv. Mazlən Dabawəzləv ti ləwen a tala cadak Sinay. Aza sin səb ti jan Nawər Menekin ma nja ka vəl micin ka cedeten a min tokon. ^{†39} Ama doku tokon a may ta ka zlimi ma tik dakun. Ti feh ta a dawən zləra aza ti ngareten: “Səwan ka paday kini a liblay Ezip.” ^{††40} Ti ngareten a *Aron: “A bisl tokon kəni-gi ma va ka njigi ka dabawəzləv tokon, aza ndiri ka baw ta á gibe tokon za, mini ka ləma. A diya tokon, ngam mi sənay tokon kən ma həlen a Moyiz, gawla ma ngazla tokon a liblay Ezip toku za dakun.” ^{††41} A pic tik acin bisl bisli kən wa nja kərti vilen. Mata diya ta wa toku za, baw kən, fateten a kən mata ca ta ka dabawəzləv tan toku. Tar ka darigi aza a bebeligi a tala dabawəzləv tan mata diya kən tan a zləra tan toku.

⁴² Mata diya ta wa nja ngatoku za, diri Dabawəzləv buweten dawən, aza ker ta kad ka diya kən tan. Ndiri toku acin a vohi gəmlə ta wəzləv. Ti diya ta wa nja *makatəf Dabawəzləv mata lələb a lib deftere tik. Sin ti lələbu, Dabawəzləv a ngar:

“Hin ndiri Isirayila cicah,
hin mata va ka fat kən soson a daba donu
viya wom fod,
hi faten kata vu ta. ^{††}”

⁴³ Awu, hin ti baw zuko hini zlim tik Moloko a lib je lukut tik a talan.

Aza hin ti diya gəmlə kibə kibə zuko hini zlim tik Refan,

hin ti bawu a talan dere.
Kən titoku zuko hini,
hin mata diya kən hini a zləra hini ka voh.
A tala ngatoku acin, kata Dabawəzləv,
ta va ka ngazl hini a liblay cah za
ka tep hini gədək zlan liblay *Babiloni kad.”^{††}»

⁴⁴ Etiyen a va gibik a ləwa tik, a ngar: «Mandala doku tokon mata njigi a daba donu, ti diyi *mabəla ka voh Dabawəzləv a nin. Ti diya ta wa nja Dabawəzləv mata dafen a Moyiz, aza ti ngaren: “Ma diyu wa sin.” A lib mabəla toku, *mazuko Dabawəzləv ma lələb lələb a nin. ^{††45} Mabəla toku, wəri doku tokon ti mən ta. Ka dawən tik Dabawəzləv ti gam ndiri tane liblay maparam za, aza *Yosuwa ti ngazla doku tokon ta donu toku za, ka ya ka njigi a dangaz tan. Mata va ka vigi za, pani mabəla Dabawəzləv toku, ya tan a sin. Mabəla toku ti njigi tete sin kúlá ka pic mata tedi *David ka bay. ^{††46} Bay David toku, Dabawəzləv ti yəku a nəv menekin. David toku a dəkəb Dabawəzləv acin, a ngaren: “Hoh Dabawəzləv doku kini Zakob, a ker ka katəf kata ka ndənoh jik.” ^{††47} Ama David a jan ka ndən

† 7:38 Exo 19:1-20:17; Kmy 7:53; Gal 3:19 †† 7:39 Nom 14:3
‡ 7:40 Exo 32:1-8 †† 7:42 Amo 5:25-27; Moloko: Lev 18:11 †† 7:44
mabəla: Exo 25:9, 40 ††† 7:45 Jos 3:14-17; 18:1; 2Sa 6 ††† 7:46 Dir
132:1-5

jik toku kun, sey kərti ta lib tik *Salomon áda ma jan katəf ka ndən tik. [§]

⁴⁸ «Yo gara Dabawəzləv ma day ka kən kərap wər, a wan səka ka jik, ndirigi mata ndən ta a zləra tan kun. Ko *makatəf Dabawəzləv ti ngar, ^{§†}

⁴⁹ Vay tokon Dabawəzləv a ngar:

“Wəzləv ada lay nja da, aza hayək ada lay jak ngaz da.
Aza acin wər, jik hin ta va ka ndənu
gəga kata ka nja a nin toku ada jik ma da siki?
Aza je bat da dere hi va ka ndən wəga siki? ^{§††}
⁵⁰ Yaw kən kərap kata áda ma diya tik kun vu?”^{††}»

⁵¹ Etiyen mata way labar tik ka ced za, a ngareten a ndiri ma basi kita acin: «Hin wa nja doho hini. Ndukun talan baw nəv hini toy toy, aza hin ti suk zlimi hini kad ba ka nja manja yək labar, *Mid Dabawəzləv ta nja ka ced hini. ^{§†52} Kamatakan doho hini ti diyaten beni a makatəf Dabawəzləv gi kərap. Ti pəmi makatəf Dabawəzləv gi za ma nja ka ngarigi: “Hidi ma nja ka diya kən ma va a nəv Dabawəzləv a va ka yaha.” Yo mata ya za, na hini acin, hin ti zəm madaba tik, hin ti pəmu za dere. ^{§†53} Dabawəzləv ti zləna mazlən tegi ka ced səban tokon mazuko tik, ama na hini, hi yək *mazuko Dabawəzləv toku ko kedirek kun.» ^{§†}

Məc Etiyen

⁵⁴ Ndiri ma basi kita mata zlimi labar Etiyen toku za, a basi nəv kazaway, aza a kudayeten a nəv. ^{§†55} Ama Etiyen nja *Mid Dabawəzləv zlan a dawən ta nəv, kaf həra wəzləv wəzləv, ləma Dabawəzləv a misəh maday tik, aza Yesu ma gar gar á zləra zəm tik za. ^{§†56} Etiyen toku acin a ngareten a ndiri ma basi kita: «Ta ləma wəzləv ti zlər, aza *Hidi ma yaha á zləra Dabawəzləv za ma gar gar á zləra zəm tik za.» ^{§†57} Ndiri ma basi kita mata zlim ta za, baw zlimi tan suk suk kad, aza sleri wəla, slidigi hur, njap kaw ta. ⁵⁸ Ngazl ta a lib je za, tep ta ngid ngid ka nda ta a gugun ka pəm za. Ma zlimi Etiyen a zlimi tan baw lukut tan sər kad, vəl a zləra kərti gawla maparam, zlim tik Sol ka kaw kad. Tar ka nda ta a gugun acin. ^{§§59} Ta tar ka nda ta a gugun toku, Etiyen wər a dəkəb Yesu, a ngaren: «Maday da Yesu, a baw ziziwit da za.» ¹⁸⁶⁰ Sin gbərəw a metikisem, aza fi pa' wəla day day, a ngar a nimin: «Maday, a njá ka kaw *ma ngav ngav tan mata diya ta toku a nəv kun.» Mata ləwa wa toku za, məcay tik acin. ¹⁹

Tireh Sol a tala ndiri Ekilesiya

8 Mandala ndiri ta ndi Etiyen a gugun ka pəm za, nəv Sol dəwerakun. A pic tik ndiri ti tari tireh ka

§ 7:47 2Sa 7:5-7; 1Ro 6:1-38 §† 7:48 17:24-25 §†† 7:49 Esa 66:1-2 §‡ 7:51 Exo 32:9; 33:5; Jer 4:4; Rom 2:28-29; manja yək labar: Esa 63:10; Ezé 2:3-5 §†† 7:52 Luk 11:47-48 §† 7:53 7:38; Hib 2:2 §‡ 7:54 Dir 37:12; 112:10 §§† 7:55 Mat 26:64; Kmy 2:33 §§‡ 7:56 10:11; Luk 3:21; Zan 1:51 §§§ 7:58 22:20 18 7:59 Dir 31:6; Luk 23:46 19 7:60 Luk 23:34

diyaten a ndiri Ekilesiya ta liblay Zeruzalem. Ndiri kərap ma ci talan ka Yesu a cakwayay tan acin á liblay Yahudiya ngid, baw á liblay *Samari ngid, sey fəna *makatəf Yesu gi á gindik. ¹² Etiyen mata məc za, ndiri ma nja ka ci talan ka Dabawəzləv baw ta, məd kad, aza a hanigi kahay kahay.

³ Na Sol wər, a diyay tireh tik səb ka lekw ndiri Ekilesiya. A nja ka va ida ndirigi ka jik ka jik ka gər wapahigi, ko wərtigi ka kaw ta ka fi a je fərsəna. ^{††}

Filip a liblay Samari

⁴ Ndiri ma səbi katəf Yesu ma cakwayigi toku a vigi á liblay ngid, aza a cedeten Nawər Menekin a ndirigi a tala Yesu. ⁵ Filip ta daba ndiri toku acin slid va a liblay *Samari maday, aza va cedeten labar a ndirigi a tala Yesu ada Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday. ⁶ Ndiri kərap ti zlim ta a tala ban ban kən, Filip ta nja ka diyu, aza ti ləma ta a həra tan, mətá jeni zlimi tan kad ka zlimi labar tik. ⁷ A nja ka gam *masəraf pe a kəsəm ndirigi, aza masəraf a nja ka sleri wəla ka yigi a kəsəm ndirigi za. A nja ka kaf ma gbərəw gbərəwigi baw vidiligi pe ka vigi á gar. ^{††8} Aza ndiri kərap tane liblay toku a bebeligi.

⁹ Ane liblay Samari toku, hidi maparam a nin zlim tik Simon. Ndiri kərap ta liblay toku a nja ka bazla bazli talan a hila kən ta nja ka diyu. Simon ti ca talan tik ka hidi maday. ¹⁰ Ndiri kərap ko madədayigi nja kən, ko hidi manja kən, a nja ka yəki ma tik. A nja ka ngarigi zuko maparam ti mbaday tik ka Simon, zuko toku a mar sembe ¹¹ Ndiri toku jen jen zlimi tan kad ka zlimi labar, sin ta nja ka cedu toku, ngam ti təd pic pe a nja ka ləmi hila, Simon ta nja ka diyu, aza kən toku a pələk talan tan.

¹² Filip mata ya za acin, a cedeten Nawər Menekin wa nja Dabawəzləv ta va ka mar lay, baw a tala Yesu Kiristu. Mata zlimi labar toku za, ti yək ta, aza ti jani batisma tete wərti tan. ^{††13} Simon dərə ti yək labar Dabawəzləv aza ti jan *batisma. Njay tik a jakwar Filip. Sin ta ləma ban ban kən pana pana, Filip ta nja ka diyu a vere tik, a ngar: «Gawla toku wər a diyu a nja siki?» aza a bazla bazla talan.

¹⁴ Kedirek *makatəf Yesu gi tane liblay Zeruzalem ti zlim ta zaba, ndiri ta liblay Samari ti yəki labar Dabawəzləv. Zləni Piyer ege Zan ka vigi a liblay toku. ¹⁵ Mata tədigi za, a dəkəbi Dabawəzləv a tala ndiri ma ci talan ka Dabawəzləv ta nin ka jani *Mid tik. ¹⁶ Ngam ndiri toku a jani Mid tik kese kun, sey a jani batisma áka zlim Maday tokon Yesu za á gindik. ^{††17} Piyer ege Zan baw zləra tan diya a talan ndiri toku, aza ti jani *Mid Dabawəzləv acin.

† 8:1 8:4; 11:19 †† 8:3 9:1, 13, 21; 22:4-5; 26:9-11; 1Ko 15:9; Gal 1:13 ‡ 8:4 2:41 †† 8:7 Mak 16:17; Luk 9:1 †† 8:12 28:23 ††† 8:16 19:1-6

¹⁸ Simon mata ləma za, ndiri ma ci talan ka Yesu ti jani Mid Dabawəzləv a zləra makatəf Yesu gi, sin baw dala ka vəleten a Piyer ege Zan aza a ngareten: ^{††19} «Hi vəl ka sembe na diya ban ban kən toku səka, kata ka jan ka diya zləra dā a tala hidi maparam, aza sin ka jan Mid Dabawəzləv a zləra dā səka.» ²⁰ Piyer mata zlimi labar tik za, a ngaren acin: «Ha bənu wər, kən Dabawəzləv ta nja ka vəlu a nja ka səkəm á səkəm a dala vu? Ta cedoh, hoh a talan ku lap a dala ku hi va ka lekw a lib kuhu. ²¹ Yo na ku, mi tane mi ka kən min ta nja ka diyu? Ngam nəv ku ninek a Dabawəzləv kun. ^{§22} A bu nəv ku za, ma ker ma ngav ngav kad, aza ma dəkəb Dabawəzləv, ko a va ka zer ma ngav ngav tane nəv ku kad wər. ²³ Ngam kati sənu, nəv ku wa elek, aza ma ngav ngav a maroh.» ²⁴ Simon a ngar acin: «Hini a tala hini, hi dəkəb Dabawəzləv a tala dā, ngam kən hin ma ta ngar toku ka tədaha a tala dā dakun.» ^{§†}

²⁵ Piyer ege Zan a cedey labar tan a tala Yesu, aza a ngarigi: «Min ti ləma Yesu toku a həra kini.» Kedirek cəbay tan ka va a liblay Zeruzalem. Ta va ka vigi á katəf ngid, a cedi Nawər Menekin a tala Yesu a ndiri ta liblay pana pana, bay Samari mata maru.

Filip ege hidi maday ta liblay Etiyopi

²⁶ Pic takan *mazlən Dabawəzləv a ngaren a Filip: «A slid ma va á katəf ma yaha á liblay Zeruzalem za ka va a liblay Gaza, katəf ma va á donu.» ²⁷ Filip slid va. Sin ta va ka va á katəf ngid, va va jan ege hidi maparam, hidi maday ^{§††} ta liblay Etiyopi. Kəzəd tik ta nja ka diyu, a nja ka mar gənan wərti ma mar liblay Etiyopi toku. Zlim bay wərti toku Kandas. Hidi maday toku a yaha a Zeruzalem za a lay voh Dabawəzləv, ^{§†28} a cəbay tik ka va ita. Ma nja nja a lib saret. Aza a janga a lib deftere, *makatəf Dabawəzləv *Ezay mata lalabu. ²⁹ Filip mata ləma gawla toku za, *Mid Dabawəzləv a ngaren acin: «A slid ma va mbeh mbeh a zləra gawla ta lib saret toku.» ³⁰ Filip slid á si ka va mbeh mbeh a jakwar tik. Mata təd za, a zlimi gawla toku a janga a lib deftere Ezay, aza a nehu acin: «Ha zlimi kən hoh ta jangu toku vu?» ³¹ Gawla toku a ngaren: «Awu ta sənu dakun. Hidi a ced ka dakun wər, kata ka sənu acin a nja siki? A tapaha a lib saret cah, ma ya nja a jakwar dā, ma ced ka.» Filip tap acin. ³² Labar, gawla ta lib saret mata jangu toku a ngar:

«Hidi maparam dāha,
a zlər ma tik kad ka han kun,
wa nja tumuk,
ndirigi ta nja ka ngazl ta ka fat.
A nja ka njay tik tete'w,
kibe kibe *kərti tumuk,
ndirigi ta nja ka zli soson tik. ^{§††}

††† 8:18 6:6 § 8:21 Efe 5:5 §† 8:24 Exo 9:27-28 §†† Deftere ma girek a ngar: Hidi toku bilis ma la la, ngam a liblay Etiyopi toku a nja

³³ Ndirigi ti gəci hidi toku kad,
aza ko hidi takan ma zleben səka, da dakun.
A tala hayək a wacah, səban tegi a jan ka tətər kun,
ngam ti bawı micin tik njod za.»

³⁴ Hidi maday toku mata janga labar toku za, a
ngaren a Filip acin: «A ced ka, ko labar *makatəf
Dabawəzləv, kata mata jangu cah, a ngar ka nayı wər.
A ngar ka talan tik vu? A ngar ka hidi maparam vu?»

³⁵ Filip a ngaren acin: «Labar ma jangu toku, a lalaḅ ta
a tala Yesu.» Sin tar ka ceden Nawər Menekin a tala
Yesu acin ninek ninek. ^{†36} Ta vigi a katəf ngid, va jani
yəm. Maday toku mata ləma yəm za, a ngaren a Filip
acin: «Ndah yəm ta wanacah, hoh ka diya ka *batisma
wər wa siki? Kən ma va ka tak ka kad daha vu?» ^{††}
[³⁷ Filip a ngaren: «Hati ca talan ka Yesu a nəv ma
takan wər, ha va ka jan batisma.» Gawla toku a
ngaren: «Kati yəku, Yesu Kiristu adə Kərti Dabawəzləv
duze.»] ³⁸ Gawla toku a ngareten a ndiri ma ngazli pilis
ta saret ka garigi kad njod. Mata garigi kad za, Filip
ege maday toku jemahigi a lib saret kad, aza sugudoh
səray tan a lib yəm. Filip ti diyen batisma a gawla toku
a nin. ³⁹ Mata yahigi a lib yəm za, njod *Mid Dabawə-
zləv ti ya a tala Filip, aza Filip ti silikway tik a həra ma-
day toku za. Aza maday toku acin slid tá va tik a nəv
ma ndezlezi ndezlezi. [‡]

⁴⁰ Mid Dabawəzləv toku mata wət Filip za, ti tepu a
liblay Azot. Filip slid a nin za ka va gibik. Á liblay ta ma-
zləzla katəf ngid kərap, sin mata va a nin za, a ced
Nawər Menekin a ndirigi a tala Yesu Kiristu, aza ti va
təd a liblay Kaysariya. ^{‡†}

Ca talan Sol ka Yesu

(Kmy 22:5-16; 26:12-18)

9 Sol a wilin be be a ngar: «Ta va ka diya tireh ka
pəm ndiri ma səbi katəf Yesu za.» Pic takan sin
slid va a zləra *mangarama meze maday ta je
Dabawəzləv, ^{‡†2} a ngaren: «A vəl ka derewel kata ka va
a zləra madədayigi ta *je janga Yahudiyagi tokon ma
pana pana ta liblay Damas a sin. A lib derewel toku,
ma cedeten a madədayigi toku ka kereki katəf, kata ka
va ka kawa ndiri ma səbi katəf Yesu. Ko wapahigi, ko
wərtigi, ta va ka jan ta ka da ta a liblay Zeruzalem
cah.» ^{‡††}

³ Mata jan derewel za, sin slid ka va acin. Mata va ka
nja mbeh ka təd a liblay Damas toku, njod lay ma kən-
gay ti yaha á wəzləv kad a tala tik mgbaw sin kad.

^{‡††4} Sol toku ndəv ka hayək aza zlimi mongurom hidi a
ngaren: «Wa Sol cah, ha diya tireh ka kata kemi?» ⁵ Sol
a ngar: «Maday nayı ma wəla ka cah yi?» Mongurom,
sin mata zlimi toku a ngaren acin: «Kata Yesu a ləwoh.

ka tedi hidi maday, la bilis tik kad. ^{§†} 8:27 Esa 18:7; 56:3 ^{§††} 8:32
Esa 53:7-8 [†] 8:35 Luk 24:27 ^{††} 8:36 Mat 28:19 [‡] 8:39 1Ro 18:12
^{††} 8:40 21:8 ^{‡†} 9:1 8:3 ^{‡††} 9:2 19:9, 23; 22:4; 24:14, 22; 28:22
^{‡†††} 9:3 Hab 3:3-4; 1Ti 6:16; 2Ko 4:4, 6

Ndiri hoh ta diyaten tireh toku, ha diyen a kata. ^{§6} Ama
ta ngaroh, a slid za, ma va təd a liblay toku. A nin, ndi-
rigi a va ka cedohi kəzəd, hoh ta va ka diyu. Kəzəd tik,
ha va ka diya tik səb.» ⁷ Ndiri ma vigi tete Sol wər
tete'w tete'w njay tan kad. A zlimi mongurom hidi ta
ləwa toku, ama a ləmi hidi tik kun. ⁸ Sol slid za acin,
mbələm mbələm ka zlər həra ka saf lay, nep a mbay
kun. Ndiri ma vigi tete sin kaw ta ka zləra, ka lah ta ka
va a liblay toku. ^{§†9} Kap kap wan makad a ləma lay kun,
a ham kən ham kun, aza a sa yəm kun dərə.

¹⁰ Ane liblay Damas toku, hidi maparam ma səba
katəf Yesu a nin, zlim tik Ananiyas. Ananiyas toku ləma
Yesu ti pizlaha a həra tik, aza a ngaren: «Wa Ananiyas.»
Ananiyas zla wəla, a ngaren: «Kata ta wanacah Ma-
day.» ¹¹ Aza a ngaren acin: «A slid ma va a katəf, ta nja
ka wəla ta katəf Ma Sək Sək, aza ma va ita Yahuda, ma
neh hidi ta liblay Tarsus, zlim tik Sol. Sol toku a dəkəḅ
Dabawəzləv. ^{§††12} Ti diya a nja kən tik, ti ləməh hoh
Ananiyas, hati pizlaha a həra tik. Ha tuh ka va zləra tik,
aza ha diya zləra ku a tala tik ka jan ka ləma lay a
nimin.» ^{§††13} Ananiyas a ngaren a Yesu: «Maday, ndiri pe
a nəfi zlim gawla toku. Ti cedeki tireh tik mata diyaten
a ndiri ku, ma wəl wəl ta liblay Zeruzalem. ¹⁴ Aza ti ya a
liblay cah dərə ka kaw ndiri kərap ma nja ka səbi katəf
ku. Mangarama madəday ta je Dabawəzləv ti vəleten
katəf ka ya ka kaw ndiri ma səbi katəf ku a sembe.»

¹⁵ Yesu a ngaren acin: «Ko mata nja wa nja ngatoku
səb, a slid ma va, ngam kati mbat gawla toku, ka nja
ka hidi ma va ka diya kəzəd da. Ta va ka zlənu, sin ka
va ka gi zlim dā a daba ndiri ta liblay pana pana tete
bay tan, baw a daba ndiri ta liblay *Isirayila. ^{§††16} Kata a
talan da, ta va ka dafen beni sin ta va ka su a zləra ndi-
rigi a tala da.» ^{§††17} Ananiyas mata zlimi wa toku za acin,
njod slid va a zləra Sol toku. Mata təd a zləra tik za, sin
baw zləra tik diya a talan tik, aza a ngaren: «Galamay
Sol, Maday tokon Yesu, hin mata jan a sin a katəf á zlə-
na ka, kata ka ya a zləra ku, hoh ka jan ka ləma lay a
nimin, aza *Mid Dabawəzləv ka wek nəv ku.» ^{§††18} Njod
kən ti ndəvaha a həra Sol toku kad pisled, aza həra tik
ti div acin. Sin slid za, jan batisma, ¹⁹ aza a ham kən
ham acin. Kedirek ti jan sembe a nin.

Labar Sol a ndiri ta liblay Damas

Sol wan wan kedirek a liblay Damas tete ndiri ma
səbi katəf Yesu gi. ²⁰ Njod va *je janga Yahudiyagi ma
pana pana ka cedeten a ndirigi, Yesu adə Kərti
Dabawəzləv. ^{§††21} Ndiri kərap ma zlimi labar tik ti pələk
talan tan, aza a ngarigi kəsəm kəsəm: «Kay gawla toku
ti diya tireh kahay kahay a ndiri ma səbi katəf Yesu
tane liblay Zeruzalem. Aza ti ya liblay Damas wacah ka

§ 9:5 1Ko 15:8 ^{§†} 9:8 13:11 ^{§††} 9:11 21:39; 22:3 ^{§†} 9:12 Mak
8:23-25 ^{§††} 9:15 13:2; 22:21; 23:11; 26:1; 27:24; Rom 1:5 ^{§†} 9:16
20:23; Luk 21:12; 2Ko 11:23-28 ^{§†} 9:17 19:6 ^{§††} 9:20 17:2; Luk
22:70

kaw ndiri toku za ka tep ta a zləra *mangarama madə-day ta je Dabawəzləv. Tá nja cah ka ced tokon labar a tala Yesu cah acin, a nja a nja siki?»^{†22} Sol a cedey labar tik səb a ndirigi, aza kepic kepic ndirigi pe ma nja ka yəki labar tik. A cedeten, Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday ada Yesu. *Ndiri Yahudiyagi ta liblay toku mata zlimi labar Sol toku za, ti pələk talan tan, ko ka cek a nja siki, a sənay ta dəkun. ††

²³ Wan kedirek, Yahudiyagi lapi ma tan kad acin ka pəm Sol za. ††²⁴ Ama hidi takan caw, va pirzek hərzl a Sol ka jan ka solohay tik. Sol mata zlimi za, gər gər ka solohay tik, nep a janay katəf kun. Ngam liblay ta nja a nin toku mgbaw a mohol, aza ndiri toku a nja ka puwi gara medikid tan a vudu a pic, a tala Sol ta va ka yaha ka pəm ta za. ²⁵ Ama pic takan ndiri ma səbi Sol ti diyi dabaray acin. A vudu bawi kakal kər kər miseh a mazlən tik, aza bawi Sol fi a lib tik. Baw ta zeterenna á tala mohol kad ka va lakwat ngam sin ka jan ka bitey tik.

Sol ane liblay Zeruzalem

²⁶ Sol slid va tik ane liblay Zeruzalem. Mata təd a nin za, sin mbəlam ka lap a daba ndiri ma səbi katəf Yesu, ama ndiri toku ti salarigi. A pərətigi, ngam a ca ta sin a bu nəv tik kese ninek ninek, ka nja ka hidi ma səba Yesu kun. ††²⁷ Barnabas acin den saha Sol toku, ngazl tep a zləra *makatəf Yesu gi. A cedeten wa nja Yesu mata janigi a sin a katəf ma va Damas, aza ka ləwen. A cedeten a ndiri toku dərə wa nja Sol mata cedeten labar Yesu a ndiri ta liblay Damas manja pərət. ††²⁸ Mata zlimi labar toku za, daka a pic tik ti yəki Sol acin ka nja a daba tan, aza ka həli kəzəd tete sinigi á lap ane liblay Zeruzalem. Sol a cedeten labar Yesu a ndiri ta liblay toku manja pərət. ²⁹ A cedeten labar a nimin dərə a ndiri Yahudiyagi ma nja ka ləwi ma *girek. A gabəz tete sinigi. Ama ndiri toku a gəri katəf ka pəm ta za. ³⁰ Gelemin Sol gi ma səbi katəf Yesu mata zlim ta wa toku za, tep ta a liblay Kaysariya ka va tik a liblay Tarsus. †††³¹ Ka dawən tik acin ndiri Ekilesiya ta liblay Yahudiya, ta liblay Galili baw ta liblay Samari a nji nja menekin, ngam hidi ma nja ka diyaten tireh da baba kun. Mandala tik ndirigi ti jani sembe a lib labar Dabawəzləv, a diyi kən wa nja Dabawəzləv mata may, aza a fəfəligi áka *Mid Dabawəzləv za.

Piyer ege Aneyas

³² Piyer, hidi ma nja ka tələn a liblay pana pana. Pic takan sin slid va a zləra ndiri ma nja ka ci talan ka Yesu a liblay Lida. ³³ Jan hidi maparam a nin zlim tik Aneyas, ma wan wan ka yipah tik, ti gbərəw. Ti diya viya cəfad cəfad a va á gar kun. ³⁴ Piyer a ngaren acin: «Hoh

† 9:21 8:1; 9:13-14 †† 9:22 5:42 † 9:23 23:12 †† 9:23 2Ko 11:32-33 †† 9:26 9:3-6, 20; Gal 1:18 ††† 9:27 Barnabas: 4:36-37; 11:22-30; 12:25; 13:1-4, 7, 43-50; 14:12, 20; 15:2-12, 22, 35-39; 1Ko 9:6; Gal 2:1, 9, 13 ††† 9:30 11:25; Gal 1:21

Aneyas, Yesu *Kiristu a bitoh ka ma gbərəw gbərəw ku za. A slid za, ma pad yipah ku, hoh a zləra ku.» Njod Aneyas caw slid za, ti bit. ³⁵ Ndiri kərap tane liblay Lida baw tane liblay Saron mata ləma ta gawla toku za, a va á gar, ti buwi nəv tan za ka səba katəf Yesu.

Piyer ege Tabita

³⁶ Wərti maparam ane liblay Zope zlim tik Tabita. (Tabita toku a ma girek Dorkas, a nja na ngar «meweni.») Wərti toku a nja ka səba katəf Yesu. A nja ka diyay menekin tik kahay kahay, baw a nja ka zleb nja motokonigi. ³⁷ Mandala Piyer ta nja a liblay Lida, pic takan dal ya kaw Tabita, aza ti məc. Ndirigi pan pan ta kad, baw mbuh a jik ta tala celen.

³⁸ Ndiri ma səbi katəf Yesu ta liblay Zope toku ti sən ta zaba Piyer ane liblay Lida, ma mbeh ta jakwar liblay tan. Zləni ndirigi səray ka va ka wəla ta. Ndiri toku mata vigi za, a ngareten: «A ya njod, a gərohigi a liblay kinni ta.» ³⁹ Njod Piyer slid lap tete sinigi.

Mata tədigi za, ndiri lah ta a je memici toku. Wərti ta mazləzlalay mata ləmi Piyer za, vigi a jakwar tik, a hanigi. A dafeten lukutigi, Dorkas toku mata bu kamatakan mandala sin ta nja a vere. ⁴⁰ Piyer a ngareten a ndiri ma bas bas tane jik toku acin: «Hi slid, hine va lakwat.» Mata vigi lakwat za, sin gbərəw a metikisem kad, aza a dəkəb Dabawəzləv. Bu za acin ka memici ka memici toku, aza a ngaren: «Tabita, a slid za.» Wərti toku zlər həra tik za. Mata ləma Piyer za, slid nja a madaba. ⁴¹ Piyer kawu ka zləra ka zleben lay slid za. Piyer takana wəla wərtigi tane mazləzlalay toku baw ndiri ma ci talan ka Yesu. Dafeten wərti toku ti mbəla zaba, a vere. ⁴² Kedirek ndiri ta liblay Zope kərap ti zlimi labar tik, aza ndiri pe ta daba tan ti ci talan ka Yesu. ⁴³ Piyer wan wan pe a liblay toku ane ida hidi maparam ma nja ka kəkəd bokula, zlim tik Simon. ††

Piyer ege Korneliyus

10 Hidi maparam ane liblay Kaysariya zlim tik Korneliyus. Sin maday soji ma bələkigi tane liblay Itali. †††² Gawla toku a nja ka ca talan ka Dabawəzləv, aza a nja ka dəkəbay Dabawəzləv tik tete je tik. A nja ka zlebeten a hidi nji motokon ta daba ndiri Yahudiya-gi ka vəleten kən. Kecip kepic a nja ka dəkəbay Dabawəzləv tik.

³ Pic takan, pic mata nga wəla kad, həl a nja kən tik, *mazlən Dabawəzləv ti pizlaha a həra tik. Sin ləma, a yaha ida tik. Mazlən Dabawəzləv wəlu acin: «Wa Korneliyus.» ⁴ Korneliyus mata zlimi za, bəbiz tik ti zer, baw həra ca ka sin, aza a ngaren: «Maday, kən mi ma həl mi?» Mazlən Dabawəzləv a ngaren acin: «Dabawəzləv ti yək dəkəb ku, baw kən hoh ta nja ka vəleten a

§ 9:40 Mak 5:40-41 †† 9:43 10:6, 32 ††† 10:1 10:30-33 †† 10:1 27:1, 3; Luk 7:2, 5

nja motokonigi. Sin ti dāsl talan ka hoh acin. ⁵Tá nja cah acin, a zlən ndirigi mata vigi a liblay Zope, mata va cedeten a hidi, zlim tik Simon, ta nja ka wəla ta Piyer, mata yaha. ⁶A nja ka wan ane ida hidi ma nja ka kəkəd bokula, zlim tik Simon. Je tik a jakwar mitil maday.»

⁷Mazlən Dabawəzləv slid tá va tik.

Mata va tik za, Korneliyus wəla ndiri səray ma nja ka həli kəzəd tane ida tik, baw soji takan ma nja ka ca talan ka Dabawəzləv. Soji toku a nja ka həl kəzəd na Korneliyus dəre. ⁸Korneliyus ced cedeten labar, mazlən Dabawəzləv mata ceden toku, aza a zlən tegi acin a liblay Zope.

⁹Ka gbəma tik pic debe pic, ndiri, Korneliyus mata zlən ta toku mbeh ka tədigi a liblay Zope. Mandala tik, Piyer tap a talajik ma porok porok ka dəkəb Dabawəzləv. ¹⁰Sin ta dəkəb Dabawəzləv toku, metis a ngacen, a may kən ham. Ndiri ta mbəlamı kən ka taten, həl a nja kən tik, ¹¹ləma wəzləv ti zlər, aza kən a yaha a nin kad. Kən ma yaha á wəzləv kad toku wa nja gudel maday. Pala mazlən tik fod ma kaw kaw, kən á fiya ka ya á wəzləv kad zeterenna ka ya ka hayək. ¹²Ane lib gudel toku kənigi wek a lib tik. Kən sostonigi tete kən donugi ka zlimi ka zlimi, kən ma vigi á wan baw kən ma mbirigi á wəzləv ka zlimi ka zlimi. ¹³Piyer zlimi mongurom hidi a ngaren: «A slid za, ma fat kəni toku, ma zəmu!»

¹⁴Piyer a ngar: «Awu Maday, ta zəm kən titoku kun, kən həvagi.» ¹⁵Zlimi mongurom hidi toku a nimin, a ngaren: «Piyer, kən soston, Dabawəzləv mata cu ka menekin, a njá ka cu baba ka kən həva kun.» ¹⁶Kən toku ti pizlaha a həra tik cəb makad, aza gudel takana, nja kən ta nin ma pana pana cah, cəbay tik a wəzləv. ¹⁷Mata va tik a wəzləv za, Piyer a bənu á lib tik za, a ngar: «Kən kata mata ləma cah, a may ka ced ka kən mi?»

Mandala Piyer ta bən a wilin, ndiri, Korneliyus mata zlən ta a liblay Zope ti tədigi. Mata tədi za, nehi je Simon ma nja ka kəkəd bokula. Hidi maparam dəfeten zləra a nin. Mata tədigi za ka gara medikid, ¹⁸wəli njijik toku, a ngareten: «Hidi maparam zlim tik Simon, ta nja ka wəla ta Piyer, a nja ka wan a wacah vu?» ¹⁹Gara Piyer wər, a bən a wilin be be a tala kən mata ləma toku. Mid Dabawəzləv a ngaren acin: «Ndah ndirigi a wacah makad a gərohigi. ²⁰A nja ka bən á bən kun, a slid ma jemaha a tala jik toku kad, ma lap tete sinigi, ngam katta á zləna ta.» ²¹Njod Piyer jema talajik kad, va zləra ndiri toku, a ngareten acin: «Hi ya kemi? Hidi hin ta gəru toku ada kata.» ²²Ndiri toku a ngareten: «Korneliyus, maday sojigi ma bələk á zləna kini. Sin kula hidi ma nja ka vohay Dabawəzləv tik, aza *ndiri Yahudiyagi kərap a nja ka cedi ma menekin ka sin.

*Mazlən Dabawəzləv á yaha a zləra tik mətá ngaren: «A zlən ndirigi a zləra Piyer, mata va ngareten, mata yaha.

Ta ya za, hoh ka zlimi labar tik ta va ka cedoh ta,» ada min mətá yaha.» ²³Piyer mata zlimi wa toku za, a ngareten: «Hi tuh a jik, hine nəp dangar hini zakay, hine wanay hini kad.» †

Ka gbəma tik Piyer slid lapigi tete ndiri toku ka va a liblay Kaysariya. Geleminigi maparam ta liblay Zope toku lapigi tete sinigi. Pic pic a lay vigi. ²⁴Ka gbəma tik mbeh ka tədigi acin. Gara Korneliyus wər, ti wəla vinegi tete ngami tik ka zlimi labar, Piyer ta va ka cedu. Sinigi nja njagi kad, a pu ta.

²⁵Kedirek Piyer ti tədahigi acin. Njod Korneliyus ya janigi a sin ka gara medikid. Gbərəw kad ka fəd tik. ²⁶Piyer kafu za, a ngaren: «A slid za, kata hidi memilin wa nja hoh.» ²⁷A vigi, a ləwigi, a vigi, a ləwigi, jemigi ida. Piyer mata təd za, jan ndirigi ma bas bas pe. ²⁸A ngareten acin: «Yaw ndiri da, hin ti sənu, mazuko na kini Yahudiyagi wər, ndiri mangar Yahudiyagi wa nja mini dakun, mine jem ida tan kun, aza mine lap tete sinigi dakun dəre. Ama Dabawəzləv ti ngar ka, ko nayi mangar səban da dakun, kata ka cu ka kən həva aza ka fehu dakun. ²⁹A tala ngatoku hin mata wəla ka cah, kati ya səb njod manja salar ma hini. Yo tá nja cah hi ced ka, ko hi wəla ka kemi wər.»

³⁰Korneliyus a ngaren acin: «A məndan həndan, pic mata nga wəla wa cah kad, kati dəkəb Dabawəzləv ane ida da. Njod kata ləma hidi maparam a jakwar da, lukut tik ta zlaw titiw titiw. ³¹A ngar ka acin: «Korneliyus, Dabawəzləv ti yək dəkəb ku, aza a dāsl talan ka menekin ku hoh ta nja ka diyaten a nja motokonigi. ³²Tá nja cah acin a zlən ndirigi ane liblay Zope, mata va ngareten a hidi zlim tik Simon, ta nja ka wəla ta Piyer mata yaha. A nja ka wan ida Simon ma nja ka kəkəd bokula. Je tik mbeh a jakwar mitil maday.» ³³Kata mata zlimi wa toku za, kata mətá zlənay ndirigi njod ka vay ka gərohigi. Nəv kini dewerakun hoh mata ya cah. Tá nja cah acin min tokon ti bas kərap a gibe Dabawəzləv wacah, ka zlimi labar, Dabawəzləv mata cedoh a zləra.»

³⁴Piyer takana tar ka ced labar ta lib tik acin, a ngar: «Tá nja cah, kati sənu acin, a zləra Dabawəzləv wər, ndiri kərap takanna. ³⁵Ko hidi mangar səban siki, a diya kən Dabawəzləv mata may wər, aza a pərət a sin, Dabawəzləv a nja ka may hidi toku. ³⁶Yo ndiri da, Dabawəzləv ti cedeten Nawər Menekin tik a *ndiri Isirayilagi, a ngareten: Nja menekin wər a yaha á zləra Yesu *Kiristu za, sin ada ma mar ndirigi kərap. ³⁷Hin ti sənu, kamatakan Zan ti wəla ndirigi ka diyaten *batisma. Aza kən pana pana ti diya. A tar ka diya á liblay Galili za, kúlá liblay Yahudiyagi kərap. ³⁸Dabawəzləv ti baw *Mid tik ege sembe tik aza ti vəlen a Yesu ta

† 10:11 7:56 †† 10:12 Lev 11:1-47; Ezé 4:14 ‡ 10:15 Mak 7:15, 19 †† 10:19 11:12; 13:2, 4; 15:28; 16:6; 20:22-23; 21:4, 11

‡ 10:23 10:45; 11:12 ††† 10:25 14:13-15; Kzl 19:10 ††† 10:28 10:15; Gal 2:12 § 10:30 10:1-8 †† 10:30 1:10; Luk 24:4 ††† 10:32 9:43 †† 10:34 Rom 2:11; Zak 2:1 ††† 10:35 Zan 9:31 †† 10:36 Esa 52:7; Rom 3:25-26; 5:1; 2Ko 5:18; Kol 1:20; Kzl 19:16

liblay Nazaret. Yesu acin ti tələn á liblay ngid pana pana, ti diyaten menekin a ndirigi, aza ti bit ndirigi za a lib zləra Gudul. A jan sembe na diya kən titoku a zləra Dabawəzləv. ^{†39} Min ti ləma a həra kini, kən sin mata diyu a liblay Zeruzalem baw a liblay Yahudiyagi kərap. Ka dawən tik acin ndirigi ti kpawi Yesu ka pay ma zlam-ba zlbay ka məc. ^{††40} Ama ka wan səray, ma makad tik Dabawəzləv ti mbəlahə a lib civi za, aza ti ngaren ka daf talan tik a ndirigi ka ləma ta. ⁴¹ A daf talan tik a ndirigi tem tem kun, sey a mini, Dabawəzləv mata mbatu ka nja ka sedewa tik. Dabawəzləv mata mbəla ka məc za, min ti zəm wili tete sin baw min ti sa kən tete sin. ^{‡42} Ti ngar kini, mini ka ced labar tik, ndirigi ka sən ta, sin adə Hidi, Dabawəzləv mata mbatu ka bas kita ndiri ta vere baw ndiri ma məc məcigi. ^{‡‡43} Ko *makatəf Dabawəzləv gi ta kamatakan kərap ti ngarigi ka sin, hidi ma ca talan ka Yesu toku, Dabawəzləv a va ka zer *ma ngav ngav tik kad aka zlim tik za.» ^{‡‡}

⁴⁴ Piyer ta ləwa a wilin, njod *Mid Dabawəzləv ti ya a kəsəm ndiri kərap ma zlimi labar tik. ^{‡‡‡45} *Yahudiyagi ma ci talan ka Yesu ma yahigi tete Piyer mata ləma ta za, a ngarigi: «Kay *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, Dabawəzləv a nja ka vəleten Mid tik azal dey.» ⁴⁶ A zlimi ndiri toku ta ləwi yəwən ma mangar a sən ta dakun, ta foli Dabawəzləv, aza baw ta ngarigi, sin a mar miseh maday. Piyer a ngar acin: ⁴⁷ «Ndiri toku ti jani Mid Dabawəzləv wa nja na kini. Yaw ta toku, ka diyaten batisma ta yəm wər wa siki?» ^{‡‡‡48} A ngareten a ndiri ta jakwar tik ka diyaten batisma a ndirigi áka zlim Yesu Kiristu za. Korneliyus tete ndiri tik mata jani batisma za, a ngareten a Piyer ka njigi tete sin wan kedirek. [§]

Mid Dabawəzləv a tala ndiri mangar Yahudiyagi dakun

11 Kedirek *makatəf Yesu gi tete ndiri ma səbi katəf Kiristu ta liblay Yahudiyagi ti zlimi, *ndiri mangar Yahudiyagi dakun ti yəki labar Dabawəzləv. ² Piyer mata paday tik a liblay Zeruzalem za acin, celen *Yahudiyagi a ndul ta, ³ a ngareten: «Min ti zlimi, na ku hati va wan ane ida hidi mangar Yahudiya dakun, aza mangar a *zli məmən kad kun. Aza hati zəm wili tete sinigi.» ^{§†}

⁴ Piyer mata zlimi za acin, a cedeten pisled pisled kərap kən ma tədaha a talan tik. A ngareten: ⁵ «Kata mata nja ane liblay Zope, pic takan kati dəkəb Dabawəzləv. Mandala ta dəkəb Dabawəzləv, həl a nja kən tik kata ləma kən a yaha á wəzləv kad. Kən toku wa nja gudel maday. Pala mazlən tik fod ma kaw kaw, kən a fiyaha á wəzləv kad zeterenna ka ya jakwar da. ^{§††6} Kata ca həra ka gudel toku, aza kata ləma kənigi wek a lib tik. Kən sosenigi, kən donugi, kən ma nja ka

† 10:38 Luk 4:18; 13:16; Zan 3:2 †† 10:39 3:15 ‡ 10:41 1:4; Luk 24:30-31, 41-43; Zan 21:12-13 †† 10:42 17:31; Rom 14:9; 2Ti 4:1; 1Pi 4:5 †† 10:43 13:38; Jer 31:34 ††† 10:44 2:4 ††† 10:47 8:36 § 10:48 19:5 §† 11:3 10:28; Gal 2:12 §†† 11:5 10:11-20

vigi a wan, baw kən ma nja ka mbirigi á wəzləv. ⁷ Kata zlimi mongurom hidi a ngar ka acin: “A slid za, ma fat kəni toku, ma zəmu ta.” ⁸ Kata mətá ngar acin: “Awu Maday, ta zəm kəni toku kun, kən həvagi.” ⁹ Kata cəb zlimi mongurom hidi ma yaha á wəzləv kad a nimin, a ngar ka: “Piyer, kən sosen, Dabawəzləv mata cu ka menekin, a njá ka cu baba ka kən həva kun.”

¹⁰ «Kən toku ti pizlaha wa toku cəb makad a həra da, aza cəb va tik a nimin a wəzləv. ¹¹ Kata mata ləma kən toku wa toku za, njod ndiri makad ti tədahigi ka je hidi, ta wan a nin toku. A yahigi liblay Kaysariya, hidi maparam á zləna ta. ¹² *Mid Dabawəzləv mətá ngar ka, kata ka bən á bən a zakay kun, mini ka lap səb tete sinigi. Yo, ndiri ma koh hin ta ləma ta cicah, galamayigi ma lah kigi. Min mata təd ane liblay Kaysariya za, min mətá jem ane ida Korneliyus. ¹³ Korneliyus a ced kini labar a tala *mazlən Dabawəzləv mata ləma ane je tik ma gar gar, aza ka ngaren: “A zlən ndirigi ane liblay Zope, mata va ngareten a hidi zlim tik Simon ta nja ka wəla ta Piyer mata yaha. ¹⁴ Piyer toku a va ka cedoh labar ma va ka bit talan ku baw je ku kərap.” ^{§†15} Korneliyus mata ləwa wa toku za, kata mətá tar ka ceden labar da acin. Njod *Mid Dabawəzləv ti ya talan tan, wa nja mata yaha a talan kini kamatakan. ^{§††16} Kata mata ləma Mid Dabawəzləv toku za, talan da mətá dəs acin ka ləwa, Maday tokon Yesu mata ngar kamatakan: “Gara Zan wər, sin ti diyaten *batisma a ndirigi a yəm. Ama na hini, Dabawəzləv a va ka diya hini batisma a Mid tik.” ^{§††17} Dabawəzləv ti vəl Mid tik a ndiri toku wa nja mata vəl tokon kamatakan, a min tokon ma ca talan tokon ka Maday tokon Yesu *Kiristu. Yo, Dabawəzləv adə ma diya kən toku, yaw kata acin ka ngar na da kemi?» ¹⁸ Ndiri ma nduli Piyer mata zlimi labar tik wa toku za acin, tete'w tete'wgi kad, aza a foli Dabawəzləv a ngarigi: «Kay duze kun va, Dabawəzləv ti vəl katəf a *ndiri mangar Yahudiyagi dakun ka buwi nəv tan za ka jani micin manja way dey.» ^{§†}

Tar Ekilesiya a liblay Antiyos

¹⁹ Kamatakan ndiri mata pəmi Etiyen za, ti tar ka diyaten tireh a ndiri ma səbi katəf Yesu Kiristu. Aza ndiri toku ti cakwayay tan á liblay ngid pana pana. Ndiri maparam ta daba tan ti tədigi kúlá liblay Fenisi, ndiri maparam ti tədigi kúlá liblay Kipirus, aza ndiri maparam dère ti tədigi ane liblay Antiyos. Ndiri ma cakwayigi á liblay ngid pana pana toku a cedi labar Yesu sey a *ndiri Yahudiyagi á gindik. ^{§††20} Ama ndiri maparam ma slidigi a liblay Kipirus baw a liblay Sirene za, ti vigi a liblay Antiyos dère. Ane liblay toku ti cedi Nawər Menekin a ndirigi a tala Maday tokon Yesu. Na tan wər, ti cedeten a ndiri səban *Girekigi dère.

§† 11:14 16:31 §†† 11:15 2:4 §† 11:16 1:5 §† 11:18 13:48; 14:15, 27; 15:4, 12, 22-29; 17:12; 18:5-11; 19:8-10; 20:21 §†† 11:19 8:1-4

^{†21} Dabawəzləv ti zlebeten kahay kahay a sembe tik. Ndiri pe ti yəki labar tan, aza ti buwi nəv tan za ka səba katəf Yesu. ^{††}

²² Kedirek ndiri Ekilesiya ta liblay Zeruzalem ti zlimi kən ma diya ane liblay Antiyos toku zaba. Mata zlim ta wa toku za, zləni Barnabas a nin. ²³ Barnabas toku ma-ta təd za, ti sən njod, Dabawəzləv ti diyeten menekin. Nəv tik dewerakun, aza a ngareten a ndiri toku ka səbay katəf Maday tan Yesu kepic kepic a nəv ma takan. ^{‡24} Barnabas toku, hidi menekin, *Mid Dabawəzləv wek a nəv tik, aza ti zer nəv tik yac kad ka ca talan ka Yesu. Ndiri pe ti yəki labar tik, aza ti ci talan ka Yesu. ²⁵ Barnabas slid acin ka va ane liblay Tarsus ka va ka gər Sol. ^{‡‡26} Mata janu za, cəbahigi a sin ane liblay Antiyos. Sinigi səray tan nja njagi pal viya tete ndiri Ekilesiya ta liblay toku. A jəkwaneten kən a ndirigi pe. Ane liblay Antiyos toku, ndirigi ti tar ka ci zlim ndiri ma səbi katəf Yesu «Ndiri Kiristu gi.»

²⁷ Mandala kəni toku ta diya, ndiri ma cedi labar ma yaha á zləra Dabawəzləv za ti slidigi ane liblay Zeruzalem za ka va ane Antiyos. ^{‡‡28} Mata tədigi za, ma takan ta daba tan, zlim tik Agabus, slid za, gar á gar, a ngar: «Metis mbeh ka ya a talalay kərap.» Yo, a ced a bən tik kun, Mid Dabawəzləv á ceden á nəv za ka ngar wa sin. (Metis toku ti tədaha wa nja mata ngar, mandala tik Kəlawdi adə masara ma mar lay kərap.) ^{‡‡‡29} Ndiri ma səbi katəf Yesu mata zlimi labar metis toku wa toku za acin, a ngarigi: «Səwan min tokon ka cap dala. Ko nayi mata vəlu wa nja mata janu, aza min tokon ka tepeten a cala tokon ta liblay Yahudiya ka jani kən ham a sin.» ^{‡‡‡30} Cap capi dala toku, zləni Barnabas ege Sol ka tep ta a zləra gəbataligi ta daba ndiri ma səbi katəf Yesu ka waketen a ndirigi.

Bit Piyer a je fərsəna za

12 Mandala tik bay *Herod tar ka diyaten tireh a ndiri Ekilesiya maparamigi. ² A ngareten a sojigi ka pəmi Zak gelemin Zan za. Sojigi toku a ngəbi Zak a njerven mətá məc. ³ *Ndiri Yahudiyagi mata ləmi kən, bay Herod mata diyu toku, ti gudum nəv tan. Bay toku acin mata ləma za nəv tan dewerakun, zlən sojigi ka va ka kawi Piyer ka da ta dere. A kawa ta a pic dara, ndiri ma diyi dara biret manja bas. ⁴ Mata da ta za, sin fi a je fərsəna. Aza a ngareten a sojigi gub a tala koh ka pu ta, sojigi fod gum ka lay ma takan, sojigi fod gum ka lay ma takan, cəb fod tutu. Sin mata may wər, ácah ka dawən *dara Pasəka, kama ka bas kita Piyer toku a vere ndirigi. ⁵

⁵ Piyer ane je fərsəna acin, sojigi a pu ta. Ama celegi ta lib Ekilesiya a kerı dəkəb Dabawəzləv kad kun. Kepic kepic a nja ka caten zləra a tala tik. ^{5†}

⁶ Ka vudu tik acin bay Herod mata may ka tep Piyer a gibe kita, Piyer ma jaw jaw a njemnjilem səray, a wan a daba sojigi səray ma pu ta. Sojigi maparam ma gar gar a mejije fərsəna. ⁷ Njod *mazlən Dabawəzləv ti pizlaha a jik sin ta nja a nin. A zlaw lay kəngay kəngay. *Mazlən Dabawəzləv toku acin gongusl Piyer, fuduhu za. A ngaren: «A slid njod za.» Njod njemnjilem ta ka zləra tik ti ndohigi kad ba. ^{5††8} Aza mazlən Dabawəzləv a ngaren: «A kər slapat ku a madaba, aza ma təm kərap ku a ngaz.» Piyer diya wa nja mata ngaren. Aza a ngaren a nimin: «A fi lukut ku a kəsəm, aza ma səba ka acin.» ⁹ Piyer a səbu ka ya lakwat. A cuko kən, mazlən Dabawəzləv ta diyu toku, duze kun. A zləra tik a cuko a sini. ¹⁰ Sinigi va va bat sojigi kad ma puwi mejjilik, cəb va bat sojigi maparam kad, tədigi ka gara medikid ma pek pek ta parawal masa. Njod gara medikid toku ti zləray tik a zləra tik səb, sinigi ya tan za acin. Mata vigi, va va kedirek a katəf za, njod mazlən Dabawəzləv toku ti lekwey tik a həra Piyer za.

¹¹ Piyer ti sənu acin a sini dəkun, kən toku duze. A ngar: «Tá nja cah kati sənu acin duze Dabawəzləv ti zləna mazlən tik ka ya ka bit ka a lib zləra bay Herod za, baw a lib zləra ndiri Yahudiyagi ma gər ka diya ki beni.» ¹² Mata bənu a tala kən ngatoku za, slid va ane ita Mari, mamən Zan. Zan toku a nja ka wəla ta Markus. A nin ndiri pe a dəkəbi Dabawəzləv á je za, mejjilik ma pek pek. ^{5††13} Piyer mata təd za, pəm pəm mejjilik aza wəla ta. Kərtaza a nin, zlim tik Rode ma nja ka həl kəzəd a je Mari toku. Mata zlimi za, a yaha ka zlər mejjilik kad. ¹⁴ Zlimi mongurom Piyer, aza nəv tik dewerakun. A jan ka zlər mejjilik kad kun. Pad a zal zal á si, va cedeten a ndirigi, a ngar: «Ndiri də, Piyer a lakwat, a gar a medikid!» ¹⁵ Ndiri toku mata zlim ta za, a ngareten: «Hoh wəya, ha mbanay ma ku.» Ama kərtaza toku cəb a ngareten: «Awu, ta mban ma dəkun, duze Piyer a lakwat, kati zlimi mongurom tik.» Ndiri toku a ngarigi acin: «Matoku, ziziwit tik a yaha.» ¹⁶ Ta gabəzigi wa toku, Piyer a wilin be be a pəm mejjilik. Sinigi va zlər kad acin. Mata ləma ta za, a bazla bazli talan, a ngarigi: «Kay, a jana katəf a nja siki?» ¹⁷ Piyer a ngareten a zləra ka njigi tete'w tete'w kad. A cedeten acin wa nja Dabawəzləv mata bitaha a je fərsəna za. A ngareten a ndiri toku: «Hine va ceden a Zak baw a galamay tokon maparamigi səka.» Mata way labar tik ka ləwa za acin, slid va tik a liblay maparam.

¹⁸ Lay mata pat za, sojigi saf Piyer dāha a jakwar tan baba kun. Sigi ka gər tik, á wata, á wata, ko a ləma ta dəkun. A ngarigi: «Gawla cah a wacah dəkun cah, a va ki?» ^{5††19} Bay Herod mata zlimi za, zlən sojigi ka va ka

† 11:20 Zan 7:35 †† 11:21 2:41 ‡ 11:23 13:43; 14:22; 15:32; 16:40; 18:23; 20:1, 28-31 ††† 11:25 9:30 ††† 11:27 13:1; 15:32

‡‡† 11:28 21:10 ‡‡‡ 11:29 12:12, 25; Rom 15:26; 1Ko 16:1; 2Ko 8:4; 9:2, 12; Gal 2:10 § 12:4 4:3

§† 12:5 Zak 5:16 §†† 12:7 5:19 §‡ 12:12 Zan Mak: 12:25; 13:13; 15:37; Kol 4:10 §††† 12:18 5:22-24

gər ta, a janay ta dəkun. Neh sojigi ma puwi Piyer toku: «Gawla cah a bit a nja siki?» Aza a ngareten a soji maparamigi ka pəmi soji ma puwi Piyer toku za. Bay Herod mata ngar wa toku za, sin slid ane liblay Yahudiya za, ka va ane liblay Kaysariya ka va ka nəp a nin.

Məc ma janen a bay Herod

²⁰ Pic takan bay *Herod ti bas nəv kahay kahay a ndiri ta liblay Tir baw ta liblay Sidon. Ndiri toku mata zlim ta za, bay Herod ti bas nəv ka sinigi, lapi talan kađ, slid vigi njod a zləra tik ka caten zləra, ngam a nja ka jani kən ham a liblay tik. Mata təđigi za, vigi a zləra hidi maparam, zlim tik Balastus ma nja ka saf lib je bay Herod toku, ka jan ka lah ta a zləra bay ka ləwigi tete sin. Mata təđigi a zləra bay toku za acin, a ngareten: «A nja ka bas nəv a mini kun, a zer nəv ku yac kađ, min tokon ka nja nja menekin.» Bay toku ti yək ma tan. A ngareten: «Sey hine ya pic maparam.» ²¹ Pic tik mata sla za, ndiri kərap basigi kađ. Herod baw kula lukut bay fi a kəsəm, aza gup nja kađ ka lay nja bay. A cedeten labar a ndiri ma bas bas toku kərap ka zlim ta. ²² Ndiri toku mata zlimi ləwa tik za, a pari wəla a ngarigi: «Kay hidi ma ləwa cah, hidi memilin kun, Dabawəzləv.» Sin dere ti yəku, wa nja ndiri toku mata ngarigi. ^{†23} Njod Dabawəzləv ti zlən mazlən tik acin, ya vəlen dal a kəsəm. Dal mata vəlen a kəsəm toku, dal mađad ta libi, aza ti məc acin ka dal toku, ngam ti ca talan tik wa nja Dabawəzləv, ndiri ka fol ta. ²⁴ Ka dawən məc tik acin labar Dabawəzləv ti gəgar a liblay kərap. Kəpic kəpic ndiri ma səbi katəf Yesu a fəfəligi. ^{††}

Ci da muluk Barnabas ege Sol

²⁵ Barnabas ege Sol ti tepi dala mata cap ta takana a liblay Zeruzalem. Mata va ka cəbigi a liblay Antiyos, ti ngazli Zan ta nja ka wəla ta Markus a zləra. [‡]

13 A daba ndiri Ekilesiya ta liblay Antiyos *makatəf Dabawəzləv gi a nin tete ndiri ma nja ka jangi ndirigi. Ndiri toku ađa Barnabas, Simeyon nja bokula kəsəm memilin, Lusiyus ma yaha á liblay Sirene za, Manahen ma gəligi a bay Herod ka jik ma takan, baw Sol. ^{‡†}

² Pic takan sinigi basigi kađ, a hami kən ham kun, a vohi Dabawəzləv. Ta vohi Dabawəzləv toku, njod *Mid Dabawəzləv a ngareten: «Hi vəl ka Barnabas ege Sol, kata ka zlən ta ka vigi ka diya kəzəd da. Ngam katá mbat ta.» ^{‡‡3} Ndiri toku mata zlim ta wa toku za, njigi manja ham kən ham a nimin, aza a dəkəbi Dabawəzləv a tala Barnabas ege Sol. Ka dawən tik baw zləra, diya a tala tan, aza baw ker ta ka vigi acin. ^{‡‡†}

Barnabas ege Sol a liblay Kipirus

⁴ *Mid Dabawəzləv mata zlən Barnabas ege Sol za, sinigi slid ka va a liblay Selusi ta jakwar mitil maday. Mata təđigi za, tapigi a lib kambawal ka va liblay Kipirus. Liblay toku a daba daba mitil maday. ^{‡‡‡5} Kambawal mata təđ a bəramajəjən za, sinigi jemigi kađ a liblay Kipirus toku, vigi a liblay ta nin, zlim tik Salamin. A cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi a *je janga Yahudiyagi. Ti vigi a Zan takana, ta nja ka wəla ta Markus, ka zlebeten. ^{§6-8} Sinigi slid a liblay Salamin za, va va zlan Kipirus, va kəray a liblay Pafos ta liblay Kipirus ma mgbaw ta yəm toku. Ane Pafos toku jani hidi maparam a nin ma nja ka diya hila, zlim tik Baryesu, aza ndirigi a nja ka wəla ta a ma girek Elimas. Sin səban Yahudiya, aza ti ca talan tik ka *makatəf Dabawəzləv. Ti nja ka maslay masara ma mar liblay ma mgbaw ta yəm toku. Zlim masara toku Sergiyus Pol. Sin hidi nja ndukun talan menekin. Ti wəla Barnabas ege Sol, sinigi ka va ka ceden labar Dabawəzləv, ngam a may ka zlimi dere. Ama Baryesu, gawla ma nja ka diya hila toku, a may Barnabas ege Sol kun. A kəb masara ma mar liblay toku za, ka nja manja yək labar Dabawəzləv. ^{§†9} Sol, ta nja ka wəla ta dere Pol, mata zlimi za acin, *Mid Dabawəzləv ti va wek a nəv tik, baw həra ca ka gawla ma nja ka diya hila toku, ¹⁰ aza a ngaren: «Hoh gawla ma nja ka diya tireh, baw ka kəb ndirigi cah, hoh kərti Gudul. Ndiri ma nja ka diyi kən Dabawəzləv ta may, na ku ha nja ka nja azal ka calam-bəlay tan. Kəpic kəpic ha nja ka may ka pas kəzəd Dabawəzləv kađ, mata may ka diya. ¹¹ Tá nja cah ta cedoh, Dabawəzləv a va ka bas kita ku səb səb toku. Ha va ka nja ka wələf. Wan pe ha va ka ləma lay baba kun.» Pol mata ləwa wa nja ngatoku za acin, njod həra gawla toku ti wələf, a ləma lay baba kun. Sin bu á wata fəfəlam, bu á wata fəfəlam, jan hidi ma lahu. ^{§††12} Masara ma mar lay toku mata ləma kən ma diya toku za acin, yək Yesu a nəv ma takan, aza a ngar: «Kay ndiri toku a mbani ma dəkun, labar a tala Maday token Yesu duze dey.»

Pol a liblay Antiyos, bay Pisidi mata maru

¹³ Pol tete celegi slid ane liblay Pafos za, tapigi a lib kambawal ka va a liblay Perge, bay Pamfili mata maru. Mata təđigi za, Zan ta nja ka wəla ta Markus ker ta kađ pada tik ka va a liblay Zeruzalem. ^{§†14} Pol ege Barnabas acin slidey tan a liblay Perge za, ka va a liblay Antiyos, bay Pisidi mata maru. *Pic nəp Yahudiyagi sinigi tuh a *je janga Yahudiyagi, njagi kađ. ^{§††15} Hidi ta daba ndiri ma bas bas a janga a lib deftere *mazuko Moyiz baw a lib deftere *makatəf Dabawəzləv. Mata jangu za, bayi-

† 12:22 Ezé 28:2 †† 12:24 2:41 ‡ 12:25 11:29-30 †† 13:1 11:27
‡‡ 13:2 9:15; 10:19; 22:19; Gal 1:15-16 ††† 13:3 6:6

‡‡‡ 13:4 10:19; 15:39 § 13:5 17:2 §† 13:6-8 2Ti 3:8 §†† 13:11
9:8; 22:11 §‡ 13:13 13:5; 15:38 §†† 13:14 17:2

gi ta je janga toku a ngareten a ndiri ma mbeh ta jakwar tik ka wəlahi Pol ege Barnabas tá zal za. A ngareten: «Galamayigi, labar dāha a lib hini ka cedeten a ndiri ma bas bas wər, hi cedeten.»^{†16} Pol mata zlimi za, slid'gar á gar, a ngareten a ndirigi a zləra ka njigi tete'w tete'w kad. A ngareten acin: «Hin ndiri Isirayila cich, baw hin ndiri ta ka səban maparam ma nja ka səbi katəf Dabawəzləv, hin kərap hi zlimi labar dā ta va ka ced hini toku.¹⁷ Dabawəzləv *ndiri Isirayilagi á mbat doku tokon ndiri Isirayilagi ka njigi ka ndiri tik. Doku tokon ti njigi kamatakan ka mohuloy a liblay *Ezip, aza Dabawəzləv ti fəfəl səban tan pe. Ka dawən tik ti diya ban ban kən ka ngazla ta a liblay Ezip toku za.^{††18} Mata ngazla ta za acin, doku tokon toku ti njigi ane daba donu viya wom fod, aza Dabawəzləv a nja ka vəleten kən ham.^{†19} Ka dawən tik, sin gam səban ndiri cesired ta liblay maparam, zlim tik *Kanana. Dabawəzləv mata gam ndiri toku za, ngazlahi doku tokon ta daba donu za, ka njigi a nin, ka mar ta.^{††20} Nja tan mata njigi a liblay Ezip baw mata njigi a daba donu kúlá mata tədigi a liblay Kanana, ti diya viya bələk fod a wom jebin.

«Ane liblay Kanana toku acin, Dabawəzləv ti mbat ndiri pana pana ta daba tan, ka ted ta ka nja ka alkali ka dawən ka dawən, kúlá ka *Samuyel, *makatəf Dabawəzləv mata tədaha.^{††21} Mandala Samuyel ta nja a daba tan acin, sinigi ti neh ta, sin ka tedeten bay ma va ka mar ta. Mata ngarigi wa toku za, Dabawəzləv ted Sawulu kərti Kis, ta ka səban *Benjamin. Sawulu toku ti nja ka bay tan viya wom fod.^{†††22} Ka dawən tik Dabawəzləv ti gwadu kad ba, aza ti ted *David ka nja ka dangaz tik. Dabawəzləv a ngar ka David toku: "Kati jan kula hidi, wa nja nəv dā ta may, sin David kərti *Yesa. A va ka diya kən kərap, wa nja kata mata may."^{†††23} Yo Yesu acin ti mbu a madaba səban David, dehen ta vina cekw toku. Dabawəzləv ti ted Yesu ka ma bit ndiri Isirayila, wa nja sin mata ngar kamatakan.^{§24} Mandala Yesu a tar kəzəd ka həl kese kun, Zan ma nja ka diya *batisma ti ngareten a ndiri Isirayilagi kərap, ka buwi nəv tan za, ka jani batisma.^{§†25} Mata va ka nja mbeh ka way kəzəd tik, a ngareten a nimin: "Kata ada hidi, hin ta puwu dākun. Hidi hin ta puwu toku a va ka yaha ka dangaz dā. Sin day ka kata. Ta təd gəga ka nja ka balam tik, ka masl miseh kərap tik kad kun."^{§††}

²⁶ Pol a ngar a nimin: «Hin səban *Abəraham cich baw hin ndiri ta ka səban maparam ma nja ka səba katəf Dabawəzləv, hi zlimi acin. Dabawəzləv mata ngar a va ka bit ndirigi, a ngar ka min tokon.²⁷ Yesu mata

† 13:15 15:21 †† 13:17 Exo 1:7; Deu 5:15 † 13:18 Exo 16:35; Nom 14:33-34; Deu 29:4 †† 13:19 Deu 7:1; Jos 14:1 †† 13:20 Jug 2:16; 1Sa 3:20 ††† 13:21 1Sa 8:5, 19; 10:21; 11:15 ††† 13:22 1Sa 16:12; 13:14 § 13:23 Esa 11:1; Rom 1:3; Kzl 5:5 †† 13:24 Luk 3:3 ††† 13:25 Luk 3:15-16

nja ane liblay Zeruzalem, ndiri ta nin baw madəday tan a sən ta səka Yesu áda ma va ka bit ndirigi toku kun. Aza labar, *makatəf Dabawəzləv gi mata lalab ta a tala Yesu toku, baw ta nja ka janga ta kepic kepic a pic nəp, a va ndukun talan tan kun. Aza ndiri toku ti diya kap, wa nja labar makatəf toku ta ngar a tala Yesu. Ti fiyi Yesu toku ka kita.^{§†28} Mata fi ta ka kita za, gər gəri kən ma ngav ngav, Yesu mata diyu, ka jan ka pəm tik za, a jan ta dākun. Ama ti ngareten a *Pilat səb ka pəmu za.^{§††29} Aza ti kpaw ta ka pay ma zlambda zlambda acin ka pəm za. Mata diya ta wa nja ngatoku toku, ti diyi kap, wa nja labar Dabawəzləv mata ngar. Mata məc za, baw ta məd kad.^{§†30} Ama Dabawəzləv ti mbəlahi a civi za.^{§†31} Ka dawən tik, ti daf talan tik cəb pe a ndiri ma təlanigi tete sin kamatakan, a liblay Galili za, ka va a liblay Zeruzalem. Ndiri toku mata ləma ta, ti mbəla za-ba, ti mbadigi ka sedewa tik acin, ka cedeten labar tik a ndiri Isirayilagi.^{§†32} Na kini dere, mine ced hini Nawər Menekin a tala Yesu. Hi ləma, kamatakan Dabawəzləv ti ngareten a doku tokon ta vina cekw, a va ka diya kən maparam.^{§†33} Kən mata ngar a va ka diya toku, tá nja cah ti diyu kap, wa nja sin mata ngar. Sin ti mbəla Yesu ka məc za. Mata mbəla ka məc za toku, ka min tokon ma tətər a madaba ndiri ta vina cekw. A lib *deftere dirfi ka bəwa ma səray Dabawəzləv a ngar ka Yesu:

"Hoh kərti dā.

A picah acin ndirigi a va ka sən ta, kata Cehw."

³⁴ Dabawəzləv ti ngar dere:

"Tá nja cah ta va ka vəl hini kula kən menekin mangar a ngav kun, kata mata ngaren a David kamatakan."

Yo Dabawəzləv mata mbəla Yesu a civi za acin, ka nja manja məc a nimin, aza viren kəsəm tik ka nja manja wəra, ti diyu kap wa nja mata ngar toku.^{§§35} Aza a lib deftere Dabawəzləv ka lay maparam, David a ngar a nimin:

"Hidi hoh mata mbatu,

ha va ka ker viren kəsəm tik ane civi ka wəra dākun."

¹⁸

³⁶ David mata ngar a nja ngatoku, a ngar ka sin a talan tik kun. Ngam mandala tik, David mata nja a vere, sin ti həl kəzəd Dabawəzləv. Mata məc za, ti məd ta a jakwar dehen, aza viren kəsəm tik ti wəra a lib civi.

¹⁹³⁷ Ama na hidi, Dabawəzləv mata mbəlahi ka məc za, viren kəsəm tik a wəra səka a lib civi dākun.

³⁸ «Galamayigi, hi zlimi labar dā ta va ka ced hini toku. Áka Yesu, Dabawəzləv ti zlər katəf kad ba, hini ka jan zer *ma ngav ngav hini a gibe tik.²⁰ Yo, hin ti sənu, kamatakan hin ti diya kən, wa nja *mazuko Moyiz ma-

§† 13:27 3:17 §†† 13:28 Luk 23:4, 14-15, 21-23 †† 13:29 Luk 23:50-56 †† 13:30 3:15 ††† 13:31 1:3, 8 ††† 13:32 Dir 2:7; Rom 1:3-4 ††† 13:34 Esa 55:3 18 13:35 Dir 16:10 19 13:36 2:29 20 13:38 10:43; 15:10

ta ngar, aza hi jan zer *ma ngav ngav hini kad a gibe Dabawəzləv kun. ³⁹ Ama tá nja cah, hidi ma ca talan ka Yesu a va ka jan zer ma ngav ngav tik kərap kad. ⁴⁰ Hi kaw talan hini a labar, kata mata ced hini toku acin. Hin ti ficiku wər, hi va ka diyu wa nja makatəf Dabawəzləv maparam mata ngar a lib deftere tik. Sin ti ngar,

⁴¹ Dabawəzləv a ngar:

“Hi kaw talan hini,
hin ndiri ma nja ka kaf talan hini za cicah,
ngam ta va ka diya kəzəd maparam a daba hini.
Kəzəd toku a va ka pələk talan hini.

Ko hidi maparam ti ced hini labar a tala kəzəd toku,
hi va ka yək ma tik kun,
aza hi va ka lek.w.”^{††}

⁴² Pol mata way ka ced labar tik a *je janga Yahudiya-gi za, slid ka va tan a lakwat ege Barnabas. Mata va ka yi lakwat, ndirigi a ngareten ka cəbahigi a nimin a *pic nəp ka cedi labar a tala Yesu. ⁴³ Ndiri ma bas bas va tan ita acin. *Ndiri Yahudiyagi pe baw ndiri ma mbađay tan kamatakan ka səba *mazuko Yahudiyagi, ti səbi Pol ege Barnabas. Pol ege Barnabas acin a ngəzi ndiri toku, aza a ngareten: «Dabawəzləv ti vəl hi ni menekin tik. Tá nja cah, hi səba katəf tik acin.»[‡]

⁴⁴ Pic nəp Yahudiya mata təd za, pala maday ndiri ta liblay toku kərap bas basigi kad ka zlimi labar Dabawəzləv, Pol ege Barnabas ta va ka ced ta. ^{††45} Ndiri Yahudiyagi mata ləma, ndiri ma bas bas pe za, a sərəhigi ka Pol ege Barnabas. Pol ta ced labar Dabawəzləv a ndirigi, a gəri ma tik, aza a ra ta. ⁴⁶ Ta ra ta toku, Pol ege Barnabas a ngareten a ndiri toku kpay kpay kad manja pərət: «Hin ndiri Yahudiyagi, Dabawəzləv ti may hini ka zlimi labar tik pəla pəla zakay. Ama na hini, hi yək dakun, aza hin ti feh micin manja way, Dabawəzləv mata may ka vəl hini. Yo, hin mata diyu wa nja ngatoku, ni va ka va kini, ka va ka cedeten labar Dabawəzləv a *ndiri mangar Yahudiyagi dakun acin. ^{††47} Mi va ka diya kən, wa nja Maday da Yesu mata ced kini. Sin ti ngar ka:

“Kati tedoh ka nja ka lay ma kəngay
wa nja pitirla.

Ha va ka dafeten kula katəf na bit micin
a səban ndiri ma pana pana,
kúlá madabalay ngid,
wa nja Dabawəzləv ta va ka bit tegi.”^{‡‡}

⁴⁸ Ndiri mangar Yahudiyagi dakun mata zlimi labar, Pol mata cedu toku za, nəv tan dewerakun, aza a ngarigi: «Kay ni va ka bit dere. Labar a tala Maday tokon Yesu dewerakun.» Ndiri kərap Dabawəzləv mata mbat ta ka jan micin manja way, ti ci talan ka Yesu. ^{‡‡‡}

⁴⁹ Kedirek labar Dabawəzləv ti gəgar a liblay ta nin kərap. ^{§50} Ama Yahudiyagi a kəbi wərti madəday ma

† 13:39 Rom 4:25; 6:7; 10:4 †† 13:41 Hab 1:5 ‡ 13:43 11:23
†† 13:44 17:2 ‡‡ 13:46 3:26; 18:6 ‡‡‡ 13:47 Esa 49:6 ‡‡‡ 13:48
11:18 § 13:49 2:41

nja ka vohi Dabawəzləv, baw ndiri madədayigi ma kawi liblay, ka diyi tireh a Pol ege Barnabas. Ndiri toku gam ta a liblay tan za. ⁵¹ Pol ege Barnabas slidigi caw za, tih tih girbitil ta ka ngaz tan kad, slid tá va tan, ka va a liblay Ikoniya. Mata tihi girbitil ta ka ngaz tan kad toku, ka sən ta a nin, ti diyi kən ma ngav ngav. ^{§†52} Gara ndiri ma səbi katəf Yesu ta liblay Antiyos mata ker ta kad toku, *Mid Dabawəzləv ti wek a nəv tan, aza a bebeligi kahay kahay.

Pol ege Barnabas a liblay Ikoniya

14 Pol ege Barnabas mata tədigi ane liblay Ikoniya za, ti tuhigi a je janga ndiri Yahudiyagi a nimin, ka cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi. Ləwa ta pakam tan mata ləwa ta, ti gudum nəv ndirigi. Aza ndiri Yahudiyagi tete *ndiri mangar Yahudiyagi dakun pe, ti yəki labar tan, aza ti ci talan ka Yesu. ^{§††2} Ama Yahudiyagi maparam ta nin a mbal ta ka yəki ma tan kun. A kəbi ndiri maparam mangar Yahudiyagi dakun ka basi nəv ka ndiri ma səbi katəf Kiristu. ^{§†3} Ama Pol ege Barnabas ti nəpigi səb a nin wan pe. A cay talan tan ka Yesu, aza a cedeten labar Yesu a ndirigi manja pərət. Yesu dere ti vəleten sembe ka diya ban ban kən pana pana ngam ndirigi ka sən ta, labar tan ta nja ka ced ta a tala menekin Yesu wər duze. ^{§††}

⁴ Ndiri ta liblay Ikoniya mata ləma ta wa toku za, kpalay tan za pana. Ndiri maparam lapay tan ka Yahudiyagi, aza ndiri maparam lapay tan ka njigi tete Pol ege Barnabas. ⁵ Ka dawən tik, ndiri Yahudiyagi baw *ndiri mangar Yahudiyagi dakun tete bay tan, lapi ma tan takan kad ka diyaten tireh a Pol ege Barnabas, aza ka nda ta a gugun ka pəm za. ^{§†6} Pol ege Barnabas ma-ta sən ta za, njod pəpəp si tan a liblay ma pana pana ta liblay bay Likawoni. Zlim liblayigi titoku Listəra, Derbe baw liblay maparamigi ma mbeh mbeh ta nin. ^{§†7} A liblay mata sigi a nin toku a cedi Nawər Menekin a tala Yesu Kiristu.

Pol ege Barnabas a liblay Listəra

⁸ Ane liblay Listəra, hidi maparam a nin, ma gbərəw gbərəw. Daka mbuwa tik a lib mamən kad, a va á gar kun. Ma nja nja a daba ndiri ma bas bas, ^{§§†9} tete'w kad ka zlimi labar, Pol ta cedu. Njod həra Pol gəram ege sin. Mata ləma za, ti sən nəv gawla toku zaba, ti sən u a ca talan ka Dabawəzləv, Dabawəzləv a va ka bitu za. ¹⁰ Pol a ngaren acin: «A slid za, ma gar á gar!» Gawla toku caw slid za, a va acin caway caway. ¹¹ Ndiri kərap ma bas bas mata ləmi ban ban kən, Pol mata diyu toku za, a ci wəla day day, aza a ngarigi a ma tan: «Haya ndiri da, zuko tokon ti mbađay tan ka hidi memilin, aza ti jemahigi a wəzləv kad ba a daba tokon.» ^{§§†12} Ti ci

§† 13:51 18:6; Luk 9:5 §†† 14:1 17:2 §† 14:2 13:45 §†† 14:3
2:22 §† 14:5 14:19; 2Ti 3:11 §† 14:6 Mat 10:23 §†† 14:8 3:2

zlim Barnabas *Zewus wa nja zlim zuko tan. Na Pol dere *Hermes wa nja zlimi zuko tan. Hermes toku ada zlim zuko makatəf, ma nja ka sən ləwa, ada mátá ci zlim Pol wa sin.

¹³ Je zuko tan Zewus mbeh ka gara medikid ta liblay Listəra toku. Njod acin *mangarama Zewus ti baw malavigi, aza baw fofon pay, va ka gara medikid na va a liblay tan. A nin ti may, sin tete ndirigi ka fateten malavigi toku a Pol ege Barnabas mata ca ta ka zuko tan toku. ¹⁴ Pol ege Barnabas mata ləmi kən ta diya ta toku za, ti basi nəv, baw lukut ta kəsəm tan, pər pər za, ndiri toku ka sən ta á nin za, kən mata diya ta ninek kun. Vigi njod a daba ndiri ma bas bas, a ngareten acin: ¹⁵ «Ala wa ndiri cah, hi diya kən mi ngacah mi? Min səb wa nja ndiri ma tem. Aza min hidi memilin wa nja hini dere. Na kini, min ti ya səb ka ced hini Nawər Menekin a tala Yesu. Ma mbikid zuko hini Zewus, hin ta nja ka səba toku, hi səba kən kahay. Hi ker kad, hine səba katəf diri Dabawəzləv, Dabawəzləv ma tətər wəzləv, hayək, yəm, baw kənigi kərap. ¹⁶ A vina cekw, Dabawəzləv ti kereten katəf a ndirigi ko səban siki, ka səba mazuko tan wa nja nəv tan mata may. ¹⁷ Aza ko mandala tik, Dabawəzləv ti dafeten áka menekin tik za, sin dāha duze. Sin ti zləna van, kən ham ka mbuwigi ninek ninek, ndirigi ka zəm ta, zəm zəm wek, aza ka bebeligi.» ¹⁸ Ko Pol ege Barnabas mata ləwatan a ndirigi wa toku za, ndirigi a may ta ka yəki ma tan njod kun. Ama ka dawən tik acin ti yək ta, aza ti ker malav tan kad manja fat.

¹⁹ Kedirek *ndiri Yahudiyagi maparam ti yahigi á liblay Antiyos za, bay Pisidi mata maru, baw á liblay Ikoniya za. A kəbi ndirigi ta liblay toku ka diyi tireh ka Pol ege Barnabas. A ndi Pol a gugun ka pəm za. Mata nda ta, nda nda za, a ca kən tan ti məc. A ngazl ta áka hayək ane lib je za, ka tep ta a donu, ficik ta a nin. ²⁰ Njod ndiri ma ci talan ka Yesu ti ya basigi mgbaw a jakwar tik. Mata basi kad, Pol ti nəpay tik zaba, slid za acin, cəbay tik a nimin a liblay Listəra, mata ngazla ta ane za toku. Ka gbəma tik, slid ege Barnabas, va tan a liblay Derbe.

Ci dā muluk Pol ege Barnabas ti kəray acin

²¹ Pol ege Barnabas ti tədigi a liblay Derbe acin, a cedeten Nawər Menekin a tala Yesu a ndirigi. Ndiri pe ti zlimi labar tan, aza ti yək ta. Ka dawən tik Pol ege Barnabas slidigi ka cəbay tan ka dangaz. A zlanigi á liblay Listəra, Ikoniya baw Antiyos, bay Pisidi mata maru. ²² Ka liblay ka liblay mata zlanigi ane za, a ngareten a ndiri ma səbi katəf Yesu: «Hi bərəs kad, aza hine kaw labar Yesu zləra səsəray.» Aza a ngareten a nimin dere: «Min tokon ma səba katəf Yesu, ni va ka sa

tokon beni pana pana a tala tik, kama ka təd ka lay, Dabawəzləv ta maru.» ²³ A daba ndiri Ekilesiya ka liblay ka liblay, ti mbati ndirigi ta daba tan ka njigi ka gəbatal ta daba tan. Pol ege Barnabas ti njigi manja ham kən ham, aza a dəkəbi Dabawəzləv a tala gəbatali toku, ngam Yesu, ta nja ka ci talan a nin, ka pu ta ninek ninek. ²⁴ Kedirek Pol ege Barnabas slidigi zlanı liblay, bay Pisidi mata maru za ka va a liblay, bay Pamfili mata maru. ²⁵ Vigi a liblay Perge ta nin. A cedeten labar Dabawəzləv a ndiri ta nin. Kedirek slidigi a nin za, vigi a liblay Atali. ²⁶ A nin tapigi a lib kambawal ka cəb ka va a liblay Antiyos. Kamatakan, sinigi mata va ka slidigi a liblay toku za, ndiri ta nin ti dəkəbi Dabawəzləv ka diya menekin tik a tala tan ka zlebeten a kəzəd tan ta va ka diya ta. Tá nja cah ti mgbiyi fini kəzəd tan toku acin. ²⁷ Mata tədigi a liblay Antiyos toku za, basi ndiri Ekilesiya kərap kad, aza a cedeten labar, wa nja Dabawəzləv mata waneten a dawən a lib kəzəd tik, mata vəleten a zləra ka diya ta. Aza a cedeten a ndirigi a nimin, wa nja Dabawəzləv mata zləreten katəf a *ndiri mangar Yahudiyagi dākun, ka ci talan ka Yesu. ²⁸ Mata wayi labar ka ced za, a vi njod a liblay toku za dākun, nja njagi a nin tete celegi.

Gabəz maday a tala mazuko Moyiz a Zeruzalem

15 Pic takan ndiri maparam slidigi ane liblay Yahudiya za, ka va a liblay Antiyos. Mata tədigi za, a ngareten a ndiri ma səbi katəf Yesu ta nin: «Galamayigi, hin ti may Dabawəzləv ka bit micin hini wər, sey hini ka *zla məmən kad wa nja *mazuko Moyiz ta ngar.» ¹ Pol ege Barnabas mata zlimi labar toku za, a va nəv tan kun. Tar ka gabəzigi tete ndiri toku, a ngareten: «Kay, wa sin kun!» Mata gabəzigi, gabəz gabəz kahay kahay za, ndiri maparam ta nin a ngarigi: «Səwan min tokon ka zlən Pol ege Barnabas baw ndiri maparam ta daba tokon, ka vigi a liblay Zeruzalem ka va ka cəbi ma tik tete *makatəf Yesu gi baw gəbataligi ta daba ndiri Kiristu.» ² Ndiri Ekilesiya kərap mata zlim ta wa toku za, ti lapi ma tan kad takan, aza ti zlən tegi. Sinigi ti za acin. A zlanigi á liblay Fenisi baw á liblay Samari. Ka liblay ka liblay mata zlanigi á nin za, a cedeten labar a celegi, wa nja *ndiri mangar Yahudiya gi dākun mata ci talan ka Yesu. Gelemenigi ta liblay titoku mata zlim ta wa toku za, nəv tan dewaterkun.

³ Mata tədigi ane liblay Zeruzalem za acin, ndiri Ekilesiya ta nin tete makatəf Yesu gi baw gəbataligi ti yək ta zləra səsəray. Tar ka cedeten labar a ndiri toku wa nja Dabawəzləv mata waneten a dawən a lib kəzəd tik, mata vəleten a zləra ka diya ta. ⁴ A daba ndiri ma bas bas ma zlimi labar ta ced ta, ndiri *Farisagi ma ci talan

§§‡ 14:11 28:6 † 14:13 10:25-26; Dan 2:46 †† 14:15 Exo 20:11; 1Ko 8:4-6 ‡ 14:16 17:30 †† 14:17 Dir 147:8; Jer 5:24 ‡‡ 14:19 14:5; 13:50; 17:13; 2Ko 11:25

††† 14:22 11:23 ‡‡‡ 14:23 6:6; Tit 1:5 § 14:26 13:1-2 §† 14:27 11:18; 15:12 §†† 15:1 Lev 12:3; Gal 5:2 §‡ 15:2 Gal 2:1-10 §†† 15:4 15:12

ka Yesu egi a nin dere. Mata zlim ta za, *ndiri mangar Yahudiyagi dakun ti yəki Yesu, njođ slidigi za acin, a ngarigi: «*Ndiri mangar Yahudiyagi dakun ma ci talan ka Yesu toku, sey min tokon ka ngareten, ka zli məmən kad, aza ka səba *mazuko Moyiz dere.»⁶ Makatəf Yesu gi kərap tete gəbataligi basigi kad acin, ka gabəz a tala ma ngatoku.⁷ Mata gabəzigi kahay kahay a tala tik za, Piyer slid za acin, a ngar: «Galamayigi, hin ti sənu, da-ka məndan cekw Dabawəzləv ti mbat ka a daba hini, kata ka ced Nawər Menekin a tala Yesu a *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, ngam ndiri toku ka ci talan ka Yesu.¹⁸ Dabawəzləv a tala tik, ma sən nəv ndirigi kərap, ti vəleten *Mid tik dere wa nja mata vəl tokon. Mata diyu wa nja ngatoku, a daf tokon a may ta dere.^{††9} Min tokon Yahudiyagi tete sinigi mangar Yahudiyagi dakun, a həra Dabawəzləv takanna. Dabawəzləv ti zlambdađ nəv tan dere, ngam mata ci talan ka Yesu.^{††10-11} Tá nja cah acin, hidi ta njá ka ngareten ka səbi mazuko Moyiz, ma va ka pələk talan tan kun. Ko min tokon tete doku tokon, mazuko ngatoku ti day ka talan tokon. Min tokon ti sənu, Dabawəzləv ti bit tokon wa nja mata bit sinigi, a tala menekin, Maday tokon Yesu mata diyu, a tala səba mazuko Moyiz dakun. Aza acin min tokon ti ngareten ka səba mazuko toku wər, hidi a va ka tetel ma Dabawəzləv kahay.»^{††}

¹² Ndiri ma bas bas kərap mata zlim ta wa toku za, gabəz tan kəsəm kəsəm ti way acin. Tete'w tete'wgi kad ka zlimi labar, Pol ege Barnabas ta va ka ced ta. Tar ka cedeten ban ban kən, Dabawəzləv mata vəleten sembe ka diya tik a tala *ndiri mangar Yahudiyagi dakun.^{††13} Mata wayi labar tan ka ləwa za acin, Zak a ləwaten a ndirigi, a ngareten: «Galamayigi, hi zlimi labar da ta va ka ced hini toku.¹⁴ Min tokon ti zlimi labar, Simon Piyer mata ced tokon, wa nja Dabawəzləv mata dasl talan kamatakan ka *ndiri mangar Yahudiyagi dakun. Sin ti mbat ndiri maparam ta daba tan ka njigi ka ndiri tik.¹⁵ Yo, labar Simon Piyer toku wa nja na *makatəf Dabawəzləv gi mata lalab ta kamatakan a lib deftere Dabawəzləv. Ti lalab ta, Dabawəzləv a ngar:

¹⁶ "Pic takan ta va ka cəbaha.

Ta cəba za, je bay *David ma gom gom toku, ta va ka ndənu.

Ko həzəb tik ti gom, ta va ka ndənu azal lay tik.^{††}

¹⁷ Ta va ka ndənu a lay tik toku,

ngam ndiri maparam ka gəri katəf ka səni kata, diri Dabawəzləv.

Baw ndiri ta talalay kərap, kata mata mbat ta, ka njigi acin ka ndiri da.

Ngatoku ada labar, kata Dabawəzləv mata ngar, aza ta va ka diyu,

¹⁸ wa nja kata mata ngar daka məndan cekw."»

¹⁹ Zak a ngar a nimin: «Mata nja wa nja ngatoku, na da ta may ácah wər, min tokon ka ngareten a *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, ma gər ka səbi katəf Dabawəzləv, ka keri mazuko Moyiz maparam kad, ma va ka pələk talan tan.^{††20} Ama ta bənu wər, səwan min tokon ka lalabeten derewel, ka cedeten a lib tik, kən ta va ka njigi manja diya ta. Ka njigi manja zəmi viren, ndirigi ta nja ka fat ta ka zuko. Ka njigi manja diya kən weli. Kən soson mata bərat tegi á bərat, ka zəm ta dakun. Aza ko bebiz kən soson ta nja ka ir ta, ka zəm ta dakun dere.^{††21} Ngam mazuko Moyiz ngacah ndiri ka lay ka lay ti sən ta zaba, daka a vina cekw ndirigi a nja ka janga ta kepic kepic a *je janga Yahudiyagi a *pic nəp^{††}»^{††}

Derewel a ndiri ma ci talan ka Yesu, mangar Yahudiyagi dakun tane Antiyos ta liblay Siri

²² Ndiri kərap ti yawi labar Zak. *Makatəf Yesu gi, gəbataligi baw ndiri Ekilesiya kərap ti lapi ma tan kad takan, ka zlən ndiri maparam ma va ka lahi Pol ege Barnabas a liblay Antiyos. A mbati Silas baw Yahuda, ndiri mata ci zlim tik Barsabas. Ndiri ma səray mata mbat ta toku, a mbati ndiri madədayigi ta daba tan.^{††23} A vəleten derewel a zləra ka tep ta. Labar mata lalab ta ada cah:

«*Makatəf Yesu gi ta wacah, gəbataligi, baw golomoco hini, min kərap, mine fəd hini, hin galamay kini mangar Yahudiyagi dakun ta liblay Antiyos baw ta liblay pana pana, bay Siri baw bay Silisi mata mar ta.

²⁴ Min ti zlimi labar a tala ndiri ta daba kini, ma vayigi kamatakan a liblay hini. Min ti zlimi, labar tan mata ced ta, ti pələk talan hini, aza hin ti pərat kedirek. Aza- ma mine zlənay ta dakun.^{††25} A tala ngatoku acin, min kərap min mətá lap ma kini kad takan, ka mbat ndirigi ka zlənay ta a zləra hini. A va ka vayigi tete Barnabas baw Pol, kula galamay kini menekin,²⁶ ma nja ka həli kəzəd Maday tokon Yesu *Kiristu. Ko ndirigi a gər ta ka pəm za a tala Yesu, a nja ka diyay kəzəd tan səb.

²⁷ Ndiri min mata mbat ta ka lapigi tete sinigi ada Yahuda ege Silas. Ndiri ma səray titoku a va ka ced hini labar ta lib derewel toku pisled pisled kərap.²⁸⁻²⁹ Yo, min a tala kini baw *Mid Dabawəzləv, min ti may ácah, ka ced hini mazuko ma va ka pələk talan hini, wa nja ndiri maparam mata ced hini kamatakan kun. Na kini, kən min mata may ka ced hini wər, hini ka nja manja zəm viren, ndirigi ta nja ka fat ta ka zuko, hini ka nja manja zəm bebiz kən soson, ta nja ka ir ta, hini ka nja

††† 15:19 Gal 5:3 § 15:20 15:29; 21:25; viren zuko: 1Ko 8:1-13; 10:23-33; kən weli: Lev 18:6-18; bərat: Lev 17:15; bebiz: Lev 17:10-14 §† Hi va ka jan mazuko cıcah ane ka deftere Lévitique 17 ege 18. A nin a ngarigi, ndiri mangar Yahudiyagi dakun ti may ta ka lapigi tete Yahudiyagi ka zəmi wili á lap, sey ka səbi mazuko cıcah. §†† 15:21 13:15 §† 15:22 11:18; 16:4 §†† 15:24 Gal 1:7; 5:10

† 15:7 10:1-43 †† 15:8 2:4; 10:44 † 15:9 10:35 †† 15:10-11 15:19; Gal 2:16; 3:10-12; Efe 2:5-8 †† 15:12 2:22 ††† 15:16 Amo 9:11-12; Esa 45:21

manja zəm viren kən soşon mata bərat tegi á bərat, baw hini ka nja manja diya kən weli. Kən ngatitoku, hin ti kis ta a zləra səsəray, a va ka nja muk səb. Tá nja cah, hine nəpay na hini acin, labar kini ti way.» †

³⁰ Ndiri takana mata mbat ta toku, ka tep dərəwel a zləra ndiri ta liblay Antiyos slidigi za, a tep tegi acin. Mata tədigi za, bas bas ndiri ma ci talan ka Yesu kərap kađ, aza bəwi dərəwel tan vələtenu. ³¹ Ndiri kərap ma-ta jangi dərəwel, janga janga za, a bəbeligi ka labar mata zlim ta. ³² Yahuda ege Silas ma tepi dərəwel toku, *makatəf Dabawəzləv. A ngəzi ndiri ma səbi katəf Kiristu, ngəz ngəz ninek ninek. A ngareten: «Hi dihec kađ ka səba katəf Yesu.» ††

³³ Silas ti njigi a liblay toku wan pe. Ka dawən tik celegi ta liblay Antiyos ti vələten katəf, ka cəbay tan a zləra ma zlən tegi, aza a ngareten: «Dabawəzləv mata pu hini ninek ninek a mazləzla katəf.» [³⁴ Ama Silas wər, a may ka cəba baba kun.] ³⁵ Gara Pol ege Barnabas dərə njay tan a liblay toku. Sinigi tete ndiri maparam a cedeten labar a tala Yesu a ndirigi ta nin, aza a jək-waneten kən.

Pol ege Barnabas ti kpaligi

³⁶ Ka dawən wan kedirek, Pol a ngaren a Barnabas: «Ti təd wan pe min a wacah. Tá nja cah ni pađ ka dangaz ka va a liblay pana pana min mata cedeten labar a ndiri ta nin a tala Yesu. Nima ka va ka saf tegi.» ³⁷ Barnabas ti may ka ngazl Zan ta nja ka wəla ta Markus, ka lapigi tete sin. ³⁸ Ama Pol a may kun. A ngar: «Kamatakan min mata nja a liblay Pamfili, sin ti ker kini kađ manja zleb kini kúlá ka way kəzəd kini, aza ti cəbay tik ita.» ³⁹ Pol ege Barnabas mata gabəzigi, gabəz gabəz həra piren a tala Markus za, kpaligi za acin pana pana. Barnabas ngazl Markus, lapigi a sin. Slidigi tap a lib kambawal ka va a liblay Kipirus. ⁴⁰ Pol acin ngazl Silas ka lapigi a sin. Celegi dəkəbi Yesu ka diya menekin tik a tala sinigi, ka pu ta ninek ninek. Slid vigi acin. ⁴¹ A zlanigi á liblay pana pana za, bay Siri mata maru baw bay Silisi mata maru. Ti ngareten a ndiri Ekilesiya: «Hi bərəs kađ ka səba katəf Yesu.»

Pol ege Timote

16 Pol ege Silas ti tədigi a liblay Derbe, aza ti slidigi á nin za, ti vigi a liblay Listəra. Ane liblay toku, hidi maparam a nin, zlim tik Timote. A nja ka səba katəf Yesu. Mamən, səban Yahudiyagi, a nja ka ca talan ka Yesu dərə. Cin wər, səban *Girek. ² Ndiri ma ci talan ka Yesu ta liblay Listəra baw ta liblay Ikoniya kərap a nja ka cedi ma menekin ka Timote toku. ³ Pol a may ka bawu ka nja ka cala ma təlan tik. Ama ane liblay titoku,

† 15:28-29 10:19; 15:20; Luk 11:46 †† 15:32 11:23, 27 ‡ 15:37 12:12 †† 15:38 13:13 †† 15:39 13:4 ††† 15:40 14:26 ††† 16:1 14:6; Timote: Rom 16:21; 1Ko 4:17; Fil 2:19; 2Ti 1:5 § 16:2 6:3; Fil 2:20, 22

*Yahudiyagi a nin. Ti sən ta zaba kərap, cin Timote wər, səban Girek. A tala ngatoku acin Pol ti *zla məmən Timote kađ, *ndiri Yahudiyagi ka yək ta a daba tan. §†

⁴ Pol tete cala ma təlan tegi slidigi a liblay toku za, ka va tan á liblay maparam ngid. Ka liblay ka liblay ta nja ka zlanigi á nin za, a nja ka janigi tete cala tan ma səbi katəf Yesu, aza a nja ka cedeten mazuko, *makatəf Yesu gi baw gəbataligi ta liblay Zeruzalem mata ngarigi, ndirigi ka diya ta. A ngareten a ndirigi: «Hi diyu wa nja mata may ta!» §††⁵ Ndiri Ekilesiya kərap a ci talan ka Yesu a nimin day za, aza a fəfəligi kepic kepic. §†

Hidi ta liblay Masedəwan ma ya a micin Pol

⁶ Pol tete ndiri ma lah ta ti may ta ka vigi a liblay, bay Azi mata maru ka cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi. Ama *Mid Dabawəzləv ti tak ta kađ ka vigi dəkun. Njod ngi katəf maparam ma zlan á liblay pana pana, bay Firigi mata maru, baw bay Galat mata maru. §††⁷ Mata va ka nja mbeh ka tədigi ane liblay, bay Misi mata maru za, ti may ta ka va gibik a liblay, bay Bitini mata maru. Ama Mid Yesu a kereten katəf kun səb dərə. ⁸ Zlani liblay, bay Misi mata maru za acin, vigi a liblay Torowas. ⁹ A nin, vudu mata ya kađ, həl a nja kən tik, Pol ləma hidi maparam ta liblay Masedəwan ma gar gar a gibe tik. A ngaren: «A ya a liblay kini, ma zleb kini səka!» ¹⁰ Pol mata ləma wa toku za, njod min §† ti sənu acin, Dabawəzləv á zlən kini ka va a liblay toku ka cedeten Nawər Menekin a tala Yesu a ndiri ta nin. Min slid acin ka va a liblay Masedəwan toku.

Lidiya ma ca talan ka Yesu

¹¹ Min mata slid ane liblay Torowas za, min tap a lib kambawal ka va a liblay Samotəras ma mgbaw ta yəm. A nin min wan kađ. Aza ka gbəma tik, min tap a nimin a lib kambawal ka va a liblay Neyapolis. ¹² Min mata təd a nin za, min jemaha a lib kambawal kađ ka va a liblay Filipi. Liblay Filipi toku, liblay maday tane daba liblay tem, bay Masedəwan mata maru. Liblay toku, pala maday ndiri ta nin, ndiri ta liblay *Roma. Min ma-ta təd a nin za acin, min wan wan a nin pe.

¹³ Mata va ka sla ka *pic nəp ndiri Yahudiyagi, min slid a liblay toku za, ka va a tala zungoh ka gər lay, *ndiri Yahudiyagi ta nja ka vohi Dabawəzləv a nin. Min jan wərtigi a nin ma bas bas. Min nja kađ acin, aza mine cedeten labar. §††¹⁴ Ane daba tan, wərti maparam a nin, zlim tik Lidiya. Sin wərti tane liblay Tiyatir. A nja ka ber lukut mepirin mangar səkəm tik toy toy. Wərti toku a nja ka dəkəbay Dabawəzləv tik. Dabawəzləv zlər nəv tik za acin ka yək labar, Pol ta cedeten toku. §††¹⁵ Ti

§† 16:3 Gal 2:3-5; 1Ko 9:20 §†† 16:4 15:22-29 §† 16:5 2:41 §†† 16:6 10:19 §† Luka ma ləlab dəftere cah, tá nja cah acin a daba tan. §† 16:13 17:2 §†† 16:14 17:4

jan *batisma tete ndiri tane ida tik. Mata diya wa nja ngatoku za, mətá ngar kini acin: «Hin ti sənu, ta ca talan ka Yesu duze wər, hi ya wan səka ita da.» A takwan kini, mini ka yaw ma tik. †

Pol ege Silas ane je fərsəna ta liblay Filipi

¹⁶ Pic takan min cəb a nimin ka lay voh Dabawəzləv. Min ta va ka va á katəf ngid, min jan tete kərtaza ma-param, balam tane ida ndirigi. Kərtaza toku, *masəraf a kəsəm tik. A nja ka cedeten kən a ndirigi a talan, a tala kən ma va ka tədaha ta sla za. Ndirigi ma nja ka mayi kən ka sən pana pana, a nja ka vigi a zləra tik, aza a vəleten dala pe a ndiri ma mar ta, kama kərtaza toku ka cedeten. ††

¹⁷ Min tete Pol mata jan tete kərtaza toku za, ti səba kini. A ca wəla day day, a ngar: «Ndiri cah, ndiri ma həli kəzəd Dabawəzləv ma mar miseh maday. Á ced hini katəf na jan bit micin hini.» ^{†18} Ti təd wan pe, kərtaza toku a ngar wa nja ngatoku ka mini. Pic takan min ta va katəf, nəv Pol ti bas acin, bu zal zal, aza a ndul masəraf ta kəsəm kərtaza toku, a ngaren: «Ta ngaroh áka zlim Yesu *Kiristu za, a ya kəsəm kərtaza toku za!» Njod masəraf toku ya tik a kəsəm tik za. ††

¹⁹ Ndiri ma mari kərtaza toku mata ləma ta wa toku za acin, a ngarigi: «Tá nja cah hidi a va ka jan dala baba a zləra ndirigi dakun.» Njap kawi Pol ege Silas acin, aza tep tegi a gbəmgban kita. ²⁰ Tep tegi a gibe masara *Romagi, a ngareten: «Ndiri cah a nja ka deviri liblay tokon. Sinigi səban *Yahudiyagi, ^{††21} aza a nja ka jəkwan kini kən mangar a sligi a mazuko tokon, ndiri *Roma dakun. Gara mazuko tokon wər, ti tak tokon kad ba, mini ka nja manja diya tokon wa nja ndiri cah mata jəkwan kini dakun vu?» ²² Ndiri kərap ma bas bas ta gbəmgban kita mata zlim ta wa toku za, a basi nəv kahay kahay ka Pol ege Silas. Ndiri madəday səri lukut ta kəsəm tan kad, aza a ngareten a ndirigi ka pəm ta a lakwatay. ^{††23} Mata pəm ta, pəm pəm za, ngazl ta, va fi a je fərsəna. Ngareten a hidi ma pu ndiri ta je fərsəna ka saf ta ninek ninek. ²⁴ Hidi ma pu ndiri ta je fərsəna mata zlimi wa toku za acin, baw ta tep ka jik ta daba daba, mangar hidi ti təd a nin, a jan lay soloh kun. Baw madaba pay maday ma buh buh, təm təm ngaz tan a nin ka nja manja pəd.

²⁵ Mata va ka nja daba daba vuđu acin, Pol ege Silas a dəkəbi Dabawəzləv, a ci dirfi ka fol ta. Ndiri ma-param ta je fərsəna a zlim ta. ²⁶ Kedirek mamən hayək tar ka kəz gingib gingib lap a je fərsəna tik. Mejijegi kərap a zləray tan a zləra tan. Aza njemnjilem ma jaw jaw ta ka ngaz ndirigi, kərap ti pəl. ²⁷ Njod ma pu ndiri ta je fərsəna ti fuduh fəfərwat. Mata ləma je fərsəna kərap ti zlər za, nəv tik ti ndoh mgbət, a cuko ndirigi ta

je fərsəna ti si tan. Sin dəb kad ka waz, baw ka ngab lib tik za. ^{††28} Ama Pol wəlu day day, aza a ngaren: «Kay, a ngav kəsəm ku kun! Min kərap a wacah.» ²⁹ Mata zlimi wa nja ngatoku za, a ngareten a ndirigi ka dahi kuhu ka va ka saf ndiri ta je fərsəna. Sin mata tuh a je fərsəna za, va á si a zləra Pol ege Silas. A nəna a pərət. Va gbərwəw a gibe tan. ³⁰ Ngazla ta a lakwat, aza a ngareten: «Wa vay madayigi, kata ka jan bit micin da wər, kata ka diya mi?» ^{††31} A ngareten acin: «A ca talan ka Maday tokon Yesu, ha va ka jan bit micin ku, baw ndiri tane ida ku kərap.» ³² A cedeten labar a gawla toku a tala Yesu, baw a ndiri tane ida tik kərap.

³³ Njod, a vuđu toku səb, gawla toku ngazl Pol ege Silas za, va goh goh mbələh pəm ta kəsəm tan kad. Ka dawən tik acin, sin lap a ndiri tane ida tik ti jani *batisma. ^{††34} A ngareten: «Ama tokon səka ita da acin.» Mata vigi za, baw wili vəleten. Gawla toku tete ndiri tane ida tik nəv tan kərap dewerakun, ngam ti ci talan ka Dabawəzləv.

³⁵ Lay mata pat za, ndiri madədayigi zləni ndirigi a zləra gawla toku, ka ficik Pol ege Silas a je fərsəna kad. ³⁶ Gawla toku mata zlimi wa toku za, a ngaren a Pol acin: «Ndiri madəday á ngar kigi, kata ka ficik hini a je fərsəna kad ta. Tá nja cah acin, hi slid, hine va hini, kən ma va ka həl hini da baba kun.» ³⁷ Ama Pol wəla ndirigi, madədayigi mata zləna ta toku, aza a ngareten: «Ndiri madəday a basi kita kini a katəf tik kun. Ti pəm kini a vere ndiri ma bas bas kahay səb. Azama min ndiri *Romagi dere. Aza ti peki kini a je fərsəna. Tá nja cah, ti may ta ka ficik kini a je fərsəna kad á boh. Ama nep, mine may wa sin kun. Sinigi mata yigi a zləra tan ka ficik kini kad!» ^{††38} Ndiri toku slid va cedeten wa sin a ndiri ma zləna ta. A ngareten: «Pol ege Silas ti ced kini, sinigi ndiri Roma dere ta.» Ndiri madəday mata zlim ta wa toku za, ti pərətigi kahay kahay. ³⁹ Njod slidigi va a zləra tan acin. A ngareten: «Mine həl ta səná sən ka kən, min mata diya hini.» Ficik ta a je fərsəna kad acin, aza a ngareten: «Hi va hini a liblay ma-param.»

⁴⁰ Pol ege Silas mata ficikigi kad za, slid vigi ita Lidiya. Aza janigi tete gelemine tan, a ngareten ka bərəsi kad ka səba katəf Yesu. Aza slid tá va tan acin. ††

Pol ege Silas ane liblay Tesaloniki baw ane liblay Bere

17 Pol ege Silas a zlanigi á liblay Amfipolis baw á liblay Apoloni za ka va a liblay Tesaloniki. Ane liblay toku, *je janga *ndiri Yahudiyagi a nin. ^{††2} Pol tuh a je janga tan, wa nja ta nja ka diyay kən tik ka liblay ka liblay. Ti təd zəm lumo makad, a nja ka tuh a jik toku a pic nəp Yahudiyagi. A nja ka gabəzigi tete ndiri ta nin a tala labar ta lib deftere Dabawəzləv. ^{††3} A

† 16:15 8:36 †† 16:16 19:24 † 16:17 19:15; Luk 4:34, 41
†† 16:18 3:6 †† 16:20 17:6 ††† 16:22 2Ko 11:25; 1Te 2:2

††† 16:27 12:18-19 § 16:30 2:37; 11:14; Zan 6:28-29 §† 16:33
16:15 §†† 16:37 22:25-29; 23:27 §† 16:40 11:23 §†† 17:1 1Te 2:1-2

ngareten: «Dabawəzləv a ləwa tokon a lib deftere tik a tala Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday. Ti may, Kiristu toku ka sa beni ka məc, aza ka dawən tik ka mbəlahə a civi za. Yo, Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa toku, sin ada Yesu, kata mata ləwa hini a tala tik toku.»¹⁴ Ndiri maparam ta daba Yahudiyagi ma bas bas ti yəki labar Pol ege Silas, aza ti lapigi a daba tan. Aza səban *Girekigi pe ma nja ka dəkəbi Dabawəzləv, baw wərti madəday ta liblay toku ti yəki labar tan, aza ti lapigi a daba tan dərə.¹⁵ Ama Yahudiyagi maparam mata ləma ta wa toku za, a sərəhigi. Vigi va tar tar ndiri ma təwər təwər, ma nja ka təlanigi a gbəmgban lumō ngid. Mata yigi za, a pari wəla ka bas nəv ndirigi á liblay ngid. Ndiri kərap a basahigi kad ka ya ka saf ta. Jemigi a sembe ida hidi maparam zlim tik Zazon. A gəri Pol ege Silas ka tep ta a gibe ndiri ma bas bas.¹⁶ Gər gər ta, a jan ta dakun. Sinigi dəb kad ka Zazon, njjik, kaw ta tete ndiri maparam ma ci talan ka Yesu, aza tep ta a gibe ndiri madəday ma mari liblay. A ngarigi: «Pol ege Silas ti deviri liblay pana pana. Tá nja cah ti yigi a liblay wacah.¹⁷ Aza Zazon cah, ti baw ta ka wanigi ita tik. Ndiri toku kərap a nja ka salari ma masara *Roma ma mar lay kərap, aza a nja ka ngarigi, hidi maday maparam daha, ndirigi ka zlimi ma tik, zlim tik Yesu ta.»¹⁸ Mata ngarigi wa nja ngatoku za, ndiri kərap ma bas bas tete madəday tan ti basi nəv.¹⁹ A ngareten a Zazon baw a ndiri ma lapigi tete sin, ka yabi dala za ka ker ta kad ka va tan. Mata yabi dala za, baw ker ta, tá va tan.

¹⁰ A pic tik vudu mata ya kad acin, celegi a ngareten a Pol ege Silas ka va tan njod a liblay Bere. Mata tədigi a liblay toku za, tuhigi a *je janga Yahudiyagi.

¹¹ Yahudiyagi ta liblay toku, ndiri ma tireh wa nja Yahudiyagi ta liblay Tesaloniki kun. Labar Dabawəzləv, Pol mata cedeten, ti yək ta zləra səsəray. Kepic kepic a nja ka zləri deftere Dabawəzləv ka saf, labar Pol ta cedu toku duze vu, duze kun vu?¹² Mata saf ta za acin, ndiri ta daba tan pe ti yəki labar Pol aza ti ca talan ka Yesu. Aza ndiri *Girek, wapahigi tete wərti madəday ti ci talan ka Yesu dərə.⁵

¹³ Kedirek, ndiri Yahudiyagi ta liblay Tesaloniki ti zlim ta zaba, Pol a ced labar Dabawəzləv a ndiri ta liblay Bere. Mata zlim ta za, vigi, aza a kəbi ndiri ta nin za, ka diyaten tireh a Pol.¹⁴ Celegi mata zlim ta wa toku za, a ngareten a Pol acin: «A slid, ma səba katəf ma va ka yəm maday, aza ma va tapa ku a lib kambawal, ma va ku a liblay maparam.» Pol slid lapigi tete ndiri ma lah ta. Ama Silas ege Timote a vigi səka dakun.¹⁵ Ndiri ma lahi Pol ti lah ta kúlá liblay Aten. Mata va ka cəbigi ita,

Pol a ngareten: «Hi va hine cedən a Silas ege Timote mata yigi njod, ta pu ta!»

Pol a liblay Aten

¹⁶ Pol a liblay Aten acin. A pu Silas ege Timote. A liblay toku sin ti ləma zuko pana pana, ndirigi mata sləna ta ka dabawəzləv tan. Mata ləma kən titoku za, nəv tik a hamen.¹⁷ Kepic kepic a nja ka va lumō ngid, ka gabəzigi tete ndirigi a nin a tala zuko pana pana, mata sləna ta ka dabawəzləv tan toku. A nja ka va dərə a *je janga Yahudiyagi ka gabəz tete Yahudiyagi, baw *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, ma nja ka dəkəbi diri Dabawəzləv.¹⁸

¹⁸ Pic takan, maləngi ma nja ka jəkwaneten janga *Epikuriya baw janga *Sitoyisi a ndirigi, tar ka gabəzigi tete Pol. Ti zlim ta, Pol a ləwa a tala Yesu ma mbəla a civi za. Mata zlim ta wa toku za, ndiri maparam a ngarigi ka Pol: «Bay ma toku, a may ka ced tokon labar mi toku mi?» Ndiri maparam a nimin a ngarigi: «A may ka ced tokon labar a tala *zuko maparamigi vu?»¹⁹ Tepi Pol a gibe ndiri maparam ma basi kita, ka lay ta nja ka wəla ta *Areyopaz. Ndiri ma tep ta tar ka neh ta acin, a ngareten: «Yo, a ced kini yəwən labar takana, hoh ma ta ced kini cah, mine may ka sən ko labar tik, ha ced kini a tala nayi wər.²⁰ Ngam labar ma ced kini toku, yəwən labar mangar mi zlimi kese kun. Ama tá nja cah mine may ka zlimi tik ninek ninek acin.»

²¹ Mata ngarigi wa nja ngatoku, ngam ndirigi kərap ta liblay Aten, ma mbuwigi a nin, baw ma ya ya gi, a nja ka zlayi talan səb kahay ka zlimi nawər mada ngati toku, ndirigi ta nja ka da ta, aza ka cedeten a ndiri maparam.

²²⁻²³ Ka lay bas kita zlim tik Areyopaz toku, Pol slid a daba ndirigi za, gar á gar, aza a ngareten acin: «Hin ndiri ta liblay Aten cicah, kati təlan a liblay hini, aza kati ləma kən pana pana, hin ta nja ka cu ka zuko hini. Kati ləma, kən titoku, hi nja ka pərət a sin, aza hi nja ka kaw ta zləra səsəray. A daba kən kərap, kata mata ləma ta titoku, kati ləma lay voh zuko maparam a nin. Hin ti lala b labar a tala tik. Labar toku a ngar: “Ngacah lay na dabawəzləv manja sən.” Ama ta nja cah, hi zlimi labar da acin. Zuko, hin mata kəməs lay tik kad, aza hi sən dakun toku, kati ya ka ced hini labar a tala tik.²⁴ Sin ada Dabawəzləv ma tətər hayək baw kən kərap ta tala hayək. Sin ada maday ma mar tala hayək ege wəzləv. A wan səka ka jik, ndirigi ta nja ka ndənəten kun.²⁵ A may kən a zləra hidi səka dakun, ngam kən kərap, ndirigi ta mar ta, sin á nja ka vəlu, baw micin na nəp dərə.²⁶ Pəpəla a zakay, Dabawəzləv ti tətər wapah ege wərti tik. Səban ndiri kərap ta talalay ma pana pana cah, gawla toku ada cine tan. Aza ndiri ta talalay cah kərap,

§† 17:2 9:20; 13:5, 14, 44; 14:1; 16:13; 17:10, 17; 18:5, 26; 19:8-9; 28:17† 17:3 3:18 †† 17:4 13:50; 16:14; 17:17‡ 17:5 Zazon: Rom 16:21 †† 17:6 16:20 †† 17:7 Luk 23:2; Zan 19:12 ††† 17:10 17:2 ††† 17:11 Zan 5:39 § 17:12 11:18 §† 17:13 14:5, 19; 1Te 2:14-16

§†† 17:17 17:2, 4 §† 17:18 4:2; 1Ko 1:22 §†† 17:24 7:48; Dir 146:6; 1Ro 8:27 §† 17:25 Dir 50:10-13

Dabawəzləv ti dafeten lay nja tan pana pana, aza ti sla viya tan, ta va ka njigi a nin. ^{†27} Yo, Dabawəzləv ti tətər ndirigi, ndirigi ka gər ta ka sən, aza ka bərəsigi kad ka jan ta. Gara Dabawəzləv wər, sin gədək səka a həra tokon kun. ^{†28} Ti nja wa nja ta nja ka ngarigi: "Sin á nja ka vəl tokon micin ege sembe na diya kən pana pana, aza baw micin ma fonna dère." Ko ndiri hini, ma nja ka səni kən kahay kahay má, ti ngarigi: "Min tokon wəri Dabawəzləv." ^{†29} Min tokon wəri Dabawəzləv, yaw aza acin, Dabawəzləv ka nja kibe kibe kən, ndirigi ta nja ka diya ta toku acin wər, a nja siki? Ndiri maparam a nja ka bisli kən mangar səkəm tik toy toy ka nja ka dabawəzləv tan, aza ndiri maparam dère a nja ka sləni gugun. Ama kən, ndirigi ta nja ka diya ta a bən tan toku, a nja səka ka diri Dabawəzləv kun. ^{†30} Mandala tik ndukun ndirigi a zlər kese ka sən diri Dabawəzləv kun, Dabawəzləv a baseten nəv kun. Ama səb səb cah, Dabawəzləv a wəla ndirigi kərəp ka lay ka lay ka buwi nəv tan za acin. ^{†31} Ti sla pic tik kad ba, sin ta va ka bas kita ndiri ta talalay kərəp a katəf tik. Ti ted hidi maparam zaba, ma va ka bas kita tik. Hidi, sin mata tedu toku, sin ti mbəlahə a civi za, ndirigi kərəp ka sən ta, sin áda ma va ka bas kita ndirigi duze.» ^{††}

³² Ndiri ma bas bas mata zlimi labar, Pol mata ləwa a tala hidi ma mbəlahə a civi za toku acin, ndiri maparam a miseten, aza ndiri maparam a ngareten: «Ma ya ced kini a pic maparam a nimin!» ³³ Pol slid za, tá va tik acin. ³⁴ Ndiri maparam ta daba tan ti yəki labar Pol, ci talan ka Yesu, aza lapigi tete sin. A daba ndiri ma səba ta toku, hidi ta daba ndiri Areyopaz a nin, zlim tik Denis. Aza wərti a nin dère, zlim tik Damaris.

Pol a liblay Korintu

18 Ka dawən tik Pol slid a liblay Aten za, va tik a liblay Korintu. ² A nin jan Yahudiya maparam ta liblay Pontus, zlim tik Akilas. Aza wərti tik dère, zlim tik Pirsil. A təd wan pe kun, mata yigi a wərti tik a liblay Itali za, ka ya liblay Korintu toku. Ti ya tan a liblay toku za, ngam masara ma mar lay kərəp, zlim tik Kələwdi a ngar, *ndiri Yahudiyagi kərəp ta liblay *Roma ka va tan a liblay tik za.

Pol slid, va ka saf gawla toku ege wərti tik. ^{††3} Mata təd za, ti sən kəzəd tan takanna tete sinigi. A nja ka tən mabəla lukut ka ber za, ka jan dala na səkəm kən ham tan. Pol ida tan, aza a həli kəzəd tete sinigi. ⁵⁴ Kəpic kəpic a *pic nəp Yahudiyagi, a nja ka va *je janga tan. A nja ka cedeten labar a Yahudiyagi baw a səban *Girekigi. Ced za ced, ced za ced, ka zlim ta ninek ninek.

† 17:26 Deu 32:8; Job 12:23 †† 17:27 Esa 55:6 † 17:28 Gen 1:27 †† 17:29 19:26; Esa 44:9-20 †† 17:30 14:16; Rom 2:4 ††† 17:31 3:15; 10:42 ††† 18:2 Akilas: Rom 16:3; 1Ko 16:19; 2Ti 4:19 § 18:3 20:33-34; 1Ko 4:12; 9:12-18; 1Te 2:9; 2Te 3:7-9

⁵ Kedirek Silas ege Timote ti yahigi á liblay Masedəwan za a zləra Pol. Mata tədahigi a zləra tik za, baw kəzəd tik, ta nja ka diyu, ker kad, aza a cedey labar Dabawəzləv tik pic pic a ndirigi. A cedeten a ndiri Yahudiyagi kərəp ninek ninek, Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday ada Yesu. ^{§††6} Ama ndiri Yahudiyagi mata zlim ta wa toku za, a yəki ma tik kun, ti ra ta. Pol baw lukut ta kəsəm tik acin, gəgət gəgət girbitil ta nin kad ka ngəz ta. A ngareten: «Ko hine may ka yək labar Dabawəzləv kun, kita tik a tala hini a gindik. Na da, ma da dāha a nin baba kun. Tá nja cah acin ta va ka slid ka va da, ka va ka ced labar Dabawəzləv a *ndiri mangar Yahudiyagi dakun.» ^{§†7} Sin slid va tik acin. Njay tik ida hidi maparam ma nja ka dəkəbay Dabawəzləv tik, zlim tik Titiyus Zustus. Je tik mbəh a jakwar *je janga Yahudiyagi. ⁸ Hidi maparam, zlim tik Kirispus, maday ta je janga Yahudiyagi, mata zlimi labar Pol wa toku za, ti yək labar tik, aza ti ca talan ka Yesu tete ndiri tik kərəp. Ndiri pe ta liblay Korintu ma yəki labar Pol, ti ci talan tan ka Yesu, aza ti jani *batisma. ^{§††}

⁹ Pic takan a vuđu, sini yaha micin Pol. Yesu a ngaren áka sini toku za: «A nja ka pərət a ndirigi, ka pek ma ku kad kun, ma cedey labar Dabawəzləv ku səb. ^{§†10} Ta va ka puwoh ninek ninek. Hidi ma va ka dosoh zləra a kəsəm da dakun. Ngam a liblay cah, ndirigi pe ma va ka səbi katəf da dāha.» ¹¹ Pol nja nja a liblay toku pal viya a reta. A cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi.

¹² Mandala tik Pol ta nja a liblay toku, masara ma mar lay kərəp ti ted hidi maday a liblay Akay, zlim tik Galiyon, ka mar liblay pana pana. Masara Galiyon toku ta həl bay, ndiri Yahudiyagi ti lapi ma tan kad takan ka kawı Pol za. Mata kaw ta za, tep ta a gibe masara toku ka bas kita tik. ¹³ A ngareten: «Gawla cah a bebed ndirigi ka vohi Dabawəzləv ma pana ka mazuko na kini za.» ^{§†14} Pol a gər ka ləwa, a jan ka ləwa dakun. Njod masara Galiyon a ngareten a ndirigi: «Hin ndiri Yahudiyagi cıcah, ta nja takana gawla cah a ndəv teli, akun a diya ma ngav ngav wər, ta va ka yək ma hini. Aza ta va ka zlimi pala madaba ma tik. ^{§†15} Ama kati sənu, gawla cah a diya ma ngav ngav kun. Hin ti gabəzay hini səb a tala mata jəkwaneten kən a ndirigi, baw mata nəf zlim hidi maparam ka pakam tik, aza mata ced *mazuko ma pana za ka na hini. Ama gara na da wər, kata səka ka ma hini dakun, kəzəd hini tutu. Aza ta va ka may ka bas sese kita ngatoku kun.» ¹⁶ Njod gam ta a gbəmgban kita za. ¹⁷ Mata vigi a lakwat za, njap kawı hidi maparam, zlim tik Sostenis, maday ta je janga Yahudiyagi. A pəm ta a gibe masara Galiyon ma bas kita. Ama masara toku a fi ma tik a nin kun.

§† 18:5 11:18 §†† 18:5 3:26; 5:42 §† 18:6 13:51; 20:26 §†† 18:8 8:36 §† 18:9 Esa 41:10; Jer 1:8; 1Ko 2:3-4 §† 18:13 6:13 §†† 18:14 23:29; 25:18-20; Zan 18:31

Pol a Antiyos a nimin

¹⁸ Pol wan wan pe ane liblay Korintu toku. Pic takan acin a ngareten a celegi ta nin: «Hine nəpay na hini.» Ti may ka va a liblay, bay Siri mata maru. Mata va ka va za, Pirsil ege zelen Akilas ti səba ta. Mata tədigi ane liblay Kenkire za, Pol baw talan tik, sər kađ, ngam ndirigi ka sən ta, ti diya kən, mata ngaren a Dabawəzləv kamatakan. Tapigi a lib kambawal acin ka va a liblay Efez. ¹⁹ Mata tədigi a nin za, Pol tuh a *je janga Yahudiyagi ka ləwatan. ^{†20} Ndiri toku a ngareten a Pol ka wan pe a zakay a liblay tan. Ama Pol a may ka nja đakun. ²¹ A ngareten: «Ta va ka va da ndiri da. Ama Dabawəzləv ti ker micin da fonna wər, ta va ka cəbaha a nimin ka saf hini.» Mata ngareten wa toku za, slid va tik, va tap a lib kambawal ka va a liblay Kaysariya. Akilas ege wərta tik wər, Pol a ker ta a liblay Efez. ^{††}

²² Mata təd a liblay Kaysariya za, jema tik a lib kambawal kađ, slid va tik a liblay Zeruzalem. Fəd fəd ndiri Ekilesiya ta nin za, aza slid va tik a nimin a liblay Antiyos. ²³ Mata wan, wan wan kedirek a nin za, slid va tik ka va gibik a nimin. A zlan á liblay pana pana, bay Galat mata maru, baw á liblay pana pana, bay Firigi mata maru. Ka liblay ka liblay mata zlan a nin toku, a ngareten a ndiri ma nja ka səbi katəf Yesu: «Hi bərəs kađ ka səba katəf tik.» [‡]

Apolos ane Efez ege Korintu

²⁴⁻²⁵ Hidi maparam dāha, zlim tik Apolos, səban *Yahudiyagi, aza a mbu ane liblay Alekisandari. Gawla toku a sən ma kwet, aza a sən labar ta lib deftere Dabawəzləv dēre ninek ninek. Ti jəkwan kən pana pana a zləra ndirigi a tala Yesu dēre, aza ti vəl nəv tik kərap dēre ka cedeten labar tik a ndirigi. Labar sin ta nja ka cedeten a ndirigi ti va a katəf tik. Ama labar, ta nja ka cedu a tala *batisma wər, a sənay na Yesu səka đakun, sey a nja ka ləwa a tala batisma Zan á gindik.

Pic takan sin slid va a liblay Efez. ^{‡26} Va *je janga Yahudiyagi, aza a cedeten a ndirigi labar a tala Yesu manja pərət. Pirsil ege zelen Akilas mata zlimi labar tik za, ngazl ta ita tan. Aza a cedeten labar maparam pana pana a tala katəf Dabawəzləv, ta nja ka səba ta, sin ka sən day za. ^{‡‡}

²⁷ Apolos a ngareten acin: «Ndiri dā, ta va ka va a liblay, bay Akay mata maru.» Celegi ta liblay Efez a ngareten: «Ninek, a va.» Lalab lalabi dērewel a celegi ma səbi katəf Yesu ta nin, aza baw vəleten a zləra ka va a sin. A lib dērewel toku ti lalab ta, ndiri ta nin ka yəki Apolos toku zləra səsəray. Apolos slid acin ka va. Mata təd za, ti zlebeten a ndiri, Dabawəzləv mata zlər nəv tan za a menekin tik, ka ci talan ka Yesu. Ti zlebeten

† 18:19 17:2 †† 18:21 Zak 4:15 ‡ 18:23 14:22 †† 18:24-25 19:3-4; Apolos: 1Ko 1:12; 3:4-6 ‡‡ 18:26 17:2

kahay kahay. ²⁸ Ngam ti ləwatan a ndiri Yahudiyagi, ma nja ka gabəzigi tete ndiri ma səbi katəf Yesu, a ndukun talan menekin. A vere ndirigi kərap, Apolos zlər deftere Dabawəzləv kađ aza a jangu, ndiri ma nja ka gabəzigi toku ka sən ta, Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dāwa ka nja ka hidi maday adā Yesu. ^{‡‡}

Pol a liblay Efez

19 Mandala tik Apolos ta nja ane liblay Korintu, Pol zlan liblay ta cadakigi pana pana ka va a liblay Efez. Mata təd za, jan ndiri maparam a nin ma səbi katəf Yesu. ² A ngareten: «Hin mata ca talan ka Yesu za, hin ti jan *Mid Dabawəzləv vu?» Ndiri toku a ngareten: «Daka nja kini a talalay cah, mi zlimi səka, *Mid Dabawəzləv dāha a tala hayək kun.» ^{‡‡3} Pol a ngareten: «Hidi ma diya hini *batisma wər, a nəf zlimi nayi ka diya hini batisma tik?» A ngareten: «Hidi ma diya kini batisma, a nəf zlimi Zan.» ⁵⁴ Pol a ngareten acin: «Batisma, Zan mata diyu, a diyaten a ndiri *ma buwi nəv tan za. Zan tik ti ngareten a ndiri Isirayilagi dēre: “Hidi maparam a va ka yaha ka dangaz dā. Ti ya, hine yək ma tik.” Yo, hidi mata ngar toku, a ngar ka Yesu.» ⁵ Ndiri toku mata zlimi labar Pol wa toku za, ti yək ta, aza ti jani batisma a zləra tik áka zlimi Maday tokon Yesu za. ⁶ Pol baw zləra, diya a talan tan acin. Njod Mid Dabawəzləv ti yaha a kəsəm tan. Ndiri toku tar ka cedeten labar a ndirigi, Dabawəzləv mata vəleten a nəv, aza tar ka ləwigi a yəwən ma, mangar a sən ta đakun dēre. ^{5†7} A pic tik, ndiri ma jani batisma toku, gub a tala səray.

⁸ A liblay Efez toku, Pol ti diya təra makad lay va *je janga Yahudiyagi, ka ced labar Dabawəzləv a ndirigi manja pərət. A nja ka cedeten a ndirigi, wa nja Dabawəzləv ta nja ka mar ndirigi. A nja ka ced labar Dabawəzləv, ced za ced, ced za ced, ndirigi ka yək ta. ^{5††9} Ndiri maparam ti suki zlimi tan kađ, ka nja manja yək labar tik. A ngarigi a gibe ndiri ma bas bas: «Ka səba katəf Yesu toku ninek kun.» Pol mata zlimi wa toku za, ngazl ndiri ma səbi katəf Yesu ka ya tan a je janga Yahudiyagi za.

Mata yigi za, kepic kepic a nja ka lapigi kađ a je janga wərigi na hidi maparam, zlim tik Tiranus. Pol a nja ka jəkwaneten labar Dabawəzləv. ^{5†10} Viya səray lay jəkwaneten kən. Ndiri kərap ta liblay, bay Azi mata maru, *Yahudiyagi baw *Girekigi, ti zlimi labar a tala Yesu. ^{5††}

Sembe Dabawəzləv day ka hila

¹¹ Dabawəzləv ti vəlen sembe a Pol ka diya ban ban kən madədayigi. ^{5†12} Ndirigi a nja ka vigi a zləra tik, ka gər lukut kəsəm tik ege kən sakwat lay bərət tik, ka va

‡‡† 18:28 5:42 ‡‡‡ 19:2 2:38; 8:16 § 19:3 18:25; Luk 3:3-4, 16-17 §† 19:6 2:4 §†† 19:8 17:2; 28:23 §† 19:9 9:2 §†† 19:10 20:18 §† 19:11 2:22

ka zəd ma dal daligi a sin. Lukut toku ege kən sakwat lay bərət toku ti dosen a ma dal dal a kəsəm wər, a nja ka bit ka dal tik za, baw a nja ka gam *masərəf ta kəsəm ndirigi za dere.

¹³⁻¹⁴ Hidi maparam dāha, maday mangarama Yahudiyagi, zlim tik Sikeva. A mar wəri kərtapa cesired. Wəri gawla toku a nja ka vigi á liblay ngid ka gam masərəf a kəsəm ndirigi za. Pic takan, mata va ka gami masərəf a kəsəm ndirigi za, ti nəfi zlim Maday tokon Yesu a nin dere. A ngareten a masərəfigi toku: «Ta ngar hini áka zlim Yesu za, Pol ta nja ka ced labar tik, hini ka ya a kəsəm ndirigi za!» ^{†15} *Masərəf takan a ngareten acin: «Yesu, kati sənu, aza Pol, kati sənu dere. Yaw, na hini acin, hin nayi?» ^{††16} Njod hidi nja masərəf a kəsəm toku giriv a daba tan, aza a ləveten pəm, ləv á wata, ləv á wata. Pəpəp sigi ita, madaba án-imin, aza kəsəm tan tem bebiz. ¹⁷ *Ndiri Yahudiyagi baw *Girekigi ta liblay Efez kərap ti zlimi labar toku za-ba. Sinigi kərap a pərətigi a kən ma diya toku, aza a foli Maday tokon Yesu, ka gəl zlim tik. ‡

¹⁸ Ndiri pe ma ci talan ka Yesu a yigi acin a gibe ndirigi, ka *mbəzli ma ngav ngav tan kad mata diya ta. ¹⁹ Aza ndiri maparam pe a dahi deftere tan, ta nja ka diyi hila a sin. Aza cef ta a kuhu a vere ndiri ma bas bas kərap. Deftere mata cef ta a kuhu toku, səkəm tik toy toy kazaway. Nəf nəfi dala tik, miliyon wom jebin (50,000,000). ²⁰ Kən titoku mata diya wa nja ngatoku za, ndirigi ti sən ta acin, sembe Dabawəzləv ada maday. Aza ndiri ma yəki labar tik a fəfəligi acin. ††

Ndiri ta liblay Efez ege zuko tan Artemis

²¹ Kən titoku mata diya wa toku za, pic takan Pol bən ka zlan á liblay pana pana ta liblay Masedəwan, baw á liblay pana pana ta liblay Akay, kama ka va a liblay Zeruzalem acin. Aza a ngar: «Ta təd a liblay Zeruzalem za, sey kata ka va dere ka saf liblay *Roma.» ^{††22} Mata bən wa toku za, zlən ndiri səray ma nja ka zlebeten, Timote ege Erastus, ka vigi a kese a gibik a liblay Masedəwan. Pol wər, a wilin a liblay Efez, bay Azi mata maru.

²³ Mandala Pol a wilin a liblay toku, ma maday ti kaf a nin a tala səba katəf Yesu. ^{††24} Hidi maparam a nin, a nja ka bisl kən, zlim tik Demetiriyus. A nja ka bisl kən kibe kibe je zuko tan *Artemis ka ber. A nja ka bislu a kən mada masa, mangar səkəm tik toy toy. A nja ka jan dala pe a nin tete ndiri ma nja ka zlebeten. †††

²⁵ Pic takan acin, sin bas ndiri ma nja ka zlebeten kad, aza wəla ndiri maparam ma nja ka həli kəzəd ma kibe kibe na tik dere. A ngareten acin: «Ndiri da, hin ti sənu kəzəd tokon cah, hidi a nja ka jan dala a sin. ²⁶ Yo tá nja cah, hin ti zlimi baw hin ti ləma kən, Pol toku ta nja ka

diyu kide. Pol a nja ka ngar, zuko, ndirigi ta nja ka diya ta, ka nja ka dabawəzləv tan cah wər, a nja ka diri Dabawəzləv duze kun ta. Sin ta nja ka ngar wa nja ngatoku toku, ndiri pe ta liblay Efez cah, baw pala maday ndiri ta liblay bay Azi kərap, a nja ka yawi ma tik. ^{§27} Yo, ndiri ta nja ka yawi ma Pol a nja ngatoku toku, a va ka sla ka tak kəzəd tokon cah kad. Aza ma va ka ngav day za dere ada, ndiri pe a va ka safi je zuko tokon Artemis wa nja kən kahay. Aza zlim zuko tokon toku, ndiri ta liblay Azi baw ndiri ta talalay kərap ta nja ka voh ta, a va ka gi baba kun.»

²⁸ Ndiri kərap, Demetiriyus mata wəla ta ka bas kad toku, ti basi nəv kahay kahay acin, tar ka pari wəla, a ngarigi: «Kən ma sligi a ege zuko tokon Artemis ta liblay Efez cah da dakun.» ²⁹ Njod labar tik ti gi a liblay toku, aza ndirigi kərap a sigi ka zlimi tik. Kawi Gayus ege Aristarku, ma nja ka təlaniği tete Pol. Ndiri toku a yahigi liblay Masedəwan. Mata kaw ta za, tep tegi ka lay bas. ^{§†30} Pol mata ləma za, ti may ka səba ta dere, ka va ka ləwatan a ndiri ma bas bas ta nin. Ama celegi ti tak ta kad. ³¹ Ndiri madəday, ngami Pol ta liblay Azi, zləni hidi a zləra tik, ka va ka cedeten dere ka nja manja va ka lay bas toku. ³² Ndiri kərap ta lay bas toku acin, ndukun tan ti cakway, ko nayi a ced ma pana za ka na celen. Ndiri maparam pe ta daba tan a sən ta dakun, ko a basigi a tala mi. ³³ *Ndiri Yahudiyagi ti wəli hidi Yahudiya maparam acin, zlim tik Alekisandaru, ka ya ka gar a gibe ndiri ma bas bas. Mata ya za, ndirigi a cedeten labar bas tan mata basigi toku. Alekisandaru mata va ka ləwa ka zlebeten, ngareten a ndirigi a zləra ka njigi tete'w kad acin. ³⁴ Ndiri ma bas bas mata sən ta za, sin səban Yahudiya, a pari wəla ka lay ka lay tik. A ngarigi: «Kən ma sligi a zuko tokon Artemis ta liblay Efez cah da dakun.» Ti diya ler səray, lay pari wəla.

³⁵ Ka dawən tik, Sekireter tan a ngareten acin ka njigi tete'w kad. Yawi ma tik, njigi tete'w kad. A ngareten: «Hin ndiri ta liblay Efez cicah, ndiri kərap ti sən ta, je zuko tokon Artemis a liblay tokon. Aza gugun tik, ma ndəvaha a wəzləv kad, a wacah dere. ³⁶ Ko hidi takan manja sən tik da dakun. Mata nja wa nja ngatoku, ta ngar hini, hine zer nəv hini yac kad. Hi njá ka diya kən manja bən á bən kun. ³⁷ Hi ləma, ndiri ma səray cicah, hin ti da ta a wacah səb kahay. A həli kən a je zuko tokon kun, aza a cedí ma ma ngav ngav ka zuko tokon kun dere. ³⁸ Demetiriyus tete ndiri ma nja ka zlebeten ti may ta ka fi hidi ka kita wər, pic tik a nja ka sla á sla, aza ndiri madəday dāha ma nja ka basi kita. Mata vigi a zləra tan! ³⁹ Ko labar hini maparam dāha na ləwa wər, ndirigi toku a va ka cəba ta a katəf tik. ⁴⁰ Min tokon ti bas a wacah səb kahay, kula kula ma da dakun. Ndiri madəday ti zlim ta wər, a va ka bas tokon nəv, aza a va ka ngarigi, min tokon ti bas a wacah ka

† 19:13-14 3:6; Luk 9:49-50 †† 19:15 16:17 ‡ 19:17 5:11

†† 19:20 2:41 ††† 19:21 23:11; Rom 1:10, 13 †††† 19:23 9:2; 2Ko 1:8

†††† 19:24 16:16

§ 19:26 17:29 §† 19:29 Aristarku: 20:4; 27:2; Kol 4:10

salar ma tan. Ngam min tokon ti bas a wacah, manja sən madaba ege talan.» Mata ngar wa nja ngatoku za, a ngareten a ndiri ma bas bas: «Hi slid, hine va ita!» Ndiri ma bas bas slid, tá cakwayay tan acin.

Pol a nimin a liblay Masedəwan baw a liblay Girek

20 Ma maday ta liblay Efez mata way za acin, Pol bas ndiri ma səbi katəf Yesu kad. A vəleten sembe ka bərəsigi kad. Mata way ləwa tik za, a ngareten: «Ndiri da, hine nəpay na hini, ta va da acin ka lay maparam.» Slid va tik acin a liblay, bay Masedəwan mata maru. ^{†2} A liblay Masedəwan toku, ti zlan á nin za. Ka liblay ka liblay a cedeten labar Dabawəzləv a ndiri ma ci talan ka Yesu, aza a ngareten ka bərəsigi kad. Nəp kedirek, slid va a liblay *Girek. ³ Nja nja a nin təra makad. Ka dawən tik a may ka va kambawal ka va a liblay bay Siri. Ama ti zlimi zaba, *ndiri Yahudiyagi a va ka tak ta a mazləzla katəf, ka pəm za. Mata zlimi wa toku za, sin pad ka dangaz á liblay Masedəwan za. ⁴ Ndiri pe ti lah ta. Sopatar kərti Pirus ta liblay Bere, Aristarku ege Sekundus ta liblay Tesaloniki, Gayus ta liblay Derbe, Tikikus ege Tirofim ta liblay, bay Azi mata maru, baw Timote áda ma lah ta. ^{††5} Ndiri toku ti vigi pəpəla a gibik. Ti pu kini [‡] a liblay Torowas. ⁶ Min slid ka səba ta. Min mata təd a liblay Filipi za, min nja nja a nin wan kedirek, ka diya dara biret manja bas. Ka dawən tik min tap kambawal, wan kini jebin a lay va a tala yəm. Min mata jemaha kad a liblay Torowas, min va jan tegi a nin. A liblay toku, min nja nja a nin zəm luma takan.

Pol ege Ewitis ma mbəla ka məc za

⁷ Pic samədi sukuh sukuh, min lap kad ka ham biret na dasl talan ka məc Yesu. Pol ti ləwaten a ndiri ma bas bas, ləwa ləwa, təd ka daba daba vuđu, ngam ti may ka va ka lay ka gbəma tik. ^{††8} Jik min mata lap a nin, jik ma ndən ndən, ndən aza ndən, ndən aza ndən, a tala celen cəb makad. Mi lap ka jik ta wərəm kad. Pitirla ma mbəl mbəl pe ka kəngay jik. ⁹ A daba kini, kərti gawla maparam a nin, zlim tik Ewitis, ma nja nja ka finetir. Pol a wilin be be a cedey labar Dabawəzləv tik a ndirigi. Kedirek gawla ta ka finetir toku ti dangar, aza wan ti bərətu kad ba. Njod yulan ndəv yur áka finetir kad a lakwat lakwat. Ndirigi si va kaf ta za. Ləma ta a wilin a vere baba kun. ¹⁰ Pol takana jem kad acin, hup a tala tik, kawu. Aza a ngareten a ndirigi: «Hi bes kad, hi njá ka han kun, a vere.» Njod gawla toku a vere duze. ^{††11} Pol tap a nimin a zləra ndirigi. Baw biret waketen a ndirigi, aza baw na tik dère. Mata ləwaten, ləwa ləwa a ndirigi kúlá ka gbəma za, slid tá va tik.

¹² Ndirigi tepi gawla ma mbəla ka məc za toku ita. Ndirigi kərap a bebeligi kahay kahay.

Cəkwad fəd Pol a ndiri Efez

¹³ Pol mata va ka va za, ti ngar kini: «Hi slid, hine va tap kambawal ka va a liblay Asos. Na da, ta va ka vay a ngaz ka jan hini a nin.» Mata ngar kini wa toku za, min slid va. ¹⁴ Min mata təd a liblay Asos za, min puwu a nin. Mata tədaha za, jan kini a lib kambawal. Min lap tete sin ka va a liblay Mitilene. ¹⁵ Min slid a liblay Mitilene toku za ka va gibik. Ka gbəma tik min ti təd a liblay Kiyos. Min slid a nin za, min təd a liblay Samos ka wan ma səray. Ka wan ma makad acin, min təd a liblay Milet ^{††}. A nin min jemaha a lib kambawal kad acin. ¹⁶ Min ti bat liblay Efez kad manja gar a nin, ngam Pol a ngar: «Kati va a liblay Efez, ta va ka zlay talan a nin. Ta may ka va njod a liblay Zeruzalem ka diya *dara Pentekosta a nin.»

¹⁷ Ane liblay Milet toku, Pol zlən ndirigi ka vigi a zləra gbəbataligi ta daba ndiri Ekilesiya ta liblay Efez ka wəla ta. ^{††18} Gəbataligi toku mata tədigi a zləra Pol za, Pol a cedeten labar, a ngareten: «Ndiri da, hin ti sənə, daka təda da a liblay hini kúlá ka pic, kata mata va da a liblay maparam, hin ti sən nja da tete ndirigi zaba. ^{††19} Hin ti sənə, kati gəc talan da kad ba ka həl kəzəd Maday tokon Yesu. Pic maparam kati həl kəzəd tik a tiwed a həra. Aza kati sa beni a zləra *Yahudiyagi, ma nja ka gər ka pəm kigi za. ²⁰ Ama kati bərəs kad ka ced hini labar ta lib da kərap, ma nja ka zleb hini ka səba katəf Yesu. Kati ced hini ko a daba ndirigi, ko a lib je hini, manja pərət. ²¹ Kati ced labar a *ndiri Yahudiyagi baw a *ndiri mangar Yahudiyagi dakun. Kati ngareten: «Hi bu nəv hini za, hine səba katəf Dabawəzləv, aza hine ca talan ka Maday tokon Yesu.» ^{††}

²² «Tá nja cah acin, ta va ka slid ka va da a liblay Zeruzalem. *Mid Dabawəzləv á ngar ka kata ka va a nin. Ama ta sənəy ka kən ma va ka təd a tala da dakun. ^{††23} Sey kata mata sən wər, ka liblay ka liblay, kata mata zlənaha á nin za, *Mid Dabawəzləv toku a nja ka ced ka: «Ha təd a liblay Zeruzalem za, ha va ka sa beni a zləra ndirigi, aza a va ka pekohigi a je fərsəna ta.» ^{††24} Na da wər, məc ege nja ta tala hayək cah, takanna a həra da. Kata mata may wər, ka həl kəzəd Maday da Yesu wa nja sin mata may kata ka mgbi fini tik. Kəzəd mata vəl ka a zləra ada, kata ka ced Nawər Menekin, wa nja Dabawəzləv ta nja ka diya menekin tik, ka bit ndirigi. ^{††}

²⁵ «Yo, kati nja a daba hini, aza kati ced hini, wa nja Dabawəzləv ta nja ka mar ndirigi. Ama ta nja cah, kati sənə, ko a pu hi va ka ləma ka baba kun. ^{††26} A tala

† 20:1 11:23 †† 20:4 19:29; Timote: 16:1; Tikikus: Efe 6:21; Tirofim: 21:29 ‡ Luka ma lalab deftere cah a vigi a Pol. †† 20:7 2:42, 46 †† 20:10 1Ro 17:21

†† Deftere maparam a ngarigi, ti garigi a tala katəf a liblay Torgiliyon di ka təd a liblay Milet. ††† 20:17 18:21 ‡ 20:18 19:10 †† 20:21 11:18 ††† 20:22 Mid Dabawəzləv: 10:19 †† 20:23 21:4, 11; 9:16 ††† 20:24 21:13; 2Ti 4:7 †† 20:25 28:23

ngatoku kata mətá may ka ced hini, hidi ti ker katəf Dabawəzləv kad ba wər, kita tik a tala hini a gindik. †²⁷ Ngam kən kərap, Dabawəzləv mata ngar, kati ced hini pisled pisled kərap kad ba.

²⁸ «Hin gəbatal Ekilesiyagi, ta ngar hini, hine pu talan hini ninek ninek ka səba katəf Dabawəzləv. Aza ndiri, *Mid Dabawəzləv mata vəl hini a zləra, hine pu ta ninek ninek dère. Dabawəzləv ti bat ta zaba ka ma ngav ngav tan a bebiz Kərti tik, ka njigi ka ndiri tik. Hi kaw ndiri Ekilesiya titoku zləra səsəray acin. †† ‡

²⁹ «Tá nja cah, ta va ka slid ka va da acin. Ama kati sənu, a zal da, ndiri maparam a va ka yahigi a daba hini, ka ngav nja hini, wa nja kən donu ta nja ka jem a lib kən soson. ††³⁰ Aza ko ndiri ta daba hini, a va ka njigi ka ndiri ma mbani ma, ndirigi ma səbi katef Yesu ka səbi dara tan. ††³¹ A tala ngatoku ta ngar hini, hi kaw talan hini. Hin ti sənu, kap kap viya da makađ a daba hini. Ta nja ka ngəz hini takan takan ko a pic, ko a vuđu, a tiwed a həra. Yo hi đasl talan a nin. †††

³² «Tá nja cah, ta vəl hini a lib zləra Dabawəzləv, sin ka pu hini ninek ninek, aza labar a tala menekin tik ka zleb hini. Labar tik toku ti təđ gəga ka vəl hini sembe ka dihec kad ka səba katəf tik, aza pic takan, ka vəl hini kən menekin, Dabawəzləv mata cu kad, ka vəleten a ndiri tik. †††

³³ «Kata mata həl kəzəd Yesu a daba hini, ta neh dala a zləra hini đakun, aza ta neh lukut kəsəm a zləra hini đakun dère. ††³⁴ Hin ti sənu, kati həl kəzəd səb a zləra da, ka jan kən ham na lib da, baw na ngami da ma nja ka lah kigi. ††³⁵ Kati həl kəzəd wa toku a daba hini, ngam hini ka sənu, hini ka zleb colo hini manja kən a nja siki. Hi đasl talan ka labar, Maday tokon Yesu mata ngar. Ti ngar: «A picah hidi ti baw kən, ti vəl ka, nəv da ninek. Ama kati baw kən a lib zləra da kad, ka vəlen hidi, nəv da a va ka nja dewerakun day za.» ††

³⁶ Pol mata ləwaten a ndirigi wa toku za, gbərəw a metikisem tete sinigi, ka caten zləra a Dabawəzləv.

³⁷ Pol slid ka va tik acin. Ndirigi kərap a tiwed a həra. A fəd ta ninek ninek, a ngareten: «Ma va ninek, aza Dabawəzləv mata ker micin ku fonna.» ††³⁸ Ndiri kərap a tiwed a həra toku, ngam Pol mata ngareten, a va ka ləma ta baba kun toku. Ti lahi kini kúlá a tala mitil maday ka tap a lib kambawal ka va kini. †††

Pol a tala katəf ka va Zeruzalem

21 Min ker gəbataligi ta liblay Efez kad, aza min tap a lib kambawal acin ka va a liblay Kos, ma mgbaw ta yəm ida. Min mata təđ a nin za, ka gbəma tik, min slid tap a lib kambawal ka va a liblay Rodes, ma mgbaw ta yəm ida. Min slid a nimin a nin za ka va

† 20:26 18:6 †† 20:28 11:23 ‡ 20:28 1Pi 5:2 †† 20:29 Mat 7:15; Zan 10:12 †† 20:30 Gal 4:17; 1Za 2:19 ††† 20:31 19:10; 1Te 2:11-12; 2Ko 11:28 ††† 20:32 26:18; 1Te 5:23-24; 2Te 1:11-12 § 20:33 18:3 †† 20:35 Mat 10:8 ††† 20:38 20:25

a liblay Patara. ² A nin min ti jan kambawal maparam ma va a liblay Fenisi. Min tap a nin ka va a liblay toku. ³ Á lib yəm za min ti ləma liblay Kipirus, min baw ker kad á pala zlabay kini za, ka va a liblay, bay Siri mata maru. Min mata təđ a nin za, min jemaha a liblay Tir kad. Min mata gar a nin toku, ngam ndirigi ka zladı dongol ta lib kambawal kad. ⁴ Min gər ndiri ma nja ka səbi katəf Yesu a liblay toku, aza min ti jan ta. Min wan wan ida tan pal zəm lumo. Min may ka va gibik a liblay Zeruzalem. Ama ndiri ta nin ti ngareten a Pol ka nja manja va, ngam *Mid Dabawəzləv á ləwaten. ††⁵ Min mata nja, nja nja tete sinigi pal zəm lumo za acin, min kaw katəf kini. Sinigi kərap tete wərti tan baw wəri tan, ti lah kini bat liblay tan kad. Min mata təđ a mazlən mitil maday za, min gbərəw a metikisem kad tem tem ka dəkəb Dabawəzləv. ††⁶ Aza ndiri ma lah kini a ngar kini: «Hi va ninek», aza cəbay tan ita. Min tap a lib kambawal ⁷ ka va a liblay Putolomayis. A nin min jemaha a lib kambawal kad. Min wan takan a nin ka fəd cala kini ma səbi katəf Yesu. ⁸ Ka gbəma tik min slid a ngaz acin ka va a liblay Kaysariya. Min nja ida Filip ma nja ka ced Nawər Menekin a ndirigi. Filip toku hidi ma nja kamatakan a daba ndiri ma cesired mata mbat ta a liblay Zeruzalem. ††⁹ Wəri kərtaza tik daha fod. Sinigi fod tan, a nja ka cedi labar ma yaha á zləra Dabawəzləv za. ††

¹⁰ Min nja nja a nin wan pe. Mandala min ta nja a nin, hidi maparam, *makatəf Dabawəzləv, zlim tik Agabus ti ya, jan kini a nin. A yaha liblay Yahudiya. ††¹¹ Ya baw slapat, Pol ta nja ka kəru a madaba, jaw jaw ngaz tik ege zləra tik a sin kad. A ngar acin: «*Mid Dabawəzləv a ngar: «Hidi ma mar slapat cah, ndiri Yahudiya ta liblay Zeruzalem a va ka jaw ta kad wa nja na da cah, aza ka vəleten a ndiri *ndiri mangar Yahudiyagi đakun a zləra.» ††¹² Min mata zlimi wa toku za acin, min tete cala kini ta liblay Kaysariya toku, min ngaren a Pol ka nəpay tik manja va. ¹³ Ama Pol ti ngar kini: «Hini ka han wa toku, aza hini ka ha ka pərət a libi, aza ka dideb ka wər, mi ma həl mi? Gara na da wər, ko ndirigi ta nin a va ka jaw kigi kad, aza ko a va ka pəm kigi za, ngam ta nja ka ced labar Maday tokon Yesu a ndirigi wər, ta va ka pərət kun.» ††¹⁴ Min ngəz ngəz ta ngəzu, ama a yək ma kini đakun. Min tete'w njay kini acin. Min mbəzlen a Dabawəzləv a zləra, ka diya kən wa nja mata ma a tala tik. ¹⁸

¹⁵ Ka dawən wan kedirek, min jaw dongol kini ka lap tete sin ka va a liblay Zeruzalem. ¹⁶ Calaləma kini ma səbi katəf Yesu ta liblay Kaysariya ti lahi kini ida hidi maparam, mini ka wan a nin. Zlim gawla njijik toku Manason, a mbu a liblay Kipirus. Sin hidi ma nja a daba ndiri ma ci talan ka Yesu ka ma ci tik.

§† 21:4 10:19; 21:11 §†† 21:5 20:36 †† 21:8 6:5; 8:5, 40 §† 21:9 2:17 §†† 21:10 11:28 §§† 21:11 20:23; 21:33; Rom 15:31 §§§ 21:13 20:24 18 21:14 Luk 22:42

Pol tete gəbataligi

¹⁷ Ane liblay Zeruzalem, cala kini ta nin ti yəki kini a nəv menekin. ¹⁸ Min mata wan kad, ka gbəma tik, Pol ngazl kini ka va ita Zak. Aza ita Zak toku, gəbataligi Ek-ilesiya ti basigi a nin. ¹⁹ Pol ti fəd ta, aza ti cedeten labar pisled pisled kərap a tala kən, Dabawəzləv mata diyaten a *ndiri mangar Yahudiyagi dakun áka kəzəd tik za ta nja ka diyu. ²⁰ Ndiri ma bas bas mata zlim ta wa toku za, a foli Dabawəzləv. A ngareten a Pol acin: «Hati ləma, *ndiri Yahudiyagi pe ma buwi nəv tan za ka ci talan ka Yesu, aza a kawi *mazuko Moyiz zləra səsəray dere. ²¹ Aza ndiri toku ti zlimi labar a zləra ndiri maparam. Ti zlim ta, ha nja ka ngareten a ndiri Yahudiyagi, ma nja ka njigi ta daba səban ma pana pana, ka *zla məmən wəri tan kad baba kun ta, aza ka nji manja diya mazuko Moyiz. Yo hoh ta nja ka ngareten wa toku, a nja na ngar, ha may ka pas mazuko Moyiz kad ta. ²²⁻²³ Yo tá nəp cah, ndiri kərap a va ka sən ta, hoh ane wacah. Mata nja wa nja ngatoku, a zlimi ma kini, aza ma diya kən kərap, min ta va ka ngaroh. Ane daba kini a wacah, ndirigi fəd ti diyi kən wa nja mata ngareten a Dabawəzləv ka diya ta. ²⁴ Tá nja cah, a slid ma lap tete sinigi, ka va ka pan a yəm na diya mazuko tokon. Kən soson, ta va ka fateten a Dabawəzləv, ha va ka baw ta ka vəleten, ngam ka səri talan tan kad. ²⁵ Hati diyu wa sin, ndirigi kərap a va ka sən ta, labar, Yahudiyagi mata ngarigi ka hoh duze kun, ha nja ka diya mazuko Moyiz dere. ²⁶ Gara na *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, aza ma nja ka ci talan ka Yesu, min ti lalabeten derewel ka njigi manja diya mazuko Moyiz kərap. Min ti lalabeten sey ka njigi manja zəm viren, ndirigi ta nja ka fateten a zuko, ka njigi manja ir bebiz tik ka zəm, aza kən soson, ndirigi ta nja ka bərat tegi á bərat ka zəm ta dakun dere, baw ka njigi manja diya kən weli.» ²⁷

²⁶ Pol mata zlimi wa toku za, sin gazl ndiri ma fod toku. Ka gbəma tik, vigi ka panigi a yəm na diya mazuko toku wa nja mazuko Moyiz ta ngar. Ka dawən tik slid vigi a *je Dabawəzləv, aza a cedeten a ndirigi ta nin, wan pan tan ta way za, aza ko nayi ka fat kən soson tik a Dabawəzləv a pu. ²⁸

Pol tete ndiri ma kaw ta

²⁹ Ma cesired wan pan tan mata va ka nja mbeh ka way, *Yahudiyagi maparam ma yahigi á liblay Azi za, ti ləmi Pol a *je Dabawəzləv. Mata ləma ta za, lapi ma tan kad, bebedi ndiri ma bas bas ta nin kərap, aza a

† 21:18 15:13; Gal 1:19 †† 21:19 11:18 ‡ 21:21 zla məmən: 16:3; Gal 3:25, 28; 5:2 †† 21:22-23 Nom 6:1-21 †† Hidi ti ngar, a va ka vəl talan tik a Dabawəzləv na wan kedirek, ka voh tik wər, kana a sa kən ma nja ka hay hidi, kana a dos zləra ka memici, aza ka sər talan kad kun dere. Wan tik ti way wər, ka fat kən soson a Dabawəzləv, aza ka sər talan tik kad acin. ††† 21:25 15:29 ††† 21:26 1Ko 9:19-23

kawi Pol. ²⁸ A pari wəla day day, aza a ngarigi: «Hin ndiri *Isirayila cicah, hi ya ka zleb kini ka kaw gawla cah za. Sin ada hidi ma nja ka va á tala lay ngid, ka cedeten labar a ndiri pana pana, aza a lib labar tik, a nja ka caf tokon, min tokon *ndiri Yahudiyagi, aza a nja ka caf *mazuko Moyiz, baw ka caf *je Dabawəzləv cah dere. Aza səbacah, mata tuh a je Dabawəzləv, ti ngazla ndiri maparam mangar Yahudiyagi dakun, aza ti tuhigi a nin dere. Wa toku ti dəbəl je Dabawəzləv za-ba.» ²⁹ Mata ngarigi wa nja ngatoku, ngam ti ləmi Pol a təlani ege Tirofim tane liblay Efez, mangar səban Yahudiya dakun. A ca ta, sin ti tuhigi a Pol ane je Dabawəzləv. ³⁰ Njod labar tik ti gi a liblay toku kərap, ndirigi a sihigi á wata, á wata. Njap kawi Pol. A dəda ta a sembe a je Dabawəzləv za, ka da ta a lakwat. Aza ndiri maparam bawi mejjik, pek kad. ³¹ Mata da ta a lakwat za, a gər ta ka pəm za. Njod hidi maparam va pirzek hərzl a maday soji. A ngaren: «Ndiri Zeruzalemi-gi kərap ti kafi ma maday a liblay.» ³² Maday soji mata zlimi wa toku za, ngazl cala maday tegi tete soji maparamigi, aza a sigi á si, ka va ka saf kən ma diya toku. Ndiri ma bas bas mata ləmi sojigi baw maday tan za, bawi zləra tan a kəsəm Pol za. ³³ Maday soji va a zləra Pol acin, kawu. A ngareten a sojigi ka jaw ta kad a njemnjilem səray. A neh ndiri ma bas bas acin, a ngar: «Gawla cah wər nayi? Aza a diya hini kən mi, hini ka ləven pəm wa nja ngacah?» ³⁴ Ndiri ma bas bas a cedey ma tan pana pana. Ndiri maparam a ngarigi a ndata, aza ndiri maparam a ngarigi a ndata. Maday soji mbəlam mbəlam ka zlimi labar tan, ko a zlimi pala madaba ma tik kun, ngam slakam ti day. A ngareten a sojigi acin: «Hi tepu a biriw hini.» ³⁵ Sojigi ngazli Pol. Mata va ka tapigi a biriw, ndiri pe ti baseten a Pol a talan. Sojigi baw ta á baw acin. ³⁶ Ndiri pe ti səba ta, aza ti pari wəla, a ngarigi: «Hidi ta pəm tokon za.» ³⁷

Labar Pol a ndiri Yahudiyagi

³⁷ Mata va ka zləri mejije biriw kad, Pol a ngaren a maday soji acin a ma *girek: «A ker ka, ta cedoh labar ta lib dá zakay.» Maday soji mata zlimi za, a ngaren: «Kay, ha sən ma girek vu? ³⁸ Na da, ta cuko wər, hoh hidi ma yaha á liblay Ezip za ma nja ka bebedi ndirigi ka salar ma masara ma mar liblay, baw ma tep ndiri ma tireh wujine fod a daba donu. Ase ma, hoh kun.» ³⁹ Pol a ngaren acin: «Kata səban Yahudiyagi, aza ta mbu a liblay Tarsus, liblay maday ta liblay Silisi. Ta nja cah, a ker ka katəf, kata ka cedeten labar a ndiri ma bas bas cah.» ⁴⁰ Maday soji toku keren katəf ka ləwa. Pol gar aka ma kpam za na tap ka va biriw acin. A ngareten a ndirigi a zləra ka njigi tete'w tete'w kad.

§ 21:28 6:13; 24:6 † 21:29 Tirofim: 20:4 †† 21:36 22:22; Luk 23:18; Zan 19:15 † 21:38 5:36

Mata njigi tete'w tete'w kad, Pol tar ka ləwatan acin a ma tan *hibiru.

22 A ngareten: «Vayigi tete galamayigi. Kən, ndiri maparam ta nja ka ngarigi ka kata, wa sin kun. Hi zlimi labar da acin.» ² Ndiri ma bas bas mata zlim ta za, Pol a ləwatan a ma tan, tete'w tete'wgi kad a nimin day za, ka zlimi labar tik. Pol a ngareten acin: ³ «Kata səban Yahudiyagi, aza ta mbu a liblay Tarsus, bay Silisi mata maru. Ama ta gəl a liblay Zeruzalem a wacah. Hi-di maday, zlim tik Gamaliyel áda ma jəkwan ka kən. Ti jəkwan ka *mazuko doku tokon, kata ka sənu ninek ninek. Kata mata jəkwanu za, kata mátá kaw mazuko toku zləra səşəray ka diya kəzəd Dabawəzləv ninek, wa nja hin kərap ma diya tik cah. ¹⁴ Kata ləma ndiri ma səbi katəf Yesu ka həra da za, kati diyaten beni, diya diya, kúlá ka məc. Ko wapahigi, ko wərtigi, kati kaw ta, aza kati fi ta a je fərsəna. ^{††} ⁴⁵ *Mangarama meze maday ta je Dabawəzləv tete gəbataligi ma nja ka cəbi ma, ti ləmi kən, kata mata diyu kamatakan a ndiri ma səbi katəf Yesu gi toku. Aza pic takan, ti vəl ki derewel, kata ka va a zləra cala da Yahudiyagi ta liblay Damas. Ta va za, ka kawa ndiri ma səbi katəf Yesu ta nin, ka da ta a liblay Zeruzalem a wacah, aza ka diyaten beni.

⁶ «Kata slid acin, ka va a liblay Damas. Mata va ka nja pic debe pic, kata mbeh ka təd. Njod lay ma kəngay maparam ti yaha á wəzləv kad a tala da. A zlaw titiw titiw, mgbaw kata kad. ^{††} ⁴⁷ Kata ndəv hup ka hayək, aza kati zlimi hidi a wəla ka. A ngar ka: “Wa Sol cah! Ha diya ka tireh kemi?” ⁸ Kata ngaren: “Maday, nayi ma wəla ka cah yi?” A ngar ka acin: “Kata, Yesu ta liblay Nazaret á ləwoh. Ndiri, hoh ta diyaten tireh toku, ha diyen a sinigi dakun, ha diyen a kata.” ⁹ Ndiri ma lah kigi kərap ti ləmi lay ma kəngay toku. Gara hidi ma ləwa ka wər, ndiri toku a zlimi mongurom tik səka dakun. ¹⁰ Kata ngaren acin: “Maday, ha may kata ka diya mi?” A ngar ka: “A slid, ma va a liblay Damas. Ha təd za, ndiri ta nin a va ka cedohigi kəzəd kərap, hoh ta va ka diyu.” ¹¹ Kata slid za, ta ləma lay baba kun. Lay ma kəngay ma zlaw a həra da, ti wələf həra da kad ba. Calá da á kaw kigi ka zləra, mátá lah kigi a Damas.

¹² «Ane liblay Damas toku, hidi maparam a nin, zlim tik Ananiyas. A nja ka səba katəf Dabawəzləv, aza a nja ka ca talan ka mazuko tokon dère. Sin hidi menekin, aza ndiri Yahudiya ta liblay Damas kərap a nja ka cedi ma menekin ka sin. ¹³ Sin acin ti ya a zləra da. A ngar ka: “Galamay da, ha va ka ləma lay a nimin.” Mata ngar ka wa toku za, njod ta ləma lay, aza kati ləmu dère. ¹⁴ A ngar ka a nimin: “Dabawəzləv doku tokon ti mbatoh zaba daka a lib mocoh, hoh ka sən kən, sin ta nja ka may. Hoh ka sən hidi ma kap ta gibe tik, aza hoh ka zlimi, hidi toku a ləwoh á pakam tik kad dère. ¹⁵ Ngam Dabawəzləv ti may hoh ka nja ka sedewa tik, ka

cedeten a ndirigi kərap kən, hoh mata ləma baw hoh mata zlimi. ¹⁶ Yo, tá nja cah, ha pu mi acin mi? A slid za, a dəkəb Dabawəzləv, aza ma yək *batisma, Dabawəzləv a va ka zerehu*ma ngav ngav ku kad.” ^{†††17} Ka dawən tik kata padá da a liblay Zeruzalem a wacah acin.»

«Pic takan kata tuh a *je Dabawəzləv, aza ta dəkəbu. Njod həl a nja kən tik, ^{†††18} kata ləma Maday da, a ngar ka: “A slid njod, ma va ku a liblay Zeruzalem cah za, ngam ndiri ta liblay cah a va ka yəki labar, hoh ta va ka cedeten a tala da dakun.” ¹⁹ Kata ngaren acin: “Maday, azama ti sən ta zaba kən kata mata diyu kamatakan. Mandala tik, ta nja ka tuh a *je janga Yahudiyagi, ka kaw ndiri ma nja ka ci talan ka hoh, ka pəm ta, aza ka pek ta a je fərsəna. ²⁰ Ta pəmi Etiyen za, ma nja ka ced labar ku, kata a nin. Kata ada ma kaw lukut kəsəm ndiri ma pəm ta za. Aza nəv da dewaterkun mata pəm ta za toku.” ²¹ Kata mata ngaren a Maday da wa sin za, ti ngar ka acin: “A slid, ta va ka zlənoh ka va a liblay ma gədək, hoh ka va ka cedeten labar da a *ndiri mangar Yahudiyagi dakun.”» ^{††}

Pol ege maday soji

²² Ndiri ma bas bas ti zlimi labar Pol, zlimi zlimi ninek ninek. Ama mata zlim ta, Pol mata ngar wər: «Maday da ti zlən ka a zləra *ndiri mangar Yahudiyagi dakun» toku, a basi nəv kahay kahay. A ngarigi acin: «Səwan hidi ta pəm tokon gawla toku za, a mənə tokon a həra a tala hayək a wacah.» ^{†††23} Ti basi nəv kahay kahay acin, tar ka sleri wəla, a səri lukut ta kəsəm tan kad, aza a kafi girbitil. ²⁴ Maday soji mata ləma ndiri ma basi nəv ka Pol toku za, a ngareten a sojigi: «Hi ngazlu a biriw hini, aza hine rəben a lakwatay ka ced ma ta lib tik kərap, ka sən, ko ndiri ma bas bas a sleri wəla kemi wər.»

²⁵ Mata jawi Pol kad ka pəm za, Pol a ngaren a maday soji ma bələkigi ta nin: «Kati sənu a pəmi səban *Romagi a lakwatay, manja bas kita tik a zakay kun. Yo, ka-ta dère, min takan tete ndiri Roma.» ^{†††26} Maday soji ma bələkigi mata zlimi wa toku za, va ceden a maday tik. A ngaren: «Tá nja cah ha va ka diyu a nja siki? Ngam gawla toku səban Roma dère ta.» ²⁷ Maday soji toku slid va zləra Pol. A ngaren: «Hoh takanna tete ndiri Roma duze vu? A ced ka.» Pol a ngar: «Hayin.» ²⁸ Maday soji a ngaren acin: «Na da, kati yab dala pe kahay kahay, ka nja ka səban Roma.» Pol a ngaren acin: «Daka mbu da a lib may kad, kata səban Roma.» ²⁹ Ndiri ma jawi Pol mata zlim ta wa toku za, pəd zləra tan a kəsəm tik za, tá va tan. Ko maday soji ti pərət dère, a ngar: «Kay gawla cah səban Roma dakun va, azama katá ngareten a sojigi ka jaw ta a njemnjilem kad.»

† 22:3 5:34-39; 9:11 †† 22:4 8:3; 26:9-11 ‡ 22:4 9:2 †† 22:6 9:1-22; 26:12-18 †† 22:6 9:3

††† 22:16 8:35-36; 9:14 ††† 22:17 Gal 1:18 § 22:20 7:58; 8:1 †† 22:21 9:15 ††† 22:22 21:36 †† 22:25 16:37

Pol a gibe ndiri ma basi kita

³⁰ Ka gbəma tik, maday soji a ngareten a sojigi ka pəli Pol kađ. Bas *mangarama madəday ta je Dabawəzləv kad tete gəbataligi ma basi kita. A may ka sən kən, Pol mata diyatən a *ndiri Yahudiyagi ka basi nəv wa toku. Wəla Pol acin ka gar á gibe tan za.

23 Pol baw həra ca ka ndiri ma bas bas, aza a ngareten: «Galamayigi, kati sənu, nəv da barən barən. Ngam kúlá a picah, ta nja ka səba katəf Dabawəzləv ninek ninek.» ¹² A daba ndiri ma bas bas ma zlimi labar Pol toku, mangarama meze maday a nin, zlim tik Ananiyas. Sin a ngareten a ndiri ma mbeh ta jakwar Pol, ka pəm ta ka pakam, ka pek ma tik kađ. ^{††3} Pol a ngaren a mangarama meze maday toku acin: «Hoh gawla mangar a diya kən a katəf tik kun cah, Dabawəzləv a va ka pəmoh dere. Ha diya kən wa nja mazuko tokon ta ngar kun, ma həl mi? Na ku, hoh gup nja kađ, ka bas kita da, wa nja mazuko tokon ta ngar, aza ha ngareten a ndirigi ka pəm kigi, azama mazuko tokon ti tak ka diya wa sin.» ⁴ Ndiri ma mbeh ta jakwar Pol a ngareten a Pol acin: «Hidi hoh ta ru toku, mangarama meze maday ta je Dabawəzləv.» ⁵ Pol a ngar: «Galamayigi, ta sən səka, mangarama meze maday ta je Dabawəzləv đakun. Ko labar Dabawəzləv ma lalab lalab má a ngar, hidi ka ced ma ma tireh ka bay, ma mar liblay tik kun.» †

⁶ Pol ti sənu, ndiri ma basi kita toku, ndiri *Farisagi tete ndiri *Sadukigi. A ngareten acin: «Galamayigi, kati ma ləwa hini cah, vay Farisa, kata dere Farisa. Yo, ndiri mata fi kigi ka kita toku, ngam kati ca talan gena ka ma məc məcigi, ta va ka mbəlahigi a civi za.» ^{††7} Farisagi baw Sadukigi mata zlim ta wa toku za, tar ka gabəzigi kəsəm kəsəm a tala ndiri ma məc məc, ta va ka mbəlahigi a civi za toku. Aza ti wakigi za pana pana. ⁸ Mata gabəzigi toku, ngam ndiri Sadukigi a nja ka ngarigi, ndiri ma məc məc a va ka mbəlahigi a civi za đakun ta. Aza *mazlən Dabawəzləv gi baw ziziwit, da đakun dere ta. Azama Farisagi wər, a ci talan ka kən titoku. ^{††9} A slakamigi day day acin. *Maləmiği ma-param ta daba Farisagi slidigi aza a gabəzigi kahay kahay a tala Pol. A ngarigi: «Gawla cah wər, a diya kən ma ngav ngav kun. A va ka nja, *mazlən Dabawəzləv á ləwen, akun kən maparam.» ^{††10} Gabəz tar ka fəfəl kahay kahay a daba tan acin. Maday soji mata ləma wa toku za, ti pərət, ngam ndirigi a va ka dəđi Pol ka poh ta za. A ngareten a soji tegi, ka jemigi kađ ka vigi a daba ndiri ma bas bas, ka ngazla Pol za ka tep a biriw.

¹¹ A vudu tik, Pol ti ləma Yesu ma gar gar a jakwar tik. A ngaren: «A nja ka pərət kun, a suk nəv ku kađ! A gibe ndiri pe ta liblay Zeruzalem cah, hati cedeten labar a

tala da. Aza a liblay *Roma, ha va ka diyu wa sin dere.» ^{†††}

Yahudiyagi ma medi ka pəm Pol za

¹² Ka gbəma tik, *ndiri Yahudiyagi lapi ma tan takan kađ, ka pəm Pol za. Ti medigi, aza ti ngarigi: «Ko diya wa siki, mine ham kən kese kun, mine sa yəm kese kun, sey min ta pəm Pol za.» ^{††13} Yahudiyagi ma lapi ma tan kađ takan ka pəm Pol za toku, day ka wom fod.

¹⁴ Ti vigi a zləra madəday *mangarama ta je Dabawəzləv gi baw a zləra gəbataligi, ka ngareten: «Min ti med ka ham kən ham kese kun baw ka sa yəm kese kun, sey min ta pəm Pol za. ^{††15} Tá nja cah, hini baw ndiri ma basi kita kərap, hine zlən hidi ka va zləra maday soji ka zləna Pol ka yaha. Ta va za, kana a ceden miné gəru ata đakun. Mata ngar səb, hini ma nja ka bas kita á gəru ka nehu ninek ninek a tala kən mata diyu. Na kini wər, ni va ka kəməs kəsəm kađ, ka pu tik a mazləzla katəf, ka pəm za.»

¹⁶ Mandala tik Yahudiyagi mata lapi ma tan kađ takan ka pəm Pol za toku, gimizen Pol ti zlimi. Sin ti va biriw, ti ceden gimizen. ¹⁷ Pol mata zlimi za, wəla maday soji, aza a ngaren: «A lah nana cah a zləra maday ku, a may ka ceden labar.» ¹⁸ Soji toku lapigi a sin. Mata vigi za, a ngaren a maday soji toku acin: «Pol ta je fərsəna á zləna ka, kata ka laha gimizen cah a zləra ku. A may ka cedoh labar ta.» ¹⁹ Maday soji kaw kərti gawla toku ka zləra, aza a vigi a ngid ngid. A nehu acin: «Ha may ka ced ka labar mi?» ²⁰ Gawla toku a ngaren: «Kati zlimi, ndiri Yahudiyagi ti lapi ma tan kađ takan, ka pəmi nana Pol za. Ti may ta ka diya dabaray tik á zləra ndiri ma basi kita za, ka zləna hidi ka ya zləra ku. Ta ya za, ka ngaroh, ndiri ma basi kita á gəri Pol ka neh ta ninek ninek, a tala kən mata diyu. A va ka ngaroh, hoh ka zlən Pol a gbəm. ²¹ Ama ta ya za, a njá ka yək ma tik kun. Ngam ndiri Yahudiyagi ma nja ka basi nəv ka Pol, a va ka bohigi a mazləzla katəf ka pəm tik za. Sinigi pe, day ka wom fod. Ti medigi, aza ti ngarigi: «Ko diya wa siki, mine ham kən ham kese kun baw mine sa yəm kese kun, sey min ta pəm Pol za.» Tá nja cah ma boh bohigi a mazləzla katəf. Hoh ta va ka zlənu, a va ka pəm ta za.» ²² Maday sojigi mata zlimi wa toku za, a ngəz gawla toku acin, a ngaren: «Labar hoh mata ced ka toku, kana ha va ləwa a sin a pakam. Tá nja cah, a slid, ma va ku acin!»

Pol a gibe Felikus

²³ Njod soji meze maday wəla sojigi maday səray. A ngareten: «Hi va wəla sojigi bələk səray, ndiri nja pilis wom cesired, aza ndiri nja njerven bələk səray. Hin kərap, hine jaw kəsəm hini ninek ninek ka va sukuh

† 23:1 24:16 †† 23:2 Lev 19:15; Mat 23:27-28; Zan 18:22-23

‡ 23:5 Exo 22:27 †† 23:6 26:5; 24:21; Fil 3:5-6 †† 23:8 4:1-2

††† 23:9 25:25; Luk 23:4

††† 23:11 18:9; 19:21; 27:24; 28:16, 23 § 23:12 9:23 †† 23:14 25:3

sukuh cah, hidi a va jik, a liblay Kaysariya. ²⁴ Ta va ka zlən hini ka tep Pol a zləra Felikus, masara ma mar lay. Hine ngazl pilis dere ma va ka baw tik. Hine puwu ninek ninek a katəf təd a zləra Felikus.» ²⁵ Maday soji lalab lalab derewel, vəleten a zləra acin. Labar mata lalabu ada cah:

²⁶ «Kata Kəlawdi Lisiyas, maday soji, ta lalaboh derewel cah a hoh, Felikus, masara maday ma mar lay. Ta fədoh. ²⁷ Ta zlənay Pol cah ka vay a zləra ku. *Ndiri Yahudiyagi ti kaw ta, aza ti gər ta ka pəm za. Min ti lap tete sojigi ka va ka ngazla za, ngam kati zlimi, sin takan tete ndiri *Romagi. ^{†28} Kati tepu a gibe gəbatal tan ma basi kita, ka sən kən, Pol mata diyatən a səban tan ka basi nəv, ka kaw ta za toku. ²⁹ Kata zlimi zlimi ki-ta tan mata bas ta, kən ma ngav ngav mata diyu gəga ka pek tik a je fərsəna, akun ka pəm tik za da dəkun. Mata basi nəv, ka gər ta ka pəm za toku wər, ngam a nja ka ngarigi, Pol a nja ka gər ka pas *mazuko tan kad ta. ^{††30} Ka dawən tik kati zlimi, Yahudiyagi maparam ti lapi ma tan kad takan ka pəm ta za. A tala ngatoku ka-ta mətá zlənay njod a zləra ku. Aza kati ngareten a ndiri ma fi ta ka kita, ka vayigi a zləra ku, hoh ka saf madaba ma tik.» ‡

³¹ Sojigi takana dəb kad ka Pol a derewel tik, baw ta səb a vuđu tik, tep tegi kúlá a liblay Antipatəris. ³² Ka gbəma tik, soji ma vigi a ngaz ka lah Pol cəbay tan a je biriw tan, ker sojigi maparam ma vigi a pilis ka lah ta. ³³ Mata tədigi a liblay Kaysariya za, ndiri toku baw derewel vəleten a masara ma mar lay toku, aza baw Pol vəleten a zləra dere. ³⁴ Masara toku mata janga derewel za, a neh Pol acin: «Ha nja ka zla wəla a liblay siki?» A ngaren: «Ta nja ka zla wəla a liblay Silisi.» Mata zlimi wa toku za, ³⁵ a ngaren: «Ndiri ma fiyohigi ka kita ta yigi za, ta va ka nehoh a tala kita hini.» A ngareten a sojigi ka peki Pol kese kad a jik, bay *Herod mata ndənu.

Pol a gibe kita

24 Ka dawən wan jəbin acin, *mangarama meze maday ta je Dabawəzləv, zlim tik Ananiyas, ti təd a liblay Kaysariya. A vigi tete gəbataligi baw hidi ma va ka zlebeten lay ləwa, zlim tik Tertulus. Ti vigi kərap ka fi Pol ka kita a gibe Felikus, masara ma mar lay. ^{†12} Masara ngareten a ndirigi ka wəla Pol. Pol mata ya za acin, Tertulus tar ka fiyu ka kita. A ngar: «Maday, min ti sənu, ha kaw kini zləra səsəray, aza ndiri ku a nja ka nji nja menekin, ngam ha nja ka diya kəzəd a ndukun talan menekin ka zleb liblay ku ka va gibik gibik. ³ A tala menekin hoh ta nja ka diyu, mine gi zlim ku kepic kepic á talalay ngid. ⁴ Kawa maday, mine may ka zlay talan ku lay ləwa pe kun. Ama a bərəs kad kedi-

† 23:27 21:30-33; 22:25 †† 23:29 18:14-15; 26:31; 28:18 ‡ 23:30 24:5-8 †† 24:1 25:2

rek, ma zlimi labar kini, min ta va ka cedoh a zakay. ⁵ Mine may ka cedoh labar a tala Pol cah. Kən, sin ta nja ka diyu a nja ka mənə kini a hərə. Ka lay ka lay ta nja ka va a nin, ti jan *ndiri Yahudiyagi a nin wər, a nja ka da gabəz a tala mazuko pana pana, ka ngav nja menekin ta daba ndiri toku za. Sin maday ta daba ndiri Nazaretigi. ^{††6} A gər ka dəbəl *je Dabawəzləv ada min mətá kawu. [Min ti may ka bas kita tik wa nja mazuko kini ta ngar, ^{††7} ama Lisiyas, maday soji ti ya tak kini kad. A ya a sembe ka moh tik a lib zləra kini za. ⁸ Ka dawən tik, Lisiyas ti ngareten a ndiri ma fi tegi, ka yi ka fi tegi a zləra ku a wacah.] Hati neh Pol tik wər, a va ka cedoh kən kərap, wa nja min mata cedu toku.» ⁹ Yahudiyagi kərap ta nin ti ngarigi: «Hayin duze maday, Pol ti diyu wa sin.»

Labar Pol a gibe kita

¹⁰ Masara toku wid Pol a zləra ka ləwa. Pol a ngaren a masara toku acin: «Kati sənu, ti təd viya pe, ha nja ka bas kita ta liblay kini cah. A tala ngatoku pərət a həl ka dəkun, ka gar a gibe ku ka cedoh ma ta lib da kərap. ¹¹ A day ka wan gub a tala səray kun, kata mata təd a liblay Zeruzalem, ka voh Dabawəzləv a nin. Hati may, a neh ndirigi, a va ka cedohigi. ¹² Ko pic takan, a jan kigi a *je Dabawəzləv, mine gabəz tete ndirigi dəkun. A jan kigi a je janga Yahudiyagi, ta ləwaten a ndirigi ka bebed ta dəkun, aza a jan ki a lib je ndirigi, ta bebed ta dəkun. ¹³ Wa nja ndiri ma fi kigi ka kita mata mban ki ma a madaba toku, hati neh ndiri maparam, a va ka ngarigi, duze kun. ¹⁴ Gara na da wər, kən ta nja ka diyu, maday, ta nja ka həl kəyəd Dabawəzləv doku kini wa nja Yesu mata daf ka, aza na tan, a ca ta ka kula kən kun. Ama ta nja ka yək labar, *makatəf Dabawəzləv gi mata lalab ta, baw ta ca talan ka labar ta lib deftere *Moyiz, wa nja ndiri ma fi kigi ka kita toku səb. ^{††15} Ndiri ma fi kigi titoku, ti sən ta, ko ndiri menekin, ko ndiri ma tireh, Dabawəzləv a va ka mbəla ta a civi za. Yo, kata dere, kati ca talan genna a nin. ^{†16} A tala ngatoku, ka kəzəd da kərap ta nja ka diyu, ta nja ka diyu a nəv ma bərən a gibe Dabawəzləv, aza weli a həl ka dəkun a gibe ndirigi. ^{††}

¹⁷ «Kamatakan, kati slid ane liblay Zeruzalem za, kati va a liblay pana pana. Ka dawən viya pe, kati cəba da, ka da dala a ndiri Yahudiyagi maparam manja kən, baw ka faten kən soson a Dabawəzləv. ^{††18} A pic tik, kati way pic pan da a yəm na diya mazuko wa nja *mazuko Moyiz ta ngar a je Dabawəzləv. Kən titoku ta diya, ndirigi pe a jakwar da dəkun, aza slakam a nja a daba kini dəkun dere. ¹⁹ Sey *Yahudiyagi maparam ta liblay Azi a nin. Yo, ta nja takana, kati diya kən ma ngav

†† 24:5 17:6 ††† 24:6 21:28, 30 ††† 24:14 9:2 § 24:15 23:6; 26:8; Dan 12:2; Zan 5:28-29 †† 24:16 23:1; 1Ko 4:4; 2Ko 1:12; 2Ti 1:3 ††† 24:17 11:29-30; 21:17-28

ngav wər, macah ndiri ta liblay Azi ma njigi a nin toku á va ka yi ka fi kigi azal ba.

²⁰ «Maday, gara ndiri ngacicah, mandala gəbataligi Yahudiyagi mata basi kita da, sinigi a nin. A di ka neh ta kən ma ngav ngav kata mata diyu wər, ta diya mi?

²¹ Kati sənu, kən, ta va ka ngarigi, kati diyu duze wər, sey kata mata cedeten labar takan. Kati ngareten:

“Ndirigi ti fi kigi ka kita a picah, ngam kati ca talan ka ma məc məcigi ta va ka mbəlahigi a civi za.”[†]

²² Masara toku, ti sən kən pana pana a tala səba katəf Yesu daka məndan cekw. Mata zlimi labar, Pol mata cedu toku za acin, pas kita tik kad ka pu pic ma-param. A ngareten a ndirigi: «Tá nja cah hi slid, hine va hini acin. Lisiyas, soji meze maday ta ya a pic maparam za, di kata ka bas kita tik.»^{††23} Ka dawən tik, a ngaren a maday soji ma nja ka pu Pol, ka va ka peku kad a nimin. A ngaren: «Ti may ka diya kən, nəv tik ta may, mata diyay kən tik, a nja ka taku kad kun. Ko ngami tik ti vayigi a kən ka vəlen, ma kereten katəf ka vigi.»[‡]

²⁴ Wan kedirek Felikus masara ma mar lay ti cəbaha ege wərti tik Durusil ta ka səban Yahudiyagi. Mata vigi za, wəlahi Pol ka ləwi tete sin. Pol tar ka cedeten labar pana pana a tala Yesu *Kiristu. Ti cedeten ka ca talan ka Yesu a nja siki. ²⁵ Aza ti cedeten dère, ka nja a nja siki a talalay, ka nja ka hidi ma diya kən, Dabawəzləv ta may. A ngar: «Hidi ka ker mendired kad ka kən hidi.» A ngar a nimin dère: «Pic takan, Dabawəzləv a va ka bas kita tokon.» Felikus mata zlimi wa toku za, pərat a həlen. A ngaren a Pol acin: «A slid, ma va ku. Pic ma-param ta jan katəf za, ta va ka wəloh, hoh ka yaha.»²⁶ Ka dawən tik a nja ka wəla Pol kepic kepic ka ya ka ləwigi a sin. Ta nja ka wəlu wa toku, a ca kən tik, Pol a va ka vəlen dala.

²⁷ Ka dawən viya səray ti tedi masara maparam a dangaz Felikus, zlim tik Porsius Festus. Felikus mata va ka slid ka va tik za, baw Pol, ker a je fərsəna. Ti keru a je fərsəna, ngam nəv Yahudiyagi ka nja gudum a sin.^{††}

Masara Roma ma mar lay kərap a va ka bas kita Pol

25 Mata tedi Festus ka masara ma mar lay za, ka dawən wan makad, slid a liblay Kaysariya za, ka va a liblay Zeruzalem. ² Ane Zeruzalem acin, madəday *mangaramagi tete madəday *Yahudiyagi fiyi Pol a zləra tik. A ngareten: ^{††3} «Maday, hati may wər, ma zləna kini Pol, ka ya a liblay Zeruzalem a wacah.» A ngarigi wa sin, ngam ti lapi ma tan kad ba takan, ka pu Pol a mahləzla katəf ka pəm za. ^{††4} Festus a ngareten acin: «Pol a liblay Kaysariya ma pek pek a wilin a je fərsəna. Kata dère, ta va ka cəb da njod ita. ⁵ Hine cedeten a madəday ta daba hini, kata ta va ka slid ka va ita, mini

ka lap tete sinigi. Ta vigi za, ti diya ma ngav ngav wər, mata fi ta a nin.»

⁶ Festus nəp nəp a liblay tan mbeh ka təd wan gub, aza pad tik a liblay Kaysariya. Ka gbəma tik va nja ka lay bas kita. Zlən hidi ka va ka wəla Pol. ⁷ Pol mata ya za, njod *ndiri Yahudiyagi ma yahigi á liblay Zeruzalem za, ya basigi mgbaw a dawən tik. A ngarigi: «Gawla cah ti diya ma ngav ngav pana pana kahay kahay.»

Ama hidi ma sən ma ngav ngav tik ma kap mata diyu, da dakun. ^{††8} Pol a ngareten: «Ta diya kən ma ngav ngav ko kedirek kun. Ta pas *mazuko Yahudiyagi kad kun, ta dəbəl *je Dabawəzləv kun, aza ta zəm madaba masara *Roma ma mar lay kərap kun dère.» ⁹ Festus a ngaren a Pol: «Hati may ka va a liblay Zeruzalem, mini ka va ka bas kita ku a nin vu?» Festus mata ngar wa toku, ngam nəv Yahudiyagi ka nja gudum. ¹⁰ Ama Pol a ngaren: «Ta may ndirigi ta liblay Zeruzalem ka basi kita da dakun. Lay bas kita cah, masara Roma ma mar lay kərap á maru, aza ta may sin ka bas kita da. Ko hoh a tala ku, hati sənu, ta diyaten kən ma ngav ngav a Yahudiyagi dakun. ¹¹ Ta nja takana ta diya kən ma ngav ngav, ma təd gəga ka pəm kigi za wər, ta va ka salar ka məc kun. Wa nja sin ta ngarigi, kati diyaten ma ngav ngav toku, aza ta diyaten duze kun wər, ko mata nja wa siki, hidi ma va ka vəl ka a lib zləra tan, ka pəm kigi za, da dakun. Na da, kata mata may wər, masara Roma ma mar lay kərap ka bas kita da.»^{††12} Festus mata zlimi labar Pol wa toku za, a ləwigi tete maslay tik kəsəm kəsəm. Ka dawən tik Festus a ngaren a Pol: «Hati ngar a pakam ku kad, masara Roma ma mar lay kərap á va ka bas kita ku. Yo, ta va ka zlənoh a zləra tik, sin ka bas kita ku.»

Bay Agəripa ege gelemin Bernis ita Festus

¹³ Mata tedi Festus masara ma mar lay za, wan kedirek, bay Agəripa ege gelemin ma kərta kərtaza zlim tik Bernis slid vigi a liblay Kaysariya ka fəd tik. ¹⁴ Nja njagi a nin wan pe. Mandala ta wanigi a nin, Festus ceden labar Pol a bay toku. A ngaren: «Hidi maparam a je fərsəna a wacah, zlim tik Pol. Mandala mata zlambdafi masara Felikus za, a jan ka ficiku kad kun. ^{††15} Mata ted kigi a dangaz tik za acin, kata slid va a liblay Zeruzalem. Kata mata təd a nin za, madəday *mangarama ta je Dabawəzləv tete gəbataligi ta daba *Yahudiyagi ti ya fiyi Pol a zləra da. Ti ngar kigi kata ka zla kita tik. ¹⁶ Kati ngareten, na kini, səban *Romagi wər, mine zla kita hidi azal tik kun, sey a vere ndiri ma fi ta, kama sin ka sən cek tik dère. ¹⁷ Ka dawən tik, min ti lapaha tete ndiri ma fi ta ka kita. Min mata təd za, ta zlay talan ka wan pe kun. Ka gbəma tik səb, kata va, nja ka lay bas kita, aza kata zlən soji ka va ka ngazla

† 24:21 23:6; 24:15 †† 24:22 9:2 ‡ 24:23 27:3; 28:16, 30
†† 24:27 25:9 ††† 25:2 24:1 †††† 25:3 23:14-15

††† 25:7 24:5-6, 13 § 25:9 24:27 †††† 25:11 25:21, 25; 28:19
§††† 25:14 24:27

Pol. ¹⁸ Aza ndiri ma fi ta slidigi za, tar ka cedi labar a tala kən mata diyu. Na da, ta ca kən da ti diya ma ngav ngav duze. Ama a lib labar kərap mata ced ta a tala tik, kən ma ngav ngav, kata mata janu a nin, da dakun.

¹⁹ Labar mata ləwa ta, a ləwa ta a tala gabəz tan, mata gabəzigi tete Pol. Ti gabəzigi a tala mazuko tan baw ti gabəzigi dere a tala hidi maparam, zlim tik Yesu. Yesu toku, a nja ka ngarigi: "Ti məc," ama Pol ti ngareten: "A vere ta." ²⁰ Yo, gabəz tan toku ti pələk talan da, aza ta sənay ka, bas sese kita ngatoku səka dakun. A tala ngatoku kati neh Pol, kati ngaren: "Hati may ka va a liblay Zeruzalem, min tokon ka va ka cəba ma tik a nin wər, nima tokon." ²¹ Ama Pol a may ka va dakun. Ti may masara Roma ma mar lay kərap ka bas kita tik. Kata mata zlimi wa toku za, kati diya wa nja sin mata may, kati ngareten a sojigi ka pek ta a nimin kad, kúlá ka pic, ta va ka jan katəf ka zlənu a zləra masara ma mar lay kərap.» ²² Bay Agəripa a ngaren a Festus acin: «Ta may ka zlimi labar gawla toku a zlimi da.» Festus a ngaren: «Yaw, gbəm ha va ka zlimi.» ††

²³ Gbəma tik, bay Agəripa ege Bernis vigi, tuhigi a je bas maday. A vigi tete madəday sojigi baw ndiri madəday ta liblay. Ndiri ma ci gəma a ca ta. Mata yigi za, tuhigi a je bas. Festus takana zlən soji ka va ka ngazla Pol acin. ²⁴ Pol mata ya za, Festus a ngar: «Hoh bay Agəripa baw hin ndiri kərap ma yigi cah, hi ləma gawla cah. Ko Yahudiyagi kərap ta liblay Zeruzalem, ko Yahudiyagi kərap ta liblay cah, a ngəmi talan tete sin kun, ti yigi ka fi ta a zləra da. Ti pari wəla aza ti ngarigi, ka ker a vere baba kun. ²⁵ Ama a zləra da wər, a diya kən ma ngav ngav, mangar gəga ka pəm tik za dakun. Na tik, sin ti may masara Roma ma mar lay kərap ka bas kita tik. Yo, sin mata may a zləra tik wa toku, kata dere, ta va ka zlənu a nin. ²⁶ Gara na da wər, ta janay ka kən ma ngav ngav mata diyu səka dakun. Aza labar, ta va ka laləben a masara toku a tala kən mata diyu, ti kpas talan da. A tala ngatoku, kata mətá wəlahə ka ya a gibe hini a wacah, hini ka zlimi labar, sin ta va ka cedu. Ta may hoh, bay Agəripa, hoh ka nehu a zləra ku. Hoh ta nehu za, ko a va ka cekoh kemi wər, kama kata ka sən pala madaba ma tik ka laləb kad. ²⁷ Gara na da wər, hidi ta fərsəna, kata ka zlən tik səb a zləra masara Roma ma mar lay kərap, aza ta sən pala mada-ba ma tik kun wər, ngatoku a va dakun.»

Pol ege bay Agəripa

26 Bay Agəripa a ngaren a Pol acin ka ced labar ta lib tik. Pol kaf zləra za, ² a ngar: «Bay Agəripa, a picah nəv da dewerakun a hoh, a tala kata mata jan katəf, ka cedoh labar ta lib da kərap a tala kən, *ndiri Yahudiyagi mata fi kigi ka kita. ³ Nəv da dewerakun dere, ngam hati sən *mazuko Yahudiyagi kərap, baw a

tala kən, ta nja ka gabəzigi. Tá nja cah, hi bərəs kad, hine zlimi labar da, ta va ka cedoh cah acin.

⁴ «Daka tá nja kana kərti a wilin, Yahudiyagi ti səni nja da. Ngam kati nja a daba səban da Yahudiyagi a liblay Zeruzalem. ⁵ Daka a məndan cekw ti sən ta dere, kati nja a daba cala da Yahudiyagi, mangar *Farisagi ma nja ka kawı *mazuko Yahudiyagi zləra səsəray, day ka Yahudiyagi maparam. Ama ka ngar, ti səni nja da, a may ta, ka ngar wa sin kun. ⁶ Ti fi kigi ka kita, ngam talan da genna ka kən, Dabawəzləv mata ngar a doku tokon, ka vəleten a ndiri tik. ⁷ Səban pana pana gub a tala səray a daba ndiri tokon cah, a nja ka vohi Dabawəzləv, ko a vudu ko a pic, ka pu kən, Dabawəzləv mata ngar a va ka vəl tokon toku. Ama ta nja cah, maday, Yahudiyagi ti fi kigi ka kita, ngam talan da genna ka kəni toku dere. ⁸ Na kini, min ti sənəu, Dabawəzləv a nja ka mbəla ndiri ma məc məc a civi za. Yaw, hin ta wacah, hine may ka yək ma ngatoku kun cah, mi ma həl mi acin mi?

⁹ «Kamatakan kata a talan da, kati diyaten tireh pana pana a ndiri ma nja ka səbi katəf Yesu ta liblay Nazaret, ka pas kəzəd tan kad. ¹⁰ Tireh tik, ta diyaten a liblay Zeruzalem. Madəday *mangarama ta *je Dabawəzləv a vəl ki katəf, kata ka diyaten tireh. Kati pek ndiri pe ta daba tan a je fərsəna. Mata va ka pəm ta za, kati ngar: "Ninek, hi pəm ta za!" ¹¹ *Je janga Yahudiyagi kərap, ta nja ka tuh a nin ka diyaten beni, beni ta hameten za, ka ngarigi: "Mine səba katəf Yesu baba kun." Kati diyaten tireh kahay kahay, kati səba ta kúlá a liblay maparam.

¹² «A pic maparam dere, kata slid ka va a liblay Damas ka va ka diyaten tireh a ndiri ma səbi katəf Yesu ta nin. Madəday mangarama ta je Dabawəzləv á zlən kigi a derewel a zləra, kata ka va. ¹³ Mata va ka nja pic debe pic, kata a wilin a katəf. Njod lay ma kəngay, mangar day ka pic, ti yaha á wəzləv kad. A zlaw titiw titiw a tala da, baw a tala cala da ma lah kigi.

¹⁴ Min kərap sləratatat ndəv ka hayək. Kata zlimi hidi, a wəla ka a ma hibiru, a ngar ka: "Wa Sol, ha diya ka tireh kemi? Hoh ta nja ka diya tireh toku, a təden kata səka dakun, a təden hoh." ¹⁵ Kata mata zlimi mongurom hidi ma wəla ka toku za acin, kata ngaren: "Maday, nayi ma wəla ka cah yi?" A ngar ka: "Kata Yesu á ləwoh. Ndiri, hoh ta diyaten tireh toku, ha diyen a kata. ¹⁶ Ta nja cah, a slid za, ma gar á gar. Kati pizlaha a həra ku ka tedoh, ka nja ka ma həl kəzəd da, baw ka nja ka sedewa da. Tá nja cah acin, a slid, ma va cedeten a ndirigi, wa nja min mata jan a hoh a picah. Pic maparam ta va ka dafəh kən maparam, hoh ka va ka cedeten a ndirigi a nimin. ¹⁷ Ta va ka zlənəh a liblay Yahudiyagi, baw a liblay *ndiri mangar Yahudiyagi dakun. Ta va ka bitoh za a lib beni, hoh ta va ka su a

† 25:18 18:14-15 †† 25:22 Luk 21:12; 23:8 ‡ 26:1 9:15

†† 26:4 Gal 1:14 ††† 26:5 23:6 †††† 26:6 23:6; 24:15; 28:20 †††† 26:9 8:3 § 26:12 9:1-22; 22:5-16

zləra tan. ¹⁸ Ta may hoh ka va ka zlər həra tan za, aza hoh ka ngazla ta a lib kpizli za, ka ləmi lay ma kəngay, ka moha ta a lib zləra *Gudul za, ka vəli talan tan a zləra Dabawəzləv ka mar ta acin. Ndiri toku ta va ka ci talan ka kata, ta va ka zer *ma ngav ngav tan kad. Aza a va ka njigi a daba ndiri, Dabawəzləv mata mbat ta ka nja ka ndiri tik." †

¹⁹ «Yo maday da, kata mata zlimi wa toku za acin, kati diya kən kərap, wa nja hidi ma ləwa ka a wəzləv kad toku mata ngar ka. ²⁰ Njod acin kata tar ka ced labar tik a ndiri ta liblay Damas. Aza kata va cedeten a ndiri ta liblay Zeruzalem, baw á liblay maparam ngid pana pana, bay Yahudiya mata maru. Kata va ced labar tik dere a ndiri ta liblay maparam, mangar Yahudiyagi dakun. Ka liblay ka liblay, kati cedeten a ndiri ta nin kərap, ka ker katəf kən ma ngav ngav, ta nja ka səba ta kad, aza ka vəli talan tan a zləra Dabawəzləv. Kati ngareten dère: "Hi diya kəzəd menekin, ndirigi ka sən ta, hin ti bu nəv hini duze." ††

²¹ «Kata mata ngəz ndiri toku wa toku za acin, Yahudiyagi ti basi nəv. Pic takan, kata mata nja a *je Dabawəzləv, ti ya kaw kigi a nin, aza ti gər ka pəm kigi za. ²² Ama Dabawəzləv a bu ka dawən kun. Ti pəla ka ninek ninek kúlá a picah. Tá nja cah, kata ta wana cah a gibe ndirigi kərap, ka cedeten labar ma takanna, ko a madədayigi, ko a ndiri maparam. Gara labar, kata ta nja ka cedeten toku, wa nja na *makatəf Dabawəzləv gi mata ced ta kamatakan, baw wa nja na *Moyiz. ²³ Labar toku, a ləwa a tala Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday. A ngar, Hidi toku a va ka sa beni kahay kahay, aza a va ka məc. Ama Dabawəzləv a va ka mbəlahə a civi za, pəpəla ka ndiri maparam ma məc məcigi. Aza Hidi toku a va ka cedeten a ndiri tokon Yahudiyagi, baw a ndiri ta liblay pana pana, wa nja Dabawəzləv ta va ka vəleten lay ma kəngay, na jan yəwən micin.» †

²⁴ Pol mata ced labar tik wa toku za, masara Festus tar ka ləwen day day, a ngaren: «Hoh wəya Pol! Hati jəkwan kən kahay kahay, aza kən ma jəkwanu ti mbadoh ka wəya!» ²⁵ Pol a ngaren: «Kata wəya dakun, maday. Labar, kata mata cedə toku duze, aza ta ced ma wəya dakun dère. ²⁶ Bay Agəripa ti zlimi labar, kata mata cedə toku zaba, aza ta va ka ləwa a gibe tik manja pərət. Kati sənu, ti sən labar, kata mata cedə toku takan takan, ngam kən titoku a diya á boh kun, a diya a vere ndirigi. ^{†27} Wa bay Agəripa, hati yək labar, *makatəf Dabawəzləv gi mata ced tegi kamatakan vu? Ama kati sənu, hati yəku.» ²⁸ Bay Agəripa a ngaren acin: «Hoh gawla cah, a fəna kedirek, ha va ka bebed ka nja ka hidi ma nja ka səba katəf Yesu!» ^{†29} Pol a ngaren: «Ta dəkəb Dabawəzləv a tala ku, baw a tala

† 26:18 Efe 2:2; 5:8-14; Kol 1:13 †† 26:20 9:20, 28-29; Luk 3:8
‡ 26:23 3:15; Esa 49:6; Luk 24:46-47; 1Ko 15:20 †† 26:26 Zan 18:20
‡‡ 26:28 11:26

ndiri kərap ma zlimi labar da a picah, ácah ko a picah, ko a pu, hini ka nja ka ma səba katəf Yesu, wa nja kata, ama ka jan jaw səka wa nja na da cah dakun!»

³⁰ Ka dawən tik bay Agəripa, masara ma mar lay Festus, Berenis, tete ndiri ma njigi tete sinigi slidigi za, va tan. ³¹ Mata va tan za, tar ka ngarigi kəsəm kəsəm ka Pol: «Gawla toku a diya ma ngav ngav ma təd gəga ka pəm za, ko ka pek kad a je fərsəna dakun.» ^{††32} Bay Agəripa a ngaren a masara Festus acin: «Ta nja takana cah, gawla toku mata may masara *Roma ma mar lay kərap ka bas kita tik ata dakun wər, macah ka ficik kad.» ‡‡

Da muluk Pol ka va a liblay Roma

27 Masara Festus ti may ka zlən Pol acin, ka va a kambawal a liblay *Roma. Masara toku baw Pol tete ndiri maparam ta je fərsəna, vəl ta a zləra maday soji, zlim tik Zuliyus. Zuliyus toku maday soji ma takan ta daba sojigi pe, ma nja ka diyi kəzəd masara ma mar lay kərap. Min dère, min ti lap tete sinigi. ^{§2} Kedirek kambawal ti yaha á liblay Adəramit za, bay Azi mata maru. Kambawal tik a va ka cəb ka va ita. A va ka zlan á liblay pana pana ta liblay Azi za. Min tap acin a nin, aza min slid ka va kini. Aristarku ti lah kini dère. A yaha á liblay Tesaloniki za, bay Masedəwan mata maru. ^{§†3} Min pic pic a lay va. Ka gbəma tik acin min ti təd a liblay Sidon. A liblay toku, maday soji ma nja ka saf saha Pol a keren katəf ka va ka fəd ngami tik ka jan kən ham. ^{§†4} Kedirek Pol ti ya. Min tap a nimin a lib kambawal ka va gibik. Mid a kəz kini kahay kahay a tala yəm. Min təngəd kambawal, aza min va kini á mazlən liblay Kipirus mgbaw ta yəm. A nin mid dāha kazaway kun. ⁵ Min va kini á mazlən liblay Silisi ege Pamfili za ka va a liblay Mira, bay Lisi mata maru. A nin min jema kad acin. ⁶ A liblay toku, maday soji ma lah kini ti jan kambawal ma yaha liblay Alekisandari za ka va a liblay Itali. Soji toku ti ngar kini, mini ka tap a nin.

⁷ Ti təd wan pe, mine va zaya zaya, ngam mid a dangar kini kazaway. Min mata nja mbəh ka bat liblay Kinid kad, mid a ləv day day. Katəf ka va gibik gibik da dakun. Min təngəd kambawal acin, ka va á mazlən Kireta za ta daba daba yəm. Min zlan liblay maparam a nin, zlim tik Salmone. A zləra kini wər, mi cuko, mid tá pala liblay toku gəc kad. ⁸ Ama mid a nin dère. Min ti bərəs kad ka va a mid tik səb, á mazlən liblay Kireta toku ngid. Ka dawən tik, min ti təd ka lay gar kambawal ta jakwar liblay Laze. Lay gar kambawal toku a nja ka wəla ta «Lay Nəp Menekin.»

⁹ Min ti zlay talan pe a katəf. Dara sumay Yahudiyagi ti jan kini a nin, aza təra mid, ta nja ka ca a sembe ti sla. Pol mətá ngareten a ma kizeri kambawal gi:

‡‡‡ 26:31 23:29 ‡‡‡ 26:32 25:11-12 § 27:1 25:12 §† 27:2 19:29
§†† 27:3 24:23; 28:2

¹⁰ «Wa ndiri da, ta bənu, min tokon ti va gibik səb wər, kən a va ka həl tokon. Kambawal tokon a va ka ngav, dongol ta lib tik a va ka lekw, aza ko ndiri maparam ta daba tokon, a va ka məcigi dərə.» ¹¹ Ama maday soji a yək labar Pol kun. Sey ti yək ma hidi ma kizer kambawal, ege ma mar kambawal. ¹² Aza pala maday ndirigi ti may ta ka va gibik səb. Ngam lay, kambawal mata gar a nin toku, lay tik ninek kun ka nəp a nin a təra cəcən. Ndirigi ti may ta ka va gibik a liblay Fenikis. Fenikis toku lay menekin, kambawal ta nja ka gar a nin ka nəp. Aza lay gar kambawal toku a liblay Kireta á pala lay, pic ta nja ka tuk á nin kađ. Ko mid a yaha á kađ za, ko a yaha á wərəm kađ, a təd a nin kun, ada ndiri máta may ta, ka nəpigi a nin ka təra cəcən.

Kambawal ege mid maday

¹³ Kedirek mid ti yaha ma pala pala. Mid tik a ca a sembe dakun. Ndiri ma kizeri kambawal ti bən ta, ka va gibik acin a va ka nja ninek. Sinigi kaf masa ma bilik bilik za, ta nja ka gari kambawal a sin, aza min slid ka va kini. Mine va á bəramajəjən ngid ta liblay Kireta. ¹⁴ Kedirek mid maday ti yaha á liblay Kireta za, aza ti gwad kambawal kini a daba daba yəm. Mid maday toku a nja ka wəla ta Ewerakilan. ¹⁵ Ndiri mbəlam mbəlam ta ka kizer kambawal, ama mid ti day. Min dəb kađ ka kambawal, ker kizer tik a kađ, mid acin ka tep kini a kambawal tik. ¹⁶ Mid baw baw kini, kúl a liblay mekedirek ma mgbaw ta yəm, zlim tik Kawda. Min ma ta təd a mazlən liblay toku, mid a ca day day kazaway kun. Min ti jan katəf acin ka masl kambawal mekedirek, ma kər kər da dawən kambawal maday, ¹⁷ ka ngazla, ka fi a lib maday. Ka dawən tik, ndiri ma kizeri kambawal maday toku, ti bawi miseh nja sembe ka jaw kambawal maday kađ, ka nja toy toy. A zləra tan, mid a va ka baw kambawal, ka va lib vəkad ma bat liblay Libi kađ, ngam kambawal ti va lib vəkad, a nja ka ngav. A tala ngatoku, gudel mata kər ta á ma mid za, ti masl ta kađ, ngam mid ka gwad kini baba kun. Ka dawən tik ker kambawal kađ, ka va tik a zləra tik acin. ¹⁸ Mid wər a cay tik day day səb. Ka gbəma tik, tar ka zimbiri dongol ta lib kambawal kađ a lib yəm, ngam kambawal ka nja kef kef. ^{†19} Ka gbəma tik a nimin, ndiri ma kizeri kambawal bawi kən həl kəzəd tan ta lib kambawal, baw zimbiri a zləra tan a lib yəm. ²⁰ Ti təd wan pe, mine ləma pic baw gəmzla dakun, ngam gazlavay ti pek lay kađ ba, aza mid a cay tik səb a sembe. Min mata ləma wa toku za, mi cuko micin kini a va ka lekw.

²¹ Ti təd wan pe, ndiri ta lib kambawal a hami kən ham kun. Pic takan Pol slid za acin, gar á gar, aza a ngareten: «Ndiri da, ta nja takana hi zlimi ma da wər, hidi a va ka nəpay tokon a liblay Kireta, macah kən

tokon a va ka lekwigi dakun, aza ni va ka sa tokon beni dakun dərə. ²² Yo, tá nja cah ta ngar hini, hi njá ka pərət kun. Ko hidi takan ta daba tokon ma va ka lekw micin tik da dakun. Sey kambawal a va ka ngav á gindik. ²³ Kata mata ngar hini wa nja ngatoku, ngam Dabawəzləv ma mar ka, baw ta nja ka həl kəzəd tik, ti zləna *mazlən tik a zləra da a vuđu. ²⁴ Mata ya za, ti ngar ka: «Wa Pol, a njá ka pərət kun. Ha va ka təd a gibe masara *Roma ma mar lay kərap. Aza ndiri kərap ta lib kambawal, Dabawəzləv a va ka bit ta za, a tala menekin tik ta talan ku.» ^{‡25} A tala ngatoku acin, ta ngar hini ndiri da, libi hini ta njá ka ca gəma baba kun. Kati sənu, Dabawəzləv a va ka diya kən toku duze, wa nja mata ngar ka. ²⁶ Mid a va ka baw tokon, ka tep a bəramajəjən ta liblay maparam ma mgbaw ta yəm.» ^{††}

²⁷ Ka wan gub a tala fod, min a wilin be be a daba daba yəm, zlim tik Mitil Maday ta Daba Daba. Aza mid a wilin a kəz kini. Mata va ka nja a daba daba vuđu, ma kizeri kambawal ti bən ta acin, min mbeh ka təd a bəramajəjən. ²⁸ Bawi miseh ma kər kər ta masa, ta nja ka sli yəm a sin, aza fi ta a lib yəm, ka saf kəpəm tik. Mata bawi miseh toku a lib yəm za, sla slagi a məbəra, pa' pa' gub gub səray. Mid mata baw kambawal kini a gibik gibik za, sli sli yəm ta nin, məbəra gub a tala jebin. ²⁹ Ma kizeri kambawal mata ləma ta za, yəm a gəc kađ, ti pərətigi, ngam tá kambawal kini ka kpis ka gugun. Bawi masa ma bilik bilik fod, ta nja ka gari kambawal a sin kađ, aza fi ta a lib yəm á zal za, kambawal ka gar kađ. Ti pu ta, pu pu lay ka pat a zakay. ³⁰ Ma kizeri kambawal ti may ka bit micin tan acin. Ti diyi dabaray, aza ti ngareten a ndirigi: «Hi nja a kese a lib kambawal maday cah, na kini, ni va ka jem a lib kambawal mekedirek ka va ka fi masa a lib yəm á gibe kambawal za.» ³¹ Sinigi ta bawi kambawal mekedirek a lib maday kađ, ka fi a lib yəm, Pol a ngareten a sojigi tete maday tan acin: «Hin ti ker ma kizeri kambawal titoku ka jemigi kađ wər, hi va ka lekw micin hini.» ³² Sojigi mata zlim ta wa toku za, zli kambawal mekedirek ta ka kambawal maday toku kađ, ka kwar á gindik manja ndirigi.

³³ Mata va ka nja lay mbeh ka pat, Pol a ngareten a ndirigi kərap ta lib kambawal, ka ham kən ham. A ngareten: «Hi ləma, ti təd wan gub a tala fod, min tokon ti bərəs, ka sa beni a tala yəm, aza hi ham kən ham kun. ³⁴ Ama ta ngar hini, tá nja cah, hi ham kən ham acin, hini ka jan sembe ka bit micin hini. Ko kən pised, ma va ka həlen a hidi takan ta daba tokon da dakun.» ^{‡‡35} Pol mata ngar wa toku za, baw biret a vere tan kərap, aza a ngaren soko a Dabawəzləv. Baw biret toku wak za, aza a hamu. ^{‡‡‡36} Ndiri kərap mata ləma ta za, pərət a həleten baba kun, ti hami na tan dərə.

³⁷ Min ta lib kambawal toku kərap, min bələk səray, a

† 27:9 2Ko 11:26 †† 27:18 Zon 1:5

‡ 27:24 9:15 †† 27:26 28:1 †† 27:34 Luk 12:7 ††† 27:35 Luk 22:19

wom cesired, atama koh (276).³⁸ Min mata ham kən ham toku, ham ham za, min baw ma fəna masəf, zer zer á lib yəm kad, ngam kambawal kini ka nja kef kef a tala yəm.

Kambawal a lib vəkad

³⁹ Lay mata pat za, min ləma liblay á gibe kini za. Ndiri ma kizeri kambawal a səni liblay tik kun. Gab gədək, sinigi ləma bəramajəjən. Á pala maparam, yəm a kwar tananan, aza gugun a nin kun. Mata ləma ta wa toku za, ti may ta kwet, ka va ka gar a nin.⁴⁰ Sinigi masl masl masa ta nja ka gari kambawal a sin, aza ker ta a lib yəm. Ti masli miseh ma kər kər ta ka kən kizer kambawal kad, ka jan ka kizer a nimin. Bawi gudel kambawal, kər kər á gibe kambawal za, mid ka jan ka gwad kini ka təd a bəramajəjən.⁴¹ Min va va. Kedirek kambawal ti kpis ka vəkad ma təvər təvər. Njod mazəra kambawal ti va sərdək á lib vəkad kad, aza a kəz baba ka lay tik za dakun. Á zal kini za yəm, á gibe kini za yəm. Madaba kambawal ta zal za, yəm ma kəz ma gingib gingib ti ngu zaba kacapa kacapa. †

⁴² Sojigi ta nin ti may ta ka pəm ndiri fərsəna ta nin za, ngam a ca ta, a va ka ci zlev zlev ka si tan za.⁴³ Ama maday soji ti may ka bit micin Pol, ti ngareten a sojigi, ka pəmi ndiri fərsəna za dakun. A ngareten a ndiri ma səni yəm ka mbirigi a lib yəm ka ci zlev zlev ka vi məndar pəpəla.⁴⁴ A ngareten a ma fəna ndirigi, ka kawi zləra ka pay kambawal ma nga nga za pana pana, ka vigi a məndar dere. Min kərap, min ti diyu wa nja maday soji mata ngar kini, aza min kərap ti bit. Kən ma həl kini da dakun.

Pol ane liblay Malta

28 Min mata bit micin kini a lib yəm za, ndiri ta liblay ma mgbaw ta yəm toku mətá ced kini acin, zlim liblay tik Malta.² Aza ndiri toku ti kaw kini zləra səsəray. Ti mbəl kini kuhu, mini ka sibü, ngam van ti tar ka za, aza cəcən a zəm kini. †³ Pol ti va gasa widen ka sek a kuhu, mini ka sibü. Mata va ka seku, min ləma wən ka zləra tik zeterenna, ti ngacu, ngam kuhu á gamaha a lib widen za.⁴ Ndiri ta liblay toku mata ləmi wən ka zləra Pol za, a ngarigi kəsəm kəsəm acin: «Gawla toku hidi ma nja ka ndəv teli, ada Dabawəzləv mətá may ka bas kita tik. Ti bita məlay məlay ka yəm za, aza tá nja cah, zabəl a wilin be be a kəsəm tik.»⁵ Pol kpecek wən ka zləra tik kad a lib kuhu, aza ko kən ma həlen, da dakun.⁶ Ndiri toku a ca ta a va ka dīzl, akun a va ka ndəv ka məc njod. Mata pu ta, pu pu, kən ma həlen da dakun, tar ka ngarigi acin: «Gawla cah wər, dabawəzləv maparam ndiri cah!» ††

† 27:41 27:22 †† 28:2 2Ko 11:27 ‡ 28:5 Mak 16:18; Luk 10:19 †† 28:6 14:11

⁷ Ka lay min mata bas a nin ka sib kuhu toku, lay biz maparam mbəh a jakwar kini. Hidi ma mar lay biz ta jakwar kini toku, hidi maday ma mar liblay Malta ma mgbaw ta yəm toku, zlim tik Pubiliyus. Gawla toku ti yək kini zləra səsəray ida tik acin, aza min ti wan a nin pic makad.⁸ Cin a dal, ma wan wan, aza kəsəm tik kwet, a nja ka ra kən ra. Pol mata zlimi labar tik za, slid va a zləra tik, a dəkəb Dabawəzləv a tala tik, diya zləra tik a tala tik, aza ti bitu ka dal tik za dere.⁹ Ndiri ma dal dal maparamigi ta liblay toku mata zlimi labar tik za, ti slid ti yigi dere, aza Pol ti bit ta ka dal tan za.¹⁰ Ndiri ta liblay toku ti bawi kən ka zlimi ka zlimi acin, aza ti vəl kini. Min mata va ka va gibik, ti vəl kini kən kərap, min mata mayu, ka da muluk a sin.

Pol ane Roma

¹¹ Min mata nja a liblay Malta ma mgbaw ta yəm təra makad za, min ti may ka va kini a gibik, ngam təra cəcən ti way acin. Min ti jan kambawal maparam. Kambawal toku a nja ka wəla ta Diyosikirus ††, a yaha á liblay Alekisandari za aza a nəp a liblay Malta toku ka təra cəcən dere. Min tap acin a lib tik, ka va kini.

¹² Kedirek min ti təd a liblay Sirakus. Min mata təd za, min ti nja a nin wan makad.¹³ Min tap a lib kambawal, aza min slid va kini á bəramajəjən ngid, ka va a liblay Regiyus. Ka gbəma tik, min slid a nimin a liblay toku za, ka va a liblay Puzol. Mid ma yaha á dawən kini za tar ka ca, aza a gwad kini ka va gibik gibik. Min ti təd acin a liblay Puzol toku ka wan ma səray.¹⁴ A nin, min jema kad acin, aza min ti jan tete ndiri maparam ma ci talan ka Yesu. Ti ngar kini, mini ka wan ita tan pal zəm lumo. Min mata wan a nin zəm lumo za, min slid ka va a ngaz a liblay *Roma acin.¹⁵ Cala kini ta liblay Roma mata zlimi labar kini za, mini a mazləzla katəf, ti slid, ti yigi. Aza min ti jan tete sinigi a gbəmgban lumo ta liblay Apiyus. Aza cala kini maparam ta liblay Roma ti ya, jan kini a liblay, mata ndəni je muluk makad a nin. Zlim liblay toku Je Wan Muluk Makad. Pol mata janigi tete ndiri toku kərap za, tar ka fol Dabawəzləv. Aza nəv tik ti jan sembe ka bərəs na va gibik.¹⁶ Min mata təd a liblay Roma za, ndiri madədayigi ta nin a peki Pol a je fərsəna dakun, ti kereten katəf ka wan á gindik. Ti ngaren a soji takan ka puwu, a tala ta va ka si tik. †††

Labar Pol a liblay Roma

¹⁷ Ka wan ma makad, Pol wəla ndiri madəday ta daba *ndiri Yahudiyagi ta liblay *Roma toku acin. Ndiri toku mata yigi za, tar ka cedeten labar tik. A ngareten: «Galamayigi, ndiri Yahudiyagi ta liblay Zeruzalem ti kaw kigi, aza ti vəl kigi a lib zləra masara ma mar lay.

†† Diyosikirus cah, kən ma ndən ndən a gibe kambawal, kibe kibe wəri meheli, wəri zuko Zewus. Ma kizeri kambawal a nja ka ngarigi, Diyosikirus cah a nja ka pu ta. ††† 28:16 24:23

Azama ta dīya kən ma ngav ngav a ndiri tokon kun, aza ta pas mazuko doku tokon kađ kun dēre. ¹⁸ Mata tep kigi a zləra masara toku za, ti neh ka, aza a jan kən ma ngav ngav, kata mata dīyu, ma təd gəga ka pəm kigi za đakun. Ka dawən tik, ti may ka ficik ka kađ.

¹⁹ Ama Yahudiyagi a may ta đakun. Yo, mata nja wa nja ngatoku, kata dēre, kati ngareten, sey masara Roma ma mar lay kərap ka bas kita đa. Yo, gara na da wər, ta may ka fi cala đa Yahudiyagi səka ka kita đakun. ²⁰ A tala ngatoku acin, kata mətá wəla hini, ka ced hini kən titoku kərap.

«Hi ləma, njemnjilem ta zləra đa cah, ndirigi ti jaw kigi, ngam ta nja ka ca talan genna ka hidi, səban tokon Yahudiyagi ta pu ta a zləra Dabawəzləv.»

²¹ Ndiri ma bas bas mata zlim ta wa toku za, a ngareten: «Ndiri ta liblay Yahudiyagi a zləna kini dērewel, ka ced kini labar a tala ku kun. Aza cala kini a yaha á nin za, ka ced kini kən ma ngav ngav, hoh mata dīyu đakun. ²² Ama na kini, min mata may wər, hoh ka cedey kən ku a zləra ku, kən hoh mata bən a nəv ku. Gara na kini wər, min ti zlimi, ka lay ka lay, ndirigi a nja ka ngarigi, katəf Kiristu, hoh ta səbu toku, katəf ma ngav ngav.» ²³ Mata ngarigi wa toku za, a ngareten a Pol acin: «Tá nja cah, ma nəpay na ku. Sey a pic maparam hidi ka lap tokon a nimin.»

Pic tik mata sla za, slid vigi ita Pol. Ti vigi pe. Pol tar ka ləwaten daka gbəma kúlá ka sukuh sukuh. A cedeten labar a ndirigi, wa nja Dabawəzləv ta nja ka mar ndirigi. Ti jangaten labar, *Moyiz mata laləbu, baw *makatəf Dabawəzləv gi mata laləb ta. Áka labar mata jangaten a ndiri toku za, ti cedeten ninek ninek, Yesu ada Hidi, Dabawəzləv mata mbatu, ngam ndiri toku ka yəki Yesu a nəv tan. ²⁴ Labar, Pol mata cedeten toku, ndiri maparam ti yəki Yesu a nəv tan, aza ndiri maparam a yək ta đakun. ²⁵ A tala ngatoku a gabəzigi

† 28:18 23:29 †† 28:19 25:11 ‡ 28:22 9:2 †† 28:23 1:3; 8:12; 19:8; 28:31; Luk 17:21

kəsəm kəsəm. Ko mata va ka slidigi ka va tan za, a wilin be be a gabəzigi. Pol mata ləma za, a may ta ka yək Yesu kun, a ngareten acin: «Ase, labar, *Mid Dabawəzləv mata ngaren a makatəf tik *Ezay, ka ceden a doho hini, duze kun va. ²⁶ Ngam Dabawəzləv ti ngaren:

“A va a zləra ndiri toku, ma ngareten: Hi va ka zlimu a zlimi, ama hi va ka sənu đakun. Hi va ka saf a həra, ama hi va ka ləmu đakun. ‡

²⁷ A tala mi, ndiri toku ti suki zlimi tan kađ ba, ka njigi manja zlimi lay. Ti peki həra tan kađ ba, ka njigi manja ləma lay. Aza ndukun talan a zləv kun, ka njigi manja yək ma đa a nəv tan. Mata dīyi kən titoku kərap, ka njigi manja cəbahigi a zləra đa, kata ka bit ta za!”»

²⁸ Pol a ngareten a nimin: «Hin ndiri Yahudiyagi ta wacah, hi zlimi labar ta va ka ced hini toku acin. Tá nja cah Dabawəzləv ti zlən ndiri tik a liblay *ndiri mangar Yahudiyagi đakun, ka cedeten labar tik, wa nja sin ta va ka bit ndirigi. Na tan ta zlim ta za wər, a va ka yək ta.» ††† [²⁹ Yahudiyagi ma bas bas mata zlimi labar Pol wa toku za, slid tá va tan, aza a gabəzigi kəsəm kəsəm.]

³⁰ Gara Pol wər, ti nja ka jik, ta nja ka wan a nin toku viya səray. Je tik, a bawu a dala. Aza ndirigi kərap ma nja ka may ka va a zləra tik, a yək ta zləra səsaray.

³¹ Ndiri ma nja ka vigi a zləra tik, Pol a nja ka cedeten labar, wa nja Dabawəzləv ta nja ka mar ndirigi. Aza a nja ka cedeten dēre labar pana pana a tala Maday tokon Yesu *Kiristu. A nja ka ləwaten manja pərət, aza hidi ma nja ka tak tik kađ ka nja manja ləwa, da đakun.

‡† 28:26 Esa 6:9-10 ††† 28:28 13:46; Luk 3:6

Roma

Jem a lib derewel cah

Mandala Pol ta lalab derewel cah, sin ane liblay Korintu, a da muluk ma makad tik.

Ti lalab derewel cah ka va a zlara ndiri Ekilesiya ta liblay Roma. Mandala tik liblay Roma toku liblay maday ta talalay kerap, ngam maday bayigi ma mar lay kerap a nin. Pol a talan tik a gar ka va ka fed ndiri Ekilesiya ta liblay toku, mata lalabeten derewel cah ka cedeten sin a va ka vay ka hizl ta (1:11-15; 15:22-24).

A lib derewel cah Pol a lalabeten Nawer Menekin a ndiri Romagi wa nja sin ta nja ka cedeten a ndirigi kerap. A dafeten wa nja Dabawezláv a may ka bit ndirigi za kerap.

Wa nja derewel cah mata wak ka dawen ka dawen:

Kamatakan ndiri mangar Yahudiyagi dakun a may ta ka sen Dabawezláv ninek ninek kun, mata njigi ka calambelay tik. Gara ndiri Yahudiyagi ti mbalam ta ka njigi ka ndiri ma kap ta gibe Dabawezláv aka saba mazuko Moyiz za, ama a tedigi gega ka saba tik kun. Wa toku «ko nayi ti diya ma ngav ngav aza a tedigi gega ka jani miseh maday, Dabawezláv mata ngar a va ka völeten kun» (3:23). Ka dawen tik acin Dabawezláv ti zlar yawen kataf aka Yesu Kiristu za. Ti zlena Yesu ka mac ka zlad ma ngav ngav ta talan ndirigi kerap za. Dabawezláv a may ka bit ndirigi a menekin tik sin mata diya aka Yesu toku za. Ko nayi ma ca talan ka menekin tik toku, a va ka nja ka hidi ma kap ta gibe tik acin (bawama 1-5).

Ma ngav ngav pana pana a nja ka mar hidi. Ama Pol a ngareten a ndiri Roma cah, hidi mangar Mid Dabawezláv a kasem tik, sembe tik daha ka boren ngaz a ma ngav ngav ka wöla. Aza ken ma va ka ted gega ka wak hidi tik ege Dabawezláv za da baba kun (bawama 6-8).

Aza Pol a löwa a tala ndiri Yahudiyagi wa nja mata buwi dawen a menekin Dabawezláv, ngam a may ta ka yak menekin tik aka Yesu za dakun, a may ta ka saba mazuko Moyiz tutu. Ama pic takan na tan dere a va ka yaki menekin tik, ngam Dabawezláv a va ka ker ndirigi, sin mata mbat ta kamatakan, ka lekwigi za dakun (bawama 9-11).

Ka way way derewel tik Pol a ngaz ndiri mangar a ci talan ka menekin Dabawezláv ka sabi dara ndiri ta talalay baba kun, ama ka völi talan tan a zlara Dabawezláv aza ka nji nja menekin tete ndirigi (bawama 12-15).

Aza Pol a fed ndiri pana pana ta liblay Roma. Derewel cah, Pol a lalabu a zlara tik kun, ti ngaren a hidi mparam, zlim tik Tertiyus ka lalabu (bawama 16).

Hin ti may ka zlimi labar ta lib derewel Romagi cah ninek ninek wer, hine janga labar a tala Adamu baw a tala mazuko Moyiz a zakay ane ka .

Pol a fed ndiri Ekilesiya ta liblay Roma

1 Kata Pol, ma hal kezad Yesu *Kiristu a lalab derewel cah ka va a zlara ndiri Kiristu ta liblay Roma. Dabawezláv ti wöla ka, kata ka nja ka *makataf Yesu, aza ti mbat ka ka va ka ced Nawer Menekin tik a ndirigi. ^{†2} Nawer Menekin toku, Dabawezláv ti ced tokon daka mandan cekw a pakam *makataf tegi kad. Labar tik, hidi a nja ka jan tokon a lib deftere tik. ^{††3-4} Hidi ti senu, Nawer Menekin toku a löwa a tala Ker-ti tik Maday tokon Yesu Kiristu. Tá nja cah acin Dabawezláv ti zlena Kerti tik toku. Ti mbu ka hidi memilin ka saban bay *David. Aza sin Ker Dabawezláv nja miseh maday dere. Mandala mata mbalaha ka mac

† 1:1 Kmy 9:3-15; 26:16; Gal 1:15-16 †† 1:2 3:21; 1Pi 1:10-12

za, Mid Dabawezláv ti daf tokon acin sin Kerti Dabawezláv nja miseh maday. ‡

⁵ Aka Yesu Kiristu toku za, Dabawezláv ti diya ka menekin, kata ka nja ka makataf Yesu. Ti ted ka ka makataf tik kata ka va ka ced labar tik a ndirigi ka liblay ka liblay, ndirigi ka ci talan ka sin aza ka kawi labar tik zlara sasaray. Dabawezláv ti vel ka kezad ngatoku a zlara ka gi zlim Kiristu. ^{††6} Ti zlen ka kata ka ced labar toku lap a hini ndiri ta liblay *Roma dere, ngam sin ti wöla hini ka nja ka ndiri Yesu Kiristu.

⁷ Yo ta fed hini ninek ninek, hin ndiri ta liblay Roma, Dabawezláv mata may. Sin ti wöla hini, hini ka nja ka ndiri tik. Vay tokon Dabawezláv ege Maday tokon Yesu

‡ 1:3-4 Mat 1:1; 20:30-31; Kmy 13:33; 2Ti 2:8 †† 1:5 11:13; 15:15-18; Gal 1:1; 2:7, 9

Kiristu mata vəl hini nja menekin aza mata ker micin hini fonna. †

Pol a may ka va a liblay Roma ka janigi tete celegi ta nin

⁸Yo ta may ka ced hini pəpəla a zakay wa nja ta nja ka fol Dabawəzləv da kepic kepic a tala hini kərap áka Yesu *Kiristu za. Ta fol Dabawəzləv a tala hini ngam ndiri ta talalay kərap a nja ka nəfi ca talan hini hin ta nja ka cu ka Kiristu. ^{†9-10}Kepic kepic kata ta nja ka dəkəb Dabawəzləv, ta nja ka dəsəl talan ka hini. Ta nja ka dəkəbu, sin ti may wər, ácah ka ker ka katəf acin ka ta ka vay ka hizl hini. Yo, labar kata mata ced hini cah, ta mban ma dakun. Ko Dabawəzləv, kata ta nja ka diya kəzəd tik a nəv ma takan ka ced Nawər Menekin a tala Kərti tik, sin má ti sənu, ta zlay talan ka hini dakun. ^{†11}Ta may kwet kata ka vay, mini ka jan tokon həra, aza kən, *Mid Dabawəzləv mata vəl ka, mini ka wak tokon tete hini ka zleb hini ka jan sembe na səba katəf Dabawəzləv day za. ¹²Kən ta may ka ngar hini wər, ta vay za hidi ka zleb kəsəm tokon kəsəm kəsəm ka dihec kad ka katəf Dabawəzləv. Ta may hini ka jan sembe a zləra da, aza kata ka jan sembe a zləra hini ngam min tokon kərap, mi jan tokon sembe áka ca talan tokon ka Kiristu.

¹³Galamayigi ta may hini ka sənu wa nja kata mata may kwet ka vay ka hizl hini. Duze, kati mbəlam cəb pe ka vay, ama kúlá a picah ta jan katəf kun, kən pana pana ti tak ka. Kati may ácah ka diya kəzəd da a daba hini wa nja ta nja ka diyu a daba ndiri maparam ta talalay. Kati may, áka kəzəd da toku, ndiri maparam ta liblay hini ka ci talan ninek ninek ka Yesu dərə wa nja ndiri ta liblay maparam mata ca ta. ^{†14}Dabawəzləv áda ma vəl ka kəzəd toku a zləra, kata ka va a zləra ndirigi ma pana pana. Kata ka va a zləra ndiri ma ben benigi baw a zləra ndiri ma nja benigi. Aza dərə, kata ka va a zləra ndiri ma səni kən baw a zləra ndiri manja səni kən. ^{†15}Mata nja wa nja ngatoku acin, kati may kwet ka tepey Nawər Menekin a zləra hini ta liblay *Roma dərə.

Hidi ma ca talan ka menekin Dabawəzləv, sin hidi ma kap ta gibe Dabawəzləv

¹⁶Nəv da dewaterkun ka cedeten Nawər Menekin kpay kpay kad a ndirigi, ngam Nawər Menekin toku, sembe Dabawəzləv a nin. A va ka bit ndiri kərap ma ci talan ka sin. A va ka bit *ndiri Yahudiyagi pəpəla zakay, aza a va ka bit ndiri kərap mangar Yahudiyagi dakun dərə. ^{†17}Nawər Menekin toku a cedeten a ndirigi kpay kpay kad wa nja Dabawəzləv ta nja ka diyu ka ca

ndirigi ka ndiri ma kap ta gibe tik. Ndirigi ka njigi ka ndiri ma kap ta gibe Dabawəzləv wər, sey ka ci talan ka menekin Dabawəzləv. Katəf həndan da dakun. Hi ləma, ko a lib deftere Dabawəzləv ti lalab ta: «Hidi ma ca talan ka Dabawəzləv, Dabawəzləv a va ka diyu ka hidi ma kap ta gibe tik. Aza hidi toku a va ka nja a vere ko a pu.» ^{††}

Ndiri ta talalay cah a mari weli maday a talan tan, a tala kən ma ngav ngav ta nja ka diya ta

¹⁸Tá nja cah Dabawəzləv ta wəzləv ti daf tokon, a bas nəv acin a tala ndiri ma nja ka diyi ma ngav ngav pana pana, aza ma nja ka salarigi ka yək ma tik. Ndiri toku, a kən ta nja ka diya ta, a nja ka taki ndiri maparam kad ka njigi manja sən labar ma duze a tala Dabawəzləv. ^{†19}Katəf ti zlər ka səni Dabawəzləv, Dabawəzləv a talan tik áda ma zlər katəf tik kad. Ama a may ta ka səni Dabawəzləv kun. ^{†20}Duze, hidi ma ləma Dabawəzləv a həra tik da dakun. Ama daka ka tar tar lay, Dabawəzləv ti zlər katəf kad ba, ndirigi ka sən ta áka kən mata tətəru za. Ka sən ta, sin Dabawəzləv duze, aza sembe tik dāha ko a pu. Mata nja wa nja ngatoku acin, ma ta va ka jok ta ka jani bit micin tan á nin za dāha baba kun.

²¹Ndiri toku ti sən ta, Dabawəzləv wər dāha, ama a ca ta ka Maday tan səka ka ngarigi: «Dabawəzləv kini» ata dakun. Aza a fol ta dakun dərə. Bən tan gədək ka na Dabawəzləv. Ndukun talan tan ti gbirzlib, aza a səni kən kun dərə. ^{††22}A zləra tan ti benigi, aza ti mbadigi ka wəya. ^{†23}Dabawəzləv ma mar miseh maday baw mangar a məc kun ko a pu, a səban ta dakun. Ti ndəni foto kən ma nja ka məc wa nja foto hidi memilin, foto vikinigi, kən sostonigi baw kən ma vigi á wan. Ti sləni kəni toku kərap ka voh ta, bawi diri Dabawəzləv, ker azal kad. ^{††}

²⁴A tala ngatoku acin Dabawəzləv ti pisek ta, ti ker ta ka diyay ma ngav ngav tan, nəv tan ta may. Wa toku a nja ka diyi kən weli kəsəm kəsəm. ²⁵Labar ma delele, Dabawəzləv mata cedu, ti bu ta zaba ka mban ma. A nja ka vohi kən ma ndən ndən a zləra, ker Dabawəzləv ma ndən kən titoku azal kad manja fol. Səwan hidi ta fol tokon Dabawəzləv kepic kepic ko a pu. *Amen. [†]

²⁶Mata diya ta wa nja ngatoku acin, Dabawəzləv ti pisek ta, aza ti ker ta ka diyay kən weli tan wa nja mendired ta nəv tan ta may. Wərtigi a nja ka wanigi tete cele wərti tan. ^{†27}Aza wa sin dərə wapahigi a nja ka ker wərti kad ka wanigi tete cele wapahi tan. Ta nja ka diya ta wa nja ngatoku, a nja ka diyi kən weli. Wa toku a nja ka dahi kita a tala tan a kən tan ma ngav ngav. ^{†††}

††† 1:17 3:21-30; 4:1-25; 10:4-13; Hab 2:4; Gal 3:9-12; Fil 3:9; Hib 10:38 § 1:18 2:5, 8; Efe 5:6; 2Te 2:12 †† 1:19 Job 12:9; Dir 19:2-5; Kmy 17:27-28; 1Ko 1:21 ††† 1:21 Efe 4:17-18 §† 1:22 1Ko 1:19-20 §†† 1:23 Deu 4:16-18; Dir 106:20 †† 1:25 9:5 §† 1:26 1Ko 6:9 §†† 1:27 Lev 18:22; 20:13

† 1:7 nja menekin: 5:1; 15:33; 16:20; 1Ko 7:15 †† 1:8 16:19; 1Te 1:8 † 1:9-10 15:23; Kmy 19:21; Efe 1:16 †† 1:13 1Ko 9:19-22 †† 1:14 Kol 3:11 ††† 1:16 2:9; Kmy 13:46; 2Ti 1:8; 1Ko 1:18, 24

²⁸ Mata salarigi ka nja manja sən Dabawəzləv baw ka nja manja səban tik toku, Dabawəzləv ti pisek ta, aza ndukun talan tan ti cəkwasl acin, a nja ka diyi kən ma nja ka mənə ndirigi. ²⁹ Nəv tan wek a kən ma ngav ngav pana pana. A nja ka diyi mendired ka kən ndirigi. A nja ka diyi tireh. A nja ka sərəhigi. A nja ka ndəvi teli. A nja ka slakamigi tete medike tan. A nja ka kəbi ndirigi. A nja ka diyi zevilen. A nja ka ləwigi a tala ndirigi ^{†30} ka zəm ma daba tan. A nja ka mbađigi ka calam-bəlay Dabawəzləv. A nja ka gəri ma ndirigi hirre. A nja ka gəli talan tan za, aza ka diya pəla pəla. Kepic kepic a nja ka gəri katəf pana pana ka diya ma ngav ngav. A zlimi ma cine tan ege mamən tan kun. ³¹ Bən na diya ma ngav ngav ada ta nəv tan tutu. Kən ta nja ka ngarigi: «Mi va ka diyu,» a diya ta dakun. A ngəmi talan tete ndirigi dakun. Aza saha ndirigi a həleten kun. ³² Ndiri ma nja ka diyi kən mada ngatitoku, ti sən ta, deftere Dabawəzləv a ngar, Dabawəzləv a va ka zla kita tan ka lekwa ta za. Azama a diyay ma ngav ngav tan səb. Aza day za dere, celen tan ti diya ma ngav ngav wa nja sini-gi, a nja ka ngarigi: «Ninek ta.»

Ndiri Yahudiyagi tete ndiri mangar Yahudiyagi dakun, Dabawəzləv a va ka bas kita tan a katəf tik

2 Gara na hini acin, ngami dāgi, hin ma nja ka caf colo hini, hi ngav talan hini a zləra hini. Ngam a picah, ko hoh nayi, hati caf coloh, aza ha diya ma ngav ngav dere, hati da kita Dabawəzləv a tala ku. Ko ha va ka jok ma ka ngar a ndata a ndata ka bit talan ku, nep ha jan bit talan ku kun. ^{††2} Hidi ti sən tokon, Dabawəzləv ta nja ka bas kita ndiri ma nja ka diyi ma ngav ngav titoku, ninek sin ka basu wa sin. ³ Na hini acin, hin ta nja ka caf colo hini ma nja ka diyi ma ngav ngav titoku, aza hini a talan hini, hine diyu, yo hin ta bən wər, hi va ka bit ka kita Dabawəzləv vu? ⁴ Mala hi bənu, Dabawəzləv a va ka bit hini, ngam sin hidi menekin vu? Hin ti bən wa toku wər, a nja na ngar, menekin, Dabawəzləv ta nja ka diyu, hin ti cu ka kən kahay. Aza sin ta nja ka saf saha hini aza ta nja ka bərəs tete hini, hin ti cu ka kən kahay dere. Yo ta ced hini, Dabawəzləv wər a nja ka diya hini menekin, ko nayi ka jan katəf ka bu nəv tik za. ^{†5} Ama na hini, ndukun talan hini toy toy, aza hine may ka bu nəv hini za dakun. Mata nja wa nja ngatoku, Dabawəzləv a va ka bas hini kita. Yo ta ced hini, a pic, Dabawəzləv ta va ka kaf na tik acin ka bas kita hini, kuhu tik a va ka ya pok á zlimi. Kita tik, Dabawəzləv a va ka basu a katəf tik, ^{††6} aza ko nayi a mazlən kəzəd tik mata diyu. ^{††7} Ndiri ma nja ka vəli nəv tan ka diya menekin, a nja ka diya ta, Dabawəzləv ka fol ta, aza ka fiyeten miseh maday, baw ka jani micin manja way. Ndiri ngatoku, Dabawəzləv a va ka vəleten micin

† 1:29 Gal 5:19-21; 2Ti 3:2-4 †† 2:1 Dir 50:16; Mat 7:2 ‡ 2:4 Kmy 17:30; 2Pi 3:9, 15 †† 2:5 bas kita: Esa 2:11-21 ‡ 2:6 1Ko 3:13-15; 2Ko 5:10; Efe 6:8; Mat 16:27

manja way duze. ⁸ Ama na ndiri ma salari ma Dabawəzləv, aza a səbi kula katəf kun baw ma nja ka mayi tireh, na tan wər, Dabawəzləv a va ka bas nəv ka sinigi kazaway. ⁹ Ta ced hini, ndiri ma nja ka diyi ma ngav ngav a va ka si beni kahay kahay. Beni tik, *ndiri Yahudiyagi á va ka sa ta pəpəla zakay, aza *ndiri mangar Yahudiyagi dakun a va ka sa ta dere. ¹⁰ Gara ndiri ma nja ka diyi menekin, Dabawəzləv a va ka fol ta, aza a va ka fiyeten miseh maday. A va ka jani nja menekin dere. Yahudiyagi á va ka jani kəni toku pəpəla zakay, aza *ndiri mangar Yahudiyagi dakun a va ka jan ta dere, ¹¹ ngam səban ndirigi kərap a həra Dabawəzləv takanna. ^{††}

¹² Hi ləma, *ndiri mangar Yahudiyagi dakun a səni *mazuko, Dabawəzləv mata vəlen a Moyiz a zləra dakun. Na tan, ti diyi ma ngav ngav wər, a va ka lekwey tan səb. Dabawəzləv a va ka baw mazuko Moyiz toku ka baseten kita a sin kun. Gara na ndiri Yahudiyagi wər, ti səni mazuko Moyiz. Aza ti diyi ma ngav ngav wər, Dabawəzləv a va ka baseten kita wa nja mazuko Moyiz ta ngar. ^{††13} Ta ced hini, Dabawəzləv a nja ka ca hidi ka hidi ma kap ta gibe tik a tala mata zlimi mazuko Moyiz á gindik kun, awu sey hidi toku ka diya kəzəd wa nja mazuko toku ta ngar dere.

¹⁴ Gara *ndiri mangar Yahudiyagi dakun acin, a səni mazuko Moyiz dakun. Ama ko sinigi a sən ta dakun, pic maparam a nja ka diyi kən kibe kibe mazuko Moyiz ta ngar. Ta nja ka diya ta wa nja ngatoku, ngam nəv tan ti sənəu ka diya kən menekin. Ko a zlimi mazuko Moyiz kun, ¹⁵ ama ta nja ka diya ta, a nja na ngar Dabawəzləv ti diyu ane nəv tan. Aza bən tan a sligi a mazuko toku dere. Ngam a tala mi, ti diyi ma ngav ngav wər, a nja ka sən ta á nəv tan za, ti diyi ma ngav ngav, aza ko ti diyi menekin wər, a nja ka sən ta á nəv tan za, ti diyi menekin. ¹⁶ A pic, Dabawəzləv ta va ka bas kita ndirigi áka Yesu *Kiristu za, kən titoku kərap a va ka far a gbəmgəbalay. Dabawəzləv a va ka bas kita a tala bən ndirigi ma boh boh. Nawər Menekin, ta nja ka cedeten a ndirigi, á ngar wa sin. [§]

Diri ndiri Dabawəzləv wər a sən səka á lakwat za dakun, sey á nəv za

¹⁷ Na hini hin *ndiri Yahudiyagi, hi bən acin a nja siki? Na hini hi nja ka ca zlimi hini toku ka kula kən mangar a baw a talan kun. Hi nja ka ngar: «Dabawəzləv ti vəl kini *mazuko tik, aza kən kərap a va a katəf tik ta.» Hi nja ka gəl talan hini dere ka ngar: «Min ndiri Dabawəzləv, ^{††18} mine sən kən, Dabawəzləv mata may, ndirigi ka diya ta. Mazuko mata vəlen a Moyiz a zləra a nja daf kini kula katəf.» ¹⁹ Yo hin mata sən kəni toku za acin, hi nja ka ngar: «Min kwerek kwerek ka lah wələfigi, aza

††† 2:11 Kmy 10:34; Kol 3:25; 1Pi 1:17; Zak 2:1 ††† 2:12 Mat 7:21 § 2:16 2:6; 1Ko 4:5 †† 2:17 9:4; Esa 48:1

min wa nja lay ma kəngay dere na ndiri ta lib kpizli.
^{†20} Min ti təd gəga ka janga ndiri mangar ndukun talan tan a zlər kun, aza ka janga ndiri mangar a jani sembe a lib labar Dabawəzləw kese kun.» Hi nja ka ngar: «Mazuko Moyiz ti jəkwan kini kən kərap, aza ti jəkwan kini ka sən ma ma delele.»

²¹ Kay, na hini ma sən kən titoku kərap acin, hi nja ka janga ndirigi, ama hine janga talan hini səka kwayi? Hi nja ka ngar: «Həl ninek kun,» ama hine həlay hini.
^{††22} Hi nja ka ngar: «Ka wan a wərti hidi ninek kun,» aza hine gəru. Hi nja ka ngar: «Mine may ka slən zuko dəkun,» ama hi nja ka həl kən ta je tik. ²³ Hi nja ka ngar: «Dabawəzləw ti vəl kini mazuko Moyiz a zləra,» aza hi nja ka gəl talan a sin. Azama hine diya kən, mazuko Moyiz ta ngar kun. A tala ngatoku hi nja ka da weli a tala Dabawəzləw. ²⁴ Ta ced hini, hin ta nja ka diya kən titoku wa toku, a nja na ngar hi ngav zlim Dabawəzləw kap wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləw. Ti lalab ta: «A tala kən, hin ndiri Yahudiyagi ta nja ka diyu, ndirigi ta ka səban pana pana a ced ma ma tireh ka Dabawəzləw.» †

²⁵ Hin *Yahudiyagi, hi nja ka *zla məmən kad, ngam hi nja ka ngar: «Mini ada diri ndiri Dabawəzləw.» Hin ti kaw mazuko Moyiz zləra səsəray wər, zla məmən hini kad toku a va ka nja ka kula kən duze. Ama hine kaw mazuko Moyiz zləra səsəray kun wər, zla məmən hini kad a va ka nja ka kən kahay. ^{††26} Gara na hidi mangar a zla məmən kun, aza a diya kən wa nja mazuko Dabawəzləw mata vəlen a Moyiz a zləra ta ngar, a həra Dabawəzləw ti zla məmən. ^{††27} Ta ced hini, hidi mangar a zla məmən kun aza a diya kən wa nja mazuko Moyiz ta ngar ege hidi mangar ti zla məmən, aza ti sən mazuko Moyiz, ama a kawu zləra səsəray kun, hidi ma diya mazuko Moyiz toku, ko a zla məmən kun, á va ka fiyu ka kita. ²⁸⁻²⁹ Hi ləma, diri ndiri Dabawəzləw wər a nji səka dawən dawən á gindik kun. Diri ndiri tik ma kpen kpen wər, a nja ka njigi á nəv za. Sinigi səka ada ndiri ma zli məmən kad kun, ama sinigi ada Dabawəzləw mata zlambda nəv tan za. Ka zla məmən wa nja mata lalab ta a lib mazuko Moyiz á gindik kun, sey ka zla məmən á nəv za, a Mid Dabawəzləw. Diri ndiri Yahudiyagi acin wər a gəri fol a zləra ndirigi dəkun, Dabawəzləw á nja ka fol ta. †††

Dabawəzləw hidi menekin tutu

3 Yo, mata nja wa nja ngatoku, ka nja ka səban *Yahudiyagi, kən menekin acin vu? Aza ka *zla məmən dere, a zleb hidi vu? ² Hayin, ta ced hini, kəni toku, kən menekin na ngar a pakam kun. Pəpəla a za-kay, Dabawəzləw ti baw labar tik, ti vəleten a *ndiri Yahudiyagi a zləra. ^{††3} Yo min tokon ti sənu, mata jani

† 2:19 Mat 15:14 †† 2:21 Mat 23:3-4; Zan 7:19 † 2:24 Ezé 36:20 †† 2:25 1Ko 7:19; Gal 5:3 †† 2:26 Gal 5:6 ††† 2:28-29 9:6; Jer 4:4; Fil 3:2-3; Kol 2:11 ††† 3:2 9:4; Dir 147:19-20

labar toku za, ndiri maparam ta daba tan a kaw ta a zləra səsəray kun. Mata salarigi ka kaw labar toku, hin ta bənu acin, kən Dabawəzləw mata ngar a va ka diyu, a va ka bu ma tik za vu? ⁵⁴ Awu, a bu ma tik ko a pu kun. Dabawəzləw wər a va ka diya kən tik kap wa nja mata ngar. Ko ndiri kərap a mbani ma, a va ka diyay kən tik kap wa nja mata ngar səb. A lib deftere tik ti lalab ta:

«Hoh Dabawəzləw, ha nja ka ləwa,
 aza ndirigi a nja ka sən ta,
 ma ta pakam ku ma ma delele.
 Ko ndirigi ti fiyohigi ka kita,
 kita a kawoh kun,
 ngam mban ma daha a pakam ku kun.» ^{§†}

⁵ Tátoku hidi a va bən ka ngar acin: «Kən ma ngav ngav hidi ta nja ka diya tokon a nja ka daf tokon, Dabawəzləw wər, pana ka min tokon, a diya ma ngav ngav səka dəkun, nəv tik barən barən tutu. Aza ti bas tokon kita a tala ma ngav ngav tokon wər, ninek kun. Ngam ma ngav ngav tokon má, á nja ka daf miseh maday tik.» Yo kən, kata mata cedu toku, sin bən hidi memilin səb. ^{§††6} Ama ta ced hini, wa nja ta bən ta toku kun. Ta nja takana, Dabawəzləw a diya kən ma ngav ngav wər, macah a təd gəga ka bas kita ndiri ta talalay kun.

⁷ Hidi maparam a va ka bən ka ngar a nimin: «Mban ma tokon a nja ka dafeten a ndirigi, Dabawəzləw wər, a mban ma səka dəkun, a nja ka ləwa ma ma delele. Aza sin a va ka diya tokon kita a tala mban ma tokon wər, ninek kun. Ngam mban ma tokon toku má, á nja ka daf miseh maday tik.» ⁸ Aza ndiri maparam a va ka ngarigi: «Səwan hidi ta diyay ma ngav ngav tokon, ndirigi ka sən ta á nin za, Dabawəzləw wər hidi ma diya kən a katəf tik.» ^{§†}

Yo kati sənu, ndiri maparam a nja ka zəmi madaba da ka ngarigi, katá ngar wa sin ta. Ndiri ma nja ka buwi ma da wa nja ngatoku, Dabawəzləw a va ka baseten kita kap kap wa nja ma ngav ngav tan mata diya ta.

Hidi ma kap ko takan daha a gibe Dabawəzləw kun

⁹ Yaw tá nja cah acin, min *ndiri Yahudiyagi, min day ka ndiri maparam vu? Awu, kati ced hini zaba, Yahudiyagi tete ndiri maparam a nja ka diyi *ma ngav ngav bire bire. ^{§††10} Ko a lib deftere Dabawəzləw ti lalab ta:

«Hidi ma nja ka diya kən
 wa nja nəv Dabawəzləw ta may
 ko takan da dəkun.» ^{§†}

¹¹ Hidi nja ndukun talan da dəkun,
 hidi ma nja ka may ka sən Dabawəzləw da dəkun.

§ 3:3 9:6; 11:29; Nom 23:19; 2Ti 2:13 †† 3:4 Dir 51:6 ††† 3:5 9:14 †† 3:8 6:1 ††† 3:9 1:18-2:24; 3:23 †† 3:10 Dir 14:1-3

¹² Ndiri kərap ti kerı katəf Dabawəzləv kad ba. Sinigi kərap ti ngavi talan tan. Hidi ma nja ka diya menekin ko takan da dəkun.
¹³ Pakam tan caway caway ka pisek ndirigi, aza ma tan dère kepel kepel ka kəb ndirigi. Tala gana tan wa nja ndərəzl, †
¹⁴ ma ta pakam tan, ma ma les tutu. ††
¹⁵ Zləra tan caway caway ka pəm ndirigi za. ‡
¹⁶ Lay ta nja ka vigi a nin, a nja ka ngav ta za lap a ndiri ta nin kərap.

¹⁷ A səni nja menekin tete ndirigi dəkun.
¹⁸ Aza a pərətigi a Dabawəzləv ko kedirek kun.» ††

¹⁹ Yo labar toku ti lalab a lib deftere *mazuko, Dabawəzləv mata vəleten ndiri Yahudiyagi a zləra ka nja ka na tan səb. Yo aza acin, ko hidi takan ma va ka boh talan tik ka bit ka kita Dabawəzləv za da dəkun. Dabawəzləv a va ka bas kita ndiri ta talalay kərap.
²⁰ Aza ko hidi takan ma va ka ngar: «Dabawəzləv a va ka ca ka ka hidi ma kap ta gibe tik, ngam kati diya kən a katəf tik wa nja mazuko tik ta ngar,» da dəkun. Səba mazuko wər, a bit hidi səka dəkun, ngam mazuko wər a nja ka wak kən ma ngav ngav ege kən menekin za tutu. ‡

Səba mazuko a va ka bit tokon a gibe Dabawəzləv kun,

sey menekin Dabawəzləv áka Kiristu za

²¹ Min ti sən tokon acin, *mazuko, Dabawəzləv mata vəlen a Moyiz a zləra a zleb hidi ka nja ka hidi ma kap ta gibe Dabawəzləv kun. Ama tá nja cah Dabawəzləv ti zlər katəf maparam. Ko deftere tik baw *makatəf tegi ti ləwigi a tala yəwən katəf toku. ††²² Tá nja cah Dabawəzləv a ca ndirigi ka ndiri ma kap ta gibe tik a tala kəzəd menekin, Yesu *Kiristu mata diyu. Hidi ma ca talan ka menekin tik toku, Dabawəzləv a nja ka cu ka hidi ma kap ta gibe tik. Katəf ngatoku, Dabawəzləv ti zləru kad ba na *ndiri Yahudiyagi á gindik kun, na ndiri kərap. A zləra Dabawəzləv wər, ndiri kərap takan-na, ††²³ ko nayi ti diya ma ngav ngav, aza a tədigi gəga ka jani miseh maday, Dabawəzləv mata ngar a va ka vəleten kun. ²⁴ Ama Dabawəzləv ti den kiye tan. Áka kəzəd Yesu Kiristu za, ti bit ta za a lib ma ngav ngav tan, aza ti ca ta ka ndiri ma kap ta gibe tik, ngam nəv tik a may wa sin. ²⁵ Dabawəzləv ti baw Kiristu, ti vəl ka məc, bebiz tik ti kwar kad aza Dabawəzləv ti fetey tik a nin ngam sin a bu dawən kun. Ti diyu wa nja ngatoku, ndirigi ka sən ta, sin hidi ma diya kən a katəf tik. Hi ləma, kamatakan, ma ngav ngav, ndirigi ta nja ka diya ta, Dabawəzləv a ca həra tik a nin kun, ²⁶ a nja ka bərəsay tik kad. Ama tá nja cah wa sin baba kun. A tala

† 3:13 Dir 5:10; 140:4 †† 3:14 Dir 10:7 ‡ 3:15 Esa 59:7-8 †† 3:18 Dir 36:2 †† 3:20 Job 4:17; Dir 130:3; 143:2; Rom 4:15; Gal 2:16; 3:22 ††† 3:21 1:2, 17 ††† 3:22 2:11; 3:9; 10:12; 11:32 § 3:23 5:2, 12; 8:18-20; Gen 3:19 †† 3:24 5:17; Efe 2:8; Tit 3:7 ††† 3:25 Efe 2:13;

ma ngav ngav, ndirigi ta nja ka diya ta, Dabawəzləv ti basen kita tik a Kiristu a talan. Mata diyu wa nja ngatoku, ti dafeten a ndirigi, a may ma ngav ngav səka dəkun. Sin hidi ma kap, aza a may ka ca ndiri ma ci talan ka kita Kiristu toku ka ndiri ma kap ta gibe tik.

²⁷ Yo, mata nja wa nja ngatoku acin, hidi ma va ka jan fol ngam a səba mazuko Moyiz daha baba kun. Aza hidi ma va ka may ka gəl talan tik a kəzəd menekin sin ta nja ka diyu daha baba kun dère. Sey hidi ka ca talan ka menekin Dabawəzləv tutu. ²⁸ Hi ləma, Dabawəzləv a nja ka yək ndirigi a tala ta nja ka diyi kən wa nja mazuko Moyiz ta ngar kun, a nja ka yək ndiri ma nja ka ci talan ka menekin tik. ²⁹ Ngam Dabawəzləv wər, sey na ndiri Yahudiyagi ma mari mazuko tik á gindik kun, na ndiri kərap. †

³⁰ Duze, Dabawəzləv wər takan, aza na ndiri kərap. *Yahudiyagi ti ci talan ka menekin Dabawəzləv wər, Dabawəzləv a va ka ca ta ka ndiri ma kap ta gibe tik. Ko na *ndiri mangar Yahudiyagi dəkun wa sin dère. Ti ci talan ka menekin Dabawəzləv wər, Dabawəzləv a va ka ca ta ka ndiri ma kap ta gibe tik.

³¹ Yo mata nja wa nja ngatoku, ka ca mazuko Moyiz acin ka kən kahay vu? Awu, wa sin kun. Labar, kata mata may ka ced hini wər, mazuko Moyiz kula kən, ama kəzəd tik pana. †

Abərahəm hidi ma kap ta gibe Dabawəzləv, ngam ti ca talan ka menekin Dabawəzləv

4 Yo tátoku mata nja wa nja ngatoku acin, sey hidi ka ləwa tokon a tala doku tokon *Abərahəm ta kamatakan. ²⁻³ A lib deftere Dabawəzləv ti lalab ta: «Abərahəm ti ca talan ka Dabawəzləv, Dabawəzləv mátá cu ka hidi ma kap ta a gibe tik.» Ta nja takana Dabawəzləv a cu ka hidi ma kap ta gibe tik a tala kəzəd menekin mata diyu, macah Abərahəm a va ka gəl talan tik. Ama Dabawəzləv a saf kəzəd hidi ta nja ka diyu səka dəkun. †† ††

⁴ Hidi ti sən tokon, hidi ma həl kəzəd a va ka jan mazlən lay bərat tik, a janu səka kahay kun. ⁵ Ama a gibe Dabawəzləv wər, wa sin kun. Dabawəzləv ta nja ka diyen a hidi ka cu ka hidi ma kap ta gibe tik, a diyu səb a menekin tik, a diyu a tala kəzəd hidi toku kun. Kən Dabawəzləv ta may wər, sey hidi ka ca talan ka menekin tik á gindik, sin ma nja ka zer ma ngav ngav ndirigi kad.

⁶ Bay *David dère ti ləwa a tala ndiri mangar Dabawəzləv ti ca ta ka ndiri ma kap ta gibe tik manja ləma kəzəd tan a zakay. A ngar, nəv ndiri toku gudum

Kol 1:20; Hib 9:12-14; 1Za 1:7; Kzl 1:5; 5:9; nja menekin: 5:1; 2Ko 5:18-21; Efe 2:14-16; Kol 1:20; menekin Dabawəzləv: 1:17; 3:3-4 §† 3:27 3:1, 21, 31; 8:2 §†† 3:28 Gal 2:16 §† 3:29 3:22; 4:11-12 §† 3:31 6:15; 8:2-4 §†† 4:2-3 Zak 2:21 §†† 4:2-3 Gen 15:6; Gal 3:6; Zak 2:23

kazaway. David toku ti ngar ane lib deftere Dabawəzləv: †

⁷ «Hidi mangar

Dabawəzləv ti zer *ma ngav ngav tik kad ba, aza tireh ta nəv tik dere, Dabawəzləv ti məd kad ba, nəv tik mata nja gudum.

⁸ Hidi mangar

Vay tokon Dabawəzləv a nəf ma ngav ngav tik, mata diyu dakun, nəv tik mata nja gudum.»

⁹ Bay David mata va ka ngar wa toku acin, a ngar a tala ndiri *Yahudiyagi ma zli məmən kad á gindik vu? Awu a ngar a tala ndirigi kərap.

Yo kati ced hini zaba, Dabawəzləv ti ca Abərahəm ka hidi ma kap ta gibe tik, ngam Abərahəm ti ca talan ka menekin tik. ¹⁰ Kən ngatoku a diya acin a pu? Mandala tik Abərahəm ti *zla məmən kad ba vu, a zlu kese kun vu? Min tokon ti sənu, mandala tik a zla məmən kese kad kun. ¹¹ Daka Abərahəm a zla məmən kese kad kun, Dabawəzləv ti cu ka hidi ma kap ta gibe tik ngam Abərahəm ti ca talan ka sin. Ka dawən tik acin mátá ngaren ka zla məmən kad. Mata ngaren ka zla məmən toku, sin a talan tik ka sənu á nin za, Dabawəzləv ti diyu ka hidi ma kap ta gibe tik. Mata nja wa nja ngatoku acin, Abərahəm ti nja ka cin ndiri mangar a zli məmən kad kun ma nja ka ci talan ka menekin Dabawəzləv. Ndiri toku, Dabawəzləv a nja ka ca ta ka ndiri ma kap ta gibe tik wa nja mata ca Abərahəm dere. ^{†12} Aza Abərahəm cin ndiri ma zli məmən kad dere. Ama a daba ndiri ma zli məmən kad toku, ma-paramigi wəri tik kun. Wəri tik wər ada ndiri ma nja ka səbi dangaz tik ka ca talan ka menekin Dabawəzləv wa nja sin mata cu mandala a zla məmən kese kun. ‡

Ndiri ma ci talan ka menekin Dabawəzləv a va ka jani kən, Dabawəzləv mata ngar ka vøleten

¹³ Dabawəzləv ti ngaren a *Abərahəm baw a dehen tegi a va ka vøleten talalay kərap ka mar ta. Kən Dabawəzləv mata ngar a va ka vølen a Abərahəm toku, a may ka vølen a tala mata səba *mazuko tik kun. A may ka vølen, ngam mata ca talan ka menekin Dabawəzləv, aza Dabawəzləv mátá cu ka hidi ma kap ta gibe tik. ^{†14} Hi ləma, Dabawəzləv ti ngar a va ka vølen tokon kən a tala menekin tik. Ka dawən tik acin, ti baw kən tik vølen a hidi ma səba *mazuko Moyiz á gindik wər, a va ka nja wa nja a vølen mazlən tik kun vu? Ti nja wa sin wər, mata ngar a va ka vølen tokon a tala menekin tik, a mbanay ma tik. Aza hidi ma dasl talan ka menekin tik a ca talan kahay. Ama ta ced hini, wa sin kun. Dabawəzləv wər a nja ka vølen kən a tala menekin tik. ^{†15} Ka səba mazuko mata vølen a Moyiz a

zləra a zleb hidi ko kedirek ka jan menekin tik kun. Səba mazuko Moyiz a nja ka bas nəv Dabawəzləv a tala hidi azal ba, ngam hidi ma va ka səba mazuko tik ninek ninek da dakun. Ama mazuko da dakun wər, hidi ma va ka ngav tik da dakun dere. ^{‡†}

¹⁶ A tala ngatoku acin Dabawəzləv mátá ngar a va ka vøleten kən a ndiri ma ci talan tan ka menekin tik. Kən tik ti may ka vøleten a nəv menekin, manja neh mazlən a nin, aza a may ka vøleten a dehen Abərahəmigi kərap. A va ka vøleten a *ndiri Yahudiyagi ma səbi mazuko Moyiz á gindik kun, a va ka vøleten dere a ndiri ta ka səban pana pana ma ci talan ka menekin tik wa nja Abərahəm. Abərahəm ada vay tokon kərap, ^{‡†17-18} wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv. Ti lalab ta Dabawəzləv a ngaren a Abərahəm: «Kati coh ka cin ndiri ta ka səban pana pana ta talalay.» Aza ti ngaren a nimin dere: «Səban kugi a va ka njigi pe kahay kahay wa nja gəmzla.» Abərahəm ti ca talan ka Dabawəzləv ma nja ka mbəla ndirigi a civi za, baw ma nja ka ngar a ma á gindik, aza kən ka diyay tik. Ko labar, Dabawəzləv mata ceden toku ti pələk talan tik, talan tik səb genna a nin. Wa toku sin ti nja acin ka cin ndiri ta ka səban pana pana, kap wa nja Dabawəzləv mata ngaren kamatakan. ^{§19} Mandala Dabawəzləv ta ləwen toku, Abərahəm mbeh ka təd viya bələk. Ti sənu a va ka jan kərti baba kun. Aza wərti tik *Sara dere mokodol. Ama Abərahəm a cay talan tik səb ka labar Dabawəzləv, ^{§†20} ngam sin ti sənu, a va ka jan kərti wa nja mata ngaren. A gabəz a tala tik kun, aza a dangar a lay pu tik kun dere. Mata ca talan ka Dabawəzləv wa toku, ti jan sembe, aza a folay Dabawəzləv tik. ²¹ Ti sənu, Dabawəzləv a mar sembe ka diya kən mata ngar a va ka diyu. ^{§†22} Abərahəm mata ca talan ka Dabawəzləv wa toku, Dabawəzləv ti cu acin ka hidi ma kap ta gibe tik.

²³ Yo mata lalab ta a lib deftere, Dabawəzləv ti lapigi a Abərahəm, a lalaben a sin á gindik kun, ^{§†24} a min tokon dere. Hidi ti ca tokon talan ka Dabawəzləv ma mbəla Maday tokon Yesu a civi za wər, Dabawəzləv a va ka ca tokon ka ndiri ma kap ta gibe tik dere. ²⁵ Yesu toku, Dabawəzləv ti bawu aza ti vølu a lib zləra ndiri ma tireh ka pəm ta za a tala ma ngav ngav tokon. Ka dawən tik ti mbəla a civi za, min tokon ka jan ka nja ka ndiri ma kap ta gibe tik acin. ^{§††}

Yesu ti lap tokon kad ba tete Dabawəzləv

5 Tá nja cah acin, hidi ti sən tokon, Dabawəzləv ti diya tokon ka ndiri ma kap ta gibe tik a tala ca talan tokon hidi mata cu ka sin. Hidi ti jan tokon nja menekin a Dabawəzləv áka kən, Maday tokon Yesu

††† 4:15 3:20; 5:13, 20; 7:7-13; Gal 3:19 ‡†† 4:16 Gal 3:7 § 4:17-18 Gen 15:5; 17:4-5; 2Ko 1:9; Hib 11:12, 19 §† 4:19 Gen 17:1-6; Hib 11:11 §†† 4:21 Gen 18:14; Luk 1:37 §† 4:23 10:9; 15:4 §†† 4:25 Esa 53:4-5, 10; Rom 8:32-34; 1Ko 15:17

† 4:6 Dir 32:1-2 †† 4:11 Gen 17:9-11; Gal 3:7; Rom 2:28-29 ‡ 4:12 Mat 3:9 ‡† 4:13 Gen 12:7; 22:17 ‡†† 4:14 Gal 3:18

*Kiristu mata diyu za. ^{†2} Yesu ti zlar tokon kataf kad, Dabawazlav ka diya tokon menekin tik, ngam min tokon a ca talan ka sin. Aza menekin Dabawazlav toku a nja ka vel tokon sembe ka gar toy toy. Nav tokon dewerakun acin, ngam talan tokon genna ka miseh maday, Dabawazlav ta va ka wak tokon. ^{††3} Aza ko a lib beni nav tokon dewerakun, ngam hidi ti san tokon zaba, hidi ti beres tokon a lib beni wer, ni va ka beres tokon ko mi dere. ^{‡4} Aza beres dere a nja ka valen sembe a hidi ka dihec kad ninek ninek. Hidi ma nja ka dihec ninek ninek, dihec tik toku a nja ka valen beres, talan tik ka nja genna ka ken, Dabawazlav mata ngar a va ka valen. ⁵ Aza talan tokon mata nja genna ka ken ta zlara Dabawazlav toku, ni va ka jan tokon duze. Ngam Dabawazlav ti daf tokon zaba, menekin tik ti wek ma nav tokon a *Mid tik mata vel tokon. ^{‡†}

⁶ Hi lama, kamatakan hidi mata nja tokon a lib ma ngav ngav, sembe tokon ti gac ka diya menekin. Mandala tik Kiristu ti mac a tala tokon. A mac ka pic Dabawazlav mata slu. ^{‡†7} Yo hidi ti san tokon, ko a picah cala tokon a saba mazuko ninek ninek, ama a va ka nja toy toy kazaway hidi ka yak mac a tala tik. Gara na cala tokon ma nja ka diya menekin tutu, ko hidi maparam a va ka yak mac a tala tik vu asad. Ama cala tokon ma tireh wer, ko hidi takan ma va ka may ka mac a tala tik da dakun. ⁸ Ama na Kiristu wer, wa sin kun. Sin ti mac a tala tokon mandala min tokon a wilin a lib ma ngav ngav. Wa toku Dabawazlav ti daf tokon a nin za wa nja sin ta may tokon kahay kahay. ^{‡†9} Yesu ti mac a tala min tokon, bebiz tik ti kwar kad, aza Dabawazlav ti ca tokon ka ndiri ma kap ta gibe tik. Yo, mata nja wa nja ngatoku acin, min ti san tokon ninek ninek, a pat Kiristu a va ka gar a tala tokon a gibe Dabawazlav, Dabawazlav ka nja manja bas tokon kita. ^{‡†10} Kamatakan hidi ti nja tokon ka calambelay Dabawazlav. Ama aka mac Kerti tik za, Dabawazlav ti lap tokon kad tete sin. Ta nja cah Dabawazlav mata lap tete min tokon kad, hidi ti san tokon ninek ninek, Kerti tik ma mbel a civi za a va ka bit tokon ka kita Dabawazlav za. ^{§11} Aza ngacah a gindik kun. Nav tokon dewerakun dere, ngam Dabawazlav ti ca tokon ka ngami tik. Maday tokon Yesu Kiristu ada ma zer ma ta walan tokon a Dabawazlav kad ka lap tokon tete sin. ^{§†}

Labar a tala Adamu ege Kiristu

¹² Kamatakan *Adamu ada ma tar *ma ngav ngav ka diya. Wa toku a tala sin ma takan toku *ma ngav ngav ti ya a talalay, aza ma ngav ngav ti daha mac. Mamən

† 5:1 3:21-30; nja menekin: 3:25-26 †† 5:2 menekin Dabawazlav: 6:14; 2Ko 6:1; 12:9; Gal 1:6; 5:4; Efe 2:5-8; 1Pi 1:10-11; 4:13-14; 5:10, 12; miseh maday: Rom 3:23; 5:2; 8:17-18; 8:17-18; 9:23; 1Ko 2:7; 2Ko 3:18; 4:17; Kol 1:27; 3:4; 1Te 2:12; 2Ti 2:10; 1Pi 5:1 ‡ 5:3 Zak 1:2-3, 12; 1Pi 1:5-7 ‡† 5:5 8:39; Dir 22:6; Hib 6:19 ‡† 5:6 1Pi 3:18 ‡†† 5:8 Zan 3:16 ‡†† 5:9 1:18; 1Te 1:10 § 5:10 2Ko 5:18-20; Kol 1:20-22 §† 5:11 8:31

mac ti gbam talalay kerap aza a pam ndirigi, ngam ndirigi kerap a nja ka diyi ma ngav ngav. ^{§††13} Mandala ma ngav ngav ege mamən mac ta pami ndirigi wa nja ngatoku, Dabawazlav a vel *mazuko tik a zlara Moyiz kese kun. Aza Dabawazlav dere a kaw ma ngav ngav ndirigi a nav kun, ngam a vøleten mazuko tik kun. ^{§†14} Azama mac a nja ka mac ndirigi sab, tar ka Adamu za tad ka *Moyiz, ngam ma ngav ngav daha a talalay. Ko ma ngav ngav, ndirigi mata diya ta a tad wa nja na Adamu ma salar ma Dabawazlav kun, azama ti macigi.

Ka dawən Adamu, viya pe, Dabawazlav ti zlena *Kiristu. Hidi ta ben tokon a tala Adamu ma kibe kibe Kiristu acin. ^{§††15} Menekin, Dabawazlav ta nja ka diya tokon aka Yesu *Kiristu za day, a sligi a ma ngav ngav Adamu kun. Hayin duze, ndirigi pe a nja ka macigi a tala ma ngav ngav na hidi ma takan mata diyu toku. Ama ta nja cah, aka kezad hidi ma takan maparam Yesu Kiristu za, Dabawazlav ti vøleten menekin tik zlan a dawən a ndiri pe. Min tokon ti tad gaga ka jan menekin Dabawazlav toku kun, ama Dabawazlav ti saf saha tokon, aza ti vel tokon sab. ¹⁶ Gara menekin, Dabawazlav mata diya tokon toku acin, sembe tik day, a sligi a ma ngav ngav, Adamu mata diyu dakun. A tala ken ma ngav ngav, hidi ma takan mata diyu toku, ndirigi kerap ti jani kita na mac. Ama menekin, Dabawazlav ta nja ka vøleten a ndirigi ti day. Ko ndirigi ti diyi ma ngav ngav pe kahay kahay, menekin Dabawazlav a va ka bareten ngaz a ken titoku ka wøla, aza a va ka baseten kita baba kun. ¹⁷ Hayin duze, a tala hidi ma takan mata diya ma ngav ada ndirigi mata nja ka macigi. Ama a tala hidi ma takan maparam acin, Yesu Kiristu, ndirigi ti jani micin. Ndiri mangar Dabawazlav a vøleten menekin tik zlan a dawən, aza a ca ta ka ndiri ma kap ta gibe tik, a va ka jani micin mangar a way kun aka Yesu toku za, aza a va ka mari lay. ^{§†}

¹⁸ Ta nja cah acin, a tala ma ngav ngav hidi ma takan toku mata diyu, Dabawazlav ti baseten kita a ndiri kerap ka mac. Aza wa sin dere, a tala menekin, Yesu Kiristu mata diyu, Dabawazlav a va ka bit ndirigi kerap ka kita ta talan tan za, aza ka vøleten micin. ¹⁹ A tala Adamu ma salar ka yak ma Dabawazlav toku, ndirigi pe ti njigi ka ndiri ma nja ka diya ma ngav ngav. Aza dere, a tala Yesu ma zlimi ma Dabawazlav, ndiri pe a va ka njigi ka ndiri ma kap ta gibe Dabawazlav.

²⁰ Min ti san tokon, a zal ma ngav ngav Adamu mata diyu, Dabawazlav ti valen mazuko tik a Moyiz a zlara. Ti valen a zlara, ma ngav ngav ka jan ka fefel ka va gibik gibik. Ama ta ced hini, ma ngav ngav a fefel ka va gibik gibik wer, menekin, Dabawazlav ta nja ka vøleten a ndirigi, a fefel dere day za ka ma ngav ngav. ^{§†21} Ma ngav ngav, sembe tik daha ka pam ndirigi za. Ama

§†† 5:12 Gen 2:17; 3:19; Rom 6:21, 23; 7:9-10 §† 5:13 4:15 §†† 5:14 1Ko 15:21-22, 45-49 §† 5:17 ka mar lay: Mat 19:28; 1Ko 6:2-3; 2Ti 2:12; Kzl 20:4, 6 §† 5:20 4:15

sembe menekin Dabawəzləv day, a sligi a sembe ma ngav ngav kun. Menekin Dabawəzləv a nja ka ca tokon ka hidi ma kap ta gibe tik, ngam mini ka jan tokon micin mangar a way kun áka Maday tokon Yesu Kiristu za. †

Min tokon wa nja ndiri ma məc məc a gibe ma ngav ngav

6 Yo tátoku mata nja wa nja ngatoku acin, hidi a va ka ngar: «Səwan hidi ka diyay tokon *ma ngav ngav tokon, kama menekin Dabawəzləv ka fəfəl a tala tokon day za acin vu?» ††2 Kay awu, wa sin kun. Tá nja cah min tokon wa nja ndiri ma məc məc a gibe ma ngav ngav. Yo aza acin hidi ka diyay ma ngav ngav tokon a nja siki? †3 Min tokon ti sənu zaba, min tokon kərap ma jan *batisma, hidi ti lap tokon tete Yesu *Kiristu dakun vu? Batisma toku a nja na ngar, hidi ti məc tokon tete Yesu. ††4 Mandala ndiri ta diya tokon *batisma, ti məc tokon kad ba tete sin. Ama Vay tokon Dabawəzləv ti mbəla Kiristu a civi za. A sembe tik má day za ka kən kərap ti vəlen yəwən micin. Min tokon mata lap a sin a lib məc tik toku acin, ngam mini ka jan tokon yəwən micin dere ka nja tokon yəwən nja acin. ††

5 Tá nja cah acin, min tokon ti lap tete sin a lib məc. Mata nja wa nja ngatoku, hidi a va ka mbəla tokon a civi za wa nja sin dere. ††6 Min ti sən tokon, mata va ka kpawu Yesu ka pay ma zlambda zlbay ka məc, wa nja ti kpawu min tokon a nin dere. Dabawəzləv ti diyu wa nja ngatoku ka lekw nja tokon ta kamatakan za, aza acin ma ngav ngav ka mar tokon baba kun. ††7 Ngam hidi ti məc, ma ngav ngav a maru baba kun.

8 Yo Kiristu mata va ka məc, min tokon ti məc tete sin takanna. A tala ngatoku, hidi ti sən tokon, hidi a va ka nja tokon a vere tete sin dere. ††9-10 Hidi ti sən tokon, Kiristu ti məc cəb takan á gindik. Ti mbəla a civi za, aza sembe məc dāha baba a tala tik kun. Áka məc tik toku, ti bəren ngaz a kən ma ngav ngavigi ka wəla ba. Micin ta maru acin, a mar ka na Dabawəzləv. ††11 Na tokon dere wa sin. Mi saf talan tokon wa nja ndiri ma məc məc a gibe ma ngav ngav, aza ma ngav ngav a va ka diya tokon ko mi dakun. Gara micin min tokon ta maru a tala lap tokon tete Yesu Kiristu, mi mar tokon ka na Dabawəzləv. ††

12 Mata nja wa nja ngatoku, hi njá ka may ma ngav ngav ka nja hini a talan baba kun. Viren kəsəm hini ma va ka wəra, hi njá ka hənu kun, sin ka bebed hini a mendired kən ta tala lay ma ngav ngav kun. ††13 Hi njá ka vəl talan hini ka diya ma ngav ngav kun, aza hi njá ka keren katəf ka mar hini kun dere. Səwan hi vəl talan hini a Dabawəzləv azal ba wa nja ndiri ma mbəlahigi a

† 5:21 6:23 †† 6:1 3:5-8, 31; 5:20 † 6:2 6:6; 7:4 †† 6:3 Gal 3:27; Kol 2:12; Tit 3:5; 1Pi 3:21; Mat 28:19 †† 6:4 2Ko 5:14-15, 17; Gal 6:15; Kol 3:1-5, 10 ††† 6:5 Fil 3:10-11 ††† 6:6 Gal 5:24 § 6:9-10 Kmy 2:27; Hib 9:25-28; 1Pi 3:18 †† 6:11 Gal 2:19; 1Pi 2:24

civi za. Hi vəl talan hini kərap a lib zləra Dabawəzləv, Dabawəzləv ka zleb hini ka diya kən sin ta mayu. ††14 Tá nja cah acin ma ngav ngav á mar hini baba kun, ngam *mazuko Moyiz a mar hini dakun. Sey menekin Dabawəzləv ada mar hini á gindik. ††

Ndiri ma diyi kəzəd Dabawəzləv

15 Yo, mata nja wa nja ngatoku, hidi maparam a va ka bənu ka ngar: «*Mazuko Moyiz á mar ka baba kun, menekin Dabawəzləv ada ma mar ka. Sey kata ka diyay *ma ngav ngav da acin.» Kay awu, wa sin kun. ††16 Hin ti sənu, hidi tane ida hidi, ti vəl talan tik a njjik, njjik toku á maru dakun vu? Aza wa sin dere na *ma ngav ngav. Hin ti vəl talan hini a zləra tik, ma ngav ngav toku á mar hini. Aza zaya zaya ma ngav ngav toku a va ka pəm hini za. Ama hin ti vəl talan hini ka diya kən, Dabawəzləv mata ngar, Dabawəzləv á va ka mar hini, aza a va ka diya hini ka ndiri ma kap ta gibe tik. ††

17 Yo hidi ta fol tokon Dabawəzləv acin. Kamatakan, hin balam kən ma ngav ngav. Ama tá nja cah hin ti yək labar ma daf tokon katəf Dabawəzləv, ndirigi mata ced hini, aza hine səbu a nəv menekin. ††18 Dabawəzləv ti bit hini ka ma ngav ngav zaba. Aza hin ti vəl talan hini a zləra tik wa nja balam, hini ka diya kən wa nja sin ta may. ††

19 Kata mata sla hini a balam toku, ka zleb hini, hini ka zlimi ninek ninek. Ngam sembe hini gəc a wilin. Kamatakan hin ti vəl talan hini kərap ka diya kən weli. Wa toku hin ti diya kən pana pana mangar Dabawəzləv a may kun. Yo tá nja cah hi vəl talan hini kərap ka diya kən, Dabawəzləv ta may. Wa toku hi va ka nja ka ndiri Dabawəzləv acin.

20 Kamatakan, hin mata nja ka balam ma ngav ngav toku, menekin Dabawəzləv a tak hini kad kese kun.

21 Mandala hin ta diya kən ma ngav ngav toku, hi jan mi a nin mi? Tá nja cah weli a həl hini a tala kən titoku, ngam kən titoku a va ka da məc a talan hini. ††22 Ama tá nja cah hin ti bit ka ma ngav ngav toku zaba. Hin ti mbad ka ma həl kəzəd Dabawəzləv, aza hin ndiri Dabawəzləv acin. Ka way way tik, hi va ka jan micin manja way. ††23 Ta ced hini, mazlən hidi ma nja ka diya ma ngav ngav ada məc. Ama na hidi ma njigi á lap a Maday tokon Yesu Kiristu, mazlən tik ada micin manja way. Ko a təd gəga ka jan tik kun, Dabawəzləv a va ka vəlen səb a nəv menekin. ††

Mazuko Moyiz á mar tokon baba kun

7 Galamayigi ta ləwa hini, a hini ma sən mazuko tokon za. Yo, hin ti sənu, mazuko ka mar hidi wər,

††† 6:13 12:1 §† 6:14 5:2; Gal 5:18; 1Za 3:6 §†† 6:15 6:1 §† 6:16 Zan 8:34; 2Pi 2:19 §† 6:17 Zan 8:32 §†† 6:18 1Pi 2:24 §†† 6:21 7:5; 8:6, 13; Zak 1:14-15 §§§ 6:23 5:21

sey hidi tik a vere. ² A picah, wærti ida zelen, aza zelen a mæc kese kun, mazuko a nja ka taku kad ka nja manja wanigi a wapah maparam. Ama zelen ti mæc wær, a va ka va tik a zæd wapah maparam, mazuko a taku kad baba kun. ^{†3} Gara wærti ma ker zelen kad ka va a zæd wapah maparam, aza zelen a wilin a vere, wærti tik a diya kæn ma ngav ngav. Ama zelen ti mæc wær, katæf daha sin ka va tik a zæd wapah maparam, mazuko a taku kad baba kun, aza a diya ma ngav ngav kun dere.

⁴ Yo aza acin wa sin dere na min tokon galamayigi. Min tokon ti mæc tete *Kiristu á lap, aza *mazuko Dabawæzlæv mata vælen a Moyiz a zlæra á mar tokon baba kun. Tá nja cah Kiristu, Dabawæzlæv mata mbæla a civi za, á mar tokon acin, ngam min tokon ka nja nja menekin ma va ka gudum næv Dabawæzlæv. ^{††}

⁵ Kamatakan hidi a nja ka diya tokon kæn, næv tokon mata may. Mandala tik mendired tane næv tokon ti bebed tokon ka diya *ma ngav ngav. Mazuko Moyiz mata tak diya ma ngav ngav za, mendired ti fæfæl day za, aza ti bebed tokon day za ka diya ma ngav ngav a nimin. Wa toku ti tep tokon ka mæc. ^{‡6} Ama Dabawæzlæv ti bit tokon ka mazuko toku zaba, tá nja cah hidi ti nja wa nja ma mæc mæc a gibe mazuko toku. Hidi a diya tokon kæzæd Dabawæzlæv áka yæwæn katæf, Mid tik ta nja ka ced tokon. Mid tik toku a nja ka zleb tokon. Mazuko Moyiz á mar tokon ka diya kæzæd tik wa nja ta kamatakan baba kun. ^{‡†}

Labar a tala mazuko Moyiz bæw a tala kæn ma ngav ngav

⁷ Yo tátoku, mata nja wa nja ngatoku acin, *mazuko, Dabawæzlæv mata vælen a *Moyiz wær, kæn *ma ngav ngav vu? Kay awu, wa sin kun. Dabawæzlæv ti vël mazuko toku ka sæn kpal menekin ege ma ngav ngav za. Hi læma, mazuko Moyiz ti ngar, ka diya mendired ka kæn hidi dakun. Ta nja takana a ngar wa sin kun wær, ta va ka sænu sæka, diya mendired, kæn ma ngav ngav ata dakun. ^{‡‡†8} Ama kata mata sænu za, mendired wær kæn ma ngav ngav, njod ma ngav ngav ti tar ka diya kæzæd tik a tala da, mendired kæn pana pana ti tar ka bebed ka acin. Ta nja takana cah mazuko da dakun wær, macah ma ngav ngav a va ka hælen kæn a hidi ko kedirek kun. ^{‡‡†9} Kamatakan mandala ta sæn mazuko Moyiz kese kun, kæn ma pælæk talan da da dakun, ta cuko kata a vere. Ama kata mata sæn mazuko za, ma ngav ngav ti tar ka mar ka, ^{§10} aza ti ngav nja da, kata wa nja hidi ma mæc mæc acin. Wa toku mazuko, Dabawæzlæv mata vælen a Moyiz, ndirigi ka bitigi a sin, ti pæm ka zaba. ^{§†11} A tala mi, kata mata zlimi labar a tala mazuko Moyiz toku za, ma ngav ngav tar ka diya kæzæd tik acin a tala da. Ti bebed ka kata ka diya kæn,

mazuko toku mata taku kad, aza ka dawæn tik ti pæm ka bisl zaba a mazuko toku. ^{§††}

¹² Tá nja cah acin, mazuko Moyiz a yaha á zlæra Dabawæzlæv za. Labar ta lib mazuko kæræp, Dabawæzlæv á cedu. Labar tik kap duze aza a daf katæf menekin. ^{§†13} Yo mata nja wa nja ngatoku, mazuko mangar kæn menekin toku ada ma hæll ka acin kata ka mæc vu? Kay awu, wa sin kun. Ma ngav ngav azal ba ada ma pæm ka za. Ma ngav ngav toku ti bæw mazuko, mangar kæn menekin, ti zlambadu ka kæn ma tireh ma pæm ka za. Wa toku tireh ma ngav ngav ti fara a gbæmgbalay. Aza min ti sæn tireh ma ngav ngav maday kazaway, ngam ti bæw mazuko menekin ka pæm tokon a sin.

¹⁴ Hidi ti sæn tokon, mazuko Moyiz a yaha á zlæra Dabawæzlæv za. Ama na da, kata hidi memilin manja sembe á næv za ka sæba tik. Ma ngav ngav ti mar ka zaba, kata wa nja balam ma ber ber. ^{§†15} Kæn ta nja ka diyu, ta sænay ka dakun, ngam kæn, ta nja ka may ka diya, ta diyu dakun, aza kæn mangar ta may ka diya dakun, sin ada ta nja ka diyu. ^{§†16} Gara mazuko a may hidi ka diya ma ngav ngav kun. Aza kati diya ma ngav ngav, mangar katá may kun wær, kati sænu acin, mazuko a diya kula kæn, ngam áka sin za, kati sænu kati diya ma ngav ngav. ¹⁷ Yo ma ngav ngav ta nja ka diyu toku, kata a zlæra da á diyu dakun, ma ngav ngav ta næv da á nja ka bebed ka ka diya tik. ¹⁸ Kati sænu, diya menekin daha a næv tokon hidi memilin kun, ngam ko kati may ka diya menekin kwet wær, ta tæd gæga kun. ^{§†19} Menekin, kata mata may ka diya, ta diyu dakun. Ta nja ka diya ma ngav ngav azal ba mangar ta may ka diya dakun. ²⁰ Yo tá nja cah acin ta diya kæn mangar ta may ka diya dakun toku, a nja na ngar, kata a zlæra da á diyu dakun, ma ngav ngav ta næv da á nja ka bebed ka ka diya tik.

²¹ Yo tátoku min tokon ti sæn pala madaba ma tik acin. Gara na da wær, kati may kwet ka diya menekin. Ama ta nja ka diya ma ngav ngav azal ba. ²² Aza kata a talan da, kati may kwet ka sæba mazuko, Dabawæzlæv mata vælen a Moyiz, ²³ ama á næv da za, kæn ma nja ka tak ka kad daha, kata ka nja manja diya kæn ta mayu. Kæn ta næv da toku a nja ka bebed ka, kata ka diya ma ngav ngav, aza kata ka nja ka balam kæn ma ngav ngav. ^{§§†24-25} Tátoku acin kata a talan da, ta nja ka may ka diya kæn, mazuko, Dabawæzlæv mata may. Ama gara næv da wær, a nja ka diya kæn, ma ngav ngav mata may. Kay tá nja cah nja da saha saha. Tátoku, nayi ma va ka ngazla ka a lib ma ngav ngav toku za yi? Aza nayi ma va ka moha ka a lib zlæra mæc za yi? Kay ta fol Dabawæzlæv a næv da kæræp, ngam sin ti ngazla ka ane za. Ti ngazla ka áka Maday tokon Yesu *Kiristu za. ^{§§†}

† 7:2 1Ko 7:39 †† 7:4 6:4; Gal 2:19 ‡ 7:5 6:21 †† 7:6 6:7; 8:2-4; 2Ko 3:6 ‡† 7:7 4:15 ††† 7:7 Deu 5:21; Gen 2:16-17; 3:6 ‡†† 7:8 1Ko 15:56 § 7:9 5:13 §† 7:10 Lev 18:5

§†† 7:11 Gen 3:13 §† 7:12 1Ti 1:8 §†† 7:14 Dir 51:7 §† 7:15 Gal 5:17 §† 7:18 Gen 8:21; Fil 2:13 §§† 7:23 Gal 5:17; Zak 4:1; 1Pi 2:11 §§† 7:24-25 1Ko 15:57

Mid Dabawəzləv a mar token acin

8 Tá nja cah ndiri ma nja ka njigi tete Yesu Kiristu á lap, Dabawəzləv a va ka baseten kita ka lekw micin tan baba kun. ^{†2} Kən *ma ngav ngav ma nja ka tep hidi ka məc a təd gəga ka daf sembe tik baba a tala token kun, ngam *Mid Dabawəzləv ti bit token a lif zləra tik zaba. Mid Dabawəzləv toku a nja ka vəl token micin a min token ma nja á lap a Yesu Kiristu. ^{††3} Gara *mazuko Moyiz wər a təd gəga ka baw sembe *ma ngav ngav ta tala token kad kun. A tala mi, min token hidi memilin, sembe ta nəv token za gəc ka diya kən, mazuko toku ta ngar. Aza kən mangar mazuko toku a təd gəga ka diya tik kun, Dabawəzləv wər, ti diyu. Dabawəzləv ti zləna Kərti tik ma sliw takan ka yaha a talalay ka nja wa nja min token hidi memilin ma nja ka diyi ma ngav ngav. Ti ya ka məc ka bəren ngaz a ma ngav ngav ka wəla. Áka məc tik toku, Dabawəzləv a daf token ti bas kita na ma ngav ngav token zaba a talan tik. ^{††4} Dabawəzləv ti diyu wa toku, min token ka təd gəga acin ka diya kən wa nja mazuko Moyiz ta ngar. Ngam ma ngav ngav ta nəv token a mar token baba kun, Mid Dabawəzləv á mar token acin. ^{††}

⁵ Hidi ma nja ka diya kən wa nja nəv tik ta may, bən tik ka kən ta nəv tik toku tutu. Hidi ma nja ka diya kən wa nja Mid Dabawəzləv ta may, bən tik kərap a tala kən, Mid Dabawəzləv ta may. ⁶ Hidi ma nja ka bən kepic kepic a tala kən, nəv tik ta nja ka may ka diya, a bebed məc a tala tik. Ama gara hidi ma nja ka bən a tala kən, Mid Dabawəzləv ta nja ka may, Dabawəzləv a va ka vəlen micin baw nja menekin. ^{††7} Hi ləma ndiri ma nja ka zlayi talan ka diya kən wa nja nəv tan ta may, sinigi calambəlay Dabawəzləv. Sese ndiri mada ngatoku a diyi kən wa nja mazuko Dabawəzləv ta may kun. Aza ko ti may ta ka diya, a tədfigi gəga ka diya tik kun. ⁸ Ndiri ma nja ka diyi kən, nəv tan ta may tutu, a va ka ngəmi talan tete Dabawəzləv kun.

⁹ Ama na hini, hine diya kən, nəv hini ta mayu dakun. Hi nja ka diya kən, Mid Dabawəzləv ta may, ngam Mid Dabawəzləv a kəsəm hini. Gara hidi mangar a jan Mid Dabawəzləv, *Kiristu ta nja ka vəlen kun, Kiristu á maru dakun. ^{†††10} Kiristu ane nəv hini wər, Mid Dabawəzləv á vəl hini micin, ngam Dabawəzləv ti diya hini ka ndiri ma kap ta gibe tik. Ko hi va ka məc a tala ma ngav ngav, micin hini dāha səb. ^{††††11} Mid Dabawəzləv ma mbəla Kiristu a civi za dāha a nəv hini duze duze wər, hi va ka sənay kən hini, Dabawəzləv a va ka mbəla hini a civi za dère. A va ka mbəla hini za a sembe Mid tik ta kəsəm hini toku. ⁵

¹² Galamayigi, tá nja cah acin kən, nəv token ta may, hidi ta njá ka diya token baba kun. Səwan hidi ta diya

† 8:1 1:18; 5:1 †† 8:2 3:27; 7:7-11 ‡ 8:3 Gal 4:4; Fil 2:7-8; 2Ko 5:21 †† 8:4 6:22; 7:4; 13:10; Gal 5:16, 25 †† 8:6 6:21; Gal 6:8 ††† 8:9 1Ko 3:16 ††† 8:10 Gal 2:20; 1Za 3:24 § 8:11 2Ko 4:14

token kən, Mid Dabawəzləv ta may. ^{§†13} Hin ti diya kən, wa nja nəv hini ta may wər, hi va ka məc. Ama hin ti keren katəf a Mid Dabawəzləv ka bəreten ngaz a ma ngav ngav ta nəv hini ka wəla, hi va ka nja a vere manja məc. ^{§††14} Ndiri kərap ma səbi katəf, Mid Dabawəzləv ta nja ka dafeten, ndiri toku wəri Dabawəzləv. ^{§†15} Mid Dabawəzləv, min token mata janu, a ca ndirigi ka balam min token ka pərət baba kun. A nja ka diya token ba ka wəri Dabawəzləv tida tik. A nja ka zlər token katəf ko nayi ka ngaren a Dabawəzləv: «Vay.» ^{§††16} Aza dère Mid Dabawəzləv toku a ced token kpay kpay kad á nəv za, min token wəri Dabawəzləv. ¹⁷ Mata nja, min token wəri Dabawəzləv toku, hidi a va ka jan token kən kərap mata ngar a va ka vəleten a wəri tik. Kən tik hidi a va ka jan token tete Kiristu á lap. Wa nja hidi ta nja ka sa token beni tete sin á lap toku, hidi a va ka wak miseh maday tik tete sin á lap dère. [†]

Labar a tala miseh maday, Dabawəzləv ta va ka fi token

¹⁸ Hidi ti sənü, miseh maday, Dabawəzləv ta va ka fi token, ninek kazaway. Beni hidi ta sa token ma səb səb cah, kən kahay, ngam a sligi a miseh maday toku kun. ^{§†19} Aza kən kərap ta talalay, Dabawəzləv mata tətəru, a nabərigi ka ləma wəri Dabawəzləv a miseh maday toku. ^{§†20} Hi ləma, kən ma tətəru kərap ti mbadigi ka kən ma nja ka lekw. Mata mbadigi ka kən ma nja ka lekw toku, sinigi á may ta dakun. Dabawəzləv ti pəd zləra tik ka kəni toku za. Ama kəni toku ti sən ta, pic takan, Dabawəzləv a va ka bit ta za, talan tan genna ka pic tik acin. ^{§†21} Duze, Dabawəzləv a va ka bit kəni toku za ka njigi manja lekw, aza ka njigi ka balam məc baba kun. Miseh maday, Dabawəzləv ta va ka fiyeten a wəri tik, a va ka wak ta tete sinigi. Aza kən ma va ka həleten dā baba kun. ²² Hidi ti sən token, tá nja səb cah kən ta talalay pana pana kərap a kemehigi wa nja wərti ta nja ka kemeh a demegid ka mbu. ²³ Aza kən mata tətəru a talalay á kemehigi á gindik kun, min token dère. Dabawəzləv ti vəl token Mid tik ma nja ka daf token, kən maparam maday dāha, Dabawəzləv a wilin ka vəl token. Ama tá nja cah min token a wilin a pu token kwet, wa nja hidi ta va ka nja token ka wəri Dabawəzləv tida tik, aza wa nja ta va ka bit kəsəm token ka məc za. ^{§§24} Min token ti sənü, Dabawəzləv ti bit token zaba, aza mine ca talan token a nin. Ama hidi a ləma kese a həra token kun, mine pu token səb, mini ka jan token ka ləma pic takan. Yo a picah, hidi ti ləma token zaba wər, hidi a va ka pu mi baba mi? ¹⁸²⁵ Gara kən mangar hidi a ləma token a həra token kun, sin ada hidi ta nja ka gar kad ka pu tik. ¹⁹

§† 8:12 6:18 §†† 8:13 Gal 6:8; Efe 4:22-24 §† 8:14 1Za 2:29-3:1 §†† 8:15 Mak 14:36; Gal 4:5-7 §† 8:17 5:12; Gal 4:7; Fil 3:10-11 §† 8:18 2Ko 4:17 §†† 8:19 Kol 3:4; 1Za 3:2 §†† 8:20 Gen 3:17-19 §§§ 8:23 2Ko 5:2-5 18 8:24 2Ko 5:7; Hib 11:1 19 8:25 2Ko 4:18

²⁶ *Mid Dabawəzləv a nja ka zleb tokon, ngam sembe tokon gəc. Hidi a sən tokon ka dəkəb Dabawəzləv a katəf tik kun. A tala ngatoku Mid Dabawəzləv a talan tik a nja ka dəkəb Dabawəzləv meze na tokon. Na tik, a nja ka vəl nəv tik kərap ka dəkəb Dabawəzləv, aza dəkəb tik day ka ləwa ta pakam. ²⁷ Dabawəzləv a nja ka sənəu dere, kən, Mid tik ta nja ka may ka dəkəbu, ngam ti sən nəv ndirigi. Mid tik a nja ka dəkəb Dabawəzləv na ndiri tik wa nja Dabawəzləv ta may. †

²⁸ Hidi ti sən tokon, ndiri ma nja ka mayi Dabawəzləv, kən ma va ka təd a tala tan kərap, a va ka zlebeten ka katəf Dabawəzləv. A va ka zlebeten a ndirigi, Dabawəzləv mata wəla ta wa nja mata bənu. ^{††29} Hi ləma ndirigi, Dabawəzləv mata mbat ta a məndan cekw, ti mbat ta ka mbadigi wa nja zlim Kərti tik. Ti may, Kərti tik ka nja ka meze maday a daba gelemnigi pe. ^{‡30} Ndiri Dabawəzləv mata mbat ta kamatakan toku, ti wəla ta kərap acin, aza ti diya ta ka ndiri ma kap ta gibe tik. Aza ti fiyeten miseh maday tik dere. ††

Kən ma va ka tak Dabawəzləv kad ka nja manja may tokon da dakun

³¹ Yo tətoku mata nja wa nja ngatoku acin, hidi ka ngar tokon kemi? Hidi ti sən tokon ninek ninek, Dabawəzləv a pu tokon wər, ko ndiri maparam a diya tokon tireh, kən ma va ka həl tokon da dakun. ††
^{††32} Dabawəzləv ti baw zlim Kərti tik, ti zləna. A deru kad ka na tik á gindik kun. Ti zləna ka məc a tala tokon kərap. Ti baw Kərti tik, ti vəl tokon. Yo a bilike kən maparamigi azal vu? †††

³³ Min tokon ndiri Dabawəzləv mata mbat ta. Hidi ma va ka təd gəga ka fi tokon ka kita a gibe Dabawəzləv da dakun, ngam Dabawəzləv a talan tik á ca tokon ka ndiri ma kap ta gibe tik. ³⁴ Aza hidi ma va ka təd gəga ka bas tokon kita a gibe Dabawəzləv da dakun dere. Yesu *Kiristu a talan tik ti məc a tala tokon, aza kən maday za dere, ti mbəla a civi za. Ta nəp cah ma nja nja á zləra zəm Dabawəzləv za, aza a dəkəb Dabawəzləv a tala min tokon. §

³⁵ Tá nja cah acin wa nja Kiristu ta may tokon toku, kən mi ma va ka təd gəga ka kpal tokon tete sin za mi? Kən ma va ka kpal tokon tete sin za acin beni vu? Kən ma nja ka kpas talan tokon vu? Tireh, ndirigi ta nja ka diya tokon vu? Metis vu? Motokon vu? Kən ma va ka jan tokon mevilizim vu? Akun məc acin vu? Min ti sən tokon, ko kəni toku kərap a tala tokon, a tədigi gəga ka tak Kiristu kad, ka nja manja may tokon kun.

^{††36} Gara kəni toku wər, dāha a tala tokon wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv. Ti lalab ta:

«A tala min ta nja ka səba katəf ku, Dabawəzləv,

† 8:27 Dir 139:1 †† 8:28 Job 2:10; Efe 1:11 ‡ 8:29 Kol 1:18; Hib 1:6 †† 8:30 1:7; 5:2; 2Te 2:13-14 †† 8:31 Esa 50:8-9 ††† 8:31 Dir 118:6 ††† 8:32 5:8; Zan 3:16 § 8:34 4:25; Kmy 2:33; Hib 7:25; 1Za 2:1 †† 8:35 2Ko 5:14

kepic kepic məc a nja ka təd kini.

A gibe ndirigi, min wa nja kən soson, ndirigi ta nja ka fat ta za.»

^{††37} Yo ko mata nja wa nja ngatoku, kəni toku a tədigi gəga ka kpal tokon za tete Dabawəzləv kun. Dabawəzləv ma nja ka may tokon a va ka vəl tokon sembe azal ba ka bəreten ngaz a kəni toku ka wəla, mini ka nja tokon ka wapah ma zlər zlər. ^{§†38} Wa nja Dabawəzləv ta may tokon toku, kati sənay kən da, ko kən mi ma va ka kpal tokon a sin za acin da dakun. Ko məc, ko nja tokon ta tala hayək a wacah, ko *mazlən Dabawəzləv gi, ko masərəfigi, ko kənigi ma səb səb cah, ko kənigi ma va ka diya á pat, ko ndiri madədayigi, ^{§†39} ko kən tane wəzləv, ko kən tane wili kuhu, aza ko kənigi Dabawəzləv mata tətəru kərap a təd gəga ka kpal tokon za tete Dabawəzləv kun. A tala mi, Dabawəzləv a may tokon ko a pu. Áka Maday tokon Yesu Kiristu za, ti daf tokon wa nja ta may tokon. ††

Dabawəzləv a nja ka mbat hidi wa nja nəv tik ta may

9 Labar, ta va ka ced hini toku ma ma duze a tala səban da *ndiri Isirayilagi. Ta mban ma dakun, ngam *Kiristu á mar ka. Aza kata talan da, nja *Mid Dabawəzləv a kəsəm, kati sənəu, labar, ta va ka ced hini toku, ta mban ma dakun. ² Nəv da a kuđay ka ninəkun, aza a tərgəd ka kepic kepic, ^{§†3} a tala səban da, ndiri Isirayilagi. Ta nja takana, Dabawəzləv a va ka zla ka wəla wər, ta may ácah, sin ka bit səban dāgi za, ka pisek kata a talan da, aza ka kpal ka a jakwar *Kiristu za. ⁴ Hi ləma, səban da titoku ndiri Isirayilagi. Dabawəzləv ti mbat ta kamatakan ka njigi ka wəri tida tik, aza ti fiyeten miseh maday tik. Ti *zla wəla həza kad ka lap tete sinigi cəb pe. Aza ti vəleten *mazuko tik a zləra. Ti cedeten wa nja ta va ka voh ta. Aza ti ngareten: «Ta va ka vəl hini kən pana pana kata mata cu kad.» ^{§†5} Səban da titoku, *Abəraham, *Izak aza *Zakob ada dehen tan. Aza Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dāwa ka nja ka hidi maday, ma mbad ka hidi memilin, a mbu ka sesin tan dere. A tala kən titoku kərap, hidi ta fol tokon Kiristu, sin Dabawəzləv ma mar kən kərap. Hidi ta folu ko a pu. *Amen. ^{§††}

⁶ Yo, tá nja cah acin, kən Dabawəzləv mata ngar ka diyaten cah, a va ka diyaten kun vu? A va ka diyu. Ama a daba ndiri Isirayilagi, sinigi kərap ada ndiri Dabawəzləv kun. ^{§†57} Hidi ti sən tokon, wəri Abərahamigi, Dabawəzləv ti mbat ta tem kun. Ti ngaren a Abəraham kamatakan: «Wəri, kata mata ngar ka vəloh, a va ka njigi ka sese kərti ku *Izak.» ¹⁸⁸ Dabawəzləv mata ngar

††† 8:36 Dir 44:23; 2Ko 4:11 §† 8:37 1Za 5:4-5 §†† 8:38 Efe 1:21; 1Ko 3:22; 15:24; 1Pi 3:22 †† 8:39 5:5; Zan 3:16; 2Ko 13:13; Efe 1:4; 2:4; 1Te 1:4; 2Te 2:16 §† 9:2 Exo 32:32 §†† 9:4 wəri tik: Exo 4:22; Osé 11:1; miseh maday: Exo 16:10; 24:16-17; 40:34-35; zla wəla həza: Gen 17:7; Exo 24:7-8; mazuko tik: Exo 20-24; a va ka vəl kən: 3:2, 4; 4:13, 17; Gal 3:6, 14 §§† 9:5 15:8; Exo 3:6, 15; Kiristu: Mat 1:1; Rom 1:3-4 §§§ 9:6 3:3-4; 2:28-29 18 9:7 Gen 21:12; Mat 3:9

wa nja ngatoku, a nja na ngar wəri, Abərahāma mata janu, maparamigi wəri Dabawəzləw kun. Sey wəri mata ngar ka wəlen áka Izak za ada diri wəri tik á gindik.

¹⁹ Ngam Dabawəzləw ti ngaren a Abərahāma a va ka wəlen Izak toku. Ti ngaren: «Pic cəba da ta va ka cəba-ha, ta va ka jan wərti ku *Sara a kərti a dawən. A va ka mbu kərtapa ta.» ^{††}

¹⁰ Na *Rebeka dère baba wa sin, Dabawəzləw a mbat sey kərti tik ma takan á gindik. Rebeka toku, wərti doku tokon Izak. A da lib meheli. ^{††11-12} Dabawəzləw ti ngaren: «Tizi na ku, ma va ka ləma hərə pic pəpəla, a va ka nja ka ma gəc gəc ka ma səray tik ta.» Dabawəzləw mata ngar wa nja ngatoku, a ngar a bən tik. Ta ngar wa toku, wəri toku a mbuwigi kese a lib kad kun. Aza kəzəd menekin ta va ka diya ta, ko kəzəd ma ngav ngav, hidi ma sən tik kese da dakun. Dabawəzləw ti diyu wa nja ngatoku, ndirigi ka sən ta, sin a nja ka diya kən, nəv tik ta may. Dabawəzləw ta nja ka mbat hidi, a mbatu na kəzəd, hidi tik ta nja ka diyu dakun, a nja ka mbatu na bən tik səb. ¹³ Ane lib deftere Dabawəzləw ka lay maparam ti lalab ta a nimin, Dabawəzləw ti mbat meze mekedirek a daba wəri toku, ti ngar: «Kati mbat *Zakob, aza kati feh *Ezaw!» ^{††}

¹⁴ Yo tátoku acin, Dabawəzləw mata diya kən wa nja ngatoku, a zləra hini a diya kən a katəf tik kun vu? Ama ta ced hini, ti diya kən a katəf tik. ^{††15} Kamatakan Dabawəzləw tik ti ngaren a *Moyiz: «Ta nja ka diyen menekin a hidi wa nja nəv da ta may, aza ta nja ka saf saha hidi wa nja nəv da ta may.» ^{†††16} Yo, mata nja wa nja ngatoku acin, Dabawəzləw ta nja ka mbat hidi, a nja ka mbatu wa nja hidi tik ta mayu dakun, aza wa nja ta bərəs a sembe tik kərap ka diya kəzəd kun dère. A nja ka mbatu səb, wa nja nəv tik ta may ka saf saha tik. ^{†††17} Ko a tala bay *Firaw tane *Ezip ti lalab ta a lib deftere Dabawəzləw, Dabawəzləw ti ngaren: «Kati mbatoh ka tedoh ka hidi maday, ndirigi ka səni miseh maday da áka hoh za, aza zlim da ka gi gbam talalay kərap.» ^{††18} A tala ngatoku, hidi ti sən tokon acin, Dabawəzləw a nja ka saf saha hidi, wa nja sin ta may, aza a nja ka suk ndukun talan ndiri həndan kad, wa nja sin ta may dère. ^{††}

Dabawəzləw a nja ka bas nəv a ndiri maparam, aza a nja ka saf saha ndiri maparam

¹⁹ Hidi maparam a va ka ngar acin: «Dabawəzləw á mar tokon, sin a nja ka diya kən wa nja nəv tik ta may a tala tokon, yo a nja ka mgbet hidi acin baba kemi? Ngam hidi ti sən tokon, hidi ma va ka təd gəga, ka tak tik kad ka nja manja diya kən, nəv tik ta may, da dakun.» ²⁰ Hoh hidi ma ngar wa nja ngatoku, hoh nayi

† 9:8 Gal 3:7; 4:23 †† 9:9 Gen 18:10, 14 † 9:10 Gen 25:21-23; Rom 11:6 †† 9:13 Mal 1:2-3 †† 9:14 3:5; Deu 32:4 ††† 9:15 Exo 33:19; Mat 20:1-15 ††† 9:16 Efe 2:8 † 9:17 Exo 9:16 †† 9:18 Exo 4:21; 7:3; 9:12; 14:4; 1Pi 2:8

acin yi ka ngaren a Dabawəzləw wa nja ngatoku? A pic-ah siwili ma ndən ndən a nja ka zlər ma kad ka ləwa ka ngaren a hidi ma ndən tik: «Ha ndən ka wa sin kemi» ata vu? ^{†††21} Hidi ti sən tokon, hidi ma nja ka ndən kən pana pana, a nja ka ndənu, wa nja nəv tik ta may. Ti may a həzəb ma takanna ka ndən bəlbəl baw ka ndən həzələd a sin, a va ka ndənay kən tik səb. ^{††22} Gara Dabawəzləw wər, a nja ka diya kəzəd tik wa nja ngatoku dère. Áka ndiri maparam za a nja ka daf tireh tik baw sembe tik. Ndiri toku ti basi nəv Dabawəzləw aza ti tədigi gəga ka lekwey micin tan za. Ama Dabawəzləw a nja ka kaw bərəs tete sinigi. ^{†††23} Aza áka ndiri maparam za acin, Dabawəzləw a nja ka daf wa nja sin ta nja ka wak miseh maday tik zlan a dawən. Ti saf saha ndiri toku, aza ti wəla ta daka məndan cekw ka wak miseh maday tik tete sinigi. ^{††24} Min tokon ada ndiri mata wəlahə toku. Ti wəla ndiri ta ka səban *Yahudiya-gi á gindik kun, ti wəla səban maparam dère. ^{††25} Kən toku ti diya kap wa nja mata lalab ta a lib deftere *makatəf Dabawəzləw, zlim tik Hoze. Ti lalab ta, Dabawəzləw a ngar:

«Ndiri mangar kamatakan ndiri da dakun, ta va ka wəla ta ka ndiri da.

Səban ndiri mangar ta may ta kamatakan kun, ta va ka wəla ta acin ka Tabəwa dagi. ^{†††}

²⁶ Ka lay, ndirigi mata ngareten kamatakan:

“Hin ndiri Dabawəzləw kun,”

tá nja cah a va ka ngareten acin:

“Hin wəri Dabawəzləw ma nja ka wəl micin.”» ^{†††}

²⁷ Aza *Ezay makatəf Dabawəzləw ti ləwa a tala *ndiri Isirayilagi, ti ngar:

«Ko ndiri Isirayilagi mata nji pe kahay kahay wa nja wəkad ta zungoh,

Dabawəzləw a va ka bit ndiri ta daba tan sey kedirek ndata á gindik. ^{†††}

²⁸ Ta ced hini, Dabawəzləw a va ka ya njod ka bas kita ndiri ta talalay wa nja mata ngar.»

²⁹ Ezay toku ti ngar a tala ndiri Isirayilagi kamatakan dère:

«Ta nja takana, Vay tokon Dabawəzləw ma bat kən kərap a sembe,

a saf saha tokon, ka ker ma fəna ndiri maparam ta daba tokon kad kun wər,

macah hidi a va ka lekwey tokon kərap

wa nja ndiri ta liblay *Sodom baw ta liblay *Gomor.»

18

Ndiri Isirayilagi a bən ta mazuko Moyiz á va ka tep ta a gibe Dabawəzləw

³⁰ Yo tátoku, hidi ti sən tokon acin, *ndiri mangar

Yahudiya-gi dakun, aza mangar a gər ta ka njigi ka ndiri

††† 9:20 Esa 29:16; 45:9 †† 9:21 Jer 18:6; 2Ti 2:20 ††† 9:22 2:4, 8 †† 9:23 5:2 †† 9:24 1:16; 10:12 ††† 9:25 Osé 2:25; 1Pi 2:10 ††† 9:26 Osé 2:1 ††† 9:27 Esa 10:22-23 18 9:29 Esa 1:9

ma kap ta gibe Dabawəzləv kun, tá nja cah Dabawəzləv ti diya ta ka ndiri ma kap ta gibe tik, ngam mata ci talan ka menekin tik. ^{†31} Gara *ndiri Yahudiyagi wər, ti gəri katəf ka nja ka ndiri ma kap ta gibe Dabawəzləv áka *mazuko Moyiz, ta nja ka səba ta za, ama ti lekwi katəf. ^{†32} Mata lekwi katəf toku, ngam a ci talan ka menekin Dabawəzləv kun. Ti may ta ka nji ka ndiri ma kap ta gibe Dabawəzləv áka kəzəd tan za ta nja ka diya ta. Mata njigi manja yək menekin, Dabawəzləv mata diyu áka Yesu za, Yesu ti mbad ka gugun talacakun tan acin. Aza gugun toku ti ndaten talacakun, ti ndəvigi, ^{‡33} kap wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv. Ti lalab ta, Dabawəzləv a ngar:

«Ta va ka der gugun ma nja ka nda talacakun a ndirigi a liblay *Siyon.

Gugun tik, gugun maday ma nja ka ter hidi.

Gara hidi ma ca talan ka gugun toku wər,

Gugun toku a bu dawən a sin kun ko a pu.» ^{‡†}

10 Galamayigi, gara na da, kata mata may á nəv za wər, Dabawəzləv ka bit ndiri da səban Isirayilagi za. Ta dəkəb Dabawəzləv kahay kahay a tala ngatoku. ^{‡†2} Kati sənu, a may ta ka səbi katəf tik a nəv ma takan. Ama kən ta diya ta, a sənay ta kula katəf na va a zləra tik kun. ^{‡†3} Dabawəzləv a nja ka ca ndirigi ma ci talan ka menekin tik ka ndiri ma kap ta gibe tik. Ama na tan a sən ta dəkun. Ti may ta ka njigi ka ndiri ma kap ta gibe Dabawəzləv áka kəzəd tan za. Mata bən ta wa nja ngatoku acin, ti salari kula katəf, Dabawəzləv mata may. ^{‡†4} Hi ləma, *Kiristu mata ya za, səba mazuko Moyiz a zleben a hidi baba ka katəf Dabawəzləv kun. Sey ndiri ma ci talan ka menekin, Dabawəzləv mata diya áka Kiristu za, á nja ka njigi ka ndiri ma kap ta gibe tik acin. ⁵

Dabawəzləv a nja ka bit ndiri ma ci talan ka menekin tik

⁵ Galamayigi, ndiri ma may ta ka njigi ka ndiri ma kap ta gibe Dabawəzləv áka səba *mazuko, Dabawəzləv mata vəlen a *Moyiz, Moyiz ti ngar ka sinigi: «Hidi ma va ka kaw mazuko cich zləra səsaray, a va ka jan bit micin tik á nin za.» ^{§†6} Gara na ndiri ma may ta ka njigi ka ndiri ma kap ta gibe Dabawəzləv a tala ta nja ka ci talan ka menekin tik wər, labar Dabawəzləv ti ngar pana ka sinigi: «Kana hi bən á lib za ka ngar: “Nayi ma va ka tap a wəzləv yi?” ata dəkun,» (*Kiristu ti ya wəzləv kad zaba). ^{§†7} «Aza kana hi bən á lib za ka ngar dère: “Nayi ma va ka jem a lib civi yi?” ata dəkun,» (Kiristu ti mbəla a civi za a daba memicigi). ⁸ Deftere Dabawəzləv a ngareten a ndiri toku azal ba: «Labar

Dabawəzləv mbəh a jakwar ku, ane nəv ku, aza a tala gana ku dère.»

Yo labar Dabawəzləv toku ada labar ma takanna, hidi ta nja ka cedeten tokon a ndirigi. Labar toku a ngar, Dabawəzləv a may ndirigi ka ci talan ka menekin tik mata diyu áka Yesu za. ⁹ Tá nja cah acin, hidi ma cedu kpay kpay kad a gibe ndirigi, «Yesu ada Maday,» aza ma yəku ane nəv tik dère, Dabawəzləv ti mbəla Yesu toku a civi za, Dabawəzləv a va ka bit hidi tik za. ^{§†10} Hidi ti vəl nəv tik ka ca talan ka Dabawəzləv, hidi toku, Dabawəzləv ti diyu ka hidi ma kap ta gibe tik. Aza hidi ti ngar a pakam tik kad, «Kiristu ada Maday,» Dabawəzləv ti bitu. ¹¹ Ngam labar Dabawəzləv a ngar a tala Kiristu toku: «Ko nayi ma ca talan ka gugun toku, gugun toku a bu dawən a sin kun ko a pu.» ^{§†12} Yo mata nja wa nja ngatoku acin, ko *ndiri mangar Yahudiyagi dəkun, ko Yahudiyagi, a hərə Dabawəzləv səb takanna. Sinigi kərap, Dabawəzləv ada Maday tan. A nja ka diyaten menekin a ndiri kərap ma nja ka wəli zlimi tik a pakam tan kad. ^{§†13} Ko a lib deftere Dabawəzləv ti lalab ta: «Hidi ma va ka wəla zlim Vay tokon Dabawəzləv áka pakam tik kad, a va ka bit.» ^{§†}

¹⁴ Yo hidi ka nəf Dabawəzləv áka pakam tik kad, a va ka mbayu dəkun, sey hidi tik ka ca talan ka Dabawəzləv a zakay. Aza hidi ka ca talan ka Dabawəzləv, sey ka zlimi labar tik a zakay dère. Aza ka zlimi labar tik, sey hidi ka ceden a zakay. ¹⁵ Yo a zləni hidi ma va ka ceden labar kun wər, nayi ma va ka va ka ceden acin yi? Hidi ti va wər, kən tik a va ka nja kap wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv: «Nəv ndirigi a va ka nja dewaterakun a hidi ma va ka cedeten Nawər Menekin.» Yo, ta nja cah ndirigi ti vigi, ti cedeten zaba. ^{§†} ^{§§†16} Ama a daba ndiri ma zlimi Nawər Menekin toku, ndiri kərap ada ma yək ta dəkun. Ko *Ezay, *makatəf Dabawəzləv ti ngaren a Dabawəzləv: «Maday, min ti cedeten labar ku a ndirigi, aza ndiri toku a yəki ma kini dəkun.» ^{§§§}

¹⁷ Yo tá nja cah hin ti sənu acin, a picah hidi ma yək Nawər Menekin, hidi tik ti zlimi zaba. Aza hidi ka zlimi Nawər Menekin a tala Kiristu wər, sey ka ceden a zakay. ¹⁸

¹⁸ Mata nja *ndiri Isirayilagi mata njigi manja ca talan ka menekin Dabawəzləv toku, ngam mata njigi manja zlimi labar tik vu? Min ti sənu, ti zlim ta zaba. Ti lalab ta a lib deftere Dabawəzləv:

«Ndirigi ti slid ti vigi á talalay kərap

ka va ka cedeten labar Dabawəzləv.

Labar tik ti gi kúlá ka liblay ma gədək gədək.» ¹⁹

¹⁹ Labar Dabawəzləv mata gəbam talalay wa nja ngatoku, a nja na ngar, *ndiri Isirayilagi ti zlim ta dère. Yo

† 9:30 10:20 †† 9:31 10:2-3 ‡ 9:32 4:4-5 †† 9:33 Esa 8:14; 28:16; 1Pi 2:6-8 ‡† 10:1 9:1-3 ‡†† 10:2 Kmy 22:3 ‡†† 10:3 1:17 § 10:4 Gal 3:24-25 † 10:5 Lev 18:5; Gal 3:12 †† 10:6 Deu 30:12-14

§† 10:9 1Ko 12:3; Fil 2:11 §†† 10:11 9:33 † 10:12 3:22 §† 10:13 Joë 3:5 §†† Yo, ta nja cah ndirigi ti vigi, ti cedeten zaba: Ləwa ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek. §§† 10:15 Esa 52:7 §§§ 10:16 Esa 53:1; Zan 12:38 18 10:17 Zan 17:20 19 10:18 Dir 19:5

mata zlim ta za toku, a nja na ngar a sən ta ďakun acin vu? Ti sən ta, ama a may ta ka yök kun. Moyiz ti ngar ka sinigi kamatakan:

«Dabawəzləv a ngareten:

“Səban mangar kula kula səbanigi ďakun,
ta va ka diyu hini ka sərəh tete sinigi.

Səban mangar ndukun tan da ďakun,
ta va ka diyu, hini ka bas nəv ka sinigi.”[†]

²⁰ Ka dawən tik Ezay makatəf Dabawəzləv ti ced ma maparam ma va ka basen nəv ndiri Isirayilagi, ti ngar:
«Dabawəzləv á ngar:

“Ndiri mangar a gər kigi ďakun, sinigi áda ma jan kigi.
Ndiri mangar a gəri kən a zləra da ďakun,
kati ďafeten həra da.”^{††}

²¹ Gara ndiri Isirayilagi wər, Ezay a ngar a tala tan:

«Dabawəzləv á ngar:

“Kepic kepic kati zləreten ndin mis
ka jan ka yigi a zləra da.

Ama ti suki zlimi tan kad ba,
aza ti salari ma da.”[‡]

Dabawəzləv a ca həra a wilin ka ndiri Isirayilagi

11 Yaw mata nja wa nja ngatoku acin, Dabawəzləv ti buweten dawən a ndiri tik *Isirayilagi vu? Kay awu, Dabawəzləv a buweten dawən kun. Ko kata a talan da, kata səban Isirayila dere. Kata sesin *Benjamin, aza doku cekwire ada *Abərahəm. ^{†12} Ndiri *Isirayila, Dabawəzləv mata mbat ta kamatakan ka njigi ka ndiri tik toku, Dabawəzləv a va ka buweten dawən kun. Hin ti sən labar ta lib deftere Dabawəzləv mata lalaḅ ta a tala *makatəf Dabawəzləv zlim tik *Eli. Eli toku ti va a zləra Dabawəzləv ka fi ndiri toku, ^{††3} ti ngaren: «Maday, ndiri toku ti pəmi makatəf kugi za, aza lay ta nja ka fateten kən sosen a hoh Dabawəzləv a nin, ti pas ta kad ba. Tá nja cah fəna kata á gindik, aza a gər ka pəm kigi za dere.» ^{††4} Eli mata ngaren wa nja ngatoku toku za, Dabawəzləv a ngaren acin: «Hoh áda ma fəna á gindik kun. Ndiri da maparam dāha wujine cesired, ta pu ta dere. Na tan wər, zuko *Ba'al, ndiri Isirayilagi mata voh ta, sinigi a voh ta səka ďakun.» ⁵ Yo ta ced hini acin, ko tá nja cah wa sin dere. Ma fəna ndirigi daha a daba ndiri Isirayilagi, Dabawəzləv mata mbat ta áka menekin tik za ka nja ka ndiri tik. ^{††6} Mata mbat ta toku, a tala kəzəd tan mata diya ta ďakun. Ti mbat ta, ngam ti may ka diyaten menekin. Ta nja takana, Dabawəzləv a mbat ta a tala kəzəd tan, ta nja ka diya ta, macah menekin, Dabawəzləv mata may ka völeten, a va ka nja wa nja mazlən kəzəd tan. Ama Dabawəzləv a diya menekin tik səḅ, ngam nəv tik á mayu. ⁵

⁷ Mata nja wa nja ngatoku, hidi ti sən tokon acin, ndiri Isirayila kərap á jani nja menekin ta gibe Dabawəzləv mata gər ta a kəzəd tan toku kun. Sey ndiri maparamigi ta daba tan, Dabawəzləv mata mbat ta a menekin tik á jan ta á gindik. Ma fəna ndiri ta daba tan, ti mbadigi ka ndiri nji ndukun talan toy toy, ⁸ wa nja mata lalaḅ ta a lib deftere Dabawəzləv. Ti lalaḅ ta: «Dabawəzləv ti gbirzlib ndukun talan tan kad ba.

Ti wələf həra tan kad ba
ka njigi manja ləma lay.
Aza ti pek zlimi tan kad ba dere

ka njigi manja zlimi lay.
Kúlá a picah sinigi ndukun talan toy toy a wilin.» ^{5†}

⁹ Aza *David a ngar ka sinigi:

«Ácah dara ta nja ka dara ta pana pana
mata mbad ka baya ma her her,
sinigi ka kisigi a nin!

Ti kisigi a nin a va ka nja ninek,
ngam sinigi ka jani mazlən
na kəzəd tan ma ngav ngav ta nja ka diya ta! ^{5††}

¹⁰ Həra tan mata wələf kad
ka njigi manja ləma lay,
aza mata njigi saha saha ko a pu!»

Yahudiyagi ti salari ma Dabawəzləv, aza Dabawəzləv ti yök ndiri mangar Yahudiyagi ďakun

¹¹ Yo *ndiri Yahudiyagi mata ndi talacakun ka katəf Dabawəzləv toku, Dabawəzləv ti ker ta acin mamitor vu? Kay awu, wa sin kun. Ndiri toku mata salarigi ka yök ma Dabawəzləv ada Dabawəzləv mátá ker ta kad a zakay ka va a zləra *ndiri mangar Yahudiyagi ďakun ka bit ndiri toku za. Dabawəzləv ti diyu wa nja ngatoku, Yahudiyagi ka sərəhigi. ^{5†12} Hi ləma, mandala *ndiri Isirayila mata salarigi ka yök ma Dabawəzləv, Dabawəzləv ti diyaten menekin a ndiri ta talalay kərap. Aza mandala ndiri Isirayila mata njigi kef kef ka katəf Dabawəzləv, Dabawəzləv ti völeten menekin tik a ndiri maparam. Yo mata nja wa nja ngatoku wər, pic takan ndiri Yahudiyagi kərap ta va ka cəbahigi a gibe Dabawəzləv a nimin, menekin, Dabawəzləv ta va ka diyaten a ndiri kərap a va ka fəfəl day za a nimin kun vu?

¹³ Yo tá nja cah ta ləwa a hini, hin *ndiri mangar Yahudiyagi ďakun. Kata a talan da, Dabawəzləv ti ted ka ka *makatəf Yesu ka va ka cedeten labar tik a *ndiri mangar Yahudiyagi ďakun. Aza kəzəd mata vəl ka a zləra toku nəv da dewaterkun. ^{5†14} A tala mi, labar Dabawəzləv ta nja ka cedeten a *ndiri mangar Yahudiyagi ďakun, ta may ácah, cala Yahudiya dāgi ta ləma ta za ka sərəhigi tete sinigi. Sin ta va ka sərəhigi ka jan ka bebed ndiri maparam ta daba tan ka səḅi

† 10:19 Deu 32:21; Rom 11:11 †† 10:20 Esa 65:1; Rom 9:30
‡ 10:21 Esa 65:2 †† 11:1 Kmy 22:30; 2Ko 11:22; Gal 1:13-14; Fil 3:5
‡‡ 11:2 11:29; Dir 94:14; Jer 31:37 ††† 11:3 1Ro 19:10, 14, 18
‡‡‡ 11:5 9:27§ 11:6 4:5; Gal 3:18

§† 11:8 Esa 29:10; Deu 29:3; Mat 13:14-15 §†† 11:9 Dir 69:23-24;
35:8 §‡ 11:11 Kmy 13:46; Rom 10:19 §†† 11:13 1:5

katəf Dabawəzləv aza ka jani bit micin tan dere. ¹⁵ Hi ləma, Dabawəzləv mata ficik ndiri Yahudiyagi kad, ti diyu, ndiri ta talalay ka lapigi tete sin. Yo a pic Dabawəzləv ta va ka lapigi tete ndiri Yahudiyagi a nimin acin, a va ka nja wa nja ndiri ma məc məc ta va ka mbəlahigi a civi za ka jani micin tan.

¹⁶ Min ti sən tokon, hidi ti baw kən zəm mata taru ka bas, ti vəlen a Dabawəzləv wər, ma fəna kən zəm tegi kərap, Dabawəzləv a va ka diya zləra menekin tik a tala tik dere. Aza zemi pay ti nja ka na Dabawəzləv wər, zləra pay kərap na Dabawəzləv dere. ¹⁷ Na ndiri Yahudiyagi wa sin dere. Dehen tan ti njigi wa nja zemi pay, aza Yahudiyagi acin wa nja zləra pay. Ti ngi zləra pay maparamigi kad ba a nin, aza ti va ngahi zləra pay maparam a donu, ti law ta a nin. Hin *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, hin ti nja wa nja zləra pay maparam mata nga ta a donu ka law a nin toku. Kula kən menekin, Yahudiyagi ta nja ka jan ta, tá nja cah hine janu dere. ¹⁸ Ko mata nja wa nja ngatoku, Yahudiyagi mangar wa nja zləra pay mata nga ta kad, hi njá ka saf ta wa nja kən kahay kun, aza hi njá ka gəl talan kun dere. Hidi ti sənu, zləra pay á nja ka kaw madəba pay kun, madəba pay á nja ka kaw ca zləra pay ba. ¹⁹ Hidi maparam a va ka ngar acin: «Dabawəzləv ti ngu kad ba, aza ti law ka a dangaz tik dakun vu?» ²⁰ Hayin, ngatoku wər duze. Ti nga ta kad, ngam a ci talan ka menekin Dabawəzləv kun. Aza na ku, ti lawohigi a dangaz tik ngam hati ca talan ka menekin Dabawəzləv. Ama ta ngaroh, kana ha gəl talan ku za, ma kaw talan ku a Dabawəzləv. ²¹ A ləma, ndiri Yahudiyagi mangar diri zləra pay menekin, Dabawəzləv ti nga ta kad. Hoh ta bən wər, ha pərət a Dabawəzləv kun wər, a va ka ngohigi kad dere kun vu? Na ku má a lawohigi á law.

²² Tá nja cah acin, hidi ti sən tokon wa nja Dabawəzləv ta nja ka diya menekin aza ta nja ka bas nəv dere. A nja ka bas nəv a ndiri ma nja ka ker katəf tik kad. Ama gara na ku wər, Dabawəzləv ti diyoh menekin. Menekin tik mata diyoh toku, kana ha buwen dawən acin. Akun a va ka bəloh kad wa nja zləra pay maparamigi dere. ²³ Gara ndiri Yahudiyagi ta va ka buwi nəv tan za ka ca talan tan ka menekin Dabawəzləv, Dabawəzləv a va ka baw ta ka law a nimin ka pay tik. Dabawəzləv wər ti təd gəga ka law ta azal a nimin a lay tik. ²⁴ A ləma hoh mangar Yahudiya dakun, hoh wa nja zləra pay ta daba donu kahay. Dabawəzləv ti bəloh aza ti lawoh ka pay menekin. Azama min ti sən tokon, ndirigi a ngi zləra pay ta donu ka law ka pay menekin kun. Ama Dabawəzləv ti diyu wa sin, yo a bilike ka law Yahudiyagi mangar diri zləra pay menekin azal a nimin ka lay nja tan vu?

† 11:16 Nom 15:19-21 †† 11:17 Efe 2:11-13 † 11:18 Zan 4:22 †† 11:20 1Ko 10:12

Dabawəzləv a va ka bit ndiri Yahudiyagi dere

²⁵ Galamayigi, ta may ka ced hini labar ma boh boh ka bəta hini yəm a zlimi hini kad, hini ka nja manja saf talan hini wa nja ndiri ma bən bən. Ta ced hini, ndiri maparam ta daba *ndiri Isirayilagi ndukun talan tan ti gbirzlib. Mata gbirzlib kad toku, ngam Dabawəzləv ti may *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, sin mata mbat ta kərap ka jan ka ci talan ka menekin tik dere. Yo ndiri toku ta va ka ci talan ka menekin Dabawəzləv za, ndiri Isirayilagi a va ka cəbahigi ka ci talan tan ka menekin Dabawəzləv dere acin. ²⁶ A pic tik Dabawəzləv a va ka bit ndiri Isirayilagi kərap za wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv. Ti lalab ta:

«Hidi ma va ka bit ndirigi
a va ka yaha a liblay *Siyon za.
Tireh, səban *Zakob gi mata diya ta,
gawla toku a va ka zladu kərap a talan tan kad. ²⁷ *Zla wəla həza ta va ka zlu ka lap tete sinigi kad toku,

ada ta va ka zlad *ma ngav ngav tan kərap za.»

²⁸ Hi ləma, *ndiri Yahudiyagi ti salarigi ka yək Nawər Menekin a tala Yesu, mátá mbadigi ka calambəlay Dabawəzləv acin. Kən ngatoku mata nja wa nja ngatoku toku, hin *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, hini ka jan ka zlimi Nawər Menekin dere. Ama Dabawəzləv səb a wilin a may ta. Mata may ta toku, ngam ti mbat dehen tan kamatakan. ²⁹ Min ti sən tokon, Dabawəzləv ti vəlen kən a hidi wər, a cəb ka yəku za dakun. Aza ti mbat hidi wər, a cəb ka feh hidi toku səka dakun. ³⁰ Yo na hini, hin mangar Yahudiyagi dakun, hin ti salar ka yək ma Dabawəzləv kamatakan. Ama tá nja cah, Dabawəzləv á saf saha hini, ngam Yahudiyagi ti salarigi ka yək labar tik. ³¹ Na tan a va ka nja wa sin dere. Tá nja cah a salarigi ka yək ma Dabawəzləv, aza Dabawəzləv a saf saha hini. Mata salarigi ka yək ma tik toku, ngam ta sla za, Dabawəzləv ka jan ka saf saha tan dere. ³² Hi ləma, Dabawəzləv á ker səban ndiri kərap səb, ko nayi ka diya kən tik wa nja nəv tik ta may. Aza mata ker ta ka diyay ma ngav ngav tan wa toku, ka buweten dawən mamitor kun. Awu, ti ker ta ngam a may ka saf saha səban ndiri kərap, ko Yahudiyagi, ko Yahudiyagi dakun. ⁵

Labar a tala miseh maday Dabawəzləv

³³ Duze, miseh maday Dabawəzləv ti day kazaway. Na tik, ndukun talan tik daha. Ti sən kən kərap. Nayi ma va ka təd gəga ka ced kən, Dabawəzləv ta nja ka bənu ka diya yi? Aza kən ta nja ka diyu, nayi ma va ka

‡‡ 11:25 Mat 24:14; Zan 10:16 ††† 11:26 Esa 59:20-21; 27:9; Jer 31:33-34 ‡‡‡ 11:29 3:3-4; 15:8 § 11:32 3:22; Gal 3:22

təđ gəga ka sən tik yi? ^{†34} Ko a lib deftere Dabawəzləv ti lalab ta:

«Hidi ma sən bən Vay tokon Dabawəzləv da đakun.

Hidi ma va ka ngaren a Dabawəzləv:

“A diya kən ngata a ndata” da đakun. ^{††}

³⁵ Aza hidi ma va ka vəlen kən a Dabawəzləv

ka jan mazlən a nin da đakun dere,

ngam kən kərap na tik.» [‡]

³⁶ Dabawəzləv áda ma tətər kən kərap. Kən kərap a lib zləra tik. Aza kən tik dere, a va ka cəb a nimin a zləra tik.

Hidi ta fol tokon Dabawəzləv ma mar miseh maday ko a pu. *Amen. ^{††}

Labar a tala nja ndiri Kiristu ta tala hayək

12 Galamayigi, Dabawəzləv ti diya tokon menekin tik kahay kahay. A tala ngatoku ta ced hini acin, hi vəl talan hini a lib zləra tik, sin ka mar hini á gindik. Hine baw talan hini, hine vəlen a Dabawəzləv, wa nja hin ta nja ka vəlen kən soson a Dabawəzləv ka vohu a sin. Hin ti diyu wa nja ngatoku, a nja na ngar, hine voh Dabawəzləv a katəf tik wa nja nəv tik ta may. ^{‡‡} Hi njá ka səba dara ndiri ta talalay cah kun. Hi keren katəf a Dabawəzləv mata zlambda ndukun talan hini za, hini ka nja yəwən nja. Hin ti diyu wa nja ngatoku, hi va ka sən kən, Dabawəzləv ta mayu acin. Hi va ka sən diya menekin, hi va ka sən kən ma va a nəv Dabawəzləv, aza hi va ka sən kula katəf menekin dere. ^{‡‡‡}

³ Dabawəzləv ti diya ka menekin, aza ti ted ka ka *makatəf Yesu. A tala ngatoku ta ngar hini acin takan takan, a picah hidi təđ gəga ka nja ka hidi maday kun, ta njá ka diya pəla pəla ka ngar: «Kata hidi maday» ata đakun. Hine saf talan hini a zakay. Ko nayi, Dabawəzləv ti vəlen sembe ka ca talan ka sin. Hati may ka sla talan ku acin, ma slu a kəzəd hoh ta nja ka diyu áka ca talan ku toku. ^{‡‡‡}

⁴ Min ti sən tokon, kəsəm tokon hidi memilin, kən ma law law a nin pana pana. Aza ko kən siki ta kəsəm tokon a kəzəd tik ta nja ka diyu. ^{§5} Aza na min tokon ma səba katəf Kiristu wa sin dere. Min tokon pe, ama min tokon ti mbad ka kəsəm ma takan. A tala mi, min tokon takan tete Kiristu. Aza min tokon wa nja kən pana pana ta kəsəm ma law law dere, ko nayi a kəzəd tik ta nja ka diyu ka zleb celen. ⁶ Ko nayi ti jan sembe *Mid Dabawəzləv na diya kəzəd tik pana pana a sin. Mata nja wa nja ngatoku, ko nayi mata həl kəzəd acin a sembe Mid Dabawəzləv, Dabawəzləv mata vəlen toku. A picah Dabawəzləv ti vəloh sembe Mid tik ka ced labar ma yaha á zləra tik za, ma cedu ka sligi a ca talan tokon. ^{§†7} Hidi ma jan sembe Mid Dabawəzləv ka

† 11:33 Job 11:7; Dir 139:17 †† 11:34 Job 15:8; Esa 40:13 ‡ 11:35 Job 41:3 †† 11:36 16:27; 1Ko 8:6 ‡‡ 12:1 6:13; 1Pi 2:5 ‡‡‡ 12:2 Efe 4:22-24; 1Te 5:21 ‡‡‡ 12:3 1:5; Mat 20:26; 1Ko 12:11, 28; Efe 4:17 § 12:4 1Ko 12:27 §† 12:6 1Ko 12:4-11; 12:27-14:40; 1Pi 4:10-11

zleb celegi, mata zleb celegi a nəv ma takan. Hidi ma jan sembe Mid Dabawəzləv ka jəkwaneten kən a ndirigi, mata jəkwaneten a nəv ma takan. ^{§††8} Hidi ma jan sembe Mid Dabawəzləv ka zleb celegi ka bərəsigi ka katəf Dabawəzləv, mata zlebeten a nəv menekin. Hidi ma may ka vəlen kən a hidi, mata vəlen a nəv ma bərən. Hidi maday ta daba ndiri Ekilesiya mata kaw kəzəd tik zləra səsəray. Aza hidi ma nja ka saf saha ndirigi, mata diyu a nəv menekin.

⁹ Hi njá ka may ndirigi a ma ma kukud ta pakam á gindik kun, hine may ta a nəv menekin. Hine ceh kəsəm hini a kəzəd ma ngav ngav, aza hine diya kən menekin tutu. ^{§†10} Hin ndiri Ekilesiya, hine may kəsəm hini kəsəm kəsəm wa nja hi mbu a lib ma takan. Ko nayi mata gəc talan tik kad ka ngar: «Mana day ka kata.» ^{§††11} Hi njá ka nja ka masəfay kun. Hine keren katəf a Mid Dabawəzləv ka wek nəv hini, ka diya kəzəd Maday tokon Kiristu. ^{§†12} Nəv hini mata nja ndezlezi ndezlezi a ca talan genna ka kən hin ta puwu a zləra Dabawəzləv. Hine bərəs a lib beni, aza hine zer nəv hini yac kad ka dəkəb Dabawəzləv kepic kepic. ^{§†13} Hin ti ləma colo hini ma səba katəf Kiristu a wedek ngam kən dāha a zləra tik kun, hine zleben. Muluk ma nja ka vayigi ita hini, hine yək ta zləra səsəray. ^{§†14} Ndiri ma nja ka diya hini tireh, hine dəkəb Dabawəzləv mata ker micin tan fonna. Hi njá ka dəkəb Dabawəzləv ka ngav ta za kun, hine dəkəbu ka diyaten menekin ba.

^{§†15} Hati ləma ndirigi a bebeligi, ma bebel dere. Hati ləma ndirigi a lib saha aza a hanigi, ma han dere.

^{§§16} Hine nja nja menekin kəsəm kəsəm, aza hine saf ndirigi kərap takanna. Ko ti vəloh kəzəd mekedirek ka diya, a njá ka kaf talan za kun, ma diyu. A njá ka ca talan ku ka hidi ma ben ben ma sən kən kərap kun. ¹⁸

¹⁷ Hidi ti diya hini ma ngav ngav, hi njá ka nda dəwa tik kun. Hine mar talan hini ninek ninek ka diya menekin a gibe ndirigi kərap. ^{19†18} Á cah, sembe hini ti ted wər, hi vəl talan hini ka nja nja menekin tete ndirigi kərap. ¹⁹ Kula galamayigi, hidi ti diya hini tireh, hi njá ka may ka nda dəwa tik a zləra hini kun. Sey Dabawəzləv á gindik á va ka bas nəv ka nda dəwa tik. Ngam ti lalab ta a lib deftere Dabawəzləv:

«Vay tokon Dabawəzləv a ngar:

“Hidi ma diya ma ngav ngav a celen,

katá va ka basen kita ka pəl dəwa tik.”» ²⁰

²⁰ Na hini, hi diyay menekin hini səb wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv. Ti lalab ta:

«Calambəlay ku ti gər yəm sa, ma vəlen.

Ko a gər kən ham, ma vəlen.

§†† 12:7 Kmy 6:1-3; 2Ko 9:5, 7 §† 12:9 2Ko 6:6; 8:24; 1Ti 1:5; 1Pi 1:22; 1Ko 13:4-7 §†† 12:10 14:15; Zan 13:14-15; Gal 5:13; 6:3, 10; Efe 4:2; Fil 2:2-3 §† 12:11 8:9; Gal 5:25; Kzl 3:15 §† 12:12 5:2-3; 8:24-25; Mat 24:13, 22; Luk 18:1; 1Ko 10:13; 1Te 2:14 §†† 12:13 Gal 6:10; Hib 13:2 §§† 12:14 Mat 5:44 §§§ 12:15 Job 30:25; 1Ko 12:26; 2Ko 11:29 18 12:16 Pro 3:7; 1Ko 1:10-11, 19-20, 27-28; 8:1 19 12:17 Pro 20:22; 1Ko 6:7; 1Te 5:15; 1Pi 3:9 20 12:19 Deu 32:35; Mat 5:39

Hati diya wa nja ngatoku, weli a va ka hālen.» †
 21 Tá nja cah acin hi njá ka keren katəf a *ma ngav
 ngav ka ca hini ka balam tik kun. Hi diya menekin ba,
 hini ka bəreten ngaz a ma ngav ngav ka wəla.

Ndiri Kiristu mata diyi kən, wa nja bay ta mayu

13 Ta ced hini, hin kərap, hi zlimi ma ndiri madə-
 dayigi ma mari lay. Dabawəzləw áda ma ted ndiri
 madədayigi toku. Miseh maday, ndiri toku ta mar ta,
 Dabawəzləw áda ma fiyeten. †† ‡2 Hidi ma salar ka yək
 ma, ndiri madəday ma mari lay ta ngar, ti salar ka yək
 ma Dabawəzləw dère. Aza hidi ma salar ka yək ma
 Dabawəzləw, a gər kita a tala tik. 3 Min tokon ti sənu,
 hidi ma nja ka diya menekin a pərət a ndiri ma mari
 lay kun. Sey ndiri ma nja ka diyi ma ngav ngav á nja ka
 pərətigi. Hidi mangar a may madəday ma mari lay ka
 basen nəv kun, mata diyay menekin tik, aza ma mari
 lay a va ka fol ta. ††4 Ndiri madədayi toku, Dabawəzləw
 ti ted ta ka zlebeten ndirigi ka diya menekin. Gara hidi
 ma nja ka diya ma ngav ngav, a va ka pərət a ndiri
 madəday ma mari lay, ngam Dabawəzləw ti vəleten
 sembe ka bas kita. Ta nja ka bəseten kita a ndirigi ka
 diyaten beni, a nja ka diya ta, ngam ndirigi ka sən ta,
 Dabawəzləw a nja ka bas nəv a ndiri ma tireh. 5 Mata
 nja wa nja ngatoku, sey min tokon ka zlimi ma ndiri
 madəday ma mari lay acin kama Dabawəzləw ka nja
 manja bas tokon nəv. Aza hidi ta nja ka zlimi ma tan
 dère, ngam á nəv tokon za, min tokon ti sənu, ngatoku
 áda katəf menekin. ††

6 Ndiri madəday ta nja ka mari lay wa toku, a nja ka
 diyi kəzəd na gəl liblay, aza a nja ka diyi kəzəd
 Dabawəzləw dère. A tala ngatoku áda min tokon ta nja
 ka cap jomorgol. 7 Kən ndiri ma mari lay mata neh ta a
 zləra hini, hine vəleten acin. Hine capenu jomorgol a
 masara ma mar lay. Hin ti səkəma kən a liblay ma-
 param, hine bat kən, hin mata səkəma toku á bat a
 zləra dəwan dère. Ndiri madədayigi pana pana ma
 mari miseh maday, hine gəc talan hini kad ka yaw ma
 tan. †††

A may coloh wa nja hoh ta may talan ku!

8 Hidi ti vəl hini dəwa, hine yabenu njod za. Ama
 dəwa maparam dāha ma fəna a tala hini, a way ka yab
 kun. Dəwa tik áda hini ka may colo hini ko a pu. Hi lə-
 ma hidi ma nja ka may celen ti kaw *mazuko, Dabawə-
 zləw mata vālen a Moyiz kərap zləra səsəray. ††9 Ngəz
 ta lib deftere Dabawəzləw a ngar:

«A njá ka wan a wərti maparam kun,
 aza wərti dère ta njá ka wan a wapah maparam kun!
 A njá ka ndəv teli kun!

† 12:20 Pro 25:21-22; Mat 5:44 †† 13:1 Kmy 5:29; Tit 3:1; 1Pi
 2:13-14; Kzl 13; 20:4 † 13:1 Pro 8:15-16 †† 13:3 1Pi 2:14; 3:13
 †† 13:5 2:15 ††† 13:7 Mat 22:21 ††† 13:8 Zan 13:34; 1Ko 13;
 16:14; Gal 6:10

A njá ka həl kun!

Mendired ku ta njá ka va ka kən ndirigi kun!»

Yo ngəz ngatitoku lap a ma fəna ngəz maparamigi
 kərap a may ka ngar: «A may coloh wa nja hoh ta may
 talan ku.» †10 Hidi ma nja ka may celen, a diyen ma
 ngav ngav kun ko a pu. Tá nja cah acin hidi ma may ce-
 len áda ma kaw mazuko Moyiz kərap zləra səsəray.

11 Hi diyu wa nja ngatoku, ngam hin ti sən kən ma va
 ka tədāha. Hi fuduh za acin ngam pic tik ti sla,
 Dabawəzləw mbəh ka bit tokon za. Pic tik gədək baba,
 wa nja hidi mata tar ka ca talan ka Yesu kamatakan
 kun. ††12 Tá nja cah vudu ti way, aza pic a da talan
 acin. Mata nja wa nja ngatoku, ma ngav ngav, hidi ta
 nja ka diya tokon a vudū, hidi ta njá ka diyu baba kun.
 Hidi ta kəməs kəsəm kad ka həl kəzəd ninek ninek a
 pic acin ka bəreten ngaz a kən ma ngav ngavigi ta
 vudu ka wəla. ††13 Hidi ta diya tokon kən a katəf tik,
 ngam min tokon ndiri ta ka lay ma kəngay. Hi njá ka
 jab wəya ka kən sa ka hay ka diya kən weli kun. Hi njá
 ka wan a wərtigi hirre kun, aza wərti dère ta njá ka
 wan a wapah hirre kun. Hi njá ka diya kən weli kun. Hi
 njá ka slakam kəsəm kəsəm kun, aza hi njá ka sərəh ka
 kən ndirigi kun. ††14 Kən, nəv hini ta may, hi njá ka bən
 a tala tik kun ngam tá ka mar hini. Hi keren katəf a Ma-
 day tokon Yesu *Kiristu ka mar hini ba. ††

Ko nayi a va ka ced kən mata diyu a gibe Dabawəzləw

14 Yo hin ti ləma colo hini ti nja kef kef ka katəf
 Dabawəzləw, hine kawu zləra səsəray. Ko hin ti
 saf wa nja sən kən tik gəc ka na hini, hi njá ka gabəz
 kun. ††12 A picah, hidi maparam a nja ka bənu ka
 ngar: «Ko kən mi ninek ka zəm. Ta va ka zəmay kən
 dā.» Ama gara hidi ma kef kef ka katəf Dabawəzləw
 wər, a nja ka ngar: «Kati ham virenigi hirre, a va ka
 ngav nja dā. Səwan ta va ka zəm vedid wili tutu.» ††13 Yo
 hidi mangar a wel kən á wel ka zəm kun ta njá ka mis-
 en a celen ma nja ka zəmay vedid wili tik kun. Aza hidi
 ma nja ka zəm vedid wili dère ta njá ka caf hidi ma nja
 ka zəm kən hirre kun. Ngam Dabawəzləw ti yəku zləra
 səsəray. 4 Gara hidi ma nja ka ləwa ma ngav ma ngav
 ka celen wa toku, a ca kən tik gawla toku ma həl kəzəd
 ida tik vu? Sey hidi ma mar gawla toku á va ka təd gə-
 ga ka ngaren: «Kən hoh ta diyu ngacah ninek. Kən hoh
 ta diyu ngacah ninek kun.» Ama ta ced hini, hidi hoh ta
 cafu toku a ndəv a lib ma ngav ngav kun, ngam Maday
 tik Dabawəzləw ma mar sembe a pəpayu.

5 Hidi maparam a nja ka ngar: «Pic kərap bire bire.»
 Ama hidi maparam a nja ka ngar: «Pic ngata day ka
 maparamigi.» Yo, ko nayi mata sənay kən tik a bən tik.

§ 13:9 Deu 5:17-21; Lev 19:18; Mat 22:34-40; Gal 5:14; Zak 2:8-13
 †† 13:11 1Te 5:5-8 ††† 13:11 Efe 5:14-16; 1Ko 7:29-31 †† 13:12 Efe
 5:11; 6:11, 13; 1Za 2:8 ††† 13:13 Luk 21:34; Efe 5:18 †† 13:14 Fil
 2:5; Kol 3:15 †† 14:1 1Ko 8:1-13; 9:22; 10:23-33; Kol 2:16, 20-22; 1Ti
 4:4-5; Hib 13:9 ††† 14:1 15:7 ††† 14:2 Dan 1:8; 1Ko 10:25-28

¹⁶ Hidi ma ca pic takan a daba pic maparamigi ka kula pic menekin a nja ka diyu ka fol Dabawəzləv. Hidi mangar a wel kən á wel ka zəm kun a nja ka diyu dère ka fol Dabawəzləv, ngam a nja ka ngaren soko a Dabawəzləv a tala wili tik. Aza hidi ma nja ka zəmay vedid wili tik a nja ka diyu dère ka folay Dabawəzləv tik, aza a nja ka ngaren soko a Dabawəzləv a tala wili tik dère. ^{††}

⁷ Hi ləma, nja tokon a tala hayək a wacah, hidi a mar talan tokon kun. Aza min tokon ti məc, hidi a ngəd məcay tokon kun. ^{†8} Min tokon a vere wər, hidi nja tokon ka fol Maday tokon Kiristu. Min tokon ti məc dère, hidi məc tokon ka fol Maday tokon *Kiristu. A tala ngatoku ko min tokon a vere, ko min tokon a vere dakun, Maday tokon Kiristu səb áda ma mar tokon. ⁹ Kiristu a tala tik ti məc, aza ti mbələha a civi za, ka nja ka Maday ndiri ta vere, baw ka nja ka Maday ndiri ma məc məc dère.

¹⁰ Mata nja wa nja ngatoku acin, na hini hi nja ka caf colo hini baba a wilin kemi? Aza dère hi nja ka saf colo hini wa nja kən kahay kemi? Min tokon kərap hidi a va ka gar tokon a gibe Dabawəzləv, aza Dabawəzləv a va ka bas kita tokon. ^{†††11} Ti lalab ta a lib deftere Dabawəzləv:

«Vay tokon Dabawəzləv a ngar:

“Ta ced hini kad, hini ka sənu ninek ninek:

Ndiri kərap a va ka yigi takan takan

ka nja gbərəw a metikisem a gibe da.

Aza ko nayi a va ka ngar a pakam tik ka kata:

Hoh áda Dabawəzləv duze.” ^{††}

¹² Mata nja wa nja ngatoku acin, a nja na ngar ko nayi, kən mata diyu kərap, sin á va ka cedey kən tik a zləra tik a gibe Dabawəzləv. ^{†††}

Kana ha diya kən ma va ka bebed coloh ka diya ma ngav ngav

¹³ Yo, tá nja cah acin kana hidi ngar tokon: «Mana a nja ka diya kən ma ngav ngav.» «Mana a nja ka diya kən menekin ta.» Səwan ma bənu á nəv za ka ngar: «Ta va ka kaw talan da, kana kata ka diya kən ma va ka bebed cala da ka ndəv a lib ma ngav ngav, mala ka ker katəf Dabawəzləv kad.» ^{†††14} Kata Pol kati sənu, kən həva dāha a talalay kun, ngam Maday tokon Yesu a talan tik ti daf ka wa nja ngatoku. Ama hidi ma bənu, kən ngacah kən həva, a va ka nja a zləra tik ka kən həva duze. ^{†15} A picah hati zəmu, ha va ka bebed coloh ka zəm tik dère, aza a va ka bənu acin, ti diya ma ngav ngav. Hati bebedu wa toku, aza lib tik a həlen, a nja na ngar ha diya kən a nəv menekin na may coloh kun. Ta cedoh, kana ha bebed coloh a kən ham hoh ta nja ka zəmu, sin ka lekw diri micin tik. Ngam *Kiristu ti məc a tala gawla toku dère. ^{††16} Hati sənu, kən hoh ta va ka

diyu, a zləra ku ha diya kən ma ngav ngav kun. Ama ndirigi ti saf ta, ha diya kən ma ngav ngav wər, a njá ka diyu kun! ¹⁷ Gara min tokon mangar Dabawəzləv a mar tokon wər, kən ndap ege kən sa kula kən a həra tokon kun. Kula kən menekin dāha pana, *Mid Dabawəzləv ta nja ka vəl tokon. Sin áda hidi ka diya tokon kən wa nja Dabawəzləv ta may, hidi ka nja tokon nja menekin á lap, aza hidi ka bebel tokon. Kən ngatitoku day ka kən ham baw ka kən sa. ^{††18} Hidi ma həl kəzəd Kiristu wa nja ngatoku, a va ka gudum nəv Dabawəzləv, aza ndirigi a va ka fol ta.

¹⁹ Mata nja wa nja ngatoku, hidi ta mbələm tokon acin a sembe tokon kərap, hidi ka nja tokon nja menekin kəsəm kəsəm, aza hidi ka diya tokon kən ma va ka zleb tokon ka gəl ka katəf Dabawəzləv. ²⁰ Hi njá ka pas kəzəd Dabawəzləv kad a tala kən ham kun. Ta ced hini, ko kən zəm siki ka zəm ninek. Ama hati zəm viren aza coloh ma zəm tik dère, libi tik a həlen, ngam a cu ka kən həva, hati diya ma ngav ngav. ²¹ Yo a picah hati sənu, kən maparam madā zəm viren, ko sa movu, akun kən maparamigi, a va ka bebed coloh ka səba dangaz ku, aza nəv tik ka həlen wər, ma keru kad.

^{††22} Hati bənu ninek ka zəm viren, aza ninek ka sa movu, a nja ka gabəz tete ndirigi pele pele a tala tik kun. Ma diyay kən ku na talan ku á gindik a gibe Dabawəzləv. Hati bən ka diya kən, aza lib ku a həloh kun wər, nəv ku a va ka nja gudum a gibe Dabawəzləv. ²³ Ama hidi ti sənu a nəv tik ka ham kən ninek kun, aza a zəmu a nəv səray səray, Dabawəzləv a va ka basen kita, ngam a diya kən wa nja mata sənu ka diya dakun. ^{†††}

Hidi ta diya tokon kən ma va ka zleb cala tokon ka katəf Dabawəzləv

15 Min tokon ma səb səb ka katəf Dabawəzləv, hidi ta zlebeten a ndiri mangar kef kefigi ka katəf Dabawəzləv. Hidi tá njá ka diya tokon kən na talan tokon á gindik kun, ^{†12} sey min tokon ka diya kən ma va ka va a nəv cala tokon, aza ma va ka zleben ka va gibik gibik ka katəf Dabawəzləv. ³ Hin ti sənu, *Kiristu ti diya kən sey na talan tik á gindik kun. Sin ti ngar wa nja mata lalab ta a lib deftere a tala tik:

«Dabawəzləv, dirni, ndirigi mata rohigi a sin,

A ri kata səb dère.» [†]

⁴ Yo ta ced hini, kən mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv daka kamatakan ti lalab ta ka zlər ndukun talan tokon za. Ti lalab ta ka vəl tokon bərəs, aza ka bərəp nəv tokon kad ngam min tokon ka ca talan gena ka kən menekin, Dabawəzləv ta may ka vəl tokon. ^{††15} Tá nja cah acin ta dəkəb Dabawəzləv ma nja ka vəl tokon bərəs, baw ka bərəp nəv tokon kad toku, mata

† 14:5 Gal 4:10 †† 14:6 1Ti 4:3-5 † 14:7 2Ko 5:14-15; Gal 2:19-20 †† 14:10 2:6 †† 14:11 Esa 45:23-24 ††† 14:12 Gal 6:5 ††† 14:13

1Ko 10:32; 1Za 2:10 § 14:14 14:23; Mat 15:11; Kmy 10:15; Tit 1:15 §† 14:15 1Ko 8:1, 11-13; 13:1-13; Gal 6:10 §†† 14:17 Mat 6:31-33; 1Ko 8:8; Gal 5:22-24 §† 14:21 1Ko 8:13 §†† 14:23 14:14 §† 15:1

zleb hini, hini ka nja nja menekin a nøv ma takan. Wa toku hi va ka sèba dangaz Yesu Kiristu acin. ^{†6} Hin ti diyu wa nja ngatoku, hi va ka fol Dabawəzləv, Cine Ma-day tokon Yesu Kiristu á lap a nøv ma takan.

Ndiri kərap ta tala hayək mata foli Dabawəzləv

⁷ Yo tá nja cah acin hin *ndiri Yahudiyagi tete *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, hi yək kəsəm hini kəsəm kəsəm wa nja *Kiristu mata yək hini. Hine diyu wa nja ngatoku, hini ka gəl zlim Dabawəzləv. ^{††8} Ta ced hini, Kiristu ti ya ka zlebeten a *ndiri Yahudiyagi wa nja Dabawəzləv mata ngareten a dehen tan ta vina cekw. Wa toku ti sən ta acin, Dabawəzləv wər a mban ma dakun. ^{†9} Aza ti ya dere, *ndiri mangar Yahudiyagi dakun ka sən ta, Dabawəzləv a saf saha tan, aza ka gəli zlim tik. Ndiri toku a va ka fol ta ka nja wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv. A nin, bay *David a ngar:

«A tala ngatoku ta va ka foloh
a daba ndiri ta ka səban pana panagi.
Ta va ka coh dirfi ka gəl zlim ku.» ^{††}

¹⁰ Aza ti lalab ta dere:

«Ndiri ta ka səban pana panagi,
Hi bebel á lap tete ndiri, Dabawəzləv mata mbat ta.»
^{††}

¹¹ Ti lalab ta a nimin dere:

«Hin ndiri kərap ta ka səban pana pana,
hi fol Vay tokon Dabawəzləv.
Hin kərap ta talalay, hi cen zləra.» ^{†††}

¹² Aza *Ezay, makatəf Dabawəzləv ti lalab a tala Yesu, a ngar:

«Hidi ta ka səban *Yesa a va ka yaha.
Ta ya za, a va ka mar ndiri ta ka səban pana pana.
Ndirigi ta ka səban pana pana toku
a va ka ca talan tan genna ka sin.» ^{†††}

¹³ Tá nja cah acin, ta dəkəb Dabawəzləv ma nja ka zleb ndirigi ka ca talan genna ka sin ka vəl hini bebel wek a nøv baw nja menekin zlan a dawən áka ca talan hini hin mata cu ka sin. Wa toku, *Mid Dabawəzləv a va ka vəl hini sembe, hini ka ca talan hini genna ka sin ko a pu. [§]

Pol a ləwa a tala kəzəd tik

¹⁴ Yo galamayigi, kata talan da kati sənu, hi nja ka diya kən a nøv ma barən. Hin ti sən katəf Dabawəzləv kwet, aza hin ti təd gəga ka jəkwaneten kən a colo hini. ¹⁵ Ko kata mata sənu wa nja ngatoku za, kati ngəz hini a ma pana pana a lib derewel cah ngam kati may talan hini ka dasl ka kəni toku. Kata mata ngəz hini wa nja ngatoku, ngam Dabawəzləv a menekin tik ti vəl ka

14:1-2; 1Ko 8:1-2; 10:23-24 §† 15:3 Dir 69:10 §†† 15:4 1Ko 10:11; 2Ti 3:16† 15:5 12:16; Fil 2:2-5†† 15:7 14:1† 15:8 Mat 15:24; Kmy 3:25-26†† 15:9 Dir 18:50†† 15:10 Deu 32:43††† 15:11 Dir 117:1††† 15:12 Esa 11:10 § 15:13 5:1-2; 8:14-16, 24-28; 12:12

kəzəd toku a zləra. ^{§†16} Dabawəzləv toku ti təd ka, kata ka həl kəzəd Yesu *Kiristu a daba səban pana pana *mangar Yahudiyagi dakun. Kata ta nja ka cedeten Nawər Menekin ma yaha á zləra Dabawəzləv za, ta nja ka diya kəzəd wa nja na *mangarama ta je Dabawəzləv. Ta nja ka baw ndiri ta ka səban pana pana toku ka vələn a Dabawəzləv a zləra ka gudum nøv tik a sin. Aza *Mid Dabawəzləv a nja ka kəməs ta ka njigi ka kula ndiri tik. ^{§††17} Yo tá nja cah acin ta fol talan da a tala kəzəd Dabawəzləv, min ta nja ka diyu a Yesu Kiristu á lap. ¹⁸ Kəzəd ngatoku, Kiristu áda ma vəl ka sembe ka-ta ka diya tik. Ka sin kun, ta va ka jan ka fol talan da dakun. Sin áda ma zleb ka, *ndiri mangar Yahudiyagi dakun ka vigi a gibe Dabawəzləv, aza ka diyi kən, Dabawəzləv ta may. Ti zleb ka a lib kəzəd da baw a lib ləwa da ta nja ka ləwatan. ^{§†19} Ti zleb ka a ban ban kən pana pana a gibe ndirigi, aza ti zleb ka a sembe Mid Dabawəzləv dere. Mata zleb ka wa nja ngatoku, kata mətá jan sembe acin ka va a zləra ndiri ta liblay pana pana kərap ka cedeten Nawər Menekin a tala Kiristu, tar a liblay Zeruzalem za kúlá a liblay Iliri ngid. ^{§†20} Ka-ta mata va ka cedeten Nawər Menekin a tala Kiristu, ta cedeten Nawər tik sey a ndiri mangar a zlim ta kese kun. Ta may ka cedeten a ndiri mangar hidi həndan ti cedeten zaba dakun, ngam ta may ka geh da wandən cala mandala dakun. ^{§†21} Kati diyu wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv:

«Ndiri mangar a zlimi labar a tala gawla toku kese kun,

a va ka ləmi gawla toku.

Aza ndiri mangar labar tik a təd kese a zlimi tan kun,
a va ka sən ta.» ^{§†}

Pol a may ka va ka hizl ndiri ta liblay Roma

²²⁻²³ Ti təd viya pe, ta nja ka may ka vay ka hizl hini, ama ta jan katəf a zləra kəzəd toku kun. Yo tá nja cah kati way kəzəd da acin a liblay cicah. ^{§†24} Ta va ka vay acin, ngam ta may ka va a liblay Esipaniya ta gibe liblay hini. Ta vay za, mini ka nəp tokon tete hini kedi-rek. Nja da, ta va ka nja a daba hini, nøv da a va ka nja dewaterkun. Aza a pic ta va ka slid ka va gibik a liblay Esipaniya, ta may hine ka vəl ka kən a zləra, kata ka da muluk a sin. ²⁵ Ama tá nja cah ta va ka va a liblay Zeruzalem a zləra ndiri Dabawəzləv ta nin a zakay ka-ma kata ka vay. Ta va ka va ka zlebeten, ^{§†26} ngam ndiri ta liblay Masedəwan baw ta liblay Akay ti capa ki dala a zləra, kata ka tepeten. A capeten dala tik a nja mo-tokonigi ta daba ndiri Dabawəzləv ta liblay Zeruzalem. ^{§§§27} Sinigi a zləra tan á diyay kən tan səb. Ama mata diya ta wa nja ngatoku ninek ka zlebeten a *ndiri

§† 15:15 1:5 §†† 15:16 Fil 2:17 §† 15:18 2Ko 3:5 §†† 15:19 Mak 16:17; 2Ko 12:12 §† 15:20 1Ko 3:10-12; 2Ko 10:15-16 §† 15:21 Esa 52:15 §†† 15:22-23 1:9-13 §§† 15:25 Kmy 19:21; 20:22; 24:17 §§§ 15:26 1Ko 16:1; 2Ko 8:1-9:2; Gal 2:10

Yahudiyagi. A tala mi, kamatakan Yahudiyagi ta liblay Zeruzalem ti zlebeten a *ndiri mangar Yahudiyagi dakun dere, ti cedeten wa nja Dabawəzləv ta nja ka diya menekin a ndirigi. Yo mata nja wa nja ngatoku, *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, ninek ka zlebeten a ndiri Yahudiyagi acin a kən mata mar ta dere. †

²⁸ Yo tá nja cah acin ta va ka va a liblay Zeruzalem ka tep dala mata cap kigi a zləra kata ka tep a nin toku. Ta tep za, ta va ka vay ita hini za kama kata ka va a liblay Esipaniya. ²⁹ Kati sənu, ta vay ita hini za, *Kiristu a va ka diya tokon menekin tik zlan a dawən.

³⁰ Galamayigi ta ngar hini a zlim Maday tokon Yesu Kiristu, hi dəkəb Dabawəzləv a tala da. Mid Dabawəzləv a nja ka zleb tokon hidi ka may kəsəm tokon kəsəm kəsəm. A tala ngatoku ta ngar hini, hini ka zleb ka, hidi ka dəkəb tokon Dabawəzləv a nəv ma takan a tala da. ††³¹ Hi dəkəb Dabawəzləv ka bit ka a zləra ndiri ta liblay Yahudiyagi za mangar a ci talan ka Yesu dakun. Hi dəkəb Dabawəzləv dere, kən, ta va ka tepu a liblay Zeruzalem, nəv ndiri Dabawəzləv ta nin ka gudum a nin. ††³² Wa toku Dabawəzləv ti may wər, ta va ka təday acin a liblay hini a bebel a nəv, aza kata ka jan nəp a daba hini. ††³³ Tá nja cah Dabawəzləv ma nja ka vəl nja menekin, mata nja tete hini kərap. *Amen. ††

Pol a fəd ndiri Ekilesiya ta liblay Roma

16 Yo tá nja cah ta dəkəb hini, hi kaw galamay tokon ma wərti wərti Febe zləra səsəray. A nja ka həl kəzəd a daba ndiri Ekilesiya ta liblay Kenkire. ††² Sin ta təday a zləra hini za, hine kawu zləra səsəray áka zlim Maday tokon Kiristu za. Hine yəku wa nja ndiri Dabawəzləv ta nja ka diya ta. Ko kən ti sen a zləra tik, hine vəlen. Wərti toku ti zleb ndiri Ekilesiya kahay kahay, aza ti zleb kata a talan da dere.

³ Ta fəd Pisisil ege zelen Akilas. Mi nja ka həl kəzəd Yesu Kiristu tete sinigi á lap. †††⁴ Kamatakan kata mata sa beni mbeh ka məc a zləra ndirigi, ti gər ka lekwi micin tan a dangaz da. Ta ngareten soko soko pe a tala menekin tan mata diya kigi. Katá ngareten soko soko pe á gindik kun, ndiri ta lib Ekilesiya pana pana *mangar Yahudiyagi dakun ti ngareten soko dere. ⁵ Ta fəd ndiri Ekilesiya ma nja ka vigi ita tan ka lap a nin ka voh Dabawəzləv.

Ta fəd kula ngama da Epanetu. Sin ada ci hidi ma ca talan ka *Kiristu ane liblay, bay Azi mata maru kərap. ⁶ Ta fəd Mari ma nja ka zleb hini kahay kahay a lib kəzəd. ⁷ Ta fəd vəna dāgi Andəranikus ege Zuniyas. Mi nja kamatakan tete sinigi a je fərsəna. Sinigi ndiri ma səb səb ta daba *makatəf Yesu gi. Aza sinigi dere á ci talan ka Kiristu pəpəla ka kata.

† 15:27 1Ko 9:11 †† 15:30 2Ko 1:11; Efe 6:18-19; Kol 4:3; 2Te 3:1-2 †† 15:31 Kmy 21:10-11; 1Te 2:14-15 ††† 15:32 1:7 ††† 15:33 1Te 5:23 †††† 16:1 Kmy 18:18 †††† 16:3 Kmy 18:2, 18-19, 26 § 16:5 1Ko 16:15, 19; Kol 4:15; Flm 2

⁸ Ta fəd kula ngama da Ambiliyatus, min ta nja ka səba katəf Maday tokon Kiristu a sin. ⁹ Ta fəd Urbanu, min ta nja ka həl kəzəd Kiristu a sin. Ta fəd kula ngama da Sitakis dere. ¹⁰ Ta fəd Apeles. Ti sa beni a tala Kiristu, ama a bu dawən kun. Ta fəd ndiri tane ida Aristobul. ¹¹ Ta fəd vəna da Hirodiyon. Ta fəd ndiri tane ita Narsis ma səbi katəf Maday tokon Kiristu. ¹² Ta fəd Tirefen ege Tirefos ma nja ka həli kəzəd Maday tokon Yesu. Ta fəd Persid, kula ngama tokon ma wərti wərti. Sin ti həl kəzəd Kiristu kahay kahay. ¹³ Ta fəd Rufus, Kiristu mata mbatu. Ta fəd mamən ma kaw ka kamatakan zləra səsəray wa nja may mbu ka. ††¹⁴ Ta fəd Asinkiret, Filegen, Hermes, Patərobas, Hermas baw cele tan maparamigi ma njigi tete sinigi. ¹⁵ Ta fəd Filolog ege Zuli, Nere ege gelemin ma wərti wərti aza Olimpəs baw ndiri Dabawəzləv gi kərap ma njigi tete sinigi.

¹⁶ Hin kərap ta watoku hi fəd kəsəm hini kəsəm kəsəm ninek ninek. Yo, ndiri Kiristu ta lib Ekilesiya gi pana pana kərap a fəd hini dere. †††

Pol a ngəz ndiri ta liblay Roma

¹⁷ Galamayigi ta ced hini, hi kaw talan hini a ndiri ma nja ka gabəzigi a tala labar Dabawəzləv hin mata jəkwanu. Ta nja ka gabəzigi wa nja ngatoku a nja ka dahi kpal a daba ndirigi, aza a nja ka bebedi ndirigi ka lekwi katəf Dabawəzləv za. Mata nja wa nja ngatoku, hine ceh kəsəm hini a sinigi acin. †††¹⁸ Sese ndiri mađa ngatoku a həli kəzəd na Maday tokon *Kiristu dakun, a nja ka həli na gadəbəlak tan á gindik. A nja ka ləwi ma ma kukud ka kəb ndiri ma nja ka yəki ma njod njod.

†††¹⁹ Gara na hini wər, ndirigi kərap ti sən ta wa nja hin ta nja ka zlimi ma Maday tokon. A tala ngatoku nəv da dewaterakun a hini. Ta may dere hini ka nja ka ndiri ma kwerek kwerek ka sən diya menekin. Aza hini ka nja ka ndiri ma nja ka cehi kəsəm tan a diya ma ngav ngav.

††²⁰ Tá nja cah Dabawəzləv ma nja ka vəleten nja menekin a ndirigi, mbeh ka lekwi micin *Gudul 'wihwit za. A va ka vəl hini a zləra, hini ka bəren ngaz ka wəla.

Maday tokon Yesu mata vəl hini menekin tik. ††

²¹ Ngama da Timote, min ta nja ka həl kəzəd a sin a wacah a fəd hini. Vəna dāgi Lusiyus, Zazon baw Sasi-pater a fəd hini dere. †††

²² Tá nja cah kata Tertiyus ma lalab hini dərəwel cah wa nja Pol mata ngar, ta fəd hini dere a zlim Maday tokon Kiristu.

²³ Gayus a fəd hini. Kata Pol ta nja ka wan ida tik, aza ndiri Ekilesiya a nja ka lapigi ita tik. Erastus ma nja ka kaw dala ta liblay cah baw galamay tokon Kartus a fəd

†† 16:13 Mak 15:21 ††† 16:16 1Ko 16:20; 2Ko 13:12; 1Te 5:26; 1Pi 5:14 ††† 16:17 Mat 7:15; 2Te 3:6; Tit 3:9-10; 2Za 10 †††† 16:18 Fil 3:19; Kol 2:4 ††† 16:19 1:8 ††† 16:20 1:7 †††† 16:21 Timote: Kmy 16:1

hini dere. † [24 Maday tokon Yesu Kiristu mata vël hini menekin tik a hini kërâp. Amen.]

Hidi ta fol tokon Dabawəzləv ma mar miseh maday

25 Hidi ta fol tokon Dabawəzləv. Ti təd gəga ka vël hini sembe, hini ka səba katəf tik manja buwen dawən, wa nja Nawər Menekin ta ngar. Nawər Menekin toku, kata ta nja ka cedeten a ndirigi toku, a ləwa a tala Yesu *Kiristu. Kamatakan Nawər Menekin toku a fara gbəmgbalay, ndirigi ka sən ta kese kun. †26 Ama tá nja

† 16:23 Erastus: 2Ti 4:20 †† 16:25 Efe 1:9; 3:4-5; Kol 1:26

cah Dabawəzləv mangar a məc kun ko a pu ti fara kən ma boh toku a gbəmgbalay ba acin áka deftere *Makatəf tegi mata lalaḅ ta. Ngam Dabawəzləv ti ngar a may ndirigi ka lay ka lay ka zlimi labar a tala menekin, sin mata díyu. A may sinigi ka yək ta a nəv ma takan aza ka ca talan ka menekin tik toku. ‡

27 Hidi ta fol tokon Dabawəzləv acin ko a pu. Sin á gindik ada ma sən kən kërâp. Hidi ta folu áka Yesu Kiristu za. *Amen. ‡†

‡ 16:26 1:2, 5 ‡† 16:27 11:36; Fil 4:19-20; 1Ti 1:17; Yah 25; Kzl 4:11

1 Korintu

Jem a lib derewel cah

Mandala Pol ta lalab derewel cah, sin ane liblay Efez, a da muluk ma makad tik. Ti lalab derewel cah ka va a zlæra ndiri ta liblay Korintu.

Mandala tik, liblay Korintu toku liblay maday ane liblay Girek. Ndiri ta nin ti mari gənan pe, ngam ndiri ma nja ka diyi filiw a liblay Roma baw a liblay Azi a nja ka zlanigi á liblay toku za. Ndiri Korintu ti may ta ka jəkwani kən pana pana. A zlæra tan wər, ti benigi. Ti diyi ma ngav ngav pana pana dère, aza ti səbi mazuko pana pana. Yo Pol ti təd a liblay Korintu toku mandala sin mata da muluk ma səray tik. Sin ti nəp a liblay toku tæra guɓ a tala cəfad cəfad, mbeh ka təd viya səray, aza ti cedeten labar Kiristu a ndiri ta nin. Hi va ka jan labar tik ane ka Kəzəd Makatəf Yesu gi bawama 18.

Pol mata va tik za, kən pana pana ti tar ka pələk talan ndiri Ekilesiya ta nin, aza Pol ti zlimi. Mata zlimi za, ti lalabeten derewel (5:9-13), ama derewel toku a tədaha səka a zlæra min tokon ta picah dakun, ti lekw a katəf. Kedirek kən pana pana ti pələk talan ndiri Ekilesiya ta nin a nimin wa nja ka ngazl kəsəm vu, ka zəm viren zuko vu, ka voh Dabawəzləv a nja siki, aza kən ma va ka tədaha a tala ndiri ma məc məcigi mi? Ndiri toku mátá lalabi derewel acin ka neh Pol a tala kən titoku.

Pol ti jan derewel tan, aza ti zlimi ma pana pana maparam dère a tala ndiri Korintu, aza ma tik ti pələk talan tik. Ti may ka ngəz ta ka jan ka səba katəf Kiristu ninek ninek a daba ndiri maparam ta liblay Korintu, ada mátá lalab derewel ngacah acin.

Pol ti lalab derewel pana pana fod ka va a zlæra ndiri Korintu:

Ci derewel mata lalabu a təd a zlæra tokon ta picah səka dakun, ti lekw a katəf. Pol a ləwa a tala derewel toku ane ka 1Ko 5:9-13.

Ma səray derewel mata lalabu, min ti jan tokon acin. Sin ada derewel cah min ta nja ka wəlu «Ci derewel, Pol mata lalabeten a ndiri ta liblay Korintu.»

Ma makad derewel, Pol mata lalabu, a təd a zlæra tokon kun dère, sin ada derewel, Pol mata ləwa a tala tik ane ka 2Ko 2:3.

Ma fod derewel acin ada derewel, min ta nja ka wəlu «Ma səray derewel, Pol mata lalabeten a ndirigi ta liblay Korintu.»

Wa nja derewel cah mata wak ka dawən ka dawən:

Ndiri Ekilesiya ta liblay Korintu ti wakigi za pana pana ngam a nja ka diyi pəla pəla a ndiri pana pana ma nja ka jəkwanten Nawər Menekin. Pol a ngəz ndiri toku acin ka lapi ma tan takan kad, aza a ngareten, ndiri ma cedi Nawər Menekin a nja ka diyi kəzəd ma takanna, a cedi labar a tala Yesu ma məc ka pay ka bit ndirigi (bawama 1–4).

Hidi maparam ta daba ndiri Korintu ti diya kən weli. Pol a ndul ndiri Korintu aza a ngareten ka lap tete ndiri ma nja ka diyi kən mada ngatitoku kun. A ngəz ta dère ka nja manja tepi cele tan a gibe ndiri ma basi kita ta talalay cah. Aza a cedeten labar a tala ngazl kəsəm (bawama 5–7).

Ndiri Korintu maparam ti zəmi viren zuko. Pol a ngəz ta acin aza a ngareten ka nja manja diya ko kən mi ma va ka bebed hidi maparam ka diya ma ngav ngav, ama ka nja nja menekin ma va ka zlebeten a ndiri maparam ka səba katəf Kiristu ninek ninek (bawama 8–10).

Pol a ngəz ndiri Korintu a tala bas tan ta nja ka basigi ka voh Dabawəzləv. A ləwaten a tala nja wərtigi baw a tala ham kəsəm Yesu, aza a cedeten labar a tala sembe pana pana, Mid Dabawəzləv ta nja ka vəleten a ndiri tik ka zlebeten a celegi a sin. Pol a ngar kən maday, ndiri Ekilesiya ta va ka diya ta ada ka mayi celegi a nəv menekin ko a pu (bawama 11–14).

Pol a ləwa a tala ndiri ma məc məcigi ta va ka mbəlahigi a civi za a yəwən kəsəm (bawama 15).

Ka way way derewel cah, Pol a ngəz ndirigi aza a fəd ta (bawama 16).

Pol a fəđ ndiri Ekilesiya ta liblay Korintu

1 ¹² Kata Pol, baw galamay tokon Sostenis, mine lalab derewel cah ka va a zləra ndiri Ekilesiya Dabawəzləv ta liblay Korintu. Kata Pol, Dabawəzləv a talan tik ti mbat ka, ka nja ka *makatəf Yesu *Kiristu. Min a Sostenis mine fəđ hini acin ninek ninek, hin ndiri ta liblay Korintu. Dabawəzləv ti wəla hini ka nja ka ndiri tik, aza a nja ka mar hini a tala lap hini hin mata lap tete Yesu Kiristu. Aza mine fəđ ndiri ka lay ka lay ma nja ka wəli zlim Maday tokon Yesu Kiristu. Yesu toku Maday tan dere. †

³ Vay tokon Dabawəzləv ege Maday tokon Yesu Kiristu mata vəl hini nja menekin aza mata keru micin hini fonna.

Kən pana pana, Dabawəzləv ta nja ka vəleten a ndiri tik a tala mata lapigi a Yesu Kiristu

⁴ Ta nja ka fol Dabawəzləv kepic kepic a tala hini. Ta nja ka folu a tala menekin mata diya hini áka Yesu Kiristu za. ⁵ Hi ləma, hin ti jan sembe na diya kən pana pana a tala lap hini, hin mata lap tete *Kiristu. Dabawəzləv ti vəl hini ndukun talan menekin ka sən kula katəf tik, baw ka sən cedeten labar tik a ndiri maparam. ^{††6} Labar, hin mata zlimi a tala Kiristu, ti za zemi ane nəv hini dere. ⁷ A tala ngatoku, ko kən mi, Dabawəzləv ta nja ka vəleten a ndirigi, a sen a zləra hini dakun. Aza hi nja ka pu pic, Maday tokon Yesu Kiristu ta va ka cəbaha manja pərət. ^{††8} Dabawəzləv a talan tik a va ka kaw hini zləra səsəray, hini ka nja manja lekw katəf tik kúlá ka mgbi fini nja hini. Aza a pic, Maday tokon Yesu Kiristu ta va ka cəbaha, a va ka jan hini, ma ngav ngav dāha a talan hini dakun. ^{††9} Dabawəzləv ti wəla hini, hini ka nja á lap tete Kərti tik Yesu Kiristu, Maday tokon. Aza hin ti lap tete sin duze, ngam Dabawəzləv ti ngar: «Ta va ka diya kən ngata ndata» wər, a nja ka diya kap duze. ††

Labar a tala gabəz ma diya a daba ndiri Ekilesiya ta liblay Korintu

¹⁰ Galamayigi, kati zlimu, gabəz dāha a daba hini. Ama ta dəkəb hini a zlim Maday tokon Yesu *Kiristu, hini ka lap ma hini kad. Hi njá ka nja ka talan ka talan kun. Kən hin ta nja ka bənu ka diya, hine lap ma hini takan kad ka diya tik. ^{††11} Kata mata ngar hini wa nja ngatoku toku, ngam ndiri tane ida galamay tokon Kolowe ma wərti wərti ti ya ced kigi, gabəz ti diya a daba hini. ¹² Kati zlimi, hidi maparam ta daba hini a nja ka ngar: «Pol ada hidi dā,» hidi maparam a nja ka ngar:

† 1:1-2 Kmy 18:1; 2Ko 1:1; Gal 1:1; Sostenis: Kmy 18:17†† 1:5 2Ko 8:7† 1:7 2Te 1:7; Tit 2:13†† 1:8 Fil 1:6; 1Te 3:13; 5:23†† 1:9 10:13; 1Te 5:24; 2Te 3:3††† 1:10 3:3; 11:18; 2Ko 12:20; Efe 4:2-6; Fil 2:2; Zan 17:21-23

«Apolos ada hidi dā,» hidi həndan a nja ka ngar: «Piyer ada hidi dā,» aza həndan a nja ka ngar dere: «Awu, Kiristu ada hidi dā.» ^{††13} Yo, hin mata wak kəsəm hini wa toku za, gara Kiristu wər, ti wak za pana pana vu? Hine bənu, hidi, ndiri mata kpaw tegi ka pay ma zlam-ba zlabay ka məc a tala hini wər, a kpaw kata Pol azal vu? Aza hidi maparam mata va ka diya hini *batisma dere wər, a diya hini azal a zlim dā vu? Hin a talan hini, hin ti sənu, wa sin kun.

¹⁴ Mandala kata mata nja a daba hini, kati diyaten batisma sey a Kirispus ege Gayus á gindik. Ndiri maparam, kata mata diyaten á tala sinigi za, dā dakun. Aza nəv dā dēwerakun a Dabawəzləv a tala ngatoku, ^{§15} ngam mata nja wa nja ngatoku, ko hidi takan ta daba hini ma va ka ngar: «Ta jan batisma səka a zlim Pol ta,» dā dakun. ¹⁶ Yo, talan dā ti dāsl ka hidi maparam ta daba hini, Sitefanas, kata mata diyen batisma tete je tik. Yo ta bənu wər, ndiri maparam, kata mata diyaten batisma dā baba kun. ^{§†17} Hi ləma, Kiristu a zlən ka səka ka diya batisma dakun. Awu a zlən ka, ka va ka ced Nawər Menekin a ndirigi. Nawər Menekin, ta nja ka ced toku, a tala məc Kiristu mata *məc ka pay ma zlambda zlabay ka bit ndirigi za. Aza ta nja takana ta nja ka cedu a bən hidi memilin ka bebed ndirigi wər, macah məc Kiristu mata məc ka pay a va ka nja wa nja kən kahay.

Ndirigi a nja ka ci məc Yesu ka pay ka kən wəya

¹⁸ Hi ləma, ndiri maparam ta nja ka zlim ta, Yesu a *məc ka pay ma zlambda zlabay ka bit ndirigi, a nja ka ngarigi: «Məc Yesu ka pay toku, kən wəya ta.» Ndiri toku a va ka lekwi micin tan a gibe Dabawəzləv. Ama min tokon ma jan bit micin tokon ta zləra Dabawəzləv, min tokon ti sənu, məc Yesu ka pay toku, a məc kahay kun, sembe Dabawəzləv a nin duze. ^{§††}

¹⁹ Ane lib deftere Dabawəzləv ti lalab ta, Dabawəzləv a ngar:

«Hidi ma ben ben,

ta va ka ca hərə ka ben tik kun.

Aza hidi nja ndukun talan ma zlər zlər,

ta va ka cu sən kən tik toku wa nja kən kahay.» ^{§††}

²⁰ Dabawəzləv mata ngar wa nja ngatoku toku, a nja na ngar, hidi ma sən kən, ege *maləm ma sən deftere, baw hidi ma sən ləwa ta talalay cah, ben tan toku kərap wa nja kən kahay acin. Ben ngatitoku kərap, ndiri ta talalay cah a nja ka ca ta ka kula kən menekin, ama Dabawəzləv ti ca sesin ben ngatitoku wa nja kən wəya.

††† 1:12 3:4; Apolos: 3:5-6, 22; 4:6; 16:12; Kmy 18:24; 19:1; Piyer: 1Ko 3:22; 9:5; 15:5; Gal 2:9, 11-14; 2Ko 10:7§ 1:14 Kirispus: Kmy 18:8; Gayus: Rom 16:23-24§† 1:16 Sitefanas: 16:15§†† 1:18 Rom 1:16; 2Ko 4:3§† 1:19 3:18-20; Mat 11:25; Rom 1:22§†† 1:19 Esa 29:14; Job 12:13, 17; Esa 19:12-14; 44:25

²¹ Hi ləma, Dabawəzləv ti daf ben tik a ndirigi áka kən pana pana za, ndirigi ka sən ta a nin, sin Dabawəzləv duze. Ama ben ndiri ta talalay á təd gəga ka sən Dabawəzləv kun. A tala ngatoku, Dabawəzləv ti zləna *Kiristu, mini ka sən Dabawəzləv áka sin za. Kiristu toku ti məc ka pay zlambda zlbambay. Labar a tala məc Kiristu toku ada min ta nja ka cedeten a ndirigi. Ndiri maparam ta nja ka zlimi ta za, a nja ka ngarigi: «Labar toku, kən wəya ta!» Ama gara hidi ma yək labar məc tik toku, Dabawəzləv a va ka bitu za. †

²² *Ndiri Yahudiyagi a nja ka may ta mini ka diya ban ban kən a zakay kama ka yəki ma kini, aza ndiri *Girek dere a nja ka may ta ka səni kən a pala madaba ma tik a zakay kama ka yək ta. ††²³ Ama na kini, mine ngareten a ndirigi: «*Kiristu, Hidi, Dabawəzləv mata zlənaha, ti kpaw ta ka *pay ma zlambda zlbambay ka məc. Aza məc tik toku á bit ndirigi.» Ndiri Yahudiyagi ta nja ka zlimi labar toku za, nəv tan a nja ka hameten, aza a nja ka ngarigi: «Labar ngatoku, hi ra Dabawəzləv ta.» *Ndiri mangar Yahudiyagi dakun dere, ta nja ka zlimi labar a tala məc Kiristu za, a nja ka ngarigi: «Kən wəya ta!» ††²⁴ Ama gara ndiri kərap, Dabawəzləv mata wəla ta wər, ko ndiri Yahudiyagi, ko *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, sinigi kərap ti sən ta, labar toku labar kahay kun. Ti sən ta, Kiristu á daf tokon sembe Dabawəzləv baw ben tik. ††²⁵ Ta ced hini, kən, Dabawəzləv ta nja ka diyu, a hərə ndirigi wa nja kən wəya, aza ma ben tik day ka ben ndirigi kərap. Aza dere, a hərə ndirigi, kən, Dabawəzləv ta nja ka diyu, sembe tik da dakun, azama sembe ma sligi a sembe Dabawəzləv toku da dakun. ††

²⁶ Yo galamayigi, hi saf talan hini, hin ndiri Dabawəzləv mata wəla ta. A hərə ndiri ta talalay, ndiri ma ben ben, ndiri nja sembe, baw ndiri madədayigi daha a daba hini pe kun. †††²⁷ Hi ləma, Dabawəzləv ti mbat ndiri mangar wəyagi a hərə ndirigi, ngam ka zəmeten weli a ndiri ma ben ben. Ti mbat ndiri ma kef kef, mangar ndirigi a nəfi zlim tan kun, ka zəmeten weli a ndiri madədayigi. †††²⁸ Ndiri ta talalay cah a nja ka safi ndiri maparam ka ndiri ma gəc gəc, a ca tegi ka kula ndirigi dakun, aza a nja ka saf ta wa nja kən kahay. Ama Dabawəzləv ti mbat sese ndiri mada ngatitoku, ndiri madədayigi ta talalay cah baw ma ben benigi ka sən ta, ben tan ben kahay. ²⁹ Mata nja wa nja ngatoku acin, hidi memilin wər a təd səka gəga ka gəl talan tik a gibe Dabawəzləv kun. ³⁰ Gara na hini, Dabawəzləv ti lap hini a Yesu Kiristu kad ba, aza ti ted Yesu Kiristu ka daf tokon diri ben. Tá nja cah áka Yesu za, Dabawəzləv ti bit tokon ka *ma ngav ngav zaba, min tokon ti mbad ka ndiri ma kap ta gibe tik. Aza sin ti diya tokon ka

ndiri tik ma mari nəv ma barən. ††³¹ Dabawəzləv á diya wa toku ka nja wa nja ndiri mata lalab ta a lib deftere tik. Ti lalab ta: «Hidi ti may ka gəl talan tik za wər, mata gəlu a kən, Dabawəzləv mata diyen!» ††

Pol a ləwatan a ndiri ta liblay Korintu a ben hidi memilin kun

2 Galamayigi, kati vay a liblay hini, aza kati ced hini labar Dabawəzləv ma duze mata far a gbəmgbalay. Yo, kata mata ced hini, ta ləwa hini wa nja hidi ma sən ləwa, aza a ben hidi memilin kun. ††² Mandala kata mata nja a daba hini toku, ta bənu ka ləwa hini labar maparam á tala labar Yesu *Kiristu za dakun. Kati ləwa hini sey a tala Kiristu, mata kpaw ta ka *pay ma zlambda zlbambay ka məc. ††³ Aza kata mata va ka ləwa hini, ta ləwa hini a pərət, ta nəna kam kam kam, aza sembe daha a kəsəm da dakun. ††⁴ Ta ləwa hini a ma ma kukud baw a ben hidi memilin kun. Awu, hin ti yək labar da, ngam kati ləwa hini a *Mid Dabawəzləv baw a sembe tik. ††⁵ Mata nja wa nja ngatoku, a nja na ngar, hin mata yək labar Kiristu toku, hi yəku a tala ben hidi memilin kun, hin ti yəku a tala sembe Dabawəzləv. ††

⁶ Ko kata mata ngar wa nja ngatoku toku, ta nja ka ləwa səb a tala ben dere. Ama ben tik, ta nja ka ləwatan sey a ndiri ma səb səb ta ka katəf Kiristu. Sin ada ben Dabawəzləv. Sin pana ka ben ndiri ta talalay cah baw ka na ndiri madədayigi ma nja ka mari lay. Yo ta sla za, pic takan, ndiri madəday toku a va ka lekwigi. ⁷ Ben, kata ta nja ka ləwa a tala tik, sin diri ben na Dabawəzləv, Dabawəzləv mata boh kad kamatakan. Mandala a tətər talalay kese kun, ti ngar zaba a va ka wak miseh maday tik tete min tokon. Aza labar mata ngar wa nja ngatoku toku, a fara a gbəmgbalay njod kun. †††⁸ Ndiri madədayigi kərap ta talalay cah a səni bən Dabawəzləv ma boh boh toku kun. Ta nja takana a sən ta za wər, macah a va ka kpaw Maday tokon Kiristu ma mar miseh maday, ka pay ma zlambda zlbambay ka məc kun. †††⁹ Ama kən toku ti diya wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv. Ti lalab ta:

«Kən maparam menekin daha,
hidi ma ləma tik da dakun,
ko ma zlimi labar a tala tik da dakun dere,
ko bən dere, hidi ma bən a tala tik da dakun.
Ama kən toku, Dabawəzləv ti kəməsu kad ba
ka na ndiri ma nja ka may ta.» †††

¹⁰ Yo gara na tokon acin wər, Dabawəzləv ti daf tokon kən ma boh boh toku. Mid tik ti fara a gbəmgbalay ba. Mid Dabawəzləv toku ti sən kən kərap, aza ti sən kən, Dabawəzləv ta nja ka bənu dere. ¹¹ Hin ti sənu, hidi ma nja ka sən bən ta nəv celen da dakun. Sey nəv tik á nja

† 1:21 Rom 1:19-20 †† 1:22 Mat 12:38; Zan 4:48; Kmy 17:18, 32
‡ 1:23 2:14; Gal 3:1; 5:11 †† 1:24 1:18; 2:5; Kol 2:3 †† 1:25 2Ko
13:4 ††† 1:26 Zan 7:48 ††† 1:27 Rom 12:16; Zak 2:5; Luk 1:51-53;
6:20

§ 1:30 2Ko 5:21 †† 1:31 Jer 9:22-23; 1Ko 1:29; 2:2; 4:7; 2Ko 10:17;
11:30; 12:5; Efe 2:9 ††† 2:1 1:17 †† 2:2 1:23; Gal 6:14 ††† 2:3 Kmy
18:9; 2Ko 10:1, 10 †† 2:4 4:20; 1Te 1:5 †† 2:5 1:18, 24 ††† 2:7 Rom
5:2; 2Ko 3:18; 4:17; Kol 1:26 ††† 2:8 Luk 23:34 ††† 2:9 Esa 52:15

ka sən bən ta nəv tik á gindik. Aza Dabawəzləv dere wa sin, sey Mid tik á nja ka sən bən kərap ta nəv tik á gindik. ¹² Gara na tokon, min mata jan Mid Dabawəzləv, mi jan tokon ta talalay cah səka dəkun, a ya a zləra Dabawəzləv. Dabawəzləv ti vəl tokon Mid tik toku, mini ka sən tokon kən pana pana sin mata vəl tokon. †

¹³ Min ta nja ka ləwaten a ndirigi a tala kən titoku, mi nja ka ləwaten a bən hidi memilin, ndirigi ta nja ka ced kini dəkun. Mi nja ka cedeten a ndirigi a Mid Dabawəzləv ta nja ka ced kini. Kəzəd, Mid Dabawəzləv ta nja ka diyu, mi nja ka cedeten a ndiri ma mari Mid Dabawəzləv. ††14 Hidi mangar a nja ka diya kən sey a bən tik, a nja ka salar labar ma duze, Mid Dabawəzləv toku ta nja ka dafen. A nja ka ca labar toku ka kən wəya. A sən zlimi tik kun, ngam Mid Dabawəzləv daha a nəv tik kun ka zleben. ††15 Gara hidi nja Mid Dabawəzləv wər, a nja ka sən kpal menekin ege ma ngav ngav kərap za. Ama hidi ma təd gəga ka sən bən ta nəv tik ka ngar: «Sin hidi menekin vu?» akun «Sin hidi ma nja ka diya ma ngav ngav vu?» da dəkun. ¹⁶ Kən ngatoku kap wa nja deftere Dabawəzləv ta ngar. A ngar:

«Hidi ma sən bən ta nəv Dabawəzləv dā dəkun,
aza hidi ma təd gəga ka ceden ma ngəz
dā dəkun dere.»

Ama min tokon ma mar Mid Dabawəzləv, min tokon ti sən nəv Kiristu. ††

Ndiri ma nja ka həli kəzəd Dabawəzləv, sinigi kərap takanna

3 Galamayigi, ta jan ka ləwa hini kese wa nja ndiri ma jani *Mid Dabawəzləv kun. Kati ləwa hini wa nja ndiri ma tem, ngam hine diyay kən hini səb a wilin wa nja ndiri ta talalay cah. Kati ləma, hin wa nja wəri ma tar ka yək labar *Kiristu zləra zləra, ††2 aza kati jəkwan hini ləwa á jəkwan, ngam hin wa nja wəri mawar, ma nja ka si wa a mezi mamən tan, mangar a səni ndap gəda kese kun. Ko tá nja cah, hin a wilin be be, hine sən zak zləra a pakam kese kun. ††3 Kata mata ced hini wa nja ngatoku, ngam hine diyay kən hini səb a wilin wa nja ndiri ta talalay cah. Hine sərəhay hini kəsəm kəsəm, aza gabəz ti day dere a dāba hini. ††4 Hi ləma, hidi maparam a dāba hini a nja ka ngar: «Pol ada hidi dā,» aza maparam dere a nja ka ngar: «Apolos ada hidi dā.» Yo, hin ta nja ka ləwa wa nja ngatoku acin, a nja na ngar, Mid Dabawəzləv á mar hini kese kun, hini a wilin be be wa nja ndiri ma tem. §

⁵ Aza hin ta nja ka gabəz wa nja ngatoku, hin ta bən wər, kata Pol ada nayi? Aza Apolos ada nayi dere yi? Azama min sərəy kini, min səb mi nja ka həl kəzəd Dabawəzləv. Dabawəzləv ti zləna kini, mini ka vay ka

ced hini labar a tala Yesu, hini ka ca talan a nin. Hi ləma, Dabawəzləv ti vəl kini kəzəd, ko nayi a kəzəd tik, ko nayi a kəzəd tik. ⁶ Yo min sərəy kini wa nja ndiri ma nja ka ngəbi pay ma nja ka mbu. Kata á ngəb ma ngəb ngəb, aza Apolos á sek na tik yəm a madaba tik. Ama Dabawəzləv áda ma gəl na tik ma gəl gəl. ††7 Gara hidi ma ngəb tik baw hidi ma sek yəm a madaba tik, zlim tan a nəf kun. Sey Dabawəzləv ma diya tik ka gəl á diya kəzəd maday. ⁸ Kata ma ngəb pay ege Apolos ma sek yəm a madaba tik, min bire bire səb. Ko nayi a va ka jan mazlən tik a zləra Dabawəzləv wa nja kəzəd tik ma ta həlu. ††9 Min sərəy kini, min ma diya kəzəd Dabawəzləv a dāba hini, aza na hini, hin wa nja lay ngəb pay na Dabawəzləv toku.

Yo hin dere wa nja jik, Dabawəzləv ta nja ka ndənu. ††10 Kamatakan Dabawəzləv a menekin tik ti vəl ka kəzəd ndən jik toku a zləra. Kata mata ced hini Nawər Menekin, kati nja wa nja hidi ma kper lay jik, kper kper ninek ninek, aza kata cəba cəba gugun a nin ka nja gbən gbən, wa nja hidi ma nja ka sən ndən jik. Tá nja cah ndiri maparam a nja ka ndəni jik a tala tik. Ama ndən tik wər, ko nayi mata kaw talan tik ninek. ††11 Dabawəzləv ti mbat Yesu *Kiristu ka nja wa nja lay jik ma kper kper, nja gugun ma cəba cəba toku. Hidi ma va ka mbay ka kper jik ka lay maparam dā dəkun, sey ka lay ma kper kper toku. ††12 Tá nja cah ndiri maparam a nja ka ced hini labar Kiristu. Sinigi wa nja ndiri ma ndəni jik a talalay ma kper kper toku. Ndiri maparam a nja ka kpawı jik a masa mangar səkəm tik toy toy, akun a nja ka ndəb ta a kula gugun menekin. Ndiri maparam dere a nja ka li jik toku a pay, akun a kən baw kisibit. ¹³ Ama a pic, Dabawəzləv ta va ka bas kita ndirigi, kəzəd ma pana pana, ndiri mata diya ta, a va ka pizlaha a gbəmgbalay. A pic tik kuhu a va ka saf kəzəd, ndirigi mata diya ta toku. ††14 Kəzəd hidi mangar kuhu a ri dəkun, hidi tik a va ka jan mazlən a zləra Dabawəzləv. ¹⁵ Ama kəzəd hidi ti ri wər, a jan mazlən a nin kun. Sin a talan tik má, a va ka bit ka kuhu toku məlay məlay. ††

¹⁶ Galamayigi hin ti sənənu, hin ndiri Ekilesiya, hin wa nja je Dabawəzləv, aza Mid Dabawəzləv a nəv hini. ††17 Yo, a picah hidi ti tar ka gabəz, a va ka pas *je Dabawəzləv toku kad. Ta ced hini, hidi ma pas je Dabawəzləv toku kad, Dabawəzləv dere a va ka lek w micin tik za. Ngam jik, sin ta va ka pas kad toku, Dabawəzləv áda ma mar tik. Aza hini a tala hini ada je Dabawəzləv toku.

¹⁸ Yo, hi zlimi labar dā ta va ka ced hini toku. Hidi tane dāba hini ti ca talan tik wa nja hidi ma bən bən a gibe ndiri ta talalay cah wər, səwan mata gəc talan tik

† 2:12 Rom 8:15 †† 2:13 2:4; 12:10 † 2:14 1:18, 23; Zan 3:5-12; 2Ko 3:14-18 †† 2:16 Esa 40:13; Rom 11:34 †† 3:1 Zan 16:12 ††† 3:2 Hib 5:12-13; 1Pi 2:2 ††† 3:3 1:10-11; Gal 5:19-20 § 3:4 1:12

§† 3:6 Kmy 18:4, 11, 24-28 ††† 3:8 4:5 §† 3:9 Mat 13:3-9; Efe 2:20-21; 1Pi 2:4-6 ††† 3:10 1Ko 15:10 †† 3:11 Esa 28:16; Kmy 4:11-12 §† 3:13 Rom 2:6; 2Ko 5:10 ††† 3:15 Yah 23 ††† 3:16 6:19; Rom 8:9, 11, 15; 2Ko 6:16; Gal 5:25; 1Pi 2:5

kađ ka nja wa nja wəya. Wa toku acin, a va ka nja ka hidi ma mar diri ben. ^{†19} Kata mata ngar wa nja ngatoku toku, ngam ben ndiri ta talalay cah, a həra Dabawəzləw wər wa nja kən wəya. A lib deftere Dabawəzləw ti lalab ta má: «Ndiri ma nja ka diyi zevilen a ben tan, Dabawəzləw a va ka cəb ma ngav ngav tan a tala tan.» ^{††20} Aza ti lalab ta a nimin: «Kən, ndiri ma ben ben ta nja ka bən ta ka diya, Dabawəzləw ti sənu, aza a nja ka cu ka kən kahay.» ^{‡21} Mata nja wa nja ngatoku acin, hi njá ka ca hidi maparam ta daba kini, ben tik day ka həndan kun. Hin ti sənu, kən kərap, Dabawəzləw ti vəl hini ka zleb hini. ²² Ko kata Pol, ko Apolos, ko Piyer, hine mar kini. Ko kən ta talalay cah kərap, ko məc, ko nja ta vere, ko nja ta picah ege ta gibik kərap, hini áda ma mar ta. Duze hine mar kən titoku kərap, ^{‡‡23} ama na hini acin, Kiristu áda ma mar hini. Kiristu dere, Dabawəzləw áda ma mar tik. ‡

Labar a tala makatəf Yesu gi

4 Kata Pol ta may ácah, hini ka ca kini, mini a Apolos, ka ndiri ma həli kəzəd *Kiristu səb. Labar Dabawəzləw ma boh boh kamatakan, Kiristu ti vəl kini a zləra ba, mini ka safu ninek ninek, aza mini ka cedeten a ndiri maparam dere.

² Galamayigi, hin ti sənu, hidi maday ti vəlen kəzəd a hidi a zləra wər, ka bazl ma tik za đakun, ka diyu səb wa nja mata ngaren. ^{‡‡3-4} Gara na da wər, ko hidi ta daba hini a caf ka, ka ngar: «Pol ta nja ka diya kəzəd tik, a bazl ma maday tik» wər, mgbin, na da mi ta nin mi? Sey hidi toku á sənay kən tik. Ko ndiri ta talalay cah a va ka fi kigi ka kita, sey sinigi á sənay kən tan. Kata a talan da, kati sənu, ta bazl ma Kiristu đakun. A tala ngatoku ta təd gəga ka ngar kata hidi ma kap a zləra đakun. Aza ta təd gəga ka bas kita da a zləra da đakun. Sey Maday da Kiristu áda ma sən nəv da, sin ada ma təd gəga ka bas ka kita. ^{‡‡5} Mata nja wa nja ngatoku, ta ngar hini acin, hi njá ka caf colo hini a tala kəzəd tik ta nja ka diyu kun. Sey hine pu pic tik, Dabawəzləw ma ta slu kađ ka bas kita ndirigi. Pic tik ta sla za wər, Maday tokon Yesu a va ka cəbaha. A pic tik, kən ma boh bohigi ta lib kpizli a va ka faraha a gbəmgbalay acin, aza a va ka fara bən ta nəv ndirigi a gbəmgbalay dere. A pic tik acin, Dabawəzləw a va ka fol ndirigi takan takan, ko nayi wa nja kəzəd tik mata diyu. [§]

⁶ Galamayigi, kati ced hini kəni toku ka kata a talan da baw a tala Apolos, ngam ta may hini ka sənu ka səba katəf Dabawəzləw wa nja na kini, aza wa nja mata lalab ta a lib deftere maparam. Ti lalab ta: «Ko nayi mata sla kəzəd səb wa nja mata vəleten a zləra.» Yo, hine diyu dere wa nja ngatoku. Aza ndiri ma jəkwan hi-

ni kən, hi njá ka may ka diya pəla pəla ka fol həndan aza ka gəc həndan kađ kun.

⁷ Na hini hi nja ka bənu, hin day ka ndiri maparam. Azama Dabawəzləw áda ma vəl hini ndukun baw kən, hin ta nja ka maru kərap. Hin ti sənu, kən kərap, Dabawəzləw ti vəl hini kahay kun vu? Yaw aza acin, hi nja ka diya pəla pəla a kəni toku wa nja mazlən kəzəd hini kemi? ^{§†8} Na hini, hi nja ka bənu ka ngar: «Ko kən mi, Dabawəzləw ta nja ka vəleten a ndirigi, a sen a zləra kini đakun. Mine mar kən kərap, aza mini hidi maday ta.» Yo gara na kini a Apolos wər, min ndiri madəday kese kun, min a wilin. Kay hin ti nja ka bay duze wər, nəv kini a va ka nja đewerakun, aza min tokon kərap, hidi a va ka lap tokon kađ ka nja ka bay.

⁹ Ama gara na kini, min *Makatəf Yesu gi wər, ta bən wər, Dabawəzləw ti gəc kini kađ ba. Min tete ndirigi bire bire kun, min ada zal zal ndirigi. A həra ndirigi, min wa nja ndiri mangar kita tan ti zla, fəna ka pəm za. Ndiri ta talalay kərap tete *mazlən Dabawəzləw gi, həra tan dekka ka beni, min ta nja ka su. ^{§††10} Ndiri ta talalay cah ti saf kini wa wəya, ngam min ta nja ka ced labar a tala Kiristu. Ama na hini, hin ti ca talan hini ka ndiri ma ben ben a tala lap hini tete Kiristu. Na kini, min ti sənu, sembe kini na diya kəzəd da pe đakun, ama na hini, hine ca talan hini ka ndiri ma səni kən ninek ninek. Na kini, ndirigi a saf kini wa nja kən kahay, ama na hini, ndirigi a gəli zlim hini. ^{§†} ^{§††11} Kúlá a picah mine həl metis, aza maram a ngac kini. Mi nja ka təlan kəsəm ánimin. Ndirigi a nja ka diyi kini beni. Je wan kini da đakun, mi nja ka təwər wa nja salak. ¹² Mi nja ka həl kəzəd a zləra kini lay bərat gbok gbok, ka jan kən ham na gadəbəlak kini. Ndirigi a nja ka ra kini, aza mi nja ka ngareten: «Dabawəzləw mata ker micin hini fonna.» Ndirigi ta nja ka diya kini beni, mine nda dəwa tik kun. ^{§†13} Ndirigi ta nja ka zəmi madaba kini, mi nja ka ləwatan a ma menekin manja bas nəv a nin. Kúlá a picah, min *makatəf Yesu gi, ndiri ta talalay cah a nja ka ca kini ka kən sakwat madaba tan, baw a nja ka ca kini wa nja kisibit, wərtigi ta nja ka zlad ta ka zer á megid ngid. ^{§†}

¹⁴ Labar da, kata mata ced hini toku, hi njá ka bənu, ta gər ka zəm hini weli đakun. Awu, ta may hini, ada kata mátá ngəz hini wa nja zlim wəri da. ¹⁵ Kata mata co hini ka zlim wəri da toku, ngam ko ndiri wujine pe ma jəkwan hini labar a tala Kiristu đaha wər, kata səb ada ci hidi ma vay ka ced hini Nawər Menekin a tala Yesu Kiristu, hin mátá jan micin a zləra tik. Kati mbad wa nja cəhw hini acin. ^{§††16} Yo tá nja cah, ta ngəz hini, hini ka səba dangaz da. ^{§††17} Ta zlənay Timote ka vay ka zleb hini. Sin wa nja zlim kərti da, kata mata mayu. A

† 3:18 4:10 †† 3:19 Job 5:12-13; 1Ko 1:20 ‡ 3:20 Dir 94:11
‡† 3:22 Rom 8:38 ‡‡ 3:23 15:28; Rom 14:7-9 ‡†† 4:2 Luk 12:42
‡†† 4:3-4 Dir 143:2 § 4:5 3:8; Dir 139:1-12; Rom 2:16

§† 4:7 Gal 6:3 †† 4:9 Rom 8:36; Hib 10:33 §† 4:10 2Ko 11:23-29
§†† 4:10 3:18 §† 4:12 Luk 6:28; Kmy 7:60; Rom 12:14; həl kəzəd ka
jan kən ham: Kmy 18:3 §† 4:13 Lam 3:45 §§† 4:15 Gal 4:19
§§† 4:16 11:1; Fil 3:17; 1Te 1:6

nja ka kaw kəzəd Maday tokon Kiristu zləra səsəray. Ta va ka zlənay ka ced hini nja da, wa nja ta nja ka səba katəf Kiristu cah. A va ka dasl hini talan, wa nja ta nja ka səba katəf Kiristu cah, aza wa nja ta nja ka cedeten a ndiri Ekilesiya ka lay ka lay ka səba ta. †

¹⁸ Kati zlimi, ndiri maparam ta daba hini a nja ka ca ta, ta va ka vay baba kun, aza a nja ka gəli talan tan za. ¹⁹ Ama Dabawəzləv ti ker ka katəf wər, ta va ka vay ka saf hini njod. A pic ta vay za wər, ta va ka sənu acin, kən, ndiri ma nja ka gəli talan tan za toku, ta nja ka diya ta. A nja ka ləwi ma kahay vu, a nja ka diyi kən a sembe Dabawəzləv vu? ††²⁰ Kata mata ngar wa nja ngatoku toku, ngam ndiri mangar ti vəli talan tan a Dabawəzləv ka mar ta, a ləwi ma kahay kun. Aza kəzəd tan ta nja ka diya ta a gərən kun dere, ngam sembe *Mid Dabawəzləv a tala tan. ††²¹ Tátoku, hin ta may acin wər, kata ka vay a nəv ma bas bas vu? Mala hine may ka gəc talan hini kad kata ka vay a nəv menekin vu? ††

Hi gam hidi ma nja ka diya ma ngav ngav a daba hini za!

5 Kati zlimi a zləra ndirigi, hidi maparam a daba hini a nja ka diya kən weli ta. A nja ka wanigi a wərti cin. Yo azama ko ndiri mangar a səbi katəf *Kiristu kun má, a diya ta wa sin kun. ††² Aza na hini, hin ndiri Korintu, hi nja ka gəl talan hini ka ngar hine səba katəf Kiristu ninek ninek ta. Kay, kən weli wa toku dāha a daba hini wər, hi njá ka fol talan hini kun, səwan hine hanay ba. Hidi ma diya kən weli toku, hine gamu a daba hini za. †††³ Ko kata a talan da gədək, bən da səb a daba hini. Aza kati bənu zaba dere, kən, hin ta va ka diyen a gawla ma wan a wərti cin toku. †††⁴ Ta ngar hini a zlim Maday tokon Yesu, hi lap kad aza hine cəba ma hini takan. Ko kata gədək wa nja kata mata ngar, ta va ka nja səb a daba hini, aza sembe Maday tokon Yesu a va ka nja a tala hini dere. ⁵ Kita, hin ta va ka basen a hidi ma wanigi a wərti cin toku, hine vəlen a *Gudul a zləra, mata lekw viren kəsəm tik za. Hi diyu wa toku, ngam Dabawəzləv ka jan ka bit micin tik za a pic, Maday tokon Yesu ta va ka bas kita ndirigi. ⁵

⁶ Ta ngar hini a nimin, hi njá ka gəl talan hini za kun. *Ma ngav ngav ti nja a daba hini, a va ka zlan hini ka ngav nja hini, wa nja *njozl ta biret ^{5†} ta nja ka tələn a lib masəf tik kərap, ka hov sliftidif. ^{5††7} A tala ngatoku ta ngar hini, səwan hi gam hidi ma nja ka diya kən weli a daba hini za. Wa toku hi va ka nja acin ka ndiri ma mari nəv ma barən a gibe Dabawəzləv. Yo, kati sənu, hine maray nəv hini ma barən a gibe Dabawəzləv, ngam Kiristu ti məc a tala hini. Ti pəm ta wa nja kərti tumuk,

† 4:17 Timote: 16:10; Kmy 16:1; 2Ko 1:1 †† 4:19 Dabawəzləv ti ker katəf wər: Kmy 18:21; Zak 4:15 † 4:20 2:4; 15:24 †† 4:21 2Ko 1:23; 13:10 †† 5:1 Lev 18:8 ††† 5:2 6:12; 10:23 ††† 5:3 Kol 2:5 † 5:5 1Ti 1:20 †† Njozl ta biret toku, a may ka ngar kən ma ngav ngav. ††† 5:6 Gal 5:9

*ndiri Yahudiyagi ta nja ka fateten a Dabawəzləv a pic *dara Pasəka. ^{5†8} Aza hin ti sənu, *mazuko Yahudiyagi wər, daka a tari dara kese kun, a nja ka zladı kafən njozl ta biret tane ida tan kərap za ka zer za. Yo, wa nja ndiri toku ta nja ka zladı njozl ta biret ka zer za toku, sey min tokon ka zlad ma ngav ngav tokon ka zer za, lap a tireh tik. Ti nja wa sin, hidi a va ka nja tokon ka hidi ma mar nəv ma barən a gibe Dabawəzləv, aza hidi a va ka səba tokon katəf tik a nəv ma takan.

⁹ A lib derewel da, kata mata laləb hini kamatakan, kati laləb hini, hini ka nja manja lap tete ndiri ma nja ka gəri wərti maparam, ka wan a sin. ^{5††10} Kata mata laləb hini toku, ta laləb səb a hini ndiri Ekilesiya á gindik, a ndiri kərap ta talalay kun. Gara na ndiri maparam mangar a səbi Kiristu dakun wər, a nja ka wanigi a wərti maparam, a nja ka diyi mendired ka kən ndirigi, a nja ka həli kən ndirigi, baw a nja ka vohi zuko. Ndiri ma nja ka diyi kən ma ngav ngav pana pana wa nja ngatoku, ko diya wa siki, hi va ka jan katəf ka kpal a daba tan za dakun, ngam talalay cah ti nja wek a sinigi. ¹¹ Na da kata mata ngar wər, ta ngar ka hini kəsəm kəsəm. Hidi maparam ti ngar: «Ta səba katəf Kiristu ta,» aza a nja ka wan a wərti maparam, a nja ka diya mendired ka kən ndirigi, a nja ka voh zuko, a nja ka zəm madaba ndirigi, a nja ka jab wəya ka kən sa, aza a nja ka həl kən ndirigi wər, sese hidi madā ngatoku ta daba hini, kana hi lap tete sin, aza ko wili, hi njá ka zəmu tete sin kun. ^{5†}

¹²⁻¹³ Ndiri mangar a səbi katəf Kiristu kun wər, ma da dāha səka ka sinigi dakun. Sey Dabawəzləv a va ka bas kita tan. Gara ndiri tane Ekilesiya wər, min tokon á va ka ngəz ta. Ko deftere Dabawəzləv a ngar: «Hidi ma diya ma ngav ngav dāha a daba hini wər, hine gamu za ta.» ^{5†}

Hi njá ka fi colo hini ka kita kun!

6 Hin kəsəm kəsəm, hin ti jan kita wər, hi nja ka may ka va ka fi colo hini a gibe ndiri mangar a səbi *Kiristu dakun kemi? Səwan hine cəba ma tik kəsəm kəsəm. ² Hin ti sənu na tokon, min ndiri Dabawəzləv, hidi á va ka bas tokon kita ndiri tane talalay cah á pat. Min tokon ti təd gəga ka bas kita ndiri ta talalay kərap wər, aza toy toy a zləra hini ka cəba ma kedirek ndata ta daba hini vu? ^{5††3} Hin ti sənu dere, hidi á va ka bas tokon kita *mazlən Dabawəzləv gi á pat. Min tokon ti təd gəga ka bas kita *mazlən Dabawəzləv gi wər, azal kita ta talalay cah acin vu? ⁴ Ama na hini, hin ti jan kita a daba hini, hi nja ka va a zləra ndiri maparam mangar zlim tan a nəf kun a daba ndiri Ekilesiya, ka bas kita tik a nin. ⁵ Kata mata ngar hini wa nja ngatoku, weli ka zəm hini. A daba hini ma səba katəf

5† 5:7 Exo 12:1-15; 13:7; Zan 1:29; 1Pi 1:19 5†† 5:9 Mat 18:17; 2Te 3:14 5† 5:11 6:9-10; 2Te 3:6; Tit 3:10; 2Za 10 5† 5:12-13 Deu 13:6 5†† 6:2 Rom 5:17; 2Pi 2:4; Yah 6; Kzl 1:6

Kiristu, hidi nja ndukun talan ma tæd gæga ka cæba ma ta walan hini toku da ðakun vu? ⁶ Hi nja ka gabæz kæsäm kæsäm, aza hi nja ka va a gibe ndiri mangar a sæbi katæf Kiristu ðakun ka bas kita hini, wa sin wær ninek vu?

⁷ Yo, ta ced hini, gabæz hini, hin ta nja ka gabæz kæsäm kæsäm ka fi colo hini toku, a nja na ngar, næv hini a wilin toy toy ka katæf Dabawæzlæv. Ko a picah hidi ti diya hini tireh, hine mbay ka njay hini tete'w kad kun wær, mi ma hæl mi? Ko hidi ti hæl kæn hini, hine mbay ker tik manja fi tik a gibe kita ðakun, mi ma hæl mi? Sæwan hini ka bæræs ay hini kad kun vu? ¹⁸ Ama na hini azal, hi nja ka diya tireh ba, baw ka hæl kæn hidi. Aza kæni toku hi nja ka diyu a daba hini kæsäm kæsäm. ⁹ Yo hin ti sænu, ndiri ma nja ka diyi tireh a tædigi ka lay, Dabawæzlæv ta maru ðakun. Ndiri ma nja ka diyi kæn weli, ma nja ka vohi zuko, ma nja ka wanigi a ndirigi hirre, ma nja ka ræni cala wapah tan, ¹¹ ma nja ka hæli kæn ndirigi, ma nja ka diyi mendired ka kæn ndirigi, ma nja ka jabi wæya ka kæn sa, ma nja ka zæmi madaba ndirigi, baw mahæl ma nja ka mohi kæn ndirigi, sese ndiri madæ ngatitoku a tædigi ka lay, Dabawæzlæv ta maru ðakun. ¹¹ Kamatakan ndiri maparam ta daba hini ti diyi kæni toku. Ama Dabawæzlæv wær ti zer ma ngav ngav hini kad ba, ti diya hini ka ndiri tik ma mari næv ma baræn, aza ti co hini ka ndiri ma kap ta gibe tik. Ma ta diyu wa toku, ngam hin mata lap a Maday tokon Yesu Kiristu, baw hin mata jan *Mid tik. †

Labar ngæz a tala kæsäm hidi memilin

¹² Ndiri maparam a nja ka ngarigi: «Miné mar talan kini, ni va ka diya kæn, min mata mayu ta.» Hayin duze, hine mar talan hini. Ama kæn maparam hin ta nja ka diyu, kula kæn ma va ka zleb hini ðakun. Hidi ti ngar: «Katá mar talan ða, ta va ka diya kæn, kata mata mayu» wær, hidi tik mata mar talan tik acin, kana kæn toku a va ka cu ka balam tik. ¹³ Ndiri maparam a nja ka ngarigi: «Dabawæzlæv ti tætar kæn ham ka ham, aza ti diya libi ðere ka ham kæn a nin.» Ngacah duze, aza pic takan Dabawæzlæv a va ka lekw kæni toku za. Gara kæsäm hidi memilin wær, Dabawæzlæv ti tætaru ka wan berem, aza ka diya kæn weli a sin kun, ti tætaru ka nja ka na Maday tokon Kiristu. Hin ti sænu, Kiristu áða ma mar kæsäm hidi memilin. ¹⁴ Sin mata mæc za, Dabawæzlæv ti mbælah a civi za, aza wa toku a va ka mbæla tokon a civi za ðere a sembe tik. Yo, mata nja wa nja ngatoku acin, ka diya kæn weli ninek kun. ††

¹⁵ Hin ti sænu, kæsäm hidi memilin takan, aza kæn ka zlimi ka zlimi a nin. Ama a nja ka lap kad ka nja ka kæsäm ma takan. Yo, hoh ma mbað ka kæsäm Kiristu,

† 6:7 Mat 5:39-40; Rom 12:17†† 6:9 15:50; Gal 5:19-21† 6:11 Tit 3:3-7; Hib 9:14; 1Za 1:7†† 6:12 8:9; 10:23; Gal 5:13; 1Pi 2:16 †† 6:13 Mat 15:17-19; 1Te 4:3††† 6:14 15:15, 20; Rom 6:4; 8:11; 2Ko 4:14

hoh ka va ka gær berem, hini ka wan a sin, a va ka nja ninek acin vu? Kay awu, wa sin kun! ¹⁶ Hidi ma wæl kæsäm tik ka wanigi a berem, a va ka lapigi kad ka njigi særay tan ka kæsäm ma takan. Ko ðeftere Dabawæzlæv a ngar: «Sinigi særay tan ka lapigi kad ka njigi ka kæsäm ma takan acin.» Aza ko hini a talan hini má, hin ti sænu wa sin. ¹⁷ Gara na hidi ma wæl talan tik a Kiristu, a va ka njigi a Kiristu ka kæsäm ma takan á næv za. ††

¹⁸ A tala ngatoku ta ngar hini, hi njá ka wan beremigi ka dæbæl kæsäm kun. Kæn ma ngav ngav maparamigi a dæbæl kæsäm hini ðakun. Ama hidi ma nja ka wan berem, a nja ka dæbæl kæsäm tik, ka da ma ngav ngav a talan tik. ¹⁹ Hin ti sænu, kæsäm hini ti mbað wa nja je *Mid Dabawæzlæv. Dabawæzlæv ti wæl hini *Mid tik ka nja ane næv hini. Hine mar talan hini a zlæra hini ðakun. Dabawæzlæv áða ma mar hini. ²⁰ Sin ti bat hini zaba a menekin tik, hini ka nja ka ndiri tik. A kæsäm, Dabawæzlæv mata wæl hini toku, hi diya kæn ma va ka va a næv tik acin, hini ka folu a sin. ††

Labar a tala nja wapah ege wærti tik

⁷ Hi zlimi, tá nja cah ta va ka cek neh hini, hin mata neh ka a lib ðerewel hini. Ta bænu wær, ninek wapah ka njay tik manja ngazl wærti. ² Ama kati sænu ðere, ndiri maparam a ngazli wærti ðakun wær, a va ka wani wærti ndirigi hirre. A tala ngatoku, sæwan wapah ka ngazl wærti, aza wærti ka va a zæd wapah. ³ Wapah mata diya kæn, wærti tik mata may, aza wærti mata diya kæn, zelen mata may. Ko a tala wan ta jik sæb, kana a salarigi. ⁴ Wapah mata wanigi a wærti tik, ngam kæsäm tik, wærti tik á maru. Wærti mata wanigi a zelen, ngam kæsäm tik, zelen á maru. ⁵ A tala ngatoku, wapah ege wærti tik ta njá ka salarigi ka wan kun. Yo pic maparam, wapah ege wærti tik ti lapi ma tan kad takan ka waki lay wan za kedirek, ka dækæbay Dabawæzlæv tan, mata diyay kæn tan. Ka dawæn tik, mata wanay tan a nimin á lap. Sæwan hini ka lapay hini njod kad, akun mendired a va ka bebed hini ka gær wærti maparam hirre, aza *Gudul a va ka kæb hini ka diya kæn ma ngav ngav.

⁶ Kæn kata mata ced hini toku, ta ngar hini ka diyu a sembe ata ðakun. Ta may ka zleb hini sæb á gindik. ⁷ A zlæra da wær, sæwan ndirigi ka njay tan manja ngazl wærti wa nja kata. Ama ko nayi mata diya kæn tik wa nja Dabawæzlæv mata wælen sembe. Hidi maparam, Dabawæzlæv ti wælen bæræs ka nja manja ngazl wærti, hidi maparam ðere Dabawæzlæv ti wælen bæræs ka ngazl wærti. ††

⁸ Hin dalar tete wærtigi mangar zelen tan ti mæc, hi zlimi labar da ta va ka ced hini toku. Na ða kata mata

††† 6:15 12:27§ 6:16 Gen 2:24; Mat 19:5; Efe 5:31 †† 6:17 Zan 17:21-23; Rom 8:9-11; 2Ko 3:17-18; Gal 2:20 ††† 6:19 3:16 †† 6:20 7:23; Rom 13:14; 1Pi 1:18-19 ††† 7:2 1Te 4:3-4 †† 7:3 Efe 5:21-29 †† 7:7 Mat 19:11-12; 1Ko 12:11

may wər, səwan hini ka njay hini ka talan hini wa nja kata. ⁹ Ama hin ti bənu, hi va ka sən bərəs kun wər, səwan wapah mata ngazl wərti, aza wərti mata va tik a zəf wapah, á tala mendired ka həl hini ka raw hini kahay. †

¹⁰⁻¹¹ Hin nja wərti a zəf baw hin wərti ta zəf wapah, hi zlimi labar da ta va ka ced hini toku dere. Wərti ta zəf wapah ka wakigi a zelen za dakun. Ko ti wakigi a zelen za, sey ka la je tik a mazləzlay, akun ka cəbi ma tan ege zelen ka cəbay tik a nimin a zləra tik. Wapah dere ta njá ka gam wərti tik za kun. Labar toku, labar da dakun, Maday tokon Yesu á ngar wa sin. ††

¹² Tá nja cah ta va ka ləwatan a ndiri maparam. Labar ta va ka ləwu toku, Yesu á ngar ka dakun, kata səb á ngar. Hidi ma səba katəf Kiristu a wərti zəf, ko wərti tik a səba katəf Kiristu kun, aza ti may ka njay tan ege zelen, zelen ta njá ka gamu za kun, mata njay tan səb.

¹³ Aza wa sin dere na wərti ma səba katəf Kiristu ta zəf wapah. Ko zelen a səba katəf Kiristu kun, aza ti may ka njay tan ege sin, mata njay tan səb, ta njá ka va tik za kun. ¹⁴ Kata mata ngar wa nja ngatoku, ngam wapah mangar a səba katəf Kiristu kun, a zləra Dabawəzləw ninek a tala wərti tik ma səba katəf Kiristu. Aza wərti mangar a səba katəf Kiristu kun wa sin dere, a zləra Dabawəzləw ninek a tala zelen ma səba katəf Kiristu. Ta nja takana a va ka nja ninek a zləra Dabawəzləw kun wər, wəri ta lib tan, Dabawəzləw a va ka yaw ta dakun dere. Ama Dabawəzləw ti yaw wəri tan səb. ¹⁵ Ama wapah mangar a səba katəf Kiristu kun, ti may ka gam wərti tik ma səba katəf Kiristu wər, wərti toku mata va tik. Dabawəzləw a va ka basen nəv a wərti toku kun. Aza wa sin dere na wərti mangar a səba katəf Kiristu kun, ti may ka ker zelen ma səba katəf Kiristu kad ka va tik ka lay maparam wər, zelen mata keru kad. Dabawəzləw a va ka basen nəv a zelen kun. Hi diyu wa sin ngam Dabawəzləw ti may hini ka nja nja menekin tete ndirigi. ¹⁶ Hati sənu, hoh wərti, ha va ka mbay bit zoloh vu, a tala hoh ta səba katəf Kiristu? Aza hoh wapah dere, hati sənu ha va ka mbay ka bit wərti ku vu, a tala hoh ta səba katəf Kiristu? Awu hi sənu dakun. ††

Ko nayi mata njay tik wa nja Dabawəzləw mata wəlu ka diya kəzəd Maday tik Kiristu

¹⁷ Hi zlimi labar da ta va ka ced hini a nimin. Labar ngatoku ta nja ka cedeten a ndiri Ekilesiya ka lay ka lay. Ko nayi mata njay tik wa nja Dabawəzləw mata wəlu, ka diya kəzəd Maday tik *Kiristu. ¹⁸ Hidi mangar mandala Dabawəzləw ta wəlu ti *zla məmən tik kad ba wər, mata njay tik səb wa sin. Hidi mangar mandala Dabawəzləw ta wəlu a zla məmən kese kun wər, ta njá ka zlu kad kun, mata njay tik wa sin ka diyyay kəzəd Ma-

day tik. ¹⁹ Hi ləma, ko hidi ti *zla məmən, ko hidi a zla məmən kun, a həra Dabawəzləw səb takanna. Kən, Dabawəzləw mata may day za wər, hidi ka zlimi ma tik. †††

²⁰ Ko nayi mata njay tik wa nja Dabawəzləw mata wəlu. ²¹ Hidi mangar mandala Dabawəzləw ta wəlu balam, mata njay tik səb ka balam, aza weli ta njá ka həlen kun. Ama pic takan maday tik ti ficiku kad ba wər, balam toku mata ngar: «Yawa, nəv da ninek, ta va ka va ka njay da ka talan da!» ²² Hi ləma, hidi balam, aza Dabawəzləw á wəlu, a həra Dabawəzləw balam baba kun, ngam Kiristu ti bat talan tik zaba. Gara hidi mangar balam kun, aza Dabawəzləw á wəlu, sin balam Kiristu. ²³ Hin ti sənu, Kiristu ti wəl kula kən menekin zaba ka bat hini a sin. Sin á mar hini acin. Tá nja cah acin, hi njá ka pərət a ndirigi wa nja balam kun. ²⁴ Galamayigi ta ced hini a nimin, ko nayi mata njay tik wa nja mandala Dabawəzləw ta wəlu, aza mata njigi á lap a sin.

Labar a tala baw kəsəm

²⁵ Tá nja cah ta va ka ləwa a tala wəri gawligi tete wəri medimigi, hin mata neh ka cah. Labar ta va ka ced hini, Maday da Yesu á ngar ka səka dakun. Kata səb á ced hini. Ama labar ta va ka ced hini toku, hine yəku, ngam Maday tokon Yesu a menekin tik ti wəl ka ndukun talan menekin, ta mban ma dakun. ²⁶⁻²⁷ Na da, kata mata bənu wər, ácah ko nayi ka njay tik wa nja njay tik. Hidi nja wərti ta njá ka wakigi za a wərti tik kun. Hidi manja wərti, ta njá ka ngazl wərti kun. Kata mata ngar wa toku, ngam saha na nja tokon ta talalay cah a həl ka. ²⁸ Ama hidi ti ngazl wərti wər, ma ngav ngav kun. Medimi dere, ti va a zəf wapah, ma ngav ngav kun. Ama kati sənu, hidi ma ngazl wərti, kən pana pana a nja ka pələk talan tik. A tala sin ta ngar hini, səwan ka nja manja ngazl wərti. †††

²⁹ Kata mata ngar hini wa nja ngatoku galamayigi, ngam talalay cah mbeh ka way. Ndiri nja wərti mata diyyay kəzəd Maday tan Kiristu a nəv ma takan səb, wa nja dalarigi ta nja ka diya ta. ³⁰ Ndiri ma basi nəv mata diyyay kəzəd Maday tan wa nja ndiri ma bebeligi. Ndiri ma bebeligi mata diyyay kəzəd Maday tan wa nja ndiri ma basi nəv. Ndiri ma səkəmi kən mata diyyay kəzəd Maday tan manja ca həra ka kən mata səkəm ta. ³¹ Aza ndiri ma nja ka həli kəzəd a ndiri ta talalay cah, ta njá ka ci həra ka mazlən tan kun. Kata mata ced hini wa toku, ta bəta hini yəm a zlimi kad. Ngam talalay, hin ta ləma cah a va ka way njod. ††

³² Hi ləma, ta may hini ka bən pele pele a tala kən ta talalay cah kun. Dalar a nja ka diya kəzəd Maday tik

† 7:9 1Ti 5:14 †† 7:10-11 Mat 5:32; 19:9 † 7:14 Rom 11:16 †† 7:15 ka nja nja menekin: 14:33; Rom 12:18; 14:19; 2Ko 13:11; Kol 3:15; Hib 12:14 †† 7:16 1Pi 3:1

††† 7:18 Gal 5:1 ††† 7:19 Rom 2:25-29; Gal 5:6 § 7:22 Efe 6:6; Flm 16; 1Pi 2:16 §† 7:23 6:20 §†† 7:25 1Ti 1:12-14 §† 7:26-27 Jer 16:1-4; Kmy 14:22; 1Te 1:6; 3:3-4 §†† 7:28 Luk 21:23 §† 7:29 Rom 13:11-13; 1Pi 4:7; Fil 4:5 §† 7:31 1Za 2:17

Kiristu a nəv ma takan, ngam a may nəv Maday tik ka nja gudum. ³³ Ama hidi nja wərti a nja ka may ka diya kən pana pana ta talalay cah, ngam ka gudum nəv wərti tik. ^{†34} Bən tik a va ka nja səray səray ka diya kəzəđ Maday tik ege na wərti tik. Yo, wərti ta mazlə-zlalay baw medimi ta mejjik dere, a nja ka diyi kəzəđ Maday tan a nəv ma takan, a nja ka vəli talan tan a zləra Kiristu, aza a nja ka may ta, Kiristu ka mar ta. Ama wərti ta zəđ wapah a nja ka may ka diya kən pana pana ta talalay cah, ngam ka gudum nəv zelen. ³⁵ Kata mata ced hini wa nja ngatoku toku, ta gər ka mar hini đakun, ta may ka zleb hini. Na đa kata mata may wər, hini ka diya kən kərap a katəf tik, aza hini ka zer nəv hini yac kađ a Maday tokon Yesu.

³⁶ Tá nja cah, ta va ka ləwa hini acin a tala hidi ma mbiz. Sinigi səray tan ti may ta ka nja manja ngazl kəsəm, ngam ka diya kəzəđ Maday tokon wər, aza ka dawən tik, wapah ti bənu wərti tik a may wa sin kun, aza sin dere mendired wərti tik a diyen, səwan mata ngazl səb ida. Ngatoku a diyi kən ma ngav ngav kun. ³⁷ Ama wapah ti ngar, a may ka ngazl medimi tik ida đakun, mata njay tik. Hidi á taku đakun, sin səb a zləra tik á bənay kən tik, aza ti sənu, mendired a va ka həlen kun, mata nəpay tik manja ngazl wərti. ³⁸ A lib labar đa kərap, kata mata may ka ced hini ada, hidi ma ngazl medimi tik ninek. Ama hidi mangar a ngazl medimi tik kun, ninek tik day za.

³⁹ Yo, wərti ti zəđ zelen, katəf đa đakun ka ker zelen kađ, ka va a zəđ wapah maparam. Sey zelen ti məc ka-ma ka va tik a zəđ wapah, wa nja nəv tik mata may. Ama sin ka va a zəđ wapah hirre kun, sey ma səbi Kiristu. ^{††40} Na đa kata mata bənu wər, ti njay tik manja va a zəđ wapah, nəv tik a va ka nja gudum day za. Labar kata mata ced hini toku, kata bənay kən đa a zləra đa. Ama hi yəku, ngam *Mid Dabawəzləv a tala đa.

Labar a tala zəm viren zuko

8 Tá nja cah, ta va ka ləwa hini a tala kən soson ta nja ka fateten a zuko, hin mata neh ka. Ndiri maparam a nja ka ngarigi: «Na kini, ndukun talan kini ti zlər.» Hayin ngatoku wər duze. Ama hidi ma nja ka ngar: «Ndukun talan đa ti zlər,» sin hidi ma nja ka gəl talan tik, aza gəl talan toku a zleb celen kun. Səwan hi may colo hini, ngam gara hidi ma nja ka may celen wər, a nja ka zleben ka səba kula katəf menekin. ^{‡†2} Ta ced hini, hidi ma nja ka bənu ka ngar: «Ndukun talan đa ti zlər» a nja na ngar, həra tik a zlər kese kun ka sən kən wa nja Dabawəzləv ta may. ³ Gara hidi ma nja ka may Dabawəzləv wər, Dabawəzləv a nja ka cu ka hidi tik. [‡]

⁴ Yo tá nja cah acin gara kən soson ta nja ka fateten a zuko, ninek min tokon ka zəm tik vu? Ninek kun vu? Min tokon ti sənu, zuko wər, kən kahay. Aza min tokon ti sənu dere, Dabawəzləv sin takan, ma səray tik da đakun. ^{‡†5} Ama ndiri kərap a sən ta wa sin kun. Kən pana pana a tala hayək a wacah baw a wəzləv, a nja ka sləna ta ka dabawəzləv tan. Aza kəni toku kərap a nja ka ca ta ka maday tan. ⁶ Ama na tokon hidi ti sənu, Dabawəzləv wər takan á gindik. Sin ada Vay tokon aza sin áda ma tətər kən kərap ta talalay cah. Ti tətər tokon min tokon ka nja ka ndiri tik. Maday tokon sey takan á gindik dere. Sin ada Yesu *Kiristu. Kən ta talalay cah kərap ti tətər áka sin za. Aza Yesu Kiristu toku a nja ka ca tokon mid dere. ^{‡†}

⁷ Min tokon ti sənu, kən pana pana ndirigi ta nja sləna ta, kən kahay. Ama ndiri maparam ta daba tokon mangar a səbigi ninek ninek kese kun ka katəf Kiristu, ta nja ka zəmi viren zuko za, a nja ka ca ta, zuko tik a vere, a va ka kaw ta, ngam ti səsənigi ka voh zuko. Ta nja ka zəmi viren zuko toku, a ca ta, a diyi ma ngav ngav a gibe Dabawəzləv. ⁸ Ta ced hini, viren, min tokon ta nja ka zəmu, Dabawəzləv a ca həra tik a nin kun. Ndiri ma zəmi viren zuko tete ndiri mangar a zəmi viren zuko đakun, a həra Dabawəzləv səb takanna. ⁹ Ama hi kaw talan hini, hin ndiri ma nja ka zəm viren zuko, kana colo hini maparam mangar a səbigi ninek ka katəf Kiristu kun, ka ndəvigi a lib *ma ngav ngav.

¹⁰ Kata mata ngar wa toku, ngam hidi maparam mangar a səb kese ninek ka katəf Kiristu kun, ti ləma hini, hi nja ndukun talan ma zlər zlər, hine zəm viren a je zuko wər, mendired a va ka bebedu ka zəm tik dere.

¹¹ Ta zəm za, a va ka cu: «Kati diya ma ngav ngav.» Wa toku na hini, hin nja ndukun talan ma zlər zlər, hi nja ka bebed hidi mangar a səb kese kun ka lekw katəf Kiristu. Azama gawla toku golomocoh hini, Kiristu ti məc a tala tik dere.

¹² Ta ced hini, hin ta nja ka diyu wa toku, hi diya ma ngav ngav a gibe colo hini, ngam sin a səb kese kun. Ta nja ka zəm viren zuko za, a nja ka bənu ti diya ma ngav ngav a gibe Dabawəzləv. Yo, hin ta nja ka diyaten a colo hini wa toku, hi diya ma ngav ngav a gibe Kiristu dere.

¹³ Galamayigi a picah kati sənu səb, viren kən soson a va ka bebed cala đa ka diya ma ngav ngav a gibe Dabawəzləv wər, nep ta zəm viren baba kun, ngam ta may sin ka lekw ka katəf Kiristu kun.

Kəzəđ, Pol ta nja ka diyu kərap, a nja ka diyu ka zlebeten ndirigi

9 Yo, hin ti sənu, kata Pol, katá mar talan đa. Hin ti sənu, kata *makatəf Maday tokon Yesu. Hin ti

† 7:33 Luk 14:20 †† 7:39 Rom 7:2-3 ‡ 8:1 Rom 14:1-15:6 †† 8:1 Kmy 15:29; Rom 12:16; ka may celen: 13:1-7; 14:1; 16:14; Zan 13:34; Rom 15:1-2; 2Ko 8:7-8, 24; Gal 6:10; Efe 5:2 ‡† 8:3 13:12; Gal 4:9

‡†† 8:4 10:19-20; Deu 4:35, 39; 6:4-5; Gal 4:8-9 ‡†† 8:6 12:5-6; Zan 1:3-4; Efe 4:5-6; Kol 1:16 § 8:7 10:23-33 †† 8:8 Rom 14:13, 15, 17, 21; Gal 5:13

sənu, kati ləmu a həra da. Aza hin ti sənu, hin kərap ma səba katəf Maday tokon Yesu, hi digbe kata, ngam ta nja ka diya kəzəd tik. ¹² Ko ndiri maparam a ca kigi ka makatəf Yesu kun, hin wər, hin ti sən ka. Nja hini áda ma daf kəzəd da, kata makatəf Maday tokon Yesu duze, ngam na hini, hi səba katəf Kiristu áka kəzəd da za.

³ Ndiri maparam a nja ka caf kigi. Ama ta ngareten: ⁴ Kati diya kəzəd a daba hini, aza a həra hini wər, ta təd gəga ka jan kən ham na kəzəd da a zləra hini dakun vu? ^{††5} Aza ta təd gəga dere ka ngazl wərti ma səba katəf Kiristu ka da muluk a sin kun vu? Hin ti sənu, ko gelemín Maday tokon Yesu gi tete makatəf tegi baw Piyer má, ti di muluk tete wərti tan. ⁶ Hin ta bənu acin wər, sey mine Barnabas á gindik á va ka gər kən ham á lib zləra kini kad vu? ^{†7} Hin mata bənu wər, sojigi ma nja ka vigi ka ləm, sinigi a nja ka jan kən ham á lib zləra tan kad vu? Hidi ma nja ka biz kən zəm, biz biz za, ka nja manja zəm tik daha vu? Hin ti ləma hidi ma nja ka mar zla aza a jan mazlən a nin kun daha vu? Awu, da dakun. ⁸ Yo kən ngatoku, ndirigi á ngar ta á gindik kun, ko *mazuko Moyiz a ngar wa sin. ⁹ Ngam *Moyiz ti laləb labar toku ane lib deftere tik, a ngar: «Zla ma nja ka kəzl ndirimi hini ^{††}, hi nja ka təmen miseh ma ba ba a pakam, ka nja manja ham kən kun.» Yo, Dabawəzləv mata ngar wa toku, a ngar ka zla á gindik vu? ^{††10} Awu, a ngar ka min tokon day za. Hayin labar toku a laləb ta a tala min tokon duze. Ndiri ma nja ka bizigi baw ndiri ma nja ka kəzli ndirimi a nja ka ci talan ka mazlən tan ta va ka jan ta. ¹¹ Gara na kini acin wər, min ti ced hini labar Dabawəzləv ma nja ka vəl hini diri micin. Hin mata bənu wər, mini ka jan kən ham na gadəbələk kini a zləra hini acin, ninek kun vu? ^{††12} Yo, ndiri maparam ti jani kən ham a zləra hini, aza na kini acin wər, mi təd gəga ka jan tik səka dakun vu? Ta bən wər, min ti təd gəga, aza sembe kini day za ka na tan.

Ama na kini wər, min ti neh kən ham a zləra hini dakun, mine kemehey kini ka talan kini, ngam ndiri ka nji manja bu dawən a Nawər Menekin a tala *Kiristu. ^{††13} Hin ti sənu, a daba *ndiri Yahudiyagi ndiri ma nja ka həli kəzəd a *je Dabawəzləv, ndiri ta nin á nja ka vəleten kən ham. Hidi ma nja ka həl kəzəd na fat kən soson a Dabawəzləv, a nja ka jan viren dere a zləra nja viren tik. ^{†14} Aza wa sin dere na ndiri ma nja ka cedi Nawər Menekin. Maday tokon Yesu ti ngar, ndiri toku ka jan kən ham dere áka kəzəd tan za ta. ^{††}

¹⁵ Ko mata nja wa nja ngatoku, kata Pol ta neh mazlən kəzəd da a zləra hini dakun. Aza ta laləb hini derewel cah ka gər kən ham a zləra hini dakun dere.

† 9:1 4:9, 15; 15:8-10; 2Ko 2:14-17; 3:1-3; 5:18-20; 10:7-8, 13; 11:5, 13; 12:11-13; Gal 1:1 †† 9:4 Luk 10:7-8; Mat 10:10 † 9:6 Barnabas: Kmy 4:36; 11:22-26; ka gər kən ham: Kmy 18:3 †† Ndiri Isirayilagi ti kəzli ndirimi tan a zla. †† 9:9 Deu 25:4; 1Ko 10:11; 1Ti 5:18 ††† 9:11 9:4; Rom 15:27; Gal 6:6 ††† 9:12 Kmy 20:34-35; 2Ko 11:9 § 9:13 Nom 18:8-19 §† 9:14 9:4

Kata ka neh kən ham a zləra hini wər, səwan ka məcay da za bile bile. Ngam hin ti vəl ka kən ham wər, ta va ka jan katəf ka diya pəlasaf a tala hini baba kun. ^{†††}

¹⁶ Hi ləma, gara kəzəd na ced Nawər Menekin wər, ta mbay diya pəla pəla a sin kun. Ngam kəzəd ngatoku, Dabawəzləv á ngar ka, sey kata ka diyu ta. Aza kati salar ka ced Nawər Menekin toku a ndirigi wər, beni a va ka yaha a talan da. ^{††17} Ta nja takana ta bənu ka həl kəzəd toku a zləra da wər, macah ta va ka jan mazlən a nin. Ama katá bənu a zləra da dakun. Dabawəzləv ada ma vəl ka a zləra, kata ka həl tik. ^{††18} Mazlən da, ta bebel a tala tik acin, ada ka cedeten Nawər Menekin a ndirigi kahay, manja neh kən a nin. Kati may wər, kati təd gəga ka neh mazlən a nin a zləra hini, azama ta neh dakun.

¹⁹ Tá nja cah, hin ti zlimi acin, katá mar talan da, hidi ma mar ka da dakun. Ama kati gəc talan da kad ka nja ka balam ndirigi kərap. Kati diyu wa nja ngatoku, ka jan ndiri maparam pe ma va ka səbi katəf Kiristu. ^{††} ^{††20} Ta nja ka nja a daba ndiri Yahudiyagi, ta nja ka diya kən wa nja na tan, ngam ndiri toku ka jani ka səba katəf Kiristu. Gara mazuko Moyiz wər, ta ca talan a nin kun. Ama ta nja ka nja a daba ndiri ma nja ka səbi mazuko tik, ta nja ka səbu dere, ngam ndiri toku ka jani ka səba katəf Kiristu. ^{††21} Ko a daba ndiri mangar a səni mazuko Moyiz kun, ta nja ka diya kən wa nja na tan, ngam ndiri toku ka jani ka səba katəf Kiristu. Ama ta may hini ka sənu, ko kata mata ngar, ta ca talan ka mazuko Moyiz kun toku wər, ta ker mazuko Dabawəzləv kad kun, ngam ta nja ka zlimi ma Kiristu. ^{††22} Aza a daba ndiri mangar a səbige ninek kese kun ka səba katəf Kiristu, ta nja ka diya kən wa nja na tan, ngam ndiri toku ka jani ka səba katəf Kiristu ninek ninek dere. Kən pana pana ta nja ka diyu a daba ndiri toku kərap, ta nja ka diyu, ngam ndiri maparam ta daba tan ka jani bit micin tan a gibe Dabawəzləv. ^{††23} Hayin kən kərap ta nja ka diyu ngam Nawər Menekin ka va a gibik gibik, aza Dabawəzləv ka vəl ka menekin tik wa nja Nawər Menekin ta ngar.

²⁴ Hin ti sənu, ndirigi pe a nja ka basigi kad ka si á lap, ka jan kən a nin. Ama sey hidi ma takan á gindik á nja ka nja ka talan, ka jan mazlən. Na hini ma səba katəf Kiristu, ta ngar hini acin, hi bərəs kad ka si ka sla ngaz, ka jan mazlən a nin. ¹⁸²⁵ Hidi ma nja ka may ka nja ka talan na si toku, a nja ka ngəz talan tik a zakay ka ngar: «Ta diya kən ndata dakun, ta va ka diya kən ngata a ndata, ngam ka si ninek, ka jan mazlən.» Ama mazlən, ta nja ka jan ta, a nəp pe kun. Gara na tokon ma səba katəf Kiristu wər, mazlən si tokon a ngav kun ko a pu. ²⁶ A tala ngatoku, kata Pol ta nja ka si sək sək

††† 9:15 Kmy 18:3 §† 9:16 Jer 20:9 §†† 9:17 4:1 §† 9:19 10:23-24, 32-33; Rom 15:1 §† 9:19 Mat 20:26-27 §†† 9:20 Kmy 16:3; 21:20-26 §†† 9:21 Gal 2:3-4 §§§ 9:22 Rom 1:13; 2Ko 5:11; 11:29 18 9:24 Fil 3:12-14; 2Ti 2:4-6; 4:7-8; Zak 1:12; 1Pi 5:4; Kzl 2:10

ka kən ta ca talan a nin. Aza kati nja dere wa nja hidi ma bəc zləra kad ka pəm hidi, aza zləra tik a sut kun. ²⁷ Ta nja ka jəkwanen kən a kəsəm də a sembe də kərap, ka zlimi ma də. Ta nja ka diyen kən a kəsəm də wa toku, ngam kana Dabawəzləv ka zimbir ka ka kəzəd tik kad, aza kata ka nja wa nja hidi ma wəla ndirigi ka sla ngaz toku, aza kata sin azal ka lekw. †

Dabawəzləv a ngəz tokon áka kən ma diya kamatakan za

10 Galamayigi, ta đasl hini talan ka kən ma həlen a doku kini *ndiri Isirayilagi ma səbi Moyiz kamatakan. Dabawəzləv ti pəla ta kərap a lib zizabəl gazlavay. Sinigi kərap ti zlanı *Mitil Mepirin ninek ninek. ^{††2} Sinigi kərap, Dabawəzləv ti diyaten *batisma a lib gazlavay baw a lib yəm toku ka njigi ka ndiri ma səbi *Moyiz. ³ Sinigi kərap ti hami kən ham ma takanna, Dabawəzləv mata vəleten, ⁴ aza ti si yəm ma takanna, Dabawəzləv mata vəleten. Yəm toku a sa ta a tala pəpəlah Dabawəzləv. Pəpəlah tik ada *Kiristu ma lah ta. ^{††5} Ko Dabawəzləv mata diyaten kən kərap wa nja ngatoku, maday ndiri ta daba tan a diyi kən ma nja ka va a nəv Dabawəzləv kun. A tala ngatoku ti məcigi tin tin á daba donu ngid. ††

⁶ Kən ma tədaha a tala ndiri toku a may ka ngəz tokon, min tokon ka nja manja diya mendired ka kən ma ngav ngav wa nja sinigi. ^{††7} Hi njá ka slən zuko wa nja ndiri maparam ta daba tan mata slən ta kun. Ti lalab ta a lib deftere Dabawəzləv a tala ndiri toku: «Ndirigi a nja ka njigi kad ka ham kən, baw ka sa movu. Ka dawən tik ka dara.» ^{††8} Hi njá ka wan wərti maparam wa nja ndiri maparam ta daba tan mata diya ta kun dere. A tala mata wanigi a wərti maparam toku, ndiri wujine gub gub səray atama makad ti məcigi a pic ma takan. ⁹⁹ Hi njá ka geh nəv Kiristu kun, wa nja ndiri maparam ta daba tan mata gehi nəv Dabawəzləv. Ndiri toku wən ti ngac ta aza ti məcigi. ^{††10} Aza baw hi njá ka huhum ma a gibe Dabawəzləv, wa nja ndiri maparam ta daba tan mata diya ta đakun. Ndiri toku, mazlən Dabawəzləv ma nja ka məc hidi ti ya məc ta za. ^{†††}

¹¹ Hi ləma, kən titoku kərap, Dabawəzləv ti diyu a tala tan ka ngəz ndirigi. Aza ti lalabi labar toku kad ka bəta yəm a zlimi tokon kad. Ngam talalay min tokon ta nja a nin cah, mbeh ka way. ††

¹² Yo, Dabawəzləv mata ngəz tokon wa nja ngatoku, sey min tokon ka kaw talan tokon ninek ninek acin. Hidi ma ngar: «Kati tən ngaz də kad ka gar toy toy ka katəf Dabawəzləv,» aza a kaw talan tik ninek ninek

kun, a va ka ndəv njod. ^{††13} Hi ləma, kən ma ngav ngav pe a nja ka bebed hidi, aza a nja ka bebed hidi ma takan kun. Ama Dabawəzləv a keren katəf a kən ma ngav ngav ka bebed hini day ka sembe hini đakun. Dabawəzləv a bu dawən a min tokon kun. Ko kən ma ngav ngav ti vay ka bebed hini, a va ka vəl hini sembe ka bərəs kad, hini ka jan bit talan hini za. ††

Kiristu ege zuko a lapigi đakun

¹⁴ Kula ngami đagi, ta ced hini acin, hi njá ka voh zuko kun. ††

¹⁵ Kati sənu ndukun talan hini daha. Yo labar ta va ka ced hini, hi geh pala madaba ma tik a zakay, aza hine đasl talan a nin. ¹⁶ Hin ti sənu, hidi a nja ka sa tokon kən sa a kop ka đasl talan ka məc, *Kiristu mata məc, aza hidi a nja ka fol tokon Dabawəzləv a tala tik. Yo, min ta nja ka sa tokon za, ni nja ka nja tokon á lap a tala tik. Yo, min ta nja ka sa tokon za, ni nja ka nja tokon á lap a Kiristu a tala bebiz tik ma kwar kun vu? Aza bired min ta nja ka wak tokon ka ham toku, ni nja ka nja tokon á lap a Kiristu a tala kəsəm tik mata vəl ka məc kun vu? ^{†††17} Bired, hidi ta nja ka wak tokon ka ham, takan á gindik, aza min tokon pe ma nja ka ham tik. A tala min tokon ta nja ka ham bired ma takan toku, min tokon kərap ti mbad wa nja kəsəm ma takan. ^{†††}

¹⁸ Hi đasl talan ka *ndiri Isirayilagi acin. Na tan a nja ka fateten kən soson a Dabawəzləv aza a nja ka zəm ta. Ta nja ka zəm ta, a nja ka njigi tete Dabawəzləv á lap. ^{†††19} Gara na viren, ndirigi ta nja ka fateten a zuko wər, ndiri ma nja ka zəm ta a nja ka njigi tete zuko á lap. Yo, kati sənu, viren zuko wər, kula kən kun, aza zuko tik kən kahay dere. ¹⁸²⁰ Ama kən soson, ndirigi ta nja ka fateten a zuko, a nja ka fateten a Dabawəzləv kun, a nja ka fateten a *masəraf. Ama kata mata may wər, hini ka nja á lap a zuko baw a masəraf kun. ¹⁹²¹ Hidi ka sa kən sa a kəđəm Maday tokon Kiristu, aza ka su dere a kəđəm masəraf, a sa đakun. Hidi ka ham bired a kəđəm Maday tokon Kiristu, aza ka ham kən a kəđəm masəraf, a ham kun. ²⁰²² Hidi ta njá ka diya tokon kən ngatitoku kun, Maday tokon a va ka bas nəv. Ta nja a zləra tokon wər, sembe tokon day ka na tik vu? ²¹

Hi diya kən kərap na fol Dabawəzləv!

²³ Ndiri maparam a nja ka ngarigi: «Miné mar talan kini, ni va ka diya kən, min mata mayu ta.» Hayin duze, hine mar talan hini. Ama kən maparam hin ta nja ka diyu kula kən ma va ka zleb hini đakun. Hidi maparam ti ngar: «Katá mar talan də, ta va ka diya kən, kata mata mayu ta» wər, hidi tik mata mar talan tik acin, ngam

† 9:27 Rom 8:13; 13:14 †† 10:1 Exo 13:21; 14:21-29 † 10:3 Exo 16:13-35; Deu 8:3; Dir 78:24-25 †† 10:4 Exo 17:6; Dir 78:15 †† 10:5 Nom 14:29-30; Dir 78:31; Hib 3:17; Yah 5 ††† 10:6 Nom 11:4, 34; Dir 106:14 ††† 10:7 Exo 32:6 § 10:8 Nom 25:1-9 §† 10:9 Nom 21:5-6 §†† 10:10 Nom 14:2, 36; 17:6-15; Dir 106:25-27; Hib 3:17-18 §† 10:11 7:29-31; Rom 15:4

§†† 10:12 Gal 6:1 §† 10:13 1:9; Zak 1:13-14 §† 10:14 1Za 5:21 §†† 10:16 11:24-25; Luk 22:17-20 §†† 10:17 12:27 §§§ 10:18 Lev 7:11-21 18 10:19 8:4 19 10:20 Deu 32:17; Dir 106:37; Kzl 9:20 20 10:21 2Ko 6:15-16 21 10:22 Deu 32:21

kən maparamigi daha, hidi ta nja ka diyu mangar a zleb tokon kun ka səba katəf Kiristu. † ††24 Kən kərap hin ta nja ka diyu, hi njá ka diya na talan hini á gindik kun. Hi diyu na ndiri maparam səka. ‡

25 Gara viren kən soson kərap ma nja ka ber a lumo, hi nja ka nehu á neh: «Ngacah viren zuko vu?» di ka səkəm kun. Ngam hidi maparam ti sənu, viren zuko wər, a bən a va ka dəbəl *Mid Dabawəzləw ta nəv tik za. Ta ngar hini, hi səkəm səb manja neh á neh, ††26 ngam deftere Dabawəzləw a ngar: «Talalay cah baw kən kərap ta nin, Maday tokon Dabawəzləw á maru.» ††27 Aza a picah, hidi mangar a səba katəf Kiristu kun, ti wəloh ka zəm wili ita tik, hoh ta va za, a nja ka nehu á neh: «Ngacah wili mi?» kama ka zəm kun, ma zəmu səb. 28 Ama ti cedoh, viren cah, viren zuko, ma keru kad manja zəm. Ngam Mid Dabawəzləw ta nəv tik ka nja manja dəbəl. ††29 Ta ləwa a tala Mid Dabawəzləw ta nəv ku ma va ka dəbəl kun. Ta ləwa a tala Mid Dabawəzləw ta nəv coloh ma kef kef, a va ka dəbəl.

Hidi maparam wər a va ka ngar: «Kən kərap a zləra da ninek ka zəm. Yaw kata ka ca talan acin ka Mid Dabawəzləw ta nəv hidi maparam ma va ka dəbəl tik kemi? 30 Kati ngaren soko a Dabawəzləw a zakay a tala kən ham gəga səb kun vu? Yaw hidi ta va ka caf ka acin wər, a va ka caf ka a tala mi?» †††

31 Hayin labar toku wər duze. Ama ta ced hini, ko hi ham kən mi, ko hi sa kən mi, ko hi həl kən mi, sey hine diyu ka fol Dabawəzləw ma mar miseh maday. ††32 A liḅ nja hini ta daba ndiri ma pana pana, hi njá ka diya kən ma va ka bebed ta ka lekwi katəf Kiristu kun. Ko nja hini ta daba *ndiri Yahudiyagi, ko a daba *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, ko a daba ndiri Ekilesiya, ††33 hine diya kən səb wa nja kata. Ta nja ka bərəs kad ka diya kən kərap kama nəv ndirigi ka nja gudum. Aza kəzəd da ta nja ka diyu, ta nja ka diya na talan da á gindik kun, ta nja ka diyu meze na ndiri kərap, ngam ka jani bit micin tan a gibe Dabawəzləw. †††

11 Hi səba dangaz da wa nja kata ta nja ka səba dangaz *Kiristu. ††

Labar ngəz a tala wapah ege wərti a liḅ bas ndiri Ekilesiya

2 Ta fol hini ngam talan hini a nja ka dasl ka kata kepic kepic, aza hine diya kən kata mata jəkwan hini kamatakan. †††3 Labar, ta va ka ced hini a nimin toku, ta may hini ka sənu ninek ninek. *Kiristu áda ma mar wapahigi kərap, wapah ada ma mar wərti tik, aza Dabawəzləw ada ma mar Kiristu. ††4 Wapah a dəkəb Dabawəzləw, akun a ced labar ma yaha á zləra

† 10:23 Rom 14:1-15:6 †† 10:23 6:12; 8:7-12 ‡ 10:24 10:32; 13:5; Rom 15:1-2; Fil 2:4 †† 10:25 Rom 14:2 †† 10:26 Dir 24:1; 89:12 ††† 10:28 8:7 ††† 10:30 Rom 14:6; 1Ti 4:4 § 10:31 Kol 3:17 †† 10:32 Rom 14:13 ††† 10:33 9:19-22 †† 11:1 4:16 ††† 11:2 2Te 2:15; 3:6 †† 11:3 3:23; Gen 3:16; Efe 5:23

Dabawəzləw za a ndirigi a dahəba a talan wər, a ca Kiristu ka Maday tik kun. 5 Na wərti ma dəkəb Dabawəzləw, akun ma ced labar ma yaha á zləra Dabawəzləw za a ndirigi manja salabi a talan a ca zelen ka maday tik kun. Sin wa nja wərti ma nja ka sər talan tik kad ka njay tik ka berem. 6 Wərti mangar a mbal kər salabi kun, mata sər soson talan tik kad. Ama hidi ti sən tokon wərti ti sər talan kad, akun ti zla soson kad, a nja ka nja ka kən weli. Mata nja wa nja ngatoku səwan wərti ka kər salabi a talan. 7 Gara wapah wər a dəkəb Dabawəzləw a dahəba a talan kun, ngam Dabawəzləw ti tətəru ka nja kibe kibe sin, aza miseh maday Dabawəzləw a tala tik. Na wərti miseh maday zelen ada ta tala tik. ††8 Hin ti sənu, Dabawəzləw a tətər wapah a kəsəm wərti dakun, ti tətər wərti a kəsəm wapah ba. ††9 Aza ti tətər wapah ka nja ka na wərti kun, ti tətər wərti ka nja ka na wapah ba. 10 A tala ngatoku baw a tala *mazlən Dabawəzləw gi səwan wərti ka kəri salabi. 11 Ko mata nja wa nja ngatoku, na min tokon ma səba Maday tokon Kiristu wər, hidi ti sən tokon a zləra Dabawəzləw wər, wapah pana ka wərti dakun, aza wər-ti pana ka wapah kun. 12 Hi ləma, Dabawəzləw ti tətər wərti a kəsəm wapah, aza wapah dere, wərti á mbuwu. Sinigi səray tan, Dabawəzləw ma tətər kən kərap á tətər ta.

13 Hin mata bənu wər, wərti ka dəkəb Dabawəzləw a daba ndiri Kiristu manja salabi a talan, ninek a zləra hini vu? 14 Ko ndiri ta talalay cah ti sən ta, wapah ma mar soson talan ma cim cim, kən weli. 15 Gara na wərti wər, soson talan ma cim cim a va ka ngəm ninek. Ngam a tala mi, Dabawəzləw ti wəl soson talan ma cim cim a wərti ka nja ka kən mbuk talan. 16 Yo, hidi ti may ka gabəz a tala ma ngatoku, sey sin. Gara na kini ndiri Ekilesiyagi ta wacah, baw ndiri Ekilesiya Dabawəzləw ta lay maparam, mazuko na kini wa toku.

Labar ngəz a tala ham kəsəm Yesu

17 Yo, kati zlimi ma maparam daha, ta fol hini a tala tik kun. Hin ta nja ka bas kad, hine diya kən ma va ka zleb hini ka va gibik gibik ka katəf Kiristu kun, hi nja ka diyay kən hini ma ngever ngever azal ba. 18 Ci labar ta va ka ced hini toku, kati zlimi, hin ta nja ka lap kad kəsəm kəsəm, hi nja ka kpal za pana pana. A liḅ labar mata ya ced kigi toku, labar maparam kati yəku. ††19 Ngam kpal hini, hin ta nja ka kpal za toku, a geh nəv hini ka sən ndiri ma səbi Kiristu a nəv ma takan ta daba hini. ††20 Yo aza ta ced hini, bas hini hin ta nja ka bas kad ka ham kəsəm Yesu wər, hi bas kad ka dasl talan ka məc Yesu duze kun. 21 Ngam ko nayi a nja ka nabər ka zəm diri wili tik mata yaha a sin ita a zakay. Hin ta nja ka diyu wa toku, ndiri maparam a halamigi,

†† 11:7 Gen 1:26-27 ††† 11:8 Gen 2:18-23; 1Ti 2:13 ††† 11:18 1:10-11 ††† 11:19 Deu 13:2-4; 1Za 2:19

ndiri maparam ti wekigi aza a hayigi. ²² Yo wili hini baw kən sa hini, hine zəmaha daka ita za dakun vu? Hin ta nja ka diyu wa toku, hi may ka ca ndiri Ekilesiya Dabawəzləw toku ka kən sakwat madaba hini, baw ka zəmeten weli a ndiri manja kənigi vu? Kən hin ta nja ka diyu wa nja ngatoku, hi may kata ka diya hini mi acin mi? Kay a tala kən ngatoku, nep ta fol hini dakun. †

²³ Labar, kata mata ced hini kamatakan a tala ham kəsəm Yesu, Maday tokon Yesu á ced ka. Ka vudu kaw tik, mata va ka nja mbeh ka kaw ta za, sin baw biret, ††²⁴ ngaren soko a Dabawəzləw, wak wak za, a ngar acin: «Ngacah ada kəsəm da, hi va ka jan bit micin hini á nin za. Hine ham biret cah kepic kepic, hini ka dasl talan ka kata.» ²⁵ Mata wayi zəm wili za, baw kən sa a kop tik, aza a ngar: «Ngacah ada *zla wəla həza, Dabawəzləw ta va ka zlu kad ka diya yəwən lap tete hini. A va ka diyu áka bebiz da cah za. Kepic kepic hin ta va ka su, hine dasl talan ka kata.» ²⁶ Tá nja cah acin ta ngar hini, hin ta va ka ham biret toku, baw ka sa kən sa toku, ndirigi a va ka sən ta á nin za, Maday tokon ti məc ka bit tokon. Hine diyu wa toku kúlá ka pic, sin ta va ka cəbaha. ††

²⁷ Yo ta ced hini, hidi ti ham biret Maday tokon, aza ti sa kən sa tik wa nja kən kahay wər, hidi toku ti diya ma ngav ngav a tala kəsəm Maday tokon baw a tala bebiz tik. ††²⁸ Mata nja wa nja ngatoku, hidi ma va ka ham biret toku baw ma va ka sa kən sa toku, mata geh nəv tik a zakay. †††²⁹ Hidi ma ham biret Yesu, baw ma sa kən sa tik wa nja kən ham ma tem, manja dasl talan ka kəsəm Yesu, hidi toku a gər kita Dabawəzləw a tala tik. ³⁰ A tala ngatoku, ndiri pe ta daba hini a daligi, sembe tan da dakun, aza maparam ti məcigi. ³¹ Ta nja takana hidi geh nəv tokon a zakay di ka ham kəsəm Yesu wər, macah kita Dabawəzləw a yaha a tala tokon kun.

³² Dabawəzləw mata diya tokon beni wa toku a may ka ngəz tokon, ngam a pic ta va ka zla kita ndiri ta talalay, min tokon ka nja a nin kun. †††

³³ Yo galamayigi, hin ta nja ka bas kad ka ham kəsəm Yesu, hine lap talan hini kərap kad kay. ³⁴ Hidi mangar metis a ngacen wər, mata hamay kən tik daka ita za. Hi diyu wa toku kun wər, bas hini, hin ta nja ka bas kad ka ham kəsəm Yesu a va ka da kita Dabawəzləw a tala hini.

Yo labar maparam wər, sey ta vay ita hini za hidi ka cəba tokon.

Labar a tala sembe, Mid Dabawəzləw ta nja ka vələten a ndirigi

12 Tá nja cah, ta va ka ləwa hini a tala sembe pana pana, *Mid Dabawəzləw ta nja ka vələten a ndiri-

† 11:22 Zak 2:5-6 †† 11:23 10:16; Mat 26:26-28 † 11:25 yəwən lap: Jer 31:31-34; Luk 22:20; 2Ko 3:6; Hib 8:6; bebiz: Exo †† 11:26 Mat 26:29 †† 11:27 11:20-22; Hib 10:29 ††† 11:28 2Ko 13:5 ††† 11:32 Hib 12:5-6; Kzl 3:19

gi, ka həli kəzəd a sin. Galamayigi, ta may hini ka sən kəni toku ninek ninek.

² Hin ti sənu, mandala hine səba katəf *Kiristu kese kun, mazuko hini a nja ka ngazl hini ka səba zukogi pana pana mangar a ləwigi dakun. ³ Tá nja cah, zuko a mar hini baba kun, *Mid Dabawəzləw a nja ka diya kəzəd tik a tala hini. Aza ta may, hini ka sən kpal Mid Dabawəzləw ege zuko za. Hidi mangar Mid Dabawəzləw a tala tik, hidi toku a ra Yesu kun. Wa sin dere hidi a mbay ka ngar ka talan tik: «Yesu ada hidi Maday,» ata dakun, sey Mid Dabawəzləw a tala tik. ††

⁴ Min tokon ti sənu, Mid Dabawəzləw wər, takan á gindik. Ama a nja ka vəl sembe pana pana a ndirigi ka həli kəzəd a sin. †††⁵ Maday tokon Yesu takan á gindik, aza a nja ka vəl kəzəd pana pana a ndirigi. †††⁶ Aza Dabawəzləw takan á gindik dere, aza a nja ka vəl kula ndukun a ndirigi ka diyi kəzəd pana pana, ko nayi a kəzəd tik. ⁷ Mid Dabawəzləw acin á nja ka diya kəzəd tik a nəv tokon. Aza a nja ka diyu, mini ka zleb kəsəm tokon kəsəm kəsəm ka səba katəf Kiristu. †††⁸ Hidi maparam, Mid Dabawəzləw a nja ka vələten sembe ka ced bən Dabawəzləw a ndirigi. Hidi maparam dere, Mid Dabawəzləw a nja ka vələten sembe ka ced labar a ndukun talan menekin. ⁹ A hidi maparam, a nja ka vələten sembe ka ca talan ka Dabawəzləw a nəv ma takan ko a pu, hidi maparam, a nja ka vələten sembe ka bit ma dal daligi. ¹⁰ Mid Dabawəzləw ma takanna səb a nja ka vələten sembe a hidi maparam ka diya bən bən kən, hidi maparam, a nja ka vələten sembe ka ced labar ma yaha á zləra Dabawəzləw za, hidi maparam, a nja ka vələten sembe ka sən kpal Mid Dabawəzləw ege zuko za, hidi maparam, a nja ka vələten sembe ka ləwa yəwən ma mangar a sən kun, aza hidi maparam, a nja ka vələten sembe ka sən pala madaba ma ngatoku a ngar a ndata, a ngar a ndata. †††¹¹ Sembe na diya kəzəd pana pana titoku kərap, Mid Dabawəzləw ma takanna səb á nja ka vəlu, aza a nja ka vələten, wa nja nəv tik mata mayu ko a nayi. ††

Pol a sla ndiri Ekilesiya a kən ma pana pana ta kəsəm hidi memilin

¹² Hidi ti sən tokon, kəsəm hidi memilin wər takan, ama kən pana pana ka zlimi ka zlimi a nin. Ko kən pana pana a kəsəm hidi, a nja ka lap kad, ka nja ka kəsəm ma takan. Yo min tokon ndiri *Kiristu wa sin dere, †††¹³ min tokon ti nja wa nja kən pana pana ta kəsəm hidi memilin. Aza a pic *batsma tokon, *Mid Dabawəzləw ti lap tokon kad ba, ka nja ka kəsəm Yesu ma takan. Min tokon kərap, ko *Yahudiyagi, ko Yahudiyagi dakun, ko balamigi, ko ndiri ma mari talan

§ 12:2 8:4-6; Esa 44:9-20; Gal 4:8 †† 12:3 1Za 4:2-3; Rom 10:9 ††† 12:4 12:27-14:40; Rom 12:6-8; Efe 4:4 †† 12:5 12:28-30 ††† 12:7 14:26 †† 12:10 14:5; Kmy 2:4 †† 12:11 7:7; Rom 12:3; Efe 4:7; 1Pi 4:10 ††† 12:12 12:27

tan, min tokon kərap ti jan Mid Dabawəzləv ma takana. †

¹⁴ Hin ti sənu, kəsəm hidi memilin wər, kən ma takan ada ta nin á gindik kun, kən pana pana a nin. ¹⁵ Yo pic maparam, ngaz ti ngar: «Kay kata lap a kəsəm kun, ngam kata səka zləra ďakun,» ko mata ngar wa toku, sin lap a kəsəm kun vu? ¹⁶ Aza zlimi dere ti ngar: «Kay kata lap kəsəm kun, ngam kata səka hərə ďakun,» sin lap a kəsəm kun vu? ¹⁷ Ta nja takana, hərə a nja ka kəsəm tutu wər, zlimi da ďakun, ka zlimi lay acin a nja siki? Yaw ta nja takana, zlimi a nja ka kəsəm tutu wər, micin da ďakun, ka sən nji kən acin a nja siki?

¹⁸ Hi ləma, Dabawəzləv ti cəba kən pana pana a kəsəm hidi, wa nja nəv tik mata may. ¹⁹ Ta nja takana, Dabawəzləv mata diya kəsəm a kən pana pana ďakun, macah a va ka nja ka kəsəm kun. ²⁰ Tá nja cah acin kəsəm wər takan, ama kən pana pana ta nja a nin. ²¹ Mata nja wa nja ngatoku, hərə a ngaren a zləra: «Ta mayoh ďakun» ata ďakun. Talan dere a ngaren a ngaz: «Ta mayoh ďakun» ata ďakun. ²² Hidi ti sənu, kən maparamigi ta kəsəm, hidi ta nja ka saf tokon ka kən ma gəc gəc, sinigi da ďakun wər, hidi a va ka məc. ²³ Aza kən ta kəsəm tokon, hidi ta nja ka saf tokon wa nja kula kən kun, sin azal ba ada hidi ta nja ka diya hərə tokon dekka a nin. Aza dere kən ta kəsəm tokon, hidi ta nja ka bohu a hərə ndirigi, sin ada hidi ta nja ka kaw talan tokon a sin azal ba. ²⁴ Gara na kula kən ta kəsəm tokon, ndirigi ta nja ka ləma ta, nep hidi a ca talan azal a nin kun. Hi ləma, Dabawəzləv ti diya kən ta kəsəm hidi memilin, hərə tik ka nja dekka ka kən mangar kula kula kən kun. ²⁵ Ti diyu wa toku, kəsəm ka nja takan, manja kpal za. Ti may, kən ta kəsəm kərap ka zlebi kəsəm tan kəsəm kəsəm. ²⁶ Ko kən takan ta kəsəm a dal, ma fəna tik kərap a si beni dere. Aza hidi ti ca kən takan ta kəsəm tokon ka kula kən, ma fəna tik a bebeligi dere. ††

²⁷ Yo na hini acin, hin kərap hin ti lap kad, ka nja ka kəsəm Kiristu. Aza ko nayi ti mbad ka kən ta kəsəm tik. ††† Dabawəzləv ti ted hini, ndiri Ekilesiya ka diya kəzəd pana pana. Ci talan ndiri Ekilesiya, Dabawəzləv mata tedu, ada *makatəf Yesu gi. Ma səray tik, ti ted ndiri ma cedi labar ma yaha á zləra Dabawəzləv za a ndirigi. Ma makad tik, ti ted ndiri ma nja ka jəkwaneten kən a ndirigi. Ti vəleten sembe a ndiri maparam ka diyi ban ban kən, a ndiri maparam ka bit ma dal daligi. A ndiri maparam ti vəleten sembe ka zlebeten a celegi. Ndiri maparam ti ted ta ka ndiri ma cəba ma ta daba ndiri Ekilesiyagi. A ndiri maparam dere a nimin ti vəleten sembe ka ləwi yəwən ma mangar a sən ta ďakun. ††

²⁹ Yo hi ləma, min tokon kərap wər makatəf Yesu gi ďakun, ko nayi, ti vəl tokon kəzəd pana. Min tokon

kərap ma nja ka ced labar ma yaha á zləra Dabawəzləv za a ndirigi ďakun, min tokon kərap ma nja ka jəkwaneten kən a ndirigi ďakun, aza min tokon kərap dere ma nja ka diya ban ban kən kun. ³⁰ Min tokon kərap ma nja ka bit ma dal dal kun, min tokon kərap ma nja ka ləwa yəwən ma manja sən kun, aza min tokon kərap ma nja ka sən ced pala madaba ma manja sən toku kun dere, ama ko nayi a kəzəd tik, Dabawəzləv mata vəlen a zləra. ³¹ Tá nja cah acin, hi gər kən meze madayigi ta daba kən titoku, Mid Dabawəzləv ka vəl hini. Ama ta may ka ced hini kula kən má day za ka kəni toku kərap. ††

Kula kən ada hidi ka may cala tokon

13 Ko kati ləwa ma ndiri pana pana, ko ma *mazlən Dabawəzləv gi, aza ta mar nəv menekin na may cala da ďakun wər, ma kərap ta va ka cedu, ta ləwa ma kahay wa nja masa, ndirigi ta nja ka pəm ta ka gi day day, baw wa nja falam ma nja ka gi day day. †††† Ko Dabawəzləv ti vəl ka sembe na ced labar ma yaha á zləra tik za a ndirigi, ko kati sən geh nəv Dabawəzləv baw bən ta nəv tik, ko kati ca talan ka Dabawəzləv gəga ka ngaren a cadak: «A slid ma va a watoku za» slid va tik, aza ta may cala da ďakun wər, kən kərap ta nja ka diyu, ta diya kən kahay. ††† Ko kati baw kən, kata mata maru kərap wak waketən a ndirigi, ko kati vəl talan da ka fi kigi ka kuhu a tala ta səba katəf Kiristu, aza ta may cala da ďakun wər, kəni toku kərap a va ka zleb ka ďakun, a va ka nja ka kən kahay. ††

⁴ Gara hidi ma mar nəv menekin na may celegi, ko hidi ti diyen kən, a nja ka bərəs, aza a nja ka diyaten kən menekin a ndirigi. Hidi ma nja ka may celegi a sərəh kun, a diya pəla pəla ďakun, a gəl talan tik kun, ⁵ a ndəv ka ma hirre ka diya kən weli kun, a diya kən na talan tik á gindik kun, a bas nəv njod kun, aza a kaw calambəlay tik a nəv kun. †††† Hidi ma nja ka may celen, ti ləma celen a diya ma ngav ngav wər, nəv tik a nja ka hamen. Sey nəv tik a nja ka bebel a kəzəd menekin. ⁷ Hidi ma mar nəv menekin na may celen, ko ma ngav ngav mi, a nja ka bərəsay tik. Ko a lib kən mi, a nja ka zer nəv tik yac kad a celen, aza talan tik genna ka Dabawəzləv ko a pu. Aza a nja ka bərəs kad a lib kən kərap səb dere.

⁸ Gara hidi ma mar nəv menekin na may celegi wər, ko a pu menekin ta nəv tik toku a kəray kun. Ndiri ma nja ka cedi labar ma yaha á zləra Dabawəzləv za a ndirigi, pic takan sinigi a va ka ced ta baba kun. Yəwən ma mangar a zlimi ďakun, ndirigi ta nja ka ləwa ta, a va ka kəray, aza ndiri ma nja ka gehi nəv Dabawəzləv, pic takan a va ka geh ta baba kun. †††† Hi ləma, nja

† 12:13 Gal 3:27-28 †† 12:26 Rom 12:15; 2Ko 11:29 † 12:27 6:15; 10:17; 12:12; Rom 12:4-5; Efe 4:4, 16; 5:30 †† 12:28 12:8-10; 14:1-4; Kmy 13:1; 15:32; Efe 4:11-12

†† 12:31 14:1 ††† 13:1 8:1; Rom 13:8-10 ††† 13:1 2Ko 12:3-4 § 13:2 12:8; Mat 7:22; 17:20 ††† 13:3 Dan 3:19-20; Mat 19:21 ††† 13:5 10:33; Pro 10:12; Fil 2:4 ††† 13:8 12:10; 14:1-5

tokon ta talalay cah, hidi ma tæd gæga ka sæn kæn ta næv Dabawæzlæv kæræp ða ðakun. Aza labar ma nja ka yaha á zleræ Dabawæzlæv za, Dabawæzlæv a ced tokon pisled pisled kæræp kað kun, a nja ka fæna. ¹⁰ Ama ta sla za, Dabawæzlæv a va ka ðaf tokon kænî toku kæræp kængay kængay a gibe tokon. Labar ma va ka fæna kað manja sæn ða baba kun.

¹¹ Mandala kata kærti a wilin, ta nja ka læwa wa nja wærigi, ta nja ka bæn wa nja wærigi, aza ndukun talan ða wa nja wærigi ðere. Ama kata mata sæn ma za, kæn ta nja ka ðiyu ka na kærti, ta ðiyu baba kun.

¹² Hi læma, a talalay cah, kæn hidi ta nja ka saf tokon, a læma ninek ninek kun, wa nja ðærugal ma ngav ngav, mangar hidi a læma hæra a lib tik ninek ninek kun. Ama pic takan, hidi a va ka læma tokon kæn toku kæræp kængay kængay. Tá nja cah, hidi a sæn tokon kæn ma-paramigi kæræp pisled pisled kun. Ama ta sla za, ni va ka sæn tokon kæn kæræp ninek ninek, wa nja Dabawæzlæv ta sæn tokon cah. [†]

¹³ Ta ced hini, tá nja cah kæn pana pana makad ðaha mangar a way kun: Ca talan ka Dabawæzlæv, ca talan genna ka kæn, Dabawæzlæv ta va ka vøl tokon, aza mar næv menekin na may cala tokon. Ama kula kæn má day za a daba kæn ma makad titoku, aða hidi ka mar næv menekin na may cala tokon. ^{††}

Hidi ma ced labar ma yaha á zleræ Dabawæzlæv za baw hidi ma læwa yæwæn ma mangar a sæn kun

14 Tá nja cah acin hi may colo hini. Hi gær sembe pana pana, *Mid Dabawæzlæv ta nja ka vøleten a ndirigi. A daba sembe pana pana titoku, hine gær day za sembe na ced labar ma yaha á zleræ Dabawæzlæv za.

^{‡2} Hi læma, hidi ma nja ka læwa yæwæn ma mangar a sæn kun a læwaten a ndirigi ðakun, a nja ka læwen a Dabawæzlæv, ngam ndirigi a zlim ta ðakun. Mid Dabawæzlæv á vølen sembe wa sin, ka læwa ma ma boh boh. ^{‡3} Gara hidi ma nja ka ced labar ma yaha á zleræ Dabawæzlæv za a ndirigi wær, ndirigi a nja ka zlim ta. Labar toku a nja ka zlebeten ka sæba katæf Kiristu, a nja ka vøleten bæræs, aza a nja ka bæræp næv tan kað. ⁴ Hidi ma nja ka ced yæwæn ma mangar a sæn kun, a nja ka cedu ka zleb talan tik á gindik, na ndiri tem kun. Ama hidi ma nja ka ced labar ma yaha á zleræ Dabawæzlæv za, a nja ka zleb ndiri Ekilesiya kæræp ka sæba katæf Kiristu. ^{‡‡}

⁵ Kata mata may wær, hin kæræp ka sæn læwa yæwæn ma mangar a sæn kun. Ama kata mata may day za wær, hini ka sæn ced labar ma yaha á zleræ Dabawæzlæv za. A tala mi, hidi ma nja ka ced labar ma yaha á zleræ Dabawæzlæv za, a nja ka zleb ndirigi day za ka hidi ma nja ka ced yæwæn ma mangar a sæn kun. Hidi ma nja

[†] 13:12 Rom 8:24; 2Ko 5:7; Dabawæzlæv a sæn tokon: 8:3; Gal 4:9
^{††} 13:13 Kol 1:4-5; 1Te 1:2-3; Tit 2:2; Hib 10:22-24; 1Za 4:16 † 14:1
 13:8 †† 14:2 12:10 †† 14:4 14:26

ka ced yæwæn ma mangar a sæn kun, sey hidi ma-param ka ced pala madaba ma tik kpay kpay kað kama ka zleb ndiri Ekilesiya ka sæba katæf Kiristu. ^{‡‡}

⁶ Galamayigi, tátoku kati vay ita hini, aza kati læwa hini a yæwæn ma mangar a sæn kun, a va ka zleb hini vu? Awu a va ka zleb hini ko kedirek kun. Ama kati vay ka ced hini ma ma boh boh ta lib Dabawæzlæv kpay kpay kað, akun kati bæn hini, akun kati ced hini labar ma yaha á zleræ Dabawæzlæv za, akun kati jækwan hini kæn maparam, ngatitoku wær, a va ka zleb hini duze.

⁷ Hi læma hidi ma ca sesere, akun ma ca tundon, a gi ninek ninek kun wær, ka sæn cek dirfi tik acin a nja siki?

⁸ Hidi ti ca falam na læm, aza falam tik a gi ninek ninek kun wær, hidi ma va ka jaw libi ka va ka læm ðaha vu?

⁹ Aza wa sin ðere, hin ma nja ka ced yæwæn ma mangar a sæn kun a ndirigi. Sinigi a zlimi pala madaba ma tik kun wær, ngatoku hi læwen a mid ma ca.

¹⁰ Hin ti sænu, a talalay cah læwa pana pana ðaha. Ko sæban siki a nja ka læwigi a ma zla mæmæd tan. ¹¹ Hidi ti læwa ka a ma tik, aza ta sænu ðakun, a nja na ngar, a hæra ða sin muluk, aza kata muluk ðere a hæra tik. ¹² Ta ced hini, hin ma nja ka gær sembe, Mid Dabawæzlæv ta nja ka vøleten a ndirigi, hi ðækæb Dabawæzlæv day za, ka vøl hini sembe ma va ka zleb ndiri Ekilesiya ka sæba katæf Kiristu ninek ninek. ¹³ Aza hidi ma nja ka ced yæwæn ma mangar a sæn kun a ndirigi, mata ðækæb Dabawæzlæv ka vølen sembe ka sæn ced pala madaba ma toku sæka a ndirigi.

¹⁴ Hi læma, hidi ma nja ka ðækæb Dabawæzlæv a yæwæn ma mangar a sæn kun, Mid Dabawæzlæv ta næv tik a læwa á gindik. Ama a sæn pala madaba ma tik kun.

¹⁵ Yo tátoku mata nja wa nja ngatoku, ka ðiya acin a nja siki? Hidi ma va ka ðækæb Dabawæzlæv, mata ðækæbu a yæwæn ma mangar a sæn kun, aza mata ðækæbu sæb a ndukun talan tik sæka. Aza ðere, hidi ma va ka ca dirfi, mata cu a yæwæn ma mangar a sæn kun, aza mata cu sæka a ndukun talan tik. ¹⁶ A tala mi, a picah hidi a ngaren soko soko a Dabawæzlæv a yæwæn ma mangar a sæn kun, yaw hidi mangar a zlimi ðakun ka ngar: «*Amen, mata nja wa sin» acin a nja siki? A va ka ngar Amen kun. A va ka njay tik sæb tete'w kað, ngam a zlimi ðakun. ^{‡‡‡17} Ko hidi toku a ngaren soko a Dabawæzlæv a kula ma menekin, hidi ta jakwar tik, labar toku a va ka zleben ka katæf Kiristu vu? Awu a zleben kun.

¹⁸ Yo, kata Pol ta fol Dabawæzlæv, ngam ta sæn læwa a yæwæn ma mangar a sæn kun day ka hini kæræp. ¹⁹ Ama ko mata nja wa nja ngatoku, kati va a daba ndiri Ekilesiya wær, ta va ka cedeten ma pana pana jebin á gindik a ndukun talan ða ka slæk ta a talan, á tala ka læwaten pe kahay kahay a yæwæn ma mangar a sæn kun.

²⁰ Galamayigi, bæn hini ta njá ka nja, wa nja na wærigi

^{‡‡‡} 14:5 Nom 11:29 ^{‡‡‡} 14:16 Amen: 2Ko 1:20

kun, ama mata nja wa nja na gəbataligi. Gara na nja hini wər, hine nja wa nja kərti mawar, mangar a sən diya tireh kese kun. ^{†21} Ane deftere Dabawəzləw ti lalab ta:

Dabawəzləw a ngar:

«Ta va ka zlən ndiri ma nja ka ləwi ma pana pana a daba ndiri da.

A va ka cedeten labar da a yəwən ma mangar a sən ta dakun.

Yo kati sənu, ko kati diya wa toku wər, ndiri da a va ka yəki ma da dakun.» ^{††}

²² Labar toku a daf tokon, Mid Dabawəzləw ta nja ka vəleten sembe na ləwa yəwən ma mangar a sən kun a ndirigi, a nja ka vəleten, ngam ndiri mangar a ci talan ka Kiristu kun, ka sən ta á nin za, sinigi pana. Gara na sembe Mid Dabawəzləw na ced labar ma yaha á zləra Dabawəzləw za wər, na ndiri ma ci talan ka Kiristu, na ndiri kərap kun.

²³ Yo a picah hin ndiri Ekilesiya kərap hin ti bas kad ba, aza hin kərap hine ləwa a yəwən ma mangar a sən kun. Aza ndiri mangar a ci talan ka Kiristu kun, akun mangar a səni kən toku kun, ti vayigi a daba hini, aza ti jan hini wa toku, a va ka ngarigi: «Ndiri cah a hari ma wəya.» ^{‡24} Ama hin ti bas kad ba, aza hin kərap, hine ced labar ma yaha á zləra Dabawəzləw za, ko hidi mangar a ca talan ka Kiristu kun, ko hidi mangar a sən kən toku kun, ti vay a daba hini, aza ti zlimi wər, labar toku a va ka geh nəv tik, aza a va ka sən ma ngav ngav tik. ²⁵ Bən tik ma ngav ngav a va ka fara gbəmgbalay. Ka dawən tik njod gawla toku a va ka dəb gbərəw kad ka fol Dabawəzləw, aza a va ka ngar: «Ase Dabawəzləw a daba hini duze kun va.» ^{††}

Hin ta nja ka bas kad, hine diya kən kərap a katəf tik

²⁶ Yo galamayigi tá nja cah acin, hidi ka diya tokon a nja siki? Hi ləma, hin ta nja ka bas kad, hidi maparam ta daba hini a ca dirfi, hidi maparam a jəkwaneten kən a ndirigi, hidi maparam a cedeten labar ma boh boh ta lib Dabawəzləw kpay kpay kad, hidi maparam a ləwa a yəwən ma mangar a sən kun, aza hidi maparam a ced pala madaba ma toku kpay kpay kad. Kən titoku, hin ta nja ka diyu kərap, macah ka zleb colo hini ka səba katəf Kiristu. ^{‡‡27} Ndiri ma nja ka ləwi yəwən ma mangar a sən kun, mata njigi səray akun makad. Aza mata ləwigi ka dawən ka dawən. Aza hidi ma sən ced pala madaba ma tik ka ngəm ka nja daha dère. ²⁸ Hidi ma sən ced pala madaba ma tik da dakun wər, ndiri ma nja ka ləwi yəwən ma mangar a sən kun toku mata njay tan tete'w kad a daba ndiri Ekilesiya, aza mata ləwigi ka na talan tan tete Dabawəzləw. ²⁹ Gara ndiri ma nja ka cedi labar ma yaha á zləra Dabawəzləw za,

† 14:20 Efe 4:14 †† 14:21 Esa 28:11-12; Deu 28:49 ‡ 14:23 Kmy 2:13 †† 14:25 Esa 45:14; Zan 4:17-19 ‡‡ 14:26 8:1; 12:7-10; 14:4; Efe 4:11-13

mata njigi səray, akun makad dère. Aza ma fəna ndirigi mata zlimi ma zlimi zlimi ka sən ta, labar ta ced ta, wa sin duze vu? Wa sin kun vu? ^{‡‡30} Hidi maparam a wilin be be a ced hini labar, aza njod hidi maparam ta daba hini ti jan labar maparam ma yaha á zləra Dabawəzləw za ka ced hini, ci hidi toku mata nja tete'w kad, hini ka zlimi yəwən labar toku. ³¹ Ninek hini kərap ka ced labar ma yaha á zləra Dabawəzləw za a ndirigi. Ama sey hini ka cedu ka dawən ka dawən, di ka va ninek a ndukun talan ndirigi, ka jan ka gəligi a lib labar Dabawəzləw. ³² Hi ləma, hidi ma nja ka ced labar ma yaha á zləra Dabawəzləw za a ndirigi, sin á mar labar toku, sin ta njá ka nabər á nabər kun. ³³ Ngam Dabawəzləw a may hidi ka diya tokon kən hirre kun. A may hidi ka njigi nja menekin.

Ta may wərti hini ka njigi wa nja wərti maparamigi ta nja ka njigi a daba ndiri Ekilesiya ka lay ka lay. ^{‡‡34} Hin ta nja ka bas kad, hi njá ka kereten katəf ka ləwigi kun, sey mata njigi tete'w kad. Ngam ti lalab ta a lib deftere Dabawəzləw: «Mata gəci talan tan kad ta.» ^{§35} Ti may ta ka nehi kən, ta njá ka neh ta a lib bas kun, mata va nehi ze le tan ita. Wərti ka ced ma a daba ndiri Ekilesiya kən weli.

³⁶ Hin ti may ka gabəz a tala labar toku wər, hine bənu a zakay: Labar Dabawəzləw wər, a tar á liblay hini za vu? Aza labar tik a diyaten a hini á gindik vu? ³⁷ Yo, hidi ti sən, a ced labar ma yaha á zləra Dabawəzləw za, akun ti sən, sembe Mid Dabawəzləw a tala tik, a va ka sənu, labar kata mata ced hini toku, Maday tokon Yesu á ngar wa sin. ^{§†38} Hidi toku a yək ma da toku kun wər, Dabawəzləw dère a va ka yək gawla toku kun.

³⁹ Tá nja cah acin galamayigi, hi gər sembe Mid Dabawəzləw ka ced labar ma yaha á zləra Dabawəzləw za. Ndiri ma nja ka ləwi yəwən ma mangar a sən kun, hi njá ka tak ta kad kun. ^{§††40} Kən kərap, hi diyu ninek ninek a katəf tik. ^{§†}

Yesu ti mbəlahə a civi za

15 Galamayigi, ta dasl hini talan ka Nawər Menekin, kata mata ced hini kamatakan. Hin ti yək labar toku, aza hin ti ca talan a nin. ^{§††2} Hin ti kaw labar toku zləra səsəray, wa nja kata mata ced hini wər, sin á va ka bit hini. Hi kawu a zləra səsəray kun wər, hi ca talan kahay. ^{§†}

³ Labar, kata mata janu a zləra *Kiristu, kati ced hini kamatakan. Labar toku kula labar meze maday a tala Kiristu. Ti məc a tala *ma ngav ngav tokon, kap kap wa nja mata lalab ta kamatakan a lib deftere Dabawəzləw. ^{§†4} Mata məc za, ti məd ta kad. Ka wan səray ma makad tik, Dabawəzləw ti mbəla a civi za, wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləw. ^{§§†5} Mata mbəla a civi

‡‡† 14:29 Kmy 17:11; 1Te 5:21 ‡‡‡ 14:33 7:15 § 14:34 11:3; Efe 5:22; 1Ti 2:12 §† 14:37 1Za 4:6 §†† 14:39 14:1, 5 §† 14:40 14:33

za, ti daf talan tik a Piyer. Ka dawən tik, ti daf talan tik a ndiri ta zəđ ngaz tik ma guđ a tala səray dere. ⁶ Pic maparam a nimin, ti daf talan tik a cala tokon ma nja ka səba ta kamatakan. Ndiri toku pegi, day ka ndiri bələk jebin. Kúlá a picah, pala maday ndiri toku a wilin a vere, aza ma fəna tik ti məcigi. ⁷ Ka dawən tik, ti daf talan tik a Zak baw a *makatəf tegi kərap. ^{††}

⁸ Mata daf talan tik a ndiri toku kərap za, mátá daf talan tik a kata Pol acin. A pic tik, kata wa nja kərti mawar mangar təra mbu a təđ kese kun. ⁹ Ta təđ gəga ka nja ka makatəf tik kun. A tala mi, kamatakan kati diyaten tireh a ndiri Ekilesiya Dabawəzləv. A tala ngatoku ta təđ gəga ka ca kigi ka makatəf Yesu đakun. ^{††} ^{††10} Ama Dabawəzləv a menekin tik ti ca ka ka makatəf Yesu səb. Aza menekin tik mata diya ka, a nja ka kən kahay kun, kati diya kəzəđ day ka makatəf Yesu gi kərap. Ama kəzəđ toku katá diyu a sembe đa đakun. Dabawəzləv a menekin tik á vəl ka sembe na bərəs, kata ka diya tik. ^{†††}

¹¹ Tá nja cah acin, ko labar a tala Kiristu, kata ta nja ka cedeten a ndirigi, ko labar a tala Kiristu, makatəf Yesu maparamigi ta nja ka ced tegi, kərap takanna səb, aza hin ti yəku dere wa nja hin mata zlimu a zləra kini. ^{††}

Ndirigi a va ka mbəlahigi a civi za dere

¹² Labar min ta nja ka cedeten a ndirigi, mi nja ka cedeten *Kiristu ti mbəla a civi za. Mata nja wa nja ngatoku, ndirigi maparam ta daba hini a nja ka ngarigi acin, ma məc məc a va ka mbəlahigi za đakun toku, a tala mi? ¹³ Ti nja duze, ma məc məcigi a va ka mbəlahigi a civi za đakun wər, Kiristu a mbəlahi za đakun dere. ¹⁴ Ta nja takana Kiristu a mbəlahi za đakun wər, labar min ta nja ka ced hini a va ka nja ka kən kahay, aza ko hin ti ca talan a nin, hi ca talan ka kən kahay dere. ¹⁵ Aza dere a nja na ngar, mi mbanen ma a Dabawəzləv a madaba, ngam min ti cedeten a ndirigi, Dabawəzləv ti mbəla Kiristu zaba. Ti nja, ma məc məcigi a va ka mbəlahigi za đakun wər, Dabawəzləv ka mbəlahi Kiristu za acin a nja siki? ^{§16} Ti nja, ma məc məcigi a va ka mbəlahigi a civi za đakun wər, Dabawəzləv a mbəla Kiristu za đakun dere. ¹⁷ Yo, ta nja takana Kiristu a mbəla za đakun wər, macah hi va ka ca talan ka sin kahay, aza *ma ngav ngav hini, Dabawəzləv a zeru kad kun dere. ^{§†18} Aza ndiri ma ci talan ka Kiristu ma məc za, ti lekwigi dere. ^{§††19} Ti nja, talan tokon gena ka Kiristu ka jan menekin tik a talalay wacah á

gindik wər, saha ta talan tokon a va ka nja day ka na ndiri kərap.

²⁰ Ama ta ced hini, Kiristu wər ti mbəla a civi zaba duze. A tala ngatoku, min tokon ti sənu, ndiri ma məc məc a va ka mbəlahigi a civi za dere. ^{§†21} Hidi takan áda ma da məc ka gbam talalay. Gawla toku Adamu. Aza wa sin dere hidi takan áda ma zlər katəf, ndiri ma məc məc ka mbəlahigi a civi za. Gawla toku ada Kiristu. ^{§†22} Ndiri kərap a məcigi đigbe Adamu, ngam səban tik. Aza ndiri kərap a va ka mbəlahigi a civi za đigbe Kiristu, ngam ti lapigi a sin. ^{§†23} Ta ced hini, ndiri kərap a va ka mbəlahigi ka məc za, ama a va ka mbəlahigi səb ka dawən ka dawən. Kiristu ada ci hidi ma mbəlahi pəpəla. A pic sin ta va ka cəbaha, ndiri ma səbi katəf tik a va ka mbəlahigi za dere. ^{§†24} Ka dawən tik, Kiristu a va ka mar lay ka lekw sembe masərəfigi tete bay tan kərap, baw sembe ma mari layigi kərap, aza talalay a va ka way acin. A pic tik acin, a va ka keren lay a Cin Dabawəzləv ka maru. ^{§†25} Ngam Dabawəzləv a may Kiristu ka nja ka bay kúlá ka pic, sin ta va ka bəreten ngaz ka calambəlay tegi kərap ka wəla. ^{§§26} Zal zal calambəlay ta va ka bəren ngaz ka wəla toku ada mamən məc. ^{§§27} Ane liđ deftere Dabawəzləv ti lalab ta: «Dabawəzləv ti baw kən kərap, ti vələn a zləra ka maru.» Mata ngarigi wa nja ngatoku toku, sin a talan tik səka a daba kən, Kiristu ta va ka maru đakun.

¹⁸²⁸ Aza Kiristu, Kərti Dabawəzləv ta va ka həl bay ka mar kən kərap, a va ka wan talan kad a Cin ma vələn kən kərap ka maru toku, kən kərap ka nja a liđ zləra Dabawəzləv acin. ¹⁹

²⁹ Yo hi đasl talan dere ka ndiri ma nja ka jani *batisma meze na ndiri ma məc məc. Ta nja takana ndiri ma məc məc a va ka mbəlahigi za đakun wər, a va ka diyi batisma toku acin kemi? A diya ta səb kahay. ³⁰ Ta nja takana ndiri ma məc məc a mbəlahigi za đakun wər, kata ka sa beni kepic kepic mbeh ka lekw micin da wər kemi? ²⁰³¹ Galamayigi, ta ced hini, kepic kepic micin da a nja ka nja mbeh ka lekw. Labar ngacah duze, wa nja labar, ta nja ka fol hini a sin a gibe Maday tokon Yesu Kiristu. ²¹³² Ane liblay Efez cah ndiri pe ti diya ki ma, wa nja kən soson ta nja ka ngabi kəsəm. Yo ta nja takana cah kəray ka nja da tane tala hayək a wacah á gindik wər, macah ta va ka sa beni kahay səb. Ta nja takana cah acin, ndiri ma məc məc a va ka mbəlahigi za đakun wər, səwan hidi ta diyay tokon wa nja ndirigi ta nja ka ngarigi: «Hidi ta say tokon kən sa, aza hidi ta həna gadəbəlak tokon ka pu məc.» ²²

³³ Ama ta ced hini, hi kaw talan hini. Hi njá ka lap a daba ndiri ma nja ka diyi ma ngav ngav kun, ngam ma

§†† 15:1 Gal 1:11 §† 15:2 Gal 2:1-2 §† 15:3 11:23; Esa 53:5-12
§§† 15:4 Zon 2:1; Mat 12:40; Zan 20:9; Kmy 2:24-31 † 15:5 Mat
28:16-17; Luk 24:34, 36; Zan 20:19 †† 15:7 Luk 24:50 † 15:8 9:1; Gal
1:15-16; Kmy 9:3-6 †† 15:9 1Ti 1:12-16 †† 15:9 Efe 3:8; Gal 1:13-14
††† 15:10 2Ko 11:23 ††† 15:11 1:12; Gal 1:17-18; 2:6-9 § 15:15
Kmy 1:22; 4:33; 5:30-32 §† 15:17 15:3; Rom 4:25 §†† 15:18 1Te 4:13

§† 15:20 6:14; Kol 1:18 §†† 15:21 15:45-49; Gen 3:17-19; Rom
5:12, 14, 18 §† 15:22 2Ko 5:17 §† 15:23 15:51-52; 1Te 4:16
§§† 15:24 Dan 2:44 §§† 15:25 Dir 110:1; Mat 22:44 §§§ 15:26 Kzl
1:18; 20:14; 21:4 18 15:27 Dir 8:6 19 15:28 Rom 11:36 20 15:30
Rom 8:36 21 15:31 2Ko 4:10-11 22 15:32 Esa 22:13; Luk 12:19-20;
2Ko 1:8

ngav ngav tan a va ka zlan hini. ³⁴ Hi bu ndukun talan hini za, aza hine diya kən wa nja Dabawəzləv ta may. Yo ta ced hini, ndiri maparam ta daba hini a səni Dabawəzləv kese kun. Kata mata ngar wa nja ngatoku toku, weli ka zəm hini. †

Labar a tala yəwən kəsəm, ndirigi ta va ka mbəlahigi a sin

³⁵ Hidi maparam a ngar: «Ma məc məcigi a va ka mbəlahi a civi za a nja siki ta? Ta mbəlahigi za, viren kəsəm tan mangar ti wəra a va ka nja wa siki?» ³⁶ Yo hidi ma ngar wa nja ngatoku, wəya. Hidi ti zləka sesin kən a wili, a nja ka wəra zakay kama ka təv kun vu? †³⁷ Hidi ta nja ka zləku, hidi a nja ka zləka ken kun, hidi a nja ka zləka sesin kən, wa nja hidi ta nja ka zləka tokon ndirimi, akun sesin kən maparam. ³⁸ Ta təv za, Dabawəzləv á nja ka diya kəsəm tik wa nja sin mata may. Ko sesin kən siki, a kəsəm tik. †³⁹ Aza kən kərap nja micin, kəsəm tan pana. Kəsəm hidi memilin pana, kəsəm kən soson pana, kəsəm vikin pana, aza kəsəm kilif pana. ⁴⁰ Kən maparam dāha a wəzləv, aza kən maparam dāha a tala hayək a wacah. Ngəm kən ta wəzləv pana, ngəm kən ta tala hayək pana dère. ⁴¹ Pic, kəngay tik pana, təra, kəngay tik pana, gəməzla, kəngay tik pana, aza gəməzlagi kərap, kəngay tan takanna kun.

⁴² Yo ndiri ma va ka mbəlahigi a civi za, na tan a va ka njigi wa sin dère. Viren kəsəm, hidi ta nja ka məd kađ, a nja ka wəra. Ama yəwən kəsəm, hidi ta va ka jan tokon ka dawən mbəla tokon a civi za, sin a wəra dakun. ⁴³ Viren kəsəm, hidi ta nja ka məd kađ, a ngəm kun, aza sembe tik da dakun. Ama yəwən kəsəm hidi, hidi ta va ka jan tokon ka dawən mbəla tokon a civi za, sin ngəm tik ninékun, aza sembe tik dāha. †⁴⁴ Viren kəsəm, hidi ta nja ka mədu kađ, sin kən tane talalay a wacah. Ama yəwən kəsəm, hidi ta va ka jan tokon ka dawən mbəla tokon a civi za, kəsəm ta wəzləv, *Mid Dabawəzləv á va ka maru. Ti nja, viren kəsəm ta talalay a wacah dāha, viren kəsəm ta wəzləv, Mid Dabawəzləv ta maru, a va ka nja, dāha dère. ⁴⁵ Ko a lib deftere Dabawəzləv ti lalab ta: «Ci hidi, zlim tik *Adamu, Dabawəzləv ti vəlen micin.» Ama zal zal Adamu, a nja na ngar Kiristu, sin hidi nja Mid Dabawəzləv, aza a nja ka vəl yəwən micin a ndirigi. † †⁴⁶ Kəsəm, Mid Dabawəzləv ta nja ka vəlu ada ci kəsəm, hidi ta mar tokon cah dakun. Ci kəsəm, hidi ta maru cah ada viren kəsəm, hidi mata jan tokon a tala hayək wacah. Sey ka dawən tik kama hidi ka jan tokon kəsəm ta wəzləv acin. ⁴⁷ Adamu ma nja pəpəla a tala hayək, Dabawəzləv á tətəru a hayək. Ma səray Adamu, a nja na ngar Kiristu, a yaha á wəzləv kađ. ⁴⁸ Ndiri ta tala hayək a wacah kibe kibe hidi, Dabawəzləv mata tətəru a hayək toku.

† 15:34 Mat 22:29; Rom 13:11-14; Efe 5:6-17 †† 15:36 Zan 12:24 † 15:38 Gen 1:11 †† 15:43 Fil 3:20-21 †† 15:45 15:21-22 ††† 15:45 Gen 2:7; Zan 6:63; 2Ko 3:6, 17

Ndiri ma jani micin ta wəzləv kibe kibe hidi ma yaha á wəzləv kađ dère. ⁴⁹ Tá nja cah min tokon kibe kibe hidi, Dabawəzləv mata tətəru a hayək. Ta sla za, hidi a va ka nja tokon kibe kibe hidi ma yaha á wəzləv kađ acin. ††

⁵⁰ Ta ced hini galamayigi, hidi ma va ka təd a viren kəsəm tik ka lay, Dabawəzləv ta maru, da dakun. A tala mi, viren kəsəm ma nja ka wəra a mbay lapigi a kəsəm manja wəra dakun. ⁵¹ Hi zlimi, ta ced hini labar a tala kən mangar hi sən kese kun. Min tokon, hidi a va ka məc kərap za dakun, ama min tokon kərap, kəsəm tokon a va ka zlambad. ⁵² A pic way talalay, hidi ta va ka zlimi tokon gi falam, min tokon kərap tete ma məc məcigi, hidi a va ka zlambad tokon njod səb za ka jan yəwən kəsəm. Falam toku ta va ka gi, ndiri ma məc məc a va ka mbəlahigi za a yəwən kəsəm mangar a wəra baba kun. Min tokon ta vere dère, kəsəm tokon a va ka zlambad za. ⁵³ Viren kəsəm tokon ma nja ka məc za ka wəra, sey ka zlambad za, ka kəsəm mangar a məc kun, aza a wəra dakun. †⁵⁴ Yo a pic tik kəsəm tokon ta va ka zlambad wa toku za acin, a va ka nja kap wa nja labar mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv. Ti lalab ta: «Məc dāha baba kun, Dabawəzləv ti bəren ngaz ka wəla ba.» ††

⁵⁵ «Hoh mamən məc, sembe ku dāha ka kəz baba kun.

Hoh mamən məc, mis hoh mata mis kini cah, kwayi acin yi?» ††

⁵⁶ Hi ləma, mamən məc ta nja ka jan katəf ka pəm hidi za, ngam ndiri ta nja ka diyi *ma ngav ngav. Aza ma ngav ngav ta nja ka jan katəf ka bebed hidi za, ngam *mazuko Moyiz ti tak ndirigi kađ ba ka nja manja diya *ma ngav ngav. ††⁵⁷ Tá nja cah, hidi ta fol tokon Dabawəzləv acin, ngam a nja ka vəl tokon sembe áka Maday tokon Yesu *Kiristu za, hidi ka bəren ngaz a mamən məc ka wəla, baw ka bəren a ma ngav ngav dère. ††

⁵⁸ Tá nja cah ta ngar hini acin kula galamay menekini-gi, hi bal ngaz hini toy toy kađ, kən ka nja manja gwad hini ka katəf Kiristu. Hi diya kəzəd Maday tokon Yesu kepic kepic a nəv ma takan. Hin ti sənu, kəzəd hini, hin ta nja ka diyu a sembe Maday tokon, a va ka nja kahay kun. ††

Labar a tala cap kən na ndiri Kiristu gi

16 Tá nja cah ta va ka ləwa hini a tala kən, hin ta va ka capu ka zleb ndiri *Kiristu ta liblay Zeruza-lem. Hine diyu wa nja kata mata cedeten a ndiri Ekile-siya ta liblay Galat. ††² Ka pic dəmas, ka pic dəmas, ko nayi mata mbat kən, mata dèru kađ. Ma nja ka jan kən pe, mata vəl pe. Ma nja ka jan kən kedirek, mata vəl

††† 15:49 Gen 5:3 § 15:52 1Te 4:15-17; falam: Mat 24:31 §† 15:53 2Ko 5:4 §†† 15:54 Esa 25:8 §† 15:55 Osé 13:14 §†† 15:56 Rom 4:15; 6:14 §† 15:57 Rom 7:24-25 §† 15:58 16:13 §†† 16:1 Kmy 11:29-30; 2Ko 8-9

kedirek a ndata. Hi diyu wa toku, ngam ta va ka vay ita hini, hini ka zlay talan lay cap tik baba kun. ³ A pic ta vay za, hine ced ka ndiri hin mata mbat ta, kata ka zlən ta a kən tik baw a derewel ka tep ta a liblay Zeruzalem. ⁴ Hin ti cap pe, aza hin ti bənu, səwan mine ka lap tete sinigi wər, ta va ka va dere.

Labar a tala da muluk Pol

⁵ Ta va ka vay ita hini, ta va ka pəparay á liblay Masedəwan za kama ka təday ita hini. ¹⁶ Ta təday za, ta va ka nja ita hini kedirek, ko kúlá ka way way təra cəcən vu, á səd. A pic ta va ka slid ka va gibik, ta may hini ka vəl ka kən səka a gabal, kata ka təd ninek a liblay ta va ka va a nin toku. ¹⁷ Ta may ka zlan á liblay hini za manja nəp a nin kun. Dabawəzləv ti ker ka katəf wər, ta va ka wan ita hini a zakay. ¹⁸ Ama ta va ka bat a liblay Efez cah a zakay kúlá ka *dara Pentekosta. ¹⁹ Ngam a liblay cah, kəzəd Dabawəzləv, ta nja ka diyu, ndirigi pe a nja ka yək ta. Aza ndiri maparam pe a nja ka diyi ki tireh dere.

¹⁰ Timote ta va ka təday ita hini za, hine yəku zləra səsaray nəv tik ka dara kun, ngam a nja ka diya kəzəd Maday tokon Yesu wa nja kata. ¹¹ Hi njá ka safu wa nja hidi kahay kun. Ta va ka slid ka ya tik za, hine vələn kən pe a gabal ka gudum nəv tik, sin ka ya ka jan kini a wacah. Ngam min tete celegi, mine puwu.

¹² Galamay tokon Apolos wər, kati ngaren cəb pe ka vay tete celegi ka saf hini, aza a may ka vay kese kun. Sey ti jan katəf a pic maparam kama ka vay. ¹³

Pol a ngəz ndiri Korintu aza a fəd ta

¹³ Hi mar talan hini, aza hine gar toy toy ka katəf *Kiristu. Hine nja ka wapah ma zlər zlər, aza hi njá ka

† 16:5 Kmy 15:21; 2Ko 1:15-16 †† 16:6 Rom 15:24 ‡ 16:7 4:19 †† 16:8 Kmy 19:8-10 †† 16:10 Timote: 4:17 ††† 16:12 Apolos: 1:12

bu dawən kun. ¹⁴ Kən hin ta va ka diyu kərap, hine diyu a nəv menekin na may colo hini. ⁵

¹⁵ Galamayigi, hin ti sən Sitefanas tete je tik. Sinigi ada ci ndirigi ta liblay Akay ma buwi nəv tan za ka səba katəf Kiristu. Ti vəli talan tan ka diya kəzəd ma va ka zleb ndiri Kiristu. Ta ced hini galamayigi, ¹⁶ hi yək ma sese ndiri mada ngatitoku, aza hine yək ma ndiri ma nja ka həli kəzəd ma toy toy tete sinigi dere.

¹⁷ Nəv da dewerakun ngam Sitefanas ege Fortunatus baw Akayikus ti yigi ita da wacah. Nja tan ta jakwar da ti gudum nəv da, wa nja hin səb a jakwar da dere. ¹⁸ Ti zleb kigi kata ka bərəs kad, wa nja mata zleb hini dere ka bərəs kad. Sese ndiri mada ngatoku, hine ca ta ka kula ndirigi. ¹⁹

¹⁹ Colo hini ta lib Ekilesiya ma pana pana ta liblay Azi a wacah a fəd hini. Akilas ege Pirsil tete ndiri Ekilesiya ma nja ka lapigi kad ita tan, a fəd hini dere ninek ninek a zlim Maday tokon Kiristu. ²⁰ Colo hini kərap ta wacah a fəd hini dere. Hin kərap ta watoku hi fəd kəsəm hini kəsəm kəsəm ninek ninek. ²¹

²¹ Tá nja cah kata Pol, ta laləb hini a zləra da acin: Ta fəd hini. ²² Hidi mangar a may Maday tokon Yesu kun, Dabawəzləv mata pəd zləra tik ka sin kad ko a pu.

«*Maranata*, a nja na ngar: Maday kini Yesu, a yaha njod, mine puwoh.» ²³

²³ Maday tokon Yesu mata ker micin hini fonna.

²⁴ Hin kərap ma səba katəf Yesu Kiristu, nəv da ninek a hini. ²⁵

††† 16:13 15:38; Dir 31:25; Efe 6:10 § 16:14 8:1; Zan 13:34; Rom 13:8-10; 2Ko 6:6; Gal 6:10; Efe 5:2 §† 16:15 Rom 16:5; Sitefanas: 1:16 §†† 16:18 Fil 2:29; 1Te 5:12 §‡ 16:19 Rom 16:5; Azi: Kzl 1:4, 11; Akilas ege Pirsil: Kmy 18:2 §†† 16:20 Rom 16:16 §† 16:21 Gal 6:11; Kol 4:18; 2Te 3:17; Flm 19 §‡ 16:22 Gal 1:8-9; Kzl 22:20 §§† 16:24 4:21; 2Ko 2:4; 11:11; 12:15; Fil 1:8; 2:17; 1Te 2:8; 3:12; 2Ti 3:10; Flm 9

2 Korintu

Jem a lib derewel cah

Derewel cah, mi nja ka walu derewel ma saray tik, Pol mata lalabeten a ndiri Korintu. Ama Pol ti lalabeten derewel maparam a daba daba ci Korintu ege ma saray Korintu (2:4 ege 7:8-9, 11). Ama derewel toku a tadhaha saka a zlara min tokon kun, ti lekw a katof.

A lib derewel ma lekw toku, Pol ti ndul ndiri Korintu a sembe a tala ken ma ngav ngav ta nja ka diya ta. A dawen derewel ngatoku, Pol ti zlen celen Titus ka va ka saf ko ti yawi ma tik vu? Ko a yaw ta dakun vu? Titus mata cabaha za, ti ceden a Pol, ndiri Korintu ti mbazli ma kad (2:12-13; 7:6-16). Ama ndiri maparam ta liblay Korintu ti baseten nev a Pol, a ngarigi: «Mine may Pol ka mar kini dakun. Sin ta nja ka mar kini toku, a nja ka diya pala pala.»

Pol mata zlimi wa nja ngatoku za, mata lalab derewel ngacah acin. Mandala tik sin ane liblay Masedawan, a da muluk ma makad tik.

Wa nja derewel cah mata wak ka dawen ka dawen:

Pol a ngareten a ndiri Korintu wa nja sin ta nja ka sa beni kahay kahay aza wa nja Kiristu ta nja ka berap nev tik kad. A fol ndiri Korintu dere, ngam ti mbazli ma tan kad, a sabi katof menekin acin. Labar tan toku ti gudum nev tik kazaway a lib beni sin ta nja ka su. A may kwet, ndiri Korintu ka yeki sin a talan tik a nimin a nev ma takan ka njigi nja menekin a lap. Ti nja wa toku wer, a va ka va ka hizl ta acin a nimin a nev menekin dere (bawama 1-7).

Aza Pol a ngaz ndiri Korintu ka wayi cap dala na nji motokonigi ta liblay Yahudiya (bawama 8-9).

Pol a may ndiri Korintu ka sen ta ninek ninek dere, sin diri makatof Yesu. Yesu ada ma velen sembe na diya kazad toku. Ko sin a talan tik, sembe tik gac, sembe Yesu a talan tik. A tala ngatoku, ninek ndiri Korintu ka yeki ma tik (bawama 10-13).

Pol a fad ndiri Ekilesiya ta liblay Korintu

1 Kata Pol, baw galamay tokon Timote, mine lalab derewel cah ka va a zlara ndiri Ekilesiya Dabawazlaven ta liblay Korintu. Kata Pol, Dabawazlaven a talan tik ti mbat ka, kata ka nja ka *makatof Yesu *Kiristu. Mini a Timote, mine fad hini acin ninek ninek, hin ndiri ta liblay Korintu, aza mine fad ndiri Dabawazlaven ta liblay Akay kerap. ^{†2} Vay tokon Dabawazlaven ege Maday tokon Yesu Kiristu mata vel hini nja menekin, aza mata keru micin hini fonna.

Dabawazlaven a nja ka berap nev hidi a lib beni

³ Hidi ta fol tokon Dabawazlaven, Cin Maday tokon Yesu *Kiristu. Sin ada Vay tokon ma nja ka diya tokon menekin zlan a dawen. Ken ti pelak talan hidi, a nja ka berap nev tik kad ka nja gudum ko a pu. ^{††4} Sin a nja ka berap nev kini kad a lib beni pana pana. Ta nja ka berap nev kini kad toku, mini ka jan ka zlebeten a ndiri ma nja ka si beni pana pana, nev tan ka gudum kad dere. Wa nja Dabawazlaven mata berap nev kini kad

toku, min dere, mine berap nev tan kad. ⁵ Ta ced hini, mine sa beni kahay kahay wa nja Kiristu mata su. Ama wa nja min ta sa beni toku, Kiristu a nja ka berap nev kini kad ka nja gudum. ^{†6} Yo, min ta nja ka sa beni wa nja ngatoku, mi nja ka su ngam ka zleb hini, nev hini ka berap kad dere, aza Dabawazlaven ka bit hini za. Aza nev kini ti gudum kad wer, mini ka jan ka zleb hini, nev hini ka nja gudum dere. Ti nja wa toku wer, hi va ka peret ka sa beni wa nja min ta nja ka su dakun, hi va ka dihec kad ka beras a nin. ^{††7} Yo min ti senu, hi va ka dihecey hini sab kad, ngam min ti senu, hin ta nja ka sa beni a lap a mini, Dabawazlaven a va ka berap nev hini kad dere wa nja na kini.

⁸ Galamayigi, ta may hini ka senu wa nja min mata sa beni a liblay Azi. Beni tik kahay kahay, ti day ka talan kini, gega na beras kun. Mi ca na kini, micin kini a va ka lekw a lib beni toku. ^{††9} Aza min ti benu dere, pic na kini ti sla acin. Ama beni toku ti tadhaha a tala kini, mini ka senu a nin za, sembe kini gac ka beras kad ka talan kini a zlara kini, aza mini ka cay talan kini sey ka Dabawazlaven a gindik, ma va ka vel kini sembe, sin ma

† 1:1 Gal 1:1; Timote: 1Ko 4:17†† 1:3 Efe 1:3; 1Pi 1:3

‡ 1:5 4:10; Dir 34:20; 94:19; Kol 1:24†† 1:6 4:15, 17†† 1:8 4:8; Kmy 19:23; 1Ko 15:32

mar sembe ka mbəla ma məc məcigi a civi za. ^{†10} Ka dawən tik Dabawəzləv tik ti bit kini a lib zləra məc za, aza min ti sənu acin, ko a pu a va ka bit kini za a nimin. Hayin talan kini genna ka sin, ngam min ti sənu, ko a pu a va ka bit kini ka beni za, min ta nja ka su. ^{††11} Gara na hini acin, hi nja ka zleb kini a lay cen zləra a Dabawəzləv a tala kini. Min tokon pe a dəkəb Dabawəzləv wa nja ngatoku, ndiri pe dère a va ka foli Dabawəzləv a pic, sin ta va ka zla wəla ka bit kini za. [‡]

Pol a jan ka va ka fəđ ndiri Korintu kun

¹² Mi nja ka fol talan kini ngam nja kini, min mata nja a daba ndirigi, mi yor ma đakun, min ti nja a nəv ma barən a gibe Dabawəzləv. Kəzəđ kini, min mata diyu, bən hidi memilin á zleb kini đakun, Dabawəzləv a menekin tik áđa ma zleb kini. Nja kini menekin, min mata nja a daba hini, day za ka nja kini a daba ndiri maparam. Min mata sənu wa nja ngatoku, ngam *Mid Dabawəzləv ta nəv kini á ced kini wa sin. A tala ngatoku min mətá fol talan kini a zləra kini. ^{††13-14} Yo min mata laləb hini dərəwel ka vay ka saf hini, mine yor hini ma gawla đakun dère. Min ti ləwa hini səb kpay kpay kađ wa nja hin mata jangu. Ama tá nja cah hi sən kini ninek ninek kese kun, hi safu wa nja mine mban ma. Ama pic takan hi va ka sən kini ninek ninek, aza hi va ka sənu acin, mine mban ma đakun. Aza a pic, Maday tokon Yesu ta va ka cəbaha, hi va ka fol kini acin, wa nja min ta va ka fol hini. ^{‡‡}

¹⁵⁻¹⁶ Kata mata bən za, hin ti yək ma đa ka fol ka ada kata mətá may ka vay ka hizl hini. Kati bən, a pic ta va ka slid ka va a liblay Masedəwan, ta va ka zlan á liblay hini za. Kati may ka vay ka ced hini menekin, Dabawəzləv mata vəl hini, wa nja kata mata ced hini ka matakan. Ko ta va ka cəbaha a nimin a liblay Masedəwan za, ka zləna ha á liblay hini za. Kati may hini ka zleb ka a kən ham a pic tik, kata ka jan ka təd a liblay Yahudiya. ^{†††17} Kata mata va ka ngar wa nja ngatoku, aza ka dawən tik ta vay kun toku, na hini, hine bən ta nja ka ficik ma hirre wa nja ndiri ma tem, aza ta bən á bən ka ced ma đakun. Kata mata ngar, ta va ka vay a liblay hini toku, hine bən nəv đa səray səray. ^{†††18} Ta ced hini a zlim Dabawəzləv mangar a jozl ma đakun, a lib dərəwel đa, kata mata laləb hini, kati ced hini ta va ka vay, aza nəv đa a nja səray səray kun. ^{†††19} Mini a cala đa Silas baw Timote, min ti ced hini labar a tala Yesu *Kiristu Kərti Dabawəzləv. Yesu Kiristu wər, ti ngar: «Awu,» awu səb, ti ngar: «Hayin,» hayin səb. A ngar a nəv səray səray kun. Kən, sin ta nja ka ngar, a nja ka diyu kap kap. ^{†††20} Hi ləma, áka Yesu Kiristu toku za, Dabawəzləv ti vəl tokon kən mata ngar a va ka vəl

† 1:9 Rom 4:17 †† 1:10 2Ti 4:18 ‡ 1:11 4:15; Rom 15:30 †† 1:12 2:17; 1Ko 1:17, 19, 31; 2:13; Hib 13:18 ‡‡ 1:13-14 5:12; Fil 2:16 ††† 1:15-16 1Ko 16:5-6 †††† 1:17 1Ko 4:18-19 § 1:18 1:23 §† 1:19 Kmy 18:5

tokon kərap. Wa toku min tokon mətá sən, kən kərap, Dabawəzləv ta nja ka ngar, a nja ka diyu. A tala ngatoku, áka *Kiristu za, hidi a nja ka ngar tokon *Amen ka fol tokon Dabawəzləv a tala miseh maday tik.

²¹ Dabawəzləv a tala tik a vəl tokon sembe ka dihec kađ ka nja á lap a Kiristu. A nja ka vəl kini sembe tik baw a hini dère. Dabawəzləv ada ma mbat tokon. ²² Ti diya lamba tik a tala tokon ka sən tokon á nin za. Aza ti diya Mid tik ane nəv tokon. Mata vəl tokon Mid tik toku, min tokon ka sənu á nin za, pic takan a va ka vəl tokon kən kərap mata cu kađ ka vəl tokon. ^{§††}

²³ Ta ced hini acin a zlim Dabawəzləv, kən maparam ma tak ka kađ dāha ka nja manja vay a liblay hini cah. Ta nja takana ta vay a liblay hini wər, ta va ka diya hini beni, kuhu tik ka ya a zlimi. A tala ngatoku kata mətá nəpay đa manja vay. Ta mban ma wər, Dabawəzləv mata lekw micin đa za. ^{§†24} Yo gara ca talan hini, hin ta cu ka Kiristu wər, mine təd gəga ka ngar ma ko kedirek a tala tik kun. Min ti sənu, hine cay talan hini ninek ninek. Gara labar min mata may ka ced hini wər, mine may ka ced hini labar, nəv hini ka nja gudum. ^{§††}

2 Kata mata bənu ka nəpay đa manja vay a liblay hini toku, ngam kati sənu, kati vay wər, ta va ka bas nəv hini a nimin. ^{§†2} Aza a picah kati bas nəv hini wər, nayi ma va ka gudum nəv đa acin yi? Hi va ka mbay đakun.

³ Yo ta jan ka vay a zləra đa đakun toku, ada kata mətá laləb hini dərəwel maparam a nimin. Ngam kati sənu, ta nja takana ta vay wər, ndiri maparam ta daba hini a va ka basi nəv đa. Ama hini ka bas ku nəv đa wər, ninek kun, səwan hini ka gudum ku nəv đa azal ba, ngam kati sən ninek ninek, ta bebel wər, hin kərap, nəv hini a va ka nja gudum. ^{§†4} Ta ced hini, kata mata laləb hini dərəwel takana toku, kati laləb hini a tiwed a hərə, ngam nəv đa ti bas kahay kahay, aza hin ti pələk ku talan đa. A lib dərəwel đa toku, ta may ka bas hini nəv kun, ta may ba, hini ka sən səka wa nja ta may hini kwet. ^{§††}

Colo hini ma diya ma ngav ngav ti yək ngəz hini wər, hine zerenu ma ngav ngav tik kađ

⁵ Yo, hidi ma bas nəv đa ta daba hini, a bas nəv đa á gindik kun, ti bas na hini kərap dère. Kata mata ngar ti bas nəv hini kərap toku, səwan ka ngar, ti bas nəv ndiri maparam ta daba hini. ⁶ Aza ndiri pe ta daba hini ti diyatən beni a gawla ma diya kən toku. Ama tá nja cah hi njá ka diyen baba kun, muk acin. ^{§†7} Tá nja cah hi zerenu ma ngav ngav tik kađ. Hine diya kən ma va ka bərap nəv tik kađ, sin ka jan bərəs acin. Akun bən pana pana a va ka pələk talan tik ka lekw ka katəf Yesu, sin ta səbu. ^{§§8} Ta dəkəb hini, hine nja nja

§†† 1:22 5:5; Rom 8:15-16, 23; Efe 1:13-14 §† 1:23 11:31; 13:2; Rom 1:9; Fil 1:8; 1Te 2:5; 2Te 2:10 §†† 1:24 1Pi 5:3 §† 2:1 12:21; 1Ko

menekin tete sin acin, sin ka senu, hine mayu. ⁹Yo, kata mata lalab hini derewel na ngaz gawla toku, ta lalab hini, kata ka senu, hine diya ken, kata mata ngar vu, mala hine diya dakun vu? Ama hine diyu. [†]

¹⁰Yo hin ti zerenu ma ngav ngav hidi kad ba wer, ta va ka zerenu kad dere. Gara gawla cah wer, kati zerenu kad ba, ngam ka kata a talan da, ma ngav ngav tik a hal ka ken kun. Kata mata zerenu kad a gibe *Kiristu, ka zleb hini dere. ¹¹Kata mata ngar ka zerenu kad toku, ngam *Gudul ka jan kataf ka jek ndukun talan tokon kun. Ngam hidi ti senu wa nja Gudul tik ta nja ka ter dabaray a tala hidi. ^{††}

Pol ti may ka zlimi nawer ndiri Korintu

¹²A lib muluk da, kata mata du, kati tad a liblay Torowas. Kati ced Nawer Menekin a tala Kiristu a ndiri ta nin. Kati janu, Maday tokon Kiristu ti zler nev ndiri ta nin za, aza ti yeki labar da. ^{†13}Ko mata nja wa nja ngatoku, nev da ti hal ka, ngam galamay da Titus, kata mata zlenay a zlera hini, ta janu a nin kun. A tala ngatoku, kata mata ngareten a ndiri ta nin: «Hine nepay na hini,» aza kata slid va da a liblay Masedawan acin. ^{††}

Labar Kiristu wa nja urdi ma nja ka nji

¹⁴Mine fol Dabawezlav. Ka liblay ka liblay ndirigi ta nja ka yeki *Kiristu a nin ka nja ka bay tan, nev kini dewerakun, ngam min tete Kiristu takan. Dabawezlav ti zlen kini ka va ka lay ka lay ka ced labar a tala Kiristu, ndirigi ka sen ta. Ta nja cah acin labar tik a gegar gbam lay wa nja urdi ta nja ka nji gbam lay. ¹⁵Hidi ta nja ka ced labar a tala Kiristu toku a ndirigi, a nja ka nja wa nja urdi ta nja ka foli Dabawezlav a sin. Nji urdi toku, ndiri ma jani micin tan a nja ka njiyeten, aza ndiri ma va la lekwi micin tan a nja ka zlimi nji tik dere. ^{††16}Ama na tan, nji urdi toku a va ka pem ta za. Gara na ndiri ma jani micin, nji urdi toku a nja ka völeten micin. Yo mata nja wa nja ngatoku acin, nayi ma tad gega ka ced labar a tala Kiristu wa nja ngatoku yi? ^{††17}Gara na kini, mine lawa ngam Dabawezlav a zlena kini, aza mine ced labar a nev ma baran a gibe Dabawezlav. Mine diyay kezad kini a lap a Kiristu, manja gar dala a nin. Min wa nja ndiri maparam ma nja ka ci labar Dabawezlav ka filiw na jan dala seka dakun. ^{†††}

Labar a tala kafan lap ege yawen lap, Dabawezlav mata diyu tete ndirigi

3 Min mata lawa hini wa nja ngatoku, hi banu wer, mine diya pala pala wa nja hin ta nja ka ngar vu?

4:21 §† 2:3 13:10 §§† 2:4 7:8; Kmy 20:31; 1Ko 16:24 §§† 2:6 7:11 §§§ 2:7 Kol 3:13 † 2:9 7:15; 10:6 †† 2:11 1Pi 5:8 † 2:12 1Ko 16:9 †† 2:13 1Te 3:1; Tit 1-3; 2Ko 7:6, 13-14; 8:6, 16, 23; 12:18; Gal 2:1, 3; 2Ti 4:10; Tit 1:4; Masedawan: 7:5; Kmy 20:1 †† 2:15 1Ko 1:18 ††† 2:16 ka tad gega: 3:5-6 ††† 2:17 4:2; Fil 1:15-17; 1Te 2:3, 5, 10; 1Pi 4:11

Ta ced hini, mi diya pala pala dakun. Ndiri maparam ta nja ka vayigi a zlera hini, a nja ka vayigi a derewel, hini ka sen kezad, ta nja ka diya ta a nin. Akun ta nja ka va tan za, a nja ka nehi derewel kezad mata hal ta a zlera hini, ka va a sin. ^{§2}Ama gara na kini wer, hini a talan hini ada derewel kini, ndirigi ta nja ka sen ta a nin za, ko min nayi wer. Derewel tik ma lalab lalab a nev kini, aza ndiri kerap a seni janga tik. ^{§†3}Hayin duze, hini ada derewel, *Kiristu mata lalabu. A lalabu aka kezad kini za. Derewel tik, a lalabu a yem ken memilin kun, a lalabu a *Mid Dabawezlav ma nja ka vel micin. A lalabu dere a tala hilepi dakun, a lalabu a nev hidi memilin. ^{§††}

⁴Min mata ngar wa nja ngatoku ka talan kini, ngam min ti senu, Dabawezlav ada ma vel kini sembe tik aka Yesu Kiristu za. ⁵Min ti senu, mine zlera kini, mi tad gega ka diya kezad wa nja ngatoku kun. Ken kerap, min ta nja ka tad gega ka diya tik, Dabawezlav a nja ka vel kini sembe tik. ^{§†6}Dabawezlav tik a nja ka vel kini sembe ka va ka cedeten a ndirigi, wa nja sin mata *zla wala haza kad ka diya yawen lap tete ndirigi. Yawen lap, Dabawezlav mata lap tete ndirigi toku, wa nja lap ta kamatakan kun. Lap ta kamatakan ti lalabi *mazuko tik kad, ndirigi ka yaw ta. Gara yawen lap ma seb seb cah wer, Dabawezlav ti vel tokon Mid tik mini ka yawu. Gara mazuko mata lalab ta kad kamatakan wer, ti lekw micin ndirigi za, ngam ndirigi a tadigi gega ka diya tik kun. Ama gara Mid Dabawezlav wer, a nja ka völeten micin a ndirigi. ^{§††}

⁷Mazuko ta vina cekw ti lalab ta a tala hilepi. Mata lalab ta kad, ndirigi ti lami miseh maday Dabawezlav. *Moyiz ma nja ka diya kezad mazuko toku, mazera tik a nja ka zlaw titiw titiw. Zlaw tik a gindik a nja ka wölef hera *ndiri Isirayilagi, a jani hera ka der ka mazera tik kun. Ama nep kedirek, mazera tik a zlaw baba kun. Yo, mazuko ma lalab lalab tane tala hilepi toku a nja ka lekw micin hidi, azama miseh maday Dabawezlav a tala tik. ^{§†8}Gara yawen lap ta Mid Dabawezlav ma nja ka vel micin a ndirigi wer, miseh maday Dabawezlav ta tala tik day za ka miseh maday Dabawezlav ta tala mazuko ta ka kafan lap kun vu? ⁹Mazuko na kafan lap toku ma nja ka lekw micin ndirigi, ndirigi ti lama miseh maday Dabawezlav a tala tik. Gara yawen lap ma nja ka diya hidi ka nja ka hidi ma kap ta gibe Dabawezlav wer, sin miseh maday tik day kahay kahay. ^{§†10}Mine ced hini, miseh maday Dabawezlav a tala lap ta vina cekw, baw a tala lap ta picah, a sligi a ta vina cekw ko kedirek kun. ¹¹A tala mi, lap ta vina cekw mangar a nep pe kun, miseh maday Dabawezlav a tala tik. Ama lap ma sabacah mangar a way kun ko a pu, sin miseh maday tik day za acin.

§ 3:1 5:12; 10:12; Kmy 18:27 §† 3:2 1Ko 9:1-2 §†† 3:3 Exo 24:12; Jer 31:33; Ezé 36:26 §† 3:5 2:16; Rom 15:18 §†† 3:6 Zan 6:36; Rom 7:5-6; 8:2, 6, 10; 1Ko 11:25 §† 3:7 Exo 34:29-30 §† 3:9 Rom 8:2, 33; Gal 3:10

¹² Na kini, talan kini genna ka kən ngatoku. A tala ngatoku pərat a həl kini ko kedirek ka cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi đakun. ¹³ Mine điya kən, Moyiz mata điyu kamatakan kun. Moyiz ti baw gudel, ti mbuk həra tik kad, *ndiri Isirayilagi ka njigi manja ləma ta, wa zlaw kən toku ta va ka way. ¹⁴ Yo gara ndiri Isirayilagi wər, ndukun talan tan ti suk, aza a zlimi labar ko kedirek kun. Kúlá a picah, ta nja ka jangigi a liíb deftere mazuko Moyiz ta kamatakan, ndukun talan tan ti pek, wa nja Moyiz ma pek həra tik a gudel kad. Gara na hidi ma nja ka njigi á lap a Kiristu, gudel ma nja ka pek həra đaha baba ka həra tik kun, a nja ka zlimi. ¹⁵ Duze, ndiri Isirayila wər, kúlá a picah ta nja ka jangigi a liíb deftere Moyiz, a nja ka peki ndukun talan tan kad ka nja manja zlimi tik. ¹⁶ Ama labar Dabawəzləv ma lalab lalab a ngar: «Hidi ma nja ka bu nəv tik a zləra zləra Maday tokon, gudel a pek ndukun tik baba kad kun ta.» ¹⁷ Min tokon ti sənu, Maday tokon toku takanna ege Mid Dabawəzləv. Aza Mid Dabawəzləv a tala hidi wər, kən ma va ka mbad hidi tik ka nja ka balam da baba kun. ¹⁸ Min tokon kərap, hidi a pek həra tokon a gudel kad kun, mi nja ka ləma miseh maday na Maday tokon Kiristu. Aza ni nja ka mbad tokon acin wa nja Kiristu a talan tik. Hidi a nja ka jan tokon miseh maday tik kepic kepic day za. Kən ngatoku Mid Maday tokon á nja ka điyu a tala min tokon. [‡]

**Kiristu ada hidi ma nja ka zleben a hidi
ko a liíb kən mi kərap**

4 Dabawəzləv a menekin tik áda ma vəl kini kəzəd na ced labar tik toku a zləra. A tala ngatoku mi nja ka bərəs a liíb kəzəd kini toku ko a pu. ^{‡‡12} A liíb kəzəd kini, mine điya kən a weli đakun, mine điya kən á boh kun, aza mine điya kən a dabaray kun. Ko labar Dabawəzləv, mine jəv za đakun dere, mi nja ka ced labar ma duze səb kpay kpay kad. Mine may ndiri kərap ka sən kini áka kəzəd kini za, min ta nja ka điyu a gibe Dabawəzləv. ^{‡‡}

³ Nawər Menekin, min ta cedu kpay kpay kad toku, ndiri mangar a zlim ta đakun wər, sey ndiri ma va ka lekwigi. ⁵⁴ Mata nja manja yəki Nawər Menekin toku, ngam *Gudul, bay ta talalay cah ti suk ndukun talan tan kad ba, ka nji manja ləma lay ma kəngay na Nawər Menekin. Nawər Menekin toku a đaf tokon wa nja *Kiristu ta mar miseh maday. Hidi ti ləma tokon Kiristu, hidi ti ləma tokon Dabawəzləv a talan tik. ^{5†}

⁵ Tá nja cah acin, labar min ta nja ka cedeten a ndirigi, mine cedu na talan kini đakun, mi nja ka cedu a tala Yesu Kiristu. Yesu Kiristu ada Maday tokon. Gara na kini wər, min ma həl kəzəd hini a tala Yesu. ^{5†16} Dabawə-

zləv ma điya lay ma kəngay ka zlaw ane liíb kpizli, sin ada ma điya lay ma kəngay ka zlaw ane nəv kini dere. Ti điyu, ngam ndirigi ka sən ta, wa nja sin ta mar miseh maday. A va ka sən ta áka miseh maday ta tala Kiristu za. ^{5†}

⁷ Dabawəzləv ti vəl kini kula kəzəd menekin toku na ced labar tik a ndirigi. Gara na kini wər, min kef kef wa nja siwili həzəb mangar a gar lay kap kun. Ama nep mine kap kun, ngam ndirigi ka sən ta á nin za, Dabawəzləv ma gar gar a tala kini, aza min ti jan sembe zlan a dawən a zləra tik á gindik. ⁸ Hi ləma, pic mparam beni pana pana mgbaw kini ida, ama a pəm kini za đakun. Kən a nja ka kpas talan kini pe, ama mi nja ka bərəs a liíb tik. ^{5†19} Ndirigi a nja ka điya kini tireh, ama Dabawəzləv a bu kini dawən kun. Ndirigi a nja ka mgban kini ka hayək, ama mine məc a nin kun.

¹⁰ Keping kepic mi nja ka sa beni ka məc viren kəsəm kini wa nja Yesu mata məc. Mi nja ka sa beni wa nja ngatoku, ngam ndirigi ka ləma ta, ko kən titoku a va ka pəm kini za, ni va ka məc kun, micin Yesu đaha a tala kini. ^{5†11} Keping kepic micin kini a nja ka gər ka lekw a tala Yesu, ama kən ma nja ka həl kini da đakun, ndirigi ka sən ta á nin za, min a tala hayək wacah, micin Yesu đaha a kəsəm kini. ^{5†12} Wa nja ngatoku acin, a tala min ta nja ka ced Nawər Menekin, micin kini a nja ka gər ka lekw. Ama micin hini fonna a tala Nawər Menekin, min ta nja ka ced toku. ^{5†}

¹³ Labar Dabawəzləv ma lalab lalab a ngar: «Kati ca talan ka Dabawəzləv, kata mətá ləwa a tala tik.» Na kini dere, min ti ca talan ka Dabawəzləv wa nja mata lalab ta, ada min mətá ləwa dere. ^{5†14} Min ti sənu, Dabawəzləv ma mbəla Maday tokon Yesu a civi za, a va ka mbəla kini a civi za dere, ngam mine nja á lap a Yesu. A va ka mbəla kini a civi za ka tep kini a gibe tik tete hini. ^{5†15} Hi ləma, beni ma pana pana titoku min ta nja ka su, mi nja ka su ka zleb hini. Wa toku, ndirigi ma səni menekin, Dabawəzləv ta nja ka điyu, a va ka fəfəligi, aza ndiri ma va ka foli Dabawəzləv ma mar miseh maday ka gəl zlim tik, a va ka fəfəligi dere. ¹⁸

**Labar a tala viren kəsəm ta talalay ege yəwən kəsəm
ta wəzləv**

¹⁶ A tala ngatoku ko a pu mi nja ka bərəs kad ka katəf *Kiristu. Min ti sənu, viren kəsəm kini a nja ka mgbos kepic kepic. Ama yəwən micin, Dabawəzləv mata vəl kini, a mgbos kun ko a pu, a nja ka nja ka yəwən kepic kepic. ¹⁹¹⁷ Hi ləma, beni min ta su ma səb səb cah, toy toy kun, aza a nəp pe kun, aza beni tik a nja ka kəməs kini ka jan miseh maday Dabawəzləv. Miseh maday toku ninek tik day kazaway, aza a va ka way kun ko a

† 3:13 Exo 34:33-35 †† 3:14 Esa 6:10 ‡ 3:16 Exo 34:34 †† 3:17 Zan 8:32, 36; Rom 8:2; Gal 5:1, 13 †† 3:18 4:6; 1Ko 2:7 ††† 4:1 3:4, 6 ††† 4:2 2:17; 6:4 § 4:3 1Ko 1:18 §† 4:4 Gudul: Zan 12:31; Efe 2:2; Dabawəzləv a talan tik: Kol 1:15; Hib 1:3 §†† 4:5 1:24

§† 4:6 Gen 1:3; Esa 9:1; 2Ko 3:18; 1Pi 2:9 §†† 4:8 1:8; 7:5; 11:23-29 §† 4:10 1:5; Rom 6:8; Gal 6:17; Fil 3:10-11 §† 4:11 Rom 8:35-36; 1Ko 15:31 §†† 4:12 Kol 1:24 §§† 4:13 Dir 116:10 §§§ 4:14 1Ko 6:14; Rom 8:11 18 4:15 1:5-6, 11; 9:11, 15 19 4:16 Efe 3:16

pu. Ninek tik day za ka beni hidi ta su ma sərb sərb cah. ^{†18} Na kini, kən mangar mine læmu đakun, ndukun talan kini genna a nin. Gara kən min ta læmu a həra kini, mine ca talan səka a nin kun, ngam kən tik kula kən menekin kun. Kən mangar hidi ta nja ka læma, a nəp pe kun. Ama gara kən mangar a læma a həra đakun, sin a way kun ko a pu. ^{††}

5 Gara kəsəm tokon, min tokon ti sənu a va ka lekw. Ama a pic tik, Dabawəzləv a va ka vəl tokon yəwən kəsəm ta wəzləv. Kəsəm toku, sin a zləra tik á diyu, aza a va ka lekw kun ko a pu. ^{‡2} Gara min tokon a kese a talalay wacah wər, min tokon a nabər. Kən, hidi mata may ada ka jan yəwən kəsəm ta wəzləv toku. ^{‡3} Hidi ta may tokon wər, ka jan tokon yəwən kəsəm njod mandala min a wilin a vere, ngam tá hidi ka va tokon a gibe Dabawəzləv sey a ziziwit á gindik. ⁴ Mandala min tokon ta nja a kafən viren kəsəm, hidi a nja ka huhum, ngam beni tik a dangar tokon. Min tokon ta may wər, mi may ka lekw kafən kəsəm tokon za đakun, ka jan yəwən kəsəm a nimin a talan talan tik, ngam kən ma nja ka məc, ka jan yəwən micin dère, ka nja ka kən manja məc. ^{‡5} Dabawəzləv a tala tik áda ma kəməs tokon kad ka jan yəwən kəsəm toku. Ti vəl tokon *Mid tik, min tokon ka sənu a nin, hidi a va ka jan tokon kəsəm mata ngar a va ka vəl tokon toku. ^{‡†}

⁶ A tala ngatoku, ko a pic maparam nəv kini a gər ka həl kini, mi nja ka bərəs kad. Min ti sənu, min a wilin a kafən kəsəm kini wər, min gədək ka lay, Maday tokon Kiristu ta nja a nin. ⁷ Aza a lib nja kini ta picah, kən, Dabawəzləv mata ngar a va ka vəl kini, mine læma kese kun. Ama talan kini genna ka kən tik, ^{‡†8} aza nəv kini đewerakun. Kən min mata may wər, ka ker kafən kəsəm kini kad ka va ka lay, Maday tokon Kiristu ta nja a nin. ⁹ Ama ko min a wilin a kafən viren kəsəm, ko min ti ker kad ba, kən min mata may pəpəla zakay wər, ácah mini ka diya kən ma va ka va a nəv Dabawəzləv. ^{†10} Ngam hi læma, pic takan Dabawəzləv a may, hidi ka gar tokon takan takan a gibe *Kiristu, Kiristu ka saf kəzəd tokon, ko nayi ka jan mazlən kəzəd tik mata diyu mandala ta nja a talalay. Hidi ma diya menekin, a va ka jan mazlən kəzəd tik, hidi ma diya ma ngav ngav, a va ka jan mazlən kəzəd tik. ^{††}

Labar a tala lap, Dabawəzləv mata lap tete ndirigi

¹¹ Min ti sənu, ni va ka nja cuduk a gibe *Kiristu. A tala ngatoku, labar Dabawəzləv, min ta nja ka cedeten a ndirigi, mi nja ka cedeten ninek ninek ka jan ka yək ta. Dabawəzləv wər ti sən kini ninek ninek kúlá ka nəv táda za. Aza ta bənu, hini a talan hini, hin ti sən kini dère.

^{†12} Mine may ka kaf talan kini a gibe hini za, hini ka jan ka yək kini đakun. Min mata ngar hini wa nja ngatoku, hini ka sən kini ninek ninek, aza hini ka jan ka fol kini a gibe ndiri ma nja ka gəli talan tan ka njigi tete'w kad. Ndiri toku a nja ka diyi pəla pəla ta pakam, ama kula kən ma nja ka ya á nəv tan za, da đakun. ^{††13} Ta ced hini, a pic maparam, min a həra ndirigi wa nja wəya, ama mine njay kini sərb ka na Dabawəzləv. Aza pic maparam ndirigi a nja ka ca kini ka hidi nja ndukun talan, ama mine njay kini sərb wa nja ngatoku ka zleb hini. ¹⁴ Kən kərap min ta nja ka diyu, mi nja ka diyu ngam Kiristu á may kini. Hi læma, min tokon ti sən ninek ninek: Kiristu á gindik ti məc a tala ndiri kərap. Ngatoku a nja na ngar, ndiri kərap ti məcigi dère. ^{†15} Kiristu mata məc a tala ndiri kərap toku, a məc ngam ndiri ma jani micin ta zləra tik, ka diyi kən sey na talan tan á gindik kun, ka diyi kən kərap na Kiristu acin. Mata diya ta wa sin, ngam Kiristu ti məc a tala tan, aza ti mbəla a civi za a tala tan dère. [†]

¹⁶ Kamatakan min ti ngar: «Mana ngacah ninek.» Aza ndiri maparam, min ti caf ta, wa nja ndiri ta talalay ta nja ka diya ta. Aza min ti caf Kiristu wa sin dère. Ama tá nja cah, mine diyu wa sin baba kun. ¹⁷ Hi læma, a pic, hidi ta nja ka nja á lap a Kiristu, ti mbađ acin ka yəwən hidi. Nja tik ta məndan cekw da baba kun, ti mbađ ka yəwən hidi acin. ^{††18} Kən titoku kərap a yaha á zləra Dabawəzləv za. Kamatakan min tokon calambəlay Dabawəzləv, ama áka Kiristu za, Dabawəzləv ti lap tokon tete sin kad ka nja takan. Aza ti zlən kini ka va ka cedeten a ndiri maparam, sin ti may ka njigi á lap tete sinigi dère, ka njigi ka calambəlay tik baba kun. ^{††19} Áka Kiristu za, Dabawəzləv ti lap ndirigi kərap kad ba tete sin ka njigi ka calambəlay baba kun. Dabawəzləv a kaw ma ngav ngav tan ta məndan cekw a nəv baba kun. Yo labar toku ti vəl kini a zləra ka va ka cedeten a ndirigi. ^{†††}

²⁰ Mata nja wa nja ngatoku, a nja na ngar, labar, min ta nja ka cedeten a ndirigi, Kiristu áda ma zləna kini. Min ta nja ka ced hini labar, mi nja ka læwa hini wa nja Dabawəzləv a talan tik á læwa hini. Mine dəkəb hini a zlim Kiristu, hi njá ka nja ka calambəlay Dabawəzləv baba kun, hi nja á lap a sin. Hi yək kən, Dabawəzləv mata may ka vəl hini toku. ¹⁸²¹ Kiristu a diya *ma ngav ngav kun, ama Dabawəzləv ti zlađ ma ngav ngav tokon a talan tik. Dabawəzləv ti diya wa nja ngatoku, ngam min tokon ka nja ka ndiri ma kap ta gibe tik a tala lap tokon tete Kiristu. ¹⁹

6 Tá nja cah acin, min ma nja ka həl kəzəd a Dabawəzləv, mine dəkəb hini, menekin, Dabawə-

† 4:17 3:18; Rom 5:2; 1Pi 1:6-7 †† 4:18 Rom 8:25; Hib 11:1 † 5:1 Job 4:21; 2Pi 1:14 †† 5:2 Rom 8:23-24 †† 5:4 1Ko 15:53-54 ††† 5:5 1:22 ††† 5:7 1Ko 13:12; 1Pi 1:8-9 § 5:8 Fil 1:23 §† 5:9 Kol 1:10; 1Te 4:1 §†† 5:10 11:15; Esa 2:12; Dan 7:9-10; 12:2; Kmy 17:31; Rom 2:6; 1Ko 3:13-15; 4:5; Fil 3:19; 2Te 1:7-10

§† 5:11 4:2; 6:4; 1Ko 9:22 §†† 5:12 1:14; 3:1 §† 5:14 Zan 17:23; Rom 8:35; Gal 2:20; Efe 3:19; 5:2, 25; 1Za 3:16 §† 5:15 Rom 6:3-4; 7:4; 14:7-9 §§† 5:17 Esa 43:19; Rom 6:4; Gal 6:15; Efe 4:24; Kzl 21:5 §§† 5:18 Rom 5:10 §§§ 5:19 Rom 3:24-26; Kol 1:20 18 5:20 Mat 10:40; Esa 52:7 19 5:21 Zan 8:46; Rom 8:3; 1Ko 1:30; Gal 3:13; Hib 4:15

zläv mata vël hini toku, hi njá ka cu ka kæn kahay kun. Akun hi va ka lekw kæn tik za. ^{†2} Hi læma, Dabawæzläv a tala tik ti ngar a lib deftere tik:

«Kati ngaroh, ta va ka saf saha ku.

Tá nja cah pic tik ti sla, ta yæk dækæb ku acin.

Kati ngaroh ta va ka zleboh,

Tá nja cah pic tik ti sla, ta va ka bitoh za acin.»

Ta ced hini galamayigi, hi kaw talan hini, ngam pic tik ti sla tá nja cah. A picah sæb a saf saha tokon, aza a picah sæb a bit tokon. ^{††}

**Pol a bæræs a lib beni pana pana,
ngam sin ma hæl kæzæd Dabawæzläv**

³ Kæzæd, Dabawæzläv mata vël kuni a zlæra, mine may ndirigi ka ngarigi: «Ninek kun» ata ðakun. A tala ngatoku, mi nja ka ðiya kæzæd tik ninek ninek, ngam ndirigi ka yawi ma kuni ka njigi manja sæba katæf maparam ka lekwigi. ⁴ Kæn min ta nja ka ðiyu kæræp, mine may ndirigi ka sæn ta á nin za, mine hæl kæzæd Dabawæzläv. A tala ngatoku, a lib beni pana pana min ta nja ka su, mi nja ka bæræs kað. Ko kæn pana pana min ta nja ka bænu, aza ko kæn ma nja ka kpas talan kuni, mi nja ka bæræs kað. ⁵ Ndirigi maparam ti pæm kuni a tala *Kiristu, aza ti pek kuni a je færsæna. Ndirigi ti bas kuni a talan, ama min ti bæræs sæb. Min ti ðiya kæzæd mangar day ka talan kuni. Mine janay wan ko kedirek kun, aza mine janay kæn ham kun. ^{††6} Kæn cicah kæræp, mi nja ka ðiyu, ndirigi ka sæn ta, mine hæl kæzæd Dabawæzläv. Mi nja ka ðiya kæzæd a næv ma baræn, aza mi nja ka sæn bæn Dabawæzläv. Mi nja ka bæræs, aza mi nja ka ðiyaten menekin. *Mid Dabawæzläv ðaha a tala kuni, aza mi nja ka may ta a næv ma takan. ^{††7} Mi nja ka cedeten labar Dabawæzläv ma duze, aza Dabawæzläv a nja ka vël kuni sembe tik. Ndirigi a nja ka ðiya kuni tireh, ama mine pæræt kun, ngam kæn min ta nja ka ðiyu, mi nja ka ðiyu a katæf tik ^{†††}. ^{†††8} Ndiri maparam a nja ka fol kuni, ndiri maparam a nja ka ra kuni. A nja ka cedi ma ma ngav ngav a tala kuni, aza a nja ka cedi ma menekin a tala kuni. A nja ka ca kuni ka ma mban ma, azama mi nja ka ced ma a katæf tik. ⁹ A nja ka ngarigi ka mini: «Mine sæn kæn, sinigi ta nja ka ðiya ta ðakun,» azama ko nayi ti sæn kuni. A nja ka ca kuni wa nja hidi ma mbeh ka mæc, azama min a vere. A nja ka ðiya kuni beni, aza mine mæc a nin kun. ⁵¹⁰ A nja ka basi næv kuni, azama mine bebeley kuni ko a pu. A nja ka ca kuni ka hidi nji motokonigi, azama mi nja ka zlebeten a ndiri pe ka njigi ka diri bæbay ta gibe Dabawæzläv. A zlæra ndirigi, mine

† 6:1 Rom 5:2; 1Ko 15:10 †† 6:2 Esa 49:8; Luk 4:19-21 † 6:4 4:2 †† 6:5 11:23-29 ††† 6:6 8:24; Rom 12:9; 1Ko 13:4-7; Gal 5:22-23; 1Ti 4:12 †††† Deftere ta ma girek a ngar: 'Ðiya kæn a katæf tik ada wa nja kæn læm kuni tá zlæra zæm ege tá zlabay. A may ka ngar, hidi mangar kæn læm a zlæra tik ðaha wær, a pæræt a hidi ma ðiyen tireh kun. †††† 6:7 10:4-5; Rom 13:12; 1Ko 2:4 § 6:9 4:10

mar kæn ko kedirek kun, azama kæn ma sen kuni ða ðakun, kæræp mine maru. ^{§†}

¹¹ Yo, hini ngama kuni ndiri Korintigi, min ti ced hini labar titoku kæræp kpay kpay kað hini ka zlimi. Min ti baw næv kuni kæræp, min ti vël hini. ¹² Næv kuni baræn baræn a hini, ama na hini næv hini baræn baræn a mini ðakun. ¹³ Galamayigi, ta læwa hini wa nja zlim wæri ða: Hi may kuni ðere wa nja min mata may hini. Hi zlær næv hini kæræp za, hine yæk kuni. ^{§††}

Kæn menekin ege kæn ma ngav ngav a lapigi kað kun

¹⁴ Ta ced hini, ndiri mangar a ci talan ka *Kiristu kun, hi njá ka lap tete sinigi kað kun. Ko kæn mi ta njá ka lap hini tete sinigi kun. Yo hin ta bænu wær, menekin ege ma ngav ngav a lapigi kað vu? Awu a lapigi kað kun. Yo hin ti læma lay ma kængay ege kpizli a lapigi kað vu? Awu, a lapigi kað kun ðere. ^{§††15} Hin ta bænu wær, Kiristu ege *Gudul a nja ka lapi ma tan kað vu? A lapi ma tan kað kun. Aza ðere hidi ma ca talan ka Kiristu ege hidi mangar a sæba katæf Kiristu ðakun a lapigi kað kun. ¹⁶ Hin ta bænu wær, je Dabawæzläv ege je zuko takanna vu? Awu takanna ðakun. Gara na tokon wær, min tokon je Dabawæzläv ma nja ka vël micin. Yo aza acin ka lap kað a zuko a nja siki? Dabawæzläv a tala tik ti ngar a tala ndiri tik:

«Ta va ka la je ða a daba tan,

mini ka nja tete sinigi á lap.

A va ka njigi ka ndiri ða,

aza kata ta va ka nja ka Dabawæzläv tan.» ^{§††}

¹⁷ A tala ngatoku Dabawæzläv a ngareten a ndiri tik acin:

«Sæwan hi ker ta kað, hine kpal tete sinigi za.

Hine ceh kæsæm hini a kæn ma ngav ngavigi.

Hin ti ðiyu wa nja ngatoku,

ta va ka yæk hini zlæra sæsæræy. ^{§†}

¹⁸ Hi va ka nja ka wæri ða ma kærta kærta

baw ma kærta kærtaza.

Aza ta va ka nja ka cehw hini ðere.

Kata Dabawæzläv ma mar sembe day ka kæn kæræp

á ngar wa sin.» ^{§†}

7 Kula ngami ðagi, labar, Dabawæzläv mata cedu kæræp titoku, a ngareten a min tokon ðere. Mata nja wa nja ngatoku, sey hidi ka ceh kæsæm tokon a kæn ma nja ka dæbæl nja tokon, baw a kæn ma nja ka dæbæl næv tokon. Hidi ta pæræt tokon a Dabawæzläv, aza hidi ta bæræs tokon kað ka nja ka kula hidi nja næv ma baræn ta gibe tik.

§† 6:10 bebel: 7:4; Rom 5:3; 12:12; motokon ege bæbay: 8:9; Fil 2:17; 4:12-13; 1Te 1:6 §†† 6:13 1Ko 4:14 §† 6:14 1Ko 6:9-13; 10:21; Efe 5:5-11 §††† 6:16 Lev 26:12; Jer 32:38; Ezé 37:27; 1Ko 3:16 §† 6:17 Esa 52:11; Kzl 18:4 §† 6:18 2Sa 7:14; Esa 43:6; Amo 4:13; Kzl 11:17

Pol a bebel a tala ndiri ta liblay Korintu †

² Galamayigi ta ngar hini, hi yək kini a nəv ma barən. Na hini hin ti ngar, mi nja ka diya tireh, aza mi nja ka kwac hidi aza baw ka zəm kən ndirigi. Aza ta ced hini, ta diya kəni toku ko takan kun. ††³ Kata mata ngar hini wa nja ngatoku, hi njá ka bənu səka, ta da kita a tala hini kun. Ko hini a tala hini, kati ced hini zaba wa nja min ta may hini. Mine may hini kwet, ko min tokon a vere, ko hidi a va ka məc. ††⁴ Nəv da dewerakun a hini, aza ta fol hini pe. A lib beni kərap ta pərət kun, ngam hin ti bərəp nəv da, aza ta bebel kahay kahay. ††

⁵ Kata mata ngar wa nja ngatoku, ngam min ti sa beni pana pana a liblay Masedəwan cah. Min mata təd a liblay cah, mi jan nja menekin kun. Kən pana pana ti pələk talan kini. Min ti gabəz tete ndirigi a həra piren, aza libi kini ti ca gəma. ††⁶ Ama Dabawəzləv ma nja ka bərəp nəv ndiri mangar kən a nja ka pələk talan tan, ti bərəp nəv kini dère. Nəv kini ti gudum a pic pada Titus mata padaha ita hini za. ††⁷ Hayin duze, tədə tik a zləra kini ti bərəp nəv kini. Mata ya ced kini labar a tala hini za, nəv kini ti gudum a nimin day za. Ti ced kini wa nja hin mata yəku zləra səsəray, aza hin mətá bərəp nəv tik kad. Ti ced kini dère, hine may kwet kata ka vay ka saf hini, aza hine həl ta səná sən a ma ngav ngav hini, hin mata diyu. Hi nja ka bərəs kad ka mən ka ko a pu. Kata mata zlimi labar titoku kərap za, nəv da ti bebel kahay kahay acin.

⁸ Kati sənə, derewel kata mata zlən hini ti bas nəv hini a zakay. Ama ta həl ta səná sən səka a tala derewel, kata mata zlən hini toku kun. Kamatakan kata mata zlimi za, derewel toku ti bas nəv hini, kati həl ta səná sən. ††⁹ Ama tá nja cah ta həl ta səná sən a tala derewel toku baba kun. Nəv da dewerakun azal ba. Nəv da dewerakun a tala hin mata bas nəv toku kun. Nəv da dewerakun, ngam bas nəv hini toku ti zleb hini ka bu nəv hini za. Hin mata bas nəv wa nja ngatoku, Dabawəzləv mətá jan katəf acin ka diya kəzəd tik a tala hini. A tala ngatoku min ti sənə, derewel min mata zlən hini a ngav nja hini dəkun. ¹⁰ Hi ləma, hidi ti bas nəv wa nja Dabawəzləv mata may wər, Dabawəzləv a va ka diya kəzəd tik a tala tik, hidi toku ka bu nəv za ka jan bit micin tik acin. Yo mata nja wa nja ngatoku, hidi ti bu nəv wər, ka həl ta səná sən baba a wilin kemi? Gara na hidi ma nja bas nəv wa nja ndiri ta talalay cah, aza Dabawəzləv a jan katəf ka həl kəzəd tik a tala tik kun wər, hidi ngatoku, kən ma basen nəv toku a va ka pələk talan tik, aza a va ka pəm tik za. ¹¹ Gara na hini, hin mata bas nəv, Dabawəzləv ti diya kəzəd tik a tala hini duze. Hin ti zlambda nja hini zaba, hi nja ka diya kən ninek ninek a katəf tik acin. *Ma ngav ngav, gawla

† 7:1 1Za 3:3 †† 7:2 6:13; 12:17 † 7:3 6:11; Fil 1:7 †† 7:4 6:10 †† 7:5 2:13; 4:8 ††† 7:6 1:3-4; Titus: 2:13 ††† 7:8 2:4

maparam mata diyu toku, hi nja ka ngar: «Ma kini a nin kun.» Hin ti basen kita a hidi ma diya ma ngav ngav toku. Hin ti pərət kahay kahay, aza hin ti may kwet, kata ka vay njod ka saf hini. Hin ti lap kad ka diya kən wa nja Dabawəzləv ta may, aza hin ti diyen beni a gawla ma diya ma ngav ngav toku. Kən pana pana hin mata diyu titoku, min ti sənə acin, ma hini dāha ane ka ma ngatoku kun. ⁵

¹² Derewel kata mata lala b hini, ta lala b hini a tala hidi ma diya ma ngav ngav, baw a tala hidi nja ma ngav ngav ta talan kun. Aza kati lala b derewel tik day za a tala hini kərap, ngam hini ka sənəy kən hini a zləra hini a gibe Dabawəzləv, wa nja hin mata may ka diya kən ma va ka gudum nəv kini. ^{5†13} Yo kən min mata may hini ka diyu toku, hin ti diyu zaba. Aza kən ngatoku ti bərəp nəv kini kad.

Ama ta ced hini, hin ti bərəp nəv kini á gindik kun, hin ti vəl kini bebel dère zlan a dawən. Titus ti ced kini wa nja hin kərap mata gudum nəv tik. Aza ngatoku ti vələn bebel maday. Min mata ləma bebel Titus toku za, min ti bebel dère. ¹⁴ Ngam kamatakan kati fol hini a gibe ngama da Titus. Kati ngaren: «Ndiri cah, ndiri ma diyi kən a katəf tik.» Titus mata tədəy ita hini za, hin ti diya kən wa nja kata mata ceden, hi zəm ka weli dəkun. Hin ti sənə, mi nja ka ced hini ma a katəf tik kepic kepic, aza tá nja cah, labar min mata ceden a Titus a tala hini, mi mban ma dəkun dère. ^{5†15} Tá nja cah acin, Titus a may hini kahay kahay, day ka ta məndan cekw. Talan tik a dəsł wa nja hin mata yəku a zləra səsəray, ama a pərət. Hin ti diya kən wa nja sin mata may. ^{5†16} Aza kata a talan da, nəv da dewerakun, ngam kati sənə acin, hine diya kən kərap kap kap wa nja kata mata mayu.

Ndiri Ekilesiyagi a nja ka capi kən ka vəleten a nji motokon hidigi

8 Galamayigi, mine may hini ka sən kəzəd, Dabawəzləv mata diyu a menekin tik a daba ndiri Ekilesiya ta liblay Masedəwan cah pana pana. ^{5†12} Ndiri ta liblay Masedəwan cah ti si beni kahay kahay aza beni toku ti kpas talan tan. Ama na tan ti bebeligi kahay kahay. Ko ti njigi ka nji motokon, ti may ta a nəv ma takan ka capi dala ka zlebeten a ndiri maparamigi. ³ Ta ced hini, ti vəl kən pe wa nja mata mbay ta, aza zlan a dawən. Sinigi a zləra tan səb a vəlay kən tan. ⁴ Ti dəkəbi kini ka jani katəf ka zlebeten a ndiri Dabawəzləv ta liblay Yahudiyagi. Ti ca kini zləra kepic kepic ngam ka jan ka jemigi ka kəzəd toku dère. ⁵ Ti vəl kən day za ka bən, min mata bənu. Ti diyi kən wa nja Dabawəzləv ta may. Pəpəla zakay ti vəl talan tan a zləra Maday tokon *Kiristu, aza ti zlimi ma kini dère.

§ 7:11 2:5-6 §† 7:12 2:9 §†† 7:14 8:24 §† 7:15 2:9 §†† 8:1 Kmy 11:29-30; Rom 15:26

⁶Yo, min mata læma kəzəd ndiri Masedəwan wa nja ngatoku za, min mátá ngaren a Titus ka vay a liblay hini. Min ti ngaren ka vay ka zleb hini a lay cap dala ka zlebeten a ndiri ta liblay Yahudiyagi dere. Kamatakan sin ti tar kəzəd cap dala toku a daba hini, tá nja cah mine zlənay hini ka pərən kəzəd toku tete sin acin.

¹⁷Min ti sənu na hini, kən ma sen a zləra hini da dakun. Hine ca talan ninek ninek ka Dabawəzləv. Dabawəzləv ti vəl hini kula ndukun ka ced labar tik. Aza ti ced hini bən tik dere. Kən hin ta nja ka diyu kərap, hi nja ka diya a nəv ma takan. Aza hine may kini kahay kahay. Yo hin mata sən kən titoku, mine may dere hini ka zlebeten a ndiri maparamigi a kən hin ta maru a nəv ma takan. ††

⁸Kən kata mata ngar hini, hini ka diyu toku, ta ngar hini a həra piren kun. Ta ced hini səb wa nja ndiri maparam mata diya kəzəd toku a nəv ma takan ngam mendired tik ka diya hini, hini ka diya wa nja sin dere. Wa toku ta va ka sənu acin, hine mar nəv menekin na may hidi duze. ⁹Hin ti sənu wa nja Maday tokon Yesu Kiristu mata vəl hini menekin tik. Ti nja ka bəbay, aza ti mbađ ka nji motokon hidi ka zleb hini. Sin ti ker kən kərap mata maru kađ ka zleb hini, hini ka jan diri gənan. ‡

¹⁰Yo bən da a tala cap toku wər, ninek tá nja cah hini ka mgbi fini kəzəd hini, hin mata taru ta vina cah. Hini ada ci hidi ma tar kəzəd toku, aza hini áda ma bən a tala kəzəd toku pəpəla. ††¹¹Tá nja cah, hi diya kəzəd tik ka va gibik gibik ka mgbi fini tik acin. Hine diya kəzəd tik a nəv menekin wa nja hin mata bənu ka diya tik. Hine vəl kən wa nja hin mata mbayu. ¹²Hidi ti baw kən mata maru, ti vəlu a nəv menekin, Dabawəzləv a nja ka yək kən tik mata vəlu, aza a va ka neh kən ma sen a zləra tik kun. ††¹³Ta may ka kwac hini ngam ka bit micin ndiri maparam kun. Ta may ko nayi ka mar kən səka. ¹⁴Tá nja cah hine mar kən zlan a dawən. Mata nja wa nja ngatoku, hi zleben a ndiri mangar kən tan da dakun. Ko pic maparam kən ti sen a zləra hini, aza sini-gi a mar ta wər, a va ka zleb hini dere. Wa nja ngatoku ko nayi a va ka mar kən dere, ¹⁵aza a va ka nja kap wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv:

«Hidi ma bas kən zəm pe, a jan ka fəna kađ kun.

Aza hidi ma bas kən zəm kedirek a ndata,

kən ma senen da dakun.» †††

¹⁶Ta fol Dabawəzləv ngam ti vələn bən a Titus ka zleb hini a nəv ma takan wa nja min ta nja ka zleb hini a nəv ma takan. ¹⁷Min mata ngaren ka vay ita hini, ti yawu a nəv menekin. Ko sin a talan tik ti bənu a va ka vay ka zleb hini. ¹⁸Yo ni va ka zlənay galamayi tokon maparam ka lapayigi a sin. Gawla toku, ndiri Ekilesiya kərap a nja ka fol ta wa nja ta nja ka ced Nawər

† 8:6 Titus: 2:13 †† 8:7 1Ko 1:5; 16:1-3, 24; Gal 6:10 ‡ 8:9 Mat 8:20; Fil 2:6-7 †† 8:10 1Ko 7:25 †† 8:12 Mak 12:43 ††† 8:15 Exo 16:18

Menekin. ¹⁹Aza ndiri Ekilesiya ti mbat ta mini ka da muluk a sin. Muluk min ta nja ka du toku, ka va ka baw dala, ndirigi ta nja ka cap tegi ka zlebeten a ndiri ta liblay Yahudiyagi. Kəzəd ngatoku mi nja ka diyu ka fol zlim Maday tokon Kiristu ma mar miseh maday, aza ka dafeten a ndirigi mine may ka zlebeten a ndiri maparam. ²⁰Yo min ta nja ka lap a gawla toku, ndirigi ka mban kini ma a madaba ka ngarigi, dala min ta nja ka cap pe toku min á nja ka zəmu ata dakun. ²¹Min ti may ka diya kən kərap a katəf tik a gibe Maday tokon aza baw a gibe ndirigi dere.

²²Mi va ka zlənay galamay kini maparam dere ka lapayigi tete sinigi. Min ti həl kəzəd pe a sin aza min ti læma kəzəd tik ta nja ka diyu, a nja ka diyu a nəv ma takan ko a pu. Aza kəzəd sin ta va ka diyu a daba hini toku, sin a may ka diya day za a nəv ma takan. Ngam sin ti sənu, hi va ka diya kən sin ta va ka ngar hini.

²³Gara Titus wər, cala ma həl kəzəd da, aza mi nja ka həl kəzəd á lap ka zleb hini. Gara celegi ma va ka vayigi tete sin, ndiri Ekilesiya áda ma zlənay ta. A nja ka həli kəzəd ka fol zlim Kiristu ma mar miseh maday. ††²⁴Ta tədayigi ita hini za, hi yək ta zləra səsəray ka dafeten, hine may ta a nəv ma barən. Wa nja ngatoku, ndiri Ekilesiya pana pana a va ka sən ta acin, min ta nja ka fol hini, mine fol hini kahay kun. §

Dabawəzləv a bəramen kən a hidi ma nja ka vələn kən a nəv ma barən kun

9 Ta may ka lalab hini a tala dala, hin ta va ka capu ka zlebeten a ndiri Dabawəzləv ta liblay Yahudiya baba kun. §¹²Kati sənu, nəv hini dewerakun ka cap dala tik. Kati fol hini zaba a gibe ndiri ta liblay Masedəwan cah, kati ngareten: «Cala tokon ta liblay Akay ti kəməsi kəsəm tan kađ ba, tar a vina, a capi dala.» Ndiri ta wacah mata zlim ta wa nja ngatoku za, ndiri pe ta daba tan ti may ta ka diya wa sin dere. ³Tá nja cah ta zlənay galamayigi a zləra hini ka zleb hini. Ta zlənay ta ngam fol, kata mata fol hini ka nja ka kən kahay kun. Ta may ácah, a pic kata ta va ka vay ita hini, kata ka jan hini, hin ti lap dala tik kađ ba ka lay ma takan, wa nja kata mata fol hini a gibe ndirigi. §††⁴Hi læma, a pic vay da, ta va ka vay, min ti lapay tete ndiri Masedəwan wər, aza min ti jan hini, hi cap dala tik kese kun wər, weli a va ka həl ka, ngam kati bənu, hi va ka capu duze. Ama ta bənu, weli tik a va ka nja day za a talan hini. ⁵A tala ngatoku kata mátá bənu səwan ka dəkəb galamayigi cicah ka vayigi a kese a gibik. A va ka vayigi ka zleb hini a lay cap dala, wa nja hin mata ngar ka cap tik, aza a pic, kata ta va ka vay, kata ka janu, hin ti kəməsu kađ ba. Wa toku hidi a va ka sənu acin, hine capay kən hini a nəv ma barən, hidi á ngar hini a həra piren kun.

††† 8:23 Titus: 2:13 § 8:24 7:14; 8:7-8 §† 9:1 8:1-4 §†† 9:3 8:22, 24

⁶ Hin ti sənu, a picah hidi ma biz kən zəm pe, a nja ka jan pe. Hidi ma biz kən zəm kedirek a ndata, a jan pe ďakun. Aza na tokon dere wa sin a tala cap toku. ⁷ A tala ngatoku, ko nayi mata vəlu wa nja mata bənu ka vəl a nəv tik. Vəl tik dere ta njá ka vəlu ngam hidi a ngaren ka vəl a hərə piren kun, aza ta njá ka həl ta səná sən a tala tik kun. Hi ləma, Dabawəzləv a nja ka may hidi ma nja ka vəlen kən a nəv ma barən. ⁸ Ta ced hini, Dabawəzləv ti təd gəga ka vəl hini kən menekin pana pana pe. A va ka vəl hini kən wa nja hin ta mayu kepic kepic aza zlan a dawən, hini ka jan ka điyaten menekin pe kahay kahay a ndiri maparam a sin dere. ⁹ A va ka nja wa nja mata lalaḅ ta a lib deftere Dabawəzləv:

«Gawla toku a nja ka vəleten kən a nji motokonigi manja həl nəv a nin.

Menekin tik ta nja ka điyu a va ka way kun ko a pu.» ^{††}
¹⁰ Dabawəzləv a nja ka baw sesin kən ka vəlen a hidi ka zləku kađ, aza a nja ka vəlen kən ham. Sin a va ka vəl hini kən pana pana dere, hini ka jan ka vəleten a ndiri maparam. A va ka vəl hini kən titoku, ngam menekin hini ka fəfəl wa nja sesin kən ta nja ka fəfəl. ^{†††} Ko a pu a va ka vəl hini kən pana pana pe, hini ka jan ka vəleten a ndiri maparam zlan a dawən. Yo hin ti cap dala wa nja ngatoku, a pic min ta va ka vəleten a ndirigi, ndiri toku a va ka foli Dabawəzləv a tala kən hin ma ta vəleten toku. ^{††††} Hi ləma, kəzəd hini, hin ta nja ka điyu toku, a nja ka zlebeten a ndiri Dabawəzləv. Aza day za dere, ndirigi a nja ka foli Dabawəzləv kahay kahay a tala tik. ¹³ Ta ced hini, hin ti điyu wa nja ngatoku, ndiri ta liblay Yahudiya a va ka foli Dabawəzləv ma mar miseh maday. A va ka foli Dabawəzləv ngam hine kaw Nawər Menekin a tala *Kiristu zləra səsəray, aza hin ti waketen kən a ndiri toku baw a ndiri maparam a nəv ma barən. ¹⁴ Sinigi ta va ka ləma ta za wa nja Dabawəzləv mata điya hini menekin tik zlan a dawən toku, a va ka dəkəbi Dabawəzləv a tala hini, aza acin a va ka mayi hini kahay kahay. ¹⁵ Tá nja cah acin, hidi ta fol tokon Dabawəzləv ma vəl tokon kula kən menekin day ka ləwa ta pakam. ^{‡‡}

Labar a tala kəzəd, Dabawəzləv mata slu ka vəlen a Pol a zləra

10 Yo tá nja cah galamayigi, kata Pol ta may ka ləwa hini na talan da acin. Ndiri maparam a nja ka ngarigi, kata ane daba hini wər, kata hidi ma tete'w, ta ləwa đakun. Ama kati va da gədək wər, ta nja ka ndul hini a sembe á lib đerewel za. Hin ti sənu, *Kiristu hidi ma tete'w aza a mar nəv ma barən. Na da dere, ta may ka nja wa sin. A tala ngatoku ta dəkəb hini, ^{‡‡‡} ^{‡‡‡} hi bu nja hini za, ngam a pic ta va ka vay ita hini, ka-

ta ka ndul hini a sembe kun. Ndiri maparam ta daba hini a nja ka ngarigi, ta nja ka điya kəzəd a sembe da baw na talan da. Ama ta ced hini, ta vay za, ta va ka pərət a ndiri toku kun. Ta va ka đafeten wa nja ta mar sembe Dabawəzləv. ^{§§} Hayin duze, min hidi memilin. Ama kəzəd min ta nja ka điyu, mi nja ka điyu a sembe hidi memilin kun. ⁴ Sembe, min ta nja ka həl kəzəd a sin, pana ka na ndiri ta talalay a wacah. Sembe tik wər a yaha á zləra Dabawəzləv za. Min ti təd gəga ka cedeten labar a calambəlay Dabawəzləv gi ka njigi tete'w kađ. Ndiri ma nja ka bəni bən ma ngav ngav, mi nja ka đafeten, bən tan kula kula bən kun. ^{§§§} Ndiri ma nja ka kafi talan tan za a bən tan, aza mangar a may ta ka səni Dabawəzləv kun, mi nja ka tak ta kađ. Bən pana pana, ndirigi ta nja ka bən ta, mi nja ka ngəz ta a sembe Dabawəzləv ka zlimi ma Kiristu. ^{§§§§} Na kini min ti kəməs kəsəm kađ ba ka điya beni a hidi mangar a zlimi ma Dabawəzləv kun. A pic hin ndiri Ekilesiya kərəp ta va ka zlimi ma Dabawəzləv za, ndiri ma takan takan ta daba hini ma va ka salarigi, ni va ka điyaten beni. ^{§§}

⁷ Hidi ti ced hini ma wər, hine bən á bən a zakay di ka yək tik. Hidi ti ngar: «Min a Kiristu takan,» mata sənu, min dere, min tete Kiristu takan wa nja sin. ^{§§§§} Kati may wər, ta va ka gəl talan a gibe hini a sembe, Maday tokon Kiristu mata vəl ka. Aza ko hin ti bənu, gəl talan da ti day, weli a va ka həl ka səka a labar, ta nja ka cedu đakun. Ngam kati sənu, Kiristu á vəl ka sembe ka điya kəzəd toku. Aza mata vəl ka a zləra, a vəl ka ka lekw micin hini za đakun, ka zleb hini, hini ka va gibik gibik ka katəf Kiristu azal ba. ^{§§§§} A tala ngatoku ta may hini ka bənu ta gər ka ha hini pərət a libi đakun a lib đerewel da. ¹⁰ Ngam ndiri maparam a nja ka ngarigi: «Pol a nja ka ndul hidi a sembe a lib đerewel tik. Ama sin a talan tik a daba min tokon wər, pərət a nja ka həlen, aza a sən ləwa đakun.» ¹¹ Ta ngar hini, ndiri ma nja ka ngarigi wa nja ngatoku, a səni kən ta ngarigi đakun. A pic min ta va ka nja a daba hini, hi va ka ləma, kəzəd kini a va ka nja bire bire ege ləwa, min mata ləwa hini a lib đerewel kinigi. ^{§§}

¹² Ndiri maparam ta daba hini a nja ka ngar hini: «Min hidi menekin, hi yək ma kini ta.» Yo ta ced hini, gara na kini wər, mi təd gəga ka sla talan kini tete ndiri toku ko kedirek kun. Sinigi, ndukun talan tan da đakun. Sinigi a talan tan a nja ka sli talan tan a zləra tan aza ka ngarigi: «Min hidi menekin ta.» Yo, ndirigi a ngarigi đakun wər, sinigi a talan tan a va ka sən ta, sinigi hidi menekin toku a nja siki? ^{§§§§} Gara na kini wər, mine may ka điya pəla pəla səka wa nja sinigi đakun. Min ta nja ka fol talan kini wər, sey a kəzəd, Dabawəzləv mata slu ka vəl kini a zləra. Dabawəzləv ti

† 9:6 Pro 11:24; 19:17; 28:27 †† 9:9 Dir 112:9 † 9:10 Esa 55:10; Osé 10:12 †† 9:11 1:11; 4:15 †† 9:15 9:11 ††† 10:1 1Ko 9:3 ††† 10:1 10:10; 1Ko 2:3

§ 10:2 13:10; 1Ko 13:2 † 10:4 6:7; Rom 13:12; Efe 6:13-17 †† 10:5 Esa 2:12-17 †§ 10:6 2:9 †† 10:7 1Ko 1:12 † 10:8 13:10 †§ 10:11 13:1-2 †§† 10:12 3:1

zlən kini mini ka vay ka ced hini Nawər Menekin, ^{†14} aza min ti diyu. Hin ti sənu, min ti vay kúlá a liblay hini aza min ti ced hini Nawər Menekin a tala Kiristu. Yo min ta nja ka fol talan kini a kəzəd ngatoku, mine zlan mata-laf kun. ¹⁵ Mine diya pəla pəla a tala kəzəd, ndiri maparam mata diya ta dakun. Kən min mata may wər, hini ka ca talan ka Kiristu day za. Wa toku ni va ka jan katəf ka diya kula kəzəd menekin day za a liblay hini, aza ni va ka diyu səb wa nja Dabawəzləv mata slu ka vəl kini a zləra. ^{††16} Wa toku ka dawən tik acin ni va ka slid ka va a liblay ma gədək mangar bat liblay hini kad ka va ka cedeten Nawər Menekin a ndiri ta nin dere. Gara lay mangar Nawər Menekin ti təd a nin, ni va ka va baba a nin kun. Ngam mine may ka diya pəla pəla a kəzəd, ndiri maparam mata diya ta dakun. ¹⁷ Hi ləma, labar Dabawəzləv ma laləb laləb a ngar: «Hidi ti may ka gəl talan tik wər, mata gəlu a kən, Dabawəzləv mata diyen!» ^{††18} Hidi mangar kula hidi, Dabawəzləv á nja ka ngar, sin kula hidi, sin á nja ka ngar səka a zləra tik kun. ^{††}

Labar a tala Pol tete makatəf ma mbani ma

11 Yo tá nja cah ta va ka ləwa hini wa nja hidi manja ndukun talan. Hi ker ka katəf kata ka ləwa hini. ² Ta va ka ləwa hini, ngam libi dá a həl ka a hini wa nja libi Dabawəzləv ta həlen a hini. A tala mi, hin wa nja medimi, kata mata vəlen a wapah ma takan, sin ka mbizu, a nja na ngar *Kiristu. Aza kati may, medimi toku ka janigi a wapah maparam kun. ^{††3} Ama ta pərət, kana ndiri maparam ka kəb hini, hini ka bu ndukun talan hini za. Wa toku, katəf Kiristu, hin ta səbu, hi va ka səba a nəv ma takan baw a nəv ma barən baba kun. Ta pərət, ndirigi a va ka kəb hini wa nja wən mata bebed *Hawa a ma ma kukud. ^{††4} Kata mata ngar hini wa nja ngatoku, ngam hidi maparam ti ya ced hini labar a tala Yesu ma pana, mangar hi zlimi a zləra dá dakun, hi nja ka yəku. Aza hidi ti ya ced hini, *Mid Dabawəzləv maparam dáha, mangar hi jan kamatakan kun, hi nja ka yəku. Aza ti ngar hini dere a tala Nawər Menekin ma pana, mangar hi zlimi a zləra dá dakun, hi nja ka yəku səb dere a nəv menekin. Kən ngatitoku a nja ka pələk talan dá, ada nəv dá mátá nja ka bas a hini. ^{††}

⁵ Ndiri maparam ta daba hini a nja ka ngarigi: «Min diri *makatəf Yesu ta.» Ama kata talan dá, kati sənu, kata áda ma gəc gəc ka sinigi dakun. ^{§6} Hayin duze, gara ləwa wər, ta sən ləwa dakun. Ama gara sən kən ta lib Nawər Menekin wər, sən kən tan day ka kata dakun. Hini a talan hini hin ti sənu, ngam min ti ləwa hini cəb pana pana pe aza hin ti zlimu. ^{§†}

⁷ Kata mata vay ita hini, kati ced hini Nawər Menekin na Dabawəzləv manja neh mazlən a nin. Kati gəc talan dá kad, hini ka jan ka yaw ma dá, aza ka gəl a lib ngar tik. Yo kata mata diya hini wa nja ngatoku acin, ta diya kən *ma ngav ngav vu? ^{§††8} Mandala kata mata nja a daba hini toku, ndiri ta Ekilesiya maparam áda ma vəl ki dala day ka talan tan, kata ka həl kəzəd a daba hini a sin. ^{§†9} Ko pic maparam dala ti sen a zləra dá, ta neh hidi ta daba hini dakun. Ngam galamayigi ma yigi a liblay Masedəwan za ti da ki kən ma sen a zləra dá kərap. Ta may ka neh kən a zləra hini, ko kən mi dakun. Aza ko a pu, ta va ka yək kən a zləra hini dakun. ¹⁰ Kiristu mangar a mban ma dakun ane nəv dá. Ta ced hini a zlim tik, kən ngatoku, ta va ka diyay kən dá səb wa sinna a liblay Akay kərap. Aza ta va ka fol talan dá a tala kən ngatoku. Áka fol talan dá ta fol toku, ta may ndiri ka tak kigi kad kun. ^{§††11} Kata mata ngar wa nja ngatoku, a zləra hini, ta may hini dakun vu? Yo, ko Dabawəzləv a talan tik ti sənu, ta may hini. ^{§†12} Ta ced hini, ta va ka diyay kəzəd dá səb wa nja ngatoku, manja neh dala a zləra hini. Ta va ka diya wa nja ngatoku a tala ndiri ma nja ka ci talan tan ka *makatəf Kiristu, aza ka diya pəla pəla. Na tan a nja ka yəki dala a zləra hini, aza a may ta dere, hini ka vəl ka dala. Ta nja ka diya ta wa nja ngatoku, ka jan ka ngarigi: «Mi nja ka diya kən tete Pol takanna ta.» Ama ta may wa sin kun. ^{§†13} Ndiri ngatoku, makatəf ma mbani ma. Kən kərap a diya ta a katəf tik kun, a diya ta a dabaray. A nja ka ci talan tan ka makatəf Kiristu. Ama duze kun, a mbani ma. ^{§††14} Ta ced hini, kən ngatoku ta njá ka pələk talan hini kun. Hin ti sənu, ko *Gudul a talan tik a nja ka mbaday tik wa nja *mazlən Dabawəzləv ta ka lay ma kəngay. ¹⁵ Wa toku ndiri ma nja ka həli kəzəd tik a nja ka mbani ma, a nja ka ngarigi: «Min makatəf Kiristu ma nja ka diyi kən wa nja Dabawəzləv ta may ta.» Ama ta ced hini, kən ngatoku ta njá ka pələk talan hini kun. Ta sla za, a va ka jani mazlən na kən ma ngav ngav tan mata diya ta. ^{§§†}

Pol a lib beni pana pana

¹⁶ Ta ced hini a nimin, hi njá ka ca ka ka hidi manja ndukun talan kun. Ama hin ti bən, kata hidi manja ndukun talan duze wər, hine yək ka wa nja bən hini. Wa toku ta va ka diya pəla pəla dere wa nja hidi manja ndukun talan. ^{§§§17} Kati sənu, labar tik ta va ka ced hini toku, labar tik wa nja na Maday tokon *Kiristu mata may kun. Ta va ka diya pəla pəla pana pana a tala dá a zləra dá. Wa toku ta va ka diya kən acin wa nja wəya. ¹⁸ Ndiri maparam ta daba hini a nja ka diyi pəla pəla a kən pana pana ndirigi ta nja ka ca ta ka kula kən. Yo kata dere, ta va ka diya pəla pəla wa sin. ¹⁹ Ngam na

† 10:13 Rom 12:3 †† 10:15 Kmy 19:21; Rom 15:20 ‡ 10:17 Jer 9:22-23; 1Ko 1:31 †† 10:18 1Ko 4:4-5 †† 11:2 Efe 5:25-27 ††† 11:3 Gen 3:1-5, 13 ††† 11:4 Gal 1:8-9 § 11:5 12:11; 1Ko 15:10; Gal 2:6, 9 † 11:6 1Ko 2:6-16; Efe 3:4

§†† 11:7 12:13; 1Ko 9:12, 18 §† 11:8 Fil 4:15-18 §†† 11:10 1Ko 9:15-18 §† 11:11 1Ko 16:24 §† 11:12 11:5; 12:11 §†† 11:13 Fil 3:2; Kzl 2:2 §§† 11:15 4:10; Rom 2:6 §§§ 11:16 12:6

hini, hin ndiri Korintu, hi nja ka ngar: «Min ti ben,» aza ma hi nja ka yək ma wəyagi a nəv menekin. ²⁰ Hi nja ka may, ndirigi ka mar hini wa nja balam. Hi nja ka may ndirigi ka kwac hini baw ka kəb hini. Hi nja ka may ndirigi ka gəc hini kađ, aza ka pəm hini a zləra cigid.

²¹ Kən ngatitoku kərap, ndiri maparam ti diya ta a daba hini, aza hin ti yaw ma tan. Kay tá nja cah weli a gər ka zəm ka, ngam mandala kata mata nja ane ita hini, kati pərət ka diya kən ngatitoku a daba hini.

Tá nja cah ta va ka har hini ma wəya acin. Kən, ndirigi ta nja ka diyi pəla pəla a sin, kata dere, ta va ka diyu wa nja sinigi. ²² Ndiri toku a nja ka ngarigi: «Min wa nja səban maparam kun, min səban *Hibiru ta.» Yo kata dere, kata səban tan. A nja ka ngarigi: «Min *ndiri Isir-ayilagi ta.» Yo kata dere wa sin. A nja ka ngarigi: «Min sesin *Abəraham ta.» Azama kata dere wa sin. ^{†23} A nja ka ngarigi: «Min ma həl kəzəd Kiristu ta.» Yo kata dere wa sin. Ta va ka ləwa hini səb wa nja hidi nja ndukun talan ma cəkwasl cəkwasl. Na da kati diya kəzəd Kiristu day ka sinigi. Kati jan beni pana pana day ka sinigi dere. Kati va je fərsəna cəb pe, kati jan pəm cəb pe. Kepic kepic ta nja ka bit məlay məlay a ma məc. ^{††} ^{‡24} *Ndiri Yahudiyagi ti pəm kigi lakwatay wom fođ, takan da dakun. Ti ləv kigi wa toku tutu, cəb jebin. ^{‡25} Ndiri *Romagi dere, ti pəm kigi a təlay cəb makad. Pic maparam ndiri ti nda kigi a gugun ka pəm za. Kambawal ti kwar a lib yəm kad cəb makad a kata, micin da ti gər ka lekw. Aza pic takan kati nja a daba daba yəm pic pic, vuđu vuđu. ^{‡26} A lib da muluk da pana pana, kata mata du, micin da ti gər ka lekw a nin. A lib zungoh ma kəcay kəcay ta yəm, kati gər ka lekw micin da a nin. Mahəligi ti gər ka lekwi micin da za. Cala da Yahudiyagi tete *ndiri mangar Yahudiyagi dakun ti gər ka pəm kigi za dere. Kata mata nja a liblay maday, micin da ti gər ka lekw a nin. A daba donu ma selet selet, micin da ti gər ka lekw a nin. Aza cali dagi ma mbani ma a tala Kiristu ti gər ka pəm kigi za. ^{‡27} Kati bəras a lib beni aza a lib kəzəd ma nja ka pələk talan da pana pana. Ta janay ka wan wek kun. Metis ti ngac ka, aza maram ti ngac ka. Kati nəp cəb pe manja jan kən ham. Lukut da da dakun, cəcən ti zəm ka kahay kahay. ^{‡28} Beni maparamigi daha pana pana, kata mata su, ama ta va ka nəf kərap kun. Ama kən ma pələk talan da day za wər, ta nja ka bən kepic kepic ka jan ka zlebeten a ndiri Ekilesiya pana pana. ²⁹ Cala tokon mangar sembe tik gəc ka səba katəf Kiristu, saha tik a nja ka həl ka. Cala tokon ti ndəv a lib ma ngav ngav ka lekw katəf Kiristu, nəv da a nja ka ri ka ninékun. Kən ngatoku ada kən ma pələk talan da day za. [§]

† 11:22 Fil 3:5; Rom 11:1 †† 11:23 4:8-12; 1Ko 4:11-13; 12:26
‡ 11:23 diya kəzəd: 1Ko 15:10; je fərsəna: Kmy 16:23 †† 11:24 Deu 25:3 ‡ 11:25 Kmy 14:19; 16:22 ‡† 11:26 Kmy 9:23; 14:5
‡‡ 11:27 6:5 § 11:29 1Ko 9:22; Gal 6:2

³⁰ Kay galamayigi, hin ti may kata ka diya pəla pəla wər, ta va ka diya pəla pəla a kən maparam. Ta va ka diya pəla pəla a kən ma nja ka daf ka, kata talan da, sembe da da dakun. ^{§†31} Dabawəzləv, Cin Maday tokon Yesu ti sənu, labar kata mata ced hini toku, ta mban ma dakun. Hidi ta fol tokon ko a pu. ^{§†32} Hi ləma, mandala kata mata nja a liblay Damas, sembe da da dakun na diya kən. Liblay toku ti ndən ta mgbaw a mohol kađ, aza masara ta liblay toku, bay Aretas mata tedu, ti baw sojigi ti der ta ka medikiđ ka pu tik ka jan ka kaw kigi za, ta va ka soloh da za. ^{§†33} Ama ndiri maparam ti baw kigi, ti fi kigi a lib kakal. Aza ti fi kigi zeterenna áka buh mohol ka va a lakwat. Wa toku kata mátá jan ka bit a zləra bay Aretas acin.

Labar a tala sembe Kiristu ma nja ka zleb ndiri mangar sembe tan da dakun

12 Na hini, hin ndiri Korintu, hi nja ka may kata ka gəl talan da. Yo kati sənu, gəl talan a zleb kun. Ama tá nja cah ta va ka gəl talan da a kən pana pana, kata mata zlimi aza kata mata ləma. Maday tokon *Kiristu ti daf ka kənigi, aza ti ced ka kpay kpay kad áka sini za. ² Kati sənu, hidi ma səba katəf Kiristu maparam daha ^{§††}. Ti təd viya guđ a tala fođ, kən ti baw gawla toku, ti tepu a wəzləv. Ti tepu a wəzləv ta wərəm kad ma makad tik. Gawla toku mata va ka baw ka va a wəzləv, ko a baw ta a viren kəsəm tik vu, ko a wəti ziziwit tik á gindik vu, ásəd. Dabawəzləv á gindik áda ma sənu. ³⁴ Kati sənu, gawla toku, kən ti bawu, ti tepu ka kula *lay nja menekin ta wəzləv. A nin ti zlimi labar mangar hidi a təd gəga ka ced tik kun, aza ninek kun dere, hidi memilin ka ləwa a tala tik. Gawla toku mata va ka baw ka va a wəzləv, ko a baw ta a viren kəsəm tik vu, ko a wəti ziziwit tik á gindik vu, ásəd. Dabawəzləv á gindik áda ma sənu. ⁵ Gawla ngatoku, ta gəl talan da a sin. Ama ta gəl talan da səka a zləra da dakun. Kati sənu, kən menekin ta zləra da, kata ka gəl talan da a sin, da dakun. Ta va ka fol talan da səb á gindik a kən ma nja ka daf ka, sembe da da dakun. ^{§†6} Ama ta ced hini, kati may ka gəl talan da a kən ma tədaha a tala gawla toku wər, ta va ka har ma wəya dakun, ta va ka ced ma a katəf tik a tala da. Ama ta may ka fol talan da a kən, gawla toku mata ləma dakun, ngam ta may ndirigi ka ca kigi ka hidi maday a tala kən, kata mata ləma titoku kun. Ta may ndirigi ka ləmi kəzəd da, aza ka zlimi ma da, kama sinigi a zləra tan ka sənay kən tan, ko kata hidi maday, ko kata hidi maday kun wər.

⁷ Ta ced hini, kati ləma kən mangar hidi a təd gəga ka ləma tik kun. Ama Dabawəzləv a may kata ka gəl talan da a kəni toku kun. A tala ngatoku ti vəl ka beni a kəsəm. Ti keren katəf a mazlən *Gudul ka diya ka beni

§† 11:30 12:5; 1Ko 1:31 §†† 11:31 1:23 §‡ 11:32 Kmy 9:23-25
§†† Pol ta ləwa a tala hidi ma səba katəf Kiristu maparam cah, a ləwa ma ma ngab ngab a talan tik. §† 12:5 11:16, 30; 12:1

toku ka tak ka kad manja gal talan da. ^{†8} Ti tad cæb makad ta nja ka dækæb Maday tokon Kiristu a tala beni ta kæsäm da toku. Aza kati dækæbu ka bit ka za ka beni tik. ⁹ Ama Kiristu ti salar ma da, ti ngar: «Ta va ka diya menekin da a tala ku, aza menekin da toku á va ka tad gæga ka zleboh. Ngam sembe da má, a nja ka hæl kæzæd day za a tala hidi ma kef kef.» Kata mata zlimi wa nja ngatoku za, kata máta ngar: «Dabawæzlæv a nja ka daf sembe tik áka hidi ma kef kef za.» Wa toku sembe Kiristu a va ka nja a tala da ka diya kæzæd tik mangar ta tad gæga ka diya tik kun. ^{††10} Kati sænu, Kiristu a nja ka zleb ka a sembe tik. A tala ngatoku næv da dewerakun a beni pana pana ta nja ka su a tala Kiristu. Næv da dewerakun a lib kef kef da, a dirni, ta nja ka ra kigi, a lib kæn ma sen a zlæra da, a tireh, ndirigi ta nja ka diya kigi, baw a kæn ma nja ka pælæk talan da. Beni titoku kæræp, ta nja ka bebel a lib tik, ngam a tala mi, sembe da da dakun wær, ta nja ka jan sembe ma toy toy a zlæra Kiristu.

Pol a bæn a tala ndiri Korintu

¹¹ Labar, kata mata ced hini toku, kati læwa wa nja wæya. Ama hiné may wa sin. Kati fol talan da a gibe hini. Ama a slambedemi, hiné va ka fol ka ba a gibe ndirigi. Ngam ko sembe da mata nja gæc a gibe Dabawæzlæv, ama a daba ndiri takana toku ma nja ka ngarigi: «Min diri *makatæf Kiristu,» kata ma gæc gæc kun.

¹² Kæzæd pana pana kata mata diyu a daba hini a daf hini, kata makatæf Kiristu duze. Kati bæraes kahay kahay a lay hæl kæzæd a daba hini. Kati diya ban ban kæn, aza kati diya kæn madædayigi pana pana dakun vu? ^{†13} Yo hi ced ka acin kæzæd maparam daha, kata mata diyu a daba ndiri Ekilesiya pana pana manja diya ane liblay hini vu? Kæn kæræp, kati diyu bire bire. Sey ta yæk dala na mazlæn kæzæd da a zlæra hini dakun á gindik. Ama hin ti bænu ngatoku, ta diya ma ngav ngav wær, ta co hini zlæra. ^{††14} Tá nja cah kati kæmæs kæsäm kad ba ka vay ka saf hini cæb ma makad tik. Aza ta vay za, ta va ka neh kæn ham a zlæra hini dakun. Ta may dala hini dakun, ta may hini a talan hini, hini ka yæk ma da. Yo hin ti sænu, kærti á gæl cin kun, cin tik á nja ka gæl kærti tik ba. Wa sin dere, min tete hini. ^{††15} Ta ced hini, gara na da wær, kæn kæræp, kata mata maru, ta va ka bawu a næv menekin ka zleb hini. Aza ko ka mæc dere a tala hini ka zleb hini, ta va ka mæc. Yo mata nja ta may hini kwet wa nja ngatoku, tá nja cah acin hi va ka may ka baba kun vu? ^{†††}

¹⁶ Hini a talan hini, hin ti ngar, ta yæk kæn ham a zlæra hini dakun. Ama hidi ta daba hini a va ka ngar, kati kæb hini a dabaray da ka jan kæn a zlæra hini. ¹⁷ Yo hi ced ka, ta kæb hini a nja siki? Ndirigi kata mata zlænay ta a

zlæra hini, kati ngareten ka yæki kæn a zlæra hini vu? ^{†††18} Kati zlænay Titus ege galamay tokon maparam a zlæra hini. Yo tátoku hi va ka ngar acin, Titus, kata mata zlænay, ti kwac hini vu? Mini a Titus, bæn kini takan, aza kæn, min ta nja ka diyu takan dere kun vu? [§]

¹⁹ Hin ta bænu wær, labar min mata ced hini a tala kini a zlæra kini daka a mændan cekw a lib derewel cah, a zlæra hini wær, mi læwa wa toku ngam hini ka yaw ma kini vu? Wa sin kun. Mi læwa a gibe Dabawæzlæv wa nja Kiristu ta may. Sin áda ma va ka bas kita kini. Kula ngami dagi, kæn titoku kæræp, min ti ced hini na ceh kita ta tala kini dakun, min ti ced hini, ngam mine may ka zleb hini, hini ka va gibik gibik a katæf Kiristu. ²⁰ Ta pæræt, kana kata ka vay ka jan hini, hine diya kæn mangar a va a næv da dakun. Kati jan hini wa toku wær, hi va ka sæn ka dere. Kana kata ka jan hini, hine slakam tete ndirigi, hine diya særæh, hine bas næv, hine ra kæsäm, hine cæba ma hini takan kad kun, hine caf kæsäm hini kæsäm kæsäm, hine gæl talan hini a daba colo hini, aza hine diya kæn ma hirre. ^{§†21} Ta ced hini, ta va ka vay a nimin aza kati jan hini, hine diya kæn ngatitoku wær, weli a va ka zæm ka a tala hini a gibe Dabawæzlæv. Ta pæræt, tá kata ka jan ndiri maparam ta daba hini a diyi ma ngav ngav aza a mbæzli ma tan kese kad kun. A diyi kæn weli, a wanigi a wærti maparam, aza wærtigi a wanigi a wapah maparam, aza a diyi kæn ma ngav ngav pana pana. Kati jan hini wa nja ngatoku, tiwed a va ka ya a hæra da. ^{§††}

Pol a ngæz ndiri Korintu aza a fæd ta

13 Kata mbeh ka vay ita hini cæb ma makad tik. Ta vay ita hini za, hidi a va ka saf tokon kæzæd hini wa nja labar Dabawæzlæv ta ngar. Labar Dabawæzlæv á ngar: «Hidi ti diya ma ngav ngav, ma tik ka cæba wær, sedewa ka nja særæy akun makad.» ^{§†2} Ta ngar hini, a hin ma diya *ma ngav ngav kamatakan baw a ndiri maparam kæræp: Ta va ka vay ka hizl hini toku, ko hidi takan ta daba hini, saha tik a va ka hæl ka baba kun. Kata mata vay kamatakan ita hini ka cæb ma særæy tik, kati ced hini zaba, aza tá nja cah kata gædæk, ama ta ngar hini sæb a nimin, ta vay za wær, ta va ka saf saha hini baba kun. ^{§††3} Na hini, hi nja ka may ka sænu, ta læwa áka zlim *Kiristu za vu, ta læwa áka zlim Kiristu za dakun vu? Yo a pic ta vay za, hi va ka sænu acin. Ta ced hini, Kiristu mangar a diya kæzæd tik a daba hini, sembe tik gæc kun. A va ka daf hini sembe tik hini ka sænu. ⁴ A pic mata kpaw ta ka pay ma zlambda zlambda ka mæc, sembe tik ti gæc kad. Ama tá nja cah a vere acin, áka sembe Dabawæzlæv za. Min ma nja á lap a sin, na kini dere, sembe kini gæc. Ama min ta vay ita hini za ka diya kæzæd a daba hini, hi va ka sænu, mine diyu a sem-

† 12:7 Gal 3:13-14; Job 2:6 †† 12:9 Esa 40:29-31; Rom 5:2; Fil 4:13
‡ 12:12 Kmy 13:6-12; 14:8-10; 16:16-18; 19:11-16; Rom 15:19
†† 12:13 11:7-9 ††† 12:14 13:1 †††† 12:15 1Ko 16:24

††† 12:17 7:2§ 12:18 2:13; 8:6, 16-17 †† 12:20 1:23; 1Ko 1:10-11
§†† 12:21 13:2§† 13:1 12:14; Deu 19:15; Mat 18:16; 1Ti 5:19
§†† 13:2 1:23; 10:11; 12:20; 13:10

be Dabawəzləv ma vələn micin a Kiristu, aza mine nja a vere a Kiristu tik. †

⁵ Galamayigi, hi saf talan hini a zləra hini a zakay. Hine ca talan ka Yesu duze vu? Yesu Kiristu daha ane nəv hini duze vu? Ama hini a talan hini hin ti sənu, Kiristu daha ane nəv hini. A nja wa nja ngatoku kun wər, a nja na ngar, hin ti lekw ka katəf Kiristu. ⁶ Ama ta may hini ka sənu, gara na kini wər, mine ker katəf Kiristu kad kun. ⁷ Yo, mine ced hini, mine dəkəb Dabawəzləv, sin ka zleb hini, hini ka diya ma ngav ngav ko kedirek kun. Min mata ngar hini wa nja ngatoku, ngam mine may ka diya hini beni səka kama ndirigi ka yək kini wa nja makatəf Kiristu dakun. Min ti may hini ka diya kən a katəf tik. Ko ka dawən tik ndirigi a va ka ngarigi a nimin, mi təd gəga ka diya hini beni dakun, mata ləway tan səb. ⁸ Hi ləma, hine səba katəf ma duze wər, ni va ka diya hini beni a tala tik kemi? Mi va ka zleb hini azal ba ka səba katəf ma duze toku. ⁹ Ta ced hini, hin ti jan sembe wər, nəv kini dewerakun. Ko ndirigi ti ngarigi, sembe kini da dakun, mata ləway tan səb. Mata nja wa nja ngatoku, mine dəkəb Dabawəzləv, hini ka səb ka katəf tik ka nja ka kula ndirigi.

† 13:4 12:9-10; 1Ko 1:25; Fil 2:7-8

¹⁰ Yo ko kata gədək, kati lələb hini kən titoku kərap. A tala mi, a pic ta va ka vay ita hini, ta may ka vay a nəv ka ndul hini dakun, aza ta may ka diya hini beni a sembe, Dabawəzləv mata vəl ka dakun. Sembe, Dabawəzləv mata vəl ka, ti vəl ka a zləra ka lekw micin hini za dakun, ti vəl ka ba ka zleb hini, hini ka va gibik gibik ka katəf tik. ††

¹¹ Yo tá nja cah acin, galamayigi, hine nəpay na hini. Hi bərəs kad, hini ka nja ka ndiri ma səb səb ka katəf Kiristu. Hi zleb kəsəm hini kəsəm kəsəm ka bərəs kad. Ma hini mata nja takanna, aza hine nja nja menekin. Ti nja wa nja ngatoku wər, Dabawəzləv ma nja ka vəl nja menekin aza ma may hidi a va ka nja tete hini. †

¹² Hin kərap ta watoku, hi fəd kəsəm hini kəsəm kəsəm ninek ninek. Cala tokon kərap ma səba katəf Dabawəzləv a fəd hini. ††¹³ Maday tokon Yesu Kiristu mata ker micin hini fonna, Dabawəzləv mata zleb hini ka sən wa nja sin ta may hini, aza *Mid Dabawəzləv mata zleb hini, hini ka nja á lap takanna. ††

†† 13:10 13:2; 10:8; 1Ko 4:21 † 13:11 Zan 14:27; Rom 15:33; 1Ko 7:15; Efe 6:23; Fil 4:9; 1Te 5:23; 2Te 3:16; Hib 13:20; 1Pi 5:14 †† 13:12 1Ko 16:20 †† 13:13 Mak 13:11; Rom 8:26, 39; Gal 6:18

Galat

Jem a lib derewel cah

Mandala Pol ta lalab derewel cah sin ane ki, mi sən ninek ninek kun. Ndiri maparam a ngarigi, sin ti lalab derewel cah mandala mata way ka da ci muluk tik. A nja na ngar, a lalabu mandala lap maday ane liblay Zeruzalem a tala səba mazuko Moyiz a diya kese kun (Kmy 15:1-29). Ndiri maparam a ngarigi, sin ti lalabu mandala ta da muluk ma səray tik, aza ndiri maparam a nimin a ngarigi, ti lalabu ka da muluk ma makad tik ane liblay Efez.

Pol ti lalab derewel cah, ka va a zləra ndiri Ekilesiya ta liblay pana pana, bay Galat mata maru. Kamatakan Pol ti tələn a liblay, bay Galat mata mar ta titoku. Ndirigi a ngarigi, mandala tik sin a dal, həra tik a hamen (4:13-15). Sin ti cedeten Nawər Menekin a tala Yesu Kiristu a ndiri ta liblay titoku acin, aza ndiri toku ti yəki Nawər Menekin toku a nəv menekin.

Ama Pol mata va tik za, ndiri maparam ti yahigi ka jəkwaneten yəwən kən a ndiri Galat titoku. Ndiri toku ti ngarigi, sey ndiri ma njigi wa nja ndiri Yahudiyagi á gindik ada Dabawəzləv ta va ka bit ta za, ngam Dabawəzləv ti mbat ndiri Yahudiyagi kamatakan. A tala sin, ti ngareten a ndiri Galat ma ci talan ka Yesu, ka səba mazuko Moyiz dere, aza ka *zla məmən kad, ko nayi ka sənu, sinigi ti mbadigi ka ndiri Yahudiyagi duze. Pol mata zlimi wa toku za, ti bas nəv. A tala sin mətá lalabeten derewel cah.

Wa nja derewel cah mata wak ka dawən ka dawən:

Pol a cedeten a ndiri Galat, wa nja sin mata jəkwan kən a tala Nawər Menekin, kama ndiri toku ka yəki labar tik ninek ninek. Yesu Kiristu a tala tik áda ma ceden, aza ti zlənu, ka va zləra ndiri mangar Yahudiyagi dakun, ka cedeten Nawər Menekin toku (bawama 1–2).

A ngareten a ndiri cah dere: «Ndiri ma nja ka ngar hini, ka zla məmən kad toku, ndiri ma mbani ma.» A ngareten ninek ninek, hidi ma may ka nja ka hidi ma kap ta gibe Dabawəzləv, sey ka ca talan ka menekin, Dabawəzləv mata diyu áka Yesu Kiristu za. Katəf maparam da dakun. Ko hidi tik hidi Yahudiya ma zla məmən, ko hidi tik, hidi ta ka səban maparam, mangar a zla məmən kun, a zləra Dabawəzləv wər, takanna. Hidi ti may ka nja ka hidi ma kap ta gibe Dabawəzləv áka səba mazuko Moyiz wər, ti ca məc Yesu mata məc ka pay ka kən kahay (bawama 3–4).

Pol a ngəz ndiri toku dere. A ngareten, ndiri mangar a səbi mazuko Moyiz baba kun, ta njá ka diyi kən hirre kun, mata diyi kən, Mid Dabawəzləv ta nja ka mayu (bawama 5–6).

Hin ti may ka zlimi derewel Galat cah ninek ninek wər, hine janga labar a tala zla məmən a zakay, ane ka .

Pol a fəd ndiri Ekilesiya ta liblay Galat

1 Kata Pol, *makatəf Yesu, ta lalab derewel cah ka va a zləra ndiri *Kiristu ta liblay Galat. Kata makatəf hidi memilin kun, aza hidi memilin á zləna ka dakun dere. Yesu Kiristu áda ma zləna ka, ege Vay tokon Dabawəzləv, ma mbəla Yesu a civi za. ^{†2} Min kərap tete galamayigi ta jakwar da wacah, mine fəd hini, hin ndiri ta lib Ekilesiya ma pana pana ta liblay Galat. ^{††}

³ Vay tokon Dabawəzləv ege Maday tokon Yesu Kiristu mata vəl hini nja menekin, aza mata keru micin hini fonna.

⁴ Kiristu ti vəl talan tik ka məc ka zlad *ma ngav ngav ta tala tokon za, ngam kən ma ngav ngavigi ta talalay

† 1:1 1:11-12; Rom 1:5; 1Ko 9:1-2 †† 1:2 1Ko 16:1

ma səbacah, ka mar tokon baba kun. Ndiri da, Vay tokon Dabawəzləv ti may Kiristu ka diyu wa sin. ^{‡5} Hidi ta folu, sin ma mar miseh maday ko a pu. *Amen.

Nawər Menekin a tala Yesu Kiristu

⁶ Galamayigi, kati zlimi labar a tala hini, aza labar tik ti pələk talan da. Kamatakan hi təd gəga ka nja ka ndiri Dabawəzləv kun. Ama Dabawəzləv ti wəla hini səb, ka nja ka ndiri tik a menekin tik, sin mata diyu áka Yesu *Kiristu za. Ama na hini, hin ti buwen dawən njod, a Dabawəzləv ma wəla hini toku, aza hine səbay Nawər Menekin hini maparam. ^{‡7} Ta ced hini, Nawər Menekin maparam da dakun. Ama ndiri maparam dāha, a nja ka buwi Nawər Menekin a tala Kiristu za, aza a nja ka

‡ 1:4 2:20; Mat 20:28; Zan 1:29; 2Ko 5:21; Efe 5:2; 1Ti 2:6; Tit 2:14; Hib 9:12-14, 26; 1Za 5:19 †† 1:6 Hib 12:15

may ta, ka kpassi talan hini. ^{†8} Ama ta ced hini, hidi ma-param, ko mini, ko *mazlən Dabawəzləv ma yaha á wəzləv kađ, ti vay ka ced hini Nawər Menekin pana za, ka Nawər Menekin, hin mata zlimi a zləra kini kamatakan, Dabawəzləv mata pəđ zləra tik ka gawla toku za ko a pu! ^{††9} Labar cah, kati ced hini zaba, aza tá nja cah, ta ced hini a nimin: Hidi ti vay ka ced hini Nawər Menekin pana za ka na kini, hin mata yəku, Dabawəzləv mata pəđ zləra tik ka hidi toku za ko a pu!

¹⁰ Labar ta nja ka ced hini toku, a zləra hini, ta diyu ndirigi ka fol kigi vu? Awu. Na da wər, ta gər ba, Dabawəzləv ka fol ka. Akun hi bənu wər, ta diyu ndirigi ka may kigi vu? Ta nja takana, ta diya kən, ndirigi ka may kigi wər, macah ta va ka nja ka hidi ma diya kəzəd Kiristu dakun. ‡

Pol a zlimi Nawər Menekin a zləra ndirigi dakun

¹¹ Galamayigi ta ced hini, hini ka sənu ninek ninek, Nawər Menekin, kata ta nja ka cedeten a ndirigi, bən hidi memilin kun. ^{††12} Labar tik, ta janu a zləra hidi dakun, aza hidi á jəkwan ka dakun dère. Yesu *Kiristu a tala tik áda ma ced ka kpay kpay kađ.

¹³ Hini a talan hini, hin ti zlimi labar a tala kəzəd da, kata mata diyu kamatakan, mandala ta səba *mazuko Yahudiyagi. Hin ti sən tireh da, kata mata diyaten a ndiri Ekilesiya Dabawəzləv. Kati diyaten tireh kahay kahay, aza kati mbəlamu kwet, ka lekw ta za. ^{††14} Mandala dāgi pe ta ka səban da, ma nja ka səbi mazuko Yahudiyagi, kata day ka sinigi, a kaw mazuko tik, aza ta səba mazuko doku kini ta vina cekw a nəv ma takan day ka na tan.

¹⁵ Ama daka ta mbuwaha kese a lib may kađ kun, Dabawəzləv ti mbat ka zaba, aza ti wəla ka a menekin tik, kata ka həl kəzəd tik. ^{††16} Ti daf ka Kərti tik kata ka sənu, ngam kata ka va ka ced Nawər Menekin a tala Kərti tik toku a *ndiri mangar Yahudiyagi dakun ka sən ta. Kata mata va ka sən Yesu tik, ta neh hidi dakun, ¹⁷ aza ta va ane Zeruzalem ka neh *makatəf tegi, ma səbi katəf tik pəpəla ka kata dakun dère. Sey kati va ane liblay Arabi. Ka dawən tik, kati cəbay da a liblay Damas. ¹⁸ Mata təđ viya makađ za, kata mətá va acin a Zeruzalem ka sən Piyer. Kati nja a zləra tik zəm lumo səray. ^{††19} Nja da ta nin toku, mi jan a makatəf Yesu maparam kun. Sey mi jan a Zak, gelemin Maday tokon Yesu. ^{§20} Labar kata mata ced hini toku, ta mban ma dakun. Dabawəzləv ti sənu, ta ced labar ma duze.

²¹ Ka dawən tik, kati va ka tələn a liblay pana pana ta liblay Siri baw ta liblay Silisi. ^{§†22} Mandala tik, ndiri Ekilesiya ma səbi katəf Kiristu ta liblay pana pana, bay Yahudiya mata maru, a sən kigi dakun. ²³ Sey ti zlimi

† 1:7 5:8, 10; 2:4; Kmy 15:1, 24 †† 1:8 1Ko 16:22 ‡ 1:10 1Te 2:4-6 †† 1:11 1:1 †† 1:13 Kmy 8:3; 9:1; Fil 3:5-6; 1Ko 15:9 ††† 1:15 Jer 1:5; Kmy 9:3-5; 22:21; Rom 1:5; 1Ko 9:1; 15:10 ††† 1:18 Kmy 9:26-28 § 1:19 Mat 13:55 †† 1:21 Kmy 9:30

labar da a zləra ndirigi. Ndiri toku ti ngareten: «Kay gawla ma diya kini tireh kamatakan cah səb, ada ma ced Nawər Menekin a ndirigi. A ngareten ka ci talan ka Kiristu, sin mata gər ka pas labar tik kađ kamatakan.» ²⁴ A tala ngatoku a foli Dabawəzləv a tala da acin.

Makatəf Yesu gi ti yəki Pol a daba tan

2 Mata təđ viya gub a tala fod za, min cəb a Barnabas a liblay Zeruzalem a nimin. Mi lap tete Titus. ^{§††} ^{§2} Kati va a nin, ngam Dabawəzləv á ngar ka, kata ka va. Ane liblay Zeruzalem toku, min ti lap kađ pana tete ndiri madəday ta daba ndiri *Kiristu gi. Kati cedeten kəzəd da kpay kpay kađ, wa nja ta nja ka cedeten Nawər Menekin a *ndiri mangar Yahudiyagi dakun. Kata mata cedeten wa toku, ngam kəzəd, kata mata diyu kamatakan, baw ta nja ka diyu ma səb səb cah, ka nja ka kən kahay kun. ^{§††3} Aza ndiri madəday toku ti yəki Titus ma lah ka. Sin səban *Girek, aza a ngareten ka *zla məmən kađ kun. ⁴ Sey cala kini ma mbani ma, ti may ta ka zli məmən tik kađ. Ndiri toku ti yigi á boh, aza a dabaray, a daba kini ka məmar kini ka saf kəzəd, min ta nja ka diyu, min mangar *mazuko Moyiz á mar kini baba kun, ngam min ti lap tete Yesu Kiristu kađ ba acin. Ti may ta, mini ka səba mazuko Moyiz wa nja balam. ^{§†5} Aza nep, mi yək ma tan ko kedirek kun, ngam mine may, sinigi ka pasi Nawər Menekin a tala Yesu Kiristu kađ kun. Sin labar ma duze, aza min ti may hini ka zlimi tik ninek ninek manja jəv kađ.

⁶ Gara ndiri madəday ta həra ndirigi, ko sinigi madəday, ko madəday kun, ma da səka ane kun, ngam a həra Dabawəzləv ndiri kərap takanna. Yo ndiri madəday toku ti yəki labar, kata ta nja ka cedeten a ndirigi səb dère. A ngar kigi səka, kata ka ced mazuko Moyiz dakun. ^{§†7} Sinigi má ti sən ta, Dabawəzləv ti vəl ka Nawər Menekin a zləra, kata ka cedeten a *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, wa nja mata vəlen a Piyer a zləra, ka cedeten a *ndiri Yahudiyagi. ^{§†8} Na da, Dabawəzləv ti ca ka, ka makatəf Yesu a daba *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, wa nja mata ca Piyer ka nja ka makatəf Yesu a daba ndiri Yahudiyagi. ⁹ Zak, Piyer, baw Zan, ndiri madəday ta həra ndiri Ekilesiya, ti sən ta, Dabawəzləv áda ma vəl ka kəzəd, na va a zləra *ndiri mangar Yahudiyagi dakun toku a zləra. Min a Barnabas, min ti kaw zləra tete sinigi, ndirigi ka sən ta, ti yəki kini, mini ka nja a daba tan. Min kərap, min ti lap ma kini kađ ba takan, mini ka slid a Barnabas, ka va ka cedeten labar a *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, aza na tan ka va ka cedeten a ndiri Yahudiyagi. ¹⁰ Sey ti ngar kini, mini ka zleb nja motokonigi tane Ek-

§†† 2:1 Kmy 15:1-19 §† 2:1 1Ko 15:2; Fil 2:16; Barnabas: Kmy 4:36; Titus: 2Ko 2:13 §†† 2:2 2:6, 9 §† 2:4 1:7; 5:1, 13; Kmy 15:1, 24; 1Ko 9:21 §† 2:6 Rom 2:11 §†† 2:7 1:15-16; Rom 1:5

ilesiya ta liblay Zeruzalem. Kəzəd ngatoku, kati kawu zləra səsəray. †

**Sey hidi ma ca talan ka Kiristu
ada hidi ma kap ta gibe Dabawəzləv**

¹¹⁻¹² Yo pic takan Piyer ti tədaha a zləra kini a liblay Antiyos. Mata təd za, ti zəm wili tete *ndiri mangar Yahudiyagi dakun. Ka dawən tik, ndiri Zak ti tədahigi dere. Piyer mata ləma ndiri Zak toku za, kpal ka sla gəda tik a daba *ndiri mangar Yahudiyagi dakun za. Kata mata ləma wa toku za, kati ngəzu a vere ndirigi, ngam a diya kən a katəf tik kun. A pərət a ndiri Zak gi ma nja ka səbi *mazuko Moyiz, ka *zla məmən hidi kad di ka lap a sin. †¹³ Aza cala kini Yahudiya maparamigi a diyi kən a katəf tik kun wa nja Piyer. Ko Barnabas dere ti pərət, aza a diya kən a katəf tik kun wa nja sinigi.

¹⁴ Mata diya ta wa toku, ti buwi dawən a Nawər Menekin a tala Yesu. Kata mata ləma za, a səbi Nawər Menekin ma duze toku baba kun, kata mətá ngəz Piyer acin a gibe ndirigi kərap. Kati ngaren: «Hoh səban *Yahudiyagi, aza nja ku ta wacah, ha diya kən, mazuko Moyiz ta ngar kun. Hati njay ku wa nja *ndiri mangar Yahudiyagi dakun. Aza tá nja cah hati may *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, ka diyi kən, *mazuko Moyiz ta ngar a tala mi?»

¹⁵ Duze na kini, min səban Yahudiyagi, aza mi mbu a madaba Yahudiyagi. Min pana ka ndiri ta ka səban maparamigi, mangar a səbi mazuko Moyiz kun. ¹⁶ Ama ko min Yahudiyagi min ti sənu, Dabawəzləv a ca hidi ka hidi ma kap ta gibe tik, á tala ta nja ka diya kən, *mazuko Moyiz ta ngar kun. A nja ka ca hidi ka hidi ma kap ta gibe tik, a tala kəzəd menekin, Yesu *Kiristu mata diyu. A tala sin, ko min Yahudiyagi, min ti ca talan ka menekin Yesu Kiristu toku. Wa toku, Dabawəzləv ti ca kini ka ndiri ma kap ta gibe tik, ngam min mata diya kən, *mazuko Yahudiyagi ta ngar kun, ama a tala menekin Kiristu, min mata ca talan a nin toku. Ngam hidi ma va ka nja ka hidi ma kap ta gibe tik, a tala ta nja ka diya kən, mazuko ta ngar, da dakun. † †

¹⁷ Mata nja wa nja ngatoku, ko min Yahudiyagi min ti may ka nja ka hidi ma kap ta gibe Dabawəzləv a tala min mata lap a *Kiristu za. Ama hidi maparam a va ka ngar: «Min tokon a səba mazuko Moyiz baba kun, a nja na ngar, min takanna tete ndiri ta liblay maparamigi, ma nja ka diyi *ma ngav ngav. Mata nja wa nja nga-

† 2:10 Rom 15:26 †† 2:11-12 Kmy 11:3 † Deftere maparamigi ti buwi baray cah pana. A ngarigi: Ama ko min Yahudiyagi min ti sənu, Dabawəzləv a ca hidi ka hidi ma kap ta gibe tik, á tala ta nja ka diya kən, mazuko Moyiz ta ngar kun. A nja ka ca hidi ka hidi ma kap ta gibe tik, a tala ta nja ka ca talan ka Yesu Kiristu. Na kini Yahudiyagi dere, min ti ca talan ka Yesu Kiristu. Wa toku, Dabawəzləv ti ca kini ka ndiri ma kap ta gibe tik, ngam min mata diya kən, mazuko Yahudiyagi ta ngar kun, ama a tala ca talan kini min mata cu ka Kiristu. Ngam hidi ma va ka nja ka hidi ma kap ta gibe tik, á tala ta nja ka diya kən, mazuko ta ngar, da dakun. †† 2:16 3:10-12; Rom 3:20-30

toku, Kiristu a nja ka kəb hidi acin, ka ker mazukogi kad, ka nja ka hidi ma diya ma ngav ngav vu?» Kay awu, wa sin kun. ††¹⁸ Hidi ma diya ma ngav ngav wər, sin ada hidi ma ker mazuko Moyiz kad, ka ngar: «A va ka bit ka dakun,» ka dawən tik, a səbu a nimin. Hidi toku ti diya ma ngav ngav, ngam mazuko, sin mata keru kad cah, ti cəb ka səbu a nimin wər, a nja na ngar, sin a gəc kəzəd Kiristu kad.

¹⁹ Gara kata Pol wər, mazuko kini Yahudiyagi ti pəm ka zaba, ngam ta təd gəga ka səba tik kun, aza tá nja cah mazuko toku a həl ka kən baba kun. Tá nəp cah acin, ta nəpay da ka na Dabawəzləv. Min ti məc a Kiristu, mandala mata kpaw ta ka pay ma zlambda zlambda. ††²⁰ Kata talan da, ta nəp baba kun, Kiristu áda ma vəl ka yəwən micin tik acin. Ko kən mi, ta nja ka diyu a tala lay wacah, ta nja ka diyu ngam ta ca talan ka Kiristu, Kərti Dabawəzləv. Sin ti may ka, aza ti vəl micin tik a tala da. ††²¹ Menekin, Dabawəzləv mata diya ka áka Kiristu toku za, ta cu ka kən kahay kun. Ta ced hini, ta nja takana hidi a nja ka hidi ma kap ta gibe Dabawəzləv a tala ta səba mazuko Moyiz wər, macah məc Kiristu a va ka nja ka kən kahay.

**Hidi ma ca talan ka menekin, Dabawəzləv mata diyu
áka Kiristu za, a va ka jan diri micin**

3 Hin ndiri Galatigi manja ndukun talan cicah, nayi ma ya kəb hini yi? Kati ced hini kpay kpay kad ba, wa nja Yesu *Kiristu mata *məc ka pay ma zlambda zlambda ka bit ndirigi za dakun vu? ^{§2} Yo ta va ka neh hini labar takan acin, aza ta may hini ka cek ka: Dabawəzləv ti vəl hini *Mid tik kamatakan, a tala hin mata diya kən, *mazuko Moyiz ta ngar vu? Awu, hini a talan hini, hin ti sənu, Dabawəzləv ti vəl hini Mid tik, a tala hin mata zlimi Nawər Menekin, baw hin mata ca talan a nin. ^{§†3} Yaw aza acin, ndukun talan hini ka cək-wasl wa nja ngatoku, mi ma həl mi? Kamatakan, hin ti tar kəzəd na jan micin a Mid Dabawəzləv, aza tá nja cah acin, hi may ka pərən kəzəd tik á sembe hini səb a gindik vu? ⁴ Kən pana pana, Dabawəzləv mata diya hini, hi may ka ca ka kən kahay vu? Kay hi njá ka cu ka kən kahay kun! ^{§†5} Hi ləma, Dabawəzləv ta nja ka vəl hini Mid tik, aza ta nja ka diya ban ban kən a daba hini, a nja ka diyu, ngam hin ta nja ka diya kən, mazuko Moyiz ta ngar vu? Awu, ngam hin ta nja ka zlimi Nawər Menekin, baw hin ta nja ka ca talan a nin.

⁶ Hi dasl talan ka *Abərahəm. Deftere Dabawəzləv a ngar: «Abərahəm ti ca talan ka Dabawəzləv, Dabawəzləv mətá cu ka hidi ma kap ta gibe tik.» ^{§†7} Mata nja wa nja ngatoku, hi sənu acin, ndiri ma ci talan ka Dabawəzləv, sinigi áda ma mbadigi ka diri səban Abərahəm. ^{§†8} Ti lalab ta daka a məndan cekw a lib

†† 2:17 Rom 2:17-3:20 ††† 2:19 6:14; Rom 7:6; 6:2-4 ††† 2:20 1:4; Zan 17:23; Rom 8:10-11; 2Ko 5:14 § 3:1 5:7 §† 3:2 4:6; Rom

deftere Dabawəzləv, pic takan *ndiri mangar Yahudiyagi dakun a va ka ci talan ka Dabawəzləv, aza Dabawəzləv a va ka diya ta ka ndiri ma kap ta gibe tik. Abərahān ti zlimi nawər menekin toku, mandala Dabawəzləv mata ngaren: «Ndiri kərap ta talalay, ta va ka ker micin tan fonna áka hoh za.»¹⁹ Min ti sənu acin, Abərahān ti ca talan ka menekin Dabawəzləv, aza Dabawəzləv ti ker micin tik fonna. Wa toku acin ndiri kərap ma ci talan ka menekin Dabawəzləv, Dabawəzləv a va ka ker micin tan fonna dere.^{††}

¹⁰ Gara ndiri kərap ma nja ka diyi kən, mazuko Moyiz ta ngar wər, Dabawəzləv a va ka pəđ zləra tik ka sinigi za, ngam ane lib deftere Dabawəzləv ti lalab ta: «Hidi mangar a yaw mazuko Moyiz kərap ta lib deftere, ka səba tik ninek ninek kun, Dabawəzləv a va ka pəđ zləra tik ka sin za.»^{††11} Aza ko hidi ti mbəlam kwet ka səba mazuko Moyiz toku, a va ka nja ka hidi ma kap ta gibe Dabawəzləv kun, ngam deftere Dabawəzləv a ngar dere: «Hidi ma ca talan ka Dabawəzləv, Dabawəzləv a va ka diyu ka hidi ma kap ta gibe tik. Aza hidi toku a va ka nja a vere ko a pu.»^{††12} Gara hidi ma nja ka səba mazuko Moyiz ka nja ka hidi ma kap wər, a ca talan ka Dabawəzləv, wa nja Dabawəzləv mata ngar toku kun. Ti lalab ta a lib deftere Dabawəzləv a tala hidi toku: «Hidi ma kaw mazuko cich zləra səsəray, a va ka jan micin á nin za.»^{††13} Azama ko hidi takan ma təđ gəga ka kaw mazuko tik zləra səsəray, da dakun. A tala ngatoku, Dabawəzləv ti pəđ zləra tik ka ndirigi za.^{†††} Ama Kiristu ti lapa tokon a Dabawəzləv kad. Dabawəzləv ti basen kita meze na tokon, ti vəleten ndirigi a zləra, ka kpaw ta ka pay ma zlambda zlambda. Ti nja wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv: «Ko nayi, ta va ka zen ta ka pay, Dabawəzləv a va ka pəđ zləra tik ka sin za.»^{†††14} Yesu Kiristu ti zlad kita tokon a talan tik, ngam *ndiri mangar Yahudiyagi dakun ka jani kula kən menekin, Dabawəzləv mata ngar kamatakan, a va ka vəlen a Abərahān. Wa toku, min tokon kərap ma ca talan ka kəzəđ Kiristu toku, ni va ka jan tokon *Mid Dabawəzləv, wa nja Dabawəzləv mata ngar.[§]

Mazuko Moyiz a sligi a Menekin, Dabawəzləv mata ngar ka vəlen a Abərahān kun

¹⁵ Galamayigi, hidi ta bən tokon ka kən, hidi ta nja ka diya tokon. A picah ndiri səray ti cəbi ma tan kad takan a katəf tik, hidi ma nja ka gabəz a nin da dakun. Aza hidi ma mbay ka fi ma maparam a nin, da dakun dere.

¹⁶ Aza na Dabawəzləv wa sin dere. Ti təđ viya pe,

8:9-16; 2Ko 3:6, 17§†† 3:4 4:11 §† 3:6 Gen 15:6; Rom 4:3 §†† 3:7 Rom 4:11-12† 3:8 Gen 12:3†† 3:9 Rom 4:16 ‡ 3:10 Deu 27:26; Zak 2:10 †† 3:11 Hab 2:4; Rom 1:17; 3:20 †† 3:12 Lev 18:5; Rom 10:5 ††† «Azama ko hidi takan ma təđ gəga ka kaw mazuko tik zləra səsəray, da dakun. A tala ngatoku, Dabawəzləv ti pəđ zləra tik ka ndirigi za.» Baray ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek. ††† 3:13 Deu 21:23; Rom 8:3; 2Ko 5:21 § 3:14 3:2-5; Joë 3:1-2

Dabawəzləv ti lapi ma kad a *Abərahān, ti ngaren, a va ka vəlen menekin tik, baw ka vəlen a səban tik táda za dere. Dabawəzləv mata ngaren a Abərahān, ka vəlen menekin tik a səban tik, a ləwa a tala səban tegi tem tem kun, sey a ləwa a tala hidi ma takan á gindik. Hidi toku acin ada *Kiristu.^{§†17} Yo, labar, kata mata may ka ced hini ada: Dabawəzləv ti cəbi ma ege Abərahān, ti ngaren, a va ka vəlen menekin tik. Ka dawən viya bələk fod atama wom makađ, Dabawəzləv ti vəl *mazuko tik a səban Abərahān á zləra *Moyiz za. Ama mazuko toku a təđ gəga ka tak menekin, Dabawəzləv mata ngar ka vəlen a Abərahān kad kun.^{§††18} Ta nja takana, Dabawəzləv a vəl menekin tik a tala səba *mazuko Moyiz wər, macah a vəl menekin tik toku baba wa nja mata ngar kamatakan kun. Ama ti vəlen menekin tik a Abərahān, ngam mata ngar, a va ka vəlen menekin tik.^{§†}

¹⁹ Yaw mata nja wa nja ngatoku, Dabawəzləv a vəleten mazuko Moyiz a ndirigi kemi? A vəleten, ndirigi ka səni kən mangar a va a nəv tik kun. Ti diya mazuko toku, ndirigi ka səba ta kúlá ka pic, səban Abərahān ma takan toku ta va ka mbu, Dabawəzləv mata ləwa kamatakan a tala tik, ka vəlen menekin tik. Dabawəzləv mata va ka vəl mazuko tik, a vəlen a *mazlən tegi a zləra. Aza ti təđ *makatəf tik ka va ka cedeten a ndirigi.^{§††20} Ama mandala Dabawəzləv mata ngar, a va ka vəlen menekin tik a Abərahān, sin a zləra tik səb, a zlən makatəf kun.^{§†}

²¹ Tá nja cah acin, mazuko Moyiz a va ka pas menekin, Dabawəzləv mata ngar ka vəlen a Abərahān kad vu? Awu, wa sin kun. Ta nja takana mazuko toku a təđ gəga, ka vəlen diri micin a hidi wər, macah ndiri ma nja ka səbi mazuko tik, a va ka njigi ka ndiri ma kap ta gibe Dabawəzləv.^{§†22} Ama deftere Dabawəzləv a ngar azal ba: «Ndiri ta talalay kərap ti mbadigi ka balam *ma ngav ngav ta.» Mata mbadigi ka balam *ma ngav ngav toku, ngam Dabawəzləv ka jan ka vəleten menekin tik, wa nja mata ngar. A va ka vəleten áka kəzəđ Yesu Kiristu za. Ndiri ma ci talan ka kəzəđ Kiristu toku, a va ka jani menekin toku acin.^{§††}

²³ Mandala Dabawəzləv a zlər katəf kese a ndirigi, ka ca talan ka kəzəđ Kiristu kun, mazuko Moyiz ti jaw ndirigi kad ba.^{§§†24} Mazuko toku ti mar tokon kúlá ka pic, Kiristu mata tədaha. A pic mata tədaha za, ti diya kəzəđ tik menekin. Aza min tokon mata ca talan tokon ka kəzəđ menekin tik toku, Dabawəzləv mátá ca tokon ka ndiri ma kap ta gibe tik.^{§§§25} Tá nja cah pic tik mata sla za acin na ca talan ka menekin tik, mazuko Moyiz a mar tokon baba kun.

§† 3:16 Gen 12:7; 17:7-8 §†† 3:17 Exo 12:40 §† 3:18 Rom 4:14; 11:6 §†† 3:19 Rom 4:15; mazlən Dabawəzləv: Kmy 7:38, 53; Hib 2:2 §† 3:20 Deu 6:4 §† 3:21 Rom 7:13; 8:2 §†† 3:22 Rom 3:9-30; 11:32 §§† 3:23 4:3 §§§ 3:24 Rom 10:4

²⁶⁻²⁷ Hin kərap, hin ti mbađ ka wəri Dabawəzləv, ngam hin mata ca talan ka menekin Yesu Kiristu. Hin mata jan *baptisma a zlim Kiristu za, hin ti lap kađ dere tete sin. Nja hini wa nja na Kiristu acin. ^{†28} Tá nəp cah acin, kpal madaba vən da baba kun. Ko *Yahudiyagi ko Yahudiyagi đakun, ko balamigi ko ndiri ma mari talan tan, aza ko wapah ko wərti, hin kərap takanna, ngam a tala lap hini, hin mata lap tete Yesu Kiristu kađ. ²⁹ Hin mata nja takan tete Kiristu toku, hin ti mbađ ka səban Abərahəm dere. Menekin kərap, Dabawəzləv mata ngar ka vəlen a Abərahəm tete səban tegi, a va ka vəl hini dere. ††

Min tokon wəri Dabawəzləv

4 Labar, kata mata ced hini toku, tá nja cah ta va ka slu a kən ma nja ka điya ma səb səb cah. A picah, kərti ti nja kərti a wilin, a nja ka zlimi ma cin. Ko ta sla za, sin a va ka mar kən kərap, cin ta maru, ama mata nja, sin kərti a wilin toku, a va ka zlimi ma cin səb, wa nja balam ta nja ka zlimi ma njijik. ² Ndirigi a va ka kəməs ta, aza ka safi kən tik, ta va ka maru ninek ninek kúlá ka pic, cin mata ngar. ³ Yo min tokon dere wa sin. Kamatakan min tokon mata nja a wilin, wa nja wərigi, mazuko pana pana ta talalay cah áda ma mar tokon wa nja balam. ^{†4} Ama pic tik mata sla wa nja Dabawəzləv mata may za, ti zləna Kərti tik a tala hayək. Kərti tik toku a mbu a madaba wərti, aza ti səba *mazuko Moyiz, ^{†5} ka jan ka pəl ndiri ma nja ka səbi mazuko toku za, hidi ka nja tokon ka wəri Dabawəzləv acin.

⁶ Duze hin ti mbađ ka wəri Dabawəzləv. A tala ngatoku, Dabawəzləv ti điya hini *Mid Kərti tik a nəv. Mid ta nəv tokon toku a ngaren a Dabawəzləv a nəv ma takan: «Hoh ada Vay.» ^{†7} Yo tá nja cah acin, hin balam mazuko baba kun, hin ti mbađ ka wəri Dabawəzləv acin. Hin mata nja ka wəri tik toku, kən kərap, Dabawəzləv mata cu kađ ka vəleten a wəri tik, a va ka vəl hini dere. †††

Ndiri Galatigi ti pələki talan Pol

⁸ Galamayigi, kamatakan hi sən Dabawəzləv kun. Mandala tik, kən hin mata sləna tegi, mangar diri Dabawəzləv kun, á mar hini. ^{†9} Ama tá nja cah, hin ti sən Dabawəzləv, aza hin ti yəku. Day za dere, Dabawəzləv ti yək hini. Yaw tá nja cah acin, a nja azal a nja siki hini ka cəb, ka səba mazuko a nimin cah? Mazuko toku kula kula kən kun, aza sembe tik da đakun. Yaw aza hine may, mazuko tik ka mar hini a tala mi? [§] ^{†10} Na hini, hi nja ka kaw talan hini a wan maparam, a təra maparam baw a viya maparam wa nja mazuko ta ngar. ^{††11} Ta pəret a kən ngatitoku, hin ta nja ka điyu, ngam

kəzəd da kata mata điyu a daba hini, tá ka nja ka kən kahay.

¹² Aw galamayigi ta dəkəb hini, hi nja wa nja kata mata nja a daba hini. Nja da, kata mata nja a daba hini, kati nja wa nja hini, ta səba *mazuko Moyiz kun. Ko pic takan hi điya ka kən *ma ngav ngav kun. ^{§†13} Hi đasl talan ka ci vay da. Kati jan katəf ka ced hini Nawər Menekin a tala Yesu Kiristu, ngam mandala tik dal a kəsəm da. ^{§†14} Aza ko ta dal, ta gəna hini a hərə, hini ka saf ka wa nja kən kahay, aza ka gam ka za đakun. Hin ti yək ka azal ba wa nja hin ta bənu ka yək *mazlən Dabawəzləv, akun Yesu *Kiristu. ¹⁵ Mandala tik hine bebel, yaw tá nja cah nəv hini a bu azal a nja siki? Kati sənu, mandala tik, ta sa beni wa toku, hin ti may kwet ka caf ndezli hərə hini, ka ngəb ka na da. ¹⁶ Yaw tá nja cah kati mbađ acin ka calambəlay hini, a tala ta nja ka ced hini ma ma delele vu?

¹⁷ Gara ndiri ma nja ka ngavi labar a tala Nawər Menekin toku, a nja ka may ta kwet ka bebed hini, hini ka yaw ma tan. Ama bən tan ninek kun. Sinigi ta nja ka điya ta wa toku, a nja ka may ta, hini ka bu ka dawən, aza hini ka zlimi ma tan á gindik. ^{†18} Yo hidi ti ced hini labar ma duze, ma va ka zleb hini wər, ninek hini ka yaw ma tik. Acah, hine yaw ma duze ko a pu, ko kata a daba hini, ko kata a daba hini đakun.

¹⁹ Wəri đagi, a tala ndiri ma nja ka bebed hini ka zlimi ma tan toku, a ham ka a nəv. Ta nja ka kemeh wa nja wərti ma va demegid ka mbu. Ta ced hini, ta va ka kemeh a tala hini, kúlá ka pic, hin ta va ka bu nja hini za ka nja wa nja Kiristu. ^{§†20} Kati may kwet ka vay a zləra hini, ka ced hini kəni toku mbəh mbəh, hini ka zlimi ninek ninek, ngam hine pələk talan da.

Labar a tala kərti Hagar ege kərti Sara

²¹ Hin ma may ka səba *mazuko Moyiz, hine đasl talan ka kən, mazuko toku ta ngar. ²² Mazuko toku a ced tokon, *Abərahəm ti jan wəri səray. Ma takan a mbu a madaba *Hagar, balam. Həndan a mbu a madaba *Sara, zlim wərti tik. ^{§†23} Balam wərti toku a mbuway tik səb, wa nja wərti ma tem ta nja ka mbuwigi. Ama wərti həndan toku á mbu kərti, Dabawəzləv mata ngar, a va ka vəlen. ^{§†24} Labar toku a may ka ced tokon kən maparam. Wərti səray toku a đaf tokon, wa nja Dabawəzləv mata *zla wəla həza, ka điya lap pana pana səray tete ndirigi. Ci lap, Dabawəzləv ti điyu a tala cadak *Sinay. Lap toku ada *Hagar ma mbu balamigi. ^{§§†25} Hagar toku zlim cadak Sinay a liblay Arabi. Hagar toku acin ti mbađ ka liblay Zeruzalem ma səb səb cah. Ndiri ta nin, mazuko Moyiz á mar ta wa nja balam.

††† 4:8 1Ko 8:4-6 § 4:9 Efe 1:21; Kol 2:8-23 †† 4:9 1Ko 8:3; Kol 2:15 ††† 4:10 Deu 4:19; Kmy 7:42; Rom 14:5 †† 4:12 1Ko 9:19-21 ††† 4:13 Kmy 16:6; 2Ko 12:7 †† 4:17 1:7 †† 4:19 1Ko 4:15 ††† 4:22 Gen 16:15; 21:3 ††† 4:23 Gen 17:18-19; Rom 4:17-20; 9:7-9 ††† 4:24 Exo 19-20; Gal 3:23; 4:1; 5:1; Hagar: Gen 16:1

† 3:26-27 4:5, 7; Zan 1:12; Rom 8:14-17; Rom 10:12; 1Ko 12:13; Kol 3:9-11; Rom 6:3; Efe 4:24 †† 3:29 3:7, 14, 18; 4:7 † 4:3 4:9-10 †† 4:4 3:13; Zan 1:14 †† 4:6 Rom 8:15-16 ††† 4:7 Rom 4:13; 8:17

²⁶ Ama liblay Zeruzalem ta wəzləw, ndiri ta nin balam kun. Liblay toku ti mbađ wa nja may tokon. ¹²⁷ A lib deftere Dabawəzləw ti lalab ta a tala liblay toku:

«Hoh mokodol wərti mangar a mbu kun, a bebel muk!

A mis muk, hoh mangar a təl kətəf mbu kun cah!

Ngam wərti mangar zelen ti keru kađ ba,

a nja ka jan wərigi day ka wərti ta zəđ wapah.» ^{††}

²⁸ Na hini galamayigi, hin ti mbađ ka wəri Dabawəzləw, ngam Dabawəzləw ti ngar kamatakan, hi va ka nja ka wəri tik, wa nja *Izak mata mbuwaha a lib mamən kađ, ngam Dabawəzləw ti ngar, a va ka mbu. ²⁹ Kamatakan kərti ma mbu wa nja wərigi ma tem, ti diyen tireh ka kərti ma mbu áka *Mid Dabawəzləw za. Yo aza ko səb səb cah a diya wa sin dere. ³⁰ Ama hi dasl talan ka kən, mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləw. Ti lalab ta: «A gam balam wərti ege kərti tik ida ku za. Ngam kərti balam a pas je kun, sey kərti diri wərti á va ka pas jik.» ^{††31} Yo tá nja cah gara na tokon acin wər galamayigi, mi mbu tokon a madaba balam kun, mi mbu tokon a madaba diri wərti.

Hi njá ka may ka nja ka balam mazuko baba kun!

5 Tá nja cah acin *mazuko Moyiz, ma ca ndiri ka balam, á mar tokon baba kun, *Kiristu ti bat tokon zaba. Yo hi kaw talan hini acin ninek ninek, ngam hini ka cəb ka nja a nimin ka balam kun. [‡]

² Hi zlimi labar, kata Pol ta va ka ced hini toku: Hin ti may sey ka *zla məmən hini kađ wər, məc, Kiristu ma ta məc ka bat talan hini, a va ka nja ka kən kahay. ³ Ta ced hini a nimin, hidi ma zla məmən tik kađ ka səba *mazuko Moyiz, sey mata diya kən kərap wa nja mazuko Moyiz tik ta ngar. ^{††4} Hin ta nja ka bənu, ka nja ka hidi ma kap ta gibe Dabawəzləw wər, sey ka səba mazuko Moyiz ta. Ama ta ced hini, wa sin wər, hin ti kpal tete Kiristu. Aza menekin, Dabawəzləw mata may ka wəl hini áka Kiristu za, hin ti salar ka yək tik.

⁵ Gara na kini, min ti sənu, Dabawəzləw a va ka ca kini ka ndiri ma kap ta gibe tik, a tala min ta ca talan ka menekin tik. Sin ada min ta puwu a sembe *Mid Dabawəzləw. ^{††6} Hidi ti lapigi a Yesu Kiristu kađ wər, ko ti *zla məmən, ko a zla məmən kun, a həra Dabawəzləw takanna səb. Kula kən má day za ta həra Dabawəzləw wər, hidi ka ca talan ka menekin, mata diyu áka Yesu za. Ca talan toku a nja ka zleb tokon ka may cala tokon. ⁵

⁷ Kamatakan hin ti diya kəni toku ninek ninek a katəf tik. Yaw tá nja cah acin, nayi ma kəb hini yi, ka ker katəf ma duze toku kađ cah? ⁸ Hidi ma kəb hini wa nja ngatoku toku, Dabawəzləw ma wəla hini kamatakan, á

† 4:26 Hib 12:22; Kzl 21:2 †† 4:27 Esa 54:1 ‡ 4:29 Gen 21:9 †† 4:30 Gen 21:10 †† 5:1 2:4; 4:5, 9; 5:3 ††† 5:3 3:10, 12; Rom 2:25 ††† 5:5 2:16; Rom 8:23-25 § 5:6 3:28; 5:22; 6:15; Rom 4:11; 1Ko 7:19; Efe 6:23

zlanay səka dakun. ^{§†9} Hi kaw talan hini, ngam hin ti sənu, njozl kedirek a ndata a nja ka gbam lib mbazla kərap. ^{§††10} Yo, ko mata nja wa nja ngatoku, a tala ta nja ka ca talan ka Maday tokon, kati sənu hi va ka səba katəf menekin na Yesu Kiristu. Aza hidi ma nja ka kəb hini toku, ko hidi tik nayi wər, Dabawəzləw a va ka bas kita tik. ^{§†}

¹¹ Galamayigi, ta nja takana kata a wilin be be a cedeten a ndirigi ka zli məmən kađ kway, kama Dabawəzləw ka yək ta wər, macah ndiri ma mbani ma cah, a va ka diya kigi tireh vu? A va ka diya kigi dakun, ngam ta nja takana zla məmən a bit hidi duze wər, macah labar min ta nja ka cedeten a ndirigi, sey Kiristu ma *məc ka pay ma zlambda zlbay á bit ndirigi, a baseten nəv baba kun. ^{§††12} Yo gara na da wər, ácah ndiri ma nja ka kəb hini ka zla məmən kađ toku, mata kəzli bilis tan səka kađ dere.

Nəv hidi memilin pana, kəzəđ Mid Dabawəzləw pana dere

¹³ Ama gara na hini galamayigi, Dabawəzləw ti wəla hini, mazuko ka mar hini baba kun. Hine mar talan hini acin. Ama hi kaw talan hini, aza kana hi diya kən, həra hini ta nja ka may. Səwan hi may kəsəm hini kəsəm kəsəm, aza hine zleb kəsəm hini kəsəm kəsəm azal ba. ^{§†14} Ta ced hini, hidi ma səba ngəz, ma ngar: «A may coloh, wa nja hoh ta may talan ku,» hidi toku ti kaw *mazuko Moyiz kərap zləra səsəray dere. ^{§†15} Ama hin ti diya kən wa nja kən donu gi, ma nja ka mg-bərawi kəsəm tan, aza ka ngaci kəsəm wər, sey hini ka kaw talan hini ninek ninek, akun hi va ka ngav nja hini kəsəm kəsəm. ^{§†}

¹⁶ Hi zlimi labar ta va ka ced hini toku: Hi keren katəf a *Mid Dabawəzləw ka mar hini. Wa toku, hi va ka diya kən, həra hini ta may baba kun. ^{§††17} Mendired ta nəv hidi memilin a nja ka tak kəzəđ Mid Dabawəzləw kađ. Aza Mid Dabawəzləw a feh mendired ta nəv hidi memilin. Kəni toku mata nja, a lapigi dakun toku, a nja ka tak hini kađ, ka nja manja diya menekin, hin ta may ka diyu. ^{§§†18} Yo, Mid Dabawəzləw á mar hini acin wər, mazuko a jan katəf ka mar hini baba kun. ¹⁸

¹⁹ Hidi ti sən tokon kən, nəv hidi memilin ta nja ka may ka diya. Nəv hidi memilin a nja ka may ka nja manja zlimi ma, ka wanigi a wərti hirre, aza wərti ka wanigi a wapah hirre. Nəv hidi memilin a nja ka may ka diya kən weli. ¹⁹²⁰ A nja ka may ka voh zuko baw ka diya mazlərac ka ngav hidi. A nja ka may ka diya tireh a hidi maparam, ka slakam tete ndirigi, ka sərəh, ka bas nəv, ka ra kəsəm, kəsəm kəsəm, ka kpal za, aza ka

§† 5:8 1:6-7 §†† 5:9 1Ko 5:6 §† 5:10 1:7 §†† 5:11 6:12, 14; 1Ko 1:23 §† 5:13 1Ko 6:12; 10:23-24; 1Pi 2:16 §† 5:14 Lev 19:18; Rom 13:9 §†† 5:15 Zak 4:1-2 §§† 5:16 5:25; Rom 8:2-13 §§§ 5:17 Rom 7:13-23 18 5:18 Rom 6:14; 7:4 19 5:19 Rom 1:28-32; 1Ko 6:9-10; Efe 5:3-5; Kol 3:5-8; 1Ti 1:9-10; 2Ti 3:2-5; 1Pi 4:3; Kzl 22:15

njigi ka talan ka talan. ²¹ Nəv hidi memilin a nja ka may kən hidi, a nja ka bebed hidi ka jab wəya ka kən sa, aza ka diya dewer ma ngav ngav, aza a nja ka may hidi ka diya kən pana pana ma kibe kibe sin. Yo, kən kata ma-ta ngəz hini a tala tik toku, kati ngəz hini kamatakan zaba. Tá nja cah ta ced hini a nimin kad: Sese ndiri ma nja ka diyi kən mada ngatitoku, nep a tədigi ka lay, Dabawəzləv ta maru dākun.

²² Gara kən, Mid Dabawəzləv ta nja ka diyu wər pana. Mid Dabawəzləv a nja ka diyu, ndirigi ka mayi kəsəm tan kəsəm kəsəm, ka bebeligi, ka nji nja menekin, ka bərəsigi, ka deni saha celen tan, ka diyi menekin a ndirigi, ka kaw kəzəd tan a zləra səsəray, ^{†23} ka gəci talan tan kad, aza ka njigi manja diya kən, həra tan ta may. Kən titoku, mazuko ma tak tik kad da dākun. ^{††24} Hi ləma, ndiri mangar Yesu *Kiristu á mar ta, ti bəreten ngaz a mendired kənigi pana pana ka wəla ba, a diyi kən titoku baba kun †. ††

²⁵ Mid Dabawəzləv a nja ka vəl tokon micin. Sey hidi ka vəl talan tokon a lib zləra Mid Dabawəzləv acin ka diya kən, sin ta may. ^{‡‡26} Tá nja cah acin, hidi ta njá ka kaf talan tokon za kun, hidi ta njá ka bas nəv a cala tokon kun, aza hidi ta njá ka diya sərəh a cala tokon kun. ‡‡

Hi zleb kəsəm hini kəsəm kəsəm!

6 Galamayigi, hin ti ləma colo hini a diya *ma ngav ngav ko mada siki, hin nja *Mid Dabawəzləv, hine ngəzu ka dafen kula katəf menekin. Hin ta va ka dafen, hi njá ka dafen a həra piren kun. Ama ta ced hini, hi kaw talan hini dere, ngam tá hini ka səba dara tik. ^{‡‡2} Kən ti kpas talan hidi ta daba hini wər, hine zleb kəsəm hini kəsəm kəsəm. Hin ti diyu wa toku, a nja na ngar, hine zlimi ma *Kiristu. ^{§3} Hidi ma ca talan tik a zləra tik ka hidi maday, aza ndirigi a ca ta ka hidi maday kun, hidi toku a ngav talan tik a zləra tik. ^{§†4} Ko nayi mata saf kəzəd tik ta nja ka diyu. Ta njá ka slu a na celen kun. Kəzəd tik ti nja ninek, mata folay talan tik a zləra tik acin. ⁵ Hi ləma, ko nayi a kəzəd tik, aza Dabawəzləv a va ka nehu a tala kəzəd tik mata diyu. ^{§††}

⁶ Hin ma jəkwan labar Dabawəzləv a zləra hidi, hi wak kən, hin ta maru, tete hidi ma jəkwan hini toku. ^{§†}

† 5:22 Efe 5:9 †† 5:23 1Ti 1:9; 2Pi 1:6 † Deftere ta ma girek a ngar: Ndiri mangar Yesu Kiristu á mar ta ti kpaw talan tan lap a mendired ta nəv tan kərap ka pay ma zlambda zlambda. †† 5:24 2:19; 6:14; Rom 6:6; Kol 3:5; 1Za 3:6 †† 5:25 5:16; 1Ko 6:19; Efe 4:30 ††† 5:26 Rom 12:10; Fil 2:3 ††† 6:1 Mat 18:15; Zak 5:19; 1Ko 10:12 § 6:2 1Ko 9:21; 2Ko 11:29 §† 6:3 1Ko 4:7 §†† 6:5 Rom 2:6; 14:12 §† 6:6 1Ko 9:11, 14

⁷ Ta ced hini, hi njá ka ca Dabawəzləv ka kən dewer kun. Ko nayi a va ka jan mazlən kəzəd tik, kap kap wa nja mata diyu. ⁸ Hidi ma diya kən wa nja nəv tik ta may, mendired kən tane nəv tik toku a va ka lekw micin tik za. Hidi ma diya kən, wa nja Mid Dabawəzləv ta may, Mid Dabawəzləv a va ka vəlen micin manja way. ^{§††}

⁹ Hidi ta bərəs kad ka diya menekin a ndirigi kepic kepic. Min tokon ti bərəs kad wər, hidi a va ka jan tokon mazlən ta sla za. ^{§††0} A tala ngatoku, min tokon ti jan katəf wər, sey hidi ka diya tokon menekin a ndirigi kərap. Ka diya menekin day za a cala tokon ma ci talan ka Kiristu. ^{§†}

Pol a ngəz ndiri Galat, aza a fəđ ta

¹¹ Galamayigi tá nja cah, ta va ka lalab hini a zləra da acin. Hi ləma, ta lalab hini a lalab ma bər bər. ^{§§†}

¹² Ndiri ma nja ka mayi fol a zləra ndirigi, a nja ka ngar hini a sembe, ka *zla məmən kad. A nja ka diya ta wa toku ka nji manja sa beni a zləra Yahudiyagi. Ngam Yahudiyagi a nja ka diyaten beni a ndiri ma nja ka ngarigi, sey *Kiristu ma *məc a tala pay ma zlambda zlambda bay á va ka bit ndirigi. ^{§§†13} Ama gara ndiri toku, ko ti zla məmən tan kad ba, a səbi mazuko tik tem kun. A nja ka may ta, hini ka zla məmən hini kad ka foli talan tan, a tala hin mata yaw ma tan. ¹⁴ Gara na da wər, ta fol talan da səka dākun. Sey ta fol Maday tokon Yesu Kiristu ma *məc ka pay ma zlambda zlambda bay á gindik. A tala məc, Yesu mata məc a tala pay toku, mendired kənigi ta talalay cah a bebed kigi baba kun. Kati mbad wa nja hidi ma məc məc a gibe kəni toku. ^{§§§}

¹⁵ Tá nəp cah acin, ko hidi ti zla məmən, ko a zlu kad kun, a həra Dabawəzləv səb takanna. A zləra Dabawəzləv wər, kula kən má day za, ada hidi ka nja ka yəwən hidi áka Yesu Kiristu za. ¹⁸¹⁶ Ndiri kərap ma nja ka səbi katəf ngatoku, tete ndiri Dabawəzləv maparamigi, Dabawəzləv mata vəleten nja menekin, aza mata ker micin tan fonna. ¹⁹

¹⁷ Daka a picah za, ta may hidi ka ya ka dangar ka, a tala kən titoku baba kun. Dambəlah ta kəsəm da cicah, a daf hini, Yesu áda ma mar ka. ²⁰

¹⁸ Maday tokon Yesu Kiristu mata ker micin hini fonna galamayigi. *Amen. ²¹

§†† 6:8 Zan 3:6; 6:63; Rom 8:6, 13 §† 6:9 2Te 3:13 §† 6:10 Zan 13:34; Rom 12:10; 13:8; 14:15; 1Ko 8:1; 13:1-13; 2Ko 8:7-8; Gal 5:6, 13-14; Efe 5:2; Fil 2:2; 1Te 3:12; 4:9; 1Ti 1:5; Hib 13:1; 2Pi 1:7 §§† 6:11 1Ko 16:21 §§† 6:12 5:2, 11 §§§ 6:14 1Ko 1:23, 29, 31; 2:2; Gal 2:19 18 6:15 5:6; Rom 6:3-4; 2Ko 5:17; Efe 4:24 19 6:16 Dir 125:4-5 20 6:17 2Ko 4:10 21 6:18 Fil 4:23; 2Te 3:18; 2Ti 4:22; Flm 25; Kzl 22:21

Efez

Jem a lib derewel cah

Mandala Pol ta lalab derewel cah, sin ane je fərsəna (3:1; 4:1). Ndiri pe a ngarigi, sin ane je fərsəna ta liblay Roma. Ama ndiri maparam a ngarigi, sin ane je fərsəna ta liblay Kaysariya ta.

Pol ti lalab derewel cah ka va a zləra ndiri Ekilesiya ta liblay Efez. Liblay Efez toku liblay maday, ma zla wəla a liblay Azi. Ndiri ma nja ka diyi filiw ta liblay pana pana, a nja ka yigi a nin ngam liblay toku a jakwar mitil maday. Mandala Pol mata dā muluk ma makad tik, sin ti nja a liblay toku viya makad. Hi va ka jan labar tik ane lib deftere Kmy 19:1–20:1. Aza mata way ka dā muluk ma makad tik za, sin ti wəla gəbataligi ta daba ndiri Ekilesiya Efez ka ngəz ta. (Kmy 20:17-38)

Wa nja derewel cah mata wak ka dawən ka dawən:

Pol a ced wa nja Dabawəzləw mata diya token menekin tik zlan a dawən, a min token ndiri tik, aza wa nja sin mata bit token a lib zləra mamən məc za (1:1–2:10).

Pol a ləwa dərə a tala bən Dabawəzləw, Dabawəzləw mata far a gbəmgbalay, ndirigi ka sən ta. Bən Dabawəzləw ma far a gbəmgbalay toku ada: Sin ti lap ndiri ma ci talan ka Yesu Kiristu kərap kad, ka njigi ka yəwən səban ma takan. Ndiri Yahudiyagi tete ndiri mangar Yahudiyagi dakun a njigi wa nja kəsəm hidi memilin, aza Yesu áda talan (2:11–3:21).

Pol a ngəz ndiri Ekilesiya ka njigi á lap aza ka zlebi kəsəm tan kəsəm kəsəm a sembe Mid Dabawəzləw, ka fəfəligi ka va gibik gibik (bawama 4-6).

Labar meze maday ta lib derewel cah, sin ada wa nja Yesu Kiristu ta mar miseh maday ka nja ka bay ndiri madəday ta wəzləw baw ta talalay kərap (1:21), aza wa nja mamən məc á mar token baba kun, ngam Dabawəzləw a menekin tik ti bit token a lib zləra məc za (2:2-6). Aza Pol a ngəz min token ndiri Ekilesiya ka bawi kən ləm pana pana, Dabawəzləw mata vəl token ka diya ləm tete masərfigi baw bay tan Gudul, aza ka bəreten ngaz ka wəla dərə (6:10-20).

Pol a fəd ndiri Ekilesiya ta liblay Efez

1 Kata Pol ta lalab derewel cah ka va a zləra ndiri *Kiristu ta liblay Efez. Dabawəzləw ti mbat ka, kata ka nja ka *makatəf Yesu Kiristu, ngam sin ti may wa sin. Ta fəd hini ninek ninek, hin ndiri Dabawəzləw kərap ma kawi kəzəd Yesu Kiristu zləra səsəray, aza ma njigi tete sin á lap. †

² Vay token Dabawəzləw ege Maday token Yesu Kiristu mata vəl hini nja menekin, aza mata ker micin hini fonna.

Hidi digbe Yesu, ada hidi mata jan kən, Dabawəzləw mata cu kad ka vəl token

³ Galamayigi, hidi ta fol token Dabawəzləw, Cin Maday token Yesu *Kiristu! Ti vəl token kula kən menekin pana pana kərap ta wəzləw. Min token ti jan kən titoku a tala lap token, hidi mata lap tete Kiristu. ††

⁴ Ka ma ci tik, mandala Dabawəzləw a tətər talalay kese kun má, ti mbat token pəpəla zaba a tala lap

† 1:1 Gal 1:1; Efez: Kmy 18:19-21; 19:1 †† 1:3 2:6; 2Ko 1:3

token, min token mata lap tete Kiristu. Ti mbat token, min token ka nja ka ndiri tik, mangar ma ngav ngav dāha ko kedirek kun, baw ka nja ka ndiri ma mari nəv ma barən a gibe tik. Dabawəzləw a may token kahay kahay. †⁵ A tala ngatoku, ti ngar zaba daka məndan cekw, min token á va ka nja ka wəri tik áka Yesu Kiristu za. Sin ti ngar wa toku, ngam sin a talan tik á may wa sin. ††⁶ Yo tá nja cah, hidi ta fol token Dabawəzləw acin, a tala menekin tik mata diya token zlan a dawən. Ti vəl token menekin tik toku kahay, a tala lap, hidi mata lap token kad tete Kərti tik mata mayu. ††

⁷ Aka sin za, áda Dabawəzləw mata bit token. Ti zer *ma ngav ngav token kad ba a tala bebiz Kərti tik ma kwar mandala mata məc ka pay. Wa nja ngatoku acin, Dabawəzləw a daf token, a mar nəv menekin ka diya token menekin tik. ††⁸ Duze, ti diya token kən menekin zlan a dawən, ti vəl token ndukun talan menekin, min token ka sən kən, sin ta va ka diyu. ⁹ Kamatakan, sin ti

‡ 1:4 5:27; Zan 15:16; 17:24; 2Te 2:13 †† 1:5 Zan 1:12 †† 1:6 Mat 3:17; Rom 5:2; Kol 1:13 ††† 1:7 ti bit: Kol 1:13-14; bebiz tik: Rom 3:25-26; 1Ko 10:16; Efe 2:13; Kol 1:20; 1Za 5:7; Hib 8:6; menekin tik: Efe 2:7

bən kən tik zaba ka diya wa nja ngatoku áka Kiristu za. Tá nja cah acin sin ti fara bən tik ma boh boh ta kamatakan toku a gbəmgbalay ba hidi ka sən tokon.
^{†10} Kən mata bənu ka diya toku wər, ka way way talalay, a va ka lap kən ta talalay cah kərap kad, baw kən ta wəzləvigi, Yesu Kiristu ka mar ta.

¹¹ Dabawəzləv a nja ka diya kən kap kap, wa nja sin mata bənu ka diya. Kamatakan sin ti bənu ka vəl tokon kən mata cu kad, ka vəleten a ndiri tik. Aza ti vəl tokon acin, wa nja mata bənu toku, a tala lap tokon, hidi mata lap tete Yesu Kiristu. ^{††12} Mata nja wa nja ngatoku, min tokon ma sən Kiristu pəpəla za, aza ma ci talan genna ka sin cah, sey min tokon ka fol Dabawəzləv ma mar miseh maday kahay kahay cah acin.

¹³ Na hini dere, hin ti zlimi labar ma duze a tala Nawər Menekin ma va ka bit hini za, aza hin ti ca talan ka Kiristu. A tala ngatoku acin Dabawəzləv ti vəl hini *Mid tik, mata ngar kamatakan a va ka vəleten a ndiri tik. Ti vəl hini ka sən hini á nin za. ^{†14} Hidi mata jan tokon Mid tik za, hidi ti sən tokon acin, a va ka vəl tokon ma fəna kən kərap, mata ngar. Kən titoku kərap, hidi a va ka jan tokon a pic, Dabawəzləv ta va ka mgbi fini kəzəd na bit micin tokon. Tá nja cah, hidi ta fol tokon Dabawəzləv ma mar miseh maday kahay kahay cah. ^{††}

Pol a may ndiri Efez ka səni sembe Dabawəzləv ege miseh maday Yesu Kiristu

¹⁵⁻¹⁶ Tá nja cah acin, ta fol Dabawəzləv a tala menekin tik mata diyu toku. Aza kepic kepic ta folu dere a tala hini, ngam kati zlimi, hine ca talan ka Maday tokon Yesu, baw hine may ndiri Dabawəzləv kərap dere. Yo, ta nja ka dəkəb Dabawəzləv, talan dā a nja ka dāsl ka hini. ^{††17} Sin wər Vay tokon ma mar miseh maday, aza Dabawəzləv Maday tokon Yesu *Kiristu. Ta dəkəbu acin, ka vəl hini *Mid tik, Mid tik toku ka zlər ndukun talan hini za, aza ka dāf hini Dabawəzləv, hini ka sənu ninek ninek. ^{†††18} Ta dəkəb Dabawəzləv dere, ka diya lay ma kəngay tik a nəv hini, hini ka sən kən, Dabawəzləv mata wəla hini ka vəl hini. Ta dəkəbu, hini ka sən kula kən menekin, mata cu kad ka vəleten a ndiri tik. ^{†††19} Ta may ácah, hini ka sən sembe tik má day za ka kən kərap, ma nja ka diya kəzəd tik ane nəv tokon, min tokon ma ca talan ka sin. A sembe tik ma takanna ti diya kəzəd a sin, ^{§20} ti mbəla Yesu a civi za. Mata mbəla za, ti wətu a wəzləv, aza ti cu á zləra zəm tik za. ^{§†21} Ka lay toku, Dabawəzləv ti tedu ka nja ka maday masərəfigi tete bay tan kərap. Ti cu ka nja ka bay na ndiri madədayigi, aza zlim tik ka gi day za, ka bay kərap ta talalay cah, baw ka bay tane yəwən talalay ma va ka

† 1:9 1:22; Kol 1:16, 20 †† 1:11 1:4; Rom 8:28-29 † 1:13 4:30; 2Ko 1:22; Kol 1:5 †† 1:14 2Ko 1:22 †† 1:15-16 Kol 1:3 ††† 1:17 5:17; Pro 2:6; Kol 1:9-10 †††† 1:18 4:4; Kol 1:12 § 1:19 2Ko 13:4; Kol 2:12 §† 1:20 Kmy 2:33; Kol 3:1

tətar. ^{§††22} Kən kərap, Dabawəzləv ti vəlen a zləra ka maru. Aza ti tedu dere ka nja ka bay ndiri Ekilesiya ta talalay kərap. ^{§†23} Ndiri Ekilesiya ti mbadigi ka nja wa nja kəsəm tik. Sin a nja ka nja a sembe tik gbam talalay kərap, lap a lay tane wəzləv, aza a nja ka nja a sembe tik kərap a daba ndiri Ekilesiyagi dere. ^{§††}

Dabawəzləv a bit tokon ka saha ta talan tokon za

2 Kamatakan hin ti nja wa nja ndiri ma məc məc a gibe Dabawəzləv, a tala hi yək ma tik kun, aza hin ti diya *ma ngav ngav. ^{§†2} Hin ti baw dara ndiri ta talalay cah ka diya kən, wa nja nəv hini mata may. Sey mamən məc ta walan wəzləv ege hayək cah á gindik, ada hin ta nja ka pərət a sin ka yaw ma tik. Ko kúlá a picah, ndiri mangar a yəki labar Dabawəzləv kun, a nja ka pərətigi a mamən məc toku a wilin. ^{§†3} Kamatakan min tokon kərap ti nja wa nja sinigi dere. Min tokon ti diya kən wa nja nəv tokon ta may. Hidi a nja ka bən ka diya kən na talan tokon á gindik. Yo min tokon ta nja ka diya kən wa nja ngatoku toku, kita Dabawəzləv dāha a talan tokon wa nja na ndiri maparam. ^{§††4} Ama Dabawəzləv wər a nja ka saf saha tokon a nəv menekin, aza a may tokon kahay kahay. ^{§††5} Min tokon ti nja wa nja ndiri ma məc məc a gibe tik a tala ma ngav ngav tokon. Ama mandala mata vəlen micin a Yesu *Kiristu, ti vəl tokon tete sin. Duze Dabawəzləv ti bit hini a menekin tik. ^{§††6} Ti mbəla *Kiristu a civi za, aza áka lap tokon, hidi mata lap tete Kiristu kad, Dabawəzləv ti mbəla tokon ka məc za, lap a sin dere. Ti ca tokon a wəzləv min tokon ka mar lay tete Yesu Kiristu. ¹⁸⁷ Dabawəzləv ti diya tokon kən menekin titoku áka Yesu Kiristu za acin, ngam ndiri ma va ka mbuwigi ka dawən tokon, ka səni menekin Dabawəzləv mangar day ka kən kərap. ¹⁹

⁸ Hi ləma, Dabawəzləv ti bit hini a tala kəzəd pana pana, hin mata həlu dākun. Ti bit hini səb a menekin tik, áka ca talan hini hin mata cu ka menekin tik toku. ²⁰⁹ Bən hini wər, kəzəd pana pana hin mata diyu ti təd gəga ka bit hini za vu? Awu, wa sin kun. Dabawəzləv ti diya hini menekin tik kahay, ngam a may hidi ka gəl talan a kəzəd, ta nja ka diyu toku kun. ²¹⁰ Dabawəzləv áda ma tətar tokon. Ti vəl tokon yəwən micin áka Yesu Kiristu za, mini ka diya tokon kəzəd menekin. Kəzəd menekin toku, Dabawəzləv wər ti kəməsu kad ba. Yo tá nja cah sey min tokon ka diyu acin. ²²

§†† 1:21 6:12; Rom 8:38; Gal 4:8-9; Kol 1:13, 16, 20; 2:9-10, 15, 20 §† 1:22 1:10; 4:15; 5:23; Dir 8:7; Kol 1:18; 2:19 §††† 1:23 2:14, 16, 18; 4:1-16, 25; 5:30; 1Ko 12:4-11, 27; Kol 2:19; 3:15; sembe: 3:19; 4:10 §† 2:1 2:5 §† 2:2 6:12; Zan 12:31; 14:30; Kmy 26:18; 1Za 2:16 §†† 2:3 5:6, 8; Rom 1:28; Kol 3:6 §†† 2:4 Rom 8:39; 9:16; Zak 5:11 §†† 2:5 2:8; Rom 3:24; 6:13; Kol 2:13 18 2:6 1:3; Kol 2:12; 3:1 19 2:7 1:7; Rom 5:20 20 2:8 Mat 20:15; Zan 4:10; Kmy 15:11; Gal 2:16 21 2:9 Rom 3:28; 1Ko 1:31; 2Ti 1:9; Tit 3:5 22 2:10 Tit 2:14

**Yesu Kiristu a lap səban ndiri pana pana kad
ka njigi ka ndiri Dabawəzləv**

¹¹ Hin ndiri Efezigi cicah, hin ti sənu, hin səban *Yahudiyagi dakun. *Ndiri Yahudiyagi ma nja ka *zli məmən kad, a nja ka ngarigi ka hini, hin ndiri manja zli məmən kad ta. Yo gara *zla məmən wər, kən ndirigi ta nja ka diyay kən tan a zləra tan kun vu? † ††

¹² Hin *ndiri mangar Yahudiyagi dakun acin, hi dəsəl talan ka nja hini ta kamatakan a talalay cah. Mandala tik hi sən *Kiristu kese kun. Aza *ndiri Isirayilagi, Dabawəzləv mata mbat ta, hini daha a daba tan kun. Hin ti nja wa nja mohuloy. Dabawəzləv mata lap tete ndiri tik toku, ti ngar a va ka vəletən kən. Ama na hini, hin a nin kun. Mandala nja hini ta kamatakan a talalay, wa nja Dabawəzləv ta nja ka bit hidi, hi sənu dakun. Aza Dabawəzləv a talan tik, hi sən sembe tik kun.

¹³ Kamatakan, hin gədək tete Dabawəzləv. Ama tá nja cah acin, áka lap hini, hin mata lap tete Yesu Kiristu kad, hin ti ya mbeh mbeh a gibe Dabawəzləv. Nja hini ta gibe Dabawəzləv toku, hin ti janu a tala bebiz Kiristu ma kwar ka pay ma zlambda zlbay. ¹⁴ Kiristu tik a daha nja menekin a daba tokon. Kamatakan min səban Yahudiyagi tete hini mangar Yahudiyagi dakun, mine ngəm talan kun. Ama tá nja cah, Kiristu ti lap tokon kad ba ka nja ka sese səban ma takan. Mata vəl talan tik ka məc, ti pas kedeli ta walan tokon kad ba, hidi ka lap kad. ¹⁵ *Mazuko Yahudiyagi ma pana pana ta nja ka diya ta, Kiristu ti pas ta kad ba. Ti diyu wa toku, min səban Yahudiyagi tete hini mangar Yahudiyagi dakun, hidi ka lap kad tete sin, aza min tokon ka nja ka yəwən səban ma takan. Wa toku, ti da nja menekin a daba tokon acin. ¹⁶ Áka məc tik za a tala pay ma zlambda zlbay, calambəlay daha baba kun. Ti lap calambəlayigi kad ka njigi ka səban ma takan, aza ti lap ta kad tete Dabawəzləv. ¹⁷ Hi ləma, wa toku Kiristu ti yaha a labar menekin ka cedeten a ndirigi, calambəlay daha baba kun. Ti ceden a hini mangar Yahudiyagi dakun, ma gədək a Dabawəzləv. Aza ti cedeten a min Yahudiyagi, ma mbeh tete Dabawəzləv dərə. ¹⁸ Wa toku acin, Kiristu ti bəl tokon katəf kad ba, ka va a zləra Vay tokon Dabawəzləv, min tete hini. Aza *Mid Dabawəzləv ma takanna a vəl tokon sembe, hidi ka təd tokon a nin. †

¹⁹ Tá nja cah acin, hin *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, hin wa nja muluk baba kun, aza hin wa nja mohuloy kun dərə. Hin ti lap a daba səban ndiri Dabawəzləv, aza hini ndiri ta lib *je Dabawəzləv acin. ††²⁰ Hin ti

† 2:11 Rom 11:17†† 2:11 5:8; zla məmən: Gal 5:6; Fil 3:3 † 2:12 Rom 9:4; 1Ko 15:19; Kol 1:21-22; 1Te 4:13; mohuloy: 2:19 †† 2:13 2:17; 3:6; bebiz: 1:7; Gal 1:4 †† 2:14 nja menekin: 2:16; 4:3; Kol 1:20; səban ma takan 1:23; Rom 10:12; 1Ko 12:13; Gal 3:28 ††† 2:15 2Ko 5:17; Kol 2:14 ††† 2:16 1:23; Rom 5:10; Kol 1:20-22 † 2:17 Esa 57:18-19; Kmy 2:39 † 2:18 3:12; Rom 5:2 †† 2:19 2:12; 3:6; Hib 12:22-23

mbad wa nja gugun ma ndeb ndeb ta ka je beden. Ane ka beden toku, *makatəf Dabawəzləv gi baw makatəf Yesu gi ada, wa nja gugun madəday na cekesl á kad za. Yesu Kiristu a talan tik acin ada wa nja gudungul maday, ma kaw je beden toku. ²¹ Gudungul toku áda ma papay gugun beden titoku kərap. Aza sin dərə á nja ka kaf gəl beden toku za ka nja ka je Dabawəzləv, Dabawəzləv ta va ka nja a nin. ²² Hin dərə, hin ti nja ka gugun ma ndeb beden toku, ngam hin ti lap a Kiristu. Hin kərap tete səban ndiri pana pana, hi va ka nja acin ka je beden ma ndeb ndeb, Dabawəzləv ta nja ka nja a nin áka Mid tik za. †

**Dabawəzləv mata lap səban ndiri pana pana kad
ka njigi takan, ti far bən tik ma boh boh a gbəmgbalay**

3 A tala kən, Dabawəzləv mata diyu cicah kərap, kata Pol ta bəlaw kun a lay dəkəb Dabawəzləv a tala hini. Kata ane je fərsəna a tala Yesu *Kiristu. Ti kaw kigi, ngam ta nja ka ced hini labar tik, a hin *ndiri mangar Yahudiyagi dakun. ¹ Yo hin ti zlimi zaba kəzəd, Dabawəzləv mata vəl ka a zləra a menekin tik, kata ka diyu a daba hini dakun vu? ² Hin ti zlimi wa nja Dabawəzləv mata ced ka bən tik ma boh boh kpay kpay kad kata ka sənu. Kati laləb hini zaba labar kedirek a tala bən Dabawəzləv ma boh boh toku. ³ Hin ti jangu wər, hi va ka sənu acin, Dabawəzləv ti daf ka bən tik ma boh boh a tala Kiristu, aza kati sənu duze. ⁴ Kamatakan, ndirigi a səni bən Dabawəzləv ma boh boh toku kun. Ama tá nja cah, Dabawəzləv a *Mid tik ti cedeten a *makatəf tegi baw a makatəf Yesu gi menekin. ⁵ Bən ma far a gbəmgbalay toku acin ada: Kən, Dabawəzləv mata cu kad ka vəletən a ndiri Yahudiyagi, *ndiri mangar Yahudiyagi dakun a va ka jan ta dərə, a tala mata ci talan ka Yesu Kiristu. Dabawəzləv a va ka lap ta kad takan ka njigi wa nja kəsəm Kiristu. Aza kən, Dabawəzləv mata ngar ka vəletən a ndiri Yahudiyagi, a va ka wak ta bire bire. Kən titoku kərap a va ka jan ta áka Nawər Menekin za. ⁶

⁷⁻⁸ Nawər Menekin toku, ta nja ka cedeten a ndirigi. Yo a daba ndiri Dabawəzləv gi kərap, kata Pol áda ma gəc gəc á gindik. Ko mata nja wa nja ngatoku, Dabawəzləv wər ti saf saha da, ti kəməs ka a menekin tik kata ka həl kəzəd tik. Wa nja ngatoku ti daf sembe tik. Ti vəl ka kəzəd tik a zləra, kata ka cedeten labar a *ndiri mangar Yahudiyagi dakun, a tala menekin ma yaha á zləra Yesu Kiristu za. Menekin tik toku, day ka ləwa ta pakam. ⁹ Dabawəzləv ti may, kata ka cedeten a ndirigi kərap kən mata bənu ka diya kamatakan

† 2:20 Mat 16:18; 1Ko 3:10-11; Kzl 21:14 ††† 2:21 1Ko 3:16 †† 2:22 1Pi 2:5 †† 3:1 Kol 1:25 ††† 3:1 je fərsəna: 4:1; Fil 1:7; Kol 4:18; Flm 1, 9 ††† 3:3 3:6 ††† 3:4 Rom 16:24; 2Ko 11:6 18 3:5 Kol 1:26 19 3:6 bən ma boh boh: 1:9-10; 2:13-14, 18-19; 3:9-11; Rom 16:25; Kol 1:26-27 20 3:7-8 ma gəc gəc: 1Ko 15:8-10; Gal 1:13-16; Fil 3:6-8; 1Ti 1:12-16

toku. Sin ma tatar kæn kæráp ti boh bæn tik toku kad daka a mændan cekw. ^{†10} Tá nja cah, ti daf bæn tik ma boh boh toku acin a ndiri madæday ta wæzláv tete bay tan. Ndiri toku ti læmi sæban ndiri pana pana ta nja ka lapigi kad, ka njigi ka ndiri Ekilesiya, a sæn ta á nin za acin, Dabawæzláv wær ti sæn kæn pana pana kæráp. ^{††11} Kæn ngatitoku Dabawæzláv á diyu, wa nja mata bænu kamatakan, daka talalay a tatar kese kun. Ti diyu áka Maday tokon Yesu Kiristu za.

¹² Tá nja cah acin, hidi dígbe Yesu Kiristu, a tala menekin, sin mata diyu, min tokon mátá jan katáf acin, na va mbeh a zlára Dabawæzláv manja pæræt. ^{†13} Ko ta sa beni a je færsæna a wacah, a tala kata mata ced hini Nawær Menekin, hi njá ka zlay talan ka den beni ta tala dá kun. Ngam beni ta su toku, ti nja ka miseh maday a tala hini. [†]

Wa nja Dabawæzláv ta may tokon, hidi ma tæd gæga ka sæn tik dá dakun

¹⁴ A tala kæn ngatoku kæráp Dabawæzláv mata diyu, tá nja cah ta dæb gbæræw a metikisem a gibe tik, ka dækæbu a tala hini. Sin ada Vay tokon, ^{††15} aza sin a nja ka caten zlimi a sæban pana pana ta wæzláv baw ta tala hayæk. ¹⁶ Ta dækæbu, sin ma mar miseh maday kahay kahay, ka wæl hini sembe ane næv hini áka *Mid tik za, hini ka dihec kad. ^{†††17} Ta dækæbu dere, Yesu *Kiristu ka nja ane næv hini, ngam hine ca talan ka sin. Ta dækæbu ka wæl hini næv menekin, hini ka may kæsäm hini kæsäm kæsäm a næv ma takan ko a pu. ^{†††18} Wa toku acin, hin tete ndiri Dabawæzláv gi kæráp, hi va ka sænu wa nja Kiristu ta may tokon. May tik ta nja ka may tokon toku, day ka ma ma kukud, min tokon ta nja ka læwa a pakam kad. Kæráp tik dá dakun, ko ha va ki, ko ha a wæzláv, ko ha a wili, hin a sin. ^{†††19} Yo, kati sænu, wa nja Kiristu ta may tokon, hidi ma tæd gæga ka sæn tik ninek ninek dá dakun. Ama ta may kwet hini ka bæræs kad ka sæn tik. Ti nja wa toku, kæn menekin pana pana kæráp ma nja ka wek næv Dabawæzláv, a va ka wek næv hini dere acin. [†]

²⁰ Ta ced hini, Dabawæzláv ti tæd gæga ka diya kæn day za ka bæn tokon baw ka dækæb tokon, hidi ta nja ka dækæbu. A nja ka diya kæni toku a sembe tik, ma nja ka hæl kæzæd a næv tokon. ^{†††21} Hidi ta fol tokon Dabawæzláv ma mar miseh maday, a daba ndiri Ekilesiya áka Yesu Kiristu za. Hidi ta folu acin kepic kepic, aza ko a pu. *Amen.

Ndiri Ekilesiya ka njigi wa nja kæsäm ma takan

4 Kata ta je færsæna a wacah a tala Yesu *Kiristu, ta ngæz hini. Dabawæzláv ti wæla hini, hini ka sæba

† 3:9 1:4 †† 3:10 1:21, 23 † 3:12 Rom 5:2; Hib 4:16; 10:19
†† 3:13 Kol 1:24 ††† 3:14 6:18-19 †††† 3:16 Kol 1:11 †††† 3:17 Zan
14:23; Efe 5:2; Kol 1:23; 2:7 † 3:18 Kol 2:2 †† 3:19 1:23; 5:2, 25; 2Ko
5:14; Kol 2:9-10 ††† 3:20 Kol 1:29

katáf tik. Tá nja cah acin hi sæbu ninek ninek a katáf tik. ^{††2} Hin kæsäm kæsäm, hi njá ka gæl talan za kun. Hine nja nja menekin, aza hine bæræs kad kæsäm kæsäm. Hi njá ka bas næv njod njod a colo hini kun, hine may ta azal ba. ^{†††3} Hi mar talan hini ninek ninek ka nja á lap, wa nja *Mid Dabawæzláv mata lap hini kad. Kecip kepic hine nja nja menekin á lap. ^{††4} Hi læma, hin ndiri Ekilesiya kæráp, hin ti mbad ka kæsäm ma takan, aza hin kæráp, hin ti jan Mid Dabawæzláv ma takanna. Talan hini genna ka kæn ma takan, Dabawæzláv mata wæla hini ka ca talan a nin. ^{††5} Maday ma mar tokon kæráp wær, takan. Min tokon a sæba katáf ma takan. Aza *batisma, hidi ta nja ka jan tokon dere takan. ^{†††6} Dabawæzláv wær takan, aza sin ada Cin ndirigi kæráp. Sin a mar ndiri ta talalay kæráp, a nja ka diya kæzæd tik áka ndirigi kæráp za, aza a nja ka diya kæzæd tik a næv ndirigi kæráp dere. ^{†††}

⁷ Min tokon kæráp acin ti mbad ka kæsäm ma takan. Ama ko nayi ti jan sembe na diya kæzæd pana pana wa nja Kiristu mata wæl tokon. ^{†††8} Kiristu mata wak tokon sembe tik toku, ti diyu wa nja mata lalab ta a lib deftere Dabawæzláv. Ti lalab ta:

«Mata va ka va wæzláv,

ti ngazl ndiri mata bæreten ngaz ka wæla.

Ti wæl sembe na diya kæzæd pana pana a ndirigi.» ¹⁸

⁹ Tap tik mata tap a wæzláv toku acin a may ka ngar kemi? Ma ngatoku a may ka ngar, ti jemaha a wæzláv kad, ka ya a tala hayæk a wacah a zakay. ^{†††10} Hidi ma jema wæzláv kad toku, áda ma tapay tik a nimin a wæzláv, bat wæzláv a zal zal, ngam ka gbam tala hayæk ege wæzláv kæráp. ^{†††11} Sin acin áda ma wæleten sembe pana pana a ndirigi ka diya kæzæd. Ti wæleten sembe a ndiri maparam ka njigi ka *makatáf tik. A ndiri maparam ti wæleten sembe ka ced labar ma yaha á zlára Dabawæzláv za. A ndiri maparam ti wæleten sembe ka cedeten Nawær Menekin a yæwæn ndirigi. Aza a ndiri maparam dere ti wæleten sembe ka pu ndiri ta lib Ekilesiya, baw ka jækwaneten kæn. ^{†††12} Ti wæleten sembe pana pana a ndiri toku ka jan ka kæmæsi ndiri Ekilesiya ka diyi kæzæd tik, aza ndiri Ekilesiya toku ma mbadigi ka kæsäm Kiristu ka gæligi ka va gibik gibik. ^{†††13} Ti nja wa toku wær, min tokon kæráp, hidi a va ka nja tokon á lap, ngam min tokon a ca talan ka Kærti Dabawæzláv, aza min tokon ti sænu. Hidi a va ka nja tokon ka ndiri ma sæb sæb, aza wa nja Kiristu a talan tik. ^{†††14} Aza hidi a va ka nja tokon wa nja wærigi ma nja ka yæki kæb pana pana baba kun. Ndiri ma nja ka bebed ndirigi a dabaray ka sæba katáf tan pana pana a va ka jani katáf

† 4:1 3:1 ††† 4:2 5:2; Kol 3:12-13 †† 4:3 2:14-16; Kol 3:14-15
†† 4:4 1:23; 2:18 ††† 4:5 Zan 10:16; 1Ko 8:6; batisma: Mat 28:19;
Rom 6:3-4 †††† 4:6 1Ko 12:6 ††† 4:7 Rom 12:3, 6; 1Ko 12:11 18 4:8
Dir 68:19 19 4:9 Zan 3:13 20 4:10 1:23 21 4:11 1Ko 12:28 22 4:12
1Ko 14:26 23 4:13 Kol 1:28

ka kəb tokon kun. Kən pana pana, ta va ka jəkwan tokon, hidi a va ka yək tokon kun. †

¹⁵ Gara na tokon wər, hidi ta njá ka mban tokon ma kəsəm kəsəm kun, hidi ta may kəsəm tokon kəsəm kəsəm ba. Hidi ti diya tokon wa sin wər, hidi a va ka va tokon a gibik gibik, ka nja wa nja Kiristu, ma jəka tokon katəf. ††¹⁶ Sin a talan tik a nja ka lap ndiri kərap kad ka njigi takan, wa nja Dabawəzləv mata lap kən ta kəsəm tokon hidi memilin pana pana kad ka nja takan, ko siki a law tik, aza dère ko siki a kəzəd tik ta nja ka diyu. Wa toku kəsəm mátá nja ka jan sembe acin. Aza acin wa sin dère na min tokon ndiri Ekilesiya, ko nayi a kəzəd tik ta nja ka diyu. Min ti diya kəzəd tokon a nəv menekin na may kəsəm wər, Ekilesiya tokon a va ka səb, aza a va ka fəfəl ka va gibik gibik. ††

Labar a tala yəwən nja na ndiri Kiristu

¹⁷ Labar ta va ka céd hini toku acin, ta va ka céd hini a zlim Maday tokon Yesu Kiristu ka ngəz hini. Hi njá ka diya kən wa nja na ndiri ta vina cekw baba kun. Ngam ndiri ta vina cekw, bən tan ta nja ka bənigi, a nja ka bəni bən kahay. ††¹⁸ Ndukun talan tan ti gbirzlib. Diri micin, Dabawəzləv ta nja ka vəleten a ndirigi, a jan ta səka dakun. Ngam ti fiyi gugun a ndukun talan tan ba, aza a səni kən kun. ¹⁹ Ko weli kedirek dāha a hərə tan kun, a diyay kən wəya tan wa nja kən sosen. A səni ngəz talan tan baba kun, sey a nja ka diyay kən tan, nəv tan ta may ta. †††

²⁰ Gara na hini, hi sən səka, kən madā ngatitoku a lapigi a *Kiristu kun, ata dakun vu? ²¹ Hin ti zlimi labar a tala Kiristu zaba, aza hin ti yəku. Labar toku, ndirigi ti jəkwan hini, aza labar a tala Kiristu toku, ma ma delele tutu. ²² A tala ngatoku acin, nja hini, hin mata nja kamatakan, hi keru kad səb. Kamatakan bən kənigi ta nəv hini ti bebed hini, aza ti ngav hini. †††²³ Hi bu nəv hini madā elek za acin, hini ka jan yəwən bən menekin. ²⁴ Hi nja yəwən nja, Dabawəzləv mata diya hini ma kibe kibe nja tik. Sese nja ngatoku diri nja. Nja tik nja menekin aza wa nja Dabawəzləv mata may. ††

²⁵ Tá nja cah hi ker mban ma ta pakam hini kad acin. Ko nayi mata céd ma ma delele a celen. Ngam min tokon kərap ti lap takan ka nja ka kəsəm Kiristu. †††²⁶ Hin ti bas nəv wər, nəv hini ta nja ka kəb hini, ka diya ma ngav ngav kun. Hi njá ka bas nəv pic pic kun dère. ²⁷ Kana *Gudul ka jan katəf ka va a nəv hini. ²⁸ Hidi ma nja ka həl a məndan cekw, mata ker həl kad acin. Mata həl kəzəd a lay bərət tik ka jan kən ham, aza ka vəleten a nja motokon dère. †††²⁹ Ma ma tireh ta njá ka yaha á pakam hini kad ko kedirek kun. Ácah ba, hi

† 4:14 1Ko 14:20; Hib 5:13-14; Zak 1:6 †† 4:15 5:2 † 4:15 1:22
†† 4:16 1:23; 2:21-22; 4:13, 25; Kol 2:19 ††† 4:17 5:8; Rom 1:21; 1Pi 1:14 ††† 4:19 Kol 3:5 ††† 4:22 Rom 8:13; Gal 6:8; Kol 3:9 § 4:23 Rom 12:2 † 4:24 Gen 1:26-27; 2Ko 5:17; Kol 3:10 ††† 4:25 4:16; Zac 8:16-17; Kol 3:8-9 †† 4:26 Zak 1:19-20 ††† 4:28 1Te 4:11

cedeten kula ma menekin a colo hini, ka zlebeten ka səb ka katəf Dabawəzləv. Ləwa ta pakam hini mata zleb ndiri ma va ka zlimi labar hini a lib nja tan. ³⁰ Hi njá ka diya kən, ma va ka bas nəv *Mid Dabawəzləv kun. Dabawəzləv ti vəl hini *Mid tik toku, ka sən hini á nin za, aza pic tik ta sla za, ka mgbi fini bit micin hini acin. ³¹ Hi njá ka kaw hidi a nəv kun, hi njá ka bas nəv kun, hi njá ka diya kən a hərə piren kun, hi njá ka slakam a hidi kun, aza hi njá ka ra kəsəm kun. Yo, hi njá ka diya tireh ko kedirek kun. ³² Sey hi diya menekin kəsəm kəsəm, aza hine saf saha hini kəsəm kəsəm ba. Hi zer ma ngav ngav hini kəsəm kəsəm kad, wa nja Dabawəzləv mata zer ma ngav ngav hini kad áka Kiristu. †††

Labar a tala nja ta ka lay ma kəngay

5 Galamayigi, hi bərəs kad, hine diya kən wa nja Dabawəzləv ta nja ka diyu, ngam hin wəri tik, sin ta may. †††² A lib kəzəd hini kərap hin ta nja ka diyu, hine may kəsəm hini kəsəm kəsəm wa nja *Kiristu mata may tokon. Ti məc a tala tokon. Ti vəl talan tik a Dabawəzləv ka zer *ma ngav ngav tokon wa nja ndirigi ta nja ka fateten kən sosen ka jani zer ma ngav ngav tan. Vəl talan tik mata vəlen a Dabawəzləv toku, a nəv Dabawəzləv wər dewerakun. †††

³ Tá nja cah hini ndiri Dabawəzləv acin. Mata nja wa nja ngatoku, hi njá ka wan a bərem kun, hi njá ka diya kən weli kun, aza hi njá ka diya mendired ka kən ndirigi kun. Kən ngatitoku hi njá ka nəf ta ko kedirek ka pakam kun. ¹⁸ ¹⁹⁴ Aza hi njá ka nəf ma ma ngav ngav ka pakam hini kun dère. Ko bəbah ma, ko har ma wəya, hi njá ka nəfu kun. Səwan hi foloy Dabawəzləv ba a pakam hini. ²⁰⁵ Ta céd hini galamayigi, hidi ma nja ka wan a bərem, ko ma nja ka diya kən weli, nep a təd ka lay, Dabawəzləv ege Kiristu ta mar ta dakun. Aza wa sin dère na hidi ma nja ka diya mendired ka kən ndirigi, ka jan day za. Ngam a nja ka ca kən ta gəru toku wa nja zuko tik. ²¹⁶ Hi njá ka ker ndirigi ka céd hini bəbah ma ka kəb hini kun. Kən ma ngav ngav ngatitoku, nəv Dabawəzləv a va ka bas a tala tik, ka baseten kita a ndiri ma nja ka bazli ma tik. ²²⁷ Yo, sese ndiri madā ngatitoku, hi njá ka səba dangaz tan ko kedirek kun.

⁸ Kamatakan hini a lib kpizli. Tá nja cah, hini ka lay ma kəngay acin a tala lap hini, hin mata lap kad tete Maday tokon Kiristu. A tala ngatoku, hi diya kən kərap, wa nja ndiri ta ka lay ma kəngay. ²³⁹ Ngam hidi ta ka lay ma kəngay wər, a nja ka diya menekin, a nja ka

†† 4:29 5:4; Kol 3:8; 4:6; Zak 3:10 †† 4:30 1:13-14; Esa 63:10; Gal 5:25 ††† 4:32 Mat 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 ††† 5:1 Mat 5:48; 1Za 3:1 ††† 5:2 3:17-18; 4:2, 15-16; 1Ko 8:1; 2Ko 5:14; Gal 6:10; Fil 2:2; Kol 2:2; 3:14-15; vəl talan tik a Dabawəzləv: Gal 1:4; Hib 10:5-10 18 5:3 Gal 5:19-21 19 5:3 Kol 3:5 20 5:4 4:29; Kol 3:8 21 5:5 Rom 5:17 22 5:6 Rom 1:18; Efe 2:3; Kol 2:4, 8; 3:6 23 5:8 kamatakan: 2:3, 11-12; 4:17-18, 22; Kol 3:7; Tit 3:3; lay ma kəngay: Zan 8:12; Kol 1:13; 1Pi 2:9

diya kən, wa nja nəv Dabawəzləv ta may, baw a nja ka ced ma ma delele tutu. ^{†10} Ta nja cah acin, hine mbəlam kwet ka jəkwan ka sən kən, Maday tokon ma ta may hini ka diyu. ^{††11} Hi njá ka lap kad tete ndiri ta lib kpizli, ma nja ka diyi kəzəd kahay kun. Səwan hi fara ndaz tan a gbəmgbalay ba. ¹² Kən, ndiri toku ta nja ka diya ta a boh, ko ka ləwa a pakam kad, weli a nja ka həlen a hidi lay ced tik. ¹³ Ama lay ma kəngay ta va ka zlaw, kən ta nja ka diya ta toku, a va ka ləma kəngay kəngay. ^{†14} Ngam kən ti fara gbəmgbalay ba wər, a va ka mbad ka lay ma kəngay. A tala ngatoku ada hidi a nja ka ngar tokon: [‡]

«Hoh gawla ma wan cah, a fuđuh za.
A slidey ku a daba ma məc məcigi za,
aza lay ma kəngay na Kiristu a va ka zlaw a talan ku.»

¹⁵ Hi kaw talan hini a nja hini acin. Hi njá ka diya kən wa nja ndiri manja ndukun talan kun, ama hine diyu wa nja ndiri nja ndukun talan menekin. ¹⁶ Ndirigi a nja ka diyi ma ngav ngav kahay kahay a talalay a wacah. Ama na hini, hi njá ka zlay talan kad kun, hi diyay menekin hini səb. ^{††17} Hi njá ka nja ka ndiri nja ndukun talan ma cəkwasl cəkwasl kun. Hi jəkwanu dere, hini ka sən kən, Maday tokon Kiristu ta may hini ka diyu. ^{†††}

¹⁸ Hi njá ka jab wəya ka kən sa kun, a va ka lekw micin hini za. Á tala ka sa kən sa ka hay, səwan nəv hini mata wek a *Mid Dabawəzləv azal ba. ^{†††19} Hi ca dirfigi tane lib deftere Dabawəzləv á lap, aza hine ca dirfi ma pana pana, Mid Dabawəzləv mata vəl hini. Hi cen dirfi a Maday tokon, aza hine zer nəv hini yac kad ka fol tik. ^{§20} Kepic kepic hine ngaren soko a Vay tokon Dabawəzləv na kən kərap áka zlim Maday tokon Yesu Kiristu za.

Labar a tala nja wapah ege wərti tik

²¹ Hin ma nja ka zlimi ma *Kiristu, hi gəc talan hini kad kəsəm kəsəm. ^{§†} ^{§††}

²² Ta ngar hini wərtigi, hi gəc talan hini kad a gibe zolo hini, wa nja hin ta nja gəcu a gibe Kiristu. ^{§†} ^{§††23} A tala mi, wapah áda ma mar wərti tik, wa nja Kiristu ta mar ndiri Ekilesiya. Kiristu ada talan na ndiri Ekilesiya ma mbad ka kəsəm tik, aza sin ti bit ta. ^{§†24} Wa nja ndiri Ekilesiya ta nja ka zlimi ma Kiristu acin, hin wərtigi dere, hi zlimi ma zolo hini ko a pu.

²⁵ Ta ngar hini wapahigi, hi may wərti hini, wa nja Kiristu mata may ndiri Ekilesiya. Ti məc a tala tan ^{§†} ^{§††26} ngam ka njigi ka ndiri Dabawəzləv. Sin ti ca ta ka ndiri nja nəv ma barən, áka labar tik za, ege yəm

† 5:9 Gal 5:22-23 †† 5:10 Rom 12:2; 1Te 5:22 ‡ 5:13 Zan 3:20-21 †† 5:14 Esa 26:19; 60:1; Rom 13:11; Zak 5:8 ‡† 5:16 Kol 4:5 ††† 5:17 1:17; Rom 12:2 ††† 5:18 Pro 23:31-35; Rom 13:13 § 5:19 Dir 33:2-3; Kol 3:16-17; Hib 13:15 §† 5:21 Kol 3:18-4:1; 1Pi 2:18-3:7; 1Ti 2:1-13; Tit 2:1-10; 1Za 2:12-17 §†† 5:21 1Pi 5:5 §† 5:22 Kol 3:18; Tit 2:5; 1Pi 3:1 §†† 5:22 1Ko 14:34-35 §† 5:23 1:22; 1Ko 11:3 §† 5:25 1:23; Kol 3:19; 1Pi 3:7 §†† 5:25 3:19

*baptisma mata jan ta. ^{§§†27} Ti diyu wa toku ka kəsəm ndiri Ekilesiya toku ka njigi a gibe tik wa nja wərti ma mbiz mbiz. Ndiri toku ka njigi ka ndiri ma ngəm ngəm, ma mari nəv ma barən, mangar dambəlah daha ane nəv tan ko né kun. Aza ka njigi dere, ko ma ngav ngav kedirek da dakun. ^{§§§28} Yo hin nja wərti, hi may wərti hini wa nja hin ta may talan hini. Hidi ma may wərti tik, a may talan tik dere. ²⁹ Hi ləma, hidi ma nja ka ngar: «Kəsəm da a gəna ka» da dakun. A nja ka həna kən tik azal ba ka vəlen kən ham. A nja ka həna kəsəm tik ninek ninek wa nja Kiristu ta nja ka həna min tokon ndiri Ekilesiya, ³⁰ ngam min tokon wa nja kəsəm tik. ¹⁸³¹ Hin ti sənu, labar Dabawəzləv a ngar: «Wapah ka kpal je tik ka na cin ege mamən za, ka va ka lapay tan ege wərti tik, sini səray tan ka njigi ka kəsəm ma takan acin.» ¹⁹³² Yo labar ngatoku, ti nja ka ma ma boh boh. Gara na da, ta bənu wər, labar toku a ləwa a tala Kiristu tete ndiri Ekilesiya, ma mbad ka kəsəm ma takan. ²⁰³³ Yo aza ta bənu labar toku a ləwatan a hini nja wərti dere. Wapah mata may wərti tik, wa nja sin ta may talan tik. Aza wərti dere mata zlim ma zelen.

Labar a tala nja wərtigi tete cine tan

6 Hin wəri ma səba katəf *Kiristu, hi zlimi ma cəhw hini baw ma mocoh hini. Kən ngatoku ada kən, Dabawəzləv ta may hini ka diyu. ²¹²⁻³ Ngəz takan a lib deftere Dabawəzləv a ngar: «A zlimi ma cəhw ege mocoh.» A a tala ngəz toku, Dabawəzləv ti ngar «Hidi ma diyu wa toku, a va ka nja nja menekin, aza ta va ka ker micin tik fonna a tala hayək.» Sin áda ci ci ləwa tik, ma ta ləwa a tala kən na vəlen a hidi. ²²

⁴ Gara na hini, hin cin wərtigi, hi njá ka ndul wəri hini á ndul ka bas nəv tan kun. Səwan hi jəkwaneten kən, aza hine ngəz ta wa nja Maday tokon Yesu Kiristu ta may ba. ²³

Labar a tala balamigi tete ma mar ta

⁵ Ta ngar hini, a hini balamigi, hi zlimi ma maday hini. Hine pərat a sinigi, aza lib hini mata ca gəma a sinigi dere. Hine həlay kəzəd hini a nəv ma barən. Hin ti diyu wa toku, a nja na ngar, hine zlimi ma *Kiristu. ²⁴⁶ Hi njá ka may ka həl kəzəd sey a vere tan á gindik, ka gər fol ta zləra tan kun, ama hi diyay kən hini səb ko a pu. Hin ti sənu, hin ndiri ma həl kəzəd Kiristu. A tala ngatoku, hi həlay kəzəd hini a nəv ma takan wa nja Dabawəzləv mata mayu. ²⁵⁷ Kəzəd balam, hin ta nja ka diyu, hine diyu a nəv menekin. Hi njá ka bənu, hi diya na ndirigi á gindik kun, hi diya na Maday tokon Kiristu dere. ⁸ Yo hin ti sənu, ko hidi ti nja ka balam, ko balam kun, aza ti

§§† 5:26 baptisma: Rom 6:3-4; Tit 3:5; Hib 10:22 §§§ 5:27 1:4; 2Ko 11:2; Fil 1:10; Kol 1:22 18 5:30 1:23; 1Ko 12:27 19 5:31 Gen 2:24; Mat 19:6 20 5:32 Kzl 19:7 21 6:1 Kol 3:20 22 6:2-3 Deu 5:16 23 6:4 Kol 3:21 24 6:5 Kol 3:22-25; 1Ti 6:1-2; Tit 2:9-10; 1Pi 2:18-21 25 6:6 1Ko 7:22

diya kəzəd menekin wər, Maday tokon Yesu a va ka vələn mazlən. †

⁹ Ta ngar hini, hin ndiri ma mar balam acin, hi nja nja menekin tete balam hini dere. Hi njá ka ndul ta a hərə piren kun. Hin ti sənu, hin kərap tete balam hini, Maday hini ta wəzləw á mar hini. A gibe tik, ndiri kərap takanna. ††

Kən pana pana na diya ləm tete Gudul a sin

¹⁰ Galamayigi, labar maparam ta may ka ced hini dāha. Ta ngəz hini, hi lap tete Maday tokon *Kiristu aza hine gər sembe a zləra tik, sin ma mar sembe kahay kahay. Wa sin, hi va ka jan sembe na gar toy toy. ‡

¹¹ Kən pana pana, Dabawəzləw mata vəl hini a zləra ka ləm a sin tete *Gudul dāha. Hi kaw ta zləra səsəray, ngam Gudul ta va ka diya dabaray a tala hini lay ləm, hini ka jan ka bəren ngaz ka wəla. †† ††¹² Ləm, hidi ta nja ka ləm tokon, hidi a ləm tokon tete hidi memilin kun. Hidi a nja ka ləm tete *masərefigi baw bay tan ma mari talalay ma wek a ma ngav ngav cah. Hidi a nja ka ləm tokon tete mamən məc ma pana pana ma tirehigi ta wəzləw. †††¹³ A tala ngatoku, kən kərap, Dabawəzləw mata vəl hini a zləra ka ləm a sin, hi kawu zləra səsəray acin. Hine kawu ngam pic takan, ləm ta va ka təz kad, hini ka nja manja bu dawən a calambəlay hini, hini ka pəm kəsəm, pəm pəm təd ka way way tik, aza hini ka bəren ngaz ka wəla. †††

¹⁴ Yo tá nja cah acin, hi kəməs kəsəm hini kad ka ləm, wa nja sojigi ta nja ka kəməsi kəsəm tan kad a kən pana pana ka va ka ləm. Yo, ci kən hin ta va ka ləm a sin toku adā: Ma ta pakam hini ka nja ka ma ma delele tutu. Hin ti diya wa toku wər, ma ta pakam hini a va ka nja wa nja slapat ta madaba soji. Kən ma səray tik, hin ta va ka ləm a sin: Hine diya kən kərap a katəf tik. Hin ti diya kən kərap a katəf tik wər, a va ka pəla hini wa nja lukut masa, sojigi ta nja ka fi ta ka pəla kəsəm a sin lay ləm. ^{§15} Aza hi va cedeten labar a ndirigi a tala Nawər Menekin, ma nja ka vəleten nja menekin. Hi kəməs kəsəm hini kepic kepic kad ka cedeten labar toku, wa nja soji ma nja ka nja a kərap tik kappa a ngaz. ^{§†16} Kən maparam hin ta va ka diyu: Hine ca talan ka Dabawəzləw kepic kepic. Ca talan hini toku a va ka

† 6:8 2Ko 5:10; Kol 3:24-25 †† 6:9 Kol 3:25; 4:1; Zak 2:1 ‡ 6:10 Zan 15:5; 1Ko 16:13 †† 6:11 2Ko 10:4; 1Te 5:8; Esa 59:17 †† 6:11 Zak 4:7 ††† 6:12 1:21; 2:2; 1Pi 5:8-9 ††† 6:13 Rom 13:12 § 6:14 Esa 11:5 §† 6:15 Esa 52:7; Rom 10:15

nja wa galak na pəla kəsəm. Hin ti ca talan ka Dabawəzləw ninek ninek wər, ko Gudul ti mbəlam ka pəm hini a təlay masa ma mgbaw mgbaw, a va ka jan hini a kəsəm kun. ¹⁷ Yo aza dere, Dabawəzləw ti vəl hini yəwən micin. Hi yək yəwən micin toku acin, ngam yəwən micin toku wa nja dahəba masa, sojigi ta nja ka təp ta ka pəla micin tan a sin. Aza ka way way tik acin ta ced hini: Labar Dabawəzləw, Mid tik ta nja ka vəl hini, hi kawu zləra səsəray. Hin ti kaw labar tik zləra səsəray wər, a va ka nja wa nja kofoy, hini ka jan ka ləm tete Gudul a sin. ^{§††}

¹⁸ Yo kən titoku kərap, hin ta va ka diyu, hi dəkəb Dabawəzləw kepic kepic a *Mid tik ka zleb hini lay diya tik. Hi njá ka ker dəkəb Dabawəzləw kad kun ko a lib kən mi. Aza ko a pu hi dəkəbu dere a tala colo hini ndiri Kiristu gi. ^{§†19} Hi dəkəb Dabawəzləw dere a tala dā. Hine dəkəbu, labar ta va ka cedeten a ndirigi, mata ped ka lib libi. Hine dəkəbu, kata ka jan sembe manja pərət, ka cedeten Nawər Menekin ma boh boh ta kamatakan, Dabawəzləw mata far a gbəmgbalay tá nja cah. ²⁰ Tá nja cah, kata a je fərsəna a wacah. Ko kata a je fərsəna a wacah, Dabawəzləw ti mbat ka zaba, kata ka cedeten labar tik a ndirigi manja pərət, wa nja Dabawəzləw mata may. ^{§††}

Pol a way labar tik acin

²¹⁻²² Galamayigi, ta va ka zlənay galamay tokon Tikikus ka vay a zləra hini. Sin kula galamay tokon menekin. A nja ka kaw kəzəd Maday tokon *Kiristu zləra səsəray. Ta vay za wər, a va ka ced hini kən kərap, kata ta nja ka diyu a wacah, baw a tala nja dā, hini ka sənu. A va ka ced hini labar a tala min ta wacah pised pised kərap, aza a va ka bərap nəv hini kad. ^{§†}

²³ Galamayigi, Vay tokon Dabawəzləw ege Maday tokon Yesu Kiristu mata vəl hini nja menekin a hini kərap. Mata vəl hini nəv ma barən, hini ka may kəsəm hini kəsəm kəsəm, aza hini ka ca talan ka Maday tokon Kiristu. ^{§†24} Ndiri mangar a mayi Maday tokon Yesu Kiristu a nəv ma takan ko a pu, Dabawəzləw mata ker micin tan fonna. ^{§§†}

§†† 6:17 Esa 40:2; Hib 4:12 §† 6:18 3:14; Luk 18:1; Kmy 4:29; Rom 15:30; Kol 4:2-4 §†† 6:20 3:2; 2Ko 5:20; Kol 4:4 §† 6:21-22 Tikikus: Kmy 20:4; Kol 4:7-8; 2Ti 4:12; Tit 3:12 §† 6:23 nja menekin: 2Ko 13:11 §§† 6:24 Gal 6:18; 1Pi 1:8

Filipi

Jem a lib derewel cah

Mandala Pol ta lalab derewel cah, pala maday ndirigi a ngarigi, sin ane je fərsəna ta liblay Roma. Aza ndiri ma-param a ngarigi, sin ane je fərsəna ta liblay Efez, akun ta liblay Kaysariya. Ka dawən tik acin ti tep ta a liblay Roma.

Pol ti lalab derewel cah ka va a zləra ndiri Ekilesiya ta liblay Filipi. Liblay Filipi toku a zla wəla a liblay Masedəwan ta ka hayək Erop.

Mandala Pol ta da muluk ma səray tik, Dabawəzləv ti wəlu, lap a Silas, ka vigi ka hayək Erop toku, ka cedeten Nawər Menekin a ndiri ta nin. Hi va ka jan labar tik, lap a labar a tala kən ma tədaha a tala Pol ege Silas a liblay Filipi toku, ane lib deftere Kmy 6:6-40.

Wa nja derewel cah mata wak ka dawən ka dawən:

Pol a may ndiri Filipi kahay kahay, aza a fol Dabawəzləv a tala nja tan. A ləwa dere a tala nja tik ta je fərsəna, aza a ngareten, wa nja a may kəzəd tik kərap ka nja ka na Kiristu, ngam ti sənu, Kiristu a kawu zləra səsəray (bawama 1).

A may ka sən nja ndiri Filipi, aza a ngareten a va ka zlən Timote, ka zlimi nawər tan. A va ka zlən Epafərodit, mangar ti bit məlay məlay ka məc dere (bawama 2).

A ngəz ndiri cah dere, ka njigi manja yawi ma ndiri ma nja ka ngarigi, sey ka səba mazuko Yahudiyagi di ka nja ka ndiri Dabawəzləv. Kən, ndiri toku ta nja ka ca ta ka kən maday, a zləra tik wər, wa nja bəbah kən kahay. Kən sin ta may wər, ka sən pala madaba ma Yesu day za ka ma ci tik (bawama 3).

Pol a ngəz ndiri Filipigi ka nji nja menekin, aza a fol ta a tala kən, ndiri cah mata zləneten ka nda motokon a sin (bawama 4).

Labar meze maday ane lib derewel cah, sin adə min tokon ndiri Kiristu mine nja tokon á lap tete Yesu Kiristu. A tala ngatoku, kən ma sen tokon da baba kun. Tá nja cah acin hidi ta bebel tokon, aza nəv tokon mata wan kad.

Pol a fəd ndiri Ekilesiya ta liblay Filipi

1 Kata Pol baw Timote, mine lalab derewel cah ka va a zləra ndiri *Kiristu ta liblay Filipi. Mi nja ka həl kəzəd Yesu Kiristu. Mine fəd hini ninek ninek, hin ndiri Dabawəzləv kərap, ma njigi á lap a Yesu Kiristu. Mine fəd hini dere, hin gəbatal Ekilesiyagi, aza baw hin ndiri ma nja ka zlebeten a gəbataligi. ^{†2}Vay tokon Dabawəzləv ege Maday tokon Yesu Kiristu mata vəl hini nja menekin, aza mata ker micin hini fonna.

Pol a cen zləra a Dabawəzləv a tala ndiri Kiristu ta liblay Filipi

³ Galamayigi, ta ced hini, kepic kepic talan da ta nja ka dasl ka kəzəd hini, ta nja ka ngaren soko a Dabawəzləv. ^{†4}Aza kepic kepic kata ta nja ka cen zləra a Dabawəzləv ka gar a talan hini, nəv da a nja ka nja ndezlezi ndezlezi. ⁵ Hayin, nəv da dewaterkun, ngam hi nja ka zleb ka a lay ced Nawər Menekin a tala Yesu *Kiristu a ndirigi. Daka a pic tik hin mata yək labar

toku təd a picah, hine kaw kəzəd toku zləra səsəray. Wa toku acin, nəv tokon takan a lib kəzəd toku. ⁶Yo, kati sənu duze, Dabawəzləv ma tar ka diya kəzəd tik menekin a nəv hini, a va ka diyu ka va gibik gibik, təd ka fini tik. A va ka mgbi fini kəzəd toku a pic, Yesu Kiristu ta va ka cəbaha. ⁷Ninek kata ka bən wa nja ngatoku a tala hini, ngam hin ti va a nəv da. Menekin, Dabawəzləv mata vəl ka ka diya kəzəd tik, ti vəl hini dere. Ko kata səb a je fərsəna a wacah, hi nja ka zleb ka. Mandala kata mata nja a gibe ndiri ma basi kita, kati cedeten Nawər Menekin kpay kpay kad, aza kati ngareten, Nawər Menekin toku mban ma dakun, labar ma duze. Ko ka ngatoku, hin ti zleb ka səb dere.

^{†8}Ndiri da ta ced hini, ta may hini kahay kahay. Ko Dabawəzləv a talan tik ti sənu, hin ti va a nəv da, wa nja Yesu Kiristu ta nja ka may ndirigi a nəv tik kərap. [‡]

⁹ Galamayigi, ca zləra, kata ta nja ka cen a Dabawəzləv a tala hini, ta nja ka dəkəbu hini ka may kəsəm hini kəsəm kəsəm day za, ka nja hini ta kamatakan. Wa toku, Dabawəzləv a va ka zlər ndukun talan hini za, hi-

† 1:1 Timote: 1Ko 4:17†† 1:3 Rom 1:8-10; 1Ko 1:4; 1Te 1:2-3

‡ 1:6 1:10; 2:13 †† 1:7 2Ko 7:3; Efe 3:1 †† 1:8 1Ko 16:24; 2Ko 5:14

ni ka sən Dabawəzləv ninek ninek, baw labar tik ma duze, aza hini ka sən kpasl pala madaba ma kənigi a lib nja hini. ^{†10} A nja na ngar hi va ka sənu ninek ninek ka kpal kən menekin a lib kən ma ngav ngav za. Aza a pic, Yesu Kiristu ta va ka cəbaha ka bas kita, hi va ka nja acin ka ndiri nja nəv ma barən a gibe tik, aza kən ta va ka ndul hini a tala tik, da baba kun. ^{††11} Kepic kepic, hi va ka diya kəzəd menekin tutu, wa nja nəv Dabawəzləv ta may áka sembe Yesu Kiristu za. Wa toku acin, ndirigi a va ka foli Dabawəzləv a tala menekin, hin ta nja ka diyu, aza a va ka gəli zlim tik. ‡

Kən ma va ka tak labar Dabawəzləv manja va gibik gibik da dakun

¹² Yo galamayigi, hi zlimi, ta may hini ka sən kən, ta va ka ced hini toku. Hi bən wər, beni ma təda a tala da ti tak Nawər Menekin a tala Yesu Kiristu kad ba ka nja manja gi vu? Awu, ta ced hini, wa sin kun. Ti fəfəlay tik azal a gibik gibik ba. ^{††13} Hi ləma, sojigi ma nja ka puwi je masara tete ndiri ma nja ka yahigi ka saf bas kita da kərap, ti sən ta acin, ti pek kigi a je fərsəna, ngam ta nja ka həl kəzəd Yesu Kiristu. ¹⁴ Ta ced hini, galamayigi pe mata sən ta za, kata a je fərsəna, ti vəli talan tan day za acin ka Maday tokon. Kamatakan pərət ti həletən ka cedi labar Dabawəzləv a ndirigi. Ama tá nja cah acin, a nja ka cedey kən tan kpay kpay kad manja pərət.

¹⁵ Yo, kati sənu, ndiri maparam ta daba cali dagi toku, ta nja ka cedi Nawər Menekin a tala Yesu *Kiris-tu, a nja ka sərəhigi a kəzəd da, aza a nja ka gəri ma da. Gara na cala da maparamigi ta nja ka cedi Nawər Menekin a ndirigi, a nja ka cedeten a nəv ma barən. ^{††16} A nja ka ced ta a nəv ma barən, ngam na tan a may kigi. Ti sən ta, Dabawəzləv ti baw kəzəd tik, ti vəl ka a zləra, kata ka cedeten a ndirigi, Nawər Menekin toku wər, duze. ¹⁷ Gara na cali dagi ma nja ka sərəhigi a kati toku, duze a nja ka cedi Nawər Menekin a tala Yesu Kiristu, ama a ced ta a nəv ma barən kun. Kati sənu, a nja ka diya ta wa toku, ka da saha day za a tala da a je fərsəna cah.

¹⁸ Yo, ko mata nja wa nja ngatoku, kən ma va ka həl ka da dakun. Ko ndiri maparam a cedeten labar Kiristu a ndirigi, ka həli zevilen ka kata, ko maparamigi a ced ta a nəv ma barən, sey sinigi. Kən maday wər ada ka ced labar Kiristu ka gi gbam lay. A tala ngatoku nəv da dəwerakun, ngam labar Yesu Kiristu ta nja ka ced tegi, a gbam lay acin. Ta ker bən saha ka ya səka a talan da dakun, ta va ka bebeley da səb ko a pu. ¹⁹ Kati sənu, kən kərap ma va ka tədaha a tala da, a va ka zleb ka səb. Ta va ka jan bit micin da a zləra Dabawəzləv, ngam hi nja ka dəkəbu a tala da, aza sembe Mid Yesu

† 1:9 Kol 1:9-10 †† 1:10 Rom 12:2; Efe 5:27; Hib 5:14; pic Kiristu: 1Ko 1:8; 2Ko 5:10; Fil 1:6; 2:16 ‡ 1:11 Zan 15:8; Zak 3:17 †† 1:12 Efe 3:1; 2Ti 2:9 †† 1:15 2Ko 2:17

Kiristu a nja ka zleb ka dere. ^{††20} Gara na da, kən ta may ácah wər, kata ka zer nəv da yac kad, kəzəd da ka nja ninek, ngam Dabawəzləv ka nja manja zəm ka weli a lib kəzəd da. Səwan kata ka vəvər kad səb, ka ced labar Dabawəzləv kpay kpay kad. Aza ndirigi ta va ka zlimi labar kəzəd da za, a va ka gəli zlim Kiristu á nin za. Ko a va ka pəm kigi za, ko a va ka ficik kigi kad, kən kata ta may wər, ndirigi ka gəli zlim Kiristu áka kəzəd da za, daka a picah aza ko a pu. ²¹ Gara na da wər, kata a tala hayək a wacah, ka gəl zlim Kiristu áka kəzəd da za. Aza ko ndirigi a va ka pəm kigi ka məc za, ninek tik a va ka nja day za, ngam ni va ka nja a Kiristu tik. ^{††22} Ama kata a wilin a vere wər, ta va ka jan katəf ka diya kula kəzəd menekinigi, ka zleb cala dagi. Mata nja wa nja ngatoku, səwan məc vu? Səwan nja a vere vu? Ta sənay ka dakun. ²³ Nəv da səray səray. Kən ta may ácah wər, ada məc, aza ka mbələhay da za, mini ka nja a Kiristu á lap. Sin a va ka nja ninek tik day za, á tala kata ka nja a vere. ^{§24} Ama a tala bən, ta nja ka bən a tala hini, səwan kata ka nja a vere bile bile ka zleb hini. ²⁵ A tala ngatoku kati sənu, ta va ka nja a nimin a daba hini. A pic tik acin hidi a va ka nəp tokon á lap tete hini, kata ka jan ka zleb hini, ka va gibik gibik ka katəf Dabawəzləv, aza hin ta nja ka ca talan ka Dabawəzləv, hini ka jan bebel a nin. ²⁶ Aza acin a pic tik toku, hi va ka fol Yesu Kiristu a tala mata lap tokon kad a nimin, baw a tala kata mata zleb hini lay səba katəf Yesu Kiristu.

²⁷ Ta ngar hini galamayigi, kən kərap, hin ta va ka diyu, hine diyu wa nja Nawər Menekin a tala Yesu Kiristu ta nja ka ced hini. Hin ti diyay kən hini wa nja ngatoku wər, ko kati jan ka vay ka hizl hini, ko ta vay kun, ta va ka zlimi labar hini, hine dihec kad a lib kəzəd hini, a bən hini ma takan. Aza ta va ka zlimi dere, hi nja ka lap nəv hini takan kad, ka ced Nawər Menekin a tala Yesu Kiristu ndirigi ka yək ta. ^{§†28} Yo ta ced hini, ndiri maparam ta va ka diya hini tireh ka tak kəzəd hini kad, hi njá ka pərət ko kedirek kun, hine vəvəray hini kad ba. Áka vəvər hini toku, ndiri ma diyi hini tireh toku, a va ka sən ta, na tan a va ka lekwi micin tan, ama na hini, Dabawəzləv a va ka bit hini za. Hayin duze, Dabawəzləv á va ka diya kən wa nja ngatoku. ²⁹ Yo, a lib kəzəd hini, hin ta nja ka diyu, Dabawəzləv ti vəl hini menekin tik, hini ka ca talan ka Kiristu. Ama a vəl hini menekin tik toku na ca talan á gindik kun, a vəl hini na sa beni dere a lib kəzəd hini toku, a tala Kiristu ma takanna. ³⁰ Tá nja cah, hi nja ka sa beni ka katəf Kiristu, wa nja kata ta nja ka su. Hin ti sənu, wa nja kata mata su kamatakan, aza tá nja cah hin ti zlimi labar tik, kata a wilin a sa beni. ^{§††}

††† 1:19 Rom 15:30 ††† 1:21 Gal 2:20; Kol 3:3-4 § 1:23 2Ko 5:8-9 §† 1:27 Kol 1:10; 1Te 2:12 §†† 1:30 Kmy 16:19-40; Fil 1:13

Hine səba dangaz Yesu Kiristu

2 Galamayigi, min tokon ti sənu, hidi ta nja ka ca talan ka *Kiristu, hidi a nja ka nja tokon tete sin á lap. Yo, ngatoku a nja ka vël tokon sembe ka dihec kad ka katəf tik kun vu? Aza Yesu Kiristu ta nja ka may tokon, ngatoku a vël tokon bərəs kun vu? Min tokon ta nja ka nja á lap a Yesu Kiristu toku, Mid tik a nja ka ləwa tokon á nəv za đakun vu? Aza hidi a nja ka may kəsəm tokon kəsəm kəsəm kun vu? Baw hidi a nja ka saf saha cala tokon đakun vu? ²Yo, mata nja wa nja ngatoku, ta ngar hini, hi may kəsəm hini kəsəm kəsəm a nəv ma takan acin. Nəv hini ege bən hini mata nja takan, aza hine cəba ma hini takan a lib kəzəd hini kərap. Hin ti điyu wa nja ngatoku, nəv đa a va ka nja gudum kazaway. ¹³Hin ta nja ka həl kəzəd hini, hi njá ka điyu a sərəh kun, aza hi njá ka gəl talan a sin kun dere. Səwan hi gəc talan hini azal kad ba. Ko nayi mata saf celen day za ka sin. ¹⁴Yo aza dere, hi njá ka điya kən sey na talan hini á gindik kun. Ko nayi mata bənu ka điya menekin a celen azal ba. ¹⁵Ta ced hini, kən kərap hin ta va ka điyu, hine điyu wa nja Yesu Kiristu ta nja ka điyu. [#]

⁶Min tokon ti sənu,

Yesu Kiristu a talan tik wa nja Dabawəzləv.

Ko mata nja wa nja Dabawəzləv toku,

a ca talan tik ka ngar,

«Kata Dabawəzləv», ata đakun. [#]

⁷Awu sin a talan tik ti ker miseh maday tik kad ba.

Ti gəc talan tik kad ka njay tik səb wa nja balam.

Ti mbaday tik ka hidi memilin,

aza ti nja a talalay wa nja ndiri ma tem. ^{##}

⁸Mandala mata nja a tala hayək,

ti gəc talan tik kad.

A salar ma Cin Dabawəzləv ko a pu kun.

Ko mata ngaren ka vël talan tik ka məc,

a salar ma tik kun dere.

Ti gəc talan tik kad,

gəc gəc təd ka *məc tik ka pay ma zlambda zlbambay.

^{##}

⁹A tala gəc talan tik mata gəcu toku,

Dabawəzləv mátá tedu,

ka nja ka hidi maday ma mar kən kərap,

aza mátá tedu,

zlim tik ka gi day za ka na ndiri kərap. [§]

¹⁰Dabawəzləv ti điyu wa nja ngatoku,

ndiri kərap sin mata tətəru ta wəzləv,

ta tala hayək a wacah, baw ta ka lay nja memicigi

ka njigi gbərəw a metikisem a gibe Yesu,

† 2:2 Zan 13:34; 1Ko 1:10-11; Gal 6:10; Efe 5:2; 1Za 4:12 †† 2:3 Rom 12:10; Gal 5:26 † 2:4 1Ko 10:24 †† 2:5 Zan 13:15; Rom 13:14; 15:5 †† 2:6 Zan 1:1-2; 17:5; Hib 1:3 ††† 2:7 Zan 1:14; Rom 8:3; 2Ko 8:9; Hib 2:14, 17 ††† 2:8 Zan 10:17; Hib 5:8; 12:2 § 2:9 Kmy 2:33; Efe 1:21; Hib 1:4

ka səban ta. ^{§†}

¹¹Aza ndiri kərap ka fol ta,

ka ced ta kpay kpay kad, ka ngarigi acin:

«Yesu Kiristu ada Maday,

hidi ma sla a sin da đakun.»

Ta va ka fol ta wa toku,

a va ka foli Cin, Dabawəzləv dere.

Ndiri Kiristu ka njigi wa nja lay ma kəngay a gibe ndiri ta talalay

¹²Yo, ta ngar hini kula ngami đagi, mandala kata ma-ta nja a daba hini, hin ti zlimi ma Dabawəzləv ninek. Yo, tá nja cah kata gədək tete hini, hine vël talan hini kərap ka zlimi ma tik acin day za ka ta məndan cekw. Min tokon ti sənu, Dabawəzləv ti bit tokon a menekin tik. Yo aza acin hine nja gbərəw a gibe Dabawəzləv, hine vəlen wəla ka điyay kəzəd hini dere ka jan bit micin hini. ¹³Hi zlimi, Dabawəzləv a tala tik á nja ka điya kəzəd tik kepic kepic á nəv hini za. Sin á nja ka vël hini bən menekin baw sembe ka điya kəzəd ma va ka nja kusla ka nəv tik. ^{§††}

¹⁴Yo, tá nja cah ta ced hini acin, hi điya kən kərap manja huhum a nin, aza manja gabəz a tala tik dere.

¹⁵Hin ti điyu wa toku wər, libi hini a va ka həl hini huđ huđ kun, aza hi va ka mar nəv ma barən, baw hi va ka nja ka wəri Dabawəzləv mangar a điyi ma ngav ngav ko kedirek kun. Wa toku, hi va ka nəp a talalay a wacah a daba ndiri ma nja ka điyi tireh, baw ma nja ka kəbi ndirigi, hi va ka kəngay nja tan ta lib kpozli toku acin wa nja gəmzlagi ta nja ka kəngayi lay. ¹⁶Aza hi va ka cedeten labar ma nja ka vël micin dere. Hin ti điyu wa nja ngatoku wər, a pic, *Kiristu ta va ka cəbaha, nəv da a va ka nja wa bobom a gibe tik, ngam ta va ka sənu áka nja hini, hin mata nja a tala hayək a wacah za, kəzəd, kata mata điyu a daba hini, ta kap kəsəm kahay kun. [§]

¹⁷Ta ced hini, ca talan hini, hin ta nja ka cu ka Dabawəzləv ada wa nja kən, hin ta nja ka vəlen a Dabawəzləv ka vohu a sin. Yo gara kata wər, ko a va ka pəm kigi za, bebiz da ka kwar kad vu, ásəd. Ti pəm kigi za wər, ta va ka vël micin da a Dabawəzləv ka vohu a sin, ka jap a tala ca talan hini toku. Ti nja wa toku wər, nəv da a va ka nja dewerakun, aza hidi a va ka bebel tokon á lap. ^{§††18}Na hini dere, nəv hini mata nja gudum, aza hine bebel a kata á lap. ^{§†}

Labar a tala Timote ege Epafərodit

¹⁹Yo, galamayigi ta ced hini, Yesu Kiristu ti may wər, ta may kwet ka jan katəf ka zlənay galamay tokon Timote ka vay ka hizl hini. Sin ta vay, ta saf hini za, a va ka

§† 2:10 Esa 45:23; Zan 5:23; Rom 10:9; KzI 5:13 §†† 2:13 1:6; Zan 15:5; Rom 7:18; 15:18; 1Ko 12:6; 15:10; 2Ko 3:5 §† 2:16 1:10; Deu 32:5; Dan 12:3; Mat 5:14; 10:16; 1Ko 1:31; 2Ko 1:14; Gal 2:1-2; Efe 5:8; 1Te 2:19 §†† 2:17 Rom 15:16; 2Ti 4:6; 1Za 3:16 §† 2:18 3:1; 4:4

cəbaha ka ced ka labar hini. Kata ta zlimi labar hini za, nəv da a va ka wan kad acin. ^{†20} Ta ced hini, hidi ma-param, ndukun talan kini mata va a sin, wa nja Timote da dakun. Sin a nja ka gar ninek ninek a tala hini. ^{††21} Hi ləma, gara ndiri maparam wər, a bənigi səka a tala kəzəd Yesu *Kiristu dakun. A nja ka diyi kən sey na talan tan á gindik. ^{‡22} Yo, gara Timote wər, hin ti sən nja tik zaba. Sin a nja ka bərəs kad ko a lib kən mi. Min ti ced Nawər Menekin a tala Yesu Kiristu a sin, ndirigi ka zlim ta. Ti zleb ka pe a lib kəzəd da, wa nja kərti ta nja ka zleben a cin. ²³ Yo, ma bəsi kita ta wayi ma ta tala da za, ta bənu ka zlənay njod, ka vay ka hizl hini. ²⁴ Aza Maday tokon ti may wər, ta wayi ma ta tala da za, ko kata a talan da má, ta va ka vay dere ka hizl hini.

²⁵ Yo, galamay tokon Epafərodit, min tokon ti sənu, kata mata nja a lib motokon, hin ti zlənaha a kən a zləra ka da ka. Mata ya za, ti zleb ka a lib kəzəd da, wa nja zlim ngama da, aza sin ti vəl talan tik, mini ka kap kəzəd a sin. Yo tá nja cah, ta bənu, ninek kata ka zlənay kese a zləra hini. ^{‡†26-27} Hin ti sənu, sin ti dal kahay kahay, mbeh ka məc. Ama tá nja cah Dabawəzləv ti saf saha tik, dama acin. Dabawəzləv mata vələn dama toku, a saf saha tik á gindik kun, ti saf saha da dere, ti pasl ka yəm ma kwidın a kəsəm, ngam bən saha na nja da ta je fərsəna a wacah, baw bən na dal tik, ka nja day ka talan da dakun. Yo, Epafərodit a talan tik a may kwet ka cəbay ita a zləra hini, ada kata mətá may ka zlənay. Mata sən za, labar dal tik toku ti təd a tala hini, sin dəb ka bən kahay kahay. Nəv tik ti kwir, ngam a bənu, nəv hini a va ka kwir dere a tala dal tik toku. ²⁸ A tala ngatoku səwan kata ka zlənay njod a zləra hini. Hin ta ləma dama tik za, nəv hini ka gudum kad. Aza kata dere, mid a va ka jan ka ca ka acin. ²⁹ Yo, Epafərodit ta təday za, hine yəku a nəv menekin, aza hine kawu zləra səsəray, ngam sin colo hini ma səba katəf Maday tokon. Ta ced hini, sese ndiri mađa gawla toku, hine kawu ta zləra səsəray, ^{‡†30} ngam sin ti nja mbeh ka məc a lib kəzəd Yesu Kiristu. Yo, min tokon ti sənu, zleb, hin mata gər ka zleb ka a lib kəzəd da, sin ada ma diya tik acin meze na hini. Aza a lib kəzəd toku, sin a bitaha á bit a ma civi. Yo, ta ced hini, sin ta təday za, hine kawu zləra səsəray.

**Yesu á gindik á nja ka diya tokon
ka hidi ma kap ta gibe Dabawəzləv**

3 Galamayigi, ka way way derewel da, ta ngar hini, nəv hini mata nja gudum, ngam hi nja ka nja á lap tete Maday tokon Yesu Kiristu. Yo, tá nja cah, ta va ka ced hini a nimin labar, kata mata lala b hini kamatakan. Na da wər, ta dangar səka lay cəb ka ced hini labar tik kun. Ninek, hini ka sləku a talan hini ninek ninek.

Labar tik a va ka zleb hini, hini ka nja manja ndəv a lib ma ngav ngav. ^{‡†2} Yo ta ced hini acin, hi kaw talan hini a ndiri manja ndukun talan, ma nja ka diyi ma ngav ngav ka pas labar Dabawəzləv kad. Na tan a nja ka ngarigi: «Sey ndirigi ka *zli məmən kad kay, kama ka njigi ka ndiri Dabawəzləv acin ta.» ^{‡†3} Ama ta ced hini, min tokon ada diri ndiri ma *zli məmən kad, sinigi dakun. A nja na ngar, min tokon ada diri ndiri Dabawəzləv, ngam voh Dabawəzləv, hidi ta nja ka voh tokon, hidi a nja ka vohu a Mid tik. Min tokon a ca talan ka mazuko ndiri ta talalay kun. Sey mi nja ka bebel tokon a tala Yesu Kiristu á gindik.

⁴ Yo ta ced hini, ta nja takana *mazuko ndiri Yahudiyagi a təd gəga ka lap ndirigi tete Dabawəzləv wər, macah katá va ka jan lap a sin pəpəla ba, ngam kati ca talan a nin kamatakan ninek ninek. Hidi ma nja ka bənu, mazuko, sin ta nja ka kaw zləra səsəray, a va ka zleben wər, macah a va ka zleben a kata day za ba. ⁵⁵ A tala mi, kata səban *Isirayila, hidi *hibiru ma kpen kpen, aza sese *Benjamin. Kata mata mbu kad, pal zəm lumo takan, ti zli məmən da kad. Kati nja ka hidi *Farisa, ma kaw mazuko zləra səsəray. ^{5†6} Kati vəl talan da kərap ka səba mazuko Yahudiyagi ninek ninek a katəf tik. Kati səbu, səba səba ninek, ko beni má, kati diyatən a ndiri Ekilesiya. Ta nja takana, hidi ma səba mazuko Yahudiyagi a va ka nja ka hidi ma kap ta gibe Dabawəzləv wər, macah katá va ka nja ka diri hidi ma kap ta gibe tik. Ngam mazuko tik, kati səbu ninek ninek, ko kedirek ta ngavu za dakun. ^{5††7} Kən pana pana, kata mata nəf ta titoku, kamatakan ta ca kən da ka kula kən ma va ka zleb kigi. Tá nja cah acin, a tala menekin, Yesu *Kiristu mata diya ka, ta saf kəni toku acin wa nja kən kahay. ^{5†8} Ama kəni ngatitoku á gindik kun. Kən maparamigi kərap, kata mata bənu kamatakan, a va ka zleb kigi, tá nja cah ta cu acin wa nja kən kahay a hərə da. Ngam kati jan kula kən menekin mangar day ka kən titoku kərap. Kati sən Yesu Kiristu ninek ninek, sin ada Maday da acin. A tala Yesu Kiristu, kən kərap, hərə da mata may, kati keru kad ba. Kəni toku kərap, ta cu wa nja bəbah kən kahay acin. Kati keru kad ba di mini ka jan a Yesu Kiristu, ⁹ aza mini ka nja á lap a sin. Tá nja cah kati bu nəv da zaba. Ta may ka nja ka hidi ma kap ta gibe Dabawəzləv áka mazuko Yahudiyagi za, kata mata kawu zləra səsəray kun. Kati ca talan ka kəzəd menekin, Yesu Kiristu mata diyu acin. Watoku, Dabawəzləv ti diya ka ka hidi ma kap ta gibe tik, ngam ko nayi ma ca talan ka menekin Kiristu, a va nja ka hidi ma kap ta gibe tik. ^{5††10} Tá nja cah acin, kən kata ta may ácah wər, kata ka sən Yesu Kiristu day za ka ma ci tik, aza kata ka jan sembe tik ninek ninek wa nja sin mata janu áka mbəla tik, Dabawəzləv mata

† 2:19 1:1 †† 2:20 Kmy 16:2 ‡ 2:21 2Ti 4:10 †† 2:25 4:18
‡† 2:29 1Ko 16:16, 18

‡†† 3:1 2:18 ‡†† 3:2 2Ko 11:13 § 3:4 2Ko 11:18, 21 §† 3:5 Luk 1:59; Rom 11:1 §†† 3:6 Kmy 8:3; 22:4; 26:9-11 §† 3:7 Mat 13:44, 46
§†† 3:9 Rom 1:17

mbəlahə a civi za, kata ka diya kən wa nja na tik dere. Aza ta may, mini ka lap a sin a lib beni mata su, aza mini ka lap a sin a lib məc mata məc, ^{†11} ngam talan da genna, ta sla za Dabawəzləv a va ka mbəla ka ka məc za dere.

Hidi ta bərəs tokon kađ, ka jan micin mangar a way kun

¹² Yo galamayigi, ta bənu səka ka ngar: «Kata acin hidi ma səb səb ka katəf Dabawəzləv» aza ka ngar: «Kati mgbi fini kəzəd da titoku» ata dakun. Awu, kata a wilin be be, ta va gibik gibik a sembe da kərap ka jan ka mgbi fini kəzəd da titoku, wa nja hidi ma nja ka sla ma bəta bəta ka təd ka matalaf lay, mata sla ta kađ. Ta diyu wa nja ngatoku, ngam Yesu *Kiristu áda ma mar ka acin. ^{††13} Hayin galamayigi, ta saf, talan da wa nja kati mgbi fini kəzəd da titoku kese kun.

Ama kən ta may ka diya ácah wər, talan da ka dasl ka kən tá zal baba kun. Ta nja ka mbəlam səb ka va gibik gibik a sembe da kərap. ¹⁴ Wa toku, ta nja ka si acin sək sək, ka jan mazlən ta zləra Dabawəzləv, sin mata wəla tokon ka vəl tokon a wəzləv áka Yesu Kiristu za. Mazlən toku ada micin mangar a way kun. ^{†15} Yo ta ced hini, gara na min tokon ma səb səb ta lib ngar Dabawəzləv wər, hidi ta bən tokon ka diya wa nja ngatoku. Hidi maparam ta daba hini, bən tik ti nja pana wər, Dabawəzləv a va ka zlər ndukun talan tik za, sin ka zlimi ninek ninek dere. ¹⁶ Ko diya diya wa siki, kana mi cəb tokon a zal zal, hidi ta mbəlam tokon ka va gibik gibik á lap. ^{††17} Yo, ta ngar hini galamayigi, hi səba dangaz da. Min ti dafeten a ndirigi ka səbi katəf Dabawəzləv a nja siki. Tá nja cah, hi ca həra hini ka kəzəd ndiri, min mata dafeten katəf toku, aza hine səba dangaz tan dere. ^{††18} Hi zlimi, labar ta va ka ced hini cah, kati ced hini zaba cəb pe. Ama ta va ka cəb ka ced hini a nimin a tiwed a həra, ngam nəv da a ham ka kahay kahay. Ndiri maparam dāha pe, kəzəd tan á nja daf tokon, sinigi calambəlay Yesu Kiristu. Labar a tala məc Yesu Kiristu, mata *məc ka pay ma zlambda zlambda, a yək ta dakun. ^{††19} Na tan wər, kən gadəbələk tan ti mbađ ka zuko tan, ta nja ka voh ta. A nja ka diyi kən weli, ama a nəv tan dewaterkun, ka pəd wəla a sin. Aza bən tan kərap, sey ka kən ta talalay tutu. Ta ced hini, ta sla za, Dabawəzləv a va ka bəseten kita, ka lekw micin tan za. ^{††20} Ama gara min tokon ma səba katəf Dabawəzləv wər, cadak tokon ane wəzləv a zləra Dabawəzləv. Tá nja cah, hidi a pu tokon Maday tokon Yesu Kiristu ma bit tokon, ma va ka cəbaha á nin za ka gər tokon. ^{§21} Ta ya za, kəsəm tokon ma kukud kukud ma nja ka wəra kahay cah, a va ka zlambda za ka nja

wa nja na tik, ka daf miseh maday tik á nin za. A va ka zlambda a sembe tik maday, ma nja ka bəren ngaz a kən ta talalay kərap ka wəla. ^{§†}

Hidi ta bebel tokon a tala lap tokon tete Maday tokon Yesu Kiristu

4 Yo kula galamayigi, ta ced hini acin, hi vəvər kađ a lib nja hini, hin ta nja á lap tete Maday tokon.

Nəv da ti va ka hini kahay kahay. Hi nja ka gudum nəv da kazaway. Hin wa nja mazlən na kəzəd da. Saha hini a həl ka, ngam hini gədək. Aza ta may kwet ka vay ka hizl hini. ^{§†2} Yo, tá nja cah ta ngəz hini, hin wərtigi Eo- di ege Sintike. Ta ca hini zləra, hi zer ma ta daba hini kađ. Hin ta nja ka diya kəzəd hini, nəv hini mata nja takan, hine nja á lap a Yesu Kiristu. ³ Aza na ku cala ma həl kəzəd da menekin, ta dəkəboh, a zlebeten a wərti toku, mata zeri ma ta daba tan kađ. Ngam wərti toku ti kapi kəsəm, ka zleb kigi a lay ced Nawər Menekin a ndirigi. Wərti toku baw Kilemes tete cali dāgi maparam ti zleb kigi lay diya kəzəd toku. Zlim ndiri toku kərap, Dabawəzləv ti lalab ta kađ ba a lib deftere ndiri ma jani yəwən micin. ^{§†}

⁴ Yo, galamayigi ta ced hini, hi bebeley hini kepic kepic, a tala lap hini, hin ta nja ka lap tete Maday tokon. Ta ced hini a nimin, hine bebeley hini səb. ^{§†5} Hin ta nja ka nja a daba ndirigi, hi njá ka jən tala həra hini a sinigi kun. Nja hini mata nja ka kula nja menekin a daba tan. Hine dasl talan, Maday tokon mbəh ka cəbaha. ^{§†6} Ndukun talan hini ta njá ka nja slərra, ka bən pele pele a tala ko kən mi kun. Ta ced hini ba, ko a lib kən mi, hine mbəzlen kən ma pələk talan hini a Dabawəzləv kađ, aza hine dəkəbu a tala tik. Hin ta nja ka cen zləra toku, hine ngaren soko a tala kən menekin, sin mata diya hini dere. ^{§†7} Aza nja menekin Dabawəzləv, mangar day ka bən hidi memilin, a va ka bərap nəv hini ka wan kađ, aza a va vəl hini bən menekin, ngam hin ti lap tete Yesu Kiristu. ^{§††}

⁸ Galamayigi, ka way way ləwa da ta ngar hini, talan hini mata dasl ka diya kula kən menekin, ndirigi ta nja ka may ta. Hine diya kən manja kəb ndirigi a nin za, aza hine diya kən, həra ndirigi ta nja ka may ta. Hine diya kən ma nja ka va a katəf tik dere baw kən mangar kən weli a nin kun. Aza hine diya kən ma nja ka gudum nəv hidi baw kən, ndirigi ta nja ka may ta kwet labar tik ka gi. Yo, talan hini mata dasl ka kəni toku kərap. ^{§†9} Ta ced hini, kən hin mata jəkwanu a zləra da, aza kata mata vəl hini a zləra, hine diya kən titoku. Aza labar, hin mata zlimi a zləra da, hine yəku, aza kən ka- ta mata diyu a vere hini, hine diyu dere. Hin ti diyu wa

† 3:10 Rom 6:8-11; 2Ko 4:10-11; mbəlahə a civi za: Kmy 4:2; Rom 5:17†† 3:12 1Ti 6:12; 2Ti 4:7; Hib 12:1† 3:14 1Ko 9:24-25†† 3:16 Gal 6:15-16†† 3:17 1Ko 4:16; 1Pi 5:3††† 3:18 1Ko 1:23; Gal 6:12††† 3:19 Rom 16:18§ 3:20 Efe 2:6; Hib 13:14

§† 3:21 Rom 8:29; 1Ko 15:25, 28, 43-53; Kol 3:4 §†† 4:1 1Te 2:19-20 §† 4:3 Kmy 3:5 §†† 4:4 2:18 §† 4:5 1:10; Rom 13:11-12; 1Ko 16:22; Hib 10:25; Zak 5:8; 1Te 5:1-2 §† 4:6 Dir 37:5; Mat 6:25; 1Pi 5:7 §†† 4:7 Zan 14:27; Kol 3:15 §§† 4:8 Rom 12:17-18

toku acin wər, Dabawəzləw ma nja ka wəl tokon nja menekin, a va ka nja tete hini ko a pu. †

Pol a fol ndiri Filipigi a tala kən mata vøleten

¹⁰ Galamayigi, kati sənu, daka a məndan cekw, talan hini genna ka kata, ama hi jan katəf ka zleb ka đakun. Tá nja cah, nəv da dewerakun, aza ta ngaren soko a Maday tokon, ngam hin ti zleb ka acin a nimin ka kən ma sen a zləra đa. ¹¹ Yo hi zlimi, kata mata ngar wa nja ngatoku, hi njá ka bənu motokon á day a talan đa, ata đakun. Gara na đa wər, ko kən đaha a zləra đa, ko kən đaha a zləra đa đakun wər, kati səsən a nin ba, aza nəv đa a nja ka njay tik gudum səb ko a pu. ^{††12} Ko kata pəm talan ka debin, ko kən pe a zləra đa, səb takanna, a həl ka kən kun, ngam kati səsən a nin ba. Kən titoku, yəwən kən a zləra đa đakun. Kati jəkwanu ka bərəs za-ba ko a lib kən mi, aza ko a pu dere. Ko kən đaha pe a zləra đa, ko kən ti sen a zləra đa, aza ko kati wek, ko metis a ngac ka, nəv da səb ninek. ¹³ Yo, ta ced hini, kati təd gəga ka bərəs ko a lib kən mi, ngam Yesu Kiristu á nja ka zleb ka a sembe tik. ^{††14} Ko mata nja ta mbay bərəs wa nja ngatoku, hin ti điya bən menekin ka zleb ka a lib saha đa.

¹⁵ Mandala kata mata tar ka cedeten Nawər Menekin a hin ndiri ta liblay pana pana, ma zli wəla a bay Masedəwan, aza kata mata va ka slidəy đa a liblay toku za ka va gibik, sey hin ndiri Ekilesiya tane liblay Filipi, hin á gindik áđa ma wəl ka kən a zləra, kata ka va a sin. Tá nja cah talan hini a wilin a nin vu? Min tokon ti

† 4:9 3:17; 1Ko 13:11 †† 4:11 1Ti 6:6-8; Hib 13:5 ‡ 4:13 2Ko 12:9-10

jan ka zleb kəsəm tokon kəsəm kəsəm sey tete hini á gindik. ^{††16} Mandala kata mata nja ane liblay Tesaloniki, hin ti zleb ka səb njod a kən ma sen a zləra đa cəb pe. ^{††17} Kata mata ngar wa nja ngatoku, kana hi bənu, ta ced ma ma kukud, ka bebed kən ta zləra hini đakun. Awu, ta may ka ced hini, hin ta nja ka zleb ka wa nja ngatoku, menekin, hin ta nja ka điyu, a va ka fəfəl a gibe Dabawəzləw. ^{††18} Yo, ta ced hini, tá nja cah, kati jan kən kərap hin mata vølen a Epafərodit a zləra ka da ka. Kən hin mata da ka toku, ti mgbi motokon đa kərap, fəna ma fəna tik. Menekin, hin mata điya ka toku, Dabawəzləw ti fetey tik a nin. Ti nja wa nja kən, ndirigi ta nja ka vøleten ka vohu a sin. ^{†††19} Dabawəzləw đa a mar kula kən menekin ka zlimi ka zlimi, mangar a way ka nəf kun. Aza a va ka wəl hini kən kərap ma sen a zləra hini áka Yesu Kiristu za. ²⁰ Hidi ta fol tokon Vay tokon Dabawəzləw ma mar miseh maday ko a pu. *Amen.

Pol a way labar tik acin

²¹ Galamayigi, səbacah ma đa ti way acin. Hine fəd ndiri Dabawəzləw kərap a zlim Yesu Kiristu. Cala đagi ta jakwar đa a wacah, a fəd hini dere. ²² Aza ndiri ma ci talan ka Yesu ta liblay cah kərap, a fəd hini dere. Colo hini ma fəd hini ninek ninek day za, ada colo hini tane ida masara Roma ma mar lay kərap.

²³ Hin kərap, Maday tokon Yesu *Kiristu mata ker micin hini fonna. [§]

†† 4:15 2Ko 11:8-9 ‡† 4:16 Kmy 17:1 ††† 4:17 1Ko 9:11 ††† 4:18 2:25; Lev 1:9, 12-13, 17; 2:2; 3:5 § 4:23 Gal 6:18; Efe 6:24

Kolosi

Jem a lib derewel cah

Mandala Pol ta lalab derewel cah, pala maday ndirigi a ngarigi, sin ane je fərsəna ta liblay Roma. Ndiri ma-param a ngarigi, sin ane je fərsəna ta liblay Efez, akun ta liblay Kaysariya.

Pol ti lalab derewel cah ka va a zləra ndiri Ekilesiya ta liblay Kolosi. Liblay Kolosi toku a zla wəla a liblay Azi, mbeh á madaba liblay Efez za. Mandala Pol ta nja ane liblay Efez, ti zlən cala ma həl kəzəd tik, zlim tik Epafəras ka va ka cedeten Nawər Menekin a ndiri ta liblay Kolosi toku. Epafəras mata va za, ndiri pe ti buwi nəv tan za ka ca talan ka Yesu Kiristu. Wa toku ada tar Ekilesiya ta liblay Kolosi toku. Gara Pol a talan tik wər, sin na tik a jani səka tete ndiri Ekilesiya toku kun (1:7; 4:12).

Yo, mandala Pol ta nja ane je fərsəna, Epafəras toku ti va a zləra tik ka va ka ceden kən ma tədaha a tala ndiri Ekilesiya ta liblay Kolosi toku. Ti ceden wa nja ndiri Yahudiyagi maparam mata yahigi ka jəkwaneten mazuko na ndiri ta talalay ka kəb ta a sin. Ti ngarigi ka ca talan ka Yesu Kiristu á gindik ka jan bit micin a təd gəga dakun ta. Sey hidi ka səba mazuko pana pana, ka *zla məmən kad baw ka dīya beni a bokula kəsəm. Aza ti ngarigi ka səba ma mbikiđ pana pana a tala kən ham baw a tala kən sa, aza a tala kən maparamigi dère ta. Pol mata zlimi labar toku za, mátá lalabeten derewel cah acin.

Wa nja derewel cah mata wak ka dawən ka dawən:

Pol a ngareten a ndiri Kolosi, Yesu Kiristu ada bay na ndiri Ekilesiya kərap, aza a daba kən kərap, Dabawə-zləv mata tətəru ta talalay, lap a ta wəzləv sin ada talan. Mandala məc tik, ti bəreten ngaz a masərəfigi tete bay tan ka wəla. A tala ngatoku, kən ma mari sembe titoku a mari ndiri Kiristu baba kun (1:1–2:15).

A ngəz ta ka kawi talan tan a zləra ndiri ma nja ka kəb tegi ka səba mazuko ndiri ta talalay. Ngam hidi ti səba mazuko na ndiri ta talalay cah wər, a va ka kpaligi a Yesu Kiristu za ka njigi pana pana (2:16-25).

Pol a cedeten dère wa nja ndiri Kiristu ta va ka njigi kəsəm kəsəm, aza ta va ka njigi ida tan dère, baw ta va ka njigi a daba ndiri ta talalay cah (3:1–4:6).

Ka way derewel tik, Pol a lalabeten a ndiri Kolosi a tala nja tik ta je fərsəna, aza a fəd ta. Ti vəlen derewel tik a Tikikus ege Onesim a zləra ka tepeten (4:7-18).

Pol mata lalab derewel cah ti təd viya pe. Ama labar tik a wilin wa nja ta picah. Ngam ndiri ma nja ka kəbi ndiri Kiristu a bən pana pana ta talalay cah dāha səb a wilin. A tala sin ndiri Kiristu mata sləki labar Pol cah ninek ninek a talan.

Pol a fəd ndiri Ekilesiya ta liblay Kolosi

1 Kata Pol baw galamay tokon Timote, mine lalab derewel cah ka va a zləra ndiri *Kiristu ta liblay Kolosi. Kata Pol, Dabawəzləv a talan tik á mbat ka, kata ka nja ka *makatəf Yesu Kiristu. †

² Mine fəd hini ninek ninek, hin ndiri Dabawəzləv ta liblay Kolosi. Hini ada galamay kini ma nja ka njigi á lap a Kiristu, baw ma nja ka kawi kəzəd tik zləra səsəray. Vay tokon Dabawəzləv mata vəl hini nja menekin, aza mata ker micin hini fonna.

Pol a ngaren soko a Dabawəzləv a tala ndiri Kolosigi

³ Galamayigi ta ced hini, kepic kepic min ta nja ka dəkəb Dabawəzləv, Cin Maday tokon Yesu *Kiristu a

tala hini, mi nja ka folu, ††⁴ ngam min ti zlimi, wa nja hin ta cay talan hini ka Yesu Kiristu, baw wa nja hin ta may kəsəm hini kəsəm kəsəm, hin ndiri Dabawəzləv gi kərap. †⁵ Kati sənū, hi nja ka dīyu wa nja ngatoku, ngam ndukun talan hini dāha genna ka menekin ta wəzləv, Dabawəzləv mata cu kad ka vəl hini. Hin ti zlimi labar a tala menekin, Dabawəzləv mata cu kad ka vəl hini toku, mandala ndirigi mata vayigi ka ced hini Nawər Menekin ma duze. ††⁶ Aza Nawər Menekin toku a kəray a liblay hini á gindik kun, ti gəgar gbam talalay. Ndiri ta nja ka zlim ta za, a nja ka buwi nəv tan za, aza ndiri ma nja ka ci talan ka Yesu Kiristu a fəfəligi. Gara na hini dère wa sin, daka hin mata tar ka zlimi labar a tala menekin, Dabawəzləv ta nja ka dīyaten a ndirigi, təd a picah, labar toku a dīya kəzəd a nəv hini a wilin. Aza menekin Dabawəzləv dère, hin ti sənū ninek

† 1:1 makatəf Yesu: Gal 1:1

†† 1:3 Efe 1:16; 1Te 1:2-3 ‡ 1:4 Efe 1:15 †† 1:5 1Pi 1:3-4; Efe 1:13

ninek. ^{†7} Kula cala ma həl kəzəd kini, zlim tik Epafəras, á ced hini kəni toku. Gara na tik wər, kəzəd Kiristu ta nja ka diyu a daba hini, a nja ka kawu zləra səsəray. ^{††8} Sin á ced kini wa nja *Mid Dabawəzləv ta nja ka zleb hini, hini ka may colo hini. ‡

⁹ A tala kən titoku acin, talan kini a zlay za đakun ka cen zləra a Dabawəzləv a tala hini. Mi nja ka dəkəbu səb daka a pic, min mata zlimi labar hini təd a picah. Dəkəb kini, min ta nja ka dəkəbu ácah wər, Dabawəzləv ka vəl hini bən menekin zlan a dawən, baw ka zləv ndukun talan hini áka Mid tik za, kama hini ka sən acin, kən ma nja ka va a nəv tik, aza hini ka diyu. ^{††10} Ti nja wa sin wər, kəzəd hini ta tala hayək cah a va ka nja wa nja nəv Maday tokon Yesu Kiristu ta may, aza kən, hin ta va ka diyu kərap, a va ka gudum nəv tik acin. A nja na ngar hi va ka diyaten menekin pana pana a ndirigi, aza hi va ka sən bən Dabawəzləv day za ka ta kamatakan. ^{††11} Yo, mine cen zləra a Dabawəzləv dərə ka vəl hini sembe tik zlan a dawən, mangar day ka kən kərap, hini ka jan ka bərəs ka vəvər kađ acin ko a lib kən mi kərap. ^{††12} Galamayigi, tá nja cah acin, hi fol Vay tokon a nəv ma ndezlezi ndezlezi. Sin á zləv hini katəf, ta sla za, hini ka jan menekin, sin mata cu kađ ka lay ma kəngay ka vəleten a ndiri tik. ¹³⁻¹⁴ Hayin duze, Vay tokon Dabawəzləv ti moha tokon a lib zləra *Gudul ta lib kpizli za. Aza ti vəl tokon acin a lib zləra Kərti tik, sin ka mar tokon. Hidi digbe Kərti tik, ta nja ka mayu kahay kahay toku, ada Dabawəzləv mátá bat tokon a lib zləra Gudul za, aza baw mátá zer *ma ngav ngav tokon kađ. †††

Labar a tala kəzəd menekin, Yesu Kiristu mata diyu a tala tokon

¹⁵ Galamayigi ta ced hini, hidi ma ləma Dabawəzləv a həra tik đa đakun. Ama gara *Kiristu, ndirigi mata ləma ta ka həra tan wər, sin kibe kibe Dabawəzləv a talan tik. Hidi a va ka sən Dabawəzləv áka sin za. Kiristu toku, Tizi na tik ma sliv takan, aza sin ada talan a daba kən kərap, Dabawəzləv mata tətəru. [§]
¹⁶ Dabawəzləv ti tətəru kən kərap ta tala hayək baw ta wəzləv áka sin za. Kənigi hidi ta nja ka ləma a həra, lap a kənigi mangar hidi a ləma a həra đakun, wa nja ndiri madədayigi ta wəzləv tete bay tan, ko kən ma nja ka mar ndirigi a sembe, kəni toku kərap,

† 1:6 Kmy 2:41; Rom 1:13; 1Ti 3:16 †† 1:7 Epafəras: 4:12; Flm 23 ‡ 1:8 1Ko 8:1 †† 1:9 Efe 1:17; Fil 1:9 ††† 1:10 Efe 4:1; 2:10; Fil 1:27 †††† 1:11 Rom 5:2; Efe 1:18 ††††† 1:13-14 Zan 5:18; Luk 22:53; Kmy 26:18; Efe 1:6, 7, 21; 2:2; 6:12 § 1:15 Zan 1:18; 2Ko 4:4; 1Ti 6:16; Hib 1:3

Dabawəzləv ti tətəru áka Kərti tik za. Ti tətəru ka vəlen a zləra, sin ka mar ta, aza sin ka jan miseh maday tik á nin za. ^{§†}

¹⁷ Mandala talalay a tətəru kese kun, Kiristu wər dāha.

Aza kən, Dabawəzləv mata tətəru kərap, a digbeten sembe tik, ada mátá njigi a wilin cah. ^{§††}

¹⁸ Gara Kiristu wər, day ka kən kərap.

Sin ada maday na ndiri Ekilesiya ma mbađ ka kəsəm tik.

A nja ka mar ta,

wa nja talan ta nja ka mar kəsəm hidi kərap.

Yəwən micin na ndiri Ekilesiya a tar áka sin za dərə.

Sin wər, Tizi na tik.

Aza sin dərə ci hidi

Dabawəzləv mata mbəlahə a civi za.

A nja na ngar sin ada talan a daba kənigi kərap. ^{§†}

¹⁹ Hayin duze, Dabawəzləv a talan tik ti may kwet Kərti tik ka fəna kəzəd tik ko kedirek kađ kun, ka nja kap kap wa nja sin a talan tik. ^{§††}

²⁰ Yo, kən ma ngav ngav

ma kpal ndirigi tete Dabawəzləv za, sin ti may dərə ka zer ma tik kađ áka Kərti tik za.

Mandala məc Kərti tik mata

*məc ka pay ma zlambda zlambda,

bəbiz tik ka kwar kađ,

a məc a tala ma ngav ngav ndirigi toku, Dabawəzləv ka jan ka zer ma tik kađ.

Wa nja ngatoku, Dabawəzləv ti lap kən kərap ta tala hayək tete kənigi ta wəzləv kađ ba

ka njigi tete sin,

ka njigi ka calambəlay baba kun,

ama ka nji nja menekin acin. ^{§†}

²¹ Yo, hin dərə, kamatakan hin ti kpal tete Dabawəzləv za, aza hin calambəlay tik, ngam hin ti bən, bən ma ngav ngav, aza hin ti diya ma ngav ngav tik dərə. ^{§††22} Ama tá nja cah acin, Dabawəzləv ti zer ma tik kađ ba áka Kərti tik za ma mbađ ka hidi memilin ma vəl talan tik ka məc. Sin mata məc toku, hini ka nja ka ndiri ma kap ta gibe tik, nja nəv ma barən, baw ka ndiri mangar a diyi ma ngav ngav ko kedirek kun, di ka jan ka tep hini acin a zləra Dabawəzləv. ²³ Hayin duze, Kərti tik ti diya hini ka nja ka ndiri mada ngatoku. ^{§§†} Yo galamayigi, mata nja wa nja ngatoku, hine cay talan hini acin ka menekin, Yesu Kiristu mata diyu toku, manja bu dawən. Hine dihec kađ, ndukun talan hini ka nja genna ka kən, hin mata zlimi a lib Nawər Menekin. Nawər Menekin toku, ndirigi ti gəgar ta a talalay

§† 1:16 1:13; Zan 1:3, 19; 1Ko 8:6; Hib 1:2 §†† 1:17 Zan 1:1; 8:58 §§† 1:18 talan ege kəsəm: 2:19; 3:15; Efe 1:22-23; ci hidi: Kmy 4:2; 26:23; 1Ko 15:20; Kzl 1:5 §††† 1:19 2:9-10; Zan 1:16; Efe 1:23 §†††† 1:20 Rom 3:25-26; Efe 1:9-10, 21; 2:13-16 §††††† 1:21 Rom 5:10; Efe 2:12-13; 5:27 §†††††† Hayin duze, Kərti tik ti diya hini ka nja ka ndiri mada ngatoku. Ləwa ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek

kərap. Yo gara kata Pol wər, Dabawəzləv ti mbat ka, kata ka nja ka ma həl kəzəd tik, ka cedeten Nawər Menekin toku a ndirigi. †

Labar a tala kəzəd, Dabawəzləv mata vəlen a Pol a zləra ka diyu

²⁴ Tá nja cah, kata Pol nəv da dəwerakun ka sa beni, ngam beni ta nja ka su toku, ka jan ka zleb hini ka ca talan ka *Kiristu. Hayin duze, nəv da dəwerakun, ngam beni toku a zlebeten a ndiri Ekilesiya ma mbađ ka kəsəm Kiristu. Tá nja cah, ta sa beni wa nja Kiristu a talan tik mata su kamatakan, ka zleben ka mgbi fini kəzəd tik a tala ndiri Ekilesiyagi. ††²⁵ Dabawəzləv á mbat ka, kata ka həl kəzəd tik ka zleb hini hin ndiri Ekilesiya. Kəzəd toku ada kata ka cedeten labar tik a ndirigi kərap kpay kpay kad manja fəna kad. ††²⁶ Kamatakan, daka a vina cekw, Dabawəzləv ti boh bən tik kad, ndirigi a sən ta đakun. Ama tá nja cah Dabawəzləv ti fara a gbəmgbalay ba acin ndiri tegi ka sən ta. ††²⁷ Nəv Dabawəzləv dəwerakun ka ced bən tik toku kpay kpay kad, ndirigi ka səni kən, sin ta va ka diyu. Kən sin ta va ka diyu toku, kula kən menekin má day za ka kən kərap, aza a va ka zlebeten a səban ndiri ta talalay kərap. Ta ced hini, bən Dabawəzləv ma fara a gbəmgbalay toku ada Kiristu tane nəv hini, hin *ndiri mangar Yahudiyagi đakun. A tala Kiristu toku, ndukun talan hini genna acin, ta sla za, hi va ka nja á lap tete Dabawəzləv ka lay ta maru, aza hi va ka wak miseh maday tik tete sin. ††²⁸ A tala ngatoku acin labar a tala Kiristu toku, mine cedeten a ndirigi kərap ka zlim ta. Mine jəkwaneten a bən menekin aza mine cedeten ka kawi talan tan. Mi nja ka diya wa nja ngatoku, ko nayi ma nja á lap a Kiristu, ka nja ka hidi ma səb səb wa nja Dabawəzləv ta mayu. †††²⁹ Kəzəd toku ka jan ka va ninek ninek a katəf tik, kata Pol, ta nja ka bərəs kad a sembe da kərap kərap ka diya tik, ta jan lay bat kun. Yesu Kiristu, min ta nja a sin á lap, á nja ka vəl ka sembe tik zlan a dawən ka diya kəzəd toku. †††

2 Galamayigi, ta may hini ka sənu, ta nja ka diya kəzəd a lay bərat gbok gbok ka zleb hini, hin ndiri Kolosigi. Ta nja ka diyu dəre ka zlebeten a ndiri Ekilesiyagi ta liblay Lawodise baw a ndiri ta liblay maparam pe mangar mi jan tete sinigi đakun. ² Ta nja ka diya kəzəd toku, hini tete ndiri maparam toku ka jan sembe ka gar toy toy ka katəf Yesu Kiristu, aza hin kərap ka lap talan hini kad ka may kəsəm hini kəsəm kəsəm. Yo, ta may ácah, bən Dabawəzləv sin mata fara gbəmgbalay toku, ka va ndukun talan hini ninek ninek, libi hini ka həl hini baba kun, hini ka jan ka zer nəv hini yac kad acin. Gara bən Dabawəzləv ma fara a gbəmgbalay

† 1:23 2:7; Efe 3:17; 1Ti 3:16; Hib 3:6 †† 1:24 2Ko 1:5; 11:23-29; Efe 3:13 † 1:25 Efe 3:1-3 †† 1:26 2:2; 4:4; Efe 3:6 †† 1:27 miseh maday: 3:4; Rom 5:2; Efe 1:18 ††† 1:28 Efe 4:13 ††† 1:29 Efe 3:20; Fil 4:13

toku, sin ada *Kiristu a talan tik. ††³ Ta ced hini acin, gara Kiristu toku wər, bən Dabawəzləv ma fənen kad mangar a sən đakun, da đakun. Sin á nja ka zleb tokon, mini ka sən tokon bən Dabawəzləv dəre, aza ka zlimi tik ninek ninek. Bən Dabawəzləv toku kula bən menekin. ††

⁴ Kati ced hini kəni ngatoku, hini ka kaw talan hini ninek ninek, kana ndirigi ka bebed hini a ma ma kukud, hini ka ker katəf Dabawəzləv kad kun. †††⁵ Ko tá nja cah, kata gədək tete hini, bən da wər ka hini kepic kepic. Hayin nəv da ninek ka zlimi labar hini wa nja hin ta nja ka diyay kəzəd hini kərap á lap a katəf tik, baw wa nja hin ta nja ka zer nəv hini yac kad ka ca talan ka Kiristu. ††

Áka Kiristu za, min tokon ti jan diri micin na Dabawəzləv

⁶ Galamayigi, hin ti yək labar a tala Yesu *Kiristu, aza tá nja cah Yesu Kiristu Maday hini acin. Yo mata nja wa nja ngatoku, hi njay hini tete sin á lap kepic kepic wa nja nəv tik ta may. ⁷ Hine kaw labar tik zləra səsəray, hini ka mar sembe lay səba katəf tik, wa nja pay ma nja ka za zemi tik, ka va fək á wili kad ka mar sembe. Hine vəl talan hini kərap a Yesu Kiristu, hini ka gar toy toy ka katəf tik, wa nja jik ma gbən gbən ma la la ta wili. Aza hine zerey nəv hini yac kad ka ca talan ka sin, wa nja ndirigi mata jəkwan hini kamatakan. Yo, aza ko a pu, hine folay Dabawəzləv hini a tala kən hin mata janu a zləra tik. †††

⁸ Galamayigi ta ced hini, hi kaw talan hini ninek ninek a ndirigi ma nja ka kəb hini a ben tan ta tala hayək, hini ka ker katəf Dabawəzləv kad ka səba dara tan. Ben tan toku, ben kahay. A yaha á zləra Kiristu za đakun. Sese ben ngatoku a jəkwan ta a zləra ndirigi, baw áka ma mbikid zukogi za. Yo, ta ced hini, hi njá ka zlimi ma tan kun. †††⁹⁻¹⁰ Gara zuko titoku kərap baw mamən məc, Kiristu á mar ta. Ta ced hini, Kiristu toku a fəna kəzəd Cin ko kedirek kad kun, ti nja kap kap wa nja Dabawəzləv a talan tik. Gara na hini wər, áka lap hini hin ta nja ka lap tete Kiristu, kən ma va ka sen hini lay səba katəf Dabawəzləv da đakun. Hin ti jan diri micin na Dabawəzləv zaba. ††

¹¹ Kamatakan Dabawəzləv ti ngareten a *ndiri Yahudiyagi ka *zli məmən kad, ndiri ka sən ta á nin za, ti mbađay tan ka ndiri tik acin. Gara na hini wər, áka lap hini, hin ta nja ka lap tete Yesu Kiristu, Dabawəzləv ti diya kən maparam a tala hini dəre, ndirigi ka sən ta á nin za, hin ndiri tik. Kən Dabawəzləv mata diyu a tala hini wər, a diyu səka a zləra đakun. Kən mata diyu meze na *zla məmən wər, a diyu áka Kiristu. Ti bit hini ka ma ngav ngav hini za hin mata səsən lay diya tik ka-

§ 2:2 1:26-27; Efe 5:2 †† 2:3 Pro 2:4-5; 1Ko 1:24, 30; Efe 3:19 ††† 2:4 2:8; Rom 16:18 †† 2:5 1Ko 5:3 ††† 2:7 1:23 †† 2:8 1Ti 6:20 †† 2:9-10 1:19; 2:15, 20; Efe 1:21

matakan. Tá nja cah ma ngav ngav a mar hini baba kun. ^{†12} A nja na ngar, a pic hin mata jan *baptisma za, hin ti mæf tete Kiristu á lap, aza Dabawəzləv ti mbəla hini tete Kiristu á lap dere. Ti vəl hini yəwəwə micin acin. Hin mata mbəla za toku, ngam hin ti ca talan ka sembe Dabawəzləv, ma mbəla Kiristu a civi za. ^{††13} Ta ced hini a nimin, kamatakan hidi jan tokon diri micin kese kun, min tokon wa nja ndiri ma mæc mæcigi a gibe Dabawəzləv, ngam ma ngav ngav a wilin a tala tokon, aza min tokon ndiri Dabawəzləv kese kun. Ama tá nja cah acin, Dabawəzləv ti mbəla tokon tete Kiristu ka mæc za. Ti vəl tokon diri micin na Kiristu, min tokon ka nja tete sin á lap, aza ti zer ma ngav ngav tokon kad ba acin. ^{††14} Min tokon ti sənu, kita Dabawəzləv mata yaha a tala tokon kamatakan, ngam min tokon mata salar ka səba mazuko tik. Ama tá nəp cah, Dabawəzləv ti zlad ma ngav ngav a tala tokon zaba, ti kwaren Yesu a talan ka *mæc ka pay ma zlambda zlbay meze na tokon. Wa nja ngatoku Dabawəzləv ti pas kita ta tala tokon kad ba acin. ^{††15} Mandala Yesu Kiristu mata mæc ka pay ma zlambda zlbay toku, Dabawəzləv ti bəreten ngaz a masərəfigi tete bay tan ka wəla. A kəzi-gi baba kun. Ti bəreten ngaz ka wəla, aza ti miseten a vere ndirigi kərap ka zəmeten weli. Wa nja ngatoku, ti dafeten a ndirigi, sembe tik day ka *masərəfigi tete bay tan toku, ti njigi ka balam tik acin. [‡]

Mazuko ta talalay a mari ndiri Kiristu kun

¹⁶ Galamayigi mata nja wa nja ngatoku acin, ta ngar hini, hine kaw talan hini ninek ninek a ndiri maparam ma nja ka da hini mazuko maparam a tala kən ham baw a tala kən sa. Ta nja ka caf hini ka ngarigi: «Hi diya kən ngata ndata,» «Hi diya kən ngata ndata,» hi njá ka yək ma tan kun. Ko ti ngar hini: «Hi diya dara ka wan ka wan ka voh Dabawəzləv, aza ka təra ka təra baw ka pic nəp ka pic nəp dere,» hi njá ka yək ma tan kun. ^{††17} Mazuko, ndirigi ta nja ka may ta ka jəkwan tokon toku, diri mazuko dakun, sey kibe kibe kən menekin ma va ka tədəha ta sla za. Tá nja cah acin kən tik ti tədə zaba. Diri mazuko hidi ta va ka kaw tokon zləra səsəray toku acin ada *Kiristu a tala tik. Áka sin za, Dabawəzləv a va ka vəl tokon menekin tik duze. ^{‡‡} ^{§18} Yo, ndiri maparam dāha dere ma nja ka ngarigi: «Na hini, hine voh Dabawəzləv a katəf tik kun. Sey hini ka diya beni a bokula kəsəm hini ka gəc talan hini kad a gibe Dabawəzləv ta. Aza sey hini ka nja gbərəw kad dere ka voh *mazlən Dabawəzləv gi ta.» Ndiri toku a nja ka foli talan tan ka ngarigi: «Dabawəzləv ti daf kini kən áka sini za ta.» Yo ta ced hini, ndiri toku ta nja ka

bebed hini, hini ka səba mazuko tan toku, kana hi yək ma tan. Gara na tan wər, ma ta nja ka ced ta, ma kahay, a nja ka gəli talan tan səb á gindik. Aza bən tan kərap sey na kən ta tala hayək cah tutu, na Dabawəzləv kun. ^{§†19} Ndiri toku nep a may ta ka lapigi kad tete Kiristu, ma nja ka talan ndiri Ekilesiya dakun, a may ta ka mari talan tan a zləra tan. Ama sey ndiri ma nja ka njigi tete Kiristu á lap á nja ka jani sembe a zləra tik, nəv tan ka nja takan. Wa nja ngatoku a va ka səbigi day za ka katəf Dabawəzləv, ka njigi wa nja Dabawəzləv ta may. Kiristu a kaw ndiri Ekilesiya kərap zləra səsəray ka nji takan tete sin, wa nja zemi ta nja ka kaw law kəsəm kərap kad, ka nji ka kəsəm ma takan acin, di ka gəl. ^{§††}

²⁰ Galamayigi, min tokon ti sənu, min tokon ma nja tete Kiristu á lap, min tokon ti mæc tete sin. A tala ngatoku zukogi ta talalay cah á mar tokon baba kun. Yo, mata nja wa nja ngatoku acin, na hini, hi nja ka may ka səba ma mbikid tan baba kemi? ^{§†21} Ndiri ta nja ka ngar hini: «Kən ngacah, hi njá ka dos zləra a nin kun, mbikid. Kən ngacah, hi njá ka təlu kun, mbikid. Aza kən ngacah, hi njá ka bawu kun, mbikid ta.» Yo aza acin, hi nja ka yaw ma tan ka diya ma mbikid titoku kemi? ^{§†22} Ta ced hini, ma mbikid titoku kərap a ləwa a tala kən mangar a gar lay way kun, aza dere a yaha áka bən hidi memilin za. ²³ Kati sənu, ndirigi a nja ka bən ta, səba ma mbikid toku, a nja ka zlər ndukun talan hidi. A ngarigi: «Sey hidi ka voh kən pana pana wa nja nəv tik ta may, aza hidi ka gəc talan tik kad a gibe ndiri maparam, di ndiri ka fol ta. Aza dere, sey hidi ka diya beni a bokula kəsəm tik a zakay, kama di Dabawəzləv ka yəku ta.» Yo, hi ced ka, ma mbikid titoku a nja ka zlər ndukun talan hidi duze vu? Ta ced hini, kən titoku kərap a hərə Dabawəzləv wər kən kahay. A təd gəga hidi memilin ka ngəz talan tik a sin kun.

Kiristu ti vəl tokon yəwəwə micin

3 Galamayigi, min tokon ti sənu, min tokon ti mbəla a civi za tete *Kiristu á lap. Wa toku min ti jan tokon yəwəwə micin ma yaha á zləra Dabawəzləv za. Yo mata nja wa nja ngatoku acin, talan hini mata nja genna ka kənigi ta wəzləv ta ka lay, Kiristu ta nja a nin, sin ma nja nja á zləra zəm Dabawəzləv za. ^{§†2} Ta ced hini, hi njá ka bən a tala kən ta tala hayək a wacah kun, sey hine bən a tala kən ta wəzləv á gindik. ^{§†3} Hin ti sənu, nja hini, hin mata nja kamatakan, hin ti ker kad ba, wa nja hin ti mæc. Tá nja cah acin, hine mar yəwəwə micin, hin mata janu a zləra Kiristu. Kiristu a pu yəwəwə micin toku a wəzləv a zləra Dabawəzləv ka lay mangar hidi a ləma dakun. ^{§†4} Diri micin toku ada Kiristu a talan tik. Pic takan, Kiristu ta va ka cəbaha a talalay a

† 2:11 Efe 2:11 †† 2:12 3:1; Rom 6:3-4; Efe 1:19-20; 2:6 ‡ 2:13 Efe 2:1, 5 †† 2:14 Efe 2:15-16; 1Pi 2:24 †† 2:15 2:9-10 ††† 2:16 Rom 14:1-6 ††† Áka sin za, Dabawəzləv a va ka vəl tokon menekin tik duze. Ləwa ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek. § 2:17 Hib 8:5

§† 2:18 Efe 1:21 §†† 2:19 1:18; Efe 4:16 §† 2:20 2:9-10; Gal 4:3-5, 9 §†† 2:21 Esa 29:13; Mat 15:9; 1Ti 4:3; Hib 13:9 §† 3:1 2:12; Efe 1:20 §† 3:2 Mat 6:33 §†† 3:3 Rom 6:4; 2Ko 5:14

nimin, a va ka pizlaha tete min tokon á lap. Aza a va ka fi tokon miseh maday tik gbam min tokon. †

⁵ Galamayigi na hini, hine mar micin na Yesu Kiristu. Yo aza acin, kæn ta tala hayæk ma nja ka bebed hini ka diya mendired, hine bæreten ngaz ka wæla, ka kæzi baba kun. Ta ngar hini acin, hi njá ka wan a wærti maparam kun, aza wærti dere, ta njá ka wan a wapah maparam kun. Hi njá ka diya kæn weli kun. Hi njá ka diya mendired ka kæn ndirigi kun. Aza hi njá ka nja ka hidi ma bæræm kun, ngam lib ku a hælöh a kæn ku wær, ha va ka ca kæn toku wa nja zuko ku. ††⁶ A tala kæn ma ngav ngav titoku kæræp, ndirigi ta nja ka diya ta, næv Dabawæzlæv a va ka bas a tala tik ka baseten kita a ndiri ma nja ka bazli ma tik. ††⁷ Yo hin ti sænu, kamatakan hin a talan hini, hin ti diya ma ngav ngav titoku, aza hin ti mbad ka balam tan. ††⁸ Tá nja cah, yæwæn micin na Yesu Kiristu, hin mata janu, á mar hini acin. A tala sin hi bu dawæn a kæn ma ngav ngav kæræp. A nja na ngar, hi njá ka bas næv, næv hini ka nja selehlele kun, aza hi njá ka diya tireh a ndirigi kun. Ma ma les baw dirni ta njá ka ya á pakam hini kad kun. ††⁹ Aza dere hi njá ka mban ma a colo hini a madaba kun. Ta ced hini, kæn ma ngav ngav titoku kæræp, hi njá ka diyu baba kun. Ngam tá nja cah nja hini, hin mata nja kamatakan, hin ti keru kad ba, ††¹⁰ aza hine nja yæwæn nja acin. Yæwæn nja toku Dabawæzlæv á væl hini, hini ka mbad ka yæwæn ndirigi. Dabawæzlæv a nja ka diya yæwæn nja hini toku ka nja ka yæwæn kepic kepic, hini ka nja wa nja sin ma tætar hini a talan tik, aza hini ka sænu ninek ninek dere. §

¹¹ A tala hin ta mar yæwæn nja toku, kpal madaba væn da baba kun, hin kæræp takanna acin. Tá nja cah acin, ko *ndiri mangar Yahudiyagi, ko *ndiri mangar Yahudiyagi dakun sæb takanna, aza kæn ma kpal ndiri ma zli mæmæn kad tete ndiri manja zli mæmæn da baba kun. Ndiri mangar a sæni kæn kun, tete ndiri nji ndukun talan ma gbirzlib wa sinna. Aza wa sin dere na balamigi tete ndiri mangar balamigi dakun. Yo ta ced hini acin, hini ka sænu ninek ninek, ndiri kæræp ta gibe Dabawæzlæv wær takanna. Sey Kiristu Maday tokon áda ma pin za pana. Sin áda maday na kæn kæræp. †

¹² Mi dasl tokon talan acin, min tokon ndiri Dabawæzlæv. Sin a may tokon aza ti mbat tokon min tokon ka nja ka ndiri tik. A tala ngatoku, nja hini mata nja wa nja Dabawæzlæv ta may. Hine saf saha ndirigi ninek ninek. Hine diyaten menekin, aza hine gæc talan hini kad a gibe tan. Hi njá ka nja ka ndiri nja næv kun, næv hini mata nja ninek a ndirigi. ††¹³ Yo aza dere, hi njá ka bas næv njod njod tete colo hini kun, hine bæræpay næv hini

† 3:4 Gal 2:20; Fil 1:21; miseh maday: 1:27; Fil 3:21; 1Ko 15:43; 1Za 3:2 †† 3:5 Gal 5:19-21 † 3:5 Rom 6:6, 11; Gal 5:24; Efe 4:19; 5:3 †† 3:6 Efe 5:6 †† 3:7 Rom 1:18; Efe 5:8 ††† 3:8 Efe 4:29; 5:4 ††† 3:9 Efe 4:22, 25 § 3:10 Gen 1:26-27; Efe 4:24 †† 3:11 2:11; Gal 3:28; 1Ko 12:13 ††† 3:12 Efe 4:2-4

kad sæb. Ko colo hini maparam ti diya hini ma ngav ngav, hine zerenu ma ngav ngav tik kad. Galamayigi, ko a pu hin kæsæm kæsæm, hine zer *ma ngav ngav colo hini kad, wa nja Maday tokon mata zer ma ngav ngav hini kad dere. ††

¹⁴ Hini may kæsæm hini kæsæm kæsæm, ngam may kæsæm hini toku a va ka lap hini kad ka nja a næv ma takan, kpal a va ka nja dæha baba kun. May kæsæm hini kæsæm kæsæm toku, áda kula kæn ma bat kæn maparamigi kæræp. ††¹⁵ Aza min tokon ti sænu, Kiristu ti bæræp næv tokon kad ba, min tokon ka nja nja menekin. Yo aza acin, ácah nja menekin toku mata nja a daba hini ko a pu. Hin ti sænu, Dabawæzlæv á wæla hini, hini ka lap kæsæm hini kad, hini ka nja takan a lib Ekilesiya, aza nja menekin, mata væl hini toku ka nja a daba hini. Yo, aza ko a pu hine ngaren soko soko pe a Dabawæzlæv. ††

¹⁶ Galamayigi ta may hini ka bas kad ka janga labar Kiristu kepic kepic, aza labar tik menekin ka jan ka wek næv hini. Hine jækwaneten a colo hini ka jan ka sæn ta ninek ninek, aza hine ngæz talan hini kæsæm kæsæm a ndukun talan menekin, Dabawæzlæv mata væl hini. Hin ta nja ka bas kad, hine ca dirfigi tane lib deftere Dabawæzlæv á lap, aza hine ca dirfi pana pana, *Mid Dabawæzlæv mata væl hini ka fol Dabawæzlæv a næv hini kæræp. Áka dirfi, hin ta nja ka cu toku, hine ngaren soko a Dabawæzlæv a tala menekin tik, sin mata diya hini. ††¹⁷ Aza dere kæzæd hini, hin ta nja ka diyu, baw læwa ta pakam hini kæræp, mata nja áka zlim Maday tokon Yesu za. Aza kepic kepic hine ngaren soko a Vay tokon Dabawæzlæv a tala menekin tik mata diya hini áka Maday tokon Yesu za.

Ndiri ma sæbi katæf Kiristu ka njigi a nja siki?

¹⁸ Ta ngar hini, a hin wærtigi: Hi gæc talan hini kad a gibe zolo hini, ngam Maday tokon a may hini ka diyu wa sin. †††

¹⁹ Ta ngar hini, a hin wapahigi: Hi may wærti hini, aza hi njá ka gær ma tan kun.

²⁰ Aza acin ta ngar hini, a hin wærigi dere: Hine zlimi ma cehw hini baw ma mocoh hini kepic kepic. Hin ti diyu wa sin, a va ka nja ane næv Maday tokon wa bobom.

²¹ Aza gara na hini, hin cin wærigi, ta ngar hini: Hi njá ka ndul wæri hini á ndul kun. Hin ti ndul ta á ndul wær, pæræt a va ka hælæten, aza talan tan a va ka pælæk a lib kæzæd tan ta nja ka diya ta.

²² Ta ngar hini a hin balamigi dere: Hi zlimi ma maday hini ko a lib kæzæd mi kæræp. Hi njá ka hæl kæzæd sey a vere tan á gindik ka gær fol ta zlæra tan kun. Hine hælæy kæzæd hini sæb a næv ma baræn, ngam hi nja ka

§† 3:13 Efe 4:32 §†† 3:14 Efe 5:2 †† 3:15 1:18, 20; 2Ko 13:11; Efe 1:23; 4:4 ††† 3:16 Efe 5:19-20; Hib 13:15 †††† 3:18 Efe 5:21-6:9

zlimi ma Maday tokon Yesu Kiristu. ²³ Ta ced hini, ko a lib kəzəd mi, hine zer nəv hini yac kad ka diya tik. Hin njá ka diyu səka ka gudum nəv ndirigi kun, awu hine diyu ka gudum nəv Maday tokon Yesu Kiristu. ²⁴ Hin ti sənu, gara mazlən kəzəd hini wər, Maday tokon á va ka vəl hini. Hi va ka jan kən, Dabawəzləv mata cu kad ka vəleten a ndiri tik, ngam diri Maday hini, hin ta həlen kəzəd, ada *Kiristu. Sin á va ka vəl hini mazlən tik. ^{†25} Yo, gara hidi ma diya ma ngav ngav wər, a va ka jan mazlən na ma ngav ngav tik mata diyu. Dabawəzləv ta va ka bas kita a tala kəzəd ndirigi, a va ka saf hidi tik á saf kun, ko nayi a va ka jan mazlən na kəzəd tik mata diyu. ^{††}

4 Yo tátoku acin ta ngar hini, a hin ndiri madəday ma mari balamigi dère: Hi kaw balam hini zləra səsəray. Hine diyaten kən kərap a katəf tik. Hin ma mar balam, hin ti sənu, hin maday á gindik kun. Dabawəzləv dāha day za ka hini, sin ada Maday hini ta wəzləv. [‡]

Hi ced Nawər Menekin a ndirigi!

² Galamayigi, ta dəkəb hini, hini ka cen zləra a Dabawəzləv kepic kepic. Masəfay ta njá ka həl hini a lay cen zləra kun, aza hine ngaren soko a Dabawəzləv dère. ^{††} ^{‡‡3} Hin ta nja ka cen zləra a Dabawəzləv, hi dəkəbu dère a tala kini. Hine dəkəbu ka zlər kini katəf mini ka jan ka ced labar tik a ndirigi. Min ti may ácah ka cedeten labar a tala *Kiristu, Dabawəzləv mata fara a gbəmgbalay, ndiri ka sən ta. Hin ti sənu, kati cedeten labar toku a ndiri maparamigi mátá kaw kigi, aza mátá fi kigi a je fərsəna cah. ^{†††4} Tá nja cah acin, hine dəkəb Dabawəzləv ka zlər ka katəf, kata ka jan ka cedeten labar Dabawəzləv toku kpay kpay kad, ndirigi ka zlim ta, ngam Dabawəzləv á mbat ka, kata ka diya kəzəd toku. ^{†††}

⁵ Yo ta ced hini, hine nja a ndukun talan menekin a daba ndiri mangar a ci talan ka Yesu Kiristu kun. Hi njá ka zlay talan ko kedirek kad kun. ^{†††6} Hin ta nja ka ləwa tete ndiri toku, ma ta pakam hini mata nja ka kula ma menekin tutu ka zlebeten ka yək ta. Hine kaw talan hini ninek dère, ndirigi ta va ka neh hini a tala kən pana pana, hini ka jan ka ceketen a labar ma va ka zlebeten. ^{†††}

Pol a way labar tik acin

^{†††8} Galamayigi, tá nja cah ta may ka way labar dā acin. Ta va ka zlənay Tikikus ka vay a zləra hini. Sin kula

† 3:24 Efe 6:8 †† 3:25 Zak 2:1 ‡ 4:1 Lev 25:43 †† 4:2 Rom 15:30; Efe 6:18-19 †† 4:2 Fil 4:6; 1Te 5:17 ††† 4:3 Rom 15:30 ††† 4:4 1:26 § 4:5 Efe 5:16 §† 4:6 Efe 4:29; 1Pi 3:15

galamay tokon, min ta nja ka həl kəzəd Maday tokon Yesu Kiristu a sin. Aza a nja ka kaw kəzəd toku zləra səsəray. Sin ta vay za wər, a va ka ced hini labar kərap a tala dā hini ka sənu. A va ka ced hini labar a tala min ta wacah pisled pisled kərap, aza a va ka bərap nəv hini kad. ^{†††9} Kula galamay tokon Onesim ta liblay hini a va ka vayigi a sin. Sin dère a nja ka kaw kəzəd Yesu Kiristu zləra səsəray. Sinigi səray tan a va ka ced hini kən ma nja ka diya a tala kini ta wacah kərap. ^{††}

¹⁰ Yo tá nja cah cali dāgi ta wacah kərap a fəd hini. Aristarku, min ta nja a sin a je fərsəna a wacah, a fəd hini. Cala dā maparam Markus, gelecín Barnabas, a fəd hini dère. Sin ta vay ita hini za wər, hine kawu zləra səsəray wa nja kata mata ced hini kamatakan. ^{†††11} Yo aza cala dā maparam Yesu, ndirigi ta nja ka wəla ta Zustus, a fəd hini dère. A daba *ndiri Yahudiyagi ma ci talan ka Yesu Kiristu, sey ndiri ma makad titoku á gindik a nja ka zleb kigi ka cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi, ndiri toku ka jan ka njigi a daba ndiri, Dabawəzləv ta mar ta dère. Sinigi ta nja ka zleb kigi toku, ta nja ka jan sembe acin ka va gibik gibik a lib kəzəd dā.

¹² Colo hini Epafəras ta liblay hini a fəd hini dère. Sin a nja ka diya kəzəd Yesu *Kiristu. Keping keping a nja ka cen zləra a Dabawəzləv ninek ninek a tala hini. A nja ka dəkəbu, hini ka gar toy toy ka katəf tik, aza hini ka nja ka ndiri ma səb səb ta lib kəzəd tik, baw hini ka zer nəv hini yac kad ka diya kən, Dabawəzləv ta may. ^{†††13} Ta ced hini kad, gara Epafəras toku wər, a nja ka həl kəzəd ninékun ka zleb hini, aza ka zlebeten a ndiri Lawodise baw a ndiri Hiyerapolis. ^{†††14} Yo aza Luka, doktor min ta mayu, ege Demas a fəd hini dère. ^{†††15} Kata a tala dā acin, ta ngar hini, hi fəd cala tokon ma səbi katəf Yesu Kiristu ta liblay Lawodise. Hi fəd wərti ta daba tan, zlim tik Niməfa. Aza hine fəd ndiri Kiristu gi kərap ma nja ka basigi ita tik ka voh Dabawəzləv. ^{††††16} Yo, hin ta janga dərəwel dā cah za, hine zləneten dère a ndiri Ekilesiya ta liblay Lawodise, mata janga ta dère. Aza sinigi a va ka zlən hini dərəwel, kata mata lalabeten, hini ka jangu dère. ^{†††17} Yo, hine ceden a Arsip, kəzəd, Maday tokon Yesu Kiristu mata vəlen a zləra, mata bərəs kad ka kawu zləra səsəray ka mgbi fini kəzəd tik. ^{††††}

¹⁸ Kata Pol ta lalab hini acin a zləra dā. Ta fəd hini kərap. Talan hini ta njá ka zlay ka kata ta je fərsəna a wacah kun, hine dəkəb Dabawəzləv a tala dā. ^{††††} Dabawəzləv mata ker micin hini fonna. ^{††}

††† 4:7-8 Tikikus: Efe 6:21-22 §† 4:9 Onesim: Flm 10-12 §†† 4:10 Aristarku: Kmy 19:29; 27:2; Flm 2:4; Markus: Kmy 12:12 §† 4:12 Epafəras: 1:7; Flm 23 §† 4:14 Luka: 2Ti 4:11; Flm 24; Demas: 2Ti 4:10 §†† 4:15 Lawodise: Kzl 3:14 §†† 4:17 Arsip: Flm 2 §††† hine dəkəb Dabawəzləv a tala dā: Ləwa ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek 18 4:18 1Ko 16:21; Efe 1:1; 3:1

1 Tesalonik

Jem a lib derewel cah

Mandala Pol ta lalab derewel cah, sin ane liblay Korintu, a da muluk ma səray tik. Sin ti lalab derewel cah ka va a zləra ndiri Ekilesiya ta liblay Tesalonik ma zla wəla a liblay Masedəwan, ma mbeh mbeh ege liblay Filipi. Kamatakan Pol ti dīya kəzəd ane liblay Tesalonik toku. Sin ti cedeten Nawər Menekin a ndirigi ta nin, aza ndirigi ti tar ka ca talan ka Kiristu. Ka dawən tik, ndiri maparam ta liblay toku ti sərəhigi a tala Pol, aza ti gam ta za acin. Hi va ka jan labar tik ane ka Kmy 17:1-14.

Ama Pol wər, bən tik a wilin be be a tala ndiri ma ci talan ka Kiristu ta nin. A tala sin mətá zlən Timote ka va ka zlebeten. Timote ti va wa nja Pol mata zlənu, aza ti cəba tik. Ti ceden a Pol, kən ndiri toku ta nja ka dīya ta kərap a va a katəf tik. Ama kən ma pələk talan tan dāha. A may ta ka sən, Yesu ta va ka cəbaha, ko kən a va ka nja a nja siki wər. Pol mata zlimi za, mətá lalabeten derewel cah acin.

Wa nja derewel cah mata wak ka dawən ka dawən:

Pol a fol ndiri Ekilesiya ta liblay Tesalonik ngam ko a si beni, a cay talan tan ka Yesu. A cedeten dere wa nja sin ta may ka sən nja tan (hi saf ane ka bawama 1–3).

Aza a ngəz ta ka səbi katəf toku ka va gibik gibik aza ka nji nja menekin. A cedeten dere wa nja Yesu ta va ka gas ndiri tik ma məc məcigi lap a ndiri ta vere a pic ta va ka cəbaha (bawama 4–5).

Pol a fəd ndiri ta liblay Tesalonik

1 Mine lalab derewel cah ka va a zləra ndiri Ekilesiya ta liblay Tesalonik. Min ma lalab hini derewel cah min makađ, ndah kata Pol, Silas baw Timote. Mine fəd hini ninek ninek, hin ma njigi á lap tete Vay tokon Dabawəzləv ege Maday tokon Yesu *Kiristu. Dabawəzləv mata vəl hini nja menekin, aza mata ker micin hini fonna. †

Ndiri ta liblay Tesalonik a dīyi kən wa nja Dabawəzləv ta may

² Kəpic kəpic mi nja ka fol Dabawəzləv a tala hini kərap. Aza min ta nja ka dəkəbu, mi nja ka nəf zlim hini a nin dere ko a pu. †³ Duze, a gibe Vay tokon Dabawəzləv, talan kini a nja ka đasl wa nja hin ta nja ka dīya kəzəd, ma nja ka va kusla a nəv tik, ngam hine ca talan ka sin, aza wa nja hin ta nja ka bərəs kađ ka həl kəzəd, ngam hi nja ka may colo hini. Aza talan kini a nja ka đasl a nimin dere wa nja hin ta nja ka ca talan genna ka pu Maday tokon Yesu *Kiristu. A tala kən ngatitoku kərap, mi nja ka va a zləra Vay tokon Dabawəzləv ka folu a tala hini. ‡

⁴ Galamayigi, min ti sən, Dabawəzləv a may hini, aza ti mbat hini, hini ka nja ka ndiri tik. †⁵ Min ti sən, ngam a pic, min mata vay ita hini ka ced hini Nawər

† 1:1 Silas: 2Ko 1:19; 2Te 1:1; 1Pi 5:12; Timote: 1Ko 4:17; Tesaloniki: Kmy 17:1 †† 1:2 2:13; Fil 1:3; Kol 1:3; 2Te 1:3; 2:13 ‡ 1:3 5:1-2 †† 1:4 2Te 2:13, 16

Menekin, mi ced hini a ma á gindik kun, Dabawəzləv a sembe tik ti dīya bən bən kən a vere hini dere. Aza *Mid Dabawəzləv ti zleβ kini, aza ti vəl kini ndukun talan ka ced hini Nawər Menekin, hini ka yəku a nəv ma takan. Hin a tala hini, hin ti sən nja kini, min mata nja a daba hini, wa nja min ti dīya kəzəd ma va ka zleβ hini. ††

⁶ Gara na hini acin, hin ti dīya kən wa nja na kini, aza hin ti dīyu wa nja na Maday tokon Yesu. Hin mata zlimi labar Dabawəzləv za, hin ti sa beni kahay kahay a tala tik. Ama hin ti yəku səb a nəv menekin, aza Mid Dabawəzləv ti zleβ hini, nəv hini ka gudum kađ. ††⁷ Mata nja wa nja ngatoku, hin ti mbađ acin ka kula ndiri menekin, ma đaf katəf a colo hini ma ci talan ka Yesu kərap ta liblay Masedəwan baw ta liblay Akay. ⁸ Aza ndiri ta liblay ma səray titoku á zlimi labar a tala Maday tokon Yesu á gindik kun, ndiri ta liblay maparamigi ti zlim ta đigbeten hini dere. Ndiri ka lay ka lay a zlim ta wa nja hin ta nja ka ca talan ka Dabawəzləv. Tá nja cah acin, ndiri mata zlim ta za, aza mata sən ta za toku, yaw mine ka cedeten baba kemi? ††⁹ Mandala min mata vay ita hini, aza hin mata yək kini zləra səsəray cah, tá nja cah, ndiri kərap a ləwigi a tala tik. A ləwigi dere wa nja hin mata ker voh zuko kađ ka zlimi ma Dabawəzləv ma barən, ma nja ka vəl micin. †¹⁰ Aza ti sən ta dere wa nja hin ta pu Kərti tik Yesu ma va ka yaha á wəzləv kađ. Dabawəzləv ti mbəlahə a civi za,

†† 1:5 1Ko 4:20 ††† 1:6 Kmy 17:5-9; 2Ko 6:10; 2Te 3:7, 9 ††† 1:8 Rom 1:8 § 1:9 Zan 17:3; Kmy 14:15

aza Yesu toku a va ka bit tokon ka kita ma va ka ya a talan tokon. †

Labar a tala kəzəd, Pol mata diyu a liblay Tesalonik

2 Galamayigi, hin ti sənu ninek ninek, min mata vay ita hini ka diya kəzəd Dabawəzləv, kəzəd tik ti nja ka kən kahay kun. †² Hin ti sənu dere, mandala min mata nja a liblay Filipi, min ti sa beni aza di mini ka tədəy a liblay hini. Ndiri ta nin ti ra kini. Aza min mata tədəy a liblay hini za, calambəlay kini maparam ta liblay hini ti diya kini tireh kahay kahay dere. Ko min mata sa beni wa toku, Dabawəzləv tokon ti vəl kini bərəs, mini ka ced hini Nawər Menekin ma yaha á zləra tik za. †³ Min ta nja ka cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi manja pərət, ngam mine mbaneten ma đakun. Mi nja ka cedeten a nəv ma barən, aza mine kəb ta đakun dere. †⁴ Dabawəzləv a talan tik ti saf nəv kini, aza ti vəl kini Nawər Menekin toku a zləra, mini ka cedeten a ndirigi. Aza acin mi nja ka cedeten wa nja min mata zlimi a zləra Dabawəzləv səb. Yo, min ta nja ka cedeten labar tik a ndirigi, ka nineken a ndirigi đakun, ka nineken a Dabawəzləv, ma sən nəv kini baw ma sən bən kini. †

⁵ Hini a talan hini, hi ced səka, ka labar min ta nja ka ced hini, min ti kəb hini a ma ma kukud vu? Aza dere mendired ti bebed kini, mini ka jan kən a nin vu? Ko hini a talan hini, hin ti sənay kən hini, mi diya wa nja sin kun, aza ko Dabawəzləv a talan tik, ti sənu dere. †⁶ A lib kəzəd kini, min ta nja ka diyu, mine may ndirigi ka fol kini đakun, ko hini, ko ndiri maparam. †⁷ Ta nja takana, mi may ka həl bay wər, macah katəf đaha ka mar hini, ngam min *makatəf *Kiristu. Ama mine may ka nja wa sin kun. Min mata nja a daba hini, min ti həna hini á həna azal ba, wa nja mamən kərti ta nja ka həna kərti tik. ⁸ Min mata may hini wa nja ngatoku toku, ada min mətá ced hini Nawər Menekin ma yaha á zləra Dabawəzləv za. Duze min ti may hini kúlá ka nəv kini táda za. Ko ka məc a tala hini, ni va ka məc.

⁹ Galamayigi, ta cuko talan hini a đasl ka kəzəd, min mata həlu a daba hini lay bərət gbok gbok kun vu? Mandala min mata ced hini Nawər Menekin ma yaha á zləra Dabawəzləv za, min ti həl kəzəd a beke kini, ko a vudu ko a pic, ka jan kən ham na gadəbəlak kini. Mi neh kən ham a zləra hini đakun, ngam hini ka nja manja ndəv a lib metis a tala kini. ¹⁰ Hin ti sən nja kini min mata nja a daba hini, aza Dabawəzləv a talan tik ti sənu dere. Min mata nja a daba hini, hin ma ca talan ka Dabawəzləv, min ti diya kən kərap a katəf tik, aza a nəv ma barən. Hidi ma va ka ngar a picah, min ti diya kən ma ngav ngav ko kedirek, đa đakun. †¹¹ Hin ti

† 1:10 5:1-2, 9; Rom 5:9 †† 2:1 1:5, 9 † 2:2 Kmy 16:19-24; 17:1-9 †† 2:3 2Ko 4:2 †† 2:4 Jer 11:20; 1Ti 1:11; Gal 1:10; Efe 3:2 ††† 2:5 2:10; Kmy 20:33; 2Ko 1:23 ††† 2:6 Zan 5:41, 44 § 2:9 2Te 3:7-9; Kmy 18:3 §† 2:10 2:5

sənu dere, min ti zleb hini takan takan, wa nja cin kərti ta nja ka zleb wəri tik. †¹² Min ti ngəz hini, hini ka bərəs kad, aza min ti ngəz hini dere kepic kepic ka diya kən, wa nja nəv Dabawəzləv ta may. Dabawəzləv toku ti wəla hini, hini ka nja ka lay, sin ta maru, aza hini ka wak miseh maday tik. †

¹³ Keping kepic mine fol Dabawəzləv a tala kən ma-param. Mine folu, ngam min mata ced hini labar Dabawəzləv za, hin ti zlimi, aza hin ti yəku. Hin ti cu ka labar hidi memilin kun, hin ti cu ka labar Dabawəzləv. Aza labar hin mata yawu toku, labar Dabawəzləv ma duze. Labar Dabawəzləv toku a nja ka diya kəzəd a tala hini, hin ma ca talan ka sin. ††

¹⁴ Galamayigi, kən ma tədaha a tala ndiri Ekilesiya Dabawəzləv ta liblay Yahudiya, ti tədaha a tala hini dere. Ndiri hini a diya hini beni, wa nja *ndiri Yahudiyagi mata diyaten beni a ndiri ma səbi katəf Yesu Kiristu ta liblay Yahudiya. †¹⁵ *Makatəf Dabawəzləv gi ta vina cekw, dehen Yahudiyagi titoku ma takanna, á pəm ta za. Ka dawən tik ti pəmi Maday tokon Yesu za dere, aza tá nja cah a wilin a diya tokon tireh. Kən ta nja ka diya ta wa toku, a hamen a Dabawəzləv a nəv acin. Aza ti mbadigi ka calambəlay ndiri kərap. †¹⁶ Min ta nja ka cedeten labar Dabawəzləv ma nja ka bit ndirigi a *ndiri mangar Yahudiyagi đakun, a nja ka tak kini kad. *Ma ngav ngav tan, ta nja ka diya ta toku, baw ma ngav ngav maparam mata diya tegi, tá nja cah Dabawəzləv ti wek a sin acin. Ti bas nəv, aza a va ka baseten kita. ††

Pol a may ka va ka saf ndiri ta liblay Tesalonik

¹⁷ Galamay ndiri Tesalonikigi, kpal tokon hidi mata kpal tokon za, bən kini a wilin be be ka hini. Min tokon gədək gədək, ama nəv tokon a wilin takan. Ka dawən kpal tokon kedirek za, min ti mbəlamu kwet ka cəbay ka vay ka hizl hini, †¹⁸ min ti may ka cəbay a nimin a daba hini. Kata Pol, kati mbəlamu cəb pe ka vay ka hizl hini, ama *Gudul ti tak katəf kad ba. ¹⁹ Min mata may ka vay ka hizl hini toku, ngam hini kula ndirigi. Talan kini genna ka hini, aza hi nja ka gudum nəv kini. Nja hini menekin a nja ka đafeten a ndiri maparam, min ti diya kula kəzəd a daba hini. Aza Maday tokon Yesu ta va ka cəba za, ni va ka fol talan kini a hini. †²⁰ Hayin duze, hi nja ka diya kən na fol kini, aza mine bebel a tala hini.

3 ¹⁻² Tá nja cah ti nəp pe, hidi a lap tokon kun, nəv kini ni mətá ham kini acin, aza min mətá lap ma kini takan kad ka zlənay galamay tokon Timote, min a Silas ka nja kese a liblay Aten a wacah. Hin ti sənu, Timote a nja ka həl kəzəd Dabawəzləv tete mini á lap ka

††† 2:11 Kmy 20:31 §† 2:12 4:1; Rom 5:2; Fil 1:27 §†† 2:13 1:2-3; Gal 1:11-12 §† 2:14 Kmy 17:5 §† 2:15 Kmy 2:23; 9:23, 29; 13:45, 50; 14:2, 5, 19; 17:5, 13; Rom 11:28; 2Ko 11:23-29 §†† 2:16 Mat 23:31-33 §†† 2:17 3:10 §§§ 2:19 1Ko 9:24-25; Fil 4:1; 2Te 1:4

cedeten Nawər Menekin a ndirigi a tala *Kiristu. Yo min ti zlənay ka vay ita hini ka bərəp nəv hini kađ, Ɔaw ka zleb hini a lay səba katəf Kiristu. ^{†3} Kən min mata may, ko ndiri maparam ta daba hini a si beni wər, ka ker katəf Kiristu kađ kun. Hin ti sənü, na min tokon ma səba katəf Kiristu, sa beni ada muluk kən kun, Dabawəzləv á may wa sin. ^{††4} Mandala min mata nja a daba hini, min ti ced hini zaba, pic takan beni a va ka yaha a talan tokon. Aza tá nja cah acin, hin ti ləma beni toku ti ya kap a tala hini, wa nja min mata ced hini toku. ‡

⁵ Kata mata zlimi za acin, hine sa beni, kata mbəlam mbəlam ka bərəs kađ, a bərəs kun. A tala ngatoku ka-ta máta zlənay Timote a zləra hini acin, kata ka sənü, hine səba katəf Kiristu a wilin vu? Hin ti ker kađ ba vu? Kati pərət, *Gudul a va ka kəb hini, hini ka ker katəf Kiristu kađ, aza kəzəd min mata diyu a daba hini, kana ka nja ka kən kahay. ‡†

⁶ Yo tá nja cah, Timote ti cəba ita hini ba. Mata cəba za, ti ced kini labar menekin a tala hini. Ti ced kini wa nja hin ta nja ka ca talan ka Kiristu, aza hin ta nja ka may kəsəm hini kəsəm kəsəm. Ti ced kini dere ndukun talan hini a nja ka nja genna ka mini ko a pu a nəv menekin. Aza hine may kwet hidi ka jan tokon həra, wa nja min ta may ka vay ka hizl hini. ‡†7 Kay galamayigi, Timote mata ya ced kini labar hini za, labar toku ti bərəp nəv kini a lib beni kini, min ta su kađ. Min mata zlimi za, hine ca talan ka Yesu, min ti jan bərəs. ‡†8 Tá nja cah, min ti dihec, aza mine bebel, ngam hin ta səba katəf Maday tokon Yesu, hine bu dawən kun. ⁹ Hin ti gudum nəv kini kahay kahay a gibe Dabawəzləv. Ko min fol fol Dabawəzləv a tala hini, a təd gəga kun.

¹⁰ Yo tá nja cah, ko a vudu ko a pic, mi nja ka dəkəb Dabawəzləv a nəv ma takan, hidi ka jan tokon həra, aza mini ka jan ka ced hini labar maparam, hini ka ca talan ka Yesu day za. ‡††1 Min ta may ácah wər, Vay tokon Dabawəzləv a talan tik ege Maday tokon Yesu, ka ker kini katəf mini ka vay, mini ka jan tokon həra.

¹² Gara na hini acin, Maday tokon Yesu mata diya kəzəd tik a tala hini, hini ka may kəsəm hini kəsəm kəsəm day za ka ta məndan cekw, aza hini ka may ndiri maparam day za dere. Mata vəl hini nəv menekin na may ndirigi səka, wa nja mine may hini cah. ^{§13} Ti nja wa nja ngatoku wər, hi va ka jan sembe ka səba katəf tik. Aza a pic tik, Maday tokon Yesu ta va ka yaha tete ndiri tik, hi va ka nja acin ka ndiri ma mari nəv ma barən, mangar a diyi ma ngav ngav kun a gibe Vay tokon Dabawəzləv. ^{§†}

Labar a tala nja menekin, Dabawəzləv mata may

⁴ Galamayigi, labar maparam, min ta may ka ced hini dāha. Kamatakan min ti jəkwan hini zaba, hini ka nja a nja siki, ka gudum nəv Dabawəzləv. Aza min ti sənü, hine nja səb wa nja Dabawəzləv ta may. Tá nja cah, mine dəkəb hini, aza mine ngəz hini a zlim Maday tokon Yesu, hi diyay kən hini səb wa toku ka va gibik gibik. ^{§††2} Hin ti sən kən, min mata ced hini, hini ka diyu. Kən toku ada kən, min mata zlimi a zləra Maday tokon Yesu, mini ka vay ka ced hini. ³ Kən, Dabawəzləv mata may hini ka diyu wər, ácah hini ka nja ka ndiri ma mari nəv ma barən a gibe tik. Hi njá ka wan a wərti maparam kun, aza wərtigi dere ta njá ka wanigi a wəpah maparam kun. ^{§†4} Ta ngar hini, hin wapahigi, hi jəkwan nja menekin á lap tete wərti hini, wa nja Dabawəzləv ta may, aza wa nja ndirigi ta may ta dere. ⁵ Hi njá ka may mendired ka mar hini kun, wa nja mendired ta nja ka mar ndiri mangar a səni Dabawəzləv kun. ⁶ Hidi ta njá ka diyen ma ngav ngav a celen ka gər wərti tik kun, aza ta njá ka diya dabaray a talan tik kun. Mine ced hini wa nja min mata ngəz hini kamatakan, sese ndiri ma nja ka diyi kən mada ngati-toku, Maday tokon Yesu a va ka baseten kita. ⁷ Hi ləma, Dabawəzləv ti wəla tokon, hidi ka diya tokon kən weli dākun. Ti wəla tokon ba, hidi ka nja tokon ka ndiri ma mari nəv ma barən a gibe tik. ^{§†8} A tala ngatoku acin, hidi mangar a yək ngəz toku kun, a salar ma ndirigi dākun, a salar ma Dabawəzləv ma nja ka vəl hini *Mid tik menekin. ^{§†}

⁹ Galamayigi, hin ti jəkwanu zaba a zləra Dabawəzləv, hini ka may kəsəm hini kəsəm kəsəm. Yaw mini ka ced hini labar a tala ma ma takan baba kemi? ^{§†10} Tá nja cah, hi nja ka may colo hini ta liblay Masedəwan kərəp. Mata nja wa nja ngatoku acin galamayigi, mine dəkəb hini səb, hini ka diyay kən hini wa toku ka va gibik gibik. ^{§†11} Ko a pu hine nja nja menekin. Hi njá ka ndəv ka ma hirre kun. Hine həlay kəzəd hini a beke hini, hini ka jan kən gadəbəlak hini. Min mata nja a daba hini, min ti ced hini kən titoku zaba. ^{§†12} Hin ti diyu wa nja ngatoku, ndiri mangar a səbi katəf Kiristu dākun a va ka yəki ma hini. Aza hi va ka geh beke a kən hidi dākun dere. ^{§§§}

Labar a tala pic, Yesu ta va ka cəbaha ka gas ndirigi

¹³ Galamayigi, mine may hini ka sən kən ma va ka tədaha a tala ndiri ma məcigi za. Mine may hini ka nja manja həl saha a tala tan wa nja ndiri maparam mangar a ci talan ka Yesu kun, ta nja ka diya ta. ^{18 1914} Na

† 3:1-2 Kmy 17:15; Timote: 1:1 †† 3:3 Efe 3:13; 2Te 1:4; 2Ti 3:12 ‡ 3:4 Kmy 14:22 †† 3:5 Fil 2:16 ‡† 3:6 Kmy 18:5; 2Te 1:3; 1Ti 1:5; Flm 5-7; Gal 5:6 ‡†† 3:7 2Te 1:4 ‡††† 3:10 2:17 § 3:12 Gal 6:10 §† 3:13 5:1-2; Fil 1:10

§†† 4:1 2:13; Kol 1:10; 2Te 3:6 §† 4:3 5:23; 1Ko 6:13; Hib 10:10 §†† 4:7 4:3; 1Pi 1:15-16 §† 4:8 1Ko 6:19-20 §† 4:9 Jer 31:33-34; Gal 6:10; Efe 5:2 §†† 4:10 2Te 3:4 §†† 4:11 2:9; Efe 4:28; 2Te 3:10, 12 §§§ 4:12 1Ko 5:12-13; Kol 4:5 18 4:13 5:1-2; 1Ko 15:51-52 19 4:13 1Ko 15:18-19; Efe 2:12

min tokon hidi ti sənu, Yesu ti məc, aza Dabawəzləv ti mbəlahə a civi za. Wa nja mata mbəlahə Yesu toku, ndiri ma ci talan ka Yesu ma məcigi za, Dabawəzləv a va ka mbəlahə ta a civi za dərə ka njigi tete Yesu. A tala nga-toku acin, saha tan a həl tokon baba kun. †

¹⁵ Yo, labar min ta va ka ced hini toku, labar tik a yaha á zləra Maday tokon Yesu za. A pic, Maday tokon ta va ka yaha, a va ka gas ndiri ma məcigi za pəpəla a zakay, kama ka gas min tokon ta vere. ††¹⁶ A pic tik, Dabawəzləv a va ka ca wəla day day. Maday ta daba *mazlən Dabawəzləv gi a va ka ləwa day day dərə, aza falam Dabawəzləv a va ka gi. Kəni toku ta va ka diya wa toku, njod Maday tokon Yesu Kiristu a talan tik a va ka yaha á wəzləv kad, ya ya kəray a walan wəzləv ege hayək. Aza ndiri ma məcigi za, ma ci talan ka sin a va ka mbəlahigi pəpəla a zakay. ††¹⁷ Ka dawən tik, Dabawəzləv a va ka gas min tokon ta vere a lib gazlavay, lap tete sinigi ma mbəlahigi za, ka va ka lap tete Maday tokon ane wəzləv. Aza hidi a va ka nja tokon á lap tete Maday tokon Yesu toku ko a pu. ††¹⁸ Yo mata nja wa nja ngatoku acin, hi gəgar labar toku a daba hini kəsəm kəsəm, hini ka jan bərəs.

5 ¹⁻² Galamayigi, hini a tala hini, hin ti sən ninek ninek, pic, Maday tokon Yesu ta va ka cəbaha toku, a va ka yaha mevilizim wa nja mahəl ta nja ka yaha a vuđu. A tala hin mata sənu za, mine may mini ka ced hini labar a tala tik baba kun. ††³ Ta ced hini, pic takan ndirigi ta va ka ngarigi: «Mine nja nja menekin, kən ma va ka həl kini dāha baba kun,» a pic tik acin beni a va ka yaha mevilizim a tala tan ka lekw ta za. A va ka yaha wa nja beni ta nja ka ya mevilizim a tala wərti ma nja ka kemeh a demegid ka mbu. Ka beni toku, ko hidi takan ma va ka bit talan tik da dākun. ††

⁴ Gara na hini galamayigi, hini səka a lib kpizli dākun, aza pic ya tik wa nja mahəl toku, a va ka nja səka a tala hini mevilizim kun. ⁵ Hin ti sənu, hin kərap ka lay ma kəngay, aza nəv hini barən barən a gibe Dabawəzləv. Duze, min tokon a lib kpizli səka dākun. ††⁶ Yo mata nja wa nja ngatoku acin, kana mi zlay talan tokon kad wa nja ndiri maparamigi. Səwan hidi ta nja tokon a vere, aza ka mar talan tokon ninek ninek. ⁷ Hin ti sənu, vuđu ti ya kad ba, ndiri maparam a nja ka wanigi, aza ndiri maparam ma hay hayigi a sənay ta kən ma nja ka diya səka dākun. ⁸ Gara na min tokon wər, min tokon ka lay ma kəngay. Mata nja wa nja ngatoku, sey mini ka mar talan tokon acin ninek ninek wa nja hidi ma nja ka nja a vere ka pu lay. Hidi ta cay talan tokon ka Yesu Kiristu, aza hidi ta may kəsəm tokon kəsəm kəsəm. Hidi ti diya tokon wa toku wər, kən ma va ka ngav nja tokon dāha

† 4:14 Rom 14:9; 1Ko 15:3-4, 12, 20†† 4:15 1Ko 7:10, 25‡ 4:16 1Ko 15:23 †† 4:17 Zan 12:26; Rom 5:17; Fil 3:20 †† 5:1-2 1:2-3, 10; 2:19; 3:13; 5:23; Mat 24:36; Fil 4:5; 2Te 1:7, 10; 2:1-2; mevilizim: Mat 24:43; 2Pi 3:10; Kzl 3:3; 16:15 ††† 5:3 Jer 6:14-15; Mat 24:39 ††† 5:5 Rom 13:11-12; Efe 5:8-9

baba kun. Aza hidi ta ca talan tokon genna ka ma bit tokon. Min tokon ti sənu a va ka bit tokon duze wər, ko kən kedirek ma va ka həl tokon dāha baba kun. §

⁹ Hi ləma, Dabawəzləv ti wəla tokon ka diya tokon beni dākun. Ti wəla tokon ka bit tokon áka Maday tokon Yesu *Kiristu azal ba. ††¹⁰ Yesu Kiristu ti məc a tala min tokon, min tokon ka lap tete sin. A pic tik ta va ka yaha, ko min tokon a vere, ko min tokon a wilin a vere dākun, hidi a va ka lap tokon səb tete sin. ††¹¹ Mata nja wa nja ngatoku acin, hi ngəz talan hini kəsəm kəsəm ka bərəs kad, aza ko nayi mata zleb celen ka jan sembe. Hi diyay kən hini səb ka va gibik gibik.

Pol a way labar tik acin

¹² Galamayigi, mine dəkəb hini, hi zlimi ma ndiri ma həli kəzəd a daba hini, hine fol ta. Maday tokon Yesu ti mbat ta ka nja ka maday hini, aza ka ngəz hini. ††¹³ Hine kaw ta zləra səsəray, aza hine fol ta a tala kəzəd tan, ta nja ka diya ta a daba hini. Hine nja nja menekin kəsəm kəsəm.

¹⁴ Mine ngar hini galamayigi, hi ngəz masəfayigi. A ndiri ma nja ka pəratigi njod, hine ngareten ka bərəsi-gi kad. Ndiri mangar kef kef ka katəf Dabawəzləv, hine zlebeten. Hin tete colo hini kərap, hine bərəs kad kəsəm kəsəm. ††¹⁵ A picah hidi ti diyoh tireh, a nja ka nda dəwa tik kun. Hine bərəs kad ba ka diyaten menekin a colo hini ko a pu, aza a ndirigi kərap dərə. ††

¹⁶ Hi bebeley hini səb ko a pu, ††¹⁷ hine cen zləra a Dabawəzləv kepic kepic, ††¹⁸ aza ko a lib kən mi kərap, hine fol Dabawəzləv. Kən ngatitoku ada Dabawəzləv ta ngar hini, hini ka diyu, hin ma səba katəf Yesu Kiristu. ††

¹⁹ Kəzəd, *Mid Dabawəzləv ta nja ka may ka diya a nəv hini, kana hi taku kad kun. ††²⁰ Ndiri ma nja ka ced hini labar ma yaha á zləra Dabawəzləv za, hi njá ka salar ma tan kun. ²¹ Ama labar kərap, ndirigi ta va ka ced hini, hine bənu zakay ka yək vu? Ka yək kun vu? Labar menekin, hine yəku. ¹⁸²² Gara kən ma ngav ngavigi kərap wər, hine ceh kəsəm hini a sin.

²³ Dabawəzləv a talan tik, sin ma nja ka vəl nja menekin, mata zleb hini, hini ka nja ka ndiri ma mari nəv ma barən. Mata pu hini ninek ninek. Mata diya hini ka ndiri nja ndukun talan menekin, baw mata diya hini dərə ka ndiri nja nəv ma barən. Wa toku a pic, Maday tokon Yesu *Kiristu ta va ka cəbaha, a va ka jan hini acin a nəv ma barən. ¹⁹²⁴ Sin ma wəla hini ka nja ka ndiri tik, a va ka diya kən titoku kərap. Ngam kən ta nja ka ngar ka diya, a nja ka diyu duze. ²⁰

§ 5:8 Efe 6:11-17 †† 5:9 1:10; 2Te 2:14 ††† 5:10 4:14; Rom 14:8-9 †† 5:12 1Ko 16:15-18; 1Ti 5:17 ††† 5:14 2Te 3:6, 11, 15 †† 5:15 Rom 12:17; Fil 1:10 †† 5:16 Fil 4:4 ††† 5:17 5:25; Luk 18:1; Rom 12:12; Efe 6:18; Kol 4:2 ††† 5:18 Efe 5:19-20 ††† 5:19 Efe 4:30 18 5:21 1Ko 14:29; Efe 5:10; 1Za 4:1 19 5:23 5:1-2; 2Ko 13:11 20 5:24 1Ko 1:8-9; Fil 1:6; 2Te 3:3

²⁵ Galamayigi, hi dəkəb Dabawəzləv a tala kini səka.

^{†26} Hin kərap ta watoku, hi fəd kəsəm hini kəsəm kəsəm ninek ninek. ^{††}

[†] 5:25 1:2-3; Rom 15:30 ^{††} 5:26 Rom 16:16

²⁷ Ta ngar hini acin a zlim Maday tokon, hine janga dərəwel cah a gibe colo hini kərap dərə. [‡]

²⁸ Maday tokon Yesu Kiristu mata ker micin hini fon-na.

[‡] 5:27 Kol 4:16

2 Tesalonik

Jem a lib derewel cah

Mandala Pol ta lalab derewel cah, sin a wilin a liblay Korintu. Sin ti zlimi, ndiri ta liblay Tesalonik a si beni a wilin be be, mátá lalabeten ma səray derewel cah acin ka bərəsigi kad (1:1-12).

Pol ti zlimi dere, kən maparam ti pələk talan tan kahay kahay. Ndiri maparam a ngarigi Yesu mbeh ka cəbaha, yo ka diya kəzəd baba kemi? Aza ndiri maparam a ngarigi a nimin, Yesu ti ya zaba. Pol mátá lalabeten acin ka cedeten, Yesu Kiristu a ya kese kun, aza kənigi pe a va ka diya a zakay di Yesu tik ka yaha (2:1-12).

Pol a fol Dabawəzləv a tala ndiri Tesalonikigi, aza a neh ta ka dəkəb Dabawəzləv a tala tik dere (2:13–3:5). Ka way way derewel tik, Pol a ngəz ndiri Tesalonikigi ka diya kəzəd tan səb ka va gibik gibik (3:6-18).

Pol a fəd ndiri ta liblay Tesalonik

1 Mine lalab derewel cah ka va a zləra ndiri Ekilesiya ta liblay Tesalonik. Min ma lalab hini derewel cah, min makad, ndah kata Pol, Silas baw Timote. Mine fəd hini ninek ninek, hin ma njigi á lap tete Vay token Dabawəzləv ege Maday token Yesu *Kiristu. ^{†2} Vay token Dabawəzləv ege Maday token Yesu Kiristu mata vəl hini nja menekin, aza mata keru micin hini fonna.

Dabawəzləv a va ka bas kita ndirigi

³ Galamayigi, sey mini ka fol Dabawəzləv kepic kepic a tala hini. Ninek mini ka fol Dabawəzləv a tala hini wa nja ngatoku, ngam hine ca talan ka sin kepic kepic day za ka ta məndan cekw, aza hine may kəsəm hini kəsəm kəsəm kepic kepic day za dere. ^{††4} Hin ta nja ka diya wa nja ngatoku, nəv kini dewaterkun, aza a gibe ndiri Ekilesiyagi pana pana na Dabawəzləv, mi nja ka nəf zlim hini. Mi nja ka cedeten wa nja hin ta nja ka bərəs kad. Ko ndirigi a gəri ma hini, aza a diya hini tireh, hi nja ka bərəsay hini kad səb manja ceketen, aza hine cay talan hini ka Kiristu. A tala ngatoku acin, min mátá fol hini a gibe ndirigi. [‡]

⁵ Bərəs hini, hin mata bərəs a lib beni toku, a daf token, Dabawəzləv a va ka bas kita ndirigi a katəf tik duze. A picah hine sa beni a tala Dabawəzləv ta nja ka mar hini. Ama ta ced hini, hin ti bərəs wa toku, pic takan hi va ka təd gəga ka tuh ka lay, sin ta maru. ^{††6} Dabawəzləv wər a va ka diya kən a katəf tik. A va ka diyatən beni a ndiri ma nja ka diya hini beni. ^{††7} Aza a hini ma sa beni ma səb səb cah, a va ka vəl hini nja menekin tutu acin, baw a mini dere. A va ka diya kən toku a pic, Maday token Yesu ta va ka pizlaha á wəzləv kad tete *mazlən Dabawəzləv gi ma mari sembe. ^{††8} A

pic tik toku, Maday token a va ka yaha a miseh maday tik ma nja ka zlaw wa kuhu. A va ka diyatən beni a ndiri ma salari Dabawəzləv ka yək, baw a ndiri mangar a yəki Nawər Menekin tik kun. ^{††9} A va ka diyatən beni acin ka lekw ta za. A va ka njigi gədək tete sin ko a pu, aza miseh maday, sin ta maru, a va ka ləma ta dakun. ^{††10} Hayin, kən titoku a va ka diya a pic, Maday token Yesu ta va ka cəbaha. A va ka cəbaha, ndiri tik ka fol ta, aza ndiri kərap ma ci talan ka sin ka səban ta. Hin dere hi va ka nja acin a daba ndiri toku ka səbanu, ngam hin ti yək labar tik min mata ced hini.

^{††11} Mata nja wa nja ngatoku acin, mine bəlaw kun a lay dəkəb Vay token Dabawəzləv a tala hini. Mine dəkəbu ka kəməs hini ninek ninek, hini ka təd gəga ka jan micin, wa nja mata wəla hini ka vəl hini. Mine dəkəbu ka zleb hini a sembe tik, hini ka diya kən menekin wa nja hin mata may. Aza mine dəkəbu ka zleb hini a sembe tik a lib kəzəd hini, hin ta nja ka diyu, ngam hine ca talan ka sin. ^{††12} Ti nja wa nja ngatoku wər, ndirigi a va ka foli Maday token Yesu a tala hini acin. Aza hin dere, Yesu a va ka fol hini. Kən ngatoku a va ka diya ngam Vay token Dabawəzləv ege Maday token Yesu *Kiristu a nja ka diya token menekin.

Hidi ma tireh a va ka pizlaha a zakay kama Kiristu ka cəbaha

2 Galamayigi, na min token, mine pu token Maday token Yesu *Kiristu ka cəbaha, aza min token ka bas a jakwar tik. Yo ta ced hini, ^{††2} hidi ti ya ced hini, Maday token Yesu ti cəbaha zaba, hi njá ka yək ma tik kun, aza labar tik ta njá ka kpas talan hini, ka ha hini yəm a libi kun. Ko hidi ma nja ka ced labar ma yaha á zləra Dabawəzləv za ti ced hini, Yesu ti ya zaba, ko hidi ma nja ka ced labar Dabawəzləv a ndirigi ti ced hini, hi

† 1:1 1Te 1:1 †† 1:3 2:13; 1Te 1:2-3 ‡ 1:4 1Te 2:19-20; 3:3, 7
†† 1:5 Fil 1:28 ††† 1:6 Rom 12:19; Kzl 18:6

††† 1:7 Mat 25:31; 1Te 5:1-2 †††† 1:8 Esa 66:15; Rom 2:8; 1Pi 4:17
§ 1:11 1Te 1:2-3; 5:24 §† 2:1 1Te 4:15-17; 5:1-2

njá ka pərət kun. Ko ti ced hini, labar toku, min ti lalabu a lib derewel kini, nep hi njá ka yək ma tan kun. ^{†3} Hi njá ka ker ndirigi ka kəb hini a tala pic cəba Yesu toku kun. Ta ced hini, sey kən maparamigi pana pana ka diya a zakay, di Yesu ka cəbaha. Ndiri pe a va ka salari ma Dabawəzləv ka ker katəf tik kad. Hidi ma tireh, Dabawəzləv ta va ka sla ka lekw micin tik za, a va ka pizlaha. ^{††4} Ta pizla za, kən pana pana, ndirigi ta nja ka voh ta wa nja Dabawəzləv, a va ka tak ta kad. A va ka ngar: «Kata day ka kən kərap hin ta nja ka vohu toku.» A va ka tuh a je Dabawəzləv ka njay tik a nin aza ka ngar: «Kata a talan da adə Dabawəzləv ta.» Ama ta ced hini, sey kən titoku kərap ka diya zakay, kama Kiristu ka cəbaha. ^{‡5} Mandala kata mata nja a daba hini, kati ced hini labar toku zaba. Yo, talan hini ti zlay acin vu?

⁶ Hin ti sən kən ma nja ka tak hidi ma tireh toku kad ka nja manja pizlaha a kesin. Ama sey pic tik ti sla kama ka pizlaha acin. ⁷ Yo, ko tá nja səb cah, ndiri ma nja ka diyi tireh wa gawla toku dahagi, ama a diya ta a həra həra dakun. Pic tik ti sla wər, Dabawəzləv a va ka baw kən ma tak tireh toku za, kama tireh tik ka pizlaha a gbəmgbalay acin. ⁸ A pic tik ndirigi a va ka ləmi hidi ma tireh toku. Ama Yesu a va ka uf á uf a ma á gindik ka lekwu za. Misch maday Yesu toku a va ka lekwu 'wihwit za. ^{††9} Ta ced hini, hidi ma tireh ta va ka yaha toku, a va ka yaha a sembe, *Gudul mata vəlen. A va ka diya ban ban kən pana pana, aza a va ka diya kən madəday pana pana ka kəb ndirigi a sin. ^{††10} Ndiri ma fehi labar Dabawəzləv, aza ma va ka vigi a kuhu, gawla toku a va ka bebed ta a kən ma ngav ngav pana pana, ka lekw ta za. Ta nja takana a yək ta labar ma duze wər, macah labar ma duze toku a va ka bit ta za. ^{††11} A tala mata salarigi ka yək labar toku, Dabawəzləv mətá gbirzlib ndukun talan tan kad ka yəki ma kəb, ka lekwigi. ^{†††12} Dabawəzləv wər a va ka bas kita ndiri kərap ma salarigi ka yək labar ma duze, aza ma nja ka bebeligi ka diyi tireh, wa nja nəv tan ta may. ^{†††}

Dabawəzləv ti mbat ndiri Tesalonik ka nja ka ndiri tik

¹³ Gara na kini wər, sey mini ka fol Dabawəzləv kepic kepic a tala hini galamayigi, mangar Maday tokon ta nja ka may. Ninek mine ka folu, ngam mandala Dabawəzləv a tətər talalay kese kun, ti mbat hini ka bit hini za. Ti bit hini acin áka *Mid tik ma zlambad hini ka nja ka ndiri tik. Aza ti bit hini ngam hin ti ca talan ka labar Dabawəzləv ma duze. ^{§14} Hi ləma, Dabawəzləv ti wəla hini áka Nawər Menekin za min mata ced hini. A wəla hini ka wak hini misch maday na Maday tokon Yesu *Kiristu. ^{§†15} Mata nja wa nja ngatoku galamayigi, hi bərəs kad acin ka nja manja lekw katəf tik. Aza kən

† 2:2 2:15 †† 2:3 1Ti 4:1; 1Za 2:18 ‡ 2:4 Ezé 28:2; Dan 11:36; Kzl 13:5-6 †† 2:8 Esa 11:4; Kzl 19:15 ††† 2:9 Mat 24:24; Kzl 13:11-13 ††† 2:11 2Ti 4:4 ††† 2:12 1:6-8 § 2:13 1:3 §† 2:14 1Te 5:9

min mata jəkwan hini, ko a ma, ko a lib derewel, hine sləku a talan ninek ninek. ^{§††}

¹⁶ Vay tokon Dabawəzləv a may tokon. Áka menekin tik a nja ka bərəp nəv tokon kad, nəv tokon ka nja gudum ko a pu. Aza a nja ka vəl tokon bərəs dère, hidi ka ca talan genna ka kən menekin, hidi ta puwu a zləra tik. Tá nja cah acin, ta dəkəb Maday tokon Yesu Kiristu a talan tik baw Dabawəzləv ^{§†17} ka bərəp nəv hini kad, aza ka zleb hini, hini ka diya kən menekin, ko a lib kəzəd hini, ko a ləwa ta pakam hini.

Pol a ngareten a ndirigi ka dəkəbi Dabawəzləv a tala tik

3 Galamayigi, labar maparam min ta may ka ced hini dāha. Mine dəkəb hini, hini ka dəkəb Dabawəzləv a tala kini. Hi dəkəb Dabawəzləv, labar Maday tokon Yesu ka jan ka gi gbam talalay, aza ndirigi ka kaw ta zləra səsəray wa nja hin mata yəku toku. ^{§†12} Hi dəkəb Dabawəzləv dère ka jan ka ceh kini a jakwar ndiri ma tireh za, ma gər ka diya kini ma ngav ngav. Hi ləma, ndiri kərap a may ta ka ci talan ka Yesu kun. ³ Ama Maday tokon Yesu wər, a bu dawən a ndiri ma nja ka ci talan ka sin kun. A va ka vəl hini sembe á nəv za, aza a va ka pəla hini ka *Gudul za. ^{§†4} Sin a nja ka zleb kini, mini ka ca talan ka hini. Min ti sənū, hi nja ka diya kən min mata ced hini, aza ko a pu hi va ka diyay kən hini səb. ^{§†}

⁵ Maday tokon Yesu mata zleb hini, hini ka may colo hini a nəv ma takan, wa nja Dabawəzləv ta may hini. Aza mata zleb hini, hini ka bərəs kad wa nja Yesu a talan tik.

Ko nayi mata həl kəzəd a lay bərət tik ka jan kən ham

⁶ Galamayigi, mine ngəz hini áka zlim Maday tokon Yesu *Kiristu za, hine ceh kəsəm hini a colo hini ma nja ka diya masəfay, mangar a mayi kəzəd kun. Na tan a yəki labar, min mata ced hini dakun. ^{§††7} Mandala min mata nja a daba hini, mi nja səka ka masəfay kun. Aza hini a talan hini hin ti sənū, hin ti may ka səba dangaz kini wər, sey hini ka həl kəzəd wa nja min mata həlu a daba hini. ⁸ Min ti jan kən gadəbələk a kən lay bərət kini, ngam min ti may, hini ka vəl kini kən gadəbələk kahay kun. Min ti həlay kəzəd kini a zləra kini a vudu ege pic, hini ka nja manja ndəv a lib metis a tala kini. ^{§††9} Hin ta bən wər, min mata nja a daba hini, mi təd gəga ka neh hini kən ham na kəzəd kini dakun vu? Hayin, min ti təd gəga. Ama mine may kun səb. Min ti mayu, hini ka jəkwan ka həl kəzəd na talan hini wa nja na kini dère. ^{§††10} Min mata nja a daba hini, min ti ced

§†† 2:15 3:6; 1Ko 11:2 §† 2:16 1Te 1:4 §†† 3:1 Kmy 2:4; Rom 15:30; 1Te 5:25 §† 3:3 1Ko 10:13; 1Za 5:18 §† 3:4 1Ko 4:16; Gal 5:10 §†† 3:6 3:12; 1Te 5:14 §†† 3:8 1Te 2:9 §†† 3:9 Kmy 18:3; 1Te 1:6; ka neh kən ham: 1Ko 9:4

hini zaba: «Hidi mangar a may ka həl kəzəd kun, mata njay tik a metis tik.» †

¹¹ Min mata ngar hini wa nja ngatoku, min ti zlimi za-ba, ndiri maparam ta daba hini masəfayigi. A mayi kəzəd ka həl kun, sey a nja ka ndəvigi ka ma hirre.

^{††12} Yo, sese ndiri ngatitoku, mine ngəz ta a zlim Maday tokon Yesu Kiristu, aza mine dəkəb ta ka njigi ka masəfay kun. Mata həlay kəzəd tan a beke tan ka jani kən ham na gadəbəlak tan. ‡

¹³ Gara na hini wər galamayigi, ta ngar hini, hi njá ka dangar lay díya menekin kun, hi diyay kən hini səb.

^{††14} Colo hini mangar a yəki labar, min mata cedeten a lib dərewel cah dəkun, hine kaw talan hini a sinigi, aza hine ceh kəsəm hini tete sinigi, weli ka həleten.

^{††15} Ama hi njá ka mgbez ta wa nja calambəlay hini kun.

† 3:10 1Te 4:11 †† 3:11 1Ti 5:13 ‡ 3:12 Efe 4:28 †† 3:13 Gal 6:9
‡‡ 3:14 1Ko 5:9, 11

Hi ngəz ta azal ba, ngam sini colo hini ma səbi Kiristu.
‡‡

Pol a way labar tik acin

¹⁶ Maday tokon Yesu Kiristu a tala tik, sin ma nja ka vəl nja menekin, mata vəl hini nja menekin ko a lib bebel, ko a lib saha, aza ko a pu. Mata pu hini kərap ninek ninek. ‡‡

¹⁷ Tá nja cah, ta pərən dərewel da. Ta lalab hini fəd, kata Pol a zləra da, ka fəd hini. Ngacah ada zləra da, hini ka sənu. A lib dərewel dāgi kərap, ka way way labar, katá nja ka lalabu a zləra da. §

¹⁸ Maday tokon Yesu *Kiristu mata ker micin hini fon-na. §†

‡‡† 3:15 Mat 18:15-17; 1Te 5:14 ‡‡‡ 3:16 2Ko 13:11 § 3:17 1Ko 16:21 §† 3:18 Gal 6:18

1 Timote

Jem a lib derewel cah

Pol ti lalab derewel cah ka va a zlæra ngama tik Timote. A wæla Timote «zlim kerti da.» Ndirigi a ngarigi, ti wælu wa sin, ngam ti zleben Timote ka ca talan ka Kiristu, Timote mâtá mbaday tik ka nja wa nja zlim kerti tik. Kamatakan Pol ti lapigi a Timote ane liblay Listæra, mandala mata da muluk ma særay tik. Hi va ka jan labar tik ane lib deftere Kæzæd Makatæf Yesu gi ka bawama 16:1-3. Timote ti hæl kæzæd viya pe a jakwar Pol, aza ti sæn nja Pol ninek.

Ndiri maparam a ngarigi, mandala Pol ta lalab derewel cah, ti ficik ta a je færsæna ta liblay Roma kad ba, a tælanay tik a nimin ane liblay Masedæwan, aza a lalab derewel cah a nin.

Gara Timote, sin ane liblay Efez. Pol ti ngaren kamatakan zaba ka saf ndiri Ekilesiya ta nin. Liblay Efez toku, liblay maday a jakwar mitil maday. Ndiri pe a tælanigi a nin ka diyyay filiw tan.

Pol a lalab derewel cah ka vælen bæræs a Timote a lib kæzæd tik. Sin ti zlimi ndiri maparam ane liblay Efez ti gabæzigi pe a tala sæba mazuko Moyiz, baw a tala kæn ma diya a vina cekw pana pana. Mata zlimi wa toku za, mâtá lalab derewel cah acin.

Wa nja derewel cah mata wak ka dawæn ka dawæn:

Pol a ngaren a Timote ka kaw labar Dabawæzlæw zlæra sæsæray, ka jækwaneten a ndirigi, wa nja sin a talan tik mata jækwanu, aza ka tak ndiri ma jækwani mban ma kad (bawama 1).

A ngaren a Timote wa nja ndiri Ekilesiya ta va ka njigi, aza wa nja ta va ka mbati hidi maday ma nja ka gar a tala ndiri Ekilesiya (2-3).

Pol a ngæz Timote ka kaw talan tik a nja tik di ka nja ka kula hidi, aza ka kaw talan tik a labar, sin ta nja ka jækwaneten a ndirigi (bawama 4).

A ngæzu dere a tala nja wærti ta mazlæzlalay, nja gæbataligi, baw nja balamigi tane daba ndiri Ekilesiya (5:1-6:2).

Ka way way derewel cah, Pol a ngæz Timote a tala gænan ma nja ka bebed hidi baw a tala nja tik ege jækwan kæn tik (6:3-21).

Pol a fæd Timote

1 ¹⁻² Kata Pol, ta lalab derewel cah ka va a zlæra Timote. Dabawæzlæw ma bit tokon ege Yesu *Kiristu, hidi ta nja ka ca talan genna ka sin, á ted kigi, kata ka nja ka *makatæf Yesu. Ta fædoh Timote. Hoh zlim kerti da ngam kati zleboh, hoh ka ca talan ka Yesu. Vay tokon Dabawæzlæw ege Maday tokon Yesu Kiristu mata væloh nja menekin, mata safi saha ku, aza mata keru micin ku fonna. †

Ndirigi ma nja ka lapi labar Dabawæzlæw a mban ma, sey ka tak ta kad

³ Kata mata va ka va ane liblay Masedæwan, kati ngaroh, hoh ka nja ane liblay Efez. Yo ta ngaroh sæb a nimin hoh ka nja a nin, ngam hoh ka tak ndiri maparam ma nja ka lapi labar Dabawæzlæw ege mban ma kad. Ma tak ta kad kana a jækwaneten mban ma tan a

ndirigi baba kun. ††⁴ Ma ngareten mata keru matamæna ndiri ta vina cekw kad, aza mata keru gabæz ma hirre a tala dehen tan kad dere. Ngam gabæz toku a fæfæl kahay, a zlebeten a ndirigi ka sæni katæf na jan bit micin tan ta gibe Dabawæzlæw kun. Katæf na jan bit micin toku wær, sey ka ca talan ka menekin Dabawæzlæw.

^{†5} Kati may ácah, kæn kæræp min ta nja ka jækwaneten a ndirigi, ka zlebeten ka mayi celen tan. Kæn ma va ka zlebeten ka mayi celen tan toku, sey ka mari næw ma baræn, ka diyi kæn menekin tutu, aza ka ci talan ka Dabawæzlæw a næw ma takan. ††⁶ Ndiri maparam ti lekwi katæf toku zaba, aza a nja ka læwi ma ma hirre. ††⁷ Na tan a nja ka safi kæzæd tan wa nja a cedeten *mazuko Dabawæzlæw a ndirigi, azama a sæni kæn ta nja ka ngarigi, aza baw ta nja ka jækwaneten a sembe tan kæræp kun.

† 1:1-2 makatæf Yesu: 2:7; ma bit tokon: Tit 3:4; ca talan: Kol 1:26-27; Timote: 1Ko 4:17; kerti da: 1Ko 4:15; 1Te 2:11; Tit 1:4

†† 1:3 ndiri ma mbani ma: 4:1-10; 6:3-5, 20-21; 2Ti 2:16-18, 23-26; Tit 1:10-16; 3:9-11; Kmy 20:1 † 1:4 4:7; 6:20; 2Ti 2:16, 23; 4:4; Tit 1:14 †† 1:5 1:14, 19; 2:15; 4:12; Rom 12:9; 13:10; 1Ko 8:1; Gal 6:10; 2Ti 1:3, 13; 3:10; Tit 1:15 †† 1:6 1:4; 6:4, 20; Tit 1:10

⁸ Min tokon ti sǎnu, min tokon ma nja ka sǎba *mazuko Dabawǎzlǎv a katǎf tik, a zlǎra tokon mazuko Dabawǎzlǎv toku dǎwerakun. ^{†9} Ama hidi ta bǎn tokon ninek ninek: Gara mazuko Dabawǎzlǎv wǎr, sin ti diyu ka na ndiri ma kap kun. Ti diyu ka na ndiri ma nja ka pasi lǎwa tik baw ma nja ka salari labar tik. Ti diyu dǎre na ndiri ma nja ka ri Dabawǎzlǎv, ma nja ka diyi ma ngav ngav, ma nja ka dǎbǎli kǎn Dabawǎzlǎv, aza baw ma nja ka miseten. Ti diyu ka na ndiri ma nja ka pǎmi cine tan za, ma nja ka pǎmi mamǎn tan za baw ndiri maparamigi. ^{††10} Ti diyu a nimin dǎre ka na ndiri ma nja ka diyi kǎn weli, ma nja ka wanigi a cala wapah tan wa nja a wǎrti, ma nja ka kawidi hidi memilin ka va ka ber, ma nja ka mbani ma, aza baw sedewagi ma nja ka mbani ma, aza ka medigi á tala tik kađ. Ko kǎn maparamigi dǎha ma nja ka ngavi labar Dabawǎzlǎv wǎr, sin ti diya mazuko tik dǎre ka na ndirigi ma nja ka diya ta. ^{††11} Labar kata mata cedu toku, wa nja Nawǎr Menekin, Dabawǎzlǎv mata vǎl ka a zlǎra. Nawǎr Menekin toku a dǎf tokon Dabawǎzlǎv, ndirigi ta nja ka fol ta, sin ma mar miseh maday. [†]

Yesu Kiristu hidi ma bǎrǎs ka saf saha ndirigi

¹² Ta fol Maday tokon Yesu *Kiristu ma vǎl ka sembe ka diya kǎzǎd toku. Ta folu ngam sin ti sǎnu, ta va ka diya kǎzǎd tik wa nja sin ta may. A tala ngatoku mǎtǎ vǎl ka kǎzǎd toku a zlǎra. ^{†††13} Kamatakan kati ru, aza kati diyaten beni a ndiri tik, aza kati ra ta. Ama Dabawǎzlǎv ti saf saha dǎ, ti diya ka menekin. Ngam mandala tik ta ca talan ka Kiristu kese kun, aza kǎzǎd kǎrap kata mata diyu, ta sǎnay ka sǎka wǎr, ta diya kǎzǎd ma ngav ngav ata dǎkun. ^{†††14} Ama Vay tokon Dabawǎzlǎv ti diya ka menekin tik zlan a dawǎn, ti vǎl ka katǎf, kata ka ca talan ka Yesu Kiristu, baw kata ka mayu ngam min ti lap a sin. [§]

¹⁵ Yesu Kiristu ti ya a talalay ka bit ndirigi ma nja ka diyi ma ngav ngav. Labar bit toku ada labar ma duze, sey ndirigi kǎrap ka yǎk ta a nǎv ma takan. Aza ane dǎba ndiri ma nja ka diyi ma ngav ngavigi kǎrap, katǎ ada ma nja ka diya ma ngav ngav day za. ^{§†16} Aza kata ma diya ma ngav ngav day toku, Dabawǎzlǎv ti saf saha dǎ. Ti may ka dǎfeten a ndirigi, Yesu Kiristu hidi ma bǎrǎs. Mata saf saha dǎ toku, ndirigi ka sǎn ta, Kiristu a va ka bǎrǎs a sinigi wa nja mata bǎrǎs a kata, ka vǎleten katǎf ka ci talan ka sin, aza ka jani micin manja way. ^{§††17} Hidi ta fol tokon Dabawǎzlǎv acin. Sin ada bay ko a pu, mangar a mǎc kun, aza mangar hidi a lǎma dǎkun dǎre. Sin ada Dabawǎzlǎv ma takan. Hidi ta folu

sin ma mar miseh maday, aza hidi ta gǎl zlim tik ko a pu. *Amen. ^{§†}

Pol a ngǎz Timote

¹⁸ Yo kǎrti dǎ, kamatakan ndiri ma nja ka cedi labar ma yaha á zlǎra Dabawǎzlǎv za ti lǎwigi a tala ku na diya kǎzǎd Dabawǎzlǎv. Ta nja cah ta vǎloh kǎzǎd Dabawǎzlǎv toku a zlǎra ku. Labar tan a va ka vǎloh bǎrǎs ka diya kǎzǎd ku a katǎf tik. ^{§††19} Hoh ta va ka diyyay kǎzǎd ku, ma cay talan ku sǎb ka Dabawǎzlǎv, aza ma yǎk ma, *Mid Dabawǎzlǎv ta nja ka cedoh á nǎv ku za. Ndiri maparam ti salarigi ka yǎk ta wa nja Mid Dabawǎzlǎv ta ngareten á nǎv za. Mata salarigi toku, ti lekwi ca talan tan ka Dabawǎzlǎv. ^{§†20} Ane dǎba ndiri toku, Himene ege Alekisandaru. Kati vǎl ta a lib zlǎra *Gudul ka ngǎzigi, ngam sinigi ka jǎkwǎn ta ka njigi manja ra Dabawǎzlǎv. ^{§†}

Labar a tala nja ndiri Ekilesiya

2 Pǎpǎla a zakay ta ngǎz ndiri Ekilesiya ka dǎkǎbi Dabawǎzlǎv a tala ndirigi. Mata caten zlǎra aza mata ngareten soko pe a Dabawǎzlǎv a tala ndiri kǎrap. ^{§††2} Mata dǎkǎb ta dǎre a tala bay ma mar lay tete madǎdayigi kǎrap, ngam liblay tokon ka nja ninek, aza hidi ka nja nja menekin. Ti nja wa sin wǎr, hidi a va ka jan ka sǎba katǎf Dabawǎzlǎv ninek ninek, aza nja tokon a va ka nja ninek a gibe ndirigi. ^{§††3} Ka dǎkǎb Dabawǎzlǎv a tala ndirigi wǎr ninek, ane nǎv tik wa bobom. Sin áda ma bit tokon, ^{§§§4} aza sin a may ka bit ndirigi kǎrap. A may ndirigi kǎrap ka sǎni katǎf tik ma duze, ¹⁸⁵ ngam sin wǎr takan. Aza a walǎn Dabawǎzlǎv tete ndirigi makatǎf takan á gindik. Makatǎf toku ada Yesu *Kiristu, hidi memilin. ¹⁹⁶ Sin ti vǎl micin tik ka bat talan ndirigi kǎrap a pic, Dabawǎzlǎv mata mayu. Mata vǎl micin tik toku ngam ndirigi kǎrap ka sǎn ta, Dabawǎzlǎv a may ka bit ta. ²⁰⁷ Kata Pol, Dabawǎzlǎv ti ca ka ka nja ka *makatǎf Yesu, ka cedeten a ndirigi wa nja Dabawǎzlǎv mata may ka bit ta toku. Ti ngar ka, kata ka cedeten labar tik a ndiri ta liblay pana pana, sinigi ka sǎni labar ma duze toku, aza ka ci talan a nin. Ta mban ma dǎkun, ta ced ma ma duze, Dabawǎzlǎv áda ma vǎl ka kǎzǎd toku a zlǎra. ²¹

⁸ Yo ta may ácah wapahigi ka lay ka lay ka dǎkǎbi Dabawǎzlǎv. Ta njǎ ka dǎkǎb ta a nǎv ma bas bas, aza a nǎv ma tireh kun, mata dǎkǎb ta a nǎv ma barǎn. ²²

⁹ Aza ta may wǎrtigi ka fiyi lukut tan ninek ninek. Ta njǎ ka fi ta ka gǎr fol a gibe ndirigi kun. Ta njǎ ka zlayi

^{§†} 1:17 Rom 16:27 ^{§††} 1:18 4:14; 6:12; 1Ko 9:24-25; 2Ti 4:7-8; Yah 3 ^{§†} 1:19 1:5 ^{§†} 1:20 Himene: 2Ti 2:17; Alekisandaru: 2Ti 4:14; Gudul: 1Ko 5:5 ^{§††} 2:1 Efe 6:18-19; Fil 4:6 ^{§††} 2:2 Esd 6:10 ^{§§§} 2:3 Tit 3:4 18 2:4 Ezé 18:23; 2Ti 2:25-26; 2Pi 3:9 19 2:5 Deu 6:4-5; 1Ko 8:6; Rom 3:29-30; 10:12-13 20 2:6 Mak 10:45; 2Ko 5:15; Gal 1:4; Tit 2:14; 1Za 3:16; pic, Dabawǎzlǎv mata may: Gal 4:4; Tit 1:3 21 2:7 makatǎf Yesu: 1:11-17; Gal 1:1; 2:7-8; Efe 3:7; 2Ti 1:11 22 2:8 1Pi 3:7

† 1:8 Rom 7:12, 16 †† 1:9 Gal 5:19-21 ‡ 1:10 4:6; 6:3; 2Ti 1:13; 2:2, 15; 3:14; 4:2-3; Tit 1:9; 2:1, 7-8 †† 1:11 1Te 2:4 †† 1:12 2:7 ††† 1:12 Gal 1:15-16 ††† 1:13 Kmy 8:3; 9:1-5; 1Ko 15:9; Gal 1:13 § 1:14 1:5; 1Ko 15:10 ^{§†} 1:15 Luk 15:2; 19:10; Rom 5:8 ^{§††} 1:16 Efe 3:7-9; Kol 1:25

talán ka bælám talán tutu kun. Aza ta njá ka sækæmi kæn laláb kæsám mangar sækám tik toy toy kun. Ko lukut wa sin dère. ^{†10} Səwan ta slesledi nəv tan ka diya menekin á tala ka zlayi talán ka slesled kəsám tutu toku. Ngatoku ada ngəz na wərtigi ma nja ka ngarigi: «Mine zlimi ma Dabawəzləv.» ^{††11} Ta may wərtigi ka nji-gi tete'w kad ka jəkwan kæn, aza ka zlimi ma hidi ma va ka cedeten labar. ^{†12} Ta ngareten a wərtigi ka jəkwaneten kæn a wapahigi baw ka mar ta dakun. Mata njay tan tete'w. ^{†13} Hi ləma, Dabawəzləv ti tətər *Adamu a zakay kama ka tətər *Hawa. ^{††14} Aza *Gudul a kəb Adamu dakun, a kəb Hawa ba. Aza Hawa ti salar ma, Dabawəzləv mata ngar. ^{††15} Ko mata diya wa nja ngatoku toku, wərtigi a va ka mbuwi wərigi, aza Dabawəzləv a va ka bit ta za. A va ka bit wərti ma ci talán ka sin, ma mayi ndirigi, ma njigi a nəv ma barən, aza ma kawi talán tan a mendired kəngi.

Ka mbat hidi mada siki ka nja ka gəbatal Ekilesiya

3 Hidi ma may ka nja ka gəbatal Ekilesiya wər, hidi toku ti mbat kula kəzəd. Labar toku ada labar ma duze. ² Ama hidi maday toku, sey sin ka nja ka hidi ma tete'w, aza ka mar wərti takan á gindik. Ka nja ka hidi ma nja ka kaw talán tik ninek, baw mangar a ficik ma hirre kun. Ka nja ka hidi ma nja ka diya kəzəd tik a katəf tik, ma nja ka yək muluk zləra səsəray ane ida tik, aza ma nja ka mar ndukun talán menekin ka cedeten labar a ndirigi. ^{††3} Sin ka nja ka hidi mangar a jab wəya ka kæn sa dakun, mangar a bas nəv njod kun, aza a gər ma dakun. A sla ácah ka nja ka hidi ma gər nja menekin tete ndirigi, mangar a vəl nəv tik ka gər dala dakun. ^{††4} Yo sin ka sən kaw ndirigi tane ida tik ninek ninek, aza ka jəkwaneten wəri tik ka yəki ma tik, aza ka gəci talán kad a gibe tik. ⁵ Kata mata ngar wa nja ngatoku toku, ngam hidi mangar a mbay kaw ndirigi tane ida tik kun wər, a va ka mbay kaw ndiri Ekilesiya Dabawəzləv a nja siki? ⁶ Yo aza dère, hidi maday toku ta njá ka nja ka yəwən hidi ma yək labar Kiristu kun. Sey ka nja ka hidi ma səb səb ka katəf Kiristu. Ti nja ka yəwən hidi wər, a va ka gəl talán tik ka ngar: «Hidi ma sla a kata da dakun.» Ti nja wa toku wər, Dabawəzləv a va ka basen kita a gawla toku, wa nja mata basen a *Gudul. ⁷ Yo, sey gawla toku ka nja ka hidi ma kap, ko a hərə ndiri manja ci talán ka *Kiristu dère. Ama ti ngarigi: «Gawla toku hidi ma kap kun» wər, weli a va ka həlen, aza Gudul a va ka ngav ndukun talán tik kərap za. [§]

Ka mbat hidi siki ka nja ka hidi ma zleben a gəbatal Ekilesiya

⁸ Gara ndirigi ma nja ka zlebi gəbatal Ekilesiya wər, ka njigi ka ndiri ma kap. Ka jozli ma dakun, ka jabi wəya ka kæn sa dakun, aza ka badi ndirigi ka jan dala dakun. ⁹ Labar a tala ca talán ka Yesu, Dabawəzləv ma ta faraha a gbəmgbalay, mata yək ta a nəv ma barən. ¹⁰ Hati may ka ted ndirigi ma nja ka zlebi gəbatal Ekilesiya wər, ma saf kəzəd tan, ta nja ka diya ta a zakay. Hati ləma, a həli kəzəd tan a katəf tik, ma vəleten kəzəd toku a zləra acin. ¹¹ Yo wərti ma zleb gəbatal Ekilesiya dère mata njigi ka wərti ma kap. Ka zəmi mada-ba ndirigi dakun, ka nji ka wərti ma nja ka kawi talán tan ninek ninek, aza ma nja ka kawi kəzəd tan zləra səsəray ko a pu. ^{††12} Ma zlebi hidi maday toku mata mari wərti takan á gindik, aza mata kawi wəri tan baw ndirigi tane ida tan ninek ninek. ¹³ Ti diyi kəzəd tan ninek ninek wər, ndirigi a va ka may ta, aza a va ka fol ta. Aza ndiri ma həli kəzəd toku a va ka ngareten a ndirigi manja pərat, wa nja hidi ta nja ka ca talán ka Yesu Kiristu ka nja á lap a sin.

Labar, Dabawəzləv mata fara gbəmgbalay

¹⁴ Yo kərti da, ta bən ka vay ka safoh. Ta lalaboh dərəwel cah, ¹⁵ ngam ko ta jan ka vay njod kun, ta may ka cedoh nja na ndiri Dabawəzləv, ta va ka njigi. Dabawəzləv wər a nja ka vəl micin, aza ndiri tik ada ndiri Ekilesiya. Sinigi áda ma kawi labar Dabawəzləv ma duze wa nja dədəka pay ta nja ka kaw jik. ^{††16} Labar Dabawəzləv ma boh boh, tá nja cah Dabawəzləv ti fara gbəmgbalay ba. A daf tokon katəf Dabawəzləv. Labar toku ada kula ma menekin, a ced tokon:

*Kiristu mata ya a tala hayək, ti mbaday tik ka hidi memilin.

Aza Mid Dabawəzləv ti daf tokon sin hidi ma kap.

*Mazlən Dabawəzləv ti ləma ta,

ndirigi ti giyi zlim tik gbam talalay kərap, aza ndiri ka lay ka lay ti ci talán ka sin.

Dabawəzləv ti bawu zaba ka va ane wəzləv,

ta nəp cah ma nja nja a miseh maday tik. ^{§†}

Kən kərap, Dabawəzləv mata tətəru ninek

4 Yo *Mid Dabawəzləv ti ced zaba ninek ninek, talalay ta va ka nja mbeh ka way, ndiri maparam a va ka ker katəf Dabawəzləv kad, a va ka zlimi mazuko pana pana ma nja ka kəbi ndirigi, aza a va ka səbi mazuko *masərafigi. ^{†††} ^{††2} Ndiri ma nja ka jozli ma baw ma nja ka mbani ma á kəb ta. Ndiri toku, weli a həleten baba kun. ³ A nja ka ngarigi ka ngazl wərti

† 2:9 1Pi 3:3-5 †† 2:10 5:10 ‡ 2:11 1Ko 14:34 †† 2:13 Gen 2:7, 21-22; 1Ko 11:8-9 †† 2:14 Gen 3:1-6, 13; 2Ko 11:3 ††† 3:2 Tit 1:6-9; 1Pi 5:1-4 ††† 3:3 2Ti 2:24 § 3:7 2Ko 8:21; Kmy 6:3

§† 3:11 Tit 2:3 ††† 3:15 Efe 1:23; 2:19-22 †† 3:16 Mat 28:18-19; Mak 16:19; Zan 1:14; Kmy 2:33; Efe 1:20-21; Fil 2:6-11; Kol 1:6, 23; 2Ti 4:17 ††† 4:1 1:10 †† 4:1 2Ti 3:1

ninek kun. A nja ka ngarigi dere ka zəm kən həva, ninek kun. Yo azama kəni toku kərap, Dabawəzləv á tətətar ta, ndirigi ma ci talan ka *Kiristu, baw ma səni labar tik ma duze, ka zəm ta. Ti ngarigi soko pe a Dabawəzləv ka kən ham titoku, a va ka nja ka kən həva baba kun. ^{†4} Kən kərap, Dabawəzləv mata tətətaru, ninek. Ko kən mi hidi ka ficik tokon kun, hidi ka bawu aza ka ngaren soko a Dabawəzləv a zakay. ^{††5} Dabawəzləv ti ngar ninek hidi ka zəm tokon kən kərap ada mətá nja acin ka kən həva dəkun cah, aza dere a həra Dabawəzləv ninek a tala hidi ta nja ka dəkəbu a tala kən zəm cah.

Kula hidi ma diya kəzəd Yesu Kiristu

⁶ Yo ngama da, hati ced labar toku a cologi wa nja ngatoku wər, ha va ka nja ka kula hidi ma həl kəzəd Yesu *Kiristu. Ndirigi a va ka sən ta, hoh hidi ma səb səb ka katəf tik, ngam ha nja ka yək labar a tala ca talan ka Yesu, baw ha nja ka səba labar ma duze, hoh mata jəkwanu. ^{†7} Gabəz a tala kən ma diya ta vina cekw ma hirre, mangar Dabawəzləv a may kun, a njá ka fi ma ku a nin kun. Sey a jəkwanay nja ku menekin, wa nja Dabawəzləv mata may. ^{††8} Yo tá nja cah ka bərəs kad ka si ka cakway bebiz a nja ka zleb hidi kedirek. Ama ka bərəs kad ka gər labar Dabawəzləv ka sən, sin a nja ka zleb hidi day za kazaway. Ngam Dabawəzləv a va ka ker micin tik fonna a lib nja tik ta picah, aza ko a pu. ^{††9} Labar kata mata cedu toku duze. Dewerakun ndirigi kərap ka yək ta a nəv ma takan. ^{††10} A tala ngatoku, hidi mətá nja ka bərəs tokon ka həl kəzəd a sembe tokon kərap. Mi nja ka bərəs, ngam talan kini genna ka Dabawəzləv ma nja ka vəl micin. Sin a va ka bit ndirigi kərap, ama day za ndiri ma nja ka ci talan ka Kiristu. ^{†††}

^{††11} Yo kərti da, a jəkwaneten kən titoku a ndirigi ninek ninek. ^{††12} Kana ha ker ndirigi ka gəcohigi kad, ngam hoh kərti gawla a wilin, ma cedey labar ku səb. Sey ma njay ku ka kula hidi ma nja ka dafeten katəf menekin a ndiri ma nja ka ca talan ka Yesu Kiristu. A njá ka ced ma ma tireh kun, ma njay nja ku menekin, ma may cologi, ma cay talan ku ka Kiristu, aza ma njay ku a nəv ma barən. ^{†††}

^{††13} Kata mbeh ka vay. Ma jangaten labar Dabawəzləv a gibe ndirigi. Ma jəkwaneten aza ma ngəz ta kúlá ka pic, ta va ka təday. ^{††14} A ca talan ka sembe, *Mid Dabawəzləv mata vəloh ka həl kəzəd toku a sin. Ti vəloh sembe toku, mandala ndiri ma cedí labar ma ya-ha á zləra Dabawəzləv za, mata wəlohigi ka kəzəd toku, aza gəbataligi mata diyi zləra tan a talan ku. ^{††15} A

† 4:3 ngazl wərti: 1Ko 7:1; kən ham: Gen 9:3; Rom 14:2; Kol 2:21; Hib 13:9; ka ngar soko: Rom 14:6; 1Ko 10:30 †† 4:4 Gen 1:31; Kmy 10:15 † 4:6 1:10 †† 4:7 1:4 †† 4:8 6:6 ††† 4:10 Tit 3:4 ††† 4:12 1:5; Tit 2:7 § 4:13 2Ti 3:15-16 §† 4:14 1:18; 5:22; Kmy 6:6; 2Ti 1:6; 2:2

kaw talan ku ninek ninek ka diya kəzəd toku, aza ma diyu a nəv ma takan, ngam ndiri kərap ka sən ta, ha va gibik gibik a katəf Dabawəzləv. ^{††16} Ma kaw talan ku a lib nja ku baw a lib jəkwan kən ku. Hati diya wa toku ninek ninek manja zlay talan, Dabawəzləv a va ka bit micin ku za, lap a ndiri ma nja ka zlimi ma ku. ^{†††}

Labar a tala nja ndiri ma səbi Yesu Kiristu

⁵ Hoh ta va ka nja tete məsərigi á lap, a nja ka ndul tegi á ndul kun, ma ləwaten zaya zaya wa nja ha ləwen a cehw. Ma ləwaten a wəri gawligi wa nja ha ləweten a golomocogi. ^{††2} A ləwaten a mamən wərtigi wa nja ha ləwen a mocoh, baw a wəri medimigi wa nja ha ləwen a golomocoh ma kərtə kərtəza. A njá ka ləwaten ləwa kən weli kun.

³ Ma zlimi ma wərtigi tane mazləzlalay mangar vine tan da dəkun, ma kaw ta zləra səsəray. ⁴ Ama wərti tane mazləzlalay ti mar wərigi akun dehegi wər, wəri toku mata jəkwan ta ka safi ndirigi tane ida. Kəzəd ndiri Ekilesiya dəkun. Wəri toku mata kawi mamən tan baw dehen tan zləra səsəray, wa nja cine tan mata kaw ta kamatakan. Ti nja wa nja ngatoku, a nəv Dabawəzləv wa bobom. ⁵ Gara wərti mangar hidi dāha a tala tik kun, a nja ca talan tik genna ka Dabawəzləv baw a nja ka dəkəbay Dabawəzləv tik ko a vudu ko a pic, sin ka wanen a dawən. ^{††6} Ama gara wərti tane mazləzlalay ma nja ka diya kənigi hirre, wa nja nəv tik ta may wər, sin a vere, ama a gibe Dabawəzləv wər, sin ti məc. ⁷ Yo ta cedoh, a jəkwaneten a wərtigi tane mazləzlalay nja menekin toku, ngam tá ndirigi ka ngarigi: «Wərti toku a nja ka diyi kən ma ngav ngav.» ⁸ Tá nja cah acin, ko nayi mata kaw vinen zləra səsəray, aza day za ndiri tane ida. Hidi mangar a kaw ndiri tik wa toku kun, sin ti salar ka səba katəf Kiristu. Nja tik ti ngav day za dere ka hidi mangar a səba katəf Kiristu kun.

⁹ Yo hoh ta nja ka lalab zlim wərti tane mazləzlalay kad, ma lalab sey wərti ma mari viya wom koh ko day ka wom koh, baw ma njigi kamatakan a zəd wapah ma takan á gindik. ^{††10} Tá nja cah má, ndirigi a fol ta a tala kəzəd menekin mata diya ta, ngam ti kawi wəri tan ninek ninek, baw ti yəki mulukigi ane ida tan zləra səsəray. Ti gohi girbitil ka ngaz ndiri Kiristu kad, baw ti zlebi ndiri nja saha a kəsəm. Ti diyi menekin tan wa toku tutu wər, ma lalab zlim tan kad acin. ^{††11} Ama gara wərti tane mazləzlalay, mangar a məsər kese kun, a njá ka lalab zlim tan səka kad kun. Ngam pic maparam sinigi a va ka mari bən pana pana pe, ka va a zəd wapah maparam, aza a va ka keri katəf *Kiristu kad. ^{††12} Ti nja wa nja ngatoku, kita a va ka kaw ta. Ngam sinigi ti ngavi nja tan mata ngarigi a gibe Kiristu kamatakan ^{††}.

††† 4:16 1:10; 4:12; 2Ti 2:22; 3:10 §† 5:1 Lev 19:32 §†† 5:5 Luk 2:37; 18:7 §† 5:10 2:10; Hib 13:2; Zan 13:14 §† Ndirigi a ngarigi, wərti ta mazləzlalay, zlim tik ti lalab kad wər, sey wərti toku ti ngar: «Ta may ka diya kəzəd Yesu Kiristu á gindik.»

¹³ Aza ko a vigi a zəď wapah kun, hati laləb zlim tan kad ba, a va ka zlayi talan ka tələn kahay á lib jik ngid, manja həli kəzəď. Aza kən maday za, a va ka njigi ka bay ma, baw ma gehi lib hidi. Aza ko ma, ta nja ka zlim ta, a ker tegi a lib tan kun, a nja ka cedeten a ndirigi hirre. ^{†14} Yo a tala kən cich kərap ta may ácah, wərti tane mazləzlalay, mangar a məsərigi kese kun, mata vigi a zəď wapah a nimin, ka mbuwi wərigi baw ka kawi lib je tan. Ti nja wa nja ngatoku, calambəlay tokon a va ka jani katəf ka ləwa ma ma tireh ka min tokon kun. ^{††15} Kata mata ngar wa nja ngatoku toku, ngam wərti maparam ti ker katəf Kiristu kad ba, ka səba katəf *Gudul.

¹⁶ Ta ngaroh a nimin, wərti mangar a ca talan ka Yesu, vinen ta mazləzlalay daha wər, mata zleben səka. Ngatoku kəzəď Ekilesiya đakun. Ti nja wa sin, ndiri Ekilesiya a va ka jani kən ka zlebeten a wərtigi tane mazləzlalay mangar vine tan da đakun.

¹⁷ Yo gara gəbataligi ma nja ka kawi ndiri Ekilesiya zləra səsəray, hi zlimi ma tan, aza hine vəleten kən pe. Hine zlimi day za ma gəbataligi ma nja ka ced hini labar Dabawəzləv, baw ma nja ka jəkwan hini kən. ^{†18} Ko labar Dabawəzləv a ngar: «Zla ma nja ka kəzl ndirimi hini ††, hi njá ka təmen miseh ma ba ba a pakam ka nja manja ham kən kun.» Aza a ngar a nimin: «Hidi ma nja ka həl kəzəď wər, ninek ka jan mazlən kəzəď tik.» ††

¹⁹ Hidi takan ti ya ka fi gəbatal a gibe ku, a nja ka zlimi ma tik njod kun. Sey ma puwu, sedewa ti yigi səray ko makad kad, kama ma yək ma tan. ^{††20} Hidi ti điya ma ngav ngav duze wər, ma ngəzu a gibe ndirigi kərap, ngam ma fəna ndiri ka pəratigi, ka njigi manja điya ma ngav ngav. ^{††21} Ta ngaroh a gibe Dabawəzləv, a gibe Yesu Kiristu baw a gibe mazlən tegi ma barən, a điya kən kata mata ngaroh titoku. A nja ka wel ndirigi á wel ka ngəz kun, ma həna ta səb takanna.

²² Hati may ka mbat hidi ka həl kəzəď a daba ndiri Ekilesiya, ma safu á saf a zakay di ka mbatu, aza ma điya zləra ku acin a talan tik. Ngam hati mbat hidi a talan wər, sin ta va ka điya *ma ngav ngav, a va ka pad a talan ku dere. Sey ma kaw talan ku ninek ninek, hoh ka mar nəv ma barən. §

²³ Ta ngaroh dere hoh ka sa yəm kərən á gindik kun, ma say kən sa ku kedirek, ngam dal ka kawoh kepic kepic kun, aza lib ku ka hamoh kun dere.

²⁴ Kata mata ngaroh ka saf kəzəď ndirigi toku, ngam ndiri maparam a điyi ma ngav ngav, aza ko ndirigi a fi ta ka kita kese kun, ma ngav ngav tan mata điya ta, ndirigi a nja ka sən ta njod za. Ama ndiri maparam, sey ta fi ta ka kita a zakay, kama ndirigi ka səni ma ngav

ngav tan. ²⁵ Aza ndiri maparam dere a nja ka điyi kəzəď menekin aza ndirigi a nja ka sən ta njod za. Ko a sən ta njod kun, ta sla za a va ka sən. A tala ngatoku ada kata mátá cedoh ka saf kəzəď hidi a zakay kama ka tedu.

6 Gara balamigi ta daba ndiri Ekilesiya, ta may wər, sinigi ka zlimi ma maday tan ninek ninek. Akun ndiri maparam a va ka ngarigi: «Balam cich a zlimi ma đakun,» aza wa toku a va ka ngavi zlim Dabawəzləv, baw labar, hidi ta nja ka jəkwaneten a ndirigi. ^{§†2} Na balamigi mangar maday tan a ci talan ka Yesu Kiristu, ta njá ka ngarigi: «Min tete maday kini takanna, wa nja hidi ege gelemin» kun, aza ka salari ma maday tan kun. Səwan a həlay kəzəď tan azal ba ninek ninek. A tala mi, ndiri madəday, sinigi ta nja ka zlebeten toku, ndiri ma ci talan ka Kiristu dere, aza Dabawəzləv a nja ka may ta.

Kən cich ada hoh ta va ka jəkwaneten a ndirigi, aza hoh ta va ka ngəz ta a tala tik.

Labar a tala nja ka bəbay a gibe Dabawəzləv

³ Ndiri maparam a nja ka jəkwaneten labar maparam a ndirigi, a nja ka salari ma ma duze na maday tokon Yesu *Kiristu, baw a nja ka salari kən, min ta nja ka cedeten a tala səba katəf Kiristu. ^{§†† §4} Ndiri toku a nja ka kafi talan tan. Ndukun talan tan gəc. Kəzəď tan ada gər ma baw ka gabəz. Ti jani gabəz, a ker ta kad kun. Ta nja ka gabəzigi wa toku, a nja ka dahi ma ngav ngav pana pana. Ndirigi a va ka sərəhigi, a va ka slakami tete ndirigi, a va ka ri hidi, a va ka zəmi madaba ndirigi, ^{§††5} aza a va ka gərəsigi kahay kahay. Ndiri toku ndukun talan tan ti gbirzlib, aza a səni ma ma duze baba kun. A nja ka bən ta: «Min ti səba katəf Kiristu wər, ni va ka nja ka bəbay.» ^{§†6} Yo ngatoku wər duze, hidi ma səba katəf Kiristu a va ka nja ka bəbay. Ama bəbay na jan gənan kun. Awu, sey nəv hidi ka nja gudum a kən mata maru. ^{§†7} Ngam min tokon ti ya a talalay zləra ánimin, aza wa sin dere, min tokon ka cəb ka lay kəray zləra ánimin. ^{§†8} Mata nja wa nja ngatoku toku, hidi a jan tokon kən zəm baw lukut kəsəm tokon, gəga səb. ^{§†9} A ləma, ndiri ma nja ka bəni bən gənan ka nja ka bəbay, *Gudul a va ka kəb ta. A va ka həli mendired a kən pana pana hirre, ma va ka ngav nja tan, aza a va ka lekwigi. ¹⁰ Ta cedoh duze, bən gər dala a nja ka daha kən ma ngav ngav pana pana kərap a tala hidi memilin. Ndiri maparam ti mayi gər dala day za, aza ti ker katəf Kiristu kad ba. Tá nja cah a nja ka njigi saha saha acin.

† 5:13 2Te 3:11 †† 5:14 1Ko 7:9 † 5:17 1Te 5:12 †† Hi saf ane ka 1 Korintu 9:9. †† 5:18 Deu 25:4; Luk 10:7; 1Ko 9:9, 12-14
††† 5:19 Deu 19:15; Mat 18:16; 2Ko 13:1 ††† 5:20 Gal 2:14; Efe 5:11
§ 5:22 4:14

§† 6:1 Efe 6:5; Tit 2:9-10; Flm 8-20; 1Pi 2:18 ††† 6:3 1:3-7 §† 6:3 1:10; Gal 1:6-9 §†† 6:4 1:4; 6:20; 2Ti 2:14 §† 6:5 Zan 10:12; Kmy 20:33-34; 1Te 2:5; Tit 1:11; 1Pi 2:14; 5:2 §† 6:6 4:8; Fil 4:11; Hib 13:5 §†† 6:7 Job 1:21; Ecc 5:14 §†† 6:8 Pro 30:8-9

Pol a ngəz Timote aza a fədu

¹¹ Kərti da, hoh hidi Dabawəzləv. Ma ceh kəsəm ku a kən ma ngav ngav cicah. Ma kaw talan ku ninek ninek, hoh ka diya kən wa nja Dabawəzləv ta may. Ma səba katəf tik, baw ma cay talan ku ka sin. Ma may cologi a nəv ma takan, aza a njá ka gər ma kun, ma bərəs tete ndirigi. ¹² Ma dihec kad ka səba katəf Kiristu a nəv ku kərap. Ma ca talan ka micin mangar a way kun, ngam Dabawəzləv ti wəloh ka wəloh yəwən micin toku, mandala hoh mata cedu a gibe ndirigi pe, wa nja hoh ta ca talan ka *Kiristu. †

¹³ Ta ngəzoh a gibe Dabawəzləv, ma vəl micin a kəni-gi kərap, baw a gibe Yesu Kiristu, ma ced ma duze duze kpay kpay kad a gibe masara ma mar lay Pontus Pilat. ††¹⁴ Ta ngaroh, kəzəd, Dabawəzləv mata wəloh a zləra toku, ma kawu zləra səsəray a nəv ma barən, ngam ndirigi ka zəmi madabah ku kun. Ma diyu kúlá ka pic, Maday tokon Yesu Kiristu ta va ka cəbaha. †¹⁵ A va ka cəbaha a pic, Dabawəzləv ta may.

Dabawəzləv wər takan á gindik.

Sin a mar sembe day ka kən kərap,

aza ndirigi a nja ka fol ta.

Sin adá maday bayigi,

baw bay ndiri madədayigi. ††

¹⁶ Sin á gindik a mar sembe day ka məc.

Ma nja nja ka lay ma kəngay

† 6:12 1:18; 4:14 †† 6:13 Mat 27:11-26; Zan 18:28-19:16 † 6:14 1:3, 18; Fil 1:10; 1Te 5:1-2 †† 6:15 Kmy 1:7; 2Pi 3:3-9; Kzl 17:14

mangar ko nayi a təd ane kun.

Hidi ma ləma tik dā kese kun,

aza tá nja cah hidi a ləmu dəkun dère.

Hidi ta fol tokon Dabawəzləv ma mar miseh maday ko a pu. *Amen. ††

¹⁷ Yo Timote, a cedeten a bəbayigi ta talalay cah, ta njá ka kafi talan tan a gənan tan kun, aza ta njá ka ci talan tan a nin kun dère. A tala mi, a sən ta dəkun ko gənan tan a va ka lekw. Səwan ta cay talan ka Dabawəzləv, ma nja ka vəl tokon kən kərap zlan a dawən, kəsəm tokon ka bebel. ††¹⁸ A cedeten dère, mata njigi ka ndiri ma nja ka diyi kən menekin zlan a dawən. Ta njá ka njigi ka ma bərəm kun, sey mata wakay gənan tan tete ndirigi. ¹⁹ Ti diya ta wa nja ngatoku, a nja na ngar, a bohi kən tan ka lay menekin. Ta sla za, a va ka jani diri micin ma duze. †††

²⁰ Yo ngama dā, kəzəd, Dabawəzləv mata wəloh a zləra toku, ma kawu zləra səsəray. A ceh kəsəm ku a ndiri mangar a ker gabəz njod kad kun. Ngam gabəz mada ngatoku, Dabawəzləv a may kun. Ndiri toku a nja ka ngarigi: «Mine sən kən,» azama a nja ka jək-waneten mban ma a ndirigi. †²¹ Kata mata ngaroh wa nja ngatoku toku, ngam ndiri maparam ti ngarigi za-ba: «Mine sən kən ta,» ka dawən tik, ti lekwi katəf Kiristu.

Dabawəzləv mata ker micin ku fonna. ††

†† 6:16 Exo 33:20; Dir 104:2; Zan 1:18; Kol 1:15; 1Za 4:12
††† 6:17 Dir 62:11; Luk 12:15, 20; Zak 5:1 ††† 6:19 Mat 6:20 § 6:20 1:4; 6:4; 2Ti 1:14 †† 6:21 micin fonna: Gal 6:18

2 Timote

Jem a lib derewel cah

Derewel cah, derewel ma səray, Pol mata lalaben a Timote. Mandala tik, sin ane je fərsəna ta liblay Roma. A lalab derewel cah ka vəlen bərəs a Timote. A ngaren ka va gibik a kəzəd tik manja həl weli, aza a ngaren ka jəkwaneten labar ma duze a tala Yesu a ndirigi, baw ka ngəz ta. A ngaren dère ka kaw talan tik ninek ninek a nja tik (bawama 1–2).

Pol a ləwa a tala kən, ndirigi ta va ka diya ta a pic, talalay ta va ka nja mbeh ka way (3:1-9).

A ngaren a Timote ka va gibik gibik lay diya kən, wa nja Pol tik ta nja ka diyu. A ngəzu ka kaw labar, sin mata jəkwanu daka sin kərti a wilin a zləra səsəray, baw ka jəkwaneten a ndirigi ko a pu. Ngam labar cah, Dabawəzləv áda ma vəleten bən a ndirigi ka lalab ta kad (bawama 3:10–4:5).

Ka way way derewel tik, Pol a ləwa a tala kən ma tədaha a talan tik. Sin ti səba katəf Yesu ninek ninek. Ama tá nja cah ndirigi pe ti ker ta kad, sin á gindik. Aza sin ti sənu, sin mbeh ka məc. A ngaren a Timote ka ya ka jani həra njod (4:6-22).

Derewel ngacah ada way way derewel kərap, Pol mata lalabu. Ti nja wa nja mbəzl ma tik. Ninek min tokon ka sləku a talan ninek ninek.

Pol a fəd Timote

1 Kata Pol, ta lalab derewel cah ka va a zləra Timote. Dabawəzləv a talan tik á mbat ka kata ka nja ka *makatəf Yesu *Kiristu. Aza ti zlən ka a zləra ndirigi, kata ka va ka cedeten labar a tala yəwən micin. Ti ngar kamatakan zaba, a va ka vəleten micin toku a ndiri ma njigi á lap a Yesu Kiristu. †

² Ta fədoh, kərti da Timote, kata mata may kahay kahay. Vay tokon Dabawəzləv ege Maday tokon Yesu Kiristu mata vəloh nja menekin, mata safi saha ku, aza mata ker micin ku fonna. ††

Pol a ngaren a Timote ka nja manja həl weli a Kiristu

³ Ta fol Dabawəzləv. Ta nja ka diya kəzəd tik a nəv ma barən wa nja dokigi mata diya ta. Yo ta folu, aza a lib dəkəb da, ta nja ka dəkəbu vudu ege pic, talan da a zlay ka hoh za dakun. Ta nja ka fol Dabawəzləv a tala ku. ⁴ Talan da a nja ka dəsəl ka tiwəd ku, aza ta may kwet, mini ka jan a hoh, nəv da ka gudum kad. ⁵ Talan da a dəsəl dère, wa nja hoh ta ca talan ka Yesu Kiristu a nəv ma takan. Ko dohoh ma wərti wərti Lowis ege moch Ewinis ti ci talan ka Kiristu daka kamatakan, aza kati sənu, hoh dère, ha ca talan ka Kiristu wa nja sinigi. ^{†6} A tala ngatoku, ta dəsəl talan ka sembe *Mid

Dabawəzləv, hoh mata janu, mandala kata mata diya zləra da a tala ku. Ta ngəzoh acin, sembe, Mid Dabawəzləv mata vəloh toku, a njá ka cu wa nja kən

† 1:1 1Ti 2:7 †† 1:2 Timote: 1Ti 1:2; 1Ko 4:17 ‡ 1:3 Fil 3:5; 1Ti 1:5 †† 1:5 Kmy 16:1

kahay kun, ma diya kəzəd a sin. ^{†7} A ləma Mid Dabawəzləv, Dabawəzləv mata vəl tokon, a ca tokon ka ma pərət kun. A nja ka vəl tokon sembe ka diya kəzəd azal ba, a nja ka vəl tokon sembe ka may cala tokon, aza a nja ka zleb tokon, hidi ka kaw talan tokon ninek ninek. ††

⁸ Mata nja wa nja ngatoku, weli ta njá ka həloh ka ced labar Maday tokon *Kiristu kun. Aza weli ta njá ka həloh a tala da kun dère, ngam kata a je fərsəna. Hati sənu, kata a je fərsəna a wacah, a tala ta nja ka ced labar Kiristu a ndirigi. Aza ko ha va ka sa beni a tala Nawər Menekin wa nja kata ta su cah dère, ma say kən ku səb. Ma su a sembe, Dabawəzləv ta va ka vəloh. ††

⁹ Dabawəzləv ti bit tokon, aza ti wəla tokon ka nja ka ndiri tik. Mata bit tokon, a bit tokon a tala kəzəd menekin, hidi mata diyu dakun. Ti bit tokon, ngam sin ti bənu ka diya wa sin, aza ti may ka diya tokon menekin. Ti diya tokon menekin tik toku áka Yesu Kiristu za, daka talalay a tətər kese kun. ^{†10} Tá nja cah, Yesu Kiristu mata yaha a talalay za acin, Dabawəzləv ti daf tokon menekin tik toku kpay kpay kad ba. Yesu Kiristu áda ma bit tokon. Ti bəren ngaz a məc ka wəla ba, a kəz baba kun. Aza ti daf tokon micin mangar a way kun áka Nawər Menekin za. ††

^{†11} Yo Dabawəzləv ti ted ka ka *makatəf Yesu ka va, ka cedeten Nawər Menekin toku a ndirigi, aza ka va ka jəkwaneten kən. ^{††12} Aza a tala Nawər Menekin ta cedu

‡‡ 1:6 1Ti 4:14 ††† 1:7 Rom 8:15 ††† 1:8 2:9; Rom 1:16 § 1:9 Efe 2:8-9; Tit 3:5 §† 1:10 Zan 1:14; Tit 3:6; məc ege micin: 1Ko 15:20, 55, 57; Hib 2:14-15 §†† 1:11 1Ti 2:7

toku, ta sa beni. Ama nep ta pæræt ka buwen dawøn kun. Ngam kati sæn hidi, ta ca talan a nin cah, aza kati sænu, sembe tik dâha ka pu kæzæd tik mata wël ka a zlæra, kúlá ka pic, Dabawæzlæv ta va ka bas kita.

¹³ Yo kærti da, labar ma duze, kata mata vëlöh a zlæra, ma kawu zlæra sæsæray, aza ma jækwaneten a ndirigi kap kap wa nja hoh mata zlimi a zlæra da. Ka kæzæd, hoh ta nja ka dïyu toku, ma ca talan ka Kiristu, aza ma may cologi dere. Min tokon ma nja á lap a Kiristu, Kiristu a nja ka zleb tokon ka dïya wa sin. ^{†14} Labar menekin, Dabawæzlæv mata vëlöh a zlæra toku, ma kawu zlæra sæsæray a sembe Mid Dabawæzlæv ta kæsäm tokon. ^{††}

¹⁵ Yo kærti da, hati sænu, ndiri kæräp ta liblay Azi ti ker kigi kad ba. Ko Figel ege Hermegen ta daba tan, ti ker kigi kad ba dere. ^{†16} Gara ndiri tane ida Onezifor wær, Dabawæzlæv mata saf saha tan ka væleten menekin. Ngam kepic kepic a lib kæzæd da, Onezifor tik ti zleb ka a lay bæræs. Kata mata nja a je færsæna, pæræt a hælen ka nja manja saf ka dakun. ^{††17} Aza mata tædaha a liblay *Roma za má, ti gær ka kazaway. Ti gær ka, gær gær, aza ti jan ka. ¹⁸ Yo, hati sænu dere wa nja mata zleb ka a liblay Efez. Ácah Dabawæzlæv mata saf saha tik aza mata dïyen menekin a Onezifor toku a pic, ta va ka bas kita ndirigi.

Pol a ngaren a Timote ka dïya kæzæd Kiristu a næv ma takan

2 Gara na ku kærti da, a bæræs kad ka katæf Kiristu. Menekin Dabawæzlæv, hidi mata jan tokon áka Yesu *Kiristu za, a va ka zleboh. ² Hati sæn kæn, kata mata jækwanoh a gibe ndirigi pe. Kæn hoh mata jækwanu toku, ma jækwaneten a ndiri ma nja ka kawu kæzæd a zlæra sæsæray, aza ma va ka tædigi gæga ka jækwaneten a celen tan. ^{††}

³ Ko beni ti janoh, ma say kæn ku sæb, wa nja ndiri maparam ta nja ka sa ta. Ma bæræs kad ka kæzæd Yesu Kiristu, wa nja soji ta nja ka bæræs kad ka lay læm. ⁴ Hati sænu, gara soji ta lib læm wær, a dasl talan ka kæn ta zal kun. A nja ka may ka dïyay kæzæd tik ka va gibik gibik, maday tik ka folu. ⁵ Hidi ma nja ka sla ma bærta bærta dere, a nja ka si wa nja mata ngareten ka si. A si wa nja mata ngareten kun wær, a jan mazlæn kun. ^{††16} Aza hidi ma nja ka biz wa sin dere. A nja ka hælây kæzæd tik a lay bæræt gbok gbok, di ka jan ka ham kæn lay bæræt tik pæpæla ka ndiri ma tem. ⁷ Yo a bæn a tala labar, kata mata cedoh toku, aza Maday tokon Kiristu a va ka vëlöh ndukun talan menekin ka zlimi kæni toku kæräp ninek ninek.

⁸ A dasl talan ka Yesu Kiristu ta ka sæban bay *David. Dabawæzlæv ti mbælah a civi za wa nja Nawær

† 1:13 1:5; 1Ti 1:10 †† 1:14 1Ti 6:20 ‡ 1:15 4:16 †† 1:16 Onezi-
for: 4:19 †† 2:2 1Ti 1:10; 4:14 ††† 2:5 4:7-8

Menekin mata ngar. Nawær Menekin toku ada ta nja ka cedeten a ndirigi, ^{†††9} aza ta nja ka sa beni a tala tik. Ti jaw kigi wa nja mahæl. Ama gara labar Dabawæzlæv wær, hidi ma tæd gæga ka jaw tik sæka kad da dakun. ^{§10} A tala ngatoku, ta bæræs kad ka sa beni pana pana. Ta bæræs kad, ngam ta may ndiri, Dabawæzlæv mata mbat ta, ka jani bit micin tan áka Yesu Kiristu za dere, aza ka jani miseh maday mangar a way kun. ^{§†}

¹¹ Labar ta va ka cedoh toku, ninek hidi ka slæku a talan:

Hidi ti mæc tokon tete Kiristu wær,
hidi a va ka nja tokon a vere tete sin dere. ^{§††}

¹² Hidi ti bæræs tokon a lib beni wær,
hidi a va ka nja tokon ka bay tete sin.

Yo, aza dere, min tokon ti ngar, hidi sænu dakun,
sin dere a va ka ngar, a sænây hini dakun. ^{§†}

¹³ Ko min tokon ti buwen dawøn,
sin a va ka bu dawøn sæka dakun.

Ngam sin ti læwa ma wær,
a nja ka dïyu kap kap wa nja sin mata ngar. ^{§††}

¹⁴ Labar kata mata cedoh toku kæräp, ma dasleten talan a ndiri Ekilesiya ninek ninek. Aza ma ngæz ta a gibe Dabawæzlæv, ka nja manja gabæzigi a tala ma pana pana. Gabæz tan toku a zleb ndirigi ko kedirek kun. A nja ka ngav nja ndiri ma nja ka zlim ta azal ba. ^{§†15} A dïya kæn ninek ninek a sembe ku kæräp, Dabawæzlæv ka foloh. Ma ced labar ma duze a katæf tik a ndirigi, aza ma hæl kæzæd ku wa nja hidi mangar weli a hælen a kæzæd tik, ta nja ka dïyu dakun. ^{§†16} Gabæz ma hirre mangar a sligi a labar Dabawæzlæv kun, a njá ka yæku kun. Ndiri ma nja ka yæki ma ma hirre toku, zaya zaya a va ka lekwi nja tan menekin ta gibe Dabawæzlæv. ^{§†17} Ngam gabæz tan toku a nja ka ngav nja ndirigi, wa nja mbælah ma nja ka pæræn ka va donu donu. A daba ndiri, ma nja ka jækwaneten labar ma ngav ngav toku a ndirigi, Himene ege Filet a nin. ^{§†18} Ndiri toku ti ker katæf ma duze kad ba. A nja ka ngarigi: «Min tokon ti mbælah ka mæc za ta.» Ta nja ka læwigi wa toku, a va ka ngavi nja ndiri ma ci talan ka Kiristu. ¹⁹ Ama ko ta nja ka læwigi wa nja ngatoku, nep a def næv Dabawæzlæv kun. Labar Dabawæzlæv ti mbæd wa nja dædæka pay, mangar a kæz kun. Ane ka dædæka pay toku ti lalab tegi a nin: «Maday tokon Kiristu ti sæn ndiri tik.» Aza ti lalab ta dere: «Ko nayi ma ngar: "Kata hidi Kiristu," ma ta ker dïya ma ngav ngav kad.» ^{§§§}

²⁰ A læma, a lib je hidi maday, siwili ma ndæn ndæn ta kæn pana pana dâha. Siwili ma bisl bisl ta melenge dâha, bæw siwili ta masa. Aza siwili ma ndæn ndæn ta hæzæb dâha dere. Siwili maparam ka sek kæn menekin

††† 2:8 Rom 1:3-4; 1Ko 15:4 § 2:9 1:8; Efe 3:1; Fil 1:12-14
§† 2:10 Rom 5:2; Kol 1:24 §†† 2:11 Rom 6:8 §† 2:12 Mat 10:32-33;
Rom 5:17 §†† 2:13 Rom 3:3-4 §† 2:14 1Ti 1:3-7; 6:4; Tit 3:9 §† 2:15
1Ti 1:10 §§† 2:16 1Ti 1:4 §§† 2:17 Himene: 1Ti 1:20 §§§ 2:19 Nom
16:5; Zan 10:14

a nin, siwili maparam ka sek kən hirre a nin. ^{†21} Ko nayi ti ker diya ma ngav ngav kad ba, wa nja kata mata nəf ta titoku wər, a va ka nja wa nja siwili menekin, ta nja ka seki kula kən a nin. Hidi tik a va ka nja ka hidi Dabawəzləw, aza Dabawəzləw a va ka bawu ka diya kəzəd tik a sin. A va ka təd gəga ka diya ko kəzəd menekin siki. ^{††}

²² Yo ta ngaroh, mendired ma nja ka bebed hidi ka na gawla, ma keru kad. A bərəs kad, ma diya kən ku wa nja Dabawəzləw ta may. Ma cay talan ku ka Kiristu, ma may cologi, aza ma nja nja menekin tete ndirigi. Hoh a talan ku, lap a ndiri kərap, ma nja ka ci talan ka Maday tokon a nəv ma barən, hine diyu wa sin. ^{‡23} Gabəz mangar pala madaba ma ege talan a sən kun, a njá ka fi ma ku a nin kun. Hati sənu, gabəz toku á nja ka da slakam ma ngav ngav. ^{‡‡24} Gara hidi ma nja ka həl kəzəd Maday tokon Kiristu, a gabəz ege hidi dəkun. A nja ka zlər ndin mis a ndiri kərap. A nja ka jəkwaneten kən a ndirigi a ndukun talan menekin, aza a nja ka bərəs tete ndirigi dère. ^{‡‡25} Ndiri ma nja ka gəri ma tik, a nja ka ngəz ta a ma menekin ka zlebeten, ngam ko pic takan Dabawəzləw a va ka zləreten katəf səka, ka buwi nəv tan za, ka jan ka səni labar ma duze acin vu, ásəd. ^{‡‡26} Ti zlebeten wa toku wər, ndukun talan tan a va ka zlər, aza a va ka bitigi a lib zləra *Gudul za. Ngam Gudul ti ngav ndukun talan tan zaba ka diyi kən, sin ta mayu.

Talalay ta va ka nja mbeh ka way, ndirigi a va ka diyi kən sey na talan tan á gindik

3 Labar ta va ka cedoh toku, ta may hoh ka sləku a talan ninek ninek. Talalay ta va ka nja mbeh ka way, nja ma saha saha a va ka yaha. ^{‡‡2} A pic tik, ndirigi a va ka may ta ko nayi ka diya kən sey na talan tik á gindik. A va ka diyi mendired ka gənan, a va ka diyi pəla pəla, a va ka kafi talan, a va ka ri Dabawəzləw, aza a va ka zlimi ma ndiri ma mbu ta dəkun. A ngareten soko a ndiri ma vəleten kən kun. Kula kən ma ya a zləra Dabawəzləw za, a va ka ca ta ka kən kahay. ^{§3} A va ka jəni tala həra tan a ndirigi, aza a va ka safi saha celen tan kun. A va ka zəmi madaba celen tan. Ndukun talan tan a va ka nja toy toy. A va ka gəri ma njod njod, aza a va ka mayi ka diya kən menekin ko kedirek kun. ⁴ A va ka jozli ma. A va ka bənigi á bən ka diya kəzəd tan kun. A va ka mayi gəl talan kazaway. A va ka mayi kən ma va ka bebel nəv tan day ka Dabawəzləw. ⁵ Ndirigi a va ka saf ta wa nja a səbi katəf Kiristu duze. Ama sinigi a talan tan a va ka may ta, *Kiristu ka diya kən a sembe tik ka zlamad nəv tan za dəkun. Yo ta cedoh kərti da, sesin ndiri mada ngatitoku, ma ceh kəsəm ku a sinigi. ^{§†6} Ko səbacah, ndiri maparam ta daba tan a

† 2:20 Rom 9:21 †† 2:21 3:17 ‡ 2:22 1Ti 6:11 †† 2:23 2:16 ‡‡ 2:24 1Ti 3:3; Tit 2:7-8 ‡‡† 2:25 1Ti 2:4 ‡‡‡ 3:1 1Ti 4:1; 2Pi 3:3;

nja ka jemigi ida ndirigi. A nja ka bebedi wərti ma kef kef ka səbi dara tan. Wərti toku, wərti ma nja ka diyi *ma ngav ngav kazaway, aza ma nja ka diyi kən pana pana, nəv tan ta may. ^{§†7} A nja ka may ta ka jəkwaneni kən kepic kepic, ama ndukun talan tan gəc ka səni ma ma duze. ⁸ Ndiri ma nja ka bebedi ndirigi wa toku, a nja ka salarigi ka yək ma ma duze, wa nja ndiri ta vina cekw zlim tan Zanes ege Zambires ma salari ma *Moyiz. Ndiri ngatoku, ndukun talan tan na bən dāha baba kun, aza ca talan tan, mata ca ta ka Dabawəzləw, ti mbad ka kən kahay. ^{§†9} Kəzəd tan ta nja ka diya ta toku a va ka lekw. Ngam kən ta nja ka diya ta wa nja ngatoku, ndiri kərap a va ka sən ta á nin za, ndukun talan tan da dəkun. Ndaz tan a va ka far a gbəmgbalay, wa nja ndaz Zanes ege Zambires kamatakan.

Labar Dabawəzləw a nja ka zlebeten a ndirigi ka nji nja menekin

¹⁰ Gara na ku Timote, hati diya kəzəd, aza hati jəkwaneten labar a ndirigi wa nja kata. Nja ku ege bən ku wa nja na dā. Hati ca talan ka *Kiristu, hati bərəs a dāba ndirigi, aza hati may ta wa nja kata. Hati bərəs ka katəf Kiristu, ^{§†11} aza hati sa beni, baw hati nja saha saha dère wa nja kata. Hayin, hati sən kən ma tədaha a talan da a liblay Antiyos, a liblay Ikoniya baw a liblay Listəra. Hati sən beni, ndirigi mata diya kigi a nin. Ama Maday tokon Kiristu ti bit ka a lib beni titoku za kərap. ^{§†12} Yo beni, kata mata su toku, məla kən kun. Ko nayi ma nja á lap a Yesu Kiristu, aza a diya kən wa nja nəv Dabawəzləw ta may, a va ka təl katəf beni toku dère. ^{§†13} Gara ndiri ma nja ka diyi ma ngav ngav, aza ma nja ka kəbi ndirigi, ma ngav ngav tan a va ka fəfəl ka va gibik gibik. A va ka kəbi ndirigi, aza *Gudul a va ka kəb ta dère.

¹⁴ Gara na ku wər, labar ma duze hoh mata jəkwanu, aza hoh mata yəku a nəv ku kərap, ma kawu zləra səsəray. Hoh a talan ku hati sən ndiri ma jəkwanohi kən titoku. ^{§§†15} Mandala hoh kərti gawla a wilin, hati sən labar ta lib deftere Dabawəzləw zaba. Labar hoh mata zlimi toku ti təd gəga ka dafəh katəf, hoh ka jan bit micin ku. Hidi ma ca talan ka Yesu Kiristu a va ka jan micin toku. ^{§§†}

¹⁶ Labar kərap ta lib deftere Dabawəzləw, Dabawəzləw áda ma vəleten bən a ndirigi ka lalab ta kad. Labar tik a nja ka zlebeten a ndirigi, ka səni ma ma duze, ka səni ma ngav ngav tan, aza ka buwi nəv tan za. Aza a nja ka jəkwaneten ka diya kəzəd wa nja Dabawəzləw ta may.

¹⁷ Labar Dabawəzləw a diyu wa toku, ngam ndiri ma

1Za 2:18; Yah 18 § 3:2 Gal 5:19-21 §† 3:5 Mat 7:15, 21; Rom 2:19-20; Tit 1:16 §†† 3:6 Tit 1:11 §‡ 3:8 Exo 7:11, 22; 8:3, 14; 1Ti 6:4-5 §†† 3:10 Rom 16:24; 1Ti 1:5 §† 3:11 Kmy 13:50; 14:5; 14:19; sa beni: Dir 34:20; 2Ko 11:23-29 §† 3:12 Mat 16:24; Zan 15:20; Kmy 14:22; 1Te 3:3 §§† 3:14 2:2; 1Ti 1:10 §§‡ 3:15 Zan 5:39; Rom 15:4; 1Ti 4:13; 2Pi 1:21

væli talan tan a zləra Dabawəzləv ka njigi ka ndiri ma səb səb, mangar kən kərap dāha a zləra tan na dīya kəzəd menekin ko a pu. †

Pol a ngəz Timote ka cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi

4 Yo kərti dā, ta ngəzoh a zlim Dabawəzləv, baw a zlim Yesu *Kiristu, ma va ka bas kita ndiri ta vere baw ma məc məcigi. Min tokon ti sənu, Kiristu a va ka cəbaha, aza a va ka mar lay. A tala ngatoku ta ngəzoh, ††2 hoh ka bərəs kad ka cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi. Ko a va ka may ta ka zlimi, ko a va ka may ta ka zlimi dākun, ma cedeten səb. Ma ngav ngav ta nja ka dīya ta, a njá ka boh kad kun, ma cedeten kpay kpay a talan talan, mata sən ta, aza ma ngəz tegi ninek ninek. Ma bərəs kad ka jəkwaneten kən a nəv menekin. †3 Ta cedoh, pic takan, ndirigi a va ka may ta ka yəki labar ma duze baba kun. A va ka mbati ndiri maparam pe, ma va ka jəkwaneten kən ma va a nəv tan, wa nja sini-gi ta nja ka may ta ka zlimi. †4 Labar ma duze a va ka may ta ka zlimi baba kun, a va ka buway tan ka səba mataməna dehen tan ta vina cekw. †5 Ama gara na ku, ko a lib kəzəd mi, ma njay ku ka hidi nja ndukun talan menekin. Ma bərəs a lib beni. Ma diyay kəzəd ku na cedeten Nawər Menekin a ndirigi. Aza kəzəd, Dabawəzləv mata vəloh a zləra, ma kawu zləra səsəray təd ka way way tik.

Kən ma tədaha a tala Pol

6 Gara na dā wər pic məc dā mbeh. Ta va ka lekw micin dā ka voh Dabawəzləv a sin. Ta va ka nja baba a vere wan pe dākun. †7 Kən kərap ma tədaha a talan dā, kati bərəs a lib tik. Kati sla ma bərta bərta dā, təd ka lay kəray tik. Aza ta buwen dawən a Dabawəzləv kun, kati səba katəf tik kúlá ka way way tik. †8 Yo, tá nja cah, wa nja kata mata bərəs ka dīya kən, wa nja Dabawəzləv ta may, mazlən dā a pu ka acin. A pic, Maday tokon *Kiristu, ma nja ka bas kita a katəf tik, ta va ka bas kita ndirigi, a va ka vəl ka mazlən dā dère. Mazlən tik, katá va ka janu á gindik kun, ndiri kərap, ma puwi pic cəba Kiristu toku a nəv ma takan, a va ka jan ta dère.

9 Yo tá nja cah kərti dā, a njá ka zlay talan kun. A ya njod, ma jan ka. **10** Demas ti ker ka kad ba, aza ti va tik

† 3:17 2:21 †† 4:1 Kmy 10:42; 2Ko 5:10; 1Pi 4:5 † 4:2 Kmy 20:20, 31; Tit 1:13 †† 4:3 1Ti 1:10; 4:1 †† 4:4 1Ti 1:4 ††† 4:6 Fil 2:17; 2Pi 1:14 ††† 4:7 1Ko 9:24-25; Fil 3:12-14; 1Ti 1:18

a liblay Tesaloniki, ngam sin wər a may nja ta tala hayək wacah day. Kiresenis dère ti slid, ti va tik a liblay Galat. Aza Titus dère ti slid, ti va tik a liblay Dalmati.

11 Tá nja cah, mini a Luka á gindik səray səray. Hoh ta va ka ya za, ma ngazla Markus, hine lapaha a sin. Ngam sin a va ka zleb ka kahay kahay a lib kəzəd Kiristu. †12 Kati zlən Tikikus a liblay Efez. †13 Hoh ta va ka yaha za, ma bawaku lukut cəcən dā, kata mata keru a zləra Karpus ta liblay Torowas. Aza ma bawaku defteregi, aza kana talan ku a zlay ka deftere bokula. †

14 Mbəzla maparam, zlim tik Alekisandaru, ti dīya ka ma ngav ngav kazaway. Ama kati sənu, Maday tokon a va ka nda dəwa tik a tala tireh mata dīya ka toku. †15 Hoh dère, ma kaw talan ku ninek ninek a gawla toku, ngam labar Dabawəzləv, min ta nja ka cedeten a ndirigi, a nja ka ngavetenu ndirigi za a ma ma tireh.

16 Yo ta cedoh, ci ci va dā mata wəla kigi a gibe kita, kata ka ced kən kərap kata mata diyu, hidi ma zleb ka səka ko takan dā dākun, ko nayi ti bu ka dawən. Ko mata nja wa nja ngatoku, Dabawəzləv ta njá ka kaw ta a nəv kun. †17 Ama a pic tik, Maday tokon Kiristu wər, a bu ka dawən səka dākun. Ti wan ka a dawən, ti zleb ka, kata ka mgbi fini kəzəd dā na ced labar tik a ndirigi.

*Ndiri mangar Yahudiyagi dākun kərap ti jan ka zlim ta acin. Aza a daba ndiri ma tireh mada bay donu, Maday tokon ti bit ka zaba a lib zləra tan. †18 Yo kati sənu, a lib kən ma ngav ngavigi pana pana ta tala hayək wacah, Maday tokon a va ka bit ka za. Ko kən kedirek ma va ka həl ka dā dākun. A va ka pu ka, kata ka təd ninek ninek ka lay ta maru a wəzləv. Tá nja cah acin, hidi ta fol tokon Kiristu ma mar miseh maday ko a pu. *Amen. ††

19 Ta fəd Pisisil ege zelen Akilas. Ta fəd ndiri tane ida Onezifor. †20 Gara Erastus wər, a wilin a liblay Korintu. Tirofim wər, kati keru á zal a liblay Milet, ngam a dal. †††

21 Yo kərti dā, a ya ma jan ka a wacah daka təra cəcən a tar kese kun.

Cala kini Ewibulus, Pudén, Linus, Kəlawdiya tete cala kini maparamigi kərap a fədohigi. **22** Maday tokon Kiristu mata puwəh. ¹⁸

§ 4:10 Fil 2:21; Demas: Kol 4:14; Flm 24; 1Za 2:15; Titus: 2Ko 2:13 §† 4:11 Luka: Kol 4:14; Markus: Kol 4:10 §†† 4:12 Tikikus: Kol 4:7-8 §† 4:13 Kmy 20:6 §†† 4:14 Mat 16:27; Alekisandaru: 1Ti 1:20 §† 4:16 1:15 §† 4:17 Dan 6:21; Dir 22:22; Kmy 1:8; 23:11 §†† 4:18 2Ko 1:10; Fil 1:19-20 §§† 4:19 Akilas ege Pisisil: Kmy 18:2; Onezifor: 2Ti 1:16-17 §§§ 4:20 Erastus: Kmy 19:22; Rom 16:23; Tirofim: Kmy 21:29 18 4:22 Gal 6:18

Titus

Jem a lib derewel cah

Ndiri maparam a ngarigi, mandala Pol ta lalab derewel cah, ti ficik ta a je fərsəna ta liblay Roma kad ba, a tələnay tik a nimin a liblay pana pana (1:5 ege 3:12).

Pol ti lalab derewel cah ka va a zləra Titus. Gara Titus wər, hidi ma səba katəf Kiristu ta ka səban Girek (Galat 2:3). Sin ti lah Pol ka muluk tik pana pana, aza ti nja ka celen ma zleben ka kəzəd tik menekin (2 Korintu 7:6-16). Pol ta lalab derewel cah, Titus ane liblay Kireta. Pol ti keru a nin ka zlebeten a ndiri Ekilesiya ta nin. Ngam a liblay Kireta toku, ndiri maparam daha ma nja ka jəkwaneten mban ma a ndirigi a tala səba katəf Kiristu. Pol a ngəz Titus acin ka jəkwaneten labar ma duze a tala səba katəf Kiristu, ka sən ta ninek ninek, aza ka jəkwaneten a sembe tik kərap.

Wa nja derewel cah mata wak ka dawən ka dawən:

Pol a ceden a Titus wa nja Dabawəzləv mata mbatu ka jəkwaneten labar ma duze a tala səba katəf Kiristu a ndirigi (1:1-4).

A ngaren ka mbat ndirigi ma va ka njigi ka gəbataligi a daba ndiri Ekilesiya ka zlebeten, ngam ndiri maparam daha a daba tan mangar a səbi katəf ma duze kun (1:5-16).

Pol a ngaren dere ka jəkwaneten a ndiri pana pana tane Ekilesiya ka nji nja menekin a gibe Dabawəzləv. Ka jəkwaneten a gəbataligi, a mamən wərtigi, a wəri gawligi, baw a balamigi (bawama 2).

A ngaren ka ngəz ndiri Ekilesiya ninek ninek ka nji nja menekin tete ndiri maparam. Ko hidi ti daha kpal a daba ndiri Ekilesiya, ka ngəzu ninek ninek (bawama 3).

Derewel ngacah a ləwen a Titus á gindik kun, a may ka ngəz min tokon ndiri Ekilesiya kərap ka səba katəf ma duze.

Pol a fəd Titus

1 Kata Pol, ta lalab derewel cah ka va a zləra Titus. Kata ta nja ka həl kəzəd Dabawəzləv, aza kata *makatəf Yesu *Kiristu dere. Dabawəzləv ti zlən ka ka va a zləra ndiri sin mata mbat ta. Ti may, kata ka zlebeten a ndiri toku ka ci talan ka sin, aza kata ka jəkwaneten labar ma duze a tala səba katəf Kiristu. ^{†2} Ti may ndiri toku ka sən ta, ti jani micin manja way. Mandala talalay a tətər kese kun, Dabawəzləv ti ngar zaba, a va ka vəl tokon micin manja way toku, aza Dabawəzləv a mban ma dakun. ^{††3} Pic tik mata sla kap za, ti ced labar a tala micin manja way toku kpay kpay kad. Dabawəzləv ma nja ka bit tokon ti vəl ka labar toku a zləra acin, aza ti ngar ka, kata ka va ka cedeten a ndirigi. ‡

⁴ Yo ta fədoh Titus. Hoh zlim kərti da, ngam mine ca talan a hoh ka Yesu. Vay tokon Dabawəzləv ege Yesu Kiristu ma bit tokon, mata vəloh nja menekin, aza ma ta keru micin ku fonna.

Titus a diya kəzəd a liblay Kireta ^{††}

⁵ Galamay, kati keroh a liblay Kireta toku, hoh ka pərən ma fəna kəzəd ta nin. Ta may ácah, a daba ndiri Ekilesiyagi ka liblay ka liblay, hoh ka ted gəbataligi a nin. Ma diya kap wa nja kata mata cedoh. ^{††6} Gəbataligi hoh ta va ka ted ta a daba ndiri Ekilesiya mata njigi ka kula ndirigi, mangar hidi ma nja ka ləwa ma ngav ngav a tala tan da dakun. Aza mata mari wərti takan á gindik. Wəri tan mata ci talan ka Kiristu dere, aza mata nji nja menekin tete ndirigi, ndirigi ka nja manja ngarigi ka wəri tan, a nja ka diyi kən ma ngav ngav, aza a zlimi ma dakun. ^{†††}

⁷ Gara gəbatal Ekilesiya, a nja ka həl kəzəd Dabawəzləv. A tala ngatoku, sey ka nja ka kula hidi menekin, mangar hidi ma nja ka ləwa ma ngav ngav a tala tik da dakun. Ta njá ka gəl talan tik za kun. Ta njá ka bas nəv njod njod kun. Ta njá ka nja ka hidi ma nja ka jab wəya ka kən sa kun. Ta njá ka gərəs kun. Aza ta njá ka diya mendired ka dala kun. ⁸ Muluk ma nja ka vigi ita tik, mata yək ta zləra səsəray, aza mata diyay menekin tik. Mata nja ka hidi nja ndukun talan, mata diya kən,

† 1:1 makatəf Yesu: 1Ti 2:7 †† 1:2 1Pi 1:3-5; Gal 3:6, 17-18 ‡ 1:3 3:4; pic tik: 1Ti 2:6

†† 1:4 Titus: 2Ko 2:13; zlim kərti da: 1Ti 1:2 ††† 1:5 Kmy 14:23 †††† 1:6 1Ti 3:2-7; 1Pi 5:1-4

Dabawəzləv ta may, mata mar nəv ma barən a gibe Dabawəzləv, aza tá nja ka diya mendired ka kən hidi kun dere. ⁹ Labar ma duze, min mata ceden a tala səba katəf Kiristu, mata kawu zləra səsəray. Wa toku a va ka jan sembe ka jəkwaneten labar toku a ndirigi ka vəleten bərəs, aza dere a va ka jan sembe ka tak ndiri ma nja ka gabəzigi a tala labar toku kad ka ngareten: «Hi nja ka gabəz, gabəz kahay.» [†]

¹⁰ Ndiri maparam dahagi pe, a nja ka taki ma á tak, aza a nja ka gabəzi, gabəz kahay. Gabəz ta nja ka gabəzigi, a nja ka bebedi ndirigi. Pala maday ndiri ma nja ka diyi kən mada ngatoku, *ndiri Yahudiyagi ma nja ka ngarigi ka *zla məmən kad. ^{††} ^{††11} Sese ndiri mada ngatoku, ma tak ta kad, a njá ka ker ta ka ləwigi kun. Na tan, kəzəd mangar a va a katəf tik kun, a nja ka jəkwaneten a ndirigi. Wa toku a nja ka kpali nja menekin ta lib je hidi. A nja ka diyi kəzəd mada ngatoku ka jani dala a nin. ^{††12} Ko makatəf ta ka səban tan ti ləwa a tala tan, ti ngar: «Ndiri ta liblay Kireta a nja ka mbani ma ko a pu. Sinigi wa nja kən donu ma tireh, aza masəfayigi. Sey a nja ka həzayi gadəbələk tan á gindik.» ¹³ Labar, gawla toku mata ced toku wər duze. A tala ngatoku acin, a ngəz ndiri toku aza a ndul ta ninek ninek. Ma ngəz ta ka jan ka səbi katəf Kiristu ninek ninek. ^{††14} Mataməna ta vina cekw, Yahudiyagi ta nja ka ced ta, mata ker ta kad. Aza mazuko ndiri mangar a səbi katəf ma duze kun, mata ker ta kad dere. ^{††15} Hati sənu, ndiri ma mari nəv ma barən, ko kən mi, Dabawəzləv mata tətəru, a zləra tan mbikid kun. Gara ndiri mangar a mari nəv ma barən kun, aza a ci talan ka Dabawəzləv kun, kən kərap ta nja ka dosi zləra a nin, a va ka nja ka mbikid. Ndukun talan tan kepic kepic ka diya ma ngav ngav, aza kən ta nja ka diya ta, weli a həleten kun. ^{††16} A nja ka ngarigi: «Min ti sən Dabawəzləv ta,» ama kəzəd ma ngav ngav, ta nja ka diya ta, a daf tokon, a səni Dabawəzləv kun. A nja ka gəni Dabawəzləv a kəzəd tan, aza a nja ka salari ma tik. Kəzəd menekin mata sən ta ka diya, ko kedirek da dakun. [§]

Ndirigi ka njigi a nja siki a gibe Dabawəzləv

2 Gara na ku wər, a jəkwaneten a ndirigi labar ma duze a tala səba katəf *Kiristu. ^{§†} ^{§††2} Ma ngareten a məsərigi, mata kawi talan tan ninek ninek. Mata diyi kən a katəf tik, aza mata diyi kən a ndukun talan menekin dere. Mata zeri nəv tan yac kad ka Kiristu, mata mayi celen tan a nəv ma takan, aza mata njigi ka ndiri ma nja ka bərəsigi tete ndirigi. ^{§†}

³ A ngareten a mamən wərtigi dere, mata njigi ka ndiri nja nəv ma barən a gibe Dabawəzləv. Ta njá ka

njigi ka wərti ma nja ka zəmi madabah ndirigi kun. Aza ta njá ka jabi wəya ka kən sa kun. Mata njigi azal ba ka mamən wərti ma nja ka jəkwaneten nja menekin a ndirigi. ^{§††4} A nji nja menekin wər, a va ka jəkwaneten a wərtigi ka mayi zelen tan baw ka mayi wəri tan, ⁵ ka njigi ka wərti nja ndukun talan, aza mendired ka həleten ka gəri wapah maparam kun. A va ka jəkwaneten dere ka kawi je zelen tan ninek ninek, aza ka diyaten menekin a ndirigi, aza baw ka zlimi ma zelen tan. Mata jəkwaneten wa nja ngatoku, ngam ndirigi ka njigi manja ləwa ma ma ngav ngav a tala labar Dabawəzləv. ^{§†}

⁶ Yo a ngareten a gawligi dere mata njigi ka ndiri nja ndukun talan a lib kəzəd tan ta va ka diya tegi. ^{§†7} Aza hoh a talan ku, ma nja ka hidi ma nja ka diya menekin tutu ka dafeten kula katəf menekin, aza sinigi ka səba ta. A lib jəkwan kən, hoh ta va ka jəkwaneten, ma cedeten a nəv ma takan, aza ma nja ka hidi ma nja ka ced ma a katəf tik. ^{§††8} Ma ta pakam ku mata nja ka ma ma duze, ndiri ka ci ma ku ka mban ma dakun. Hati diyu wa nja ngatoku, ndiri ma tireh ka min tokon, weli a va ka həleten, ngam a va ka jani kən, ta va ka jok tokon ma a madabah kun. ^{§††}

⁹ Balamigi dere, ko a lib kəzəd mi, mata zlimi ma maday tan. Mata diyi kən kərap wa nja maday tan ta may. Ta njá ka gabəzigi tete sin kun, ^{§§§10} aza ta njá ka həli kən tik kun. Mata diyay kən menekin tan azal ba, aza mata kawi kəzəd tan zləra səsəray a gibe maday tan. Ti diya ta wa nja ngatoku tutu wər, ndirigi a va ka sən ta, labar a tala Dabawəzləv ma bit tokon, min ta nja ka cedeten a ndirigi, kula labar menekin. ¹⁸

¹¹ A ləma, Dabawəzləv ti fara menekin tik a gbəmg-balay ba, wa nja sin ta nja ka saf saha ndirigi kərap, ka bit ta za. ¹² Dabawəzləv mata daf tokon menekin tik wa nja ngatoku za, ti ced tokon ka ker katəf ma ngav ngav kad, baw kən mendired ta tala hayək a wacah, hidi ka nja tokon ka ndiri nja ndukun talan, hidi ka diya tokon kən wa nja Dabawəzləv ta may, aza hidi ka səba tokon katəf tik a tala hayək a wacah. ¹⁹¹³ Ngam talan tokon genna ka bebel maday, hidi ta va ka bebel tokon a pic, Yesu Kiristu ta va ka daf tokon miseh maday tik, sin Dabawəzləv tokon maday, aza ma bit tokon. ²⁰¹⁴ Yesu Kiristu ti vəl talan tik meze na tokon, ka bat tokon ka *ma ngav ngav tokon kərap za, aza ka diya tokon ka ndiri nja nəv ma barən ta gibe tik. Mata diyu wa nja ngatoku, hidi ka mbad tokon ka diri ndiri tik, mangar ti zeri nəv tan yac kad ba ka diya menekin. ²¹

¹⁵ Labar kata mata cedoh titoku, a jəkwaneten a ndirigi. Ma vəleten bərəs aza ma ngəz ndiri mangar a

† 1:9 2:1; 1Ti 1:10 †† 1:10 3:9-11; 1Ti 1:3-7 † 1:10 1Ti 1:6 †† 1:11 1Ti 6:5; 2Ti 3:6 †† 1:13 2Ti 4:2 ††† 1:14 3:9; 1Ti 1:14 ††† 1:15 1Ti 1:5; Mat 15:11; Rom 14:14, 20 § 1:16 2Ti 3:5; 1Za 2:4 §† 2:1 Efe 5:21-6:9 §†† 2:1 1Ti 1:10 §† 2:2 1Ko 13:13

§†† 2:3 1Ti 3:11; 1Pi 3:1-5 §† 2:5 Efe 5:22-24 §† 2:6 1Za 2:14 §§† 2:7 1Ti 4:12; Fil 3:17 §§† 2:8 1Pi 2:15 §§§ 2:9 1Ti 6:1-2 18 2:10 3:4 19 2:12 Efe 1:4; 1Za 2:16 20 2:13 1Ko 1:7; 1Te 1:10 21 2:14 3:14; Exo 19:5; Ezé 11:20; Gal 1:4; Efe 2:10; 1Ti 2:6; Hib 13:12; 1Pi 2:9; 1Za 3:16

may ta ka yæk kun. Ma cedeten ninek ninek a sembe ku kərap, Dabawəzləv mata vəloh. A njá ka ker ndirigi ka ci labar ku ka kən kahay kun.

Dabawəzləv ti vəl tokon yəwən micin

3 Galamay, a cedeten a ndiri Kiristu gi kərap a nimin mata zlimi ma bayigi baw ndiri madəday ma mari lay. Mata diyi kən, maday tan ta may. Mata diyi kəzəd menekin dere ko a pu. ^{†2} Ta njá ka zəmi madabah ndirigi kun. Ta njá ka gəri ma kun. Mata njigi ka hidi ma tete'w ba. Aza mata diyay menekin tan a ndirigi kərap ko a pu.

³ Ko min tokon dere, kamatakan mi sənay tokon kən kun. Min ti nja tokon ka ndiri manja zlimi ma, aza mi səba tokon kula katəf kun. Min ti mbađ tokon ka bal-am mendired kənigi hirre wa nja nəv tokon mata may. Min tokon ti diyaten tireh a ndirigi, aza min tokon ti sərəh tete cala tokon dere. Ndiri maparam a ngəmi talan tete min tokon kun, aza min tokon ti ngəm talan tete sinigi kun. ^{††4} Ama pic takan, Dabawəzləv ma bit tokon ti đaf tokon menekin tik, aza ti đaf tokon dere wa nja sin ta may ndiri kərap. ^{‡5} Dabawəzləv tik ti bit tokon zaba. Mata bit tokon za toku, a tala menekin tokon, hidi mata diyu dakun. Ti saf saha tokon manja neh mazlən a nin. Ti pan tokon ka ma ngav ngav tokon kađ, min tokon ka mbu mbu ma səray tik, aza ti vəl tokon yəwən micin áka *Mid tik za. ^{‡‡6} Mid tik, Dabawəzləv ti vəl tokon zlan a dawən áka Yesu *Kiristu ma bit tokon za. ^{‡‡7} Ti vəl tokon menekin tik toku, min tokon ka mbađ tokon ka ndiri ma kap ta gibe tik, aza hidi ka jan tokon micin manja way ta zləra tik, hidi ta đer talan tokon genna a nin. ^{‡‡†}

† 3:1 Rom 13:1-7; 1Pi 1:13-17 †† 3:3 1Ko 6:11; Efe 5:8 ‡ 3:4 1:3; 2:10-11; 1Ti 1:1; 2:3; 4:10; Tit 3:6 ‡† 3:5 Zan 3:5; Rom 6:4; Efe 2:8-9; 5:26; 2Ti 1:9; 1Pi 1:3 ‡‡ 3:6 Rom 8:9-16; 1Ko 6:11; Gal 5:25; ma bit tokon: 2:13; Fil 3:20; 2Ti 1:10; Tit 3:4; 2Pi 1:11; 1Za 4:14 ‡‡† 3:7 Rom 3:24

⁸ Labar kata mata cedoh toku labar ma duze. Ta may hoh ka jəkwaneten a ndirigi ninek ninek. Ma jəkwaneten labar toku, ngam ndiri ma ci talan ka Dabawəzləv ka diyi kəzəd menekin ko a pu. Sin ada labar menekin ma va ka zlebeten a ndirigi. ⁹ Ndiri ma nja ka gabəzi gabəz kahay, kana ha fi ma ku a nin. Ko ti tar ka gabəzigi a tala dehen tan ta vina cekw, ko a gabəzigi aza a slakamigi a tala *mazuko Yahudiyagi, a njá ka fi ma ku a nin kun. Ngam gabəz tan ta nja ka gabəzigi toku a zleb ko kedirek kun, a nja ka gabəzi, gabəz kahay. ^{‡‡‡ §10} Hidi ma va ka da gabəz a daba ndiri Ekilesiyagi ka kpal ta za, a ngəzu. A zlimi dakun wər, ma ngəzu a nimin. A zlimi dakun dere wər, ko kən mi ta njá ka lap hini a sin baba kun. ^{§††11} Hati sənu, sese ndiri mada ngatoku ti lekwigi ka kula katəf menekin. Ma ngav ngav ta nja ka diya ta, a nja ka fiyi talan tan ka kita.

Pol a way labar tik acin

¹² Ta may ka zlənay Artemas akun Tikikus ka vay a zləra ku. Ta vay za, ma ya njođ a pic tik, ma ya jan ka ane liblay Nikopolis. Kati may ka va ka nja a nin a təra cəcən. ^{§††13} Alkali Zenas baw Apolos ta va ka slid ka vigi muluk, ma mbateten kən ham a gabal, aza ma vəleten kən kərap mata may ta. ^{§††14} Ta may ndiri ta Ekilesiya pana pana ka jəkwan ta dere ka diyi kəzəd menekin ka zlebeten a ndiri mangar kən tan da dakun. Ti diya ta wa toku, nja tan ta gibe Dabawəzləv a va ka nja ka kən kahay kun. ^{§††}

¹⁵ Ndiri kərap ta zləra da a wacah a fəđohigi. Cala kini ma ci talan ka Yesu Kiristu ta watitoku, mine fəđ ta dere.

Dabawəzləv mata ker micin ku fonna.

‡‡‡ 3:9 1:10-16 § 3:9 1:14; 1Ti 1:4 §† 3:10 Mat 18:15-17 §†† 3:12 Tikikus: Kol 4:7-8 §† 3:13 Apolos: 1Ko 1:12 §†† 3:14 2:14; 2Ko 8:8-9; Gal 5:22; Efe 4:28; Kol 1:10

Filemon

Jem a lib derewel cah

Mandala Pol ta lalab derewel cah, pala maday ndirigi a ngarigi, sin ane je fərsəna ta liblay Roma. Aza ndiri maparam a ngarigi, sin ane je fərsəna ta liblay Efez, akun ta liblay Kaysariya. Ka dawən tik acin ka tep ta a liblay Roma.

A lalab derewel cah ka va a zləra Filemon. Ndiri maparam a ngarigi, je tik ane liblay Kolosi, ngam ndirigi, Pol ta nja ka nəf ta a lib derewel cah, a nəf ta dere a lib derewel mata lalabeten a ndiri Kolosi. Gara Filemon wər, sin hidi maday, a mar balamigi. Balam maparam, Onesim, ti si tik aza ti təd a zləra Pol a liblay Roma. Pol ti zleben ka ca talan ka Yesu, aza tá nja cah a mayu kwet. A may ka zlənu acin ka va a zləra maday tik, mətá lalab derewel ngacah ka vəlen a zləra, ngam maday tik ka diyen beni kun, aza ka pəm za đakun dere. Ngam mandala tik, balam ti si tik wər, a va ka jan ma maday.

A lib derewel cah a ngaren a Filemon ka yək Onesim wa nja sin ta nja ka yək Pol a talan tik. Ama a may ka ngaren a sembe đakun, a dəkəbu á dəkəb. A ceden, sin mata ca talan ka Yesu duze, ninek sin ka may Onesim toku səb wa nja gelemn acin.

Yo, a lib derewel ngacah, Pol a ngəz min tokon ma ca talan ka Kiristu kərap ka wel hidi á wel ka yək kun, ka yək ko nayi a nəv menekin.

Pol a fəd Filemon

1 Kata Pol baw galamay tokon Timote, mine lalab derewel cah ka va a zləra Filemon. Kata Pol ane je fərsəna a tala Yesu *Kiristu. Mine fədoh, hoh Filemon, ngama kini menekin baw ma nja ka həl kəzəd wa nja na kini. ^{†2} Mine fəd ndiri Ekilesiyagi dere ma nja ka lapi-gi ane ita ku ka voh Dabawəzləv. Mine fəd Apiya galamay tokon ma wərti wərti. Aza mine fəd Arsip dere, cala kini ma həl kəzəd baw ma bərəs a lib beni wa nja na kini. ^{††3} Vay tokon Dabawəzləv ege Maday tokon Yesu Kiristu mata vəl hini nja menekin, aza mata keri micin hini fonna.

⁴ Galamay, kepic kepic ta nja ka fol Dabawəzləv a tala ku. Aza ta nja ka dəkəbu, ta nəf zlim ku a nin dere. Ta fol Dabawəzləv a tala ku, ^{†5} ngam kati zlimi, ha may ndiri Dabawəzləv kwet, aza hati ca talan ka Maday tokon Yesu a nəv ma takan. ^{††6} Hidi ti lap tokon kađ ba ngam hidi a ca tokon talan ka Kiristu. Ta dəkəb Dabawəzləv, nja tokon á lap toku ka zleb tokon ka sən menekin kərap, Dabawəzləv mata điya tokon a tala Kiristu ninek ninek. ^{††}

⁷ Galamay, kata mata zlimi za, ha may cologi, nəv đa ti gudum, aza kati bebel. A tala mi, hati gudum nəv ndiri Dabawəzləv gi. ^{†††}

Onesim, balam Filemon

⁸ Yo wa nja hoh ta may ndiri Kiristu toku, tá nja cah ta dəkəboh, hoh ka diya kən maparam. Kata makatəf Kiristu, aza kati təd gəga ka ngaroh, hoh ka diya kən, ta va ka ngaroh toku. ^{†††9} Ama ta ngaroh a sembe, hoh ka diya kən toku kun. Ta dəkəboh á dəkəb, ngam hidi a may kəsəm tokon. Kata Pol məsər hidi, aza ta nja cah, kata a je fərsəna a tala Yesu Kiristu, ^{††10} ta coh zləra a tala Onesim. Sin ti mbađ wa nja kərti đa, ngam ti ca talan ka labar Kiristu, kata mata ceden a je fərsəna a wacah. ^{†††11} Kamatakan, hin mata nja a sin, a həl kəzəd ko kedirek kun. Ama tá nja cah, wa sin baba kun. A va ka zleboh acin wa nja sin ta nja ka zleb ka.

¹² Talan kini ti va a sin, ama ta zlənay ka vay a zləra ku. ¹³ Wa nja ta nəp a je fərsəna a wacah a tala Nawər Menekin, kati may kwet, mine ka nja a sin, sin ka zleb ka meze na ku. ^{†††14} Ama ta may ka keru a wacah manja nehoh a zakay kun, ngam ta may ka ngaroh a sembe, hoh ka diya ka menekin kun. Ta may hoh ka bənu ka diya ka menekin a zləra ku. ^{††}

¹⁵ Kadakun sin mata keroh kađ a zakay toku, Dabawəzləv á may wa sin vu, ásəd. Aza ta vay ita za acin, hi va ka nja a sin ko a pu. ¹⁶ Ama tá nja cah, sin wa nja balam baba kun, a va ka zleboh day za acin. Ti mbađ ka kula galamay tokon. Na đa, ta mayu kahay kahay, ama ta cuko ha va ka mayu day za ka kata. Ha

† 1:1 Timote: 1Ko 4:17†† 1:2 Rom 16:5; Arsip: Kol 4:17† 1:4 Rom 1:8†† 1:5 1Te 3:6†† 1:6 Fil 1:9; Kol 1:9-10††† 1:7 Rom 12:10; 2Ko 7:4; Hib 13:1

††† 1:8 1Ti 6:1-2§ 1:9 baray: 1; Efe 3:1§† 1:10 Onesim: Kol 4:9; kərti đa: 1Ti 1:2§†† 1:13 Fil 2:30§† 1:14 2Ko 9:7; 1Pi 5:2

va ka mayu wa nja hidi ta nja ka may balam á gindik kun, ama wa nja golomocoh ma sɛba katɛf Maday tokon Kiristu. †

¹⁷ Hati ca ka wa nja ngama ku wɛr, ma yɛk gawla cah zlɛra sɛsɛray wa nja hoh ta nja ka yɛk ka. ¹⁸ Ko a diyoh kɛn mi, ko dɛwa ku a zlɛra tik, ma nehu ane zlɛra dɛ. ¹⁹ Ta lalab labar ngacah a zlɛra dɛ ka cedoh, kata Pol á va ka yabohu kɛn, hoh ta sɛba gawla toku. Ama ta bɛn wɛr, talan ku a zlay kese kun ka micin Kiristu hoh mata janu á zlɛra dɛ za. A tala ngatoku, ha va ka nga weli a kata. †²⁰ Yo galamay, ta dɛkɛboh, a diya ka menekin a tala Maday tokon Yesu, ma yɛk gawla toku zlɛra sɛsɛray. A gudum nɛv dɛ, ngam mine sɛba katɛf Kiristu a hoh á lap.

† 1:16 1Ko 7:22; 1Ti 6:2 †† 1:19 1Ko 16:21

²¹ Kata mata lalaboh derewel cah, ngam kati sɛnu, ha va ka diya kɛn, kata mata cedoh. Aza kati sɛn dɛre, ha va ka diya kɛn tik day za wa nja kata mata dɛkɛboh.

²² Yo, ta dɛkɛboh dɛre, a diya ka lay wan kad, ngam ta bɛn wɛr, Dabawɛzlɛv a va ka zla wɛla ka dɛkɛb hini wa nja hin ta dɛkɛbu ka ficik kigi a je fɛrsɛna kad. Ta ficik kigi kad, ta va ka vay ka hizl hini.

²³ Ngama dɛ Epafɛras a fɛdoh. Mini a sin a je fɛrsɛna a wacah a tala Yesu Kiristu. †²⁴ Markus, Aristarku, Demas baw Luka, cala dɛ ma hɛl kɛzɛd Kiristu, a fɛdohigi dɛre. ††

²⁵ Maday tokon Yesu Kiristu mata ker micin hini fonna. ††

‡ 1:23 Epafɛras: Kol 4:12 †† 1:24 Markus: Kmy 12:12; 2Ti 4:11; Aristarku: Kol 4:10; Demas ege Luka: Kol 4:14 †† 1:25 Gal 6:18

Hibiru

Jem a lib derewel cah

Gawla ma lalab derewel cah, hidi tik səban Yahudiyagi, aza a ca talan ka Yesu Kiristu. Gara zlim tik wər, hidi ma sən tik dā dakun. Ndiri maparam a nja ka ngarigi sin Pol, akun Luka, akun Apolos, akun Silas ta.

Gara derewel cah wər, a lalabeten a ndiri Hibiru, a nja na ngar, a lalabeten a ndiri Yahudiyagi. Ndiri toku ti buwi nəv tan za kamatakan ka ca talan ka Yesu Kiristu, aza ti yəki Yesu ka nja ka ma bit ta. Ama ndiri maparam mata tar ka diyaten tireh a tala ta ci talan ka Yesu, a gər ka cəbay tan a zal zal, ka diyay mazuko Yahudiyagi tan, wa nja Moyiz mata cedeten kamatakan. A tala ngatoku, gawla toku mətá lalabeten derewel cah acin ka cedeten ka bərasigi kad ka katəf Yesu Kiristu a nəv ma takan. A ngareten ninek ninek, wa nja Yesu Kiristu mata day ka mazuko tan kərap. Sin a talan tik baw kəzəd tik mata diyu meze na tokon, day ka mazuko mata səba ta kamatakan. Yesu toku sin ma bit ndirigi duze duze.

Wa nja derewel cah mata wak ka dawən ka dawən:

Gawla ma lalab derewel cah a ləwa a tala mazlən Dabawəzləw gi, aza a ngar, Yesu wər, day ka sinigi, sin Kərti Dabawəzləw (1:1–2:18).

A sla Yesu a Moyiz, aza a ngar Yesu day ka sin. Ndirigi, Moyiz mata ngazla ta a liblay Ezip za, a jani nəp menekin ta zləra Dabawəzləw kun, ama ndiri ma yəki labar Yesu ka səba katəf tik, a va ka jani nəp menekin ta zləra Dabawəzləw toku (3:1–4:13).

A sla Yesu a mangarama maday ta je Dabawəzləw. Gara Yahudiyagi wər, hidi ti may ka lap tete Dabawəzləw, sey mangarama ka faten kən soston a Dabawəzləw a zakay. Tá nja cah acin wa sin baba kun. Yesu a talan tik ada mangarama tokon maday, ma nja ka lap tokon tete Dabawəzləw kad. Sin day za ka mangaramagi ma nja ka diyi kəzəd mazuko, ngam a nja ka məcigi. Yesu na tik a məc kun, sin mangarama ta gibe Dabawəzləw səb ko a pu (4:14–7:28).

Gawla ma lalab derewel cah a ngar dere, lap, Yesu ta nja ka lap tokon tete Dabawəzləw kad toku, kula lap menekin day za ka lap ta vina cekw, ngam lap toku, Yesu ti vəl zlim bebiz tik, hidi ka lap kad tete Dabawəzləw (8:1–9:22).

Gara bebiz Yesu wər, menekin tik day ka bebiz kən soston dere. Mangaramagi a nja ka fateten kən soston a Dabawəzləw ka wan ka wan, ka zer ma ngav ngav ndirigi kad. Ama Yesu ti vəl talan tik ka məc cəb takan á gindik, aza ti kəray. Hidi digbe bebiz tik toku, ada hidi mətá jan zer ma ngav ngav tokon kad a gibe Dabawəzləw ko a pu (9:23–10:39).

Gawla toku a ngareten a ndiri Hibirugi wa nja ndiri ta kamatakan mata ci talan ka Dabawəzləw ninek ninek, ngam ti sən ta, kən Dabawəzləw mata ngar ka diya, a va ka diyu duze (bawama 11).

A ngəz ndirigi ka ci talan ka Dabawəzləw wa nja ndiri ta kamatakan toku mata ca ta ko a lib beni. A ngareten ka bərasigi kad ka katəf Kiristu, aza ka nji nja menekin ma va a nəv Dabawəzləw (bawama 12 ege 13).

Hin ti may ka zlimi derewel Hibiru cah ninek ninek wər, hine janga labar a tala Moyiz, Mangarama ta je Dabawəzləw, *Zla wəla həza ege Mabəla na voh Dabawəzləw a zakay ane ka .

Dabawəzləw a ləwa tokon áka pakam Kərti tik Yesu kad

1 Kamatakan Dabawəzləw ti ləwatan a doku tokon cəb pe. A ləwatan áka pakam *makatəf tegi kad ma nja ka cedeten labar tik a ndirigi. Dabawəzləw mata ləwatan a doku tokon titoku, a ləwatan a katəf pana pana. 2 Tá nja cah acin, talalay mata nja mbeh ka way, ti ləwa tokon acin áka Kərti tik za. Dabawəzləw mata va ka tətə talalay kərap, a tətəru áka Kərti tik toku za. Aza Kərti tik toku dere, Dabawəzləw ti tedu, ka mar kən

ta talalay cah kərap acin. †3 Kərti tik toku a nja ka daf tokon, miseh maday Dabawəzləw dāha a tala tik. Aza sin dere wa nja Dabawəzləw a talan tik. Ləwa ta pakam tik a ndəv ka lay kahay kun. Ləwa toku a nja ka kaw kən ta talalay cah kərap ka nja ninek. Aza Kərti Dabawəzləw toku wər, ti zlad *ma ngav ngav ndirigi kərap zaba, sinigi ka mari nəv ma barən. Mata zlad ma ngav ngav tan za, ti va tik a wəzləw. Ma nja nja á zləra zəm Cin za, ma mar kən kərap. ††

† 1:2 Kərti tik: 5:8; tatar: Zan 1:2; Kol 1:16; Hib 11:3

**Yesu, Kerti Dabawəzləv day
ka mazlən Dabawəzləv gi kərap**

⁴ Yesu, Kerti Dabawəzləv ma nja nja á zləra zəm Cin za. Dabawəzləv ti fiyen miseh maday tik day ka na *mazlən tegi kərap. Ti cu ka Kerti tik, aza zlimi tik mata cen toku, day ka na tan dere. ^{†5} Dabawəzləv mata va ka cen zlimi a Kerti tik toku, ti ngaren:

«Hoh Kerti da.

A picah acin ndirigi a va ka sən ta, kata Cehw.»

Ma, mata ngar a tala Yesu toku, ko a tala mazlən tik siki, a ngar wa sin kun. Aza pic maparam dere, Dabawəzləv ti ngareten a ndirigi a tala Yesu:

«Ta va ka nja ka Cin,

aza sin a va ka nja ka Kerti da.»

Ma, mata ngaren a Yesu toku, ko a mazlən tik siki a ngaren wa sin kun. ^{††}

⁶ Aza Dabawəzləv mata va ka zləna Kerti tik ma mar kən kərap a talalay a wacah, ti ngar ka sin:

«Mazlən dāgi kərap mata fol ta.» [‡]

⁷ Gara mazlən Dabawəzləv gi wər, Dabawəzləv ti ngar:

«Ndiri toku kati ted ta ka ndiri ma həl kəzəd da.

Sinigi wa nja mid ma ca baw kuhu ma zlaw.» ^{‡‡}

⁸ Ama gara Kerti tik wər, Dabawəzləv ti ngar:

«Hoh ada Dabawəzləv, ha va ka mar lay ko a pu, aza ha va ka maru a katəf tik. ^{‡‡}

⁹ Na ku, ha nja ka feh kən ma ngav ngavigi,

ha nja ka may sey kən ma nja ka va a katəf tik.

A tala ngatoku, kata, Cehw Dabawəzləv mátá mbatoh,

aza kata mátá tedoh day ka cologi,

nəv ku ka nja gudum kazaway.»

¹⁰ Dabawəzləv a ngaren a Kerti tik a nimin:

«Hoh Maday, kamatakan, ka tətər talalay,

hoh áda ma tətər hayək.

Aza hoh dere a zləra ku áda ma tətər wəzləv. ^{‡‡†}

¹¹ Yo, ta cedoh, gara kən kərap, hoh mata tətər wər,

ta sla za, a va ka njigi ka kən kahay,

wa nja lukut ma nja ka kpat ka ngavay tik.

Kəni toku a va ka lekwigi,

ama hoh a talan ku wər,

ha va ka njay ku səb wa sinna ko a pu.

¹² Kən hoh mata tətər titoku kərap, ha va ka basu kad ka ca ta pana á mazlən.

Ha va ka zlambad talalay baw wəzləv,

wa nja hidi ta nja ka zlambad lukut kəsəm.

Ama gara na ku wər, ha va ka zlambad səka dākun,

ha va ka njay ku səb takanna ko a pu.»

¹³ Dabawəzləv ti ngaren a Kerti tik a nimin:

«A njay ku á zləra zəm da za,

təd ka pic, ta va ka vəloh calambəlay kugi a zləra, hoh ka bəreten ngaz ka wəla.»

Labar, Dabawəzləv mata ngaren a Yesu toku, ko a mazlən tik siki, a ngareten wa sin kun. ^{‡‡‡14} *Mazlən Dabawəzləv gi wər, hidi a ləma ta həra dākun, a nja ka həli kəzəd Dabawəzləv. Dabawəzləv a nja ka zlən ta ka va ka zlebeten a ndiri, sin ta va ka bit ta za. [§]

**Kana hi bu dawən a labar,
Dabawəzləv mata vəl tokon a zləra**

2 Galamayigi ta ced hini, labar, Dabawəzləv mata ləwa tokon a tala Kerti tik toku za, hidi ta ca talan a nin ninek ninek, day za ka ta məndan cekw, min tokon ka lekw kula katəf tik kun. ^{§†2} Min tokon ti sənu, labar, *mazlən Dabawəzləv gi mata cedeten a doku tokon, sin kula labar ma duze, aza a ndəv ka lay kahay kun. Ndiri ma zlimi labar toku, aza mangar ti salarigi ka yək ta, Dabawəzləv ti dīyaten beni. ^{§††3} Tá nja cah acin, na min tokon, hidi ti zlimi labar tik zaba, wa nja Dabawəzləv ta nja ka bit tokon. Labar toku day ka labar, mazlən Dabawəzləv gi mata ced ta kamatakan. Yo tātoku acin, min tokon ti bu dawən a labar toku wər, Dabawəzləv a va ka dīya tokon beni dere kun vu? Min tokon ti buwen dawən wər, beni a va ka ya a tala tokon duze. Maday tokon Yesu a talan tik áda ma ced tokon pəpəla, wa nja Dabawəzləv ta va ka bit ndirigi za. Aza ndiri ma zlimi labar toku a ced tokon, labar toku, labar ma duze. ^{§†4} Mandala tik Dabawəzləv a talan tik ti dīya bən bən kən pana pana pe baw kən madədayigi, ndirigi ka sən ta á nin za, labar toku labar ma duze. Ti waketen sembe *Mid tik a ndirigi wa nja sin mata may dere. ^{§††}

Yesu ada hidi ma bit tokon

⁵ Dabawəzləv wər a ted *mazlən tegi ka mar yəwən talalay hidi ta ngar tokon cah dākun. Ti ted hidi memilin səb ka mar tik. ⁶ Hi zlimi labar mata ngarigi a lib deftere Dabawəzləv a tala hidi memilin:

«Yo Dabawəzləv, hidi memilin wər, ti ted gəga, hoh ka ca talan ka sin vu?

Hidi memilin wər, ti ted ka kən ma gəga,

hoh ka zleben vu?. ^{§†}

⁷ Hati gəcu kad ba a daba *mazlən kugi.

Mata nəp za, hati fiyen miseh maday,

wa nja ta nja ka tedī bay.

⁸ Hati baw kən kərap,

hati vəlen a lib zləra tik ka maru.»

Dabawəzləv ti baw kən kərap, ti vəlen a hidi memilin a zləra ka maru wər, a nja na ngar, ko kən takan mangar hidi memilin toku a mar dākun, da dākun. Ama tá nja

†† 1:3 2Ko 4:4; Kol 1:15; á zləra zəm: 8:1 † 1:4 Efe 1:21; Fil 2:9
†† 1:5 Dir 2:7; 2Sa 7:14; Mat 3:17; Kmy 13:33; Hib 5:5 ‡ 1:6 Dir 89:28; 97:7 ‡† 1:7 Dir 104:4 ‡‡ 1:8 Dir 45:7-8 ‡‡† 1:10 Dir 102:26-28

‡‡‡ 1:13 8:1; Dir 110:1 § 1:14 Dir 34:8; 91:11 §† 2:1 6:4-6 §†† 2:2 Kmy 7:38, 53; Gal 3:19 §‡ 2:3 10:29; 12:25 §†† 2:4 Zan 2:11; Kmy 2:22; 1Ko 12:4-11; 2Ko 12:12 §† 2:6 Dir 8:5-7

cah, mi ləmay wa nja hidi memilin ta mar kən kərap toku kese kun. ^{†9} Sey kən min tokon mata sənu wər, Yesu áda ma mar kən kərap toku. Kamatakan Dabawəzləw ti gəc Yesu kađ ba a daba mazlən tegi, ka nja ka hidi memilin, ka məc meze na ndirigi kərap ka bit ta za. Dabawəzləw mata gəcu kađ toku, ngam a den saha ndirigi. Min tokon ti sənu, mata nəp za, Dabawəzləw ti fiyen miseh maday a tala məc tik, mata məc ka pay ma zlbay zlbay meze na ndirigi kərap toku. ^{††10} Yo, Dabawəzləw á tətər kən kərap, aza kən kərap a digbe sin áda ta njigi a wilin cah. Hayin duze, Dabawəzləw ma tətər kən kərap toku á may ndirigi pe ka njigi ka wəri tik, aza ka tədigi ka kula lay menekin ta gibe tik ka wak miseh maday tik. A tala sin, ti may Yesu ka sa beni di ka mgbi fini kəzəd tik, aza ka nja ka hidi ma tep ndirigi a gibe Dabawəzləw ka bit ta za. [‡]

^{†11} Yesu a talan tik a nja ka zer ma ngav ngav ndirigi kađ ka mari nəv ma barən a gibe Dabawəzləw. Sin tete ndiri toku, cine tan takan acin, sin áda Dabawəzləw. A tala ngatoku, weli a həlen ka wəla ndiri toku ka gelem-inigi đakun. ^{††12} Hayin duze, Yesu a talan tik a ngaren a Dabawəzləw:

«Aw Dabawəzləw da, kəzəd hoh ta nja ka điya, ta va ka cedeten a galamayigi.

Aza ta va ka foloh a dirfi a daba ndiri ku ma basigi kađ ka vohigi.» ^{‡‡}

^{†13} Yesu a ngaren a Dabawəzləw a nimin:

«Ta va ka ca talan ka hoh.»

Aza a ngar a nimin:

«Kata ta wanacah tete ndiri, hoh mata vəl ka.» ^{‡††}

^{†14} Ndirigi, Yesu mata ngar toku, a ngar ka diri hidi memilinigi. A tala ngatoku Yesu mátá mbad ka hidi memilin wa nja sinigi. Mata mbad ka hidi memilin toku, mátá mbay ka məc acin ka bəren ngaz a *Gudul ka wəla, ngam Gudul wər, mamən məc ma nja ka mg-bəraw ndirigi. ^{†††15} Kamatakan ndirigi a nja ka pərətigi a mamən məc kepic kepic, wa nja balam ta nja ka pərət a maday tik. Tá nja cah acin, Yesu ti bat ta zaba a lib zləra mamən məc, ndirigi ka pərətigi a sin baba kun. ^{§16} Hayin duze, Yesu wər a ya səka ka zleb mazlən Dabawəzləw gi đakun, a ya ka zleb min tokon hidi memilin, səban Abərahām. ^{§†17} Yesu ka jan ka zleb ndirigi ninek ninek wər, sey sin ka mbad ka diri hidi memilin wa nja gelem-inigi, ngam sin ka nja ka *mangarama meze maday tan ma həl kəzəd Dabawəzləw. Sin a nja ka kaw kəzəd Dabawəzləw toku zləra səsaray, aza a nja ka saf saha ndirigi. Ti vəl talan tik ka məc ka zer *ma ngav ngav tan kađ, aza Dabawəzləw ti fetey tik a nin. A baseten kita baba kun. ^{§††18} Yo ta ced hini, Gudul ti kəb hidi ka điya ma ngav ngav wər, tá nja cah

† 2:8 1Ko 15:27 †† 2:9 Fil 2:8-9 ‡ 2:10 1Ko 8:6; 12:2; Kmy 3:15 †† 2:11 Mat 25:40; 12:50; Zan 20:17 ††† 2:12 Dir 22:23 †††† 2:13 Esa 8:17-18 †††† 2:14 2:17; Zan 1:14; Gudul: Zan 8:44; 12:31; 1Za 3:8; Kzl

acin, Yesu ti sənu ka zleben a nja siki, ngam kamatakan mata nja a tala hayək, sin a talan tik ti sa beni, aza Gudul ti mbəlamu ka kəbu ka điya ma ngav ngav đere, ama Yesu a điyu đakun. ^{§†}

Yesu day ka Moyiz

3 Galamayigi, hini áda ndiri, Dabawəzləw mata mbatu ka nja ka ndiri tik. A tala ngatoku, hi đasl talan ka Yesu kepic kepic. Dabawəzləw ti zlənaha aza ti tedu ka *mangarama tik maday, mini ka ca talan ka sin, ka cedeten a ndirigi. ^{§††2} Aza Yesu ti kaw kəzəd toku zləra səsaray, wa nja *Moyiz mata kawu kamatakan a daba ndiri Dabawəzləw kərap. ^{§†3} Yo, min tokon ti sənu, ndirigi a nja ka foli hidi njjik day za ka ndiri tida tik. Na Yesu ege Moyiz wər, wa sin đere. A tala ngatoku, ninek ka fol Yesu day za ka Moyiz, ngam Yesu áda hidi maday ta tala ndiri Dabawəzləw, Moyiz mata nja a daba tan. ⁴ Hayin duze, jik kərap, nji tik đaha. Ama ma tətər hidi njjik toku áda Dabawəzləw, ma tətər kən kərap. ⁵ Hi zlimi, Moyiz wər, sin hidi ma həl kəzəd Dabawəzləw. A nja ka ced labar Dabawəzləw a ndirigi, a tala kən ma va ka tədaha. Kəzəd tik, sin ta nja ka điyu a daba ndiri Dabawəzləw, a nja ka kawu zləra səsaray. ⁶ Ama gara na Yesu wər, sin Kərti Dabawəzləw. Sin áda talan a daba ndiri Dabawəzləw kərap, aza ko a pu a bu dawən a kəzəd tik toku kun. Min tokon đere, a daba ndiri Dabawəzləw toku. Hidi ti ca tokon talan ka Yesu a nəv menekin, baw hidi ti dihec tokon kađ ka jan kən, talan tokon ta nja a nin genna wər, ni va ka nja tokon a daba tan duze. ^{§†}

Dabawəzləw a may ndiri tik ka jani nəp menekin

⁷ Min tokon ti ca talan ka Yesu wər, hidi a va ka nja tokon ka ndiri Dabawəzləw. A tala ngatoku, labar, Dabawəzləw ta nja ka ced hini a *Mid tik, hine sləku ninek ninek a talan. Dabawəzləw a ngar: «Hin ti zlimi labar da a picah, hine yəku. ^{§††} ⁸⁹ Hi njá ka suk zlimi hini kađ kun wa nja doho hini mata suki zlimi tan kađ kamatakan. Sinigi ti njigi a daba donu nja nja viya wom fod, aza ti salari ma da. Pic maparam mata njigi manja jan yəm, ti təli nəv da. Ndah, ti ləmi ban ban kən pana pana, kata mata diyu, azama ti gbori nəv da səb. ^{§††} ¹⁰ A tala ngatoku nəv da ti bas acin, ta va ka bərəs a sinigi baba kun. Keping keping nəv tan pana ka na da, aza a zlimi ma da đakun.

12:10 § 2:15 Rom 8:21 §† 2:16 Esa 41:8-9 §†† 2:17 4:14; 5:2; Fil 2:7; 1Za 2:2 §† 2:18 4:15; Mat 4:1-11 §††† 3:1 4:14 §† 3:2 Nom 12:7 §† 3:6 Kərti: 5:8; ca talan: 3:14; 4:14; 6:18-19; 9:28; 10:22-24, 35; 13:14; Kol 1:23; Fil 3:20; 2Ti 4:8 §††† 3:7 Dir 95:7-11 §§† 3:8-9 Exo 17:7; Nom 20:2-5

¹¹ Ka way way tik acin, kati bas nəv, aza kati med:
 “Ko diya diya wa siki, ndiri toku a va ka tədigi ka liblay,

kata mata ngar ka vøleten toku kun.

Na tan wər, a va ka jani nəp menekin tete kata dakun.”» †

¹² Galamayigi, hi kaw talan hini ninek acin. Hi njá ka mar bən ma ngav ngav, baw nəv səray səray kun, hini ka buwen dawən a Dabawəzləv ma nja ka vəl micin wa nja doho hini mata buweten. ¹³ Səwan hi zleb kəsəm hini kəsəm kəsəm azal ba, hini ka bərəs kad, ngam *Gudul ka nja manja jan katəf, ka kəb hini ka diya *ma ngav ngav, aza hini ka salar ma Dabawəzləv. Hine bərəs kad kepic kepic a lib nja hini, ngam min ti sən tokon, Dabawəzləv a nja ka ləwa tokon a menekin tik a wilin a picah. ¹⁴ Min tokon ti bərəs kad ka katəf Dabawəzləv, aza min tokon a ca talan ka labar tik, wa nja ta kamatakan, təd ka way way tik wər, min tokon ndiri *Kiristu duze. ††

¹⁵ Hi zlimi, ta ngar hini a nimin, Dabawəzləv a ngar a lib deftere tik:

«Hin ti zlimi labar da a picah, hine yəku.

Hi njá ka suk zlimi hini kad,

wa nja doho hini ta kamatakan

mata suki zlimi tan kad, ka salar ma da kun.»

¹⁶ Yo tá nja cah ta va ka neh hini kən. Ndiri ma zlimi labar Dabawəzləv, aza mata salari ka yək tik toku ada nayigi yi? Hin ti sənu, ada ndiri *Moyiz mata ngazla ta kamatakan á liblay *Ezip za, ka bit ta za. ¹⁷ Yo ta neh hini a nimin. Dabawəzləv a bas nəv a tala nayigi yi ma viya wom fod kamatakan cah? Hin ti sənu, a bas nəv ka sinigi səb ma takan, ngam ti diyi ma ngav ngav, mətá məcigi a daba donu. ¹⁸ Aza dere mandala tik, Dabawəzləv ti wəla med ka pakam tik, a ngar: «Ko diya diya wa siki, ndiri cah wər a va ka tədigi ka liblay, kata mata may ka vøleten toku kun. Na tan wər, nəp menekin tete kata a va ka jan ta dakun.» Yo, a ngar ka nayigi yi? Hin ti sənu, a ngar səb a nimin ka ndiri takana ma salari ka yəki ma tik. ¹⁹ Yo galamayigi, tá nja cah hin ti sənu acin, doku tokon a tədigi ka liblay, Dabawəzləv mata may ka vøleten toku ka jani nəp menekin tete sin kun, ngam a ci talan ka labar tik kun.

4 Kamatakan Dabawəzləv ti ngareten a doku tokon: «Hi va ka təd ka liblay, kata mata may ka vəl hini, mini ka nəp tokon á lap.» Yo nəp menekin, Dabawəzləv mata ngar toku, a ləweten a doku tokonigi á gindik kun, kúlá a picah, a ləwen a min tokon dere. A tala ngatoku hidi ta kaw talan tokon ninek ninek, kana mi zlay talan tokon ka nja manja jan nəp menekin, Dabawəzləv ta may ka vəl tokon toku. ² Hi ləma, min tokon ti zlimi Nawər Menekin toku kap wa nja doku tokon mata zlim ta kamatakan. Gara na tan wər,

† 3:11 Nom 14:21-23 †† 3:14 3:6 ‡ 3:16 Nom 14:1-35 †† 3:17 Nom 14:29; 1Ko 10:5, 10 ‡ 3:18 Nom 14:1-4

labar toku a jan katəf ka za zemi ane nəv tan kun, ngam a ci talan a nin kun. Ta nja takana cah a ci talan a nin wər, macah a va ka tədigi ka lay, Dabawəzləv mata may ka vøleten, ka nja nja menekin tete sinigi toku.

³ Gara na min tokon wər, hidi a va ka jan tokon nəp menekin toku acin a zləra Dabawəzləv, ngam min tokon ti ca talan ka labar tik. Kamatakan Dabawəzləv ti ngar ka doku tokonigi ma salari ma tik:

«Kati baseten nəv aza kati med,

ko diya diya wa siki, ndiri toku wər a va ka tədigi ka liblay,

kata mata may ka vøleten toku kun.

Na tan wər, nəp menekin tete kata,

a va ka jan ta dakun.»

Mata ngar a doku tokon wa nja ngatoku, ngam sinigi a ci talan ka sin kun. Nəp menekin tete sin a jan ta dakun. Azama nəp menekin toku dāha a zləra

Dabawəzləv daka ka tətər talalay. ⁴ A lib deftere

Dabawəzləv, ka baray maparam, a ngar a tala wan ma cesired: «Dabawəzləv ti həl kəzəd wan koh, mata təd

ka wan ma cesired, nəpay tik acin.» A nja na ngar, nəp menekin dāha acin a zləra Dabawəzləv. ⁵ Aza a lib

baray maparam min ti zlimi zaba, doku tokon a tədigi ka liblay, sin mata may ka vøleten toku kun. Na tan

wər, nəp menekin tete Dabawəzləv a jan ta dakun.

⁶ Ndiri ma zlimi labar Dabawəzləv pəpəla kamatakan

a jani nəp menekin tete Dabawəzləv toku kun, ngam a ci talan ka labar toku kun. Ama gara ndiri maparam

wər, katəf dāha a wilin ka jani nəp menekin ta zləra

Dabawəzləv toku. ⁷ A tala ngatoku acin Dabawəzləv

mátá sla pic maparam ka jan nəp menekin toku. Pic tik toku ada pic nja tokon ta picah. Ka dawən tik doku

tokon mata salari ma Dabawəzləv za, ti nəp viya pe,

Dabawəzləv ti ləwa a tala pic toku á pakam doku tokon

*David kad. Ti ngar:

«Hin ti zlimi labar da a picah wər,

hi njá ka suk zlimi hini kad kun,

hine yəku!» §

⁸ Yo, min tokon ti sənu, ko mata nja *Yosuwa ti lah wəri doku tokon toku acin ane ka liblay, mata may ka

vøleten a cine tan, wəri toku a jani diri nəp menekin

kun. Ta nja takana cah a jani diri nəp menekin tik toku

wər, macah Dabawəzləv a va ka ləwa a tala pic ma-

param na nja tokon ta picah baba kun. ⁹ A tala a jan

ta dakun toku, nəp menekin dāha a wilin na ndiri

Dabawəzləv wa nja Dabawəzləv mata nəpay tik ka wan

ma cesired. ¹⁰ Hidi ma jan diri nəp menekin ta zləra

Dabawəzləv toku, nəv tik ti wan kad ba acin. Kəzəd tik

na jan nəp menekin toku ti way wa nja Dabawəzləv

mata way kəzəd tik za ka nəpay tik. ¹¹ A tala ngatoku

hidi ta dihec tokon kad ka va gibik gibik ka jan nəp

menekin ta zləra tik toku. Hidi ta kaw talan tokon

††† 4:4 Gen 2:2 ‡‡‡ 4:5 3:11 § 4:7 3:7-8 †† 4:8 Deu 31:7; Jos 22:4

§†† 4:10 4:4

ninek ninek, kana hidi ta daba tokon a salar ma Dabawəzləv wa nja doku tokon mata salari ma tik. Hidi a kaw talan tokon ninek ninek kun wər, hidi a va ka zlay talan tokon kad ka nja manja jan nəp menekin ta zləra Dabawəzləv dere.

¹² Gara labar Dabawəzləv wər, a nja ka vəl micin a ndirigi, aza a nja ka diya kəzəd tik ane nəv hidi. Sembe tik day ka waz maday ma nja ka zəm pala səsəray. Labar toku a nja ka təd kúlá ka nəv hidi táda za wa nja waz maday, ma nja ka kap gengirizl təd ka va ka ma njur njur. A nja ka far bən hidi tá nəv za a gbəmgbalay a gibe Dabawəzləv. ^{†13} A nja na ngar, a həra Dabawəzləv wər, ko kən takan ma boh boh da dakun. Kən kərap Dabawəzləv mata tətəru, a həra tik kəngay kəngay. Hidi ta təd a gibe tik za, hidi a va ka ced tokon kən kərap, hidi mata diya tokon a talalay cah kpay kpay kad.

Yesu ada mangarama maday, makatəf ta walan tokon tete Dabawəzləv

¹⁴ Wa nja kata mata ngar, *mangarama Dabawəzləv maday ada Yesu, Kərti Dabawəzləv. Sin ti va tik a wəzləv ka njay tik a jakwar Dabawəzləv. A tala ngatoku, hidi ta dihec tokon kad acin a lib ca talan tokon, min tokon ta nja ka cu ka Dabawəzləv ko a pu, aza hidi ta ced tokon labar tik a cala tokon. ^{††15} Mangarama tokon maday wər, ti sən kən ma nja ka pələk talan tokon. A nja ka den saha tane talan tokon. Ko sin a talan tik má, mata nja a talalay, kənigi pana pana ti bebedu wa nja min tokon, ama a diya *ma ngav ngav kun. ^{†16} Mata nja wa nja ngatoku acin, ni ma tokon a zləra Dabawəzləv ma mar kən kərap, aza ma nja ka diya menekin a ndirigi. Hidi ta njá ka va tokon a pərət a zləra tik kun. Sin a va ka den saha tokon azal ba, aza a va ka vəl tokon menekin tik. Kəpic kəpic sembe tokon ti gəc wər, a nja ka zleb tokon. ^{††}

5 Min ti sən tokon, *mangarama meze maday a nja ka mbat a daba ndirigi, ka ted ka nja ka makatəf ta walan tan tete Dabawəzləv. Mangarama toku á nja ka baw kən soson, ndirigi ta nja ka tepeten. Á nja ka fatu za ka voh Dabawəzləv a sin ka zer *ma ngav ngav ndiri toku kad. ^{††2} Gara sin wər, hidi memilin wa nja min tokon. Ko sin má a nja ka gəgaw a pic maparam a lib kəzəd tik. A tala ngatoku acin, a nja ka saf saha ndiri mangar a səni katəf Dabawəzləv kun, baw ndiri ma diyi ma ngav ngav dere. ^{††3} Sin ta nja ka faten kən soson a Dabawəzləv ka zer ma ngav ngav ndiri toku kad, a nja ka fatu ka zer na tik kad dere. ^{††4} Yo, ndiri ti tedí mangarama maday ta je Dabawəzləv, sin hidi ma-

day duze. Ama sin a mbatay talan tik a zləra tik kun. Awu, sey Dabawəzləv á nja ka mbatu, wa nja mata mbat *Aron kamatakan ka nja ka mangarama maday. ^{§5} Gara *Kiristu wər wa sin dere, sin á mbat talan tik a zləra tik ka nja ka mangarama meze maday kun. Dabawəzləv á mbatu, aza mátá ngaren:

«Hoh Kərti da.

A picah acin ndirigi a va ka sən ta, kata Cəhw.» ^{§†}

⁶ Baray maparam a ngar a nimin:

«Ha va ka nja ka *mangarama ko a pu wa nja mangarama ta kamatakan, zlim tik *Melkisedek.» ^{§††}

⁷ Mandala Yesu mata nja a tala hayək, ti cen zləra a Dabawəzləv, aza ti dəkəbu a tiwed məc hidi. Ti sler wəla day day ka bitu ka məc za. Sin ti sənu, Dabawəzləv ti təd gəga ka bitu za. Dabawəzləv ti yək dəkəb tik, ngam Yesu ti diya kən, wa nja nəv Dabawəzləv ta may. ^{§§8} Hi ləma, ko Yesu mata nja ka Kərti Dabawəzləv wa toku, ti sa beni ka jəkwan ka zlimi ma Dabawəzləv á nin za. ^{§†9} Mata mgbi fini kəzəd tik, wa nja Dabawəzləv mata vəlen a zləra toku, ti nja ka diri *hidi ma bit ndirigi. A nja ka bit ndiri kərap ma nja ka zlimi ma tik, ka vəleten micin mangar a way kun. ^{§†10} Yo aza acin, Dabawəzləv ti tedu dere ka nja ka mangarama maday wa nja Melkisedek. ^{§†}

Hi kaw labar Dabawəzləv zləra səsəray, hini ka nja manja buwen dawən

¹¹ Galamayigi, a tala *Melkisedek *mangarama maday toku, mine may ka ləwa hini kən pana pana pe a nimin, ama ndukun talan hini a va ka nja bilik bilik ka zlimi tik. ¹² Hi ləma, na hini, hi jəkwan labar Dabawəzləv a məndan cekw, macah acin hini ka jəkwaneten a ndiri maparam dere. Ama na hini wər, hi nja ka may hidi ka cəb hini labar Dabawəzləv ma takanna, hin mata zlimi kamatakan. Hine sən ham kən ma toy toy wa nja ndiri ma tem kese kun. Hin wa nja kərti ma dar, ma nja ka həb ka wa mamən. ^{§§†13} Aza min tokon ti sənu, kərti ma nja ka həb ka wa mamən, a sən ka kpəl kən *ma ngav ngav ege kən menekin za dakun. ¹⁴ Yo, min tokon ti sənu dere, hidi ma nja ka ham kən ma toy toy wər, ti sən ma acin. Wa sin dere, hidi ma nja ka jəkwan labar Dabawəzləv kəpic kəpic, ndukun talan tik ti zlər ka zlimi labar tik, aza a nja ka sənu acin ka kpəl kən menekin ege kən ma ngav ngav za. ^{§§†}

6 Mata nja wa nja ngatoku, hidi ta mbəlam tokon a sembe tokon kərap, ka jəkwan labar *Kiristu day za ka ta kamatakan, ka va gibik gibik acin ka nja ka hidi ma səb səb a lib labar Dabawəzləv. Hidi ta njá ka cəb tokon a zal zal ka jəkwan labar hidi mata jəkwan tokon

† 4:12 Esa 49:2; 55:11; Jer 17:10; Zan 12:48; Efe 6:17; 1Pi 1:23; Kzl 1:16 †† 4:14 5:8; 8:1; mangarama: 2:17-18; 3:1; 5:1, 4-6; 7:24-28; 8:3; 9:7, 11 † 4:15 2:18; 5:2; 7:26; 9:12; 1Za 3:5 †† 4:16 10:19 †† 5:1 4:14 ††† 5:2 2:17-18; 4:15; 7:28 ††† 5:3 7:27; 9:7; Lev 9:7; 16:6, 15

§ 5:4 Aron: Exo 28:1 §† 5:5 1:5 §†† 5:6 Dir 110:4; Hib 6:20 §† 5:7 Mat 26:36-46 §†† 5:8 1:2; 4:14; 6:4-6; 7:3, 28; 10:29; Zan 1:34; zlimi ma: 4:15; Fil 2:8 §† 5:9 7:27 §† 5:10 5:6; 6:20 §†† 5:12 1Ko 3:2 §§† 5:14 13:9; Rom 16:19; 1Ko 14:20; Efe 4:14

ta mändan cekw baba kun. A mändan cekw hidi ti jækwan tokon labar a tala buwen dawən a kən ma ngav ngavigi, baw ca talan ka Dabawəzləv, ^{†2} labar a tala diya *batisma pana pana, labar a tala diya zləra, hidi ta nja ka diya tokon a tala ndirigi, ka vəleten menekin Dabawəzləv, labar a tala mbəla ndirigi a civi za, baw labar a tala zla kita, Dabawəzləv ta va ka zlu ka way talalay. ^{††3} Labar a tala kən ngatitoku kərap, hidi ti sən tokon zaba. Tá nja cah, Dabawəzləv ti yək wər, səwan nima tokon acin a gibik gibik, ka nja tokon ka hidi ma səb səb a lib labar tik.

⁴ Ta ngar hini a nimin, nima tokon a gibik gibik. Yo, ta ced hini, ndiri ma yəki labar Dabawəzləv za, aza pic takan ti buwi dawən a Dabawəzləv wər, ma tik a va ka nja toy toy a tala tan. Ndiri toku ti səni Dabawəzləv ma nja ka kəngay nəv hidi, ti jani kən menekin ma yaha á zləra tik za, aza Dabawəzləv ti vəleten *Mid tik a nəv tan dere. ^{†5} Ndiri toku ti sən ta dere, labar Dabawəzləv wər, labar menekin, aza ti səni sembe Dabawəzləv dāha ka mar lay ka yəwən talalay ⁶ Ko mata nja wa nja ngatoku, ti buweten dawən a Dabawəzləv. Ndiri toku ti njigi wa nja ndiri ma kpawi Kərti Dabawəzləv a nimin ka pay ma zlambda zlbay, aza ma ra ta a vere ndirigi. Mata nja wa nja ngatoku toku acin, katəf dāha ka da tegi a gibe Dabawəzləv ka mbəzl ma dāha a wilin vu? Awu, ko mata diya wa siki, katəf dā baba kun.

⁷ Yo, min tokon ti sən lay biz ninek ninek. Van ti za, aza hati zləka sesin kən kad ba, a nja ka təv. Dabawəzləv á nja ka diya menekin tik a tala tik, təd ka pic kən zəm ta va ka mbu ninek, hoh ka basu ka va ita. ⁸ Ama lay mangar a təv kən zəm kun, sey gedikid á gindik, kedirek Dabawəzləv a va ka piseku ka nja səb ka lay mangar a təv kən kun, aza ka cefu a kuhu. ^{††}

⁹ Kula galamayigi, ko min mata ngəz hini wa toku, mi bən pele pele a tala hini dakun, ngam min ti sənu, hine səbay katəf Dabawəzləv hini a katəf tik, aza Dabawəzləv a va ka bit hini duze. ¹⁰ Dabawəzləv wər, hidi ma kap. Talan tik a zlay ka kəzəd hini dakun. Aza a nja ka dasl talan dere, wa nja hin mata zlebeten a ndiri tik kamatakan kúlá a picah. Kəzəd hini toku á nja ka dafu, hine may Dabawəzləv. ^{††11} Yo, mine may ácah, hini ka diyay kəzəd hini wa toku ka va gibik gibik kúlá ka way way tik. Hi njá ka dangar a lib kəzəd hini toku kun, ko nayi mata bərəs kad, kama ka jan kən ta zləra Dabawəzləv, talan hini ta nja ka nja genna a nin. ¹² Hi njá ka nja ka masəfay kun. Kən min ta may wər ácah, hini ka səba dangaz ndiri ma nja ka ci talan ka Dabawəzləv, aza ma nja ka bərəsigi kad ta kamatakan. Sinigi wər, a va ka jani kən, Dabawəzləv mata ngar a va ka vəleten a ndiri tik. ^{†††}

Kən, Dabawəzləv ta nja ka ngar, a nja ka nja kap wa nja ma tik

¹³⁻¹⁴ Min tokon ti sənu, kamatakan Dabawəzləv ti ngaren a *Abərahā: «Ta cedoh duze duze, micin ku a va ka nja fonna, aza dohogi a va ka njigi pe a talalay.» Mata va ka ngaren wa toku, gbor mef a pakam tik kad. A mef áka zlimi tik za, ngam kən maparam má day za ka talan tik ta va ka mef a sin, dā dakun.

^{††15} Abərahā mata zlimi wa toku za, ca talan ka labar tik, bərəs kad, pu pu, aza ti jan kən, Dabawəzləv mata ngar ka vəleten toku. ¹⁶ Min tokon ti sənu, hidi ta nja ka medi, a nja ka mef a zlimi kən má day za ka talan tik. Ti wəla mef á pakam tik kad ba wər, a nja na ngar, gabəz dāha a walan tan baba kun. ^{†17} A tala ngatoku Dabawəzləv mātá wəla mef a pakam tik kad dere a tala kən mata ngar, a va ka vəlen a Abərahā, lap a ndiri ta ka səban tik. Ti may ndiri toku ka sən ta ninek ninek, ti ngar a va ka vəlen kən a hidi, a va ka nja kap wa nja ma tik. ¹⁸ Galamayigi, hi ləma, Dabawəzləv ti ngar: «Ta va ka diya kən ngata a ndata,» aza ti mef a tala tik wər, a va ka nja kap wa nja ma tik. Ləwa ta pakam tik, baw mef, sin ta nja ka mef a zlambda digi za dakun, ngam Dabawəzləv a mban ma səka dakun. A tala ngatoku, min tokon ma si ka boh a dawən tik, min tokon ti jan bərəs kazaway acin, talan tokon ka nja genna ka kən Dabawəzləv mata ngar ka vəl tokon. ^{††19} Talan tokon ma nja ka nja genna ka kən, Dabawəzləv mata ngar toku, wa nja gudungul maday, mangar a kəz ka lay tik za dakun. A tala ngatoku min tokon a gar toy toy kad ka katəf Dabawəzləv manja buwen dawən. A tala talan tokon ta nja ka nja genna ka kən, Dabawəzləv mata ngar toku, min tokon ti jan katəf acin, ka zlan gwada ma zen zen ma nja ka pəla lay nja Dabawəzləv kad, ka tuh ka lay toku ka lap tete Dabawəzləv tik. ^{††20} Maday tokon Yesu á tuh pəpəla ka min tokon ka lay toku. A tuh dere a nin a tala min tokon. Dabawəzləv ti tedu ka nja ka *mangarama tik maday ko a pu wa nja *Melkisedek ta kamatakan. ^{††}

Labar a tala Melkisedek, mangarama Dabawəzləv

7 ¹⁻³ Kamatakan *Melkisedek toku bay tane liblay Salem, aza sin dere *mangarama na Dabawəzləv, na Dabawəzləv má day za ka kən kərap. Yo, Melkisedek toku a nja na ngar «bay ma nja ka diya kən kərap a katəf tik,» aza sin dere bay Salem, a nja na ngar «bay ma nja ka diya nja menekin.» Hidi ma sən mamən ege cin dā dakun. Aza ko dehegi, hidi ma sən tik dā dakun. Ko pic mbu tik ege pic məc tik, hidi ma sən tik dā dakun. Sin mangarama ma nja ka həl kəzəd

† 6:1 9:14 †† 6:2 Zan 3:25-26; Kmy 19:1-6 † 6:4 2:1-3; 5:8; 10:26-29; 12:25; Mat 12:31; 1Za 5:16 †† 6:8 Mat 13:7, 22 †† 6:10 10:32-34; 13:1; 1Za 4:7-12, 19-21 ††† 6:12 11:1-12; Luk 21:19

††† 6:13-14 Gen 22:16-17; Hib 11:12 § 6:16 Exo 22:10; Mat 5:34; 23:16-22 †† 6:18 Nom 23:19 ††† 6:19 3:6; Rom 5:5; Hib 9:3 †† 6:20 4:14; Melkisedek: Dir 110:4; Hib 5:6, 10; 7:1-4

Dabawəzləv ko a pu wa nja Yesu, Kərti Dabawəzləv. A pic maparam acin *Abərahəm slid ka va ka ləm tete bay maparamigi. Mata ləmigigi, ləm ləm za, Abərahəm ti bəreten ngaz ka wəla. Mata va ka cəbaha ita, Melkisedek toku ti ləmu zaba, slid va janigi a sin a katəf. A ngaren: «Dabawəzləv mata ker micin ku fonna.» Mata ngaren wa toku za, Abərahəm baw kən kərap mata mohaha ka ləm toku, dər dər gum gum kad bire bire cəb gub, aza baw madaba ma takan, vəlen. †

⁴ Hi ləma, mangarama Melkisedek toku sin hidi maday, ngam Abərahəm doku tokon talan ngaz, mata va ka cəbaha lay ləm za, ti baw kən mata mohaha a nin, ti vəlen ka səbanu. ⁵ Min tokon ti sənu, sey ndiri ta ka səban *Levigi á nja ka njigi ka mangarama ta je Dabawəzləv á gindik. A nja ka jani kən zəm metis tan a zləra vine tan, ngam *mazuko Moyiz á ngar: «Ndiri *Isirayilagi kərap, kən mata mar ta, mata wak ta za gum gum cəb gub, aza mata bawi madaba ma takan, mata vəleten a mangaramagi titoku ka zəmi metis a sin.» Yo, min tokon ti sənu, ndiri Levigi lap a ndiri Isirayilagi ma nja ka vəleten kən zəm toku, ti njigi səb ka dehen Abərahəm dère. †⁶ Gara Melkisedek toku wər, sin dehen Abərahəm səka dəkun, azama Abərahəm ti baw kən ti vəlen. Aza Melkisedek toku ti ngaren, micin tik ka nja fonna ta. Yo, Abərahəm toku ti nja ka hidi maday dère, ngam kamatakan Dabawəzləv ti med, aza ti ngar, a va ka vəlen kən. ⁷ Ama Melkisedek toku hidi meze maday ka Abərahəm, ngam hidi ti sən tokon, sey hidi meze maday á nja ka ngaren a hidi meze mekedi- rek micin tik ka nja fonna. ⁸ Min tokon ti sənu dère, mangaramagi səban Levi ma nja ka jani kən zəm metis a zləra vine tan, ta sla za, a nja ka məcigi. Gara Melkisedek wər ma jan kən a zləra Abərahəm, labar Dabawəzləv a ced tokon a məc kun, a vere. ⁹⁻¹⁰ Yo, Abərahəm mata baw kən ka vəlen a Melkisedek toku, a vəlen ege *Levi, dehen ma va ka tətər áka sin za. A nja na ngar, Levi toku a mbu kese kun, ama ti vəlen kən a Melkisedek zaba dère áka Abərahəm za. Mata vəlen kən a Melkisedek toku, ngam Melkisedek áda hidi má day za ka Levi. Yo, tá nja cah, dehen Levigi á jani kən ma takan ta lib gub a zləra vine tan.

¹¹ Ta ced hini, kamatakan Dabawəzləv ti baw *mazuko tik, ti vəlen a *ndiri Isirayilagi a lib zləra mangarama, səban Levi, sinigi ka dıyi kəzəd Dabawəzləv a daba ndiri tan. Ama kəzəd tan mata diya ta toku, ti nja gəc a həra Dabawəzləv. Yo, ta nja takana cah, a nja gəga a həra Dabawəzləv wər, macah a va ka zləna Yesu, mangarama maparam wa nja Melkisedek kun. Macah a va ka ted mangarama ta ka səban Levi səb a nimin wa nja *Aron. Ama sin mata ləma, kəzəd tan gəc, mətá ted Yesu Kiristu acin. ¹² Yo, mangarama, mangar səban

Levi ti zlambad wər, sey mazuko tan toku ka zlambad dère. ¹³⁻¹⁴ Tá nja cah, min tokon ti sənu acin, Dabawəzləv ti zlambad mangarama titoku zaba. Ti ted Maday tokon Yesu a dangaz tan. Sin hidi ta ka səban Levi baba kun, sin səban ndiri *Yahudiyagi acin. Azama *Moyiz mata ləwa tokon kamatakan a tala mangaramagi, a nəf zlim Yahudiyagi dəkun. Ko hidi takan ta ka səban ndiri toku, ma faten kən a Dabawəzləv, ka zer *ma ngav ngav ndirigi kad da dəkun. Mata nja wa nja ngatoku, min tokon ti sənu, mangaramagi ta kamatakan, ti zlambad acin. ‡

Mangarama Dabawəzləv maparam wa nja Melkisedek

¹⁵ Ta ced hini a nimin, kəzəd *mangaramagi ta ka səban *Levi a tədigi gəga kun, áda Dabawəzləv mətá ted Yesu, mangarama maparam wa nja *Melkisedek.

¹⁶ A tedu ka nja ka mangarama maday wa nja mazuko ndirigi ta məndan cekw ta nja ka ngar kun. Sin ti nja ka mangarama maday toku, ngam sembe tik dāha, micin tik ka nja fonna ko a pu. ¹⁷ Ngatoku ti nja wa nja deftere Dabawəzləv mata ngar a tala tik:

«Ha va ka nja ka mangarama ko a pu
wa nja mangarama ta kamatakan,
zlim tik Melkisedek.» ††

¹⁸ Wa nja ngatoku acin Dabawəzləv ti pas *mazuko Moyiz ta vina cekw kad ba, ngam mazuko toku sembe dā dəkun na zlebeten a ndirigi duze duze. ¹⁹ A təd gəga səka ka zlambad nəv ndirigi ka nja barən barən a gibe Dabawəzləv kun. Ama tá nja cah Dabawəzləv ti ker mazuko ta vina cekw toku kad ba, ti baw Yesu Kiristu, ti vəl tokon a dangaz mazuko toku. Sin acin ada hidi, min ta ca talan tokon genna a nin. Hidi digbe sin ada min tokon mətá lap tete Dabawəzləv kad acin. ††

²⁰ Mandala Dabawəzləv mata va ka ted Yesu, ka nja ka mangarama maday, ti med a tala tik a zakay. A tala mata med toku, min tokon mətá sən acin, Yesu Kiristu day ka mazuko ta vina cekw. Ngam mandala ndiri tane ka səban Levi mata njigi ka mangarama, Dabawəzləv a wəla med səka a pakam tik kad kun. ²¹ Gara na Yesu wər, Dabawəzləv ti ngar:

«Kata Dabawəzləv, kati med,
ha va ka nja ka mangarama ko a pu.
Ta va ka zlambad ma da za dəkun.» †††

²² Ngatoku a nja na ngar, hidi ti sən tokon ninek ninek, *zla wəla həza, Dabawəzləv mata zlu a bebiz Yesu ka lap ndirigi tete sin, lap toku, kula lap menekin, day ka na ndiri ta vina cekw mata diya ta a bebiz kən soson. †††

²³ Kən maparam dāha a nimin dère, ma nja ka daf tokon Yesu day ka mazuko ta vina cekw. Mangaramagi

‡ 7:13-14 Gen 49:10; Mat 2:6; Kmy 13:23; Kzl 5:5 †† 7:17 5:6
††† 7:19 9:9; Rom 3:20 ††† 7:21 7:17 ††† 7:22 8:6

† 7:1-3 Melkisedek: Gen 14:17-20; Hib 5:6 †† 7:5 Nom 18:21

ta ka səban Levi a nja ka məcigi wa nja ndiri ma tem. Ta məc za, həndan va dangaz tik, ta məc za, həndan va dangaz tik. A tala ngatoku kamatakan mangarama ti njigi pe. ²⁴ Ama tá nja cah, na Yesu wər, wa sin kun. A məc kun ko a pu, aza hidi maparam ma va ka va dangaz tik da dakun. ^{†25} Mata nja wa nja ngatoku, Yesu, sembe tik dāha acin ka bit ndirigi za ma yigi a zləra Dabawəzləv áka zlim tik za. A nja ka bit ta za daka a picah, aza ko kúlá a pu, ngam sin a məc kun, a vere ka dəkəb Dabawəzləv na meze ndiri toku ko a pu. ^{††}

²⁶ Hi ləma, Yesu á gindik á təd gəga ka nja ka mangarama meze maday ma mar sembe na bit tokon. Sin wər, hidi ma barən ko a pu, aza a dīya *ma ngav ngav ko kedirek kun. Dabawəzləv ti wətu pana a daba ndiri ma nja ka dīyi ma ngav ngav za, ti bawu a wəzləv ka nja ka mangarama a jakwar tik. ^{‡27} Yo kamatakan, mangarama madədayigi sey ka fateten kən sosen a Dabawəzləv kepic kepic. Sinigi ta nja ka fat ta, a nja ka fat ta ka zer *ma ngav ngav na talan tan kad a zakay, kama ka fat, ka zer ma ngav ngav ndirigi. Gara na Yesu wər, wa sin kun. Sin ti vəl talan tik a zləra tik a Dabawəzləv ka məc, wa nja kən sosen ta nja ka fat ta. Məc tik mata məc cəb takan á gindik toku, muk gəga ka zer ma ngav ngav ndirigi kərap kad ko a pu. ^{‡‡28} Min tokon ti sənu, kamatakan ndirigi ti tedí mangarama madədayigi wa nja mazuko Moyiz mata ngar. Aza mangaramagi toku, sinigi wa nja min tokon ma tem, ma nja ka dīya ma ngav ngav. Ama mata sla za, Dabawəzləv ti ker mazuko Moyiz toku kad ba, aza ti med ka baw Kər-ti tik ka tedu ka mangarama. Ti tedu acin ka nja ka mangarama maday ma mgbi fini kəzəd tik za, wa nja nəv tik ta may. ^{‡‡}

Yesu ada mangarama maday ma lap tokon a Dabawəzləv kad

8 Ta nja cah acin, *Mangarama tokon maday dāha, sin ada Yesu, ma nja nja a wəzləv á zləra zəm Vay tokon Dabawəzləv za, ma mar kən kərap. ^{‡‡2} A nja ka həlay kəzəd tik ka kula lay menekin ta zləra Dabawəzləv. Kamatakan ndirigi ti li *mabəla na voh Dabawəzləv, mangaramagi ka həli kəzəd tan a nin. Ama lay, Yesu ta dīya kəzəd a nin a picah wər, a wəzləv. Sin wər, diri lay menekin, Dabawəzləv mata dīyu a zləra tik, hidi memilin á dīyu dakun. ^{‡‡‡}

³ Yo, ndirigi a nja ka tedí mangarama meze maday, sin ka vəlen kən a Dabawəzləv, aza ka faten kən sosen dère. A tala ngatoku, sey Kiristu mangarama tokon maday ka baw kən, ka vəlen a Dabawəzləv dère. ⁴ Ta nja takana, Kiristu a nja a talalay a wacah, macah a va

† 7:24 6:20 †† 7:25 2:11; 10:14; Rom 8:34; 1Za 2:1 ‡ 7:26 4:15
‡† 7:27 5:3, 9; 7:25; 9:12, 26, 28; 10:10, 12; Rom 6:10; 1Pi 3:18
‡‡ 7:28 5:1-2, 8; 7:19; Dir 2:7 ‡‡‡ 8:1 4:14; á zləra zəm: 1:3, 13;
7:25; 10:12; 12:2, 25; Dir 2:10:1; Mat 22:44; Kmy 2:33; Rom 8:34; Efe
1:20; Kol 3:1 ‡‡‡ 8:2 8:5

ka nja ka *mangarama dakun, ngam mangarama maparamigi a talalay a wacah dāha, ma nja ka vəleten kən a Dabawəzləv, wa nja *mazuko Moyiz ta ngar. ⁵ Kamatakan *Moyiz mata va ka la mabəla ka voh Dabawəzləv a nin, Dabawəzləv ti ngaren: «A zlimi, ta ngaroh, a va ma la mabəla ninek ninek a kən kərap, wa nja mabəla, hoh mata ləma a tala cadak.» Moyiz mata dīyu za, mangaramagi a həli kəzəd tan acin a nin. Kəzəd ta nja ka həl ta a nin toku, a təd wa nja diri kəzəd, Kiristu ta nja ka həlu a wəzləv kun. Kəzəd tan ti nja səb kibe kibe tik á gindik. ⁵⁶ Kəzəd, Kiristu ta nja ka dīyu ane wəzləv toku acin, ninek tik day kahay kahay ka na mangaramagi ta talalay, ngam Yesu wər ada makatəf ma nja ka lap ndirigi ninek ninek kad tete Dabawəzləv. Lap, Kiristu mata lap ndirigi tete Dabawəzləv toku, ti nja day za kahay kahay ka lap ta məndan cekw. Mata nja day za toku, ngam tá nja cah, kən, Dabawəzləv mata ngar ka vəl tokon, day ka kən ta məndan cekw dère. ^{5†}

⁷ Ta nja takana, ci *zla wəla həza, Dabawəzləv mata zlu a təd gəga ka lap ndirigi kad tete Dabawəzləv wər, macah Dabawəzləv a va ka *zla wəla həza ma səray tik ka lap tete ndirigi baba kun. ⁸ Hidi ti sən tokon, *zla wəla həza ta məndan cekw toku a təd gəga kun, ngam Dabawəzləv a ndul ndiri tik, a ngareten: «Hi zlimi, ta ced hini, pic tik a va ka sla, ta va ka zla wəla həza a nimin ka dīya yəwən lap tete ndiri *Isirayila baw ndiri *Yahuda. ^{5††}

⁹ Yəwən lap, ta va ka dīyu toku, a va ka nja pana ka lap ta məndan cekw. Kamatakan, kata mata va ka kawa dehen ndiri Isirayilagi

ka zləra, ka ngazla ta a liblay *Ezip za, kati *zla wəla həza kad ka lap tete sinigi. Ama ka dawən tik ndiri toku ti buwi dawən a lap, min mata dīyu tete sinigi. Yo, a tala ngatoku, ta kaw ta zləra səsaray baba kun. ¹⁰ Hi zlimi, *zla wəla həza ta va ka zlu ka dīya yəwən lap tete ndiri Isirayilagi a pic tik, a va ka nja pana. Ta va ka cedeten mazuko da, aza ta va ka sləku ka ndukun talan tan, baw ta va ka lalabu a nəv tan dère. Ta va ka nja ka Dabawəzləv tan, sinigi ta va ka fol ta, aza a va ka njigi ka ndiri da acin. ¹¹ Pic tik ti sla wər, hidi ma va ka ngaren a celen: “A ya, ta dafoh Vay tokon Dabawəzləv hoh ka sənu,” da dakun.

§ 8:5 9:9; 10:1; Kol 2:17; mabəla: 9:2; Exo 25:9, 40 §† 8:6 7:22; 8:2, 6, 13; 9:11, 15; 12:24; Esa 55:3; Jer 31:31-33; Ezé 37:26; 1Ko 11:25 §†† 8:8 Jer 31:31-34; Hib 10:16-17

Ko madədayigi, ko wərigi, ndirigi kərap
a va ka sən kigi acin.

¹² *Ma ngav ngav tan ta nja ka diya ta,
ta va ka zeru kad,
aza talan da a va ka dasl
ka *ma ngav ngav tan baba kun.

Kata, Maday tan á ngar wa sin.»

¹³ Yo, Dabawəzləv mata ngar wa nja ngatoku, min
tokon ti sənu, *zla wəla həza, mata zlu kad kamatakan
ti keru kad ba acin, ti zlu maparam ka diya yəwən lap
acin, wa nja hidi ta nja ka ker kafən kən mangar a həl
kəzəd baba kun kad, ka zlambad a yəwən. †

Kəzəd na mangaramagi ta je Dabawəzləv ta talalay baw na Yesu ta wəzləv

9 ¹⁻² Mandala Dabawəzləv mata diya ci lap, ka lap
tete ndirigi kad, sin tik ti vəl *mazuko tik a ndiri
toku a zləra, ka sən ta, ka voh ta a nja siki. Aza ndirigi ti
li *mabəla ka voh Dabawəzləv a nin. Mabəla mata la ta
toku, ti wak ta a daba daba kad a gwada. Lay ma takan
ci zlim tik lay menekin na Dabawəzləv. Ka lay toku,
pitirla a nin, baw tabəl, ta nja ka deri biret na Dabawə-
zləv a nin dère. †¹³ Lay ma səray tik tá dawən gwada
toku za, ci zlim tik diri lay menekin na Dabawəzləv.
¹⁴ Ka lay toku, tabəl melenge, səkəm tik toy toy a nin.
*Mangaramagi a nja ka riya kən, ma nja ka nji mada
urdi a tala tik. *Akoti pay a nin dère, dawən tik ege lib
tik ma diya diya a melenge. Akoti toku a daf tokon *zla
wəla həza, Dabawəzləv mata zlu kad, ka ndirigi. A lib
akoti toku, kənigi dāha pana pana a nin. Siwili ma vic
vic ta melenge a kən ham ta kamatakan, zlim tik
«*manu», lap a təlay *Aron, ma ca vedid kamatakan
dāha a nin. Aza hilepi səray, Dabawəzləv mata lalab
mazuko tik a nin, dāha a nin dère. †¹⁵ Aza a tala akoti
toku, kən ma bisl bisligi səray a kopok kəsəm, wa nja
mazlən Dabawəzləv gi, ndirigi ka sən ta á nin za,
Dabawəzləv a talan tik a jik toku. Kopok tan a nja ka
nja zilim á tala akoti toku kad ka lay, mangarama ma-
day ta nja ka wis bebiz kən sosen a nin, ka zer *ma
ngav ngav ndirigi. Ndah labar kedirek, kata mata may
ka ced hini a tala mabəla toku. †

⁶ Mata li *mabəla tan a kən pana pana wa toku za,
*mangarama Dabawəzləv gi a nja ka tuhigi a nin kepic
kepic, ka lay ma ci tik na Dabawəzləv toku, ka diyi
kəzəd tan a nin. †¹⁷ Gara lay ma səray tik na Dabawə-
zləv toku, sey mangarama Dabawəzləv meze maday á
nja ka tuh a nin á gindik. Ka wan ka wan, a nja ka tuh
sey cəb takan á gindik. Ta nja ka tuh toku, a nja ka tuh
a bebiz kən sosen a zləra, ka vəlen a Dabawəzləv ka

† 8:13 8:6 †† 9:1-2 mabəla: 8:5 ; 9:11-12; Exo 26:1-30; pitirla: Exo
25:31-39; tabəl: Exo 25:23-30 † 9:3 Exo 26:31-33; Lev 16:2; Hib 6:19;
9:7, 12; 10:20 †† 9:4 Exo 30:1-6; Akoti: Exo 25:10-16; Mana: Exo
16:32-35; təlay Aron: Nom 17:21-25; hilepi: Exo 25:16 †† 9:5 Exo
25:18-22 ††† 9:6 10:11; Nom 18:2-6

zer *ma ngav ngav tane talan tik kad, aza baw na ndi-
rigi kərap, ta nja ka diya ta, mangar a sənay ta dakun.
††⁸ *Mid Dabawəzləv a ced tokon áka kəni toku za:
Mangaramagi ta nja ka diyi kəzəd tan ka lay ma ci tik
toku a wilin wər, ndiri maparam ma va ka jani katəf, ka
tuh ka lay ma səray tik da dakun, sey mangarama ma-
day á gindik. ⁹ Kəzəd mangarama Dabawəzləv gi ta nja
ka diya ta ka lay ma ci tik toku, a may ka ced tokon a
picah, kən, hidi ta nja ka vəlen a Dabawəzləv, baw kən
sosen, hidi ta nja ka faten, a təd gəga ka zer ma ngav
ngav ndirigi kad, ka mari nəv ma barən a gibe
Dabawəzləv kun. †¹⁰ Hidi ma nja ka vəl kən mada nga-
toku a Dabawəzləv, a səbay mazuko Dabawəzləv a tala
kən ham, a tala kən sa, baw a tala goh kənigi pana
pana. Mazuko kən titoku kən ta tala hayək a wacah á
gindik, a təd gəga ka zlambad kən tá nəv za dakun.
Ndirigi ti diya ta, diya diya təd ka pic, Dabawəzləv ma-
ta zlambad mazuko tik za acin. †

¹¹ Tá nja cah *Kiristu takana ti ya acin. Sin diri man-
garama meze maday, mangar a diya kəzəd menekin a
picah. Ti tuh ka kula lay menekin, mangar day za ka
mabəla ta kamatakan toku. Lay toku, lay ta talalay a
wacah dakun, aza hidi á ndənu dakun dère. ††¹² Yesu
Kiristu mata tuh ka diri lay menekin toku, a tuh a bebiz
bopu baw bebiz malav a zləra, ka vəlen Dabawəzləv
kun. Awu, sin ti vəl talan tik ka məc, bebiz tik ka kwar
kad, ka jan ka tuh a sin, ka vəlen a Dabawəzləv. Ti tuh
cəb takan á gindik, muk gəga acin. Hidi digbe bebiz tik
ma kwar toku, ada hidi mátá jan bit micin tokon acin
ko a pu. ††¹³ Yo, ndirigi ta nja ka vohi Dabawəzləv, a nja
ka bawi bebiz bopu baw bebiz malav, ka wiseten a
ndiri ma nja ka dəbəli mazuko Dabawəzləv a kəsəm. A
nja ka bawi cərvazla ka fat ka ri za, ka mbat hileci tik ka
tutuh tutuheten a ndirigi toku a kəsəm dère. Ta nja ka
diya ta wa nja ngatoku, ka zlad weli tane talan tan kad.
††¹⁴ Yo, tátoku, bebiz kən sosen mata təd gəga ka zlad
weli ta talan ndiri kad toku, a bilike bebiz Kiristu azal
acin vu? Hi ləma Kiristu a diya ma ngav ngav kun, aza
ti vəl talan tik a zləra tik a Dabawəzləv ka məc. Aza Mid
Dabawəzləv mangar a way kun á wanen a dawən.
†Bebiz tik toku má, a nja ka zer ma ngav ngav tokon
kad, nəv tokon ka nja barən barən, min tokon ka ker
diya kən hirre kad, ma va ka lekw micin tokon. A nja ka
zer ma ngav ngav tokon kad, min tokon ka diya kəzəd
na Dabawəzləv ma nja ka vəl micin acin. †

¹⁵ A tala Kiristu mata vəl talan tik ka məc toku, ti nja
ka makatəf, ka lap ndirigi kad tete Dabawəzləv.
Dabawəzləv mátá jan katəf acin ka *zla wəla həza, ka
diya yəwən lap tete ndirigi. Tá nja cah acin, ndiri,
Dabawəzləv mata wəla ta, a va ka jani kula kən

††† 9:7 5:3; 9:25; 13:11; Lev 16:2-16 § 9:9 7:19; 9:2 †† 9:10 Lev
11; Lev 15; Nom 19 ††† 9:11 4:14 †† 9:12 7:27; 10:4; Lev 16:14-16;
bebiz Kiristu: 9:25; 12:24; 13:12, 20; Mat 26:28; Rom 3:25-26; 1Pi 1:2,
18-19; 1Za 1:7 ††† 9:13 Nom 19:1-17 †† 9:14 Rom 6:20-23; 8:2

menekin, Dabawəzləv mata ngar, a va ka vəleten ka nja ka na tan ko a pu. Məc Yesu mata məc toku, ti bit ndiri ma diyi ma ngav ngav kamatakan, daka ka ci *zla wəla həza, Dabawəzləv mata zlu ka lap tete sinigi. †

16 Hidi ti sən tokon, hidi ta nja ka mbəzl ma kađ ka məcay tik, ma va ka pas je tik, a va ka pasu, sey ta məc za. 17 Hidi ma nja ka pas je hidi ta vere, da dəkun, sey hidi tik ti məc. 18 Yo, wa sin dere, kamatakan Dabawəzləv mata va ka *zla wəla həza kađ, ka diya ci lap tete *ndiri Isirayilagi, sey bebiz kən sosen ka kwar kađ kay, di lap toku ka diya acin. 19 Mandala tik *Moyiz ti cedeten *mazuko Dabawəzləv kərap a ndirigi, wa nja Dabawəzləv mata vəleten a zləra ka diya ta. Ka dawən tik baw bebiz wəri vilen tete na bopugi, gab gab a yəm za, aza baw vedid, zlim tik *isop, pađ pađ a sosen tumuk ma jab jab mepirin, jup a lib bebiz toku za, a wiseten a ndirigi kərap a kəsəm, baw wis a nimin a tala deftere mazuko Dabawəzləv dere. ††20 Ta wis bebiz wa toku, a ngareten a ndirigi acin: «Dabawəzləv ti *zla wəla həza ka lap tete hini acin, áka bebiz toku za. Ngatoku a may ka daf hini, hini ka kaw mazuko tik zləra səsəray.» 21 Aza acin Moyiz baw bebiz takana wis wis dere ka *mabəla, ndirigi mata la ta ka voh Dabawəzləv a nin, baw wis wis bebiz tik dere ka kən kərap, ndirigi ta nja ka həli kəzəđ Dabawəzləv a sin. 22 Mandala tik mazuko Dabawəzləv a ngar: «Pala maday kən kərap sey ka wis bebiz a nin, kama ka nja ninek a həra Dabawəzləv. Gara zer ma ngav ngav ndirigi wər, sey bebiz ka kwar kađ kway, kama ndirigi ka jani zer ma ngav ngav.» ‡

Yesu Kiristu ti vəl talan tik ka məc, bebiz tik ka kwar kađ ka zer ma ngav ngav ndirigi

23 Wa toku acin, kən ta nja ka vohi Dabawəzləv a sin, sey ka wiseten bebiz kən sosen a nin a zakay, wa nja *mazuko Moyiz ta ngar, di ka nja ninek a həra Dabawəzləv. Azama kəni toku, diri kən na voh Dabawəzləv a sin kun, sey a sli kibe tik á gindik. Gara diri voh Dabawəzləv acin wər, bebiz kən sosen a təd gəga kun. A may bebiz maparam má day za ka sin. Sin ada bebiz Yesu Kiristu ma vəl talan tik ka məc. ††24 Yo, *mangaramagi a nja ka tuhigi a je Dabawəzləv, ndiri mata ndən ta ka voh Dabawəzləv a nin. Je Dabawəzləv toku diri lay menekin ta wəzləv kun, sey kibe kibe tik á gindik. Gara *Kiristu wər a tuh a je Dabawəzləv toku səka dəkun, na tik, sin ti tuh ka diri lay menekin, Dabawəzləv ta nja a nin. Tá nja cah, ege sin a wəzləv aka lay ma takan, a nja ka gar meze na tokon a gibe Dabawəzləv. 25 Aza min tokon ti sənku ka wan ka wan mangarama meze maday a nja ka tuh a *je Dabawəzləv, ka va ka diri lay menekin na Dabawəzləv. Sin ta

† 9:15 8:6 †† 9:19 Exo 24:6-8; Hib 9:12-13; isop: Lev 14:4, 6; Nom 19:6 ‡ 9:22 Lev 17:11 †† 9:23 8:5

nja ka tuh, a nja ka tuh a bebiz kən sosen a zləra. Gara Yesu Kiristu wər, mata va ka va a zləra Dabawəzləv, a va a zlim bebiz tik, ti vəl talan tik ka məc cəb takan á gindik, aza ti mgbi fin kəzəđ tik. 26 Ta nja takana, a vəl talan tik ka məc cəb pe, macah a va ka sa beni cəb pe dere tar ka pic, Dabawəzləv mata tətər talalay. Ama a sa beni cəb pe kun. Talalay mata nja mbeh ka way, ti ya acin, ti vəl talan tik a Dabawəzləv ka məc cəb takan á gindik, ka zlad *ma ngav ngav tane talan ndirigi za. ††27 Min tokon ti sənku, ko nayi a nja ka məc cəb takan á gindik. Ta məc za, Dabawəzləv a va ka bas kita tik. 28 Gara Yesu Kiristu wər wa sin. Ti məc cəb takan á gindik ka zlad ma ngav ngav za ta talan ndirigi pe. Ta sla za, pic takan a va ka cəbaha. A pic tik a va ka yaha ka zlad ma ngav ngav ta talan ndirigi za baba kun, awu a va ka yaha ka bit ndirigi ma pu ta, ka njigi tete sin. ††

10 *Mazuko Moyiz, ndiri ta nja ka diya ta, a daf tokon kən menekin, hidi mata janu tá nja cah, áka Yesu Kiristu za. Ama kən menekin toku, a həra ndiri ma nja ka səbi mazuko Moyiz wər, guzur guzur a wilin. Hi ləma, mazuko Moyiz a ngar, sey *mangaramagi ka fateten kən sosen a Dabawəzləv a zakay, fat za fat, fat za fat, ka wan ka wan, ndirigi ka jani nəv ma barən a gibe Dabawəzləv. Yo, tátoku diya kən mađa ngatitoku ti təd gəga ka zlad *ma ngav ngav ta talan hidi za, ka mar nəv ma barən a gibe Dabawəzləv vu? Awu, a təd gəga kun. ††2 Ta nja takana, fat kən sosen a Dabawəzləv toku a təd gəga, ka zlad ma ngav ngav ta talan ndirigi, ka jani nəv ma barən duze wər, macah weli na diya ma ngav ngav a va ka nja a talan tan baba kun, baw a va ka kərayi fateten kən sosen a Dabawəzləv kađ. 3 Ama wa sin kun. Ka wan ka wan ta nja ka fateten kən sosen a Dabawəzləv, talan tan a nja ka dəsəl ka ma ngav ngav tan azal ba. 4 Ngam ko diya diya wa siki, bebiz malav ege bebiz bopu a zlad ma ngav ngav ta talan hidi səka za dəkun. §

5 A tala ngatoku, mandala Yesu Kiristu mata va ka yaha a talalay, ti ngaren a Dabawəzləv:

«Na ku, ha may hidi ka fatoh kən sosen baw ka vəloh kən pana pana kun. Ama hati diya ka, kata ka nja ka hidi memilin, aza kata ka vəloh micin da. §†

6 Kən sosen, ndirigi ta nja ka fat ta za ka vəloh ka zlad ma ngav ngav tane talan tan, a gudum nəv ku kun.

Ko kən sosen ta nja ka ri ta za ka vəloh, a gudum nəv ku kun dere.

7 Mata nja wa nja ngatoku, kata máta ngaroh, Dabawəzləv da, kata ta wanacah.

Ta ya a talalay ka diya kən, nəv ku ta may wa nja mata lalab ta a tala da a lib deftere ku.»

†† 9:26 7:27 ††† 9:28 3:6; 10:10; Esa 53:11-12; Mat 26:28; 1Ko 15:50-53 ††† 10:1 8:5 § 10:4 9:12-13 §† 10:5 Dir 40:7-9

⁸Yo, ta may ka cəb hini ma, Yesu Kiristu mata ngaren a Dabawəzləv toku a nimin. A ngar wisike: «Na ku ha may hidi ka fatoh kən soson baw ka vəloh kən pana pana kun ta. Kən soson ta nja ka fat ta za, ka vəloh ka zlad ma ngav ngav tane talan ndirigi, a gudum nəv ku kun ta. Ko kən soson ta nja ka ri ta za, ka vəloh, a gudum nəv ku kun ta.» Yo min tokon ti sənu, mazuko Moyiz á ngar, ndirigi ka fateten kən soson a Dabawəzləv, azama a va a nəv Dabawəzləv kun. ⁹Yesu a ngar a nimin wisike: «Dabawəzləv da, kata ta wanacah. Ta ya a talalay ka diya kən, nəv ku ta may.» Yo, labar toku a ced tokon Dabawəzləv ti ker mazuko fat kən soson, ta nja ka fat ta toku kad ba, aza ti zlambda acin a məc Yesu, ma vəl talan tik ka məc. ¹⁰Tá nja cah, Dabawəzləv ti zlad ma ngav ngav tane talan tokon zaba, ngam Yesu Kiristu ti diya kən, wa nja nəv Dabawəzləv ta may, ti vəl talan tik ka məc cəb takan á gindik, muk gəga acin. †

¹¹Yo, min tokon ti sənu, *mangaramagi ta je Dabawəzləv a nja ka vohi Dabawəzləv kepic kepic, voh za voh, voh za voh, manja nəp. A nja ka fateten kən soson a Dabawəzləv, fat za fat, fat za fat. Azama ko diya diya wa siki, bebiz kən soson toku a təd gəga ka zlad ma ngav ngav tane talan tan, baw tane talan ndirigi za dakun. ^{††12}Gara Yesu Kiristu wər, ti vəl talan tik ka məc cəb takan á gindik. Məc tik mata məc toku, ti təd gəga acin ka zlad ma ngav ngav tane talan ndirigi za, ko a pu. Mata məc za, ti va tik acin a wəzləv, aza ti njay tik á zləra zəm Dabawəzləv za. ^{††13}Tá nja cah, a pu pic tik, Dabawəzləv ta va ka vəlen calambəlay tegi a zləra sin ka bəreten ngaz ka wəla. ^{††14}Wa toku acin, Yesu mata vəl talan tik ka məc cəb takan toku, ti ca ndiri mata zer ma ngav ngav tan kad, ka nja ka ndiri ma mari nəv ma barən a gibe Dabawəzləv ko a pu.

¹⁵Ko *Mid Dabawəzləv a ced tokon kəni toku duze. Ti ngar:

¹⁶«Vay tokon Dabawəzləv á ngar:

“*Zla wəla həza ta va ka zlu

ka diya yəwən lap tete ndiri toku a pic tik,

a va ka nja pana.

Ta va ka cedeten *mazuko da,

aza ta va ka lalabu a nəv tan,

baw ta va ka sləku a ndukun talan dere.” ††

¹⁷Mid Dabawəzləv ti ngar a nimin: «Dabawəzləv a ngar: “Talan da a va ka dasl ka ma ngav ngav tan baba kun.”» ¹⁸Yo, Dabawəzləv mata zer ma ngav ngav ndirigi kad toku, ka faten kən soson maparam ka zer ma ngav ngav baba kemi?

Labar a tala ndiri ma nja ka bərəsigi kad ka səba katəf Dabawəzləv

¹⁹Galamayigi, min tokon ti sənu acin, a tala bebiz Yesu ma kwar kad toku, ada min tokon mətá jan katəf ka va a zləra Dabawəzləv manja pərət, ka lap tete sin. ^{††20}A pic, Yesu mata vəl talan tik ka məc, gwada ma zen zen tane je Dabawəzləv, ma nja ka pəla lay nja Dabawəzləv kad, ti pər. Tá nja cah yəwən katəf na va a zləra Dabawəzləv ka lap tete sin ti zlər acin. Yesu a talan tik ada katəf na va a zləra Dabawəzləv toku ka jan micin. ^{††21}Yesu toku ada *mangarama tokon maday, sin áda talan na ndiri Dabawəzləv kərəp. ^{††22}A tala ngatoku acin, ni ngiseb tokon idida a zləra Dabawəzləv, aza mi zer nəv tokon yac kad acin a sin. A va ka yək tokon, ngam bebiz Yesu Kiristu ti zlad weli tane talan tokon kad ba, a tala kən ma ngav ngav min tokon mata diyu kamatakan, ka mar nəv ma barən a gibe tik acin. Aza ti goh tokon kad ba a yəm ma kwen kwen. ^{††23}Hidi ta bərəs tokon kad acin, talan tokon ka nja genna ka labar, Dabawəzləv mata ngar a va ka bit tokon. Aza mi ced tokon labar toku a ndirigi. Min tokon ti sənu, Dabawəzləv a va ka diyu kap wa nja mata ngar. ^{††24}Hidi ta zleb kəsəm tokon kəsəm kəsəm acin, ka may talan tokon kəsəm kəsəm day za ka ta kamatakan, baw ka diya menekin a cala tokon ko a pu. ^{††25}Kana mi ker tokon ka va ka lay bas, cala tokon ta nja ka basigi a nin. Min tokon ti sənu, ndiri maparam ti keri va ka lay bas tan. Ama hidi ta njá ka diya tokon wa nja sinigi kun. Səwan min tokon ka ngaren a cala tokon ba, ka yigi ka voh Dabawəzləv á lap, ngam pic, Yesu Kiristu ta va ka cəbaha mbeh acin.

²⁶Galamayigi, min tokon ti sən katəf Dabawəzləv ma duze zaba. Aza min tokon ti keru kad ka diyay *ma ngav ngav tokon á tala tik kad wər, kən maparam, hidi ta va ka vəlen a Dabawəzləv ka zer ma ngav ngav ngatoku kad, da dakun. ^{††27}Yo ta ced hini, hidi ma nja ka diyu wa toku, lib tik mata ca gəma, ngam Dabawəzləv a va ka bas kita tik. Kita toku a va ka nja wa nja kuhu ma nja ka zlaw cik cik cik, ma va ka ri ndiri ma nja ka salari ma Dabawəzləv. ^{††28}Min tokon ti sənu, hidi ma dəbəl *mazuko Moyiz za, aza ndirigi sərəy, akun makad ti ləma ta ti dəbəl duze, a nja ka pəm ta za manja saf saha tik. ^{††29}Yo, tátoku mata diya ta wa toku a hidi ma dəbəl *mazuko Moyiz toku wər, azal kita na hidi ma nja ka caf Kərti Dabawəzləv vu? Hidi toku ti ca bebiz Yesu ma zer ma ngav ngav tik, Dabawəzləv mata *zla wəla həza kad ka lap ndirigi tete sin ka kən kahay. Aza ti ra *Mid Dabawəzləv ma nja ka vəl tokon menekin tik dere. Ta ced hini, hidi toku wər, kita tik a

††† 10:19 4:16; 9:8 ††† 10:20 gwada: 9:3; Mat 27:51; katəf: 2:14-15; 9:14-15; Zan 14:6 § 10:21 3:6; 4:14 §† 10:22 Ezé 36:25; Efe 5:26 §†† 10:23 3:6 §† 10:24 13:1 §†† 10:26 6:4-6 §† 10:27 Esa 26:11 §† 10:28 Deu 19:15; 2Ko 13:1

† 10:10 7:27 †† 10:11 9:6; Exo 29:38 † 10:12 8:1 †† 10:13 Dir 110:1; 1Ko 15:25 †† 10:16 Jer 31:33-34; Hib 8:10, 12

va ka nja na ngar kun, kuhu tik ka yaha á zlimi.
^{†30} Dabawəzləv a talan tik ti ngar: «Ndiri ma nja ka caf kigi, katá va ka pəl dəwa da.» Yo, min tokon ti sənu, Dabawəzləv a va ka diya kən ta nja ka ngar duze. Dabawəzləv ti ngar dere: «Kata, Cehw hini á va ka bas kita ndiri da.» ^{†31} Yo, Dabawəzləv ma nja ka vəl micin, kita tik ti kaw hidi ma caf tik acin wər, hidi tik a va ka pəl mi a kəsəm tik acin mi?

³² Hi đasl talan, kamatakan hin mata tar ka səba katəf Dabawəzləv zləra zləra, hin ti sa beni kahay kahay a zləra ndirigi, ama hin ti bərəs kad. ^{‡33} Pic maparam ndirigi ti ro hini, aza ti diya hini beni a gibe ndirigi, aza pic həndan hin ti zleben a colo hini ma si beni madá toku. ^{‡34} Saha colo hini tane je fərsəna, mata kaw ta a tala mata ci talan ka Yesu, ti həl hini dere. Ndirigi mata mohi kən hini, hin ti kereten a nəv ma takan ka baw ta, manja bas nəv a nin, ngam hin ti sənu, hine mar kula kən menekin, ma bat kən maparamigi kərap. Kən toku, hidi ma va ka mohu a zləra hini za da đakun, ko a pu a va ka nja səb ka na hini. ^{‡35} Galamayigi, tá nja cah hi cay talan hini ka Dabawəzləv wa nja hin mata diyu kamatakan. Hine cay talan hini wa nja ngatoku wər, Dabawəzləv a va ka vəl hini mazlən maday. ^{‡36} Kən ma fəna hini, sey hini ka dihec kad, kama hini ka diya kən, nəv Dabawəzləv mata may. Wa toku acin hi va ka jan kən, Dabawəzləv mata ngar a va ka vəl hini. ³⁷ Dabawəzləv á ngar:

«Yesu Kiristu mbeh ka cəbaha.

A va ka nəpa đakun,
 a va ka ya njod. ^{‡‡}

³⁸ Hidi ma ca talan ka kata,
 ta va ka cu ka hidi ma kap ta gibe da.
 Aza hidi toku a va ka nja a vere ko a pu.
 Ama hidi ti ker katəf da kad,
 nəv da a va ka ham ka.»

Ndah labar Dabawəzləv adá toku. [§]

³⁹ Galamayigi, ta bənu wər, hidi a va ka ker tokon katəf Dabawəzləv kad ka lekw wa nja ndiri maparam kun. Gara na min tokon wər, min tokon a ca talan ka Dabawəzləv, aza hidi a va ka jan tokon micin mangar a way kun.

Labar a tala ndiri ta kamatakan ma ci talan ka Dabawəzləv

11 Ka ca talan ka Dabawəzləv a nja na ngar kemi?
 A nja na ngar, hidi ma nja ka ca talan ka Dabawəzləv wər, ti sənu ninek ninek, kən ta zləra Dabawəzləv, mangar talan tik genna a nin, ta sla za, a va ka janu duze. Ko a ləma kən, Dabawəzləv mata ngar, a həra tik kun, a nja ka cay talan tik a nin səb, ngam ti sənu ninek ninek, kən toku đaha. ^{§12} Ndiri ma-

param ta vina cekw ti ci talan ka Dabawəzləv wa nja ngatoku. Ca talan ka Dabawəzləv mata ca ta toku, ti va a nəv Dabawəzləv.

³ Min tokon mata ca talan ka Dabawəzləv, adá min tokon mátá sənu ninek ninek, Dabawəzləv ti tətər talalay áka ləwa ta pakam tik kad. A nja na ngar, kən kərap min tokon ta nja ka ləma, a tətəru a kən mangar hidi a ləma đakun. A tətəru áka ləwa ta pakam tik kad. ^{§††}

⁴ Kamatakan hidi maparam đaha, zlim tik *Abel, ti ca talan ka Dabawəzləv. Ti baw kən soson menekin, ti faten. Kən mata vəlen a Dabawəzləv toku, ninek tik day ka na gelemín *Kayin mata vəlen a Dabawəzləv, ngam ti ca talan ninek ninek ka Dabawəzləv. Mata ca talan ka Dabawəzləv toku, adá Dabawəzləv mátá cu ka hidi ma kap ta gibe tik, aza adá mátá yək kən, sin mata vəlen toku, ngam kən toku ti gudum nəv Dabawəzləv. Ko Abel toku ti məc wər, ca talan tik ka Dabawəzləv mata cu toku, a đaf tokon katəf a wilin, min tokon ka səba dangaz tik. ^{§†}

⁵ Baw hidi maparam dere, zlim tik Henok, ti ca talan ka Dabawəzləv. Mata sla za, a məc á məc kun, Dabawəzləv á bawu a vere ka va a wəzləv a zləra tik. Dabawəzləv mata bawu za, ndirigi ti vigi, va gər gər ta, a jan ta đakun. Dabawəzləv ti bawu zaba ka va a wəzləv. A lib deftere Dabawəzləv, ndirigi ti lalab ta a tala Henok toku, ti ngarigi: «Mandala sin ta nja a tala hayək, ti diya kən ma va a nəv Dabawəzləv. Mata sla za, Dabawəzləv mátá bawu acin a vere ka va a wəzləv.» ^{§††6} Yo ta ced hini, sey hidi ka ca talan ka Dabawəzləv a zakay, di kama kən, sin ta va ka diyu acin ka gudum nəv tik. Aza hidi ma may ka cen zləra a Dabawəzləv wər, mata sən ninek ninek a zakay, Dabawəzləv đaha. Hidi tik mata sənu ninek ninek dere, ta sla za, Dabawəzləv a va ka vəlen mazlən tik.

⁷ Baw hidi maparam đaha a nimin dere, zlim tik *Noye, ti ca talan ka Dabawəzləv. Ti zlimi ma Dabawəzləv, ma bəta yəm a zlimi kad ka kpaw kambawal, a tala bəlay maday ma va ka za, ka lekw micin ndirigi za. Ko Noye mata nja manja ləma bəlay tik a kese ka həra, ti kpaw kambawal njod wa nja Dabawəzləv mata ngaren, aza Dabawəzləv ti bit ta zaba tete je tik a lib bəlay maday toku. Ca talan Noye mata cu ka Dabawəzləv toku, ti da kita a tala ndiri ta talalay, mangar a yəki ma Dabawəzləv kun. Gara Noye wər, ti ca talan ka Dabawəzləv, aza Dabawəzləv ti cu ka hidi ma kap ta gibe tik. ^{§†}

⁸ Baw hidi maparam đaha a nimin, zlim tik *Abərahəm, ti ca talan ka Dabawəzləv dere. Mandala Dabawəzləv mata mbatu ka zlən ka va a liblay ma-

† 10:29 2:3; 5:8; 9:12; Mat 12:31 †† 10:30 Deu 32:35, 36 ‡ 10:32 6:10 †† 10:33 1Ko 4:9 ‡‡ 10:34 11:26; 13:14 ‡‡† 10:35 3:6; 6:11-12

‡‡‡ 10:37 Hab 2:3-4 § 10:38 Rom 1:17; Gal 3:11 §† 11:1 Rom 8:24; 2Ko 4:18 §†† 11:3 Gen 1:1; Dir 33:6, 9; Rom 4:17; 2Ko 4:18 §† 11:4 Gen 4:3-10 §†† 11:5 Gen 5:21-24 §† 11:7 Gen 6:13-22; Rom 4:3; 1Pi 3:20

param, Abərahān ti zlimi ma tik, aza ti zer nəv tik yac kađ. Sin ker liblay tik kađ, slid va a liblay mangar a sə-nay kun, Dabawəzləv mata may ka vəlen toku. ^{†9} Mata təd a nin za, ti nja wa nja mohuloy hidi a liblay toku, ngam Dabawəzləv a vəlen liblay tik kese ka maru đakun. Ti ca talan ka Dabawəzləv, ada mátá jan sembe ka nja wa nja mohuloy a liblay toku. Aza a nja ka wan a zəđ mabəla ma tən tən ta bokula. A nja ka lay ma takan kun. Kərti Abərahān, *Izak, baw dehen, *Zakob, Dabawəzləv mata ngar ka vəleten liblay toku dère, ti wanigi a zəđ mabəla bokula toku dère. ^{††10} Nəv Abərahān ninek ka wan a zəđ mabəla toku wa nja mohuloy, ngam talan tik genna ka pu pic tik, ta va ka təd ka liblay maparam ka nja a nin. Liblay ta pu toku, liblay ma gbən gbən, a pas kun ko a pu. Dabawəzləv á kperu a zləra tik a wəzləv, aza mátá ndənu. ‡

^{††} Pic takan Dabawəzləv ti ngaren a Abərahān: «Ta va ka vəloh kərti ta.» Yo, Abərahān ti məsər kahay kahay, đaha na jan kərti baba kun. Aza wərti tik *Sara wa sin dère. Ko mata nja wa nja ngatoku, Abərahān ti sənu ninek ninek, Dabawəzləv a va ka điyu kap wa nja sin mata ngar. Ti ca talan ka sin, mátá jan kərti acin. ^{††12} Ko Abərahān mata məsər kahay kahay, na həl kən a sin đa đakun, ti jan kərti səb. Sin takan, aza dehegi a fəfəligi kahay kahay áka kərti tik, Dabawəzləv mata vəlen ma takan toku za. Ti fəfəligi pe kahay kahay wa nja gənzlagi ta wəzləv, aza wa nja vəkəđ ta zungoh, mangar nəf nəf a way kun. ‡‡

^{††13} Abərahān tete dehegi ti ci talan ka Dabawəzləv, ca ca kúlá ka pic məc tan mata məcigi. Na tan wər, a jani kən, Dabawəzləv mata ngar ka vəleten səka đakun. Ama talan tan a wilin genna a nin. Ti sən ta ninek ninek, kən, Dabawəzləv mata ngar a va ka điyu, pic takan a va ka điyu kap wa nja mata ngar. Ta pu ta toku, nəv tan đewerakun ka jan kən tik. Ti cedeten kpay kpay kađ a a gibe ndirigi: «Lay nja kini đaha a talalay a wacah đakun, min wa nja mohuloy.» ^{†††14} Min tokon ti sənu ninek ninek, ndiri ma nja ka ləwigi wa nja ngatoku, a may ka vigi ka zlim cađak tan ta wəzləv.

^{††15} Cađak tan mata ker ta kađ a talalay a wacah, a həli ta səná sən a nin kun. Ta nja takana, a həli ta səná sən a tala tik, macah a va ka cəbay tan a zal zal ba. Ama a həli ta səná sən kun. ^{††16} Ti may ta azal ba ácah ka təđigi ka zlim cađak tan menekin, day za ka cađak tan ta talalay a wacah. A nja na ngar ka kula lay nja menekin ta zləra Dabawəzləv. A tala ngatoku, Dabawəzləv ti mayu ka nja ka Dabawəzləv tan, aza ti kəməseten lay nja kađ ba dère a wəzləv. ‡‡‡

^{††18} Kamatakan Dabawəzləv ti ceden a Abərahān kən maparam ma va ka tədaha a tala tik. Ti ngaren: «Ha va

ka nja ka sesin madaba day, áka kərti ku Izak za.» Ama pic takan Dabawəzləv ti geh nəv tik. Ti ngaren: «A baw Izak, kərti ku ma sliw takan toku, ma fat ka.» Abərahān ti ca talan ka Dabawəzləv ninek ninek, ti baw kərti tik toku ka faten a Dabawəzləv. ^{§†9} Sin ti sənu, sembe Dabawəzləv ti təd gəga ka mbəla tik ka məc za, ka nja a vere a nimin. Mata va ka nja mbeh ka fat kərti tik toku, Dabawəzləv ti tak kađ ba, ti vəlen kərti tik a nimin. A zləra Abərahān wər, ha ngar kərti tik ti məc, aza mátá mbəlahā a nimin ka məc za. ^{§†}

²⁰ Aza Izak ti ca talan ka Dabawəzləv dère. Ti vəleten menekin Dabawəzləv a wəri tik ma səray Zakob ege *Ezaw. Sin ti sənu ninek ninek, kən mata ləwatan a wəri tik toku, ta sla za, Dabawəzləv a va ka điya tik wa nja sin mata ngar. ^{§††}

²¹ Aza Zakob dère ti ca talan ka Dabawəzləv. Mata va ka mbəzl ma kađ ka məcay tik, wəla wəri *Zozef ma sərayigi ka yigi a zləra tik. Mata yigi za, ti ngareten: «Wəri đa, Dabawəzləv mata ker micin hini fonna.» Baw pay jaban tik, kpək kađ gar á gar, a fol Dabawəzləv acin. Mata ngareten wa nja ngatoku, ngam ti ca talan ka Dabawəzləv ninek ninek. ^{§†}

²² Aza Zozef dère ti ca talan ka Dabawəzləv. Mata va ka mbəzl ma kađ ka məcay tik, ti ngareten a *ndiri Isirayilagi ta liblay *Ezip: «Dabawəzləv a va ka bit hini ka balam a liblay Ezip za, ka tep hini a liblay maparam, sin mata may ka vəl hini. Hin ta va ka slid ka va ka lay toku, hine fara ku talan đa a sin.» Mata ngareten wa nja ngatoku, ngam sin ti ca talan ka Dabawəzləv. ^{§††}

²³ Kamatakan cin *Moyiz ege mamən Moyiz ti ci talan ka Dabawəzləv dère. Mandala *Moyiz mata mbu kađ, bay tan ti ngar: «Wəri kərtapagi kərap ka pəm za.» Mata ləma ta za, kəsəm kərti tan ninek ninek, ti bazli ma bay toku, ti bohi kərti tan a jik, kap kap təra makad. Ti ci talan ka Dabawəzləv, mátá điya ta wa toku. ^{§†}

²⁴ Aza Moyiz ti ca talan ka Dabawəzləv dère. Mata gəl za, a may ndirigi ka wəli kərti bay *Firaw ka mamən baba kun. Mata ngar wa nja ngatoku, ngam sin ti ca talan ka Dabawəzləv. ^{§†25} A may acin ka sa beni tete ndiri ma səbi katəf Dabawəzləv, á tala ka bebel ida bay, na nja ma duk ta tala hayək a wacah ma va ka da *ma ngav ngav a tala tik. ²⁶ Sin ti bənu, səwan ndirigi ka ca ta ka kən kahay ka say beni tik a tala hidi, Dabawəzləv mata pəzen đawa ka nja ka hidi maday, á tala ka mar gənan ta liblay Ezip. Mata bən wa nja ngatoku, ngam ndukun talan tik genna ka mazlən, Dabawəzləv ta va ka vəlen á pat. ^{§§†}

²⁷ Moyiz ti ca talan ka Dabawəzləv, ti slid tete ndiri Isirayilagi a liblay Ezip za ka ngazl ta ka va a liblay maparam. Bay Ezip mata zlimi za, Moyiz ti va tan tete ndiri

† 11:8 Gen 12:1-2 †† 11:9 Gen 35:12, 27 ‡ 11:10 13:14
 †† 11:11 Gen 17:19; 18:11-14; 21:2; Rom 4:19-20 ‡‡ 11:12 Gen 15:5
 ††† 11:13 11:9; 13:14; Gen 23:4; 47:9; Dir 39:13 ‡‡‡ 11:16 13:14;
 Exo 3:6; Mat 22:32

§ 11:17-18 Gen 21:12; 22:1-14; Zak 2:21 †† 11:19 Rom 4:17
 §†† 11:20 Gen 27:27-29, 39-40 §‡ 11:21 Gen 47:31-48:20
 §†† 11:22 Gen 50:24-25; Exo 13:19 §†† 11:23 Exo 1:22; 2:2 §‡ 11:24
 Exo 2:10-12 §§† 11:26 12:2; 13:13

Isirayila toku ti bas növ kahay kahay. Ama Moyiz a pəret a sin kun. Ca talan ka Dabawəzləv mata cu toku, ti vəlen sembe ka bərəs kad, wa nja a ləma Dabawəzləv a həra tik, Dabawəzləv mangar ko hidi takan a ləma dakun. ^{†28} Mandala ta njigi a wilin a liblay Ezip toku, Moyiz ti ngareten a ndiri Isirayilagi ka diyi dara Pasəka. Ti ngareten ka baw bebiz kən soson ka paslu ka mejjijik ka mejjijik. *Mazlən Dabawəzləv ta va ka yaha ka pəm ci mbu wərigi ta liblay Egip za, ta ləma bebiz toku, ka bat je tan kad manja pəm wəri tan. A tala wəri tan ma ta bit toku, ti ngareten acin ka diya dara Pasəka ka wan ka wan ka dasl talan a nin. Moyiz ti ca talan ka Dabawəzləv, ada mətá ngareten ka diya dara Pasəka toku. ^{††}

²⁹ Pic takan ndiri Isirayilagi toku mata va ka zlan ^{*}Mitil Mepirin tete Moyiz, Dabawəzləv ti zlər yəm bəh ha, aza ti kereten katəf ka zlan. Ti ci talan ka Dabawəzləv mətá zlanigi ngaz tan həyam həyam. Calambəlay tegi, ndiri Ezip, mata va ka səba ta ka zlan mitil toku, njod yəm ti ya dunguf, ti pek azal lay tik, aza ti kwarigi lat á lib yəm kad. [‡]

³⁰ Kamatakan Dabawəzləv ti ngaren a ndiri Isirayilagi toku: «Hi təwəd liblay Zeriko ma mgbaw ta mohol ka gom kad.» Aza ndiri toku ti ci talan ka Dabawəzləv. Ti təwəd ta, təwəd təwəd liblay toku wan koh wan ma cesired tik ti gom acin gurup. ^{††}

³¹ Aza kamatakan berem maparam dāha, zlim tik ^{*}Rahab, ti ca talan ka Dabawəzləv dère. Mandala ndiri Isirayilagi mata vigi ka kədan liblay, sin ta nja a nin, wərti toku ti yək ta ita tik zləra səsəray. Ngam mata ca talan ka Dabawəzləv áda ndiri Isirayilagi mata va ka pəmi ndiri ma salarigi ka yək ma Dabawəzləv za, a pəmi wərti toku səka za dakun. ^{††}

³² Yo tá nja cah, kata ka ced hini labar a nimin a tala mana, a tala mana, a tala mana ta kamatakanigi ma ci talan ka Dabawəzləv vu? Awu, sinigi pe, aza ka ced kən ma tədaha a tala alkaligi ta kamatakan, zlim tan ^{*}Zedeyon, ^{*}Barak, ^{*}Samson baw ^{*}Zefite, a va ka ced ka way kun. Aza ka ced kən ma tədaha dère a tala bay ^{*}David baw ^{*}makatəf Dabawəzləv ^{*}Samuyel tete celegi, makatəf Dabawəzləv maparamigi a va ka ced ka way kun dère. ^{††33} Ndiri toku kərap ti ci talan ka Dabawəzləv. Ti diyi ləm tete ndiri ta liblay maparam, aza ti bəreten ngaz ka wəla. Ti diyi kən a katəf tik, aza kən, Dabawəzləv mata ngar ka vəleten, ti jan ta zaba. Pic maparam calambəlay tan ti kaw ta, ti fi ta a daba bay donugi ka ham ta za. Ama ndiri toku a cay talan tan ka Dabawəzləv ninek ninek, aza bay donugi toku a jan ka ham ta za dakun. ^{††34} Pic həndan ti kaw ta, aza ti

fi ta a lib kuhu ma zlaw ma cik cik cik, ama ti micin ta kad. Ndirigi mata gər ka bəl ta a waz maday ka pəm za, a jan ta ka bəl kun, ti bitigi. Ti kəkədigi kahay kahay, ama Dabawəzləv ti vəleten sembe ka vəvər kad a lib beni toku. Kəsəm tan ti bin a lib ləm dère. Ti bəreten ngaz a cala ma ləm tegi ka wəla, aza ti gam ta. Mata bitigi a lib kən pana pana titoku, ngam ti ci talan ka Dabawəzləv. ^{§35} Wərti maparamigi ti ci talan ka Dabawəzləv dère, aza ti ləmi vine tan ma məc məcigi a mbələhigi a civi za, ka njigi tete sinigi a nimin.

Yo, ndiri maparam ma ci talan ka Dabawəzləv wər, ndiri ma tireh ti diyaten beni, aza ti saten beni ka pəm za. Ta nja takana ndiri toku a ngarigi wər: «Mgba, mine səba katəf Dabawəzləv kun,» macah a va ka ker ta kad manja saten beni ka pəm za. Ama ndiri toku a may ta ka buweten dawən a Dabawəzləv ka jani bit micin tan kun. Ti may ta ka məc a lib beni toku, Dabawəzləv ka mbəla ta a civi za, ka jani nja menekin ma bat ta talalay cah. ^{§†36} Gara ndiri ma ci talan ka Dabawəzləv maparam wər, ndirigi ti ra ta, aza ti kaw ta, ti rəbaten lakwatay. Ti jaw ta, jaw jaw a njemnjilem kad, aza ti fi ta a je fərsəna. ^{§†37} Ndiri maparam a nimin ti nda ta a gungun ka pəm za. Ndiri həndan ti cərəd ta pəda səray. Ndiri həndan ti cah ta a waz maday. Ndiri həndan a nimin, je wan tan da dakun, ti təwərigi wa nja salak. Ti njigi saha saha, aza ti fiyi bokula kən soson a kəsəm. Ndiri ti diyaten tireh kazaway. ^{§†38} Ti təwərigi á daba donu ngid baw á tala cadak ngid wa nja salak. Ti wani-gi a bədəm baw a wili. Gara ndiri ma nji saha saha titoku wər, day ka ndiri ta talalay. Ndiri ta talalay toku a tədigi gəga, ka njigi a daba tan kun. ^{§††}

³⁹ Ndiri pana pana kata mata nəf ta titoku, ca talan tan mata ca ta ka Dabawəzləv toku, ti va a növ Dabawəzləv. Azama ko kən, Dabawəzləv mata ngar ka vəleten, a ləma ta kese kun. ⁴⁰ A ləma ta kese kun toku, ngam Dabawəzləv a talan tik ti may ka vəl tokon tete sinigi kən menekin maparam, mangar ninek tik day za. Dabawəzləv a may hidi ka jan tokon növ ma barən a gibe tik á lap tete sinigi.

Hidi ta ca həra tokon dekka ka Yesu ka səba katəf tik ninek ninek

12 Gara na tokon wər, talan tokon genna ka ndiri ma pe ma ci talan ka Dabawəzləv ta kamatakan toku. Ca talan tan ka Dabawəzləv mata ca ta toku, a nja ka zleb tokon hidi ka sənu ka ca talan ka Dabawəzləv a nja siki. Yaw macah acin, kən ma nja ka tak tokon kad ka səba katəf Dabawəzləv ninek ninek cah, hidi ka bu tokon dawən a kəni toku. Aza ^{*}ma ngav ngav, hidi ta nja ka diya tokon njod njod, hidi ka bu tokon dawən a sin dère. Hidi ta njá ka dangar tokon a

† 11:27 Exo 2:15; 12:41 †† 11:28 Exo 12:1-14 ‡ 11:29 Exo 14:21-29 †† 11:30 Jos 6:12-21 †† 11:31 Jos 2:11-12; 6:21-25; Mat 1:5; Zak 2:25 ††† 11:32 Jug 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sa 16:1; kúlá: 1Ro 2:11; 1Sa 1:1-25:1 ††† 11:33 Jug 14:6-7; 1Sa 17:34-36; Dan 6:1-27

§ 11:34 Dan 3:23-25 §† 11:35 1Ro 17:17-24; 2Ro 4:18-37 §†† 11:36 Jer 20:2; 37:15 §‡ 11:37 2Ch 24:21 §†† 11:38 1Sa 13:6

lay səba katəf Dabawəzləv kun, hidi ta bərəs tokon kad acin ka va gibik gibik təd ka mgbi fini tik, wa nja Dabawəzləv mata may. ^{†2} Hidi ta nja ka va tokon a gibik gibik toku, hidi ta ca həra tokon dekka ka Yesu. Hidi dıgbe Yesu ada min tokon mətá ca talan ka Dabawəzləv. Aza sin dere a va ka pu tokon, hidi ka ca talan ka sin təd ka way way tik. Mandala tik, ndirigi mata va ka kpawi Yesu ka pay ma zlambda zlambda bay ka məc, a salar kun. Aza weli a həlen ka məc ka pay kun, ngam talan tik genna ka kən, Dabawəzləv ta va ka vəlen ka gudum nəv tik. Tá nja cah acin, ma nja nja á zləra zəm Dabawəzləv za ma mar kən kərap ^{††3} Yo, hi dəsł talan ka Yesu wa nja mata bərəs a lib beni, ndiri ma tireh mata diyaten toku. Hin dere, hine səba dangaz tik. Hin ta nja ka sa beni, hi njá ka nja cuduk kad saha saha kun, hine bərəs kad, ⁴ ngam a lib bərəs hini, hin mata bərəs ka nja manja diya *ma ngav ngav toku, ko hidi takan ta daba hini ma məc a nin, da dakun. Yaw aza acin, beni ti jan hini wər, hi nja ka nja cuduk kad saha saha kemi? ⁵ Labar, Dabawəzləv mata ced hini, hini ka jan bərəs á nin za, talan hini ti zlay vu? Ti ləwa hini wa nja cin kərti ta nja ka ləwen a kərti tik kun vu? Ti ngar:

«Kərti da,
Vay tokon Dabawəzləv ta nja ka diyoh beni ka ngəzoh,

a njá ka cu ka kən kahay kun, ma bən a tala tik.
Dabawəzləv ti ngəzoh wər,
a njá ka ngad həra za dakun, ma bərəs kad, †
⁶ ngam Dabawəzləv a nja ka diyen beni a hidi,
ta nja ka mayu.

Hidi mangar kərti Dabawəzləv,

Dabawəzləv tik a nja ka pəmu ka ngəzu.»

⁷ Mata nja wa nja ngatoku, hi bərəs kad a lib beni ta tala hini, hini ka jan ka suk a lib tik. Yo tátoku, cin kərti mangar a ngəz kərti tik ka diyen beni dakun, dāha vu? Awu, da dakun. Yo, wa sin dere, beni, Dabawəzləv ta nja ka diyu ka ngəz hini a sin, a daf hini, sin Cəhw hini, aza hin zlim wəri tik. ^{††8} Dabawəzləv a nja ka diyaten beni a wəri tik kərap ka ngəz ta. A diya hini beni dakun wər, a nja na ngar, hin zlim wəri tik kun, hin wəri má hay. ⁹ Min tokon ti sənu, a picah cəhw ma mbuwoh ti diyoh beni ka ngəzoh, hoh ka nja ka hidi ma suk suk a lib tik wər, ha nja ka yawu dakun vu? Yaw a bilike ka zlimi ma Vay tokon ta wəzləv azal vu? Hidi a zlimi tokon ma tik wər, hidi a va ka jan tokon micin mangar a way kun. ¹⁰ Min tokon ti sənu, ka na kərti, cin ma mbuwu, ti diyen beni wa nja nəv tik mata may ka ngəzu. Gara Vay tokon ta wəzləv wər, a nja ka ngəz tokon áka beni za, min tokon ka lap tete sin, ka nja a nəv ma barən.

^{††11} Min tokon ti sənu dere, Vay tokon Dabawəzləv ta nja ka diya tokon beni ka ngəz tokon toku, hidi a nja ka

† 12:1 1Ko 9:24 †† 12:2 2:10; 8:1 † 12:5 Pro 3:11-12; Kzl 3:19
†† 12:7 Deu 8:5 †† 12:10 Mat 5:48; Rom 5:2; Zak 3:17

bən tokon ka ngar: «Kay, beni tik day ka talan da, ta nja saha saha.» Ama hidi ma nja ka bərəs kad a lib tik wər, beni ta nja ka mad a kəsəm tik kad, ti sənu acin, beni tik ninek ka suk kad a lib tik. Ka dawən tik, nəv tik a nja ka wan kad, ka diya kən ma nja ka va a nəv Dabawəzləv acin. ^{†††}

Labar ngəz na ndiri ma səbi katəf Yesu Kiristu

¹² Tá nja cah acin hin ndiri ma səba katəf Yesu Kiristu, hi bərəs kad, hine bin ngaz hini, mata nja toy toy ka səba katəf tik. ^{†††13} Kati sənu, ndiri maparam ta daba hini wa nja vidiligi. A nja ka may ta ka ker katəf tik kad. Yo ta ced hini, hi zer nəv hini yac a Dabawəzləv kad, hini ka səba katəf tik a nəv ma takan, kama ndiri toku ka jani sembe, ka gari toy toy ka katəf Dabawəzləv a nimin. [§]

¹⁴ Yo ta dəkəb hini, hi lap nəv hini takan kad a sembe hini kərap, hini ka nja nja menekin tete ndiri kərap. Aza hine vəl talan hini kərap a zləra Dabawəzləv, hini ka nja a nəv ma barən hin kəsəm kəsəm, ngam sey hidi mangar nəv tik barən barən á va ka ləma Vay tokon Dabawəzləv a həra tik. ^{§†15} Ta ced hini, hi kaw talan hini ninek ninek, menekin, Dabawəzləv ta nja ka diyaten a ndirigi, kana hi cu ka kən kahay ka bu dawən a sin kun. Aza hine kaw talan hini ninek ninek, kana nja hini ta daba ndirigi, ka nja wa nja elek ma nja ka təz ka wili ka ngav za kun. ^{§††16} Yo ta ced hini a nimin, hine kaw talan hini dere, kana hi diya kən weli hirre kun. Kana hi ca kula kən, Dabawəzləv mata vəl hini a zləra, ka kən kahay wa nja *Ezaw ma ber mazəmida tik a gelemn mekedirek ka kədəm wili. A tala sin, cin ti vəlen menekin Dabawəzləv a gelemn mekedirek toku acin, micin tik ka nja fonna. ^{§††17} Min tokon ti sənu, mata sla za, Ezaw toku ti həl ta səná sən. Ti cen zləra a cin ka vəlenu mazəmida tik azal ka lay tik, aza ka vəlen menekin Dabawəzləv, micin tik ka nja fonna. Ti cen zləra, ca za ca, ca za ca a tiwed həra, ama cin a mbay vəlen a wilin kun. Ko mata həl ta səná sən toku, katəf da baba ka jan mazəmida tik a nimin kun. ^{§††}

¹⁸ Gara na tokon ma səba katəf Yesu, min tokon ti sənu, hidi ta nja ka va a zləra Dabawəzləv ka vohu, hidi a diya tokon wa nja *ndiri Isirayilagi ta kamatakan kun. Ndiri Isirayila titoku a nja ka vigi a kəsəm cadak, zlim tik Sinay, ka lap tete Dabawəzləv a nin. Mandala tik ti ləmi kən pana pana a tala cadak toku, Dabawəzləv mata ləwatan á nin za. Ti ləmi kuhu a zlaw a nin cik cik cik. Kedirek ləmi cadak toku kpizli tutu. Ti zlimi vilvili a gi a nin, ^{§††19-20} aza falam a ca a nin. Kedirek dere ti zlimi mongurom Dabawəzləv a ndul lay. A ngar: «Ta ced hini, ko hidi memilin, ko kən soson ma va ka dos

††† 12:11 12:14; Zak 3:17-18 ††† 12:12 Esa 35:3 § 12:13 Pro 4:26
§† 12:14 12:11; Dir 34:15; 1Ko 7:15 §†† 12:15 Deu 29:17; Gal 1:6
§§ 12:16 Gen 25:29-34 §†† 12:17 Gen 27:30-40 §† 12:18 Exo 19:16-22; 20:18-21

zlëra ka cadak cah wër, hine ndu a gugun ka pëm za.» Mata zlim ta wa toku za, a nanigi kam kam kam. Dëb ka caten zlëra a Dabawëzlëv, ácah ka læwatan baba kun, ngam mongurom tik mata zlim ta toku, ti haten përet a libi. ^{†21} Kën mata læma ta toku ti përet ta wa nja izikw. Ko *Moyiz a talan tik ti përet, ti ngar: «Ta nëna kam kam kam.» Ndah kën ma tëdaha a tala ndiri Isirayilagi ada toku. ²² Gara na tokon acin ma nja ka sëba katëf Yesu Kiristu wër pana. Min tokon acin a kësëm cadak maparam, zlim tik *Siyon. Aza min tokon dëre a liblay Zeruzalem ta wëzlëv, Dabawëzlëv ma nja ka vël micin ta nja a nin. *Mazlën Dabawëzlëv gi ma bas bas fënkët fënkët a nin. A foli Dabawëzlëv ma mar miseh maday. ^{††23} Min tokon ti lap kad acin tete wëri Dabawëzlëv maparamigi ma jani kën kërëp ta zlëra Dabawëzlëv za, aza hidi a nja ka bëbel tokon tete sinigi á lap. Dabawëzlëv ti lalab zlim tokon kad ba a wëzlëv. Tá nja cah acin min tokon ti lap kad tete sin ma nja ka bas ki-ta ndirigi kërëp. Hidi a nja tokon á lap tete ziziwit cala tokon ma məc məcigi ta kamatakan, Dabawëzlëv mata diya ta ka ndiri nja nëv ma barën ta gibe tik. ^{†24} Yo, tá nja cah hidi a nja tokon acin tete Yesu Kiristu á lap. Sin ada makatëf na *zla wëla hëza Dabawëzlëv mata zlu kad ka diya yëwën lap tete ndirigi. Hidi a nja tokon á lap acin tete Yesu, ma vël talan tik ka məc, bëbiz tik ka kwar kad, min tokon ka mar nëv ma barën a gibe Dabawëzlëv. Bëbiz tik ma kwar kad toku, ninek tik day ka bëbiz *Abel, ngam bëbiz Abel a gër ka pad a tala hidi ma pëm tik za. Gara bëbiz Yesu wër wa sin kun, na tik ka zer ma ngav ngav tokon. ^{††}

²⁵ Yo tá nja cah acin hidi ta jen zlimi tokon ninek ninek kad ka zlimi labar, Dabawëzlëv ta nja ka læwa tokon. Hidi ta njá ka salar ka yæk tik kun. Min ti sën tokon, mandala Moyiz mata cedeten labar Dabawëzlëv a ndiri Isirayilagi, sin a talalay a wacah, aza ti salarigi ka yæk ta, Dabawëzlëv mátá baseten kita. Yo, a bilike min tokon ma salar labar Dabawëzlëv ma yaha azal á wëzlëv kad vu? ^{††26} Kamatakan, Dabawëzlëv mata va ka ndul ndiri Isirayilagi a tala cadak Sinay, mamën hayæk ti kěz gingib gingib. Gara min tokon ta picah wër, Dabawëzlëv ti ced tokon kën ma va ka tëdaha, aza a va ka nja kap wa nja ma tik. Ti ngar: «Pic takan, ta va ka kěz mamën hayæk a nimin lap a wëzlëv tik.» ^{††27} Mata ngar, a va kěz mamën hayæk a nimin toku, a nja na ngar kën kërëp mata tëtaru, a va ka këzigi, aza ka lek-wigi 'wihwit. Sey ka fëna kën mangar a këzigi dakun ka nja ko a pu.

²⁸ Tá nja cah acin, hidi ta fol tokon Dabawëzlëv, ngam a va ka vël tokon lay menekin sin ta maru, ndiri tik ka næpigi a nin. Lay Dabawëzlëv ta mar toku a kěz kun, a va ka nja ko a pu. Hidi ta fol tokon Dabawëzlëv a nëv

ma takan. Hidi ta zlim tokon ma tik, aza hidi ta diya tokon kën ma nja ka gudum nëv tik. ^{††29} Hidi ti sën tokon gara Dabawëzlëv wër, a nja ka bas kita wa nja kuhu ta nja ka ri lay bæd bæd za. [§]

Labar a tala kën ma nja ka va a nëv Dabawëzlëv

13 Na hini, hin ma nja ka sëba katëf Yesu Kiristu, hine mayay kësëm hini kësëm kësëm ko a pu wa nja hidigi tete gelem. ^{§†2} Aza dëre kana talan hini a zlay ka yæk muluk ma nja ka vayigi ita hini zlëra sësëray. Ndiri maparam ti yëki muluk zlëra sësëray ita tan, aza muluk titoku *mazlën Dabawëzlëv gi. Sinigi mata va ka yæk ta wa toku má, a sënay ta, *mazlën Dabawëzlëv gi dakun. ^{§††3} Yo, talan hini mata dasl ka colo hini ta je fërsëna, ma si beni a tala Kiristu. Saha tan mata hël hini, wa nja beni tik a tëden a hini dëre. Talan hini mata dasl dëre ka colo hini, ndiri maparam ta nja ka diyaten beni. Saha tan mata hël hini wa nja a diyaten beni tik a hini dëre. ^{§†4} Aza ta ced hini, labar, Dabawëzlëv ta nja ka ngar a tala wapah ma ngazl wër-ti, hine kawu zlëra sësëray. Wapah ta njá ka wan a wër-ti maparam kun, aza wërti dëre ta njá ka wan a wapah maparam kun. Ngam Dabawëzlëv a va ka bas kita wapah ege wërti ma nja ka diyi kën madä ngatoku. A va ka bas kita gawligi tete beremigi ma nja ka wanigi kësëm kësëm dëre. ^{§††}

⁵ Hi njá ka ker mendired dala ka va nëv hini ka mbad hini ka balam tik kun. Nëv hini mata njay tik gudum sëb a tala kën, hin ta maru. Kata mata ngar hini wa nja ngatoku, ngam Dabawëzlëv ti ngar: «Ta ker hini, hini ka wedek á gindik kun. Ta va ka gar kepic kepic a tala hini.» ^{§†6} Mata nja wa nja ngatoku, hidi ta ngar tokon acin a nëv ma takan manja përet:

«Vay tokon Dabawëzlëv á nja ka wan ka a dawën. Kën ma va ka hël ka, da dakun.

Tá nja cah, ta va ka përet ko a kën mi baba kun.

Yo, mata nja wa nja ngatoku,

hidi ma va ka tëd gëga ka hël ka kën daha acin vu?» ^{§†}

⁷ Hi dasl talan ka ndiri madëday hini, ma daf hini katëf Dabawëzlëv kamatakan, aza ma ced hini labar tik. Sinigi ti ci talan ka Dabawëzlëv ninek ninek, aza ti vëli talan tan ka diya këzëd tik tëd ka pic məc tan. Yo, tá nja cah hi sëba dangaz tan dëre. ^{§††8} Ta ced hini, Yesu *Kiristu wër ma nja kamatakan, sin sëb ma takanna a picah, aza a zlambad kun ko a pu. ⁹ Yo, tá nja cah acin hi kaw talan hini ninek ninek. Ndiri maparam a va ka dahi ma mbikid pana pana a tala kën ndap, aza a va ka ngar hini: «Hi sëbu, hini ka jan sem-

† 12:19-20 Exo 19:12-13 †† 12:22 13:14; Gal 4:26; Kzl 5:11; 21:2 † 12:23 Luk 10:20 †† 12:24 8:6; 9:12; Abel: Gen 4:10 †† 12:25 6:4-6; 8:1; Exo 20:22 ††† 12:26 Exo 19:18; Hag 2:6, 21

††† 12:28 13:14 § 12:29 Deu 4:24 §† 13:1 6:10; 10:24; 13:16; 1Pi 1:22 §†† 13:2 Gen 18:1-8; 19:1-3; Job 31:32; Rom 12:13; 1Ti 3:2; 5:10; 1Pi 4:9; 3Za 8 §† 13:3 10:34; Mat 25:36 §†† 13:4 1Ko 7:2-4; 1Te 4:3-8 §† 13:5 Deu 31:6, 8; Fil 4:11-12; 1Ti 6:7-10 §† 13:6 Dir 118:6 §†† 13:7 6:12; 1Ko 4:16

be á nāv za ta.» Ti ngar hini wa toku wər, kana hi sēba ma mbikid tan. Ngam ma mbikid pana pana ta nja ka sēba ta titoku, a zleben a hidi ko kedirek kun. Gara kən ma nja ka vəl sembe a nāv hidi wər, sin sey menekin Dabawəzləv. †

¹⁰ Ama ndirigi ma nja ka vohi Dabawəzləv a zəd *mabəla, aza ma ci talan tan ka mazuko tan toku ka jani bit, məc, Yesu mata məc toku, a zlebeten sēka ko kedirek kun. ¹¹ Min tokon ti sēnu, mangarama meze maday a nja ka faten kən soson a Dabawəzləv ka baw bebiz tik a zləra ka tuh a sin ka diri lay menekin, Dabawəzləv ta nja a nin. A nja ka vālen a Dabawəzləv, Dabawəzləv ka zer *ma ngav ngav ndirigi kađ. Gara ma viren viren tik, a nja ka tep ta á lib je za, ka va ka ri a nin. ††¹² Ti điya ta wa sin đere a Yesu kamatakan. Ma ta va ka nja mbeh ka pəm ta za, ti ngazl ta a liblay Zeruzalem za. Aza ti kpaw ta ka pay ma zlamba zlam-bay ka məc a nin. †Bebiz tik ti kwar kađ ka zer *ma ngav ngav ndirigi kađ ka mari nāv ma barən a gibe Dabawəzləv. ††¹³ Yo, tá nja cah, hidi ta ker tokon mazuko Yahudiyagi kađ, hidi ta va tokon a zləra Yesu acin, hidi ka kakar tokon weli toku tete sin á lap. ¹⁴ Ni-ma tokon a zləra tik, ngam liblay tokon mamitor đaha a talalay a wacah đakun. Talan tokon genna ka gər liblay Dabawəzləv, hidi ta va ka jan tokon. ††¹⁵ Tá nja cah acin, hidi ta fol tokon Dabawəzləv kepic kepic a ta-la kən, Yesu mata điyu a tala tokon. Kən, Dabawəzləv ta gəru a zləra tokon hidi ka vālen, ada hidi ka folu. A nja na ngar hidi ta fol tokon Dabawəzləv a gibe ndirigi kərap ko a pu, zlim tik ka gi gbam lay. ††¹⁶ Yo, talan hini ta njá ka zlay ka điya menekin a colo hini kun. Hine vəl wa nja mbana ka zleb colo hini, mangar kən tan đa đakun. Kən mađa ngatitoku ada Dabawəzləv ta mayu, hidi ka điyu ka gudum nāv tik. ††

¹⁷ Ta ced hini, hin ma sēba katəf Yesu Kiristu, hi zlimi ma ndiri madəday ta lib Ekilesiya hini, aza hine gəc ta-lan hini kađ a gibe tan. Na tan a nja ka kaw hini kepic kepic zləra səsəray ka gar a tala hini, ngam ta sla za, Dabawəzləv a va ka neh ta, wa nja mata garigi a tala

† 13:9 Rom 14:2; Kol 2:20-22; 1Ti 4:3 †† 13:11 9:7; Lev 16:27
‡ 13:12 11:26; Mat 27:31-33 †† 13:14 11:9-10, 13, 16; 12:22, 28; Fil 3:20; 2Ko 5:6; 1Pi 2:11; Kzl 21:2 †† 13:15 Efe 5:19-20; Dir 50:14, 23
‡†† 13:16 Gal 6:10; Fil 4:18

hini. Hin ti zlimi ma tan a nāv menekin wər, nāv tan a va ka nja dēwerakun a lib kəzəd tan, ta nja ka điya ta a daba hini. Ama hine zlimi ma tan kun wər, nāv tan a va ka nja selelehleh. Ti nja wa nja ngatoku, nja hini a va ka nja saha saha. ††

¹⁸ Yo tá nja cah, ta ced hini, hi dəkəb Dabawəzləv kepic kepic a tala kini, mata wan kini a dawən. Gara na kini wər, min ti sēnu, nāv kini barən barən a gibe Dabawəzləv. Min ti zer nāv kini yac kađ ba, ka điya kən kərap na va a nāv tik. ††¹⁹ Aza ta co hini zləra đere, hini ka dəkəb Dabawəzləv a tala đa, kata ka jan ka cəbay njod a zləra hini.

Hidi ma lalab đerewel cah a way labar tik acin

²⁰ Dabawəzləv ma nja ka vəl nja menekin a ndirigi, ti mbəla Maday tokon Yesu a civi za. Ti tedu ka talan na ndiri kərap ma nja ka sēbi katəf tik, ngam Yesu ti vəl talan tik ka məc meze na tokon. †Bebiz tik ma kwar kađ mandala məc tik, Dabawəzləv ti *zla wəla həza kađ, ka lap min tokon tete sin, lap mata điyu tete min tokon toku ka nja ko a pu. ††²¹ Kən ta may ácah wər, Dabawəzləv ka vəl hini sembe, hini ka điya kən menekin, Dabawəzləv ta may. Dabawəzləv a talan tik a va ka điya kən, ma va ka va a nāv tik toku a nāv tokon. A va ka điyu áka Yesu *Kiristu za. Yo, hidi ta fol tokon Yesu Kiristu, ma mar miseh maday tik ko a pu! *Amen. ††

²² Galamayigi labar đa ti way acin. Ta ced hini, katá lalab hini đerewel cah, hini ka jan bərəs. Kati lalab hini kedirek a ndata, aza ta dəkəb hini, hini ka yək labar tik a nāv menekin. ²³ Ta may ka ced hini đere, hini ka sēnu, ti ficiki galamay tokon Timote a je fərsəna kađ ba acin. Ti ya njod a zləra đa wər, ni va ka lapay a sin ka hizl hini. ††²⁴ Galamayigi, tá nja cah acin ta fəd hini. Hi fəd ndiri madəday ta lib Ekilesiya hini kərap, tete colo hini ma sēbi katəf Dabawəzləv. Cala tokon ta liblay Itali cah a fəd hini đere. ²⁵ Yo, tá nja cah hine nəpay na hini acin. Hin kərap, Dabawəzləv mata ker micin hini fonna. ††

‡†† 13:17 Ezé 3:17; Kmy 20:28-31; 1Ko 16:16 § 13:18 10:22; Rom 15:30; 2Ko 1:12; Kmy 24:16 §† 13:20 nja menekin: 12:14; Rom 5:1; 2Ko 13:11; zla wəla həza: 8:6; 9:12 §†† 13:21 Efe 2:10; Fil 2:12-13 §† 13:23 Timote: 1Ko 4:17 §†† 13:25 Gal 6:18

Zak

Jem a lib derewel cah

Zak ma lalab derewel cah, ndirigi a ngarigi sin gelem in Yesu. Sin ti ngar: «Kata ma hæl kəzəd Dabawəzləw baw na Maday tokon Yesu Kiristu.» Ka dawən məc Yesu, Zak toku ti nja ka hidi maday ta daba ndiri Kiristu a Zeruzalem (15:13-21 baw ane Gal 2:12). Mandala sin ta lalab derewel cah, ndirigi a ngarigi sin ane liblay Zeruzalem, aza a lalabu ka zlənu a zləra ndiri Dabawəzləw gi ma cakway cakway a talalay kərap.

A lib derewel cah Zak a ngəz tokon a tala kəzəd pana pana, ndiri Kiristu ta va ka diya ta kəsəm kəsəm, aza ta va ka diya ta dere a daba ndiri ta talalay cah. Ta nja ka ced tokon kən, a nja ka slu a kən ta talalay, hidi mata sən tokon, ngam hidi ka zlimi ninek ninek. Wa nja mata sla gana tokon a leje pilis baw a kuhu (3:3, 6), baw wa nja mata sla nja tokon ta talalay cah a meftenen ma nja ka cakway njod (4:14).

Wa nja derewel cah mata wak ka dawən ka dawən:

Zak a lalab a tala bən menekin, Dabawəzləw ta nja ka vøleten a ndiri ma nja ka zeri nəv tan yac kad ka dəkəb ta (1:1-8), aza a ləwa a tala nja motokon hidi baw bəbay hidi (1:9-11). A ced tokon kən ma nja ka hælən a hidi, ko a nja ka yaha á ki za wər (1:12-18), aza a ngar, hidi ma zlimi ləwa Dabawəzləw sey ka diya kəzəd tik dere (1:19-27). A ngəz ndirigi ka saf ndiri kərap takanna (2:1-13).

Zak a ced tokon ninek ninek wa nja ca talan ka Dabawəzləw baw diya menekin a ndirigi a kpali za dakun (2:14-26). A ləwa a tala gana hidi memilin (3:1-12) baw a tala diri ben ma yaha á zləra Dabawəzləw za (3:13-18).

Ka way way derewel tik a ləwa a tala kəzəd, ndiri Kiristu ta va ka diya ta a daba ndiri ta talalay cah (4:1-5:6), aza wa nja ta va ka bərəsigi kad baw ta va ka dəkəbi Dabawəzləw (5:7-20).

1 Kata Zak, ta lalab derewel cah ka va a zləra ndiri Dabawəzləw ma cakway cakway pana pana ta talalay kərap †. Ta nja ka hæl kəzəd Dabawəzləw baw na Maday tokon Yesu Kiristu. Ta fəd hini acin ninek ninek. ††

Ka bərəs kad a nja siki a lib beni?

2 Galamayigi ta ced hini, beni ti jan hini pana pana wər, nəv hini mata njay tik gudum səb. †‡ Kata mata ngar hini wa nja ngatoku, ngam hin ti sənu, hin ti cay talan hini ka Dabawəzləw manja buwen dawən, a lib beni ta tala hini toku wər, hi va ka jan sembe ka bərəs kad. **4** Hin ta nja ka bərəs kad, hi njá ka dangar kun, hine bərəs kad təd ka way sa beni toku. Hin ti diyu wa sin, hi va ka nja acin ka ndiri Dabawəzləw ma səb səb, ma mari nəv ma barən, ma bəreten ngaz a kənigi kərap ka wəla.

5 Yo, kən ti pələk talan hidi ta daba hini wər, mata dəkəb Dabawəzləw ka vølen bən menekin kama ka sənu, ka diya a nja siki a lib kən ma pələk talan tik

† *Deftere ta ma girek a ngar Zak a lalab derewel cah ka va a zləra səban gub a tala səray. Ndiri maparam a ngarigi, səban gub a tala səray toku, a ləwa a tala səban ndiri Isirayilagi, aza ndiri maparam a ngarigi, a ləwa a tala ndiri Dabawəzləw kərap.* †† 1:1 Zak: Mat 13:55; Kmy 12:17; 15:13; 21:18; 1Ko 15:7; Gal 1:19; 2:9; 1Pi 1:1 † 1:2 Rom 5:3-5; 1Pi 1:6-7

toku. Dabawəzləw a va ka vølen bən menekin, ngam Dabawəzləw wər, a nja ka vøl wa nja mbana, aza a pek hərə a hidi səka dakun. ††‡ Yo, hidi toku ta va ka dəkəb Dabawəzləw, ta njá ka dəkəbu a nəv səray səray kun, sey mata zer nəv tik yac a Dabawəzləw kad. Gara hidi ma nja ka dəkəb Dabawəzləw a nəv səray səray wər, nəv tik kibe kibe yəm, mid ta nja ka kəzu gingib gingib. ††‡‡ A nja ka hæl kəzəd tik a nəv səray səray, aza a vølen nəv tik yac a Dabawəzləw kun. Sese hidi mada ngatoku wər, ta njá ka bənu səka, Vay tokon Dabawəzləw a va ka vølen kən mata dəkəb toku kun.

Labar a tala nja motokon baw bəbay hidi

9 Ta ngar hini galamayigi, gara nji motokon ma səba katəf Dabawəzləw wər, mata bebel a tala kən menekin ta va ka janu a zləra Dabawəzləw. ††† Yo, gara bəbay hidi ma səba katəf Dabawəzləw wər, Dabawəzləw ta va ka gəc talan tik kad ka nja wa nja ndiri ma tem, mata bebel dere, ngam bəbay hidi a va ka məc wa nja kisibit ta nja ka kwal huyok. †††† Sin ta va ka zlay talan kad ka gər gənan, məc a va ka ya ka bawu mevilizim wa nja pic ta nja ka ta day day ka kwal fofon pay. Ta kwal za, a va ka yab, aza a va ka ngəm baba kun.

†† 1:5 Pro 2:6 †† 1:6 5:13; Mat 7:7; 21:21-22; Efe 4:14 ††† 1:9 2:5 ††† 1:10 Job 14:2; Dir 90:5-6; Esa 40:6-8 § 1:10 5:1

Kæn ma nja ka hælæn a hidi a nja ka yaha á zlæra nayi za yi?

¹² Yo galamayigi, ta ced hini, hidi ma nja ka bæræs kad a lib beni manja bu dawæn, næv tik mata njay tik gudum sæb. Ngam ta bæræs, bæræs bæræs za, a va ka jan mazlæn tik. A nja na ngar, a va ka jan micin manja way, Dabawæzlæv mata ngar, a va ka vøleten a ndiri ma mayi Dabawæzlæv. †

¹³ Yo, kæn ti hælöh wær, a njá ka ngar sæka: «Dabawæzlæv á ngav ka» kun. Ngam ko diya diya wa siki, Dabawæzlæv a talan tik a ngav hidi dakun, aza dære hidi ma tæd gæga ka bebed Dabawæzlæv ka ngav hidi da dakun. ††¹⁴ Ama ta ced hini, bæn mendired ma nja ka yaha a næv hidi za, á nja ka bebedu ka diya ma ngav ngav. ††¹⁵ Ta bebedu za, hidi tik a va ka diyu. *Ma ngav ngav tik ta fæfæl kad, hidi toku a va ka lekw micin tik acin. ¹⁶ Yo galamayigi, mata nja wa nja ngatoku, hi njá ka bænu sæka kæn ma nja ka hæl hini a nja ka yaha á zlæra Dabawæzlæv za kun! ¹⁷ Ta ced hini, sey kula kæn menekin tutu á nja ka yaha á zlæra Dabawæzlæv za. A nja ka yaha a zlæra Vay tokon Dabawæzlæv za ma tætar pic, tæra baw gæmzlagi á wæzlæv kad. Gara Dabawæzlæv wær a zlamad sæka wa nja pic ma nja ka yaha á kad za, ka tukay tik kad, ka ker hini a lib kpizli dakun. Sin wær lay ma kængay tutu. †††¹⁸ Dabawæzlæv a talan tik ti may ka vøl tokon yæwæn micin áka læwa tik ma duze za, min tokon ka nja ka talan, a daba kænigi kæráp, sin ma-ta tætaru. ††

Ka zlimi læwa Dabawæzlæv á zlimi á gindik manja diya kæzæd tik a tæd gæga kun

¹⁹ Galamayigi, hi zlimi kæn ta va ka ced hini toku, hine slæku a ndukun talan hini ninek ninek! Hidi ti læwa hini, hi njá ka ceku njod njod kun, hine zlimu a zakay, aza hi njá ka bas næv njod kun dære. †††²⁰ Ngam hidi ma nja ka bas næv, a diya kæn ma nja ka va a næv Dabawæzlæv kun. ²¹ A tala ngatoku ta ngar hini, hi ker tireh ta næv hini kad, hine bu dawæn a ma ngav ngav hini. Hine gæcay talan hini a gibe Dabawæzlæv kad, kama di hini ka yæk læwa tik sin mata vøl hini a næv. Læwa toku a mar sembe ka bit hini za. †††

²² Galamayigi, na hini hi nja ka bænu ka ngar: «Ka zlimi læwa Dabawæzlæv á zlimi á gindik manja diya kæzæd tik gæga ta.» Ama ta ced hini, hin ti bænu wa sin wær, hi ngav talan hini a zlæra hini. Sey hini ka diya kæzæd tik dære wa nja Dabawæzlæv mata ced hini a lib deftere tik. †††²³ Hidi ma zlimi læwa Dabawæzlæv mata ceden, aza a diyu wa sin kun, hidi tik wa nja hidi ma saf hæra tik a lib dærugal ka sæn kæsæm tik. ²⁴ Ta saf kæsæm tik za, slid va

† 1:12 5:11; 1Ko 9:24-25 †† 1:13 Pro 19:3; 1Ko 10:13 † 1:14 Rom 6:19-21; 7:7-10; 1Za 2:16-17 †† 1:17 Gen 1:14-18; Mat 7:11 †† 1:18 Zan 1:13; Rom 8:19-23; 1Pi 1:23 ††† 1:19 3:2; Pro 15:1; Ecc 7:8-9 ††† 1:21 Kol 3:8; 1Pi 2:1 † 1:22 2:17; Mat 7:24, 26; Rom 2:13

tik. Aza talan tik ti zlay njod ka slesled kæsæm tik mata læma a lib dærugal toku. ²⁵ Gara hidi ma may ka janga *mazuko Dabawæzlæv ninek ninek, aza ka bæn a tala tik, hidi toku a jangu ka zlimi á zlimi á gindik kun. Awu, talan tik a zlay a nin kun, a nja ka nja genna a nin. Ta zlimi za, a nja ka diyu wa nja Dabawæzlæv mata ceden. Hidi ma nja ka diyu wa nja ngatoku, næv tik a va ka gudum, ngam Dabawæzlæv a va ka ker micin tik fonna a lib kæzæd tik. Yo, mazuko Dabawæzlæv toku kula læwa menekin. A mar sembe ka bit tokon ka ma ngav ngav tokon za. ††

²⁶ Hi zlimi, hidi ti ngar: «Ta sæba katæf Dabawæzlæv,» aza a ficik ma hirre wær, sin a ngav talan tik a zlæra tik, aza a sæbay katæf Dabawæzlæv tik kahay. †††²⁷ Gara hidi ma nja ka sæba katæf Dabawæzlæv a næv ma baræn wa nja Vay tokon Dabawæzlæv mata may, sin adæ hidi ma nja ka saf saha tiwehigi ninek ninek baw wærtigi tane mazlæzlalay ma si beni. A nja ka mar talan tik dære ninek ninek a kæn ta talalay ma va ka bebedu ka diya ma ngav ngav. ††

Hi saf ndirigi kæráp takanna!

2 Galamayigi, na hini, hine cay talan hini ka Maday tokon Yesu *Kiristu ma mar miseh maday. A tala ngatoku ta ced hini, hi njá ka wel ndirigi á wel ka yæk a daba hini kun, hine yæk tegi sæb takanna zlæra sæsæray. †††² Yo tátoku diya sæb a nja kæn tik: Pic takan, hin ma bas bas a je Dabawæzlæv ka zlimi labar tik, muluk særay ka vayigi a daba hini. Hændan bæbay hidi a kula mepin-pin ka zlæra, baw lukut sæwavan a kæsæm, hændan nja motokon a lukut ma pær pær a kæsæm. ³ Hi va ka fæd bæbay hidi toku acin ninek ninek, aza hi va ka ngaren: «Maday, a ya ma njay ku ka kula lay menekin a wacah.» Gara nja motokon wær, hi va ka ngaren: «A ya ma njay ku gbæræw ka hayæk a jækwara da a wacah, akun ma garay ku ngid a wata a tala ngaz.» ⁴ Yo, hin ta nja ka diyu wa nja ngatoku, hi nja ka wel ndirigi á wel ka yæk ta a daba hini dakun vu? Wa toku hi nja ka wel ndirigi a bæn hini ma ngav ngav ta talalay, a bæn Dabawæzlæv sæka dakun.

⁵ Galamayigi, hi zlimi labar ta va ka ced hini toku. Dabawæzlæv ti mbat nja motokonigi a daba ndiri ta talalay cah, ka njigi ka ndiri tik. Yo, a tala ta ci talan ka Yesu Kiristu, ti njigi ka diri bæbay á næv tan za acin. Dabawæzlæv ti mbat ta dære ka vøleten lay sin ta maru, mata ngar a va ka vøleten a ndiri tik ma may ta a næv ma takan. †††⁶ Yo hi læma, na hini wær, hi nja ka saf nja motokonigi wa nja kæn hæva, aza ka fol bæbayigi. Aza-

† 1:25 2:12, 24; Dir 19:8; Zan 13:17; Rom 8:2; Gal 6:2 ††† 1:26 3:2, 10; Dir 34:14; 141:3 †† 1:27 Dir 10:14, 18; Esa 1:17; Mat 25:35-36 ††† 2:1 2:1-9; Deu 1:17; 10:17; 16:19; 2Ch 19:7; Job 34:19; Dir 82:2; Pro 24:23; Mat 5:45; Kmy 10:34; Rom 2:11; 10:12; Gal 2:6; Efe 6:9; Kol 3:25; 1Pi 1:17 †† 2:5 1:9; Luk 6:20-21; 1Ko 1:26-28; Kzl 2:9

ma bəbayigi á nja ka diya hini beni aza ka fi hini ka kita cah dakun vu? ⁷ Aza sinigi dere á nja ka cafi Yesu Kiristu, zlim menekin, hin mata jan batisma á nin za.

⁸ Yo, Dabawəzləv ti ced tokon mazuko tik meze maday, a ngar: «A may coloh, wa nja hoh ta may talan ku.» Hin ti kaw mazuko toku zləra səsəray wər, a nəv Dabawəzləv wa bobom. ¹⁹ Ama hin ta nja ka wel ndirigi á wel ka yək toku, hi nja ka diya *ma ngav ngav, aza kita Dabawəzləv a tala hini, ngam hi nja ka salar *mazuko Dabawəzləv toku. ^{††10} Ko hin ti kaw mazuko tegi maparamigi kərap ninek ninek, ama hin ti salar ma takan toku wər, kita Dabawəzləv a tala hini. Ngam hidi ti salar ka diya mazuko Dabawəzləv ma takan wər, a nja na ngar hidi toku ti salar ka diya ma fəna tik dere. ^{††11} Hayin ngatoku duze, ngam Dabawəzləv a ngar: «A njá ka wan a wərti maparam kun!» Aza sin səb ma takan a ngar a nimin: «A njá ka ndəv teli kun!» Yaw, ko ha wan a wərti ndirigi dakun, aza hati ndəv teli, hati salar mazuko Dabawəzləv, aza kita a tala ku. ^{††12} Ta ced hini kad, Dabawəzləv a va ka bas kita tokon a mazuko tik, mata vəl tokon a zləra, hidi toku ti kawu ninek vu, hidi toku a kawu ninek kun vu? A tala ngatoku, hi kaw talan hini ninek ninek acin a ləwa ta pakam hini, baw a kəzəd hini. Yo, mazuko mangar «a may coloh» toku, a va ka bit tokon za ka ma ngav ngav. ^{††13} Dabawəzləv ta va ka bas kita ndirigi, hidi manja saf saha celen, a va ka basen manja saf saha tik dere. Hidi ma nja ka saf saha celen, ta njá ka pərət a kita Dabawəzləv toku kun! Dabawəzləv a va ka saf saha tik dere. ^{†††}

Ca talan ka Dabawəzləv baw diya menekin a ndirigi a kpali za dakun

¹⁴ Ta neh hini galamayigi, a picah hidi ti ngar: «Ta ca talan ka Dabawəzləv,» aza a diya menekin a ndirigi dakun wər, hidi toku a ca talan ka Dabawəzləv duze vu? Hidi ma ca talan ka Dabawəzləv manja saf saha ndirigi, a va ka jan bit micin tik vu? ^{†††15} Yo, tátoku diya səb a nja kən tik: Colo hini ma səba katəf Kiristu ti vay ane ita hini ka zəm metis baw ka gər lukut kəsəm, ^{§16} hi va ka bəramen, aza hi va ka ngaren a ma ma kukud səb á gindik: «Haya vay da, kən dāha a zləra da dakun, səwan a va ku, ko ha va ka janu a lay maparam, ásəd. Dabawəzləv mata wanoh a dawən.» Yo, ka bəramen kən a colo hini wa nja ngatoku ninek vu? ¹⁷ Aza wa sin dere na ca talan ka Dabawəzləv. Hidi ti ngar: «Ta ca talan ka Dabawəzləv,» aza a diya menekin a ndirigi dakun, sin a cay talan tik ka Dabawəzləv kahay. ^{§†}

¹⁸ Yo, hidi maparam a gabəz a wilin a tala labar toku, aza ti ya ka ngar ka wər: «Na da, ta nja ka ca talan ka

Dabawəzləv, manja diya menekin a ndirigi. Mana, na tik a nja ka diya menekin a ndirigi á gindik.» Yo, ta va ka ngaren a gawla toku acin: «A ced ka səka, hoh ma ca talan ka Dabawəzləv manja diya menekin toku, kata ka sənu, hati ca talan ka Dabawəzləv, ha cu a nja siki wər? Kata dere, ta va ka cedoh kəzəd menekin ta nja ka diyu, hoh ka sənu á nin za, ta ca talan ka Dabawəzləv duze.» ¹⁹ Hati sənu, Dabawəzləv wər takan, ngatoku ninek. Ko *masərəfigi ti sən ta dere, Dabawəzləv wər takan, ama a diyi kən, sin mata may kun. A tala kən mata sən ta á gindik toku, kepic kepic nəv tan a nja ka ca gəma. ^{§††20} Hoh gawla nja ndukun talan ma toy toy cah, ha may kata ka cedoh pic nu ka va ka ndukun talan ku? Ka ca talan ka Dabawəzləv á gindik manja diya menekin a ndirigi gəga vu? Awu gəga kun, ngatoku ha cay talan ku ka Dabawəzləv kahay. ²¹ Yo, tá nja cah, a dasl talan ka doku tokon *Abəraham ma nja kamatakan. Dabawəzləv ti cu ka hidi ma kap tane gibe tik a tala mi? Ti cu ka hidi ma kap a tala kəzəd tik menekin sin mata diyu, mandala sin mata baw kərti tik *Izak ka faten a Dabawəzləv. ^{§†22} Tátoku hati zlimi acin vu? Abəraham ti ca talan ka Dabawəzləv á gindik kun, awu ti diya kəzəd, Dabawəzləv mata ngaren ka diyu dere. Aza aka kəzəd tik mata diyu toku, ca talan tik ka Dabawəzləv ti nja ka kula kən menekin. ²³ Kən toku ti diya wa sin duze, wa nja deftere Dabawəzləv mata ced tokon: «Abəraham ti ca talan ka Dabawəzləv, Dabawəzləv mətá cu ka hidi ma kap ta gibe tik.» Aza ti kpawi ngama ege sin dere. ^{§††}

²⁴ Yo galamayigi, tá nja cah, hin ti zlimi acin kide. Hidi ti nja ka hidi ma kap ta gibe Dabawəzləv, ngam a ca talan ka sin á gindik kun, awu ngam a nja ka diya kəzəd menekin dere.

²⁵ A dasl talan dere ka wərti ta kamatakan ma la je tik kad ka njay tik ka berem, zlim tik *Rahab. Mandala makatəf *Isirayilagi mata vigi ka saf liblay tan, wərti toku ti yək ta ida tik zləra səsəray. Aza ti dafeten katəf maparam ka solohigi á nin za, ka jan ka bitigi. A tala menekin, wərti toku mata diyu a ndiri toku, Dabawəzləv ti cu ka hidi ma kap ta gibe tik dere. ^{§†}

²⁶ Yo, min tokon ti sənu acin, hidi ti ca talan ka Dabawəzləv, aza a diya menekin a ndirigi dakun, a zleb hidi dakun. Sin ti nja wa nja hidi ma məc məc. ^{§†}

Hi kaw tala gana hini ninek ninek!

3 Galamayigi ta ced hini, hi njá ka may, ka nja ka ma jəkwaneten labar Dabawəzləv a ndirigi pe a daba hini kun. Kata mata ngar hini a nja ngatoku, ngam hidi ti sənu, min tokon ma nja ka jəkwaneten labar Dabawəzləv a ndirigi, mine diya tokon kəzəd wa

† 2:8 Lev 19:18; Mat 22:39; Rom 13:9 †† 2:9 2:1 † 2:10 Mat 5:19; Gal 3:10; 5:3 †† 2:11 Exo 20:13-14 †† 2:12 1:25 ††† 2:13 Mat 5:7; 7:1; 18:32-35 ††† 2:14 Mat 7:21; 1Za 3:17 § 2:15 Mat 25:35-36 §† 2:17 Gal 5:6, 16, 22-24; 1Za 3:18

§†† 2:19 Deu 6:4; masərəf: Mat 8:29; Mak 1:24 §† 2:21 Gen 22:9, 12; Rom 4:1-5, 13-16, 19-22; Hib 11:17 §†† 2:23 Gen 15:6; 2Ch 20:7; Rom 4:3 §† 2:25 Jos 6:17; Mat 1:5; Hib 11:31 §† 2:26 2:17, 20

nja Dabawəzləv mata mayu kun wər, Dabawəzləv a va ka bas kita tokon day za ka na ndiri kərap.

² Keping keping, hidi a nja ka diya tokon kən ma ngav ngav pana pana. Yo, hidi mangar ma ma ngav ngav a səmat a pakam tik kađ kun wər, sin kula hidi menekin, a sən mar talan tik ninek ninek. † ††

³ Hi ləma, tala gana tokon kən mekedirek wa nja leje pilis, hidi ta nja ka fi tokon a pakam pilis, sin ka zlimi ma tokon. Ti fi wər, a nja ka tep tokon ka lay min tokon mata may ka va a nin. ⁴ Aza tala gana tokon dère kən mekedirek wa nja kən kizer kambawal. Hin ti sənu, ko kambawal tik ti nja ka maday, ko vilvili a cay tik kahay kahay a tala yəm, ma kizer tik a nja ka təngəd kambawal tik a kən kizer tik ma kedirek toku, ka tepu ka lay sin ta mayu. ⁵ Yo tala gana tokon baba dère wa sin. Kedirek a ndata, ama a nja ka diya kən maday ma pana pana. Tala gana tokon ma kedirek cah dère wa nja kuhu, hidi ta nja ka ndu ka paslka. Ti kaw ka paslka, a nja ka vovonay tik ka nja ka kuhu maday, ka cef donu ka ri bəd bəd za. ⁶ Kay duze, tala gana tokon cah wa nja kuhu ma nja ka ngever kən. Ngam a nja ka jozl ma hirre, aza a nja ka da *ma ngav ngav maday a tala hidi. Kana gana ta pakam tokon cah ka ngever nja tokon a ləwa ma ngav ngav ta nja ka ləwu. A nja ka ngav nja tokon, tar ka mbu tokon a lib kađ, kúlá ka pic məc tokon. Ləwa ma ma ngav ngav ta tala gana tokon a yaha á zləra *Gudul za. ††

⁷ Yo min tokon ti sənu, hidi memilin ti təd gəga ka ngəz kən sostonigi pana pana pe. Ko kən donu ma tirehigi, ko kən ma mbirigi a wəzləv, ko kən ma vigi á wan, aza ko kənigi ta lib yəm dère, hidi ti təd gəga ka ngəz ta. ⁸ Ama ko hidi takan ma təd gəga ka ngəz tala gana tik da đakun. Ko mbəlam mbəlam ka ngəz, a ngəz kun, ngam tala gana tokon wər, kən ma ngever ngever. Sin a talan tik wa nja ndərəzl ma jab jab ma nja ka pəm hidi za. ⁹ Tala gana tokon, hidi a nja ka fol tokon Vay tokon Dabawəzləv a sin, aza cala tokon, mangar Dabawəzləv á tətər tegi ka njigi kibe kibe sin, hidi a nja ka pisek tegi a tala gana toku dère. ¹⁰ Galamayigi hi ləma, a pakam ma takanna mi nja ka fol tokon Dabawəzləv a sin, aza mi nja ka pisek tokon ndirigi a sin dère. Ta ngar hini acin, hidi ta njá ka diyu tokon wa nja ngatoku kun! ¹¹ Min tokon ti sənu, yəm menekin ege yəm ma los a yahigi a wili yəm ma takanna za đakun. ¹² Yaw, hin ti ləma sikid a mbu ngonok baw zəzəkway a mbu sikid vu? Awu da đakun. Aza wa sin dère, yəm ma los a mbađ ka yəm menekin kun. ⁵

Diri ben ma yaha á zləra Dabawəzləv za

¹³ Yo ta ced hini, hidi ma ben ben, nja ndukun talan ma zlər zlər dāha a daba hini wər, mata diya kəzəd a

† 3:2 Dir 141:3; Pro 10:19 †† 3:2 1:26 † 3:3 Dir 32:9 †† 3:6 Pro 10:19; Mat 15:11, 18-19 †† 3:7 Gen 9:2 ††† 3:8 Dir 140:4; Rom 3:13; Efe 4:29 ††† 3:9 Gen 1:26-27 § 3:12 Mat 7:16

ndukun talan menekin, aza mata gəc talan tik kađ dère a lib kəzəd tik kərap. Ti nja wa sin, ndirigi a va ka sən ta, sin hidi ma ben ben duze. ¹⁴ Hidi ti ngar a picah: «Kata hidi ma ben ben,» aza a nja ka sərəh a ndiri maparamigi, a diya tireh, a diya kən na talan tik á gindik, hidi toku a folay talan tik kahay. Aza a mbanay ma tik dère. ¹⁵ Ta ced hini, sese ben mada ngatoku a yaha səka á zləra Dabawəzləv za đakun. Awu, sin ada ben mata janay kən tik a talalay a wacah, aza bən mata bənay kən tik á nəv tik za. Sese ben ngatoku wər, a yaha á zləra *Gudul za. ¹⁶ Kata mata ngar hini wa nja ngatoku, ngam min tokon ti sənu, ane ka lay, ndirigi ta nja ka sərəhigi, aza ta nja ka diyi kən ko nayi na talan tik á gindik, kən kərap a va a katəf tik baba kun, aza kəzəd tan wər, kəzəd ma ngav ngav tutu. ¹⁷ Gara diri ben ma yaha á zləra Dabawəzləv za wər, sin pana ka na hidi memilin. Hidi ma mar diri ben toku, nəv tik barən barən, a nja ka nja nja menekin tete ndirigi. A jən tala həra tik a hidi đakun ko a pu. Nəv tik ninek tete ndirigi. A wel ndirigi á wel ka yək kun. Wərigi na tik, madədayigi na tik. A nja ka diya kəzəd tik ninek ninek, aza a nja ka saf saha ndirigi. A ced ma ma kukud ka kəb ndirigi đakun dère. A daba kəni toku kərap, kən meze maday ta nin, ada mar nəv ma barən. ¹⁸ Ndiri mangar nəv tan tireh a hidi đakun, a nja ka zlebi celen tan ka nji nja menekin tete ndiri maparamigi. Kəzəd tan kərap ta nja ka diya ta, kəzəd ma kap ma va a nəv Dabawəzləv. ^{5†}

May kənigi ta talalay cah á nja ka kpal tokon za a Dabawəzləv

4 Galamayigi, hi nja ka slakam aza hi nja ka həl kəsəm kəsəm a tala mi? Nayi ma da kəzəd ngatitoku a daba hini yi? Ta ced hini, bən kən ma ngav ngav ma nja ka tərgəd hini a nəv á nja ka bebed hini ka da kən titoku a tala hini. ² Yo, kən hini da đakun wər, mendired hini a nja ka va ka kən hidi. Hi janu đakun wər, hi nja ka sərəh kahay kahay a hidi toku, ka gər ka pəm za kama ka jan kən tik. Ko a pic maparam dère, həra hini ti va ka kən hidi, hi janu đakun, hi nja ka slakam, aza hi nja ka gozlok a hidi toku acin. Ta ced hini, kən, hin ta nja ka may mata sen a zləra hini toku, ngam hine dəkəb Dabawəzləv ka vəl hini đakun. ³ Ko hin ti dəkəb kən a zləra tik ka vəl hini, hi janu đakun wər, ngam hi nja ka dəkəbu a bən ma ngav ngav. Hi nja ka dəkəbu ka gudum nəv hini á gindik. ⁴ Kay na hini, hin ti bu dawən a Dabawəzləv. Hi sənu səka ba wər, hidi ma nja ka vəl talan tik ka kən ta talalay cah, sin ada calambəlay Dabawəzləv kun vu? Hayin duze, hidi ma may ka vəl talan tik ka kənigi ta talalay cah, sin ti nja ka calambəlay Dabawəzləv. ^{5†}

† 3:13 Rom 12:16 ††† 3:14 1Ko 3:1-3; Gal 5:20-6:4 §† 3:15 1:5, 17 §†† 3:17 Mat 5:48; 1Ko 13:4-7; Gal 5:22-23; Fil 1:9-11 †† 3:18

⁵ Ta ced hini, səwan hi vəl talan hini a zləra Dabawəzləv acin. † Hi njá ka bənu, ləwa Dabawəzləv a lalab ta kahay kun. Ane lib deftere tik ti lalab ta: «Dabawəzləv a may kwet *Mid tik mata vəl tokon a nəv, ka mar tokon á gindik, aza mini ka vəl talan tokon sey a zləra tik á gindik.» ⁶ A tala ngatoku Dabawəzləv ti vəl tokon sembe tik day za a nəv tokon ka feh kəniği ta talalay a dawən zləra. Tá nja cah, Dabawəzləv a diyu wa nja sin mata ngar a lib deftere tik: «Dabawəzləv a nja ka salareten a ndiri ma nja ka kafi talan tan za. Aza a nja ka diyaten menekin a ndiri ma nja ka gəcay talan tan kad.» ††⁷ Tá nja cah acin, hi vəl talan hini a zləra Dabawəzləv, mata mar hini. Hi ceh kəsəm hini a *Gudul, hi njá ka keren katəf ka nja hini a talan kun. Hin ti diyu wa sin, Gudul a va ka ker hini kad, ka si tik pəpəp pəpəp za. ††⁸ Hi ya mbəh a zləra Dabawəzləv, aza Dabawəzləv a va ka vay mbəh a zləra hini dere, hini ka nja tete sin. Hin ndiri ma diyi ma ngav ngav cicah, hi njá ka diyu baba kun. Hin ndiri ma səbi katəf Dabawəzləv a nəv səray səray cicah, hine zer nəv hini yac kad acin. ††⁹ Hi həl ta səná sən a ma ngav ngav hini, aza hine han a tiwəd məc hidi. Hi njá ka mis kun, səwan hine hanay ba. Hi njá ka bebel kun, səwan nəv hini ma ta ham hini ba. ††¹⁰ Hine gəc talan hini kad a gibe Maday tokon, sin a va ka kaf hini za. †††

Hi njá ka caf colo hini kun!

¹¹ Galamayigi, hi njá ka zəm madaba colo hini kun. Hidi ma caf celen aza ka zəm madaba tik, a nja ka pas *mazuko Dabawəzləv kad ka ngar: «Mazuko tik ninek kun ta.» Yo hin ta nja ka diyu wa nja ngatoku, hin ti sən mazuko day ka Dabawəzləv acin vu? Ngam hine diya kən, sin mata ngar baba kun. †††¹² Hi zlimi acin, Dabawəzləv á gindik áda ma vəl mazuko tik a ndirigi a zləra. Aza sin á gindik dere ti təd gəga ka bas kita ndirigi. Sin səb ma takanna á mar sembe ka bit ndirigi baw ka lekw micin ndirigi za dere. Yo hin ta nja ka caf colo hini wər, hin ti sən bən ta nəv hidi toku vu? Awu, hi sənəu dakun, sey Dabawəzləv áda ma sən tik á gindik. Yo aza acin, hi diya talan hini ka nayi ka caf colo hini cah? ⁵

Hi njá ka gəl talan hini za kun!

¹³ Galamayigi, hi zlimi labar da ta va ka ced hini toku. Na hini, hi nja ka ngar: «A picah, akun a gbəm, ni va ka va kini ka liblay ngata ka njay kini a nin pal viya. Mi va ka ber kəniği a nin ka jan dala ta.» ^{5†14} Hin ma nja ka

Mat 5:9 †† 4:1 Rom 7:5; 1Pi 2:11 ††† 4:2 1Za 3:16 ††† 4:4 Mat 6:24; Zan 15:18-19; 1Za 2:15 † Ta ced hini, səwan hi vəl talan hini a zləra Dabawəzləv acin. Ləwa ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek. †† 4:6 4:10; Pro 3:34; Mat 23:12; 1Pi 5:5 † 4:7 Efe 6:12; 1Pi 5:8-9 †† 4:8 Dir 18:21, 25; Esa 1:16; Zac 1:2-3; Mal 3:6-7 †† 4:9 Luk 6:25 ††† 4:10 4:6; 1Pi 5:6 ††† 4:11 Dir 101:5; 1Pi 2:1 † 4:12 Rom 14:4; 1Ko 4:5 †† 4:13 Pro 27:1; Luk 12:18-20

ləwa wa nja ngatoku toku, hi sən gbəm a mi? Hi sənəu səka, nja hini ta talalay cah duk, wa nja meftenen ma nja ka kwar zittititit, aza njod ka cakway tik za dakun vu? ^{5†15} Ta ced hini, səwan hine ngar ba: «Dabawəzləv ti may wər, aza ti ker micin kini fonna wər, ni va ka diya kən ngata a ndata ta.» ^{5†16} Gara na hini wər, hi nja ka daf talan hini səb ka ngar: «Mini a talan kini, min ti təd gəga ka diya kən ngata a ndata.» Hin ta nja ka ngar wa nja ngatoku, ninek kun. ^{5††}

¹⁷ Hi sləku a talan hini acin, a picah hidi maparam ti sənəu ka diya kəzəd menekin, aza a diyu dakun, ti zlad *ma ngav ngav a talan tik ba. ^{5†}

Labar a tala bəbayigi

⁵ Hin bəbayigi, tá nja cah hi zlimi labar da, ta va ka ced hini toku. Hi tar ka han a tiwəd məc hidi a tala beni ma va ka tədaha a tala hini. ^{5†} ^{5†12} Gənan hini a va ka wəra, aza nimi a va ka ham kən fəfar hini bəd bəd za. ^{5†13} Dala hini tete melenge hini menekin, gozu a va ka ham ta za. Gozu toku a daf hini, kən hin mata bas kərap toku, kən kahay, ngam kən hini ma va ka fəna kad manja ham za, da dakun. A va ka ham ta lap a talan hini bəd bəd, wa nja kuhu á riyu. Na hini, hin ti sənəu, talalay mbəh ka way, azama hini a wilin be be a basay gənan hini. ⁴ Pic maparam, ndiri ti zleb hini ka lay biz, hine vəleten mazlən kun. Hi zlimi acin, ndiri ma zleb hini ka lay biz toku, a basi nəv a tala hini, a pari han, aza Dabawəzləv Vay tokon, ma bat kən kərap a sembe, a zlimi par wəla tan. ^{5†5} Hin bəbayigi, na hini, gənan hini zlan a dawən. Nja hini ta talalay cah, hi nja ka diya kən kərap wa nja nəv hini ta may. Yo, tá nja cah acin, Dabawəzləv mbəh ka bas kita hini. Hin mata zlay talan kad ka geh kəsəm hini toku, hi va ka va kuhu acin wa nja bopu, ndirigi ta nja ka geh ta ka fat aza ka pəsa. ¹⁸⁶ Aza dere ndiri mangar a diyi ma ngav ngav kun, hin ti baseten kita, aza hin ti pəm ta za səb kahay, ngam na tan sembe tan gəc ka həl tete hini.

Hi bərəs kad galamayigi!

⁷ Ta ngar hini galamayigi, hi bərəs kad, hine pu Maday tokon Yesu Kiristu, təd ka pic tik, ta va ka cəbaha. Hine ləma hidi ma biz səka dakun vu? A nja ka zləlad lay biz tik kere kad ka pu ci van. Van toku ta ya kad, a nja ka zləka sesin kən, aza a nja ka bərəs kad ka diya kəzəd tik ka pu, pu pu təd ka pic, kən zəm tik ta va ka bas ka ya ita. ¹⁹⁸ Hin dere, hi bərəs kad a lib kən kərap ka pu Maday tokon Yesu Kiristu, wa nja hidi ma biz toku. Hin njá ka dangar kun, ngam Maday tokon Yesu Kiristu mbəh ka cəbaha. ²⁰

††† 4:14 Job 7:9-10; Dir 39:6 †† 4:15 Kmy 18:21; Rom 1:10; 1Ko 4:19; 16:7 ††† 4:16 1Ti 6:17; 1Za 2:16 †† 4:17 Luk 12:47 †† 5:1 Pro 15:6; Esa 5:8-10; Amo 6:3-7 ††† 5:1 1:10; Luk 6:24 ††† 5:2 Mat 6:19 ††† 5:4 Exo 3:7; Lev 19:13; Jer 22:13; Mal 3:5 18 5:5 Jer 12:3; 25:34

⁹ Galamayigi ta ngar hini, hin kəsəm kəsəm hi njá ka jən tala hərə a colo hini kun. Hin ti diyu wa sin wər, Dabawəzləv a va ka bas hini kita. Tá nja cah, kita tik mbeh ka ya gbəmgban. ¹⁰ Galamayigi, talan hini mata đasl ka *makatəf Dabawəzləv gi ta vina cekw, Dabawəzləv mata zləna ta ka ced labar tik a ndirigi. Makatəf titoku ti si beni kahay kahay, aza ti bərəsigi kad səb a lib tik. Yo hin dere, hi səba dangaz tan. ¹¹ Min tokon ti sənu, ndiri toku mata bərəsi kad a lib beni toku, Dabawəzləv mátá vəleten menekin tik. Hin ti zlimu, kən ma həlen a hidi maparam, zlim tik Zob ta kamatakan kun vu? Beni mata tədəha a tala tik za, sin ti bərəsay tik səb kad, aza ka way way sa beni tik, Dabawəzləv ti ker micin tik fonna. Hayin duze, Dabawəzləv wər a nja ka saf saha hidi, aza a nja ka diyen menekin kazaway. †

¹² Galamayigi, labar ta va ka ced hini toku, hine cu ka kula labar menekin. Ma ta pakam hini mata nja ka ma ma delele. Ta may hini ka med á med kun. Hi njá ka med a zlim Dabawəzləv kun. Hi njá ka mbat hayək a daba talan ka med a sin kun. Aza hi njá ka med a kən maparamigi ma hirre ta talalay cah kun. Hati diya kən tik duze wər, ma ngar: «Ha, katá diyu.» Ha diyu đakun, ma ngaray ku səb: «Awu, katá diyu đakun.» Ma ced ma ma delele səb, á tala ka med á tala tik kad, ngam Dabawəzləv a va ka bas hini kita a tala med, ma nja ka yaha á pakam hini kad. ††

Ka dəkəb Dabawəzləv ninek ninek wər, ka diya a nja si-ki?

¹³ Yo galamayigi, hidi ma sa beni đaha a daba hini wər, mata dəkəbay Dabawəzləv tik ka wanen a dawən. Hidi ma bebel dere đaha a daba hini wər, mata cay

¹⁹ 5:7 Joë 2:23; 2Pi 3:3 20 5:8 Rom 13:11-12; 1Te 5:5-8; Hib 10:25, 37† 5:9 Mat 7:1-2†† 5:10 Mat 5:12; Hib 11:32-38‡ 5:11 1:12; Exo 34:6; Job 1:21-22; 2:10; 42:10-17†† 5:12 Mat 5:34-37

dirfi tik ka fol Dabawəzləv. ¹⁴ Aza hidi a dal a daba hini wər, mata wəla gəbatal Ekilesiyagi ka garigi a tala tik. Gəbatal ta yigi za, mata dəkəbi Dabawəzləv a tala ma dal dal toku, aza mata pəzetən đawa áka zlim Maday tokon Yesu Kiristu za. ¹⁵ Ta va ka dəkəbi Dabawəzləv toku, ti zeri nəv tan yac kad ba wər, Dabawəzləv a va ka yək dəkəb tan, aza a va ka bit ma dal dal toku, ka jan ka slid za. Yo, ma dal dal toku ti diya *ma ngav ngav wər, Dabawəzləv a va ka zerenu kad dere. ¹⁶ A tala ngatoku ta ngar hini acin, ko a pic maparam hine dal, aza hin ti diya ma ngav ngav wər, hi va, hine mbəzi ma ngav ngav hini kad kəsəm kəsəm tete colo hini, ka zer kad. Aza acin hine dəkəbay Dabawəzləv, hini kəsəm kəsəm dere, Dabawəzləv ka bit hini za. Hi zlimi, ta ced hini, hidi ma nja ka diya kən ma va a nəv Dabawəzləv, ti dəkəbu a nəv ma takan, Dabawəzləv a va ka zla wəla duze. ¹⁷ Yo talan hini mata đasl ka *makatəf Dabawəzləv ta vina cekw, zlim tik *Eli. Sin dere hidi memilin wa nja min tokon. Pic takan Eli toku ti zer nəv tik yac kad ka dəkəb Dabawəzləv, van ka nja manja za. Ti dəkəbu, dəkəb dəkəb, aza van a za a tala hayək kun, kap kap viya makad a təra koh. ¹⁸ Ka dawən tik, Eli cəb ka dəkəb Dabawəzləv a nimin, van ka zay tik. Kedirek van tar ka za acin, aza kən zəm a təvay tan ninek ninek. ††

¹⁹ Galamayigi, hi zlimi way ləwa đa acin. Hidi takan ta daba hini ti ker katəf Dabawəzləv kad ba wər, hine zleben ka cəbaha ka səba katəf tik a nimin. ²⁰ Ta ced hini, hini ka sənu, hidi ma zleb celen ma ker katəf Dabawəzləv kad ka cəbaha ka katəf tik a nimin, baw ka zleben ka bu dawən a ma ngav ngav tik mata diyu, a va ka bit micin gawla toku za. Aza ko *ma ngav ngav kahay kahay a tala gawla toku, Dabawəzləv a va ka zerenu kərap kad. ††

‡‡ 5:13 1:5-6; Kmy 16:25 ††† 5:14 Mak 6:13 ††† 5:15 Mat 9:2; Mak 16:18§ 5:16 Dir 32:3-5; 38:4-6; Pro 28:13; 1Za 1:8-9§† 5:17 1Ro 17:1§†† 5:18 1Ro 18:42-45§‡ 5:19 Gal 6:1§†† 5:20 1Pi 4:8

1 Piyer

Jem a lib derewel cah

Piyer, hidi ta zæf ngaz Yesu á lalab derewel cah. Ndiri maparam a ngarigi, mandala tik sin ane liblay Roma. Ane lib derewel cah Piyer a talan tik a læwa a tala liblay Babilon (5:13), aza ndiri toku a ngarigi, ngacah a læwa ma ma ngab ngab a tala liblay Roma ta. Ama ndiri maparam a ngarigi, sin a liblay Babilon sæb duze.

Piyer a lalab derewel cah a ndiri Kiristu ta liblay pana pana, ta nja ka wæla ta a picah liblay Turki (Turquie). Ti wæla tegi ka mohuloy. Ndiri maparam a ngarigi, sin ti wæla ta wa sin ngam ndiri toku sæban Yahudiyagi ma njigi ka mohuloy a liblay pana pana titoku. Ama ndiri maparam a ngarigi, ndiri mata lalabeten derewel cah sæb ndiri ta liblay titoku. Mata wæla tegi mohuloy toku, ngam hidi ti ca talan ka Kiristu wær, ti mbað wa nja mohuloy a daba ndiri ta talalay, je tik acin a wæzlæv (2:11).

Ndiri Kiristu ta liblay pana pana cicah ti si beni pe a zlæra ndirigi a tala ta nja ka sæbi katæf Kiristu, Piyer mátá lalabeten derewel cah acin. A may ka væleten bæræs, næv tan ka wan kað ko a lib beni. A may ndiri toku ka sæn ta, wa nja ta nja ka si beni a Kiristu á lap, ta sla za a va ka waki miseh maday tete sin dere. Aza a may ndiri toku ka diyay menekin tan ngam ka dafeten menekin Dabawæzlæv a ndirigi.

Wa nja derewel cah mata wak ka dawæn ka dawæn:

Piyer a dasleten talan a ndiri toku wa nja Dabawæzlæv mata bit ta za áka mæc Kiristu (1:1-12).

A ngareten ka nji nja menekin wa nja Dabawæzlæv ta may a daba ndiri ta talalay cah, ngam a sæbi katæf Kiristu (1:13-2:17).

A ngareten, ko hidi ti sa beni a tala ta sæba Kiristu wær, sey ka bæræs aza ka bas næv kun (2:18-4:19).

Ka way way derewel tik acin, Piyer a ngæz gæbataligi ta daba ndiri Ekilesiya tete ndiri Ekilesiya kæráp. A ngareten ka nji nja menekin kæsäm kæsäm (bawama 5).

Labar meze maday ta lib derewel cah sin ada Dabawæzlæv ti mbat min tokon ka nja ka lay ma kængay a gibe ndirigi, aza ka ceð labar tik a ndirigi a tala kæzæf madædayigi, sin ta nja ka diyu.

Piyer a fæð ndirigi

1 ¹⁻² Kata Piyer, *makatæf Yesu *Kiristu, ta lalab derewel cah ka va a zlæra ndiri Dabawæzlæv mangar mohuloy ta daba ndiri ta liblay Pontus, Galat, Kapados, Azi baw Bitini. Ta fæð hini ninek ninek. † Vay tokon Dabawæzlæv ti mbat hini ka nja ka ndiri tik áka *Mid tik za, wa nja sin mata ngar daka a mændan cekw, ngam hini ka zlimi ma Yesu Kiristu, aza Dabawæzlæv ka goh næv hini kað a bebiz Yesu, hini ka jan zer ma ngav ngav hini a gibe tik.

Dabawæzlæv mata vël hini nja menekin zlan a dawæn, aza mata ker micin hini fonna. ††

Dabawæzlæv a nja ka vël tokon yæwæn micin

³ Hidi ta fol tokon Dabawæzlæv, Cin Maday tokon Yesu *Kiristu. Sin ti den saha tokon, ti mbæla Yesu Kiristu a daba ma mæc mæcigi za, mini ka jan tokon yæwæn micin. Yesu mata mbælaha za toku, min ti jan tokon katæf ka ca talan genna ka yæwæn micin ta zlæra tik

† 1:1-2 2:11; Zak 1:1 †† 1:1-2 2:9; Rom 8:29; Efe 1:4; 2Te 2:13; 2Pi 1:10; bebiz: 1:19

acin. ⁴ Aza min tokon ti sænu dere, menekin kæráp, Dabawæzlæv ta maru, ni va ka jan tokon. Menekin toku a ngav kun, a milen kun, aza a gac kað kun. Dabawæzlæv ti ðer kað ba ka lay menekin ta wæzlæv ka vël hini.

⁵ Aza hin ma ca talan ka Dabawæzlæv, Dabawæzlæv a nja ka kaw hini zlæra sæsæray a sembe tik kæráp, hini ka lekw ka katæf tik kun. Aza a pic, talalay ta va ka way, ko nayi a va ka sænu, hayin ngatoku kap duze, Dabawæzlæv ti bit hini zaba.

⁶ Ko a picah hine sa beni a tala ndirigi ta nja ka diya hini kæn pana pana, hi bebel sæb, ngam hin ti sænu, Dabawæzlæv ti bit hini zaba. ^{††7} Hin ta nja ka sa beni toku, Dabawæzlæv á diyu wa sin, ngam a may ka saf ca talan hini hin mata cu ka sin. Hi læma, ko madaba masa, ndirigi a nja ka baw ta ka fi a lib kuhu ka sæn ninek vu, ninek kun vu? Ta ceð hini, ca talan hini ka Dabawæzlæv, ninek tik day ka madaba masa toku. Dabawæzlæv a may ka saf ca talan hini ka sin dere wa nja ndirigi ta nja ka safi madaba masa toku. Aza a pic, Yesu Kiristu ta va ka cæbaha, Dabawæzlæv a va ka fol hi-

‡ 1:3 1:23; 2Ko 1:3; Tit 3:5 †† 1:6 2Ko 4:17; Zak 1:2-3

ni, a va ka gəl zlim hini, aza a va ka fi hini miseh maday dere. †

⁸ Mandala Yesu mata nja a talalay, na hini, hi ləmu dakun, ama hine mayu. Aza ko tá nja cah, hine ləmu dakun, ama hine ca talan ka sin. Hin mata mayu, aza hin mata ca talan ka sin toku, hine mar nəv ma barən ka bebel kahay kahay, ††⁹ ngam hin ti sənu, hin ti ca talan wa toku kepic kepic, Dabawəzləv a va ka bit hini. ‡

¹⁰ A vina cekw, *makatəf Dabawəzləv gi ti cedeten a ndirigi zaba, wa nja Dabawəzləv ta va ka diya hini menekin tik ka bit hini za. Aza ti may tegi kahay kahay ka sən, Dabawəzləv a va ka bit ndirigi a nja siki. ††¹¹ Mid Kiristu ta nəv tan ti cedeten zaba, Kiristu, Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa a va ka sa beni, aza a va ka jan miseh maday. Makatəf titoku ti gər ta acin ka sən pic, Kiristu ta va ka sa beni, aza ta va ka jan miseh maday toku. Ti gər tegi ka sən dere, kəni toku a va ka diya a nja siki. ¹² Dabawəzləv mətá ngareten acin: «Kən hin ta gər ka sən toku, na hini dakun, na ndiri ta gibik.»

Yo, na hini acin, hini ada ndiri ta gibik toku. Ndiri ma nja ka cedi *Nawər Menekin ma səb səb cah á ced hini labar titoku. *Mid Dabawəzləv ma yaha á wəzləv kad a nja ka va a pakam tan. Labar ta nja ka ced ta toku, ko *mazlən Dabawəzləv gi ti may ka sən tegi dere. ††

Hi njá ka diya ma ngav ngav kun!

¹³ Dabawəzləv mata diya kən titoku kərap ngam ka na hini, hi bas ndukun talan hini ninek ninek acin ka diya kəzəd Dabawəzləv. Hi njá ka bən kəni gi hirre kun. Talan hini mata nja genna ka menekin, hin ta va ka janu a pic, Yesu *Kiristu ta va ka cəbaha. ¹⁴ Hi zlimi ma Vay tokon Dabawəzləv. Mandala hin mata nja manja sən labar Dabawəzləv, hin ti diya kən, nəv hini ta may. Səbacah hi njá ka diya kəni toku baba kun.

††¹⁵ Dabawəzləv ma wəla hini ka nja ka ndiri tik, sin ma barən. Mata nja wa nja ngatoku, nəv hini mata nja barən barən a lib kəzəd hini, hin ta nja ka diyu kərap dere. †††¹⁶ Hi ləma a lib deftere tik, Dabawəzləv a ngar: «Nəv hini mata nja barən barən, ngam kata barən barən.»

¹⁷ Hi ləma, hin ta nja ka dəkəb Dabawəzləv, hi nja ka wəlu ka cəhw hini. Mata nja wa nja ngatoku, hine kese a talalay wa nja ngacah wər, hi zlimi ma tik kepic kepic, aza hine diya kən mata may. Talan hini ta njá ka zlay kun, Dabawəzləv a va ka bas kita hini, ko nayi a tala kən, sin ta nja ka diyu. Aza a va ka basu a katəf tik. †

¹⁸ Kamatakan doho hini ta vina cekw ti jəkwan hini nja ta talalay. Tá nja cah acin Kiristu ti bat hini zaba ka

† 1:7 Job 23:10; Dir 66:10; Esa 48:10; 1Ko 3:13 †† 1:8 Zan 20:29; 2Ko 5:7 † 1:9 Rom 5:2; 6:22; Efe 1:14 †† 1:10 Luk 24:46; 1Ko 15:3-4; 2Pi 1:19-21 †† 1:12 Efe 3:9-10 ††† 1:14 Rom 12:2; Efe 2:3; 4:17-18 ††† 1:15 Lev 19:2 † 1:17 Esa 63:16; Jer 3:19; Mat 6:9; 16:27; Rom 2:6; Zak 2:1; 1Pi 4:5

nja ka ndiri tik. Mata bat hini toku, a bat hini a kən pana pana ma nja ka ngav wa nja dala dakun. ††¹⁹ Awu, Dabawəzləv a bat hini a bebiz Kiristu. Sin, wa nja kula *kərti tumuk menekin, mata pəm ta za, Dabawəzləv ka zer ma ngav ngav ndirigi kad. †††²⁰ Mandala Dabawəzləv a tətər talalay kese kun, sin ti mbat Kiristu zaba ka bit ndirigi. Səbacah, talalay mata nja mbeh ka way, mətá zlənaha ka bit hini acin. †††²¹ A mbəlahə a daba ma məc məcigi za, aza ti fiyen miseh maday. Na hini acin, hin diğbe Kiristu ada hin mətá ca talan ka Dabawəzləv. Tá nja cah, hin ti yək Dabawəzləv a nəv ma takan, aza talan hini genna ka sin. †††

²² Hin mata yək labar Dabawəzləv ma duze za, hin ti ker ma ngav ngav kad ba acin, aza hine may colo hini ma səbi katəf Kiristu kwet. Ta ced hini acin, hi may kəsəm hini kəsəm kəsəm kepic kepic səb a nəv ma takan. †††²³ Hin ti sənu, hin ti mbu mbu ma səray tik, ada hin mətá jan yəwən micin. Hi janu a zləra cəhw hini ma nja ka məcigi dakun. Awu, hi janu a zləra Dabawəzləv, áka labar tik za ma nja ka vəl yəwən micin a ndirigi. Labar toku a way kun ko a pu, †††²⁴ wa nja deftere Dabawəzləv ta ngar:

«Ndirigi kərap wa nja kisibit ma nja ka kwal. Aza ngəm tan wa nja fofon ma nja ka yabigi. †††²⁵ Ama gara labar Dabawəzləv wər, sin a way kun ko a pu.»

Yo labar Dabawəzləv toku ada Nawər Menekin, ndirigi mata ced hini.

Gugun maday ma nja ka kaw beden ada Yesu

² Hin ti mbu mbu ma səray tik. Tá nja cah acin hi ker tireh kərap ta lib hini kad. Hi njá ka mban ma baba kun ko a pu. Hi njá ka jozl ma kun. Hi njá ka diya mendired ka kən ndirigi kun. Aza hi njá ka zəm mada-ba ndirigi kun dere. †††² Hin ma jan mbu ma səray tik toku, hi may kwet dere ka zlimi labar Dabawəzləv, wa nja kərti mawar ma nja ka həb ka wa mamən ka sa. Hin ti may ka zlimi labar Dabawəzləv wa toku kepic kepic wər, hi va ka gəl a lib labar tik, hi va ka jan bit. †††³ Kata mata ngar hini wa nja ngatoku toku, ngam hin ti təl menekin Maday tokon *Kiristu zaba. ¹⁸

⁴ Tá nja cah hi ya acin a zləra Kiristu ma nja ka vəl micin. Sin wa nja gugun maday. Ndiri maparam ti ficik tegi. Azama gugun, ndiri mata ficik ta toku, sin kula gugun maday, Dabawəzləv mata mbatu. ¹⁹⁵ Aza na hini, hin ma mar micin tik, hin dere wa nja gugunigi, Dabawəzləv ta va ka baw ka ndən je *Mid tik a sin. A lib je *Mid tik toku, hi va ka nja ka *mangarama tik.

† 1:18 Mat 20:28; 1Ko 7:23; 6:20 ††† 1:19 1:1-2; Zan 1:29; Kmy 20:28; 1Ko 5:7; Efe 1:7; Hib 9:12 †† 1:20 Efe 1:4 ††† 1:21 miseh maday: 5:1; Rom 5:2 †† 1:22 2:17; 3:8; 4:8; Rom 12:9; Gal 6:10; 2Pi 1:7; 1Za 4:11 †† 1:23 Zan 1:13; Hib 4:12; Zak 1:18 ††† 1:24 Esa 40:6-8; Zak 1:10-11 ††† 2:1 Efe 4:25; Zak 1:21; 4:11 ††† 2:2 1Ko 3:2 18 2:3 Dir 34:9 19 2:4 Dir 118:22; Esa 28:16

Aza Yesu Kiristu a va ka zleb hini ka wəl talan hini a zləra Dabawəzləv, sin ka mar hini. Wa toku hi va ka gudum nəv Dabawəzləv. ^{†6} Deftere Dabawəzləv a ngar:

«Kati wəl kula gugun maday na kper je da.
Ta va ka ndən je da a tala tik a liblay *Siyon.
Hidi ma ca talan ka gugun toku wər,
gugun toku a bu dawən a sin kun ko a pu.» ^{††}

⁷ Yo, ta ced hini, gugun toku, kula gugun menekin na hini ma ca talan ka sin. Ama gara ndiri mangar a ci talan ka gugun toku kun, deftere Dabawəzləv a ngar ka sinigi:

«Gugun, ndiri ma ndebi beden mata ficik ta toku,
Dabawəzləv ti mbatu
ka kula gugun menekin nja sembe.» [‡]

⁸ Aza a ngar a nimin:

«Gugun toku a nja ka nda talacakun a ndirigi.
Gugun tik, gugun maday ma nja ka ter hidi.»

Yo, gugun toku a nda talacakun a ndiri hirre kun, sey a ndiri ma nja ka salari ma Dabawəzləv. Dabawəzləv ti zla məməd tan a tala gugun toku ka ndaten talacakun. [#]

⁹ Ama gara na hini, Dabawəzləv ti mbat hini ka nja ka səban tik. Hini mangarama Dabawəzləv gi ma nja ka mari lay. Hini ndirigi, Dabawəzləv mata wəlahə ka nja ka ndiri tik. Aza baw hini ndiri, Dabawəzləv ta maru dere. Dabawəzləv ti mbat hini, aza ti ngazla hini a lib kpizli zaba, hini ka nja ka lay tik ma kəngay má day za ka kən kərap. Sin ti mbat hini ngam hini ka ced labar tik a ndirigi a tala kəzəd madədayigi, sin ta nja ka diyu. ^{##10} Kamatakan hini ndiri tik kun. Ama səbacah hin ti mbađ ka ndiri tik acin. Kamatakan hi sənay menekin Dabawəzləv kun. Ama səbacah hin ti sənu aza hin ti janu. ^{##†}

Hi nja ka ndiri ma nja ka diyi kəzəd Dabawəzləv!

¹¹ Kula ngami dāgi, hin ti sənu, lay nja hini dāha a talalay a wacah đakun, hini mohuloy. A tala ngatoku ta ngəz hini, hi kaw talan hini a mendired ta nəv hini ma nja ka bebed hini. Kəni toku a va ka ngav nja hini menekin ta gibe Dabawəzləv za. ^{##12} A daba ndiri mangar a səni Yesu kun, hi diyay kəzəd hini a katəf tik. Ko a picah ndirigi a co hini ka ndiri ma tireh, ta va ka ləmi kəzəd hini menekin toku, a va ka foli Dabawəzləv a pic ta va ka yaha. [§]

¹³ Hi zlimi ma ndiri madədayigi kərap ta talalay cah a tala hin ta səba Maday tokon *Kiristu. Hine zlimi ma masara ma mar lay kərap, ^{§†14} aza baw hine zlimi ma ndiri madədayigi, masara ma mar lay mata ted tegi.

† 2:5 2:9; Rom 12:1; Efe 2:21-22 †† 2:6 Esa 28:16; Rom 9:33
‡ 2:7 Dir 118:22; Mat 21:42; Kmy 4:11 †† 2:8 Esa 8:14; Rom 9:33
2:9 1:2; Exo 19:5-6; Lev 19:2; Deu 4:20; 7:6; 14:2; Esa 9:1; 43:21; 61:6; Kmy 26:18; Rom 5:17; 2Ko 4:6; Efe 5:8; Tit 2:14; Hib 13:12; 1Pi 2:5; Kzl 1:6; 20:4 ††† 2:10 Osé 2:25; Rom 9:25 ††† 2:11 1:1, 17; Dir 39:13; Rom 7:15, 17-23; Gal 5:17; Hib 13:14 § 2:12 Esa 10:3; Mat 5:16; 2Ko 5:10 §† 2:13 Rom 13:1-7; Tit 3:1

Masara ti ted ndiri toku ka diyaten beni a ndirigi ma nja ka diyi tireh, aza ka foli ndiri ma nja ka diyi menekin. ¹⁵ Dabawəzləv a may hini ka diya kəzəd menekin. Aza ndiri mangar a yəki Dabawəzləv kun, aza a səni kən kun, ti ləmi kəzəd hini, a va ka njigi tete'w kad. ^{§††16} Kiristu ti bat hini, hini ka mar talan hini a zləra hini. Ama tá hini ka ngar: «Tá nja cah, katá mar talan da acin, ta va ka diya kən hirre, kata mata may.» Awu, sey hine diya kəzəd Dabawəzləv. ^{§†17} Hi gəcay talan hini kad a gibe ndiri kərap, hine may colo hini ma səbi Kiristu. Hine pərat a Dabawəzləv, aza hine gəc talan hini kad a gibe masara ma mar lay kərap dere. ^{§††}

Hi səba dangaz Yesu Kiristu!

¹⁸ Ta ngar hini, hin ndiri tane ida ndirigi, hi gəc talan hini kad, hine zlimi ma njjik ko a pu. Hine zlimi ma njjik menekin ma nja ka may hini, aza baw hine zlimi ma njjik ma tireh ka hini dere. ^{§†19} Ko a ndul hini kahay aza a diya hini beni, hine bərəsay hini kad a tala hin ta nja ka səba katəf Dabawəzləv. Aza Dabawəzləv a va ka saf saha hini. ^{§†20} Hi ləma, hidi a sa beni a tala ma ngav ngav ta nja ka diyu, mazlən tik da đakun. Ama hidi ti diya hini beni a tala menekin, hin ta nja ka diyu, aza hine bərəsu, Dabawəzləv a va ka wəl hini menekin tik. ^{§†21} Ta ced hini, Dabawəzləv ti wəla hini ka bərəs a lib beni wa toku, ngam *Kiristu a talan tik ti sa beni ka bit hini. Mata sa beni wa nja ngatoku, a đaf hini katəf, hini ka səba dangaz tik dere. ^{§†22} Na tik, a diya *ma ngav ngav kun, aza ko mban ma kedirek, hidi a zlimey a pakam tik kun. ^{§§23} Ndiri ti ra ta, aza sin a ra tegi đakun. Ti diyaten beni, aza a ngareten đakun. Sey a keren a Dabawəzləv ka bas kita tan a katəf tik. ¹⁸²⁴ Mata məc ka pay, ti baw ma ngav ngav tokon zaba, tá nja cah a tala tik acin. A tala ngatoku min tokon wa nja ndiri ma məc məc a gibe kən ma ngav ngav. Hi ləma, a tala mbəlah tik mata janu lay sa beni toku, min tokon máta bit. Ta nja cah acin, a micin, min tokon mata janu, sey min tokon ka diya kəzəd ma va nəv Dabawəzləv. ²⁵ Kamatakan hin wa nja tumuk ma lekw lekwigi. Səbacah hin ti jan, aza hini acin a lib zləra ma mar hini baw ma nja ka pu hini. ¹⁹

Labar a tala nja wapahigi tete wərti tan á lap

3 Ta ngar hini wərti dere, hi gəc talan hini kad a gibe zolo hini. Ko zolo hini mangar a səbi katəf Dabawəzləv kun, hine zlimi ma tan ninek ninek wər, a va ka səbi katəf Dabawəzləv dere a tala ta ləmi kəzəd hini, hin ta nja ka diyu. Ko hi ləwaten labar Dabawəzləv

§†† 2:15 3:16 §† 2:16 1Ko 6:11, 19-20; Gal 5:13 §†† 2:17 1:22; 3:16; Pro 24:21; Mat 22:21; Gal 6:10; Fil 2:12 §† 2:18 Efe 5:21-6:9 §† 2:19 5:12 §§† 2:20 4:14 §§† 2:21 Mat 16:24; 20:26-28; Zan 13:15; Rom 15:5 §§§ 2:22 Esa 53:9; Zan 8:46; Hib 4:15 18 2:23 3:9; Esa 53:7; Mat 26:55-56, 67; 27:14, 27-31 19 2:25 Esa 53:6; Ezé 34:5-6; Mat 9:36; Zan 10:16; Hib 13:20

kun, ¹² a va ka læmi nja hini menekin baw kəzəd hini ma kap, aza a va ka ci talan ka Dabawəzləv dère. ³ Hi njá ka zlay talan kad ka slesled kəsəm hini wa nja wərti maparamigi ma nja ka bələmi talan bələm bələm za ka gər fol, baw ma nja ka təmi kən laləb kəsəm mangar səkəm tik toy toy, aza ma nja ka kəri gudel menekin kun. ^{††4} Sey slesled kəsəm hini mata nja á nəv za. Hi mar nəv menekin, aza hi njá ka gərəs kun dère. Sese slesled kəsəm tá nəv za toku a ngav kun, aza a nəv Dabawəzləv wa bəbom. ⁵ Wərti menekin ta vina cekw ma ci talan ka Dabawəzləv ti slesledí nəv tan wa toku, ti zlimi ma ze le tan. ⁶ Hi đasl talan ka *Sara. Sin ti zlimi ma zelen *Abəraham. A nja ka wəlu Vay maday. Hin ti zer nəv hini yac kad ka điya menekin, aza hine pərət a ndirigi đakun, hini dère, hi va ka nja ka kula wərti wa nja wərti toku.

⁷ Ta ngar hini dère, hin wapahi cah, hi nja tete wərti hini ninek ninek. Hin ti sənə, sembe tan wa nja na hini đakun. Hine kaw tegi a zləra səsəray, ngam hin ti sənə, yəwən micin, Dabawəzləv mata vəl hini a menekin tik, a vəl hini á gindik kun, lap a wərti hini. Hin ti kaw tegi zləra səsəray, aza hine dəkəb Dabawəzləv, Dabawəzləv a va ka zla hini wəla. ‡

Ndiri ma səbi Kiristu a si beni a tala menekin tan

⁸ Way ləwa đa, ta ləwa hini acin, a hini kərap, hi nja a nəv ma takan. Hine saf saha colo hini. Hine may kəsəm hini kəsəm kəsəm wa nja hidigi tete gelem. Hine zleb kəsəm hini kəsəm kəsəm dère. Aza hi njá ka may ka mar colo hini kun. ^{††9} Hidi ti điya hini kən ma ngav ngav, hi njá ka điyen səka kun. Ko ti ro hini, hi njá ka ru səka kun. Hine ləwen a ma menekin azal ba, ngam Dabawəzləv ma wəla hini a ngar: «Ta va ka ker micin hini fonna.» Wa toku hi va ka ngaren a hidi ma nja ka ro hini: «Dabawəzləv mata ker micin ku fonna.» ^{††10} Ko labar Dabawəzləv ma laləb laləb a ngar:

«Hidi ma may ka nja nja menekin baw ka bəbel, mata ker ləwa ma ma ngav ngav ta pakam tik kad, aza ta njá ka mban ma baba kun dère. †††

¹¹ Mata bu dawən a kən ma ngav ngavigi, mata diyay menekin tik, aza mata gər nja menekin tete ndirigi a sembe ta nəv tik kərap.

¹² Ngam Dabawəzləv wər, həra tik ma ca ca ka ndiri ma nja ka điyi kən sin ta may, aza zlimi tik genna ka dəkəb tan.

Ama na ndiri ma nja ka điyi ma ngav ngav wər, a nja ka buweten dawən.»

¹³ Yo hin ti zer nəv hini yac kad ba ka điya menekin, hidi ma va ka điya hini ma ngav ngav đa đakun. ^{†††14} Ko

† 3:1 1Ko 7:16; Efe 5:22-24 †† 3:3 1Ti 2:9 ‡ 3:7 Efe 5:25-28; 1Ti 2:8 †† 3:8 1:22; Efe 4:2-3; Fil 2:2-3 ††† 3:9 2:23; Job 31:30; Mat 5:44; Rom 12:17 †††† 3:10 Dir 34:13-17; Zak 1:26 †††† 3:13 Rom 13:3

ndirigi a điya hini beni a tala hin ta nja ka điya kən, Dabawəzləv ta may, nəv hini mata nja gudum. Libi hini ta njá ka ca gəma a ndirigi kun, aza talan hini ta njá ka pələk kun dère. ^{§†15} Sey hine yək *Kiristu a nəv hini, ma ta nja ka Maday hini. Hi kəməs kəsəm hini ninek ninek, aza ko ndirigi a neh hini ka labar Dabawəzləv mangar talan hini genna a nin, hini ka cedeten ninek ninek. ^{§†16} Hin ta va ka ceketen, hi njá ka điya pəla pəla ka kaf talan hini za kun, aza hi njá ka ndul tegi á ndul kun dère. Hine điya menekin kepic kepic, aza ndiri ma nja ka læwi ma ma tireh ka hini aza ka ro hini, hin ma səba katəf Kiristu, weli a va ka həleten. ^{§††17} Hi læma, Dabawəzləv ti may, səwan hini ka sa beni a tala kən menekin hin ta nja ka điyu, á tala ka sa beni a tala kən ma ngav ngav hin ta nja ka điyu.

¹⁸ Hi đasl talan ka Yesu Kiristu. Sin ti məc cəb takan, aza menekin məc tik toku a kəray kun. *Ma ngav ngav, ndirigi ta nja ka điya ta, a nja ka gohu kad ko a pu. Sin hidi ma kap, ti məc ka bit ndiri ma nja ka điyi *ma ngav ngav za. A məc ka zlər katəf na tep tokon a zləra Dabawəzləv. Ndirigi ti pəmi Yesu za, ama *Mid Dabawəzləv ti vəlen micin a nimin. ^{§†19} Mid toku ti vəlen sembe ka va ka ced labar Dabawəzləv a ziziwit ndirigi tane civi. ^{§†20} A cedeten labar toku a ziziwit ndiri ma məc məcigi manja yəki Dabawəzləv kamatakan. Dabawəzləv ti pu ndiri toku, pu pu mandala *Noye ta kpraw kambawal tik, aza ko kedirek a yawi ma tik kun. Noye mata way kambawal tik za, sey ndirigi cəfad cəfad ma yawi ma tik áda ma tapigi a nin á gindik. Ndiri ta tala yəm toku acin ada ma bitigi. ^{§†21} Aza tá nja cah yəm toku a đasl hini talan ka yəm *batsma ma nja ka bit hini. Hidi ta nja ka điya batisma toku, ka pan dam ta kəsəm tik kun. Awu, hidi ma jan batisma toku a nja ka dəkəb Dabawəzləv ka goh nəv tik ka nja barən barən. Yesu Kiristu mata mbəla a civi za, ada batisma toku mətá mbay ka bit hini. ^{§†22} Yesu Kiristu toku ti pađay tik a wəzləv acin, ma nja nja ka kula lay á zləra zəm Dabawəzləv za. Sin ada maday ka *mazlən Dabawəzləv gi baw ndiri madəday ta wəzləv tete bay tan kərap. ^{§§†}

Labar a tala nja ta məndan cekw ege nja ma səb səb cah

4 Kiristu mata nja ka hidi memilin, ndirigi ti diyaten beni. Yo hini dère, hi bərəs kad ka sa beni wa nja sin. Ko nayi ma sa beni, ti wakigi zaba ege *ma ngav ngav. ^{§§†2} Ka ma fəna nja hini ta tala hayək a wacah, hine điya kən, Dabawəzləv ta mayu acin. Hine ficik mendired kənigi ma hirre kad, hin ta nja ka mayu.

§ 3:14 4:14; Mat 5:10 §† 3:15 1:3-5; Kol 4:6 §†† 3:16 2:15 §† 3:18 2:21; Rom 5:6-8; 6:10; Hib 4:15; 7:27 §†† 3:19 Gen 6:2; 2Pi 2:4; Yah 6 §† 3:20 Gen 6:14-22 §† 3:21 Rom 6:3-4; Hib 10:22; á zlara zəm: Mat 22:44; Rom 8:34; Kmy 2:33 §§† 3:22 Kmy 1:9; Efe 1:21 §§† 4:1 2:24; 2Ko 4:10; Gal 5:24

^{†3} Daka mēndan cekw hin ti zlay talan ka dīya kēn, ndiri mangar a sēbi katēf Dabawəzləw kun ta nja ka dīya ta. Kay sēbacah muk acin. Kamatakan, hin ti dīya kēn ma ngav ngav hirre. Hin ti dīya kēn, nēv hini mata may, hin ti say movu hini á ga, sa sa day ka talan hini. Hin ti dīya kēn wəya, aza hin ti diyay dara gudul hini mangar Dabawəzləw a may ko kedirek kun. ^{††4} Sēbacah, hine lap tete ndiri toku a lib ma ngav ngav baba kun. A tala ngatoku, sinigi a nja ka bazla bazli talan, aza a nja ka ra hini. ⁵ Ama ta sla za, a va ka cedi kēn ta nja ka dīya ta kērap a gibe Dabawəzləw. Tá nja cah Dabawəzləw ti kēməs kēsəm kad ba ka bas kita ndiri ta vere tete ndiri ma mēc mēcigi. ^{†6} Gara ndiri ta vina cekw ma mēc mēcigi, Dabawəzləw ti tar ka bas kita tan wa nja ta nja ka bas kita ndiri kērap ada mātá mēcigi. Ama ko ndiri ta vina cekw ma mēc mēcigi toku ti zlimi Nawər Menekin, ngam sinigi ka jani katēf dere ka yək yəwən micin áka Mid Dabawəzləw za, aza ka njigi wa nja Dabawəzləw ta nja.

Hi zleb colo hini a sembe, Dabawəzləw mata vəl hini!

⁷ Talalay mbeh ka way. Hi njay hini a ndukun talan hini menekin. Hi njá ka bēn kēnigi hirre kun, ngam hini ka jan katēf ka dəkəbay Dabawəzləw hini ninek ninek. ^{††8} Kēn hin ta va ka dīyu day za ada hini ka may kēsəm hini kēsəm kēsəm a nēv ma takan. Sin, ninek tik day ka kēn kērap. Ngam hati may coloh a nēv ma takan wər, ko ti diyoh *ma ngav ngav pe, ha va ka ca talan ka ma ngav ngav tik kun. ^{††9} Hi njá ka pek hēra hini aza ka huhum a tala colo ma nja ka vayigi ita hini kun. ^{†††}

¹⁰ *Mid Dabawəzləw ti vəl tokon sembe na dīya kēzəd pana pana. Ko nayi mata kaw sembe, Mid Dabawəzləw mata janu toku zləra səsəray, aza mata zleben sēka a celen. ^{†††11} Hidi ma jan sembe Mid Dabawəzləw na ləwa, mata ced labar Dabawəzləw. Hidi ma nja ka zleb ndirigi, mata zlebeten a sembe, Dabawəzləw mata vəlen. Hi dīyu wa sin, ngam ndirigi ka foli Dabawəzləw a tala Yesu *Kiristu ma mar miseh maday baw sembe ko a pu. *Amen. ⁵

Ndiri ma sēbi Kiristu a si beni tete Kiristu á lap

¹² Kula ngami dagi, pic maparam beni ma toy toy a nja ka ya a tala hini ngam Dabawəzləw a may ka saf nēv hini. Ti ya a tala hini wa nja ngatoku, hi njá ka bazla bazla talan kun. Ko nayi a va ka təl kətēf tik. ^{††13} Sey nēv hini mata nja gudum sēb. A tala mi, hine wak beni, *Kiristu mata su á lap a sin. Aza a pic ta va ka yaha a miseh maday tik, hi va ka bebel aza nēv hini a va ka nja gudum. ^{†††14} Ko ndiri ti ro hini ngam hin ta nja ka sēba Kiristu, nēv hini mata nja gudum sēb. Hin ta sa beni

† 4:2 2:21 †† 4:3 Gal 5:19-21; Efe 2:3; Tit 3:3 † 4:5 1:17; 2Ti 4:1 †† 4:7 1Ko 10:11; 1Te 5:5-8; 1Za 2:18 †† 4:8 1:22; Zak 5:20 ††† 4:9 Hib 13:2 ††† 4:10 Rom 12:6-8 § 4:11 Rom 12:7; 1Ko 10:31; 12:8; Zak 3:1 §† 4:12 1:7 §†† 4:13 5:1; 2Ko 4:10; Rom 5:2

wa nja ngatoku, a nja na ngar *Mid Dabawəzləw ma mar miseh maday a kēsəm hini duze. ^{††15} Ama hi mar talan hini, kana hidi ka sa beni a tala mata dīya kēn ma ngav ngav, mata pēm hidi za, mata həl, aza baw mata ndəv ka ma hirre. ^{†6} Ama hidi a sa beni a tala mata nja ka hidi Kiristu, weli ta njá ka həlen kun. Sey mata folay Dabawəzləw tik a tala ndiri ta nja ka wəla ta hidi Kiristu. ^{†††}

¹⁷ Pic bas kita ti sla acin. Dabawəzləw a va ka tar kita tik ka bas pəpəla a zakay áka min tokon ndiri tik za. Yo kita, min tokon ndiri tik a va ka bas pəpəla zakay toku wər, na ndiri mangar a yəki Nawər Menekin kun acin, a va ka pəli mi a kēsəm tan acin mi? ^{††18} Ko deftere Dabawəzləw a ngar:

«Ndiri ma kap ta gibe Dabawəzləw,
ti bitigi məlay məlay wər,
a bilike ndiri mangar a sēbi katēf tik kun
aza ma nja ka dīyi ma ngav ngav, way na tan a va ka nja wasiki?» ^{††}

¹⁹ Yaw, ndiri ma nja ka si beni wa nja Dabawəzləw ta may acin, mata diyay menekin tan sēb. Aza mata vəli talan tan a zləra sin ma tətər ta, mangar a buweten dawən kun ko a pu. ^{†††}

Hi gəc talan hini kad a gibe Dabawəzləw!

5 Sēbacah ta ləwa hini, a hin gəbatal ta daba ndiri Ekilesiya. Kata dere, kata gəbatal. *Kiristu ta sa beni, kati ləmu. Aza sin ta va ka cəbaha a miseh maday tik ka waketen a ndirigi, ta va ka janu dere. Yo ta ngəz hini acin, ^{††2} hi pu ndirigi, Dabawəzləw mata vəl hini a zləra ninek ninek. Hi njá ka mar ta wa nja hidi á ngar hini kun, hine mar ta a nēv menekin wa nja Dabawəzləw ta may. Hi njá ka pu ta ka na jan dala kun, ama hi dīyu sēb ka na Dabawəzləw. ^{†††3} Aza hi njá ka mar ndiri, Dabawəzləw mata vəl hini a zləra toku wa nja balamigi kun. Ama hine dīya kēzəd hini a katēf tik, aza sinigi ta va ka ləmi kēzəd hini za, a va ka sēba tegi wa sin.

^{††4} Hin ti mar ndiri, Dabawəzləw mata vəl hini a zləra wa sin wər, Kiristu ma mar tokon kērap, ta va ka cəbaha za, a va ka vəl hini miseh maday mangar a way kun na mazlən hini. ¹⁹

⁵ Hini dere wəri gawligi, ta ngar hini, hi zlimi ma gəbatal hini.

Yo, ta ngar hini, a hin kērap acin, hi gəc talan hini kad kēsəm kēsəm, aza hine zleb kēsəm hini kēsəm kēsəm a lib kēzəd hini. Hi dāsl talan ka labar mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləw. Ti lalab ta:

«Dabawəzləw a va ka salareten
a ndiri ma nja ka kafi talan tan za.
Aza a nja ka dīya menekin

§† 4:14 2:20; 3:14; Mat 5:10-12; Mak 13:11; Kmy 7:55 §†† 4:16 2Ti 1:8 §† 4:17 Jer 25:29; Ezé 9:6; 2Te 1:8 §† 4:18 Pro 11:31 §†† 4:19 Dir 31:6 §§† 5:1 1:21 §§§ 5:2 Zan 21:15-17; Kmy 20:28; 1Ti 6:5 18 5:3 2Ko 1:24; Fil 3:17; Tit 2:7 19 5:4 1Ko 9:24-25; 1Pi 1:4

a ndiri ma nja ka gəcay talan tan kad.»[†]
⁶ Mata nja wa nja ngatoku, hi gəcay talan hini kad a gibe Dabawəzləv ma mar sembe. Aza ti sla ka pic tik, sin a va ka kaf hini za.^{††7} Kən kərap ma nja ka pələk talan hini, hi mbəzlen a Dabawəzləv kad, ngam sin á nja ka gar ninek a tala hini.[‡]

⁸ Hi nja a vere baw hine mar talan hini ninek ninek. Calambəlay hini *Gudul a nja ka tələn ka gər ngaz hini ka nga wa nja bay donu ta nja ka tələn ka gər kən so-son ka kaw ka ham.^{‡†9} Hi bərəs kad, hi njá ka keren katəf kun. Sey hine cay talan hini ka Kiristu á gindik. Hin ti sənu, colo hini ma səbi Kiristu ta talalay cah kərap a nja ka si beni wa nja hini dərə.^{‡†10} Hayin duze, səbacah hine sa beni. Ama ka dawən tik, wan kedirek, Dabawəzləv a zləra tik a va ka kaf hini za, a va ka vəl hini sembe ma toy toy, aza a va ka kaw hini zləra səşəray hini ka dihec kad. Dabawəzləv ma nja ka vəl tokon kən

[†] 5:5 Pro 3:34; 29:23; Efe 5:21; Zak 4:6 †† 5:6 Zak 4:10 ‡ 5:7 Dir 55:23; Mat 6:25-30; Fil 4:6 ‡† 5:8 Dir 22:14; 1Te 5:5-8 ‡‡ 5:9 Efe 6:11-12; Zak 4:7

menekin kərap ti wəla hini áka Yesu Kiristu za, hini ka nja ka lay tik ma kəngay mangar a way kun.
^{‡††11} Dabawəzləv ada ma mar sembe ko a pu. *Amen.

Piyer a way labar tik acin

¹² Dərewel ma kedirek cah, Silas á zleb ka, kata ka lalab hini. Ta cu ka galamay tokon ma kaw kəzəd *Kiristu zləra səşəray. Kati lalab hini ngam ta may nəv hini ka jan bərəs, aza hini ka sənu, menekin Dabawəzləv, hin mata yaw zləra səşəray, sin diri menekin duze.^{‡‡}

¹³ Colo hini, Dabawəzləv mata mbat ta tane liblay *Babilon a wacah a fəd hini. Kərti da Markus a fəd hini dərə.^{§14} Hin kərap tane watoku, hi fəd kəsəm hini kəsəm kəsəm ninek ninek. Yo tá nja cah hine nəpay na hini acin. Dabawəzləv mata vəl hini nja menekin, a hin kərap ma njigi á lap tete Kiristu.

^{‡††} 5:10 1Te 2:12 ‡‡‡ 5:12 Silas: 1Te 1:1 § 5:13 Mak: Flm 24

2 Piyer

Jem a lib derewel cah

Piyer, hidi ta zəf ngaz Yesu á lalaḅ derewel ngacah. A lalaḅu ka na ndiri ma ci talan ka Kiristu ta liblay pana pana. Sin ti lalabeten zaba kamatakan (3:1). Mandala sin ta lalaḅ derewel ngacah, sin ti sənu, sin mbeh ka məc (1:14). A may ndiri ka kawi labar Dabawəzləv mata jəkwaneten zləra səsaray, talan tan ka zlay a nin kun, mátá lalabeten derewel cah acin.

Wa nja derewel cah mata wak ka dawən ka dawən:

Piyer a ngareten a ndiri toku wa nja Dabawəzləv mata mbat ta, aza a ngəz ta ka lekwi katəf tik za ḁakun, ama ka səba ta ninek ninek. Ngam labar a tala Kiristu, sinigi mata zlim ta, labar ma duze. Piyer a talan tik aḁa sedewa nja Kiristu mata nja ta talalay cah (ḅawama 1).

A ngareten ka mari talan tan ninek ninek a ndiri ma mbani ma. Ndiri ma mbani ma toku a nja ka ḁiyi ma ngav ngav pana pana, aza a mbəlam ta kwet ka kəbi ndiri Kiristu ka səbi katəf tan (ḅawama 2).

Piyer a ngareten ninek ninek, Yesu a cəbaha a talalay kese kun ngam a pu a wilin, ndirigi kərap ka buwi nəv tan zakay (ḅawama 3).

Piyer a fəḁ ndirigi

1 Kata, Simon Piyer, ta lalaḅ derewel cah ka va zləra ndiri *Kiristu. Kata *makatəf Yesu Kiristu, aza ta nja ka ḁiya kəzəḁ tik. Ta fəḁ hini, hini ndiri ma ca talan ka Yesu Kiristu, wa nja min dere ma ca talan ka sin. Ca talan tokon toku kula kən. Yesu Kiristu, Dabawəzləv ma bit tokon á vəl hini ca talan toku, ngam sin wər, hidi ma kap, a wel ndirigi á wel kun. ²Yo ta may hini ka sən Dabawəzləv ege Maday tokon Yesu day za. Wa toku Dabawəzləv a va ka vəl hini nja menekin zlan a dawən, ḅaw a va ka ker micin hini fonna. [†]

Dabawəzləv ti mbat hini aza ti wəla hini

³Yesu ti ḁaf tokon katəf, hidi ka sən tokon Dabawəzləv ma wəla tokon ka wak tokon miseh maday tik ḅaw menekin tik. Min tokon mata sən Dabawəzləv za acin, ti vəl tokon kən kərap a sembe tik mangar ḁaha a zləra tokon kun. Ti vəl tokon kəni toku min tokon ka nja nja menekin aza ka səba katəf tik. ^{††4}Kamatakan Dabawəzləv ti ngar a va ka vəl tokon kula kən menekin zlan a dawən. Tá nja cah sin ti vəl tokon kəni toku acin. Ti vəl hini ka zleb hini ka mar talan hini ka mendired kənigi ta talalay cah ma va ka ngav nja hini, aza ka zleb hini ka həl kən, Dabawəzləv ta nja ka ḁiyu. [‡]

⁵Tá nja cah ta ngar hini, hi virdeh kad aza hine va gibik gibik. Hin ti ca talan ka Yesu, tá nja cah hine ḁiyay kən hini a katəf tik. Hin ta nja ka ḁiyay kən hini a katəf tik toku, hi jəkwanay sən kən hini, ^{††6}hine maray talan

hini a kən mendiredigi, hine bərəsay hini kad, hine səbay katəf Dabawəzləv hini, ^{††7}hine mayay colo hini wa nja hidigi tete gelem, aza hine may ndiri kərap a nəv ma takan. ^{††8}Hin ti ḁiyay kən hini wa toku kepic kepic wər, hi va ka nja ka ndiri ma virdeh kad ka va gibik gibik ka sən Maday tokon Yesu *Kiristu day za. ⁹Ama hidi mangar a ḁiya kən titoku wa sin kun, sin a sənay katəf Kiristu kun, sin wa nja wələf mangar a ləma lay ninek ninek kun. Aza talan tik ti zlay wa nja Dabawəzləv mata zer *ma ngav ngav tik, sin mata ḁiyu kamatakan.

¹⁰Galamayigi hin ti sənu, Dabawəzləv ti mbat hini, aza ti wəla hini. Hi dihec kad acin ka nja ka ndiri, Dabawəzləv mata mbat ta ma duze. Ti nja wa toku hi va ka lekwi katəf Kiristu ko a pu kun, ¹¹aza Dabawəzləv a va ka zlər hini medikid fonna ka va ka lay, Maday tokon Yesu Kiristu ma bit tokon ta nja ka maru. Mi va ka nja tokon ka lay tik toku ko a pu. ^{††}

¹²Yo mata nja wa nja ngatoku, ta ḁasl hini talan ka kəni toku kepic kepic. Kati sənu, hin ti sən kəni toku zaba, aza labar ma duze duze, hin mata jəkwanu, hi nja ka səbu a nəv ma takan. ^{§13}Ama ta may kata ka ced hini kən titoku a nimin kúlá ka pic məc ḁa, hini ka nja a vere ka ḁasl talan a nin kepic kepic. ¹⁴Kati sənu məc mbeh ka həl ka, Maday tokon Yesu Kiristu á ced ka. ^{††15}A tala ngatoku ta va ka ḁiya ko a nja siki, ngam ta məc za, talan hini ka ḁasl ka ma titoku kərap kepic kepic.

[†] 1:2 Yah 2 ^{††} 1:3 1:16-17; Efe 1:3 [‡] 1:4 Rom 5:2; Zak 1:14-15
^{††} 1:5 Tit 2:11-12

^{††} 1:6 Gal 5:22-23 ^{†††} 1:7 Gal 6:10 ^{†††} 1:11 2Ti 4:18; ma bit tokon: 2:20; 3:18; Tit 3:6 [§] 1:12 Yah 5 ^{§†} 1:14 2Ko 5:1; 2Ti 4:6; Zan 2:18-19

Dabawəzləv ti dafeten a ndirigi, Yesu ada Kərti tik

¹⁶ Kamatakan min ti ced hini wa nja Maday tokon Yesu *Kiristu mata yaha a talalay a sembe tik. Labar min mata ced hini toku, sin mataməna, ndirigi ta nja ka bən tegi a talan kun. Awu, min ti ləma miseh maday Yesu a həra kini. ^{†17} A pic, Cin Dabawəzləv mata vəlen sembe baw mata fiyen miseh maday, min mətá ləma. Mandala tik Dabawəzləv ma mar miseh maday kahay kahay mətá ngar: «Gawla cah ada zlim Kərti da. Ta mayu kahay kahay, nəv da dewerakun a sin,» mini a nin. ¹⁸ Duze, Dabawəzləv mata ləwen wa toku, min a tala cadak menekin tete sin, min mətá zlimi mongrom ma yaha wəzləv kad toku.

¹⁹ Kən min mata ləma titoku kap duze wa nja *makatəf Dabawəzləv mata ced ta kamatakan. ^{††} A tala ngatoku acin mine yək ləwa, makatəf Dabawəzləv ma ta ced ta kərap. Hi yək ləwa toku dère, hine sləku ninek ninek a ndukun talan hini, ngam ləwa toku wa nja pitirila ta lib kpizli ma nja ka kəngay katəf hini. A va ka kəngay lay kúlá ka pic, Kiristu ta va ka kəngay nəv hini wa nja tapələkway ta nja ka pizlaha ka pat lay.

²⁰ Kata Piyer, ta may ácah hini ka sənu ninek ninek: Labar, makatəf Dabawəzləv mata lalab ta a lib deftere Dabawəzləv, ko hidi takan ma sən tik a ndukun talan tik da dakun, sey Mid Dabawəzləv ka zleben kama ka zlimi. ²¹ Ngam labar, makatəf ta nja ka ced tegi kərap, a nja ka ced tegi a ndukun talan tan kun, Mid Dabawəzləv á nja ka vəleten ndukun ka ced labar ma yaha á zləra Dabawəzləv za. ‡

Hi mar talan hini a ndiri ma mbani ma

2 Kamatakan, makatəf ma mbani ma ti yigi a daba *ndiri Isirayilagi. Aza wa toku ndiri ma nja ka jəkwaneten mban ma a ndirigi a va ka vayigi ka njigi a daba hini dère. Ndiri toku a va ka vayigi á boh, a va ka jəkwan hini mban ma a tala səba katəf *Kiristu ma va ka ngav nja hini. Kamatakan, ti yəki labar Yesu Kiristu ma bit tegi, ama səbacah ti ficik ta. A tala kən ta nja ka diya tegi toku, fəna wan pe kun, Dabawəzləv a va ka lekw micin tan za. †† ††2 Ndiri pe a va ka səbi katəf tan, a va ka diyi ma ngav ngav, nəv tan ta nja ka may. A tala kəzəd tan ta nja ka diya ta toku, ndiri manja səbi katəf Dabawəzləv a va ka cedi ma ma ngav ngav a tala səba katəf Kiristu mangar katəf ma duze. ³ Ndiri ma nja ka mbani ma toku, a nja ka diyi mendired ka gənan ndirigi. A va ka kəb hini a ma ma kukud ka yək gənan hini. Ama na tan wər, daka məndan cekw Dabawəzləv ti kəməs kəsəm kad ba ka baseten kita. Sin ma va ka lekw micin tan za a wan kun. †††

† 1:16 Mat 17:1-8 †† 1:19 Dir 119:105; Rom 1:2; 13:12; 1Pi 1:10-11 ‡ 1:21 2Ti 3:15-16 †† 2:1 Yah 4-13 †† 2:1 Mat 7:15 ††† 2:3 1Ti 6:5

⁴ Hi ləma, ko *mazlən Dabawəzləv gi ta kamatakan, mata diyi *ma ngav ngav, talan Dabawəzləv a zlay ka ma ngav ngav tan kun. Ti kaw tegi, aza ti ficik tegi a lib kpizli ka lay sa beni. A va ka njigi a nin ma jaw jaw kúlá ka pic, Dabawəzləv ta va ka zla kita tan za. †††5 Kamatakan dère, mandala *Noye mata nja a talalay, ndirigi ti diyi ma ngav ngav, aza talan Dabawəzləv a zlay ka ma ngav ngav tan kun dère. Pic takan ti za van kahay kahay, talalay kərap yəm pele pele. Aza ndiri mangar a zlimi ma tik kun ti kwarigi, ko hidi takan a bit kun. Sey Noye tete ndiri cesired tane ida tik áda ma bitigi á gindik, ngam Noye toku a nja ka cedeten labar a ndirigi, ka diyi kən, Dabawəzləv ta may. ⁵⁶ Aza kamatakan dère, Dabawəzləv ti zla kita ndiri ta liblay *Sodom baw ta liblay *Gomor. Ndiri toku a yəki labar tik kun. A tala sin Dabawəzləv mətá ri ta lap a liblay tan kərap mbađ ka hileci. Sin mata zla kita tan wa nja ngatoku toku, ngam ndiri maparam mangar a səbi katəf tik kun, ka sən tegi, a va ka si beni wa sinigi dère. ⁵⁷ A liblay ma ri toku, sey hidi takan *Lot a bit á gindik. Gawla toku hidi nja nəv ma barən. Kən ma ngav ngav hirre, ndiri, kuhu mata ri ta toku ta nja ka diya ta, a nja ka hamen a nəv, ^{5††8} ngam a daba tan, sin ada hidi mangar a diya ma ngav ngav kun. A nja ka ləma kən ma ngav ngav, ndiri toku ta nja ka diya tegi kepic kepic, aza baw ləwa ma ma ngav ngav ta nja ka ced ta a pakam tan kad dère. Kən titoku a nja ka kudayen a nəv, ngam sin kula hidi.

⁹ Yo kati ced hini kən titoku kərap, hini ka sənu, Dabawəzləv a nja ka bit ndiri ma nja ka səbi katəf tik ka beni ma nja ka ya a tala tan. Aza hini ka sənu dère, Dabawəzləv a nja ka dər ndiri ma nja ka diyi ma ngav ngav kad, kúlá ka pic ta va ka zla kita tan ka si beni. ^{5†10} Beni toku a va ka diyaten day za ka na ndiri ma nja ka diyi ma ngav ngav, mendired ta nəv tan ta nja ka bebed ta ka diya tik, aza baw ma nja ka salari ma tik.

Ndiri ma nja ka jangi mban ma, kata mata ced hini toku, a pərətigi ko a mi dakun, aza a zlimi ma hidi dakun. Ko ndiri madəday ta wəzləv, a pərətigi a sinigi dakun, a nja ka cedi ma ma ngav ngav a tala tan. ^{5††11} Azama ko *mazlən Dabawəzləv gi ma mari miseh maday baw sembe day ka ndiri ma mbani ma toku, a ri ndiri madəday ta wəzləv a gibe Dabawəzləv, aza ka fi ta ka kita dakun. ^{5††12} Ndiri ma mbani ma toku, kən ta nja ka diya ta, a bən tegi á bən kun, kibe kibe kən donu, ndiri ta nja ka kaw tegi. A nja ka ri kən mangar a sən ta dakun. A va ka lekwigi wa nja kən donu, ndiri ta nja ka pəm ta za. ^{5†}

¹³ Ndiri ma mbani ma toku a nja ka diyaten beni a ndirigi kahay kahay. A tala ngatoku, Dabawəzləv a va ka diyaten beni dère wa sin. Na tan, a nja ka mayi ka

††† 2:4 1Pi 3:19-20; Yah 6 § 2:5 3:6; 1Pi 3:20 †† 2:6 Gen 19:24-25; Luk 17:29; Yah 7 ††† 2:7 Gen 19:1-16 †† 2:9 Job 4:7; 1Ko 10:13; Kzl 3:10 ††† 2:10 Yah 7-8 †† 2:11 Yah 9 †† 2:12 Yah 10

diya kən ma ngav ngav wa nja həra tan ta may, aza ko a vere ndirigi a nja ka diya tegi. Hin ta nja ka zəm wili tete sinigi toku, a nja ka bebeligi ka nga ngaz hini. Yo hin ta nja ka lap tete sinigi wa nja ngatoku, ti nja ka weli maday a tala hini. ^{†14} Həra tan a nja ka may ka wanigi a wərtigi hirre. *Ma ngav ngav a gbor ma tan kun. Ti jani ndiri ma yəki kəb, a nja ka bebed tegi ka diya kən ma ngav ngav. Ko a pu, həra tan a nja ka mayi dala ka sek a jibe. Na tan wər, Dabawəzləw ti pəd zləra tik ka sinigi zaba. ^{††15} Sinigi ti ker katəf Dabawəzləw kađ ba, aza ti lekwigi. A nja ka diyi kən wa nja *makatəf Dabawəzləw *Balama, kərti Bozor, mata diyu kamatakan. Balama ti may ka diya ma ngav ngav ka jan dala dərə. ^{††16} Ama Dabawəzləw ti ngəzu áka pakam njenw njenw tik za, mangar a ləwa đakun. Njenw njenw toku ti ləwen, wa nja hidi memilin ta nja ka ləwa. Ti tak makatəf toku kađ ba ka nja manja diya kən wəya toku. ^{††}

¹⁷ Ndiri ma mbani ma toku a kəbi ndirigi wa nja dideb mangar la la yəm, a jan kun, baw wa nja ga-zlavay memilin, mid ta nja ka cakwayu. Dabawəzləw ti diya lay nja tan kađ ba ka lay kəpizli. ^{††18} Ndiri toku a nja ka kəbi yəwən ndiri ma səbi katəf Kiristu, ma kpalay tan a daba ndiri mangar a səbi katəf Kiristu đakun. A nja ka kəb ta a ləwa tan ma kahay na gəl talan hidi, aza a bebed ta ka diya mendired, nəv tan ta nja ka may. ¹⁹ A ngareten a yəwən ndiri toku: «Hin ti jan talan hini!» Azama sinigi a talan tan, mendired ma nja ka bebed hidi ka lekw micin hidi á mar ta. Ngam hidi ma diya mendired kahay kahay, sin balam mendired. ^{†††}

²⁰ Kamatakan, ndiri toku ti yəki Maday tokon Yesu *Kiristu ma bit tokon, ti ker diya ma ngav ngav ta talalay kađ ba. Ka dawən tik, mendired kən ti kəb tegi ka diya ma ngav ngav wa nja ta məndan cekw. Tá nja cah, sinigi ti mbađigi a nimin ka balam mendired. Aza səbacah, nja tan ti ngav day za ka ma ci tik. ^{†††21} Səwan ka njay tan manja sən katəf Dabawəzləw, á tala ka yəki labar, Dabawəzləw mata cedəten ka diya tegi, aza ka ficik ta kađ. ^{§22} Kən ndiri toku ta nja ka diya tegi wa nja ma ma ngab ngab ta nja ka ngar: «Həza a nja ka ham kən, gəb kađ, aza pađ kən tik azal a nimin a libi.» Aza ma ma ngab ngab maparam dərə a ngar: «Ko ha pan pan vevedem kađ, a nja ka cəbay tik azal a nimin ka va a lib tərab.» ^{§†}

Yesu ti ngar: «Ta va ka cəbaha.»

3 Ngami đagi, ngacah áda ma səray dərəwel kata mata lalab hini. A lib ci dərəwel baw ma səray tik cah, kati lalab hini labar ka ngəz hini ka mar ndukun talan menekin. ^{§††2} Ta may ka đasl hini talan ka labar,

† 2:13 Yah 12†† 2:14 Mat 5:28; 2Ti 3:6‡ 2:15 Nom 22:7, 17; Yah 11†† 2:16 Nom 22:28-31‡† 2:17 Yah 13‡†† 2:19 Zan 8:34; Rom 6:16‡†† 2:20 1:11; Mat 12:45§ 2:21 Luk 12:47-48§† 2:22 Pro 26:11§†† 3:1 1Pi 1:1

*makatəf Dabawəzləw menekinigi mata ced tegi kamatakan, baw ka labar, makatəf Yesu mata ced hini, hini ka səbu. Maday tokon Yesu ma bit tokon ti zləna tegi ka ced hini labar toku, hini ka diyu wa sin. ^{§†}

³ Ta may hini ka sənu acin ninek ninek, a pic talalay ta va ka nja mbeh ka way, ndiri ma nja ka diyi kən *ma ngav ngav, nəv tan ta nja ka may, a va ka yahigi. A va ka mis hini, ^{§††4} a va ka ngarigi: «Yo, Yesu Kiristu ti ngar a va ka cəbaha. Tá nja cah acin kwayi? Doku tokon ti məcigi zaba, azama Yesu toku a cəbaha đakun. Kən ta talalay kərap a zləmbađ kun, takanna səb wa nja Dabawəzləw mata tətəru.» ^{§†5} Ndiri ma nja ka ngarigi, Yesu a va ka cəbaha đakun toku, a may tegi ka yək kən, Dabawəzləw mata diyu kamatakan kun. Kamatakan, Dabawəzləw, a ləwa tik, ti tətə wəzləw ege hayək. Ti tətə hayək a yəm, baw ti wak hayək ege yəm za. ^{§†6} Aza a yəm səb Dabawəzləw ti lekw talalay a nimin. Pic takan, van ti za kahay kahay, aza talalay ti lekw. ^{§†7} Yo gara talalay baw wəzləw hidi ta ləma tokon a picah, Dabawəzləw a ləwa tik ma takanna ti ker tegi ka njigi a kese. Ama ta sla za, Dabawəzləw a va ka lekw tegi za a kuhu. A va ka ri ta a pic ta va ka zla kita ndiri ma salari ma tik ka lekw tegi za.

⁸ Kula ngami đagi, kən takan đaha, ta may hini ka sənu. Kən toku, a zləra Dabawəzləw wər, viya wujine, a nja ka safu wa nja wan takan. Aza wan takan dərə, a nja ka safu wa nja viya wujine. ^{§†9} Ndiri maparam a nja ka ngarigi: «Dabawəzləw a diya kən ta nja ka ngar njod kun.» Ama ndiri ma nja ka ngarigi wa nja ngatoku a səni kən kun. Dabawəzləw hidi ma bərəs ka pu hini, ngam a may ko nayi ka lekw kun. Na tik, a may ndiri kərap ka buwi nəv tan ka kən *ma ngav ngav za ka jani bit talan tan. ^{§§§}

¹⁰ Maday tokon *Kiristu a va ka cəbaha, labar toku kap duze. A va ka yaha mevilizim wa nja mahəl. A pic tik, wəzləw a va ka gi day ka van ta nja ka ləv, aza a va ka lekw, aza kən ta wəzləw kərap a va ka ri bəđ bəđ a kuhu. Hayək tete kən ta talalay kərap a va ka njigi đa baba kun. ¹⁸

¹¹ Tátoku, kən kərap ta va ka lekwigi toku wər, səbacah acin, hini ka nja a nja siki a lib nja hini ta talalay cah? Sey hini ka nja a nəv ma barən a gibe Dabawəzləw, aza hine səba katəf tik. ¹² Hine pu pic Dabawəzləw toku a nəv ma takan, aza hine diya kəzəd hini kərap ninek ninek, ngam pic tik ka tədəha njod. A pic tik, wəzləw a va ka ri bəđ bəđ, aza kən ta wəzləw a va ka na cudom a lib kuhu. ¹⁹¹³ Ama Dabawəzləw á ngar: «Ta va ka tətə yəwən wəzləw ege yəwən hayək. Ka yəwən lay toku, ndiri ma diyi ma ngav ngav đa baba a nin kun,

§† 3:2 Yah 17§†† 3:3 Yah 18; 2Ti 3:1§† 3:4 Jer 17:15; Ezé 12:22; Mat 24:27, 48-51§† 3:5 Gen 1:6-9; Hib 11:3§§† 3:6 2:5; Gen 7:11-21; Mat 24:37-39§§† 3:8 Dir 90:4§§§ 3:9 3:15; 1Ti 2:4 18 3:10 1Te 5:1-2; 1Pi 4:7 19 3:12 Esa 60:21; 1Ko 6:9; Kzl 21:1, 27

sey ndiri ma nja ka diyi kæn, kata ta may tutu.» Ngatoku ada kæn, hidi ta pu tokon.

¹⁴Yo kula ngami dagi, hin ta pu kæn ma va ka tædaha toku, hine bæræs kad acin ka nja nja menekin a gibe Dabawæzlæv. Ngam Yesu ta va ka cæbaha za, ka jan hini a ma ngav ngav a talan kun, ama ka jan hini a næv ma baræn. ¹⁵Ta may hini ka sænu, Maday tokon Yesu Kiristu a va ka ya njod kun, ngam a may hini ka jan katæf ka bit talan hini. Kula galamay tokon Pol ti lalab hini wa sin dære a lib dærewel tik. A lalabu a bæn menekin, Dabawæzlæv mata vælen. ¹⁶A lib dærewel tik, sin ti læwa a tala pic cæba Yesu wær, ti ngar sæb takanna wa nja kata mata lalab hini toku. Ma maparam daha a lib dærewel tik toy toy ka zlimi. Ndiri manja ndukun, mangar a sæbi katæf Dabawæzlæv ninek kun, a nja ka jævi

† 3:15 3:9; Rom 2:4

ma tik wa nja ta nja ka jævi læwa maparamigi ta lib deftere Dabawæzlæv. Ta nja ka diya ta wa nja ngatoku, a nja ka gæri kita Dabawæzlæv a tala tan.

¹⁷Gara na hini, kula ngami dagi, kæn titoku, hin ti sænu zaba a va ka tædaha duze. Yo, hi mar talan hini acin, kana ndiri manja zlimi labar Dabawæzlæv ka kæb hini ka diya ma ngav ngav a nja na tan, aza hini ka lekw nja hini menekin ta gibe Dabawæzlæv. ¹⁸Hi sæbay katæf hini ninek ninek, ngam hini ka sæn Maday tokon Yesu *Kiristu ma bit tokon day za baw ka sæn menekin tik.

Hidi ta fol tokon Yesu Kiristu ma mar miseh maday. Hidi ta folu daka a picah aza ko a pu. *Amen. ^{††}

†† 3:17 Yah 24-25 † 3:17 Mak 13:5; 1Ko 10:12; 1Pi 4:7 †† 3:18 1:11

1 Zan

Jem a lib derewel cah

Hidi ma lalab derewel cah a nəf zlim tik a nin kun. Ama ndiri maparam a ngarigi Zan, hidi ta zəf ngaz Yesu, á lalabu, ngam tar derewel cah a gər ka nja kibe kibe tar Nawər Menekin, Zan mata lalabu. Aza Zan a ced kpay kpay kad kun dere, derewel mata lalabu cah ko a lalabeten a ndiri nayi wər. Ndiri maparam a ngarigi, ti lalabu ka zlənu a zləra ndiri pana pana ta liblay Azi.

Zan a lalab derewel cah ka ngəz ndiri ma səbi katəf Kiristu. A ngareten ka njigi á lap a Dabawəzləw baw Kərti tik Yesu Kiristu, aza ka yək ma ndiri ma mbani ma dakun, ngam kən, ndiri ma mbani ma toku ta nja ka jəkwaneten a ndirigi, a va ka wak ta a Dabawəzləw za.

Ndiri maparam ta daba ndiri ma mbani ma toku ti ngarigi: «Hidi ti ca talan ka Yesu wər, a va ka diya ma ngav ngav ko a pu kun.» Zan mátá ngar acin, ndiri toku a mbani ma, ngam ko nayi a nja ka diya ma ngav ngav (1:8-10).

Aza ndiri ma mbani ma maparam a nimin ti ngarigi: «Hati ca talan ka Yesu wər, gəga səb. Ko ha diyay ma ngav ngav ku, a həl kən kun ta.» Zan mátá ngəz ndiri toku acin, mátá ngareten: «Wa sin kun. Hidi ma nja ka diya ma ngav ngav a lapigi a Dabawəzləw kun» (1:6 ege 3:4-8).

Aza ndiri maparam ti ngarigi a nimin: «Yesu wər, Kərti Dabawəzləw, a mbađ ka hidi memilin səka duze kun» (4:1-3). Zan a cedeten a ndiri Ekilesiya acin ka yək ma ndiri titoku kun, ama ka kawi labar mata jəkwan ta ka-matakan zləra səsəray.

Zan a ngəz ndiri Ekilesiya dere a tala nja tan ta talalay. A ngareten ka njigi ka lay ma kəngay wa nja Dabawəzləw tane ka lay ma kəngay. Ka nja ane ka lay ma kəngay toku, a nja na ngar, hoh ka may Dabawəzləw ege coloh.

Yesu adə Ləwa ma nja ka vəl micin manja way

1 ¹⁻² Mine lalab hini derewel cah ka ced hini labar a tala Ləwa ma nja ka vəl micin a ndirigi. Ləwa toku ti nja daka talalay a tətər kese kun. A njigi a Vay tokon Dabawəzləw. Ləwa toku mata pizlaha a talalay za, min ti zlimi mongurom tik, min ti ləma a həra kini, min ti ca həra a nin, aza zləra kini ti dosen a kəsəm. Ləwa toku a nja ka vəleten diri micin mangar a way kun a ndirigi. Ləwa ma nja ka vəl micin mangar a way kun toku mata pizlaha a talalay za, min ti ləma duze, aza min ti nja ka sedewa tik. A tala ngatoku min mátá ced hini acin. †

³ Kən min mata zlimi, aza min mata ləma toku, mine ced hini, ngam hidi ka lap tokon kad tete hini. Na kini mine nja á lap tete Vay tokon Dabawəzləw baw Kərti tik Yesu *Kiristu, aza mine may áka lap tokon, hin ta va ka lap tete mini, hidi ka nja tokon á lap tete Dabawəzləw baw Yesu Kiristu. ⁴ Mine lalab hini kəni toku, nəv tokon ka gudum kad. ††

Hidi ma nja ka diya ma ngav ngav a nja ka lay ma kəngay kun

⁵ Dabawəzləw wər, kpizli daha a tala tik kun. Sin lay ma kəngay tutu. Labar toku min ti zlimu a zləra Yesu Kiristu. Tá nja cah mine ced hini acin. † ††⁶ A picah hidi ti ngar: «Mine nja á lap a Dabawəzləw,» aza a diyay *ma ngav ngav tik, hidi tik hidi ma mban ma, nja tik a va a katəf tik kun, sin a lib kpizli. ††⁷ Ama min ti diya tokon menekin, ni va ka nja tokon ka lay ma kəngay, wa nja Dabawəzləw ta ka lay ma kəngay, aza ni va ka nja tokon á lap kəsəm kəsəm. Aza *bəbiz Yesu, Kərti Dabawəzləw ma kwar mandala məc tik, a va ka zer *ma ngav ngav tokon kərap kad. ††

⁸ Yo a picah hidi ti ngar: «Nəv da barən barən, ta diya ma ngav ngav kun,» hidi tik a mban ma, aza nja tik a va a katəf tik kun. ⁹ Ama hidi ti ceden a Dabawəzləw kad wər: «Kati diya ma ngav ngav,» Dabawəzləw a va ka zer ma ngav ngav tik kad, nəv tik ka nja barən barən a gibe tik. Gara Dabawəzləw wər, hidi ma diya kəzəd a katəf tik, aza a bu dawən a min tokon kun. †††¹⁰ Hidi ti ngar a diya ma ngav ngav ko a pu kun, hidi ti ca tokon Dabawəzləw ka hidi ma mban ma, aza labar

† 1:1-2 2:13-14; Zan 1:1-2, 14; 4:14; 6:35; 8:12; 11:25; sedewa: Zan 15:27 †† 1:4 Zan 15:11

† 1:5 Zan 8:12 †† 1:5 1Ti 6:16 †† 1:6 2:4 ††† 1:7 3:5; Esa 2:5; Hib 9:12; Kzl 1:5 ††† 1:9 Dir 32:3-5

Dabawəzləv dāha a nəv tokon kun, ngam Dabawəzləv a talan tik ti ngar: «Hidi mangar a diya ma ngav ngav kun, dā dakun.» †

Yesu ada hidi ma nja ka zleb tokon

2 Wəri dā, ta lalab hini kəni toku hini ka kaw talan hini ka nja manja diya *ma ngav ngav. Yo hidi ti diya ma ngav ngav wər, mata sənu, hidi ma va ka zleben dāha a zləra Vay tokon Dabawəzləv. Hidi ma nja ka zleb tokon toku ada Yesu *Kiristu ma nja ka diya kən a katəf tik. †2 Yesu ti məc a tala *ma ngav ngav tokon, aza Dabawəzləv ti fet a nin ba, aza ti zer ma ngav ngav tokon kad ba. A zer na tokon á gindik kun, a nja ka zer na ndiri kərap ta talalay ma nja ka diyi ma ngav ngav dere. †

3 Hidi a diya kən wa nja Dabawəzləv ta ngar wər, a nja na ngar hidi tik ti sən Dabawəzləv. 4 A picah hidi ti ngar: «Kati sən Dabawəzləv,» aza a diya kən ta ngar kun, hidi tik a mban ma, nja tik a va a katəf tik kun. †5 Gara hidi ma nja ka kaw labar Dabawəzləv zləra səsəray, ka diya kən wa nja ta may wər, sin a may Dabawəzləv duze. Wa toku hidi ti sənu, hidi a nja tokon á lap a Dabawəzləv. †6 Hidi ma ngar: «Nəv kini takan a Dabawəzləv,» nja tik mata nja wa nja na Yesu. ††

Kən, Dabawəzləv ta may hidi ka diyu

7 Ngami dāgi, ta ngəz hini, hidi ka may kəsəm tokon kəsəm kəsəm ††. Ngəz ta ced hini toku, yəwən ngəz kun, ngəz, hin mata zlimi daka məndan cekw. Ndirigi ti ced hini zaba daka kamatakan. § †8 Aza tá nja cah ta ced hini a nimin wa nja yəwən ngəz. Min ti sənu, ngəz toku duze ngam Yesu ti yəku, sin ti may ndirigi, aza hini dere, hine may colo hini wa nja ngəz toku ta ngar. Yo kpizli, hidi ta nja tokon a nin cah a va ka way, lay ti pat, min tokon acin ka lay ma kəngay. ††9 Hi ləma, a picah hidi ti ngar: «Kata ka lay ma kəngay,» aza a may celegi ma səba *Kiristu dakun, sin a wilin be be a lib kpizli. †10 Gara hidi ma nja ka may celegi, sin ane ka lay ma kəngay. Zevilen dāha a lib tik ka bebed celegi ka ndəv a lib ma ngav ngav kun. ††11 Ama hidi nja nəv ma tireh a celegi, sin a lib kpizli. Kən ta nja ka diyu kərap, a nja ka diyu a lib kpizli. Aza a sən lay ta nja ka va a nin kun, ngam kpizli toku ti wələfu kad ba. †

12 Wəri dāgi, ta lalab hini dərəwel cah, ngam *ma ngav ngav hini ti zer kad ba a tala Yesu Kiristu. †13 Vayi-

† ngam Dabawəzləv a talan tik ti ngar: «Hidi mangar a diya ma ngav ngav kun, dā dakun»: Ləwa ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek. †† 2:1 Rom 8:34; Hib 7:25 † 2:2 4:10; Zan 1:29 †† 2:4 1:6; 4:6; Zan 3:21; 8:44; 16:13 †† 2:5 2:17; 5:3; Zan 14:15; 2Za 6 ††† 2:6 Zan 13:15; 15:5 ††† hidi ka may kəsəm tokon kəsəm kəsəm: Ləwa ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek § 2:7 4:11; Zan 13:34 † 2:7 2:24; 3:11 ††† 2:8 Zan 1:9-10; 8:12; Rom 13:12 †† 2:9 3:10, 15; 4:20 ††† 2:10 Dir 119:165; Rom 14:13 † 2:11 Zan 12:35-36 † 2:12 Kmy 4:12

gi, ta lalab hini, ngam hin ti sən hidi ma nja kamatakan, mandala talalay a tətər kese kun. Wəri gawligi, ta lalab hini, ngam hin ti bəren ngaz a *Gudul ka wəla ba. ††

14 Ta lalab hini wəri dāgi, ngam hin ti sən Vay tokon Dabawəzləv. Ta lalab hini vayigi, ngam hin ti sən hidi ma nja kamatakan, mandala talalay a tətər kese kun. Aza ta lalab hini wəri gawligi, ngam sembe ta nəv hini za dāha. Hin ti kaw labar Dabawəzləv zləra səsəray, aza hin ti bəren ngaz a Gudul ka wəla ba.

15 Yo ta ngar hini a hini kərap acin, hi njá ka səba dara ndiri ta talalay cah kun. Aza hi njá ka may kən ta talalay cah kun dərə. Hidi ti wəl nəv tik ka kən ta talalay cah, a may Vay tokon Dabawəzləv kun. ††16 Ndiri ta talalay a nja ka diyi kən, nəv tan ta nja ka may ta. A nja ka diyi mendired ka kəni, aza a nja ka gəli talan a gənan tan. Kən titoku kərap a yaha á zləra Vay tokon Dabawəzləv za dakun, kən ta tala hayək a wacah tutu. ††17 Gara tala hayək wər, a va ka wayay tik lap a kən, mendired ndirigi ta nja ka va a nin. Ama gara hidi ma nja ka diya kən wa nja nəv Dabawəzləv ta mayu, a va ka nja ko a pu. 18

Labar a tala calambəlay Kiristu gi

18 Wəri dā, ta ced hini, talalay mbəh ka way. Yo hin ti zlimi zaba, talalay ta va ka nja mbəh ka way, calambəlay Kiristu a va ka pizlahigi. Tá nja cah acin, calambəlay Kiristu gi pe dāha a dāba tokon. A tala ngatoku hidi ti sənu, talalay mbəh ka way acin. 1919 Calambəlay Kiristu titoku ti njigi kamatakan a dāba tokon. Ama a mbadigi ka cala tokon ma duze kun. Ta nja takana a njigi ka cala tokon ma duze wər, macah a va ka bu tokon dawən kun. Ama ti slid, ti va tan. Mata slid, mata va tan toku acin, ndirigi ti sən ta, cala tokon kun. 2020 Gara na hini, hin ti jan *Mid Dabawəzləv a zləra *Kiristu. A tala ngatoku hin kərap, hin ti sən katəf ma duze zaba. 2121 Kata mata lalab hini dərəwel cah, ngam kati sənu, hin ti sən ma ma delele zaba. Hin ti sənu, mban ma ege ced ma ma delele a lap ka lay tik kun.

22 Yo tá nja cah acin hidi ma mban ma ada nayi? Hidi ma mban ma ada hidi ma nja ka ngar: «Yesu ada Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dāwa dakun ta.» Hidi ma nja ka ngar wa nja ngatoku calambəlay Kiristu. Sin ti feh Vay tokon Dabawəzləv, aza ti feh Kərti tik Yesu Kiristu dərə. 2223 Ta ced hini, hidi ma feh Kərti Dabawəzləv, ti feh Cin Dabawəzləv dərə. Hidi ma yəku, Yesu Kərti Dabawəzləv, ti yək Cin Dabawəzləv dərə. 2324 Gara na hini, hi dāsl talan ka kən hin mata zlimi kamatakan, aza hine kawu zləra səsəray. Hin ti kawu zləra səsəray wər, hi va ka nja á lap tete Vay tokon Dabawəzləv baw

†† 2:13 1:1-2 †† 2:15 Zak 4:4 †† 2:16 Pro 27:20; Rom 13:14; Efe 2:3; Zak 4:16 18 2:17 Mat 7:21; 1Ko 7:31 19 2:18 4:3; Mat 7:15; 2Za 7 20 2:19 Kmy 20:30 21 2:20 2:27 22 2:22 4:3; 2Za 7 23 2:23 4:15; 5:1; Zan 5:23; 15:23; 2Za 9

tete Kerti tik ko a pu. ^{†25} Aza micin mangar a way kun, Yesu mata ngar a va ka vël tokon, hi va ka janu acin. ^{††}

²⁶ Ta lalab hini keni toku a tala ndiri ma nja ka gër ka bebed hini ka lekw katëf Dabawëzlëv. ²⁷ Ama na hini, Kiristu ti vël hini Mid tik. Aza Mid tik mata nja a kësëm hini toku, hi njá ka may, hidi maparam ka jëkwän hini kën baba kun. A tala mi, Mid Kiristu toku a jëkwän hini kën këräp. Aza kën ta nja ka jëkwän hini, mban ma ðakun, ma ma delele tutu. Mata nja wa nja ngatoku acin, hi ðiya kën wa nja Mid Dabawëzlëv mata jëkwän hini toku. Hi nja á lap a Kiristu ko a pu. [‡]

²⁸ Wëri ðagi, ta ced hini a nimin, hi nja á lap a Kiristu ko a pu, ngam a pic sin ta va ka cëbaha, nëv hini ka nja ndezlezl ndezlezl, aza weli ka nja manja hël hini a gibe tik. ^{††29} Hin ti sënu, Kiristu a nja ka ðiya kën a katëf tik. Aza hi sënu dere, hidi ma ðiya kën a katëf tik, sin kerti Dabawëzlëv. ^{‡‡}

Min tokon wëri Dabawëzlëv

3 Ngama ðagi, Vay tokon Dabawëzlëv a may tokon kwet a nëv menekin. A nja ka wëla tokon «Wëri ða ta.» Aza min tokon wëri tik duze. Ama gara ndirigi ta talalay cah wër, a sënay ta sëka wa nja ngatoku kun. Ngam a sëni Vay tokon Dabawëzlëv kun. ^{‡‡†}

² Ngami ðagi, tá nja cah wër, min tokon wëri Dabawëzlëv duze. Ama nja tokon ma va gibik gibik wër, hidi sënay kese kun, Dabawëzlëv a ðaf tokon kun dere. Gara kën, hidi mata sën tokon wër, *Kiristu ta cëbaha za, hidi a va ka nja tokon kibe kibe sin. Ngam hidi a va ka lëma tokon a hëra tokon, sin sëb a talan tik. ^{‡‡‡3} Gara hidi ma pu pic cëba Yesu Kiristu toku a nëv ma takan, a va ka may ka ðiya ma ngav ngav baba kun. A va ka njay tik wa nja Yesu Kiristu, mangar a ðiya ma ngav ngav kun.

⁴ Hidi ma nja ka ðiya *ma ngav ngav a nja ka ngav *mazuko Dabawëzlëv. A tala mi, ðiya *ma ngav ngav a nja ka pas mazuko Dabawëzlëv toku. ⁵ Hin ti sënu, Yesu Kiristu ti yaha a tala hayëk ka zlad ma ngav ngav ta talan ndirigi za. Sin a talan tik á ðiya ma ngav ngav kun. ⁵⁶ Aza hidi ma ngar: «Kata lap tik,» hidi toku a va ka ðiya ma ngav ngav kun dere. Hidi ma nja ka ðiyay ma ngav ngav tik sëb, a yëk Kiristu a nëv tik kun, aza a sënu ðakun dere. ^{5†}

⁷ Wëri ðagi, hine kaw talan hini a ndiri ma va ka bebed hini. Hidi ma nja ka ðiya kën a katëf tik, sin hidi ma kap a gibe Dabawëzlëv, wa nja Yesu Kiristu a tala tik sin hidi ma kap. ⁸ Gara hidi mangar a ðiyay ma ngav ngav tik, sin hidi *Gudul. Ngam daka ka tar tar talalay, Gudul áda ma da ma ngav ngav. Ama Kerti

† 2:24 2:7†† 2:25 Zan 5:24‡ 2:27 Jer 31:34; Zan 14:16; 16:13 †† 2:28 3:21; 4:17; Zan 5:22; 15:5 ‡‡ 2:29 3:10 ‡‡† 3:1 3:10; 4:6; Zan 1:12; 3:16 ‡‡‡ 3:2 2Ko 3:18; Fil 3:21 § 3:5 1:7; 2:2; 4:10; Esa 53:9; Zan 1:29; 8:46; 2Ko 5:21; Hib 4:15; 9:14; 1Pi 1:19; 2:22, 24; 3:18 §† 3:6 3:9; 5:18; Zan 15:5; Rom 6:2, 14

Dabawëzlëv ti ya a tala hayëk ka pas kězëf tik mata ðiyu këräp kad. ^{5††}

⁹ Hin ti sënu, hidi mangar kerti Dabawëzlëv wër, a ðiya ma ngav ngav kun, ngam yëwën micin, Dabawëzlëv mata vëlen, ane nëv tik. A jan ka ðiya ma ngav ngav baba kun, ngam Dabawëzlëv áda Cin. ¹⁰ Wëri Dabawëzlëv tete wëri Gudul acin a nja ka kpal za ka kën ta nja ka ðiya ta. Hidi mangar a ðiya kën, Dabawëzlëv ta may kun, aza a may celegi ðakun, sin kerti Dabawëzlëv kun, sin kerti Gudul. ^{5‡}

Hi may kësëm hini kësëm kësëm!

¹¹ Labar hin mata zlimi daka kamatakan a ced tokon kúlá a picah, hidi ka may kësëm tokon kësëm kësëm. ^{5††12} Hidi ta njá ka nja tokon wa nja hidi zlim tik *Kayin kun. Sin hidi *Gudul. Ti pëm gelemin za. Yo a pëm za acin a tala mi? Mata pëm za toku, gelemin na tik a nja ka ðiya kězëf wa nja Dabawëzlëv ta may. Ama na tik, a nja ka ðiya kězëf ma ngav ngav. ^{5†}

¹³ Yo ta ced hini acin, ko ndiri ta talalay a ngëmi talan tete hini ðakun wër, ta njá ka pëlëk talan hini kun.

^{5††14} Gara na min tokon wër, hidi ti sën tokon, hidi ti zlan tokon á tala məc za, hidi a mar tokon micin acin. Hidi mata sën tokon wa nja ngatoku, ngam hidi a may cala tokon. Hidi mangar a may celen kun, a wilin a lib zlära məc. ^{55†15} Ta ced hini, hidi mangar a ngëm talan tete celegi ðakun, sin wa nja hidi ma ndëv teli. Yo, min tokon ti sënu, hidi ma ndëv teli, micin mangar a way kun, a janu ðakun. ^{55†16} Min tokon ti sënu, *Kiristu ti vël micin tik a tala min tokon. Ngatoku a ðaf tokon hidi ka may cala tokon a nja siki. A tala ngatoku, ninek hidi ka vël micin tokon a tala cala tokon dere. Ngatoku áda kula diri may kësëm. ^{55†17} Hi lëma, hidi ma mar gënan, aza a zleben a celen manja kën kun, ka bu dawën a sin, hidi tik ka ngar acin, a may celen wa nja Dabawëzlëv ta mayu a nja siki? ^{18†18} Wëri ða, ta ced hini, diri may kësëm a nja ka ced a ma ma kukud á gindik kun. ðiya kën menekin a katëf tik áda diri may kësëm, kësëm kësëm. ¹⁹

Wëri Dabawëzlëv a vigi a zlära Dabawëzlëv manja përat

¹⁹ Hidi ti may kësëm tokon kësëm kësëm wër, hidi a va ka sën tokon, min tokon diri wëri Dabawëzlëv, ma nja ka ðiyi kën a katëf tik. Wa nja ngatoku acin, nëv tokon a va ka nja gudum a gibe Dabawëzlëv. ²⁰ Ko pic maparam weli a zëm tokon a tala *ma ngav ngav, min tokon ta nja ka ðiyu, Dabawëzlëv ma mar sembe day ka kën këräp, baw ma sën kën këräp, a va ka zleb tokon, nëv tokon ka gudum kad. ²¹ Yo ngami ðagi, nëv

5†† 3:8 Mat 12:26-29; Zan 8:44 5‡ 3:10 2:9, 29 5†† 3:11 2:7-8; 4:11; Zan 13:34 5† 3:12 Gen 4:8 5‡ 3:13 Zan 15:18 55† 3:14 2:11; Zan 5:24; 13:35 55‡ 3:15 Mat 5:21-22; Kzl 21:8 55§ 3:16 Zan 15:13; Gal 1:4; Fil 2:17; 1Te 2:8 18 3:17 Deu 15:7 19 3:18 Zak 2:15-17

tokon ti gudum kađ wər, pərət a va ka həl tokon a gibe Dabawəzləw kun. ^{†22} Dabawəzləw a nja ka wəl tokon kən kərəp, min tokon ta nja ka dəkəb a zləra tik, ngam mi nja ka zlimi ma tik, aza mi nja ka diya tokon kən ma nja ka va a nəv tik. ^{†23} Dabawəzləw a may hidi ka ca talan ka Kərti tik Yesu *Kiristu, aza hidi ka may kəsəm tokon kəsəm kəsəm, kap kap wa nja sin mata ngar tokon, hidi ka diyu. ^{†24} Tá nja cah min ti sən tokon acin, hidi ma nja ka diya kən wa nja Dabawəzləw ta may wər, a njigi a Dabawəzləw á lap ko a pu, aza Dabawəzləw a njigi a sin á lap dère. Dabawəzləw ti wəl tokon Mid tik. *Mid tik toku a đaf tokon, sin a nja á lap a min tokon ko a pu. ^{††}

Hidi ma mar Mid Dabawəzləw ege makatəf ma mban ma

4 Kula ngami đagi, hidi ti ngar hini a picah: «Ta mar *Mid Dabawəzləw,» hi nja ka yaw ma tik njod kun. Hine geh nəv tik ninek ninek a zakay ka sən, mid tane nəv tik a yaha á zləra Dabawəzləw za vu, a yaha á zləra Dabawəzləw za đakun vu? Ngam ndiri maparam pegi a talalay a nja ka ngarigi: «Kata *makatəf Dabawəzləw,» aza a nja ka mbani ma. ^{††2} Kən ma va ka đaf hini, a mari Mid Dabawəzləw duze wər ada kən mi? Ada hidi ma va ka ngar: «Yesu *Kiristu ti mbađ ka hidi memilin duze, ti ya a talalay.» Gawla ngatoku a mar Mid Dabawəzləw. ^{††3} Ama hidi ma ngar: «Awu, Yesu Kiristu hidi memilin kun,» sin a mar Mid Dabawəzləw kun. Sin a nja ka yaw ma calambəlay Kiristu. Yo hin ti zlimi zaba, ndiri maparam a va ka yawi ma calambəlay Kiristu toku. Aza tá nja cah a yaw ta səb. ^{††4} Ama na hini wəri đa, Dabawəzləw áđa ma mar hini. Na hini, hin ti bəreten ngaz a ndiri ma mbani ma toku ka wəla ba. Ngam Mid Dabawəzləw ma mar hini, sembe tik day ka ka mid ma nja ka mar ndiri ta talalay cicah. ^{††5} Ndiri ma nja ka mbani ma toku, na tan a nja ka ləwi ləwa ta tala hayək a wacah, ngam sinigi, talalay á mar ta. Aza celen tan ta tala hayək a wacah a nja ka yəki ma tan. ^{††6} Gara na tokon wər, Dabawəzləw áđa ma mar tokon. Hidi mangar Dabawəzləw a maru đakun, a yaw ma tokon kun. Ama hidi ma sən Dabawəzləw, a nja ka yaw ma tokon. Wa toku hidi a sən á nin za, a mar Mid Dabawəzləw ma duze vu, a mar Mid Dabawəzləw kun. A yaw ma tokon kun wər, sin hidi ma mban ma. ^{†††}

Dabawəzləw a may tokon duze

⁷ Ngami đagi, tá nja cah acin hidi ta may kəsəm tokon kəsəm kəsəm. Hi ləma, Dabawəzləw a talan tik a diya tokon menekin tik a nəv tokon, hidi ka may cala tokon. Ko nayi ma may celen, sin kərti Dabawəzləw, aza ti sən Dabawəzləw dère. ⁸ Hidi mangar a may celen

† 3:21 2:28 †† 3:22 Zan 15:16 ‡ 3:23 Zan 2:23; 13:34 †† 3:24 4:13; Zan 14:16; 15:5; Rom 8:5, 9, 14 †† 4:1 2:18; Mat 7:15; 1Te 5:21 ††† 4:2 Zan 1:14; Rom 10:9; 1Ko 12:3 ††† 4:3 2:18, 22 § 4:4 5:5 §† 4:5 Zan 3:31 §†† 4:6 2:4; 3:1; Zan 8:47; 18:37

kun, a sən Dabawəzləw kun, ngam Dabawəzləw hidi ma mar nəv menekin tutu na may hidi. ^{§†9} Dabawəzləw ti đaf tokon wa nja sin ta may tokon. Ti zləna zlim Kərti tik ma takan ka ya a tala hayək, hidi ka jan bit micin tokon á zləra tik za. ^{§††10} Min tokon á tar may Dabawəzləw pəpəla đakun, sin áđa ma tar ka may tokon pəpəla a zakay. Ti zləna Kərti tik ka məc ka zer *ma ngav ngav tokon kađ, nəv tik ka jan ka fet a nin. Wa toku min ti sənu acin, Dabawəzləw a may tokon duze. ^{§†}

¹¹ Ngami đagi, Dabawəzləw mata may tokon wa nja ngatoku, ácah min tokon ka may kəsəm tokon kəsəm kəsəm dère. ^{§†12} Hidi ti sən tokon, ko hidi takan ma ləma Dabawəzləw đa đakun. Yo a picah, hidi a may kəsəm tokon kəsəm kəsəm wər, Dabawəzləw a va ka nja á lap a min tokon ko a pu. Aza a va ka zleb tokon ka may cala tokon a nəv menekin, wa nja sin ta may tokon. ^{§††}

¹³ Dabawəzləw ti diya *Mid tik a kəsəm tokon, aza ngatoku áđa ma đaf tokon, hidi a nja á lap a sin ko a pu, aza sin a nja tete min tokon á lap dère. ^{§†14} Vay tokon Dabawəzləw ti zləna Kərti tik ka bit ndiri ta talalay za. Min a tala kini, min ti ləma, aza labar ngatoku ada min ta nja ka cedeten a ndirigi. ^{§†15} Yo hidi ma ced kpay kpay kađ acin, Yesu ada Kərti Dabawəzləw, Dabawəzləw a njigi a sin, aza hidi toku a njigi a Dabawəzləw á lap ko a pu. ¹⁸¹⁶ Min tokon ti sənu wa nja Dabawəzləw ta may tokon. Aza mine ca talan tokon ka menekin tik toku.

Dabawəzləw wər a mar nəv menekin tutu na may hidi. Hidi ma va ka zləw nəv tik za ka yək may Dabawəzləw toku, hidi tik a njigi a Dabawəzləw á lap ko a pu, aza Dabawəzləw a njigi a sin á lap dère. ¹⁹¹⁷ Hidi ti yək tokon menekin Dabawəzləw na may tokon toku duze duze wər, pərət a həl tokon a kita, Dabawəzləw ta va ka basu đakun, ngam nja tokon ta talalay cah, min tokon ti lap a Dabawəzləw wa nja na Yesu. ²⁰¹⁸ Hidi ti sən tokon Dabawəzləw a may tokon duze duze wər, hidi a va ka pərət baba kun, ngam hidi ma sənu, Dabawəzləw a mayu duze duze kúlá ka nəv táda za wər, pərət a va ka baw a nəv tik za. Mata nja wa nja ngatoku, hidi mangar a pərət, a nja na ngar, a sən kese Dabawəzləw a mayu kúlá ka nəv táda za đakun. Ngam hidi tik a pərət, kana Dabawəzləw ka diyen beni a tala kəzəđ tik ma ngav ngav mata diyu ²¹.

§† 4:8 4:16 §†† 4:9 Zan 3:16 §† 4:10 2:2; 3:5; Rom 5:8, 10 §† 4:11 3:11; 4:21; Mat 5:44-45; 18:33; Zan 13:34; 2Za 5 §†† 4:12 2:5; 4:17; Zan 1:18 §†† 4:13 3:24 §†† 4:14 Zan 15:27 18 4:15 2:23 19 4:16 4:8-10; Zan 15:5 20 4:17 2:28; 4:12 21 Ndiri maparam ti buwi baray 16-18 pana. Ti ngarigi: 16b Dabawəzləw wər a mar nəv menekin tutu na may hidi. Hidi ma nja ka may Dabawəzləw, a njigi a Dabawəzləw á lap ko a pu, aza Dabawəzləw a njigi a sin á lap dère. 17 Hidi ti may tokon Dabawəzləw duze duze wər, ni wa ka sən tokon, a pic, Dabawəzləw ta va ka bas kita, pərət a va ka həl tokon kun, ngam nja tokon ta talalay cah, min tokon ti lap a Dabawəzləw wa nja na Yesu. 18 Hidi ti may tokon Dabawəzləw duze duze wər, pərət a va ka baw a nəv tokon za. Mata nja wa nja ngatoku, hidi mangar a pərət, a

¹⁹ Hidi a may tokon Dabawəzləv, ngam Dabawəzləv áda ma may tokon pəpəla. ²⁰ A picah hidi ti ngar: «Ta may Dabawəzləv,» aza a ngəm talan a celen kun, hidi tik hidi ma mban ma. Hi ləma, celen mangar ta nja ka ləmu, a may ďakun, yo a bilike azal Dabawəzləv mangar a ləma ďakun vu? ^{†21} Kiristu má ti ngəz tokon aza ti ngar tokon: «Hidi ma may Dabawəzləv, sey ka may celen dere.» ††

Sembe ndiri ma ci talan ka Yesu day ka sembe kən ta talalay

5 Hidi ma yəku a nəv ma takan, Yesu ada Hidi, Dabawəzləv mata pəzen ďawa ka nja ka hidi ma-day, hidi toku kərti Dabawəzləv. Yo a picah hidi ma may Cin Dabawəzləv, a va ka may Kərti tik dere. ^{‡2} Hidi a may tokon Dabawəzləv, aza hidi a ďiya tokon kən, nəv tik ta may, wa toku acin hidi ti sənu, hidi a may tokon cala tokon ma mbadigi ka wəri Dabawəzləv dere. ³ Hi ləma, hidi a may tokon Dabawəzləv, a nja na ngar, hidi a ďiya tokon kən, Dabawəzləv ta may. Yo ngəz, Dabawəzləv ta may hidi ka ďiya tokon, day ka talan tokon kun. ^{‡‡4} Ngam hidi mangar Dabawəzləv ada Cin, sembe tik day ka sembe kən ta tala hayək. Sembe tokon mata nja day ka kən ta talalay toku, ngam mine ca tokon talan ka Yesu. ^{‡‡5} Min tokon ti sənu, hidi mangar sembe tik day ka sembe kən ta talalay a wacah, ďa ďakun. Sey hidi ma yəku, Yesu ada Kərti Dabawəzləv duze, sin áda ma mar sembe day. ^{‡‡‡}

Yesu Kərti Dabawəzləv duze

⁶ Yesu *Kiristu a talan tik ti yaha a tala hayək. Sin ti jan batisma a yəm, aza bebiz tik ti kwar kad mandala məc tik. Yo, kən ma nja ka ďaf tokon, Yesu Kərti Dabawəzləv duze ada *batisma tik ta yəm á gindik kun, bebiz tik ma kwar kad dere. Aza *Mid Dabawəzləv a talan tik a ced tokon, kəni toku duze. Min ti sən tokon, Mid Dabawəzləv tik a mban ma ďakun. ^{‡‡‡7} Kən makad ďaha pana pana ma nja ka ďaf tokon acin, Yesu ada Kərti Dabawəzləv. ^{‡‡8} Kəni toku ada Mid Dabawəzləv, yəm, baw bebiz. Aza kəni toku makad tan, ma tan takanna. ⁹ Hi ləma, ndirigi ta nja ka njigi ka sedewa hidi maparam, hidi a nja ka yaw ma tan. Yo a bilike sedewa na Dabawəzləv azal vu? Dabawəzləv a talan tik sedewa Kərti tik. ¹⁰ Gara hidi ma ca talan ka Yesu Kərti

may Dabawəzləv kese duze duze kúlá ka nəv táda za ďakun. Ngam hidi tik a pərat, kana Dabawəzləv ka diyen beni a tala kəzəd tik ma ngav ngav mata ďiyu. † 4:20 2:9 †† 4:21 4:11; Mat 22:34-40 ‡ 5:1 1Pi 1:22-23 †† 5:3 2:5; Deu 30:11; Mat 11:30 †† 5:4 Zan 16:33 ††† 5:5 4:4; Rom 8:37 ††† 5:6 Zan 16:13; 19:34 § 5:7 Zan 5:36-37

Dabawəzləv, a va ka sənu, labar Dabawəzləv toku duze. Ama hidi mangar a yaw labar Dabawəzləv toku kun, a ca Dabawəzləv ka hidi ma mban ma. Gawla toku a yaw sedewa na Dabawəzləv a tala Kərti tik kun. ^{§†11} Dabawəzləv ti vəl tokon micin mangar a way kun. Micin toku, hidi a jan tokon áka Kərti tik za. Kən ngatoku, Dabawəzləv áda ma ced tokon. ^{§††12} Hidi mangar a nja á lap a Kərti tik, a mar micin toku. Gara na hidi mangar a njigi á lap a Kərti Dabawəzləv kun, a jan micin toku kun. ^{§††13} Kati lalab hini kəni toku, ngam ta may hini ka sənu ninek ninek, hine mar micin mangar a way kun, hin ma ca talan ka Kərti Dabawəzləv. ^{§††}

Kən pana pana, hidi ta nja ka sən tokon

¹⁴ Hidi ti sən tokon, hidi ti dəkəb kən wa nja Dabawəzləv ta mayu, Dabawəzləv a va ka yawu. A tala ngatoku nəv tokon ndezlezl ndezlezl a Dabawəzləv. ^{§†15} Aza hidi ti sən tokon, a va ka yaw dəkəb tokon wər, hidi ti sənu dere, hidi a va ka jan tokon kən, hidi mata dəkəbu.

¹⁶ A picah, hati ləma coloh a ďiya *ma ngav ngav mangar a təd gəga ka tep tik a kuhu ďakun, ma dəkəb Dabawəzləv a tala tik, aza Dabawəzləv a va ka vəlen micin. Ta ced hini kəni toku a tala *ma ngav ngav mangar a tep hidi a kuhu kun. Ama ma ngav ngav maparam ďaha ma nja ka tep hidi a kuhu. Gara sesin ma ngav ngav ngatoku, ta ngar hini, hini ka dəkəb Dabawəzləv a tala hidi tik kun. ^{§†17} Kən ma ngav ngav kərap hidi ta nja ka ďiyu, kən ma ngav ngav a hərə Dabawəzləv. Ama ma ngav ngav maparamigi ďaha mangar a tep hidi a kuhu ďakun.

¹⁸ Hidi ti sən tokon, hidi mangar kərti Dabawəzləv wər, a ďiya ma ngav ngav kun. A tala mi, Yesu Kərti Dabawəzləv a pəlu ninek ninek. *Gudul hidi ma tireh a va ka həlen kən ko kedirek kun. ^{§††}

¹⁹ Hidi ti sən tokon, min tokon wəri Dabawəzləv. Gara ndiri maparamigi kərap ta talalay, Gudul á mar ta. ^{§††}

²⁰ Hidi ti sən tokon dere, Kərti Dabawəzləv ti ya a talalay. Ti zlər ndukun talan tokon za, hidi ka sən diri Dabawəzləv. Hidi a nja tokon á lap a diri Dabawəzləv áka lap tokon tete Kərti tik Yesu *Kiristu za. Sin ada diri Dabawəzləv, aza sin a nja ka vəl tokon micin mangar a way kun. ^{§§§}

²¹ Wəri ďagi, ta ngar hini, hi kaw talan hini ninek ninek a kən, ndirigi mata sləna ta ka voh, kana hini ka voh ta dere. ¹⁸

§† 5:10 Rom 8:16; Gal 4:6 §†† 5:11 Zan 3:16-18 §‡ 5:12 Zan 3:36; 5:24 §†† 5:13 Zan 20:31 §† 5:14 Zan 15:16 §‡ 5:16 Mat 12:31; Hib 6:4-6 §§† 5:18 3:6, 9-10; Gudul: Zan 17:15; 2Te 3:3 §§‡ 5:19 Zan 12:31; Gal 1:4 §§§ 5:20 Zan 1:14, 18; 11:25; 17:3; 20:28 18 5:21 1Ko 10:14

2 Zan

Jem a lib derewel cah

Hidi ma lalab derewel cah a nəf zlim tik a nin kun, a ngar səb sin gəbatal. Ama ndirigi a ngarigi sin dere Zan, hidi ta zəđ ngaz Yesu. Ngam labar ta lib derewel cah a gər ka nja wa nja labar ta lib ci derewel Zan. A ləwa a tala may kəsəm, kəsəm kəsəm, baw a tala ndiri ma mbani ma.

Derewel cah, Zan ti lalabu ka zlənu a zləra wərti maday maparam tete wəri tik. Ama ndiri maparam a ngarigi, Zan ti lalab derewel cah ka zlənu a zləra ndiri Ekilesiya maparam, diri wərti tete wəri tik kun.

Labar a tala ma ma duze

1 Kata gəbatal ta daba ndiri ma səbi Yesu, ta lalab derewel cah ka va a zləra ku, wərti maday. Kati sənu, Dabawəzləv ti mbatoh. Ta fəđoh, aza ta fəđ wəri ku dere, kata mata may tegi a nəv ma takan. Aza katá may hini á gindik kun, ndiri kərap ma səni labar Dabawəzləv ma duze duze a may hini dere. ^{†2} Mine may hini, ngam labar ma duze duze toku dāha a nəv tokon, aza a va ka nja tete min tokon ko a pu.

³ Vay tokon Dabawəzləv ege Kərti tik Yesu *Kiristu a va ka vəl tokon menekin, a va ka zeri *ma ngav ngav tokon kađ, aza a va ka keru micin tokon fonna. A va ka diya tokon wa toku, ngam min tokon ka səba labar ma duze duze, aza min tokon ka may kəsəm tokon kəsəm kəsəm.

⁴ Nəv da dewerakun, ngam kati zlimi, wəri ku maparamigi a səbi katəf ma duze duze, a nja ka diyi kəzəđ tan, wa nja Vay tokon Dabawəzləv mata ngar tokon ka diyu. ^{†5} Tá nja cah acin ta ngaroh, Wərti maday cah, sey min tokon ka may kəsəm tokon kəsəm kəsəm. Labar kata mata cedoh toku, yəwən ngəz kun, ngəz ta məndan cekw, hidi mata zlimi tokon kamatakan.

^{‡6} Duze, hin ti zlimi daka məndan cekw, labar Dabawəzləv a ngəz tokon ka may cala tokon kəsəm kəsəm ko a pu. Hidi ma may celen, sin a nja ka kaw ngəz Dabawəzləv zləra səsəray. ^{‡†}

† 1:1 3Za 1 †† 1:4 3Za 3 ‡ 1:5 Zan 13:34; 1Za 4:11 †† 1:6 Zan 14:15; 1Za 2:5; 5:3

⁷ Ta lalab hini derewel cah, ngam ndiri ma nja ka mbani ma a fəfəligi kahay kahay a talalay. A nja ka ngarigi: «Yesu Kiristu mata ya a talalay, a mbađ ka hidi memilin kun.» Hidi ma nja ka ngar a nja ngatoku, sin ađa calambəlay Kiristu, aza a nja ka kəb ndirigi.

^{‡‡8} Ndiri mađa ngatitoku, hine mar ndukun talan hini a sinigi. Akun kəzəđ hini, hin ta nja ka diyu kərap, a va ka nja ka kəzəđ kahay. Sey hine mar ndukun talan hini ninek ninek kama hini ka jan mazlən kəzəđ hini. ⁹ Min tokon ti sənu, hidi mangar a səba ləwa Kiristu ninek kun, aza a ced ma day za ka na Kiristu mata ngar, hidi toku a lapigi a Dabawəzləv kun. Ama na hidi ma nja ka səba ləwa Kiristu wa nja mata ngar tokon, hidi toku lap Vay tokon Dabawəzləv ege Kərti tik Yesu dere.

^{‡‡10} A tala ngatoku ta ngar hini acin, hidi ti vay ita hini ka ced hini labar, aza a ləwa wa nja Yesu mata cedu kamatakan kun, kana hi yəku ka nəp ita hini. Aza ko fəđ, hi njá ka fəđu kun dere. ^{‡‡11} Hidi ti fəđu wər, sinigi səray tan a lib ma ngav ngav.

¹² Yo labar dāha pe a libi da a wacah ka ced hini. Ama ta may ka lalab hini á lalab kun. Ta bən ka vay ka hizl hini, min tokon ka jan tokon hərə, aza ka ləwa tokon a ma, nəv tokon ka nja gudum. ⁵

¹³ Wəri golomocogi, Dabawəzləv mata mbat tegi ta liblay a wacah, a fəđohigi.

‡‡ 1:7 1Za 2:18 ‡‡† 1:9 1Za 2:23 ‡‡‡ 1:10 Rom 16:17 § 1:12 3Za 13-14

3 Zan

Jem a lib derewel cah

Derewel ngacah, ndirigi a ngarigi Zan, hidi ta zæd ngaz Yesu a lalabu dere, ngam a sligi a derewel ma səray tik. Zan a lalabu a ngama tik menekin Gayus ka vālen bərəs lay diyay menekin tik. Aza a lalabu ka bāten yəm a zlimi a tala gawla maparam ma gər ka ngav nja menekin tane Ekilesiya, zlim tik Diyotiref.

Labar a tala səba katəf ma duze baw a tala diya menekin a ndirigi

1 Kata gəbatal ta daba ndiri ma səbi Yesu, ta lalab derewel cah ka va a zləra Gayus. Ta fədoh, hoh Gayus, gama da menekin, kata mata mayu a nəv ma takan. ^{†2} Ngama da, ta dəkəb Dabawəzləv ka ker micin ku fonna. Kati sənu, nəv ku a nja ka nja ndezlezi ndezlezi. Aza ta may dere kəsəm ku ka nja kurzlək kurzlək wa nja nəv ku mata nja ndezlezi ndezlezi toku.

³ Nəv da dewerakun kahay kahay, ngam cologi ma səbi Yesu ma yigi a wacah ti cəf kigi, ha nja ka səba katəf Dabawəzləv ma duze, aza ha nja ka diya kəzəd ma nja ka va a katəf tik. ^{††4} Yo ko a pu kati zlimi, hin wəri da a səbi ma ma duze, nəv da dewerakun kaza-way.

⁵ Kula ngama da, kati sənu, ha nja ka zleb cologi ta liblay ku a nəv ma bərən, aza baw mulukigi ma nja ka vayigi ita ku. ^{‡6} Ndiri toku a folohigi a gibe ndiri Ekilesiya ta wacah. A ngarigi ka hoh, ha nja ka zlebeten a ndirigi a nəv menekin. Yo, ta ngaroh, hoh ka diyay kən ku səb wa nja ngatoku tutu. Ko cologi maparam ti vayigi ita ku, ta va ka slid ka va tan ka va gibik gibik, ma vāleten kən ham wa nja nəv tan ta may ta, ngam menekin hoh ta nja diyu ka nja dewerakun a gibe Dabawəzləv. ^{‡†7} Ndiri ma di muluk toku, a da ta kahay kun, a vigi ka diya kəzəd Yesu Kiristu. Ndiri manja səbi katəf Yesu ti vāleten kən ham, a yək ta dakun. ⁸ A tala ngatoku, sey min tokon ma səbi katəf Yesu ka wak kən tokon tete ndiri mada ngatitoku acin. Min tokon ti diya

† 1:1 2Za 1 †† 1:3 2Za 4 ‡ 1:5 Hib 13:2 †† 1:6 Tit 3:13

wa toku, a nja na ngar, mine diya tokon kəzəd á lap tete sinigi, ndirigi ka səni labar Dabawəzləv ma duze.

⁹ Kati lalabeten derewel ma kedirek a ndiri Ekilesiya ta liblay ku, aza hidi maparam Diyotiref a yək labar, ka-ta mata cedeten toku kun. Sin a may ka nja ka hidi maday a daba ndiri ma səbi katəf Yesu. ¹⁰ Yo, a pic ta va ka vay wər, ta va ka ləwa a gibe ndirigi a tala kən *ma ngav ngav sin ta nja ka diyu kərap, wa nja sin ta nja ka mban ma baw ta nja ka cəf ma ma tireh a tala kini. Aza a nja ka diya kən ngatoku á gindik kun. Ndiri ma ci talan ka Yesu ta liblay maparam ta nja ka yigi ita tik, a yək ta dakun. Aza ko ndiri maparam a may ta ka yək ndiri toku ita tan, a nja ka tak tegi kad, baw a nja ka gam tegi za a daba ndiri Ekilesiya.

¹¹ Ngama da, a njá ka səba dara ndiri ma tireh kun. Səwan hoh ka səba dara ndiri menekin. Hidi ma nja ka diya kən menekin, sin kərti Dabawəzləv. Gara hidi ma tireh, a sənay Dabawəzləv səka dakun. ^{‡†}

¹² Ama na hidi, zlim tik Demetiriyus, ndirigi kərap a ngarigi sin hidi menekin. Ko ləwa ma ma duze ta pakam tik a daf tokon dere, sin hidi menekin. Na kini dere, min ti sənu, sin kula hidi duze. Aza hati sənu, kən min ta nja ka cedu, duze.

¹³ Yo labar daha pe a libi da a wacah ka cedoh, ama ta may ka lalaboh á lalab kun. ^{‡††14} Ta may ka vay ita ku njod ka hizloh, min ka jan həra aza ka ləwa a ma.

¹⁵ Ngami kugi ta wacah a fədohigi. Ma fəd ngami kinni dere takan takan. Dabawəzləv mata ker micin ku fonna.

‡† 1:11 1Za 2:29 ‡†† 1:13 2Za 12

Yahuda

Jem a lib derewel cah

Yahuda ma lalab derewel cah, gelemín Zak. Ndirigi a ngarigi, sin gelemín Yesu Kiristu dere ta (Mat 13:55, Mak 6:3, ege Galat 1:19). A lalab derewel cah na ndiri ma ci talan ka Kiristu. Labar ta lalabu toku ada wa nja labar tane ka derewel Piyer ma səray tik.

Wa nja derewel cah mata wak ka dawən ka dawən:

Yahuda a bətetən yəm a zlimi ndiri ma səbi Kiristu kađ ka yəki ma ndiri ma nja ka mbani ma ko kedirek kun. Ndiri ma mbani ma toku a nja ka diyi kən, mendired ta nəv tan ta nja ka may tutu, aza a ngareten a ndiri maparam, ngacah katəf menekin. Yahuda a ngar Dabawəzləv a va ka bəseten kita a ndiri cah (baray 1-16). A ngəz ndiri Kiristu ka dihecigi kađ ka ci talan ka Dabawəzləv aza ka səbi katəf tik ko a pu (baray 17-23). Ka way way derewel cah, Yahuda a fol Dabawəzləv kahay kahay (baray 24-25).

Yahuda a fəđ ndirigi

1 Kata Yahuda ta lalab derewel cah ka va a zləra ndiri *Kiristu. Kata gelemín Zak, aza ta nja ka diya kəzəd Yesu Kiristu. Ta fəđ hini, hin ndiri, Vay tokon Dabawəzləv mata wəla tegi. Dabawəzləv a may hini, aza Yesu Kiristu ma gar gar a talan hini ninek ninek. ^{†2} Dabawəzləv mata vəl hini nja menekin, mata saf saha hini kepic kepic, aza mata vəl hini nəv menekin ka may colo hini. Yo mata vəl hini kəni toku zlan a dawən. ††

Hi mar talan hini a ndiri ma mbani ma!

³ Ngami đagi, kati may ka lalab hini derewel cah ka ced hini wa nja Dabawəzləv mata bit tokon za. Ama səbacah kati bən səwan kata ka lalab hini derewel tik ka ngəz hini. Ta may hini ka ca talan ka Nawər Menekin a nəv ma takan, ngam Nawər Menekin ka gi gbam lay, ndirigi ka ci talan a nin. Dabawəzləv ti cedeten Nawər Menekin toku a ndiri tik kamatakan, aza Nawər Menekin toku səb gəga, a bu za đakun ko a pu. ^{†4} Ta ced hini wa nja ngatoku ngam ndiri maparam manja səbi katəf *Kiristu ti vayigi á boh a daba hini, aza ti lapigi kađ tete hini. Ndiri toku a nja ka ngavi labar Dabawəzləv ma bit tokon za. A nja ka ngarigi: «Kati diya *ma ngav ngav, ko diya za diya wər, Dabawəzləv a va ka zereku kađ ta.» Ta nja ka ngarigi a nja ngatoku, a may ta ka diyay ma ngav ngav tan. Aza a nja ka fehi Maday tokon Yesu Kiristu ma takan ma mar tokon. Daka a məndan cekw ti lalab ta kađ ba a lib deftere Dabawəzləv, Dabawəzləv a va ka zla kita tan duze. ††

† 1:1 Mat 13:55; Mak 6:3 †† 1:2 2Pi 1:2 † 1:3 1Ti 1:18 †† 1:4 2Pi 2:1-22 †† 1:4 Gal 5:13; 2Pi 2:1

⁵ Kən ta va ka ced hini toku, hin ti sənu zaba ninek ninek, ama ta va ka ced hini a nimin. Kamatakan, *ndiri Isirayilagi ti njigi ka balam ane liblay *Ezip. Ama Dabawəzləv ti ngazla ta zaba, aza ti bit ta kərap za. Ka dawən tik, a daba ndiri mata ngazla tegi toku, ndiri maparam ti buweten dawən, Dabawəzləv mətá pəm ta za acin. ^{††6} Hi đasl talan ka *mazlən Dabawəzləv maparamigi dere. Dabawəzləv ti vəleten lay ka mar ta, ama a may ta đakun. Ti keru lay nja tan kađ ba. A tala ngatoku, Dabawəzləv ti kaw tegi, ti kər ta kađ a njemnjilem mangar a dan kun, aza ti fi ta ane lib kpizli. A va ka njigi a nin kúlá ka pic, Dabawəzləv ta va ka bas kita tan. ^{††7} Hi đasl talan a nimin dere ka ndirigi tane liblay *Sodom baw tane liblay *Gomor, aza baw ka ndiri ta liblay maparamigi ma mbeh mbeh ta nin. Ndiri tane ka liblay titoku ti diyi kən ma ngav ngav wa nja mazlən Dabawəzləv titoku mata diya ta dere ⁵. A nja ka diyi kən weli, aza mendired ka wanigi tete kən hirre. Dabawəzləv ti fi tegi ane lib kuhu mangar a micin kun ka si beni, kama ndirigi kərap ka pəratigi ka diya ma ngav ngav wa nja sinigi baba kun. ^{††}

⁸ Yo, ndiri ma yigi a daba hini toku, a nja ka diyi ma ngav ngav wa sinigi dere. A tala ta nja ka sinigi a vuđu, micin tan ka ngareten ka diya wata a ndata, wata a ndata, ada mətá nja ka diyi kən weli toku. A may ta Dabawəzləv ka mar tegi đakun. A nja ka ri ndiri madəday ta wəzləv. ^{††9} Azama ko maday ta daba mazlən Dabawəzləv gi kərap, zlim tik Misel a ra ndiri toku kun. Kamatakan, sin ti gabəzigi a *Gudul a tala viren kəsəm

††† 1:5 Exo 12:51; Nom 14:29-30; 1Ko 10:5; 2Pi 1:12-13 ††† 1:6 1Pi 3:19-20; 2Pi 2:4 † Kən ma ngav ngav, mazlən Dabawəzləv mata diya ta toku, ti gəri wəri hidi memilin ka ngazl (Genèse 6:1-2). Aza kən ma ngav ngav, ndiri ta liblay toku mata diya ta wa nja mazlən Dabawəzləv gi, ti pesli mazlən Dabawəzləv ka wan tete sinigi (Genèse 19:5-11) †† 1:7 Gen 19:1-24; 2Pi 2:6 ††† 1:8 2Pi 2:10

*Moyiz mata mæc za. Ta gabæzi wa toku, Misel ti pæræt ka ra Gudul. A tala sin a ngaren sæb: «Dabawæzlæv ma-ta zla kita ku!» †

¹⁰ Ama na ndiri ma lapigi a daba hini toku, kæn mangar a sæn ta dækun, a nja ka ra ta. Ko ndukun talan tan kedirek da dækun. A nja ka diyi kæn, næv tan ta nja ka may wa nja kæn donu gi. Ta nja ka diyi kæn wa nja ngatoku, a nja ka gæri kita a talan tan. ^{††11} Haya ndiri da, ndiri toku a va ka jani kita. A sæbi katæf, *Kayin mata sæbu. A diyi ma ngav ngav ka jani dala wa nja *Balama mata diyu. Ti basi næv ka salar ma Dabawæzlæv wa nja *Kore mata diyu, aza a va ka lekwigi wa sin dære. ‡

¹² Hin ta nja ka zëm wili tete sinigi á lap, sinigi ane daba hini wa nja hærdadakun ma nja ka kaw ka lukut hidi. A nja ka si movu á lap, a nja ka hæzayi gadæbælak tan á gindik, ko weli a hæleten kun. Ndiri toku a nja ka kæbi ndirigi wa nja gazlavay ma nja ka pan kað za, mangar van a za a nin kun, mid ta nja ka cakwayu. Aza sinigi wa nja pay mangar a mbu kun ko a viya, baw wa nja pay ma mæc mæc dære, mid ta nja ka cafu ka ker zemi tik a lakwat. ^{††13} Ndiri toku wa nja yøm ma nja ka ya a zungoh kahay kahay ka jor lay. Ma ngav ngav tan ta nja ka diya ta wa nja ma gwara bay ta tala yøm. Sinigi wa nja gæmzlagi ma nja ka si valar. Ndiri maða ngatitoku, Dabawæzlæv ti kæmæs lay nja tan kað ba ane lib kpipli. A va ka njigi a nin ko a pu. ‡‡

¹⁴ Kamatakan Henok, ma jebin dehen *Adamu ti læwa a tala ndiri toku. Sin ti ngar: «Hi zlimi! Dabawæzlæv a va ka yahigi tete mazlæn tegi pe kahay kahay. ^{††15} A va ka yahigi ka bas kita ndiri kæræp ta talalay. Kita a va ka kaw ndirigi kæræp ma fehi labar tik a tala kæn ma ngav ngav ta nja ka diya ta, aza baw a tala ta nja ka læwi ma ma ngav ngav ka sin.»

¹⁶ Ndiri ma yahigi á boh a daba hini toku a nja ka jæni talan hæra aza ka huhumigi. A nja ka diyi kæn, næv tan ta nja ka may. A nja ka foli talan tan, aza a nja ka zlæreten ndin mis a ndirigi ka jani kæn a zlæra tan.

Yahuda a ngæz ndirigi

¹⁷ Gara na hini ngami dægi, hi dæsl talan ka ma, *makatæf Maday tokon Yesu *Kiristu mata ced hini kamatakan. ^{††18} Sinigi ti ngarigi: «Talakay ta va ka nja mbeh ka way, ndirigi a va ka yahigi, a va ka mis hini. Ndiri toku a yæki ma Dabawæzlæv kun, a nja ka diyi kæn weli wa nja næv tan ta nja ka may.» ^{§19} Yo, ndiri toku ti yahigi acin. Ti jani hidi ma nja ka ngæm talan ege celen, a nja ka kpal ta za. A nja ka mayi kæn ta talalay á gindik. *Mid Dabawæzlæv dæha a næv tan ko kedirek kun.

²⁰ Gara na hini, ngami dægi, hi zleb kæsæm hini kæsæm kæsæm ka dihec kað ka ca talan ka Dabawæzlæv day za. Hine dækæb Dabawæzlæv a sembe, *Mid tik mata vël hini. ^{§†21} Dabawæzlæv a may hidi kwet. Hine njay hini a zlæra tik. Aza hi pu pic, Maday tokon Yesu Kiristu ta va ka saf saha hini ka vël hini micin manja way.

²² Ndiri maparamigi næv tan særay særay. Hi den saha tan, aza hine zlebeten. ^{§††23} Ndiri maparam a nja ka sæbi katæf ma va ka tep ta ka lay kuhu. Hine ngazla ta ka katæf ngatoku za ka dæfeten katæf na va a zlæra Dabawæzlæv ma va ka bit ta za. Ndiri maparam dæha a nimin, hine saf saha tan, ama hi mar talan hini ninek ninek ngam ma ngav ngav tan ta nja ka diya ta, tá ka zlan hini. §‡

Mi fol tokon Dabawæzlæv

²⁴ Mi fol tokon Dabawæzlæv. Sin áda ma mar sembe ka gar a tala hini, hini ka lekw katæf tik kun. A va ka zer ma ngav ngav hini kæræp kað næv hini ka nja baræn baræn. A va ka tep hini ka lay ma kængay má day za ka læwa ta pakam ta gibe tik, aza hi va ka bebel a nin. ^{§††25} Hidi ta fol tokon Dabawæzlæv. Sin takan, ma særay tik da dækun. Sin a bit tokon áka Maday tokon Yesu *Kiristu za. Hayin duze, hidi ta fol tokon Dabawæzlæv, sin ma mar miseh maday baw ma mar sembe, aza ma mar lay daka a mændan cekw, kúlá a picah aza ko a pu. *Amen. §†

† 1:9 Deu 34:6; Zac 3:2; 2Pi 2:11; Misel: Kzl 12:7 †† 1:10 2Pi 2:12 ‡ 1:11 Kayin: Gen 4:3-8; 1Za 3:12; Balama: Nom 22:7, 17; 1Pi 2:15; Kore: Nom 16:1-34 †† 1:12 2Pi 2:13, 17 ‡‡ 1:13 Esa 57:20; 2Pi 2:17 ‡‡† 1:14 Mat 25:31; Henok: Gen 5:18, 21-24; Hib 11:5

‡‡‡ 1:17 2Pi 3:2 § 1:18 2Pi 3:3; 2Ti 3:1; 3:2-6 §† 1:20 Kol 2:7 §†† 1:22 1Te 5:11 §‡ 1:23 Zac 3:2 §†† 1:24 Fil 1:10; 1Te 5:23 §† 1:25 Rom 16:27

Kəniği Zan mata ləma

Jem a lib deftere cah

Zan, hidi ta zəđ ngaz Yesu a lalab deftere cah. A lalabu ngam Yesu ti đafen kən pana pana aza ti ngaren ka lalabu kad. Ti lalabu dere ngam ti sənu, ndiri Ekilesiya ta liblay pana pana a si beni pe, aza a may ka vøleten bəras.

Ndiri pana pana pe ti mbəlam ta ka sən pala madaba ma a tala kən pana pana, Zan mata nəf a lib deftere cah, wa nja makərən mepirin mala kən donu ma mar talan cesired. Ndiri maparam a ngarigi kən talan cesired cich bayigi. A ngarigi dere, kən Zan ta ləwa a tala tik a lib deftere cah ti diya ka mandala tik, ndiri maparam a ngarigi kən tik a wilin a diya zaya zaya takan takan təđ ka way talalay. Ama hidi ma sən tik ninek ninek da đakun.

Wa nja deftere cah mata wak ka dawən ka dawən:

Zan a lalab wa nja Yesu ta nja a daba ndiri Ekilesiya, aza wa nja sin ta ngəz ndiri Ekilesiya toku (1–3).

A lalab a tala beni pana pana, ndirigi ta va ka sa ta, aza a đafeten wa nja beni kərap a yaha á zləra Dabawəzləv za. Kən mangar sin a nin kun, da đakun. A ced tokon wa nja kən ma nja ka diya a talalay a wacah kərap a diya kap kap wa nja Dabawəzləv mata slu ane wəzləv. A ləwa a tala gedeben cesired ma slərab slərab ta ka ma deftere maparam, aza wa nja beni mata ya mandala Yesu mata nga gedeben cich. A ləwa a tala mazlən Dabawəzləv cesired ma ci falam aza di beni maparam ka ya a nimin. Aza a ləwa a tala ndiri cesired maparam nja 'wizik a zləra aza a dahi beni maparam a nimin. Zan a ngar dere, beni cich kərap, ndirigi a va ka sa ta ngam Dabawəzləv a may ka ngəz ndiri ta talalay ka yawi ma tik, aza a may ka ngəz ndiri tik ka jəkwan ta ka bəras áka beni cich (4–16).

Kən maday, Zan ta ced tokon a lib deftere cah ada Dabawəzləv a mar sembe day ka kən kərap. Áka Yesu Kiristu za sin ti bəren ngaz a calambəlay tegi pana pana kərap ka wəla, ti zla kita tan. Ko a picah kən ma tireh pana pana daha a wilin, pic takan a va ka way, aza Dabawəzləv ti sla pic tik kad ba (17–20).

Zan a way deftere tik a labar a tala yəwən wəzləv ege yəwən talalay, ndiri Kiristu ta va ka njigi a nin (21, 22).

Labar ma boh boh, Dabawəzləv mata fara gbəmgbalay

1 Labar ta lib deftere cah a ləwa a tala labar ma boh boh, Dabawəzləv mata ngaren a Yesu *Kiristu ka far a gbəmgbalay. Ti ngaren ka fareten labar toku a ndiri ma diyi kəzəđ tik ka səni kən, sin ta may ka təđaha njod. Yesu Kiristu mata zlimi za, ti zlən *mazlən tik a zləra Zan ma nja ka həl kəzəđ tik, ka va ka đafen kən ma boh boh titoku kərap. ^{†2} Zan acin tar ka cedeten kən mata ləma titoku kərap a ndirigi. A ngar: «Labar ta va ka ced hini toku, labar Dabawəzləv duze, aza Yesu Kiristu a talan tik ada sedewa kəni toku.» ^{††3} Yo, hidi ma va ka janga deftere cah, nəv tik mata nja gudum. Aza hidi ma zlimi labar Dabawəzləv, ma fara gbəmgbalay cah, aza a diya kən tik wa nja labar ma lalab lalab ta lib deftere cah, nəv tik mata nja gudum dere. Ngam kən titoku mbeh ka təđaha acin. [‡]

Zan a fəđ ndiri Ekilesiyagi pana pana

⁴ Kata Zan, ta lalab hini derewel cah, a hini ndiri Ekilesiya ta liblay pana pana cesired, liblay Azi mata mar ta. Dabawəzləv mata vəl hini nja menekin, aza mata ker micin hini fonna, sin ma nja kamatakan, kúlá a picah sin ma takanna səb, aza a va ka cəbaha. Mid Dabawəzləv ma pana pana cesired ta ka lay nja Dabawəzləv mata vəl hini nja menekin dere, aza mata ker micin hini fonna. ^{††5} Aza Yesu *Kiristu a talan tik mata vəl hini nja menekin, aza mata ker micin hini fonna. Sin ada kula sedewa ma nja ka ced ma ma duze, baw ci hidi ma mbəlahə pəpəla a civi za, aza sin ada maday ka bayigi kərap ta talalay.

Yesu Kiristu toku a may tokon, aza ti məc a tala tokon. Ti zlad *ma ngav ngav tokon zaba a tala tik áka bəbiz tik ma kwar kad. ^{††6} Aza ti ted tokon ka maday. Ti ted tokon dere, min tokon ka diya kəzəđ Cin Dabawəzləv, wa nja *mangarama mata diya ta a je Dabawəzləv. Ndirigi mata foli Yesu Kiristu acin, aza mata gəli zlim tik, ka nja ka maday ko a pu. *Amen. ^{†††}

† 1:1 4:1; 22:6 †† 1:2 6:9 ‡ 1:3 14:13

†† 1:4 4:5 ††† 1:5 2:26; 7:14; 19:15; Kol 1:18; Hib 9:14; 1Za 1:7

⁷ Ta ced hini, a pic yaha Yesu Kiristu wər, a va ka yaha á lib gazlavay kad. A pic tik, ko nayi a va ka ləmu. Ndiri ma ngab tegi a njerven kamatakan a va ka ləma ta dere. Aza səban ndiri pana pana ta talalay kərap a va ka hanigi a tiwed məc hidi a tala mata ngabi Yesu. Hayin, kən ngatoku a va ka nja kap duze. Amen. †

⁸ Vay tokon Dabawəzləv ma mar sembe a ngar: «Tar kən ege way tik kərap á zləra da za.» Sin ada ma mar sembe day ka kən kərap. Sin ma nja kamatakan, kúlá a picah sin ma takanna səb, aza a va ka cəbaha. ††

Yesu a pizlaha a həra Zan

⁹ Kata golomocoh hini Zan. Min ti lap a Yesu Kiristu kad wa nja hin mata lap tete sin. Ta nja ka sa beni wa nja hini, aza ta nja ka bərəs a lib beni wa nja hini dere. Min tokon kərap min a daba ndiri, Dabawəzləv ta nja ka mar ta. Gara na da wər, ndirigi ti kaw kigi, aza ti tep kigi a liblay Patəmas ma mgbaw ta yəm ida. A kaw kigi a tala kata mata ced labar Dabawəzləv a ndirigi, aza kata mata ngareten, Yesu ada sedewa labar toku. ‡

¹⁰ Ane liblay toku acin, pic takan a pic dəmas, *Mid Dabawəzləv ti ya a kəsəm da. Kati zlimi hidi a ləwa á dawən da za day day, wa nja falam a gi. ††† A ngar ka: «A lalab kən, hoh ta va ka ləmu cah a lib derewel, aza ma baw derewel tik ma zləneten a ndiri Ekilesiya ta liblay pana pana cesired. Liblayigi, hoh ta va ka zlən derewel a nin titoku, ma zlənu a liblay Efez, Səmərna, Pergame, Tiyatir, Sardis, Filadelfi, baw a liblay La-wodise.» ††

¹² Kata mata zlimi wa toku za acin, kata bu a zal zal ka saf hidi ma ləwa ka toku. Kata ləma pitirla cesired mata bisl ta a melenge mangar səkəm tik toy toy. †††† A daba pitirla titoku, kata ləma kən maparam wa nja hidi memilin, ma gar gar a lukut kəsəm. Lukut tik cip kúlá dawən ngaz, a slapat melenge mangar səkəm tik toy toy ma jaw jaw ka mabəra tik. ††††† Soson talan tik bəzl tel tel wa nja ngwedəd. Həra tik a zlaw wa nja gana kuhu. §¹⁵ Ngaz tik dere a zlaw wa nja melenge ma na na ta lib kuhu. Kati zlimi mongurom tik wa nja yəm a jav jəzləzləz. §†††† A lib zləra tik tá zləra zəm za, gənzla cesired. Kata ləma waz maday ma zəm pala səsəray a pakam tik. Mazəra tik a zlaw wa nja pic ta nja ka kəngay lay a debe pic. §††††† Kata mata ləma za acin, kati ndəv gbərəw a gibe tik wa nja hidi ma məc məc. Sin baw zləra zəm tik acin, diya a tala da, aza a ngar ka: «A nja ka pərət kun, kata ada hidi ma nja daka kamatakan, aza ma va ka nja ko a pu. §††††† Kata a vere. Kamatakan kati məc, tá nja cah ta mar micin acin ko a

pu. Sembe da day ka mamən məc, aza kata á nja ka zlər mejjik lay nja ndiri ma məc məcigi. §†††††† Tá nja cah acin ta ngaroh, ma lalab kən hoh ta ləmu cah, aza kən ma va ka tədaha səb səb toku, baw kən ma va ka tədaha á pat.

²⁰ «A zlimi, ta va ka cedoh ma ma boh boh a tala gənzla cesired, hoh ta ləma a lib zləra zəm da cıcah, baw a tala pitirla cesired, mata bisl ta a melenge mangar səkəm tik toy toy. Gənzla cesired cıcah ada *mazlən Dabawəzləv gi ma nja ka puwi ndiri Ekilesiya ta liblay pana pana cesired. Aza pitirla cesired cıcah ada ndiri Ekilesiya ta liblay pana pana cesired.»

Derewel a ndiri Efezigi

² Yesu a ngaren a Zan: «A lalaben derewel a *mazlən Dabawəzləv ma nja ka pu ndiri Ekilesiya ta liblay Efez. Ma ngareten, labar hoh ta va ka lalabeten toku, a yaha á zləra hidi ma kaw gənzla cesired á zləra zəm za, baw ma va a daba pitirla cesired ma bisl bisl ta melenge mangar səkəm tik toy toy. §†††††† A ngar: Kati sən kən, hin ta nja ka diyu. Kati sən wa nja hin ta nja ka bərəs kad a lib kəzəd hini baw a lib beni dere. Kati sən, hine may ndiri ma tireh ka nja a daba hini dəkun. Ndiri ma nja ka ci talan tan ka *makatəf da, aza ka mbani ma, hin ti geh nəv tan, aza hin ti fara ndaz tan a gbəmgbalay ba. §†††††† Hin ti sa beni a tala da, aza hi bu ka dawən kun, hin ti bərəs a lib tik.

⁴ «Ama kən, ta bas nəv a hini wər dāha, ngam hine may ka baba wa nja hin mata may ka kamatakan kun.

⁵ Hi dāsl talan ko hi ndəv gəga ki, hine mbəzl ma hini kad acin, aza hine baw nja hini ta məndan cekw. Hi mbəzl ma kad kun wər, ta va ka vay ka baw pitirla hini ka lay dər tik za. §††††††† Ama kən maparam dāha, ta fol hini a tala tik. Hin ti feh kən, ndiri *Nikwalayigi ta nja ka diya ta a dawən zləra, wa nja kata.

⁷ «Ndiri ma mari zlimi ka zlimi lay, mata mari talan tan ninek ninek a labar, *Mid Dabawəzləv ta nja ka cedeten a ndiri Ekilesiya pana pana! Ndiri ma va ka garigi kad toy toy, ta va ka kereten katəf ka hami mam-bambu pay na diri micin ta lib biz Dabawəzləv §††††††.» §††††††

Derewel a ndiri Səmərnagi

⁸ Aza Yesu a ngaren a Zan: «A lalaben derewel a *mazlən Dabawəzləv ma nja ka pu ndiri Ekilesiya ta liblay Səmərna. Ma ngareten, labar hoh ta va ka lalabeten toku a yaha á zləra hidi ma nja daka kamatakan za, aza ma va ka nja ko a pu. Hidi toku ti məc kamatakan, aza ti mbəla a civi zaba, a vere. §†††††††† A ngar: Kati sən beni ta tala hini, aza kati sən nja motokon hini. Ama ta ced hini, a zləra da wər, hin bəbay ka katəf da. Kati sən ma

††† 1:6 5:10; 20:4, 6; 22:5; Exo 19:6; 1Pi 2:9† 1:7 1:13; Dan 7:13; Mat 24:30; Zan 19:34, 37; 1Te 4:17†† 1:8 1:4, 8; 2:8; 4:8; 11:17; 16:5; 21:6; 22:13; Exo 3:14; Esa 44:6 ‡ 1:9 22:8 †† 1:10 17:3 †† 1:11 4:5 ††† 1:12 Zac 4:2 †††† 1:13 Dan 7:13; 10:5 § 1:14 Dan 7:9; 10:6 §† 1:15 14:2 §††† 1:16 4:5; waz maday: 2:12; 19:15; Hib 4:12 §† 1:17 1:8; Dan 8:17-18

§†† 1:18 Rom 14:9; 1Ko 15:3-4, 25-26 §† 2:1 1:16, 20; Efe 1:1 §† 2:2 2Ko 11:13; 1Za 4:1 §†† 2:5 2:16, 22; 3:3, 19 §††† Lay menekin ta wəzləv §††† 2:7 22:2, 14, 19; Gen 2:8-9; 3:22; Ezé 28:13; 31:8; Mat 13:9, 43; Luk 23:43; 2Ko 12:4 18 2:8 1:8, 18

ma tireh, ndiri ma nja ka ci talan tan ka *Yahudiyagi ta nja ka ngarigi ka hini. Azama sinigi diri Yahudiyagi dəkun, ngam a nja ka səbi katəf *Gudul. †

¹⁰ «Hi njá ka pərət a beni, hin ta va ka su kun. Hi zlimi, Gudul a va ka fi ndiri maparam ta daba hini a je fərsəna ka geh nəv hini. Hi va ka sa beni kúlá ka wan gub təba təba. Yo ta ced hini acin, ko a va ka pəm hini ka məc za, hi njá ka bu ka dawən kun. Hin ti bərəs kad wa toku wər, ta va ka vəl hini mazlən bərəs hini, sin ada micin manja way. ††

¹¹ «Ndiri ma mari zlimi ka zlimi lay, mata mari talan tan ninek ninek a labar, Mid Dabawəzləv ta nja ka cedeten a ndiri Ekilesiya pana pana! Ndiri ma va ka garigi kad toy toy, a va ka məc məc ma səray tik baba kun.» ‡

Derewel a ndiri Pergamigi

¹² Yesu a ngaren a Zan a nimin: «A lalaben derewel a *mazlən Dabawəzləv ma nja ka pu ndiri Ekilesiya ta liblay Pergame. Ma ngareten, labar hoh ta va ka lalabeten toku a yaha á zləra hidi nja waz maday ma zəm pala səsaray tik. ††¹³ A ngar: Kati sən liblay hini. Ngam liblay, hin ta nja a nin toku, liblay, *Gudul ta nja ka həl bay a nin. Ko mata nja wa sin, hine səba katəf da ninek ninek, aza hi ker ca talan ka kata kad kun. Ko a pic mata pəmi Antipas za ane ka liblay Gudul, hin ta nja a nin toku, hi bu ka dawən kun. Antipas toku ti nja ka kula sedewa da, ma nja ka ced ma ma duze.

¹⁴ «Ama kən maparamigi ta nja ka bas nəv a hini wər daha. Ndiri maparam ta daba hini a nja ka diyi kən, wa nja *Balama mata jəkwanen a Balak. Ti ngaren a Balak ka kəb *ndiri Isirayilagi ka diyi kən ma ngav ngav. Ti ngareten ka zəmi viren zuko, aza ka wanigi a wərti ndirigi hirre. ††¹⁵ Ndiri maparam dère ta daba hini a nja ka səbi kən, wa nja ndiri *Nikwalayi mata jəkwaneten a ndirigi. ¹⁶ Ta ngar hini acin, hi mbəzl ma hini njod kad. Akun ta va ka vay njod ka diya ləm tete ndiri toku a waz maday ta pakam da.

¹⁷ «Ndiri ma mari zlimi ka zlimi lay, mata mari talan tan ninek ninek a labar, Mid Dabawəzləv ta nja ka cedeten a ndiri Ekilesiya pana pana! Ndiri ma va ka garigi kad toy toy, ta va ka vəleten kən ham ma boh boh ta wəzləv zlim tik *manu. Aza ta va ka vəleten cəma ma bərən. A tala cəma toku, yəwən zlimi ma lalab lalab a nin. Aza hidi ma sən zlim tik da dəkun. Sey hidi nja cəma toku á va ka sən zlim ma lalab lalab ta nin.» †††

Derewel a ndiri Tiyatirigi

¹⁸ Aza Yesu a ngaren a Zan: «A lalaben derewel a *mazlən Dabawəzləv ma nja ka pu ndiri Ekilesiya ta

† 2:9 2Ko 6:10; Zak 2:5; Gudul: 3:9; 2Ko 11:14-15 †† 2:10 Mat 10:28; 1Ko 9:24-25 ‡ 2:11 20:6, 14; 21:8 †† 2:12 1:16 †† 2:14 2:20; Nom 24:25; 25:1-3; 31:16; 2Pi 2:15 ††† 2:17 Dir 78:23-25; Zac 3:9; Zan 6:48-51; yəwən zlimi: 3:12; Esa 62:2; 65:15

liblay Tiyatir. Ma ngareten, labar hoh ta va ka lalabeten toku a yaha á zləra Kərti Dabawəzləv, mangar həra tik a zlaw wa nja gana kuhu za, aza ngaz tik a zlaw wa nja melenge. ††¹⁹ A ngar: Kati sən kən kərap, hin ta nja ka diyu. Kati sənəu, hine may kəsəm hini kəsəm kəsəm, aza hine cay talan hini səb ka kata kepic kepic. Kati sənəu dère, hi nja ka həl kəzəd a nəv ma takan, aza hine bərəs a lib tik. Aza kəzəd, hin ta diyu səbacah, day ka ta məndan cekw.

²⁰ «Ama kən, ta bas nəv a hini wər daha. Wərti a daba hini, zlim tik Zezebel, a nja ka kəb hini. A nja ka ngar: «Kata *makatəf Dabawəzləv ta,» aza na hini, hi nja ka yək ma tik. A nja ka jəkwaneten kəzəd ma ngav ngav a ndiri ma həli kəzəd da. A nja ka kəb ta ka diyi kən weli aza ka zəmi viren zuko. ††²¹ Kati puwu, pu pu macah ka bu nja tik za, ama a wilin be be a diyay ma ngav ngav tik səb. ²² A tala ngatoku ta va ka pəm talan tik ka hayək acin ka sa beni. Aza ndiri kərap ma wanigi tete sin, mangar a mbəzli ma kad kun wər, ta va ka diyaten beni kahay kahay dère. ²³ Aza wəri tik, ta va ka pəm ta za dère. Ta va ka diyu wa toku, ndiri Ekilesiya ka lay ka lay ka sən ta a nin, kati sən bən hidi memilin təd ka nəv tik tada za. Ta ced hini, hidi ma diya ma ngav ngav ege hidi ma diya menekin, a va ka jani mazlən tan a zləra da, ko nayı wa nja kəzəd tik mata diyu. ††

²⁴ «Yo gara na hini, ndiri Ekilesiya ma fəna tik ta liblay Tiyatir, hi yək ma wərti toku səka dəkun, aza kəzəd, ndirigi ta nja ka wəla ta kəzəd *Gudul ma boh boh toku, hi jəkwanu səka dəkun. Na hini acin, ta va ka vəl hini kən ma va ka dangar hini, ka pələk talan hini baba kun. ²⁵ Sey hine va gibik a katəf da manja bu dawən, kúlá ka pic ta va ka cəbaha za. †††

²⁶ «Ndiri ma va ka garigi kad toy toy, baw ma va ka bərəsigi ka diya kəzəd da kúlá ka way way tik, ta va ka təd ta ka mar ndiri pana pana ta talalay kərap. ††²⁷⁻²⁸ Mised maday, Vay Dabawəzləv mata fi ka, sin ada ta va ka fiyeten a ndiri toku ka mari lay a sin. A va ka mari lay a həra piren. A va ka mgbərəwi ndirigi, wa nja səla ta nja ka kap a zləra hidi. Ta va ka vəleten tapələk-way a zləra, ndirigi ka sən ta a nin, sembe tan daha ka mar ndirigi. †††

²⁹ «Ndiri ma mari zlimi ka zlimi lay, mata mari talan tan ninek ninek a labar, *Mid Dabawəzləv ta nja ka cedeten a ndiri Ekilesiya pana pana!»

Derewel a ndiri Sardisigi

3 Yesu a ngaren a Zan a nimin: «A lalaben derewel a *mazlən Dabawəzləv ma nja ka pu ndiri Ekilesiya ta liblay Sardis. Ma ngareten, labar hoh ta va ka lalabeten toku a yaha á zləra hidi nja *Mid Dabawəzləv cesired za, baw nja gənzla cesired. A ngar: Kati sən

††† 2:18 1:14-15 § 2:20 Nom 25:1-8; 1Ro 16:31; 2Ro 9:22, 30; Kmy 15:20 †† 2:23 22:12; Jer 11:20 ††† 2:25 3:11 § 2:26 12:5; 19:15; Dir 2:8-9 ††† 2:27-28 22:16

kæn hin ta nja ka diyu kërarp. Kati sènu, ndirigi a ngarigi ka hini, hini a vere a gibe Dabawəzləw ta. Ama duze kun, hin wa nja ndiri ma məc məc. ¹² Hi fuduh za, hine bərəs kađ ka nja a vere, hini ka nja manja məc mami-tor. Ngam kati sènu, kəzəđ hin ta nja ka diyu, kəzəđ tik gəc a hərə Dabawəzləw da. ³ Hi dasl talan ka kæn, hin mata jəkwanu kamatakan, aza wa nja hin mata yəku. Tá nja cah hi mbəzl ma hini kađ, aza kæn, hin mata jəkwanu cah, hine kawu zləra səsəray. Hi fuduh za đakun wər, ta va ka vay ka jan hini mevilizim wa nja mahəl. A pic ta va ka vay, hi va ka sən pic tik kun. ^{††}

⁴ «Gara ndiri maparam dāha a daba hini ta liblay Sardis cah, a diyi *ma ngav ngav səka đakun. Na tan wər, ti tədigi gəga ka fi lukut ma barən, mini ka tələn tete sinigi á lap. ¹⁵ Ndiri ma va ka garigi kađ toy toy á va ka jani lukut ma barən toku. Aza a lib deftere zlim ndiri ma jani yəwən micin, zlim tan ma lalab lalab a nin dere. Aza ta va ka pas zlim tan kađ kun. Ta va ka ceden a Vay Dabawəzləw kpay kpay kađ tete *mazlən tegi, ndiri ngatitoku, ndiri da. ^{††}

⁶ «Ndiri ma mari zlimi ka zlimi lay, mata mari talan tan ninek ninek a labar, Mid Dabawəzləw ta nja ka cedeten a ndiri Ekilesiya pana pana!»

Derewel a ndiri Filadelfigi

⁷ Aza Yesu a ngaren a Zan animin: «A lalaben derewel a *mazlən Dabawəzləw ma nja ka pu ndiri Ekilesiya ta liblay Filadelfi. Ma ngareten, labar hoh ta va ka lalabeten toku a yaha á zləra hidi Dabawəzləw za. Sin a mban ma đakun. Lekile mejjik bay *David ta kamatakan a zləra tik. Ti zlər mejjik kađ ba wər, hidi ma va ka mbay pek tik kađ da đakun. Aza ti pek mejjik kađ ba, hidi ma va ka mbay zlər tik kađ da đakun dere. ^{†††} A ngar: Kati sən kæn hin ta nja ka diyu kërarp. Kati sènu hini madadangar, azama hin ti zlimi ma da. Hin ti cedeten a ndirigi kpay kpay kađ, hine səba katəf da. Tá nja cah, kati zlər hini mejjik kađ ba. Hidi ma va təd gəga ka pek tik kađ a nimin da đakun.

⁹ «Hi zlimi, ta va ka ced hini kæn, ta va ka diyaten a ndiri ma səbi katəf *Gudul. Ndiri toku a nja ka ci talan tan ka *Yahudiyagi, azama diri Yahudiyagi đakun, a mbani ma. Ta va ka ngazla ta a sembe ka njigi gbərəw a gibe hini. A va ka sən tegi acin, ta may hini. ^{†††10} Gara na hini, hin ti zlimi ma da, hin ti bərəs. A tala ngatoku ta va ka pu hini ninek ninek, beni ma va ka ya a tala ndiri ta talalay kërarp ka geh nəv tan, ka nja manja ya a tala hini. ^{†††11} Gara kata wər, kata mbeh ka cəbaha. Hi va gibik a katəf da manja bu dawən, akun ndiri maparam a va ka yigi ka yəki mazlən hini za. ^{†††12} Ndiri ma

va ka garigi kađ toy toy, ta va ka ted ta ka njigi wa nja dədəka pay ma kaw je Dabawəzləw da, sinigi ka njay tan a nin ko a pu. Zlim Dabawəzləw da baw zlim liblay tik, ta va ka lalabu a kəsəm tan. Liblay toku, yəwən liblay Zeruzalem, Dabawəzləw ta va ka zlənaha á wəzləw kađ. Yəwən zlim da, ta maru, ta va ka lalabu a kəsəm tan dere. ^{††}

¹³ «Ndiri ma mari zlimi ka zlimi lay, mata mari talan tan ninek ninek a labar, *Mid Dabawəzləw ta nja ka cedeten a ndiri Ekilesiya pana pana!»

Derewel a ndiri Lawodisigi

¹⁴ Aza Yesu a ngaren a Zan animin: «A lalaben derewel a *mazlən Dabawəzləw ma nja ka pu ndiri Ekilesiya ta liblay Lawodise. Ma ngareten, labar hoh ta va ka lalabeten toku a yaha á zləra hidi zlim tik *Amen za. Sin kula sedewa ma nja ka ced ma ma duze. Kæn, Dabawəzləw mata tətəru kërarp a yaha á zləra hidi toku za. ^{†††15} A ngar: Kati sən kæn, hin ta nja ka diyu kërarp. Hin wa nja yəm ma lelenw kun, aza wa nja yəm ma kwet kun dere, ^{††} ngam hi nja ka səba katəf da a nəv sərəy sərəy. Səwan hi nja ka kæn ma takan, ma kwidın kwidın, akun ma kuya kuya. ¹⁶ Ta ced hini, hine diyay kæn hini a nəv sərəy sərəy wər, ta va ka kwit hini a libi đakun, ta va ka vəna hini kađ.

¹⁷ «Na hini, hi nja ka ngar: "Min bəbay, aza kæn ma sen kini da đakun, kəzəđ kërarp a va á katəf tik ta." Aza ma hine tələn a saha talan, aza hin wa nja tiweh. Hin nja motokon, hine tələn kəsəm animin, aza hin wələf dere. Kæn ngatitoku hi sənay kun. ^{†††18} Yo ta ced hini, səwan hi ya a zləra da ka səkəm kula melenge, kata mata vicu, hini ka nja ka bəbay. Hi ya səkəm lukut ma barən a zləra da dere, hini ka nja manja tələn kəsəm animin, aza ka zladā weli a talan hini kađ. Hi ya səkəm mazlərəc wələf dere, hini ka læma lay. ^{†††19} Gara ndiri, kata mata may ta wər, ta nja ka ndul ta, aza ta nja ka diyaten beni ka ngəz ta. Hi *mbəzl ma hini a gibe da kađ acin, aza hine səba katəf da a nəv ma takan. ^{†††20} Ta ced hini, kata ma gar gar ka gara medikiđ hini, aza ta fəd hini idida. Hidi ti zlimi mongurom da, aza ti zla wəla wər, ta va ka jem ane ida, mini ka zəm wili a sin. ^{†††}

²¹ «Ndiri ma va ka garigi kađ toy toy, ta va ka ted ta ka bay a jakwar da, mini ka həl bay tete sinigi. Hi læma, kata dere, kati gar kađ toy toy, aza kata a jakwar Vay Dabawəzləw, mine həl bay a sin. ^{†††}

† 3:1 1:4, 16 †† 3:3 16:15; Mat 24:43; 1Te 5:1-2 ‡ 3:4 6:11 †† 3:5 Mat 10:32; deftere: 13:8; 17:8; 20:15; 21:27; Exo 32:32; Dir 69:29; Esa 4:3; Luk 10:20 †† 3:7 Esa 22:22; Mat 16:19 ††† 3:9 2:9; Esa 49:23; 60:14 ††† 3:10 1:9; Luk 21:19; 1Ko 10:13; 2Pi 2:9 § 3:11 2:10, 25; 22:7, 12, 20; Zac 2:14

§† 3:12 2:17; 14:1; 21:2; 22:4; Ezé 48:35 §†† 3:14 1:5; 19:11; Zan 1:3; 2Ko 1:20 §† ngam hi nja ka səba katəf da a nəv sərəy sərəy: Ləwa ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek. §†† 3:17 Osé 12:9; 1Ko 4:8 §† 3:18 6:11; 16:15 §† 3:19 Pro 3:11-12; Hib 12:5-6 §†† 3:20 Mat 8:11; Zan 14:23 §†† 3:21 1:6; Mat 22:44; Hib 8:1

²² «Ndiri ma mari zlimi ka zlimi lay, mata mari talan tan ninek ninek a labar, *Mid Dabawəzləv ta nja ka cedeten a ndiri Ekilesiya pana pana!»

Ndiri ta wəzləv a jəkwara Dabawəzləv

4 Ka dawən tik həl a nja kən tik, kata kaf həra a wəzləv wəzləv, aza kata ləma mejjik ti zləv a nin. Kata zlimi mongurom hidi ma nja ka gi wa nja falam, kata mata zlimi ma ci tik. A ngar ka: «A tapaha a wəzləv a wacah, aza ta va ka dəfoh kən ma va ka tədaha á pat.»

² Njod acin *Mid Dabawəzləv ti yaha a kəsəm də. Ane wəzləv kata ləma lay nja bay, hidi ma nja nja a nin.

¹³ Hidi toku, ngəm tik dəwerakun. Mazəra tik a zlaw titiw titiw, wa nja *zasəpa ege *saduwən. Lay, hidi toku ta nja a nin mgbaw a səwavan kad. Səwavan toku a zlaw titiw titiw dərə, wa nja *emerada.

¹⁴ Lay nja ma-paramigi a nin dərə, mgbaw lay nja bay maday toku kad. Lay nja pana pana guḅ guḅ səray atama fod, aza gəbataligi guḅ guḅ səray atama fod dərə ma nja njagi a tala tik, a lukut ma barən a kəsəm, aza a mitolol bay a melenge mangar səkəm tik toy toy a talan dərə.

¹⁵ Ka lay nja bay ta daba daba, van a zəm a nin, aza a ləv, aza a zlimi ca wəla van. Á gibe bay toku za, pitirla ma mbəl mbəl cesired a zlawigi. Pitirla ma mbəl mbəl cesired toku, sin ada Mid Dabawəzləv gi.

¹⁶ Kən ma-param a gibe tik, saf pət pət wa nja dərugal, aza kən tik kən maday wa nja mitil. Mbeh a jakwar lay nja bay toku, kən ta verəgi fod, mgbaw sin kad. Kən titoku a mari həra pe, á gibik, á zal.

¹⁷ Kən ma takan kibe kibe bay donu. Kən ma səray tik kibe kibe kərti vilen. Kən ma makad tik mazəra tik kibe kibe hidi memilin. Aza kən ma fod tik acin kibe kibe zələk mangar a mbir.

⁸ Kəni toku fod tan ko nayi a mar kopok koh koh. Kopok tá lakwat za ege táda za, həra tutu. A nja ka cay dirfi tan kepic kepic ka fol Dabawəzləv, pic pic, vuḅu vuḅu, a nəpigi dakun. A nja ka ngarigi:

«Hoh Vay kini Dabawəzləv nja nəv ma barən, miseh maday ku day ka ləwa ta pakam.

Hoh a mar sembe day ka kən kərap.

Hoh ma nja daka kamatakan,

kúlá a picah hoh ma takanna səb,

aza ha va ka cəbaha.» ^{††}

⁹ Kən ma fod titoku a ci dirfi ka fol Dabawəzləv ma nja nja ta ka lay nja bay toku. A gəli zlim tik, aza a ngareten: «Soko, hoh ma mar micin ko a pu.»

¹⁰ Mandala ta nja ka ci dirfi wa toku, gəbataligi ma guḅ guḅ səray atama fod a nja ka dəbigi gbəwəw a gibe hidi ma nja nja ta ka lay toku. A nja ka vohi sin ma mar micin

[†] 4:2 5:7; Dir 11:4; 103:19 ^{††} 4:3 Ezé 1:26-28 † 4:4 gəbataligi: 5:5, 8, 10; 7:11, 13; 11:16; 14:3; 19:4; Esa 24:23; lukut ma barən: 6:11

^{††} 4:5 8:5; 11:19; 16:18; 17:9; Exo 9:24; 19:16; Ezé 1:13-14 ^{††} 4:6 15:2; Ezé 1:22; kən ta verəgi: 5:6, 8, 11; 6:1; 7:11; 14:3; 15:7; 19:4; Ezé 1:5-12; 10:14 ^{†††} 4:8 1:17; 11:17; Esa 6:2-3; Ezé 1:18; 10:12

ko a pu. A nja ka pədi mitolol melenge tan ta talan tan kad ka dər a gibe tik. ¹¹ A nja ka ngarigi:

«Hoh Vay kini Dabawəzləv,

hoh áda ma tətər kən kərap.

Aza kəni toku kərap ta njigi a wilin cah,

hoh áda ma may ka nja wa sin.

A tala ngatoku hoh ma mar miseh maday,

hati təd gəga ndirigi ka folohigi, ka gəli zlim ku,

aza ka gəci talan tan kad a gibe ku.» ^{†††}

Labar a tala hidi ma təd gəga ka zləv deftere

5 Kata ləma deftere ma pad pad a zləra hidi ma nja nja ta ka lay nja bay toku, ma kaw kaw á zləra zəm tik za. Deftere toku ma laləb laləb á dawən za, á lib za.

Ti slərabi ma tik kad ba, slərab slərab a gedeben cəb cesired. ⁵² Kata ləma *mazlən Dabawəzləv ma mar miseh maday dərə, a ləwa day day, a ngar: «Nayi ma təd gəga ka nga gedeben ma slərab slərab ta ma deftere cah kad yi, aza ka zləv tik dərə?»

³ Min kərap min ti sənu, hidi ma təd gəga ka zləv tik də dakun. Ko hidi ta tala hayək, ko hidi ta wəzləv, aza ko hidi ma ya-ha á civi za a təd gəga ka zləv deftere toku za ka saf a lib lib tik kun.

⁴ Kata mata ləma za, hidi ma təd gəga ka zləv tik a jan kun, kata par han acin.

⁵ Njod hidi takan ta daba gəbataligi takana a ngar ka: «A bes kad, a nja ka han kun! Hidi ma təd gəga ka zləv tik wər dəha. Hidi toku zlim tik bay donu, sin səban *ndiri Yahudiyagi, aza dehen bay *David. Sin wər ti təd gəga ka nga gedeben cesired ta ma deftere toku ka zləv tik za. Ngam ti bəreten ngaz a calambəlay tegi ka wəla ba.» ^{5†}

⁶ Njod kata ləma hidi ma gar gar a daba daba lay nja bay toku, wa nja *Kərti tumuk. Kən ta verəgi ma fod tete gəbataligi ma guḅ guḅ səray atama fod mgbaw sin ida. Kata ləma Kərti tumuk toku hakana ti zli wəla tik zaba kamatakan. A mar falam cesired baw həra cesired. Həra ma cesired titoku ada *Mid Dabawəzləv ma cesiredigi, Dabawəzləv mata zlənay gbam talalay.

^{5††7} Kərti tumuk toku acin slid va a zləra hidi ma nja nja ta ka lay nja bay toku, va yək deftere ta zləra zəm tik toku. ^{5††8} Mata yək deftere toku a zləra tik za, kən ta verəgi ma fod tete gəbataligi ma guḅ guḅ səray atama fod gbəwəw dəbigi kad a gibe tik acin. Ndiri toku kərap a tundon a zləra. Tasaw melenge mangar səkəm tik toy toy a zləra tan dərə. Tasaw titoku pe pe a zemi pay ma nja ka nji wa nja urdi. Zemi pay ma nja ka nji toku, ti lapi voh Dabawəzləv, ndiri tik ta nja ka voh a nin.

^{†††} 4:11 Gen 1:1, 31; Kzl 5:9, 12; 11:15, 17; 12:10; 15:3-4; 19:6

⁵ 5:1 10:2; Esa 29:11; Ezé 2:9-10; Dan 12:4, 9 ^{5†} 5:5 4:4; Gen 49:9; Mat 1:1; Rom 1:3-4; Hib 7:14 ^{5††} 5:6 4:6-7; Kərti tumuk: 5:9, 12; 6:7-17; 12:11; 13:8; Esa 53:7; Jer 11:19; Zan 1:29; 1Pi 1:19; Mid Dabawəzləv ma cesired: 4:5; Zac 3:9 ^{5†} 5:7 4:2, 9; 5:1, 13; 6:16; 7:10, 15; 19:4; 20:11; 21:5; 1Ro 22:19; Esa 6:1; Ezé 1:26-28; 10:1

^{5††7} Kərti tumuk toku acin slid va a zləra hidi ma nja nja ta ka lay nja bay toku, va yək deftere ta zləra zəm tik toku. ^{5††8} Mata yək deftere toku a zləra tik za, kən ta verəgi ma fod tete gəbataligi ma guḅ guḅ səray atama fod gbəwəw dəbigi kad a gibe tik acin. Ndiri toku kərap a tundon a zləra. Tasaw melenge mangar səkəm tik toy toy a zləra tan dərə. Tasaw titoku pe pe a zemi pay ma nja ka nji wa nja urdi. Zemi pay ma nja ka nji toku, ti lapi voh Dabawəzləv, ndiri tik ta nja ka voh a nin.

^{†††} 4:11 Gen 1:1, 31; Kzl 5:9, 12; 11:15, 17; 12:10; 15:3-4; 19:6

⁵ 5:1 10:2; Esa 29:11; Ezé 2:9-10; Dan 12:4, 9 ^{5†} 5:5 4:4; Gen 49:9; Mat 1:1; Rom 1:3-4; Hib 7:14 ^{5††} 5:6 4:6-7; Kərti tumuk: 5:9, 12; 6:7-17; 12:11; 13:8; Esa 53:7; Jer 11:19; Zan 1:29; 1Pi 1:19; Mid Dabawəzləv ma cesired: 4:5; Zac 3:9 ^{5†} 5:7 4:2, 9; 5:1, 13; 6:16; 7:10, 15; 19:4; 20:11; 21:5; 1Ro 22:19; Esa 6:1; Ezé 1:26-28; 10:1

^{5††7} Kərti tumuk toku acin slid va a zləra hidi ma nja nja ta ka lay nja bay toku, va yək deftere ta zləra zəm tik toku. ^{5††8} Mata yək deftere toku a zləra tik za, kən ta verəgi ma fod tete gəbataligi ma guḅ guḅ səray atama fod gbəwəw dəbigi kad a gibe tik acin. Ndiri toku kərap a tundon a zləra. Tasaw melenge mangar səkəm tik toy toy a zləra tan dərə. Tasaw titoku pe pe a zemi pay ma nja ka nji wa nja urdi. Zemi pay ma nja ka nji toku, ti lapi voh Dabawəzləv, ndiri tik ta nja ka voh a nin.

^{†††} 4:11 Gen 1:1, 31; Kzl 5:9, 12; 11:15, 17; 12:10; 15:3-4; 19:6

⁵ 5:1 10:2; Esa 29:11; Ezé 2:9-10; Dan 12:4, 9 ^{5†} 5:5 4:4; Gen 49:9; Mat 1:1; Rom 1:3-4; Hib 7:14 ^{5††} 5:6 4:6-7; Kərti tumuk: 5:9, 12; 6:7-17; 12:11; 13:8; Esa 53:7; Jer 11:19; Zan 1:29; 1Pi 1:19; Mid Dabawəzləv ma cesired: 4:5; Zac 3:9 ^{5†} 5:7 4:2, 9; 5:1, 13; 6:16; 7:10, 15; 19:4; 20:11; 21:5; 1Ro 22:19; Esa 6:1; Ezé 1:26-28; 10:1

⁹ Ndiri ma dəbiği a metikisem titoku acin a ci yəwən dirfi ka fol Kərti tumuk toku. A ngarigi:
 «Na ku, hati təd gəga ka yək deftere toku,
 aza ka nga gedeben ta ma tik kad.
 Ma təd gəga toku, ngam ti pəməhigi za,
 aza bebiz ku ma kwar a tala pay ma zlambda zlbay
 ti bat ndirigi zaba.
 Ndiri hoh mata bat ta toku,
 ndiri ta ka səban pana pana kərap,
 ma nja ka ləwi ma pana pana kərap,
 aza ma yahigi á liblay pana pana za.
 Hati bat talan tan za,
 aza hati vəl ta a lib zləra Dabawəzləv. ††
¹⁰ Hati baw ta, hati ted ta ka maday,
 ka diya kəzəd Dabawəzləv tokon
 wa nja *mangarama mata diya ta a je tik.
 Aza hati ted ta ka maday
 ka mar ndiri ta talalay cah.» †
¹¹ Njod kati ləma *mazlən Dabawəzləv gi pe kahay
 kahay, a nəf ka way kun. Ma gar garigi mgbaw dawən
 hidi ma nja nja ta ka lay nja bay, aza kən ta veregi ma
 fod tete gəbataligi a daba daba tan. Kata zlimi a ci
 dirfi. ††¹² A ca ta day day, a ngarigi:
 «Hidi ma kibe kibe Kərti tumuk,
 ndirigi mata pəm ta za toku,
 ti təd gəga ka mar kən kərap.
 Kən ma senen da dəkun.
 Bən tik day ka na ndirigi kərap.
 A mar sembe kahay kahay,
 aza a mar miseh maday.
 Sin acin wər, sin ti təd gəga, ndirigi ka fol ta,
 ka səban ta, aza ka gəli zlim tik!» ††
¹³ Kati zlimi kən kərap, Dabawəzləv mata tətəru, kən ta
 wəzləv, ta tala hayək, ta lib yəm, baw ta civigi a ci dirfi
 ka fol ta. A ngarigi:
 «Hidi ta fol tokon hidi ma nja nja ta ka lay nja bay,
 baw hidi ma kibe kibe Kərti tumuk,
 hidi ta gəl zlim tan.
 Sinigi a mari miseh maday baw sembe.
 Hidi ta fol tokon ko a pu!» †††
¹⁴ Kən ta veregi ma fod a ngarigi: «*Amen.» Aza gə-
 bataligi ma gub gub səray atama fod gbəwəwigi kad a
 metikisem ka voh ta.

Labar a tala Kərti tumuk ma nga gedeben ta ma deftere

6 Kedirek kata ləma *Kərti tumuk toku ti nga gedeben takan ma slərab slərab ta ma deftere toku zaba. Kata zlimi, kən takan a daba kən fod ta vere titoku a ləwa wa nja van a ləv. A ngar: «A yaha!» ² Kata kaf həra za, kata ləma pilis ma barən. Hidi ta dawən tik

† 5:8 8:3-4; Dir 141:2; tndon: 15:2 †† 5:9 4:11; 5:6; 7:9; 14:3; Dir 96:1 † 5:10 1:6 †† 5:11 mazlən Dabawəzləv: Job 1:6; Dan 7:10; Hib 12:22 †† 5:12 4:11 ††† 5:13 Dir 150:6; Fil 2:10

a bak a zləra. Ti fiyeten miseh maday ka va ka ləm. Ti slid ka va ka ləm, aza ka bəreten ngaz a calambəlay te-
 gi ka wəla, wa nja ta nja ka bəreten kepic kepic. ††

³ Kedirek Kərti tumuk toku ti nga gedeben ma slərab slərab ta ma deftere ma səray tik zaba. Kata zlimi kən ta vere ma səray tik a ngar: «A yaha!» ⁴ Njod pilis mepirin ti yaha. Hidi ta dawən tik, ti vəleten waz ma-
 day a zləra, aza ti vəleten sembe ka təz ləm a tala hayək, ndirigi ka jan ka mgbərawi kəsəm tan kəsəm kəsəm.

⁵ Kedirek Kərti tumuk toku ti nga gedeben ta ma deftere ma makad tik zaba. Kata zlimi ma makad kən ta vere a ngar: «A yaha!» Kata saf, kata ləma pilis memilin. Hidi ta dawən tik a tasaw sla kən ma kedirek a zləra. ⁶ Kata zlimi mongurom hidi a daba kən ta vere ma fod titoku, a ngar: «Səkəm kən a va ka mbir acin. ⁵ Hidi ma həl kəzəd pic pic, a va ka jan sey wandən ta-
 saw ma kedirek takan, akun ndirimi tasaw ma kedirek makad. Gara səkəm dawa ege səkəm movu, kana ha mbir səkəm tik za!»

⁷ Kedirek Kərti tumuk toku ti nga gedeben ta ma deftere ma fod tik zaba. Kata zlimi kən ma fod tik ta daba kən ta vere ma fod titoku, a ngar: «A yaha!» ⁸ Ka-
 ta kaf həra za, kata ləma pilis ma kpuloh kpuloh. Hidi ta dawən tik, zlim tik Mamən Məc. Aza hidi maparam, zlim tik Lay Nja Memici a səbaha. Mamən Məc ege gawla toku ti jani sembe ka pəm ndiri ta pala talalay ma takan ta daba ma fod tik za. Ndiri maparam a va ka pəm tegi ka ləm za, ndiri maparam metis a va ka pəm ta za, ndiri maparam dal a va ka məc ta za, aza ndiri maparam kən donu a va ka ham ta. ††

⁹ Kedirek Kərti tumuk toku ti nga gedeben ta ma deftere ma jebin tik zaba. Kata ləma ziziwit ndiri ma məc məc a zəd lay, ndiri ta nja ka fateten kən a Dabawəzləv a nin. Ti pəm tegi za a tala mata cedeten labar Dabawəzləv a ndirigi, aza mata njigi ka sedewa manja buweten dawən a Dabawəzləv. †††¹⁰ Ndiri toku a pari wəla acin, a ngarigi: «Hoh Vay kini Dabawəzləv ma barən ma nja ka ced ma a katəf tik, ndiri ta talalay ma pəm kinigi za cah, ha va ka baseten kita acin a pu? Aza ha va ka vəleten mazlən tan a pu?» †††¹¹ Ndiri baw lukut madəday ma barən, fi fiyeten gbam sinigi, a ngareten: «Hi nəp kedirek a zakay. Sey ndirigi ka pəmi colo hini za ma diyi kəzəd Dabawəzləv a zakay, wa nja mata pəmi hini, ka mgbi fini ndiri tik.» †††

¹² Kedirek kata ləma Kərti tumuk toku ti nga gedeben ta ma deftere ma koh tik zaba. Njod mamən hayək tar ka kəz gingib gingib. Pic saf dek dek wa nja lukut memilin, təra piren wa nja bebiz. †††¹³ Kata ləma dere

††† 6:2 19:11, 14; Zac 1:8; 6:1-7§ Səkəm kən a va ka mbir acin: Ləwa ngacah, ti ləlab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek. †† 6:8 Jer 14:12; Ezé 14:21; Osé 13:14 ††† 6:9 1:2, 9; 12:11, 17; 19:10; 20:4; 1Za 1:1-2 §† 6:10 18:24; Dir 13:2-3; Deu 32:43; Luk 18:7 ††† 6:11 lukut ma barən: 3:5, 18; 4:4; 7:9, 13; 19:8, 14; Esa 61:10 †† 6:12 8:5, 12; 11:13, 19; 16:18; Joë 2:10; Mat 24:29

gënzla a yabahigi á wëzlëv kad bërtat ka ya ka hayëk, wa nja modolohov sikid, mid maday ta nja ka këzu ka yab kad. ¹⁴ Wëzlëv a paday tik kad, wa nja hidi ta nja ka pad yipah. Liblayigi ma mgbaw ta yëm ida da baba kun. Cadagi këräp daha ka lay nja tan baba kun. ¹⁵ Ndiri këräp ta talalay ti va bohay tan kad ba a bädëm, aza a cadak a walan gugun. Bayigi, ndiri madëdayigi, madëday sojigi, bëbayigi, ndiri nja sem-begi këräp, aza tete balamigi baw ndiri ma mari talan tan, ti si tan, ti va bohay tan kad ba këräp. ¹⁶ A haneten a cadak toku baw a dagun, a ngareten: «A pas a tala kini, hidi ma nja nja ta ka lay nja bay toku ka nja manja lëma kini acin, aza Kërti tumuk toku ka nja manja bas kini kita dëre. ¹⁷ Növ tan ma bas ta mëndan cekw ka mini, pic tik ti sla acin ka bas kini kita. Nayi ma va ka mbay bërës tik yi?» [†]

Ndiri Isirayila ma jani zlimi Dabawëzlëv a mazëra tan

7 Ka dawën tik, kata lëma *mazlën Dabawëzlëv gi fod ma gar gar ka madaba lay ka madaba lay, gbam talalay. Ti taki midigi ta talalay këräp kad ba ka nja manja ca. Mid tik ka nja manja këz yëm, pay, baw talalay. ² Kata lëma *mazlën Dabawëzlëv maparam a yaha á madaba lay za. Pay lalab zlim Dabawëzlëv ma nja ka vël micin ma kaw kaw a zlära tik. Ti wëla mazlën Dabawëzlëv ma fod titoku ma jani sembe ka ngav talalay baw ka ngav yëm. Ti wëla ta day day, ³ aza a ngareten: «Kana hi ngav tala hayëk, yëm, baw payigi. Sey mini ka lalab zlim Dabawëzlëv tokon a mazëra ndiri ma diyi këzëd tik a zakay.» ⁴ Kata zlimi, ndiri ma jani zlim Dabawëzlëv a mazëra tan toku, ndiri wujine wujine bälëk, a wom fod, atama fod (144,000). Ndiri toku këräp sese *ndiri Isirayilagi mangar sëban tan gub a tala sëräy. ^{††}

⁵ Sëban *Yahudiyagi, ndiri wujine gub a tala sëräy, sëban Ruben, ndiri wujine gub a tala sëräy, sëban Gad, ndiri wujine gub a tala sëräy, ⁶ sëban Aser, ndiri wujine gub a tala sëräy, sëban Neftali, ndiri wujine gub a tala sëräy, sëban Manase, ndiri wujine gub a tala sëräy, ⁷ sëban Simeyon, ndiri wujine gub a tala sëräy, sëban *Levi, ndiri wujine gub a tala sëräy, sëban Isakar, ndiri wujine gub a tala sëräy, ⁸ sëban Zabulon, ndiri wujine gub a tala sëräy, sëban *Zozef, ndiri wujine gub a tala sëräy, aza sëban *Benjamin, ndiri wujine gub a tala sëräy. A sëban ndiri titoku këräp, ti lalabeten zlim Dabawëzlëv a mazëra tan.

Ndiri ta ka sëban pana pana a gibe Dabawëzlëv

⁹ Ka dawën tik a nimin, kata lëma ndiri ma bas bas këcak këcak, a nëf ka way kun. Ndiri toku ta ka sëban pana pana këräp, ma nja ka lëwi ma ma pana pana këräp, aza ma yahigi a liblay pana pana këräp za dëre. Ma gar garigi a gibe lay nja Dabawëzlëv baw a gibe *Kërti tumuk. Sinigi a lukut ma barën a kësëm, aza a vedid a zlära. ¹⁰ A sleri wëla, a ngarigi: «Vay Dabawëzlëv ma nja nja ka lay nja bay, aza Kërti tumuk a jakwar tik. Sinigi sëräy tan ti bit tokon zaba!» ¹¹ *Mazlën Dabawëzlëv gi këräp ma gar garigi a nin dëre, mgbaw dawën lay nja Dabawëzlëv, aza gëbataligi baw kën ta vere ma fod egi a daba daba tan. Gbërëwigi kad acin a gibe lay nja bay toku, a tesi mazëra tan ka hayëk, a vohi Dabawëzlëv. ¹² A ngarigi:

«Hayin duze,

Hidi ta fol tokon Dabawëzlëv ma mar miseh maday. Bën tik day ka na ndiri këräp.

Ko a pu hidi ta cen zlära aza hidi ta gi tokon zlim tik.

Sin a mar sembe kahay kahay,

aza a mar kën këräp. *Amen.» ^{††}

¹³ A daba gëbataligi ma gub gub sëräy atama fod, ma takan a ngar ka acin: «Hati sën ndiri nja lukut ma barën titoku vu? Aza a yahigi á ki za ki?» ¹⁴ Kata ngar: «Awu ta sën ta dakun, Maday da. Hoh áda ma sën ta ba!» A ngar ka acin: «Ndiri toku, ndiri ma wërnigi a lib beni maday. Ti cakabi lukut tan a bëbiz Kërti tumuk, ada lukut tan mätá nja ka lukut ma barën toku. ¹⁵ A tala ngatoku mätá garigi a gibe lay nja Dabawëzlëv, mätá nja ka hëli këzëd a je tik a pic ege vudu. Hidi ma nja nja ta ka lay nja bay toku á va ka pu ta. ¹⁶ Maram ege metis a va ka ngaceten baba kun, aza ko pic, ko lay bërät, a va ka këda ta baba kun dëre. ¹⁷ Kërti tumuk ta ka lay nja bay toku á va ka nja ka ma mar ta, a va ka lah ta a wili yëm ma nja ka vël micin a ndirigi. Ti-wëd ta hëra tan këräp, Dabawëzlëv a va ka sakwatu kad.» ^{§§§}

Kërti tumuk ege gedëben ma cesired tik

8 *Kërti tumuk toku a nga gedëben ma slëräb slëräb ta ma deftere ma cesired tik za acin. Mata ngu za, ti täd reta madaba masa, kën ta wëzlëv këräp a këzigi dakun. ¹⁸

² Kedirek kati lëma *mazlën Dabawëzlëv gi takana ma cesired ma gar garigi a gibe Dabawëzlëv. Ti vëleten falamigi këräp ka zlära ka zlära. ¹⁹

† 6:14 16:20; 20:11; Esa 34:4; Hib 1:11-12 †† 6:15 Esa 2:10, 19, 21; 24:21 ‡ 6:16 5:7; Osé 10:8; Luk 23:30 †† 6:17 Joë 2:11; Nah 1:6; Sop 1:14-18; Mal 3:2 †† 7:1 9:14-15; Jer 49:36; Dan 7:2 ††† 7:3 9:4; 14:1, 3; 22:4; Ezé 9:4, 6 ††† 7:4 14:1, 3; 21:12-13

§ 7:9 5:9; 6:11; Lev 23:40 † 7:10 5:7 †† 7:11 4:4, 6 †† 7:12 4:11 ††† 7:13 6:11; 7:9 † Labar ngacah, ma ma ngab ngab, a may ka ngar ma ngav ngav tan ti zer kad ba. †† 7:14 1:5; 22:14; Dir 51:9; Dan 12:1; Mat 24:21 ††† 7:15 21:3 ††† 7:16 Esa 49:9-10 ††† 7:17 5:6; 21:6; Zan 10:10, 11; Ezé 34:11-16, 23-24; tiwed: 21:4; Dir 126:5-6; Esa 25:8 18 8:1 Zac 2:17; Hab 2:20 19 8:2 falam: Jos 6:4, 6; Mat 24:31

³ Kata ləma *mazlən Dabawəzləv maparam a yaha ka gar a jakwar lay, ta nja ka riyeten kən a Dabawəzləv. Tasaw melenge na ri zemi pay a zləra tik. Baw vəleten zemi pay pe ma nja ka nji madə urdi ka riyu, nji tik ka lap a dəkəb ndiri Dabawəzləv. Lay ri kən toku, a bisl te-gi a melenge aza ma dər dər á gibe lay nja bay za.

⁴ Mazlən Dabawəzləv ti tar ka ri zemi pay toku acin. Se-leh tik lap a dəkəb ndiri Dabawəzləv kərap a kaf ka va wəzləv. ^{†5} Kedirek mazlən Dabawəzləv baw tasaw ri kən tik toku, mbat mbat ndezli kuhu ta tala lay riyen kən pe a nin. Baw tasaw tik acin, ficik a talalay. Njod van tar ka ləv day day, van a zəm aza mamən hayək a kəz gingib gingib. ^{††}

Mazlən Dabawəzləv gi ma mari falam

⁶ *Mazlən Dabawəzləv gi ma cesired nja falam a zləra ti kəməsi kəsəm kad ba ka ca tik acin.

⁷ Mazlən Dabawəzləv ma takan ca falam tik. Njod ng-wirzilizl, kuhu baw bebiz ti gabigi kad, ti zerigi a tala hayək. Talalay ma takan ta daba ma makad ti ri. Ko payigi ta nin lap a kisibit ma njedekw kərap ti rigi. ^{‡ ‡}

⁸ *Mazlən Dabawəzləv ma səray tik ca falam tik. Njod kən maday wa nja cadak, kuhu ma kaw kaw ta nin, ti gwad ta a lib mitil maday. Aza yəm ma takan ta daba yəm ma makad ti mbad ka bebiz. ^{‡‡‡} Kən ma takan ta daba kən makad kərap ta lib mitil maday toku ti məci-gi. Aza kambawal ma takan ta daba kambawal makad ti lekw dere.

¹⁰ Mazlən Dabawəzləv ma makad tik ca falam tik. Njod gənzla maday ma nja ka zlaw wa nja kuhu cik cik cik ti ndəvaha á wəzləv kad a lib zungoh, ma takan ta daba ma makad, aza a ndəv a wili yəm dere. ^{††} Zlim gənzla toku «Gənzla ma tireh.» Pala yəm ma takan ta daba yəm ma makad ti mbad ka yəm ma tireh. Ndiri pe ma si yəm toku ti məcigi, ngam yəm tik tireh. ^{‡‡}

¹² Mazlən Dabawəzləv ma fod tik ca falam tik. Njod ko pic, ko təra, pala lay ma takan ta daba ma makad ti gbirzlib milen. Aza gənzla ma takan ta daba ma makad ti gbirzlib dere. A zlawigi ninek ninek baba kun. Pala lay vudu ma takan ta daba ma makad, təra baw gənzla a zlawigi a nin baba kun. A lib pic takan, ti wak zər makad, ma takan a ri baba kun. ^{‡‡‡}

¹³ Kedirek kati ləma zələk a mbir gədək a wəzləv. Ka-ta zlimi a han saha ndiri ta talalay day day. A ngar: «Haya ndiri da, haya ndiri da, saha maday a va ka yaha a tala ndiri ta talalay kərap. Ma fəna mazlən Dabawə-zləv gi ma makad ta va ka ci falam tan, saha maday a va ka yaha a talalay a nimin.»

9 *Mazlən Dabawəzləv ma jebin tik ca falam tik acin. Kati ləma gənzla ti ndəvaha á wəzləv kad a tala hayək. Ti vəleten lekile ka zlər wili ma kəpəm zolon

zolon. ^{§2} Gənzla toku mata jan lekile za, njod ti zlər za-ba acin. Seleh a sir day day a wili toku za, wa nja seleh dəz. Seleh toku ti gbirzlib pic kad ba, lay a ləma ninek ninek baba kun. ^{§†3} Jeri ti yigi á lib seleh toku za, gbam talalay kərap. Ti vəleten sembe a jeri titoku ka ngac ndirigi wa nja irdi. ^{§††4} A ngareten: «Hi njá ka ham kisibit kun, hi njá ka ham vedid payigi kun, aza ko kən mi nja vedid, hi njá ka dos ma hini a nin kun. Sey hine diyaten tireh a ndiri mangar zlim Dabawəzləv ma lalab lalab dāha a mazəra tan kun.» ^{§†5} Ti ngareten ka pəm ndirigi á pəm za dākun, ka diyaten beni á gindik kúlá ka təra jebin. Beni, ndiri toku ta va ka sa ta, ham tik a va ka nja wa nja irdi ta nja ka ngac hidi. ⁶ A lib təra jebin, beni, ndirigi ta va ka sa ta toku, a va ka may ta, səwan ka məcay tan za. Ama məc a va ka məc ta za dākun. A va ka si tik a jakwar tan za. ^{§††}

⁷ Jeri toku wa nja pilis, ndirigi ta nja ka kəməs ta ka va ka ləm. Kən a tala jeri toku kibe kibe mitolol bay ta melenge. Həra tan kibe kibe na hidi memilin. ^{§†8} Soson talan tan cim cim wa nja na wərtigi. Ndin tan wa nja ndin bay donu. ^{§†9} Kən magwada tan wa nja masa na pəla kəsəm. Kopok tan a nja ka gi wa nja falam ta nja ka ca ta ka va ka ləm ^{§††}. ^{§†10} A mari madaba wa nja na irdi. Aza a nja ka ngaci hidi dēre a madaba tan toku. Ti diyi təra jebin lay ngaci ndirigi a madaba tan toku, ngam sembe na diya tireh a nin. ¹¹ Bay tan dāha ma nja ka mar ta, sin áda ma mar wili ma kəpəm zolon zolon toku. Zlim bay toku a ma hibiru «Abadən», a ma girek dere «Apoliyon.» Zlim ngatoku a nja na ngar «Hi-di ma nja ka lekw micin hidi, aza ko kən mi.»

¹² Tá nja cah saha ma takan ti tədaha zaba, fəna saha sərayigi ka tədahigi a nimin.

¹³ Mazlən Dabawəzləv ma koh tik ca falam tik acin. Kata zlimi mongurom hidi a ləwa ka lay riyen kən mata bisl ta a melenge ta gibe Dabawəzləv. A ləwa ka ma-zlən fod ta ka lay riyen kən toku. ^{§§§14} Mongurom hidi, kata mata zlimi toku, a ngaren a mazlən Dabawəzləv nja falam ma koh tik acin: «A va, ma masl ndiri ma fod ma jaw jawigi ta tala zungoh maday Eferat toku kad.» ¹⁸¹⁵ Sin va, masl ta kad acin. Dabawəzləv ti kəməs ndiri fod toku kad ba daka məndan cekw, ka diyi kəzəd tik ka pic ta picah, ka təra ngacah, ka viya ngacah. Ti kəməs ta, sinigi ka pəmi pala ndiri ma takan ta talalay ta daba ma makad za. ¹⁹¹⁶ Kati zlimi ndiri ma fod toku, ndiri tan dāha ma nja ka vigi a pilis ka va ka ləm. Ti ced kigi lisafi ndiri toku, sinigi kərap miliyon miliyon bələk səray (200,000,000). ¹⁷ Njod diya a nja kən tik, kata lə-ma pilis baw ndiri ta dawən tegi titoku, egi a lukut ləm a kəsəm. Lukut tan cudom wa nja kuhu, memilin, aza

§ 9:1 wili ma kəpəm: 11:7; 20:1; Job 26:6; 28:22; Luk 8:31; 2Pi 2:4
 §† 9:2 Gen 19:28; Exo 19:18 §†† 9:3 Exo 10:12-20 §† 9:4 7:2-3
 §†† 9:6 Job 3:21; Jer 8:3 §† 9:7 Job 39:19-20; Joē 2:4 §† 9:8 Joē 1:6
 §†† Deftere ta ma girek a ngar: Gi kopok tan wa nja pilis ta nja kasi-gi pe, a saret a wəla, ka va ka ləm. §§† 9:9 Joē 2:5 §§§ 9:13 8:3; Exo 30:1-3 18 9:14 7:1; Deu 1:7 19 9:15 8:7-12

† 8:4 5:8; Exo 30:1, 3 †† 8:5 4:5; 6:12-13; Lev 16:12; Ezé 10:2
 ‡ 8:7 9:15, 18; Ezé 5:2, 12 †† 8:7 Exo 9:23-25 †† 8:8 16:3-4; Exo 7:20, 21 ††† 8:11 Jer 8:14 ††† 8:12 6:12-13; Esa 13:10; Ezé 32:7-8

ma kpuloh kpuloh. Talan pilis tan wa nja talan bay donu. Kuhu, seleh baw kæn ma nja ka kaw kuhu njod a yaha á pakam tan za. ^{†18} Ma læma zabæl ma makad ma yaha ka pakam tan kad titoku, ti pæmi ndiri pala ma takan ta daba makad ta tala hayæk. ^{†19} Pilis titoku, tireh daha ka pakam tan baw ka sapæl tan dere. Sapæl pilis titoku kibe kibe wæn. A nja ka diyi tireh a sapæl tan wa nja talan wæn toku.

^{†20} Gara ma fæna ndiri ta talalay mangar a mæcigi a beni ma pana pana titoku kun, a mayi ka buwi næv tan za dakun. A diyay mazuko tan wa nja ta nja ka diyay kæn tan a mændan cekw. A nja ka pasli *masæraf. Kæn mata bisl ta a melenge baw a masa, baw hæzæb mata ndæn ta, a nja ka voh ta. Kæn mata diya ta a gugun baw a pay a nja ka voh ta dere. Kæni toku a læmi lay kun, a zlimi lay kun, aza a vigi á gar kun. Ama a vohay kæn tan sæb. ^{††} ^{†21} Aza a wilin be be a ndævay teli tan, a diyay hila tan, a wanigi a berem, aza a hæløy tan. A zlambadi nja tan za ko kedirek kun.

Mazlæn Dabawæzlæv a deftere mekedirek a zlæra

10 Kata læma *mazlæn Dabawæzlæv maday maparam a jemaha á wæzlæv kad a lib gazlavay, sæwavan mgbaw a talan tik. Hæra tik a zlaw wa nja pic, aza ngaz tik wa nja gana kuhu. ^{††2} Deftere mekedirek a zlæra tik ma zlær zlær. Aza sin ma gar gar jærak, pala ngaz tá zlæra zæm a lib yæm, pala ngaz tá zlabay aka hayæk. ^{††3} A ca wæla day day wa nja bay donu ta nja ka vogor. Mata ca wæla za, kata zlimi van ti læv cæb cesired ka zlen wæla. ^{††4} Kata mata zlimi za, kati may ka lalab tik kad. Njod kata zlimi mongurom maparam ma yaha á wæzlæv kad, a ngar ka: «A njá ka lalab labar, van ma læv mata cedu toku kad kun. A ker ma tik mata wæra sæb a lib ku.»

^{†5} Kedirek kata læma *mazlæn Dabawæzlæv takana ma gar gar, ngaz ma takan a lib yæm, ngaz ma takan a tala hayæk, ti kaf zlæra zæm tik. ^{†6} A med a zlim Dabawæzlæv ma mar micin ko a pu, ma tætar wæzlæv tete kænigi kæráp ta nin, ma tætar hayæk tete kænigi kæráp ta nin, baw ma tætar yæm tete kænigi kæráp ta nin. Mazlæn Dabawæzlæv toku a ngar: «Tá nja cah, pic tik ti sla acin. ^{††7} Mazlæn Dabawæzlæv ma cesired tik ta va ka ca falam tik, Dabawæzlæv a va ka diya kæn mata bænu ka diya kamatakan. A va ka diyu wa nja mata ngareten kamatakan a makatæf tegi ma hæli kæzæd tik.» ^{†5}

^{†8} Hidi ma wæla ka á wæzlæv kad toku a ngar ka a nimin: «A va, ma yæk deftere ma zlær zlær ta zlæra mazlæn Dabawæzlæv ma gar gar, pala ngaz hændan a lib yæm, pala ngaz hændan aka hayæk toku.» ^{††9} Kata slid va a zlæra tik, kata ngaren ka vél ka deftere mekedirek

† 9:17 Job 41:10-12 †† 9:20 16:9; Exo 20:13-15 † 9:20 Dan 5:4, 23; Dir 135:15-17; Esa 44:9-20 †† 10:1 4:3 †† 10:2 5:1; 10:8 ††† 10:3 Jer 25:30-31; Osé 11:10 ††† 10:6 Dir 146:6; Dan 12:7; Kmy 4:24 § 10:7 22:6; Jer 25:4; Amo 3:7-8 †† 10:8 Ezé 2:8-3:3

ta lib zlæra tik toku. A ngar ka: «A yæku, ma hamu. A pakam ku a va ka nja nekw nekw wa nja bobom, ama hoh ta kwit za, a va ka nja tireh a libi ku.» ^{†10} Kata yæk deftere ta zlæra tik toku, aza kata hamu. Kata mata hamu za, a pakam da nekw nekw wa nja bobom. Ama kata mata kwitu za, tireh.

^{†11} A ngar kigi acin: «Dabawæzlæv a may hoh ka va ka ced labar a nimin a ndirigi. Ha ka va ka cedeten kæn, Dabawæzlæv ta va ka diyaten a ndiri ta liblay pana pana, ma nja ka læwi ma pana pana, aza ta ka sæban ma pana pana tete bay tan.»

Labar a tala makatæf Dabawæzlæv særayigi

11 Bawi pay ta nja ka sli kæn a sin, vél kigi a zlæra acin. Ti ngar kigi: «A slid za, ma sla *je Dabawæzlæv ege lay ta nja ka fateten kæn a Dabawæzlæv a nin. Ma næf ndiri kæráp ma nja ka vohi Dabawæzlæv a je tik dere. ^{††2} Ama mandarida ma mgbaw *je Dabawæzlæv kad, a njá ka slu kun, ngam Dabawæzlæv ti vøleten lay tik a ndiri mangar a ci talan ka Dabawæzlæv kun. A va ka kækadi liblay Dabawæzlæv a ngaz tan, tæd ka tæra wom fod atama særay. ^{††3} Mandala ta va ka kækadi liblay toku, ta va ka zlæn makatæf dagi særay a lukut saha a kæsæm. Ta va ka zlæn ta ka cedeten labar Dabawæzlæv a ndirigi a lib wan wujine takan a bælæk særay a wom koh (1,260) ^{†††}»

^{†4} Yo gara makatæf ma særay titoku, sinigi wa nja pay mambambu særay, zlim tan *Olivigi, aza sinigi dere wa nja pitirla særay ma gar gar ta gibe Vay tokon Dabawæzlæv ma mar tala hayæk. ^{††5} Calambalay tegi ti gær ka diyaten tireh wær, kuhu a nja ka yaha á pakam tan kad ka pæm ta za. Ko nayi ma gær katæf ka diyaten ma ngav ngav, a va ka pæm ta za dere. ^{††6} Mandala makatæf Dabawæzlæv gi ma særay toku ta cedeten labar Dabawæzlæv a ndirigi, sembe tan daha ka pek wæzlæv kad, van ka nja manja za. Sembe tan daha dere ka zlambad yæm za ka nja ka bebiz. Aza sembe tan daha dere ka zlæna saha pana pana a tala ndiri ta talalay ko a pu, wa nja mata may ta. ^{†††}

^{†7} A pic, makatæf titoku ta va ka wayi ced labar Dabawæzlæv a ndirigi za, kæn donu a va ka yaha á wili ma kþæm zolon zolon za, ka ya ka læmigi tete sinigi. Sembe kæn donu toku a va ka nja day ka na tan, aza a va ka pæm ta za. ^{††8} A va ka ker viren kæsæm tan a gbæmgbalay, manja mæd kad, a katæf maday ta liblay maday, mata kpawi Maday tan ka pay ma zlamba zlambay ka mæc a nin. Zlim liblay toku ada zlim ma ngæd ngæd, a nja ka wæla ta *Sodom, akun *Ezip. ^{††9} Viren kæsæm tan a va ka nja a gbæmgbalay kap kap wan makad a reta. Ndiri ta ka sæban pana pana, baw

††† 11:1 21:15 §† 11:2 Dir 79:1; Luk 21:24; tæra 42: 12:6, 14; 13:5; Dan 7:25; 12:7 §†† Tæra wom fod atama særay ege wan 1,260 takanna sæb. †† 11:4 Zac 4:1-3, 11-14; Zan 8:17 §† 11:5 2Ro 1:10; Dir 97:3; Jer 5:14 §†† 11:6 Exo 7:17-19; 1Ro 17:1; Zak 5:17 §†† 11:7

ma nja ka læwi ma pana pana, aza ma yahigi a liblay pana pana za, a va ka læmi viren kəsəm toku. A va ka may ta ka mæd kad kun. ¹⁰ Næv ndiri ta talalay kərap a va ka nja dewerakun a mæc a makatəf ma səray titoku. A va ka diyi dara ka bebel, aza ka bawi kən ka vəl, hən-dan vəl ngata, həndan vəl ngata. A va ka diya ta wa toku, ngam *makatəf Dabawəzləv ma səray toku ti diyaten beni a ndiri ta talalay kahay kahay. †

¹¹ Ka dawən wan makad a reta, Dabawəzləv a va ka ufa makatəfi toku za, ka slidfi za ka mæc tan, ka njigi a vere. A va ka slidigi za ka garigi á gar, aza ndiri kərap ma va ka læma ta, bebiz tan a va ka zer cekweler. ††¹² Ta va ka slidigi za, a va ka zlimi mongurom a gi day day á wəzləv kad, a ngareten: «Hi tapaha a wacah.» Njod a va ka tapigi a wəzləv a lib gazlavay wəram. Aza calambəlay tegi a va ka ci həra a nin. ††¹³ Njod Mamən hayək tar ka kəz gingib gingib, aza jik ma takan a daba jik gub a va ka gom. Aza hayək ma kəz ma gingib gingib toku a va ka pəm ndiri wujine cesired za. Ma fəna ndiri ma va ka njigi a vere a va ka pəratigi kahay kahay, aza a va ka foli Dabawəzləv maday ta wəzləv. ††

¹⁴ Tá nja cah saha takan ege ma səray tik ti tədaha zaba acin. Ama hine kaw talan hini a saha ma makad tik ma va ka tədaha njod.

Mazlən Dabawəzləv ma cesired a falam tik

¹⁵ *Mazlən Dabawəzləv ma cesired tik ca falam tik acin. Njod kata zlimi ndirigi a ci wəla a wəzləv, a ngarigi: «Tá nja cah, Vay tokon Dabawəzləv ege Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dawa ka nja ka hidi maday a va ka mari talalay acin. Aza ko a pu a va ka mari lay!» ††¹⁶ Kedirek gəbataligi ma gub gub səray atama fod ti slidigi ka lay nja tan za, gbərawigi kad a gibe Dabawəzləv, a tesi mazəra tan ka hayək ka voh ta. ††¹⁷ A ngarigi:

«Vay kini Dabawəzləv ma mar sembe day ka kən kərap,

hoh ma nja daka kamatakan aza kúlá a picah,
mine foloh, ngam a sembe ku hati bəreten ngaz
a kən kərap ka wəla ba, hoh ka nja ka Maday. ††

¹⁸ Kamatakan ndiri mangar a səbi katəf ku kun,
ti basi nəv ka hoh.

Ama tá nja cah, pic tik ti sla acin,
hoh ta va ka daf tireh ku.

Pic tik ti sla, hoh ta va ka bas kita ndiri ma mæc mæci-gi,

aza hoh ta va ka vəleten mazlən a *makatəf kugi
ma həli kəzəd ku.

13:1-2; 17:8 §§§ 11:8 Luk 13:33-34; Sodom: Gen 18:20; Esa 1:10; Ezé 16:46; Ezip: Exo 3:16-19; 7:3-5 † 11:10 Zan 16:20 †† 11:11 Ezé 37:9-10 † 11:12 2Ro 2:11; Kmy 1:9 †† 11:13 6:12-13; Ezé 38:19-20 †† 11:15 4:11; Exo 15:18; Dir 22:29-30; Dan 2:44; 1Ko 15:24-28 ††† 11:16 4:4 ††† 11:17 1:8; 4:8; 15:3; 16:7; 19:6, 15; 21:22; Amo 4:13; 2Ko 6:18

Ha va ka vəleten mazlən a ndiri ku kərap ma pəratigi a hoh,
ko ndiri madəday, ko ndiri maparamigi.
Gara ndiri ma nja ka ngeveri talalay cah wər,
tá nja cah pic tik ti sla,
ha va ka lekw micin tan za acin.» §

¹⁹ Njod mejijik *je Dabawəzləv ta wəzləv ti zlər. Hidi a læma *akoti a nin na lap, Dabawəzləv mata lap tete ndirigi. Kedirek van a zəm, aza a ləv, hayək a kəz, aza ngwirzli a ya bərtatat ka hayək. ††

Mawar wərti ege makəran

12 Həl a nja kən tik, kən ma nja ka pələk talan hidi ti pizlaha a wəzləv. Kata læma wərti maparam ti fi pic a kəsəm wa nja lukut. Ngaz tik ma dər dər ka təra. Mitolol bay ma pad pad a talan tik. Mitolol toku ti diya ta a gənzla gub a tala səray. ††² Wərti toku acin a va libi, aza təra mbu tik ti sla. A han a demegid ka mbu.

³ Njod a nimin, kən maparam ma nja ka pələk talan hidi ti pizlaha a wəzləv. Kata læma kən donu maday piren piren, kibe kibe makəran. Kən donu toku a mar talan cesired aza falam gub. Talan cesired tik kərap ma pad pad a mitolol bay. ††⁴ A sapəl tik ti kaw gənzlagi ta wəzləv, ma takan ta daba ma makad, ti caf ta kad ka hayək. Ma gar gar a jakwar wərti ma jəway ka mbu toku acin, wərti toku ta mbuwa kad, ka ham kərti tik za. ††⁵ Wərti toku a mbu kərtapa. Kərti toku a va ka nja ka bay maday, ma va ka mar talalay kərap a həra piren. Kərti toku mata mbu kad acin, baw ta njod, tep a jakwar Dabawəzləv baw a jakwar lay nja tik. ††⁶ Mamən kərti toku si tik á daba donu ngid. A daba donu toku, Dabawəzləv ti diyen lay nja, aza ka vəlen kən ham a nin, təd ka wan wujine a bələk səray a wom koh (1,260). ††

⁷ Kedirek ləm maday ti tar a wəzləv. *Mazlən Dabawəzləv maday, zlim tik Misel tete *mazlən tegi a həligi tete makəran. Aza makəran toku tete mazlən tegi a ndi dəwa tan dère. ††⁸ Misel tete mazlən tegi ti bəreten ngaz ka wəla. A jani lay nja a wəzləv baba kun. ⁹ Ti bawi makəran toku, ti gwada ta a wəzləv kad.

Makəran toku ada wən ta vina cekw. A nja ka wəla ta bay masərafigi aza zlim tik maparam *Gudul. Sin ma nja ka kəb ndiri kərap ta talalay. Ti ficika ta á wəzləv kad lap tete mazlən tegi ka ya tala hayək. ††

¹⁰ Njod kata zlimi mongurom hidi a wəzləv, a ngar: «Yo, tá nja cah pic tik ti sla acin,
Dabawəzləv a va ka bit ndirigi.

§ 11:18 19:5; Dir 2:1-5; 110:5-6 † 11:19 4:5; 6:12-13; 8:7; 15:5; Job 38:22-23; akoti: 1Ro 8:1, 6 †† 12:1 Esa 7:14; 26:17 †† 12:3 makəran: 12:7, 9, 13; 13:2; 16:13; 20:2; Dan 7:7, 24 †† 12:4 Dan 8:10 † 12:5 19:15; Dir 2:9 † 12:6 1Ro 17:1-7; 19:5-7; Mat 2:13; wan 1,260: Kzl 11:2 †† 12:7 Dan 10:13; Yah 9 †† 12:9 20:2; Gen 3:1; Esa 14:12; 27:1; Luk 10:18; Zan 12:31

Sin ma nja nja ka lay nja bay, ti dəf sembe tik acin.
Aza Hidi, Dabawəzləv mata pəzen dəwa ka nja ka hidi
maday,

ti dəf miseh maday tik ka mar ndirigi.

Gara hidi ma nja ka yangal ngaz cala tokon
a gibe Dabawəzləv tokon ko a vudu, ko a pic,
ti gwada ta a wəzləv kad ba. †

¹¹ Cala tokon ti bəreten ngaz ka wəla ba,
ngam Kərti tumuk ti bat ta zaba a bebiz tik.

Ti bəreten ngaz ka wəla dəre,
ngam ti cedeten labar ma duze a ndirigi.

Ti kəməsi kəsəm tan kad, ko ka məc, a va ka məcigi. ††

¹² Mata nja wa nja ngatoku,
ndiri ta wəzləv mata bəbeligi acin, lap a kəniği ta
nin.

Gara na hini, ndiri ta tala hayək ege kəni ta lib yəm,
hiné va ka sa beni acin.

Ngam *Gudul ti jemaha a wəzləv kad ba a daba hini.
Nəv tik a hamen kahay kahay
ngam ti sənu, a fənen wan daya kun.» ‡

¹³ Makərən toku mata ləma, ti ficik ta a wəzləv kad
ba, slid ka səba mawar wərti takana acin. ¹⁴ Ti vəleten
kopok a wərti toku wa nja kopok zələk maday. Ti mbir
kúlá ka lay nja tik a daba donu. A nja ka vəleten kən
ham a nin təd ka viya makad a reta. A daba donu toku,
makərən toku a jan ka kawu dakun. ††¹⁵ Njod acin
makərən toku ti vəna yəm á pakam tik kad, wa nja
yəm zungoh, ka kwar wərti toku. ¹⁶ Ama hayək ti zleb
wərti toku, ti ta gəvba, aza yəm ma yaha á pakam
makərən toku sibit a nin. ¹⁷ Makərən toku mata ləma
wa toku za, ti bas nəv kahay kahay ka wərti toku. Slid
ka va ka həl tete ma fəna wəri tik maparamigi. Wəri
toku, ndiri ma nja ka zlimi ma Dabawəzləv, aza a nja ka
kawi labar, Yesu mata fara gbəmgbalay zləra səsəray.
‡

¹⁸ Makərən toku slid va garay tik a mazlən mitil ma-
day acin.

Labar a tala kən donu səray

13 Njod kata ləma, kən donu a ya a lib mitil maday
za. A mar talan cesired a falam gub. Falam gub
tik ma pad pad a mitolol bay. Ka talan cesired tik ti
lalabi zlim dirni a nin ka ra Dabawəzləv a sin. ††² Kən
donu, kata mata ləma toku kibe kibe movolum. Pizin
tik cim cim day ka na movolum. Pakam tik wa nja
pakam bay donu. Makərən takana ti vəlen sembe tik, ti
fiyen miseh maday, aza ti vəlen lay nja bay tik ka mar
ndirigi. ††³ Talan takan a daba talan cesired, ti bəl ta
kamatakan a nin ka məc za, aza ti zəd. Ndirigi kərap ta

† 12:10 4:11; 11:15; hidi ma yangal ngaz ndirigi: Job 1:9-11; Zac
3:1 †† 12:11 6:9; Mat 16:25; Kərti tumuk: 5:6; 1Za 2:14; 5:4 ‡ 12:12
18:20 †† 12:14 viya makad a reta: 11:2 †† 12:17 6:9; 11:7; 13:7; Dan
7:21 ††† 13:1 mitil maday: Dan 7:3; kən donu: 11:7; 13:11-17; 16:10;
17:3, 7-13; 19:20; Dan 7:3-8, 21, 25 ††† 13:2 2Te 2:9; makərən: 12:3

talalay, kən donu toku ti pələk talan tan, aza a səba ta.
⁵⁴ A vohi makərən toku acin, ngam ti vəlen sembe tik a
kən donu. A vohi kən donu toku dəre, aza a ngarigi:
«Hidi ma sla a kən donu cah da dakun, aza hidi ma va
ka bəren ngaz ka wəla, da dakun.» ††

⁵ Kən donu toku ti jan sembe ka kaf talan tik za acin
ka ra Dabawəzləv. Ti vəleten katəf ka diyəy kəzəd tik
təd ka təra wom fod atama səray. ††⁶ A ləwa ma ma
ngav ngav a tala Dabawəzləv ka ru, aza a nja ka kpesl
dirini ka lay nja Dabawəzləv, baw ndiri ta wəzləv kərap.
⁷ Ti jan sembe ka ləmigi tete ndiri Dabawəzləv aza ka
njaten a talan. Aza ti vəleten katəf ka mar ndiri ta ka
səban pana pana, ma nja ka ləwi ma ma pana pana,
aza ma yahigi a liblay pana pana za kərap. ††⁸ Ndiri ma-
param ta talalay, mangar zlim tan a lalaḅ kad kun a lib
deftere zlim ndiri ma jani yəwən micin, a va ka voh ta.
Dabawəzləv ti lalaḅ deftere toku mandala talalay a tə-
tar kese kun. Deftere toku, deftere Kərti tumuk, ndirigi
mata pəm ta za kamatakan. †††

⁹ Tá nja cah acin, ndiri ma mar zlimi ngam ka zlimi
lay, mata mari talan tan ninek ninek. ¹⁰ Hidi mangar
məməd tik ti nəh a nin ba, ka va je fərsəna, a va ka va.
Hidi mangar məməd tik ti nəh a nin ba, ka bəl ta a waz
maday, a va ka bəl ta duze. Mata nja wa nja ngatoku
acin, gara ndiri Dabawəzləv wər, mata bərəsigi kad,
aza mata cay talan tan səb ka Dabawəzləv. ††

¹¹ Kedirek kata ləma, kən donu maparam a ya a lib
hayək za. Kən toku a falam a talan səray wa nja falam
tumuk, aza a nja ka ləwa wa nja makərən. ††¹² Sembe
ta kəsəm tik wa nja ci kən donu nja dambəlah, aza a
diya kən pana pana a gibe ci kən donu toku. A
ngareten a ndiri ta talalay kərap lap a kən maparamigi
a sembe: «Hi voh kən donu nja dambəlah maday ma
zəd zəd cah lalan.» ¹³ Ma səray kən donu toku ti diya
ban ban kən ninékun, aza ti diya ban ban kən, kuhu ka
ndəvaha á wəzləv kad a vere ndirigi kərap. †††¹⁴ Áka
sembe tik mata janu na diya ban ban kən a vere ci kən
donu toku acin, a kəb ndiri ta talalay. A ngareten: «Hi
ndən kən kibe kibe ci kən donu nja talan mata bəl a
waz maday mangar ti jan micin tik a nimin, hine ka
daḅl talan a nin.» ¹⁵ Mata ndən ta za acin, kən donu ma
səray tik toku ti jan sembe ka ufən mid a kən ma ndən
ndən toku za ka nja a vere, di ka jan ka ləwa, aza ndiri
mangar a mbal ta ka vohu kun, ka pəm ta kərap za.
†††¹⁶⁻¹⁷ Kən donu ma səray tik toku a mgbiret ndirigi a
sembe ka lalabi zlim ci kən donu ka zləra zəm tan,
akun ka mazəra tan. Ko ndiri madədayigi, ko ndiri ma-
param, ko bəbayigi, ko nja motokonigi, aza ko balami-
gi, ko ndiri ma mari talan tan, ti mgbiret ta a sembe ka
jani zlim tik. Sey ndiri ma mari zlim tik, akun lamba

§ 13:3 17:8 †† 13:4 Dir 89:7 ††† 13:5 Dan 7:25; 11:36; təra 42:
11:2 †† 13:7 12:17 ††† 13:8 3:5; Kərti tumuk: 5:6 †† 13:10 14:12;
Jer 15:2; 43:11; Luk 8:15 †† 13:11 Mat 7:15 ††† 13:13 16:14; 20:8
§† 13:15 14:9, 11; 15:2; 16:2; 19:20; 20:4; Esa 44:5; Dan 3:5

zlim tik a kəsəm tan, á va ka jani katəf ka beri kən tan, aza ko ka səkəm kən dere. †

¹⁸ Labar ngatoku, sey hidi ma ben ben kama ka sən pala madaba ma tik. Hidi nja ndukun talan ma zlər zlər a va ka sən lamba kən donu toku, ko a ngar kemi wər. Ngam lamba toku zlim hidi memilin. Lamba tik bələk koh a wom koh atama koh (666).

Labar a tala ndiri Dabawəzləv ma ci yəwən dirfi

14 Kata kaf həra za, kata ləma *Kərti tumuk ma gar gar a tala cadak. Zlim cadak toku Siyon. Ndirigi wujine bələk a wom fod atama fod egi a jakwar Kərti tumuk toku (144,000). Zlim Kərti tumuk baw zlim Cin Dabawəzləv ma lalaḅ lalaḅ ka mazəra tan. †² Kata zlimi mongurom hidi á wəzləv kad a gi wa nja yəm a jav jəzləzl jəzləzl, aza a gi wa nja van a ləv dere. Ninek gi tik, a gi wa nja ndirigi a ci tundon. †³ Ndiri má day za ka wujine bələk titoku ma gar garigi kərap a gibe lay nja Dabawəzləv, a gibe kən ma fodigi ta vere, baw a gibe gəbataligi. A ci yəwən dirfi, aza ko hidi takan ma sən cek dirfi tan toku da dakun. Sey ndiri má day za ka wujine bələk takana cah, Dabawəzləv mata bit ta a daba ndiri ta talalay za, áda ma səni cek tik kəsəm kəsəm á gindik. †⁴ Dabawəzləv ti bit ta zaba a daba ndiri ta talalay kərap ka njigi ka ci ci ndiri Dabawəzləv baw ka na Kərti tumuk. Ko kərti tumuk toku a va ki, a nja ka səba ta. Ndiri ngatoku a mari talan tan ninek ninek. Daka mbuwa tan a lib kad a janigi tete wərti dakun. †⁵ Ndiri toku ko a pu a mbani ma dakun, aza ko ma ngav ngav mi, a diya ta dakun. ††

Labar a tala mazlən Dabawəzləv gi makad

⁶ Kata ləma *mazlən Dabawəzləv maparam a mbir gədək á wəzləv. A da Nawər Menekin mangar a way kun ko a pu, a va ka cedeten a ndiri ta talalay ta ka səban pana pana, baw ma nja ka ləwi ma ma pana pana, aza ma yahigi a liblay pana pana za kərap. ††⁷ A ngar day day: «Hi pərət a Dabawəzləv, aza hine folu. Pic tik ti sla acin, a va ka bas kita ndirigi. Hine vohu, sin ma diya wəzləv, hayək, yəm ma nja ka si, baw mitil ma-day kərap.» †

⁸ Njod *mazlən Dabawəzləv maparam a səba ci tik á zal za. A ngar: «Haya ndiri da, haya ndiri da, *Babilon liblay maday ti pas vadfas vadfas. Kamatakan ndiri ta liblay toku ti mberidi ndiri ka lay ka lay a sembe ka diyi kən weli pana pana, wa nja sinigi ta nja ka diya ta kahay kahay.» †

⁹ Njod mazlən Dabawəzləv ma makad tik a səba maparamigi. A ngar day day: «Na ndiri ma vohi ci kən

donu lap a kən ma ndən ndən, baw ma jani zlimi tik ka mazəra baw ka zləra, ††¹⁰ na tan a va ka si movu Dabawəzləv acin. A nja na ngar a va ka si beni kahay kahay a zləra Dabawəzləv, ngam Dabawəzləv ti bas nəv a tala tan. Dabawəzləv a va ka vøleten beni pe a kədəm, ka sa ta gbam sinigi. Ndiri toku a va ka si beni a lib kuhu ma kuya kuya a gibe mazlən ma barəniği baw a gibe *Kərti tumuk. ††¹¹ Kuhu ma va ka ri a tala tan, seleh tik a va ka sir kepic kepic ko a pu. Gara na tan wər, bat da dakun, ko a vuḅu ko a pic a va ka si beni. Ngam ti vohi kən donu lap a kən ma ndən ndən, aza ti jani lamba tik dere.» ††

¹² A tala ngatoku, hin ma nja ka zlimi ma Dabawəzləv, aza hin ma nja ka ca talan ka Yesu Kiristu, hin kərap, hin ndiri Dabawəzləv, hi bərəs kad acin. †

¹³ Kedirek, kata zlimi mongurom a gi á wəzləv kad. A ngar ka: «A lalaḅ kən, ta va ka cedoh toku kad: Ndiri ma həli kəzəd Maday tokon Yesu aza ma va ka məciği tar a picah aza ko a pu, nəv tan mata nja gudum.» Aza *Mid Dabawəzləv a ngar acin: «Labar ngatoku duze. Kəzəd maday ta talan tan ti way, a va ka zeki zləra á galan kad acin, ngam menekin mata diya ta a tala hayək, a va ka vigi a sin a gibe Dabawəzləv.» ††

Kita Dabawəzləv a va ka nja kibe kibe təra bas kən zəm

¹⁴ Kata kaf həra za, kata ləma gazlavay ma barən. Kən ma nja nja a tala gazlavay toku kibe kibe hidi memilin. Mitolol bay ta melenge mangar səkəm tik toy toy ma pad pad a talan tik, aza hiji ma yid yid a zləra tik. ††¹⁵ Kata ləma *mazlən Dabawəzləv maparam a tuhaha á je Dabawəzləv za. A ca wəla day day, a ngaren a gawla ma nja nja ta tala gazlavay toku: «A baw hiji ku, ma bəl ndirimi, ngam təra bəl ndirimi ti sla, talalay ti kwal acin.» †¹⁶ Gawla toku ti baw hiji tik, a bəlu kərap aka hayək.

¹⁷ Kata ləma *mazlən Dabawəzləv maparam a tuha ha á *je Dabawəzləv ta wəzləv za. Hiji ma yid yid a zləra tik dere. †¹⁸ Mazlən Dabawəzləv maparam yaha áka lay ta nja ka fateten kən a Dabawəzləv za. Sin wər a mar sembe a tala kuhu. A ca wəla day day, a wəla mazlən Dabawəzləv nja hiji ma yid yid ta zləra. A ngaren: «A baw hiji ku, ma bəl mambambu ta tala hayək kad, ngam ti na, təra ti sla na bəl tik acin.» †¹⁹ Mazlən Dabawəzləv ti baw hiji tik aza ti bəl mambambu tokugi kad. Baw mambambu toku seku ka lay ta nja ka junjodí mambambu a nin, ndirigi ka sən ta á nin za, Dabawəzləv ti bas nəv kahay kahay ka sinigi. ††²⁰ Lay ta nja ka junjodí mambambu pay a nin toku, a daba jegi dakun, gab gəcah a daba donu kedirek. Mata va ka

† 13:16-17 13:18; 15:2 †† 14:1 22:4 cadak Siyon: Esa 4:5; Joë 3:5; ndiri 144,000: 3:12; 7:3-4 † 14:2 1:15; 15:2; 19:6; Ezé 1:24-25 †† 14:3 4:4, 6; yəwən dirfi: 5:9 †† 14:4 Zan 10:4-5 ††† 14:5 Esa 53:9; Sop 3:12-13 ††† 14:6 Mat 24:14 † 14:7 Dir 146:6 †† 14:8 17:2; 18:2

††† 14:9 13:15 †† 14:10 15:7; 16:1, 19; 19:20; Gen 19:24; Dir 11:6; Jer 25:15; Ezé 38:22; Mat 25:41 ††† 14:11 19:3; Esa 34:10 †† 14:12 13:10 †† 14:13 1:3; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7, 14; Hib 4:9-10 ††† 14:14 Joë 4:13; Mat 13:39-40 ††† 14:14 1:7, 13 ††† 14:19 19:15; Esa 63:1-2

junjodi mambambu tik, bebiz ti kwaraha áka mambambu toku kad. 'Bebiz mambambu tik ti kwar wa nja yəm zungoh, kwar, kwar, kwar təd ka kilometir bələk makad. 'Bebiz tik, hidi ti jem a nin, pa' ka wəla.

Labar a tala mazlən Dabawəzləv gi cesired nja 'wizik a zləra

15 Həl a nja kən tik, kata ləma kən maparam ma nja ka pələk talan hidi a wəzləv. Kən tik kən ma-day, a nja ka pərət hidi. Kata ləma *mazlən Dabawəzləv cesiredigi, a kən mada 'wizik a zləra. 'Wizik ta va ka daha ta toku, sin adə way beni. Beni maparam da baba kun, ngam nəv Dabawəzləv a va ka mad kad a sin acin. †

² Njod kata ləma kən wa nja dərugal, aza kən tik ma-day wa nja mitil. Kuhu a zlaw a lib tik. Kata ləma ndiri ma gar garigi a a tala tik. Ndiri toku ndiri ma bəreten ngaz a kən donu ka wəla, baw a kən ma ndən ndən, aza ma salarigi ka yək lamba kən donu toku. Tundon, Dabawəzləv mata vəleten, ma kaw kawigi a zləra tan. †† A ci dirfi *Moyiz, ma həl kəzəd Dabawəzləv. Aza a ci dirfi *Kərti tumuk dere. A ngarigi:

«Vay kini Dabawəzləv,

ha mar sembe day ka kən kərap.

Kəzəd ku, ha nja ka diyu kula kəzəd menekin, kəzəd ma sla a sin da dəkun.

Bay ma mar ndiri ta talalay kərap,

kən, hoh ta nja ka diyu, ha nja ka diyu a katəf tik, aza a nja ka nja kap. ††

⁴ Maday, ndiri kərap a pərətigi a hoh, aza ndiri kərap a va ka gəli zlim ku.

Hoh á gindik áda ma barən.

Ndiri ta talalay kərap a va ka yigi a gibe ku ka vohoh, ngam ndiri kərap ti ləma ta,

kən hoh ta nja ka diyu, ha nja ka diyu a katəf tik.» ††

⁵ Ka dawən tik, kati ləma *Mabəla, Dabawəzləv ta nja ka lapigi tete ndirigi a nin, ti zlər ta ane *je Dabawəzləv ta wəzləv. ††† Njod *mazlən Dabawəzləv gi ma cesired nja 'wizik a zləra takana toku ti yahigi á je Dabawəzləv za, egi a lukut ma barən ma tel tel a kəsəm, aza egi a slapat melenge ma jaw jaw ka mag-wadə tan. †††† Kən ta veregi ma fod, takan a daba tan a vəleten kədəm melenge gəbam sinigi. Kən ta lib kədəm melenge ma pele pele titoku a dafu, Dabawəzləv mangar a vere ko a pu ti bas nəv a ndirigi. ††††† Mised maday Dabawəzləv baw sembe tik ti wek a je Dabawəzləv acin wa nja seleh. Ko hidi takan ma jan ka tuh a je Dabawəzləv toku da dəkun. Sey mazlən Dabawəzləv gi ma ce-

sired ka diyaten beni a ndirigi a 'wizik ta zləra tan a zakay. ††

Dabawəzləv ti bas nəv a ndirigi

16 Kata zlimi hidi a ləwa day day á *je Dabawəzləv za. A ngareten a *mazlən Dabawəzləv gi ma cesired nja kədəm a zləra titoku: «Hi va, hine zer kən ta lib kədəm hini a tala hayək acin, ndirigi ka sən tegi a nin, Dabawəzləv ti bas nəv.» †††

² Mazlən Dabawəzləv ma takan baw kən ta kədəm tik, va zer a tala hayək. Njod mbələh ma nja ka ham kahay kahay ti ya a tala ndirigi. Mbələh toku a yaha a tala ndiri nja lamba kən donu toku baw ma nja ka vohi kən ma ndən ndən ma kibe kibe sin. †††

³ Mazlən Dabawəzləv ma sərəy tik baw kən ta kədəm tik, zer a lib mitil maday. Njod yəm toku ti mbad wa nja dam hidi memilin. Aza kəniği kərap ta vere ta lib yəm toku ti məcigi. †††

⁴ Mazlən Dabawəzləv ma makad tik baw kən ta kədəm tik, zer a lib zungoh baw a wili yəmigigi. Njod yəm ti mbad ka bebiz. ⁵ Kata zlimi mongurom *mazlən Dabawəzləv ma mar yəm, a ngar: «Hoh Dabawəzləv ma barən, ma nja daka kamatakan kúlá a picah, hati bas kita toku a katəf tik. ⁶ Ngam ndiri toku ti pəmi *makatəf kugi za, aza ti pəmi ndiri ku maparam za dərə, ti zeri bebiz tan kad. Tá nja cah, hati vəleten yəm ma mbad ka bebiz ka sa ta. Ti jani mazlən tan a tala kən mata diya ta acin.» ††††† Kata zlimi mongurom hidi a ləwa a nimin áka lay faten kən a Dabawəzləv za. A ngar: «Hoh Vay kini, Dabawəzləv ma mar sembe day ka kən kərap, hoh hidi ma kap, ha nja ka basay kita ku a katəf tik.» †††

⁸ Mazlən Dabawəzləv ma fod tik baw kən ta kədəm tik, zeren a pic a həra. Njod pic tar ka ri ndirigi wa nja kuhu. ⁹ Ndirigi kərap ti si beni ninəkun ka pic toku. Aza nep a buwi nəv tan za, ka foli Dabawəzləv kun. Ti ri Dabawəzləv ma zləna beni a tala tan toku azal ba. ††††

¹⁰ Mazlən Dabawəzləv ma jəbin tik baw kən ta kədəm tik, zer ka lay nja kən donu takana. Njod lay kərap, kən donu toku ta nja ka maru, kpizli tutu. Ndirigi a si beni kahay kahay, aza a kəkərawi ndin. ††††† Aza ko a buwi nəv tan za, ka keru diya ma ngav ngav kad kun. Ti ri Dabawəzləv ta wəzləv azal ba, a tala beni mata jəwayigigi a mbələh toku.

¹² Mazlən Dabawəzləv ma koh tik baw kən ta kədəm tik, zer a tala zungoh maday zlim tik Efərat. Njod yəm toku ti mgbos kəram kəram ka keren katəf a bayigigi ma va ka yahigi á madaba lay za. †††††

† 15:1 4:5; 15:7; 16:1; 17:1; 21:9 †† 15:2 4:6; 5:8; 13:15, 18; 14:2 † 15:3 4:11 †† 15:3 16:5-6; 19:2; 22:12; Deu 32:4; Dir 145:17; dirfi: Exo 15:1; Dir 111:2; 139:14 †† 15:4 14:7; Dir 86:9; 98:2-3; Esa 2:2-3; Jer 10:6-7 ††† 15:5 11:19; Exo 40:34; Kmy 7:44 ††† 15:6 1:13; Dan 10:5 † 15:7 4:6; 14:10; 16:1

†† 15:8 Exo 40:34-35; Esa 6:4; Ezé 44:4 ††† 16:1 15:1; Dir 69:25; Esa 66:6; Jer 10:25 †† 16:2 13:15; Exo 9:10 ††† 16:3 8:8; Exo 7:17-21; Dir 78:44 †† 16:6 17:6; 18:24; 19:2; Deu 32:43; Dir 79:3, 10; Mat 23:35, 37 †† 16:7 15:3 ††† 16:9 9:20-21; 16:11, 21 ††† 16:10 13:1-2; kpizli: Exo 10:21-22; Esa 8:22 ††† 16:12 Esa 11:15; 44:27; 46:11

¹³ Kedirek kata ləma *masəraf makad kibe kibe kərenigi. Ma takan a yaha pakam makəran za, ma səray tik a yaha pakam kən donu za, ma makad tik a yaha pakam makatəf ma mban ma za. ^{†14} *Masəraf titoku, maday tan *Gudul á zləna ta. A nja ka diyi ban ban kən pana pana. *Masəraf titoku slid vigi a zləra bayigi ta talalay kərap. Vigi ka basi bayigi kad ka ləmigi tete Dabawəzləv. A va ka ləmigi a pic, Dabawəzləv ma mar sembe day ka kən kərap ta va ka daf miseh maday tik. ††

¹⁵ Yesu a ngar acin: «Ta ced hini, hi kaw talan hini. Ta va ka ya mevilizim wa nja mahəl. Hidi ma va ka nja a vere ka ker lukut tik kappa a kəsəm, nəv tik a va ka nja gudum, ngam kata ta va ka tədaha, ta va ka janu kəsəm ánimin kun, aza weli a va ka həlen a gibe ndirigi dakun.» ‡

¹⁶ *Masəraf ma makad mađa kəran titoku bas bayigi kad acin ka lay, zlim tik a ma hibiru Harmagədan.

¹⁷ Mazlən Dabawəzləv ma cesired tik baw kən ta kədəm tik acin, zer a wəzləv wəzləv. Kata zlimi hidi a ləwa day day a je Dabawəzləv, mbeh aka lay nja tik, a ngar: «Yaw toku, ti way acin.» ^{††18} Njod van a zəm aza a ləv day day, mamən hayək a kəz gingib gingib. Daka Dabawəzləv mata tətər ndiri ta tala hayək, hayək a kəz wa nja ngatoku kese kun. ^{††19} Hayək ti ta buro buro buro, liblay *Babilon maday ti wak pana pana makad, aza liblay ta talalay kərap ti pasigi vadas vadas. Wa toku, talan Dabawəzləv ti dəsəl ka liblay Babilon toku, ngam ti bas nəv kahay kahay ka ndiri ta nin. Ti vəleten beni pe a kədəm ka sa ta wa nja movu, di ka sən ta a nin, Dabawəzləv ti bas nəv a tala tan. ^{††20} Njod liblayigi ma mgbaw ta yəm kərap ti lekwigi. Ko cadagi da baba kun, ti lekwigi 'wihwit. ²¹ Ngwirzližl maday ma bilik bilik ti ndəvaha á wəzləv kad. 'Bilik bilik tik mbeh ka təd wa nja siman a gabal tik. A ndəva a tala ndirigi. Ndirigi kərap a ri Dabawəzləv a tala ngwirzližl toku, ngam beni tik day ka talan tan. †††

Labar a tala wərti ma təwər təwər

17 A daba *mazlən Dabawəzləv gi ma cesired nja kədəm a zləra, ma takan ta daba tan ya a zləra da acin. A ngar ka: «A ya, ta va ka dafəh kita, Dabawəzləv ta va ka diyen a wərti maday ma təwər təwər. Yo wərti toku ada liblay maday ma ndən ndən ta tala zungoh pana pana. ⁵² Bayigi ta talalay ti wanigi tete sin, aza ndiri ta talalay kərap ti wanigi tete wərti toku, wan wan wa nja ndiri ma nja ka jabi wəya ka kən sa.» ^{5†}

³ Njod *Mid Dabawəzləv ti ya kəsəm da, aza mazlən Dabawəzləv ya baw ka, tep ka a daba donu. A daba

† 16:13 12:3; 13:1-2; Exo 8:2; Dir 78:45 †† 16:14 11:17; 13:13-14; 19:20; Mat 24:24; 2Te 2:9; ləm: 19:11-21 ‡ 16:15 3:3, 18 †† 16:17 16:1; Esa 66:6 †† 16:18 4:5; 6:12-13 ††† 16:19 14:10; 18:2 ††† 16:21 11:19; 16:9 § 17:1 Jer 51:13 §† 17:2 14:8; 17:18; 18:3; Jer 51:7; Nah 3:4

donu toku, kata ləma wərti ma nja nja a tala kən donu. Kən donu toku mepirin dez. A mar talan cesired aza falam gub. Kəsəm tik kərap, ti lalabi dirni a nin ka ra Dabawəzləv a sin. ^{§††4} Wərti ta dawən tik a lukut maday a kəsəm. Lukut toku a mar lalab piren piren aza dez. Ti diya kən lalab a kəsəm tik kurup cine cine a melenge mangar səkəm tik toy toy, baw a kən maparamigi ma nja ka zlaw tiw tiw tiw. Kədəm melenge mangar səkəm tik toy toy a zləra tik. Kədəm tik pe pele pele a kən weli ma nja ka gəna hidi, sin ta nja ka diyu. ^{§†5} Ka mazəra tik, zlim mangar ma boh boh, a sən kun, ma lalab lalab a nin. Zlim ma lalab lalab toku ada «*Babilon, liblay maday, mamən wərti ma təwər təwərigi, baw mamən kən weli ma nja ka gəna hidi ta talalay kərap.» ^{§††}

⁶ Kata ləma wərti toku a hay a bebiz ndiri Dabawəzləv gi. Ti sa bebiz ndirigi mata pəm ta za toku a tala mata ngarigi: «Yesu ada Maday.» Kata mata ləma wərti ma hay toku za, ti pələk talan da. ^{§†7} Njod *mazlən Dabawəzləv a ngar ka: «Talan ku a pələk a tala mi? A zlimi, ta va ka cedəh labar ma boh boh a tala wərti toku, baw a tala kən donu nja talan cesired a falam gub toku. ^{§†8} Kən donu, hoh ta ləmu toku, kamatakan a vere, ama tá nja cah a vere dakun. Tá nja cah, mbeh ka yaha á wili ma kpəm zolon zolon za. Ta ya za, Dabawəzləv a va ka lekw micin tik njod za. Ndiri ta talalay ta va ka ləmi kən donu toku za, a va ka pələk talan tan. A va ka pələk talan ndiri mangar Dabawəzləv a lalab zlim tan kad kun a lib deftere zlim ndiri ma jani yəwən micin. Dabawəzləv ti lalab deftere toku mandala talalay a tətər kese kun. Kən donu toku a va ka pələk talan tan ngam a ləma ta, aza ti sən ta, kamatakan a vere, tá nja cah a vere dakun, aza a va ka pizlaha. ^{§††}

⁹ «Hidi ka jan ka zlimi ma ngatoku, sey hidi tik ka nja ka hidi nja ndukun talan ma zlər zlər, aza hidi tik ka nja ka hidi ma kwerek kwerek dère. Talan cesired na kən donu toku, a nja na ngar talan hohoy cesired, aza wərti toku ma nja nja a tala hohoy titoku. Talan cesired titoku, bayigi cesired dère. ^{§††10} Bayigi ma jebin a həli bay baba kun, ma koh tik wər a həl bay a wilin, aza ma cesired tik a wilin ka yaha. Ta ya za, a va ka həl bay wan pe kun. ¹¹ Kən donu ma nja kamatakan a vere, aza tá nja cah a vere dakun, sin ada bay ma cəfad cəfad tik, aza a daba bay ma cesiredigi dère. Ta ya za, Dabawəzləv a va ka lekw micin tik 'wihwit za.

¹² «Falam gub ta talan kən donu, hoh mata ləmu toku acin, bayigi pana pana dère. A va ka yigi ka həl bay, ama a wilin. Dabawəzləv a va ka vəleten sembe ka həli bay tete kən donu toku. Aza bay tan, ta va ka həl ta, ko pic takan a va ka təd kun, a va ka həl ta sey a lib ler takan á gindik. ^{§§†13} Bay titoku a va ka lapi ma tan

§†† 17:3 Mid Dabawəzləv: 1:10; 21:10; Ezé 8:3; 40:2; kən donu: 13:1-2 §† 17:4 18:3, 16; Jer 51:7; Ezé 28:13 §†† 17:5 Jer 2:20; Osé 1:2 §† 17:6 16:6 §† 17:7 13:1-2 §§† 17:8 13:3; deftere: 3:5 §§† 17:9 13:18 §§§ 17:12 Dan 7:7, 24

takan kađ, a va ka səri bay tan titoku lap a miseh ma-day tan, ka fiyeten a kən donu toku, ka həl bay acin. ¹⁴A va ka həliği tete hidi mangar wa nja *Kərti tumuk. Ama Kərti tumuk toku a va ka njaten a talan, ngam Kərti tumuk toku ađa Maday ka ndiri madədayigi, aza Maday ka bayigi. Ndiri tik kərap mata wəla ta, aza ma-ta mbat ta, a va ka lapigi tete sin kađ ka bəreten ngaz a calambəlay tegi ka wəla. Ndiri toku, ndiri ma nja ka səbi katəf tik a nəv ma takan.» †

¹⁵Mazlən Dabawəzləv a ngar ka a nimin: «Yəm, hoh mata ləma, wərti ma təwər təwər ma nja nja a tala tik toku, yəm tik ađa ndiri ta ka səban pana pana, ma nja ka ləwi ma pana pana, aza ma yahigi a liblay pana pana za. ^{††16}Falam ma gub ma njigi ka bay toku, baw kən donu hoh mata ləma toku, a va ka ngəmi talan tete wərti toku kun. A va ka mohi kən tik kərap za, lap a lukut tik, ka ker ta kəsəm ənimin. A va ka kawi wərti toku ka fat ka zəm za, aza ma fəna tik a va ka ri ta za, ka mbađ ka hileci. ^{††17}Dabawəzləv a talan tik ti diyu, bay takana titoku ka lapi ma tan takan kađ, ka səri bay tan kađ ka fiyeten kən donu toku, kən donu toku ka həl bay acin. Aza a va ka həlu wa nja Dabawəzləv mata bənu, kúlá ka mgbi fin labar tik.» ††

¹⁸Mazlən Dabawəzləv a ngar ka a nimin: «Gara wərti hoh mata ləma toku, sin liblay maday ma mar bayigi ta talalay kərap.»

Babilon liblay maday ti kuhu

18 Ka dawən tik kata ləma *mazlən Dabawəzləv maparam a jemaha á wəzləv kađ. *Mazlən Dabawəzləv toku a mar sembe kahay kahay, aza miseh maday tik ti kəngay talalay kərap wa nja kuhu. ^{‡‡2}A ca wəla day day, a ngar: «Haya ndiri da, haya ndiri da, *Babilon liblay maday ti pas vadas vadas. Tá nja cah liblay toku liblay *masəřəfiği, aza gudul pana pana ti li je tan a nin. Kən həva nji kopokigi a nja ka wanigi a nin dere. ^{‡‡13}Liblay toku mata pas kađ toku, ngam movu mata ta ta a nin, ndiri ta talalay kərap ti sa ta, aza ti diyi kən weli ninékun. Bayigi ta talalay kərap dere ti diyi kən weli tete sin. Ndiri ma diyi filiw ta talalay ti jani gənan a liblay toku, aza ti mbađigi ka bəbay hidi, ngam ndiri ta liblay toku a nja ka səkəmi kən menekin ka zlimi ka zlimi a zləra tan, wa nja nəv tan ta may.» ^{‡‡‡}

⁴Njod kata zlimi mongurom hidi maparam, a ngaraha á wəzləv kađ: «Hin ndiri da, hi ya hini a daba ndiri ta liblay toku za. Akun, *ma ngav ngav tan a va ka zlan hini, lap a beni ta va ka sa ta, ^{§§}ngam ma ngav ngav tan ti day kazaway, təđ a zləra Dabawəzləv, aza

Dabawəzləv ti dađl talan a nin acin. ^{§§16}Hine diyaten beni a ndiri ma diya hini ma ngav ngav toku, ngam hini ka nda dəwa hini acin. Hine diyaten day za. Movu ma tireh mata vəl hini pe pele pele a kəđəm, hini ka su toku, hi vəleten pe pele pele a kəđəm ka sa ta dere, aza tireh tik mata nja day za ka na tan mata vəl hini. ^{§§17}Wa nja mata gəli talan tan a kən tan, aza mata njigi ka hidi ma sar sar, tá nja cah, hi diyaten beni, kuhu tik ka pokaha á zlimi. Ndiri ta liblay toku, sinigi a talan tan a ngarigi á nəv za: «Min bay. Liblay kini wa nja liblay wərtigi ta mazləzlay kun. Aza məc ege han dāha a liblay kini đakun ta.» ^{§§18}Ngam mata gəli talan wa nja ngatoku acin, beni a va ka yaha a tala tan pana pana a pic ma takan. A pic tik məc ege han a memici a va ka nja dāha. Metis a va ka nja dāha dere. Liblay toku a va ka ri bərkəđ a kuhu. Beni tik ta va ka nja wa toku, ngam Vay tokon Dabawəzləv ma mar sembe a zlaten kita tik.» ^{§§†}

⁹A pic tik, bayigi ta talalay ma diyi kən weli a liblay toku aza ma jani gənan ma des des a nin, ta va ka ləmi seleh diw diw a liblay toku za, a va ka hanigi, aza a va ka pari wəla. ^{§§10}Pəřət a va ka həleten kahay kahay a beni ta nin, a va ka garay tan gəđək. A va ka hanigi: «Haya ndiri da, haya ndiri da, Babilon liblay maday nja sembe cah, Dabawəzləv ti bas kita tik a lib ler takan á gindik.»

¹¹Ndiri ma diyi filiw a va ka hanigi, aza a va ka pari wəla a tala liblay ma ri toku dere. A va ka ngarigi: «Tá nja cah, hidi ma va ka səkəm kən kini, min ta nja ka beru da baba kun. ¹²Melenge mangar səkəm tik toy toy, madaba masa baw kən lalađ kəsəm ma nja ka zlaw titiw titiw, a va ka səkəm baba kun. Ko lukut dəməł, ko gudel mepirin mangar səkəm tik toy toy, ko lukut ma lubus lubus, ko lukut bəbay mepirin dez, a va ka səkəm kun. Ko payigi ma pana pana na kpaw kən mangar səkəm tik toy toy, ko *kula kən menekinigi ma diya diya a ndin motulum, a pay menekin, a melenge, a masa, a kən lalađ menekin, kəni toku kərap a va ka səkəm baba kun. ^{§§13}Ko kwaramasa, ko dāwa pəz, ko urdi, ko *mir, ko vəna pay ta nja ka ri ta ka nji wa nja urdi, ko movu, ko dāwa, ko masəf, ko ndirimi, aza ko zlagi, ko tumuk, ko pilisigi, ko saret, ko balamigi tete ndiri maparamigi, kən kərap min ta nja ka beru, a va ka səkəm baba kun.» ¹⁴Ndiri ma nja ka diyi filiw toku a va ka ngarigi a nimin ka liblay toku: «Kən ndirigi ta nja ka may ta kwet a liblay toku ti ri. Gənan ta nin tete *kula kən menekinigi ta nin ti lekw. Kən titoku ko a pu a va ka jan baba kun acin.»

¹⁵Ndiri ma nja ka diyi filiw ma mbađigi ka bəbay a gənan ta liblay toku, a va ka pəřətigi a beni ta liblay toku, a va ka garay tan gəđək. A va ka hanigi aza a va

† 17:14 19:16, 19; Deu 10:17; Dir 136:3; Dan 2:47; 1Ti 6:15
 †† 17:15 17:1 † 17:16 17:2; 18:8; Lev 21:9; Ezé 23:29; Osé 2:5
 †† 17:17 17:13 †† 18:1 Esa 13; Esa 47; Ezé 27 ††† 18:2 14:8; 16:19; Esa 13:20-22; 21:9; 34:11, 14; Jer 50:39-40; 51:8 ††† 18:3 17:2;
 18:11-19; Esa 23:8; Ezé 27:22-23, 33 § 18:4 Esa 48:20; Jer 51:45; 2Ko 6:17

§† 18:5 Gen 18:20 §†† 18:6 Dir 137:8; Jer 50:29 §† 18:7 Esa 47:8-9 §†† 18:8 17:16 §† 18:9 Ezé 26:16-17; 27:30-35 §† 18:12 Ezé 27:12-24

ka pari wəla. ^{†16} A va ka ngarigi: «Haya ndiri da, haya ndiri da, saha maday ti ya a liblay maday cah. Liblay toku kamatakan wa nja bəbay wərti ma nja ka fi lukut dəməl baw mepirin dez, aza ma nja ka lalab kəsəm tik kurup a melenge baw kən ma nja ka zlaw titiw titiw. ^{††17} Haya ndiri da, a lib ler takan á gindik kən kərap ti lekw 'wihwit.»

Ndiri ma nja ka kizeri kambawal tete maday tan, lap a ndiri ma vi muluk, tete ndiri ma nja ka jani kən ham ta lib yəm, a va ka garay tan gədək. ¹⁸ Ta va ka ləmi seleh diw diw a liblay toku za, a va ka hanigi, a va ka ngarigi: «Liblay maday ma sligi a liblay ngatoku da dakun.» ^{†19} A va ka hanigi, ka bəri zləra nəv, ka pari wəla. A va ka ngarigi: «Haya ndiri da, haya ndiri da, saha maday ti ya a liblay maday toku. Kamatakan ndirigi kərap nja kambawal, a digbeten gənan ta liblay toku, ada mətá njigi ka bəbay. Haya ndiri da, a lib ler takan á gindik kən kərap ti lekw 'wihwit.»

²⁰ Tá nja cah, hin ndiri ta wəzləv, hi bebel acin muk, ngam Babilon liblay maday ti kuhu. Hin ndiri Dabawəzləv, hin *makatəf Yesu gi baw makatəf Dabawəzləv gi, hi bebel acin. Hi bebel, ngam Dabawəzləv ti diyen beni ka nda dəwa hini a tala kən ma ngav ngav, mata diya hini. ^{††}

²¹ Njod mazlən Dabawəzləv maparam nja sembe baw gugun həz maday, fi gəvbəm a lib yəm. A ngar: «Babilon liblay maday a va ka baw ta njod ka ficik, wa nja gugun cah, ka lekw 'wihwit. ^{††22} Tá nja cah, ndiri ta liblay toku ma nja ka ci tundon baw dirfi, ma nja ka ci falam, aza ma nja ka ci algay, sinigi kərap a va ka ca ta baba kun. Ko kəzəd mi, ndirigi ta nja ka diya ta pana pana a nin, a va ka diya baba kun. Aza ko gugun həz ta nja ka cəma ta a nin, a va ka diya ta baba kun dère. ^{††23} Pitirla ma nja ka zlaw lay ka nja kəngay kəngay, a va ka mbəl baba kun. Ko ndiri ma nja ka ngazli wərti ka zahigi, a va ka ngazli kəsəm baba kun. Kamatakan, ndiri ma nja ka diyi filiw a liblay toku, sinigi ti njigi ka madəday ka ndiri ma diyi filiw ta talalay kərap. Aza ndiri ma nja ka diyi hila ta nin ti kəbi ndiri ta talalay kərap. ^{†††}

²⁴ «Yo Dabawəzləv ti zla kita liblay toku, ⁵ ngam ndiri ta nin ti pəmi *makatəf Dabawəzləv gi za, tete ndiri Dabawəzləv maparamigi, aza bebiz tan ti zer ane liblay toku. Bəbiz ndiri kərap ta talalay ma zer ka hayək, ma ngav ngav tik ti pad a tala ndiri ta liblay toku acin.» ^{††}

19 Ka dawən tik kati zlimi mongurom a gi wa nja ndiri pe a ləwigi a wəzləv, a ngarigi:
«Hələluya, hidi ta fol tokon Dabawəzləv.
Sin Dabawəzləv tokon ma nja ka bit ndirigi,

aza sin a mar miseh maday baw sembe. ^{†††}

² Sin hidi ma kap,
aza a nja ka basay kita tik a katəf tik.

Wərti ma təwər təwər,
ma wanigi tete ndiri ta talalay kərap,
Dabawəzləv ti zlen kita tik acin.

Ti diyen beni ka nda dəwa, ngam wərti toku
ti pəm ndiri ma diyi kəzəd Dabawəzləv za.» ^{†††}

³ Ndiri ta wəzləv toku a ngarigi a nimin: «Hələluya, hidi ta fol tokon Dabawəzləv. Seleh ma sir ma diw diw ta liblay toku a va ka kəray kun.» ^{†††}

⁴ Gəbataligi ma gub gub səray atama fod tete kən ta veregi fod gbərəwigi kad, a foli Dabawəzləv ma nja nja ta ka lay nja bay. A ngarigi: «Hidi ta fol tokon Dabawəzləv, hələluya. *Amen.» ^{††}

Yesu ti nja wa nja ma ngazl ndiri Ekilesiya ka wərti tik

⁵ Kata zlimi mongurom hidi a ləwa. Mongurom tik a yaha áka lay nja bay za. A ngar:

«Hin kərap ma diya kəzəd Dabawəzləv,
hi fol Dabawəzləv tik.

Hin ndiri madəday tete ndiri maparam
ma nja ka pərət a Dabawəzləv,
hine folu!» ^{††}

⁶ Njod kati zlimi mongurom, wa nja mongurom ndiri pe a ləwigi, a gi wa nja yəm a jav jəzləzləzl, aza wa nja van a ləv a sembe. Kata zlimi a ngar:

«Hələluya, hidi ta fol tokon Dabawəzləv,
ngam Vay tokon Dabawəzləv
ma mar sembe day ka kən kərap,
sin ada bay acin. ^{†††}

⁷ Hidi ta bebel tokon,
aza nəv tokon mata nja gudum.
Hidi ta fol tokon Dabawəzləv ka gəl zlim tik,
ngam pic tik ti sla,
*Kərti tumuk takana toku ka ngazl wərti tik acin.
Aza wərti tik ti kəməs kəsəm kad ba, a puwu. ^{†††}

⁸ Ti vəleten kula lukut dəməl
ma nja ka zlaw tiw tiw tiw a wərti toku
sin ka fiyu.»

Lukut dəməl toku ada kəzəd menekin, ndiri Dabawəzləv ta nja ka diya ta. ^{†††}

⁹ Njod *mazlən Dabawəzləv a ngar ka: «A lalab kən, ta va ka cedoh toku kad. Ndiri mata wəla ta ka zəm wili dara ngazl wərti Kərti tumuk toku, nəv tan mata nja gudum acin.» A ngar ka a nimin: «Labar kata mata cedoh toku, labar ma duze, ma yaha á pakam Dabawəzləv kad.» ¹⁸

† 18:15 Esa 47:15; Ezé 27:36 †† 18:16 17:4 † 18:18 Ezé 27:28-34
†† 18:20 12:12; Jer 51:48 ††† 18:21 Jer 51:63-64 ††† 18:22 Esa
16:10; 24:8; Ezé 26:13 †††† 18:23 Esa 23:8; 47:12; Jer 7:34 † Yo
Dabawəzləv ti zla kita liblay toku: Ləwa ngacah, ti lalab a nin ka jan
ka zleb di ka zlimi ninek ninek. †† 18:24 16:6; Esa 26:21; Jer 51:49;
Ezé 24:7-8

††† 19:1 4:11 ††† 19:2 15:3; 16:6; 22:12; Deu 32:43; Dir 79:10
††† 19:3 seleh: 14:11; Esa 34:10 †† 19:4 4:4, 6; 5:7; Dir 106:48
†† 19:5 11:18; Dir 22:25; 115:13; 134:1; 135:1 ††† 19:6 11:17; 14:2;
Dir 47:6-10; 96:7-10; Zac 14:9 †††† 19:7 21:2 †††† 19:8 6:11 18 19:9
14:12; Esa 25:6; Mat 22:2; Luk 14:15-16; labar ma duze: 21:5; 22:6

¹⁰ Kata mata zlimi za, kati nja gbərəw kad a gibe mazlən Dabawəzləw toku ka səban tik. A ngar ka: «A nja ka nja gbərəw kad ka səban ka kun. Kata səb hidi ma diya kəzəd Dabawəzləw, wa nja hoh dère, aza wa nja cologi ma ci talan ka labar, Yesu mata fara gbəmgbalay. Səwan a səbanay Dabawəzləw ba.» Yo labar, Yesu mata fara gbəmgbalay toku, sin ada labar ma boh boh, Mid Dabawəzləw mata cedeten a makatəf tegi kamatakan. †

Yesu Kiristu tete calambəlay tegi

¹¹ Kata kaf həra za, kata ləma wəzləw ti zləw, aza pilis ma barən ti pizlaha. Hidi ma nja nja a dawən tik. Hidi ta dawən tik toku a nja ka wəla ta «Hidi ma kap» aza a nja ka wəla ta «Hidi ma nja ka diya kəzəd tik zləra səsəray.» A nja ka bas kita ndirigi, aza a nja ka diya ləm a katəf tik. ††¹² Həra tik a zlaw wa nja kuhu. Mitolol bay ma pad pad pe a talan tik. Zlim ma lalab lalab a kəsəm tik, aza hidi ma sən zlim tik da dəkun, sey sin a talan tik. ††¹³ Ndirigi a nja ka wəla ta «Labar Dabawəzləw.» Lukut ta kəsəm tik, bebiz cudom a nin. ††¹⁴ Soji pe kahay kahay ta wəzləw ma nja njagi a dawən pilis ma barən a səba ta, sinigi kərap a lukut dəməl ma barəniği a kəsəm, a zlaw tiw tiw tiw. †††¹⁵ Waz maday ma zəm pala səsəray a pakam tik. A waz maday toku, a va ka bəl ndiri ta talalay. A va ka mar ta a həra piren. A va ka junjod ta, junjod junjod a ngaz wa nja ta nja ka junjodi mambambu pay ane ka lay junjod tik. A va ka diyaten wa toku, ndirigi ka sən ta a nin, Dabawəzləw ma mar sembe day ka kən kərap, ti bas nəv kahay kahay ka sinigi. †††¹⁶ Ti lalabi zlimi ka lukut tik baw ka ngaz tik. Ti lalab ta «Maday ka bayigi, aza Maday ka ndiri madədayigi.» §

¹⁷ Kedirek kata ləma *mazlən Dabawəzləw maparam ma gar ka pic. A ca wəla day day, aza a wəla salak ma mbirigi a wəzləw kərap. A ngareten: «Hi ya bas kad, ka bəl viren dara maday na Dabawəzləw. ††¹⁸ Hine ya bəl viren kəsəm bayigi, baw viren kəsəm sojigi tete maday tan, aza viren pilis tete ndiri ta dawən tan dère. Hine ya bəl viren ndiri kərap, ko balamigi, ko ndiri ma mari talan tan, aza ko ndiri madəday, ko ndiri maparamigi, hine bəl viren kəsəm tan kərap za.» †††

¹⁹ Njod kata ləma kən donu, kata mata ləma kamatakan, tete bayigi ta talalay. Ti lapi kad tete soji tan, ka ləm tete hidi ta dawən pilis ma barən toku baw tete soji tik. ††²⁰ Mata va ka ləmiği, ti kawi kən donu toku ege makatəf ma mban ma. Makatəf toku áda ma diya ban ban kən a gibe kən donu toku kamatakan. A ban

† 19:10 6:9; 22:8-9 †† 19:11 4:1; 19:2; Dir 72:1-14; 98:9; Esa 11:4; Ezé 1:1-3; Kmy 7:56 † 19:12 1:14-15; 2:17 †† 19:13 Esa 63:1-6 †† 19:13 Zan 1:1 ††† 19:14 6:2-8, 11 ††† 19:15 1:16; 2:26-27; 11:17; 14:14-20; Jer 25:30-31 § 19:16 17:14 †† 19:17 Ezé 39:4-5, 17-19 ††† 19:18 13:16 †† 19:19 17:12-14; Dir 2:2; Ezé 38:2-9, 14-16; Zac 14:2

ban kən, sin mata diyu, ti kəb ndiri nja lamba kən donu ta mazəra tan baw ma nja ka vohi kən ma ndən ndən kibe kibe kən donu toku. Yo mata kawi kən donu toku ege makatəf ma mban ma za, ti sek tegi a vere a wili kuhu ma fonna. Kuhu tik maday hilgid hilgid. †††²¹ Gara na soji kən donu titoku, gawla ta tala pilis ma barən toku ti bəl ta kərap ka hayək a waz maday ta pakam tik. Aza salak ti ya bəli viren kəsəm tan, ti kpacaf ta, kpacaf kpacaf ninəkun.

Gudul ma jaw jaw təd ka viya wujine takan

20 Kata ləma, *mazlən Dabawəzləw maparam a jemaha á wəzləw kad, a lekile zləw wili ma kprəm zolon zolon a zləra, aza a njemnjilem maday a zləra dère. ††²² Ti va kaw makərən ma nja kamatakan ka wən. Makərən toku dère bay *masərafigi, aza *Gudul a talan tik. Mazlən Dabawəzləw toku mata kawu za, ti jawu kad, aza a va ka nja ma jaw jaw təd ka viya wujine takan. ††²³ Fi a wili ma kprəm zolon zolon, baw pek kad a faburu, aza baw mejije wili tik, slərab slərab ninek ninek kad. Mata pek kad toku, ka nja manja kəb ndiri ta talalay kərap təd ka viya wujine takan. Ka dawən viya wujine takan, Dabawəzləw a va ka ficik tik kad acin ka nəp kedirek.

⁴ Kata ləma lay nja bayigi dère, aza ndiri ma nja njagi a tala tik. Dabawəzləw ti vəletən katəf a ndiri toku ka bas kita ndirigi. Kata ləma ziziwit ndiri Dabawəzləw gi a nin dère. Ndiri ti pəm ta za a tala mata cedi labar, Yesu mata far a gbəmgbalay, aza baw mata cedeten labar Dabawəzləw a ndirigi dère. Ndiri mata pəm ta za toku, ngam ti salarigi ka voh kən donu takana lap kən ma ndən ndən ma kibe kibe sin. Ko lamba kən donu dāha ka mazəra tan kun, aza dāha ka zləra tan kun dère. Ndiri Dabawəzləw toku ti mbəlahigi ka məc, za ka mari lay tete *Kiristu təd ka viya wujine takan. †††²⁵ Ndiri ngatoku ada ndiri ma mbəlahigi pəpəla za ka məc. Ndiri maparam a va ka mbəlahigi ka məc za dəkun, sey ka dawən viya wujine takan toku acin. ⁶ Ndiri ma mbəlahi za toku, nəv tan dēwerakun, sinigi ndiri Dabawəzləw. Ava ka jani məc ma səray tik baba kun. A va ka njigi ka mangarama Dabawəzləw baw na Kiristu. A va ka mari lay tete Kiristu təd ka viya wujine takan toku. †††

Kəzəd Gudul ti way acin

⁷ *Gudul takana ta nəp a wili ma kprəm zolon zolon toku viya wujine takan za, a va ka ficik ta kad. ⁸ A va ka slid ka va á talalay ngid, ka gara medikiđ talalay fod tik, ka kəb səban ndiri pana pana. Liblayigi ta va ka va a nin toku, zlim tan Gog ege Magog. A va ka bas ndiri kərap kad ka ləm tete Dabawəzləw. A va ka njigi pe kaz-

††† 19:20 13:1-2, 13, 15; kuhu: 14:10; 20:10, 14; 21:8; Esa 30:33 †† 20:1 10:1; 18:1; wili ma kprəm: 9:1 †† 20:2 12:3, 9 ††† 20:4 6:9; 13:15; Dan 7:9, 22; Luk 22:30; 1Ko 6:2 ††† 20:6 1:6; 2:11

away, nəf nəf a way kun, wa nja vəkad ta zungoh.
^{†9} Kata ləma, ndiri toku ti cakwayigi gbam talalay kərap. Lay, ndiri Dabawəzləv ta nja a nin, ndiri toku ya mgbaw ta kad acin, lap a liblay, Dabawəzləv mata mayu. Mata mgbaw ta wa toku kad, njod, kuhu ti yaha wəzləv kad, baw micin tan, lekw za. ^{††10} Gudul ma kəb ndiri kərap toku, ti kaw ta, aza ti fi ta a wili kuhu ma fonna ma hilgid hilgid. Ane wili toku, kən donu ege makatəf ma mban ma gi a nin dère. A va ka si beni kepic kepic, vudu ege pic, aza ko a pu. †

Bas kita na ndirigi kərap

^{†11} Ka dawən tik, kata ləma lay nja bay maday. Lay nja tik barən barən, aza hidi ma nja nja a tala tik. A gibe bay toku, hayək baw wəzləv ti lekwigi, hidi ma ləma tik da dakun. ^{††12} Kata ləma ziziwit ndiri ma məc məc, ma gar gar a gibe bay toku. Ziziwit tik na ndiri madədayigi aza na ndiri maparam dère. Kata ləma ndirigi a zləri defteregi pana pana kad. A zləri deftere maparam kad dère. Deftere tik, deftere zlim ndiri ma jani yəwən micin. Mata zləri deftere pana pana za, Dabawəzləv ti baseten kita a ziziwit ndiri toku. Ti baseten kita, ko a nayi a tala kən mata diyu, wa nja mata lalab ta a lib deftere pana pana titoku. †††13 Ziziwit ndiri toku kərap, ziziwit ndiri, yəm mata kwar ta, tete ziziwit ndiri ta civi, tete ziziwit ndiri ta ka lay nja memici. Sini kərap ti pizlahigi. Aza ko nayi, Dabawəzləv ti basen kita a tala kəzəd mata diyu kamatakan. ^{††14-15} Bawi mamən məc acin, lap a lay nja ndiri ma məc məcigi kərap, fi ta a wili kuhu. Ndiri mangar zlim tan ma lalab lalab a lib deftere zlim ndiri ma jani yəwən micin dakun, ti kaw ta, aza baw ficik ta a lib kuhu toku dère. Ndiri ma fi fi tane wili kuhu toku ti jani məc ma səray acin. †††

Labar a tala yəwən wəzləv ege yəwən talalay

21 Kata ləma yəwən wəzləv ege yəwən talalay. Wəzləv ma ci tik baw talalay ti lekwigi lap a yəm tik. ^{§2} Aza kata ləma liblay Dabawəzləv menekin, zlim tik «Yəwən Zeruzalem» a yaha á wəzləv kad ka lay nja Dabawəzləv. Liblay toku, ti kəməs kad ninek ninek, wa nja wərti ta nja ka kəməs kəsəm tik a kən lalab kəsəm cine cine, ka va a zəd wapah. ^{§†3} Kata zlimi mongurom hidi, a ləwa day day ka lay nja bay ta wəzləv za. A ngar: «Tá nja cah, lay nja Dabawəzləv a daba ndirigi acin. A va ka njigi tete ndiri toku, aza ndiri toku a va ka njigi ka ndiri tik. Hayin duze, Dabawəzləv a talan tik a va ka nja tete sinigi, ka nja ka Dabawəzləv tan. ^{§††4} Tiwed ta həra

† 20:8 13:14; Jos 11:4; Ezé 38:2, 10-12 †† 20:9 Nom 2; 2Ro 1:10, 12; Dir 78:68; Ezé 38:22; 39:6 † 20:10 19:20 †† 20:11 5:7; 6:14; 21:1; Dir 114:3, 7; Mat 24:35; 2Pi 3:10 †† 20:12 3:5; 22:12; Dan 7:9-10 ††† 20:12 Exo 32:32 ††† 20:14-15 3:5; 20:10; 1Ko 15:26; məc ma səray tik: 2:11 § 21:1 21:5; Esa 65:17; 2Pi 3:13 §† 21:2 3:12; 19:7; 21:9-22:5; 22:17; Esa 52:1; Mat 22:2; Gal 4:26; Hib 11:16; 12:22 §†† 21:3 7:15; Lev 26:12; Ezé 37:26-28; Zac 2:9; 2Ko 6:16

tan, Dabawəzləv a va ka sakwateten kərap kad. Məc a va ka nja da baba kun. Han memici, saha baw beni a va ka nja da baba kun dère. Kən ta məndan cekw a va ka lekwigi kərap.» ^{§†}

⁵ Hidi ma nja nja ta ka lay nja bay toku a ngar acin: «Tá nja cah, kən kərap, ta va ka zlambda ta za ka nja ka yəwən kən.» Njod a ngar ka: «A lalab kəni toku kərap kad, ngam ma, ta nja ka cedu, ta mban ma dakun, ta ced ma ma duze.» ^{§††6} A ngar ka acin: «Tá nja cah, kən kərap ti mgbi ka fini tik wa nja kata mata may acin. Kata ada tar tar kən kərap, aza kata ada way way tik. Tar kən ege way tik kərap á zləra da za. Hidi mangar maram a ngacen, ta va ka vələn yəm kahay, manja neh mazlən a nin. Yəm toku a yaha a wili yəm ma nja ka vələten micin a ndirigi. ^{§†7} Ndiri ma va ka gari kad toy toy, ta va ka vələten micin ta zləra da toku. Aza ta va ka nja ka Dabawəzləv tan, aza sinigi a va ka njigi ka wəri da. ^{§†8} Ama gara na ndiri ma nja ka pərətigi, ndiri mangar a ci talan ka Yesu dakun, ndiri ma nja ka diyi kən ma ngav ngav, ma nja ka ndəvi teli, ma nja ka wanigi a wərti maparam, ma nja ka diyi hila, aza ndiri ma nja ka vohi zuko, baw ndiri ma nja ka mbani ma, ndiri titoku kərap, lay nja tan a va ka nja a wili kuhu ma hilgid hilgid. A nin, a va ka jani məc ma səray tik.» ^{§††}

Yəwən liblay Zeruzalem, liblay na Dabawəzləv

⁹ *Mazlən Dabawəzləv maparam a ya a zləra da acin. Sin mazlən ma takan ta daba *mazlən Dabawəzləv gi ma cesired, nja kədəm takana ta way way beni a zləra. A ngar ka: «A ya! Ta va ka dəfoh medimi, hidi wa nja *Kərti tumuk ta va ka ngazlu.» ^{§† §††10} Mata ngar ka wa toku za, njod *Mid Dabawəzləv ti ya kəsəm da, aza mazlən Dabawəzləv toku ya, baw tep ka a tala cadak maday ma zolon zolon. A daf ka Zeruzalem, liblay Dabawəzləv. Liblay toku a yaha á wəzləv kad ka lay nja Dabawəzləv. ^{††11} Liblay toku a zlaw kəngay kəngay wa nja sefi gugun, ngam miseh maday Dabawəzləv a tala tik. Aza liblay tik pət pət dère wa nja dərugal. ^{††12} Ti kpəlawi kedeli mgbaw liblay toku kad. Kedeli tik maday aza gbən gbən. Gara medikid gub a tala səray na tuh a nin. Aza mazlən Dabawəzləv gi gub a tala səray ma gar garigi, ka gara medikid, ka gara medikid. Zlim səban *ndiri Isirayilagi gub a tala səray ti lalab ta ka medikid titoku, takan takan gbam. ^{††13} Ti diya ta, á kad za gara medikid makađ, á wərəm za gara medikid makađ, á pala zləra zəm za gara medikid makađ, aza á pala zlabay gara medikid makađ. ^{†4} Kedeli toku a kpələw ta a tala gugun madəday gub a tala səray.

§† 21:4 7:17; Esa 26:19; 35:10 §†† 21:5 5:7; 21:1; Esa 43:19; 2Ko 5:17; ma ma duze: 19:9 §† 21:6 1:8; 7:17; 22:1; Esa 55:1; Zac 14:8; Zan 7:37 §† 21:7 2Sa 7:14; Ezé 11:20 §†† 21:8 2:11; 19:20; 21:27 §†† 21:9 Esa 54:1-17 §†† 21:9 15:1 18 21:10 17:3; Ezé 40:2; Mat 4:8 19 21:11 21:18, 23; Esa 60:1-3, 19; Ezé 43:2 20 21:12 7:5-8; Gen 35:22-26; Exo 28:21; Ezé 48:30-35

*Makatəf Kərti tumukigi ma guḅ a tala səray, zlim tan ma lalab lalab ka gugun madəday toku guḅ a tala səray tik. †

¹⁵ Mazlən Dabawəzləv ma ləwa ka toku a pay me-
lenge a zləra. Pay tik, a nja ka sla kən a sin. Slid va ka
sla liblay maday ḅaw kedeli tik lap a medikid tik.
^{††16} Liblay toku a ndən ta fon tik ege cim tik bire bire.
Mazlən Dabawəzləv ḅaw pay tik sla sla liblay toku a
sin, cim kazaway. Sin sla sla kilometir wujine səray a
bələk səray. Aza fon tik dere ege gəl tik, kilometir tik
bire bire. ^{††17} Mazlən Dabawəzləv sla sla gəl kedeli tik
dere, metir wom cesired atama səray. Ti sla liblay toku
a təlay, wa nja ndiri ma tem ta nja ka diya ta. ¹⁸ Kedeli
ma mgbaw liblay toku ti kpəlaw ta a *kula kən
menekin zlim tik zasəpa. Jik kərap ta liblay toku, je me-
lenge mangar səkəm tik toy toy, aza a zlaw pət pət wa
nja dərugal. ^{††19} Gudungul tá madaba kedeli za, ti lalab
ta ninek ninek a *kula kən menekin pana pana. Kən
ma takan zlim tik zasəpa, ma səray tik zlim tik safira,
ma makad tik zlim tik agata, ma fod tik zlim tik emera-
da, ²⁰ ma jəbin tik zlim tik onikis, ma koh tik zlim tik
saduwan, ma cesired tik zlim tik kirisolit, ma cəfad cə-
fad tik zlim tik beril, ma dərɤatəkan tik zlim tik topaz,
ma guḅ tik zlim tik kirisapəras, ma guḅ a tala takan tik
zlim tik lipilare, aza ma guḅ a tala səray tik zlim tik
ametiste.

Kula kən titoku áda ma ngəm kedeli toku. ²¹ Medikid
guḅ a tala səray tik ti diya tegi a kən ma nja ka zlaw
titiw titiw. Kən ma nja ka zlaw mata diyi medikid a sin
toku, a law á law kun, takan takan gəbam. Katəf ta
liblay toku, ti zləzləb tegi a kən mada yəm melenge
mangar səkəm tik toy toy, aza ma pət pət mada dəruga-
gal.

²² Ta ləmay ka *je Dabawəzləv ma ndən ndən səka
ane liblay toku kun, ngam Vay tokon Dabawəzləv ma
mar sembe day ka kən kərap a talan tik, ege Kərti tu-
muk, egi a liblay toku, a mayi jik baba kun. Ko hidi a
səban ta a ki, sinigi a nin. ^{†††23} Aza a liblay toku, pic
ege təra a zlawigi a nin baba kun dere. Ngam Dabawə-
zləv a miseh maday tik á nja ka kəngay liblay toku, aza
Kərti tumuk ada kuhu ta nin. ^{†††24} Səban ndiri ta talalay
kərap a va ka təlanigi ane ka lay ma kəngay toku. Aza
bayigi ta talalay kərap a va ka zladı gənan tan, ka tep a
liblay ma kəngay toku. ^{§25} Medikid ta liblay toku a va ka
njigi fonna pic pic. A va ka peki medikid kad kun, ngam
vudu da a nin kun. ^{§†26} *Kula kən menekinigi ta zləra
ndiri ta ka səban pana pana, lap a gənan tan, a va ka
tep tegi a nin. ²⁷ Gara kən ma ngav ngav wər, ko kedi-
rek a va a liblay toku kun. Ndiri ma tireh tete ndiri ma

† 21:14 Hib 11:10; Efe 2:20 †† 21:15 11:1; Ezé 40:3 † 21:16 Ezé
48:16-17 †† 21:18 21:11; Esa 54:11-12; Ezé 28:13 †† Ko hidi a
səban ta a ki, sinigi a nin: Ləwa ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb di
ka zlimi ninek ninek. ††† 21:22 11:17 ††† 21:23 22:5; Esa 60:1-2,
19-20; 24:23 § 21:24 Dir 68:30; Esa 60:3 §† 21:25 Esa 60:11

nja ka mbani ma a tədigi a liblay toku kun. Sey ndiri
nja zlimi ta lib deftere zlim ndiri ma jani yəwən micin á
va ka tədigi a nin. Deftere tik, deftere Kərti tumuk. ^{§††}

22 *Mazlən Dabawəzləv daf ka zungoh acin. Yəm
ta nin a nja ka vəl micin manja way a ndirigi. A
kwaraha áka lay nja Dabawəzləv ege *Kərti tumuk
toku za. Yəm tik a zlaw pət pət wa nja dərugal. ^{§†2} A
kwar a daba daba bongol kad ta liblay toku. Á pala ma-
zlən zungoh ma kwar toku səray tik, pay a nin ma nja
ka vəl micin a ndirigi. Pay toku, a nja ka mbu ka təra ka
təra, a nja na ngar, cəb guḅ a tala səray a lib di. Vedid
pay toku, mazlərəc na bit səban ndiri ta talalay kərap.
^{§††3} Kən, Dabawəzləv mata piseku dāha səka a liblay
toku kun. Lay nja Dabawəzləv ege Kərti tumuk ada ta
nin. Aza ndiri ma nja ka diyi kəzəd Dabawəzləv a va ka
voh ta a nin. ^{§†4} Ndiri toku a va ka ləmi Dabawəzləv a
həra tan, aza zlim Dabawəzləv a va ka nja ma lalab
lalab a mazəra tan. ^{§†5} Vudu a va ka nja da baba kun.
Ndirigi a va ka mayi pitirla ḅaw pic ka kəngay lay kun,
ngam Vay tokon Dabawəzləv a talan tik a va ka diya lay
ma kəngay tik a tala tan. Ndiri ta nin a va ka njigi ka
bay ka mari lay ko a pu. ^{§††}

Labar a tala cəba Yesu

⁶ *Mazlən Dabawəzləv a ngar ka acin: «Labar, kata
mata cedoh toku, ta mban ma dākun, ta cedoh ma ma
duze. Vay tokon Dabawəzləv ma nja ka vəleten *Mid
tik a *makatəf tegi ti zləna *mazlən tik. Ti zlənaha ka
cedeten labar a ndiri ma həli kəzəd tik a tala kən ma
va ka tədaha njod.» ^{§§†}

⁷ Yesu a talan tik a ngar: «Hi zlimi! Ta ced hini, ta va
ka cəbaha njod. Ndiri ma nja ka yəki labar, Dabawəzləv
mata cedu ta lib deftere cah, nəv tan mata nja
gudum.» ^{§§§}

⁸ Kata Zan, kati zlimi kəni toku, aza kati ləma a həra
da. Kata mata ləma ta za, kati nja gbərəw a gibe ma-
zlən Dabawəzləv ma daf ka kəni toku ka səban tik.
¹⁸⁹ Mazlən Dabawəzləv toku a ngar ka acin: «A njá ka
nja gbərəw kad ka səban ka kun. Kata səb hidi ma diya
kəzəd Dabawəzləv wa nja hoh dere, aza wa nja cologi
*makatəf Dabawəzləv ma temigi, ḅaw wa nja ndiri
kərap ma nja ka kawi labar ta lib deftere cah zləra
səsəray. Səwan a səban Dabawəzləv ba.»

¹⁰ A ngar ka a nimin: «Dabawəzləv ti dafoh kən ta lib
deftere cah. A njá ka ker labar tik ka wəra a lib ku kun.
Ngam kəni toku a va ka tədaha njod. ¹⁹¹¹ Yo tá nja cah
acin, hidi ma may ka diya ma ngav ngav dāha, mata
diyay ma ngav ngav tik. Hidi ma nja ka diya kən weli,

§†† 21:27 21:8; 22:15; Esa 35:8; 52:1; Ezé 44:9; 1Ko 6:9-10; 2Pi
3:13; deftere zlim ndiri ma jani yəwən micin: 3:5 §† 22:1 21:6; Ezé
47:1-12 §†† 22:2 21:21; pay: 2:7 §† 22:3 7:15; Jer 3:17 §† 22:4 14:1;
Dir 17:15; Mat 5:8 §§† 22:5 1:6; 21:23; Dan 7:18, 27 §§† 22:6 1:1;
10:7; 19:9; Kmy 11:27-28; 13:1 §§§ 22:7 3:11; 22:12, 20 18 22:8 1:9;
19:10 19 22:10 Dan 12:4

mata diyyay kən weli tik səb. Gara hidi ma kap, mata diyyay kən tik wa nja Dabawəzləv mata may. Hidi nja nəv ma barən ka katəf Dabawəzləv, mata maray nəv ma barən tik səb. Yo, gara na da wər, kati bət hini yəm a zlimi kad ba. †» ††

¹² Yesu a ngar acin: «Hi zlimi, ta ced hini, ta va ka cəbaha njod. Ta va ka yaha a mazlən a zləra. Aza ko nayi a va ka jan mazlən na kəzəd tik mata diyu. ^{#13} Kata ada tar tar kən kərap, aza kata ada way way tik. Aza dərə, kata hidi ma nja daka kamatakan, aza ma va ka nja ko a pu. Tar kən ege way tik kərap á zləra da za.» ††

¹⁴ Yo ndiri ma nja ka cakabi lukut tan, nəv tan mata nja gudum. Ndiri toku a va ka jani katəf, ka tuh a medikid na va a liblay Dabawəzləv toku, aza ka hami mambambu pay ma nja ka vəl micin manja way.

^{#15} Gara na ndiri ma nja ka diyi ma ngav ngav wər, ma nja ka diyi hila, ma nja ka wanigi a wərti maparam, ma nja ka ndəvi teli, ma nja ka vohi zuko, aza ndiri ma nja ka mayi ka mban ma á mban, na tan a va ka jani katəf ka tuh a liblay Dabawəzləv toku kun. A va ka njigi a lakwat zal ba. ††

¹⁶ Yesu a ngar a nimin: «Kata Yesu, kati zlənay mazlən da ka ced hini kəni toku kərap, a hini ndiri ta lib Ekilesiya pana pana. Gara kata wər, kata ada dehen bay

† Yo, gara na da wər, kati bət hini yəm a zlimi kad ba: Ləwa ngacah, ti lalab a nin ka jan ka zleb di ka zlimi ninek ninek. †† 22:11 Esa 56:1; Ezé 3:27; Dan 12:10 † 22:12 2:23; 6:10; 15:3; 16:5-6; 19:2, 11; 20:12-13; 22:7; Dir 28:4; Pro 24:12; Jer 17:10; Mat 16:27 †† 22:13 1:8 †† 22:14 7:14; Dir 118:19-20; pay: 22:2 ††† 22:15 21:27; Efe 5:5

*David, ndiri mata pu ta kamatakan. Aza kata wa nja tapəlakway ma nja ka ya ka pat lay.» †††

¹⁷ Mid Dabawəzləv baw ndiri Ekilesiya ma mbadfigi ka wərti *Kiristu a ngareten a Kiristu: «A yaha!»

Aza ko nayi ma zlimi labar cah, mata ngaren a Kiristu: «A yaha.»

Hin ma han a maram, hi ya sa yəm ma nja ka vəl diri micin a ndirigi. Hi va ka janu kahay manja mazlən. [§]

Zan a way ləwa tik acin

¹⁸ Kata Zan, ta bət hini yəm a zlimi kad. Hidi ma zlimi labar ma lalab lalab ta lib deftere cah, Dabawəzləv mata cedu, hidi tik mata kaw talan tik ninek ninek. Hidi ma mas manda ka labar cah, Dabawəzləv a va ka diyen beni day za, wa nja mata ngar a lib deftere cah. ^{§† §††19} Aza hidi ma gəc tik kad dərə, mambambu pay ma vəl yəwən micin, Dabawəzləv mata ngar ka vəlen, a jan baba kun. Aza dərə liblay, Dabawəzləv mata ngar a lib deftere cah, a va ka jan katəf ka tuh a nin kun. ^{§†}

²⁰ *Kiristu mangar sedewa kəni toku a talan tik a ngar: «Duze, ta va ka cəbaha njod.»

Hayin, kap duze, Maday kini Yesu, a yaha njod, mine puwoh! ^{§††}

²¹ Yo tá nja cah acin, Maday tokon Yesu mata vəl tokon menekin tik, a min tokon kərap! ^{§†}

††† 22:16 1:1; 5:5; tapəlakway: 2:28; Nom 24:17 § 22:17 21:2, 6 §† 22:18 Deu 4:2; 13:1 §†† 22:18 Deu 29:19 §† 22:19 pay: 2:7; deftere: Exo 32:32 §†† 22:20 3:11; 22:6; 1Ko 16:22 §† 22:21 Gal 6:18